

Yesus Aqa Anjam Bole

**The New Testament in
the Anjam language of
Papua New Guinea**

**Nupela Testamen long
tokples Anjam long Niugini**

Yesus Aqa Anjam Bole

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea

© 2000 The Bible Society of Papua New Guinea
Print publisher, 2000 by The Bible Society of Papua New Guinea

Translation by Wycliffe Bible Translators

Web version
© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works)

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri**. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

Buk segi segi nango ñam

Matyu	Mt.	1
Mak	Mk	82
Luk.	Lk.	130
Jon.	Jn.	215
Aposel	Ap.	270
Rom	Rm	351
1 Korin.	1Ko	388
2 Korin.	2Ko	423
Galesia	Gal	446
Efesus	Ef	458
Filipai	Fil.	470
Kolosi	Kol	478
1 Tesalonaika	1Te	487
2 Tesalonaika	2Te	495
1 Timoti	1Ti	500
2 Timoti	2Ti	511
Taitus	Tai	519
Filemon	Flm	524
Hibru.	Hi.	527
Jems	Je	555
1 Pita.	1Pi	565
2 Pita.	2Pi	576
1 Jon.	1Jn	583
2 Jon.	2Jn	592
3 Jon.	3Jn	594
Jut	Ju.	596
Uli Anjam	Ul.	600

Namo Qaji Anjam

Anjam endi Yesus Kristus aqa anjam bole. Anjam endi iga bulyosim tamo uýgasari Astrolabe Bay di unub qaji naýgo anjam na neýgreýyem. Astrolabe Bay di agi Madang Provins di unu.

Yesus Kristus aqa anjam bole agiende. Qotei na Yesus qariýyonaqa a mandamq aisiqa ýamburbasq di moiej. Osiqa olo subq na tigelej. Yesus aqa anjam bole agide.

Anjam endi Qotei aqa segi anjam. Endi tamo naýgo anjam sai. Qotei aqa Mondor Bole a na aqa wau tamo naýgi powo enjrnaqa naýgi anjam bole endi neýgreýyeb. Naýgi Grik anjam na neýgreýyeb. Ariya bunuqna tamo qudei naýgi olo anjam endi bulyoqnsib anjam gargekoba na neýgreýyoqneb. Tamo qudei naýgi bulyosib Inglis anjam na neýgreýyeb. Tamo qudei naýgi bulyosib Qebari anjam na neýgreýyeb. O anjam gargekoba na neýgreýyoqneb.

Tulaý nami Moses a ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naýgi ti Qotei aqa anjam bei neýgreýyeb. Di Qotei aqa anjam namij. Ariya bunuqna Yesus a bosiqa Qotei na iga oqajqa gam toreí baktekritej. A Qotei aqa anjam bunuj osi bej. Anjam di agiende.

MATYU

Yesus Kristus aqa moma nango ñam kalil

1 ¹Endi Yesus Kristus aqa moma nango ñam kalil. Yesus Kristus a Devit aqa lej. Devit a Abraham aqa lej.

²Abraham a Aisak aqa abu. Aisak a Jekop aqa abu. Jekop a Juda aqa was nangi ti nango abu. ³Juda a Peres wo Sera wo nango abu. Nango ai Tamar. Peres a Hesron aqa abu. Hesron a Ram aqa abu. ⁴Ram a Aminadap aqa abu. Aminadap a Nason aqa abu. Nason a Salmon aqa abu. ⁵Salmon a Boas aqa abu. Boas aqa ai Rahap. Boas a Obet aqa abu. Obet aqa ai Rut. Obet a Jesi aqa abu. ⁶Jesi a Mandor Koba Devit aqa abu.

Ariya Devit a Solomon aqa abu. Solomon aqa ai agi nami Uria aqa ñauqali soqnej. ⁷Solomon a Rehoboam aqa abu. Rehoboam a Abiya aqa abu. Abiya a Asa aqa abu. ⁸Asa a Jehosafat aqa abu. Jehosafat a Jehoram aqa abu. Jehoram a Usia aqa abu. ⁹Usia a Jotam aqa abu. Jotam a Ahas aqa abu. Ahas a Hesehia aqa abu. ¹⁰Hesehia a Manase aqa abu. Manase a Emon aqa abu. Emon a Josaia aqa abu. ¹¹Josaia a Jehoiakin aqa was nangi ti nango abu. Aqa bati qa Babilon nangi na bosib Israel nangi tontnjrsib joqsib gilsib Babilon nango mandamq di taqatnjresoqneb.

¹²Ariya Babilon nangi na Israel nangi tontnjrnab sonabqa Jehoiakin aqa angro Sealtiel ñambabej. Sealtiel a Serubabel aqa abu. ¹³Serubabel a Abiut aqa abu. Abiut a Eliakim aqa abu. Eliakim a Asor aqa abu. ¹⁴Asor a Sadok aqa abu. Sadok a Akim aqa abu. Akim a Eliut aqa abu. ¹⁵Eliut a Eleasar aqa abu. Eleasar a Matan aqa abu. Matan a Jekop aqa abu. ¹⁶Jekop a Josep aqa abu. Josep a Maria aqa gumbuluj.

Maria aqa miligiq na Yesus ñambabej. Agi nangi a qa mareqnub, a Kristus.

¹⁷Deqa Abraham aqaq dena bosib Devit ñambabej di moma 14-pela. Devit aqaq dena bosib Israel nangi Babilon nango mandamq di soqneb di dego moma 14-pela. Babilon di soqneb dena bosib Kristus ñambabej di dego moma 14-pela.

Yesus Kristus a ñambabej

¹⁸Yesus Kristus a endegsi ñambabej. Aqa aniqali Maria Josep na oqajqa saga qameb. Ariya Josep a Maria ombla ñerenjosaisonabqa Qotei aqa

Mondor Maria aqaq ainaqa a gumanfej. ¹⁹Ariya Maria aqa gumbulun Josep a endegsi quej, “Maria a gumanqo.” A degsi qusiq deqa a Maria uratqa marej. Ariya Josep aqa kumbra tulan boledamu deqa a endegsi are qalej, “E lumu na Maria uratqai. E boleq na uratqasai. Maria a jemaiyo uge.” ²⁰Degsi are qaleqnaqa bati bei Tamo Koba Qotei aqa lan angro bei aqaq ainaqa nejobilqei na unej. Unnaqa lan angro na minjej, “O Josep, Devit aqa moma, ni Maria ame. Ni ulaaim. Ni que. Qotei aqa Mondor aqaq aiqoqa a gumanqo. ²¹Deqa aqa angro mel nambabqas. A na aqa segi tamo ungasari nango une kalil kobotetnjrsim nangi elenqas. Deqa ni aqa ñam Yesus waiyqam.”

²²Kumbra kalil di brantej deqa anjam bei Tamo Koba Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu dego brantej. A endegsi marej, ²³“Ningi quie. Bunuqna dungenge bei a tamo ombla ngerenosaisosimqa a gumanosim angro mel oqas. Amqa nangi aqa ñam Emanuel waiyqab.” Nam di aqa damu, “Qotei a iga koba na unum.”

²⁴Onaqa Josep a qutuosiq anjam Tamo Koba Qotei aqa lan angro na minjej qaji di dauryosiq Maria ej. ²⁵Ariya a Maria ombla ngerenosaiqneq. Gilsil gilsiq Maria a angro mel nambabtej. Onaqa Josep na angro di aqa ñam Yesus waiyej.

Bongar sisiyo qaji tamo nangi Yesus unqajqa beb

2 ¹Maria na Yesus Betlehem qureq di nambabtej. Qure di Judia sawaq di unu. Bati di Mandor Koba Herot na Judia sawa taqatesoqnej. Ariya Maria na Yesus nambabtonaqa bongar sisiyo qaji tamo qudei nangi sej oqo sawaq dena walwelosib gilsib Jerusalem qureq di brantosib tamo qudei nangi endegsib nenemnjroqneq, ²“Juda nango mandor koba nambabqo qaji a qabi unu? Iga sej oqo sawaq dia aqa bongar unsimqa dauryosim bonum. Iga a qa louqajqa deqa bonum.” ³Onaqa Mandor Koba Herot a nango anjam di qusiq a are koba qaloqnej. Tamo ungasari kalil Jerusalem qureq di soqneq qaji nangi dego nango anjam di qusib are koba qaloqneq. ⁴Deqa Herot na Israel nango atra tamo kokba ti nango dal anjam qalie tamo nangi ti kalil metnjrnaqa nangi bosib koroonaqqa a na nangi endegsi nenemnjrej, “Kristus a qabia nambabqas?” ⁵Onaqa nangi na kamba minjeb, “Kristus a Betlehem qureq di nambabqas. Qure di agi Judia sawaq di unu. Degsi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei nami nengrenyej. A endegsi nengrenyej, ⁶“O Betlehem tamo ungasari, nungo qure Judia sawaq di unu. Qure kokba kalil Judia sawaq di unub qaji nangi na nungo qure bunyqasai. Nungo qure dego ñam ti. Di kiyaga? Nungo qureq dena mandor koba bei tigelosimqa a na ijo segi Israel tamo ungasari kalil nangi taqatnjresqas. Deqa nungo qure dego ñam ti.”

⁷Onaqa Herot a anjam di qusiq bongar sisiyo qaji tamo nangi lumu na metnjrnaqa nangi aqa areq bonabqa nenemnjrej, “Bati gembu bongar

di brantej?” ⁸Onaqa nanġi na bongar brantej qaji aqa bati di ubtsib minjnabqa a na kamba minjrej, “Niġi Betlehem aisib anġro deqa geregere ġamoiye. Ġamosib a tal qabi unu di unsib bosib e merbiye. Yim e kamba aisiy a qa louqai.”

⁹Onaqa nanġi Mandor Koba Herot aqa anjam di qusibqa nanġi Betlehem aieb. Aisib ġam ateb bongar nami sej oqo sawaq di uneb qaji di namo aisiq anġro soqnej qaji tal di tiġsi sonaq uneb. ¹⁰Unsib nanġi tulan koba areboleboleinjrej.

¹¹Onaqa nanġi tal miligiq ġilsib anġro aqa aniqali Maria wo sonab unjrsibqa anġro aqa areq di singa pulutosib a qa loueb. Osib nanġo qasan ġi ġi qudei ti gol ti goren ti qa ti walaqajqa quleq bole bole di elenjosib anġro atraiyeb. Ġi ġi di nanġi nami silali kokba na awaiyeleneb qaji. ¹²Osib nanġi tal uratosib olo puluqa laqnabqa Qotei a ġeibilqei na minjrej, “Niġi olo Herot aqag di brantaib.” Degsi minjrnaqa nanġi gam bei dauryosib nanġo segi qure utruq ġileb.

Josep na Yesus aqa aniqali wo joqsiq Isip ġileb

¹³Nanġi ġilnabqa bati di Tamo Koba Qotei aqa lan anġro bei a Josep aqag aisiq ġeibilqei na minjej, “Herot a na anġro Yesus qalsim moiotqajqa bosim ġamqas. Deqa ni tiġelosim anġro aqa aniqali wo joqsim Isip sawaq ġiliye. Ġilsib di soqnibqa bunuqna e ni mermitqa sawa endeq olo bqab.” ¹⁴Onaqa Josep a qolo tiġelosiqa anġro aqa aniqali wo joqsiq Isip sawaq ġileb. ¹⁵Ġilsib di sonabqa bunuqna Herot a moiej. Josep a kumbra di yej deqa anjam bei Tamo Koba Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Ijo anġro mel a Isip sawaq di soqnimqa e dena metit a Isip sawa uratosim ijoq olo bqas.”

Herot na aqa qaja tamo nanġi minjrnaqa ġilsib anġro mel nanġi ġumeleneb

¹⁶Ariya Herot a bongar sisiyo qaji tamo nanġi qa tariġonaq ugeiyej. Nanġi a qa bosai. Deqa a qalieej, bongar sisiyo qaji tamo nanġi a ġisanjeb. A degsi qalieosiqa minjġ ani oqetonaqa aqa qaja tamo qudei nanġi qarinnjrnaqa nanġi aisib Betlehem qureq dia anġro mel kiġilala wausau aiel osaisoqneb qaji di unjrsib kalil ġumelenjosib moiotnjreb. Qure kiġilala Betlehem jojomq di soqneb qaji dia dego anġro mel kiġilala wausau aiel osaisoqneb qaji nanġi kalil moiotnjreb. Nami Herot a bongar brantej qaji aqa bati di qalieqa osiqa bongar sisiyo qaji tamo nanġi nenemnjrej. Di kiyaga? A are qalej, a na anġro mel nanġi bati deqa ġambabeb qaji di moiotnjrqajqa deqa. ¹⁷Herot a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, ¹⁸“Rama qureq dia Resel a akamkobaoqnsiq pailoqnej. Aqa anġro kalil nanġi ġumnab morejeb deqa

akameqnaqa tamo ungasari nangi aqa are latetqa yeqnab a nango anjam quqwa uratetnjroqnej. Di kiyafa? Aqa angro kalil nangi morejekriteb deqa.”

Josep na Yesus aqa aniqali Maria wo joqsiq olo Israel aieb

¹⁹Ariya Herot a moinaqa Tamo Koba Qotei aqa lan angro bei a Isip sawaq dia Josep aqaq di brantosiqa nejobilqei na minjej, ²⁰“Ni tigelosim angro Yesus aqa aniqali Maria wo joqsim olo Israel sawaq aie. Tamo nangi angro Yesus qalsib moiotqa maroqneb qaji nangi morejekritonub deqa ni olo aie.” ²¹Onaqa Josep a tigelosiq angro Yesus aqa aniqali Maria wo joqsiq olo Israel sawaq aiej. ²²Bati deqa Arkelaus a na aqa siqali Herot aqa sawa osiq Judia sawa taqatesoqnej. Deqa Josep a anjam di qusiqa Judia sawaq gilqa ulaej. Onaqa Qotei a Josep nejobilqei na minjej, “Ni Judia sawaq gilaim. Ni Galili sawaq gile.” ²³Onaqa Josep a Qotei aqa anjam di dauryosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq qure bei aqa nam Nasaret di soqnej. A di soqnej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo qudei nangi nami maroqneb qaji di aqa damu brantej. Nangi endegsib maroqneb, “Nangi a qa maroqnab, ‘A Nasaret tamo.’”

Jon yansnjro qaji a wadau sawaq dia tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej

3 ¹Ariya bunuqna Jon yansnjro qaji tamo a Judia nango wadau sawaq di brantej. Brantosiq di sosiqa tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ²A nangi endegsi minjroqnej, “Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa bati jojomqo. Deqa ningi are buliyiye.” ³Jon a qa nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a endegsi marej, “Tamo bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulan koba lelenosim tamo ungasari nangi endegsi minjroqnqas, “Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiye. Gam tingitetiye.”

⁴Jon a wadau sawaq di sosiqa a gara jugo kamel aqa jungum na gereiyo qaji di jugoqnsiq alalag na singilatsiq laqnej. A ingi uyqa saiqoji deqa a sis ti bisim qaq ti uyoqnej. ⁵Bati deqa tamo ungasari Jerusalem qureq di soqneb qaji nangi ti Judia sawaq di soqneb qaji nangi ti qure kalil Jordan ya qalaq di soqneb qaji nangi ti tigelosib Jon aqa areq boqneb. ⁶Boqnsibqa nango une kalil palontekriteqnaq Jon na Jordan yaq di yansnjroqnej.

⁷Bati deqa Farisi tamo ti Sadyusi tamo ti tulan gargekoba nangi Jon na yansnjrqqa marsibqa aqa areq beqnabqa unjrsiqqa nangi endegsi minjroqnej, “Ningi amal uge bul. Qotei a ningi qa minjin ani oqetqo deqa a na ningi nlawotngwas. Yai na ningi merngwoqa Qotei aqa minjin nungoq aiaim deqa ulaosib ijoq bonub? ⁸Ningi are bulyqa marsibqa kumbra bole bole babtoqniye. Yim tamo nangi unsib marqab,

‘Bole, ningi are bulyonub.’ ⁹Ningi endegsib are qalaib, ‘Abraham a gago moma utru. Deqa iga Qotei aqa ɲamdamuq di tamo bole.’ Ningi degsib are qalaib. Ningi quie. Qotei na marimqa meniɲ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib marqab, ‘Abraham a gago moma utru.’ ¹⁰Tapor qalat agi Qotei na ɲam utruq di qomqajqa ojsiqa tigelejunu. Deqa ɲam kalil gei boletosaieqnuq qaji di Qotei na qomelenosim ɲamyuoq di breinjrɲas.

¹¹“Ningi are bulyqajqa deqa e ya na ningi laɲa yansɲgeqnum. Ariya Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siɲgila koba. Ijo siɲgila aqa siɲgila ti keresai. Deqa e a kaɲgalyqajqa e tamo bolesai. A bosimqa Qotei aqa Mondor aqa siɲgila na ti ɲamyuo na ti ningi yansɲgwas.

¹²Aqa baɲq di a savol ojejunu. A bosim savol dena wit ɲoqoryosim damu elenosim aqa talq di atqas. Ariya a suwi olo elenosim ɲamyuo gaigai yuejunu qaji dia breinjrɲimqa yuekritqab.”

Jon na Yesus yansej

¹³Bati deqa Yesus a Galili sawaq dena tigelosiqa walwelosiɲ Jordan yaq gilej. A Jon na yansqa marsiqa aqa areq gilej. ¹⁴Gilnaqa Jon na saidyosiq minjej, “Ni na e yansbqam di kere. Kiyaa e na ni yansmqa marsim ijoq bonum?” ¹⁵Onaqa Yesus na kamba minjej, “Uɲɲum. Ni ijo anjam dauryosim yansbe. Yimqa kumbra dena iga Qotei aqa areqalo kalil keretosim dauryqom.” Onaqa Jon a Yesus aqa anjam di dauryosiqa a yansej.

¹⁶Yesus yansonaa a yaq na gogetosiqa bati di a tarosi laɲ goge koqyonaqa laɲ waqej. Laɲ waqonaqa Qotei aqa Mondor binon bulosiɲ laɲ goge dena aisiɲ Yesus aqa jejamuq di awoonaq unej. ¹⁷Unnaqa laɲ goge dena Qotei a anjam marnaqa tamo ungasari naɲgi aqa kakoro queb. A endegsi marnaq queb, “Di ijo aɲgro qujai. E na a tulaɲ qalaqalaiyeqnum. E a qa tulaɲ areboleboleibqo.”

Satan na wadau sawaq dia Yesus walawalaiyoqnej

4 ¹Onaqa bati deqa Qotei aqa Mondor na Yesus wadau sawaq osi gilsiq di uratonaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqajqa deqa marsiqa walawalaiyoqnej. ²Qanam 40 qolo dego 40 Yesus a wadau sawaq di soqnej. Sosisqa iɲgi uratsiqa qurien ti soqnej. Bati 40 di koboonaqa a mamyej. ³Onaqa walawalaiyo tamo Satan a Yesus aqa areq bosiqa minjej, “Ni Qotei aqa ɲiriamqa meniɲ kalil endi minjrim bem bulyibqa ni uye.” ⁴Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Tamo naɲgi iɲgi na segi ɲambile sqasai. Anjam kalil Qotei aqa medabuq na branteqnu qaji dena naɲgi ɲambile sqab.”

⁵Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Qotei aqa qure koba Jerusalem aisiɲ atra tal quraq oqsiɲ goge dia Yesus atsiqa minjej, ⁶“Ni Qotei aqa

Ŋiriamqa endena prugosim mandamq aie. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Qotei na aqa lanŋ angro nangi minjrimqa bosib ni taqatmqab.’ Anjam bei dego nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Lanŋ angro nangi bosib ban na ni soqtmibqa ino singa meniŋ na qalqasai.’”

⁷Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego endegsib nengrenyeb unu, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa singila unqa osimqa ni na kumbra bei laŋa yaim. A ni aqaryaimqas kio sai kio di unqa osimqa kumbra bei laŋa yaim.’”

⁸Degsi minjnaqa Satan na Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiqa goge dia Yesus tigeltosiqa sawa sawa kalil mandor kokba nangi na taqatejunub qaji nango singila ti ŋoro ti kalil di Yesus osoryosiqa minjej, ⁹“Ni ijo ulatamuq endia singa pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil di nango ŋoro ti ni emqai.” ¹⁰Onaqa Yesus na minjej, “Satan, ni ulanŋ. Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.’”

¹¹Degsi minjnaqa Satan a Yesus uratosiq ulanej. Onaqa Qotei aqa lanŋ angro nangi bosib Yesus singilatsib soqneb.

Yesus a olo Galili sawaq aiej

¹²Bati bei Jon a tonto talq waiyonab sonaqa Yesus a di qusiqa olo tigelosiq Galili sawaq aiej. ¹³Aisiq Nasaret qureq di brantej. Dena walwelosiq Kaperneam qureq gilsiq di soqnej. Kaperneam qure agi Galili ya agu qalaqsi unu. Ya agu jojomq dia sawa aiyel unub. Sawa aiyel di nango ŋam Sebulun ti Naptali ti. Kaperneam qure a sawa aiyel di nango ambleqsi unu. ¹⁴Yesus a Kaperneam qureq gilej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, ¹⁵“Gam kobaquja Jordan ya qalaq dena aiejunu qaji di Galili sawa ambleq na aiejunu. Aisiqa yuwalq di dinejunu. Gam qalaq dia Sebulun sawa ti Naptali sawa ti unub. Tamo ungasari gargekoba nangi sawa bei beiq dena beļenosib Galili sawaq di unub. ¹⁶Deqa tamo ungasari ambruqsi unub qaji nangi pulonŋ kobaquja unqab. Tamo ungasari padalo gam dauryosib ambruqsi unub qaji nangi pulonŋ dena suwantnjqas.”

Yesus na tamo qolqe nangi metnjrnaq a dauryeb

¹⁷Bati deqa Yesus na aqa wau utru atej. Wau utru atsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiqa tamo ungasari nangi endegsi minjroqnej, “Qotei a nunŋo Mandor Koba sosim niŋgi taqatngwajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyiye.”

¹⁸Yesus a nangi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a nangi uratnjrsiqa Galili ya agu qalaq aisiq alile dia walweloqnsiqa ŋam atej Saimon aqa ŋam bei Pita nangi aqa was Andru wo sonab unjrej. Nangi aiyel qe o qaji tamo deqa kakanŋ waiyeq nab unjrsiqa minjrej, ¹⁹“Niŋgi aiyel e daurbiye.

Ningi qe o qaji tamo deqa ningi qe eqnub. Dego kere e wau engitqa ningi degsib olo tamo oqnqab.” ²⁰ Yesus a na nangi degsi minjrnaqa nangi na nango kakanj uratosib Yesus dauryeb.

²¹ Yesus a olo walwelosi gilsia Sebedi aqa njiri Jems wo aqa was Jon wo nangi aiyel qobun miligiq dia nango siqali koba na kakanj brano qandimeqnaqba unjrnsia metnjrej. ²² Metnjrnaqa nango abu Sebedi a qobun miligiq di sonaqa uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a Galili sawaq dia walweloqnsia Qotei aqa anjam palontoqnsia ma tamo nangi boletnjroqnej

²³ Yesus a dena walwelosiqa Galili sawa keretoqnsia Juda nango Qotei tal miligiq giloqnsia Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Anjam bole di Yesus na palontosiq minjroqnej. Osiqa tamo ma utru segi segi so qaji nangi boletnjroqnej. ²⁴ Onaqa tamo ungasari kalil Siria sawaq di soqneb qaji nangi anjam endegsib queb, “Yesus a manjwa tulan gargekoba yeleqeqnu.” Degsib qusib deqa nango ma tamo kalil joqsib Yesus aqa areq osi beleqeb. Tamo ma utru segi segi osi beleqeb. Tamo jejamu jaqatinjro qaji nangi ti tamo mondor uge uge na ojeleno qaji nangi ti tamo gate na nanarioqnsib mangaloqneb qaji nangi ti tamo jejamu lainjro qaji nangi ti kalil joqsib beqnaq Yesus na boletnjroqnej. ²⁵ Bati deqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi Yesus dauryosib laqneb. Galili sawa nangi ti Dekapolis sawa nangi ti Jerusalem qure nangi ti Judia sawa nangi ti qure kalil Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji nangi ti kalil Yesus aqa manjwa yeqnaq unoqnsib deqa dauryosib laqneb.

Yesus a manaq oqsiaq dia anjam palontej

5 ¹ Onaqa Yesus a tamo ungasari kalil di unjrnsia a nangi uratnjrsia manaq oqsiaq di awesonaqa aqa segi angro nangi bosib aqa areq di koroesoqneb.

Yesus a tamo yai nangi tulan areboleboleinjrqas deqa anjam marej

² Onaqa Yesus a na nangi Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjrej, ³ “Tamo ungasari qudei nangi endegsi poinjrqa, nangi Qotei aqa namgalaq di tulan keresai. Nangi degsi poinjrqa deqa nangi tulan areboleboleinjreme. Di kiyaya? Qotei lanj qureq di unu qaji a nango Mandor Koba sosim nangi taqatnjrqas.

⁴ “Tamo ungasari akamoqnsib unub qaji nangi dego tulan areboleboleinjreme. Di kiyaya? Qotei na nango are olo boletetnjrqas.

⁵ “Tamo ungasari nango segi nam aguq ateqnub qaji nangi dego tulan areboleboleinjreme. Di kiyaya? Mondonj Qotei na mandam kalil osim nangi enjrqas.

6“Tamo nan̄gi mam̄njreqnaqa ingi uyqajqa tulaŋ arearetn̄jreqnu. Nan̄gi ya qarn̄jreqnaqa ya uyqajqa tulaŋ arearetn̄jreqnu. Dego kere tamo un̄gasari kumbra bole bole yqajqa tulaŋ arearetn̄jreqnu qaji nan̄gi tulaŋ areboleboleinjreme. Di kiyaaq? Qotei na aqa segi kumbra bole nan̄gi en̄jroqnm̄qa nan̄gi tulaŋ kere na sqab.

7“Tamo un̄gasari qudei nan̄gi tamo un̄gasari nan̄gi qa duleq̄nub. Tamo un̄gasari nan̄gi di tulaŋ areboleboleinjreme. Di kiyaaq? Qotei a kamba nan̄gi qa olo duloqn̄qas.

8“Tamo un̄gasari nan̄go are miligiq di jiga bei saiqoji unub qaji nan̄gi dego tulaŋ areboleboleinjreme. Di kiyaaq? Mondon̄ nan̄gi Qotei aqa ulatamu unqab.

9“Tamo un̄gasari jeu turyoq̄nsibqa lawo kumbra boleq̄ ateq̄nub qaji nan̄gi dego tulaŋ areboleboleinjreme. Di kiyaaq? Qotei a nan̄gi qa olo marqas, ‘Nan̄gi ijo segi angro bole.’

10“Tamo un̄gasari qudei nan̄gi kumbra bole bole yeq̄nub deqa jeu tamo nan̄gi na olo nan̄gi gulube en̄jreq̄nub. Tamo un̄gasari nan̄gi di tulaŋ areboleboleinjreme. Di kiyaaq? Bunuq̄na Qotei na nan̄gi taqat̄njrsim nan̄go Mandor Koba sqas.

11“N̄ngi na ijo ñam oq̄nsib e daurb̄eq̄nub deqa bunuq̄na tamo qudei nan̄gi na n̄ngi misilingoq̄nsib n̄ngi ugeugeiŋgoq̄nsib nun̄go jejamu laŋa gisaŋyoq̄nqab. Di un̄gum. N̄ngi tulaŋ areboleboleiŋgeme. 12Od, nun̄go are tulaŋ boleboleiŋgim soq̄niye. Di kiyaaq? Nun̄go awai bole laŋ goge di unu deqa. Nami jeu tamo nan̄gi na Qotei aqa medabu o qaji tamo nan̄gi dego deḡsib ugeugeiŋroq̄neb.”

N̄ngi bar ti pulon̄ ti di bul unub

13Osiqa Yesus a olo anjam endeḡsi min̄jrej, “N̄ngi mandam̄q endia bar bul unub. Ariya bar aqa qajarara koboqas di ingi kie na olo qajararatqas? Di keresai. Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Deqa bar di mandam̄q di waiyibqa tamo qudei nan̄gi bosib siŋa na sosqab.

14“N̄ngi mandam̄q endia pulon̄ bul unub. N̄ngi are qaliye. Qure kobaquja a mana gogeq̄si sqas di a boleq̄ di sqas. A uliesqa keresai. 15Tamo bei a lam qatrentosim guwe na kabutqasai. Boleq̄ di gaintim sqas di warum suwaŋam̄qa tamo kalil tal miligiq di unub qaji nan̄gi sawa geregere unqab. 16Dego kere n̄ngi pulon̄ bul sosibqa boleq̄ di kumbra bole bole yoq̄nibqa tamo un̄gasari nan̄gi na nun̄go kumbra di unoq̄nsib nun̄go Abu laŋ qureq̄ di unu qaji aqa ñam soqtoq̄nqab.”

Yesus a tamo un̄gasari nan̄gi dal anjam qa min̄jrej

17Osiqa Yesus a olo anjam endeḡsi min̄jrej, “N̄ngi e qa endeḡsib are qalaib, ‘Yesus a Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nan̄go anjam ti taqal waiyqajqa bej.’ N̄ngi e qa deḡsib are qalaib. E deqa

bosai. E anjam di kalil daurysiy keretqa bem. ¹⁸Deqa ningi quiye. E bole merngwai. Lan ti mandam ti koboosaisoqnimqa Qotei aqa dal anjam mutu kiñala bei koboqasai bolesai. Qotei aqa dal anjam aqa mutu kalil degsib soqnib ingi ingi kalil brantqab. ¹⁹Deqa ningi quiye. Tamo bei a Qotei aqa dal anjam mutu kiñala bei uge qa marsimqa tamo ungasari nangi dego titnjroqnm nangi uge qa marqab tamo di aqa ñam tulan kiñala sqas. Deqa Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai. Ariya tamo bei a Qotei aqa dal anjam kalil dauryoqnsimqa tamo ungasari nangi dego dauryqa minjroqnqas tamo di aqa ñam kobaquja sqas. Deqa Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqas. ²⁰E ningi endegsi merngwai. Ningi Qotei aqa areqalo dauryqa uratosib nungo kumbra bole a dal anjam qalie tamo nangi ti Farisi ti nango kumbra bole bunyqasai di Qotei a ningi taqatngosim nungo Mandor Koba sqasai. Deqa ningi lan qureq oqwa keresai.”

Yesus a anjam gereiyqajqa kumbra qa tamo ungasari nangi minjrej

²¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi queb, nami Moses na nungo moma nangi dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Ningi tamo bei qalsib moiotaib. Ningi tamo bei qalsib moiotaib di ningi une ti sqab.’ Nami Moses na nungo moma nangi dal anjam degsi minjroqnej. ²²Ariya e na dal anjam di bunyosiy ningi endegsi merngwai. Tamo bei na aqa was laña njirinqas di a une ti sqas. Tamo bei na aqa was laña misilinyqas di a une kobaquja yqas. Deqa a ojsib Juda gate kokba nango ulatamuq di tigeltosib aqa une ubtetqab di kere. Ariya tamo bei na aqa was laña minjqas, ‘Ni tulan nanari, areqalo saiqoji,’ degyqas aqa une deqa Qotei na a osim njamyuoq waiyqas.

²³⁻²⁴“Deqa ni Qotei atraiyqa marsimqa ino was bei a ni qa njirij ti soqnimqa ni deqa are qalsim atraiyo ingi ingi mati atra bijal qalaq di uratosim ino was aqaq gilsim ombla anjam gereiyekritosim ariya ni dena bosim Qotei atraiyqam.

²⁵“Deqa tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa ningi ombla walwelosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq dia ningi segi aiyel na anjam urur gereiyoguatiye. Ysib anjam moiotsib a ni osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya ningi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq dia tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a na ni osim qaja tamo nango banq di atqas. Yimqa nangi na ni osib tonto talq waimqab. ²⁶Deqa ni que. E bole mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa di ni uratmib oqedqam.”

**“Ni tamo bei aqa uña jejamu ojetaim.” Yesus
a dal anjam deqa palontosiq marej**

²⁷Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi queb, nami Moses na nungo moma nangi Qotei aqa dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Ningi tamo

bei aqa uŋa jejamu ojetaib. Ningi uŋa bei aqa tamo dego jejamu ojetaib.’ Nami Moses na nuŋgo moma naŋgi dal anjam degsi minjroqnej. ²⁸Ariya e na dal anjam di buŋyosiy ningi endegsi mernŋwai. Tamo bei a uŋa bei laŋa kokoqyosiq a are prugyqo di aqa are miligiq na a uŋa di aqa jejamu ojetqo.

²⁹“Ino ŋamdamu wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ino jejamu taqal qujai loumimqa ni une atqasai di kere. Ariya Qotei na ino jejamu taqal kalil ŋamyuoq waiyetmqas di keresai.

³⁰Ino baŋ wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa baŋ di gentosim waiy. Ino jejamu taqal qujai loumimqa ni une atqasai di kere. Ariya Qotei na ino jejamu taqal kalil ŋamyuoq waiyetmqas di keresai.”

**Tamo bei aqa uŋa uratqajqa anjam deqa Yesus
na tamo uŋgasari naŋgi minjrej**

³¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Nami Moses na nuŋgo moma naŋgi dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Tamo bei na aqa uŋa uratqa osimqa pepa bei nengrenyosim yosim di a uratqas.’ ³²Ariya e na dal anjam di buŋyosiy ningi endegsi mernŋwai. Tamo bei aqa uŋa tamo bei ombla une atosai. A na aqa uŋa laŋa uratim gilsim olo tamo bei oqas. Deqa aqa gumbuluŋ na a kumbra uge yqo. Tamo bunuj a dego une atqo. Di kiyaaq? Uŋa di a nami tamo bei ombla sonaqa a na uratqo deqa.”

Ningi anjam bei marqa osib iŋgi bei na anjam di singilataib

³³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi queb, nami Moses na nuŋgo moma naŋgi dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Ni anjam bei singilatsim Tamo Koba Qotei minjqam di ni na olo urataim. Ni anjam di dauryosim ye.’ ³⁴Ariya e na dal anjam di buŋyosiy ningi endegsi mernŋwai. Ningi anjam bei singilataib. Ningi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na singilataib. Laŋ qure a Qotei aqa awo jaram koba. Deqa ningi laŋ qure aqa ñam na anjam bei singilataib. ³⁵Mandam a Qotei aqa singa atqajqa sawa. Deqa ningi mandam aqa ñam na anjam bei singilataib. Jerusalem a Mandor Koba Qotei aqa segi qure koba. Deqa ningi Jerusalem aqa ñam na anjam bei singilataib. ³⁶Ni anjam bei marqa osimqa ino gate baŋga na anjam singilataim. Di kiyaaq? Ni segi na marimqa ino gate baŋga sara qat bei oqwa keresai. Tulu bei dego oqwa keresai. ³⁷Ningi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na singilataib. Od qa segi marsib said qa dego segi mariye. Ningi anjam bei totorysib marqab di ningi Satan aqa areqalo dauryqab.”

Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni na kamba a kumbra uge yaim

³⁸Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi queb, nami Moses na nuŋgo moma naŋgi dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Tamo bei na tamo

bei aqa ñamdamu ugetetqas di ningi na kamba aqa ñamdamu ugetetiye. Tamo bei na tamo bei aqa qalagei ugetetqas di ningi na kamba aqa qalagei ugetetiye.’ ³⁹Ariya e na dal anjam di bunyosiy ningi endegsi merngwai. Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni kamba kumbra uge yaim. Tamo bei na ula ponmimqa belosim waliñe bei osoryimqa ponjem. ⁴⁰Tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa a na ino gara bei yaimqajqa mermqas di ni saidyaim. Gara di ysim olo ino gara bei dego ye. ⁴¹Qaja tamo bei na ni ojsim singila na mermqas, ‘Ni ijo ingi ingi qoboiyetbosim e daurbosim gam truquyala endeq gile.’ A degsi mermimqa ni na aqa anjam di bunyosim aqa ingi ingi qoboiyetosim dauryosim gam olekobaq osi gilete. ⁴²Tamo bei na ino ingi bei yaimqajqa mermimqa ye. Tamo bei na ino ingi bei yaimosim bunuqna a kamba olo ni emqajqa mermimqa a qoreiyaim. Laña ye.”

Ningi na jeu tamo nangi dego geregereinjroqniye

⁴³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi queb, nami Moses na nungo moma nangi Qotei aqa dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Ni ino was nangi qalaqalainjroqne. Osim ino jeu tamo nangi qa ugeoqne.’ ⁴⁴Ariya e na dal anjam di bunyosiy ningi endegsi merngwai. Ningi nungo jeu tamo nangi dego qalaqalainjroqniye. Tamo qudei nangi na ningi ugeugeingibqa ningi na olo nangi qa Qotei pailyoqniye. ⁴⁵Ningi kumbra degyqab di ningi nungo Abu lañ qureq di unu qaji aqa angro bole sqab. Ningi qalie, Qotei a dego tamo bole ti tamo uge ti nangi turtnjroqnsiq kumbra bole bole enjreqnu. Agi a na aqa señ qarinyeqnaqa tamo bole ti tamo uge ti nangiq aieqnu. Awa dego qarinyeqnaqa tamo bole ti tamo uge ti nangiq aieqnu. ⁴⁶Ariya tamo ungasari ningi qa boleeqnub qaji nangi qa segi ningi kamba boleoqnqab di kumbra tulañ bolesai. Nungo kumbra deqa Qotei a ningi awai bole engwasai. Takis o qaji tamo nangi dego kumbra degyeqnub. ⁴⁷Ningi nungo was nangi segi gereinjroqnqab di kumbra tulañ bolesai. Nungo kumbra dena ningi tamo qudei nangi bunjrqasai. Tamo nangi Qotei qaliesai qaji nangi dego nangi segi was nangi gereinjreqnub. ⁴⁸Nungo Abu lañ qureq di unu qaji a gaigai kumbra bole tiñtiñ keretsiq yeqnu dego kere ningi nungo Abu aqa kumbra di dauryosib kumbra bole tiñtiñ keretsib yoqniye.”

Tamo nangi na ino ñam soqtetmoqnqajqa deqa kumbra bole bole yoqnaim

6 ¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei a marqas, ‘E tamo ungasari nangi gisanjrsiy nangi ñamgalaq dia kumbra bole bole laña yoqnit nangi e nubsib ijo ñam soqtetboqnqab.’ Ariya ningi degyaib. Ningi degyqab di nungo Abu lañ qureq di unu qaji a ningi awai bole engwasai.

2“Tamo ungasari ingi ingi saiqoji unub qaji di ni na aqaryainjrqa osimqa gisanj tamo nangi kumbra yeqnub di ni degyaim. Gisanj tamo nangi dena tamo ungasari ingi ingi saiqoji unub qaji nangi aqaryainjrqa oqnsib tamo qudei nangi qarijnjreqnab gul anjamosib namoeqnab tamo kalil nangi na nangi unjroqnsib nango ñam soqteqnub. Tamo nangi di Qotei tal miligiq dia, gam kokbaq dia kumbra degyeqnub. Deqa ningi quiyee. E bole merngwai. Qotei a tamo nangi di awai bole enjrqasai. Nango awai agi tamo ungasari nangi na nango ñam soqtetnjreqnub di kere. 3Deqa ni degyaim. Ni tamo ungasari ingi ingi saiqoji unub qaji nangi aqaryainjrqa osimqa ban qonan na ulitsim aqaryainjrimqa ban wo a qalieqasai. 4Di yawo anjam. Aqa damu endegsi unu. Ni uli na tamo ungasari ingi ingi saiqoji unub qaji nangi aqaryainjrimqa tamo kalil nangi qalieqasai. Ni kumbra bole di uli na yeqnam ino Abu a segi na uneqnu. Deqa a segi na ni awai bole emqas.”

Yesus a pailyo kumbra qa tamo ungasari nangi minjrej

5Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi Qotei pailya osibqa gisanj tamo nangi pailyeqnub degsib pailyaib. Gisanj tamo nangi Qotei pailya oqnsib tamo ungasari nango ñamgalaq dia tigeleqnab unjroqnsib nango ñam soqteqnub. Tamo nangi di Qotei tal miligiq dia, qure ambleq dia, gam kokba qalaq dia kumbra degyeqnub. Deqa ningi quiyee. E bole merngwai. Qotei a nangi awai bole enjrqasai. Nango awai agi tamo ungasari nangi na nango ñam soqtetnjreqnub di kere. 6Deqa ni degsim pailya. Ni Qotei pailya osimqa ino segi warum miligiq gilsim siran qandimosim ino Abu uliejunu qaji a pailymqa tamo kalil nangi ni numqasai. Ni kumbra bole di uli na yeqnam ino Abu a segi na uneqnu. Deqa a segi na ni awai bole emqas.

7“Tamo nangi Qotei qaliesai qaji nangi laja laja pailyo olekoba yoqnsibqa endegsib are qaleqnub, ‘Iga pailyo olekoba yoqnimqa Qotei a gago pail quqwas.’ Di gisanj. Deqa ningi Qotei pailya osibqa degsib pailyaib. 8Ningi nango kumbra di dauryaib. Ningi qalie, ningi ingi bei qa truquosib nungo Abu pailyoaisoqnibqa a nami qalieqo.

9“Deqa ningi endegsib Qotei pailyoqniye,

‘O gago Abu, ni laj goge di unum.

Ino ñam tulan boledamu. Deqa iga na ino ñam getentoqnqom.

10 Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.

Laj qureq dia nangi ino areqalo dauryeqnub.

Deqa mandamq endia dego iga ino areqalo dauryoqnqom.

11 O Abu, bini bati endeqa ni na gago ingi uyo keretgime.

12 Tamo nangi iga qa une ateqnub qaji nango une kalil iga na kobotetnjreqnum.

Deqa ni na gago une kalil dego olo kobotetgime.

¹³ Satan na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni na Satan getentime.

Yim kumbra uge bei na iga ugetetgwasai.’

¹⁴ “O ijo angro, ningi degsib Qotei pailyoqniye. Ningi quiye. Ningi tamo bei qa njirin ti soqnimqa aqa une di ningi na kobotibqa nungo Abu lan qureq di unu qaji a na kamba nungo une kalil kobotetngwas. ¹⁵ Ariya ningi aqa une kobotetqasai di nungo Abu a dego nungo une kobotetngwasai.”

Yesus a qurienq qa tamo ungasari nangi minjrej

¹⁶ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi ya uratosib qurienqqa marsibqa gisan tamo nangi qurienqcnub ningi degyaib. Gisan tamo nangi qurienqnsibqa ulatamu ugeinjreqnaqa tamo ungasari nango namdamuq di laqnabqa unjroqnsib nango nam soqteqcnub. Deqa ningi quiye. E bole merngwai. Tamo nangi kumbra degyeqcnub qaji Qotei na awai bole enjrqasai. Nango awai agi tamo ungasari nangi na nango nam soqtetnjreqcnub di kere. ¹⁷ Ariya ni kumbra degyaim. Ni qurienqqa osimqa ino ulatamu geregere yansoqnsim ino gate banga pranyoqnsim ino jejamu gereiyoqnsim laqne. ¹⁸ Yimqa tamo ungasari nangi ni numoqnsib ni qurienqcnub di nangi qalieqasai. Ni kumbra bole di uli na yeqnam ino Abu a segi na uneqnu. Deqa a segi na ino nam soqtetmosim awai bole emqas.”

Ningi mandam qa ingi ingi koroiaib

¹⁹ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi mandam qa ingi ingi koroiaib. Di sisimbin na ugetqab. Baisuwi ojqs. Bajiñ tamo nangi tal paratosib oqab. ²⁰ Deqa ningi lan qure qa ingi ingi koroiiye. Di sisimbin na ugetqasai. Baisuwi ojqsai. Bajiñ tamo nangi tal paratosib oqasai dego. ²¹ Sawa qabia ino ingi ingi kalil unu qaji dia ino areqalo kalil dego singilatim sqas.”

Ino namdamu di ino jejamu qa pulon bul

²² Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ino namdamu di ino jejamu qa pulon bul. Deqa ino namdamu boleqas ino jejamu kalil suwanesqas. ²³ Ariya ino namdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruqas. Deqa pulon ino are miligiq di unu qaji di olo ambruqas di ino are miligi kalil ambruekritqas.”

Tamo bei a na tamo kokba aiyel nango wau ojqa keresai

²⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo qujai a tamo kokba aiyel nango sorgomq di sqa keresai. A na tamo kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja bei jeutqas. Bei aqa anjam

dauryoqnsim olo bei qoreiyonqas. Dego kere ningi mandam qa ingi ingi ti Qotei ti turtnjrsib nango sorgomq di sqa keresai.”

Ningi mandamq endia bole sqajqa areqalo kobaiyaib

²⁵Osiaq Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Deqa e ningi endegsi merngwai. Ningi mandamq endia nungo segi jejamu bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, ‘Iga ingi ti ya ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?’ Ningi ingi uyo na segi nambile sqasai. Ningi gara jugoqnqab dena segi nungo jejamu bole sqasai. ²⁶Ningi qebari nangi unjriye. Nangi ingi yagosaieqnub. Ingi otorosib talq di atosaeqnub. Ariya nungo Abu lan qureq di unu qaji a na qebari nangi ingi anainjreqnu. Ningi qalie, qebari nangi qunun saiqoji. Ariya ningi tamo qunun ti. Ningi na qebari nangi tulan bunjrejrunub. ²⁷Ningi mandamq endia sokobaiyqajqa are koba qaloqnaib. Ningi are koba qalqab areqalo dena ningi nungo segi soboleiyqajqa bati olo totoryqa keresai.

²⁸“Deqa ningi kiyaaq gara qabe na osib jejamu kabutqajqa are koba qaleqnub? Ningi nam so unjriye. Nango wala kiersib branteqnub di ningi qaliesai. Nangi segi wauosaieqnub. Nango segi wala gereiyosaieqnub. Qotei a segi na nango wala gereiyeqnu. ²⁹Ariya e ningi endegsi merngwai. Nami Solomon a gara wala ti boledamu jugoqnej. Ariya nam so aqa wala di tulan boledamu. Wala dena Solomon aqa wala tulan bunyejunu. ³⁰Man lanaj bini oqwas nebe tamo nangi na gingenyosib olo namyuoq waiyqab. Man lanaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa ningi kiyaaq Qotei qa nungo areqalo singilatqa yonub keresaiingwo? Ningi man lanaj sai. Ningi tamo qunun ti. Deqa ningi endegsi poingem. Qotei a ningi dego gara engoqnqas. ³¹Ningi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, ‘Iga ingi ti ya ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?’ Ningi degsib maraib. ³²Tamo ungasari Qotei qaliesai qaji nangi ingi ingi deqa are koba qaleqnub. Ariya ningi deqa are koba qalaib. Nungo Abu lan qureq di unu qaji a qalie, ningi lanja sqa keresai. Ningi ingi ingi deqaji oqnsib sqab. ³³Ariya ningi kumbra endi qujai yoqniye. Ningi Qotei aqa sorgomq di geregere soqnibqa a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngonqas. Osib ningi aqa kumbra tintin dauryoqniye. Ningi degyqab di Qotei na kamba ingi bole bole dego ningi engoqnqas. ³⁴Deqa nebe kumbra kie nungoq di brantqas ningi deqa are koba qalaib. Nebe a bati bei. Nebe qa gulube di aqa segi gulube. Bati segi segi aqa gulube di nango segi segi. Deqa ningi are koba qalaib.”

Ningi na tamo qudei nango jejamuq di anjam lanja qametnjraib

7 ¹Osiaq Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi tamo qudei nango kumbra qa nangi peginjrsib nangi tamo uge qa minjraib.

Yimqa Qotei a kamba dego nungo kumbra qa ningi pegingwasai.

²Ningi tamo nangi kumbra enjroqnaqab dego kere Qotei a kamba ningi kumbra engoqnaqas. Ningi tamo nango kumbra qa nangi peginjraqab dego kere Qotei a kamba nungo kumbra di keretosim ningi pegingwas.

³Kiyaqa ni ino was aqa namgalaq dia nam ñengi kiñala unu di unsimqa ino segi namgalaq dia nampañ kobaquja unu di ni unosai? ⁴Kiyaqa ino segi namgalaq dia nampañ kobaquja soqnimqa tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino namgalaq dia nam ñengi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai’? ⁵Ni gisañ tamo. Ni mati nampañ kobaquja ino segi namgalaq di unu qaji di taqal waiysim namdamu suwanmimqa ariya degam nam ñengi kiñala ino was aqa namgalaq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.

⁶“Ningi ingi boledamu osib baun nangi enjraib. Enjraqab di nangi ingi di uratsib bosib ningi uñingwab. Ningi kolilei bole bole osib bel nangi enjraib. Enjraqab di nangi kolilei di mandamq di waiysib nango singa na soselenqab.”

Ningi Qotei pailyqab di a na ningi aqaryaingwas

⁷Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi ingi bei qa osib Qotei pailyqab di a na ingi di engwas. Ningi ingi bei oqa marsibqa namqab di itqab. Ningi siranme kindokindonaqabqa Qotei na siran waqtetngwas.

⁸Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji nangi ingi eqnub. Tamo nangi ingi qa nameqnub qaji nangi olo iteqnub. Tamo nangi siranme kindokindonaqab di Qotei na nangi siran waqtetnjraqas.

⁹“Nungo ambleq di tamo bei aqa angro a mamym ingi qa minjimqa a menij yqasai. A ingi yqas. ¹⁰A na qe qa minjimqa a amal yqasai. A qe yqas. ¹¹Ningi kumbra uge gargekoba yeqnub. Ariya ningi na nungo angro nangi ingi bole bole yeqnub. Dena ningi qalieonub, nungo Abu lan qureq di unu qaji a na tamo nangi a pailyeqnub qaji nangi ingi bole bole enjreqnu.

¹²“Kumbra kalil tamo ungasari nangi na ningi engwajqa arearetngwo qaji kumbra di ningi na olo nangi enjroqniye. Ningi kumbra di dauryqab di ningi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam ti kalil keretsib dauryqab.”

Ningi siranme kiñalaq dena miligiq giliye

¹³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi siranme kiñalaq dena miligiq giliye. Ningi siranme kobaqujaq dena miligiq gilqab di ningi padalo sawaq aiqab. Gam di kobaquja. Tamo gargekoba nangi gam di dauryeqnub. ¹⁴Ningi siranme kiñalaq dena miligiq gilqab di ningi gam kiñala dauryosib nambile gaigai sqajqa sawaq di brantqab. Tamo quja quja segi gam di itosib dauryeqnub.”

Tamo bei a marqas, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” Ningi tamo deqa geregere nam atsib soqniye

¹⁵ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi geregere nam atsib soqniye. Tamo qudei nangi na bosib gisanosib merngwab, ‘Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Di gisan koba. Tamo nangi di kaja bul lawo na nungoq boqnsib walawalaingqnsib anjam merngqenub. Ariya nanggo are miligiq di nangi tamo uge baun juwan bul. Deqa nangi na ningi ugeugeingwajqa laqnub. Baun juwan nangi na kaja nangi numoqnsib uyeqnub dego kere. ¹⁶ Ningi nanggo kumbra di tenemtosib poingwas, nangi Qotei aqa medabu o qaji tamo bole kio sai kio. Ningi are qaliye. Tamo nangi sil luwit marinq dena wain gei osib uyeqnub e? Sai. Man luwit marinq dena qura gei osib uyeqnub e? Sai. ¹⁷ Dego kere namtan bole kalil nangi gei bole ateqnub. Namtan uge nangi gei uge ateqnub. ¹⁸ Namtan bole nangi gei uge atosaeqnub. Namtan uge nangi gei bole atosaeqnub. ¹⁹ Nam kalil gei boletosaieqnub qaji di tamo nangi na qomelenqnsib namyuoq di breinjreqnub. ²⁰ Dego kere ningi gisan tamo nanggo kumbra tenemtosib poingwas, nangi Qotei aqa medabu o qaji tamo bole sai.

²¹ “Ningi endegsib are qalaib, tamo kalil e Tamo Koba qa merbeqnub qaji nangi Qotei na taqatnjrsim nanggo Mandor Koba sqas. Di sai. Tamo qudei nangi ijo Abu lan qureq di unu qaji aqa areqalo dauryeqnub. Tamo nangi di segi Qotei na taqatnjrsim nanggo Mandor Koba sqas. ²² Mondon Qotei na tamo nanggo une qa peginjrqajqa bati bamqa tamo ungasari gargekoba nangi ijo ulatamuq di tigelosib endegsib merbqab, ‘O Tamo Koba, iga ino nam na anjam mare mare laqnem. Iga ino nam na mondor uge uge winjroqnsimqa manwa gargekoba yoqnem.’ Nangi ijo ulatamuq di tigelosib deqsib merbqab. ²³ Yimqa bati deqa e boleq na minjrqi, ‘Ningi tal qabe? E ningi qaliesai. Deqa ningi jaraiye. Ningi kumbra uge yo qaji tamo.’ E nangi degsi minjrqi.”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

²⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo a ijo anjam endi qusim dauryqas di a tal gereiyo qaji tamo bul sqas. Tal gereiyo qaji tamo a areqalo powo ti deqa a na tal utru atqa osimqa tal ai sub bogelenosim guma koba aieleposim meni qura itelenqas. ²⁵ Bunuqna awa ti jagwa ti bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Singila na tigelesqas. Di kiyaaq? A meni quraq di tal atqo deqa. ²⁶ Ariya tamo a ijo anjam endi qusim dauryqa uratqas di a nanari tamo bei lan sub gogeq di tal atej a bul sqas. ²⁷ Tal atnaq sonaqa awa ti jagwa ti bosiqa ya meli dosiqa tal di qamsiq rengintosiqa putonaq aisiq tulan niñaqej. Od, a torei padalej.”

²⁸ Yesus a anjam di kalil marsiq koboonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi di aqa anjam qusib nangi tulan prugeleneb. ²⁹ Di kiyaaq?

Yesus aqa anjam maroqnej di singila ti. Dal anjam qalie tamo nango anjam maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam aqa abu.

Yesus a na tamo bei yu na aqa jejamu ugeelenej qaji di boletej

8 ¹Ariya Yesus a manaq dena aieqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi a dauryosib aieb. ²Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeelenej qaji a Yesus aqa areq bosiq a singaq dia singa pulutosiq minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnmqa e boletbe. E qalie, ni na e boletbqa kere.” ³Degsi minjnaqa Yesus a ban waiysiq tamo di ojsiq minjej, “E ni boletmq are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” Degsi minjnaqa aqa yu kalil koboonaqa aqa jejamu olo boleej. ⁴Onaqa Yesus na olo minjej, “Ni une. Ino jejamu boleqo deqa ni tamo qudei nangi minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyo qaji ingi ingi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo nangi ni numsis qalieqab, ino jejamu boleqo.”

Yesus a na qaja tamo gate aqa kangal tamo boletej

⁵Onaqa Yesus a walwelosiq Kaperneam qureq di brantej. Dia qaja tamo nango gate bei soqnej. A Rom qaji tamo. A Yesus aqa areq bosiq pailyosiq minjej, ⁶“O Tamo Koba, ijo kangal tamo a makobaiyqo. Aqa tanu kalil laiyosiq jejamu tulan jaqatinugetqoqa talq di nyejunu.” ⁷Onaqa Yesus na minjej, “E gilsiy boletqai.” ⁸Degsi minjnaqa qaja tamo nango gate na olo minjej, “O Tamo Koba, e tamo bolesai. Deqa ni ijo talq baim. Ni endia sosim anjam segi marimqa ijo kangal tamo a boleqas. ⁹E degsi ni mermonum. Di kiyqa? E dego tamo kokba qudei nango sorgomq di unum. Ijo qaja tamo nangi ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, ‘Ni gile.’ Yimqa a gilqas. Bei minjqai, ‘Ni au.’ Yimqa a bqas. Ijo kangal tamo bei minjqai, ‘Wau di ye.’ Degsi minjitqa a ijo anjam dauryqas. Dego kere ni endia sosim anjam segi marimqa ijo kangal tamo a boleqas.” ¹⁰Onaqa Yesus a qaja tamo nango gate aqa anjam di qusiq a tulan prugugetej. Osiqa bulosiq tamo ungasari gargekoba a dauryoqneb qaji nangi minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Qaja tamo nango gate endi a e qa aqa areqalo tulan singilatqo. Israel tamo bei nami e qa degsi aqa areqalo singilato qaji bei unosai. Qaja tamo nango gate endi a sawa bei qaji. A Israel tamo sai. Di ungum. A e qa aqa areqalo tulan singilatqo.

¹¹“Deqa e ningi endegsi merngwai. Sawa bei bei qaji tamo ungasari tulan gargekoba nangi sawa guta na guma na ti bosib koroelenosib Abraham, Aisak, Jekop nangi koba na awoosib ingi uyqab. Yimqa Qotei lan qureq di unu qaji a nango Mandor Koba sosim nangi taqatnrqas.

¹²Ariya tamo qudei Qotei na nami taqatnrqa osiq metnjrej qaji nangi aqaq bqa asginjrej deqa Qotei a nango Mandor Koba sosim taqatnrqasai. A na nangi osim qalaq di breinjrimqa nangi sawa ambruuq di sqab. Sawa

dia nangi akamkobayoqnsib pailoqnsib nango jaqatinj qa qalagei anjam atoqnqas.”

¹³Osiqa Yesus a qaja tamo nango gate di minjej, “Ni gile. Ni endegsi are qalonum, ‘Yesus a na ijo kanjal tamo boletqa kere.’ Ni degsi are qalonum deqa ino kanjal tamo a boleqo unu. Ni gilsim une.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa kanjal tamo aqa ma koboonaqa a bolelej.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

¹⁴Onaqa Yesus a Pita aqa tal gogetosiq Pita aqa mimibe makobaiyonaqa jejamu kanjanyonaq bijalq di neiesonaq unej. ¹⁵Unsiqa aqa ban ojsiq tigeltonaqa aqa jejamu kanjan di koboonaqa a tigelosiq ingi goietej.

Yesus na tamo ungasari gargekoba nangi boletnjroqnej

¹⁶Sen aiqa laqnaqa tamo ungasari mondor uge uge na ojelejo qaji nango was nangi na joqsib Yesus aqa areq osi belejoqneb. Osi belejeqnaqba Yesus a anjam segi minjreqlaqa mondor uge uge nangi aqa anjam qusib jaraioqneb. Tamo ma utru segi segi so qaji nangi dego osi belejeqnaqba Yesus na boletnjroqnej. ¹⁷A kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Kristus a na gago ma utru segi segi kalil yayetgoqnsiq taqal waiyeqnu.”

Tamo qudei nangi na Yesus dauryqajqa minjeb

¹⁸Bati deqa Yesus a nam atej tamo ungasari tulanj gargekoba nangi aqa areq di koroesoqneb. Deqa a na aqa angro nangi minjrej, “Iga qobun gogetosim jaraioqsim ya agu taqal beiq gilqom.” ¹⁹Degsi minjrsiq nangi joqsib koba na gilqa laqnaqba dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, ni sawa sawaq giloqnmqa e ni daurmoqnai.” ²⁰Onaqa Yesus na minjej, “Bauj juwan nangi tal ti. Agi sub miligiq di nereneqnub. Qebari nangi simi ti. Deqa nangi simiq di nereneqnub. Ariya e Tamo Angro neiqajqa tal saiqoji. Deqa ni e daurbajqa gulube koba.” ²¹Onaqa Yesus aqa angro bei na minjej, “O Tamo Koba, ni na e odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tarinoqnai. A moiimqa subq atsiy di e ni daurmoqnai.” ²²Onaqa Yesus na minjej, “Ungum. Tamo moio qaji nangi segi na tamo moio qaji nangi subq atelejoqnaqba. Ariya ni bosim e daurbe.”

Yesus na jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

²³Degsi minjsiq qobun gogetonaqa aqa angro nangi a dauryosib koba na qobun gogetosib gileb. ²⁴Nangi gileqnaqba Yesus a qobun miligiq di neisiq qambumtej. Onaqa jagwa tulanj koba tigelosiq ya korkortosiq

qobun qaloqnsiqa morman miligiq ainaqa ya maqej. ²⁵Deqa Yesus aqa angro nangi tulan ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga aqaryaige. Iga padalqa laqnum.” ²⁶Onaqa Yesus a tigelosiqa minjrej, “Ningi e qa nungo areqalo singilatqa yonub tulan keresaiingwo. Ningi kiyaqa ulaonub?” Degsi minjrasiqa jagwa ti ya ti niringtnjrnaqa jagwa ti ya ti laeb. ²⁷Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa singila di unsibqa nangi are koba qalsib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero deqa jagwa ti ya ti minjrqiqa aqa anjam qusib laonub?”

Yesus na mondor uge nangi tamo aiyel nango jejamuq dena winjrej

²⁸Onaqa Yesus aqa angro nangi ti qobun na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Gadara nango sawaq di tiryeb. Tiryonabqa tamo aiyel nangi tamo sub ato sawaq dena brantosib walwelosib Yesus aqa areq beb. Tamo nangi di mondor uge uge na ojeleno qaji. Nangi aiyel qaja ani. Deqa tamo kalil nangi gam dena walwelqa keresai. ²⁹Nangi aiyel Yesus aqa areq bosib lelenkobayosib minjeb, “O Qotei aqa Ijiri, ni iga kiergwajqa bonum? Iga padalqajqa bati bosaisonaqa ni laña ambleq di iga jaqatin egwa bonum e?” ³⁰Bati deqa isaq yala dia bel tulan gargekoba nangi suwaroqneb. ³¹Deqa mondor uge nangi na Yesus singila na wainyosib minjeb, “Ni iga qarimgimqa iga bel nango jejamuq gilelenqom.”

³²Onaqa Yesus na minjrej, “Di kere. Ningi jaraiosibqa bel nango jejamuq gilelenoiye.” Degsi minjrnaqa mondor uge nangi na tamo aiyel di uratnjrsib segi segi bel nango jejamuq gileleneb. Gilnabqa bel kalil nangi gurgurosib botau dena prugelenosib yaq aisib ya uysib moreneb.

³³Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo nangi kumbra di unsibqa deqa jaraiosib qure miligiq aisib tamo ungasari nangi sainjreb. Osib nangi walwelosib tamo ungasari kalil nangi bel qa ti tamo aiyel mondor uge uge na ojeleno qaji nangi qa ti sainjroqnsib laqneb. ³⁴Onaqa nangi qusibqa nangi Yesus unqajqa aqa areq beb. Bosib Yesus unsib minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”

Yesus na tamo jejamu laiyej qaji di boletej

9 ¹Onaqa Yesus aqa angro ti nangi olo qobun gogetosibqa ya agu taqal beiq olo aieb. Aisib Yesus aqa segi qureq di branteb. ²Brantosib sonabqa tamo qudei nangi na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsib Yesus aqa areq osi beb. Onaqa Yesus a tamo nangi di nango areqalo unej nango areqalo qujai Yesus na tamo di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo jejamu laiyej qaji di minjej, “O ijo angro, ni areboleimeme. Ino une kalil e na kobotetmonum.”

³Onaqa dal anjam qalie tamo qudei warum dia awesoqneb qaji nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nangi segi segi maroqneb, “Yesus a Qotei misilinyqo.”

⁴Nangi degsib mareqnabqa Yesus a nanjo areqalo di qalieosiqqa minjrej, “Ningi kiyaaqqa areqalo uge di onub? ⁵Anjam kie e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjqajqa wau koba sai? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kio, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kio? ⁶Ariya e Tamo Angro e mandamq endia singila ti unum deqa e na tamo nanjo une kobotetnjqra kere. Ningi degsib qalieqajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a na nanjo degsi minjrsiqqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqqa minjej, “Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.” ⁷Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqqa aqa talq gilej. ⁸Onaqa tamo ungasari kalil nanjo Yesus aqa singila di unsibqa nanjo tulan ulaosib Qotei aqa ñam soqteb. Di kiyaaqqa? Qotei na singila kobaquja Yesus yej deqa.

Yesus na Matyu minjej, “Ni e daurbe.”

⁹Onaqa Yesus a dena walwelosiqqa takis o qaji tamo bei aqa ñam Matyu a takis o qaji talq di awesonaq gilsiq itej. Osiqa minjej, “Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa a tigelosiqqa Yesus dauryej.

¹⁰Onaqa Yesus aqa angro nanjo ti Matyu aqa talq gilsib awoosib ingi uyoqneb. Nangi segi sai. Takis o qaji tamo ti une tamo ti tulan gargekoba nanjo dego bosib awoosib Yesus aqa angro nanjo ti ingi uyoqneb.

¹¹Onaqa Farisi tamo qudei nanjo bosib Yesus a takis o qaji tamo ti une tamo ti nanjo koba na ingi uyeq nab unjrsibqa Yesus aqa angro nanjo nenemnjreb, “Nunjo Tamo Koba a kiyaaqqa takis o qaji tamo ti une tamo ti nanjo koba na awoosib ingi uyeq nab?”

¹²Onaqa Yesus a Farisi nanjo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma saiqoji nanjo ma gereiyo tamo aqaq gilsaieq nab. Tamo ma ti nanjo segi ma gereiyo tamo aqaq gileq nab. ¹³Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di ningi sisiyoie. Agi nami endegsib nengrenyeb, ‘Ningi e laja atraibeq nab. E nunjo kumbra deqa arearetbosai. Ariya ningi na tamo nanjo kumbra bole bole enjqroqiye. Yimqa e nunjo kumbra deqa tulan arearetbqas.’ Ningi anjam di sisiyosib geregere poingem.” Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’ E tamo deqaji nanjo metnjrit ijoq bqajqa e deqa bosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji nanjo metnjrit ijoq bqajqa e deqa bem.”

Yesus aqa angro nanjo kiyaaqqa qurienqosaieq nab?

¹⁴Bati bei Jon aqa angro nanjo Yesus aqa areq bosib minjeb, “Iga ti Farisi nanjo ti ingi uratoqnsim qurienqnum. Kiyaaqqa ino angro nanjo qurienqosaieq nab?”

¹⁵Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei a unja ban ojqa bati qa a aqa was nanjo ti soqnimqa nanjo are gulubeinjqras e? Sai. Ariya bunuqna nanjo was yainjribqa bati deqa nanjo are gulubeinjqrimqa qurienqosib sqab.

¹⁶“Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari brañoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim brañ qelikobaqas. ¹⁷Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu kaja aqa jegara na gereiyo qaji sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kanğrañosi q singilaej. Deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileñjosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas di nañgi ombla bole sqab.”

**Yesus na angro moiej qaji olo tigeltej. A na uña
aqa gara mutu ojej qaji di dego boletej**

¹⁸Yesus a na Jon aqa angro nañgi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa a ñam atej Qotei tal taqato tamo bei a walwelosi q Yesus aqa areq bosiqa singa pulutosiqa minnej, “O Tamo Koba, ijo angro sebin a endego moi qo. Deqa ni bosim ino bañ aqa jejamuq di atimqa a olo tigelosim ñambile sqas.” ¹⁹Onaqa Yesus na tamo di odyosiqa tigelosiq a dauryosi q gileqnaqa aqa angro nañgi dego tigelosib nañgi aiye l daurnjrsib gileb.

²⁰Nañgi gileqnaqba uña bei ma ti soqnej qaji a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa bañ waiysiq Yesus aqa gara mutu ojej. Uña di a nami bai na ne j leñ aioqnsiq degsi soqnej wausau 12-pela uratej. ²¹A endegsi are qalej, “E Yesus aqa gara mutu segi bañ na ojitqa ijo ma koboqas.” Degsi are qalsiqa bañ waiysiq Yesus aqa gara mutu ojej. ²²Ojnaqa Yesus a bulosiqa uña di unsiqa minnej, “O ijo angro, ni are lawo soqnime. Ni ino areqalo e qa singilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo.” Onaqa bati qujai deqa aqa leñ aioqnej qaji di koboej.

²³A uña degsi minjsiq walwelosi q Qotei tal taqato tamo aqa talq di brantosiq ñam atej tamo unğasari nañgi yumba anjamoqnsib akam murqumyeqna b unjrej. ²⁴Unjrsiq minjrej, “Ningi sasalo iye. Angro sebin di a moiosai. A laña ñeisi q qambumtejunu.” Degsi minjrnaqa nañgi Yesus kikiyeb. ²⁵Ariya tamo unğasari nañgi di sasalosib tal uratonabqa Yesus a angro moiej qaji aqa warum milligiq gilsiq angro aqa bañ ojsiq soqtonaqa a olo ñambile osiq tigelosiq awoej. ²⁶Onaqa nañgi jara iosib sawa sawa kalilq dia Yesus aqa kumbra deqa saoqnsib laqne b.

**Yesus a na tamo aiye l ñamdamu geteñjro qaji nañgi
ti tamo medabu geteñye j qaji ti boletnjrej**

²⁷Onaqa Yesus a qure di uratosiq a olo walwelosi q gileqnaqa tamo aiye l ñamdamu geteñjro qaji nañgi gam na Yesus dauryosib giloqne b. Nañgi giloqnsib leleñoqnsib Yesus minjoqne b, “O Devit aqa ñiri, ni iga qa are ugeimeme.” ²⁸Degsib Yesus minjeqnaqba a tal bei gogetej. Tal gogetosi q sonaqa nañgi aiye l Yesus aqa areq bonabqa minjrej, “E na ninge

boletngwa kere ningi degsib are qalonub e?” Onaqa nangi na minjeb, “Od, Tamo Koba. Iga are qalonum, ni na aqo aiyel boletngwa kere.”

²⁹Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi e qa nungo areqalo singilatosib ijoq bonub deqa e ningi boletngwai.” Degsi minjrasiqa aqa ban waiysiq nango namdamu oje. ³⁰Ojnaqa nango namdamu poinjrnaqa nangi sawa uneb. Onaqa Yesus a singila na minjrej, “Nungo namdamu boleqo deqa ningi tamo qudei nangi minjraib.” ³¹Ariya nangi Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus a nangi aiyel boletnjrej deqa nangi gilsib mare mare laqnaq sawa deqaji tamo ungasari kalil nangi quekriteb.

³²Nangi aiyel gileqnaqqa tamo bei mondor uge na ojnaq medabu getenjeje qaji a tamo qudei nangi na osib Yesus aqa areq osi beb. ³³Osi bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa menj otyonaqa medabu waqtosiqa anjam maroqnej. Onaqa tamo ungasari kalil nangi Yesus aqa manwa di unsibqa nangi are koba qaloqnsib maroqneb, “Israel sawaq endia tamo bei na kumbra deqaji bei yeqnaq iga nami unosaiqnem.”

³⁴Onaqa Farisi nangi Yesus aqa manwa di unsib maroqneb, “Mondor uge nango gate koba Satan a Yesus aqa jejamuq di unu. Deqa singila dena Yesus na mondor uge nangi winjreqnu.”

Yesus a tamo ungasari nangi qa are ugeiyej

³⁵Ariya Yesus a dena walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantosiqa Juda nango Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontosiqa minjroqnej. Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiqa nangi taqatnjreqnu. Anjam bole di Yesus na palontosiqa minjroqnej. Osiqa tamo ma utru segi segi nangi boletnjroqnej. ³⁶Tamo ungasari tulan gargekoba nangi Yesus aqa areq beleqnaqqa a nangi unjrasiqa a nangi qa are ugeiyej. Di kiyaya? Nangi tulan so ugetesoqneb. Nangi kaja bul mandor saiqoji. ³⁷Deqa a na aqa angro nangi yawo anjam bei endegsi minjrej, “Wauq dia ingi gargekoba melionub. Ariya ingi meli bunuj otorqajqa wau tamo koba sai. ³⁸Deqa ningi wau lanja minjibqa a na wau tamo qudei nangi elenosim qarinnjrimqa nangi aqa wauq gilsib ingi meli bunuj otorelengqab.”

Yesus aqa angro 12-pela nango ñam

10 ¹Onaqa Yesus na aqa angro 12-pela nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa a na nangi singila enjrej. Nangi na tamo ungasari nango jejamuq dena mondor uge uge winjroqnajqa deqa ti tamo ungasari nango ma kalil kobotetnjroqnajqa deqa ti marsiq nangi singila enjrej.

²Aqa angro 12-pela singila enjrej qaji nango ñam agiende. Bei Saimon. Aqa ñam bei Yesus na Pita waiyej. Nangi aqa was Andru wo. Bei Sebedi aqa ñiri Jems wo aqa was Jon wo. ³Ariya Filip wo Bartolomyu wo. Bei Tomas nangi takis o qaji tamo Matyu wo. Bei Alfias aqa ñiri Jems nangi

Tadius wo. ⁴Bei Saimon agi Rom nangi winjrqajqa maroqnej qaji. Ariya bei Judas Iskariot agi Yesus osiqa jeu tamo nango banq di atej qaji a di. Yesus aqa angro 12-pela nango ñam agide.

Yesus na aqa angro 12-pela nangi qarinnjrnaqa Israel nangoq giloqneb

⁵Osiqa angro 12-pela nangi di qarinnjrnsiqa minjrej, “Ningi qure qureq giloqniye. Ariya ningi tamo sawa bei bei qaji nangoq giloqnaib. Samaria nango qureq dego giloqnaib. ⁶Ningi Israel tamo ungasari nango segiq giloqniye. Israel nangi tulan sougetejunub. Nangi kaja bul mandor saiqqoji. ⁷Deqa ningi Israel nango segiq giloqnsibqa anjam endegsib minjroqniye, ‘Qotei a bosim nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa bati jojomqo.’ ⁸Ningi Israel nangi degsib minjroqnsibqa nango ma tamo nangi boletnjroqniye. Tamo moreñoqnbqa olo tigeltnjroqniye. Tamo nango jejamu yu na ugeeleno qaji nangi olo gereiyetnjroqniye. Mondor uge uge nangi dego tamo ungasari nango jejamuq dena winjroqniye. E na singila engonum qaji di ningi ijoq dena awaiyosai. E na laja engonum. Deqa ningi dego tamo nangi laja gereinjroqniye. Nangi awai bei yainjraib.

⁹“Ningi gol ti silva ti meniñ silali kapa ti osi gilaib. ¹⁰Ningi walwelosib nungo qaquñ aib. Gara jugo aiye aiye aib. Singa tatal aiye aiye aib. Walwelqajqa toqon ojaib. Ningi Qotei aqa wau tamo deqa ningi qure qureq giloqnbqa nangi na ingi ingi deqaji ningi engelenoqnqab.

¹¹“Ningi qure bei beiq di brantoqnsibqa tamo bole bei itoqnsib aqa talq di soqniye. Dia sosib dena tigelosib olo qure beiq giloqniye. ¹²Ningi tal bei gogetoqnsibqa tamo ungasari tal miligiq di unub qaji nangi endegsib minjroqniye, ‘Qotei na ningi kumbra bole engeme.’ ¹³Degsib minjroqnbqa nangi ningi joqsib gereingibqa nungo lawo anjam di nangoq di uratib soqnem. Ariya nangi ningi gereingosaiabqa nungo lawo anjam di olo puluosim nungoq bem. ¹⁴Tamo bei na ningi gereingwa uratimqa kio nungo anjam quqwa asgiyimqa kio ningi qure di uratqa oqnsib nungo singa tumbrum butuyoqniye. Yimqa nangi nungo kumbra di unsib poinjrqas, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’ ¹⁵Ningi quie. E bole merngwai. Mondon Qotei na tamo ungasari nango une qa peginjrq batiamqa qure deqaji tamo ungasari nangi ijo anjam uratonub deqa Qotei na nangi tulan padaltnjrougetqas. Ariya Sodom qure ti Gomora qure ti nangi Qotei na mondon degsim padaltnjrqasai. A na nangi gulube kiñala enjrqas. Di kiyaga? Nangi ijo ñam qaliesai deqa.”

Tamo qudei nangi na Yesus aqa angro nangi gulube enjroqnqab

¹⁶Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi quie. Ningi kaja du du bul deqa e na ningi qaringitqa gilsib baun juwan nango ambleq dia walweloqnqab. Deqa ningi amal nango kumbra dauryoqniye. Amal nangi geregere ñam atoqnsib laqnub. Dego kere ningi geregere are qaloqnsib

walweloqniye. Ningi binon nango kumbra dego dauryoqniye. Binon nangi kumbra uge yosaieqnuib. Dego kere ningi kumbra uge yqajqa are qaloqnaib. ¹⁷Ningi tamo nangi qa geregere nam atsib soqniye. Tamo qudei nangi na bosib ningi ojelenosib tamo kokba nango ulatamuq dia ningi tigeltngoqnaib. Osib nungo jejamuq di anjam gargekoba laŋa laŋa qametngoqnsib nango Qotei tal miligiq dia ningi kumbaingoqnaib. ¹⁸Nangi ijo nam ugetqa maroqnsib deqa ningi joqoqnsib Rom nango gate kokba ti nango mandor kokba ti nango ulatamuq dia ningi tigeltngoqnaib. Bati deqa ningi ijo anjam bole nangi minjroqnaib. Osib sawa bei bei qaji tamo nangi dego ijo anjam bole minjroqnaib. ¹⁹Nangi na ningi ojsib gate kokba nango ulatamuq dia tigeltngoqnaibqa ningi ulaosib endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kie minjrqom?’ Ningi degaib. Bati deqa Qotei na nungo medabu singilatetngimqa ningi kamba anjam minjrqab. ²⁰Di kiyaga? Ningi segi na anjam minjrqasai. Nungo Abu aqa Mondor na nungo medabu singilatetngim ningi anjam marqab.

²¹“Bati deqa kumbra uge endeqaji brantelenqas. Tamo qudei nangi na nango segi was nangi ojelenoqnsib jeu tamo nango banq di atelenoqnaibqa nangi na nangi numoqnaib morenoqnaib. Tamo qudei nangi na nango segi angro nangi dego degsib ojelenoqnaib. Angro qudei nangi na nango segi ai wo abu wo nangi jeutnjroqnsib ojelenoqnsib jeu tamo nango banq di atelenoqnaibqa nangi na nangi numoqnaib morenoqnaib. ²²Ningi ijo nam ejunub deqa tamo ungasari kalil nangi ningi qa are tulaŋ ugeinjroqnaib. Ariya tamo ungasari nangi ijo nam singila na ojsib gilsib dino bati itqab di Qotei na nangi oqas. ²³Qure bei beiq dia tamo ungasari nangi na ningi ugeugeingoqnaibqa ningi nango qure di uratoqnsib olo qure beiq giloqniye. Ningi quie. E bole merngwai. Ningi Israel nango qure qure kalil keretosaisoqnaibqa e Tamo Angro olo bqi.

²⁴“Angro kiŋala bei na aqa abu bunyqa keresai. Kangal tamo na aqa tamo koba bunyqa keresai. ²⁵Angro a kobaqujaosimqa di aqa abu ombla kerekereqab. Kangal tamo a powo koba osimqa di aqa tamo koba ombla kerekereqab. Jeu tamo nangi na tal aqa abu a nam Belsebul waiyeqnuib. Deqa iga qalieonum, nangi na aqa angro nangi nam tulaŋ ugedamu wainjrqab.”

Ningi jeu tamo nangi ulainjraib. Qotei segi ulaiyiye

²⁶Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi jeu tamo nangi di ulainjraib. Kumbra kalil uliejunu qaji di boleq dqas. Uli anjam kalil dego tamo nangi qusib poinjrqas. ²⁷Anjam e ambruq dia merngeqnum qaji di ningi olo suwaŋoq dia maroqniye. Anjam e lumu na merngeqnum qaji di ningi olo bijal goge dia tigeloqnsibqa tamo ungasari nangi minjroqniye. ²⁸Ningi jeu tamo nangi ulainjraib. Nangi nungo jejamu segi qalsib moiotqa kere. Nangi nungo qunun moiotqa keresai. Deqa ningi nangi

ulainjraib. Qotei a segi ulaiyiye. A na tamo nango qunun ti jejamu ti padaltjrsim nangi njamuq breinjra kere.

²⁹“Ningi qalie. Tamo nangi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyosaleqnu. Silali kiñala na awaiyeqnu. 10 toea dego. Ariya nungo Abu a na qebari sinjir nangi geregere taqatnjreanu. Deqa a na qebari sinjir bei taqatim a ulonqsim mandamq aiqa keresai. ³⁰Dego kere Qotei a nungo gate banga segi segi sisiyeqnu. A ningi segi segi qa qalie bole. ³¹Deqa ningi ulaaib. Ningi na qebari kalil nangi tulan bunjrejunub.”

Ningi Yesus aqa ñam marqajqa ulaaib

³²Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo nangi ijo ñam tamo ungasari nango ulatamq dia mareqnu qaji mondon e kamba ijo Abu lan qureq di unu qaji aqa ulatamq dia nango ñam dego marqai. ³³Ariya tamo nangi ijo ñam tamo ungasari nango ulatamq dia marqajqa jemainjreanu qaji mondon e kamba ijo Abu lan qureq di unu qaji aqa ulatamq dia nango ñam dego marqajqa jemaibqas.”

Tamo bei na Yesus tulan qalaqalaiyqasai di a aqa angro sqa keresai

³⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi kiersib are qalonub? E na qaja kobotitqa tamo ungasari nangi geregere lawo na sqajqa deqa e mandamq aiem kio? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo ungasari nangi pupoinjritqa nangi jeu jeu sqajqa deqa e bem. ³⁵Od, e jeu kumbra tigeltqa bem. Deqa angro mel nangi na nango segi abu nangi jeutnjroqnuqab. Angro sebin nangi na nango segi ai nangi jeutnjroqnuqab. Ain yala nangi na nango segi ain qeli nangi jeutnjroqnuqab. ³⁶Tamo ungasari tal qujaiq di unub qaji nangi segi jeu jeu sqab.

³⁷“Deqa tamo bei na aqa ai wo abu wo nangi tulan qalaqalainjrsimqa ariya di bunyosim e tulan qalaqalaibqasai di a ijo angro sqa keresai. Tamo bei na aqa angro mel nangi ti aqa angro sebin nangi ti tulan qalaqalainjrsimqa ariya di bunyosim e tulan qalaqalaibqasai di a ijo angro sqa keresai. ³⁸Tamo bei na aqa segi namburbas qoboiyosim e daurbqasai di a ijo angro sqa keresai. ³⁹Tamo bei a aqa segi nambile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi nambile uratqas di a olo nambile bole oqas.”

Tamo bei na Yesus aqa angro bei gereiyqas di Qotei na a awai bole yqas

⁴⁰Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei na ningi osim geregereingwas di a na e dego osim geregereibqas. Tamo a e oqas di a na ijo Abu e qarinqbej qaji di dego oqas. ⁴¹Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei aqa medabu o qaji tamo bei. Deqa e na a aqaryaiyqai.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim aqa talq di gereiyqas di Qotei na kamba awai bole a yqas. Di kiyaqa? A Qotei aqa medabu o qaji tamo

gereiyqo deqa. Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei aqa anjam dauryeqnu qaji tamo bole. Deqa e na a aqaryaiyqai.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim aqa talq di gereiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A na Qotei aqa anjam dauryeqnu qaji tamo bole gereiyqo deqa. ⁴²Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Yesus aqa angro. Deqa e na a aqaryaiyqai.’ A degsi are qalsimqa ijo angro di osim ya ulili tigsim anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Ningi quie. E bole merngwai. A na ijo segi angro gereiyqo deqa aqa awai bole Qotei na yqo qaji di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

**Jon yansnjro qaji a na aqa angro qudei nangi
qarinjnraq Yesus aqa areq gileb**

11 ¹Yesus a na aqa angro 12-pela nangi anjam degsi minjrasiq koboonaqa a sawa di uratosiqa qure qureq giloqnsiqa tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.

²Bati deqa Jon yansnjro qaji a tonto talq di soqnej. Sonaqa wau kalil Kristus na yoqnej qaji di tamo qudei nangi na unsib deqa mare mare laqnab Jon a qusiqa aqa angro qudei nangi qarinjnraq Yesus aqa areq gilsib nenemyeb, ³“Kristus agi Qotei na nami qarinyim bqajqa marej qaji di ni kio? Ni saiamqa iga tamo bei qa tarinqom kio?”

⁴Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam nungo dabkala na queqnub qaji ti kumbra nungo namdamu na uneqnub qaji ti deqa aisib Jon geregere saiyosib minjiye. ⁵Endegsib minjiye, ‘Tamo nam qandimnjro qaji nangi olo nam poinjreqnaq sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji nangi olo walweleqnub. Tamo nango jejamu yu na ugeelejo qaji nango yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala getennjro qaji nangi olo poinjreqnaqa anjam queqnub. Tamo moreno qaji nangi olo tigeleqnub. Tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi Qotei aqa anjam bole queqnub.’ Ningi aisib Jon degsib saiyosib minjiye. ⁶Ariya ningi quie. Tamo nangi e nubsib e qa nango areqalo singilatosib olo ijo nam ulontosaieqnub qaji nangi tulan areboleboleinjrim sqab.”

⁷Onaqa Jon aqa angro nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nangi olo puluosib Jon minjqajqa aieqnabqa Yesus a na tamo ungasari gargekoba nangi di Jon qa endegsi minjrej, “Ningi nami wadau sawaq gilsibqa ningi tamo kiero unqajqa gileb? Ningi tamo silai aqa bang bul jagwa na pileteqnaqa di unqajqa gileb kio? Sai. Jon a tamo deqaji sai. ⁸Deqa ningi tamo kiero unqajqa wadau sawaq gileb? Ningi tamo gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kio? Di dego sai. Tamo gara bole walaeqnub qaji nangi mandor kokba nango talq di unub. ⁹Deqa ningi kiyaqa wadau sawaq gileb? Ningi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kio? Od. Agide. Ningi deqa unqa gileb. Deqa e ningi endegsi merngwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja. A na Qotei aqa medabu

o qaji tamo kalil nangi tulan buɲɲrejunu. ¹⁰ Agi nami e mandamq aiosaisonamqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni que. E na tamo bei ijo anjam marqajqa qarinyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon. Anjam di agi Qotei aqa nengrenq di unu. ¹¹ Deqa nɲngi quie. E bole merngwai. Jon yansnro qaji a na tamo kalil mandamq endi unub qaji nangi tulan buɲɲrejunu. Ariya tamo qudei ñam saiqoji unub qaji nangi Qotei na taqatɲroqnsiqa a nango Mandor Koba unu. Deqa tamo nangi di Jon tulan buɲɲejunub.

¹² “Jon yansnro qaji a anjam marqajqa bati brantej dena bosiq agi bini tamo nangi waukobaoqnsib tulan singilaeqnu. Agi nangi Qotei na taqatɲrsim nango Mandor Koba sqa maroqnsib deqa nangi singila na qotoqnsib waukobaoqnsib singilaeqnu. ¹³ Agi nami Qotei aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam ti maroqneb dena bosiq bosiq Jon aqa bati brantej. ¹⁴ Ariya nɲngi ijo anjam endi quqwa are soqnmqa quie. Qotei a nami marej, ‘E na Elaija qarinyit bosim ijo medabu osim anjam maroqnqas.’ Anjam di agi Qotei aqa nengrenq di unu. Ariya nɲngi quie. Elaija agi bej. E Jon qa marqa osimqa Elaija aqa ñam na yawo anjam mareqnum. ¹⁵ Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.

¹⁶ “Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nango kumbra qa e yawo anjam kiersiy marqai? Nangi tamo kiero? E nangi qa endegsi marqai. Nangi angro du du bul qure ambleq dia alaɲoqnsib angro qudei na qudei minjreqnu, ¹⁷ ‘Iga yumba anjamonumqa nɲngi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa nɲngi akamosai.’” ¹⁸ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Jon a bosiqa ɲngi ti wain ti uratosiq sonaqa tamo nangi a qa maroqneb, ‘A mondor uge ti.’ ¹⁹ Ariya e Tamo Angro bosimqa ɲngi ti wain ti uyeqnamqa tamo nangi e nuboqnsib mareqnu, ‘Nɲngi uniye. Yesus a qunjaɲ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti nangi koba na walweleqnu.’ Tamo nangi e qa misilin anjam degsib mareqnu. Ariya nɲngi Qotei aqa wau unqab di nɲngi poingwas, Qotei a qalie bole.”

Yesus a na tamo ungasari are bulyosai qaji nangi ɲirinɲnrej

²⁰ Yesus a qure qudei di maɲwa gargekoba yeleɲoqnej. Ariya nangi are bulyosai. Deqa a qure deqaji tamo ungasari nangi qa ɲirinej. ²¹ Osiqa minjrej, “O tamo ungasari Korasin qure ti Betsaida qure ti di unub qaji, nɲngi tulan padalougetqab. Tamo bei a Tair qure ti Saidon qure ti deq gilsiq maɲwa e nungoq di yoqnem qaji di nangoq di yo qamu nangi nami are bulyosib nango une qa are ugeinjrnaq are uge qa gara jigsib ɲam sumq di awoeb qamu. ²² Deqa e nɲngi endegsi merngwai. Mondon Qotei na tamo ungasari nango une qa peginjrqa batiamqa a na nɲngi tulan padaltɲgougetqas. Ariya Qotei na Tair qure ti Saidon qure ti nangi degsim padaltɲjrqaasai. A na nangi gulube kiɲala enjrqa. Di kiyaga?

Nanġi ijo ñam qaliesai deqa. ²³O Kaperneam tamo unġasari, niġi lan qureq oqwa kere e? Keresai. Niġi moio qureq aiqab. Tamo bei a Sodom qureq gilsiq maŋwa e nunġoq di yoqnem qaji di Sodom qure nanġoq di yo qamu nanġi nami are bulyosib bini unub qamu. Nanġi padalosai qamu. ²⁴Deqa e niġi endegsi mernġwai. Mondon Qotei na tamo unġasari nanġo une qa peginjrq batiamqa a na niġi tulan padaltngougetqas. Ariya Qotei na Sodom qure nanġi degsim padaltnjrqasai. A na nanġi gulube kiñala enjrqas. Di kiyaaq? Nanġi ijo ñam qaliesai deqa.”

Niġi Yesus aqa areq babqa a na niġi aqaryaingimqa niġi aqaratqab

²⁵Bati deqa Yesus a endegsi Qotei pailiej, “O Abu, ni segi lan qa ti mandam qa ti Koba. Deqa e ni binimosim ino ñam soqtonum. Di kiyaaq? Ijo anjam e na tamo unġasari nanġi minjreqnum qaji di ni na tamo powo ti unub qaji nanġi qa ulitoqnsimqa tamo anġro du du bul nanġi segi qa babteqnam nanġi poinjreqnu. ²⁶Od, Abu, ni ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum.” ²⁷Yesus a degsi Qotei pailiej. Osika marej, “Ijo Abu na iġi iġi kalil ijo banq di atelenej unu. E Qotei aqa Ħiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. Ariya e na tamo qudei nanġi ijo Abu osornjreqnum. Nanġi dego ijo Abu qa qalie.

²⁸“Niġi gulube qoboioqnsib waukobaeqnu qaji niġi kalil ijoq babqa e na aqaryaingitqa niġi aqaratqab. ²⁹Niġi e qa geregere qalieosib ijo anjam aqa sorgomq di soqniye. Di kiyaaq? E na tamo nanġi lawo kumbra enjroqnsim ijo segi ñam aguq ateqnum. Deqa niġi e qa qalieabqa iġi bei na niġi gulube enġwasai. Niġi aqaratqab. ³⁰E na niġi are otetnġeqnum deqa niġi are gulube saiqoji unub. Wau e na niġi enġeqnum qaji di gulube sai. Di oto.”

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

12 ¹Ariya bunuqna Juda nango yori bati bei qa Yesus aqa anġro nanġi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa anġro nanġi mamnjrnaq deqa wit gei elenqnsib uye uye giloqneb. ²Nanġi degsib gileqnaqqa Farisi tamo qudei nanġi bosib nanġi unjrsib Yesus minjeb, “Ni une. Ino anġro nanġi gago dal anjam grotonub. Yori bati qa kumbra degyo di getento koba.” ³Onaqa Yesus na kamba Farisi nanġi minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo ti nanġi mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niġi buk miligiq di sisiyosai kio? ⁴Devit a atra tal miligiq gilsika Qotei atraiyqajqa bem nami atnab soqnej qaji di osika ġingenyosika aqa wau tamo nanġi koba na uye. Bem di getento. Di atra tamo nango segi uyqajqa bem. Niġi quiye. Devit a degsi yej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ħamdamuq di une saiqoji. ⁵Dal anjam bei dego nami nenġrenyeb. Anjam agiende. Atra tamo nanġi yori bati gaigai atra tal miligiq di waueqnu.

Nango kumbra dena nangi dal anjam groteqñub. Ariya nangi Qotei aqa ñamdamuq di une saiqoji. Ningi anjam di nami buk miligiq di sisiyosai kio? ⁶Ariya e ñingi endegsi merngwai. Bini tamo bei unu. Tamo dena atra tal tulañ bunyejunu.” Yesu a a segi qa nangi anjam degsi minjrej. ⁷Osiqa olo minjrej, “Qotei aqa anjam bei dego nami nengrenyeb unu. Agi endegsib nengrenyeb, ‘Ningi e laña atraiboqñsib ijo ñam soqteqñub. E nungo kumbra deqa arearetbosai. Ariya ñingi tamo nangi qa duloqñsibqa nangi geregereinjroqñiye. Yimqa e nungo kumbra deqa tulañ arearetbqas.’ Ningi Qotei aqa anjam di sisiyosib poingwo qamu ñingi tamo une saiqoji unub qaji nangi gulube enjrosai qamu. ⁸E Tamo Angro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yori bati qa Yesu na tamo bei bañ qandamyej qaji di boletej

⁹Onaqa Yesu a dena walwelosiqa qure beiq di brantosiqqa Juda nango Qotei tal miligiq gilej. ¹⁰Qotei tal miligiq dia tamo bei bañ qandamyej qaji a soqnej. Deqa tamo qudei nangi Yesu aqa jejamuq di anjam laña qametqa marsibqa endegsib nenemyeb, “Yori bati qa tamo boletqajqa di kere kio?” ¹¹Onaqa Yesu a na kamba minjrej, “Nungo ambleq di tamo bei aqa kaja du a yori bati qa ulonjosim subq aiimqa a uratqasai. A na aqaryaiyosim olo subq dena osim goge atqas. Di ñingi qalie. ¹²Ariya tamo nangi kaja du sai. Nangi tamo qunuw ti. Deqa iga yori bati qa tamo aqaryaiyim a bole sqas di kumbra bole.” ¹³Yesu a nangi degsi minjrsiqqa tamo bañ qandamyej qaji di minjej, “Ni ino bañ waiy.” Degsi minjnaqa aqa bañ waiyonaq boleej. Aqa bañ bei ombla na kerekereeb. ¹⁴Onaqa Farisi nangi Yesu aqa kumbra di unsibqa nangi Qotei tal uratosib oqedosib nangi gam kiersib Yesu qalib moiqaqqa deqa qairoqñeb.

Yesu a segi qujai Qotei aqa wau tamo bole

¹⁵Onaqa Yesu a nango anjam di qalieosiqa qure di uratosiq walwelosiq gilej. A gileqnaqa tamo ungasari gargekoba nangi a dauryosib giloqñeb. Deqa a na tamo ungasari kalil ma ti soqñeb qaji nangi boletnjroqñej. ¹⁶Osiqa a na nangi saidnjroqñej, “Ningi ijo ñam ubtsib maraib.” ¹⁷Yesu a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, ¹⁸“Endi ijo wau tamo qujai e segi na gitem qaji. E a tulañ qalaqalaye qñum. E a qa tulañ areboleboleibqo. E na ijo Mondor aqaq di atitqa a na tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangi kumbra tñtñ qa minjroqñqas. ¹⁹A ñirin anjam maroqñqasai. A lelenkobaoqñqasai. Gamq dia tamo ungasari nangi aqa kakoro quoqñqasai. ²⁰Silai aqa banga a geñqa laqñimqa a na torei gentqasai. Lam aqa pulon kiñalaamqa a na torei mosotqasai. A degsim wauosim gilsim gilsim a na kumbra tñtñ torei singilatqas. ²¹Yimqa tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nangi Kristus qa nango areqalo

singilatsibqa a na nangi aqaryainjrqaqqa deqa tariñoqnsib sqab.” Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a nami anjam degsi nenngrenyonaq soqnej.

Tamo qudei nangi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa singila na waueqnu.”

²²Onaqa bati di tamo bei mondor uge na medabu getentsiq n̄amdamu qandimyej qaji a tamo qudei nangi na Yesus aqa areq osi bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa menj otyonaqa aqa n̄amdamu boleosiqa a sawa unsiq anjam bole maroqnej. ²³Deqa tamo ungasari kalil nangi Yesus aqa singila di unsibqa nangi tulan prugelejosib maroqneb, “Tamo di Devit aqa ŋiri kio?” ²⁴Nangi degsib mareqnabqa Farisi nangi qusibqa saidnjrsib minjreb, “Sai. Mondor uge nango gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Deqa singila dena Yesus na mondor uge nangi winjreanu.”

²⁵Onaqa Yesus a nango areqalo di qalieosiqa yawo anjam endegsi minjrej, “Tamo nangi sawa qujaiq di unub qaji nangi segi poaiyelosib qotqab di nangi koba na geregere sqa keresai. Nangi niñaqosib koboqab. Tamo nangi qure qujaiq di unub qaji nangi segi poaiyelosib qotqab di nangi dego koba na geregere sqa keresai. Tamo nangi tal qujaiq di unub qaji nangi segi poaiyelosib qotqab di nangi dego koba na geregere sqa keresai. ²⁶Dego kere Satan na aqa segi mondor uge nangi winjrqas di nangi poaiyelqab. Deqa a kiersim aqa mondor uge nangi olo taqatnjrqas? Di keresai. ²⁷E Belsebul aqa singila na mondor uge nangi winjreanu qamu nungo angro nangi yai aqa singila na mondor uge nangi winjreanu? Ningi tulan grotonub deqa nungo angro nangi na endegsib merngwab, ‘Ningi tamo uge.’ ²⁸Ariya e Qotei aqa Mondor aqa singila na mondor uge nangi winjrqa di ningi unsib poingwas, ‘Bole, Qotei na iga taqatgosiq gago Mandor Koba unu.’ Ningi degsi poingwas.

²⁹“Tamo bei a kiersim tamo singila koba bei aqa tal gogetosim aqa ingi ingi kalil bajinqas? A mati tamo singila di sil na tontim soqnimqa di aqa ingi ingi kalil bajinqas. Tontqasai di aqa ingi ingi bajinqa keresai.

³⁰“Tamo bei na e kadoibqasai di a na e jeutbqas. A na e tamo ungasari nangi koroinjrqaqqa aqaryaibqasai di a na tamo ungasari nangi olo winjrim jaraiqab.

³¹“Deqa e ningi endegsi merngwai. Tamo ungasari nango une kalil Qotei na kobotetnjrqas. Tamo ungasari nango misilin anjam kalil dego Qotei na kobotetnjrqas. Ariya tamo a Qotei aqa Mondor misilinqas une di Qotei na kobotqasai. ³²Tamo bei na e Tamo Angro misilinqas une di Qotei na kobotqa kere. Ariya tamo bei na Qotei aqa Mondor Bole misilinqas une di Qotei na kobotqa keresai. Bini bati endeqa Qotei na kobotqasai. Mondon dego Qotei na kobotqasai.”

ŋamtaŋ a bole kio sai kio di iga aqa gei unsim poigwas

³³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “ŋamtaŋ bole nangi gei bole ateqnub. ŋamtaŋ uge nangi gei uge ateqnub. Deqa tamo nangi

nam aqa gei unsibqa dena nan̄gi poin̄jqas, namtan̄ di bole kio uge kio. ³⁴Ningi tamo uge. Ningi amal uge bul. Ningi kiersib anjam bole maroqnqab? Tamo nan̄go areqalo nan̄go are miligiq di unu qaji di nan̄go medabuq na branteqnu. ³⁵Tamo bole nan̄go are miligiq di areqalo bole bole gargekoba unu. Deqa nan̄gi kumbra bole bole yeqnub. Ariya tamo uge nan̄go are miligiq di areqalo uge uge gargekoba unu. Deqa nan̄gi kumbra uge uge yeqnub.

³⁶“Ariya e ningi endegsi mern̄gwai. Mondon̄ Qotei na tamo nan̄go une qa peginj̄rqa batiamqa tamo ungasari nan̄go anjam kalil nan̄gi lan̄a lan̄a mareqnub qaji di Qotei na nan̄go jejamuq di atsim nan̄gi peginj̄rqas. ³⁷Ino anjam boleamqa Qotei na mermqas, ‘Ni tamo bole.’ Ino anjam ugeamqa Qotei na mermqas, ‘Ni tamo uge.’”

Tamo qudei nan̄gi bosib Yesus a man̄wa bei babt̄im unqajqa minjeb

³⁸Onaqa dal anjam qalie tamo qudei ti Farisi qudei ti nan̄gi na kamba Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, ni endego Qotei aqa man̄wa bei babt̄imqa iga unsim dena poigwas, bole, ni Qotei aqa wau ojeqnum.”

³⁹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nan̄go kumbra tulan̄ ugedamu. Nan̄gi Qotei areiyosaieqnub. Nan̄gi gaigai ijo man̄wa lan̄a unqajqa metbeqnub. Deqa e na ijo man̄wa bei nan̄gi osorn̄jqasai. Qotei aqa medabu o tamo Jona nami soqnej qaji aqa man̄wa segi osorn̄jritqa nan̄gi di unqab. ⁴⁰Agi Jona a bati qalub qe ani aqa miligiq di soqnej. Dego kere e Tamo Angro bati qalub sub miligiq di sqai. ⁴¹Mondon̄ Qotei na tamo ungasari nan̄go une qa peginj̄rqa batiamqa Ninive tamo nan̄gi tigelosibqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nan̄go kumbra uge boleq atetn̄jqab. Di kiyaya? Ninive tamo nan̄gi nami Jona aqa anjam qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulan̄ bun̄yejunu qaji a nun̄go ambleqsi unu. Agi e segi qujai. ⁴²Mondon̄ Qotei na tamo ungasari nan̄go une qa peginj̄rqa batiamqa un̄a kobaquja nami guta di sawa taqatoqnej qaji a tigelosimqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nan̄go kumbra uge boleq atetn̄jqas. Di kiyaya? Un̄a di a nami Solomon aqa powo kobaquja unqa marsiya sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon tulan̄ bun̄yejunu qaji a nun̄go ambleqsi unu.” Yesus a a segi qa nan̄gi anjam degsi minjrej.

Mondor uge a tamo uratosim olo bqas

⁴³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq di sosimqa a na tamo di uratosim ulan̄osim sawa kan̄granoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa namam ugeiyim marqas, ⁴⁴⁻⁴⁵‘E olo puluosiya ijo tal uratem qaji deq olo gilqai.’ A degsi marsimqa gilsim tal dia tamo bei sosai degsim unqas. Tal di nami man̄ solsib ingi ingi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim aisim mondor uge

7-pela tulan ugedamu nangi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqribqa tamo di aqa so tulan ugeqas. Aqa so uge namij dego sai. Aqa so tulan ugedamuqas. Dego kere tamo ungasari bini bati endeqa kumbra uge uge yoqnsib laqnub qaji nangi degsib sougetesqab.”

Yesus aqa ai aqa was nangi tal qabe?

⁴⁶Yesus a na tamo ungasari nangi anjam degsi minjreqnaqa aqa was nangi aqa aniqali ombla na Yesus qa bosib talq di iteb. Yesus a warum miligiq di sonaqa nangi anjam bei minjqajqa deqa oqeq di tigelesoqneb. ⁴⁷Onaqa tamo bei na Yesus minjej, “Ni que. Ino was nangi ino ai ombla na ni anjam bei mermqa bonub agi oqeq di tigelejunub.” ⁴⁸Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ijo ai ijo was nangi tal qabe?” ⁴⁹Degsi minjsiq aqa bar na aqa segi angro nangi osoryosiq minjej, “Ni une. Ijo ai ijo was nangi agide. ⁵⁰Tamo a ijo Abu lan qureq di unu qaji aqa areqalo dauryosim sqas di ijo was bole. Di ijo jaja. Di ijo ai.”

Yesus a na saga yago breiyqa yawo anjam tamo ungasari nangi minjrej

13 ¹Bati deqa Yesus a tal uratosiq alile aisiq ya agu qalaq di awoej. ²Onaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi bosib aqa areq di koroonaqqa a sasalosiq qobun goge di awoej. Awesonaqa tamo ungasari kalil nangi alile di tigelesoqneb. ³Tigelesonabqa a na yawo anjam gargekoba minjroqnej. Ariya yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ningi quiye. Tamo bei a gilsiq aqa ingi wauq di saga yago breiyelenej. ⁴Breiyanaqa saga yago qudei gam qalaq aieleqeb. Onaqa qebari nangi bosib uyekriteb. ⁵Ariya saga yago qudei mandam lanjaq di aieleqeb. Mandam di guma meni ti. Goge di mandam kiñala. Deqa saga yago aieleqosib urur oqoqjateb. ⁶Nango jirim tulan guma aiosai deqa sen oqsik kanqonaqa nangi laosib moreqeb. ⁷Ariya saga yago qudei sil luwit ambleq di aieleqeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsik kabutnjrnaq geitosai. ⁸Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb. Di aisib oqoboledamuysib gei tulan gargekoba ateleqeb. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30. ⁹Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a kiyqa tamo ungasari nangi yawo anjam segi minjroqnej?

¹⁰Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa yawo anjam di qusibqa nangi aqa areq bosib nenemyeb, “Ni kiyqa tamo ungasari nangi yawo anjam segi minjreqnum? Ni utru babtosaieqnum.” ¹¹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nangi taqatnjreqnu. Anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babbittqa ijo angro ningi segi utru qalieqab. Ariya Qotei na tamo ungasari nangi di yawo anjam aqa utru osornjrqsai. ¹²Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo

koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yayimqa a laja sqas. ¹³Utru deqa e na tamo ungasari nangi yawo anjam segi minjroqnqai. Yimqa nangi nam atoqnsib ijo kumbra laja unoqnsib utru poinjrqsai. Nango dabkala na ijo anjam laja quoqnsib di dego utru poinjrqsai. ¹⁴Nangi degsib sqab deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantqas. A endegsi marej, ‘Ningi bati gargekoba ijo anjam quoqnsib utru poingwasai. Nungo namdamu na bati gargekoba ijo kumbra unoqnsib di dego utru poingwasai. ¹⁵Tamo ungasari di nango areqalo getenjnrejunu. Nango dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjregnu. Nangi nam brunejunub. Deqa nango namdamu na ijo kumbra unqasai. Nango dabkala na ijo anjam qusib aqa utru poinjrqsai. Nangi are bulyosib ijoq babqa e na nangi boletnrqsai dego.’ Qotei a nami degsi marej.

¹⁶“Ariya ningi ijo segi angro unub deqa ningi tulan areboleboleingem. Di kiyaqa? Nungo namdamu na ijo kumbra uneqnub. Nungo dabkala na ijo anjam queqnub. ¹⁷Ningi quie. E bole merngwai. Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi ti tamo nangi kumbra bole bole yoqneb qaji nangi ti tulan gargekoba kumbra ningi bini uneqnub qaji di unqajqa are koba soqnej. Ariya nangi unosaiqneb. Anjam ningi bini queqnub qaji di dego nangi quqwajqa are koba soqnej. Ariya nangi quosaiqneb.”

Yesus a na sago yago qa yawo anjam aqa utru babtej

¹⁸Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru e na babbatqa ningi quie. ¹⁹Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari nangi bosib uyekriteb qaji di aqa utru endegsi unu. Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjregnu. Anjam di tamo qudei nangi qusib nango are miligiq di esoqnbqa ariya nangi anjam di aqa utru poinjrosaiamqa Satan a bosim anjam Qotei na nango are miligiq di atej qaji di olo yainjrqs. ²⁰Saga yago qudei mandam lanjaq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nangi Qotei aqa anjam qusib tulan areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib nango areq atqab. ²¹Ariya anjam di nango are miligiq tulan guma aiosai. Deqa nangi sokiñalayibqa bunuqna Qotei aqa anjam gotranjo qaji tamo qudei nangi bosib nangi gulube enjrsib ugeugeinjraqb. Yimqa nango areqalo Yesus qa singilateqnub qaji di nangi olo ulontqab. ²²Saga yago qudei sil luwit ambleq aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nangi Qotei aqa anjam qusibqa nango areqalo miligiq di esoqnbqa ariya bunuqna nangi olo mandam qa ingi ingi qa are koba qaloqnsibqa silali koba oqnqajqa are prugnjoqnqas. Yimqa nango areqalo dena nangi wala walainjrsim Qotei aqa anjam nango are miligiq di tentimqa di loumqas. Deqa a gei boletosai. ²³Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei

nangi Qotei aqa anjam qusib geregere poinjrimqa nango are miligiq di singilatesqab. Deqa Qotei aqa anjam di nango are miligiq di saga bul utru segi segi boleosim tulan kobaqas. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30.”

Pilagin yago breiyqajqa yawo anjam

²⁴Yesus a na nangi yawo anjam degsi minjrasiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo bei a gilsiq aqa ingi wauq di wit yago yagelenej dego kere. ²⁵Wit yago yagelenonaqa qolo tamo kalil neresonabqa jeu tamo bei na bosiq wit yago ambleq dia pilagin yago dego breiej. Breisiq ulanej. ²⁶Ariya bunuqna wit oqsib geiteleonabqa pilagin na dego dauryosiq oqej. ²⁷Deqa wau tamo nangi na bosib unsibqa wau lanja minjeb, ‘O Tamo Koba, ni wit yago pilagin ti turtisi yagem e? Ni une. Wit oqsib geitonubqa pilagin dego dauryisi oqonub.’

²⁸“Onaqa wau lanja na kamba minjrej, ‘Jeu tamo bei na bosiq pilagin yago breiej.’ Degsi minjrnaqa wau tamo nangi na minjeb, ‘O Tamo Koba, ni na marimqa iga pilagin di otorelenqom.’ ²⁹Onaqa minjrej, ‘Ningi pilagin otoraib. Ningi otorqab di wit ti turtosib otoro uge. ³⁰Deqa ningi uratib soqneb. Wit ti pilagin ti koba na oqsib geitelebqa e na ijo wau tamo nangi minjrqi, “Ningi pilagin otorosib ruwoelenosib nanyuoq di koitiye. Ariya ningi wit osib ijo talq di ateleniye.” ”

Sis yago qa yawo anjam

³¹Yesus a na nangi yawo anjam degsi minjrasiq koboonaqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. ³²Sis yago nangi tulan kiñilala qas yago bul. Ingi ingi qudei nango yago kokba yala. Sis yago nangi tulan kiñilala. Ariya tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagonaqa bunuqna a oqsik tulan kobaqujae. Osiqa nam qudei tulan bunjrasiq dani kokba atelenej. Onaqa qebari nangi bosib aqa daniq dia simi atelenej.”

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

³³Osiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Unja bei a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem sum lanaj ti turtisiq web kobaqujaq dia bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Yesus a na tamo ungasari nangi yawo anjam segi minjroqnej

³⁴Yesus a na tamo ungasari nangi yawo anjam gargekoba deqaji minjroqnej. A anjam bei minjrosaiqnej. Yawo anjam segi minjroqnej. ³⁵A

kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
 “E na ningi yawo anjam merngoqnqai.
 Tulaŋ nami yawo anjam di aqa damu uliesoqnej.
 Sosi sosiq agi bini uliejunu.
 Deqa yawo anjam aqa damu di e na boleq atsiy ningi saingwai.”

Pilagin qa yawo anjam aqa utru

³⁶Ariya Yesus a na tamo ungasari nangi uratnjrsiqa tal gogetsi sonaqa aqa angro nangi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni na pilagin qa yawo anjam di utru geregere plaltsim merge.”

³⁷Onaqa Yesus na minjrej, “Tamo wit yagej qaji di agi e segi. E Tamo Angro. ³⁸Wit wau di agi mandam endi. Wit yago di agi tamo ungasari nangi Qotei na taqatnjreqnu qaji. Ariya pilagin yago di Satan aqa segi tamo ungasari nangi. ³⁹Jeu tamo pilagin yago breiyej qaji di Satan. Wit geiteleŋo bati di agi diŋo bati. Ariya wau tamo nangi wit otoreleŋeb qaji di agi laŋ angro nangi. ⁴⁰Deqa ningi quiye. Wau tamo nangi bosib pilagin otorosib ŋamyuoq di koiteleŋeb qaji nango utru endegsi merngwai. Diŋo batiamqa laŋ angro nangi degyqab. ⁴¹Bati di e Tamo Angro na ijo laŋ angro nangi qarinjritqa aisib ingi uge uge kalil tamo nango areqalo ugetetnjreqnub qaji nangi ti tamo kalil kumbra uge uge yeqnub qaji nangi ti pilagin bul breinjrqab. Deqa Qotei na nangi olo taqatnjrqasai. ⁴²Nangi breinjrib ŋamyuo kobaq aisib dia akamkobayoqnsib pailoqnsib nango jaqatin qa qalagei anjam atoqnqas. ⁴³Ariya bati deqa tamo ungasari kumbra bole bole yeqnub qaji nango Abu Qotei na nangi taqatnjrsim nango Mandor Koba sqas. Deqa nangi seŋ bul tulaŋ suwanesqab. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Silali osib subq di ulitqajqa yawo anjam

⁴⁴Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo qudei nangi na silali kobaquja osib ŋam moŋgum miligiq di atsib naŋu agu beiq di sub bogsib sub miligiq di uliteb dego kere. Onaqa tamo bei na bosiq ŋam moŋgum di itosiq tulaŋ areboleboleiyej. Deqa a ŋam moŋgum di olo subq di mororyosiq gilsiq aqa ingi ingi kalil qarinyosiq dena silali osiq naŋu agu di awaiyej.”

Kolilei qa yawo anjam

⁴⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E olo yawo anjam bei endegsi merngwai. Qotei laŋ qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Kumbra di silali wauo qaji tamo bei a kolilei qa ŋamoqnej dego kere. ⁴⁶A gilsiq ŋamosiq kolilei tulaŋ

boledamu itosiq olo puluosi bosiq aqa ingi ingi kalil qarinyosiq dena silali osiq kolilei di awaiyej.”

Kakan waiyqa yawo anjam

⁴⁷Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E olo yawo anjam bei mernjgwai. Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nanjo Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo nangi yuwalq di kakan waiyosib qe gargekoba utru segi segi elenqab dego kere. ⁴⁸Kakan maqamqa tamo nangi na titosib bosib ululq di goge atsib awoosib qe kalil peginjraqab. Qe bole bole gumbaq di jigelenqab. Ariya qe uge uge uratosib qalaq di breinjraqab. ⁴⁹⁻⁵⁰Kumbra deqaji dijo bati qa brantqas. Lan angro nangi bosib tamo bole bole nanjo ambleq dena tamo uge uge nangi elenjosib breinjribqa njamyuoq aiqab. Njamyuo koba dia nangi akamkobayoqnsib pailoqnsib nanjo jaqatin qa qalagei anjam atonqas.”

⁵¹Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrej. Osiqa nenemnjrej, “Yawo anjam kalil merngonum qaji endi ningi utru poingwo e?” Onaqa nangi na minjeb, “Od.” ⁵²Onaqa Yesus na olo minjrej, “Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nanjo Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Anjam di dal anjam qalie tamo qudei nangi poinjreqnu. Poinjreqnu qaji nangi tal aqa abu bul unub. Deqa nangi nanjo talq dena ñoro bunuj ti ñoro namij ti elenjoqnsib oqeq ateqnub.”

Yesus aqa qure utru nangi aqa anjam quetosai

⁵³Yesus a yawo anjam di kalil marsiq koboonaqa a sawa di uratej. ⁵⁴Osiqa aqa segi qure utruq gilej. Gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda nanjo Qotei tal miligiq gilsika tamo ungasari gargekoba sonabqa tigelosika Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa tamo ungasari nangi aqa anjam qusibqa nangi tulan prugelejosib maroqneb, “Yesus a powo qabe na osika anjam singila endeqaji palontosiq mergeqnu? A kiersim manwa endeqaji babteleneqnu?” ⁵⁵Iga qalie, aqa siqali a lanja tal gereiyo qaji tamo. Aqa aniqali Maria. A Jems na Josep na Saimon na Judas na nanjo was. ⁵⁶Aqa nawi kalil nangi agi iga koba na endi unum. Deqa a kiersim manwa endeqaji babteleneqnu?” ⁵⁷Nangi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb. Onaqa a na minjrej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di nangi aqa anjam quetqa asginjqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq dia dego a ñam saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnqas di nangi aqa anjam quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab.” ⁵⁸Yesus a na nangi degsi minjrej. Osiqa aqa segi qure utruq dia a manwa gargekoba yosai. Di kiyaya? Nangi a qa nanjo areqalo singilatosai deqa.

Herot a are qalej, “Yesus a Jon yansnjro qaji agi moisiq olo subq na tigeloq.”

14 ¹Bati deqa tamo ungasari nangi Yesus aqa kumbra qa saosib laq nabqa Mandor Koba Herot a quej. ²Qusiqa aqa wau tamo

nangi minjrej, “Tamo di Jon yansnjro qaji tamo de kio? A moisiq olo subq na tigelqo. Dena a singila osiqa manwa endeqaji bablelejeqnu.”

³⁻⁴ Herot a na nami aqa aube Filip aqa nauqali Herodias yayisiq ej. Deqa Jon na Herot minjoqnej, “Ni ino segi was aqa unja em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugetonum.” Jon a na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjin oqetonaqa aqa qaja tamo qudei nangi qarijnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq waiyeb. ⁵Jon a tonto talq di sonaqa Herot a endegsi are qaloqnej, “E na Jon qalit moiqa.” Ariya tamo ungasari kalil nangi maroqneb, “Jon a tamo bole. A Qotei aqa medabu o qaji tamo.” Nangi degsib maroqneb deqa Herot a nangi ulainjrnsiq Jon qalqa uratej.

⁶Ariya bati bei Herot aqa nambabo bationaqa Herot na maruro atsiqa tamo qudei nangi metnjrnaqa bosib aqa talq di koroeb. Koroosib inji uyeqnaqqa Herot aqa nauqali aqa asi a warum miligiq bosiqa nangi lou tuetnjroqnej. Onaqa Herot a di unsiqa tulan areboleboleiyej. ⁷Deqa a na angro sebin di minjej, “Ni ijo ingi kie oqajqa merbqam emqai.” Osiqa aqa anjam di singilatosiqa olo minjej, “Ijo anjam di e bole dauryqai. E uratqasai bolesai.” ⁸Onaqa angro sebin aqa aniqali na minjej, “Ni Jon aqa gate qa Herot minje.” Onaqa aqa asi na Herot minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate tabirq di atsim ebe.”

⁹Onaqa Herot a angro sebin aqa anjam di qusiqa a Jon qalim moiqaqqa are sosai deqa a are tulan gulubekobaiyej. Aqa segi anjam tamo kalil nango ulatamuq dia marsiq singilatej qaji deqa ti are qalsiq are gulubekobaiyej. Aqa anjam di olo beltosim anjam bei marqas di a jemaqqas. ¹⁰Deqa a na aqa qaja tamo nangi qarijnjrnaqa gilsib tonto talq dia Jon aqa kakoro genteteb. ¹¹Osiq aqa gate tabirq di atsibqa osi bosib angro sebin di yonabqa a na osi gilsiq aqa aniqali yej. ¹²Onaqa Jon aqa angro nangi di qusibqa bosib Jon aqa qusa osi gilsib subq ateb. Osib Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Herot na Jon qalqo moiqa.”

Yesus a na tamo 5,000 nangi inji anainjrej

¹³Onaqa Yesus a anjam di qusiqa a sawa di uratosiq qobun bei gogetosiqa wadau sawaq gilej. Aqa angro nangi ti gileb. A gileqnaqa tamo ungasari kalil nangi di qusibqa nango segi qure qureq dena tigelosibqa singa na gurgurosib Yesus namqajqa gileb. ¹⁴Deqa Yesus a qobun na gilsiq tiryosiqa nam atej tamo ungasari tulan gargekoba nami tiryqa sawaq dia tarijesonab unjrej. Unjrnsiq nangi qa are ugeiyej. Deqa a nango areq aisiqa nango ma tamo kalil boletnjroqnej.

¹⁵Ariya bilaq Yesus aqa angro nangi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Sen aieqnu. Qoloqas. Deqa ni na tamo ungasari nangi minjrimqa mati qure qureq gilsib di inji awaisib uyqab.” ¹⁶Onaqa Yesus na minjrej, “Nangi kiyaqa qure qureq gilqab? Ningi segi na inji

anainjriye.” ¹⁷Degsi minjrnaqa nangi na kamba minjeb, “Iga ingi sai. Iga bem 5-pela qe aiyela segi unu.” ¹⁸Onaqa Yesus na minjrej, “Bem ti qe ti di ijoq osi boiye.”

¹⁹Onaqa nangi na bem ti qe ti di osi bosib Yesus yonabqa a na tamo ungasari kalil nangi minjrej, “Ningi kalil ñinq di awoelenjoie.” Onaqa nangi kalil awoonabqa Yesus na bem 5-pela ti qe aiyel ti di osiqa lan goge tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti gingeñyosiq aqa angro nangi enjrnaqa nangi na osi giloqnsibqa tamo ungasari nangi jeisib enjreqnab uyoqneb. ²⁰Uynab kalil menetnjrej. Onaqa ingi oto uratelenjeb qaji di Yesus aqa angro nangi na koroiyosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqelenjeb. ²¹Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji nangi sisiyeb 5,000. Ariya ungasari ti angro du du ti nangi sisiyosai.

Yesus a ya bangaq na walwelej

²²Onaqa Yesus na aqa angro nangi endegsi minjrej, “Ningi qobun gogetosib namoosib gilsib ya agu taqal beiq di tiryosib soqniye. E na tamo ungasari nangi minjritqa nango qure qureq jaraioqnib bqai.” ²³Onaqa Yesus aqa angro nangi namoosib gileqnabqa Yesus na tamo ungasari nangi minjrnaq jaraieqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Oqsiq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej. ²⁴Onaqa aqa angro nangi qobun suweiyosib isaq gilsib ya agu ambleq di gileqnabqa jagwa koba tigelosiq ya korkortosiq nangi pulutnjrej. ²⁵Nobqolo ambru Yesus a aqa angro nangi qa bosiq ya bangaq na walwelosiq nangi daurnjrsiq gilej. ²⁶Onaqa nangi ñam ateb Yesus a ya bangaq na walwelosiq nango areq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib nangi tulan ulaugetosib lelenkobayeb. ²⁷Onaqa Yesus na minjrej, “Nungo are singilatiye. Endi e beqnum. Ulaaib.”

²⁸Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni kio beqnum? Ni amqa e odbimqa e kamba ya bangaq na walwelosiy ino areq bqai.” ²⁹Onaqa Yesus na Pita minjej, “Od. Endi e. Ni au.” Degsi minjnaqa Pita a qobun uratosiq ya bangaq na walwelosi gilsiq Yesus jojomyej. ³⁰Yesus jojomyosiq ñam atej jagwa unej. Unsiq ulaej. Ulaosiq deqa tuqoqnsiq maosiq Yesus minjej, “O Tamo Koba, e tuqeqnum. Deqa ni na aqaryaibe.”

³¹Onaqa Yesus na aqa ban waiysiq Pita ojsiq soqtej. Osiqa minjej, “Kiyaqa ni areqalo aiyeltonum? Ni e qa ino areqalo singilatqa yonum keresaiimqo deqa ni tuqonum.” ³²Degsi minjsiq nangi aiyel qobun gogetonabqa jagwa laej. ³³Onaqa tamo qobunq di soqneb qaji nangi Yesus aqa singila di unsibqa nangi aqa ñam soqtosib minjeb, “Bole, ni Qotei aqa ñjiri.”

Genesaret sawaq dia tamo ungasari nangi Yesus aqa gara mutu ojeqnab nango ma saieleñoqnej

³⁴Ariya Yesus aqa angro nangi koba na qobun na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb. ³⁵Tiryonabqa qure deqaji

tamo ungasari nan̄gi Yesuṣ unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa anjam qarinyonab qure qure kalil jojomq di soqneb qaji dia tamo ungasari nan̄gi quoqnsib nan̄go ma tamo nan̄gi joqsib Yesuṣ aqa areq osi belenjoqneb. ³⁶Belenjoqnsib Yesuṣ minjoqneb, “O Tamo Koba, nan̄gi ino gara mutu segi ojibqa nan̄go ma saioqnqas.” Onaqa Yesuṣ na odnjrnaqa ma tamo kalil nan̄gi aqa areq boqnsib aqa gara mutu ojoqneb. Ojeqnab nan̄go ma kalil saielenjoqnej.

**Farisi nan̄gi Qotei aqa anjam gotran̄yoqnsibqa olo
nan̄go segi moma nan̄go dal anjam dauryoqneb**

15 ¹Onaqa bati deqa Farisi nan̄gi ti dal anjam qalie tamo qudeṣ ti nan̄gi Jerusalem dena bosibqa Yesuṣ aqa areq di koroeb. Koroosib minjeb, ²“Ino angro nan̄gi kiyaaqa gago moma nan̄go dal anjam gotran̄yeqneb? Agi nan̄gi ingi uyqa oqnsib mati baṅ yansosaisosib laṅa uyeqneb.”

³Onaqa Yesuṣ na kamba minjrej, “Nin̄gi kiyaaqa Qotei aqa dal anjam gotran̄yoqnsibqa olo nun̄go segi kumbra dauryeqneb? ⁴Qotei a nami marej, ‘Ni ino ai wo abu wo nan̄go sorgomq di geregere sosimqa nan̄go anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa ai wo abu wo nan̄gi misilijnrimqa a qalib moiem.’ Qotei a nami degsi marej. ⁵Ariya nin̄gi mareqneb, ‘Tamo bei aqa ai kio aqa abu kio ingi qa truquamqa a na minjqas, “Ijo ingi ingi ejunum endi e ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa giltem deqa e ni aqaryaimqasai.”’ ⁶A degsi minjqas di nin̄gi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai wo abu wo nan̄gi aqaryainjraiṅ.’ Nin̄gi degsib marqab. Nun̄go kumbra dena nin̄gi Qotei aqa anjam gotran̄yoqnsibqa olo nun̄go segi moma nan̄go kumbra soqteqneb.

⁷“Nin̄gi gisaṅ tamo. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a nami nin̄gi qa keretsiqa anjam endegsi marej, ⁸“Tamo nan̄gi di nan̄go medabu na ijo ñam soqteqneb. Ariya nan̄go are miligi e qa sosai. Nan̄go areqalo isaq di unu. ⁹Nan̄gi mandam tamo nan̄go dal anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqneb, “Gago anjam endi Qotei aqa anjam.” Deqa nan̄gi laṅa baban̄ na e qa loueqneb.”

Kumbra kie na tamo jiga yeqnu?

¹⁰Yesuṣ a Farisi nan̄gi anjam degsi minjr̄siqa olo tamo ungasari kalil nan̄gi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Nin̄gi ijo anjam endi qusib geregere are qaliye. ¹¹Tamo bei a ingi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga yqasai. Anjam kalil tamo aqa miligiq na oqsiq medabun̄ na branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.”

¹²Yesuṣ a na tamo ungasari nan̄gi anjam degsi minjr̄siq koboonaqa aqa angro nan̄gi aqa areq bosib minjeb, “Farisi nan̄gi ino anjam di qusib ni qa are ugeinjr̄qo. Di ni qalie e?”

¹³ Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo Abu lanj qureq di unu qaji a ingi wau ejunu. Ham kalil a yagosai qaji di a na jirim qoji otorosim taqal breinjrqs. ¹⁴ Deqa ningi Farisi nangi qa are koba qalaib. Nangi tamo ham qandimo bul. Deqa nangi na tamo nangi gam osornjrqa keresai. Tamo ham qandimo bei na tamo ham qandimo bei aqa banj ojsim ombla walwelqab ombla mangalsib subq aiqab.”

¹⁵ Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ingi jiga qa yawo anjam maronum di aqa utru geregere plaltosim mergim iga quqwom.” ¹⁶ Onaqa Yesus na kamba aqa angro nangi endegsi minjrej, “Ningi dego ijo yawo anjam di aqa utru poingosai unu e? ¹⁷ Tamo nangi ingi uyeq nabqa aisiq meneq di unu. Meneq dena bi talq di waiyeqnub. Ningi di poingosai kio? ¹⁸ Ariya ingi ingi kalil tamo nango are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu. ¹⁹ Ingi ingi tamo nango are miligiq na branteqnu qaji agi ubtsiy merngwai. Areqalo uge uge, tamo qaloqa, uqa qa laoqa, was aqa haju anjamyoqa, bajinoqa, was aqa jejamu laja gisanjoqa, was yomuiyoqa. ²⁰ Kumbra uge uge deqaji tamo nango are miligiq na brantoqnsiq dena tamo jiga yeqnu. Ariya tamo nangi banj yansosaisosib laja ingi uyqab dena nangi jiga yqasai.”

Kenan qaji uqa a Yesus qa aqa areqalo tulan singilatej deqa Yesus na aqa angro boletej

²¹ Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiq Tair qure ti Saidon qure ti nango sawaq gilej. ²² Gilsiq di sonaqa Kenan qaji uqa bei a sawa dia soqnej. Sosiqa a Yesus aqa areq bosiq singila na pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, Devit aqa Hiri, ni e qa are ugeimeme. Mondor uge na ijo angro sebin a tulan ugeugeiyosiq jaqatin koba yeqnu.” ²³ Onaqa Yesus a uqa di aqa anjam qusiqa quosaibulosiq anjam bei kamba minjosai. A mequmej. Deqa aqa angro nangi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, uqa di a singila na iga pailgoqnsiqa daurgeqnu. Deqa ni na saidyimqa a puluosim ulanqas.”

²⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Israel nangi kaja bul mandor saiqoji. Deqa e nangi segi aqaryainjrqaqqa Qotei na qarinqbonaq bem.” ²⁵ Onaqa uqa di a Yesus aqa areq di singa pulutosiqa pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni na e aqaryaibe.” ²⁶ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Iga angro du du nango ingi yainjrsim olo bau nangi anainjrqom di kumbra bolesai.” ²⁷ Onaqa uqa dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni kere maronum. Ariya e kamba anjam bei mermit ni que. Angro du du nangi ingi uyeq nabqa ingi nengi ululoneqnaqa bau nangi dego uyeqnub.” ²⁸ Onaqa Yesus a anjam di qusiqa minjej, “O uqa, ni e qa ino areqalo tulan singilatonum deqa ni anjam degsi merbonum. Deqa ni gilime. Ino anjam di e na dauryosiy ino angro boletqai.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa mondor uge na aqa angro di uratonaqa a boleej.

Yesus na tamo ungasari gargekoba nangi boletnjroqnej

²⁹Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiqa Galili ya aguq di brantej. Brantosiqa dena manaq oqsiq dia awesoqnej. ³⁰Awesonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi na tamo singa qandamnjo qaji ti tamo nam qandimnjro qaji ti tamo jejamu lainjro qaji ti tamo menj singilainjro qaji ti tamo ma utru segi segi so qaji nangi ti joqsibqa Yesus aqa areq di atelejeqnabqa a na nangi kalil boletnjroqnej. ³¹Deqa tamo menj singilainjro qaji nangi olo anjam bole maroqneb. Tamo jejamu lainjro qaji nango jejamu olo singilaoqnej. Tamo singa qandamnjo qaji nangi olo tigelosib walweloqneb. Tamo nam qandimnjro qaji nangi olo nam poinjreqla sawa unoqneb. Onaqa tamo ungasari kalil nangi di unsibqa nangi are koba qaloqnsib Israel nango Qotei aqa nam soqtoqneb.

Yesus na tamo 4,000 nangi ingi anainjrej

³²Onaqa Yesus na aqa angro nangi olo metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Tamo ungasari nangi bati qalub e koba na soqneb nangi ingi saiqoji. Deqa e nangi qa are ugeibqo. E nangi mam ti suweinjitqa gamq dia nangi mam na lao uge.” ³³Degsi minjrnaqa nangi na kamba minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa iga ingi qabe na osimqa tamo ungasari gargekoba endego anainjronam kereqas?” ³⁴Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi bem gembub unu?” Onaqa minjeb, “Bem 7-pela unu. Qe kiñilala quja quja dego unu.”

³⁵Onaqa Yesus na tamo ungasari nangi minjrej, “Ningi kalil mandamq di awoelenoiye.” ³⁶Degsi minjrnaqa nangi kalil mandamq di awoonabqa Yesus na bem 7-pela ti qe ti di osiqa Qotei pailyosiqa bem ti qe ti gingejyosiqa aqa angro nangi enjreqlaqa nangi na osi giloqnsibqa tamo ungasari nangi enjreqlab uyoqneb. ³⁷Uynab kalil menetnjrej. Onaqa ingi oto uratelejeb qaji di Yesus aqa angro nangi na koroiyosib gumba kokba 7-pelaq di jignab maqelejeb. ³⁸Tamo kalil ingi uyeq qaji nangi sisiyeb 4,000. Ariya ungasari ti angro du du ti nangi sisiyosai. ³⁹Onaqa Yesus na tamo ungasari kalil nangi suweinjrnaqa nango qure qureq gileqnabqa a qobuj gogetosiqa Magadan sawaq gilej.

Yesus na Farisi nangi Qotei aqa manjwa bei osornjrqasai

16 ¹Onaqa Farisi nangi ti Sadyusi nangi ti Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib nangi a ojqaqqa deqa gisanjyosib minjeb, “Ni endego Qotei aqa manjwa bei babtinqa iga unsim dena poigwas, ni Qotei aqa wau ojeqnum.” ²Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Bilaqteqlaqa sej aieqlaqa ningi laj unoqnsib mareqneb, ‘Sej lentqo. Lajbi usriqno. Deqa sawa boleqas.’ ³Nobqolo lajbi na sej getenteqlaqa ambrueqlaqa ningi mareqneb, ‘Lajbi tuluqo. Sej lentqo. Deqa jagwa awa ti bqas.’

Od, ningi lan unoqnsib dena endegsi poingeqnu, ‘Sawa boleqas. Sawa ugeqas.’ Ariya Qotei aqa manwa bini branteqnaqa ningi di unoqnsib utru poingosaieqnu. ⁴Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nango kumbra tulan ugedamu. Nangi Qotei areiyosaieqnu. Nangi gaigai ijo manwa lanja unqajqa metbeqnu. Deqa e na ijo manwa bei nangi osornjrqasai. Qotei aqa medabu o tamo Jona nami soqnej qaji aqa manwa segi osornjritqa nangi unqab.” Yesus a nangi degsi minjrsiqa uratnjrsiq gilej.

Farisi ti Sadyusi ti nango anjam bem tiyeqnu qaji sum di bul

⁵Gilsika aqa angro nangi ti olo qobun gogetosibqa ya agu taqal beiq gileb. Aqa angro nangi bem oqajqa are walnjrej. ⁶Deqa Yesus a na nangi endegsi minjrej, “Ningi geregere nam atsib soqniye. Farisi ti Sadyusi ti nango bem tiyeqnu qaji sum dena bem tiyekritosim tulan kobaqujaqas. Deqa ningi geregere nam atsib soqniye.” ⁷Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Iga bem osai deqa kio mergwo?” ⁸Onaqa Yesus a nango anjam di qalieosiqa minjrej, “Nungo areqalo e qa singilatqa yonub tulan keresaingwo. Ningi kiyaqa bem osai deqa mareqnu? ⁹Ningi e qa poingosaiunu kio? E nami bem 5-pela gingenyosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa ningi ingi oto koroiyosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqelenej. Ningi deqa are walngwo kio? ¹⁰E bati bei bem 7-pela dego gingenyosimqa tamo 4,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa ningi ingi oto koroiyosib gumba kokba 7-pelaq di jignab maqelenej. Ningi deqa are walngwo kio? ¹¹E ningi yawo anjam merngonum di e bem bole qa merngosai. Ningi kiyaqa deqa poingosai? Ningi quie. E olo merngwai. Farisi ti Sadyusi ti nango bem tiyeqnu qaji sum dena bem tiyekritosim tulan kobaqujaqas. Deqa ningi geregere nam atsib soqniye.”

¹²Yesus a na nangi degsi minjrnaqa nangi qusib poinjrej, “Bole, Yesus a bem bole tiyosim kobaqujaqas deqa iga nam atsim sqajqa mergosai. Farisi ti Sadyusi ti nango gisan anjam kobaqas deqa iga nam atsim sqajqa mergwo.”

Yesus a tamo yai? Pita a poiyoq ubtej

¹³Onaqa bati bei Yesus a na aqa angro nangi olo joqsiqa koba na walwelosib Sisaria Filipai qure nango sawaq di brantosib bati deqa Yesus na aqa angro nangi endegsi nenemnjrej, “Tamo ungasari nangi e Tamo Angro nuboqnsib nangi e yai qa mareqnu?” ¹⁴Onaqa nangi na minjeb, “Tamo qudei nangi mareqnu, ni Jon yansnjro qaji tamo. Tamo qudei nangi mareqnu, ni Elaija. Ariya qudei nangi mareqnu, ni Jeremaia kio Qotei aqa medabu o tamo nangi nami soqneb deqaji bei kio?” ¹⁵Onaqa Yesus a nangi olo nenemnjrej, “Ningi segi e nuboqnsib ningi e qa kiersib mareqnu?”

¹⁶Onaqa Saimon Pita na minjej, “Ni Kristus. Ni Qotei nǵabile gaigai unu qaji aqa segi Ɓiri qujai.”

¹⁷Pita na kamba Yesus degsi minjnaqa a na minjej, “O Saimon, Jona aqa Ɓiri, ni tulaƁ areboleboleimeme. Di kiyaaq? Ino anjam merbonum di mandam tamo bei na babtosiƁ mermosai. Ijo Abu laƁ qureq di unu qaji a segi na anjam di babtosiƁ mermqo. ¹⁸Deqa e ni endegsi mermqai. Ni Pita. Ino ñam di aqa damu, ‘MeniƁ’. Ni e Qotei aqa Ɓiri qa merbonum. Ino anjam di meniƁ bul tulaƁ siƁgila koba. Deqa e na ijo segi tamo uƁgasari kalil naƁgi koroinjritqa naƁgi meniƁ quraq dia tigelesqab. Yimqa Moio aqa siƁgila na naƁgi ugetnjqra keresai. ¹⁹O Pita, e ni siƁgila emqai. Deqa ni mandamq endia tamo uƁgasari naƁgi getentnjqram di Qotei a dego laƁ qureq dia naƁgi getentnjqras. Osim deqa a naƁgo Mandor Koba sosim naƁgi taqatnjqrasai. Ariya ni mandamq endia tamo uƁgasari naƁgi gam waqtetnjqras di Qotei a dego laƁ qureq dia naƁgi gam waqtetnjqras. Yim deqa naƁgi laƁ qureq oqwab. Oqibqa a naƁgo Mandor Koba sosim naƁgi taqatnjqras.” ²⁰Osiqa aqa aƁgro naƁgi endegsi minjrej, “E Kristus. NiƁgi ijo ñam di ubtsib tamo qudeu minjraib.”

**Yesus a moisiƁ olo subq na tigelqas. Anjam
deqa Yesus na aqa aƁgro naƁgi minjrej**

²¹Bati deqa Yesus na aqa aƁgro naƁgi endegsi minjrej, “E Jerusalem aieqnum. Dia Juda tamo kokba ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naƁgi ti e jaqatiƁ koba ebsib lubsib moiottqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” Yesus a anjam di ubtsiƁ minjrej.

²²Onaqa Pita a anjam di qusiqa Yesus osiqa qalaq gilsiq ƁiriƁtosiƁ minjej, “O Tamo Koba, kumbra di inoq di degsi brantqa maraim.” ²³Onaqa Yesus a bulosiqa Pita koqyosiqa ƁiriƁtosiƁ minjej, “Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni ijo gam getentetbaim. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo naƁgo areqalo dauryonum. Dauryosim agi ni na anjam di merbonum.”

²⁴Osiqa aqa aƁgro kalil naƁgi endegsi minjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa aqa segi areqalo kalil uratekritisim di aqa segi nǵamburbas qoboiyosim e daurbem. ²⁵Di kiyaaq? Tamo bei a aqa segi nǵabile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi nǵabile uratqas di a olo nǵabile bole oqas. ²⁶Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyqas di mondoƁ aqa segi qunuƁ padalqas. Yimqa ñoro dena a kiersim aqaryaiyqas? Di keresai. Aqa qunuƁ padalqas di a awai kie atsim dena aqa qunuƁ olo nǵabile sqas? Di keresai. ²⁷E Tamo AƁgro. MondoƁ e ijo Abu aqa rian ti sosiy aqa laƁ aƁgro naƁgi joqsiy bosiy tamo uƁgasari kalil naƁgo kumbra segi segi qa peginjrsiy naƁgo segi segi awai keretsiy enjqrai. ²⁸NiƁgi quie. E bole mernƁwai. Tamo qudeu ijo areq endia tigelejunub qaji naƁgi moreƁosaisoqniqbqa e Tamo AƁgro bosiy naƁgo Mandor Koba sosiy naƁgi taqatnjresoqnit naƁgi e nubqab.”

Yesus aqa jejamu bulyonaq nangi unobeiteb

17 ¹Yesus a na nangi anjam degsi minjrasiq koboonaqa bati 6-pela onaqa a tigelosiq Pita na Jems na aqa aube Jon na nangi qalub joqsisa koba na mana goge kobaq oqeb. Nangi segi qalub oqsib di soqneb. ²Sosib Yesus aqa jejamu bulyonaq nangi unobeiteb. Aqa ulatamu sen bul tulan suwanjoqnej. Aqa gara dego tulan pulonosiq qatekritej. ³Onaqa Moses wo Elaija wo brantosib Yesus ombla anjam maroqneb. ⁴Onaqa Pita a nangi aiyel unjrasiq Yesus minjej, “O Tamo Koba, Moses wo Elaija wo bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa ni na e odbimqa e tal kiñilala qalub gereiyqai. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.”

⁵Pita a degsi mareqnaqa lanbi tulan suwanjo aisiqa nangi kabutnjrej. Onaqa lanbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq nangi queb, “Endi ijo Angro qujai e na tulan qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa tulan areboleboleibeqnu. Deqa ningi aqa anjam quetoqniye.”

⁶Onaqa Yesus aqa angro nangi anjam di qusibqa nangi tulan ulaugeteb. Osib singa pulutosib mandamq di nam quosib ngerengeb. ⁷Onaqa Yesus a nango areq gilsiq nango gateq di aqa ban atsiqa minjrej, “Ningi tigeliye. Ningi ulaaib.” ⁸Onaqa nangi tigelosib nam ateb Yesus a segi nangi koba na sonab uneb. Nangi tamo bei unosai.

⁹Ariya nangi Yesus ombla manaq dena olo aioqnsibqa Yesus a singila na minjrej, “Kumbra ningi mana goge di unonub qaji di ubtsib tamo qudei minjraib. Bunuqna e Tamo Angro moisiy olo subq na tiglotqa bati deqa ningi na ubtsib minjroqnaq.”

¹⁰Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusib kamba minjeb, “Dal anjam qalie tamo nangi mareqnu, ‘Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna bqas.’ Anjam di kiyaqa degsib mareqnu?”

¹¹Onaqa Yesus na minjrej, “Nango anjam di bole. Elaija a namo bosim tamo ungasari kalil nango areqalo gereiyetnjrsim soqnimqa bunuqna Kristus bqas. ¹²Ariya e ningi endegsi merngwai. Elaija agi bej. Bonaqa tamo nangi a qa poinjrosai. Deqa kumbra kalil nangi a qa yqajqa are soqnej qaji agi yeb. Ysibqa agi qaleb. E Tamo Angro dego degsib kumbra uge ebqab.” ¹³Yesus a nangi degsi minjrnaqa nangi qusib poinjrej, “Bole, Yesus a Elaija qa bole marosai. A Jon yansnjro qaji tamo qa marqa osiqa Elaija aqa ñam na yawo anjam marqo.”

Yesus na angro mel bei mondor uge ti soqnej qaji di boletej

¹⁴Ariya Yesus na aqa angro qalub nangi di joqsisa koba na manaq dena olo aisib tamo ungasari tulan gargekoba mana utruq dia tariñeqnaq itnjreb. Onaqa tamo bei a bosiq Yesus aqa areq di singa pulutosiqa minjej, ¹⁵“O Tamo Koba, ni ijo angro mel qa are ugeimimqa aqaryaiye. A bati gaigai nanarioqnsiqa dena aqa jejamu ugeteqnu. Bati gargekoba a

uloŋoqnsiqa ŋamyuoq o yaq aieqnu. ¹⁶Deqa e na a osim ino aŋgro naŋgi qa osi bonumqa naŋgi na boletqa yonub keresaiŋjrqo.”

¹⁷Onaqa Yesus a anjam di qusiqa endegsi marej, “Niŋgi tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bolesai. Nuŋgo kumbra ti nuŋgo areqalo ti tulaŋ uge. Bati gembub e niŋgi koba na sosiyaqa nuŋgo gulube di qoboioqnqai? Aŋgro mel di ijo areq osi boiye.”

¹⁸Onaqa osi bonabqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, “Ni aŋgro di uratosim ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge na aŋgro di uratosiq ulaŋej. Onaqa bati qujai deqa aŋgro a boleej.

¹⁹Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, “Iga kiyaqa mondor uge di wiyqa yonumqa keresaiŋgwo?”

²⁰Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub niŋgi tulaŋ truquonub. Deqa niŋgi mondor uge di wiyqa yonub keresaiŋgwo. Niŋgi quiye. E bole merŋgwai. Nuŋgo areqalo e qa siŋgilatonub qaji di sis yago bul kiŋala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi mana kobaquja endi minjibqa a nuŋgo anjam dauryosim tigelosim sawa beiq gilqas. Nuŋgo areqalo e qa siŋgilatonub qaji degesqas di niŋgi kumbra kalil yqa kereiŋgwas. ²¹Deqa niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa Qotei pailyqa osib ya uratosib quriŋosib sosib pailyqab dena qujai niŋgi na mondor uge winjrib jaraiqab. Gam bei na sai.”

Yesus a moisim olo subq na tigelqas deqa aqa aŋgro naŋgi olo minjrej

²²Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib Galili sawaq gilsib dia sosibqa Yesus na minjrej, “E Tamo Aŋgro. Deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib qaja tamo nango baŋq di e atqab ²³Atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” Ariya Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib utru poinjrosai. Deqa naŋgi are tulaŋ gulubekobainjrej.

Yesus a atra tal qaji takis waiyej

²⁴Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib Kaperneam qureq gileb. Gilsib di sonabqa atra tal qaji takis o tamo naŋgi Pita aqa areq bosib nenemyeb, “Nuŋgo Tamo Koba a atra tal qaji takis oqnsiq ateqnu e?” ²⁵Onaqa Pita na minjrej, “Od, a ateqnu.”

Osiqa tal gogetosiqa anjam di Yesus minjqa laqnaqa Yesus a nami qalieosiq deqa minjoqujatej, “O Saimon, ni kiersi are qalonum? Mandam endeqaji mandor kokba naŋgi yai nangoq dena takis eleŋeqnub? Nango segi aŋgro nangoq dena eqnub kio tamo laŋaj nangoq dena eqnub kio?”

²⁶Onaqa Pita na kamba minjej, “Tamo laŋaj nangoq dena eqnub. Nango segi aŋgro nangoq dena osaieqnub.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. Mandor kokba nango segi aŋgro naŋgi na takis atosaiqnub. Tamo laŋaj naŋgi na takis ateleŋeqnub. ²⁷Deqa e atra tal qaji takis atqa

uratqai di kere. Di kiyaya? E segi Qotei aqa Angro deqa. Ungum. Iga takis o qaji tamo nanjo are ugetetnjrqasai. Deqa ni alile aisim yima waiysim qe namoqna oqam qaji di aqa medabu waqtosimqa aqa medabu miligiq di silali bei soqnim unqam. Unsim silali di osi gilsim gago aiyel qa takis atqa osimqa takis o qaji tamo nanji enjre.” Onaqa Pita a Yesus aqa anjam di dauryosiq aisiq qe aqa medabu miligiq di silali itsiq osi gilsiq takis o qaji tamo nanji enjrej.

Ningi angro kiñala bulyibqa Qotei na ningi osim taqatngwas

18 ¹Bati deqa Yesus aqa angro nanji aqa areq bosib nenemyeb, “O Tamo Koba, mondonj Qotei na aqa segi tamo ungasari nanji taqatnjrsim nanjo Mandor Koba soqnimqa bati deqa tamo yai a segi qujai tamo kalil buñnjrsimqa tamo ñam ti tigelqas?”

²Onaqa Yesus a angro kiñala bei metonaq aqa areq bonaqa nanjo ambleq di tigeltosiq osornjrej. ³Osornjrsiq minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Ningi are bulyosib angro kiñala endego bulqasai di Qotei a ningi osim taqatngwasai. Deqa a nunjo Mandor Koba sqasai dego. ⁴Tamo bei na aqa segi ñam aguq atsim angro kiñala endego bulqas di mondonj Qotei lanj qureq di unu qaji a na tamo di aqa ñam olo soqtetimqa a na tamo kalil nanji buñnjrsim tamo ñam ti tigelqas.

⁵“Tamo bei a e qa are qalsimqa angro kiñala endego bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas.”

Ningi une torei uratiye

⁶Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei na ijo angro kiñala endego bei e qa aqa areqalo singilatqo qaji di osim uneq waiyqas di uge. Tamo qudei nanji na tamo di ojsib meniñ kobaquja osib sil na aqa kakoroq di tontosib waiyib ya robuq aisim moiqa di kere.

⁷“Mandamq endia tamo qudei nanji na tamo qudei nanji kumbra ugeq breinjreqnub. Bole, kumbra di gaigai brantoqnqas. Ariya tamo nanji kumbra di yeqnub qaji nanji tulanj padalougetqab. ⁸Ino banj na kio ino singa na kio ni titmosim uneq waimqa laqnmqa di gentosim waiy. Ni banj geño sosimqa ino banj na une bei yqasai di kere. Ni singa geño sosimqa ino singa na une bei yqasai di kere. Di ni ñambile gaigai sqam. Ariya ni banj aiyel ti sosimqa ino banj na une yqam di keresai. Di Qotei na ni ñamyuoq waimqas. Ni singa aiyel ti sosimqa ino singa na une yqam di dego keresai. Di Qotei na ni ñamyuoq waimqas. Ñamyuo di gaigai yuoqnsim sqas. ⁹Ino ñamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnmqa ñamdamu di otorosim waiy. Ni ñamdamu qujai ti sosimqa ino ñamdamu na une bei yqasai di kere. Di ni ñambile gaigai sqam. Ariya ni ñamdamu aiyel ti sosimqa ino ñamdamu na une yqam di keresai. Di Qotei na ni ñamyuoq waimqas.

¹⁰ “Deqa ningi angro kiñilala e qa nanjo areqalo singilateqñub qaji nanji qa ugeaib. E ningi endegsi merngwai. Nanjo lan angro nanji na nanji taqatñjroqnsibqa ijo Abu lan qureq di unu qaji aqa ulatamu bati gaigai unoqnsib nanji qa pailyeqñub. ¹¹ E segi Tamo Angro. E na tamo ungasari padalejunub qaji nanji oqajqa deqa marsim mandamq aiem.

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

¹² “Ningi kiersib are qalonub? Tamo bei aqa kaja du du 100 unub. Ariya qujai bei alelamqa a kierqas? E merngwai. A na kaja du du 99 nanji manaq dia uratñjrsimqa qujai alelqo qaji di ñamosim gilsim itqas. ¹³ Ningi quie. E bole merngwai. A na kaja du qujai di itosim tulan areboleboleiyqas. Kaja du du 99 alelosai qaji nanji qa tulan areboleboleiyqasai. Ariya qujai alelqo qaji a qa tulan areboleboleiyqas. ¹⁴ Dego kere angro kiñala endego bei a padalqas di nunjo Abu lan qureq di unu qaji a deqa areboleboleiyqasai. A are ugeiyqas.”

Ningi nunjo was aqa une olo gereiye

¹⁵ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ino was bei na ni une bei emimqa ningi segi aiye omba awoosib aqa une ni emqo qaji di minje. Minjimqa a ino anjam qusim are bulqas di ni na ino was olo onum. ¹⁶ Ariya a ino anjam quetmosaiamqa ni tamo qujai kio tamo aiye kio joqsim gilimqa nanji na ni taqmosib ino was aqa une di olo minjqab. ¹⁷ Ariya a nanjo anjam dego quetñjrosaiamqa ni na Yesus aqa tamo ungasari kalil nanji metñjrim koroosib ni taqmosib ino was aqa une di olo minjqab. Ariya a nanjo anjam dego quetñjrosaiamqa ni na a qoreiye. Une tamo ti takis o qaji tamo ti nanji qoreinjqreñub dego kere ni na ino was di qoreiye.

¹⁸ “Ningi quie. E bole merngwai. Ningi mandamq endia tamo ungasari nanji getentñjqab di Qotei a dego lan qureq dia nanji getentñjqas. Ariya ningi mandamq endia tamo ungasari nanji gam waqtetñjqab di Qotei a dego lan qureq dia nanji gam waqtetñjqas.

¹⁹ “Ningi quie. E bole merngwai. Mandamq endia nunjo ambleq di tamo aiye nanji ingi bei oqa marsibqa nanji omba na areqalo qujaitosib ijo Abu lan qureq di unu qaji a pailqab di a na nanji ingi di enjqas. ²⁰ Tamo aiye kio tamo qalub kio ijo ñam qa are qalsib koroqab di e nanjo ambleq di sqai.”

Nunjo was aqa une kobotqajqa yawo anjam

²¹ Onaqa bati deqa Pita a Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “O Tamo Koba, ijo was bei na e une gombub ebimqa e aqa une di moiotqai? A na une 7-pela ebimqa aqa une di moiotqai. Ariya olo une bei ebimqa e aqa une di moiotqasai. Deyqai kio?”

²² Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ino was bei na ni une 7-pela emimqa aqa une di segi moiotqam di keresai. A na une gargekoba emoqnsim soqnmqa ni aqa une kalil di moiotqne. A ni une 7-pela emoqnm une di moiotqne. Olo une 7-pela emoqnm moiotqne. Degsim giloqnm.

²³ “Ningi quie. Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nangi taqatnjreqnu. Qotei aqa kumbra di mandor koba bei aqa kangal tamo qudei nangi na silali nami yaiyeb qaji di kamba olo yqajqa minjrej dego kere.

²⁴ Aqa kangal tamo bei nami 10 milion kina yaiyej qaji di nangi na osib aqa ulatamuq dia tigelteb. ²⁵ Tigeltonabqa a na silali di kamba olo yqajqa keresaiyej. Deqa mandor koba a na minjej, ‘Ni silali di kamba olo ebqa keresaimqo deqa e ni ti ino njanj ti ino angro nangi ti osiy tamo bei aqa banq di uratnjitqa tamo dena silali ebimqa ningi a lanja wauetoqnqab. Ino ingi ingi kalil dego e ni yaimosiy tamo qudei nangi enjritqa nangi na kamba silali ebqab. Gam dena ni silali nami yaibem qaji di kobotqam.’ ²⁶ Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di singa pulutosiqa pailyosiq minjej, ‘O Tamo Koba, ni e kumbra degbaim. Ni e qa are ugeimimqa mati e qa tarinoqnime. E silali nami yaimem qaji di kalil itosiy e kamba emekritqai.’ ²⁷ Onaqa aqa kangal tamo aqa anjam di qusiqa a qa are ugeiyej. Deqa silali kalil nami yaiyej qaji di lanja kobotetej. Osiqa aqa kangal tamo di uratonaj gilej.

²⁸ “Ariya kangal tamo di a gilsiq kangal tamo bei ombla wauo qaji a itosiqa ojsiq kakoro apiyetosiq minjej, ‘Ni nami 10 kina yaibem qaji di kamba olo ebe.’

²⁹ “Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di singa pulutosiqa pailyosiq minjej, ‘Ni e qa are ugeimimqa mati e qa tarinoqnime. E silali 10 kina nami yaimem qaji di itosiy e kamba emekritqai.’ ³⁰ Degsi minjnaqa aqa anjam di quetqa uratosiqa a osi gilsiq tonto talq waiyosiq minjej, ‘Ni tonto talq di soqne. Bunuqna ni silali 10 kina nami yaibem qaji di kamba ebekritimqa di e ni olo uratmit oqedqam.’

³¹ “A kumbra degyonaqa aqa wau qujai nangi unsibqa are ugeinjrnaqa gilsib nango tamo kobaquja deqa saiyosib minjeb. ³² Minjnab qusiqa kangal tamo di metonaq bonaqa minjej, ‘Ni kangal tamo uge. Ni e pailbonumqa silali ni nami yaibem qaji di e na kobotonum. ³³ E ni qa are ugeibqoqa silali di kobotonum. Ariya kiyaga ni olo gilsim ino wau qujai a qa are ugeimosaiqoqa silali a na nami yaimej qaji di ni kobotosai?’ ³⁴ Degsi minjsiqa aqa tulan minjin oqetonaqa osiq qaja tamo nango banq di atsiqa minjrej, ‘Ningi a wau koba yibqa a jaqatinj ti wauosim gilsim gilsim silali kalil nami yaibej qaji di kamba ebekritimqa ningi a olo uratib gilqas.’

³⁵ “Dego kere ningi nungo was nango une kobotetnjrqasai di ijo Abu lan qureq di unu qaji a dego nungo une kobotetngwasai.”

Tamo bei aqa unja uratqajqa anjam deqa Yesus a marej

19 ¹ Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa a Galili sawa uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej. ² A di

sonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi a dauryosib aqa areq di koroonabqa a na nango ma tamo kalil nangi boletnjroqnej.

³Onaqa Farisi nangi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib nangi a ojqaqqa deqa laja gisanjosib endegsib nenemyeb, “Tamo bei aqa nauj aqa jejamuq di une kiñala bei soqnmqa a na uratqa kere e? Gago dal anjamq di degsi unu e?”

⁴Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di ningi sisiyosai kio? Anjam endegsi unu, “Tulan nami Qotei a mandam ti ingi ingi kalil ti gereiyosiq bati deqa a tamo wo uña wo dego gereinrej. ⁵Osiqa marej, “Tamo bei na aqa ai wo abu wo nangi uratnjrsimqa aqa nauqali wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” ⁶Qotei a nami degsi marej. Deqa nangi olo jejamu aiyel sqasai. Nangi jejamu qujai sqab. Qotei na nangi aiyel turtnjrco deqa tamo bei na olo potnjrai.”

⁷Onaqa Farisi nangi na kamba Yesus minjeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa Moses a kiyaaqqa nami dal anjam endegsi marej, “Tamo bei na aqa uña uratqa osimqa pepa bei nengrenjosim yosim di aqa uña uratqas?”

⁸Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi Qotei aqa anjam gotranyo qaji tamo deqa Moses a ningi uña uratqa merngej. Ariya tulan nami kumbra degsi sosai. ⁹E ningi endegsi merngwai. Tamo bei aqa uña tamo bei ombla une atosai. Aqa gumbulun na laja uratosiq a gilsiq olo uña bei oqo. Deqa a kumbra uge yqo.”

¹⁰Yesus a Farisi nangi anjam degsi minjrnaqa Yesus aqa angro nangi anjam di qusib minjeb, “Tamo nangi kumbra degsib dauryosib uña ti sqab deqa ungum. Nangi uña aib. Nangi laja soqneb.”

¹¹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nungo anjam di tamo kalil nangi dauryqa keresai. Tamo qudei Qotei na singila enjrco qaji nangi segi anjam di dauryqa kere. ¹²Ariya ningi quiye. Tamo qudei nango jejamu bolesai. Nangi degsib ai miligiq na nambabeb. Deqa nangi uña oqa keresai. Tamo qudei nangi tamo qudei na welum etnjreb deqa nangi angrotqa keresai. Deqa nangi dego uña oqa keresai. Nangi laja unub. Ariya tamo qudei nangi segi Qotei aqa wau ojqa marsibqa uña oqa urateqnub. Tamo qudei nangi kumbra di dauryqa kere deqa nangi kumbra degyeqnub.”

Tamo ungasari qudei nangi na nango angro du du nangi Yesus aqa areq joqsib beb

¹³Onaqa tamo ungasari qudei nango angro du du nangi Yesus na aqa ban nango gateq di atetnjrsim nangi qa Qotei pailyqajqa marsibqa joqsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa angro nangi na saidnjrsib minjreb, “Nungo angro du du joqsib endeq baib.” ¹⁴Degsib saidnjreb deqa Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Angro du du nangi metnjribqa ijo

areq bebe. Nangi saidnjraib. Di kiyaga? Tamo ungasari nangi angro du du dego bul sqab di Qotei a nango Mandor Koba sosim nangi taqatnjrqas.”
 15 Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiq a angro du du nango gateq di aqa ban atetnjrej. Osiqa sawa di uratosiq gilej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla na anjam mareb

16 Onaqa tamo bei a Yesus aqa areq bosiqa nenemyej, “O Qalie Tamo Koba, e kumbra bole kie dauryosiy dena e ñambile gaigai sqai?”

17 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaga e kumbra bole qa nenembonum? Qotei a segi qujai tamo bole. Ariya ni que. Ni ñambile gaigai sqa osimqa ni Qotei aqa dal anjam daurye.”

18 Onaqa tamo dena olo Yesus nenemyej, “E dal anjam kie dauryqai?” Onaqa Yesus na minjej, “Ni dal anjam endeqaji daurye. ‘Ni tamo bei qalsim moiotaim. Ni tamo bei aqa uña jejamu ojetaim. Ni bajinaim. Ni tamo bei aqa jejamu laña gisanyaim. 19 Ni ino ai wo abu wo nango sorgomq di geregere sosimqa nango anjam dauryoqne. Ni ino segi jejamu gereieyqnum dego kere ni ino was nangi dego degsim geregereinjoqne.”

20 Onaqa angro wala dena olo minjej, “E dal anjam di kalil nami dauryosim boqnem agi bini degsi unum. E Qotei aqa kumbra kie keretosaiunum?”

21 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Qotei aqa kumbra keretqa osimqa endegye. Ni gilsim ino ingi ingi kalil qarinyosim silali osim tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi jeisi enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni lañ qureq dia awai bole itqam.” 22 Yesus a na tamo di degsi minjnaq qusiqa aqa ingi ingi kalil qa are tulañ gulubeiyej. A ingi ingi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa ulañej.

23 Onaqa Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Ningi quiye. E bole merñgwai. Tamo ungasari ingi ingi koba ti unub qaji nangi Qotei na taqatnjrsim nango Mandor Koba sqa marsibqa lañ qureq oqwajqa bangi koba. 24 E ningi olo merñgwai. Kamel a yumba miligiq gilqajqa tulañ bangi koba. Dego kere tamo ungasari ingi ingi koba ti unub qaji nangi Qotei na taqatnjrsim nango Mandor Koba sqa marsibqa lañ qureq oqwajqa tulañ bangi koba.”

25 Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa anjam di qusibqa nangi tulañ prugeleñsib minjeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa tamo yai nangi ñambile gaigai sqa kere?”

26 Onaqa Yesus a nangi koqnjrsiq minjrej, “Tamo nangi segi ñambile sqa keresai. Ariya Qotei a kumbra kalil yqa kere.”

27 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago ingi ingi kalil uratosimqa ni daurmonum. Deqa iga awai kie oqom?”

28 Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi quiye. E bole merñgwai. Mondonj Qotei a lañ bunuj ti mandam bunuj ti atimqa bati deqa e Tamo Angro

ñam kobaquja osiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai. Sosiyyqa ningi tamo ungasari e daurbeqnub qaji metnġitqa ningi dego awo jaram kokba 12-pelaq di awoelenqab. Awoelenosib Israel nango moma 12-pela nango len kalil nangi taqatnjroqnqab. ²⁹Deqa tamo ungasari nangi ijo ñam qa are qaloqnsib nango segi tal uratosib nango was nangi, nango jaja nangi, nango ai wo abu wo nangi, nango angro nangi ti nango wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab tamo ungasari nangi di Qotei na ingi bole bole tulan gargekoba olo enjrqas. Yimqa mondon nangi ġambile gaigai sqab. ³⁰Ariya tamo gargekoba bini ñam koba ti unub qaji nangi mondon ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam saiqoji unub qaji nangi mondon ñam koba ti tigelqab.”

Wau tamo nangi ingi wauq di wauqajqa yawo anjam

20 ¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nangi taqatnjreqnu. Kumbra di wau lanja a nobqolo tigelosiq gilsiq tamo qudei nangi aqa ingi wauq di wauetqajqa minjrej dego kere. ²A na nangi endegsi minjrej, ‘Ningi ijo ingi wauq di wauoqnib wau qa bati koboamqa e na silali quruŋo quja quja engwai.’ Degsi minjrsiq qarinjrnqa nangi gilsib aqa ingi wauq di wauoqneb. ³Sej kiñala goge oqnaqa wau lanja a koro sawaq gilsiq dia tamo qudei nangi lanja tigelesonab unjrsiq minjrej, ⁴‘Ningi dego gilsib ijo wauq di wauoiye. Wauab kere dego awai engwai.’ ⁵Degsi minjrnqa nangi gilsib aqa ingi wauq di wauoqneb. Qanam jige tamo qudei nangi dego lanja tigelesonab unjrsiq minjrej, ‘Ningi dego gilsib ijo wauq di wauoiye. Wauab kere dego awai engwai.’ Degsi minjrnqa nangi gilsib aqa wauq di wauoqneb. Sej kelintonqa olo tamo qudei dego degsi minjrnqa nangi gilsib wauoqneb.

⁶“Sej bilaqtonaqa wau lanja a gilsiq gamq dia tamo qudei nangi lanja tigelesonab unjrsiq nenemnrej, ‘Ningi kiyaaq lanja tigelesonab sej bilaqto?’ ⁷Onaqa nangi na minjeb, ‘Tamo bei na iga wau egosai deqa iga lanja tigelejunum.’ Onaqa wau lanja na minjrej, ‘Ningi dego gilsib ijo ingi wauq di wauoiye.’

⁸“Ariya wau qa bati koboonaqa wau lanja na aqa wau taqato tamo bei qarinyosiq minjej, ‘Ni gilsim ijo wau tamo nangi metnjrim ino areq di koroabqa nango awai enjre. Enjrqa osimqa tamo nangi bilaq bosib wauonub qaji nango awai namo enjrsimqa ariya tamo nangi nobqolo bosib wauosib bilaqtonub qaji nango awai bunuqna enjre.’ ⁹Degsi minjnaq qusiqa tamo nangi bilaq bosib waueb qaji nangi namo metnjrnqa aqa areq bonabqa silali quruŋo quja quja enjrej. ¹⁰Onaqa tamo nangi nobqolo bosib wauosib bilaqteb qaji nangi degsi unsibqa are qaleb, ‘Iga nobqolo bosim wauosim bilaqtonum. Deqa iga silali kobaquja oqom.’ Degsi are qalnabqa wau taqato tamo na nangi metnjrnqa aqa areq

bonabqa nanggi dego silali quruŋo quja quja enjrej. ¹¹Onaqa nanggi degsi unsibqa nanggi wau lanja ŋirintosi minjeb, ¹²‘Tamo nanggi di bilaq bosib waukiñalayonubqa silali iga egonum qaji dego kere nanggi enjronum. Iga nobqolo wau eqnam seŋ oqsiq gago jejamu tulaŋ kaŋkañeqnaqa bilaqtqo. Iga silali koba osai.’

¹³“Onaqa wau lanja a naŋgo anjam di qusiqa bei endegsi minjej, ‘O was, e ni kumbra uge emosai. Aqo ombla bini nobqolo anjam keretosimqa e ni silali quruŋo qujai emqa mermonum. ¹⁴Deqa ni ino silali quruŋo qujai osim gile. E ni silali quruŋo qujai emonum dego kere tamo nanggi bunuqna bosib wauonub qaji nanggi dego silali quruŋo quja quja enjronum di ijo segi areqalo na degyonum. ¹⁵Silali di ijo segi silali. Deqa e ijo segi areqalo dauryosiy ijo silali jeiqa kere. E na tamo nanggi bunu bonub qaji nanggi kumbra bole enjrqa areibqas enjrqi. Deqa ni kiyaga e qa are ugeimqo?’”

¹⁶Yesus a yawo anjam degsi marsiqa olo marej, “Dego kere tamo bini ñam koba ti unub qaji nanggi mondoŋ ñam sai qoji sqab. Ariya tamo bini ñam sai qoji unub qaji nanggi mondoŋ ñam koba ti tigelqai.”

**Yesus a na aqa aŋgro nanggi olo endegsi minjrej,
“E moisiy olo subq na tigelqai.”**

¹⁷Osiqa Yesus a na aqa aŋgro 12-pela nanggi joqsiqa koba na walwelosib Jerusalem qureq aioqneb. Aioqnsibqa Yesus a na aqa aŋgro 12-pela nanggi segitnjrsiqa endegsi minjrej, ¹⁸“Ningi quiye. Iga Jerusalem aieqnum. E Tamo Aŋgro deqa Jerusalem dia jeu tamo nanggi na e osib atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo ti naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa nanggi na e ojsib ijo jejamu laŋa gisaŋyosib merbqab, ‘Ni une ti. Deqa ni moi qam.’ ¹⁹Nangi na e degsib gisaŋbosib e ojsib tamo nanggi Qotei aqa ñam qaliesai qaji naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa nanggi na e ojsib misiliŋboqnsib bu toqoŋ na kumbaŋboqnsib ŋamburbasq di lubsib moi otbqab. Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

Jems wo Jon wo nanggi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

²⁰Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel nango aniqali omba na Yesus aqa areq bosibqa nango aniqali a siŋga pulutosiqa Yesus minjej, “O Tamo Koba, e ni anjam bei mermitqa ni ijo anjam dauryqa kere kio?” ²¹Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni iŋgi kie qa merbqam?” Onaqa a na Yesus minjej, “Mondoŋ ni gago Mandor Koba sosimqa bati deqa ni marimqa ijo aŋgro aiyel endi nanggi ino baŋ woq di ino baŋ qonaŋq di awoqab.”

²²Onaqa Yesus na kamba nanggi aiyel minjrej, “Anjam ningi merbonub di aqa utru ningi geregere poingosai. E jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. Jaqatiŋ e oqai di ningi aiyel dego oqa kere e?” Onaqa nanggi na minjeb, “Od, aqo aiyel oqa kere.” ²³Onaqa Yesus na olo nanggi aiyel

minjrej, “Bole, jaqatin e oqai di ningi dego oqab. Ariya tamo yai nangi ijo ban woq di ijo ban qonanq di awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo nangi ijo Abu na giltnejrej qaji nangi segi ijo ban woq di ijo ban qonanq di awoqab.”

²⁴Yesus aqa angro 10-pela nango namgalaq dia nangi aiyel aube wo na anjam di Yesus minjeb deqa nangi qusib nangi aiyel qa njirineb. ²⁵Onaqa Yesus na aqa angro 10-pela nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Ningi qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nangi minjin na tamo ungasari nangi taqatnjroqnsibqa singila na anjam minjreqnub. ²⁶Ariya kumbra di nungoq di saiq. Nungo ambleq di angro bei a nam ti tigelqa marsimqa a mati nungo wau tamo soqnem. Osim a nam ti tigelqas. ²⁷Nungo ambleq di angro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nungo wau tamo sosimqa ningi kangalngoqnem. Osimqa a tamo kobaqujaqas. ²⁸E Tamo Angro. Ningi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniye. Tamo nangi na e aqaryaibosib wauetbqajqa e deqa bosai. E na tamo nangi wauetnjrqqa bem. E na tamo ungasari gargekoba nangi aqaryainjrsiy ijo segi nambile uratosiy nangi elejqai. E deqa bem.”

Tamo aiyel namdamu getenjro qaji nangi Yesus na boletnejrej

²⁹Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiq koboonaqa nangi joqsiqu koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko qure uratosib aieqnabqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi koba na Yesus dauryosib aioqneb.

³⁰Aieqnabqa tamo aiyel namdamu getenjro qaji nangi gam qalaq di awesosibqa anjam endegsib queb, “Yesus a beqnu.” Nangi degsib qusibqa tulan koba lelenosib mareb, “O Tamo Koba, Devit aqa Ijiri, ni aqo aiyel qa are ugeimeme.” ³¹Onaqa tamo ungasari gargekoba Yesus dauryosib aioqneb qaji nangi na nangi aiyel njirintjrsib minjreb, “Ningi lelenkobaaib. Kirioiye.” Degsib minjrnabqa nangi aiyel kiriosai. Nangi olo tulan koba lelenosib Yesus minjoqneb, “O Tamo Koba, Devit aqa Ijiri, ni aqo aiyel qa are ugeimeme.”

³²Onaqa Yesus a tigelosiqu nangi aiyel metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “E ningi aiyel kierngwajqa deqa ningi e qa lelenoqneb?” ³³Onaqa nangi aiyel na minjeb, “O Tamo Koba, aqo aiyel olo nam poigim sawa unqajqa deqa iga ni qa lelenoqnam.” ³⁴Onaqa Yesus a nangi aiyel qa are ugeiyonaqa aqa ban waiysiq nango namdamu oje. Ojnaqa nangi aiyel nam poinjrnaqa sawa unsibqa tigelosib Yesus dauryosib aieb.

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem qureq gilej

21 ¹Ariya Yesus aqa angro nangi koba na walwelosib aisib Jerusalem qure jojomyosib Betfage qureq di branteb. Betfage qure agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa angro aiyel

qariɲnjrsiqa minjrej, ²“Ningi aisib qure bei agi jojomq di unu di brantosib donki bei aqa du wo tontɲronub unub di unjrqab. Unjrsib sil palontosib titnjrsib joqsib boiye. ³Ningi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemɲgwas, ‘Ningi kiyaa donki aiyeɲ nango sil palonteqnub?’ Degsi nenemɲgimqa ningi na endegsib minjiye, ‘Tamo Koba a wau ti deqa iga donki aiyeɲ nango sil palontsim joqsim gilqom. Yaintim aqa wau koboamqa a na olo qariɲnjrim bqaɲ.’”

⁴Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, ⁵“Ningi na nungo medabu waqtosib Saion qure qaji nangi endegsib minjriye, ‘Ningi uniye. Nungo Mandor Koba a nungoq beqnu. A are lawo na beqnu. A areqalo minjiɲ saiyoji. Deqa a donki du quraq di awoosiq beqnu.’”

⁶Onaqa Yesus aqa angro aiyeɲ nangi di aisib anjam Yesus na minjrej qaji di dauryeb. ⁷Osib nangi donki aqa du wo unjrsib palontosib Yesus aqa areq joqsib beb. Bosib nango segi gara jugo piqtosib donki aiyeɲ nango quraq di tunabqa Yesus a segi donki gogetosiq quraq di awoej. ⁸Awoonaqa donki aiyeɲ nangi walwelosib aieqnabqa tamo ungasari tulaɲ gargekoba nangi beleɲosib nango segi gara jugo piqtelenosib gamq dia tueleɲoqneb. Tamo qudei nangi naɲuq dena tuwom banga giɲgeɲyosibqa osi bosib di dego gamq dia tueleɲoqneb. ⁹Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo ungasari namooqneb qaji nangi ti bunuoqneb qaji nangi ti tulaɲ koba leleɲoqnsibqa maroqneb, “O Devit aqa ɲiri, iga ni qa tulaɲ areboleboleigwo. Ni Tamo Koba Qotei aqa ñam na bonum deqa a na ni tulaɲ geregereimoqnqas. Deqa iga Qotei laɲ goge di unu qaji aqa ñam soqtoqnqom.” Tamo ungasari nangi degoqnsib leleɲ ti Yesus dauryoqneb.

¹⁰Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem qureq di brantonaqa tamo ungasari kalil nangi a unsibqa nangi tulaɲ prugelenosib segi segi maroqneb, “Tamo endi yaieyo?” ¹¹Degsib mareqnabqa tamo ungasari qudei Yesus dauryosib aioqneb qaji nangi na kamba minjreb, “Tamo endi Yesus. A Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. Aqa qure utru Nasaret. Nasaret qure agi Galili sawaq di unu.”

Yesus a na tamo iɲgi iɲgi qariɲyelenoqneb qaji nangi atra talq dena winjrej

¹²Onaqa Yesus a walwelosi aisiqa atra tal koba miligiq gilsiq aɲam atej tamo ungasari gargekoba nangi iɲgi iɲgi qariɲyelenoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa nangi winjraq jaraieb. Tamo ungasari silali piloqneb qaji nangi ti tamo ungasari binon qariɲysib dena silali oqneb qaji nangi ti nango jar ti jaram ti bilbelyosiq nangi dego winjraq jaraieb. ¹³Ariya nangi kalil jaraieqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeɲ unu, ‘ɲjo tal endi pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam

degsi unu. Ariya ningi olo tal endi ugetonubqa a bajin tamo nango tal bulqo.”

¹⁴Yesus a atra tal miligiq di sonaqa tamo nam qandimnjro qaji ti tamo singa qandamnjro qaji ti nangi aqa areq beq nabqa a na nangi kalil boletnjroqnej. ¹⁵Onaqa angro du du atra tal miligiq di soqneb qaji nangi Yesus aqa manwa di unsibqa nangi tulan koba lelejoqnsib minjoqneb, “O Devit aqa Ijiri, iga ni qa tulan areboleboleigwo.” Onaqa dal anjam qalie tamo nangi ti atra tamo kokba ti nangi angro du du nango anjam di qusibqa nangi Yesus qa are ugeinjurej. ¹⁶Osib Yesus minjeb, “Angro du du nangi lelejoqnsib anjam mareqnub di ni queqnum e?” Onaqa Yesus na kamba minjurej, “Od, e nango anjam queqnum. Deqa e ningi merngwai. Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘O Abu, angro du du nangi na ino nam soqteqnub.’ Anjam di ningi nami sisiyosai kio?” ¹⁷Yesus a nangi degsi minjrsiq koboonaqa a tigelosiq Jerusalem qure uratosiq Betani qureq aiej. Ainaq dia qoloonaq nej.

Yesus a na qura anjam minjnaq a laosiq moiej

¹⁸Nebeonaqa Yesus a olo tigelosiq Jerusalem qureq giloqnsiq gamq dia a mamyej. ¹⁹Mamyonaqa nam atsiqa qura banga ti gam qalaq di tigelesonaq unsiq aqa gei unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Banga segi sonab unej. Unsiqa qura di minjej, “Ni olo bunu geitqasai.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa qura di utru ti kalil laosiq moiej.

²⁰Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa kumbra di unsibqa nangi tulan prugelejosib Yesus nenemyeb, “Qura di kiersi urur laosiq moiqo?”

²¹Onaqa Yesus na kamba minjurej, “Ningi quie. E bole merngwai. Ningi Qotei qa nungo areqalo singilatosib nungo areqalo ayeltqasai di ningi dego qura minjibqa a laosim moiqas. Qura segi sai. Ningi mana kobaquja endi dego minjqab, ‘Ni tigelosim yuwalq aie.’ Minjibqa a nungo anjam di dauryosim tigelosim yuwalq aiqas. ²²Deqa ningi Qotei qa nungo areqalo singilatosib ingi bei qa pailyqab ningi ingi di oqab.”

Atra tamo kokba nangi na Yesus nenemyeb, “Ni singila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

²³Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a olo atra tal miligiq gilsiq dia Qotei aqa anjam palontosiq tamo ungasari nangi minjroqnej. Onaqa atra tamo kokba ti Israel nango tamo bole bole ti nangi na aqa areq bosib nenemyeb, “Ni iga merge. Ni singila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qarinmej deqa ni bosim wau endi yeqnum?” ²⁴Onaqa Yesus na kamba minjurej, “E kamba anjam bei ningi nenemgwai. Nenemgitqa ningi e merbibqa e yai na qarinbonaq bosim wau endi yeqnum di ubtsiy merngwai. ²⁵Ningi na merbiye. Yai na Jon

qarinƣonaqa bosiqa tamo unƣasari nanƣi yansnƣroqnej? Qotei na kio? Tamo bei na kio?”

Onaqa nanƣi Yesus aqa anjam di qusibqa nanƣi segi segi qairosib maroqneb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qarinƣej,’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaqa ninƣi Jon aqa anjam quetosai?’” ²⁶Ariya iga minjqom, “Tamo bei na Jon qarinƣej,” degsi minjqom di tamo unƣasari nanƣi nƣirinƣosib bosib iga lugwab. Di kiyaqa? Nanƣi mareqnub, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”” ²⁷Nanƣi degsib marsib deqa olo Yesus minjeb, “Yai na kio Jon qarinƣej di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninƣi degsi merbonub deqa e dego yai na qarinƣbonaq bosim wau endi yeqnum di ninƣi merƣwasai.”

**Tamo bei aqa nƣiri aiyel soqneb. Yawo anjam deqa
Yesus na atra tamo kokba nanƣi minjrej**

²⁸Yesus a na atra tamo kokba ti Israel nanƣo tamo bole bole ti nanƣi degsi minjrsiq koboonaqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ninƣi kiersib are qalonub? Tamo bei aqa nƣiri aiyel soqneb. Bati bei a gilsiq aqa nƣiri matu minjej, ‘O ijo anƣro, ni gilsim ijo inƣi wauq di wauame.’” ²⁹Onaqa aqa nƣiri matu na minjej, ‘Sai. E wauqa uratonum.’ Degsi aqa abu saidyosiq a areqalo bei osiq a gilsiq wauetej. ³⁰Onaqa siqali a olo gilsiq aqa nƣiri yala minjej, ‘O ijo anƣro, ni gilsim ijo inƣi wauq di wauame.’ Onaqa aqa nƣiri yala na minjej, ‘Od, Abu, e wauqai.’ Degsi aqa abu odyosiq a wauosai. A lanƣa talq di soqnej. ³¹Deqa ninƣi na merbiye. Anƣro yai na aqa siqali aqa anjam dauryej?” Onaqa nanƣi na kamba Yesus minjeb, “Nƣiri matu a na aqa siqali aqa anjam dauryej.”

Nanƣi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “Ninƣi quie. E bole merƣwai. Takis o qaji tamo ti gam qaji unƣa ti nanƣi na ninƣi bunƣosib namoosib Qotei aqa banƣ qibqa a nanƣo Mandor Koba sosim nanƣi taqatnƣrqas. ³²Di kiyaqa? Jon yansnƣro qaji tamo a nunƣoq bosiqa Qotei aqa kumbra bole ninƣi osornƣonaqa ninƣi Jon aqa anjam quetosai. Ariya takis o qaji tamo ti gam qaji unƣa ti nanƣi Jon aqa anjam geregere queteb. Nanƣi quetonabqa ninƣi unsibqa ariya ninƣi olo are bulyosai. Osib ninƣi Jon aqa anjam quetosai dego.”

Wain wau qa yawo anjam

³³Yesus a na nanƣi degsi minjrsiq olo endegsi minjrej, “E ninƣi yawo anjam bei merƣgitqa ninƣi quie. Tamo bei a tigelosiq aqa wauq gilej. Gilsiq wain sil yagelerƣosiq a jen qosej. Qoso koboonaqa meninƣ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib paraparayosib aqa ya di bilentqajqa deqa gereiyej. Osiq a wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei nanƣo banƣ di aqa wau uratetnƣrsiq a sawa isaq gilsiq di soqnej. ³⁴Sonaqa wain gei melionaqa wau lanƣa na aqa kanƣal tamo qudei nanƣi qarinƣnƣnaqa

wau taqato tamo nanjoq aisib minjreb, 'Wau lanja a na iga qaringwo bonum. Deqa ningi wain gei egibqa iga na osi gilqom.' ³⁵ Degsi minjrnabqa nangi na nangi ojelejosib bei qalougeteb. Bei qalnab moiej. Bei meniñ na qalnab moiej. ³⁶ Onaqa wau lanja a di qusiqa olo aqa kangal tamo gargekoba nangi qarinjroqnej. Qarinjreqlaqa gileqnaq nangi dego ñumoqneb.

³⁷ Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, 'Ijo segi angro qujai qarinyit aiqas di nangi a qalqasai. Nangi aqa anjam quetqab.' Degsi are qalsiqa aqa segi ñiri qarinyonaq aiej. ³⁸ Aieqnaqa wau taqato tamo nangi a unsibqa nangi segi segi qairosib mareb, 'Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ñiri. A na aqa abu aqa ingi ingi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moitosimqa wau endi iga na oqom.' ³⁹ Degsib marsibqa wau lanja aqa ñiri ojsib wau qalaq di qalnab moiej. ⁴⁰ Deqa ningi kiersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge nangi di kiernjrqas? Ningi na merbiye."

⁴¹ Onaqa nangi na minjeb, "Wau lanja a bosimqa tamo uge nangi di tulan ugeugeinjrsim padaltnjrougetqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei nanjo banq di uratetnjrimqa nangi na wau taqatosib wain gei melioqnmqa koroioqnsibqa wau lanja yoqnaq."

⁴² Nangi degsib Yesus minjrnabqa a na olo minjrej, "Qotei aqa anjam bei unu. Ningi anjam di nami sisiyosai kio? Agi anjam nami endegsib nengrenyeb unu, 'Tal gereiyo qaji tamo nangi na tal aqa ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb.

Onaqa tal aqa ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.

Tal aqa ai di tal singilatqajqa deqa tigeltej unu.

Tamo Koba Qotei a segi na tal aqa ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum,

"Tal aqa ai di tulan bolequja." '

⁴³ Deqa e ningi endegsi merngwai. Qotei a nanjo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa uratosim ningi taqalq breingwas. Osimqa olo tamo ungasari qudei gei bole ateqnub qaji nangi elejosim nanjo Mandor Koba sosim nangi taqatnjrqas. ⁴⁴ Tamo bei a ulojosim tal aqa ai di aqa quraq aiimqa tal aqa ai dena aqa tanu gingenyqas. Ariya tal aqa ai di ulojosimqa tamo bei aqaq aisim aqa jejamu ti tanu ti torei paraparayqas."

⁴⁵ Yesus a na atra tamo kokba ti Farisi nangi ti yawo anjam degsi minjrnabqa nangi qusib endegsib qalieeb, "Yesus a yawo anjam dena gago jejamu qametgwo." ⁴⁶ Nangi degsib qalieosib deqa nangi Yesus ojqa mareb. Ariya tamo ungasari kalil nangi maroqneb, "Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole." Deqa nangi tamo ungasari nangi ulainjrsib Yesus ojqa urateb.

**Tamo kobaquja bei aqa ñiri uña ban ojqa bationaqa
maruro atej. Yesus a deqa yawo anjam marej**

22 ¹ Onaqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, ² "Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nanjo Mandor Koba

sosiq nan̄gi taqatnjrejunu. Kumbra di mandor koba bei aqa njiri uña ban̄ ojqa bationaqa maruro atej dego kere. ³A maruro atsiqa aqa kan̄gal tamo qudei qarijn̄rnaqa nan̄gi tigelosib tamo nan̄gi nami aqa maruro unqajqa min̄rej qaji nan̄gi qa gilsib metnjreb, ‘Ningi boiye.’ Onaqa nan̄gi bqa asgin̄rej. ⁴Onaqa a di qusiqa aqa kan̄gal tamo qudei nan̄gi olo qarijn̄rsiqa min̄rej, ‘Ningi gilsib tamo nan̄gi di endegsib min̄jriye, “Ningi quiye. In̄gi in̄gi kalil gereiysim atonum unu. Bulmakau ti wagme namur bole bole ñumsimqa goinum. Deqa n̄ngi asgin̄gaiq. N̄ngi bosib ijo maruro uniye.” N̄ngi gilsib nan̄gi degsib min̄jriye.’

⁵“Onaqa nan̄gi gilsib tamo nan̄gi di min̄jreb, ‘Ningi boiye.’ Min̄jnabqa nan̄gi kalil bqa asgin̄rej. Asgin̄rej deqa bei a ulan̄osiqa aqa in̄gi wauq gilej. Bei a ulan̄osiqa aqa silali wauq gilej. ⁶Onaqa nan̄gi qudei na kan̄gal tamo nan̄gi di ojeleñosib ugeugein̄jreb. Osib kan̄gal tamo qudei nan̄gi ñumnab moreñeb. ⁷Onaqa mandor koba a di qusiqa min̄jin̄ oqetonaqa aqa qaja tamo qudei nan̄gi qarijn̄rnaqa gilsib tamo nan̄gi kan̄gal tamo ñumeb qaji nan̄gi kamba ñumekriteb. Osib nan̄go tal in̄gi in̄gi kalil qatrentonab yuekriteb.

⁸“Onaqa mandor koba a na olo aqa kan̄gal tamo qudei nan̄gi qarijn̄rsiqa min̄rej, ‘Ijo angro aqa uña ban̄ ojqa bati kereqo deqa e na maruro atonum unu. Ariya tamo nan̄gi ijo maruro unqajqa nami min̄jrem qaji nan̄gi bqa asgin̄rqa. Nan̄gi tamo bolesai deqa nan̄gi ijo maruro unqa keresai. ⁹Deqa n̄ngi olo gilsib gamq dia tamo lan̄a lan̄aj nan̄gi turosib metnjrib ijo maruro unqa beb.’ ¹⁰Onaqa nan̄gi gilsib gamq dia tamo bole ti tamo uge ti nan̄gi turosib metnjrnabqa nan̄gi kalil maruro unqajqa bosib koroonabqa tal tamo na maqej.

¹¹“Onaqa mandor koba a na tamo ungasari nan̄gi un̄jrqa marsiqa tal miligiq gilej. Gilsiq ñam atej tamo bei a maruro qa gara wala jugosai di unsiqa min̄jej, ¹²‘O was, ni kiyaca maruro qa gara wala jugosai? Ni degsim maruro unqa baim.’ Degsi min̄jnaqa tamo di a na kamba olo anjam bei min̄jqa keresaiiyonaqa lan̄a kiriesoqnej. ¹³Onaqa mandor koba a na aqa kan̄gal tamo nan̄gi min̄jrej, ‘Tamo di singa ti ban̄ ti tontetosib oqeq waiyibqa sawa ambruq di soqnem. Sawa dia tamo nan̄gi akamkobayoqnsib pailoqnsib nan̄go jaqatin̄ qa qalagei anjam ateqnu.’

¹⁴“N̄ngi quiye. Qotei a na tamo tulan̄ gargekoba nan̄gi metnjroqnsiqa ariya a na tamo quja quja segi gilt̄njroqnsiqa eleñeqnu.”

“Iga Sisar takis yqom e?” Farisi nan̄gi degsib Yesus nenemyeb.

¹⁵Onaqa Farisi nan̄gi jaraiosib nan̄gi anjam kie Yesus nenemyibqa a anjam grotimqa qusib nan̄gi a ojqaqqa deqa qairoqneb. ¹⁶Qairosib anjam kereonaq nan̄go angro qudei Herot aqa wau tamo qudei ti qarijn̄rnab Yesus aqa areq bosib gisan̄yosib min̄jeb, “O Qalie Tamo Koba, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo ungasari

nan̄gi minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti nan̄gi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji nan̄gi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil nan̄gi minjreqnum. ¹⁷Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiersi are qalonum?”

¹⁸Onaqa Yesus a nan̄go areqalo uge di poiyoṇaqa minjrej, “Nin̄gi gisaṇ tamo. Kiyaqa nin̄gi e anjam bei grotitqa qusib nin̄gi e ojqaṇqa deqa gisaṇbeqṇub? ¹⁹Meniṇ silali bei osi boiye. Osbab e unqai.” Degsi minjrnaqa nan̄gi meniṇ silali bei osi bosib osoryonab unsiqṇa minjrej, ²⁰“Meniṇ silali quraq di tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu? Nin̄gi merbiye.” ²¹Onaqa nan̄gi na minjeb, “Di Sisar aqa ulatamu.” Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa in̄gi in̄gi a qa olo yiye. Ariya Qotei aqa in̄gi in̄gi a qa olo yiye.”

²²Onaqa nan̄gi Yesus aqa anjam di qusibqa nan̄gi tulaṇ prugelen̄eb. Osib nan̄gi Yesus uratosib jaraieb.

Sadyusi tamo qudei nan̄gi bosib tamo moreṇo qaji olo subq na tigelqajqa deqa Yesus nenemyeb

²³Onaqa bati qujai deqa Sadyusi tamo qudei nan̄gi Yesus a nenemyqa beb. Sadyusi nan̄gi mareqṇub, “Tamo moreṇo qaji nan̄gi olo subq na tigelqasai.” Deqa nan̄gi bosib Yesus endegsib nenemyeb, ²⁴“O Qalie Tamo Koba, ni que. Moses a nami endegsi marej, ‘Tamo bei a moiimqa aqa ṇauqali an̄gro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uṇa qobul di osimqa aqa was moiej qaji aqa an̄gro ṇambabtetqas.’ Moses a nami degsi marej. ²⁵Deqa ni que. Was 7-pela nan̄gi soqneb. Nan̄go was matu a uṇa osiqṇa moiej. A an̄gro saiqoji. Onaqa aqa aube yala na olo uṇa qujai di ej. ²⁶Osiqa a dego moiej. A an̄gro saiqoji. Onaqa aqa aube yala na olo uṇa di ej. Osiqa a dego moiej. A an̄gro saiqoji. Degsib gilsib was 7-pela kalil nan̄gi uṇa qujai di osib moreṇeb. Nan̄gi an̄gro saiqoji. ²⁷Nan̄gi kalil moreṇonabqa ariya bunuqṇa uṇa di a dego moiej. ²⁸Ni iga merge. Mondon̄ subq na tigelo batiamqa tamo kalil nan̄gi subq na tigelabqa uṇa di a yai aqa ṇauṇ t̄in̄tin̄ sqas? Ni qalie, nan̄gi kalil uṇa qujai di eb.”

²⁹Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam nami nengren̄yeb qaji di aqa damu nin̄gi poiṇgosai. Qotei aqa siṇgila dego nin̄gi poiṇgosai. Deqa nin̄gi anjam grotonub. Grotosib agi nenembonub. ³⁰Mondon̄ tamo nan̄gi subq na tigelosibqa nan̄gi un̄atqasai. Nan̄gi tamotqasai. Nan̄gi laṇ an̄gro bul laṇa sqab.

³¹“Ariya tamo nan̄gi moisib olo subq na tigelqab deqa e nin̄gi endegsi nenemṇgwai. Qotei a nami nin̄gi anjam bei mern̄gej di nin̄gi sisiyosai kio? Agi Qotei a endegsi marej, ³²‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’ Qotei a degsi marej. Qotei a tamo moreṇo qaji nan̄go Qotei sai. A tamo ṇambile so qaji nan̄go Qotei.” ³³Onaqa tamo un̄gasari kalil nan̄gi Yesus aqa anjam di qusibqa nan̄gi tulaṇ prugelen̄eb.

Qotei aqa dal anjam kie a segi qujai tulan bolequja?

³⁴ Yesus a Sadyusi nangi anjam degsi minjrnaqa nangi na kamba olo anjam bei minjqa keresaiinjnaqa Farisi nangi di qusib olo Yesus aqa areq beb. ³⁵ Bosib nanngo ambleq dena dal anjam qalie tamo bei a tigelosiq Yesus gisanysiq nenemyej, ³⁶ “O Qalie Tamo Koba, ni mare. Qotei aqa dal anjam kie a segi qujai tulan bolequja? Dal anjam kie na dal anjam kalil bunjrejunu?”

³⁷ Onaqa Yesus na minjej, “Dal anjam tulan bolequja agi merngwai. ‘Ningi gago Tamo Koba Qotei tulan qalaqalaiyiye. Qalaqalaiyosib nungo are miligi ti nungo qunun ti nungo areqalo ti kalil Qotei yekritiye.’ ³⁸ Dal anjam di a segi qujai tulan bolequja. A na dal anjam kalil bunjrejunu. ³⁹ Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. ‘Ni ino segi jejamu gereieyqnum dego kere ino was nangi dego degsim geregereinjroqnime.’ Dal anjam boledamu aiyel agi mermonum. ⁴⁰ Ni dal anjam aiyel di dauryqam di ni Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nanjo anjam ti kalil keretsim dauryqam.”

Yesus a kamba Farisi nangi anjam bei nenemnjrej

⁴¹ Ariya Farisi nangi olo Yesus aqa areq di koroesonabqa a na nenemnjrej, ⁴² “Ningi Kristus qa kiersib are qalonub? A yai aqa njiri?” Onaqa nangi na kamba minjeb, “Kristus a Devit aqa njiri.”

⁴³ Onaqa Yesus na olo minjrej, “Devit a segi nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Agi Qotei aqa Mondor na Devit areqalo yonaqa endegsi marej,

⁴⁴ ‘Tamo Koba Qotei a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo ban woq endi awo.

Awesoqnimqa e na ino jeu tamo kalil nangi elejosiy ino sorgomq di atitqa ni na nangi taqatnjroqnqam.” ’

⁴⁵ Ningi uniye. Devit a segi marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a kiersi Devit aqa njiri dego sqas?”

⁴⁶ Yesus a nangi anjam degsi minjrnaqa nangi na kamba olo anjam bei minjqa keresaiinjrej. Deqa nangi olo bunuqna anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Farisi nangi ti dal anjam qalie tamo nangi ti kumbra uge yoqneb

23 ¹ Onaqa Yesus a na olo tamo unggasari nangi ti aqa segi angro ti nangi koroinjrnsiq Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjrej, ² “Farisi nangi ti dal anjam qalie tamo nangi ti dal anjam plaltoqnsib ningi merngeqnub. Agi Moses a nami dal anjam plaltoqnej dego kere. ³ Deqa dal anjam kalil nangi na ningi merngeqnub qaji di ningi qusib dauryoqniye. Ariya kumbra nangi yeqnub qaji di ningi unsib dauryaib. Di

kiyaqa? Nan̄gi anjam koba mareq̄nub ariya nan̄gi segi dauryosaieq̄nub. ⁴Nan̄gi na tamo nan̄gi gulube kokba enjrēq̄nab qobōiysi unub. Ariya nan̄gi segi olo tamo nan̄gi gulube kokba di yala qobōiyet̄njrōsaieq̄nub. ⁵Kumbra kalil Farisi nan̄gi yeq̄nub qaji di tamo nan̄gi unoq̄nsib nan̄go ñam soqtoq̄nqajqa deqa yeq̄nub. Deqa nan̄gi Qotei aqa dal anjam mutu qudei pepa kiñilalaq dia nengren̄yoq̄nsibqa lopo miligiq di jigelen̄oq̄nsib nan̄go lan̄jaq dia gara ñengi na qosisib laq̄nub. Nan̄go gara jugo mutuq dia dego nan̄gi gara burbur nengren̄ ti wala bole bole tontoq̄nsib walweleq̄nub. ⁶Nan̄gi goio kokba bati qa giloq̄nsibqa tamo ñam ti nan̄go awo jaramq dia awoq̄nibqa tamo un̄gasari nan̄gi na nan̄gi un̄jrsib nan̄go ñam soqtet̄njrqajqa deqa nan̄gi arebolebolēinjrēq̄nu. Qotei tal miligiq dia dego nan̄gi tamo ñam ti nan̄go awo jaramq dia awoq̄nibqa tamo un̄gasari nan̄gi na nan̄gi un̄jrsib biñ̄injrqajqa deqa nan̄gi arebolebolēinjrēq̄nu. ⁷Nan̄gi koro sawaq dia dego tamo un̄gasari nan̄gi na un̄jroq̄nsib nan̄go ñam soqtoq̄nsib ‘O Qalie Tamo’ deḡsib min̄jroq̄nsib bañ ojet̄njroq̄nqajqa deqa nan̄gi arebolebolēinjrēq̄nu.

⁸Ariya tamo qudei nan̄gi na n̄ngi endeḡsib mer̄ngaib, ‘O Qalie Tamo.’ Tamo qujai a segi nun̄go qalie tamo. N̄ngi kalil was qu. ⁹Deqa n̄ngi mandam endia tamo bei ‘O gago Abu’ deḡsib min̄jaib. Tamo qujai a segi nun̄go Abu. Agi a lan̄ qureq di unu. ¹⁰Tamo qudei nan̄gi na nun̄go ñam soqtet̄ngwa osib ‘O Qalie Tamo Kokba’ deḡsib mer̄ngibqa n̄ngi na said̄njrsib min̄jriye, ‘E Qalie Tamo Koba qa merbaib.’ N̄ngi deḡsib said̄njriye. Di kiyaga? Tamo qujai a segi nun̄go Qalie Tamo Koba. Agi e Kristus. ¹¹Nun̄go ambleq di angro bei a ñam ti tigelqa marsimqa a mati nun̄go wau tamo soq̄nem. Osimqa a ñam ti tigelqas. ¹²Tamo nan̄gi nan̄go segi ñam soqteq̄nub qaji nan̄go ñam Qotei na aguq atet̄njrqas. Ariya tamo nan̄gi nan̄go segi ñam soqtosaieq̄nub qaji Qotei na olo ñam kobaquja en̄jqas.”

Yesus a na Farisi nan̄gi ti dal anjam qalie tamo nan̄gi ti nan̄go kumbra uge qa anjam min̄jrej

¹³Osiqa Yesus a olo anjam endeḡsi min̄jrej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti n̄ngi ñam at̄iye. N̄ngi anjam maro aiyelteq̄nub qaji tamo. Deqa tamo un̄gasari nan̄gi lan̄ qureq oqwajqa gam itqa mareq̄nabqa n̄ngi na gam getet̄et̄njrēq̄nub. N̄ngi segi na lan̄ qureq oqwajqa gam itqa keresai. Deqa tamo un̄gasari nan̄gi dego lan̄ qureq oqwajqa gam itqa yeq̄nab n̄ngi na gam getet̄et̄njrēq̄nub. Nun̄go une deqa n̄ngi tulan̄ padalougetqab. ¹⁴O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti n̄ngi ñam at̄iye. N̄ngi anjam maro aiyelteq̄nub qaji tamo. Deqa n̄ngi un̄a qobul nan̄gi gisañ̄jroq̄nsibqa nan̄go tal ti ingi ingi ti lan̄a yain̄jrēq̄nub. N̄ngi qure ambleq dia tigelq̄nsibqa pail olekokba yeq̄nub. Di gisañ̄ koba. Deqa mondon̄ une pegiyo bati qa Qotei a na n̄ngi gulube tulan̄ kobaquja engwas.

¹⁵“O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ningi nam atiyē. Ningi anjam maro aiyelteqñub qaji tamo. Deqa ningi sawa sawa kalil keretoqñsibqa tamo qujai segi nungo anjam dauryqa osib anjam mare mare laqñub. Yuwal dego ningi qobuñ na keretoqñsibqa anjam mare mare laqñub. Ariya tamo qujai a nungo anjam qusim nungo kumbra dauryqas di a na ningi bungosim tamo tulañ ugedamu sqas. Deqa a ningi qa namoosim ñamyuoq aiqas. Nungo kumbra deqa ningi tulañ padalougetqab.

¹⁶“Ningi tamo nam qandimo bul. Deqa ningi na tamo nangi gam osornjrqa keresai. Agi ningi endegsib mareqñub, “Tamo bei a anjam bei singilatqa osimqa atra tal aqa ñam na singilatqas di aqa anjam singilaqasai. Deqa a na aqa anjam di dauryqa uratqas di kere. Uratem. Ariya a gol atra tal miligiq di unu qaji di aqa ñam na anjam singilatqas di aqa anjam bole singilaqas. Deqa a na anjam di dauryosim yem. A urataiq.’ Ningi degsib mareqñub di gisañ koba. Nungo kumbra deqa ningi tulañ padalougetqab. ¹⁷Ningi tamo nam qandimo bul. Ningi tulañ nanari. Ningi na merbiye. Ingi kie a Qotei aqa ñamgalaq di tulañ bole? Atra tal a segi bole kio atra tal aqa gol a segi bole kio? Ningi qalie, gol a atra tal miligiq di unu deqa a dego boleqas. ¹⁸Ningi endegsib mareqñub, “Tamo bei a anjam bei singilatqa osimqa atra bijal aqa ñam na singilatqas di aqa anjam singilaqasai. Deqa a na aqa anjam di dauryqa uratqas di kere. Uratem. Ariya a atraiyo ingi ingi atra bijal gogeq di unub qaji nango ñam na anjam singilatqas di aqa anjam bole singilaqas. Deqa a na anjam di dauryosim yem. A urataiq.’ Ningi degsib mareqñub di gisañ koba. ¹⁹Ningi tamo nam qandimo bul. Ningi na merbiye. Ingi kie a Qotei aqa ñamgalaq di tulañ bole? Atra bijal a segi bole kio atraiyo ingi ingi atra bijal gogeq di unub qaji nangi segi bole kio? Ningi qalie, atraiyo ingi ingi nangi atra bijal gogeq di unub deqa nangi dego boleqab. ²⁰Deqa tamo bei a atra bijal aqa ñam na anjam singilatqas di atra bijal ti ingi ingi kalil atra bijal gogeq di unub qaji nangi ti nango ñam na dego anjam singilatqas. ²¹Tamo bei a atra tal aqa ñam na anjam singilatqas di Qotei agi atra tal miligiq di unu qaji aqa ñam na dego anjam singilatqas. ²²Tamo bei a lañ qure aqa ñam na anjam singilatqas di Qotei ti aqa awo jaram ti nango ñam na dego anjam singilatqas.

²³“O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ningi nam atiyē. Ningi anjam maro aiyelteqñub qaji tamo. Deqa ningi dal anjam kiñilala segi dauryeqñub. Agi ningi lei ti lombo ti saga ti oqñsib poto 10-pelatoqñsib oto qujai Qotei atraiyeqñub. Ariya ningi Qotei aqa dal anjam kokba dauryqajqa urateqñub. Agi ningi tamo ungasari nangi gereinjrosaieqñub. Ningi tamo nangi qa dulosaieqñub. Ningi Qotei qa nungo areqalo singilatosaieqñub. Ningi dal anjam kiñilala segi dauryeqñub. Deqa e ningi endegsi merñgwai. Ningi are buliyē. Osib dal anjam kokba dego dauryosib laqñiye. Ariya dal anjam kiñilala dauryqajqa urataib. ²⁴Ningi

tamo nam qandimo bul. Deqa ningi na tamo nangi gam osornjrqa keresai. Agi ningi qui uyqa oqnsib aninigi kinala quiq di sonaqa unoqnsib taqal ateqnub. Ariya kamel a quiq di sonaqa ningi unosaieqnub. Qoji uyeqnub.

²⁵“O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ningi nam atiyе. Ningi anjam maro aiyelteqnub qaji tamo. Deqa ningi kap ti tabir ti qore segi yanseqnub. Ningi miligi yansosaieqnub. Dego kere ningi baban na tamo bole. Ariya nungo are miligi bajin kumbra ti nungo segi jejamu qa are qalqajqa kumbra ti dena maqejunu. Nungo kumbra uge dena ningi tulan padalougetqab. ²⁶O Farisi ningi tamo nam qandimo bul. Deqa ningi mati kap ti tabir ti miligi yansib milalamqa qore dego milalqas.

²⁷“O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ningi nam atiyе. Ningi anjam maro aiyelteqnub qaji tamo. Deqa ningi tamo moio qaji sub bul. Sub gogeq di wala boledamu. Nam qaq qat na liyеb. Ariya sub miligiq dia tamo aqa qusa ti tanu ti dena maqejunu. ²⁸Ningi sub di bul. Deqa tamo ungasari nangi na ningi nungoqnsib mareqnub, ‘Nangi tamo bole.’ Ariya nungo are miligi gisan kumbra ti dal anjam gotranjqajqa kumbra ti dena maqejunu. Deqa ningi tulan padalougetqab.”

²⁹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ningi nam atiyе. Ningi anjam maro aiyelteqnub qaji tamo. Deqa ningi Qotei aqa medabu o qaji tamo nango sub gereiyeqnub. Osib ningi na tamo ungasari nami Qotei aqa kumbra bole bole yoqneb qaji nango sub walateqnub. ³⁰Osib ningi endegsib mareqnub, ‘Iga nami so qamu iga gago moma nangi ti beterosim Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi numosai qamu.’ Di gisan koba. Ningi nungo moma nangi ti areqalo qujai. ³¹Nungo gisan anjam dena ningi segi qa ubtosib endegsib marobuleqnub, ‘Gago moma nangi nami Qotei aqa medabu o tamo nangi numoqneb qaji nango leq deqaji agi iga.’ ³²Ningi degsib marobuleqnub. Deqa ungum. Nungo moma nango kumbra uge di ningi na olo keretosib yoqniye. ³³Ningi amal uge bul. Deqa mondon Qotei a nungo une qa merngsim ningi namyuoq breingwas. Yimqa ningi kiersib olo bole sqab? Keresai.

³⁴“Deqa ningi quiyе. E na Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi ti Qotei aqa powo tamo ti Qotei aqa dal anjam qalie tamo nangi ti qarinnjroqnit nungoq boqnqab. Nungoq boqnbqa ningi na nangi qudei numoqnsib moiotnjroqnqab. Osib nangi qudei hamburbasq di gaintnjrqab. Osib nangi qudei ojelenosib nungo Qotei tal miligiq dia kumbainjroqnqab. Osib nangi qudei teteinjribqa nangi jaraiosib qure bei beiq giloqnqab. ³⁵Ningi na nangi kumbra degnjroqnqab. Deqa tamo kalil nami Qotei aqa tamo bole bole nangi numoqneb qaji nango une di Qotei na osim nungo jejamuq di atelenqas. Nango une di agi nangi nami utru atsib Kein na Abel qalnaq moiej. Dena bosi bosib Berekia aqa niri Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq di qalnab moiej. Une kalil di Qotei na osim nungo

jejamuq di atelenqas. ³⁶Ningi quiye. E bole merngwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanqi enjrqas.”

Yesus a Jerusalem qure qa are ugeiyej

³⁷Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure, ni na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanqi ñumsim moiottjreqnum. Osim tamo nanqi Qotei na ni qa qariñnjreqnu qaji nanqi meniñ na ñumeqnaq moreñeqnub. Bati gargekoba e na ino angro nanqi tuwe du du bul koroinjraqjqa yeqnam ningi urateqnub. ³⁸Deqa ningi quiye. Qotei a nungo atra tal kobaquja uratetngimqa a laña sqas. ³⁹Deqa e ningi endegsi merngwai. Ningi e olo nubqasai. Degsim gilsim gilsim mondoñ e olo lañ qureq na boqnitqa ningi e nubsibqa marqab, “Tamo a bqo di Tamo Koba Qotei aqa ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulañ qalaqalaiqqas.”

Mondoñ jeu tamo nanqi na atra tal niñaqyqab

24 ¹Yesus a na nanqi anjam degsi minjrseq koboonaqa atra tal koba uratosiq gileqnaqa aqa angro nanqi na aqa areq bosib osoryeb. ²Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Atra tal ningi unonub endi bunuqna jeu tamo nanqi na bosib tulañ niñaqyosib aqa meniñ kalil paraparainjsibqa taqal breinjqab. Yimqa meniñ bei meniñ bei aqa quraq di sqasai. Meniñ kalil segi segiqab.”

Diño batiamqa gulube kokba brantelenqas. Yesus a deqa anjam marej

³Yesus a na nanqi degsi minjrseq Oliv manaq oqsq goge di awesonaqa aqa angro nanqi aqa areq bosibqa lumu nenemyeb, “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo nanqi bosib atra tal niñaqyqab? Mandam endi kobaqa laqnim ni olo mandamq aioqnm kumbra kie namoqna bamqa iga unsim poigwas?”

⁴Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi geregere ñam atsib soqniye. Tamo qudei nanqi na ningi gisango uge. ⁵Bunuqna gisa gisañ tamo gargekoba nanqi ijo ñam na boqnsib tamo ungasari nanqi minjroqnqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo ungasari tulañ gargekoba nanqi gisañjroqnqab. ⁶Ariya diño bati jojomoqnmqa ningi anjam endegsib quoqnqab, ‘Sawa bei beiq dia nanqi añ na qotokobaiyeqnub.’ Ariya ningi anjam di qusibqa ningi deqa tulañ prugaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa branteme. Ariya kumbra di brantimqa diño bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas. ⁷Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qoto tigeloqnsibqa segi segi qoto itnjroqnqab. Mandor kokba qudei nanqi dego qoto tigeloqnsibqa mandor kokba qudei nanqi qoto itnjroqnqab. Sawa bei beiq dia mimiñ kokba ti mam ti ingi saio bati dego brantelenqas. ⁸Kumbra kalil di uña angrotqa osiqa mati jaqatiñ kiñala eqnu dego kere.

⁹“Bati deqa nangi na ningi ojsib jaqatin ti gulube ti engwab. Osib ningi lungsis moiotngwab. Ningi ijo ñam ejunub deqa tamo ungasari kalil nangi ningi qa are tulan ugeinjroqnqas. ¹⁰Bati deqa tamo ungasari gargekoba e qa nango areqalo singilato qaji nangi ijo ñam ulontosib nangi segi segi jeu sosibqa nango segi was nangi ojelenoqnsib tamo uge nango banq di atoqnqab. ¹¹Gisanj tamo tulan gargekoba nangi dego boqnsib tamo ungasari nangi endegsib minjroqnqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib nangi gisanjroqnqab. ¹²Kumbra uge deqaji tulan kobaoqnimqa tamo gargekoba nangi qalaqalaiyo kumbra uratqab. ¹³Ariya tamo ungasari nangi ijo ñam singila na ojsib gilsil gilsib diño bati itqab di Qotei a nangi oqas. ¹⁴Yim nangi sawa sawa kalil keretoqnsib Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu anjam bole di mare mare laqnib tamo ungasari kalil nangi quoqnqab. Ariya bunuqna diño bati brantqas.”

Gulube tulan kokba brantelenqas

¹⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ingi tulan ugedamu Qotei aqa medabu o qaji tamo Daniel a nami deqa marej qaji di ningi unqab. Ingi ugedamu di a Qotei aqa getento tal miligiq di tigelqas.” E Matyu. Tamo a ijo anjam endi sisiyeqnu qaji a geregere sisiyosim poiye. ¹⁶“Ningi ingi ugedamu di unsibqa bati deqa tamo ungasari Judia sawaq di unub qaji nangi jaraiosib manaq oqoqujatebe. ¹⁷Tamo nangi tal meq di unub qaji nangi jaraiqa oqnsib ingi ingi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Nangi jaraiqujatebe. ¹⁸Tamo nangi wauq di unub qaji nangi jaraiqa oqnsib nango gara jugo oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Nangi dena torei jaraiqujatebe. ¹⁹Bati deqa uña gumañ ti unub qaji nangi jaraio bangioqnsib gulube koba oqab. Uña angro mom ti nangi dego jaraio bangioqnsib gulube koba oqab. ²⁰Deqa ningi endegsib Qotei pailyoqniye, ‘Gulube di awa bati qa brantaiq. Yori bati qa dego brantaiq.’ ²¹Bati deqa tamo ungasari nangi gulube tulan kobaquja oqab. Gulube deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na mandam atej bati deqa gulube deqaji brantosai dena bosiq agi bini unum. Bunuqna laña ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas. ²²Gulube di aqa bati Qotei a na truqtqas. A na truqtqasai di tamo ungasari kalil nangi padalekritqab. Aqa segi tamo ungasari nami giltjrej qaji nangi padalaib deqa a na gulube di aqa bati truqtqas.

²³“Bati deqa tamo bei na ningi gisanjosim merngwas, ‘Ningi uniye. Kristus bqo agiende,’ o ‘Kristus bqo agide.’ Degsim merngimqa ningi aqa anjam quetaib. ²⁴Di kiyaya? Tamo qudei nangi bosib gisanjosib marqab, ‘E Kristus.’ Qudei nangi marqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib maroqnsib manwa kokba gargekoba babtoqnqab. Nango manwa dena nangi na tamo ungasari kalil nangi ugeugeinjrqaqqa deqa

wauoqnaqab. Osib Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltnejrej qaji nanği dego ugeugeinjrqaqqa wauoqnaqab.

²⁵ “Ningği quiyē. Kumbra kalil di brantosaisonaqa agi e namoqna merņgonum. ²⁶ Deqa tamo qudei nanği na ningği endegsib merņgwab, ‘Ningği uniye. Kristus bqo agi wadau sawaq di unu.’ Degsib merņgibqa ningği nanço anjam di dauryosib wadau sawaq gilaib. Ariya tamo qudei nanği na ningği merņgwab, ‘Kristus bqo agi talq di unu.’ Degsib merņgibqa ningği nanço anjam quetnejraib. ²⁷ Ningği qalie, kola minjaleqnaqa lan kalil suwanęqnu. Dego kere e Tamo Angro lan qureq dena boqnitqa tamo ungasari kalil nanği e nubqab.

²⁸ “Tamo nanği qusaonub qaji sawa dia qal nanği koroqab.”

Tamo Angro a singila ti rian ti mandamq aiqas

²⁹ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Gulube kalil di nanço bati koboamqa seņ ambruqas. Bai dego suwanęasai. Bongar nanği lan goge dena ululonęosib mandamq aiqab. Lan goge dia ingi ingi kalil reņęinyelenqab. ³⁰ Bati deqa e Tamo Angro bqai. Ijo toqor a lan goge dia brantimqa tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanği e qa akamuęetqab. E Tamo Angro singila ti rian ti lanbiq na boqnit tamo ungasari kalil nanği e nubqab. ³¹ Yimqa e singila na gul anjamosiy ijo lan angro nanği qarınjritqa nanği sawa sawa kalil keretosib Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltnejrej qaji nanği lan utru utruq dena koroinjrqaq.”

Qayu qa yawo anjam dena ningği poingwas, diņo bati jojomqo

³² Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E na qayu qa yawo anjam ningği merņgitqa dena poingwas. Qayu banga qalsim olo ñalguyoqnimqa ningği unsib qalieqab, seņ aqa bati jojomqo. ³³ Dego kere kumbra kalil e na merņgonum qaji endi brantimqa ningği unsibqa endegsib qalieoie, ‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A siranmeq di tigelejunu.’ ³⁴ Ningği quiyē. E bole merņgwai. Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanği kalil moreņosaisoqņibqa kumbra kalil e na merņgonum qaji endi brantelenęas. ³⁵ Lan ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus aqa bqajqa bati tamo qujai bei qaliesai

³⁶ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei qaliesai. Lan angro nanği qaliesai. E Qotei aqa ĩiri e segi dego qaliesai. Ijo Abu a segi qalie. ³⁷ Noa aqa bati qa tamo ungasari nanği kumbra yoqneb dego kere e Tamo Angro bqajqa bati qa nanği kumbra degyoqnaqab. ³⁸ Agi Noa aqa bati qa mandam ya maqosaisonaqa tamo nanği ingi uyoqnsib ya uyoqnsib uņa ban ojeleņoqnsib sonabqa Noa a qobuņ miligiq gilej. ³⁹ Mandam ya maqosim nanği padaltnjrqaqqa di nanği qaliesai. Nanği lanā nanari sonabqa mandam ya maqosiq nanği kalil

padaltnjrej. Dego kere e Tamo Angro bqajqa bati qa tamo ungasari nangi nanari degsib sqab. ⁴⁰Tamo aiyel wau qujaiq dia ingi yagoqnbqa Qotei na bei lan qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. ⁴¹Una aiyel tal qujaiq dia saplan gereiyonibqa Qotei na bei lan qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. Deqa ningi geregere nam atie. ⁴²E nungo Tamo Koba. E bati gembu bqajqa di ningi qaliesai. ⁴³Ningi are qaliye. Bati gembu bajin tamo bosim tal paratqas di tal lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq qamu a nam atsiq sonaq qamu bajin tamo bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu. ⁴⁴Dego kere e Tamo Angro ijo bqajqa bati ningi qaliesai. E bosiy ningi prutngaim deqa ningi geregere nam atsib e qa tarijosib soqniye.”

**Wau tamo bole ti wau tamo uge ti nangi
deqa Yesus a yawo anjam marej**

⁴⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Wau tamo yai a areqalo bole ti sosisqa gaigai wau bole yeqnu? Wau tamo di tal lanja a na endegsi minjqas, ‘Ni na ijo wau tamo kalil nangi geregere taqatnjroqnsimqa nangi ingi uyqajqa batioqnmqa ingi anainjroqnsim soqne.’ ⁴⁶Tamo di a wau tamo bole. Deqa tal lanja na a degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim bosim wau kalil a na aqa wau tamo nami yej qaji di kalil keretsi soqnmqa a bosi unimqa wau tamo di a tulan areboleboleiyqas. ⁴⁷Deqa ningi quie. E bole merngwai. Wau tamo di a wau bole yej deqa tal lanja na aqa ingi ingi kalil osim aqa banq di atim a na taqatoqnqas. ⁴⁸Ariya wau tamo di a tamo uge qamu a endegsi are qalqas, ‘Ijo tamo koba a urur bqasai.’ ⁴⁹Degsi are qalsimqa tamo nangi koba na wauo qaji nangi lanja lanja kumbainjroqnqas. Osim wain uyo tamo qudei nangi joqsim koba na ingi ti wain ti uyoqnsibqa nanarioqnb. ⁵⁰Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai. Deqa a kumbra degsim soqnmqa aqa tamo koba brantoqujatosim unimqa a tulan prugugetqas. ⁵¹Deqa aqa tamo koba a na wau tamo di ugeugeiyosim qalsim gisan tamo nangi so sawaq waiyim aqas. Saw a dia tamo nangi tulan akamkobayoqnsib pailoqnsib nangi jaqatin qa qalagei anjam atoqnqas.”

Dungenge 10-pela nangi yawo anjam

25 ¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Qotei a tamo ungasari nangi Mandor Koba sosisqa nangi taqatnjreqnu kumbra di dungenge 10-pela nangi anjam sa dego bul. E deqa ningi saingwai. Tamo bei a una ban oje. A una ban ojqa sawaq gilqa laqnaqa dungenge 10-pela nangi di a ombla gilqa marsib nangi segi segi lam osib walwelosi aisib gamq dia a qa tarijoqneb. ²Dungenge 5-pela nangi nanari. Dungenge 5-pela nangi powo ti. ³Dungenge nanari nangi lam miligiq dia ya kiñala segi soqnej. Deqa lam puloneqnaqa osi aieb. Nangi lam ya bei o ti aiosai. ⁴Ariya dungenge 5-pela nangi powo ti deqa nangi nangi

lam osibqa lam ya dego jaliŋaq di qamsib osi aieb. ⁵Ariya tamo a uŋa baŋ ojqa sawaq urur gilosai. Deqa dungenge 10-pela naŋgi a qa gamq dia tariŋosib sonabqa urnamjrnqa ħereħeb.

⁶“Ĥereħesonabqa qolo jige tamo qudei naŋgi maosib mareb, ‘Tamo uŋa baŋ ojqa qaji agi gileqnu. Deqa niŋgi tigelosib walwelosib gamq dia a turoiye.’ ⁷Onaqa dungenge 10-pela naŋgi tigelosib nango lam gereiyeħ. ⁸Gereiyoqnsibqa dungenge nanari naŋgo lam unnabqa pulorħkiŋalaej. Deqa naŋgi na dungenge powo ti naŋgi minjreb, ‘Niŋgi lam ya kiŋala egiye. Gago lam ya saiqa deqa mosoqa laqnu.’ ⁹Onaqa dungenge powo ti naŋgi na kamba minjreb, ‘Lam ya endi gago segi qa kere. Iga ti niŋgi qa ti keresai. Deqa niŋgi olo sumsib nungo segi lam ya awaiyiye.’ ¹⁰Onaqa dungenge nanari 5-pela naŋgi tigelosib lam ya awaiyqajqa sumeqnabqa tamo di a uŋa baŋ ojqa sawaq giloqnej. Gileqnaqa dungenge powo ti naŋgi nami naŋgo lam gereiysib soqneb deqa naŋgi na tamo di dauryosib uŋa baŋ ojqa sawaq gileb. Gilsib tal miligiq gilekriħsib siran kabuteħ.

¹¹“Sokiŋalaynaq dungenge nanari 5-pela naŋgi tal meq di brantosib maosib tamo di minjreb, ‘O Tamo Koba, iga bonum. Ni na siranme waqtetgime.’ ¹²Onaqa a na kamba minjreb, ‘Niŋgi quiye. E bole merŋgwai. E niŋgi qaliesai.’”

¹³Yesus a na aqa anġro naŋgi yawo anjam degsi minjrħsiqa olo minjreb, “Dego kere niŋgi ġereġere ħam atsib soqniye. Di kiyaga? Ijo bqajqa bati niŋgi qaliesai deqa.”

Tamo kobaquja aqa kaŋgal tamo naŋgi aqa silali taqatqajqa yawo anjam

¹⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjreb “Qotei a tamo unġasari nango Mandor Koba sosiq naŋgi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo kobaquja bei a sawa isaq ġilsiq di soqnej dego kere. A ġilqa osiqa aqa kaŋgal tamo naŋgi koroinjrħsiqa aqa silali naŋgi na taqatqajqa deqa nango baŋq di uratetnjreb. ¹⁵Aqa kaŋgal tamo naŋgi wau yqa kere dego silali pupoiyosiqqa segi segi enjreb. Bei 5,000 kina yej. Bei 2,000 kina yej. Bei 1,000 kina yej. Osiqa a sawa isaq ġilsiq di soqnej. ¹⁶Sonaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a silali dena wauosiqqa olo 5,000 kina bei ej. ¹⁷Kaŋgal tamo 2,000 kina ej qaji a dego silali dena wauosiqqa olo 2,000 kina bei ej. ¹⁸Ariya kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a silali dena wauosai. A silali di osi ġilsiqa mandamq di sub bogsiqa sub miligiq di ulitonaq soqnej.

¹⁹“Bati olekoba yala koboonaqa tamo koba di a olo puluosi bosiqqa aqa kaŋgal tamo naŋgi wauqa silali enjreb qaji naŋgi metnjreb. Metnjrnqa naŋgi aqa areq bonabqa a na minjreb, ‘E nami silali enġem qaji dena waueb olo silali di osorbiye.’ ²⁰Onaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a na 5,000 kina bei olo osi bosiqqa aqa tamo koba minjeħ, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 5,000 kina nami ebem qaji dena wauonamqa olo 5,000 kina

bei brantej agiende.’ ²¹ Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni kanġal tamo bolequja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e na wau gargekoba olo ino banq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni bosim e ombla areboleboleigim sqom.’

²² “Onaqa kanġal tamo 2,000 kina ej qaji a bosiq aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 2,000 kina ebem qaji dena wauonamqa olo 2,000 kina bei brantej agiende.’ ²³ Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni dego kanġal tamo bolequja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e na wau gargekoba olo ino banq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni bosim e ombla areboleboleigim sqom.’

²⁴ “Onaqa kanġal tamo 1,000 kina ej qaji a bosiq aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni que. E nami qalieem, ni tamo ħiriñ ani. Tamo qudei nanġi inġi yageqnab melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum. Tamo qudei nanġi saga yago breiyeqnab boleeqnaq ni segi na gei koroiyosim uyeqnum. ²⁵ Deqa e ni qa ulaosim ino 1,000 kina ebem qaji di osi gilsimqa mandamq di sub bogsim sub miligiq di ulitonam soqnej agiende.’

²⁶ “Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni wau tamo uge. Ni lola ani. Ni nami qalieem, tamo qudei nanġi inġi yageqnab melieqnaqa e segi na otorosim uyeqnum. Tamo qudei nanġi saga yago breiyeqnab boleeqnaq e segi na gei koroiyosim uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem. ²⁷ Deqa ni kiyafa ijo silali di osi gilsim silali talq di atosai? Ni di atem qamu e bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtsim onum qamu.’ ²⁸ Degsi minjsiqa aqa kanġal tamo qudei nanġi minjrej, ‘Niñgi 1,000 kina di yayiosibqa kanġal tamo nami wauosiqa 10,000 kina ejunu qaji di olo yiye. ²⁹ Niñgi degyiye. Di kiyafa? Tamo a wau geregere taqatoqnqas di Qotei na wau gargekoba olo yimqa a na taqatoqnqas. Ariya tamo a wau geregere taqatqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji di Qotei na olo yayimqa a laña sqas. A olo wau bei taqatqasai. ³⁰ Deqa niñgi na kanġal tamo uge di qalaq di waiyibqa sawa ambruoq di soqnem. Sawa dia nanġi akamkobayoqnsib pailoqnsib nango jaqatinq qa qalagei anjam atoqnqas.’ Tamo koba dena aqa kanġal tamo nanġi degsi minjrej.”

Mondon Tamo Anġro a bosim tamo unġasari kalil nanġi peginjrqas

³¹ Yesus a na aqa anġro nanġi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo anjam bei endegsi minjrej, “Mondon e Tamo Anġro ñam kobaquja oqai. Osiy Qotei aqa lañ anġro kalil nanġi joqsiy olo mandamq aisiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai. ³²⁻³³ Awesosiy lañ anġro nanġi di qarinqritqa nanġi sawa sawa kalilq giloqnsib tamo unġasari kalil nanġi elenqosib joqnsib bosib ijo ulatamuq dia koroinjrqab. Yimqa e na tamo unġasari nanġi di peginjrsiy tamo bole nanġi ijo ban woq di atelenqsiy tamo uge nanġi ijo ban qonanq di atelenqai. Kaja nango mandor na kaja ti meme ti nanġi peginjreanu dego

kere. ³⁴Osiyqa tamo bole ijo ban woq di unub qaji nangi endegsi minjrqai, 'Ijo Abu a ningi qa tulan areboleboleiyqo. Nami a mandam atej bati deqa a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa marej. Deqa ningi ijoq boiye. Babqa ijo Abu a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwas. ³⁵Di kiyaqa? E mambonaqa ningi na e ingi anaibeb. E ya qarbonaqa ningi na e ya anaibeb. E yaun tamo sonamqa ningi na e osib nungo talq di geregereibeb. ³⁶E gara saiqoji sonamqa ningi na gara tigetbeb. E maibonaqa ningi na e taqatbeb. E tonto talq di sonamqa ningi na bosib e gereibeb.'

³⁷"E na tamo bole ijo ban woq di unub qaji nangi degsi minjrqai. Minjritqa nangi na kamba nenembqab, 'O Tamo Koba, bati gembu ni mammonaqa iga na ni ingi anaimem? Bati gembu ni ya qarmonaqa iga na ni ya anaimem? ³⁸Bati gembu ni yaun tamo sonamqa iga na ni osim gago talq di geregereimem? Bati gembu ni gara saiqoji sonamqa iga na gara tigetmem? ³⁹Bati gembu ni maimonaqa iga na ni taqatmem? Bati gembu ni tonto talq di sonamqa iga na bosim ni gereimem?'

⁴⁰"Nangi na e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, 'Ningi quiye. E bole merngwai. Nangi na ijo was nangi sougetejunub qaji geregereinjqoneb di agi ningi e dego gereiboqneb.'

⁴¹"Ariya tamo uge ijo ban qonanq di unub qaji nangi endegsi minjrqai, 'Ningi tamo tulan ugedamu. Deqa ningi jaraiye. Jaraioisib aisib namyuo gaigai yuejunu qaji dia soqniye. Satan aqa lan angro nangi ti dia sqab. Nangi dia sqajqa deqa Qotei a nami namyuo di gereiyej. ⁴²Deqa ningi namyuo deq aiiye. Di kiyaqa? E mambonaqa ningi na e ingi anaibosai. E ya qarbonaqa ningi na e ya anaibosai. ⁴³E yaun tamo sonamqa ningi na e osib nungo talq di geregereibosai. E gara saiqoji sonamqa ningi na gara tigetbosai. E maibonaqa ningi na e taqatbosai. E tonto talq di sonamqa ningi na bosib e gereibosai.'

⁴⁴"E na tamo uge ijo ban qonanq di unub qaji nangi degsi minjritqa nangi na kamba nenembqab, 'O Tamo Koba, bati gembu ni mammej? Bati gembu ni ya qarmej? Bati gembu ni yaun tamo soqnem? Bati gembu ni gara saiqoji soqnem? Bati gembu ni maimej? Bati gembu ni tonto talq di soqnem? O Tamo Koba, bati gembu ni degsi sonamqa iga ni numsim gereimosai?'

⁴⁵"Nangi na e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, 'Ningi quiye. E bole merngwai. Nangi na ijo was nangi sougetejunub qaji geregereinjqoneb di agi ningi e dego gereibosai qoneb.' ⁴⁶E na tamo uge ijo ban qonanq di unub qaji nangi degsi minjrsiyqa nango awai uge enjrsiy breinjrit namyuoq aiqab. Dia nangi bati gaigai jaqatin oqnsib sqab. Ariya tamo bole ijo ban woq di unub qaji nangi nambile gaigai sqab."

Atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nangi koroosib

Yesus ojsib qalib moiqajqa deqa qairoqneb

26 ¹Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiy koboonaqa olo anjam bei endegsi minjrej, ²"Ningi qalie, Juda nango yori bati

koba jojomqo. Bati aiyel unu. Qotei a nami Israel nangi Isip sawaq dia padalqa laqnabqa elenqosiq aqaryainjrej. Iga deqa olo are qalqajqa bati agi jojomqo. Deqa yori bati di brantimqa Juda gate kokba nangi na e Tamo Angro ojsib jeu tamo nango banq di e atibqa nangi na e namburbasq di lubib moiqaí.” Yesu a na aqa angro nangi degsi minjrej.

³Yori bati koba di jojomej deqa atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nangi gilsib atra tamo gate aqa ñam Kaiafas aqa talq di koroeb. ⁴Koroosib nangi gisañ anjam bei Yesu aqa jejamuq di qametqa maroqneb. Yim nangi a ojsib qalib moiqaí deqa. ⁵Ariya nangi endegsib maroqneb, “Iga yori bati qa Yesu ojqsai. Ojqom di tamo ungasari nangi iga nugsib niringosib qoto tigelo uge.”

Uña bei a goreñ quleq boledamu Yesu aqa gateq di bilentej

⁶Onaqa Yesu a Betani qureq gilsiq tamo bei nami jejamu yu na ugetej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej. ⁷Sosiq ingi uyeqnaqa uña bei a goreñ quleq tulañ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jaliñaq jigsíqa osi bosíqa Yesu aqa gateq di bilentej. ⁸Onaqa Yesu aqa angro nangi uña di aqa kumbra unsibqa nangi niringosib segi segi maroqneb, “Uña di a kiyaa goreñ di laña ñanguíyqo? ⁹A goreñ di osim tamo qudei enjrqo qamu silali kobaquja yonub qamu gilsim tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi jeisi enjrqo qamu di kere.”

¹⁰Onaqa Yesu a nango areqalo di qalieosíqa minjrej, “Níngi uña di gulube yaib. A kumbra bole ebqo. ¹¹Tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi bati gaigai níngi ti sqab. Ariya e bati gaigai níngi ti sqasai. ¹²E moiqaí. Moitqa e subq atqab. Uña a deqa are qalsíqa namoqna ijo jejamuq di goreñ bilentsiq dena ijo jejamu subq atqa gereiyetbqo. ¹³Níngi quíye. E bole merngwai. Bunuqna ijo anjam maro tamo nangi sawa sawa kalilq dia ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uña endi ijo jejamuq di goreñ bilentqo qaji a qa are qaloqnsib maroqnqab.”

Judas a Yesu osim atra tamo kokba nango banq di atqajqa anjam qosej

¹⁴Onaqa Judas Iskariot a tigelosíqa atra tamo kokba nangoq gilej. Judas a Yesu aqa angro 12-pela nangi deqaji bei. ¹⁵A nangoq gilsíqa minjrej, “Níngi na awai kie ebibqa e Yesu osiy nungo banq di atqai?” Onaqa nangi na meniñ silali 30 yeb. ¹⁶Yonab a gilsíqa a Yesu osim nango banq di atqajqa gam namoqnej.

Yesu aqa angro nangi koba na yori bati aqa ingi uyeb

¹⁷Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantonaqa Yesu aqa angro nangi na aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa ingi ingi gereiyetmonamqa ni ingi uyqam?”

¹⁸Onaqa Yesu na kamba minjrej, “Níngi aisib qure ambleq dia tamo bei

itqab. Itosib minjiye, “Tamo Koba a marqo, “Ijo bati jojomqo. Deqa e ijo angro nangi koba na ino talq di awoosim yori bati aqa ingi uyqom.” ”

¹⁹Onaqa Yesus aqa angro nangi qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab dauryosib ingi ingi kalil gereiyeleñeb.

²⁰⁻²¹Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa angro 12-pela nangi koba na aisib tal miligiq gilsib awoosib ingi uyoqnsibqa Yesus a nangi endegsi minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Ningi ijo angro 12-pela. Nungo ambleq dena ijo angro bei tigelosimqa e ojsim jeu tamo nango banq di e atqas.”

²²Degsi minjrnaq qusibqa nangi are tulan gulubeinjrnaqa segi segi Yesus nenemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kio maronum?” ²³Onaqa minjrej,

“Angro aqo ombla endego tabir qujaiq dia bem quiq di tuqtoqnsim uyeqnum angro dena e ojsim jeu tamo nango banq di atqas. ²⁴Ningi quiye. E Tamo Angro moiqa. Nami Qotei aqa anjam degsib nengrenyeb unu. Deqa ungum. E anjam di dauryosiy moiqa. Ariya tamo e ojsim jeu tamo nango banq di atqas qaji a tulan padalougetqas. A nami ñambabosai qamu di kere.” ²⁵Onaqa Judas a segi na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni e qa kio ubtsim maronum?” Onaqa Yesus na kamba minjej, “Od. Anjam agi ni na maronum.”

Yesus na aqa angro nangi bem ti wain ti enjrej

²⁶Osiqa aqa angro nangi koba na ingi uyoqnsibqa a Qotei pailyosiqqa bem bei osiq gingenyosiqqa aqa angro nangi enjrsiqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. Osib uyiye.” ²⁷Osiqa wain osiq gambanq di bilentosiqqa Qotei pailyosiqqa aqa angro nangi enjrsiqa minjrej, “Ningi kalil wain endi uyiye. ²⁸Endi ijo leñ. Tamo ungasari gargekoba nango une kobotetnrqajqa deqa ijo leñ aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di singilatqas. ²⁹Ariya ningi quiye. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy gilsiy mondon ñino bati qa ijo Abu a nungo Mandor Koba soqnmqqa e ningi koba na awoosiy olo wain bunuj uyqai.”

³⁰Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiqa nangi koba na louosib koboonaqa tal uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Ningi kalil e uratbosib jaraiqab.”

³¹Nangi manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, “Qolo qujai endeqa ningi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nungo kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘E na kaja nango mandor qalitqa kaja nangi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib nengrenyeb. ³²Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy ningi qa namoosiy Galili sawaq gilitqa ningi bunuqna e daurbosib dia e itqab.”

³³Onaqa Pita na minjej, “Angro kalil nangi ino ñam ulontosib jaraiqab e segi ino ñam ulontqasai.” ³⁴Onaqa Yesus na minjej, “Ni que. E bole mermqai. Qolo qujai endeqa tuwe anjamosaisoqnmqqa ni gisañoqalubtsim

marqam, ‘E Yesus qaliesai.’” ³⁵ Onaqa Pita a tulanj saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla moiqa marimqa ungum e ino ñam ulitqasai bolesai.” Onaqa Yesus aqa angro kalil nangi anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a nañu agu Getsemane dia aqa Abu pailyej

³⁶ Ariya nangi koba na walwelosib manaq oqsib nañu agu beiq di branteb. Nañu agu di aqa ñam Getsemane. Dia brantosib Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Ningi endia awesoqniye. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.” ³⁷ Degsi minjrsiqa aqa angro qalub agi Sebedi aqa ñiri aiyel nangi Pita koba na joqsiqa pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqnsiqa a are tulanj gulubekobaiey. ³⁸ Osiqa aqa angro qalub nangi minjrej, “E are tulanj gulubekobaibqo. Gulube dena e moiepratonum. Deqa ningi e ombla endia sosimqa ñam atoqniye.” ³⁹ Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa mandamq di ñam quosiqa Qotei pailyosiq minjej, “O ijo Abu, gam bei soqnimqa ni na marimqa gulube endi e qa baiq.” Degsi pailyosiqa olo urur are qalsiq endegsi pailyej, “Ungum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”

⁴⁰ Yesus a degsi Qotei pailyosiqa olo tigelosiqa aqa angro nango areq aisiq unjrej nangi are gulube na ñereñesoqneb. Deqa Yesus na Pita minjej, “Ningi e ombla na ñam sokiñalayqa keresai e?” ⁴¹ Ningi ñereñab. Ningi ñam sosib pailyoqniye. Amqa gulube bei nungoq bqas dena ningi uneq waiñgwasai. Bole, nungo areqalo kalil e daurbqajqa unu. Ariya ningi segi gulube di oqajqa siñgila saiqoji.”

⁴² Degsi minjrsiqa olo puluosi sasalosiq endegsi Qotei pailyej, “O ijo Abu, e na gulube endi uratqa gam bei saiamqa ungum ni ino segi areqalo dauryosim marimqa e gulube endi oqai.” ⁴³ Degsi pailyosiq bosiqa aqa angro qalub nangi urnamñrnaqa ñereñesonab unjrej. ⁴⁴ Unjrsiqa olo nangi uratñrsiq puluosi gilsiq aqa anjam nami pailyej qaji degsi olo pailyej.

⁴⁵ Ariya Yesus a pailyo koboonaqa a olo tigelosiqa aqa angro nango areq aisiq minjrej, “Ningi aqaratosib geregere ñereñejunub e? Ungum. Bati koboqo. Ningi ñam atsib uniye. E Tamo Angro ojsib une tamo nango banq di atqajqa bati agi bqo. ⁴⁶ Ningi tigelab gilqom. Tamo e ojsim jeu tamo nango banq di atqajqa agi brantqo.”

Judas na Yesus osiq jeu tamo nango banq di ateq

⁴⁷ Onaqa Yesus aqa angro 12-pela nangi deqaji bei agi Judas a na qaja tamo gargekoba nangi sebru ti torom ti eleñonab joqsiqa Yesus aqa areq di branteb. Atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nangi na nangi qarinnjrnab Yesus ojqa beb. ⁴⁸ Tamo Yesus ojsim jeu tamo nango banq di atqas qaji a nami nangi ti anjam gereiyosib minjrej, “E na tamo kundoqyqai agide. A ojsib osib giliye.” ⁴⁹ Onaqa Judas a Yesus

aq a areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, kaiye.” Degsi minjsiq kundoqyej. ⁵⁰Kundoqyonaqa Yesus na minjej, “O was, ni kiyaqa bonum?” Degsi minjnaqa qaja tamo nanġi brantosib baŋ waiyosib Yesus ojeb.

⁵¹Onaqa Yesus aqa anġro bei na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiq dabkala segi gentetej. ⁵²Onaqa Yesus na aqa anġro di minjej, “Ino sebru olo ate. Tamo bei na tamo bei sebru na qalqas di a kamba sebru na qalib moiqa. ⁵³E na ijo Abu minjitqa a na laŋ anġro 72,000 nanġi qariŋnjrimqa bosib e aqaryaibqa kere. Ni deqa qaliesai kio? ⁵⁴Ariya e degsi ijo Abu minjqasai. Deqa aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantqas. Agi nami endegsib nengrenyeb, ‘Kristus a moiqa.’”

⁵⁵Yesus a na aqa anġro di degsi minjsiq olo qaja tamo nanġi minjrej, “E leŋ ojo tamo deqa kio niŋgi sebru ti torom ti elenōsib e ojqa bonub? E bati gaigai atra tal miligiq dia niŋgi koba na sosimqa tamo unġasari nanġi Qotei aqa anjam minjroqnem bati deqa niŋgi yala baŋ waiysib e ojosai. ⁵⁶Niŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa medabu o tamo nango anjam nami nengrenyelenēb qaji di aqa damu agi brantqo.” Yesus a nanġi degsi minjrnaga aqa anġro kalil nanġi a uratosib jaraieb.

Atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanġi Yesus aqa jejamuq di anjam qamqajqa deqa koroeb

⁵⁷Onaqa qaja tamo nanġi na Yesus osib atra tamo gate aqa ñam Kaiafas aqa talq osi gileb. Osi gilsib Juda gate kokba ti dal anjam qalie tamo nanġi ti kalil koroesonab nango ulatamuq dia tigelteb. ⁵⁸Ariya nanġi Yesus osi gileqnaqqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiq nanġi Yesus kieryib unqajqa deqa qaja tamo qudei nango ambleq di awesoqnej.

⁵⁹Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanġi kalil koroosibqa Yesus aqa jejamuq di anjam kie qamsib dena a qalib moiqajqa deqa qairoqneb. ⁶⁰Anjam ŋamonab ŋamonab ugeinrej. Nanġi Yesus aqa une bei itosai. Deqa nanġi na tamo gargakoba metnjrnab bosib gisa gisaŋ anjam Yesus aqa jejamuq di qamelenoqneb. Ariya nanġi degyeqnaqqa nango ambleq dena tamo aiyel tigelosibqa Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb, ⁶¹“Yesus a endegsi marnaq iga quem, ‘E Qotei aqa atra tal kobaquja endi koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqa kere.’”

⁶²Onaqa atra tamo gate a nango anjam di qusiqa a tigelosiq Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “Tamo nanġi di anjam gargakoba ni qa mareqnu. Di ni kamba anjam bei marqasai e?” ⁶³Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa atra tamo gate na olo nenemyej, “Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa ñam na e ni nenemmqa, ni Kristus e? Ni Qotei aqa Ŋiri e? Ni e merbe.”

⁶⁴Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam agi ni na maronum di kere. Ni que. E ni mermqa. Bunuqna e Tamo Anġro laŋ qureq oqsij Qotei siŋgila

koba ti unu qaji aqa ban woq di awesosiy olo lanbiq na boqnit ningi e nubqab.” ⁶⁵Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulan minjin oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbranjosiq marej, “Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa kiyaga tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas? Aqa misilin anjam agi ningi quonub. ⁶⁶Deqa ningi kiersib marqab?” Onaqa nanngi kalil mareb, “A bole une ti. Deqa qalib moiem.”

⁶⁷⁻⁶⁸Nanngi kalil degsib marnabqa nanngo ambleq dena tamo qudei nanngi tigelosib Yesus aqa ulatamuq di miselyoqnsib ban na qaloqneb. Osib aqa namdamu gara na qosetosib ula ponjoqnsib minjoqneb, “Ni Kristus amqa ni ubtsim mare, yai na ni lumqo?”

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, “E Yesus qaliesai.”

⁶⁹Ariya Pita a tal meq di awesonaqa kanŋal uŋa bei na aqa areq bosiq minnej, “Ni dego Yesus Galili qaji aqa anŋro bei. Ni nami a dauryysi laqnem.” ⁷⁰Onaqa Pita a tamo kalil nanngo namgalaq dia tulan saidosiq uŋa di minnej, “Ni anjam merbonum di e qaliesai.” ⁷¹Degsi minjsiq tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej. Sonaqa kanŋal uŋa bei na olo Pita unsiq tamo nanngi Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji nanngi minjrej, “Tamo di a dego Yesus Nasaret qaji aqa anŋro bei. A nami Yesus dauryysi laqnej.” ⁷²Onaqa Pita a olo tulan saidosiq marej, “E tamo di qaliesai bolesai. E bole maronum.” ⁷³Olo kiŋala soboleiyonaq tamo qudei jojom di tigelesoqneb qaji nanngi Pita aqa areq bosib minjeb, “Iga ino anjam maro na qalieonum, ni Galili qaji tamo. Dena iga poigwo, ni Yesus aqa anŋro bei.” ⁷⁴Onaqa Pita a olo tulan singila na saidosiq marej, “E tamo di qaliesai bolesai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na e lubem.” A degsi marnaqa tuwe anjamej. ⁷⁵Tuwe anjamonaqa Pita a qusiqa anjam nami Yesus na minnej qaji, “Tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’” anjam deqa olo are qalsiq poiyoŋaqa oqedosiq tulan akamugetej.

Nanngi Yesus osib Pailat aqa banq di ateb

27 ¹⁻²Onaqa nobqolo malu gameqnaq atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanngi kalil koroesosibqa Yesus qalib moiŋajqa anjam keretoqneb. Anjam kereonaq nanngi Yesus aqa ban tontetosib osi gilsib Rom nanngo Tamo Koba Pailat aqa banq di ateb.

Judas a aqa segi jejamu qalsiq moiŋe

³⁻⁴Ariya atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanngi anjam keretosib Yesus qalqajqa marnabqa Judas a qusiqa olo areqalo bei osiq nanngo areq bosiq minjrej, “E une kobaquja yonum. Tamo e nungo banq di atonum qaji di a une saiŋoji. Ningi a lanja qalsib moiŋotqab. Deqa meniŋ silali 30 ningi na ebeb qaji endi olo oiye.” Degsi minjrnaqa nanngi na kamba

minjeb, “Di ino segi une. Silali di olo iga egaim. Di ni ame.” ⁵Onaqa Judas a silali di olo osi gilsiq a tra tal meq di breiyosiq aisiq a segi na aqa kakoroq di sil waiysiq gainosiq moiej.

⁶Onaqa atra tamo kokba nangi atra tal meq gilsib silali Judas na breiyej qaji di unsib mareb, “Silali endi tamo qalim moiqajqa aqa awai. Deqa iga silali endi atra tal aqa silali ti turtqasai.” ⁷Nangi degsib marsibqa silali di olo osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam taqal bei awaiyeb. Yauŋ tamo nangi moreŋoqnbqa mandam dia subq atelenoqnqajqa deqa awaiyeb. ⁸Silali dena mandam taqal di awaiyeb deqa aqa ñam “Leŋ Aio Qaji Mandam” degsib ñam waiyeb. Bini tamo nangi ñam degsib mareqnub. ⁹⁻¹⁰Nangi degyeb deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia a nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Israel tamo ungasari nangi Kristus aqa jejamu qalib moiqajqa aqa awai meniŋ silali 30 atqab. Amqa silali di osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam taqal bei awaiyqab. Tamo Koba Qotei a na anjam degsi merbqo.” Jeremaia a nami degsi marej.

Pailat a na Yesus nenemyej, “Ni Juda nango Mandor Koba e?”

¹¹Onaqa nangi Yesus osib Pailat aqa ulatamuq dia tigeltonabqa Pailat na nenemyej, “Ni Juda nango Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam agi ni na maronum di kere.” ¹²Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nangi Yesus aqa anjam di qusib nangi minjin oqetnjrnaqa Yesus gisanjoqnsib aqa jejamuq di anjam gargekoba qamelenjoqneb. Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei kamba yala marosai. ¹³Deqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Nangi anjam gargekoba ino jejamuq di qamelenjoqneb. Di ni queqnum e?” ¹⁴Onaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. Deqa Pailat a tulaŋ prugugetej.

Pailat a nangi Yesus namburbasq di qamqajqa minjrej

¹⁵Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai Juda nango yori bati koba brantoqnmqqa Juda tamo qudei nangi tonto talq di soqnbqa Juda nangi na bei aqa ñam maroqnbqa Pailat na uratoqnm giloqnqas. ¹⁶Ariya bati di Juda tamo bei aqa ñam Barabas a tonto talq di atnab soqnej. A leŋ ojo tamo. ¹⁷Deqa tamo ungasari kalil nangi Pailat aqa areq di koroonaqqa a na nenemnjrej, “E Juda tamo yai tonto talq dena uratsiy engwai? E Barabas uratsiy engwai kio Yesus agi ningi Kristus qa mareqnub qaji a uratsiy engwai kio? Ningi na merbiye.” ¹⁸Pailat a nangi degsi minjrej. Di kiyaya? A qalieej, atra tamo kokba nangi Yesus qa are tulaŋ minjin oqetnjrnaqa deqa ojsib Pailat aqa baŋq di ateb. ¹⁹Ariya Pailat a une pegiyo qaji awo jaramq di awesonaqa aqa ŋauqali na anjam bei pepa mutu kiŋalaq di nengrenyosiq Pailat aqaq qarinyej. A endegsi nengrenyey, “Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji. Deqa ni a kumbra uge bei yaim. Qolo e ŋeiobilqeiosim Yesus unonum. Deqa e are tulaŋ gulubekobaibqo.”

²⁰ Ariya atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nangi na tamo ungasari kalil nango areqalo tigeltetnjreb. Nangi na Pailat minjibqa a na Barabas uratsim enjrsim Yesus osim qalim moiqaqqa deqa nango areqalo tigeltetnjreb. ²¹ Onaqa Pailat na olo tamo ungasari nangi nenemnjrej, “Juda tamo aiyel tonto talq di unub. E tamo yai uratsiy engwai? Ningi na merbiye.” Onaqa nangi na kamba minjeb, “Ni Barabas uratsi ege.” ²² Onaqa Pailat na olo minjrej, “E na ningi Barabas engwajqa merbonub. Deqa e Yesus kieryqai? Agi ningi a qa mareqnub. ‘A Kristus.’” Onaqa nangi kalil murqumyosib minjeb, “Ni Yesus osim namburbasq di qame.” ²³ Onaqa minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqa? A une kie yqo deqa a namburbasq di qamqai?” Degsi minjrnaqa nangi olo tulan koba murqumyoqnsib wainyoqnsib minjoqneb, “Ni a namburbasq di qame.”

²⁴ Nangi Pailat degsib wainyosib minjnabqa a qusiqa endegsi poiyej, “Tamo ungasari nangi ijo anjam quetbqasai. E nangi saidnjrqai di nangi njirinosib qoto tigelqab.” Pailat a degsi poiyej deqa a tamo ungasari nango ulatamuq dia ya bei tabirq di qamsiqa ya dena aqa ban yansosiqa minjrej, “Yesus a moiqa di nungo une. Ijo une sai.” ²⁵ Onaqa tamo ungasari nangi na minjeb, “Di kere. Ungum. Yesus a moiqa di gago une na moiqa. Gago angro nangi dego une di o ti sqab.” ²⁶ Nangi Pailat degsib minjnabqa a nango anjam di dauryosiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa nangi enjrej. Osiqa olo Yesus osiq qaja tamo nango banq di atsiqa minjrej, “Ningi Yesus bu toqon na kumbainyiye.” Degsi minjrnaqa nangi na Yesus osib kumbainyeb. Kumbainysib koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Ningi na Yesus namburbasq di qamqajqa osib giliye.”

Qaja tamo nangi na Yesus misilinyosib gisan na binjiyoqneb

²⁷ Osiqa nangi qarijnjrnaqa nangi Yesus osib Rom nango tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil nangi metnjrnab bosib tal dia koroeb. ²⁸ Koroosib Yesus aqa gara jugo qaji di piqtetosib gara jugo olekoba lent mandor kokba nangi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus jigeteb. ²⁹ Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor kokba nango gate tatal bul gereisyib aqa gateq di atetosib singila na teqiyeb. Osib bu toqon kanenjo osib aqa ban woq di yonab a mandor koba bul ojsiq tigelesoqnej. Yesus a segi qa mandor koba maroqnej deqa nangi na kumbra degyeb. Osib aqa areq di singa pulutosib a misilinyosib gisan na binjiyosib minjoqneb, “O Juda nango Mandor Koba, kaiye.” ³⁰ Degsib Yesus minjoqnsib bu toqon esoqnej qaji di tatruisyib dena aqa gateq di qaloqnsib miselyoqneb. ³¹ Nangi degsib Yesus misilinyosib koboonaqa gara lent di piqtetosib aqa segi gara jugo qaji di olo jigetosib aqa qawarq di aqa segi namburbas atetosib a ban ojsib qamqajqa osi gileb.

Nangi Yesus osi gilsib namburbasq di qameb

³² A osi giloqnsibqa gamq dia tamo bei walwelosiq aieqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena namburbas yaiyosib tamo di yonabqa a

kamba qoboiyosiq Yesus gam na dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji. ³³Nangi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala aqa ñam Golgota di branteb. Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.” ³⁴Di brantosib qaja tamo nangi na wain ya ti kial aqa ya isa koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej. ³⁵Onaqa qaja tamo nangi na Yesus osib ñamburbasq di qameb. Qamsib Yesus aqa gara elenqa marsib gilteleneb. Giltelenosib meniñ silali alañeb. Tamo yai aqa meniñ na buñjrqas a na gara oqas. Degsib marsib meniñ silali alañosib gara eleneb. ³⁶Ariya Yesus a ñamburbas goge di gaignesonaqa qaja tamo nangi ñamburbas utruq dia awoosib Yesus taqatesoqneb. ³⁷Osib ñam sarqei bei osib quraq di anjam endegsib nenngrenyeb, “Tamo endi Yesus. A Juda nango Mandor Koba.” Degsib nenngrenyosib ñam sarqei di osib Yesus aqa ñamburbas mutu gogeq di qameb. Osib mareb, “Yesus aqa une agi a marqo, ‘E Juda nango Mandor Koba.’ A degsi marqo deqa anjam di agi ñamburbas mutu gogeq di qamonum.”

³⁸Bati deqa bajin tamo aiyel dego ñamburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Bei Yesus aqa bañ woq di qameb. Bei Yesus aqa bañ qonanj di qameb. ³⁹Ariya Yesus a ñamburbas goge di gaignesonaqa tamo ungasari nangi aqa ulatamuq dena walwelosib gile beoqnsib a misilinyoqnsibqa gate gainyoqnsib minjoqneb, ⁴⁰“Ni nami marem, ‘E atra tal koba kongrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ Ni degsi marem. Deqa ni ino segi jejamu aqaryaiye. Ni Qotei aqa ñiri boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim ñamburbas uratosim mandamq aie.” ⁴¹⁻⁴²Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti Juda gate kokba ti nangi dego Yesus degsib misilinyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo ungasari gargekoba aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A Israel nango Mandor Koba boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryaiyosim ñamburbas uratosim mandamq aiimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’ ⁴³A segi mareqnu, ‘E Qotei qa ijo areqalo singilatejunum. E segi Qotei aqa ñiri.’ Aqa anjam di boleamqa Qotei na a aqaryaiyim ñamburbas uratosim mandamq aiem.” ⁴⁴Onaqa bajin tamo aiyel Yesus aqa areq di gaintnjreb qaji nangi dego Yesus degsib misilin anjam minjoqneb.

Yesus a moiej

⁴⁵Ariya qanam jige sen bati 12 onaqa sawa kalil tulan ambruosi sonaq gilsiq sen bati 3 onaqa bilaqtej. ⁴⁶Onaqa Yesus a tulan koba lelenosiq marej, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei, O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibonum?” ⁴⁷Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji nangi aqa anjam di qusib mareb, “Ñingi quie. A Elaija meteqnu.” ⁴⁸Degsi marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñengi bei osiq wain isa kobaq di tuqtosiq soruq di qosisiqa

osi bosiqa Yesus anaiyqajqa soqtosiqa aqa medabuw di atej. ⁴⁹Onaqa tamo qudei nangi mareb, “Iga mati tariñosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus namburbasq dena osim mandamq atqas kio?” ⁵⁰Nangi degsib marsib tariñosi sonabqa Yesus a olo tulan koba lelenosiqa mondor titosiqa aqa nambile uratosiq moiej.

⁵¹Onaqa bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gainesoqnej qaji a goge na branosiqa aisiq poaiyelej. Onaqa mimin kobaquja dego dosiq mandam renjinyonaqa menin kokba paraparaeleheb. ⁵²⁻⁵³Onaqa bati deqa Qotei aqa segi tamo ungasari gargekoba nami moreheb qaji nango sub waqelenonabqa nangi olo subq na tigeleb. Ariya bunuqna Yesus a dego subq na tigelonaqa tamo ungasari nangi di Qotei aqa qure koba miligiq gilnabqa tamo ungasari gargekoba nangi na unjreb. ⁵⁴Ariya qaja tamo nangi namburbasq dia Yesus taqatesoqneb qaji nango gate koba ombla na mimin dosiq mandam renjinyonaq menin kokba paraparaelehonab unsibqa nangi tulan ulaugetosib mareb, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa Jiri.”

⁵⁵⁻⁵⁶Ariya Yesus a namburbasq di moinaqa ungasari qudei nangi isaq di tigelesosib Yesus koqyesoqneb. Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems wo Josep wo nango ani. Ariya unja bei Sebedi aqa jiri aiyei nango ani. Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa ungasari nangi di a daurysib laqnsib kangalyoqneb. Bunuqna Yesus a Galili sawa uratosiqa a na nangi joqsiqa koba na Jerusalem beleheb.

Josep a bosiq Yesus aqa jejamu osi gilsiq subq atej

⁵⁷⁻⁵⁸Onaqa bilaqtonaqa ñoro tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A dego Yesus daurysi laqnej qaji. Deqa a Pailat aqa talq gilsiq a nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na odyosiqa aqa qaja tamo qudei nangi minjrej, “Ninji Yesus aqa jejamu osib Josep yiye.” ⁵⁹⁻⁶⁰Onaqa qaja tamo nangi di Yesus aqa jejamu namburbasq dena osib Josep yonabqa a na osi gilsiq gara qat omu na dalaosiq aqa segi sub bunuj nami menin miligiq di gereiyej qaji dia atej. Atsiqa menin kobaquja belbeltosiq sub me getentosiq olo aiej. ⁶¹Onaqa Maria Makdala qure qaji nangi Maria bei wo bosib Josep na Yesus atej qaji sub areq dia awoosib taqatesoqneb.

Qaja tamo nangi sub me taqatesoqneb

⁶²Ariya Juda nango yori bati brantqa laqnaqa yori bati aqa ingi ingi kalil gereiyosib atnab soqnej. Deqa atra tamo kokba ti Farisi nangi ti Pailat aqa talq gilsib minjeb, ⁶³“O Tamo Koba, Yesus a gisan tamo. Deqa a moiosaisosiqa endegsi marnaq iga quem, ‘Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.’ A degsi marnaq quem. ⁶⁴Deqa ni na ino qaja tamo qudei qarijnjrimqa nangi

gilsib sub me geregere getentosib taqatesoqñibqa bati qalub koboqas. Ni degye. Ni degyqasai di Yesus aqa angro nangi gilsib aqa jejamu bajinosisib gisañosisib tamo ungasari nangi minjraqab, 'Yesus a subq na tigelqo.' Yimqa nanngo gisañ anjam di tulan kobaosim Yesus aqa gisañ anjam nami marej qaji di tulan bunyqas." ⁶⁵Onaqa Pailat na minjrej, "Di kere. Ningi segi na qaja tamo qudei joqsib gilibqa nangi na sub me geregere getentosib taqatesqab." ⁶⁶Pailat a nangi degsi minjrnaqa nangi na qaja tamo qudei nangi joqsib gilsib minjreb, "Ningi na sub me geregere taqatesoqñiye." Degsib minjrsib menin kobaquja nami sub me getentesoqnej qaji di olo geregere singilatosib sub meq di saga waiyeb. Tamo qudei nangi na Yesus aqa jejamu bajinqa bosib saga taqal atibqa nangi bunuqna bosib saga unqab. Dena nangi poinjrqas, nangi Yesus bajinonub. Deqa osib saga waiyeb.

Yesus a olo subq na tigelej

28 ¹Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru Maria Makdala qure qaji nangi Maria bei wo tigelosisib Yesus aqa sub unqajqa gileb. ²Nangi gileqñabqa Tamo Koba Qotei aqa lan angro bei lan goge dena aisiqa menin kobaquja sub me getentesoqnej qaji di belbeltosiq qalaq di atsiqa menin quraq di awesoqnej. Awesonaqa mimin kobaquja dej. ³Lan angro di aqa ulatamu kola minjal bul tulan minjalo. Aqa gara lanbi bul tulan qat. ⁴Onaqa qaja tamo nangi sub me taqatesoqñeb qaji nangi na lan angro di unsibqa nangi tulan ulaugetosib gindagindañosisib mandamq di ululogosisib tamo moreño bul tindañesoqñeb.

⁵Ariya unja aiyel nangi gilsib subq di brantosib lan angro di itonabqa a na minjrej, "Ningi ulaaib. E qalie, ningi Yesus namburbasq di qameb qaji a qameqnub. ⁶A endi sosai. A subq na tigelqo. Agi a nami ningi endegsi merñgej, 'E subq na tigelqai.' Deqa ningi aiyel bosib sub miligi uniye. A ñeioteb qaji lume agi unu. ⁷Ningi unsibqa olo puluosib gurgur ti aisib Yesus aqa angro nangi endegsib minjriye, 'Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq ningi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Ningi dego Galili sawaq gilsib dia a itqab.' O unja aiyel, e ningi anjam di merñgwa bonum." Lan angro na unja aiyel di nangi degsi minjrej.

⁸Onaqa unja aiyel nangi di tulan ulaugeteb. Osib nangi olo areboleboleinjrej. Deqa nangi subq dena olo puluosib gurgur ti aisib lan angro na anjam minjrej qaji di Yesus aqa angro nangi minjrqañqa aieb. ⁹Nangi aiyel aieqñabqa gamq dia Yesus a segi nangi aiyel turosiqa minjrej, "O kaiye." Degsi minjrnaqa nangi aiyel aqa areq bosibqa aqa singa ojsib a biniyeb. ¹⁰Onaqa Yesus na minjrej, "Ningi ulaaib. Ningi aisib ijo was nangi endegsib minjriye, 'Ningi Galili sawaq giliye. Gilsib dia ningi Yesus itqab.'"

Qaja tamo nanngo gisañ anjam

¹¹Ariya unja aiyel aieqñabqa qaja tamo sub taqatesoqñeb qaji nangi tigelosib qure miligiq aieb. Aisib kumbra kalil subq di brantonaq uneb

qaji di atra tamo kokba nangi sainjreb. ¹²Sainjrnab qusibqa Juda gate kokba kalil nangi metnjrnab bosib koroeb. Koroosib qaja tamo nangi di silali kobaquja enjrsib anjam endegsib keretosib minjreb, ¹³“Ninggi na tamo ungasari nangi anjam endegsib minjroqniye, ‘Iga sub taqatsim ɲereɲesonamqa Yesus aqa angro nangi qolo bosib subq dena Yesus aqa jejamu bajɲosib jaraieb.’ Ninggi na anjam degsib tamo ungasari nangi minjroqniye. ¹⁴Pailat a nungo anjam di qusim ninggi qa ɲirinamqa iga na aqa are olo latetosim anjam gereiynamqa a ninggi gulube bei engwasai.” ¹⁵Onaqa qaja tamo nangi silali di osib atra tamo kokba nango anjam di dauryosib Yesus aqa angro nangi na aqa jejamu subq dena bajineb anjam di mare mare laqnabqa anjam di tulaɲ kobaonaqa Juda tamo ungasari tulaɲ gargekoba nangi quelenosib maroqneb agi bini maroqnsib unub.

**Yesus na aqa angro nangi aqa anjam osib tamo ungasari
nangi minjroqnsib laqajqa deqa wau enjrej**

¹⁶Onaqa Yesus aqa angro 11-pela nangi Galili sawaq gilsib mana bei Yesus a nami nangi deq oqwajqa minjrej qaji deq oqeb. ¹⁷Oqsib dia Yesus itosib a biɲiyosib aqa ñam soqteb. Ariya nangi qudei areqalo aiyeltosib mareb, “Di Yesus bole kio sai kio?” ¹⁸Ariya Yesus a nango areq gilsiq a minjrej, “E na mandam ti laɲ ti taqatqajqa deqa ijo Abu na singila kalil ijo baɲq di atqo. ¹⁹Deqa ninggi walwelosib sawa sawa kalil keretoqnsibqa tamo ungasari kalil nangi ijo anjam minjroqnsib laqniye. Minjroqnsibqa nangi ijo anjam quoqnsib dauryoqnsibqa ijo segi angro bole sqab. Deqa ninggi na ijo Abu aqa ñam na ti e Qotei aqa ɲiri ijo segi ñam na ti Qotei aqa Mondor Bole aqa ñam na ti nangi yansnjroqniye. ²⁰O ijo angro, anjam kalil e nami nangi merngoqnm qaji di ninggi walwelosib tamo ungasari nangi minjroqnsib laqniye. Laqnibqa nangi quoqnsib dauryoqnqab. Ninggi segi sosib wauoqnqab edegaib. E bati gaigai ninggi koba na wauoqnsiy sqai. Degsim soqnm soqnm diɲo bati brantqas.”

MAK

Jon yansnjro qaji a na tamo ungasari nangi anjam palontosiq minjroqnej

1 ¹Qotei aqa Ijiri Yesus Kristus aqa anjam bole e utruq na saqai. ²Nami Qotei na aqa Ijiri Yesus endegsi minjej, “Ni que. E na ijo anjam maro tamo qarinyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas. ³A wadau sawaq dia tulan koba lelenosim tamo ungasari nangi endegsi minjroqnqas, “Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiye. Aqa gam tingitetiye.” Qotei na nami aqa Ijiri degsi minjej. Onaqa aqa medabu o qaji tamo Aisaia a na anjam di nengrenyonaq soqnej.

⁴⁻⁵Ariya bunuqna Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di brantej. Brantosiqa dia tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Tamo ungasari Judia sawaq di soqneb qaji nangi ti Jerusalem qureq di soqneb qaji nangi ti kalil Jon aqa areq gileqnabqa a na nangi endegsi minjroqnej, “Ningi are bulyibqa Qotei na nungo une kalil kobotetngwas. Amqa e na ningi yansngwai.” Degsi minjreqnaqa nangi na nango une kalil palonteqnabqa Jordan yaq di yansnjroqnej.

⁶Jon a wadau sawaq di soqnej di a ingi ingi saiqoji. Deqa a gara jugo kamel aqa jungum na gereiyeb qaji di jugoqnsiqa alalag na singilatsiq laqnej. A ingi uyqa dego saiqoji. Deqa a sis ti bisim qaq ti uyoqnej. ⁷A Qotei aqa anjam palontoqnsiqa tamo ungasari nangi endegsi minjroqnej, “Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo singila koba. Ijo singila aqa singila ti keresai. Deqa e a kangalyqajqa e tamo bolesai. ⁸E ya na lanja yansngeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Qotei aqa Mondor aqa singila na ningi yansngwas.” Jon a na tamo ungasari nangi anjam degsi minjroqnej.

Jon na Yesus yansej

⁹Ariya bati bei Yesus a Jon na yansqa marsiqa Nasaret qureq dena tigelosiqa Galili sawa uratosiq Jon aqa areq bej. Bonaqa Jon na Jordan yaq di yansej. ¹⁰Yansonaqa a yaq na gogetosiqa bati di a tarosiqa lanj goge koqyonaqa lanj waqej. Lanj waqonaqa Qotei aqa Mondor binonj bulosiq

lan goge dena aisiq Yesus aqa jejamuq di awoej. ¹¹Awoonaqa lan goge dena Qotei na Yesus metonaqa aqa kakoro quej. A endegsi minjnaq quej, “Ni ijo Angro qujai. E na ni tulan qalaqalaimeqnum. E ni qa tulan areboleboleibqo.”

Satan a bosiq Yesus walawalaiyej

¹²⁻¹³Onaqa Qotei aqa Mondor na Yesus wadau sawaq osi gilsiqu di uratonaqa bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqu Yesus walawalaiyim a une bei ysim Qotei aqa anjam ulontqajqa deqa Yesus walawalaiyoqnej. Yesus a wagme juwan nangi ti soqneb. Sonabqa Qotei aqa lan angro nangi bosib Yesus singilatsib soqneb.

Yesus a Galili sawaq dia aqa wau utru atej

¹⁴Bati bei Jon a tonto talq waiyonab sonaqa Yesus a olo Galili sawaq aiej. Aisiq dia Qotei aqa anjam bole palontosiq tamo ungasari nangi minjroqnej. ¹⁵A na nangi anjam endegsi minjroqnej, “Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa bati jojomqo. Deqa ningi are buliye. Osib Qotei aqa anjam bole nungo areqaloq di singilatiye.”

Yesus a tamo qolqe nangi a dauryqajqa metnjrej

¹⁶Yesus a na nangi anjam degsi minjroqnej. Minjrasiq koboonaqa a na nangi uratnjrsiqu ya agu kobaquja nam Galili deq aiej. Aisiqa alile dia walweloqnsiqu nam atej Saimon aqa was Andru wo nangi qe o qaji tamo deqa kakan waiyeq nab unjrej. ¹⁷Unjrasiqa minjrej, “Ningi aiyel e daurbiye. Ningi qe o qaji tamo deqa ningi qe eqnub. Dego kere e wau engitqa ningi degsib olo tamo oqnqab.” ¹⁸Yesus a na nangi degsi minjrnaqa nangi nango kakan uratosib Yesus dauryeb.

¹⁹Onaqa Yesus a olo walweloqnsiqu gilokiñalaysiqu Sebedi aqa niri Jems wo aqa was Jon wo nangi aiyel qobun miligiq dia kakan brano qandimeq nabqa unjrasiqa metnjrej. ²⁰Metnjrnaqa nango abu Sebedi wau tamo ti qobun miligiq di sonabqa nangi uratnjrsib Yesus dauryeb.

Yesus a na mondor uge tamo bei aqaq dena wiyej

²¹Ariya nangi Yesus koba na walweloqnsib gilsib Kaperneam qureq di branteb. Brantosib sonabqa Juda nango yori batiej. Deqa Yesus a Juda nango Qotei tal miligiq gilsiqu Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ²²Aqa anjam palontoqnej di singila ti. Dal anjam qalie tamo nango anjam maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam aqa abu. Deqa aqa anjam na dal anjam qalie tamo nango anjam tulan bunyoqnej. Deqa tamo ungasari nangi Yesus aqa anjam qusib nangi tulan prugeleqneb.

²³Ariya bati di tamo bei mondor uge na ojo qaji a Qotei tal miligiq di awesoqnej. Deqa a na Yesus unsiqa a tulan koba lelenosiqa Yesus minjej,

²⁴“O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiergwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum e? E ni qalie. Ni qujai Qotei aqa Tamo Boledamu. Ino jejamuq di une bei saiqoji.” ²⁵Degsi minjnaqa Yesus na mondor uge di njirintosiq minjej, “Ni medabu getentsim tamo di uratosim ni ulañ.” ²⁶Degsi minjnaqa mondor uge dena tamo di kunjimyosiqa tulañ koba lelenosiqa tamo di uratosiqa ulañej. ²⁷Onaqa tamo ungasari nanği Yesus aqa singila di unsibqa nanği tulañ koba prugelenosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero? A anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di singila ti mareqnu. A segi anjam aqa abu. Agi a na mondor uge nanği minjreqnaqa nanği aqa anjam dauryosib jaraieqnub.” ²⁸Tamo ungasari nanği Yesus qa anjam degsib mare mare laqnabqa nango anjam di tulañ kobaonaqa Galili sawaq dia tamo ungasari kalil nanği quekriteb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

²⁹Ariya Yesus aqa angro nanği ti Qotei tal uratosibqa Saimon wo Andru wo nango tal gogeteb. Jems wo Jon wo nanği koba na tal gogeteb. ³⁰Tal gogetosibqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaq jejamu tulañ kanğanyonaqa ñeiesonaq uneb. Deqa Yesus aqa angro nanği na Yesus minjeb, “Ni na uña di boletqa kere e?” Onaqa minjrej, “Od, e na boletqa kere.” ³¹Degsi minjrsiqa uña maiyej qaji aqa areq gilsiq bañ ojsiqa tigeltej. Tigeltonaqa aqa jejamu kanğañ di koboonaqa a tigelosiq nanği ingi goietnjrej.

Yesus na tamo ungasari gargekoba nanği boletnjroqnej

³²Señ aieqnaqa qure deqaji tamo ungasari ma utru segi segi so qaji nanği ti mondor uge uge na ojeleno qaji nanği ti nango was nanği na joqsib Yesus aqa areq osi beleñoqneb. ³³Osi beleñoqnsib Yesus soqnej qaji tal meq di korooqneb. ³⁴Onaqa Yesus a na tamo ungasari kalil ma ti so qaji nanği boletnjroqnej. Osiqa mondor uge nanği dego winjroqnej. Mondor uge nanği Yesus qalie deqa nanği aqa ñam ubtqa mareqnab a na nanği saidnjroqnej.

Yesus a Galili sawaq dia Qotei aqa anjam maroqnsiq laqnej

³⁵Onaqa nobqolo ambru Yesus a na tamo ungasari nanği alelnjrsiqa wadau sawaq gilsiq dia Qotei pailyoqnej. ³⁶⁻³⁷Pailyeqnaqa aqa angro nanği Saimon ombla na a qa ñamosib gilsib itosib minjeb, “Tamo kalil nanği ni qa ñameqnub.” ³⁸Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninggi tigelabqa iga qure qureq giloqnsimqa dia Qotei aqa anjam palontosim tamo ungasari nanği minjroqnqom. Qotei a deqa e qarinqbona mandamq aiem.” ³⁹Degsi minjrsiqa walwelosiqa Galili sawaq dia qure qure kalilq di brantoqnsiq Juda nango Qotei tal miligiq giloqnsiq Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Osiqa mondor uge uge nanği winjreqnaqa nanği na tamo nanği uratnjroqnsib jaraioqneb.

Yesus na tamo bei yu na aqa jejamu ugeelenej qaji di boletej

⁴⁰Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeelenej qaji a Yesus aqa areq bosiq aqa singaq dia singa pulutosiq a pailysiq minjej, “O Tamo Koba, ni na e boletbqa are soqnimqa e boletbe. E qalie, ni na e boletbqa kere deqa e inoq bonum.” ⁴¹Onaqa Yesus na tamo di aqa yu unsiq are ugeiyonaqa ban waiysiq ojej. Ojsiq minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” ⁴²Degsi minjnaqa aqa yu kalil koboonaqa aqa jejamu olo boleej. ⁴³Onaqa Yesus na olo singila na minjej, “Ino jejamu boleqo deqa ni tigelosim gile. ⁴⁴Ariya ni tamo qudei nangi ijo ñam ubtsim minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyo qaji ingi ingi Moses nami marej qaji di osim Qotei atraiye. Yimqa tamo ungasari nangi ni numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’” ⁴⁵Onaqa a gilej di a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na a boletej deqa anjam mare mare laqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba quekritisib Yesus dauryqa maroqneb. Deqa Yesus a segitosiq gilsiq wadau sawaq di soqnej. Tamo ungasari nangi a daursib jujunyaib deqa a qure beiq di brantosaioqnej. A wadau sawaq di sonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi qure qure kalilq dena tigeloqnsib aqa areq belejoqneb.

Yesus na tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

2 ¹Ariya bati bei Yesus a olo Kaperneam qureq gilsiq di sonaqa qure deqaji tamo ungasari nangi endegsib queb, “Yesus a olo gago qureq bqo. A talq di unu.” ²Degsib qusib mare mare laqnabqa tamo ungasari tulan gargekoba queb. Deqa nangi bosib siranme junonabqa Yesus na Qotei aqa anjam palontosi minjroqnej. ³Onaqa tamo qolqe nangi na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsibqa qoboiosib Yesus aqa talq osi beb. ⁴Osi bosib ñam ateb tamo tulan gargekoba nangi siranme juneb. Deqa nangi Yesus aqa areq gilqa keresaiinjnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiej. ⁵Onaqa Yesus a nango areqalo unej nango areqalo qujai Yesus na tamo di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo jejamu laiyej qaji di minjej, “O ijo angro, ino une kalil e na kobotetmonum.”

⁶Onaqa dal anjam qalie tamo qudei warum dia awesoqneb qaji nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nango areqalo na mareb, ⁷“Yesus a kiyaga anjam degsi marqo? A Qotei misilinyqo. Yai na tamo nango une kobotqa kere? Qotei a segi qujai.” ⁸Nangi degsib are qalsib sonabqa Yesus a nango areqalo di qalieosiq minjrej, “Ningi kiyaga areqalo uge di onub? ⁹Anjam kie e na tamo jejamu laiyo qaji di minjqajqa wau koba sai? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kio, ‘Ni tigelosim ino sapera osim walwel,’ anjam de kio? ¹⁰Ariya e Tamo Angro e mandamq endia singila ti unum deqa e na tamo nango une kobotetnrqa kere. Ningi degsib qalieqajqa

deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a na nanġi degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej, ¹¹ “E ni mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.” ¹² Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa sapera osiqa tamo unġasari kalil nanġo ġamdamuq na walwelosiq gilej. Onaqa tamo unġasari kalil nanġi Yesus aqa singila di unsibqa nanġi tulaġ prugeleġosib Qotei aqa ñam soqtosib mareb, “Kumbra iga endego unonum di kumbra tulaġ bei. Tamo bei na kumbra deqaji bei yeqnaq iga nami unosaioqnem.”

Yesus na Livai a dauryqajqa meteġ

¹³ Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo unġasari tulaġ gargekoba nanġi bosib aqa areq di koroonaq a na Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ¹⁴ Dena walwelosiq takis o qaji tamo bei aqa ñam Livai a takis o qaji talq di awesonaq gilsiq itej. A Alfias aqa ġiri. A itosiqa minjej, “Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus dauryej.

¹⁵ Yesus dauryosiq giloqnsiqa Yesus aqa anġro nanġi ti minjrej, “Niġgi ijo talq bosib iġgi uyiye.” Degsi minjrnaga nanġi Livai aqa talq gilsibqa awoosib iġgi uyoqneb. Nanġi segi sai. Une tamo ti takis o qaji tamo ti tulaġ gargekoba nanġi dego koba na Yesus dauryosib Livai aqa talq di awoosib Yesus aqa anġro nanġi ti iġgi uyoqneb. ¹⁶ Onaqa Farisi tamo qudei nanġi bosib Yesus a une tamo ti takis o qaji tamo ti nanġi koba na iġgi uyeqnaq unjrsibqa Yesus aqa anġro nanġi minjreb, “Yesus a kiyaga une tamo ti takis o qaji tamo ti nanġi koba na iġgi uyeqnaq?” ¹⁷ Onaqa Yesus a Farisi nanġo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma saiqoji nanġi ma gereiyo tamo aqaq gilsaieqnaq. Tamo ma ti nanġi segi ma gereiyo tamo aqaq gileqnaq. Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’ E tamo deqaji nanġi metnjrit ijoq bqajqa e deqa bosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji nanġi metnjrit ijoq bqajqa e deqa bem.”

Yesus a qurien kumbra qa anjam mareġ

¹⁸ Bati bei Jon aqa anġro nanġi ti Farisi nanġi ti ya uratoqnsib qurieneqneb. Deqa nanġi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Jon aqa anġro nanġi iġgi uratoqnsib qurieneqnaq. Farisi nanġo anġro nanġi dego iġgi uratoqnsib qurieneqnaq. Ariya ino anġro nanġi kiyaga qurieneqnaq?” ¹⁹ Onaqa Yesus a na kamba minjrej, “Tamo bei a uġa baġ ojqa bati qa a aqa was nanġi ti soqnimqa nanġi are gulubeinjraqas e? Sai. ²⁰ Ariya bunuqna nanġo was yainjribqa bati deqa nanġi are gulubeinjmqa qurieneqnaq sqab.

²¹ Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braġoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim braġ qelikobaqas. Gara mutu bunuj osim gara jugo bunuj braġoq

di qandimqab di kere. ²²Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu kaja aqa jegara na gereiyo qaji sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kanjranosiq singilaej. Deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bilesosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas di kere.”

Yesus a yori bati qa anjam marej

²³Onaqa Juda nango yori bati bei Yesus aqa angro nangi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa angro nangi wit gei eleqoqnsib uye uye giloqneb.

²⁴Nangi degsib gileqnaqqa Farisi tamo qudei nangi bosib unjrsibqa Yesus minjeb, “Ino angro nangi kiyaaqa kumbra degyeqneb? Yori bati qa kumbra degyo di getento koba.”

²⁵Onaqa Yesus na kamba Farisi nangi minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo ti nangi mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di ningi buk miligiq di sisiyosai kio? ²⁶Nami Abiatar a atra tamo koba sonaqa bati deqa Devit a atra tal miligiq gilsiqu Qotei atraiyqajqa bem nami atnab soqnej qaji di osiqu gingenyosiqu aqa wau tamo nangi koba na uyeb. Bem di atra tamo nango segi uyqajqa bem. Ningi quiye. Devit a degsi yej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa namdamuq di une saiqoji. Ningi anjam di sisiyosai kio?”

²⁷Osiqa minjrej, “Qotei a tamo nangi qa are qalsiqu deqa yori bati atej. A yori bati qa are qalsiqu deqa tamo nangi atosai. ²⁸E Tamo Angro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yesus na yori bati qa tamo bei banj qandamyey qaji di boletej

3 ¹Olo yori bati bei Yesus a Juda nango Qotei tal miligiq gilsiqu tamo bei banj qandamyey qaji a di sonaq unej. ²Onaqa Farisi nangi Yesus koqyoqneb. Nangi are qaleb, “Yesus a yori bati qa tamo di boletqas kio? Yimqa minjqom, ‘Ni na yori bati grotonum.’” Deqa nangi Yesus koqyoqneb. ³Onaqa Yesus a tamo banj qandamyey qaji di minjej, “Ni tigelosim au.” ⁴Degsi minjnaqa tigelosiqu Yesus aqa areq gileqnaqa Yesus na Farisi nangi nenemnjrej, “Iga yori bati qa kumbra bole yqom kio kumbra uge yqom kio? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam a bole sqas di kere kio iga na uratonam a padalqas di kere kio? Dal anjam a kiersi marqo? Ningi merbiye.” Onaqa Farisi nangi kamba olo anjam bei Yesus minjosai. Nangi mequmesoqneb. ⁵Onaqa Yesus a nangi koqnjrej. Nangi Yesus aqa anjam quqwajqa are sosai deqa a nangi qa are minjin oqej. Osiqa tamo banj qandamyey qaji di minjej, “Ni ino banj waiy.” Degsi minjnaqa aqa banj waiyonaq boleej. ⁶Onaqa Farisi nangi Yesus aqa manwa di unsibqa nangi a qa minjin oqetnjrnaqa Qotei tal uratosib oqedosib Herot aqa wau tamo nangi ti koba na koroosib nangi gam kiersib Yesus qalib moiqaqqa deqa qairoqneb.

**Tamo ungasari gargekoba nangi Yesus dauryosib
alile aisib aqa areq di korooqneb**

⁷⁻⁸ Onaqa Yesus aqa angro nangi ti tigelosib tamo ungasari kalil nangi uratnjrsib alile aisib di sonabqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi anjam endegsib queb, “Yesus a manwa tulan gargekoba yelejeqnu.” Degsib qusib deqa Yesus dauryosib alile aisib aqa areq di korooqneb. Galili sawa nangi ti Judia sawa nangi ti Jerusalem qure nangi ti Idumia sawa nangi ti qure kalil Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji nangi ti Tair qure ti Saidon qure ti nangi kalil belejosib Yesus aqa areq di korooqneb. ⁹ Onaqa Yesus a na aqa angro nangi endegsi minjrej, “Qobun bei atib soqnem. Tamo ungasari nangi bosib e tulan jujunbibqa e qobun gogetosiy di awoqai.” Onaqa aqa angro nangi qobun bei atnab soqnej. ¹⁰ Yesus a nami tamo ungasari tulan gargekoba nangi boletnjroqnej. Deqa tamo ma ti kalil nangi aqa areq boqneb a na nango jejamu ojetnjrimqa nangi boleqajqa deqa marsib bosib jujunyoqneb. ¹¹ Tamo mondor uge uge na ojeleno qaji nangi dego Yesus aqa areq boqneb. Boqnsibqa mondor uge nangi na Yesus unoqnsib aqa singaq dia singa pulutoqnsib maoqnsib minjoqneb, “Ni Qotei aqa Ijiri.” ¹² Degsib minjeqnebqa Yesus a na nangi singila na saidnjroqnej, “Ningi ijo nam ubtsib maraib.”

Yesus na tamo 12-pela nangi giltnjrej

¹³⁻¹⁵ Onaqa Yesus a dena walwelosiqa manaq oqej. A endegsi are qalej, “E na ijo angro qudei giltnjritqa nangi e koba na laqnsibqa ijo wau ojoqneqab.” A degsi are qalsiqa manaq oqsiq dia aqa angro qudei nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nango ambleq dena angro 12-pela giltnjrej. Nangi a ombla sqajqa deqa ti a na nangi qarijnjrimqa nangi aqa anjam mare mare laqnsib mondor uge uge nangi winjroqnqajqa deqa ti nangi giltnjrej. ¹⁶ Tamo 12-pela giltnjrej qaji nango nam agiende. Bei Saimon. Aqa nam bei Yesus na Pita waiyej. ¹⁷ Bei Sebedi aqa njiri Jems nangi aqa was Jon wo. Nango nam bei Yesus na Boanerges wainjrej. Nam di aqa damu, “Nango anjam kola bul.” ¹⁸ Ariya Andru wo Filip wo. Bei Bartolomyu nangi Matyu wo. Bei Tomas. Bei Alfias aqa njiri Jems. Bei Tadius. Bei Saimon agi Rom nangi winjrqajqa maroqnej qaji. ¹⁹ Ariya bei Judas Iskariot agi Yesus osiqa jeu tamo nango banq di atej qaji. Yesus aqa angro 12-pela nango nam agide. Nangi aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltnjrej.

**Tamo qudei nangi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa
singila na mondor uge nangi winjreqnu.”**

²⁰ Ariya Yesus a na aqa angro nangi joqsiqa olo manaq dena aisiqa aqa talq gilej. Gilsiq di sonaqa tamo ungasari tulan gargekoba olo bosib

aq a areq di korooqneb. Deqa aqa angro nangi ti ingi uyqa bati saiqoji. ²¹Onaqa Yesus aqa was nangi aqa aniqali koba na degsi qusibqa tigelosib Yesus oqajqa marsib Nasaret qure uratosib qure Yesus soqnej qaji deq gileb. Nangi maroqneb, “Yesus a nanariqo kio?”

²²Onaqa dal anjam qalie tamo qudei Jerusalem dena beb qaji nangi Yesus yomuiyosib maroqneb, “Mondor uge nango gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Deqa singila dena Yesus a na mondor uge nangi winjreqnu.” ²³Onaqa Yesus a nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa yawo anjam endegsi minjrej, “Satan na aqa segi mondor uge nangi kiersim winjrqas? Di keresai. ²⁴Tamo nangi qure qujaiq di unub qaji nangi segi poaiyelosib qotqab di nangi koba na geregere sqa keresai. ²⁵Tamo nangi tal qujaiq di unub qaji nangi segi poaiyelosib qotqab di nangi dego koba na geregere sqa keresai. ²⁶Dego kere Satan na aqa segi mondor uge nangi jeutnjrsim winjrqas di aqa singila koboosim aqa wau ulonqas.

²⁷“Tamo bei a tamo singila koba bei aqa tal gogetosim aqa ingi ingi kalil bajinqa keresai. A mati tamo singila di sil na tontim soqnimqa di aqa ingi ingi kalil bajinqas. Tontqasai di aqa ingi ingi bajinqa keresai.

²⁸“Ningi quie. E bole merngwai. Tamo ungasari nango une kalil Qotei na kobotetnjrqas. Tamo ungasari nango misilij anjam kalil dego Qotei na kobotetnjrqas. ²⁹Ariya tamo a Qotei aqa Mondor Bole misilijyqas une di Qotei na kobotqasai. Une di tamo aqa jejamuq di gaigai sqas.” ³⁰Yesus a na dal anjam qalie tamo nangi anjam degsi minjrej. Di kiyaga? Nangi maroqneb, “Yesus a mondor uge ti.”

Yesus aqa ai aqa was nangi tal qabe?

³¹Onaqa Yesus aqa was nangi aqa aniqali ombra na Yesus qa namosib bosib talq di iteb. Yesus a warum miligiq di sonaqa nangi oqeq di tigelosib tamo qudei minjreb, “Iga Yesus qa bonum. Deqa ningi a minjib endeq bem.” ³²Onaqa tamo ungasari Yesus aqa singaq dia awesoqneb qaji nangi na Yesus minjeb, “Ino was nangi ino ai ombra na ni qa bonub agi oqeq di tigelejunub.” ³³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo ai ijo was nangi tal qabe?” ³⁴Degsi minjrsiqqa tamo ungasari aqa singaq dia awesoqneb qaji nangi koqnjrsiqqa minjrej, “Ningi segi ijo ai ijo was nangi. ³⁵Ningi quie. Tamo a Qotei aqa areqalo dauryisim sqas di a ijo was bole. A ijo jaja bole. A ijo ai bole.”

Sago yago breiyqa yawo anjam

4 ¹⁻²Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo ungasari tulan gargekoba bosib aqa areq di koroonaqqa a sasalosiqqa qobun bei gogeq di awoej. Awoosiqqa tamo ungasari kalil nangi alile di sonabqa a na yawo anjam gargekoba minjroqnej.

Ariya a na yawo anjam bei endegsi minjrej, ³“Ningi quiye. Tamo bei a gilsiqua aqa ingi wauq di saga yago breiyelenej. ⁴Breinyaqa jagwa na saga yago qudei puyonaqa gam qalaq aielenejeb. Onaqa qebari nangi bosib uyekriteb. ⁵Ariya saga yago qudei mandam lanjaq di aielenejeb. Mandam di guma menin ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aieleñosib urur oqoqujateb. ⁶Nango jirim tulan guma aiosai deqa sej oqsic kanjanonaqa nangi laosib morenejeb. ⁷Ariya saga yago qudei sil luwit ambleq di aielenejeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsic kabutnjrnaq geitosai. ⁸Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb. Di aisib oqoboledamuysib gei tulan gargekoba atelenejeb. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100.” ⁹Yesus a na tamo ungasari nangi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo endegsi minjrej, “Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a kiyaya tamo ungasari nangi yawo anjam minjreqnu?

¹⁰Onaqa Yesus a na tamo ungasari nangi uratnjrsiqua a kiñala qalaq gilsiqua a segi sonaqa aqa angro 12-pela nangi ti tamo qudei a daurysib laqneb qaji nangi ti aqa areq bosibqa aqa yawo anjam di aqa utru geregere qalieqajqa deqa nenemyeb. ¹¹Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej, “Yawo anjam di aqa utru agi merngwai. Ningi quiye. Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu. Anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babbatqa ijo angro ningi segi utru qalieqab. Ariya tamo ungasari qala qalaq di unub qaji nangi yawo anjam segi minjroqnqai. ¹²Deqa nangi nam atsib ijo kumbra lana unoqnsib utru poinjrqasai. Nango dabkala na ijo anjam lana quoqnsib di dego utru poinjrqasai. Deqa nangi are bulyosib Qotei aqaq bqa keresai. Deqa Qotei na nango une kobotetnjrqasai.”

Sago yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na aqa angro nangi minjrej

¹³Osiqa minjrej, “Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru ningi poingosai e? Dego di ningi kiersib ijo yawo anjam kalil qa poingwas? ¹⁴Tamo a saga yago breiyej di aqa utru endegsi unu. A Qotei aqa anjam mare mare laqnej. ¹⁵Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari nangi bosib uyekriteb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nangi Qotei aqa anjam qusib nango are miligiq di esoqnbqa Satan a urur bosim anjam Qotei na nango are miligiq di atej qaji di olo yainjrqas. ¹⁶Saga yago qudei mandam lanjaq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nangi Qotei aqa anjam qusib tulan areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib nango areq atqab. ¹⁷Ariya anjam di nango are miligiq tulan guma aiosai. Deqa nangi sokiñalayibqa bunuqna Qotei aqa anjam gotranjo qaji tamo qudei nangi bosib nangi gulube enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa nango areqalo Yesus qa singilateqnuq qaji di olo ulonqab. ¹⁸⁻¹⁹Saga yago qudei

sil luwit ambleq aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nangi Qotei aqa anjam qusibqa nango areqalo miligiq di esoqnbqa ariya bunuqna nangi olo mandam qa ingi ingi qa are koba qaloqnsibqa silali koba oqngajqa are prugnroqngas. Yimqa nango areqalo dena nangi wala walainjsim Qotei aqa anjam nango are miligiq di tentimqa di loumqas. Deqa a gei boletqasai. ²⁰Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nangi Qotei aqa anjam qusib nango are miligiq di geregere ojsib singilatqab. Deqa Qotei aqa anjam di nango are miligiq di tulan kobaqas. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100.”

Tamo bei a lam qatremsim puloqamqa guwe na kabutqasai

²¹Yesus a na nangi yawo anjam degsi minjrasiq olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a lam qatremsim puloqamqa guwe na kabutqasai. Bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim sosimqa warum suwanqas. ²²Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di Qotei na boleq atimqa tamo kalil nangi unqab. Uli anjam kalil dego Qotei na babtinqa tamo kalil nangi qusib poinjrqa. ²³Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

²⁴Osiqa minjrej, “Qotei aqa anjam nangi queqnb qaji endi geregere qusib dauryoqniye. Nangi dauryoqnb dego kere Qotei a kamba powo koba engoqngas. Osim olo powo tulan koba engoqnsim sqas. ²⁵Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yayimqa a laja sqas.”

Sago yago nangi segi oqeleqeqnub. Yesus a yawo anjam deqa marej

²⁶Osiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nangi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo bei a saga yago breiyeqnu dego kere. ²⁷Tamo di a qolo ñeioqnsiq nobqolo a olo tigeloqnsiq walweleqnu. A kumbra degyeqnaqa saga yago nangi segi kokitoqnsibqa oqeleqeqnub. Saga yago nangi segi kiersib oqeleqeqnub di tamo a qaliesai. ²⁸Mandam a segi waueqnaqa saga yago nangi kokitoqnsibqa bangateqnu. Dena sotoqnsibqa geiteleqoqnsibqa melieqnu. ²⁹Amqa tamo di a bosim serie na gingeñyosim oqas. Meli sau bqo deqa gingeñyosim oqas.”

Sis yago qa yawo anjam

³⁰Yesus a na nangi yawo anjam degsi minjrasiq koboonaqa olo endegsi minjrej, “Qotei a tamo ungasari nango Mandor koba sosisq nangi taqatnjreqnu kumbra di aqa utru nangi geregere poingwajqa deqa yawo anjam bei endegsi merngwai. ³¹⁻³²Kumbra di tamo bei na sis yago osiq

aq a wauq di yagej dego kere. Sis yago nangi tulan kiñilala qas yago bul. Ingi ingi qudei nango yago kokba yala. Sis yago nangi tulan kiñilala. Ariya tamo bei na sis yago osiq aq a wauq di yagonaqa bunuqna a oqsiq tulan kobaqujaej. Osiqa nam qudei bunjrsiq dani kokba atelenej. Onaqa qebari nangi bosib aq a waburq di awoelenej.”

Yesus a na tamo ungasari nangi yawo anjam segi minjroqnej

³³ Yesus a na tamo ungasari nangi yawo anjam gargekoba deqaji minjroqnej. Nangi aq a yawo anjam quqwa kere deqa degsi minjroqnej. ³⁴ A anjam bei minjrosaiqnej. Yawo anjam segi minjroqnej. Olo segitoqnsiq aq a segi angro nangi yawo anjam aq a utru geregere plaltosiq minjroqnej.

Yesus a marnaqa jagwa a laej

³⁵ Ariya bilaqtonaqa Yesus a segi qobun goge di sosiq aq a angro nangi endegsi minjrej, “Ningi bosib qobun endi gogetibqa iga gilsim ya agu taqal beiq di brantqom.” ³⁶ Degsi minjrnaqa nangi qobun gogetonabqa koba na tamo ungasari kalil uratnjrsibqa qobun na gileq nabqa tamo qudei nangi dego nango qobun segi segi osib Yesus dauryosib gileb. ³⁷ Yesus aq a angro nangi ti qobun na gileq nabqa jagwa tulan koba tigelosiq ya korkortosiq qobun qaloqnsiq morman miligiq ainaqa ya maqej. ³⁸ Yesus a nami qobun bunuq dia gate kulun atsiqa nejsiq qambumtej. Deqa aq a angro nangi tulan ulaugetosib aq a areq bosib dudumyosib minjeb, “O Tamo Koba, iga padalqa laqnum. Ni deqa are qalosai kio?” ³⁹ Onaqa Yesus a tigelosiq jagwa ti ya ti singila na minjrej, “Ningi laoiye.” Onaqa jagwa laej. Ya dego maninej. ⁴⁰ Onaqa Yesus a na aq a angro nangi endegsi minjrej, “Ningi kiyaya ulaonub? Ningi e qa yala poingosai. Deqa ningi ulaonub.” ⁴¹ Onaqa Yesus aq a angro nangi aq a singila di unsibqa nangi olo tulan koba ulaugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero deqa jagwa ti ya ti minjrqaqa aq a anjam qusib laonub? Yqoqa qobun a bole urur ti gilqo.”

Yesus na tamo bei mondor uge uge na ojeleno qaji di boletej

5 ¹ Onaqa Yesus aq a angro nangi ti qobun na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Gerasa sawaq di tiryeb. ² Tiryosib Yesus a qobun uratosiq mandamq ainaqa tamo bei a tamo sub ato sawaq dena brantosiq walwelosiq Yesus aq a areq bej. Tamo di a mondor uge uge na ojeleno qaji. ³ A bati gaigai tamo sub ato sawaq di nejsiqnej. A tamo singila koba. Tamo bei na a ojqa keresai. Sil kokba na tontetqa keresai dego. ⁴ Bati gargekoba tamo qudei nangi na aq a singa ti ban ti sil kokba na tonteq nabqa a olo kukoqyoqnej. Tamo bei na a ojqa keresai bolesai. ⁵ A bati gaigai qolo ti qanam ti tamo sub ato sawaq dia, manaq dia dego tulan koba lelenoqnsiq aq a segi jejamu meniñ na pupoiyoqnej.

⁶⁻⁸Deqa bati di a isaq na ñam atsiqa Yesus unsiq a urur ti aqa areq bosiq aqa singaq dia singa pulutej. Onaqa Yesus na mondor uge di minjej, “O mondor uge, ni na tamo di uratosim ulanj.” Degsi minjnaqa mondor uge dena tulan koba lelenosiq singila na pailosiq Yesus minjej, “O Yesus, Tamo Koba Qotei aqa ñiri, ni e kierbqajqa bonum? E Qotei aqa ñam na ni mermqai, ni e jaqatin ebaim.” ⁹Onaqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?” Degsi nenemyonaqa minjej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba. Iga mondor tulan gargekoba tamo endi aqa jejamuq di unum.” ¹⁰Osiqa singila na pailosiq Yesus minjej, “Ni iga sawaq beiq waigaim.”

¹¹Bati deqa bel tulan gargekoba nanqi mana goge dia suwaroqneb. ¹²Deqa mondor uge nanqi na Yesus minjeb, “Ni iga qaringimqa iga bel nanjo jejamuq gilelenqom.” ¹³Mondor uge nanqi degsib Yesus minjnabqa a na nanqi odnjrnaqa tamo di uratosibqa segi segi bel nanjo jejamuq gileleneb. Gilnabqa bel kalil nanqi gurgurosib botau dena prugelenosib yaq aisib ya uysib moreneb. Bel moreneb qaji nanqi sisiyeb 2,000.

¹⁴Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo nanqi kumbra di unsibqa deqa jaraosib qure miligiq aisib tamo ungasari kalil nanqi sainjroqnsib laqneb. Gamq dia dego sainjroqnsib laqneb. Onaqa nanqi qusibqa nanqi Yesus unqajqa marsib aqa areq beleneb. ¹⁵Aqa areq bosib ñam ateb tamo nami mondor uge ti soqnej qaji aqa areqalo boleosiqa gara tigsiq awesonaq uneb. Unsib tulan ulaugeteb. Di kiyaqa? Mondor uge tulan gargekoba nami tamo di aqa jejamuq di soqneb deqa. ¹⁶Onaqa tamo nanjo ñamdamu na Yesus a mondor uge di winjrnaq uneb qaji nanqi bel qa ti tamo mondor uge qa ti tamo ungasari nanqi sainjrnab queb. ¹⁷Qusibqa Yesus minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”

¹⁸Onaqa Yesus a qobuñ gogetosiq gilqa laqnaqa tamo mondor uge wiyetej qaji a singila na pailosiq minjej, “E ni daurmqa.” ¹⁹Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, “Ni olo ino segi qureq gilsim Tamo Koba a ni qa dulosiqa kumbra tulan boledamu emqo deqa ino was nanqi sainjre.” ²⁰Onaqa a puluosiq aqa segi qureq gilsiq Yesus na a kumbra tulan boledamu yej deqa Dekapolis sawaq (ñam di aqa damu, Qure 10-pela) dia tamo ungasari kalil nanqi minjroqnsiq laqnej. Minjreqnaqa nanqi aqa anjam quoqnsib tulan prugelenoqneb.

**Yesus na angro bei moiej qaji di olo tigeltej. A na
unja bei aqa gara mutu ojej qaji di boletej**

²¹Onaqa Yesus a olo qobuñ gogetosiq ya agu taqal beiq gilej. Gilsiq qobuñ tiryonaq mandamq aisiq alile di sonaqa tamo ungasari tulan gargekoba bosib aqa areq di korooqneb. ²²⁻²³Koroosib sonabqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ñam Jairus a dego walwelosiq Yesus unsiq aqa areq bosiq singa pulutosiq singila na pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo

angro sebiŋ a moiqa laqnu. Deqa ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di atimqa a olo boleosim ŋambile sqas.” ²⁴ Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa tamo unŋasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego tigelosib naŋgi aiyel daurnjrsib jujunŋosib giloqneb. ²⁵ Gileqnaqba nango amblesq dia uŋa bei ma ti soqnej qaji a naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di a nami bai na unej leŋ aioqnsiq degsi soqnej wausau 12-pela uratej. ²⁶ Yu qoso tamo gargekoba naŋgi nami a boletqa yeqnab a jaqatinŋkobaioqnej. A ma gereiyo talq giloqnsiq silali koba urateqnaqa naŋgi aqa jejamu gereieyqnaqba a boleosaioqnej. Aqa ma olo kobaqujaoqnej. ²⁷⁻²⁸ Deqa a Yesus aqa ŋam qusiqa are qalej, “E aqa gara mutu segi baŋ na ojitqa ijo ma koboqas.” Degsi are qalsiqa Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiysiq Yesus aqa gara mutu ojej. ²⁹ Ojnaqa aqa leŋ aioqnej qaji di koboej. Koboonaqa a aqa segi jejamu poiyoŋaqa marej, “Bole, ijo ma saiqa.” ³⁰ Onaqa Yesus a dego poiyoŋaqa are qalej, “Singila qudei ijo jejamu uratosiq gilqo.” Degsi poiyoŋaqa bulosiq tamo unŋasari tulaŋ gargekoba soqneb qaji naŋgi unjrsiqa minjrej, “Tamo yai na ijo gara ojqa?” ³¹ Degsi minjrnaqa aqa angro naŋgi na minjeb, “Ni kiyaa degsi nenemonum? Ni une. Tamo unŋasari tulaŋ gargekoba naŋgi ni daurmosib jujunŋejunub.” ³² Onaqa Yesus a uŋa gara mutu ojej qaji di unqajqa ŋam atej. ³³ Onaqa uŋa di a endegsi poiyej, “Ijo ma saiqa deqa Yesus a e nubqajqa ŋam ateqnu.” A degsi poiyoŋaqa tulaŋ ulaugetosiq are tonŋtonyoŋaqa jinga na bosiq Yesus aqa areq dia singa pulutosiq ubtsiq minjrej, “E segi na ino gara mutu ojonum.” ³⁴ Onaqa Yesus na minjrej, “O uŋa, ni ino areqalo e qa singilatosisim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole soqnime.”

³⁵ A uŋa degsi minjsiq walwelosi gileqnaqa tamo qudei naŋgi Jairus aqa talq dena bosibqa gamq dia Jairus wo Yesus wo turosib naŋgi na Jairus minjeb, “Unŋum. Ino angro nami moiqa. Deqa ni na Tamo Koba Yesus laŋa wau koba yaim. Uratim gilem.” ³⁶ Onaqa Yesus a nango anjam di qusiqa Jairus minjrej, “Ni ulaaime. Ni e qa ino areqalo singilatissim soqnimqa aqo gilqom.” ³⁷⁻³⁹ Degsi minjsiqa tamo unŋasari kalil naŋgi a dauryqa saidnjrsiqa aqa angro qalub agi Pita na Jems na Jems aqa was Jon na naŋgi segi joqsiqa Jairus ombla gilsib aqa talq di branteb. Brantosib Yesus a ŋam atej tamo unŋasari tulaŋ gargekoba sosibqa qatron koba yoqnsib akam murqumyeqnaqba unjrej. Unjrsiqa tal miligiq gilqa osiqa minjrej, “Niŋgi kiyaa qatron koba yoqnsib akameqnu? Angro di a moiosai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu.” ⁴⁰ Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. Naŋgi qalieeb, “Angro a nami moioboletqa.” Degsib qalieosib deqa Yesus kikiyeb. Onaqa Yesus a naŋgi kalil minjrej, “Niŋgi sasaloie.” Degsi minjrnaqa naŋgi sasalosib siranme uratonabqa Yesus a angro moiej qaji aqa ai wo abu wo osiqa aqa segi angro qalub naŋgi dego joqsiqa angro moisiq ŋeiesoqnej qaji aqa warum miligiq gilej. ⁴¹ Gilsiq angro

aqa ban ojsiqa soqtosiq minjej, “Talita, kum.” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O angro, ni tigel.” ⁴² Degsi minjnaqa angro di a olo nambile osiqa urur tigelej. Tigelosiq walwelej. Angro aqa wausau 12-pela. Onaqa nanngi kalil Yesus aqa singila di unsibqa nanngi tulan prugeleñeb. ⁴³ Onaqa Yesus a nanngi singila na endegsi minjrej, “Ninggi ijo kumbra endi unonub deqa ningi ijo ñam ubtsib tamo qudei minjraib.” Osiqa aqa ai wo abu wo minjrej, “Ninggi ingi goisib angro endi anaiyiye.”

Yesus aqa qure utru nanngi na a qoreiyeb

6 ¹ Yesus a na nanngi degsi minjrjsiqa nanngi uratnjrsiq aqa angro nanngi joqsiqu aqa segi qure utruq gilej. ² Gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda nango Qotei tal miligiq gilsiqu tamo ungasari gargekoba sonabqa tigelosiqu Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqlaqa tamo ungasari nanngi aqa anjam qusibqa nanngi tulan prugeleñosib maroqneb, “Yesus a powo qabe na osiqa anjam singila endeqaji palontosiq mergeqnu? A kiersim manwa endeqaji babteleneqnu? ³ Iga qalie, a laña tal gereiyo qaji tamo. A Maria aqa niri. A Jems na Joses na Judas na Saimon na nango was. Aqa nawi kalil nanngi agi iga koba na endi unum.” Nanngi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb. ⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di nanngi aqa anjam quetqa asginjrqs. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq dia dego a ñam saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnqas di nanngi aqa anjam quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab.” ⁵ Yesus a na nanngi degsi minjrjsiqa aqa segi qure utruq dia a manwa bei yqajqa asgiyej. Osiqa tamo quja quja segi nango gateq di aqa ban atnaqa nango ma koboej. ⁶ Aqa segi qure utru nanngi a qa nango areqalo singilatosai. Deqa a are gulubeiyej.

Yesus na aqa angro 12-pela nanngi aqa anjam marsib laqajqa qarinnjrej

Deqa a nanngi uratnjrsiqa walwelosiq qure bei beiq giloqnsiqa dia Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ⁷ Osiqa bati bei a na aqa angro 12-pela nanngi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nanngi mondor uge uge winjroqnqajqa deqa singila enjrej. Osiqa minjrej, “Ninggi aiye aiyel giloqnsibqa qure qureq dia ijo anjam palontosib laqniye. ⁸ Ninggi ingi ingi osib gilaib. Nungo qaquñ aib. Silali osib gilaib. Toqon segi osib walweliye. ⁹ Singa tatal dego jigsib giliye. Gara jugo aiye aiyel aib.” ¹⁰ Osiqa minjrej, “Ninggi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniye. Dia sosib dena olo tigelosib qure beiq giloqniye. ¹¹ Tamo bei na ningi gereingwa uratimqa kio nungo anjam quqwa asgiyimqa kio ningi qure di uratqa oqnsib nungo singa tatal tumbrum butuyoqniye. Yimqa nanngi nungo kumbra di unsib poinjrqs, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’” ¹² Yesus a na aqa angro 12-pela nanngi anjam degsi minjrjsiq qarinnjrnaqa nanngi tigelosib qure

qureq giloqnsibqa Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb. Endegsib minjroqneb, “Niŋgi are buliyiye.” ¹³Degsib minjroqnsib mondor uge uge nanŋi winjroqnsibqa tamo unŋasari nanŋo gateq di goreŋ bilenteq nabqa nanŋo ma saioqnej.

Herot a are qalej, “Yesus a Jon yansnjro tamo olo subq na tigelqo.”

¹⁴Yesus aqa anŋro nanŋi aqa ñam mare mare laq nabqa Mandor Koba Herot a dego quej. Qusiqa marej, “Tamo di Jon yansnjro qaji tamo de kio? A moisiq olo subq na tigelqo. Dena a singila osiqa manwa endeqaji babteleŋeqnu.” ¹⁵Onaqa tamo qudei nanŋi Yesus aqa ñam qusib maroqneb, “Yesus a Elaija kio olo bqo?” Onaqa qudei maroqneb, “Yesus a Qotei aqa medabu o tamo nanŋi nami soqneb deqaji bei kio?” ¹⁶Ariya Herot a segi Yesus aqa ñam qusiqa marej, “Jon e na nami kakoro gentetem qaji agi a kio? A moisiq olo subq na tigelqo.”

¹⁷⁻¹⁸Herot a na nami aqa aube Filip aqa ŋauqali Herodias yaيسىq ej. Deqa Jon yansnjro qaji a na Herot minjoqnej, “Ni ino segi was aqa unŋa em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugetonum.” Jon a na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjin oqetonaqa aqa qaja tamo qudei nanŋi qarijnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq waiyeb. ¹⁹Ariya Herot aqa ŋauqali a Jon qa tulanŋ njrinugetej. Deqa a na Herot waiŋyosiq minjoqnej, “Ni na Jon qalim moiem.” Ye qnaqa Herot na saidyoqnej. ²⁰Di kiyafa? Herot a Jon qa ulaosiq a geregere taqatoqnej deqa. Herot a qalieej, “Jon a tamo bole. Aqa jejamuq di une bei saiqoji. A Qotei aqa segi anŋro.” Herot a degsi qalieosiq deqa Jon taqatoqnsiqa aqa anjam quoqnej. Quoqnsiqa are koba qaloqnej. A Jon aqa anjam quqwajqa arearetoqnej. Deqa aqa ŋauqali na Jon qalqa minjeqnaq a na saidyoqnej.

²¹Bati bei Herot aqa ŋauqali a na Jon qalim moi qajqa gam endegsi gereiyej. Herot aqa ŋambabo bationaqa Herot na maruro atsiqa aqa qaja tamo gate nanŋi ti Galili sawa taqato tamo nanŋi ti metnjrnaqa bosib aqa talq di koroeb. ²²Koroosib ingi uyeq nabqa Herot aqa ŋauqali aqa asi a warum miligiq bosiq nanŋi lou tuetnjroqnej. Onaqa nanŋi a unsibqa tulanŋ areboleboleinjrej. Deqa Herot na anŋro sebiŋ di minjej, “Ni ijo ingi kie oqajqa merbqam emqai.” ²³Osiqa aqa anjam di singilatosisqa olo minjej, “Ijo anjam di e bole dauryqai. Ni ijo ñoro kalil ambleq na potosim oqajqa marqam emqai. E ijo anjam di uratqasai bolesai.”

²⁴Onaqa anŋro sebiŋ di a gilsiq aqa aniqali nenemyej, “E ingi kie qa Herot minjqai?” Onaqa minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate qa mare.” ²⁵Onaqa a olo urur ti warum miligiq gilsiq Herot minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate tabirq di atsim ebe.” ²⁶Onaqa Herot a anŋro sebiŋ aqa anjam di qusiqa a Jon qalim moi qajqa are sosai deqa a are tulanŋ gulubekobaiyej. Aqa segi anjam tamo kalil nanŋo ulatamuq dia marsiq singilatej qaji deqa ti are qalsiq are gulubekobaiyej. Aqa anjam

di olo beltosim anjam bei marqas di a jemaityqas. Deqa a na angro sebin di minjej, “Di kere. Ni Jon aqa gate oqam.” ²⁷⁻²⁸ Osiqa aqa qaja tamo bei qarinyosiqa minjej, “Ni gilsim Jon aqa kakoro gentosim aqa gate osau.” Degsi minjnaqa a gilsiq tonto talq dia Jon aqa kakoro gentosiqa aqa gate tabirq di atsiqa osi bosiq angro sebin di yej. Yonaqa a na osi gilsiq aqa aniqali yej.

²⁹ Onaqa Jon aqa angro nangi deqa qusibqa bosib Jon aqa qusa osi gilsib subq ateb.

Yesus na tamo 5,000 nangi ingi anainjrej

³⁰ Bati bei Yesus aqa angro 12-pela nami qarijnjrnaqa qure qureq giloqneb qaji nangi olo bosibqa Yesus aqa areq di koroosib kumbra kalil nangi yoqneb qaji deqa ti anjam kalil nangi palontosib maroqneb qaji deqa ti Yesus saiyoqneb. ³¹ Saiyeq nabqa bati di tamo ungasari tulan gargekoba nangi Yesus aqa angro ti nango areq di gile beoqneb. Deqa nangi ingi uyqa bati saiqoji. Deqa Yesus na aqa angro nangi endegsi minjrej, “Ningi tigeliye. Iga tamo ungasari nangi uratnjrsim segitosimqa wadau sawaq dia kiñala aqaratqom.” ³² Degsi minjrnsiq aqa angro nangi joqsqa koba na qobuñ gogetosib wadau sawaq gileb.

³³ Nangi qobuñ na gileq nabqa tamo ungasari kalil nangi ñam atsisb Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa nango segi qure qureq dena tigelosibqa singa na gurgurosib Yesus tiryqajqa sawaq dia namoosib bumbranjyeb. ³⁴ Onaqa Yesus a qobuñ na gilsiq tiryosiqa ñam atej tamo ungasari tulan gargekoba nami tiryqa sawaq dia tarinjesonab unjrej. Nangi kaja bul mandor saiqoji. Deqa Yesus a nangi qa are ugeiyej. Osiqa nango areq aisiqa Qotei aqa anjam gargekoba minjroqnej. ³⁵ Ariya señ aieqnaqa Yesus aqa angro nangi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Señ aieqnu. Qoloqas. ³⁶ Deqa ni na tamo ungasari nangi minjrimqa nangi qure qureq gilsib dia ingi uysib ñereñqab.”

³⁷ Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi na ingi anainjriye.” Degsi minjrnaqa nangi na kamba minjeb, “Iga kiersim ingi anainjrqom? Iga 200 kina qabe na osimqa ingi awaiysim nangi anainjrqom?” ³⁸ Onaqa Yesus na nenemnrej, “Ningi ingi gembub unu? Ningi gilsib uniye.” Onaqa nangi gilsib unsib minjeb, “Iga bem 5-pela qe aiyela segi unu.”

³⁹ Onaqa Yesus na tamo ungasari kalil nangi minjrej, “Ningi qur segi segi ysisqa ñinq di awoelenjoie.” ⁴⁰ Onaqa nangi kalil dedegsib awoeb. Qudei nangi qur segi segi 100 awoelenjeb. Qudei nangi qur segi segi 50 awoelenjeb. ⁴¹ Awoonabqa Yesus a na bem 5-pela ti qe aiyel ti di osiqa lan goge tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem gingenyosiqa aqa angro nangi enjrnsiq minjrej, “Bem endi jeisib tamo ungasari nangi anainjriye.” Osiqa qe aiyel dego gingenyosiqa aqa angro nangi enjrnsiq minjrej, “Qe endi dego jeisib tamo ungasari nangi anainjriye.” Degsi minjrnaqa

nangi bem ti qe ti osi giloqnsibqa tamo ungasari nangi jeisib enjreqnab uyoqneb. ⁴²Uynab kalil menetnjrej. ⁴³Onaqa ingi oto urateleñeb qaji di Yesus aqa angro nangi na koroiosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqeleñej. ⁴⁴Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji nangi sisiyeb 5,000.

Yesus a ya banqaq na walwelej

⁴⁵Onaqa Yesus a na aqa angro nangi endegsi minjrej, “Ningi qobun gogetosib namoosib gilsib Betsaida qureq di tiryosib soqniye. E na tamo ungasari nangi minjritqa nango qure qureq jaraioqñib bqai.” ⁴⁶Onaqa Yesus aqa angro nangi namoosib gileqñabqa Yesus a na tamo ungasari nangi minjrnaq jaraieqñabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. ⁴⁷⁻⁵⁰Oqsiaq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej. Onaqa aqa angro nangi qobun suweiyosib isaq gilsib ya agu ambleq di gileqñabqa jagwa koba tigelosiaq ya korkortosiaq nangi pulutnjrej. Nobqolo ambru Yesus a aqa angro nangi qa bosiqa ya banqaq na walwelosiaq nangi daurnjrnsiq gilej. Gilsiq nangi jomjnrsiq buñjrqa laqnaqa ñam ateb Yesus a ya banqaq na walwelosiq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib tulan ulaugetosib leleñkobayeb. Onaqa Yesus na minjrej, “Nungo are singilatiye. Endi e beqnum. Ulaaib.” ⁵¹⁻⁵²Degsi minjrnsiaq qobun gogetonaqa jagwa laej. Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa singila di unsibqa nangi tulan prugeleñeb. Di kiyaaq? Nangi Yesus aqa singila di unsib utru geregere poinjrosai deqa. Nami Yesus na tamo 5,000 nangi ingi anainjrej kumbra di uneb nangi poinjrosai. Nango areqalo geteñjresoqnej.

Yesus a Genesaret sawaq dia ma tamo gargekoba nangi boletnjroqnej

⁵³Ariya Yesus aqa angro nangi koba na qobun na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb. ⁵⁴⁻⁵⁵Tiryonabqa qure deqaji tamo ungasari nangi Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa tigelosib gurgur ti qure qureq giloqnsibqa Yesus tiryej qaji sawa di tamo ungasari nangi minjreqnab quoqnsib nango ma tamo nangi sapera ateleñoqnsib qoboiyosib Yesus aqa areq osi beleñeqnab a na nangi boletnjroqnej. ⁵⁶Osiqa walwelosiaq qure kiñilala ti qure kokba ti nango segi segi gamq dia dego branteqnaqa tamo ungasari nangi a unoqnsibqa tamo ma ti nangi joqoqnsib nango qure ambleq dia atoqnsib minjoqñeb, “O Tamo Koba, nangi ino gara mutu segi ojibqa nango ma saioqñqas.” Onaqa Yesus a na nangi odnjreqnaqa ma tamo kalil nangi aqa areq boqnsib aqa gara mutu ojoqñeb. Ojeqñab nango ma kalil saieleñoqnej.

Qotei aqa dal anjam a na moma nango dal anjam tulan bunyejunu

7 ¹Onaqa bati deqa Farisi nangi ti dal anjam qalie tamo nangi ti Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb. ²Koroosib ñam ateb Yesus aqa angro qudei nangi ingi uyqa osib mati ban yansosaisosib

laŋa uyeqnaḅ unjreb. ³Bati gaigai Farisi naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yanseqnub. Naŋgi baŋ yansqasai di naŋgi mati iŋgi uyqasai. Juda tamo kalil naŋgi kumbra degyeqnaḅ. Di naŋgo moma naŋgo kumbra dauryeqnaḅ. ⁴Naŋgi maket dena boqnsibqa naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati naŋgo jejamu geregere yanseqnub. Naŋgi naŋgo jejamu yansqasai di naŋgi mati iŋgi uyqasai. Naŋgi kumbra deqaji gargekoba yeqnub. Naŋgo ya gamban, ya nobu, web dego mati geregere yanselenoqnsib iŋgi uyeqnaḅ. Kumbra di naŋgo moma naŋgoq dena elenosiḅ dauryeqnaḅ. ⁵Deqa bati di Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus nenemyeb, “Ino aŋgro naŋgi kiyaga gago moma naŋgo dal anjam gotranyeqnaḅ? Agi naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yansosaisosiḅ laŋa uyeqnaḅ.” ⁶Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi gisaŋ tamo. Baban na niŋgi tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi uge. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a nami niŋgi qa anjam endegsi nengrenyej unu, “Tamo naŋgi di naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnaḅ. Ariya naŋgo are miligi e qa sosai. ⁷Naŋgi laŋa baban na e qa loueqnaḅ. Naŋgi naŋgo segi anjam palontoqnsib olo beltoqnsib gisanosiḅ mareqnaḅ, “Gago anjam endi Qotei aqa anjam.” ’ Aisaia a niŋgi qa keretsiqa anjam degsi nengrenyej. Aqa anjam di bole. ⁸Agi niŋgi kumbra degyeqnaḅ. Niŋgi Qotei aqa dal anjam gotranyoqnsibqa olo mandam tamo naŋgo dal anjam dauryaqajqa tulaŋ siŋgilaeqnaḅ.”

⁹Yesus a na Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “Niŋgi Qotei aqa dal anjam gotranyoqnsibqa olo nuŋgo segi kumbra dauryeqnaḅ. ¹⁰Moses a nami marej, ‘Ni ino ai wo abu wo naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa ai wo abu wo naŋgi misiliŋnjrimqa a qalib moiem.’ Moses a nami degsi marej. ¹¹Ariya niŋgi mareqnaḅ, “Tamo bei aqa ai kio aqa abu kio iŋgi qa truquamqa a na minjqas, “Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa giltem deqa e ni aqaryaimqasai.” ’ ¹²A degsi minjqas di niŋgi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai wo abu wo naŋgi aqaryainjrai.’ Niŋgi degsiḅ marqab. ¹³Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa anjam gotranyoqnsibqa nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnaḅ. Niŋgi kumbra deqaji gargekoba yeqnaḅ.”

Iŋgi bei kie na tamo jiga yqas? Yesus a anjam deqa marej

¹⁴Yesus a na Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo ungasari kalil naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi kalil ijo anjam endi geregere qusiḅ poingem. ¹⁵Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga yqasai. Iŋgi iŋgi kalil tamo aqa miligiq na oqoqnsiq branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu. ¹⁶Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

¹⁷Yesus a na tamo ungasari naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a naŋgi uratnjrsiqa tal miligiq gilej. A tal miligiq gilsiq di sonaqa

aqā anġro nanġi bosib aqā yawo anġam di aqā utru qa nenemyeb.
 18-19 Nenemyonabqa minġrej, “Niġi deġo iġo yawo anġam di aqā utru poingosaiunu e? Tamo nanġi iġi uyeq nabqa aisiq meneq di unu. Meneq dena bi talq di waiyeq nub. Dena tamo ġiġa yqa keresai. Di kiyāqa? Iġi di tamo aqā are miligiq aiosai. Aqā bi aniq aiqo koboqo. Deqa Qotei aqā ŋamdamuq di iġi uyo kalil ġiġa saiqoġi.” 20 Osiqa minġrej, “Iġi iġi kalil tamo nanġo are miligiq na oqoqnsiq branteqnu qaji dena tamo ġiġa yeqnu. 21 Iġi iġi tamo nanġo are miligiq na branteqnu qaji aġi ubtsiy merġwai. Areqalo uġe uġe, uġa qa laoqa, bajiġoqa, tamo qaloqa, 22 was aqā ŋauŋ anġamyoqa, was bei aqā ŋoro qa mauyoqa, kumbra uġe uġe yoqa, ġisaŋoqa, laŋa laŋa laoqa, was bei qa uġeoqa, was yomuioqa, nanġo seġi ŋam soqtoqa, nanari kumbra yoqa. 23 Kumbra uġe uġe deqaji tamo nanġo are miligiq na brantoqnsiq dena tamo ġiġa yeqnu.”

Fonisia qaji uġa a Yesus qa aqā areqalo siġilateġ

24 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiq Tair qure nanġo sawaq ġilej. Tamo nanġi a qa qalieaib deqa a uliosi q ġilej. ġilsiq tal bei goġetosi q sosisa a talq dia uliesqa keresaiyej. Di kiyāqa? Tamo qudei nanġi a uneb deqa. Unsibqa mareb, “Yesus a gago sawaq bqo. A talq di unu.” 25 Degsib marnabqa uġa bei a qusiqa aqā anġro sebiŋ a mondor uġe ti soqnej deqa a Yesus aqā talq ġiloqujatosiqa aqā areq di siġa pulutej. 26 Uġa di a Ġrik qaji. A Juda uġa sai. A Siria sawaq dia ŋambabej. A Finisia qure qaji. A na Yesus waiŋyoqnsiqa minjoqnej, “Ni na mondor uġe di wiyimqa a na iġo anġro uratosim ulaŋqas.” 27 Onaqa Yesus a uġa di aqā anġam qusiqa yawo anġam bei endegsi minnej, “Iġa anġro du du nanġi mati iġi anainjrim uyib menetnjrimqa di bauŋ nanġi iġi uyqab. Iġa anġro du du nanġo iġi yainjrsim olo bauŋ nanġi anainjrqom di kumbra bolesai.”

28 Onaqa uġa dena olo Yesus minnej, “O Tamo Koba, ni kere maronum. Ariya e kamba anġam bei mermit ni que. Anġro du du nanġi iġi uyeq nabqa iġi ŋeŋi ululoŋeqnaqa bauŋ nanġi deġo uyeq nub.”

29 Onaqa Yesus na minnej, “O uġa, ni kere maronum. Ni degsi maronum deqa ni ġilime. Mondor uġe na ino anġro uratosiq ulaŋqo.” 30 Degsi minjnaqa a aqā talq ġilsiqa ŋam atej mondor uġe na nami aqā anġro uratonaqa a bijalq di ŋeiesonaq unej.

Tamo bei dabkala ġeteŋo meŋ siġilaej qaji di Yesus na boletej

31 Onaqa Yesus a Tair qure nanġo sawa uratosiqa Saidon qure ambleq na walwelosiqa Dekapolis sawaq ġilsiqa Ġalili ya aguq di brantej. 32 Di brantosiq sonaqa tamo qudei nanġi na tamo bei dabkala ġeteŋo meŋ siġilaej qaji a osi bosibqa Yesus pailyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni na ino baŋ aqā ġateq di atimqa a boleqas.” 33 Onaqa Yesus na tamo di osiqa tamo uŋgasari nanġi

uratnjrsiq a segi sosisqa aqa ban gei aiyel tamo di aqa dabkalaq jigej. Jigsisqa aqa segi maul osisqa tamo di aqa men tonyetej. ³⁴Osisqa lan tarosisqa are tulan gulubekobaiyonaqa jagwa titsisqa marej, “Efata.” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “Dabkala waqeme.” ³⁵A degsi marnaqa tamo di aqa dabkala waqej. Aqa men dego bolelej. Onaqa a anjam bole maroqnej. ³⁶Onaqa Yesus a na tamo ungasari nanqi endegsi minjrej, “Ningi kumbra unonub endi tamo qudei nanqi ubtsib minjraib.” Degsi minjrnaqa nanqi aqa anjam di quetosai. Nanqi giloqnsibqa Yesus aqa kumbra deqa mare mare laqneb. ³⁷Mare mare laqnabqa tamo gargekoba quoqnsibqa nanqi tulan prugelerjoqnsib maroqneb, “Kumbra kalil Yesus a yeqnu qaji di a geregere yeqnu. Agi a na tamo dabkala getenjnro qaji nanqi boletnjreqnaqa nango dabkala olo waqeqnaqa nanqi anjam queqneb. Tamo men singilainjro qaji nanqi dego gereinjreqnaqa nanqi anjam bole mareqneb.”

Yesus a na tamo 4,000 nanqi ingi anainjrej

8 ¹Onaqa bati bei Yesus a wadau sawaq di sonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanqi olo aqa areq di korooqneb. Nanqi ingi saiqoji. Deqa Yesus a na aqa angro nanqi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, ²“Tamo ungasari nanqi bati qalub e koba na soqneb nanqi ingi saiqoji. Deqa e nanqi qa are ugeibqo. ³Nanqi qudei isaq na beb. Deqa e nanqi mam ti suweinjrirtqa gamq dia nanqi mam na lao uge.” ⁴Degsi minjrnaqa nanqi na kamba minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa iga ingi qabe na osimqa tamo ungasari gargekoba endego anainjronam kereqas?” ⁵Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi bem gembub unu?” Onaqa minjeb, “Bem 7-pela unu.” ⁶Onaqa Yesus na tamo ungasari nanqi minjrej, “Ningi kalil mandamq di awoelenjoie.” Degsi minjrnaqa nanqi kalil mandamq di awoonabqa Yesus na bem 7-pela di osisqa Qotei pailyosisqa bem gingenyosisqa aqa angro nanqi enjreqnaqa nanqi na osi giloqnsibqa tamo ungasari nanqi enjreqnab uyoqneb. ⁷Qe kinilala qudei dego soqneb. Deqa Yesus na qe di osisqa Qotei pailyosisqa aqa angro nanqi minjrej, “Qe endi dego tamo ungasari nanqi anainjriye.” Degsi minjrnaqa nanqi na qe di osib tamo ungasari nanqi jeisib enjreqnab uyoqneb. ⁸Uynab kalil metenjrrej. Onaqa ingi oto uratelenej qaji di Yesus aqa angro nanqi na koroisib gumba kokba 7-pelaq di jignab maqelenej. ⁹Tamo kalil ingi uyebe qaji nanqi sisiyeb 4,000.

Onaqa Yesus a na tamo ungasari kalil nanqi suweinjrnaqa nango qure qureq giloqneb. ¹⁰Nanqi gileqnabqa Yesus na aqa angro nanqi olo joqsisqa koba na qobun bei gogetosib Dalmanuta sawaq gileb.

Farisi tamo qudei nanqi Qotei aqa manjwa bei unqajqa deqa Yesus minjeb

¹¹Onaqa bati bei Farisi qudei nanqi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib a ojajqa deqa a ombla anjam na qoteb. Osib gisanjosib

minjeb, “Ni endego Qotei aqa manwa bei babtinqa iga unsim dena poigwas, ni Qotei aqa wau ojeqnum.” ¹² Degsib Yesus minjnabqa a nangi qa are tulan gulubeiyonaqa jagwa titsiqa minjrej, “Ningi tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji kiyaga e Qotei aqa manwa bei lanja babbat ningi unqajqa merbeqnu? Ningi quiye. E Qotei aqa manwa bei ningi osornjwasai.” ¹³ Yesus a Farisi nangi degsi minjrsiqa nangi uratnjrsiqa aqa segi angro nangi ti olo qobun gogetosibqa ya agu taqal beiq gileb.

Yesus a bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam marej

¹⁴ Ariya nangi qobun na giloqnsibqa aqa angro nangi segi segi maroqneb, “Iga bem osai. Iga bem oqajqa are walgwo. Agi bem qujai bole qujai qobun miligiq endi unu.” ¹⁵ Degsi mareqnabqa Yesus a nango anjam di qusiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ningi geregere nam atsib soqniye. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi nango bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim tulan kobaqujaqas. Herot aqa bem dego tiyekritosim tulan kobaqujaqas. Deqa ningi geregere nam atsib soqniye.” ¹⁶ Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa yawo anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Iga bem osai deqa kio mergwo?” ¹⁷ Onaqa Yesus a nango anjam di qalieosiqa nenemnjrej, “Ningi kiyaga bem osai deqa mareqnu? Kiyaga ningi e qa poingosaiunu? Nungo areqalo getenjejunu kio?” ¹⁸ Ningi ijo singila unoqnsib unosabuleqnu. Ningi ijo anjam quoqnsib quosaibuleqnu. ¹⁹ E nami bem 5-pela gingejyosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa ningi ingi oto koroijosib gumba kokba gembub jignab maqelenej?” Onaqa nangi na Yesus minjeb, “Gumba 12-pela.” ²⁰ Onaqa olo minjrej, “Bati bei e bem 7-pela dego gingejyosimqa tamo 4,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa ningi ingi oto koroijosib gumba kokba gembub jignab maqelenej?” Onaqa minjeb, “Gumba 7-pela.” Onaqa minjrej, “Ningi ijo kumbra di unoqnsib olo are walngwo kio?” ²¹ Ningi kiyaga e qa poingosaiunu?”

²² Yesus a na nangi degsi minjrsiqa koba na qobun na gilsib Betsaida qureq di tirieb. Tiryosib mandamq ainabqa tamo qudei nangi na tamo bei nam qandimyej qaji a Yesus aqa areq osi bosib minjeb, “Ni ino ban aqa gateq di atimqa a olo boleosim nam poiyyas.” ²³ Onaqa Yesus na tamo di aqa ban ojsiqa qure polomq osi gilsiq aqa namdamuq di misel atetej. Osiqa aqa gateq di aqa ban atsiqa nenemyej, “Ni sawa unqa kere e?” ²⁴ Onaqa a nam atsiqa marej, “E tamo nangi unjronum nangi namtan bul anjileqnu.” ²⁵ Onaqa Yesus na tamo di aqa namdamuq di aqa ban olo atnaqa a nam atej namdamu bole suwanej. A sawa kalil geregere unej. ²⁶ Onaqa Yesus na minjej, “Ni ino talq gilime. Ni qure miligiq gilaim.”

Yesus a tamo yai? Pita na ubtej

²⁷ Onaqa Yesus a na aqa angro nangi olo joqsiqa koba na walwelosib Sisaria Filipai qure nango sawaq di brantosib gamq dia Yesus na aqa

angro nangi endegsi nenemnjrej, “Tamo ungasari nangi e nuboqnsib nangi e yai qa mareqnub?” ²⁸Onaqa nangi na minjeb, “Tamo qudei nangi mareqnub, ni Jon yansnjro qaji tamo. Tamo qudei nangi mareqnub, ni Elaija. Ariya qudei nangi mareqnub, ni Qotei aqa medabu o tamo nangi nami soqneb deqaji bei.” ²⁹Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, “Ningi segi e nuboqnsib ningi e qa kiersib mareqnub?” Onaqa Pita na minjej, “Ni segi qujai Kristus Qotei na qarinjmej qaji.” ³⁰Pita a anjam degsi ubtonaqa Yesus na aqa angro nangi singila na getentnjrsiqa minjrej, “Ningi anjam di tamo qudei minjraib.”

Yesus a moio qa ti a olo subq na tigelo qa ti anjam marej

³¹Osiqa minjrej, “E Tamo Angro. Deqa bunuqna e jaqatinj koba oqai. Juda tamo kokba ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti e qoreibosib lubsib moiottbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” ³²Yesus a anjam degsi ubtsiq nangi minjrnaqa Pita a qusiqa Yesus osiqa qalaq gilsiq njrintosiq minjej, “Ni anjam degsi maraim.” ³³Onaqa Yesus a bulosiqa aqa angro nangi kokoqnjrej. Osiqa olo Pita koqyosiq njrintosiq minjej, “Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo nango areqalo dauryonum. Daurysim agi ni na anjam di merbonum.”

³⁴Osiqa tamo ungasari kalil nangi ti aqa segi angro nangi ti metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratosim bati gaigai aqa segi njamburbas qoboiosim e daurboqnem. ³⁵Di kiyaga? Tamo bei a aqa segi njambile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa ti ijo anjam bole qa ti are qalsimqa aqa segi njambile uratqas di a olo njambile bole oqas. ³⁶Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyqas di mondonj aqa segi qunun padalqas. Yimqa ñoro dena a kiersim aqaryaiyqas? Di keresai. ³⁷Aqa qunun padalqas di a awai kie atsim dena aqa qunun olo njambile sqas? Di keresai. ³⁸Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nangi Qotei tore i qoreiyosib une atsib laqnub. Deqa tamo bei a ijo ñam qa ti ijo anjam qa ti jemaikyqas di mondonj e Tamo Angro e ijo Abu aqa rianj na ti ijo Abu aqa lanj angro nango rianj na ti bosiyqa e kamba tamo di aqa ñam metqajqa jemaibqas.”

9 ¹Osiqa minjrej, “Ningi quiye. E bole mernjgwai. Tamo qudei ijo areq endia tigelejunub qaji nangi morenosaisoqnibqa Qotei a singila ti bosim nunjo Mandor Koba sosim ningi taqatngesoqnm ningi unqab.”

Yesus a mana goge dia aqa jejamu bulyonaq aqa angro qalub nangi unobeiteb

²Yesus a na nangi anjam degsi minjrsiq koboonaqa bati 6-pela onaqa a tigelosiq Pita na Jems na Jon na nangi qalub joqsiqa koba na mana

goge kobaq oqeb. Nangi segi qalub oqsib di soqneb. Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq nangi unobeiteb. ³Aqa gara dego tulan pulonosi qatekritej. Tamo bei na gara yansqas di a degsim qatqa keresai. ⁴⁻⁵Onaqa tamo aiyel brantosib Yesus ombla na anjam maroqneb. Tamo aiyel di Moses wo Elaija wo. Nangi aiyel brantonabqa Yesus aqa angro nangi na unjrsibqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, Moses wo Elaija wo bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa ni marimqa iga tal kiñilala qalub gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.” ⁶Nangi tulan ulaugeteb deqa Pita a anjam bei marqa saiiyonaqa lanja marej. ⁷Onaqa lanbi aisiqa nangi kabutnjrnaqa lanbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq nangi queb, “Endi ijo Angro qujai e na tulan qalaqalaiyeqnum qaji. Nangi aqa anjam quetoqniye.” ⁸Onaqa Yesus aqa angro nangi bulosib nam ateb nangi tamo aiyel di olo unjrosai. Yesus a segi nangi koba na sonab uneb.

⁹Ariya nangi Yesus ombla manaq dena olo aioqnsibqa Yesus na minjrej, “Kumbra ningi mana goge di unonub qaji di ubtsib tamo qudei minjraib. Bunuqna e Tamo Angro moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa ningi na ubtsib minjroqnaqab.” ¹⁰Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusib segi segi maroqneb, “Yesus a kiyaaq subq na tigelqa marqo? Anjam di aqa utru iga poigosai.” Degsi marsibqa Yesus aqa anjam di nango areqaloq di atnab soqnej. ¹¹Osib Yesus minjeb, “Dal anjam qalie tamo nangi mareqnuq, ‘Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna bqas.’ Anjam di kiyaaq degsib mareqnuq?” ¹²Onaqa Yesus na minjrej, “Nango anjam di bole. Elaija a namo bosim tamo ungasari kalil nango areqalo gereiyetnjrsim soqnimqa bunuqna Kristus bqas. Qotei aqa anjam nami degsib nengrenyeb unu. ¹³Ariya e ningi endegsi merngwai. Elaija agi bej. Bonaqa kumbra kalil nangi a qa yqajqa are soqnej qaji agi yeb. Ysibqa agi qaleb. A qa nami anjam degsib nengrenyeb unu. E Tamo Angro dego degsib kumbra uge ebqab. Anjam di dego nami nengrenyeb unu.”

Yesus na angro mel mondor uge ti so qaji a boletej

¹⁴Ariya Yesus na aqa angro qalub nangi di joqsiqu koba na manaq dena olo aisib nam ateb mana utruq dia Yesus aqa angro nangi ti dal anjam qalie tamo qudei ti anjam na qoteqnaq unjreb. Tamo ungasari tulan gargekoba nangi dego mana utruq dia Yesus qa tarijosib aqa angro nangi kainjnresonab unjreb. ¹⁵Onaqa tamo ungasari kalil nangi Yesus unsibqa nangi tulan prugeleposib gurgur ti aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, kaiye.” ¹⁶Degsi minjnabqa Yesus na aqa angro nangi nenemnjrej, “Ningi anjam kie qa dal anjam qalie tamo nangi ti anjam na qoteqnuq?” ¹⁷Onaqa tamo ungasari nango ambleq dena tamo bei brantosiqu Yesus minjej, “O Qalie Tamo Koba, e ijo angro mel osi bonum agiende. Ni na boletqajqa deqa osi bonum. A mondor uge ti. Deqa aqa medabu getenyejunu. ¹⁸Mondor uge dena aqa

jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa ara gijiriqtoqnsiqa tindaneqnu. Oqnsiqa maul aieqnu. Deqa e na ino angro nangi minjronum, ‘Ninggi mondor uge di wiyiye.’ Minjronumqa nangi na wiyqa yonub keresaiinjrqo.”

¹⁹Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, “Ninggi tamo unggasari bini bati endeqa unub qaji nungo areqalo e qa singilatosai bolesai? Bati gembub e ninggi koba na sosiyqa nungo gulube di qoboioyqnqai? Angro mel di ijo areq osi boiye.” ²⁰Onaqa osi bonabqa mondor uge dena Yesus unsiqa angro di qunjimyonanaqa a mandamq aisiqa belbelonaqa aqa medabuq na maul aioqnej.

²¹Onaqa Yesus na angro di aqa abu nenemyej, “Bati gembub a degesoqnej?” Onaqa minnej, “A angro kiñala qa degesoqnej agi bini unu. ²²Mondor uge na a qalsim moiotaqa oqnsiqa bati gaigai a namyuoq o yaq waiyeqnu. Deqa ni na iga aqaryaigwa kereamqa aqaryaige.” ²³Onaqa Yesus na minnej, “‘Kereamqa’ degsi merbaim. Ni e qa ino areqalo singilatqam di ni kumbra kalil yqa kere.” ²⁴Onaqa tamo dena lelenosiqa Yesus minnej, “E ni qa ijo areqalo singilatonum di ijo areqalo olo gulubeibeqnu. Deqa ni na aqaryaibimqa e geregere ijo areqalo ni qa singilatsiy sqai.” ²⁵Onaqa tamo unggasari tulan gargekoba nangi gurgur ti bosib Yesus aqa areq di koroeqnaqba Yesus a nangi unjrsiqa mondor uge di njirintosi minnej, “Ni mondor uge. Ni na angro di aqa dabkala getentonom. Ni aqa medabu dego getentonom. Deqa ni angro di uratosim ulan. Olo aqa jejamuq gilaim.” ²⁶Degsi minjnaqa mondor uge a lelenkobayosiqa angro di singila na qunjimyosiqa a uratosiq ulanej. Ulanonaqa angro di a moiobulosiqa neiesonaqa tamo qudei nangi unsib mareb, “A moiqa.” ²⁷Onaqa Yesus na angro di aqa ban titonaqa a boleosi qigelej.

²⁸Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa areq lumu bosib nenemyeb, “Iga kiyaqa mondor uge di wiyqa yonumqa keresaiigwo?” ²⁹Onaqa Yesus na minnej, “Ninggi mondor uge deqaji winjrqa osibqa Qotei pailyqab dena qujai ninggi na mondor uge winjrib jaraiqab. Gam bei na sai.”

Yesus a olo aqa moio qa ti a olo subq na tigelo qa ti anjam marej

³⁰Onaqa Yesus a na aqa angro nangi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib Galili sawa ambleq na walwelosib giloqneb. Tamo unggasari nangi a qa qalieaib deqa nangi uliosib giloqneb. ³¹Giloqnsibqa gamq dia Yesus na aqa angro nangi anjam endegsi minnej, “E Tamo Angro. Deqa jeu tamo nangi na e ojsibqa qaja tamo nango banq di atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” ³²Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa anjam di geregere poinjrosai. Deqa nangi a olo nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa angro nangi angro yai a segi qujai ñam ti tigelqas deqa anjam na qotoqneb

³³Ariya nangi gilsib Kaperneam qureq di branteb. Brantosib tal bei gogetosib di sosibqa Yesus na aqa angro nangi endegsi nenemnnej, “Ninggi

gamq dia anjam kie qa anjam na qotoqnab?” ³⁴Onaqa nangi mequmosib soqneb. Di kiyaga? Nangi gamq dia angro yai a segi qujai tamo ñam ti tigelqas deqa anjam na qotoqnab. ³⁵Onaqa Yesus a awoosiq aqa angro 12-pela nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Nungo ambleq di angro bei a ñam ti tigelqa marsimqa a mati nungo kanjal tamo soqnem. Osimqa a ñam ti tigelqas.” ³⁶Yesus a na nangi degsi minjrsiq angro kiñala bei osiq a nango ambleq di tigeltosiq olo soqonyosiq a nangi minjrej, ³⁷“Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa angro kiñala endego bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas. Tamo a e osim geregereibqas di a na e segi geregereibqasai. A na ijo Abu e qarinqbej qaji di dego osim geregereiyqas.”

Tamo nangi iga jeutgosaieqnub qaji nangi iga koba na wau qujai

³⁸Onaqa Jon na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni que. Iga tamo bei unem. A ino ñam na mondor uge nangi winjreqnaqa iga na unsimqa saidyem. Di kiyaga? A iga koba na wauosaieqnu deqa.” ³⁹Onaqa Yesus na minjej, “Ningi a saidyaib. A ijo ñam na manwa bei babtqas di kere. Deqa a urur e misilinqbasai. ⁴⁰Tamo nangi iga jeutgosaieqnub qaji nangi iga koba na wau qujai. ⁴¹Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Kristus aqa angro.’ A degsi are qalsimqa tamo di ya qaryimqa ya tigsim anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Yimqa aqa awai bole di tamo bei na olo yayqa keresai.

Tamo bei na angro kiñala bei osim kumbra ugeq waiyqas di kumbra tulan uge

⁴²“Tamo bei na ijo angro kiñala endego bei e qa aqa areqalo singilatqo qaji di osim uneq waiyqas di uge. Tamo qudei nangi na tamo di ojsib meniñ kobaquja osib sil na aqa kakoroq di tontosib waiyib ya robuq aisim moiqas di kere. ⁴³⁻⁴⁴Ino ban na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ban di gentsim waiy. Ni ban genjo sosimqa ino ban na une bei yqasai di kere. Di ni ñambile gaigai sqam. Ariya ni ban ayel ti sosimqa ino ban na une yqam di keresai. Di Qotei na ni ñamyuoq waimqas. Ñamyuo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. Ñamyuoq dia tamo nango ambli bati gaigai sosibqa nangi morenqa keresai. ⁴⁵⁻⁴⁶Ino singa na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa singa di gentsim waiy. Ni singa genjo sosimqa ino singa na une bei yqasai di kere. Di ni ñambile gaigai sqam. Ariya ni singa ayel ti sosimqa ino singa na une yqam di keresai. Di Qotei na ni ñamyuoq waimqas. Ñamyuo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. Ñamyuoq dia tamo nango ambli bati gaigai sosibqa nangi morenqa keresai. ⁴⁷Ino ñamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ñamdamu di otorosim waiy. Ni ñamdamu qujai ti sosimqa ino ñamdamu na une bei yqasai di kere. Di Qotei a ino Mandor Koba sosim ni taqatmqas. Ariya ni ñamdamu ayel ti

sosimqa ino n̄amdamu na une yqam di keresai. Di Qotei na ni n̄amyuoq waimqas. ⁴⁸N̄amyuo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. N̄amyuoq dia tamo nango ambli bati gaigai sosibqa nangi morenqa keresai.

⁴⁹“Ningi quie. Tamo nangi bar oqnsib ingiq di atoqnsib Qotei atraiyeqñub. Dego kere n̄amyuo na ningi kalil ekritqas.

⁵⁰“Bar a bole. A qajarara koba. Ariya bar aqa qajarara koboqas di ingi kie na olo qajaratqas? Di keresai. Dego kere ningi bar bul sosibqa nungo was nangi koba na geregere lawo na laqniye.”

Tamo a uña uratqa kere e? Yesus a deqa anjam bei marej

10 ¹Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrej. Osiqa sawa di uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej. A di sonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi olo bosib aqa areq di koroonabqa aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo dauryosiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.

²Onaqa Farisi nangi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib nangi a ojqaqqa deqa laña gisan̄yosib endegsib nenemyeb, “Tamo bei na aqa uña uratqa kere e? Gago dal anjamq di degsi unu e?” ³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi segi qalie deqa ningi mariye. Moses a nami dal anjam kiersi marej?” ⁴Onaqa nangi na minjeb, “Moses a nami endegsi marej, ‘Tamo bei na aqa uña uratqa osimqa pepa bei nengren̄yosim yosim di a uratqas.’” ⁵Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi Qotei aqa anjam quqwajqa tulan asgimo ani deqa Moses a dal anjam degsi nengren̄yej. ⁶Ningi quie. ‘Tulan nami Qotei a mandam ti ingi ingi kalil ti gereiyosiqa bati deqa a tamo wo uña wo dego gerein̄jrej. ⁷⁻⁸Deqa tamo bei na aqa ai wo abu wo nangi uratn̄jrsimqa aqa n̄auqali wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa nangi olo jejamu aiyel sqasai. Nangi jejamu qujai sqab. ⁹Qotei na nangi aiyel turtn̄jrco deqa tamo bei na olo potn̄jrai.”

¹⁰Yesus a na Farisi nangi anjam degsi min̄jrsiqa a tal bei miligiq gilsiq di sonaqa aqa angro nangi aqa areq bosib aqa anjam deqa nenemyeb.

¹¹Nenemyonabqa minjrej, “Tamo bei na aqa n̄auñ uratosimqa olo uña bei oqas tamo dena aqa n̄auñ kumbra uge yqas. ¹²Uña a dego aqa gumbulun̄ uratosimqa olo tamo bei oqas uña dena aqa gumbulun̄ kumbra uge yqas.”

Yesus a marej, “Ningi na angro du du nangi ijo areq bqajqa saidn̄jraib.”

¹³Onaqa tamo ungasari qudei nango angro du du nangi Yesus na aqa ban̄ nango gateq di atetn̄jrqaqqa marsibqa joqsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa angro nangi na saidn̄jrsib minjreb, “Nungo angro du du nangi joqsib endeq baib.” ¹⁴Degsib saidn̄jreb deqa Yesus na aqa angro nangi n̄irin̄tn̄jrsiqa minjrej, “Angro du du nangi metn̄jribqa ijo areq bebe. Nangi saidn̄jraib. Di kiyaya? Tamo ungasari nangi angro du du dego bul

sqab di Qotei a nango Mandor Koba sosim nangi taqatnjrqas. ¹⁵Ningi quie. E bole merngwai. Tamo bei a angro du du nangi dego bul sqasai di Qotei na a osim taqatqasai. Deqa a nango Mandor Koba sqa keresai dego.” ¹⁶Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrnsiq angro du du nangi di soqonjrsiq aqa ban nango gateq di atetnjrsiq nangi qa Qotei pailiej.

Tamo bei ñoro koba ti soqnej qaji a Yesus ombla anjam mareb

¹⁷Osiqa dena tigelosiq gam dauryosiq gileqnaqa tamo bei urur ti aqa areq bosiqa aqa singaq di singa pulutosiq nenemyej, “O Qalie Tamo Bole, e kumbra bole kie dauryosiy dena e ñambile gaigai sqai?” ¹⁸Onaqa Yesus na kamba minnej, “Ni kiyaa e tamo bole qa merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole. ¹⁹Ariya ni Qotei aqa dal anjam qalie unum. ‘Ni tamo bei qalsim moiotaim. Ni tamo bei aqa uña jejamu ojetaim. Ni bajinaim. Ni tamo bei aqa jejamu laña gisanym. Ni was bei aqa ingi bei laña gisan na yayaim. Ni ino ai wo abu wo nango sorgomq di geregere sosimqa nango anjam dauryoqne.” ²⁰Onaqa tamo dena olo Yesus minnej, “O Tamo Koba, e angro kiñala qa dal anjam di kalil dauryosim boqnem agi bini degsi unum.” ²¹Onaqa Yesus a tamo di koqyosiq qalaiyosiq minnej, “Ni dal anjam di kalil dauryosim keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni gilsim ino ingi ingi kalil qarinyosim silali osim tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi jeisi enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Yimqa bunuqna ni lañ qureq dia awai bole itqam.” ²²Yesus a na tamo di degsi minjnaq qusiqa aqa ingi ingi kalil qa are tulañ gulubeiej. A ingi ingi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa ulañej.

²³Onaqa Yesus a na aqa angro nangi koqnjrsiq endegsi minjrej, “Tamo ungasari ingi ingi koba ti unub qaji nangi Qotei na taqatnjrsim nango Mandor Koba sqa marsibqa lañ qureq oqwajqa bangi koba.” ²⁴Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa anjam di qusibqa nangi tulañ prugeleneb. Onaqa Yesus na olo minjrej, “O ijo angro, ningi quie. Tamo ungasari nangi Qotei na taqatnjrsim nango Mandor Koba sqa marsibqa lañ qureq oqwajqa bangi koba. ²⁵Kamel a yumba miligiq gilqajqa tulañ bangi koba. Dego kere tamo ungasari ingi ingi koba ti unub qaji nangi Qotei na taqatnjrsim nango Mandor Koba sqa marsibqa lañ qureq oqwajqa tulañ bangi koba.” ²⁶Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa anjam di qusibqa olo tulañ prugelenosib segi segi maroqneb, “Yesus a anjam degsi mergwo deqa tamo yai nangi ñambile gaigai sqa kere?” ²⁷Onaqa Yesus a nangi koqnjrsiq minjrej, “Tamo nangi segi ñambile sqa keresai. Ariya Qotei a kumbra kalil yqa kere.”

²⁸Onaqa Pita na Yesus minnej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago ingi ingi kalil uratosimqa ni daurmonum.” ²⁹⁻³⁰Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi quie. E bole merngwai. Tamo kalil e qa ti ijo anjam bole qa

ti are qaloqnsib nango segi tal uratosib nango was nangi, nango jaja nangi, nango ai wo abu wo nangi, nango angro nangi ti nango wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab tamo nangi di Qotei na tal, was, jaja, ai, angro, wau gargekoba olo enjrqas. Yimqa tamo qudei nangi na nangi ugeugeinjroqnbqab. Ariya mondonj nangi nambile gaigai sqab. ³¹Ninggi quieye. Tamo gargekoba bini ñam koba ti unub qaji nangi mondonj ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam saiqoji unub qaji nangi mondonj ñam koba ti tigelqab.”

Yesus a olo aqa moio qa ti a subq na tigelo qa ti anjam marej

³²Osiqa Yesus a na aqa angro nangi joqsiqa koba na gam dauryosib Jerusalem qureq aioqneb. Aioqnsibqa Yesus a namoeqnaqa aqa angro nangi bunuqna dauryoqnsibqa are tonjtonjroqnej. Tamo ungasari qudei gam na dauryoqneb qaji nangi dego ulaosi aioqneb. Onaqa Yesus a na aqa angro 12-pela nangi segitnjrsiqa Jerusalem dia a une kie turqas deqa nangi sainjrej. ³³⁻³⁴A na nangi endegsi minjrej, “Ninggi quieye. Iga Jerusalem aieqnum. E Tamo Angro deqa Jerusalem dia jeu tamo nangi na e osib dal anjam qalie tamo nangi ti atra tamo kokba ti nango banq di e atqab. Yimqa nangi na e ojsib ijo jejamu laña gisanjyosib merbqab, ‘Ni une ti. Deqa ni moiqam.’ Nangi na e degsib gisanjbosib e ojsib tamo nangi Qotei aqa ñam qaliesai qaji nango banq di e atqab. Yimqa nangi na e ojsib misilinjboqnsib miselboqnsib bu toqonj na e kumbainjboqnbqab. Osib e namburbasq di lubsib moiottbqab. Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

Jems wo Jon wo nangi tamo kokba sqajqa deqa Yesus minjeb

³⁵Onaqa Sebedi aqa njiri aiyel Jems wo Jon wo nangi Yesus aqa areq bosib minjeb, “O Qalie Tamo Koba, aqo aiyel anjam bei mermonam ni gago anjam dauryqa kere kio?” ³⁶Onaqa Yesus na nangi aiyel nenemnjrej, “E ninggi kienrgwajqa deqa ninggi e qa bonub?” ³⁷Onaqa nangi aiyel na Yesus nenemyeb, “Mondonj ni rianj koba ti lanj goge dena bosim gago Mandor Koba sosimqa bati deqa ni marimqa aqo aiyel ino banj woq di ino banj qonanq di awoqom.”

³⁸Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam ninggi merbonub di aqa utru ninggi geregere poingosai. E jaqatinj koba oqai. Jaqatinj di ya uge uyo bul. E gulube koba dego oqai. Gulube di tamo nangi ya tuqtjnro bul. Jaqatinj ti gulube ti e oqai di ninggi aiyel dego oqa kere e?” ³⁹Onaqa nangi na minjeb, “Od, aqo aiyel oqa kere.”

Onaqa Yesus a na olo nangi aiyel minjrej, “Bole, jaqatinj e oqai di ninggi dego oqab. Gulube e oqai di ninggi dego oqab. ⁴⁰Ariya mondonj tamo yai nangi ijo banj woq di ijo banj qonanq di awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo nangi Qotei na giltnjrej qaji nangi segi ijo banj woq di ijo banj qonanq di awoqab.”

⁴¹Yesus aqa angro 10-pela nango namgalaq dia nangi aiyel aube wo na anjam di Yesus minjeb deqa nangi qusib nangi aiyel qa njirineb. ⁴²Onaqa Yesus na aqa angro 10-pela nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Ningi qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nangi minjin na tamo ungasari nangi taqatnjroqnsibqa singila na anjam minjreqnub. ⁴³Ariya kumbra di nungoq di sai. Nungo ambleq di angro bei a nam ti tigelqa marsimqa a mati nungo wau tamo soqnem. Osimqa a nam ti tigelqas. ⁴⁴Nungo ambleq di angro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nungo wau tamo sosimqa ningi kangalngonem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas. ⁴⁵E Tamo Angro. Ningi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniye. Tamo nangi na e aqaryaibosib wauetbqajqa e deqa bosai. E na tamo nangi wauetnjrqqa bem. E na tamo ungasari gargekoba nangi aqaryainjrsiy ijo segi nambile uratosiy nangi elenqai. E deqa bem.”

Yesus a na tamo bei namdamu getejo di boletej

⁴⁶Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiq koboonaqa nangi joqsiqu koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko qure uratosib aieq nabqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi Yesus dauryosib koba na aioqneb. Aieq nabqa tamo bei namdamu getejo aqa nam Bartimeus a gam qalaq di awesosiqu tamo ungasari nangi silali qa njlnjroqnej. Bartimeus a Timeus aqa njiri. ⁴⁷A gam qalaq di awesosiqu anjam endegsi quej, “Yesus Nasaret qaji a beqnu.” A degsi qusiqu tulan koba lelenosiq marej, “O Yesus, Devit aqa njiri, ni e qa are ugeimeme.” ⁴⁸Onaqa tamo ungasari gargekoba Yesus dauryosib aioqneb qaji nangi na Bartimeus njrintosib minjeb, “Ni lelenkobaaaim. Kiri.” Degsib minjeq nabqa a nango anjam quetnjrosai. A olo tulan koba lelenosiq Yesus minjoqnej, “O Devit aqa njiri, ni e qa are ugeimeme.” ⁴⁹Onaqa Yesus a tigelosiqu tamo ungasari nangi minjrej, “Tamo di metibqa ijo areq beme.” Onaqa nangi na tamo namdamu getejo di metosib minjeb, “Ni are singilat. Ni tigel. Yesus a ni metmeqnu.” ⁵⁰Degsi minjnab qusiqu aqa gara taqal atsiqa urur tigelosiqu Yesus aqa areq bej. ⁵¹Bonaqa Yesus na nenemyej, “E ni kiermqajqa deqa ni e qa lelenoqnam?” Onaqa minjej, “O Tamo Koba, e olo nam poibim sawa unqajqa deqa e ni qa lelenoqnam.” ⁵²Onaqa Yesus na minjej, “Ni e qa ino areqalo singilatunum deqa e ni boletmqai. Deqa ino namdamu olo poimimqa ni gile.” Degsi minjnaqa aqa namdamu poiyoonaqa sawa unsiqu tigelosiq Yesus dauryosiq aiej.

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq walwelosiq Jerusalem qureq aiej

11 ¹Ariya Yesus aqa angro nangi koba na walwelosib aisib Jerusalem qure jojomyosib Betfage qure ti Betani qure ti dia branteb. Qure aiyel di agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa angro aiyel

qariñjrsiqa minjrej, ²“Ningi aisib qure bei agi jojomq di unu di brantosib donki bei tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaiqnej qaji. Ningi donki di unsib sil palontosib titosib osi boiye. ³Ningi sil palontoqnibqa tamo qudei nangi na nenemrgwab, ‘Ningi kiyaaq donki aqa sil palonteqnub?’ Degsib nenemrgibqa ningi na endegsib minjriye, ‘Tamo Koba a wau ti deqa iga donki sil palontsim osi gilqom. Yaintim aqa wau koboamqa a na olo qariñyim bqas.’” ⁴⁻⁵Yesus a na nangi aiyel degsi minjrsiqa qariñjnarnaqa aisib gam jojomq di donki di uneb. Donki di nami tal meq di tontonab sonaq uneb. Unsib sil palonteqnabqa tamo qudei gamq di tigelesoqneb qaji nangi na nangi aiyel nenemjnreb, “Ningi kiyaaq donki aqa sil palonteqnub?” ⁶Onaqa nangi aiyel na anjam Yesus a nami minjrej qaji di olo minjreb. Minjrnab odjnabqa donki di osib Yesus aqa areq osi beb. ⁷Bosib nango aiyel gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tunabqa Yesus a segi donki gogetosiq quraq di awoej. ⁸Awoonaqa donki a walwelosi aieqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi belejosib nango segi gara jugo piqtelenosib gamq dia tuelenjoqneb. Tamo qudei nangi nañuq dena ñam banga ti tuwom banga ti gingeñyosibqa osi bosib di dego gamq dia tuelenjoqneb. ⁹Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo ungasari namooqneb qaji nangi ti bunuoqneb qaji nangi ti tulan koba lelenoqnsibqa maroqneb, “O Tamo Koba Qotei, iga ni qa tulan areboleboleigwo. Tamo a bqo endi ino ñam na bqo. Deqa ni na a osim tulan geregereiyime. ¹⁰A na gago moma qeli Devit aqa wau osimqa a kamba gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bqo. Deqa ni na a tulan geregereiyime. O Qotei lañ goge di unum qaji, iga ino ñam soqtoqnqom!” Tamo ungasari nangi degoqnsib lelen ti Yesus dauryoqneb.

¹¹Onaqa Yesus a walwelosi gilsiq Jerusalem qureq di brantosiq atra tal koba miligiq gilej. Gilsiq ingi ingi kalil atra tal miligiq di soqnej qaji di koqyoqnsiq laqnej. Bilaqtonaqa a olo atra tal koba uratosiq aqa segi angro 12-pela nangi joqsqa koba na puluosib Betani qureq aieb.

Yesus a qura minjej, “Ni olo bunu geitqasai.”

¹²Nebeonaqa nangi olo tigelosib Betani qure uratosib gileb. Nangi giloqnsibqa gamq di Yesus a mamyej. ¹³Onaqa a isaq na ñam atsiqa qura banga ti sonaq unsiq aqa gei unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Geitqa bati sai deqa banga segi sonab unej. ¹⁴Unsiqa qura di minjej, “Ni olo bunu geitqasai. Tamo bei a bosim ino gei bei oqasai.” Degsi minjnaqa aqa angro nangi queb.

**Yesus a na tamo ungasari ingi ingi qariñyeleneb
qaji nangi atra talq dena winjrej**

¹⁵Onaqa nangi walwelosi gilsib Jerusalem qureq di brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsqa ñam atej tamo ungasari gargekoba nangi

inggi ingi qariŋyelenoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa nanŋi winjrnaq jaraieb. Tamo unŋasari silali piloqneb qaji nanŋi ti tamo unŋasari binonŋ qariŋysib dena silali oqneb qaji nanŋi ti nanŋo jar ti jaram ti bilbelyosiqa nanŋi dego winjrnaq jaraieb. ¹⁶Osiqa tamo unŋasari atra tal miligiq na ingi ingi osi laqneb qaji nanŋi dego saidnjrsiqa winjrnaq jaraieb. ¹⁷Ariya nanŋi kalil jaraieqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenŋrenyeb unu, ‘Ijo tal endi tamo unŋasari kalil nanŋo pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya niŋgi olo tal endi ugetonubqa a bajin tamo nanŋo tal bulqo.”

¹⁸Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanŋi ti Yesus aqa anjam di qusibqa nanŋi a qa ulaosib a qalib moiŋqajqa gam ŋamoqneb. Di kiyaya? Tamo unŋasari kalil nanŋi Yesus aqa anjam quqwajqa tulan arearetnjroqnej deqa. ¹⁹Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa anŋro nanŋi koba na olo Jerusalem qure uratosib aieb.

**Niŋgi ingi bei qa Qotei pailyqa osibqa endegsib
are qaliye, “Ingi di Qotei na ebqas.”**

²⁰Nebeonaqa nanŋi olo tigelosib gam dauryosib giloqnsib qura di olo uneb utru ti kalil laosiq moiŋej. ²¹Onaqa Pita a anjam Yesus na nami qura minjrej qaji deqa olo are qalsiqa Yesus minjrej, “O Tamo Koba, ni unime. Qura ni ya niriŋtem qaji agi laosiq moiŋo.” ²²Onaqa Yesus na aqa anŋro nanŋi endegsi minjrej, “Niŋgi Qotei qa nunŋo areqalo singilatoqniye. ²³Niŋgi quiye. E bole mernŋwai. Tamo bei na mana kobaquja endi minjqas, ‘Ni tigelosim yuwalq aie.’ A Qotei qa aqa areqalo singilatosimqa a mana degsi minjsim endegsi are qalqas, ‘Bole, mana a na ijo anjam dauryqas.’ Degsi are qalsim minjqas mana a aqa anjam di dauryosim tigelosim yuwalq aiŋas. ²⁴Deqa niŋgi quiye. Niŋgi ingi bei qa Qotei pailyqa osibqa endegsib are qaliye, ‘Ingi di Qotei na ebqas.’ Degsib are qalsib pailyqab di a enŋwas. ²⁵Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa tamo bei qa niriŋ ti soqnimqa mati aqa une di kobotosim ariya niŋgi Qotei pailyye. Yimqa nunŋo Abu laŋ qureq di unu qaji a kamba nunŋo une kalil kobotetŋwas. ²⁶Ariya niŋgi tamo di aqa une kobotetŋqasai di nunŋo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego nunŋo une kobotetŋgwasai.”

**Gate nanŋi na Yesus nenemyeb, “Ni singila
qabe na osim kumbra endi yeqnum?”**

²⁷Yesus a na aqa anŋro nanŋi anjam degsi minjrŋsiq koboonaqa nanŋi koba na walwelosib gilsib olo Jerusalem qureq di branteb. Brantosib Yesus a olo atra tal koba miligiq gilsiq dia walweleqnaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanŋi ti Juda gate nanŋi ti Yesus aqa areq bosib nenemyeb, ²⁸“Ni iga merge. Ni singila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa ni bosim wau endi yeqnum?”

²⁹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E kamba anjam bei nŋngi nenemŋgwai. Nenemŋgitqa nŋngi e merbibqa e yai na qarŋbonaq bosim wau endi yeqnum di ubtsiy merŋgwai. ³⁰Nŋngi na merbiye. Yai na Jon qarŋyonaqa bosiqa tamo ungasari nŋngi yansnjroqnej? Qotei na kio? Tamo bei na kio?”

³¹Onaqa nŋngi Yesus aqa anjam di qusibqa nŋngi segi segi qairosib maroqneb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qarŋyey,’ degsi minjqom di a na iga mergwas, ‘Kiyaqa nŋngi Jon aqa anjam quetosai?’ ³²Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qarŋyey,’ degsi minjqom di tamo ungasari nŋngi njirŋosib bosib iga lugwab. Di kiyaga? Nŋngi mareqneb, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’” ³³Nŋngi degsib marsib deqa olo Yesus minjeb, “Yai na kio Jon qarŋyey di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nŋngi degsib merbonub deqa e dego yai na qarŋbonaq bosim wau endi yeqnum di nŋngi merŋwasai.”

Wain wau taqato tamo uge nŋngi qa yawo anjam

12 ¹Yesus a na nŋngi degsi minjrsiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a tigelosiqqa aqa wauq gilej. Gilsiqqa wain sil yageleŋosiqqa jeŋ qosej. Qoso koboonaqa meniŋ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib paraparayosib aqa ya di bilentqajqa deqa gereiyej. Osiqa wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei nango baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq di soqnej. ²Sonaqa wain gei melionaqa wau lanja na aqa kaŋgal tamo bei qarŋyonaqa wau taqato tamo nangoq aisiqa minjrej, ‘Wau lanja a na e qarŋbqo bonum. Deqa nŋngi wain gei ebibqa e na osi gilqai.’ ³Degsi minjrnaqa nŋngi na a ojsib qalougetosib wiyonab laŋa puluosi gilej. ⁴Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qarŋyonaqa wau taqato tamo nangoq aisiqa wain gei oqajqa minjrnaqa nŋngi na a dego ojsib aqa gate paratetosib tulaŋ ugeugeiyeb. ⁵Onaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qarŋyonaqa ainaqa a dego qalougetosib moioteb. Olo kaŋgal tamo gargekoba nŋngi qarŋnjreqnaqa aieqnaq qudei qalougetoqneb. Qudei qalsib moiotoqneb. ⁶Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘Ijo segi angro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji di qarŋyit aiqas di nŋngi a qalqasai. Nŋngi aqa anjam quetqab.’ ⁷Degsi are qalsiqa aqa segi njiri qarŋyonaqa aiej. Aieqnaqa wau taqato tamo nŋngi a unsibqa nŋngi segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi njiri. A na aqa abu aqa ŋngi ŋngi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiotosimqa wau endi iga na oqom.’ ⁸Degsib marsibqa wau lanja aqa njiri ojsib qalnab moinaqa aqa jejamu osib wau qalaq di waiyeb.

⁹Deqa nŋngi kiersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge nŋngi di kiernjrqa? Nŋngi quiye. A bosim nŋngi ñumsim moiotnjrqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei nango baŋq di uratetnjrimqa nŋngi na taqatesqab.

¹⁰ “Qotei aqa anjam bei unu. Ningi anjam di nami sisiyosai kio? Agi anjam nami endegsib nengrenyeb unu,

“Tal gereiyo qaji tamo nangi na tal aqa ai arqsisbqa uge qa marsib taqal waiyeb.

Onaqa tal aqa ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.

Tal aqa ai di tal singilatqajqa deqa tigeltej unu.

¹¹ Tamo Koba Qotei a segi na tal aqa ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum,

“Tal aqa ai di tulan bolequja.” ”

¹² Yesus a na atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti yawo anjam degsi minjrnaqa nangi qusib endegsib qalieeb, “Yesus a yawo anjam dena gago jejamu qametgwo.” Nangi degsib qalieosibqa minjin oqetnjrnaqa Yesus ojqa mareb. Ariya nangi tamo ungasari nangi ulainjrsib deqa nangi Yesus ojqa uratosib jaraieb.

Farisi nangi Yesus a anjam bei grotimqa a ojqaqqa deqa nenemyeb, “Iga Sisar takis yqom e?”

¹³⁻¹⁴ Jaraaiosib Farisi nangi ti Herot aqa wau tamo qudei ti nangoq gilsib minjreb, “Ningi Yesus aqaq gilsib a gisanysib anjam bei nenemyibqa a anjam grotimqa di iga qusim ojgom.” Degsib minjrsib nangi qarijnjrnaq Yesus aqa areq gilsib gisanysib minjeb, “O Qalie Tamo Koba, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo ungasari nangi minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti nangi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji nangi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil nangi minjreqnum. Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Takis atqom kio sai kio? Ni kiersi are qalonum?”

¹⁵ Onaqa Yesus a nango gisan anjam di poiyoanaqa minjrej, “Kiyaqa ningi e anjam bei grotitqa qusib ningi e ojqaqqa deqa gisanbeqnum? Menin silali bei osi boiye. Osbab e unqai.” ¹⁶ Degsi minjrnaqa nangi menin silali bei osi bosib osoryonab unsiq minjrej, “Menin silali quraq di tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu? Ningi merbiye.” Onaqa nangi na minjeb, “Di Sisar aqa ulatamu.” ¹⁷ Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa ingi ingi a qa olo yiye. Ariya Qotei aqa ingi ingi a qa olo yiye.” Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nangi tulan prugeleneb.

Tamo moreño qaji nangi olo subq na tigelqajqa anjam deqa Sadyusi nangi na Yesus nenemyeb

¹⁸ Onaqa bati qujai deqa Sadyusi tamo qudei nangi Yesus a nenemyqa beb. Sadyusi nangi mareqnum, “Tamo moreño qaji nangi olo subq na tigelqasai.” Deqa nangi bosib Yesus endegsib nenemyeb, ¹⁹ “O Qalie Tamo Koba, ni que. Moses a nami anjam endegsi nengrenyey, ‘Tamo bei

a moiimqa aqa ŋauqali angro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osimqa aqa was moiej qaji aqa angro ŋambabtetqas.’ Moses a nami anjam degsi nengrenyej. ²⁰Deqa ni que. Was 7-pela nangi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiej. A angro saiqoji. ²¹Onaqa aqa aube yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego moiej. A angro saiqoji. Onaqa aqa aube yala na olo uŋa di ej. Osiqa a dego moiej. A angro saiqoji. ²²Degsib gilsib was 7-pela kalil nangi uŋa qujai di osib moreneb. Nangi angro saiqoji. Nangi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiej. ²³Ni iga merge. Mondon subq na tigelo batiamqa tamo kalil nangi subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, nangi kalil uŋa qujai di eb.”

²⁴Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di aqa damu ningi poingosai. Qotei aqa siŋgila dego ningi poingosai. Deqa ningi anjam grotonub. Grotosib agi nenembonub. ²⁵Mondon tamo nangi subq na tigelosibqa nangi unatqasai. Nangi tamotqasai. Nangi laŋ angro bul laŋa sqab.

²⁶“Ariya tamo nangi moisib olo subq na tigelqab deqa e ningi endegsi nenemŋwai. Moses a nami Qotei aqa anjam bei nengrenyej di ningi sisiyosai kio? Agi Moses a anjam endegsi nengrenyej, ‘ŋam mariŋ miligiq dia puloŋeqnaqa Qotei a ŋam puloŋq di sosisqa Moses metosiq minjej, “E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.” ’ ²⁷Moses a anjam degsi nengrenyej. Qotei a tamo moreŋo qaji nango Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji nango Qotei. Anjam di ningi tulaŋ grotonub!”

Dal anjam kie a tulaŋ bolequja?

²⁸Onaqa dal anjam qalie tamo bei a bosiqa Yesus a Sadyusi nangi ti anjam na qoteqnab unjrej. Yesus a kamba anjam geregere olo Sadyusi nangi minjreqnaqa di qusiqa Yesus nenemyej, “Qotei aqa dal anjam kie a segi qujai tulaŋ bolequja? Dal anjam kie na dal anjam kalil buŋnjrejunu?”

²⁹Onaqa Yesus na minjej, “Dal anjam tulaŋ bolequja agi mermqai. ‘O Israel tamo ungasari, ningi quie. Gago Tamo Koba Qotei a segi qujai Qotei. ³⁰Deqa ningi gago Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyiye. Qalaqalaiyosib nungo are miligi ti nungo qunuŋ ti nungo areqalo ti nungo siŋgila ti kalil Qotei yekritiye.’ Dal anjam di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam kalil buŋnjrejunu. ³¹Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. ‘Ni ino segi jejamu gereieyqnum dego kere ino was nangi dego degsim geregereinjroqnime.’ Dal anjam boledamu aiyel agi mermonum. Dal anjam deqaji bei saiqoji.”

³²Onaqa dal anjam qalie tamo dena kamba Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni bole maronum. Qotei a segi qujai Qotei. Qotei bei saiqoji. ³³Iga a tulaŋ qalaqalaiyosim gago are miligi ti gago powo ti gago siŋgila ti kalil a yekritqom di kumbra bolequja. Iga gago segi jejamu gereieyqnum

dego kere gago was nan̄gi geregereinjroqnqom di dego kumbra bolequja. Dal anjam aiyel di tulan̄ boledamu. Iga Qotei atraiyqom di laña kiñala. Iga ingi bei ñamyuo na koitsim Qotei atraiyqom di dego laña kiñala. Ariya iga dal anjam aiyel di dauryqom di tulan̄ bolequja.”

³⁴Dal anjam qalie tamo di a tulan̄ poiyoṇaqa anjam degsi marnaqa Yesus a qusiqa min̄jej, “Ni anjam tulan̄ boledamu maronum. Deqa sokiñalayimqa Qotei a ni taqatmosim ino Mandor Koba sqas.”

Onaqa tamo ungasari nan̄gi olo anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Yesus a na tamo ungasari nan̄gi Kristus qa anjam bei nenemn̄rej

³⁵Ariya Yesus a atra tal koba miligiq di sosiqa a Qotei aqa anjam plaltosiq tamo ungasari nan̄gi min̄jroqnej. Osiqa anjam bei endegsi min̄rej, “Dal anjam qalie tamo nan̄gi mareqñub, ‘Kristus a Devit aqa ñiri.’ ³⁶Ariya Devit a segi nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba dego.’ Agi Qotei aqa Mondor na Devit aqa medabu siñgilatetonaqa endegsi marej,

‘Tamo Koba Qotei a na ijo Tamo Koba min̄jej,

‘Ni ijo bañ woq endi awo.

Awesoqnimqa e na ino jeu tamo kalil nan̄gi eleñosiy ino sorgomq di atitqa ni na nan̄gi taqatnjroqnqam.” ’

³⁷Agi Devit a segi marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a kiersi Devit aqa ñiri dego sqas?”

Dal anjam qalie tamo nan̄gi kumbra uge uge yoqnsib laqñub

Yesus a na tamo ungasari nan̄gi Qotei aqa anjam deqaji min̄jreqnaqa nan̄gi aqa anjam quqwajqa tulan̄ arearetn̄jroqnej. ³⁸Onaqa Yesus a Qotei aqa anjam bei palontosiq endegsi min̄rej, “Dal anjam qalie tamo nan̄gi kumbra uge uge yoqnsib laqñub. Deqa ñiñgi na nan̄go kumbra uge di geregere tenemtoqñiye. Tenemtsib nango kumbra di dauryaib. Nango kumbra uge agi ubtsiy mern̄gwai. Nan̄gi bati gaigai koro sawaq dia gara jugo olekokba jugoqnsib laqñibqa tamo ungasari nan̄gi na nan̄gi un̄jrsib nango ñam soqtetñrsib bañ ojetnjroqnqajqa deqa nan̄gi gara walaosi laqñub. ³⁹Nan̄gi bati gaigai Qotei tal miligiq dia tamo ñam ti nan̄go awo jaramq dia awooqñibqa tamo ungasari nan̄gi na nan̄gi un̄jrsib biñijn̄rqajqa deqa nan̄gi kumbra degyeqñub. Nan̄gi goio kokba bati qa giloqnsibqa tamo ñam ti nan̄go awo jaramq dia awooqñibqa tamo ungasari nan̄gi na nan̄gi un̄jrsib nango ñam soqtetñjrqaqja deqa nan̄gi kumbra degyeqñub. ⁴⁰Nan̄gi uña qobul nan̄gi gisañnjroqnsibqa nan̄go tal ti ingi ingi ti laña yain̄jreqñub. Nan̄gi qure ambleq dia tigeloqnsibqa tamo ungasari nan̄gi na nan̄gi un̄jrsib nango ñam soqtetnjroqnqajqa deqa nan̄gi pail olekokba yeqñub. Di gisañ koba. Deqa mondon̄ tamo nan̄go une qa pegijn̄rqa bati qa Qotei a nan̄gi tulan̄ ugeugeijn̄rqas.”

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di a Qotei yej

⁴¹Onaqa bati bei Yesus a olo atra tal miligiq gilsiqua silali ato qaji kulum jojomq di awoej. Awoosiqua ŋam atej tamo ungasari nanŋi bosib silali ateqnab unjroqnej. Ñoro tamo gargekoba nanŋi boqnsib silali tulaŋ kokba ateqneb. ⁴²Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqua meniŋ silali kiñilala aiyel segi waiyej. ⁴³Waiyonaqa Yesus na unsiqua aqa aŋgro nanŋi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi quiye. E bole merŋgwai. Uŋa qobul endi a ñoro tulaŋ saiqoji. Aqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi waiyekritqo. Aqa kumbra dena a na ñoro tamo kalil nanŋi buŋjrsiqua silali kobaquja atqo. ⁴⁴Ñoro tamo nanŋi silali koba ejunub. Nanŋi oto kiñala segi waiyonub. Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ saibolesai. Aqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi waiyekritqo.”

Yesus a marej, “Bunuqna jeu tamo nanŋi na bosib atra tal koba niñaqyqab.”

13 ¹Yesus a na aqa aŋgro nanŋi anjam degsi minjrsiq koboonaqa nanŋi joqsiqua koba na atra tal koba uratosib giloqnsibqa aqa aŋgro bei na minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni une. Atra tal endi tulaŋ bolequja. Meniŋ na atra tal walato qaji di tulaŋ boledamu!” ²Onaqa Yesus na kamba minjej, “Atra tal niŋgi unonub endi bunuqna jeu tamo nanŋi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjraqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segi segiqab.”

Gulube kokba brantelenqas. Yesus a deqa anjam marej

³Yesus a na degsi minjsiqua Oliv manaq oqsiq atra tal areiyosiq awesonaqa Pita na Jems na Jon na nanŋi qalub Yesus aqa areq bosibqa lumu nenemyeb, ⁴“Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo nanŋi bosib atra tal niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kie namoqna bamqa iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo?’”

⁵Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atsib soqniye. Tamo qudei nanŋi na niŋgi gisaŋgo uge. ⁶Bunuqna gisa gisaŋ tamo gargekoba nanŋi ijo ñam na boqnsib tamo ungasari nanŋi minjroqnqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo ungasari tulaŋ gargekoba nanŋi gisaŋnjroqnqab.

⁷“Ariya diŋo bati jojomonimqa niŋgi anjam endegsib quoqnqab, ‘Sawa bei beiq dia nanŋi aŋ na qotokobaiyeqnuib.’ Ariya niŋgi anjam di qusibqa niŋgi deqa tulaŋ prugaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa branteme. Ariya kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas. ⁸Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qoto tigeloqnsibqa segi segi qoto itnjroqnqab. Mandor kokba qudei nanŋi dego qoto tigeloqnsibqa mandor kokba qudei nanŋi qoto itnjroqnqab. Sawa bei

beiq dia mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati dego brantelenqas. Kumbra kalil di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ kiŋala eqnu dego kere.

⁹“Deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniye. Kumbra kalil di brantosaisoqnimqa tamo qudei naŋgi bosib niŋgi ijo segi aŋgro unub deqa ojelenjosib tamo kokba naŋgo ulatamuq dia niŋgi tigeltŋgoqnqab. Yimqa naŋgi na nuŋgo jejamuq di anjam gargekoba laŋa laŋa qametŋgoqnsib naŋgo Qotei tal miligiq dia niŋgi kumbaingonqab. Niŋgi ijo ñam ejunub deqa naŋgi na niŋgi olo joqoqnsib Rom naŋgo mandor kokba ti Rom naŋgo gate kokba ti naŋgo ulatamuq dia niŋgi tigeltŋgoqnqab. Bati deqa Qotei na niŋgi siŋgila eŋgoqnimqa niŋgi ijo anjam geregere minjroqnqab. ¹⁰Sawa sawa kalilq dia dego niŋgi ijo anjam bole ubtsib mare mare laqniqbqa tamo uŋgasari kalil naŋgi quoqnqab. Yimqa bati deqa diŋo bati brantqas. ¹¹Naŋgi na niŋgi ojsib gate kokba naŋgo ulatamuq dia tigeltŋgoqnibqa niŋgi ulaosib endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kie minjrqom?’ Niŋgi degaib. Bati deqa Qotei aqa Mondor na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgimqa niŋgi kamba anjam minjrqab. Di kiyaya? Niŋgi segi na anjam minjrqasai. Qotei aqa Mondor na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgim niŋgi anjam marqab. ¹²Bati deqa kumbra uge endeqaji brantelenqas. Tamo qudei naŋgi na naŋgo segi was naŋgi ojelenjoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di atelenjoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab. Tamo qudei naŋgi na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego degsib ojelenjoqnqab. Aŋgro qudei naŋgi na naŋgo segi ai wo abu wo naŋgi jeutnjroqnsib ojelenjoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di atelenjoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab. ¹³Bati deqa tamo kalil naŋgi niŋgi ijo ñam ejunub deqa niŋgi qa are tulaŋ ugeinjroqnqas. Ariya tamo uŋgasari ijo ñam siŋgila na ojsib gilsa gilsib diŋo bati itqab di Qotei na naŋgi oqas.”

Sulum tulaŋ ugedamu brantqas

¹⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Iŋgi tulaŋ ugedamu Qotei aqa getento tal miligiq di tigelam niŋgi unqab.” E Mak. Tamo a ijo anjam endi sisiyeqnu qaji a geregere sisiyosim poiye. “Niŋgi iŋgi ugedamu di unsibqa bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji naŋgi jaraosib manaq oqoqujatebe. ¹⁵Tamo naŋgi tal meq di unub qaji naŋgi jaraia qoqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraioqujatebe. ¹⁶Tamo naŋgi wauq di unub qaji naŋgi jaraia qoqnsib naŋgo gara jugo oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi dena torei jaraioqujatebe. ¹⁷Bati deqa uŋa gumaŋ ti unub qaji naŋgi jaraio baŋgioqnib gulube koba oqab. Uŋa aŋgro mom ti naŋgi dego jaraio baŋgioqnib gulube koba oqab. ¹⁸Deqa niŋgi endegsib Qotei pailyoqniye, ‘Gulube di awa bati qa brantaiq.’ ¹⁹Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi gulube tulaŋ kobaquja oqab. Gulube deqaji nami brantosaoiqnej. Qotei

na mandam atej bati deqa gulube deqaji brantosai dena bosu bosiq agi bini unum. Bunuqna lanja ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas. ²⁰ Gulube di aqa bati Tamo Koba Qotei na truqutqas. A na truqutqasai di tamo ungasari kalil nanji padalekritqab. Ariya aqa segi tamo ungasari nami giltnejrej qaji nanji padalaib deqa a na gulube di aqa bati truqutqas.

²¹ “Bati deqa tamo bei na niji gisanjosim meriwas, ‘Niji uniye. Kristus bu agiende,’ o ‘Kristus bu agide.’ Degsim merigimqa niji aqa anjam quetaib. ²² Tamo qudei niji bosib gisanjosib marqab, ‘E Kristus.’ Qudei niji marqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib marqnsib manwa kokba gargekoba babtoqnqab. Nango manwa dena niji na tamo ungasari kalil niji ugeugeinjqajqa deqa wauoqnqab. Osib Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltnejrej qaji niji dego ugeugeinjqajqa wauoqnqab. ²³ Deqa niji geregere nam atsib soqniye. Kumbra kalil di brantosaisonaqa agi e namoqna merigonum.”

Tamo Angro a singila ti rian ti bqas

²⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegi minjrej, “Gulube kalil di nango bati koboamqa se ambruqas. Bai dego suwanqasai. ²⁵ Bongar niji lan goqe dena ululogisib mandamq aqab. Lan goqe dia niji niji kalil renjinyelenqab. ²⁶ Bati deqa e Tamo Angro singila ti rian koba ti lanbiq na mandamq aioqnit tamo ungasari niji tarosib e nubqab. ²⁷ Yimqa bati deqa e na ijo lan angro niji qarinnjritqa niji sawa sawa kalil keretosib Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltnejrej qaji niji lan utru utruq dena koroinjqab.”

Niji qayu qa yawo anjam dena poiwas

²⁸ Osiqa Yesus a olo anjam endegi minjrej, “E na qayu qa yawo anjam niji merigitqa dena poiwas. Qayu banga qalsim olo nalguyoqnmqa niji unsib qalieqab, se aqa bati jojomqo. ²⁹ Dego kere kumbra kalil e na merigonum qaji endi brantimqa niji unsibqa endegsib qalieoiye, ‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A siranmeq di tigelejunu.’ ³⁰ Niji quiye. E bole merigwai. Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji niji kalil morenosaisoqnibqa kumbra kalil e na merigonum qaji endi brantelenqas. ³¹ Lan ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus aqa bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

³² Osiqa Yesus a olo anjam endegi minjrej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei qaliesai. Lan angro niji qaliesai. E Qotei aqa niji e segi dego qaliesai. Ijo Abu a segi qalie.

³³ “Niji ijo bqajqa bati qaliesai deqa niji geregere nam atsib soqniye. ³⁴ Niji ijo anjam endi poiwajqa deqa yawo anjam bei endegi merigwai.

Tamo kobaquja bei a sawa isaq gilqa osimqa aqa wau tamo nanngo banq di aqa tal ti ingi ingi ti uratetnjrsimqa nangi wau segi segi enjrqas. Osim aqa wau tamo bei minjqas, ‘Ni siranmeq di tigelesosim geregere nam atoqne.’ ³⁵ Dego kere ningi geregere nam atsib soqniye. Di kiyaaq? Tal lanja a olo bqajqa bati ningi qaliesai. A bilaq kio, qolo kio, tuwe anjamoqnimqa kio, nobqolo kio bqas. ³⁶ A boqujatosim ningi nerenesoqnib ningaim deqa ningi geregere nam atsib soqniye. ³⁷ E anjam merngonum qaji endi tamo kalil dego minjreqnum, ‘Ningi geregere nam atsib soqniye.’” Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrej.

**Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti
Yesus ojsib moiotqajqa gam namoqneb**

14 ¹ Onaqa Juda nanngo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa nam Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel nangi Isip sawaq dia padalqa laqnaqqa eleqosiq aqaryainjrej. Juda nangi deqa olo are qalqajqa bati agi jojomej. Bati aiyel soqnej. Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti endegsib maroqneb, “Iga kiersim Yesus gisanjosim ojsim qalsim moiotqom?” ² Osib nangi mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqsai. Ojqom di tamo ungasari nangi iga nugsib njirinosib qoto tigelo uge.”

Unja bei a gorenj quleq tulan boledamu osiq Yesus aqa gateq di bilentej

³ Onaqa Yesus a Betani qureq gilsika tamo bei nami jejamu yu na ugetej qaji aqa nam Saimon aqa talq di soqnej. Sosiqa ingi uyeqnaqa unja bei a gorenj quleq tulan boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jalinajq jigsika osi bosiqa aqa medabu paratosika Yesus aqa gateq di bilentej. ⁴ Onaqa tamo qudei tal miligiq di awesoqneb qaji nangi kumbra di unsibqa nangi njirinosib segi segi maroqneb, “Unja di a kiyaaq gorenj di lanja nanguiyqo?” ⁵ A gorenj di osim tamo qudei enjrqo qamu meniñ silali 300 yonub qamu gilsim tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi jeisi enjrqo qamu di kere.” Osib unja di njirinteb. ⁶ Onaqa Yesus a na nangi kamba minjrej, “Ningi unja di gulube yaib. A uratib kumbra degbem. A kumbra bole ebqo. ⁷ Tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi bati gaigai ningi ti sqab. Deqa ningi na nangi aqaryainjrqa are soqnimqa aqaryainjroqnab. Ariya e bati gaigai ningi ti sqasai. ⁸ E moiqa. Moitqa e subq atqab. Unja a deqa are qalsika namoqna ijo jejamuq di gorenj bilentsiq dena ijo jejamu subq atqa gereiyetbqo. A na kumbra degbqa kere agi degbqo. ⁹ Nangi quiye. E bole merngwai. Bunuqna ijo wau tamo nangi sawa sawa kalilq dia ijo anjam bole mare mare laqnsibqa unja endi ijo jejamuq di gorenj bilentqo qaji a qa are qaloqnsib maroqnab.”

**Judas a na Yesus osim atra tamo nanngo banq
di atqajqa deqa nangi minjrej**

¹⁰ Onaqa Judas Iskariot a tigelosika atra tamo kokba nanngoq gilej. Judas a Yesus aqa angro 12-pela nangi deqaji bei. A nanngoq gilsika

minjrej, “E Yesus osiy nungo banq di atitqa ningsi na qalqab.” ¹¹ Degsi minjrnaqa nangi qusib tulan areboleboleinjrnaqa minjeb, “Ni Yesus osim gago banq di atimqa iga ni silali emqom.” Degsi minjnabqa a gilsiqua a Yesus osim nungo banq di atqajqa gam nqamoqnej.

Yesus a aqa angro nangi koba na ingi uyoqneb

¹² Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei na nami Israel nangi endegsi minjrej, “Ningi kaja du du nangi numelenosib siranmeq dia len liyibqa e na unsiy ningsi padaltngwasai.” Qotei a nami Israel nangi degsi minjrej. Kumbra deqa are qalqajqa yori bati agi brantej. Brantonaga Juda nangi mareb, “Iga kaja du du nangi numelenosim Qotei atraiyqom.” Ariya bati deqa Yesus aqa angro nangi na Yesus endegsib nenemyeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa ingi ingi gereiyetmonamqa ni ingi uyqam?” ¹³ Onaga Yesus a na aqa angro aiye qarinjrnsiqua minjrej, “Ningi aiye aisib qure ambleq dia tamo bei ya nobu qoboyosim giloqnm gamq dia itosib dauryiye. ¹⁴ Ningi a dauryosib tal a gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiye, “Tamo Koba a marqo, “E ijo angro nangi koba na awoosim yori bati aqa ingi uyqajqa warum a qabi unu?” ¹⁵ Ningi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqi unu di ningsi osorngwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleheb unu. Ningi aiye aisib warum dia gago ingi ingi gereiye-lenjoie.” ¹⁶ Onaga nangi aiye qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab unsibqa ingi ingi kalil warum dia gereiyeleheb.

¹⁷⁻¹⁸ Onaga bilaqtonaga Yesus aqa angro 12-pela nangi koba na aisib warum di miligiq gilsibqa awoosib ingi uyoqnsibqa Yesus a na nangi endegsi minjrej, “Ningi quie. E bole merngwai. Ningi ijo angro 12-pela. Nungo ambleq dena ijo angro bei tigelosimqa e ojsim jeu tamo nango banq di e atqas. Angro di a e ombla ingi uyeqnum.” ¹⁹ Degsi minjrnaq qusibqa nango are tulan gulubekobainjrnaqa segi segi Yesus nenemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kio maronum?” ²⁰ Onaga minjrej, “Angro aqo ombla endego tabir qujaiq dia bem quiq di tuqtoqnsim uyeqnum angro dena e ojsim jeu tamo nango banq di atqas. A dego ijo angro 12-pela ningsi deqaji bei. ²¹ Ningi quie. E Tamo Angro moiqa. Nami Qotei aqa anjam degsib nengrenyeb unu. Deqa ungum. E anjam di dauryosiy moiqa. Ariya tamo e ojsim jeu tamo nango banq di atqas qaji a tulan padalougetqas. A nami nambabosai qamu di kere.”

Yesus a bem ti wain ti osiq aqa angro nangi anainjrej

²² Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrnsiqua nangi koba na ingi uyoqnsibqa Yesus a Qotei pailyosiqua bem bei osiq gingenyosiqua nangi enjrnsiqua endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. Osib uyiye.” ²³ Osiqua wain osiqua gambanq di bilentosiqua Qotei pailyosiqua aqa angro nangi enjrnaqa

nangi kalil osib uye. ²⁴Onaqa Yesus na minjrej, “Wain gamban endi ijo len. Tamo ungasari gargekoba nango une kobotetnjqajqa deqa ijo len aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di singilatqas. ²⁵Ariya ningi quie. E bole merngwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy gilsiy mondon diño bati qa Qotei a nungo Mandor Koba soqnimqa bati deqa e olo wain bunuj uyqai.”

²⁶Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiqa nangi koba na louosib koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Ningi kalil e uratbosib jaraiqab.”

²⁷Nangi manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, “Ningi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nungo kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, ‘E na kaja nango mandor qalitqa kaja nangi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib nenngrenyeb. ²⁸Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy ningi qa namoosiy Galili sawaq gilitqa ningi bunuqna e daurbosib dia e itbqab.” ²⁹Onaqa Pita na minjej, “Angro kalil nangi ino ñam ulontosib jaraiqab e segi ino ñam ulontqasai.” ³⁰Onaqa Yesus na kamba Pita minjej, “Ni que. E bole mermqai. Qolo qujai endeqa tuwe anjamoaiyeltosaisoqnimqa ni gisañoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’” ³¹Onaqa Pita a tulan saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla moiqa marimqa ungum e ino ñam ulitqasai bolesai.” Onaqa Yesus aqa angro kalil nangi anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a nañu agu bei aqa ñam Getsemani dia sosiq aqa Abu pailyej

³²Ariya nangi koba na walwelosib manaq oqsib nañu agu beiq di branteb. Nañu agu di aqa ñam Getsemani. Dia brantosib Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Ningi endia awesoqniye. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.” ³³Degsi minjrsiqa aqa angro qalub agi Pita na Jems na Jon na nangi segi joqsiqa pailyqajqa sasalej. Sasalosiq pailyoqnsiqa a are tulan gulubekobaiyej. ³⁴Osiqa aqa angro qalub nangi minjrej, “E are tulan gulubekobaibqo. Gulube dena e moiepratonum. Deqa ningi e ombla endia sosimqa ñam atoqniye.” ³⁵⁻³⁶Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiq mandamq di ñam quosiqa Qotei pailyosiq minjej, “O Aba. (Di Hibru anjam. Aqa damu, “O Abu.”) Gam bei soqnimqa ni na marimqa gulube aqa bati bqo endi e bunbosim gilem. Ni kumbra kalil yqa kere. Deqa ni na marimqa gulube endi e qa baiq. Ungum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”

³⁷Yesus a na degsi Qotei pailyosiqa olo tigelosiq aqa angro nango areq aisiq unjrej nangi are gulube na ñerenesoqneb. Deqa Yesus na Pita minjej, “O Saimon, ni ñeiejunum e? Ni ñam sokiñalayqa keresai e? ³⁸Ningi ñerenai. Ningi ñam sosib pailyoqniye. Amqa gulube bei nungoq bqas

dena ningi uneq waingwasai. Bole, nungo areqalo kalil e daurbqajqa unu. Ariya ningi segi gulube di oqajqa ningi singila saiqoji.”

³⁹⁻⁴⁰ Degsi minjrsiqa olo puluosi sasalosiq aqa anjam nami pailyej qaji degsi olo pailyosiq bosiq aqa angro qalub nangi urnamnjrnaqa nerenesonab unjrej. Unjrnaqa nangi Yesus anjam bei minjqa keresaiinjrej.

⁴¹ Olo gilsiq Qotei pailyosiq bosiq nangi itnjrsiq minjrej, “Ningi aqaratosib geregere nerenejunub e? Ungum. Bati koboqo. Ningi nam atsib uniye. E Tamo Angro ojsib une tamo nango banq di atqajqa bati agi bqo.

⁴² Ningi tigelab gilqom. Tamo e ojsim jeu tamo nango banq di atqajqa agi brantqo.”

Judas na Yesus osiq jeu tamo nango banq di atej

⁴³ Onaqa Yesus aqa angro 12-pela nangi deqaji bei agi Judas a na qaja tamo gargakoba nangi sebru ti torom ti elejonab joqsiqu Yesus aqa areq di branteb. Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti Juda gate kokba ti nangi na nangi qarijnjnab Yesus ojqa beb. ⁴⁴ Tamo Yesus osim jeu tamo nango banq di atqas qaji a nami nangi ti anjam gereiyosib minjrej, “E na tamo kundoqyqai agide. A ojsib geregere taqatosib osib giliye.”

⁴⁵ Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba.” Degsi minjsiq kundoqyej. ⁴⁶ Kundoqyonaqa qaja tamo nangi brantosib ban waiyosib Yesus ojeb.

⁴⁷ Onaqa Yesus aqa angro bei jojomo di tigelesoqnej qaji a na aqa sebru osiq atra tamo gate aqa kangal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiq dabkala segi gentetej. ⁴⁸ Onaqa Yesus na qaja tamo nangi minjrej, “E lej ojo tamo deqa kio ningi sebru ti torom ti elejosib e ojqa bonub? ⁴⁹ E bati gaigai atra tal miligiq dia ningi koba na sosimqa tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontsim minjroqnem. Bati deqa ningi yala ban waiysib e ojosai. Ningi kumbra di yonubqa Qotei aqa anjam kalil nami nengrenyeleneb qaji di aqa damu agi brantqo.” ⁵⁰ Yesus a na nangi degsi minjrej. Onaqa aqa angro kalil nangi a uratosib jaraieb.

Angro wala bei a yosi ulanej

⁵¹ Bati deqa angro wala bei a neio gara segi na kabuosiq Yesus dauryonab a ojeb. ⁵² Ojnbqa neio gara segi nango banq di uratosiq a yosi ulanej.

Atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nangi Yesus aqa jejamuq di anjam qamqajqa marsib koroesoqneb

⁵³ Onaqa qaja tamo nangi na Yesus osib atra tamo gate aqa talq osi gileb. Osi gilsib atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti kalil koroesonab nango ulatamuq dia tigelteb. ⁵⁴ Ariya

nangi Yesus osi gileq nabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa nangi Yesus kieryib unqajqa deqa qaja tamo qudei nangi tal meq dia nam tunguyosib awesonabqa bosiq nangi koba na nam yoroqneq.

⁵⁵Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nangi kalil koroosibqa Yesus aqa jejamuq di anjam kie qametosib dena a qalib moi qajqa deqa qairoqneq. Anjam namonab namonab ugeinjrej. Nangi Yesus aqa une bei itosai. ⁵⁶Deqa nangi tamo gargekoba metnjrnab bosibqa gisa gisan anjam Yesus aqa jejamuq di qamelenoqneq. Nangi anjam laña laña na qamoqneq. Nangi anjam qujai na qamosai. ⁵⁷Onaqa nango ambleq dena tamo qudei nangi tigelosibqa Yesus aqa jejamu laña gisan yosib mareb, ⁵⁸“Yesus a endegsi marnaq iga quem, ‘E atra tal koba quja endi tamo na gereiyo qaji di kongrontosiyqa bati qalub qa olo atra tal bei tamo na gereiyosai qaji di tigeltqai.” ⁵⁹Ariya nango anjam di dego qujaiosai. Nangi anjam laña laña maroqneq.

⁶⁰Onaqa atra tamo gate a nango anjam di qusiqa a tigelosiqqa Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “Tamo nangi di anjam gargekoba ni qa mareqneq. Di ni kamba anjam bei marqasai e?” ⁶¹Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai.

Deqa atra tamo gate a na olo nenemyej, “Ni Kristus e? Ni Qotei Goge Koba aqa Ijiri e? Ni e merbe.” ⁶²Onaqa Yesus na minjej, “Od. Agi e segi. Ni que. Bunuqna e Tamo Angro lañ qureq oqsiy Qotei singila koba ti unu qaji aqa bañ woq di awesosiy olo lañbiq na boqnit ningi e nubqab.” ⁶³Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulañ minjin oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbran yosiqqa marej, “Aqa une agi a segi na babtqo iga quonum. Deqa kiyqa tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas? ⁶⁴Aqa misilin anjam agi ningi quonub. Deqa ningi kiersib marqab?” Onaqa nangi kalil mareb, “A bole une ti. Deqa qalib moi em.”

⁶⁵Nangi kalil degsib marnabqa nango ambleq dena tamo qudei nangi tigelosib Yesus miselyoqneq. Osib aqa namdamu gara na qosetosib bañ na qaloqnsib minjoqneq, “Ni Kristus amqa ni ubtsim mare, yai na ni lumqo?” Onaqa qaja tamo qudei nangi Yesus aqa areq bosib a ula ponjoqneq.

Pita a marej, “E Yesus qaliesai.”

⁶⁶⁻⁶⁷Ariya Pita a tal meq di awesosiq nam yoreqnaqa atra tamo gate aqa kangal uña bei a bosiqqa Pita unsiq koqyosiq minjej, “Ni dego Yesus Nasaret qaji aqa angro bei. Ni nami a dauryis laqnem.” ⁶⁸Onaqa Pita a tulañ saidosiq minjej, “Ni anjam merbonum di e qaliesai.” Degsi minjsiq tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqneq. ⁶⁹Sonaqa kangal uña dena olo Pita unsiq tamo nangi jojom di tigelesoqneq qaji nangi minjrej, “Tamo di a dego Yesus aqa angro bei.” ⁷⁰Onaqa Pita a olo tulañ saidej.

Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei Pita aqa areq di tigelesoqneq qaji nangi Pita koqyosib minjeb, “Ni Galili qaji tamo. Deqa iga qalieonum,

ni Yesus aqa angro bei.” ⁷¹Onaqa Pita a olo tulanj singila na saidosiq marej, “E tamo di qaliesai bolesai. E bole maronum. E gisanjot Qotei na e lubem.” ⁷²A degsi marnaqa tuwe anjamej. Tuwe anjamonaka Pita a qusiqa anjam nami Yesus na minjej qaji, “Tuwe anjamoiyeltosaisoqnmq na gisanjoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’” anjam deqa olo are qalsiqa poiyonaqa tulanj akamugetej.

Nangji Yesus osi gilsib Pailat aqa banq di ateb

15 ¹Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti dal anjam qalie tamo nangji ti kalil koroesosibqa Yesus qalib moiqaqqa anjam keretoqneb. Anjam kereonaq nangji Yesus aqa banj tontetosib osi gilsib Pailat aqa banq di ateb. ²Onaqa Pailat na Yesus nenemyej, “Ni Juda nanjo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam agi ni na maronum di kere.” ³Onaqa atra tamo kokba nangji Yesus aqa anjam di qusib nangji minjin oqetnjrnaqa Yesus gisanjoqnsib aqa jejamuq di anjam gargekoba qametoqneb. ⁴Deqa Pailat na olo Yesus minjej, “Nangji anjam gargekoba ino jejamuq di qameleneqnub. Ni kamba anjam bei marqasai e?” ⁵Onaqa Yesus a torej mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa Pailat a tulanj prugugetej.

Pailat a marej, “Ningi na Yesus osib namburbasq di qamiye.”

⁶Wausau gaigai Juda nanjo yori bati koba brantoqnmq Juda tamo qudei nangji tonto talq di soqnbqa Juda nangji na bei aqa nam maroqnbqa Pailat na uratoqnm giloqnqas. ⁷Ariya Juda tamo bei aqa nam Barabas a tonto talq di atnab soqnej. A nami tamo qudei joqsiqa Rom nangji ti qotsib tamo qudei numnab morenej. Deqa a ojsib tonto talq di waiyeb. ⁸Ariya bati di tamo ungasari nangji Pailat aqa areq gilsibqa a nanjo yori bati qa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo yqajqa minjeb. ⁹Minjnabqa Pailat na nenemnjrej, “E Juda tamo yai tonto talq dena uratsiy engwai? E nungo Mandor Koba Yesus uratsiy engwai e? Ningi na merbiye.” ¹⁰Pailat a na nangji degsi minjrej? Di kiyaga? A qalieej, atra tamo kokba nangji Yesus qa are tulanj minjin oqetnjrnaqa deqa ojsib Pailat aqa banq di ateb. ¹¹Onaqa atra tamo kokba nangji na tamo ungasari kalil nanjo areqalo tigeltetnjreb. Nangji na Pailat minjibqa a na Barabas uratsim enjrsimqa olo Yesus osim qalim moiqaqqa deqa nanjo areqalo tigeltetnjreb. Onaqa nangji na Pailat aqa areq gilsib minjeb, “Ni Barabas oqeq atsim ege. Yesus oqeq ataim.” ¹²Onaqa Pailat na olo minjrej, “Ningi na e Barabas engwajqa merbonum. Deqa e Yesus kieryqai? Agi ningi a qa mareqnub, ‘A Juda gago Mandor Koba.’ Deqa e a kieryqai?” ¹³Onaqa nangji kalil murqumyosib minjeb, “Ni na namburbasq di game.” ¹⁴Onaqa minjrej, “Kiyaga Yesus qalit moiqa? A une kie yqo deqa a namburbasq di qamqai?” Degsi minjrnaqa nangji olo tulanj koba murqumyoqnsib

wainyoqnsib minjoqneb, “Ni na Yesus namburbasq di qame.” ¹⁵ Onaqa Pailat a tamo ungasari nango are latetnrqa osiqa nango anjam di dauryosiq Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa nangi enjrej. Enjrsiqa olo Yesus osiq qaja tamo nango banq di atsiqa minjrej, “Ningi na Yesus osib bu toqon na kumbainyiye.” Degsi minjrnaqa nangi na Yesus osib bu toqon na kumbainyeb. Kumbainysib koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Ningi na Yesus namburbasq di qamqajqa osib giliye.”

Qaja tamo nangi na Yesus misiliñyosib gisañ na a biñiyeb

¹⁶⁻¹⁷ Degsi minjrnaqa nangi Yesus banq ojsib Rom nango tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil nangi metnjrnab bosib koroeb. Koroosib gara jugo olekoba lent mandor kokba nangi gaigai jigeqnuq deqaji bei osib Yesus jigeteb. Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor kokba nango gate tatal bul gereisib aqa gateq di atetosib siñgila na teqiyeb. Yesus a segi qa Mandor Koba maroqnej deqa nangi na kumbra degyeb. ¹⁸ Osib Yesus misiliñyosib gisañ na biñiyosib minjoqneb, “O Juda nango Mandor Koba, kaiye!” ¹⁹ Degsib Yesus minjoqnsib bu toqon na aqa gateq di qaloqnsib miselyoqnsib aqa areq di siñga pulutoqnsib gisañyoqnsib biñiyeqneb. ²⁰ Nangi degsib Yesus misiliñyosib koboonaqa gara lent di piqtetosib aqa segi gara jugo qaji di olo jigetosib aqa qawarq di aqa segi namburbas atetosib a banq ojsib qamqajqa osi gileb.

Nangi Yesus osi gilsib namburbasq di qameb

²¹ A osi giloqnsibqa gamq dia tamo bei walwelosiq Jerusalem qureq aieqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena namburbas yayiosib tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiq Yesus gam na dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji. A Aleksander wo Rufus wo nango siqali.

²² Nangi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb. Nam di aqa damu, “Tamo gate tanu.” ²³ Di brantosib qaja tamo nangi na wain ya ti kial aqa ya isa koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej. ²⁴ Onaqa qaja tamo nangi na Yesus osib namburbasq di qameb. Qamsib Yesus aqa gara elenqa marsib giltelenjeb. Giltelenjosib meniñ silali alañeb. Tamo yai aqa meniñ na buñnrqas a na gara oqas. Degsib marsib meniñ silali alañosib gara elenjeb.

²⁵ Senj bati 9 onaqa nobqolo nangi Yesus namburbasq di qameb. ²⁶ Qamsib nam sarqei bei osib quraq di anjam endegsib nengrenyeb, “Tamo endi a Juda nango Mandor Koba.” Degsib nengrenyosib nam sarqei di osib Yesus aqa namburbas mutu gogeq di qameb. Osib mareb, “Yesus aqa une agi a marqo, ‘E Juda nango Mandor Koba.’ A degsi marqo deqa anjam di agi namburbas mutu gogeq di qamonum.” ²⁷ Bati deqa bajin tamo aiyel dego namburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Bei Yesus aqa banq woq di qameb. Bei Yesus aqa banq qonanj

di gameb. ²⁸ Nangi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib nengrenyeb, “Tamo ungasari nangi Kristus unsib marqab, ‘A dego une tamo. Deqa a une tamo ti gainesqab.”

²⁹ Ariya Yesus a namburbas goge di gainesonaqa tamo ungasari nangi aqa ulatamuq dena walwelosib gile beoqnsib a misilinyoqnsibqa gate gainyoqnsib minjoqneb, “Ni nami marem, ‘E atra tal koba kongrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ Ni nami degsi marem. ³⁰ Ino anjam di boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim namburbas uratosim mandamq aie.” ³¹ Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti dego Yesus degsib misilinyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo ungasari gargekoba aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. ³² A mareqnu, ‘E segi Kristus. E Israel nango Mandor Koba.’ Aqa anjam di boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryaiyosim namburbas uratosim mandamq aiimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’” Onaqa bajin tamo aiyel Yesus aqa areq di gaintnjreb qaji nangi dego Yesus degsib misilin anjam minjoqneb.

Yesus a moiej

³³ Ariya qanam jige sen bati 12 onaqa sawa kalil tulan ambruosi sonaq sonaq gilsiq sen bati 3 onaq bilaqtej. ³⁴ Onaqa Yesus a tulan koba lelenosiq marej, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei. O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibonum?” ³⁵ Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji nangi aqa anjam di qusib mareb, “Ningi quiye. A Elaija meteqnu.” ³⁶ Degsi marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara nengi bei osiq wain isa kobaq di tuqtosiq soruq di qosisiqa osi bosiq Yesus anaiyqajqa soqtosiq aqa medabuq di atej. Osiqa marej, “Iga mati tarijosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus namburbasq dena osim mandamq atqas kio?” ³⁷ Degsi marnaqa nangi tarijosi sonabqa Yesus a olo tulan koba lelenej. Osiqa mondor titosiq aqa nambile uratosiq moiej.

³⁸ Onaqa bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gainesoqnej qaji a goge na branosiq aisiq poaiyelej. ³⁹ Yesus a degsi mondor titosiq moiej deqa qaja tamo nango gate koba Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a na unsiq marej, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa Njiri.”

⁴⁰ Ariya Yesus a namburbasq di moinaqa ungasari qudei nangi isaq di tigelesosib Yesus koqyesoqneb. Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems yala wo Joses wo nango ani. Unja bei Salome. ⁴¹ Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa ungasari nangi di a daurysib laqnsib kangalyoqneb. Bunuqna Yesus a Galili sawa uratosiq a na nangi qalub ungasari qudei ti joqsiqa nangi koba na Jerusalem belenej.

Josep a na Yesus aqa jejamu osiq subq atej

⁴² Ariya Juda nango yori bati brantqa laqnaqa yori bati aqa ingi ingi kalil gereiyosib atnab soqnej. ⁴³ Onaqa bilaqtonaqa tamo bei aqa nam Josep a

Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Juda nango gate bei. A Arimatea qure qaji. Aqa kumbra tulan boledamu. Deqa tamo ungasari kalil nangi a qa maroqneb, “A tamo bolequja.” A endegsi are qaloqnej, “Diño bati qa Qotei a bosim gago Mandor Koba sqas.” A degsi are qaloqnsiq diño bati brantqajqa deqa tarinqosiq soqnej. Ariya Josep a Pailat aqa talq gilsiq aqa areq di tigelej. A ulaosai. Osiqa Pailat nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” ⁴⁴Onaqa Pailat a tulan prugugetosiq marej, “Yesus a urur moiqa e?” Osiqa qaja tamo nango gate koba a metonaq bonaq nenemyej, “Yesus a bole moiqa e?” ⁴⁵Onaqa minnej, “Od, a moiqa.” Onaqa Pailat a anjam di qusiq Josep odyosiq minnej, “Di kere. Ni Yesus aqa jejamu am. Osim subq ate.” ⁴⁶Onaqa Josep a gilsiq gara qat awaiyosiq Yesus aqa jejamu namburbasq dena osiq gara qat na dalaosiq osi gilej. Osi gilsiq sub bei nami menin miligiq di gereiyeb qaji dia atsiqa menin kobaquja belbelsosiq sub me getentej. ⁴⁷Josep na Yesus sub ateqnaqa Maria Makdala qure qaji nangi Maria bei agi Joses aqa ani wo bosib koqyesoqneb.

Yesus a olo subq na tigelej

16 ¹Ariya yori bati koboonaqa Maria Makdala qure qaji a na Maria Jems aqa ai na Salome na nangi qalub nam so aqa ya quleq tulan boledamu di awaiyeb. Nam so aqa ya di Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa awaiyeb. ²⁻³Osi nobqolo ambru nangi tigelosib Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa subq giloqnsib gamq dia segi segi maroqneb, “Yai na menin kobaquja sub me getentejunu qaji di beltsim taqal atetgwas?” ⁴Degsi maroqnsib gilsib nam ateb menin kobaquja di waqosiq taqalq di sonaq uneb. Menin di tulan kobaquja. ⁵Onaqa nangi sub meq aisib angro wala bei ban woq di awesonaq unsib tulan ulaugeteb. Angro wala di aqa gara tulan qat.

⁶Onaqa angro wala na minjrej, “Ningi ulaaib. E qalie, ningi Yesus Nasaret qaji namburbasq di qameb qaji a qa nameqnub. A endi sosai. A subq na tigelqo. Ningi bosib sub miligi uniye. A nejoteb qaji lume agi unu. ⁷Ningi unsibqa olo puluosib aisib Yesus aqa angro qudei nangi Pita ombla na endegsib minjriye, ‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq ningi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Agi a nami ningi endegsi merngej, “E ningi qa namoosiy Galili sawaq gilqai.” Deqa ningi dego Galili sawaq gilsib dia a itqab.”

⁸Onaqa nangi qalub tulan ulaugetosib are tontonjrnaqa sub uratosib olo puluosib aieb. Aioqnsibqa gamq dia tamo ungasari nangi turoqnsib anjam bei minjrosaiogneb. Nangi lanja aioqneb. Di kiyaya? Nangi tulan ulaugeteb deqa.

Maria Makdala qure qaji a Yesus unej

⁹Ariya yori bati koboonaqa nobqolo ambru Yesus a subq na tigelej. Tigelosiq mati Maria Makdala qure qaji aqag di brantonaq unej. Maria

agi nami Yesus na mondor uge 7-pela nanġi aqaq dena winjretej qaji. ¹⁰⁻¹¹A Yesus unsiqa olo puluosi gilsiq Yesus aqa anġro qudei nami Yesus daurysib laqneb qaji nanġi are tulaŋ ugeinjrnaqa akameqnaqba itnjrsiqa minjrej, “E Yesus unonum. A ġambile unu.” Onaqa nanġi Maria aqa anjam di qunab ugeinjrej. Nanġi aqa anjam di poinjrosai.

Yesus aqa anġro aiyel nanġi gamq dia Yesus uneb

¹²Olo bati bei Yesus aqa anġro aiyel nanġi nañu gam bei daurysib gileqnaqba Yesus aqa jejamu bulyosiqa nanġoq di brantonaq uneb. ¹³Unsibqa nanġi olo puluosis aisib Yesus aqa anġro qudei nanġi minjreb, “Yesus aqa jejamu bulyosiq gagoq di brantqoqa iga unonum.” Degsi minjrnabqa nanġi dego qunab ugeinjrej. Nanġi anjam di poinjrosai.

Yesus a na aqa anġro nanġi wau enjrej

¹⁴Olo bati bei Yesus aqa anġro 11-pela nanġi tal miligiq di awoosib ingi uyeqnaqba Yesus a nanġoq di brantej. Yesus a nami subq na tigelonaqa tamo qudei nanġi na unsib nanġi sainjrnab qunab ugeinjrej. Nanġo areqalo geteŋnjresoqnej. Deqa Yesus a nanġoq di brantosiq nanġi ġirinġnjrej. ¹⁵Osiqa minjrej, “Ningi tigelosib sawa sawa kalil keretosib tamo unġasari kalil nanġi ijo anjam bole minjroqnsib laqniye. ¹⁶Tamo nanġi e qa nanġo areqalo siŋgilatosib yanso oqab qaji nanġi di Qotei na oqas. Ariya tamo nanġi e qa nanġo areqalo siŋgilatqasai qaji nanġi di Qotei na nanġo une qa peginjrsim awai uge enjrqas. ¹⁷Tamo nanġi e qa nanġo areqalo siŋgilatqab qaji nanġi maŋwa gargekoba endegsib yoqnaqab. Nanġi ijo ñam na mondor uge uge winjroqnaqab. Qotei na nanġo meŋ bulyetnjroqnimqa nanġi anjam bunuj maroqnaqab. ¹⁸Nanġi baŋ waiysib amal uge ojoqnaq dena moreŋqasai. Nanġi ya uge uge uyoqnaq dena dego moreŋqasai. Nanġi tamo ma ti nanġo gateq di baŋ atoqnaqba nanġi olo boleqnaqab.”

Yesus a laŋ qureq oqej

¹⁹Tamo Koba Yesus a na aqa anġro nanġi anjam degsi minjrnaqa Qotei na laŋ qureq osi oqnaqa aqa baŋ woq di awoej. ²⁰Onaqa aqa anġro nanġi jaraosib sawa sawa kalil keretosib Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqneb. Laqnaqba Tamo Koba Yesus a nanġi koba na wauoqnsiqa maŋwa gargekoba yeqnaqa dena nanġo anjam siŋgilaoqnej.

LUK

Luk a anjam endi nengrenyosiq Tiofilus aqaq qarinyej

1 ¹⁻²O Tamo Koba Tiofilus, nami kumbra kalil Qotei a gago ambleq di yoqnej qaji di aqa wau tamo nangi unoqnsib iga saigoqneb. Deqa tamo gargekoba nangi qusib nengrenyeleneb. ³Deqa e dego anjam di nengrenyosiy ni qa qarinyqa are qalem. Are qalsimqa anjam aqa utru geregere qalieqajqa deqa nenemosim laqnem. Nenemosim laqnsimqa anjam aqa utru geregere qalieosim nengrenyosim agi ni qa qarinyonum. ⁴Deqa ni sisiyosim poimim endegsi marqam, “Bole, anjam iga nami mergoqneb qaji di bole kalil.”

Laŋ angro bei na Sekaraia minjej. “Ino ŋauŋ Elisabet a gumaŋosim angro mel oqas. Yim ni aqa ñam Jon waiyqam.”

⁵Herot a Judia sawa nango mandor koba sonaqa bati deqa atra tamo bei aqa ñam Sekaraia a soqnej. A atra tamo Abiya nami soqnej leŋ nango deqaji. Sekaraia aqa ŋauqali a atra tamo gate Aron aqa leŋ. Aqa ñam Elisabet. ⁶Sekaraia aqa ŋauqali wo nango so tulaŋ boledamu. Nangi Qotei aqa dal anjam kalil geregere dauryosib soqneb. Nangi Tamo Koba Qotei aqa ŋamdamuq di une saiqoji. ⁷Elisabet aqa miligi ugeeŋ deqa aqa gumbulu qali wo angro saiqoji sosibqa qelieb.

⁸Bati bei atra tamo Abiya aqa leŋ deqaji nangi Sekaraia ombla Qotei atraiyqa marsibqa Jerusalem gileb. ⁹Nangi tamo bei giltibqa a Tamo Koba Qotei aqa atra tal miligiq gilsim ŋam qaq koitim quleqamqa Qotei atraiyqajqa deqa Jerusalem gileb. Gilsib nangi tamo yai giltqab di qalieqajqa deqa nangi meniŋ alaŋo bubuŋeb. Meniŋ alaŋonabqa Sekaraia aqa meniŋ na buŋyeŋ. Deqa nangi Sekaraia giltonabqa a atra tal miligiq gilsiq Qotei atraiyeŋ. ¹⁰Qotei atraiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba nangi atra tal oqeq di koroosib Qotei pailyosib soqneb. ¹¹⁻¹²Onaqa Tamo Koba Qotei aqa laŋ angro bei aisiq Sekaraia aqa ulatamuq di brantosiq atra bijal ŋam qaq koitoqnej qaji baŋ woq di tigelonaq unsiq tulaŋ ulaugeteŋ. ¹³Onaqa laŋ angro na minjeŋ, “Sekaraia, ni ulaaim. Qotei a ino pail quqwo. Deqa ino ŋauŋ Elisabet a gumaŋosim

angro mel oqas. Yim ni aqa ñam Jon waiyqam. ¹⁴Angro di ñambabimqa ni tulan areboleboleimqas. Tamo ungasari gargekoba dego a unsibqa tulan areboleboleinjrqas. ¹⁵Angro di a ñam kobaquja osimqa Tamo Koba Qotei aqa ñamdamuq di tamo bolequja sqas. A wain ti ya singila ti uyoqnqasai. A aqa ai miligiq di soqnimqa Qotei aqa Mondor Bole na a geregere taqatesqas. ¹⁶Bunuqna a na qujai Israel tamo ungasari gargekoba nanqi anjam minjroqnimqa nanqi qusib are bulyosib nango Tamo Koba Qotei areiyoqnsib sqab. ¹⁷Tamo Koba Kristus a bqa laqnimqa Jon a Kristus qa namoosimqa Qotei aqa medabu o qaji tamo Elaija aqa kumbra ti singila ti osim Kristus aqa gam gereiyetqas. A Kristus aqa gam endegsi gereiyqas. Tamo nanqi nango angro ti jeu jeu soqnebqa a na nanqi anjam minjroqnimqa nanqi are bulyosib koba na are qujaitosib sqab. Tamo nanqi Qotei aqa anjam gotranjeqnub qaji a na powo ti singila ti enjroqnimqa nanqi are bulyosib kumbra uge uratosib tamo nanqi kumbra bole bole yeqnub qaji nango kumbra dauryosib sqab. A na degsim tamo ungasari nango areqalo gereiyetnjrim soqnebqa Tamo Koba a bqas.”

¹⁸Onaqa Sekaraia a na kamba lan angro di minjej, “E kiersiy angrotqai? Deqa e kiersiy qalieqai, ino anjam di bole? E tulan qelionum. Ijo ñauñ a dego qeliqo. Deqa aqo aiyel kiersim angro ñambabtqom?”

¹⁹Onaqa lan angro na Sekaraia minjej, “Ijo ñam Gebriel. E Qotei aqa ulatamuq di tigelejunum qaji. Qotei a segi na e qarinqboqa bosim anjam bole endi ni mermonum. ²⁰Deqa ni que. Ni ijo anjam poimosai deqa bini medabu getenmimqa sqam. Bunuqna anjam mermonum qaji aqa damu kalil brantimqa ino medabu olo waqtosim anjam maroqnqam. Bati Qotei na giltqo qaji batiamqa ijo anjam aqa damu kalil brantim ni unqam.” Lan angro na degsiqa Sekaraia minjej.

²¹Tamo ungasari nanqi Sekaraia a olo atra talq dena oqedqajqa deqa tarinqoneb. Osib maroqneb, “Sekaraia a kiyaga atra tal miligiq di sokobaiyqo?” ²²Onaqa Sekaraia a oqedosiqa nanqi anjam minjrqa yonaq keresaiyej. Deqa nanqi mareb, “Qotei aqa kumbra bei atra tal miligiq di brantqoqa Sekaraia a unqo. Deqa a anjam marqa keresai.” Sekaraia aqa medabu getenyej deqa a ban na segi nanqi anjam minjroqnej. ²³Ariya bati bei aqa atraiyo wau koboonaqa a olo puluosiqqa aqa qureq oqej. ²⁴Ariya olo bati bei aqa ñauqali Elisabet a gumanēj. Deqa a bai 5-pela aqa talq di soqnej. A boleq di walwelosaiqnej. Osiqa marej, ²⁵“Bini Tamo Koba Qotei a na kumbra tulan boledamu e ebsiqqa tamo ungasari nango ñamdamuq dia ijo gulube kobotetbqo.”

Lan angro na Maria minjej, “Ni gumanjosim angro mel oqam. Yim ni aqa ñam Yesus waiyqam.”

²⁶Onaqa bai 5-pela di koboonaqa Qotei na aqa lan angro Gebriel olo qarinyonaqa Galili sawa nango qure bei ñam Nasaret deq aiej. ²⁷Aisiq

dia dungenge bei aqa ñam Maria aqaq di brantej. Maria a tamo bei aqa ñam Josep ban ojqaqqa bati ateb. Josep a Mandor Koba Devit aqa lenj. ²⁸ Lan angro Gebriel a Maria aqaq di brantosika minjej, “O Maria, kaiye. Tamo Koba Qotei a ni ombla unum. A na ni kumbra tulan boledamu emqo.” ²⁹ Onaqa Maria a anjam di qusika are koba qalsika lan angro di minjej, “Ino anjam merbonum di e poibosai.” ³⁰ Onaqa lan angro na minjej, “Maria, ni ulaaim. Qotei a ni qa are tulan boledamuiyqo. ³¹ Deqa ni gumanosim angro mel oqam. Osim aqa ñam Yesus waiyqam. ³² A ñam tulan kobaquja oqas. Nanji a qa maroqnqab, ‘A Tamo Koba Qotei lan goge di unu qaji aqa segi Ñiri.’ Nanji a qa degsib maroqnqab. Qotei na a giltqo deqa a na aqa moma Devit nami mandor koba soqnej qaji aqa wau osim a kamba Mandor Koba sqas. ³³ Deqa a Jekop aqa moma kalil nanjo Mandor Koba sosimqa bati gaigai nanji taqatnjroqnqas. Aqa wau di koboqa keresai.”

³⁴ Onaqa Maria na lan angro di minjej, “Kumbra di kiersi brantqas? E tamo osaiunum.”

³⁵ Onaqa lan angro na minjej, “Qotei aqa Mondor Bole a ni qa aisimqa Tamo Koba Qotei aqa singila ni emqas. Deqa a ino lenq dena ñambabosimqa aqa so tulan boledamu sqas. Deqa a Qotei aqa kumbra ti sqas. Nanji a qa maroqnqab, ‘A Qotei aqa Ñiri.’

³⁶ “Ni que. Ino gagai Elisabet a dego angro mel oqas. A qeliqo deqa nanji nami a qa maroqneb, ‘A angro oqa keresai.’ Ariya bini a gumanqo bai 6-pela gilqo. ³⁷ Qotei a kumbra kalil yqa kere. Kumbra bei a yqa keresai di saiqoji.”

³⁸ Onaqa Maria na lan angro di minjej, “E Tamo Koba Qotei aqa kangal uña. Qotei na kumbra ebqajqa ni merbonum qaji di kumbra ebem.” Degsi minjnaqa lan angro na Maria uratosika gilej.

Maria a Elisabet unqajqa gilej

³⁹ Bati deqa Maria a tigelosika urur ti Sekaraia aqa qureq oqej. Qure di yamban. A Judia sawaq di unu. ⁴⁰ Oqsiq Sekaraia aqa talq di brantosika Elisabet itosiq minjej, “O gagai Elisabet, kaiye.” ⁴¹⁻⁴² Onaqa Elisabet a Maria aqa anjam di qunaqa angro Elisabet aqa meneq di soqnej qaji a anjilej. Onaqa Qotei aqa Mondor Bole na Elisabet aqaq aisiq singila yonaqa a tulan koba maosika Maria minjej, “Qotei na kumbra tulan boledamu ni emqo. Kumbra deqaji Qotei na nami unggasari qudei enjrosaiqnej. Angro ino meneq di unu qaji a dego Qotei na kumbra tulan boledamu yqo. ⁴³ O Maria, ni ijo Tamo Koba aqa aniqali. E uña kiero deqa ni ijo talq bonum? ⁴⁴ Ni que. Ni e metbonum e ino anjam quonumqa angro ijo meneq di unu qaji a areboleboleiyqoqa anjilqo. ⁴⁵ Kumbra Tamo Koba Qotei na ni emqajqa mermej qaji di ni qusim marem, ‘Bole, Qotei na kumbra di ebqas.’ Deqa Qotei na aqa segi anjam di dauryosim kumbra

tulan boledamu ni emimqa ni tulan arebolebole na sqam.” Elisabet na degsiqa Maria minjej.

Maria a Qotei aqa ñam soqtej

- 46 Onaqa Maria na kamba aqa medabu waqtosiqqa marej,
 “Tamo Koba Qotei a na kumbra tulan boledamu ebqas. Deqa ijo are na e Qotei aqa ñam soqtosim biniyonum.
- 47 Qotei na e aqaryaibosiq kumbra tulan boledamu ebeqnu. Deqa e a qa tulan areboleboleibqo.
- 48 E aqa kanjal uña. E uña bolesai. E ñam saiqoji. Di ungum. Qotei na e uratbosai. A na e nubsiaqa kumbra tulan boledamu ebqo.
 Deqa bati endeqa ti bunuq qa ti tamo ungasari kalil nangi e qa endegsib maroqnqab, ‘Qotei na Maria kumbra tulan boledamu yej.’
- 49 Singila kalil Qotei aqaq di unu. Deqa a na kumbra tulan boledamu ebqo. Qotei aqa ñam getento koba. Aqaq di une bei sosai.
- 50 Tamo ungasari kalil Qotei aqa anjam dauryeqnub qaji nangi qa Qotei a tulan duloqnsiaqa kumbra tulan boledamu enjreqnu.
 Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nangi qa ti bunuqna brantelenoqnqab qaji nangi qa ti Qotei a duloqnsim sqas.
- 51 Qotei a singila koba ti unu. Deqa a wau singila gargakoba yeleqnu. Tamo ungasari nango segi ñam soqtqa are qaleqnub qaji nangi Qotei na olo ugeugeinjroqnsiaqa nango areqalo niñaqyetnjreqnu.
- 52 Qotei a na mandor kokba nangi kobotnjroqnsiaqa tamo ungasari nango segi ñam soqtqa are qalosaieqnub qaji nangi gereinjroqnsiaqa ñam koba enjreqnu.
- 53 Tamo nangi mam unub qaji Qotei na ingi anainjreqnaq nangi kere na unub.
 Ariya tamo nangi ingi koba ti unub qaji a na uratnjreqnaqa nangi ingi saainjreqnu.
- 54-55 A na aqa wau tamo Israel nangi aqaryainjreqnu.
 A nami marej, ‘E Israel nangi qa gaigai duloqnsiy aqaryainjroqnqai.’
 Aqa anjam nami marej qaji deqa are qaloqnsiaqa agi bini Israel nangi aqaryainjreqnu.
 Qotei aqa anjam di a na nami gago moma utru Abraham aqa moma kalil nangi ti ubtsiq minjrej.”
- Maria na aqa medabu waqtosiqqa anjam degsi marej.
- 56 Bai qalub Maria a Elisabet aqa talq di soqnej. Di koboonaqa a olo puluosiaqa aqa qureq aiej.

Elisabet na Jon ñambabtej

- 57 Onaqa Elisabet aqa bati kereonaqa a angro mel ñambabtej. 58 Onaqa aqa qure qujai nangi ti aqa lej qujai nangi ti kalil endegsi poinjrej, “Tamo

Koba Qotei a Elisabet qa tulan dulosiq deqa aqa miligi gereiyqoqa angro mel nambabtqo.” Nanġi degsi poinjrnaqa Elisabet aqa talq gilsib a ti koba na areboleboleinjrej.

⁵⁹⁻⁶⁰Bati 8-pela koboonaqa nanġi angro di muluŋ waiyqa marsib koroeb. Koroosib aqa ñam Sekaraia waiyqa laqna bqa aqa aniqali na saidnjrsiqa minjrej, “Aqa ñam Jon waiyqom.” ⁶¹Onaqa nanġi na minjeb, “Kiyaqa aqa ñam Jon waiyqom? Ñam di ino leŋ nanġoq di sosai.” ⁶²Degsi minjsib baŋ na Sekaraia minjeb, “Ni ino angro ñam yai waiyqam?”

⁶³Onaqa a baŋ na minjrej, “Pepa bei osbabqa e aqa ñam nengrenyit niŋġi unqab.” Pepa osibonabqa endegsi nengrenyej, “Aqa ñam Jon waiyqom.” Degsi nengrenyonaqa nanġi kalil ñam di unsibqa are koba qaleb.

⁶⁴Onaqa bati qujai deqa Sekaraia aqa meŋ otýonaqa medabu waqtosiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej. ⁶⁵Bati deqa tamo unġasari kalil qure dia soqneb qaji nanġi kumbra deqa qusib ulaeb. Ulaosib kumbra deqa mare mare laqna bqa nango anjam di tulan kobaonaqa qure kalil Judia sawaq di so qaji nanġi quekriteb. ⁶⁶Tamo unġasari anjam di queb qaji nanġi kalil maroqneb, “Angro di a bunuqna tamo kiero sqas?” Nanġi degsi maroqneb. Di kiyaqa? Qotei aqa singila angro di aqaq di sonaq uneb deqa.

Sekaraia a Qotei aqa medabu osiqa anjam marej

⁶⁷Onaqa Qotei aqa Mondor a Jon aqa abu Sekaraia aqaq ainaqa medabu waqtosiqa endegsi marej, ⁶⁸“Iga gago Tamo Koba Qotei aqa ñam tulan koba soqtqom. A Israel gago Qotei. Iga aqa segi tamo unġasari unum deqa a na bosim iga elenjam iga padalqasai. ⁶⁹Qotei aqa wau tamo Devit aqa leŋ dena tamo bei nambabqas. A tamo singila koba sqas. Qotei na a giltqo deqa a na iga elenjam iga padalqasai. ⁷⁰Anjam di Qotei na nami aqa segi medabu o qaji tamo nanġi minjreqlaqa nanġi qusib palontoqneb. ⁷¹Nanġi endegsib maroqneb, ‘Qotei na gago jeu tamo nango baŋq dena iga elenqas. Tamo nanġi iga qa ugeeqnub qaji nango baŋq dena dego iga elenqas.’ ⁷²Qotei a nami gago moma utru nanġi qa dulosiqa aqaryainjrej. Aqa segi anjam nami marsiq singilatej qaji deqa are qalsiqa nanġi aqaryainjrej. ⁷³Aqa anjam di a nami singilatosiq Abraham minjej. Ariya bini a olo anjam di dauryosim iga aqaryaigwajqa are qaleqnu. ⁷⁴A na iga gago jeu tamo nango baŋq dena elenqajqa are qaleqnu. Yim iga aqa wau ojsim olo ulaonqasai. ⁷⁵Deqa iga mandamq endia bati gaigai kumbra tintiŋ dauryoqnsimqa kumbra bole kalil Qotei a tulan areareteqnu qaji di singila na yoqnqom. ⁷⁶O ijo angro Jon, bunuqna ni Tamo Koba Qotei aqa medabu o qaji tamo sqam. Tamo unġasari nanġi degsib ni qa maroqnqab. Gago Tamo Koba a bqa laqnimqa ni a qa namoosim aqa gam gereiysim soqnim a bqas. ⁷⁷⁻⁷⁸Ni na Qotei aqa segi tamo unġasari nanġi anjam minjroqnmqa nanġi qusib endegsi

poinjrqas, ‘Bole, Qotei a iga qa are tulan boleiyonaq deqa a na gago une kobotetgosim iga oqas.’ Od, gago Qotei a lan goge dena suwan qarinyim iga qa bqas. ⁷⁹Tamo nangi ambruq di sosib morenqa ulaoqnbqa Qotei na nangi suwantnjroqnqas. Osim a na iga gam osorgoqnimqa iga lawo kumbra dauryoqnqom.”

⁸⁰Onaqa angro kiñala Jon a kobaqujaeqnaqa Qotei aqa Mondor na singila yoqnej. A tamo kobaqujaosiqqa tigelosiq wadau sawaq gilsiq di soqnej. A di sosisqa a na Israel tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam minjrim quqwajqa bati qa tarinoqnej.

Maria na Yesus nambabtej

2 ¹Bati deqa Rom nango mandor koba Sisar Ogastus a marej, “Iga na tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nango ñam sisiyqom.” ²Kwirinius a Siria sawaq di mandor koba sonaqa bati deqa nangi na nango ñam sisiyeb. Nangi nami ñam sisiyosaiqneq. ³Ariya tamo ungasari kalil nango ñam atelenqajqa marsibqa nango segi segi qure utruq gileleqeb. ⁴Onaqa Josep a Nasaret qureq dena tigelosiqqa Devit aqa qure utruq oqej. Nasaret qure a Galili sawaq di unu. Devit aqa qure utru aqa ñam Betlehem. Betlehem a Judia sawaq di unu. Josep a deq oqej. Di kiyaqa? A Devit aqa leq dena nambabtej deqa. ⁵Josep a Maria oqajqa marej deqa nangi aiyel ombla na nango ñam atqajqa Betlehem oqeb. Bati deqa Maria a guman ti. ⁶⁻⁷Nangi oqeb nerenjo tal koba qaji tamo na maqej. Deqa nangi bulmakau nango talq di nerenqeb. Nangi di sonabqa Maria aqa bati kereonaqa a angro ej. Aqa angro matu mel nambabonaqa gara na dalaosiq bulmakau nango ingi uyo tabirq dia nejotej.

Lan angro nangi Qotei aa anjam bole osi bosib kaja taqato tamo nangi minjreb

⁸Qolo qujai deqa qure qalaq dia tamo qudei nango kaja ñin uyeqnaqqa taqatnjresoqneq. ⁹Onaqa Tamo Koba Qotei aqa lan angro bei aisika nango areq di tigelonaq uneb. Aqa rian na nangi tulan koba suwantnjrnaqa nangi unsib tulan ulaugeteq. ¹⁰Onaqa lan angro dena nangi minjrej, “Ningi ulaaib. E ningi anjam bole merngwajqa bonum. Merngitqa ningi qusib tulan areboleboleingwas. Tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi dego ijo anjam endi qusib tulan areboleboleinjqas. ¹¹Anjam bole agiende. Bini Qotei na aqa segi Njiri qarinyqoqa Devit aqa qure utruq dia nambabqo. A gago Tamo Koba Kristus. A na qujai tamo ungasari nangi elenamqa nangi nambile gaigai sqab. Nangi padalqasai. ¹²Angro mom di gara na dalaosib bulmakau nango ingi uyo tabirq di nejotonub unu. Ningi aisib unsib poingwas, ‘Bole, Kristus agide.’”

¹³Degsi minjreqnaqa lan angro tulan gargekoba nangi lan goge dena bosib lan angro nami bej qaji a ombla tigelosibqa Qotei aqa ñam

soqtoqnsib maroqneb, ¹⁴“Laŋ goge dia Qotei a ñam kobaquja oqo. Mandamq endia tamo ungasari nanŋi are lawo na soqnebe. Qotei a nanŋi qa are boleiyeqnu.”

Kaja taqato tamo nanŋi Yesus unqajqa marsib Betlehem qureq aieb

¹⁵Laŋ angro nanŋi olo puluosib laŋ qureq oqeqnabqa kaja taqato tamo nanŋi segi segi qairosib mareb, “Iga tigelosim Betlehem qureq aisim kumbra Tamo Koba Qotei a iga deqa mergwo qaji di unqom.”

¹⁶Degsi marsibqa gurgur ti aisib Maria wo Josep wo nanŋo angro mom a bulmakau nanŋo inŋi uyo tabirq di ŋeiosib sonab unjreb. ¹⁷Unjrsibqa angro deqa anjam laŋ angro na minjrej qaji di kalil ubtosib mare mare laqneb. ¹⁸Mare mare laqnab tamo kalil anjam di queb qaji nanŋi prugeleŋosib are koba qaloqneb. ¹⁹Ariya Maria a anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq soqnej. ²⁰Onaqa kaja taqato tamo nanŋi olo puluosib gileb. Nanŋi laŋ angro aqa anjam qusib aisib Kristus uneb deqa nanŋi tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib giloqneb.

Nanŋi aqa ñam Yesus waiyeb

²¹Ariya Yesus a ŋambabosiq sonaqa bati 8-pela kereonaqa a muluŋ waiyeb. Osib aqa ñam Yesus waiyeb. Ñam di agi nami laŋ angro na Maria gumaŋosaisonaq minjej qaji.

Simeon wo Ana wo nanŋi atra talq dia Yesus uneb

²²Juda nanŋo kumbra bei agiende. Uŋa angrotimqa bati 40 koboamqa nanŋi uŋa aqa jejamu yansetibqa a Qotei aqa ŋamdamuq di une saiqoji sqas. Dal anjam di Moses a nami marej. Deqa Maria aqa jejamu yansetqa bati kereonaqa aqa gumbulu qali wo Jerusalem gilsibqa atra tal miligiq dia Maria aqa jejamu yansetosib Yesus osib Tamo Koba Qotei aqa baŋq di ateb. ²³Agi Moses a nami Tamo Koba Qotei aqa dal anjam endegsi nengrenyej, “Angro matu mel ŋambabamqa ninŋi Qotei aqa baŋq di atibqa a Qotei aqa segi tamo sqas.” ²⁴Nanŋi aiyel Tamo Koba Qotei aqa dal anjam Moses nami nengrenyej qaji di kalil dauryosibqa inŋi bei osib Qotei atraiyeb. Agi Moses a nami endegsi nengrenyej, “Binon matu aiyel kio qebari bunuj aiyel kio osib Qotei atraiyiye.” Nanŋi aiyel anjam di dauryosib degsib yeb.

²⁵Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Simion. Aqa so tulaŋ boledamu. A Qotei aqa sorgomq di geregere sosisqa aqa dal anjam kalil dauryoqnej. Qotei aqa Mondor na a singilatonaq soqnej. Qotei na Kristus qarinyim bosim Israel tamo ungasari nango are boletetnrqajqa deqa Simion a are qalsiq tariŋosiq soqnej. ²⁶Qotei aqa Mondor na nami Simion minjej, “Ni mati moiqasai. Ni moiosaisoqnmq Tamo Koba Qotei a na aqa Kristus qarinyim bamqa ni unsim moiqam.” ²⁷Onaqa bati bei Qotei

aqā Mondor na Simion aqā are tigeltetonaqā atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa Maria wo Josep wo nangi Moses aqā dal anjam nami marej qaji di dauryqajqa marsibqa nango angro Yesus osib a Qotei aqā banq di atqajqa deqa atra tal miligiq gileb. ²⁸Onaqa Simion a Yesus unsiqā a osiq soqonyej. Soqonyosiqa Qotei aqā ñam soqtosiqa endegsi pailyej,

²⁹ “O Tamo Koba Qotei, e ino wau tamo. Ino anjam nami merbem qaji di ni uratosai. Deqa e lawo na moiqai.

³⁰ Ni na ino segi tamo ungasari nangi elenjam nangi padalaib deqa ino Kristus qarinyonumqa agi e unonum.

³¹ Tamo ungasari kalil nango ñamgalaq dia ni kumbra di yonum.

³² Kristus aqā rian na tamo ungasari kalil sawa isa isaq di unub qaji nangi suwantnjrqas.

Ino segi tamo ungasari Israel nangi dego a na bosim nangi suwantnjrimqa nango ñam kobaqas.”

³³ Simion a degsi marnaqa Yesus aqā ai wo abu wo nangi anjam di qusib are koba qaloqneb. ³⁴Onaqa Simion a nangi aiyel qa Qotei pailyosiqa Yesus aqā ani Maria minjej, “Ni que. Qotei na angro endi giltqo deqa Israel tamo gargekoba nangi ulonqab. Gargekoba dego olo tigelqab. A toqor bul sqas deqa tamo gargekoba nangi a jeutoqnqab.

³⁵ Deqa tamo gargekoba nango areqalo uliejunu qaji di olo boleq dqas. Yimqa serie na ino are qametmo bul are jaqatin oqnqam.”

³⁶ Bati deqa Qotei aqā medabu o qaji uña bei soqnej aqā ñam Ana. A Fanuel aqā asi. A Aser aqā leñ. A tulan qeliej. A nami tamo osiq gumbulu qali wo wausau 7 soqneb. ³⁷Aqā gumbuluñ moinaqa a segi qobul soqnej. Aqā wausau kalil 84. A qobul sosisqa a bati gaigai qolo ti qanam ti atra tal miligiq giloqnsiq ingi ti ya ti uratoqnsiqā Qotei pailyoqnej. A atra tal uratosai oqnej. ³⁸ Ariya Simion anjam marsiq koboonaqa Ana a bosiqā angro kiñala di unsiqā Qotei aqā ñam soqtej. Osiqa Jerusalem tamo ungasari Qotei na elenqajqa deqa tariñosib soqneb qaji nangi Yesus qa sainjroqnej.

Maria wo Josep wo nangi olo Nasaret qureq gileb

³⁹ Maria wo Josep wo nangi Jerusalem dia Tamo Koba Qotei aqā dal anjam kalil dauryekritisib nangi olo puluosib Galili sawaq gilsib nango segi qure utru Nasaret di soqneb. ⁴⁰ Di sosibqa nango angro kiñala Yesus a boleqnsiqā singilaoqnsiq powo qelikoba oqnej. Qotei a Yesus qa are tulan boleiyiqnsiqā geregereiyiqnej.

Yesus aqā wausau 12-pela kereonaqa a Jerusalem aisiq atra tal miligiq gilej

⁴¹ Yesus aqā ai wo abu wo nangi wausau gaigai Juda nango yori bati koba unqajqa maroqnsib tigelosib Jerusalem aioqneb. Qotei na nami

Israel nangi Isip sawaq dia padalqa laqnabqa elenosi qaryainjrej. Juda nangi deqa olo are qalsib yori bati unqajqa maroqnsib Jerusalem aioqneb. ⁴²Deqa Yesus aqa wausau 12-pela kereonaqa a na aqa ai wo abu wo nangi daurnjrsiqa yori bati di unqajqa koba na Jerusalem aieb. ⁴³Aisib yori bati di unsib koboonaqa tamo ungasari kalil nangi olo puluosib nango segi segi qureq olo gileq nabqa angro wala Yesus a segi Jerusalem di soqnej. Aqa ai wo abu wo nangi deqa qaliesai. ⁴⁴Nangi are qaleb, “Yesus a tamo qudei nangi daurnjrsiqa nami gilqo kio?” Degsi are qalsibqa qanam qujai nangi walwelosi gileb. Gilsib gamq dia Yesus unosai deqa nango segi kadoi nangi ti nango segi len nangi ti Yesus qa nene nenemnjroqneb. ⁴⁵Onaqa ugeinjrnaqa nangi puluosib olo Jerusalem aisibqa dia Yesus qa namoqneb. ⁴⁶Bati qalub nangi Yesus qa namoqneb. Njamosib gilsib atra tal miligiq dia nam ateb Yesus a di awesonaq uneb. A dal anjam qalie tamo nango ambleq dia awesosiqa nango anjam quoqnsiqa a kamba anjam qudei nangi nenemnjroqnej. ⁴⁷Aqa powo tulan kobaquja. Deqa a dal anjam qalie tamo nango anjam qusiqa kamba anjam bole bole minjreqnaqa tamo ungasari nangi qusibqa tulan prugelejoqneb. ⁴⁸Onaqa aqa ai wo abu wo nangi a unsibqa are koba qaleb. Osib aqa ai na minjej, “O ijo angro, ni kiyaya aqo ino abu wo kumbra deggonum? Ni que. Aqo ayel tulan are gulubeigwoqa ni qa namoqnam.” ⁴⁹Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi kiyaya e qa namoq nab? E ijo Abu aqa talq endi unum. Ningi di qaliesai kio?” ⁵⁰Onaqa aqa ai wo abu wo nangi aqa anjam di qusib poinjrosai.

⁵¹Onaqa Yesus a tigelosiq aqa ai wo abu wo nangi daurnjrsiqa Nasaret qureq gileb. Gilsib dia a nango ayel anjam geregere dauryoqnsiqa nango sorgomq di soqnej. Onaqa aqa aniqali na aqa kumbra di unsiq tulan arearetonaqa aqa areqaloq di atnaq soqnej. ⁵²Yesus a Nasaret qureq di sosiqa tamo kobaqujaoqnsiqa aqa qalie dego kobaqujaoqnej. A Qotei aqa namdamuq dia kumbra tulan boledamu yoqnej. A tamo ungasari kalil nango namdamuq dia dego kumbra tulan boledamu yoqnej.

Jon yansnjro qaji a wadau sawaq gilsiq dia Qotei aqa anjam palontoqnej

3 ¹Sisar Taiberius a wausau 15 Rom nango mandor koba sonaqa Pontius Pailat a Judia sawa nango gate koba soqnej. Bati deqa Herot a Galili sawa nango gate koba soqnej. Herot aqa aube Filip a na Ituria sawa ti Trakonitis sawa ti taqatoqnej. Lisantias a na Abilene sawa taqatoqnej. ²Anas wo Kaiafas wo nangi ayel atra tamo gate soqneb. Bati deqa Sekaraia aqa njiri Jon a wadau sawaq di sonaqa Qotei na aqa anjam ubtsiq Jon minjej. ³Deqa Jon a sawa kalil Jordan ya qalaq di soqneb qaji nangoq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontosiqa tamo ungasari nangi endegsi minjroqnej, “Ningi are buliyibqa e na ningi yansngwai. Amqa Qotei a nungo une kalil

kobotetngwas.” ⁴Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a Jon qa anjam endegsi nengrenyej, “Tamo bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulan koba lelenjosim tamo ungasari nangi endegsi minjroqnqas, “Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiye. Gam tingitetiye. ⁵Botau kalil mororiye. Mana kokba ti mana kiñilala ti kalil gingerñjrsib taqal atiyē. Gam kanēno kalil tingitiye. Gam niñaqejunub qaji di dego gereiyiye. ⁶Yimqa Qotei na iga elenamqa tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi Qotei aqa wau di unqab.”

⁷Tamo ungasari tulan gargekoba nangi Jon na yansnrqqa marsibqa aqa areq beqnabqa singila na endegsi minjroqnej, “Ningi amal uge bul. Ningi yai na anjam utru merngwoqa mondon Qotei aqa minjin nungoq aiaim deqa ulaosib ijoq bonub? ⁸Ningi are buliye. Osib nungo kumbra uge kalil uratosib kumbra bole bole yoqniye. Yimqa e unsiy marqai, ‘Bole, ningi are bulyonub.’ Osiy ningi yansngwai. Ningi endegsib are qalaib, ‘Iga Abraham aqa leñ. Deqa iga Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole.’ Ningi degsib are qalaib. Ningi quiyē. Ningi Abraham aqa leñ di laña. Qotei na marimqa meniñ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib Abraham aqa leñ sqab. ⁹Tapor qalat agi Qotei na ojsiqa ñam utruq di qomqajqa ojsiqa tigelejunu. Deqa ñam kalil gei boletosaieqñub qaji di Qotei na tapor dena qomelenjosim ñamyuoq di breinjrqas.”

¹⁰Jon na tamo ungasari nangi anjam degsi minjrnaqa nangi na kamba nenemyeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa iga kumbra kieryqom?”

¹¹Onaqa Jon na minjrej, “Ni gara aiyel soqñimqa bei osim tamo gara saiqoji unu qaji di ye. Ni ingi koba ti soqñimqa ingi qudei osim tamo ingi saiqoji unu qaji di ye.” ¹²Onaqa takis o qaji tamo qudei nangi dego Jon na yansnrqqa marsibqa aqa areq bosib nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, ni mare. Iga takis o qaji tamo. Deqa iga kumbra kieryqom?” ¹³Onaqa Jon na kamba minjrej, “Nungo gate kokba nangi takis silali gembub ningi oqajqa merngonub dego kere oqniye. Silali bei laña goge ataib.” ¹⁴Onaqa qaja tamo qudei nangi Jon aqa areq gilsib nenemyeb, “Ni mare. Iga kumbra kieryqom?” Onaqa Jon na minjrej, “Ningi tamo qudei nangi ugeugeinjrñsib silali laña yainjroqñab. Ningi gisañosib tamo qudei nango silali laña yainjrqa marsibqa nango jejamuq di une bei bei atoqñab. Ningi endegsib are qaloqniye, ‘Iga waueqñum deqa aqa awai di kere.”

¹⁵Ariya tamo kalil nangi Kristus bqajqa bati qa tariñoqñeb deqa nangi Jon aqa anjam di quoqñsib are qaloqñeb, “Jon a Kristus kio?” ¹⁶Onaqa Jon a nango areqalo di qalieosiqa minjrej, “Tamo Koba a bunuqña ijo qoreq na bqas. A tamo singila koba. Ijo singila aqa singila ti keresai. Deqa e a kangalyqajqa e tamo bolesai. E ya na laña yansngeqñum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Qotei aqa Mondor aqa singila na ti ñamyuo na ti ningi yansngwas. ¹⁷Aqa bañq di a savol ojejunu. A bosim savol dena wit ñoqoryosim damu elenjosim aqa talq di atqas. Ariya a suwi olo elenjosim ñamyuo gaigai yuejunu qaji dia breinjrñmqa yuekñitqab.”

¹⁸Jon a tamo ungasari nangi anjam degsi minjroqnsiq anjam gargekoba dego nango are qametnjrqajqa deqa minjroqnej. A Qotei aqa anjam utru bole bole babtoqnsiq nangi minjroqnej.

Herot na Jon ojsiq tonto talq di waiyej

¹⁹Ariya Jon a gate koba Herot aqa une bei babtosiqa deqa njirintej. Aqa une agi aqa segi was aqa nauqali Herodias yaiysiq ej. Une deqa ti kumbra uge uge kalil Herot a yoqnej qaji deqa ti Jon na njirintej. ²⁰Deqa Herot a olo kumbra uge bei yej. Agi a Jon ojsiq tonto talq di waiyej.

²¹Ariya Jon a na tamo ungasari kalil nangi yansnjreqlaqa Yesus a dego bonaqa Jon na yansonaga bati di a tarosi lan goge koqyosiq Qotei pailyeqlaqa lan waqej. ²²Lan waqonaqa Qotei aqa Mondor binon bulosiq lan goge dena aisiqa Yesus aqa jejamuq di awoej. Awoonaqa lan goge dena Qotei na Yesus metonaqa aqa kakoro quej. A na endegsi minjnaq quej, “Ni ijo segi angro qujai. E na ni tulan qalaqalaimeqnum. E ni qa tulan areboleboleibqo.”

Yesus aqa moma nango nam kalil

²³Yesus aqa wausau 30 kereonaqa aqa wau utru atej. Nangi Yesus qa endegsib maroqneb, “A Josep aqa njiri.” Josep a Heli aqa njiri. ²⁴Heli a Matat aqa njiri. Matat a Livai aqa njiri. Livai a Melki aqa njiri. Melki a Janai aqa njiri. Janai a Josep aqa njiri. ²⁵Josep a Matatias aqa njiri. Matatias a Amos aqa njiri. Amos a Nahum aqa njiri. Nahum a Esli aqa njiri. Esli a Nagai aqa njiri. ²⁶Nagai a Mat aqa njiri. Mat a Matataias aqa njiri. Matataias a Semen aqa njiri. Semen a Josek aqa njiri. Josek a Joda aqa njiri. ²⁷Joda a Joanan aqa njiri. Joanan a Resa aqa njiri. Resa a Serubabel aqa njiri. Serubabel a Sealtiel aqa njiri. Sealtiel a Neri aqa njiri. ²⁸Neri a Melki aqa njiri. Melki a Adi aqa njiri. Adi a Kosam aqa njiri. Kosam a Elmadam aqa njiri. Elmadam a Er aqa njiri. ²⁹Er a Josua aqa njiri. Josua a Elieser aqa njiri. Elieser a Jorim aqa njiri. Jorim a Matat aqa njiri. Matat a Livai aqa njiri. ³⁰Livai a Simeon aqa njiri. Simeon a Juda aqa njiri. Juda a Josep aqa njiri. Josep a Jonam aqa njiri. Jonam a Eliakim aqa njiri. ³¹Eliakim a Melea aqa njiri. Melea a Mena aqa njiri. Mena a Matata aqa njiri. Matata a Natan aqa njiri. Natan a Devit aqa njiri. ³²Devit a Jesi aqa njiri. Jesi a Obet aqa njiri. Obet a Boas aqa njiri. Boas a Salmon aqa njiri. Salmon a Nason aqa njiri. ³³Nason a Aminadap aqa njiri. Aminadap a Atmin aqa njiri. Atmin a Arni aqa njiri. Arni a Hesron aqa njiri. Hesron a Peres aqa njiri. Peres a Juda aqa njiri. ³⁴Juda a Jekop aqa njiri. Jekop a Aisak aqa njiri. Aisak a Abraham aqa njiri. Abraham a Tera aqa njiri. Tera a Nahor aqa njiri. ³⁵Nahor a Seruk aqa njiri. Seruk a Reu aqa njiri. Reu a Pelek aqa njiri. Pelek a Eber aqa njiri. Eber a Sela aqa njiri. ³⁶Sela a Kainan aqa njiri. Kainan a Arpaksat aqa njiri. Arpaksat a Siem aqa njiri. Siem a Noa aqa njiri. Noa a Lamek aqa njiri. ³⁷Lamek a Metusela aqa njiri. Metusela a

Enok aqa njiri. Enok a Jaret aqa njiri. Jaret a Mahalalel aqa njiri. Mahalalel a Kenan aqa njiri. ³⁸Kenan a Enos aqa njiri. Enos a Set aqa njiri. Set a Adam aqa njiri. Adam a Qotei aqa njiri.

Satan na Yesus wadau sawaq dia walawalaiyej

4 ¹⁻²Ariya Qotei aqa Mondor a Yesus aqa jejamuq di awoonaqa a Jordan yaq dena olo pulueqnaqa Mondor na a wadau sawaq osi gilsiq di uratonaqa bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqajqa deqa marsiqa walawalaiyoqnej.

Bati deqa Yesus a ingi uratsiqa qurien ti soqnej. A laja soqnej. Bati 40 di koboonaqa a mamyej. ³Onaqa Satan na minjej, “Ni Qotei aqa Njiriamqa meniñ kalil endi minjrim bem buliybqa ni uye.” ⁴Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Moses a nami Qotei aqa anjam endegsi nengrenyej unu, ‘Tamo nanji ingi na segi nambile sqasai.’”

⁵Onaqa Satan na Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiqa goge dia Yesus tigeltsiqa sawa sawa kalil mandor kokba nanji na taqatejunub qaji di Yesus osoryej. ⁶Osoryosiqa minjej, “Sawa sawa kalil nango singila ti ñoro ti di ni emqai. Sawa sawa kalil di ijo. Qotei na nami ebej. Deqa e na tamo bei yqa marsiy yqai. ⁷Deqa ni ijo ulatamuq endia singa pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil di ni emqai.” ⁸Onaqa Yesus na minjej, “Moses a nami Qotei aqa anjam endegsi nengrenyej unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.’”

⁹Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Jerusalem qureq aisiq atra tal quraq oqsiq goge dia Yesus atsiqa minjej, “Ni Qotei aqa Njiriamqa endena prugosim mandamq aie. ¹⁰Agi Qotei aqa anjam nami endegsib nengrenyej unu, ‘Qotei na aqa lañ angro nanji minjrimqa bosib ni taqatmqab.’ ¹¹Anjam bei dego nami endegsib nengrenyej unu, ‘Lañ angro nanji bosib bañ na ni soqtmibqa ino singa meniñ na qalqasai.’”

¹²Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego endegsib nengrenyej unu, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa singila unqa osimqa ni na kumbra bei laña yaim. A ni aqaryaimqas kio sai kio di unqa osimqa kumbra bei laña yaim.’”

¹³Satan a kumbra kalil dena Yesus uneq waiyqa yonaq ugeiyonaqa a uratosiq ulanej. Bunuqna a na olo Yesus walawalaiyqa marsiqa tariñosiq soqnej.

Yesus a Galili sawaq dia aqa wau utru atej

¹⁴Qotei aqa Mondor aqa singila Yesus aqaq di sonaqa deqa a olo puluosiq Galili sawaq aiej. Aisiq di sonaqa nanji a qa mare mare laqnabqa tamo ungasari kalil nanji quekriteb. ¹⁵Onaqa a bati gaigai Juda nango Qotei tal miligiq giloqnsiqa tamo ungasari nanji Qotei aqa anjam minjreqnaqa nanji quoqnsib aqa ñam soqtoqneb.

**Nasaret qure qaji tamo ungasari nanngi Yesus aqa
anjam qunabqa tulan minjin oqetnjrej**

¹⁶Onaqa Yesus a dena walwelosiq Nasaret qureq aiej. Di aqa segi qure utru. A dia boleej. Aisiq dia aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiq yori bationaqa Juda nanngo Qotei tal miligiq gilsiq Qotei aqa anjam sisiyqa osiq tigelej. ¹⁷Onaqa buk Baibel yonabqa a na waqtosiq Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa anjam nami nengrenyey qaji mutu bei itosiq endegsi sisiyey, ¹⁸“Tamo Koba Qotei na e giltbej deqa aqa Mondor ijoq di unu. A na e giltbosiq endegsi merbej, ‘Ni na tamo uge uge nanngi ijo anjam bole plaltosim minjroqne.’ Agi Qotei na e qarinqbonaq mandamq aiem deqa e na tamo ungasari nanngo segi une na singila na ojejunu qaji nanngi Qotei aqa anjam bole minjroqnitqa nanngo une uratoqnqab. E na tamo nam qandimo unub qaji nanngi boletnjroqnitqa nanngi olo namdamu poinjroqnqas. Tamo nanngi nanngo jeu tamo na ugeugeinjreknub qaji nanngi aqaryainjroqnitqa nanngo gulube kobooqnqas. ¹⁹Tamo Koba Qotei na aqa segi tamo ungasari nanngi elenqajqa bati agi brantqo. E anjam di mare mare laqajqa deqa Qotei na e qarinqbonaq mandamq aiem.”

²⁰Yesus a anjam degsi sisiyosiq koboonaqa buk Baibel kabutosiq Qotei tal taqato tamo yosiq a olo awoej. Onaqa tamo ungasari kalil Qotei tal miligiq di soqneb qaji nanngi Yesus koqyesoqneb.

²¹Onaqa Yesus na nanngi minjrej, “Qotei aqa anjam e endego sisiyonom ningi quonub qaji di aqa damu agi bini brantqo.” ²²Degsi minjrnaqa nanngi kalil aqa anjam di qusibqa nanngi areboleboleinjrnaqa mareb, “Yesus aqa anjam di bolequja.” Nanngi degsi marsibqa olo areqalo kobaiyoqnsib maroqneb, “Yesus a Josep aqa njiri. Deqa a powo qabe na osiq anjam bole endeqaji palontosiq mergeqnu?”

²³Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi yawo anjam endegsib merbqab kio, ‘O ma gereiyo tamo, ni ino segi jejamu gereiye.’ Osib ningi endegsib merbqab, ‘Kaperneam qureq dia ni ino singila babteqnamqa tamo nanngi unoqneb. Iga degsim queqnum. Singila dego kere olo ino segi qure utruq endia babt. Yimqa iga unqom.”” ²⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi quie. E bole merngwai. Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di nanngi aqa anjam quetqa asginjrqs. Deqa a nam saiqoji sqas. ²⁵E bole merngwai. Qotei aqa medabu o qaji tamo Elaija aqa bati qa lan getenesonaqa wausau qalub bai 6-pela gilsiq awa bosaiqnej. Deqa sawa sawa kalilq dia nanngi mam koba eb. Bati deqa Israel sawaq dia unja qobul gargekoba soqneb. ²⁶Sonabqa Qotei na Elaija nangoq qarinyosai. A na Elaija qarinyonaqa Saidon sawaq gilsiq Sarefat qureq dia unja qobul bei aqaq di segi brantosiqa aqaryaiyey. ²⁷Qotei aqa medabu o qaji tamo Elisa aqa bati qa Israel sawaq dia lepra tamo gargekoba soqneb. Ariya Elisa a nanngi boletnjrosai. A Siria sawaq gilsiq dia lepra tamo bei aqa nam Naman sonaqa a segi qujai boletej.”

28-30 Yesus a na tamo ungasari Qotei tal miligiq di soqneb qaji nanġi anjam degsi minjrnaqa nanġi kalil qusibqa minjin ani oqetnjrnaqa tigelosib Yesus oġeb. Yesus ojsib tututosib qure qalaq osi gileb. Nango qure mana goge di soqnej. Deqa nanġi Yesus mana goge dena waiyqa marsib osi gilnabqa a nango ambleq na loumosiq ulanej.

Yesus a na tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

31 Ariya Yesus a Galili sawa nango qure bei aqa ñam Kaperneam deq gilej. Gilsiq di sosisqa yori batieqnaqa tamo ungasari nanġi koroinjroqnsiq Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. 32 Yesus aqa anjam maroqnej di singila ti. A segi anjam aqa Abu. Deqa tamo ungasari kalil nanġi aqa anjam quoqnsib tulañ prugeleñoqneb.

33 Yori bati bei tamo bei mondor uge ti so qaji a Qotei tal miligiq di soqnej. Deqa a tulañ koba leleñosiq Yesus minnej, 34 “O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiergwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum e? E ni qalie. Ni Qotei aqa segi Ijiri bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji.”

35 Mondor uge dena Yesus degsi minjnaqa Yesus a singila na ġirintosiġ minnej, “Ni medabu getentsim tamo di uratosim ni ulañ.” Onaqa mondor uge dena tamo di uratqa osiq tamo ungasari nango ambleq dia tamo di waiyonaq mandamq di ġeiesonaqa uratosiq ulanej. Tamo di aqa jejamu yala ugetosai. A bole soqnej. 36 Onaqa tamo ungasari kalil nanġi Yesus aqa kumbra di unsibqa nanġi tulañ koba prugeleñosib segi segi maroqneb, “Yesus a anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di singila ti mareqnu. Aġi a na mondor uge nanġi anjam minjreqnaqa nanġi aqa anjam dauryosib jaraieqnub.” 37 Nanġi degsi marsibqa jaraiosib sawa sawa kalilq dia Yesus aqa kumbra deqa mare mare laqnab tamo ungasari kalil nanġi quekriteb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

38 Onaqa Yesus a tigelosiq Qotei tal uratosiq Saimon aqa tal gogetej. Tal gogetosiq Saimon aqa mimibe makobaiyonaqa jejamu kanġanyonaq unej. Deqa Yesus aqa angro nanġi na minjeb, “Ni a boletime.” 39 Onaqa Yesus a gilsiq uña maijej qaji aqa areq di tigelosiq anjam segi minjnaqa aqa jejamu kanġan di koboej. Onaqa uña a tigelosiq nanġi ingi goietnjrej.

Yesus na tamo ungasari gargekoba nanġi boletnjrej

40 Seġ aiqa laqnaqa tamo ungasari ma utru segi segi so qaji nango was nanġi na joqsisb Yesus aqa areq osi beleñoqneb. Osi beleñeqnabqa Yesus na aqa bañ nango segi segi gateq di ateqnaqa nango ma koboeqnaqa nanġi jaraioqneb. 41 Mondor uge gargekoba dego Yesus na winjreqnaqa nanġi na tamo ungasari nanġi uratnjroqnsib jaraioqneb. Jaraioqnsib

tulan koba lelenoqnsib Yesus minjoqneb, “Ni Qotei aqa Ŋiri.” Yeqnabqa Yesus a singila na minjroqnej, “Ŋingi ijo ñam ubtsib maraib.” Degsi saidnjroqnej. Di kiyaaq? Nangi qalie, Yesus a Kristus deqa.

Yesus a qure qureq giloqnsiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej

⁴²Onaqa nobqolo ambru Yesus a na nangi alelnjrsiqa qure di uratosiq wadau sawaq gilej. Gilsiq di sonaqa tamo ungasari nangi a qa ŋamosib gilsib itosib minjeb, “Ni iga uratgaim.” ⁴³Onaqa Yesus na minjrej, “E qure bei bei nanogoq dego giloqnsiyqa Qotei aqa anjam bole endegsi minjroqnqai, ‘Ŋingi are buliybqa Qotei a nungo Mandor Koba sosim ŋingi taqatŋwas.’ Degsi minjroqnqai. Qotei a deqa e qarinqbonaq mandamq aiem.” ⁴⁴Yesus a nangi degsi minjrsiqa nangi uratnjrsiq gilsiq Judia sawaq dia walweloqnsiqa Juda nanogo Qotei tal miligiq giloqnsiqa tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.

Yesus na Pita minjnaqa a kakan waiyosiq qe ani ej

5 ¹Bati bei Yesus a Genesaret ya aguq gilsiq alile dia tigelesonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi Qotei aqa anjam quqwajqa are qalsibqa Yesus aqa areq bosib koroeb. ²Koroesonabqa Yesus a ŋam atsiqa qobuŋ ayel alile di tiryosib sonab unjrej. Qe o qaji tamo nangi qobuŋ di tiryosib nanogo kakan yansoqneb. ³Qobuŋ bei Saimon aqa qobuŋ. Yesus a Saimon aqa qobuŋ goge di awoosiqa Saimon minjej, “Qobuŋ tututim kiñala sasalosim yaq aiem.” Onaqa Saimon na qobuŋ tututonaq sasalonaqa Yesus a qobuŋ miligiq dia awesosiqa tamo ungasari kalil nangi alile di sonabqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.

⁴Anjam minjrsiq koboonaqa a na Saimon minjej, “Ŋingi qobuŋ oyoosib ya robuq oqsib nungo kakan waiyqab qe oqab.” ⁵Onaqa Saimon na kamba minjej, “O Tamo Koba, iga qolo waukobaonum gilsim nebeqo. Iga qe bei yala osai. Ungum. Ni maronum deqa e kakan olo waiyqai.” ⁶⁻⁷Degsi Yesus minjsiqa nangi ya robuq oqsib kakan olo waiysib qe tulan koba eb. Qe koba onabqa nanogo kakan qe na maqej deqa branqa laqnaqa titqa keresaiinjrnaqa nanogo was qudei qobuŋ beiq di soqneb qaji nangi metnjrnab bosib koba na kakan titosib qe osib qobuŋ ayel miligiq di jugonab maqosib tugwa laqneb. ⁸Onaqa Pita a Yesus aqa maŋwa di unsiqqa Yesus aqa singaq di singa pulutosiq minjej, “O Tamo Koba, e une tamo. Deqa ni e uratbosim gile.” ⁹Pita na Yesus degsi minjej. Di kiyaaq? Aqa was nangi ti qe tulan koba elenqosib prugeleneb deqa. ¹⁰Sebedi aqa ŋiri ayel Jems wo Jon wo nangi Pita ombla wau qujai. Nangi dego Yesus aqa maŋwa di unsibqa prugeleneb. Onaqa Yesus na Pita minjej, “Ni ulaaaim. Ni qe o tamo deqa ni qe eqnum. Bunuqna ni degsim olo tamo oqnqam.” ¹¹Onaqa nangi nanogo qobuŋ alile dia suweiyosib nanogo ai wo abu wo nangi uratnjrsib nanogo ñoro ti ingi ingi kalil dego uratosib Yesus dauryeb.

Yesus na tamo bei yu na aqa jejamu ugeelenej qaji di boletej

¹² Nangi Yesus dauryosib bati bei koba na qure beiq gileb. Dia tamo bei yu na aqa jejamu ugeelenej qaji a Yesus unsiq aqa areq bosiq turuosiq mandamq di nam quosiq Yesus pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnimqa e boletbe. E qalie, ni na e boletbqa kere deqa e inoq bonum.” ¹³ Degsi minjnaqa Yesus a ban waiysiq tamo di aqa jejamu ojej. Ojsiq minjej, “E ni boletmq are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa yu uge kalil mosoosiq aqa jejamu olo boleej. ¹⁴ Onaqa Yesus na minjej, “Ino jejamu boleqo deqa ni tigelosim gile. Ariya ni tamo qudei nangi ijo nam ubtsim minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyo qaji ingi ingi Moses nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo ungasari nangi ni numsis marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’” ¹⁵ Onaqa a gilsiq a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na a boletej deqa mare mare laqnaqa aqa anjam tulan kobaonaqa sawa sawa kalilq dia tamo ungasari gargekoba quekriteb. Deqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi Yesus aqa anjam quqwajqa marsibqa boqnsib aqa areq di korooqneb. A na nango ma boletetnjrqajqa deqa ti aqa areq di korooqneb. ¹⁶ Koroeqnab Yesus a bati gaigai nangi uratnjrsim a segi sqajqa maroqnsiq nangi alelnjroqnsiq wadau sawaq giloqnsiq dia a segi sosiq Qotei pailyoqnej.

Yesus na tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

¹⁷⁻¹⁸ Bati bei tamo ungasari nangi olo koroesonabqa Yesus a na Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa bati di Farisi nangi ti dal anjam qalie tamo nangi ti tigelosib bosib Yesus aqa areq di awoelejesoqneb. Nangi Galili sawa nango qure qureq dena ti Judia sawa nango qure qureq dena ti Jerusalem qureq dena dego tigelosib bosib Yesus aqa areq di awoelejesoqneb. Bati di Tamo Koba Qotei aqa singila Yesus aqa jejamuq di soqnej. Deqa a na tamo nango ma gereiyetnjrqa marnaqa tamo qudei nangi na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsib Yesus aqa areq di atibqa Yesus na boletqajqa deqa qoboiyosib beb. ¹⁹ Bosib nam ateb tamo tulan gargekoba siranme juneb. Deqa nangi Yesus aqa areq gilqa keresaijnnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiej. ²⁰ Onaqa Yesus a tamo nangi di nango areqalo unej nango areqalo qujai Yesus na tamo di boletqa kere. Deqa a na tamo jejamu laiyej qaji di minjej, “O ijo was, ino une kalil e na kobotetmonum.” ²¹ Onaqa dal anjam qalie tamo nangi ti Farisi nangi ti tal dia awesoqneb qaji nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nango areqalo na mareb, “Yesus a Qotei misilinyqo. Yai na tamo nango une kobotqa kere? Qotei a segi qujai.” ²² Nangi degsib are qalsib sonabqa Yesus a nango areqalo di qalieosiq minjrej, “Ningi kiyaqa degsib

are qaleqnub? ²³ Anjam kie e na tamo jejamu laiyo qaji di minjqajqa wau koba sai? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kio, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kio? ²⁴ Ariya e Tamo Angro e mandamq endia singila ti unum deqa e na tamo nanjo une kobotetnjrq kere. Ningi degsib qalieqajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a na nanji degsi minjrsiqa tamo jejamu laiej qaji di koqyosiqa minjej, “E ni mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.” ²⁵ Degsi minjnaqa tamo di a tamo ungasari kalil nanjo namdamuq na tigelosiqa aqa sapera neiesoqnej qaji di qoboiyosiqa Qotei aqa nam soqtosiqa walwelosiq aqa qureq gilej. ²⁶ Onaqa tamo ungasari kalil nanji Yesus aqa singila di unsibqa nanji tulan prugeleosib Qotei aqa nam soqtosib a binijeb. Osib nanji ulaosib mareb, “Kumbra iga endego unonum di kumbra bei. Tamo bei na kumbra deqaji bei yeqnaq iga nami unosaioqnem.”

Yesus na Livai minjej, “Ni e daurbe.”

²⁷ Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa nam Livai a takis o talq di awesonaq gilsiq itej. Osiqa minjej, “Ni e daurbe.” ²⁸ Onaqa aqa ingi ingi kalil uratosiqa tigelosiq Yesus dauryej. ²⁹ Yesus dauryosiqa giloqnsiq Yesus minjej, “Ni ijo talq bosim ingi uye.” Degsi minjsiqa aqa segi talq osi gilsiq maruro atsiqa ingi goietej. A segi sai. Takis o qaji tamo tulan gargekoba nanji ti Yesus aqa segi angro nanji ti tamo lanja lanaj nanji ti dego metnjrnaq bosib koba na awoosib ingi uyoqneb. ³⁰ Onaqa Farisi nanji ti dal anjam qalie tamo nanji ti bosib di unsibqa Yesus aqa angro nanji minjreb, “Ningi kiyaqa takis o qaji tamo ti une tamo ti nanji koba na awoosib ingi ti ya ti uyeqnub?” ³¹ Onaqa Yesus a Farisi nanjo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma saiqoji nanji ma gereiyo tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti nanji segi ma gereiyo tamo aqaq gileqnub. ³² Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’ E tamo deqaji metit ijoq bqajqa e deqa bosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji metit ijoq bqajqa e deqa bem.”

Yesus a qurienq qa anjam marej

³³ Onaqa Farisi nanji na Yesus olo minjeb, “Jon aqa angro nanji bati gaigai ingi uratoqnsib qurienqnsib Qotei pailyoqnsib unub. Farisi nanjo angro nanji dego kumbra degyeqnub. Ariya ino angro nanji kiyaqa qurienjosaieqnub? Agi nanji bati gaigai ingi ti ya ti uyoqnsib unub.” ³⁴ Onaqa Yesus a nanjo anjam di qusiqa a kamba yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a unja ban ojqa bati qa a aqa was nanji ti soqnimqa nanji are gulubeinjqas e? Sai. ³⁵ Ariya bunuqna nanjo was yainjribqa bati deqa nanji are gulubeinjrinqa qurienjosib sqab.

³⁶ Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari branjoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di a na gara jugo bunuj

di ugeugeiyqas. Gara jugo bunujq dena mutu osim gara jugo sariq di qandimesqas di aqa uno bolesaiqas. Di kiyaaqa? Gara sari ti gara bunuj ti kerekereqasai. ³⁷Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu kaja aqa jegara na gereiyo qaji sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kangranjosiq singilaej. Deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bilerjosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. ³⁸Ariya a ya nobu kaja aqa jegara na gereiyo qaji bunujq di wain bunuj qamimqa ombila bole sqab. ³⁹Tamo bei a wain namij uysimqa a olo wain bunuj uyqa marqasai. Di kiyaaqa? A marqas, “Namij di bole.”

Yesus a yori bati qa wau getentqajqa deqa anjam marej

6 ¹Juda nango yori bati bei qa Yesus aqa angro nanngi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa angro nanngi wit gei elenqnsib ban na ñoqoryoqnsib uye uye giloqneb. ²Nangi degsib gileqnabqa Farisi tamo qudei nanngi bosib nanngi unjrsib minjreb, “Ningi kiyaaqa kumbra degyeqneb? Yori bati qa kumbra degyo di getento koba.” ³Onaqa Yesus na kamba Farisi nanngi minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo ti nanngi mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di ningi sisiyosai kio? ⁴Devit a atra tal miligiq gilsiq Qotei atraiyqajqa bem nami atnab soqnej qaji di osiq gingenjyosiq aqa wau tamo nanngi koba na uye. Bem di getento. Di atra tamo nango segi uyqajqa bem. Ningi quiye. Devit a degsi yej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa namdamuq di une saiqoji. Ningi anjam di sisiyosai kio?” ⁵Osiqa minjrej, “E Tamo Angro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yori bati bei qa Yesus na tamo bei ban qandamyey qaji di boletej

⁶Olo yori bati bei qa Yesus a Juda nango Qotei tal miligiq gilsiq Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Qotei tal miligiq dia tamo bei ban wo qandamyey qaji a soqnej. ⁷Onaqa dal anjam qalie tamo nanngi ti Farisi nanngi ti Yesus koqyoqneb. Nangi are qaleb, “Yesus a yori bati qa tamo di boletqas kio? Yimqa minjqom, ‘Ni na yori bati grotonum.’” Deqa nanngi Yesus koqyoqneb. ⁸⁻⁹Onaqa Yesus a nango areqalo di qalieosiq tamo ban qandamyey qaji di minjej, “Ni tigelosim gago ambleq au.” Degsi minjnaqa a tigelosig gilsiq nango ambleq di tigelesonaqa Yesus na Farisi nanngi minjrej, “E mati ningi anjam bei nenemngitqa ningi kamba merbiye. Iga yori bati qa kumbra bole yqom kio kumbra uge yqom kio? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam bole sqas di kere kio iga a uratonam padalqas di kere kio? Dal anjam a kiersi marqo? Ningi na merbiye.” ¹⁰Yesus a nanngi kalil degsi minjrsiq koqnjresonaqa nanngi na kamba olo anjam bei minjosai. Nangi mequmesoqneb. Deqa Yesus a tamo ban qandamyey qaji di minjej, “Ni ino ban waiy.” Degsi minjnaqa aqa ban waiyonaq boleej. ¹¹Onaqa Farisi nanngi Yesus aqa singila di unsibqa

nangi minjin oqetnjrnaqa segi segi qairosib maroqneb, “Bunuqna gam bei brantimqa iga Yesus qalim moiqa.”

Yesus na aqa angro 12-pela nangi giltnjrej

¹²Bati deqa Yesus a segi sosim Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Manaq oqsik dia Qotei pailyeqnaqa nebeej. ¹³Onaqa Yesus na tamo kalil a dauryosib laqneb qaji nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nanjo ambleq dena angro 12-pela segi giltnjrej. Nangi a ombla sosib aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltnjrej. ¹⁴Nanjo ñam agiende. Bei Saimon. Aqa ñam bei Yesus na Pita waiyej. Nangi aqa was Andru wo. Bei Jems. Nangi aqa was Jon wo. Bei Filip. Bei Bartolomyu. ¹⁵Ariya Matyu wo Tomas wo. Bei Alfias aqa njiri Jems. Bei Saimon agi Rom nangi winjrqaqqa maroqnej qaji. ¹⁶Ariya bei Jems aqa njiri Judas. Bei Judas Iskariot agi Yesus osiqa jeu tamo nanjo banq di atej qaji. Yesus aqa angro 12-pela nanjo ñam agide. Nangi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltnjrej.

Yesus na tamo ungasari gargekoba nangi boletnjroqnej

¹⁷⁻¹⁸Onaqa Yesus a nangi joqsika koba na manaq dena olo aisib sawa gun dia sonabqa tamo ungasari tulan gargekoba a dauryosib laqneb qaji nangi bosib aqa anjam quqwajqa koroeb. Tamo ungasari tulan gargekoba nangi dego Yesus aqa anjam quqwajqa beb. Judia sawa nanjo qure qureq dena ti Jerusalem qureq dena ti Tair qure wo Saidon qure wo nanjo sawa alile jojom dena dego tigelosib Yesus aqa anjam quqwajqa bosib koroeb. Yesus a nanjo ma boletetnjrqajqa deqa ti beb. Bonabqa Yesus a na tamo ungasari kalil mondor uge na ojeleno qaji nangi boletnjroqnej. ¹⁹Yesus aqa jejamuq dena singila gileqnaqa tamo ma ti kalil nanjo ma saioqnej. Yeqnaqa tamo ungasari kalil nangi Yesus aqa singila di unoqnsib deqa aqa jejamuq di nanjo ban atqa maroqnsib ban waiyoqneb.

Tamo yai nangi tulan areboleboleinjrqaq Yesus a deqa anjam marej

²⁰Onaqa Yesus a bulosiqa tamo ungasari a dauryosib laqneb qaji nangi koqnjrjsika endegsi minjrej,

“Ningi bini ingi ingi saiqoji unub qaji bunuqna Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwas. Yimqa ningi tulan areboleboleingwas.

²¹“Ningi bini mam unub qaji bunuqna kere na sqab. Deqa ningi tulan areboleboleingwas.

“Ningi bini akam ti unub qaji bunuqna akam uratosib olo kikiosib tulan areboleboleingwas.

²²⁻²³“Ningi ijo ñam oqnsib e daurbegnub deqa bunuqna tamo qudei nangi na ningi jeutngoqnsib misilingoqnsib nungo ñam ugeugeiyonqab. Nami nanjo moma nangi na Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi degsib ugeugeinjroqneb. Dego kere bunuqna nangi ningi dego ugeugeingonqab.

Di kiyaqa? Ningi na e Tamo Angro daurbegnub deqa. Di ungum. Nangi ningi ugeugeingibqa ningi tulan areboleboleingeme. Ningi quie. Nungo awai bole agi lan goge di unu. Bunuqna ningi oqsib awai di itqab.

24 “Ariya ningi bini ñoro koba ti unub qaji bunuqna ningi gulube oqab. Di kiyaqa? Nungo are boletetngwajqa ingi agi ningi mandamq endia ekritonub.

25 “Ningi ingi qa kere na unub qaji bunuqna ningi mam sqab.

“Ningi bini kiekeqñub qaji bunuqna ningi are ugeingim akam ti sqab.

26 “Bini tamo ungasari nangi na nungo ñam soqteqñub. Dego kere nami nanngo moma nangi na gisan anjam maro tamo nanngo ñam soqtoqñeb. Deqa bunuqna ningi olo jemaingwas.

Ningi nungo jeu tamo nangi qa boleqnsib gereinjroqniye

27 “Ningi ijo anjam qusib dauryeqñub qaji e na anjam endegsi merngit quie. Tamo qudei nangi na ningi jeutngognibqa ningi na kamba nangi jeutnjraib. Ningi nangi qa olo boleqnsib gereinjroqniye. 28 Ningi ijo segi angro unub deqa tamo qudei nangi na ningi misilingeqñub. Ariya ningi na kamba nangi misilinjraib. Nangi olo anjam bole bole minjroqniye. Tamo nangi ningi ugeugeingeqñub qaji nangi kamba ugeugeinjraib. Ningi nangi qa olo Qotei pailyoqniye. 29 Tamo bei a ni qa njirnosim ula ponmimqa belosim waliñe bei osoryimqa ponyem. Tamo bei na ino gara jugo yaimimqa ni na saidyaim. Olo ino gara jugo bei dego ye. 30 Tamo bei na ino ingi bei yaimqajqa mermimqa ye. Yosim a na kamba olo ni emqajqa minjaim. 31 Kumbra bole bole tamo nangi na ningi engwajqa arearetngwo qaji kumbra di ningi na nangi olo enjroqniye.

32 “Tamo ungasari ningi qa boleeqñub qaji nangi qa segi ningi kamba boleqñqab di kumbra tulan bolesai. Dal anjam gotranjo tamo nangi dego tamo nangi nangi qa boleeqñub qaji nangi qa kamba boleeqñub. 33 Tamo nangi ningi kumbra bole bole engeqñub qaji nangi segi ningi na kamba kumbra bole bole enjroqñqab di kumbra tulan bolesai. Dal anjam gotranjo qaji tamo nangi dego kumbra degyeqñub. 34 Ningi na tamo qudei nangi ingi bei enjra osibqa nangi na kamba olo ningi engwajqa minjrsib ingi enjraqab di kumbra tulan bolesai. Dal anjam gotranjo qaji tamo nangi na dego nanngo was nangi ingi ingi enjroqñibqa nangi na kamba olo enjraqajqa minjroqnsib ingi ingi enjreqñub. 35 Deqa ningi ijo anjam endi quie. Tamo qudei nangi na ningi jeutngognibqa ningi na kamba nangi jeutnjraib. Ningi nangi qa olo boleqnsib nangi gereinjroqniye. Osib ingi bole bole enjroqnsib nangi na kamba olo engwajqa minjroqnaib. Ningi kumbra degyqab di ningi Qotei lan goge di unu qaji aqa angro bole sqab. Sosibqa awai tulan boledamu oqab. Ningi qalie, tamo qudei nangi Qotei binjyosaieqñub. Tamo qudei nangi kumbra uge uge yeqñub. Ariya tamo nangi di Qotei na kamba kumbra

uge uge enjrosaeqnu. A na olo nan̄gi kumbra bole bole enjreqnu. Deqa nin̄gi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo bole ti tamo uge ti nan̄gi turtnjroqnsib kumbra bole bole enjroqniye. Nin̄gi kumbra degyqab di nin̄gi Qotei aqa angro bole sqab. ³⁶Nun̄go Abu a gaigai tamo nan̄gi qa duloqnsiqa nan̄go une kobotetnjreqnu. Deqa nin̄gi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo kalil nan̄gi qa duloqnsibqa nan̄go une kobotetnjroqniye.

Nin̄gi na tamo qudei nan̄go jejamuq di anjam laŋa qametnjraib

³⁷“Nin̄gi tamo qudei nan̄go kumbra laŋa uge qa minjraib. Yimqa Qotei a kamba dego nun̄go kumbra uge qa nin̄gi mern̄gwasai. Nin̄gi tamo qudei nan̄go jejamuq di anjam laŋa qametnjraib. Yimqa Qotei a kamba dego nun̄go jejamuq di anjam bei qametnjwasai. Nin̄gi na tamo nan̄go une kalil taqal atetnjroqniye. Yimqa Qotei a dego nun̄go une kalil taqal atoqnqas. ³⁸Nin̄gi na tamo nan̄gi ingi ingi enjroqnsib lueoqniye. Yimqa Qotei a kamba dego nin̄gi ingi ingi engoqnqas. Osim ingi ingi tulaŋ koba engoqnsim nun̄go mogomq di bilentoqnmqa ojqa keresaiinggoqnmqa bileŋoqnsib dobulq aioqnqab. Nin̄gi tamo nan̄gi kumbra bole bole enjroqnqab dego kere Qotei a kamba nin̄gi kumbra bole bole engoqnqas.” Yesu a na aqa angro nan̄gi anjam degsi minjrej.

³⁹Osiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei ŋam qandimo unu qaji a na tamo bei dego ŋam qandimo unu qaji di gam osoryqa keresai. A na aqa baŋ ojsim ombla walwelqab ombla maŋgalsib subq aiqab. ⁴⁰Angro kiŋala bei na aqa abu bunyqa keresai. A kobaqujaosimqa di aqa abu ombla kerekereqab.

⁴¹“Kiyaqa ni ino was aqa ŋamgalaq dia ŋam ŋen̄gi kiŋala unu di unsimqa ino segi ŋamgalaq dia ŋampaŋ kobaquja unu di ni unosai? ⁴²Kiyaqa ino segi ŋamgalaq dia ŋampaŋ kobaquja soqnmqa tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino ŋamgalaq dia ŋam ŋen̄gi kiŋala unonum di osiy taqal waiyetmqai?’ Ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamgalaq di unu qaji di ni unosai. Ni gisaŋ tamo. Ni mati ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamgalaq di unu qaji di taqal waiysim ŋamdamu suwaŋmimqa ariya degam ŋam ŋen̄gi kiŋala ino was aqa ŋamgalaq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.”

Ŋamtaŋ uge nan̄gi gei uge ateqnub

⁴³Osiqa Yesu a olo anjam endegsi minjrej, “Ŋamtaŋ bole nan̄gi gei bole ateqnub. Nan̄gi gei uge atosaeqnub. Ŋamtaŋ uge nan̄gi gei uge ateqnub. Nan̄gi gei bole atosaeqnub. ⁴⁴Deqa tamo nan̄gi ŋam aqa gei unsibqa dena nan̄gi poinjrqa, ‘Ŋamtaŋ di bole. Ŋamtaŋ di uge.’ Nin̄gi maŋ luwit mariŋq dena qura gei osib uyosaieqnub. Sil luwit mariŋq dena wain gei osib uyosaieqnub. ⁴⁵Tamo bole nan̄go are miligiq di areqalo bole

bole gargekoba unu. Deqa nan̄gi kumbra bole bole yeq̄nub. Ariya tamo uge nan̄go are miligiq di areqalo uge uge gargekoba unu. Deqa nan̄gi kumbra uge uge yeq̄nub. Tamo nan̄go areqalo nan̄go are miligiq di unu qaji di nan̄go medabuq na branteqnu.”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

⁴⁶Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Kiyaqa nan̄gi endegsib merbeq̄nub, ‘O Tamo Koba, O Tamo Koba’ degsib merboq̄nsib ijo anjam dauryosaieq̄nub? ⁴⁷⁻⁴⁸Nin̄gi quie. Tamo ungasari ijoq boq̄nsib ijo anjam dauryeq̄nub qaji nan̄gi tal gereiyo qaji tamo bul. Tal gereiyo qaji tamo a na tal utru atqa osimqa tal ai sub bogelejosim guma koba aielesosim menin̄ qura itelenqas. Bunuqna awa koba bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Singila na tigelesqas. Di kiyaqa? A menin̄ quraq di tal atqo deqa. Tamo nan̄gi ijo anjam qusib dauryeq̄nub qaji nan̄gi tal gereiyo qaji tamo di bul. ⁴⁹Ariya tamo nan̄gi ijo anjam qusib dauryqa urateq̄nub qaji nan̄gi tamo bei lan̄a sub gogeq di tal ateq̄ qaji a bul. Tal atnaq sonaqa awa koba bosiq̄ ya meli dosiq̄ tal di qamsiq̄ ren̄gintosiqa putonaq aisiq̄ tulan̄ niñaqej.”

Yesus na Rom nan̄go qaja tamo gate bei aqa kan̄gal tamo boletej

7 ¹Yesus a na tamo ungasari nan̄gi anjam kalil degsi minjrnaq qunabqa a nan̄gi uratn̄rsiqa Kaperneam qureq aiej. ²Dia Rom nan̄go qaja tamo gate bei soqnej. Aqa kan̄gal tamo bei a tulan̄ qalaqalaiyoq̄nej qaji di makobaiysiqa moiqa laqnej. ³Deqa tamo qudei nan̄gi na qaja tamo gate di minjeb, “Yesus a bqo Kaperneam qureq endi unu.” Degsi minjnab qusiqa are qalej, “E tamo qudei nan̄gi qarinn̄ritqa aisib Yesus minjib bosim ijo kan̄gal tamo boletqas.” Osiqa qarinn̄jrnaq aieb. ⁴Aisib Yesus itosib singila na pailysib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga uratgaim. Qaja tamo gate di a tamo boledamu. ⁵A Juda tamo ungasari kalil nan̄gi qa tulan̄ boleq̄nsiqa gaigai geregereinjreq̄nu. Agi a na gago Qotei tal gereiyetgej.”

⁶Nan̄gi degsib Yesus minjnab qusiqa tigelosiq̄ nan̄gi daurn̄rsiq̄ koba na gileb. Gilsib tal jojomyeq̄nabqa qaja tamo gate dena aqa was qudei nan̄gi olo qarinn̄jrnaq aisib gamq dia Yesus turosib minjeb, “O Tamo Koba, gago was a marqo, ‘Ungum, ni lan̄a waukobaaim. E tamo bolesai deqa ni ijo talq baim. ⁷E segi dego ino areq̄ bq̄ keresai. Deqa ni isaq na anjam segi marimqa dena ijo kan̄gal tamo a boleqas. ⁸E dego tamo kokba qudei nan̄go sorgomq di unum. Ijo qaja tamo nan̄gi ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, “Ni gile.” Yimqa a gilqas. Bei minjqai, “Ni au.” Yimqa a bq̄as. Ijo kan̄gal tamo bei minjqai, “Wau di ye.” Degsi minjitqa a ijo anjam dauryqas.”

⁹Onaqa Yesus a qaja tamo gate aqa anjam di qusiqa a tulan̄ prugugetej. Osiqa bulosiq̄ tamo ungasari gargekoba a dauryoq̄neb qaji nan̄gi minjrej,

“Ningi quiye. Qaja tamo gate di a e qa aqa areqalo tulan singilatqo. Juda tamo bei nami e qa degsi aqa areqalo singilato qaji bei unosai.” ¹⁰ Yesus a na tamo ungasari nangi anjam degsi minjrnaqa qaja tamo gate aqa was nangi a na qarinqrej qaji nangi qusibqa olo puluosib aqa talq gilsib kanqal tamo di a namo boleosi q sonaq uneb.

**Yesus a Nain qureq dia uña qobul bei aqa njiri
qujai nami moiej qaji di olo tigeltej**

¹¹ Olo bati bei Yesus a qure beiq gilej. Qure di aqa ñam Nain. Yesus aqa angro nangi ti tamo ungasari gargekoba dego Yesus dauryosib Nain qureq gileb. ¹² Yesus a gilsiq qure polomq di branteqnaqa tamo bei nami moiej qaji a subq atqajqa qoboiosib giloqneb. Tamo di aqa ai qobul. Aqa angro qujai bole qujai agi a segi. Angro di qoboiosib gileqnabqa tamo ungasari tulan gargekoba qure dia soqneb qaji nangi uña di koba na walwelosib giloqneb. ¹³ Onaqa Tamo Koba Yesus a uña di unsiq a qa tulan dulosiq minjej, “Ni akamaim.” ¹⁴ Degsi minjsiq walwelosiq ban waiysiq kulum angro jige b qaji di ojnaqa tamo nangi a qoboiosib giloqneb qaji tigeleb. Onaqa Yesus na angro moiej qaji di minjej, “O angro, e ni mermqai, ni tigel.” ¹⁵ Degsi minjnaqa a tigelosiq awoosiq anjam maroqnej. Onaqa Yesus na a ban ojsiq osi gilsiq aqa aniqali yej. ¹⁶ Onaqa tamo ungasari kalil qure dia soqneb qaji nangi Yesus aqa singila di unsibqa nangi tulan prugelejosib Qotei aqa ñam soqtosib maroqneb, “Bole, bini Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja gago ambleq endi brantqo. Qotei na aqa segi tamo ungasari nangi aqaryainjr qajqa deqa tamo di qarinyqoqa gagoq bqo.” ¹⁷ Yesus a kumbra di yonaqa tamo nangi unsib deqa mare mare laqnab anjam di tulan kobaonaqa tamo ungasari Judia sawaq di soqneb qaji nangi ti tamo ungasari sawa bei beiq di soqneb qaji nangi dego kalil quekriteb.

**Jon yansnjro qaji a na aqa angro aiyel nangi
qarinqjrnaqa Yesus aqa areq gileb**

¹⁸⁻¹⁹ Onaqa Jon aqa angro nangi dego anjam di qusib Jon minjnab qusiq aqa angro aiyel nangi metnjrnaq aqa areq bonabqa minjrej, “Ningi Tamo Koba Yesus aqa areq gilsib endegsib nenemyiye, ‘Kristus agi Qotei na nami qarinyim bqajqa marej qaji di ni kio? Ni saiamqa iga tamo bei qa tarinqom kio?’” ²⁰ Jon na nangi aiyel degsi minjrsiq qarinqjrnaqa Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Jon yansnjro qaji tamo a na iga qarinqwoqa agi inoq bonum. A ni endegsi nenemmqo, ‘Kristus agi Qotei na nami qarinyim bqajqa marej qaji di ni kio? Ni saiamqa iga tamo bei qa tarinqom kio?’”

²¹ Bati deqa Yesus a na tamo ungasari tulan gargekoba ma utru segi segi so qaji nangi ti tamo nangi jejamu mondor uge uge na ojeleno

qaji nan̄gi ti boletnjroqnej. Tamo ŋam qandimo gargekoba dego boletnjreqnaqa ŋam poinjroqnej. ²²Deqa Yesus a na tamo aiyel Jon na qarinjnjrej qaji di minjrej, “Kumbra nun̄go ŋamdamu na unonub qaji ti anjam nun̄go dabkala na quonub qaji ti deqa aisib Jon geregere saiyosib minjiye. Endegsib minjiye, ‘Tamo ŋam qandimnjro qaji nan̄gi olo ŋam poinjreqnaq sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji nan̄gi olo walweleqnub. Tamo nan̄go jejamu yu na ugeelen̄o qaji nan̄go yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala geten̄njro qaji nan̄gi olo poinjreqnaqa anjam queqnub. Tamo moren̄o qaji nan̄gi olo tigeleqnub. Tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nan̄gi Qotei aqa anjam bole queqnub.’ N̄ngi aisib Jon degsib saiyosib minjiye. ²³Ariya n̄ngi quie. Tamo nan̄gi e nubsib e qa nan̄go areqalo singilatosib olo ijo ñam ulontosaieqnub qaji nan̄gi tulan areboleboleinjrim sqab.”

²⁴Onaqa Jon aqa an̄gro aiyel nan̄gi Yesus aqa anjam di qusibqa nan̄gi olo puluosib Jon minjqajqa aieqnabqa Yesus a na tamo un̄gasari gargekoba nan̄gi di Jon qa endegsi minjrej, “N̄ngi nami wadau sawaq gilsibqa n̄ngi tamo kiero unqajqa gileb? N̄ngi tamo silai aqa ban̄ga bul jagwa na pileteqnaqa di unqajqa gileb kio? Sai. Jon a tamo deqaji sai. ²⁵Deqa n̄ngi tamo kiero unqajqa wadau sawaq gileb? N̄ngi tamo gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kio? Di dego sai. Tamo gara bole walaoqnsib ñoro koba ti unub qaji nan̄gi mandor kokba nan̄go talq di unub. ²⁶Deqa n̄ngi tamo kiero unqajqa wadau sawaq gileb? N̄ngi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kio? Od. Agide. N̄ngi deqa unqa gileb. Deqa e n̄ngi endegsi mern̄gwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja. A na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nan̄gi tulan bun̄njrejunu. ²⁷Agi nami e mandamq aiosaisonamqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni que. E na tamo bei qarinjnitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon. Anjam di agi Qotei aqa nengren̄q di unu.

²⁸Deqa n̄ngi quie. E bole mern̄gwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil mandamq endi unub qaji nan̄gi tulan bun̄njrejunu. Ariya tamo qudei ñam saiqoji unub qaji nan̄gi Qotei na taqatnjroqnsiqa a nan̄go Mandor Koba unu. Deqa tamo nan̄gi dena kamba Jon tulan bun̄nyejunub.”

²⁹Yesus a na tamo un̄gasari nan̄gi anjam degsi minjrn̄aqa takis o qaji tamo qudei nan̄gi dego anjam di qusib mareb, “Bole. Qotei aqa kumbra kalil a na yeqnu qaji di bolequja.” Nan̄gi degsib mareb. Di kiyaya? Nan̄gi nami are bulyonab Jon na yansnjrej deqa. ³⁰Ariya Farisi nan̄gi ti dal anjam qalie tamo nan̄gi ti Jon na yansnjrq̄a urateb deqa nan̄gi gam bole Qotei na osorn̄njrej qaji di qoreiyeb.

³¹Onaqa Yesus na olo tamo un̄gasari nan̄gi endegsi minjrej, “Tamo un̄gasari bini bati endeqa unub qaji nan̄go kumbra qa e yawo anjam kiersiy marqai? Nan̄gi tamo kiero? ³²E nan̄gi qa endegsi marqai. Nan̄gi

angro du du bul qure ambleq dia alanoqnsib angro qudei na qudei minjreknub, 'Iga yumba anjamonumqa ningi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa ningi akamosai.'" ³³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, "Jon yansnjro qaji a bosiqqa ingi ti wain ti uratosiq sonaqa ningi a qa mareknub, 'A mondor uge ti.'" ³⁴Ariya e Tamo Angro bosimqa ingi ti wain ti uyeqnamqa ningi e nuboqnsib mareknub, 'Ningi uniye. Yesus a qunjaq ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti nanqi koba na walweleknub.'" ³⁵Ningi e qa misiliq anjam degsib mareknub. Ariya tamo ungasari qudei nanqi Qotei aqa powo eqnub dena iga qalieonum, Qotei aqa powo di tulan boledamu."

Uña bei a gorenj quleq ti dena Yesus aqa singa liyoqnej

³⁶Bati bei Farisi tamo bei aqa ñam Saimon a Yesus minjej, "Ni ijo talq bamqa aqo ombla ingi uyqom." Onaqa Yesus a Saimon odyosiqqa aqa talq gilsiqqa Saimon ombla awoosib ingi uyoqneb. ³⁷⁻³⁸Onaqa sambala uña bei qure dia soqnej qaji a anjam endegsi quej, "Yesus a Saimon aqa talq di unu. A di sosiqqa ingi uyeqnu." A anjam degsi qusiqa gorenj jaliña quleq ti osiqqa Saimon aqa tal miligiq gilsiq Yesus aqa qoreq na bosiqqa aqa singa jojomq di tigelosiq akamej. Akamonaka aqa ñam ya Yesus aqa singaq ainaqa singa tombol na awoosiq aqa ñam ya singaq aiej qaji di aqa segi gate banga na piyoqnsiqqa Yesus aqa singa kundoqyoqnsiqqa gorenj quleq ti dena olo Yesus aqa singa liyoqnej.

³⁹Uña a kumbra di yonaqa Saimon a unsiqqa are qalej, "Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole qamu uña endi bosiqqa aqa jejamu ojjo qaji di sambala uña degsi qalieqo qamu."

⁴⁰Onaqa Yesus a Saimon aqa areqalo di qalieosiqqa minjej, "Saimon, e ni anjam bei mermqai." Onaqa Saimon na minjej, "O Tamo Koba, ni mare."

⁴¹Onaqa Yesus na yawo anjam endegsi Saimon minjej, "Tamo aiyel na tamo bei silali yayieb. Bei na 100 kina yayiej. Bei na 10 kina yayiej. Yaiyonabqa minjrej, 'Bunuqna ningi na kamba silali di olo ebqab.'" ⁴²Ariya bunuqna nanqi aiyel na kamba silali di a olo yqa keresai deqa a na nanqi aiyel minjrej, 'Unqum, ningi na silali di olo ebaib. Uratiye.' Degsi minjrej. Deqa Saimon, ni merbe, tamo yai a tamo deqa tulan are boledamuiyqas? Tamo 100 kina yayiej qaji a kio tamo 10 kina yayiej qaji a kio?"

⁴³Onaqa Saimon na minjej, "E are qalonum, tamo 100 kina ej qaji a tamo deqa tulan are boledamuiyqas. Tamo 10 kina ej qaji a tamo deqa tulan are boledamuiyqasai." Onaqa Yesus na Saimon minjej, "Ni kere maronum."

⁴⁴Osiq bulosiqqa sambala uña di areiyosiq Saimon minjej, "Ni uña endi unime. E ino tal miligiq gilnumqa ni ijo singa yansetbosai. Ariya uña endi bosiqqa aqa ñam ya na ijo singa yansetbosiqqa aqa gate banga na ijo singa piyqo. ⁴⁵E ino tal miligiq gilnumqa ni e kundoqbosai. Ariya uña endi bosiqqa ijo singa

kundoqyoqnaj agi kundoqyoqnsiq unu. ⁴⁶Ni na ijo gate gorenj na liyosai. Ariya uña endena gorenj boledamu quleq ti osi bosiq a dena ijo singa liyqo. ⁴⁷Deqa Saimon, e ni mermqai. Sambala uña endi aqa une tulanj gargekoba. E na aqa une kalil kobotetonum deqa a e qa are tulanj boledamuiyqo. Ariya tamo a une quja quja segi atimqa e na kobotetqai di a e qa are bolekiñalaiyqas.” ⁴⁸Osiqa uña di minjej, “Ino une kalil e na kobotetmonum.” ⁴⁹Onaqa tamo nanji Yesus koba na awoosib ingi uyoqneb qaji nanji aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero deqa a na tamo nanjo une kobotetnjreqnu?” ⁵⁰Onaqa Yesus na uña di minjej, “Ni ino areqalo e qa singilatonum deqa ino une kalil e na kobotetmonum. Deqa ni are lawo na gilime.”

Ungasari qudei nanji Yesus dauryosib koba na walweloqneb

8 ¹Bati bei Yesus a walwelosiq qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantoqnsiq Qotei a tamo ungasari nanjo Mandor Koba sosim nanji taqatnjrqas anjam bole di minjre minjre laqnej. Tamo 12-pela agi Yesus na aqa anjam mare mare laqajqa giltnej qaji nanji Yesus koba na walweloqneb. ²Ungasari qudei nami nango jejamuq di mondor uge uge sonabqa Yesus na winjrej qaji nanji ti uña qudei nami mainjrnaqa Yesus na boletnjrej qaji nanji dego Yesus dauryosib koba na walweloqneb. Uña bei aqa ñam Maria. A Makdala qure qaji. Nami mondor uge 7-pela nanji aqa jejamuq di sonabqa Yesus na winjretej. ³Uña bei aqa ñam Joana. A Kusa aqa ñauñ. Kusa a Mandor Koba Herot aqa tal taqatoqnej qaji. Uña bei Susana. Ungasari gargekoba nanji dego Yesus dauryoqneb. Nanji nanjo segi silali na Yesus aqa angro ti ingi awaiyetnjroqneb.

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

⁴Bati deqa tamo ungasari tulanj gargekoba nanji qure qure kalilq dena bosib Yesus aqa areq di koroonaqqa a tigelosiq yawo anjam endegsi minjrej, ⁵“Tamo bei a saga yago osiq aqa ingi wauq di breiyej. Breiyonaqa saga yago qudei gam qalaq aieleneb. Onaqa tamo qudei nanji walwelosib saga yago di soselenonabqa qebari nanji bosib uyekriteb. ⁶Saga yago qudei mandam lanjaq di aieleneb. Mandam di guma meniñ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aieleneb urur oqoqujateb. Onaqa mandam olo kangranonaq saga yago laosib moreneb. ⁷Saga yago qudei sil luwit ambleq di aieleneb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsik kabutnjrnaq geitosai. ⁸Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aisib oqoboledamuysib gei tulanj gargekoba ateb. ¹⁰⁰dego.” Yesus na tamo ungasari nanji yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa a tulanj koba leleneb maraj, “Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a utru kiyaaqa tamo ungasari nanji yawo anjam minjroqnej?

⁹Onaqa Yesus aqa angro nanji aqa yawo anjam di qusibqa nanji anjam aqa utru geregere qalieqajqa deqa Yesus nenemyeb. ¹⁰Nenemyonabqa

a na kamba endegsi minjrej, “Yawo anjam di aqa utru agi merngwai. Ningi quiye. Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nanngi taqatnjreqnu. Anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babbatqa ijo angro ningi segi utru qalieqab. Ariya tamo ungasari qudei nanngi yawo anjam segi quoqnqab. Deqa nanngi bati gargekoba nam atoqnqab ijo anjam aqa damu unqasai. Nanngi bati gargekoba dabkala na ijo anjam lanja quoqnqab utru poinjrqsai.”

Saga yago qa yawo anjam di aqa utru Yesus na babtej

¹¹ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru e na babbatqa ningi quiye. Saga yago di Qotei aqa anjam. ¹² Saga yago qudei gam qalaq aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib nango are miligiq di esoqnbqa Satan a bosim Qotei aqa anjam nango are miligiq di unu qaji di yainjrimqa nanngi Qotei aqa anjam nango areqaloq di singilatqa keresai. Deqa Qotei a nanngi oqasai. ¹³ Saga yago qudei mandam lanjaq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib tulan areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib nango areq atqab. Ariya nanngi bati truquyala Qotei qa nango areqalo singilatibqa bunuqna une bei bei nangoq bamqa nanngi Qotei olo uratosib ulonqab. Di kiyaga? Nanngi Qotei aqa anjam nango are miligiq di unu qaji di singila na ojasai deqa. ¹⁴ Saga yago qudei sil luwit ambleq aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusibqa nango areqalo miligiq di esoqnbqa ariya bunuqna une bei bei nangoq bamqa nango segi jejamu qa ulaoqnqab. Nanngi noro koba esqajqa ti nango segi jejamu qa areboleboleinjrqajqa ti deqa are koba qaloqnsib sqab. Yimqa nango areqalo dena anjam bole nango are miligiq di unu qaji di tentimqa loumqas. Deqa a gei boletosai. ¹⁵ Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib ojsib dauryoqnqab. Nango are miligi bolequja deqa nanngi singila na tigelesosib gei bole atelenqab.”

Tamo bei a lam qatrentosim kulum miligiq jugwasai

¹⁶ Yesus a yawo anjam degsi minjrjsiq a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a lam qatrentosim web na kabutqasai. A bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim sqas di warum suwanamqa tamo ungasari nanngi tal miligiq gilsib warum geregere unqab. ¹⁷ Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di olo boleq dqas. Ingi ingi kalil tamo nanngi na kabutejunub qaji di dego olo boleq dimqa tamo nanngi unsib qalieqab.

¹⁸ “Deqa ningi ijo anjam geregere qusib poingem. Di kiyaga? Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yayimqa a lanja sqas. A mareqnu, ‘E powo ti.’ Di sai. A powo saiqoji.”

Tamo yai nan̄gi Yesus aqa was bole? Tamo yai nan̄gi aqa ai bole?

¹⁹⁻²⁰ Onaqa Yesus aqa was nan̄gi aqa aniqali ombla na Yesus qa ḡamosib bosib talq di iteb. Tamo un̄gasari gargekoba siran̄me jun̄eb deqa aqa areq gilqa keresaiin̄rnaqa tamo qudei nan̄gi na Yesus min̄jeb, “Ino was nan̄gi ino ai ombla na ni numqa bonub agi oqeq di tigelejunub.” ²¹ Onaqa Yesus na kamba min̄jrej, “Tamo un̄gasari Qotei aqa anjam qusib dauryeqnub qaji nan̄gi ijo ai bole. Nan̄gi ijo was bole dego.”

Yesus na jagwa ti ya ti anjam min̄jrnaqa nan̄gi laosib tulan̄ maninej

²²⁻²³ Bati bei Yesus aqa an̄gro nan̄gi ti qobun̄ bei gogetosibqa Yesus na min̄jrej, “Iga ya agu taqal beiq gilqom.” Degsi min̄jrnaqa nan̄gi gileqnabqa Yesus a urn̄amyonaqa qobun̄ miligiq di ḡeisiq qambumtej. Onaqa jagwa koba tigelosiq ya korkortosiq qobun̄ qaloqnsiq morman̄ miligiq ainaqa ya maqonaqa qobun̄ padalqa laqnej. ²⁴ Onaqa Yesus aqa an̄gro nan̄gi tulan̄ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib min̄jeb, “O Tamo Koba, iga padalqa laqnum.” Degsi min̄jnabqa Yesus a nango anjam di qusiq qutuosiḡ tigelej. Tigelosiq jagwa ti ya ti singila na min̄jrej, “Nin̄gi laoiye.” Onaqa jagwa ti ya ti laosib tulan̄ maninej. ²⁵ Onaqa Yesus na aqa an̄gro nan̄gi min̄jrej, “Nin̄gi kiyaa e qa nun̄go areqalo singilatosa?” Degsi min̄jrnaqa nan̄gi tulan̄ ulaugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero deqa jagwa ti ya ti min̄jrqaqa aqa anjam qusib laonub?”

Yesus a tamo bei aqa jejamuq dena mondor uge nan̄gi win̄jretej

²⁶ Onaqa Yesus aqa an̄gro nan̄gi ti Galili sawa uratosib ya agu ambleq na potosib qobun̄ na gilsib Gerasa sawaq di tiryeb. ²⁷ Tiryosibqa Yesus a mandamq ainaqa qure deqaji tamo bei bosiq Yesus itej. Tamo di a mondor uge uge na ojelen̄o qaji. A bati gaigai yosi laqnej. A nami koba degsi soqnej. A talq di ḡeiosaiqnej. A gaigai tamo sub ato sawaq di ḡeioqnej. ²⁸ Deqa a Yesus unsiq tulan̄ koba lelen̄osiq bosiq Yesus aqa areq di singa pulutosiq min̄jej, “O Yesus, Tamo Koba Qotei aqa Ijiri, ni e kierbqa bonum? E ni endegsi mermqai, ni e jaqatin̄ ebaim.”

²⁹ Mondor uge dena Yesus degsi min̄jej. Di kiyaa? Yesus na singila na min̄joqnej, “Ni tamo di uratosim ulan̄.” Mondor uge dena bati gargekoba tamo di aqa jejamu ugeugeiyeteqnaqa tamo qudei nan̄gi na ojoqnsibqa sil kokba na aqa singa ti ban̄ ti tontoqnsib geregere taqatoqneb. Yeqnaqa mondor uge dena sil kokba kukoqyelen̄oqnsiq tamo di oqnsiq wadau sawaq osi giloqnej.

³⁰ Deqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?” Degsi nenemyonaqa min̄jej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba.” A na Yesus degsi min̄jej. Di kiyaa? Mondor uge tulan̄ gargekoba tamo di aqa jejamuq di

soqneb deqa. ³¹Onaqa mondor uge nanġi singila na pailosib Yesus minjeb, “Ni na iga sub guma kobaq di waigaim.”

³²⁻³³Bati deqa bel tulaŋ gargekoba nanġi mana goge dia suwaroqneb. Deqa mondor uge nanġi na Yesus minjeb, “Ni iga qarinqimqa iga bel nanġo jejamuq gilelenqom.” Onaqa Yesus na mondor uge nanġi odnjrnaqa nanġi na tamo di uratosibqa segi segi bel nanġo jejamuq gilelenjeb. Gilnabqa bel kalil nanġi gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib ya uysib morenejeb.

³⁴Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo nanġi kumbra di unsibqa deqa jaraosib qure miligiq aisib tamo unġasari kalil nanġi sainjroqnsib laqneb. Gamq dia dego sainjroqnsib laqneb. ³⁵Onaqa nanġi qusibqa nanġi Yesus unqajqa beb. Bosib nam ateb tamo nami mondor uge ti sosiq yosi laqnej qaji aqa areqalo boleosiġ gara tigsig Yesus aqa singaq di awesonaq uneb. Unsib ulaugeteb. ³⁶Onaqa tamo nanġi Yesus na mondor uge di winjrnaq tamo boleonaq namdamu na uneb qaji nanġi na tamo unġasari nanġi sainjreqnab quoqneb. ³⁷Yesus a maŋwa di babtej deqa tamo unġasari kalil Gerasa sawaq di soqneb qaji nanġi tulaŋ ulaugetosib Yesus minjeb, “Ni iga uratgosim ulaŋ.” Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiqa nanġi uratnjrsiq aiej. ³⁸Aiqa laqnaqa tamo mondor uge wiyetej qaji a singila na pailosiq minjej, “E ni daurmqai.” Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, ³⁹“Ni olo ino segi qureq gilsim Qotei na kumbra tulaŋ boledamu emqo deqa nanġi sainjre.” Onaqa a puluosiq aqa segi qureq gilsig Yesus na kumbra tulaŋ boledamu yej deqa tamo unġasari kalil nanġi sainjroqnsiq laqnej.

Anġro mel a moinaqa Yesus na olo tigeltej. A na uŋa bei aqa gara mutu ojej qaji di boletej

⁴⁰Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa Galili sawaq gilej. Gilsig qobuŋ tiryonaq mandamq aisig nam atej tamo unġasari tulaŋ gargekoba nanġi nami bosib a qa tariŋesonab unjrej. Deqa nanġi a unsibqa nanġi tulaŋ areboleboleinjrej. ⁴¹Onaqa nanġo ambleq dena Qotei tal taqato tamo bei aqa nam Jairus a walwelosiq Yesus aqa areq bosiqa singa pulutosiq pailosiq minjej, “Ni ijo talq au.” ⁴²Degsi minjej. Di kiyaaq? Aqa anġro sebiŋ qujai bole qujai moiqa laqnej deqa. Anġro aqa wausau 12-pela.

Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa tamo unġasari tulaŋ gargekoba nanġi dego tigelosib nanġi aiyel daurnjrsib jujuŋosib giloqneb. ⁴³Gileqnaqna nango ambleq dia uŋa bei ma ti soqnej qaji a nanġi daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di nami bai na unej leŋ aioqnsiq degsi soqnej wausau 12-pela uratej. Tamo gargekoba nanġi nami a boletqa yeqnab nanġi keresaiinjroqnej. ⁴⁴Deqa a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiysiq Yesus aqa gara mutu ojej. Ojnaqa aqa leŋ aioqnej qaji di koboej. ⁴⁵Onaqa Yesus a marej, “Tamo yai na ijo gara ojjo?” Onaqa tamo unġasari kalil nanġi saidonabqa Pita na Yesus minjej,

“O Tamo Koba, ni unime. Tamo ungasari tulan gargekoba nangi ni daurmosib jujunmejunub.” ⁴⁶Onaqa Yesus a kamba marej, “E qalieonum, tamo bei na ijo gara ojjoqa singila qudei ijo jejamu uratosiq aqag gilqo.” ⁴⁷Onaqa uña di a are qalej, “E Yesus aqa gara ojonum ijo ma koboqo di ulitqa keresai.” A degsi are qalsiqa are tontonjonaqa jinga na bosiq Yesus aqa areq dia singa pulutosiq tamo ungasari kalil nango namdamuq dia aqa kumbra yej qaji di ubtekritej. A Yesus aqa gara ojeq deqa ti aqa ma urur koboej deqa ti ubtej. ⁴⁸Onaqa Yesus na minjej, “O uña, ni ino areqalo e qa singilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole soqnime.”

⁴⁹A na uña degsi minjsiq walwelosi gileqnaqa tamo bei a Jairus aqa talq dena bosiq gamq dia Jairus wo Yesus wo turosiaq a na Jairus minjej, “Unjum. Ino angro nami moiqa. Deqa ni Tamo Koba Yesus laña wau koba yaim. Uratim gilem.” ⁵⁰Degsi minjnaqa Yesus a anjam di qusiqa Jairus minjej, “Ni ulaaim. Ni e qa ino areqalo singilatosim soqnimqa ino angro a boleosis nambile sqas.” ⁵¹Osiqa Jairus ombla gilsib Jairus aqa talq di brantosib Yesus a miligiq gilqa osiqa tamo ungasari kalil tal meq di tigelesoqneb qaji nangi minjrej, “Angro aqa ai wo abu wo nangi segi aiyel e daurbosib tal miligiq gilqab. Ijo angro qalub agi Pita na Jon na Jems na nangi dego e ombla na tal miligiq gilqom. Ningi kalil oqeq di soqniye.” ⁵²Angro a moiej deqa tamo ungasari kalil nangi akamkobaoqneb. Deqa Yesus na saidnjrsiqa minjrej, “Ningi akamaib. Angro di a moiosai. A laña ñeisiq qambumtejunu.” ⁵³Degsi minjrnaqa nangi Yesus kikiyeb. Nangi qalieeb, “Angro a nami moioboletqo.” Degsi qalieosib deqa Yesus kikiyeb. ⁵⁴Onaqa Yesus a tal miligiq gilsiq angro aqa ban ojsiqa soqtosiq minjej, “O Angro, ni tigel.” ⁵⁵Degsi minjnaqa a olo nambile osiqa urur tigelej. Onaqa Yesus na aqa ai wo abu wo nangi minjrej, “Ningi ingi osib a anaiyiye.” ⁵⁶Aqa ai wo abu wo nangi Yesus aqa singila di unsib deqa nangi tulan prugeleñeb. Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi ijo kumbra endi unonub deqa ningi ijo ñam ubtsib tamo qudei minjraib.”

Yesus na aqa angro 12-pela nangi wau enjrej

9 ¹Bati bei Yesus na aqa angro 12-pela nangi koroinjrsiqa nangi mondor uge uge winjroqnqajqa deqa ti tamo nango ma kobotetnjroqnqajqa deqa ti singila enjrej. ²Singila enjrsiq qariñnjrsiqa minjrej, “Ningi giloqnsibqa Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisqa nangi taqatnjreqnu anjam di minjre minjre laqnsibqa nango ma kobotetnjroqniye.” ³Osiqa endegsi minjrej, “Ningi ingi ingi osib gilaib. Toqon ojaib. Nungo qaquñ aib. Uyo ingi bei osib gilaib. Silali osib gilaib. Gara jugo aye aiyel aib. ⁴Ningi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniye. Dena olo tigelosib qure beiq giloqniye. ⁵Tamo nangi ningi gereñgosaiabqa ningi qure di uratqa oqnsib nungo singa

tumbrum butuyoqniye. Yimqa nangi nungo kumbra di unsib poinjrqa, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’” ⁶Yesus a na aqa angro 12-pela nangi anjam degsi minjrnaqa nangi tigelosib qure qureq giloqnsibqa Yesus aqa anjam bole tamo ungasari nangi minjroqnsib laqnsibqa nangi ma kobotetnjroiyoqneb.

Herot a qalieqajqa, Yesus a tamo yai

⁷Nangi degsib Yesus aqa ñam mare mare laqnaqqa Mandor Koba Herot a dego quej. Tamo qudei nangi endegsib marnab quej, “Yesus a Jon yansnjro qaji tamo de kio? A moisiq olo subq na tigelqo.” Qusiqa endegsi are qalej, “Jon e na nami kakoro gentem qaji agi a kio?” Osiqa areqalo kobaiyej. ⁸Onaqa tamo qudei nangi maroqneb, “Yesus a Elaija kio olo bqo?” Onaqa qudei maroqneb, “Yesus a Qotei aqa medabu o tamo nangi nami soqneb deqaji bei kio? A olo subq na tigelqo.” ⁹Ariya Herot a segi marej, “Jon agi e na kakoro gentem moiej koboej. Di tamo yaiyo olo bqo? E a qa anjam gargekoba queqnum.” Herot a degsi marsiqa Yesus unqajqa are qalsiq soqnej.

Yesus na tamo 5,000 nangi ingi anainjrej

¹⁰Onaqa Yesus aqa angro 12-pela qariñnjrnaq qure qureq giloqneb qaji nangi olo Yesus aqaq bosibqa kumbra kalil nangi yoqneb qaji deqa Yesus saiyosib minjoqneb. Minjnabqa Yesus a qusiqa nangi joqsiq qure bei ñam Betsaida gileb. ¹¹Nangi gileqnaqqa tamo ungasari nangi endegsib queb, “Yesus a Betsaida gileqnu.” Degsib qusibqa Yesus dauryosib gileb. Dauryosib gileqnaqqa unjrsiqa minjrej, “Ningi are buliybqa Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwas.” Tamo ungasari ma ti so qaji nangi dego Yesus dauryosib gileqnaqqa a na nangi kalil boletnjroqnej. ¹²Onaqa seŋ aisiq bilaqteqnaqa Yesus aqa angro 12-pela nangi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni na tamo ungasari nangi minjrimqa mati qure qureq gilsib di ingi uysib nerenqab. Endi wadau sawa. Ingi saiqoji.” ¹³Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi na ingi anainjriye.” Degsi minjrnaqa nangi na kamba minjeb, “Iga ingi sai. Iga bem 5-pela qe aiyela segi unu. Di keresai. Iga qureq aisim ingi tulaŋ koba awaiysim tamo ungasari nangi anainjrqom di dego kereqasai.” ¹⁴Nangi degsi mareb. Di kiyaqa? Tamo 5,000 soqneb deqa.

Onaqa Yesus a kamba aqa angro nangi endegsi minjrej, “Ningi na tamo ungasari nangi minjribqa nangi qur segi segi 50 awoelenqab.” ¹⁵Onaqa Yesus aqa angro nangi na tamo ungasari nangi minjrnab dedegsib awoelenqab. ¹⁶Awoonabqa Yesus na bem 5-pela ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiqa Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti gingenjyosiqa aqa angro nangi enjreqlaqa nangi na osi giloqnsib tamo ungasari nangi jeisib enjreqlab uyoqneb. ¹⁷Uynab kalil menetnjrej. Onaqa ingi oto

urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqeleŋej.

Pita a babtej, Yesus a tamo yai

¹⁸Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti sasalosib naŋgi segi sosibqa Yesus a Qotei pailyoqnej. Pailyo koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi e nuboqsib naŋgi e yai qa mareqnub?” ¹⁹Onaqa aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Jon yansnjro qaji tamo. Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Ariya qudei mareqnub, ni Qotei aqa medabu o tamo nami soqneb naŋgi deqaji bei agi olo subq na tigelqo.” ²⁰Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e nuboqsib niŋgi e qa kiersib mareqnub?” Onaqa Pita na minjej, “Ni Kristus, Qotei aqa segi Ŋiri qujai.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai.”

²¹Pita a anjam degsi marnaqa Yesus a na aqa aŋgro naŋgi singila na getentnjrsiqa minjrej, “Niŋgi anjam di ubtsib tamo qudei minjraib.” ²²Osiqa minjrej, “E Tamo Aŋgro. Deqa bunuqna e jaqatin koba oqai. Agi Juda tamo kokba ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e qoreibosib lubsib moiottbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

²³Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim bati gaigai aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurboqnem. ²⁴Tamo bei a aqa segi ŋambile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas. ²⁵Tamo bei a mandam qa űoro kalil koroiyqas di mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas. Yimqa űoro dena na kiersim aqaryaiyqas? Di keresai. ²⁶Tamo bei a ijo űam qa ti ijo anjam marqajqa ti jemaikyqas di mondoŋ e Tamo Aŋgro ijo segi rian na ijo Abu aqa rian na ti ijo Abu aqa laŋ aŋgro naŋgo rian na ti bosiyqa e kamba tamo di aqa űam metqajqa jemaibqas. ²⁷Niŋgi quie. E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endia tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa Qotei a bosim naŋgi taqatnjresoqnim naŋgi unqab.”

Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi joqsiqa koba na manaq oqsib dia Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb

²⁸Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa bati 8-pela onaqa a Qotei pailyqajqa marsiqa Pita na Jon na Jems na naŋgi qalub joqsiqa koba na manaq oqeb. ²⁹Manaq oqsib dia Yesus a Qotei pailyeqnaqa aqa ulatamu bulyonaq naŋgi unobeiteb. Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej. ³⁰Onaqa tamo aiyel brantosib Yesus ombla anjam maroqneb. Tamo aiyel di Moses wo Elaija wo. ³¹Naŋgi aiyel rian koba ti Qotei aqa singila ti beb. Bosibqa Yesus a bunuqna Jerusalem dia aqa wau kobotosim moism

mandam uratqas anjam deqa Yesus ombla qairoqneb. ³²Yesus aqa angro qalub nangi tulan urnamnjrnaqa ngeresonoqneb deqa olo qutuosibqa nam poinjrnaga Yesus aqa rian koba de ti tamo aiyel Yesus ombla tigelesoqneb qaji nangi ti unjreb. ³³Onaga Moses wo Elaija wo nangi Yesus uratosib gilqa laqnaqqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, Moses wo Elaija wo bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa iga tal kinilala qalub gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.” Pita a anjam bei marqa saiiyonaqa lanja marej.

³⁴Mareqnaqa lanbi aisiqa nangi kabutnjrnaqa nangi ulaugete. ³⁵Onaga lanbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq nangi queb, “Endi ijo Angro qujai e segi na giltem qaji. Ningi aqa anjam quetoqniye.” ³⁶Onaga Yesus aqa angro nangi anjam di qusib nam ateb nangi tamo aiyel di olo unjrosai. Yesus a segi nangi koba na sonab uneb. Bati deqa nangi kumbra uneb qaji di tamo qudei nangi minjrosaiqneb. Nangi mequmosib soqneb.

Yesus na angro mel bei aqa jejamuq dena mondor uge wiyetej

³⁷Nebeonaqa nangi manaq dena olo aisib tamo ungasari tulan gargekoba mana utruq dia tariqeqnab itnjreb. ³⁸Onaga tamo ungasari nango ambleq dena tamo bei brantosiqa tulan koba maosiq Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni ijo angro mel unime. A ijo angro qujai bole qujai. ³⁹Mondor uge na aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa a tulan koba lelejoqnsiqa aqa medabug na maul aieqnu. Mondor uge dena a qunjimyoqnsiqa aqa jejamu tulan ugeugeiyeqnu. A yala uratosaiqnu. ⁴⁰Deqa e na ino angro nangi minjronum, ‘Ningi mondor uge di wiyiye.’ Minjronumqa nangi na wiyqa yonub keresaiinjro.”

⁴¹Onaga Yesus a anjam di qusiqa marej, “Ningi tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nungo areqalo e qa singilatosai bolesai. Nungo kumbra ti nungo areqalo ti tulan uge. Bati gembub e ningi koba na sosiyqa nungo gulube di qoboiyoqnai?” Degsi marsiqa angro di aqa abu minjej, “Ino angro mel di osau.” ⁴²Onaga osi beqnaqa mondor uge dena aqa jejamu ojsiq mandamq waiysiq qunjimyoqnej. Yeqnaqa Yesus na mondor uge di njrintosiq wiyonaq angro aqa jejamu uratonaq boleej. Onaga Yesus na angro di ban ojsiq osi gilsiq aqa abu yej. ⁴³Onaga tamo ungasari kalil mana utruq dia soqneb qaji nangi Qotei aqa singila di unsibqa nangi tulan prugeleqneb.

Yesus a olo marej, “E moisiy olo subq na tigelqai.”

Yesus a manwa di yej deqa tamo ungasari kalil nangi unsib prugelejosib are koba qaloqneb. Onaga bati deqa Yesus na aqa angro nangi endegsi minjrej, ⁴⁴“Ningi ijo anjam endi geregere quiye. E Tamo Angro. Deqa sokiñalayitqa Juda tamo kokba nangi na e ojsib jeu tamo

nanngo banq di atqab.” ⁴⁵ Onaqa Yesus aqa angro nanngi aqa anjam di qusib anjam aqa utru Qotei na ulitej deqa nanngi poinjrosai. Osib nanngi Yesus nenemyqajqa ulaeb.

**Yesus aqa angro nanngi niriŋosib angro yai a segi qujai
tamo ñam ti tigelqas deqa anjam na qotoqneb**

⁴⁶ Bati bei Yesus aqa angro nanngi segi segi niriŋosib angro yai a segi qujai tamó ñam ti tigelqas deqa anjam na qotoqneb. ⁴⁷⁻⁴⁸ Onaqa Yesus a nanngo areqalo di qalieosiqqa angro kiñala bei osiqqa aqa segi areq di tigeltosiqqa aqa angro nanngi osornjrej. Osornjrsiqqa minjrej, “Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa angro kiñala endego bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas. Tamo a e osim geregereibqas di a na ijo Abu e qarinqbej qaji di dego osim geregereiyqas. Di kiyaaq? Nunngo ambleq di tamó bei na aqa segi ñam soqtqa uratqas di a na ijo angro kalil nanngi buŋnjrsimqa a segi qujai tamó ñam ti tigelqas.”

Tamo nanngi ninni jeutŋgosaieqnub qaji nanngi ninni koba na wau qujai

⁴⁹ Onaqa Jon na Yesus minnej, “O Tamo Koba, ni que. Iga tamó bei unem. A ino ñam na mondor uge nanngi winjreqnaqa iga na unsimqa saidyem. Di kiyaaq? A iga koba na wauosaieqnu deqa.” ⁵⁰ Onaqa Yesus na minnej, “Ninni a saidyaib. Tamo nanngi ninni jeutŋgosaieqnub qaji nanngi ninni koba na wau qujai.”

**Yesus a Samaria qureq bosim di ŋeiqajqa marnaqa
Samaria tamó nanngi na saidyeb**

⁵¹ Onaqa Yesus a mandam uratosim laŋ qureq oqwajqa bati jojomonaqa a Jerusalem qureq aiaqqa areqalo qujaitosiqqa Jerusalem areiysiq walwelej. ⁵²⁻⁵³ Walweloqnsiqqa tamó qudei nanngi qarinqnjrnaqa nanngi namó aisib Samaria nanngo qure beiq di brantosib Yesus aisim di ŋeiqajqa minjrnabqa nanngi na saidosib minjreb, “Yesus a gago qureq baiq.” Nanngi degsi saideb. Di kiyaaq? Nanngi qalieeb, Yesus a walwelosiqqa Jerusalem aioqnej deqa. ⁵⁴ Nanngi degsib marnabqa Yesus aqa angro aiyel Jems wo Jon wo nanngi qusibqa nanngi minjinq oqetnjrnaqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni marimqa iga ŋamyuo metonamqa laŋ goge dena aisim tamó nanngi di koitnjrqas.” ⁵⁵ Onaqa Yesus a bulosiqqa nanngi aiyel niriŋnjrej. ⁵⁶ Osiqqa aqa angro kalil nanngi joqsiqua koba na qure beiq aieb.

Tamo qudei nanngi Yesus dauryqajqa mareb

⁵⁷ Nanngi gam dauryosib aieqnabqa tamó bei na Yesus minnej, “Ni sawa sawaq giloqnmqa e ni daurmoqnqai.” ⁵⁸ Onaqa Yesus na minnej, “Bauŋ juwan nanngi tal ti. Agi sub milligiq di nereneqnub. Qebari nanngi simi ti. Deqa nanngi simiq di nereneqnub. Ariya e Tamo Angro ŋeiqajqa tal

saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa gulube koba.” ⁵⁹Osiqa tamo bei minjej, “Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa tamo dena minjej, “Od. Ni marsim odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariñoqnqai. A moiimqa subq atsiy di e ni daurmoqnqai.” ⁶⁰Onaqa Yesus na minjej, “Ungum. Tamo moio qaji nangi segi na tamo moio qaji nangi subq ateleñoqnqab. Ariya ni sawa sawaq giloqnsimqa Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nangi taqatnjreqnu anjam di minjroqnsim laqne.”

⁶¹Onaqa tamo bei na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni marimqa e mati gilsiya ijo was nangi ban ojelenosiy bosiy ni daurmqa.” ⁶²Onaqa Yesus na minjej, “Tamo bei a kuñi ojsimqa a bulosim qoreq nam atoqnqas tamo dena Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nangi taqatnjreqnu anjam di mare mare laqa keresai.”

**Yesus na tamo 72 nangi qarinqjrnaqa nangi
gilsib aqa anjam mare mare laqneb**

10 ¹Bati bei Tamo Koba Yesus na tamo kalil a dauryosib laqneb qaji nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nango ambleq dena tamo 72 nangi giltnej. Nangi aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltnej. Giltjrsiqa nangi aiye aiyel qarinqjrimqa nangi a qa namoosib qure kalil a segi bunuqna walwelosim gilqas qaji nangi deq gilqajqa minjrsiqa qarinqnej. ²A nangi qarinqjrqa osiqa yawo anjam endegsi minnej, “Wauq dia ingi gargekoba melionub. Ariya ingi meli bunuj otorqajqa wau tamo koba sai. Deqa ningi wau lanja minjibqa a na wau tamo qudei eleñosim qarinqjrimqa nangi aqa wauq gilsib ingi meli bunuj otorelenqab.

³“Deqa ningi giliye. Ningi quiy. Ningi kaja du du bul deqa e na ningi qarinqitqa gilsib ban juwan nango ambleq dia walweloqnqab.

⁴Ningi silali osib gilaib. Nungo qaqun aib. Singa tatal jigaib. Ningi walweloqnsibqa gamq dia tamo qudei turosibqa nangi anjam bei minjraib. ⁵Ningi tal bei gogetoqnsib mati tamo ungasari tal miligiq di unub qaji nangi endegsib minjroqniye, ‘Ningi are lawo na soqniye.’

⁶Degsib minjroqnsibqa lawo tamo bei sqas di a nungo lawo anjam di oqas. Ariya lawo tamo bei sqasai di nungo lawo anjam di olo puluosim nungoq bqas. ⁷Ningi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniye. Olo tal bei bei gogetoqnaib. Nangi na ningi joqsib ingi ti ya ti anaingoqnsibqa uyoqniye. Ningi Qotei aqa wau tamo deqa nungo awai agi oqniye.

⁸“Ningi qure bei beiq giloqnsibqa nangi ningi joqsib ingi anaingoqnsibqa uyoqniye. ⁹Ningi qure dia sosibqa tamo ungasari ma ti unub qaji nangi boletnjroqnsib endegsib minjroqniye, ‘Qotei a bosim nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa bati agi jojomqo.’ ¹⁰Ariya ningi qure beiq giloqnsibqa nangi ningi qoreingosib ningi gereingosaiabqa nangi nangi olo uratnjrqa oqnsib nango qure ambleq dia tigelosibqa nangi endegsib minjroqniye, ¹¹‘Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi

taqatngwajqa bati jojomqo degsi merngonumqa ningi segi na saidosib Qotei qoreiyonub. Deqa nungo qure qa tumberum gago singa qandratqo qaji agi butuyetngonum.’ Nanngi degsib minjroqniye. ¹²E ningi merngwai. Mondon Qotei na tamo ungasari nango une qa peginjraqa batiamqa a na qure deqaji tamo ungasari nanngi tulan padaltnjrougetqas. Ariya Qotei na Sodom qure nanngi degsim padaltnjrqasai. A na nanngi gulube kiñala enjrqas. Di kiyaaqa? Nanngi ijo ñam qaliesai deqa.

Tamo ungasari are bulyqasai qaji nanngi mondon tulan padalougetqab

¹³“O tamo ungasari Korasin qure ti Betsaida qure ti di unub qaji, ningi tulan padalougetqab. Tamo bei a Tair qure ti Saidon qure ti deq gilsiq manwa e nungoq di yoqnem qaji di nangoq di yo qamu nanngi nami are bulyosib nango une qa are ugeinjraqa unsib are uge qa gara jigsib ñam sumq di awoeb qamu. ¹⁴Deqa e ningi endegsi merngwai. Mondon Qotei na tamo ungasari nango une qa peginjraqa batiamqa a na ningi tulan padaltnjrougetqas. Ariya Qotei na Tair qure ti Saidon qure ti nanngi degsim padaltnjrqasai. A na nanngi gulube kiñala enjrqas. Di kiyaaqa? Nanngi ijo ñam qaliesai deqa. ¹⁵O Kaperneam tamo ungasari, ningi lan qureq oqwa kere e? Keresai. Qotei na ningi breingimqa moio qureq aqab.”

¹⁶Yesus a anjam degsi marsiqa aqa angro nanngi endegsi minjrej, “Tamo bei a nungo anjam qusim dauryqas di a ijo anjam dego qusim dauryqas. Ariya tamo a ningi qoreingwas di a e dego qoreibqas. Tamo a e qoreibqas di ijo Abu e qarinqej qaji a dego qoreiyqas.”

Tamo 72 Yesus na qarinqnjrej qaji nanngi olo Yesus aqa areq beb

¹⁷Ariya Yesus na tamo 72 nanngi qarinqnjraqa gilsib aqa anjam mare mare laqneb. Onaqa bunuqna nango wau di koboonaqa nanngi olo puluosib Yesus aqa areq aisib nanngi tulan areboleboleinjraqa deqa minjeb, “O Tamo Koba, iga ino ñam na mondor uge uge nanngi winjreqnamqa nanngi gago anjam dauryosib jaraioqneb.” ¹⁸Onaqa Yesus na minjrej, “Kola minjal urur mandamq aieqnu dego kere Satan a urur lan goge dena ulonqosiq aieqnaq e unonum. ¹⁹Ningi quiye. E na Qotei aqa singila ningi engonum deqa ningi amal uge ti deging ti nango singila tentsib laqnqab. Nungo jeu tamo Satan aqa singila kalil dego ningi na kobotoqnqab. Deqa ingi bei na yala ningi ugeugeingwa keresai. ²⁰Mondor uge nanngi nungo anjam dauryosib jaraieqnuq nanngi deqa tulan areboleboleingaiq. Nungo ñam ijo Abu na lan qureq dia nengrenyqo unu. Ningi deqa tulan areboleboleingem.”

Yesus a tulan areboleboleiyonaqa Qotei pailyej

²¹Bati deqa Qotei aqa Mondor a Yesus aqaq aisiq aqa areqalo singilatetonaqa a tulan areboleboleiyonaqa Qotei endegsi pailyej, “O

Abu, ni segi lanj qa ti mandam qa ti Koba. Deqa e ni binjimosim ino ñam soqtonum. Ijo anjam e na tamo ungasari nangi minjreqnum qaji di ni na tamo powo ti unub qaji nangi qa ulitoqnsimqa tamo angro du du bul nangi segi qa babteqnam nangi poinjreqnu. O Abu, ni degsim yeqnum di kere. Ni ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum.” ²² Yesus a degsi Qotei pailiej. Osiqa marej, “Ijo Abu na ingi ingi kalil ijo banj di atelenej unu. E segi Qotei aqa Ŋiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. Ariya e na tamo qudei nangi ijo Abu osornjrqa areibqas di osornjrqi. Yimqa nangi dego ijo Abu qa qalieqab.”

²³ Yesus a degsi marsiqa aqa angro nangi joqsiqa nangi segi sasalosib a na minjrej, “Ijo kumbra ningi bini uneqnum qaji deqa ningi tulan areboleboleingeme. ²⁴ Ningi quie. Nami mandor kokba nangi ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi ti tulan gargekoba kumbra ningi bini uneqnum qaji di unqajqa maroqneb nangi unosaiqneb. Anjam ningi bini queqnum qaji di dego nangi quqwajqa maroqneb nangi quosaiqneb.”

**Samaria qaji tamo bei na Juda tamo bei
aqaryaiyej. Yesus a deqa anjam sa marej**

²⁵ Onaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa singila lanja unqa osiqa deqa Yesus gisanjosiq minjej, “O Qalie Tamo Koba, e kumbra bole kie dauryosiyqa dena e ñambile gaigai sqai?” ²⁶ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Moses aqa dal anjam qalie. Ni gaigai sisiyeqnum. Deqa ñambile gaigai sqajqa gam di ni segi na mare.” ²⁷ Onaqa tamo dena minjej, “Moses a nami dal anjam endegsi nengrenyej, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei tulan qalaqalaiyime. Qalaqalaiysim ino are miligi ti ino qunun ti ino singila ti ino areqalo ti kalil yekritime. Osim ino segi jejamu gereieyqnum dego kere ino was nangi dego geregereinjime.’” ²⁸ Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. Deqa ni kumbra di yoqnqam dena ni ñambile oqam.”

²⁹ Onaqa tamo dena aqa segi ñam soqtqajqa are qalsiqa deqa Yesus olo nenemyej, “Tamo yai a ijo was deqa gereiyqai?” ³⁰ Onaqa Yesus na kamba yawo anjam endegsi minjej, “Tamo bei a Jerusalem dena tigelosiqqa gam dauryosiq Jeriko qureq aieqnaqa gamq dia bajiñ tamo qudei nangi na a ojsib aqa ingi ingi kalil yayekriteb. Osib aqa gara palontetosib qalougetonab a moiqa laqnaqa gam qalaq di a uratosib jaraieb. ³¹ A gam qalaq di ñeiesonaqa Juda nanjo atra tamo bei a gam dena walwelosiq gilsiqqa tamo di unej. Unsiqa a aqaryaiyqa uratosiqqa gam qalaq beiq na bunyosiqqa gilej. ³² Onaqa sokiñalayonaq Juda tamo bei a dego gam dena walwelosiq gilej. A Livai aqa leñ. A Qotei aqa atra tal taqatoqnej qaji. A gam dena walwelosiq tamo di gam qalaq di ñeiesonaq unsiqa a dego tamo di aqaryaiyqa uratosiqqa gam qalaq beiq na bunyosiqqa walwelosi gilej.

33-34 “Ariya olo sokiñalayonaq Samaria tamo bei a dego gam dena walwelosiq gilej. Juda nangi mareqnub, ‘Samaria nangi tamo uge.’ A gilsiq tamo di unsiq a qa tulan dulosiq aqa areq gilsiq goreñ ti wain ti osiq aqa jejamu pupoiyeleneg qaji di yanselenosiq qoselengetej. Osiqa a soqtosiq aqa donki quraq di atsiqa osi gilsiq tamo nerenjo qaji talq dia gereiyosiq taqatoqnej. ³⁵ Onaqa nebeonaqa Samaria tamo di aqa segi qureq gilqa laqnsiq nerenjo qaji tal taqato tamo aqa banq di silali banga qudei atsiqa minjej, ‘Ni silali endena tamo di geregereiyohne. E bosiy ino segi silali banga gembub ni olo uratqam di ni kamba emqai.’”

³⁶ Yesus na dal anjam qalie tamo di yawo anjam degsi minjsiq olo minjej, “Tamo qalub nangi gam dena walwelosi gileb. Deqa ni merbe. Tamo yai a tamo gam qalaq di qalnab ñeiesoqnej qaji aqa was bole?”

³⁷ Onaqa dal anjam qalie tamo a na kamba Yesus minjej, “Samaria tamo agi tamo deqa dulosiq gilsiq gereiyej qaji di aqa was bole.” Degsi marnaqa Yesus na dal anjam qalie tamo di minjej, “Ni kere maronum. Deqa ni dego gilsim kumbra degsim yoqne.”

Yesus a Marta wo Maria wo nango talq di soqnej

³⁸ Onaqa bati bei Yesus na aqa angro nangi olo joqsqa koba na walwelosi gilsib qure beiq di branteb. Qure dia uña bei soqnej aqa ñam Marta. A nangi unjrjsiq joqsqa koba na aqa tal gogeteb. ³⁹ Marta aqa jaja bei soqnej aqa ñam Maria. A dego Tamo Koba Yesus unej. Unsiqa aqa singaq di awoosiq aqa anjam quoqnej. ⁴⁰ Ariya Marta a nango ingi goietnrqajqa marsiq deqa wau koba yoqnej. Osiqa Yesus aqa areq gilsiq minjej, “O Tamo Koba, ijo jaja na e uratbqoqa e segi ingi goioqnsim ingi ingi kalil gereiyeqnum. A na e yala aqaryaibosai. Deqa ni na minjimqa a na e aqaryaibem.” ⁴¹ Onaqa Tamo Koba Yesus na kamba Marta minjej, “O Marta, ni ingi ingi kalil qa are koba qaleqnum. Ni ingi ingi deqa are kobaimaiq. ⁴² Ingi qujai qa are qalqam di kere. Agi Maria a ingi qujai di oqo. Ingi di tulan boledamu. Di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

Yesus a aqa angro nangi pailyqajqa gam osornjrej

11 ¹ Onaqa bati bei Yesus a sawa beiq gilej. Gilsiq dia Qotei pailyosiq sonaqa aqa angro bei na minjej, “O Tamo Koba, iga kiersim Qotei pailyqom? Jon a nami aqa angro nangi pailyqajqa gam osornjroqnej dego kere ni na iga dego pailyqajqa gam osorge.” ² Onaqa Yesus na aqa angro nangi endegsi minjrej, “Ningi Qotei pailyqa osibqa endegsib pailyiye,

‘O Abu, ino ñam tulan boledamu. Deqa iga na ino ñam getentoqnqom. Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.

³ Gago uyo ingi bati gaigai keretgoqnime.

⁴ Tamo nangi iga qa une ateqnub qaji nango une kalil iga na kobotetnreqnum.

Deqa ni na gago une kalil dego olo kobotetgime.

Satan na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni na Satan getentime.”

⁵⁻⁶ Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiqa olo endegsi minjrej, “Ino was bei a qolo jige ino talq bosimqa oqeq di tigelosim mermqas, ‘O was, ijo was bei a sawa isaq na walwelosiq ijo talq bqoqa e ingi bei anaiyqajqa di saiqoji. Deqa ni bem qalub ebimqa e anaiyqai.’ ⁷ A degsi mermimqa ni na kamba minjqam, ‘Ni e ɲeio ɲam gentbaim. E siran qandimonum. E ijo angro nangi ti ɲeiejunum. Deqa e ni bem emqa keresai.’ Ni na ino was degsi minjqam. ⁸ Degsi minjimqa ino was a ni tulan wainmqas. Wainmimqa ni tigelosim bem yqam. A ino was deqa ni bem yqasai. A ni tulan wainmqas deqa ni tigelosim ingi keretsim yqam. ⁹ Deqa e ɲingi endegsi mernɲwai. ɲingi ingi bei qa osib Qotei pailyqab di a na engwas. ɲingi ingi bei oqa marsibqa ɲamqab di itqab. ɲingi siranme kindokindonabqa Qotei na siran waqtetɲwas. ¹⁰ Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji nangi ingi eqnub. Tamo kalil ingi qa ɲameqnub qaji nangi Qotei na aqaryainjreqnaq ingi di iteqnub. Tamo kalil siranme kindokindoneqnub qaji nangi Qotei na siran waqtetɲreqnu.

¹¹ “Ino angro a mamyim qe qa mermimqa di ni qe yqam. Ni amal uge yqasai. ¹² A na tuwe tawel qa mermimqa ni degin yqasai. Ni tuwe tawel yqam. ¹³ Deqa ɲingi quie. ɲingi tamo bolesai. Nungo kumbra uge. Ariya ino angro na ingi qa mermeqnaq ni ingi bole bole yeqnum. Ni a uratosaieqnum. Nungo kumbra dena ɲingi endegsi poingem, ‘Bole, gago Abu lan qureq di unu qaji a dego iga uratgosaieqnu. A na aqa Mondor Bole iga egwajqa pailyqom di a na engwas. A na iga uratgwasai bolesai.”

Tamo qudei nangi Yesus qa endegsib mareb, “Mondor uge nango gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu.”

¹⁴ Onaqa Yesus a na tamo bei mondor uge na medabu getentesoqnej qaji di mondor uge wiyetonaqa a olo boleosiqa anjam maroqnej. Deqa tamo ungasari kalil qure dia soqneb qaji nangi Yesus aqa singila di unsibqa nangi tulan prugeleneb. ¹⁵ Onaqa tamo qudei nangi dego Yesus aqa singila di unsibqa nangi Yesus yomuiyosib maroqneb, “Mondor uge nango gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Deqa singila dena Yesus na mondor uge nangi winjreqnu.” ¹⁶ Onaqa tamo qudei nangi Yesus aqa singila lan tenemtqa marsibqa deqa gisanysib minjeb, “Ni Qotei lan goge di unu qaji aqa singila bei babtima iga unsim marqom, ‘Bole, ni Qotei aqa ɲiri.” ¹⁷ Onaqa Yesus a nango areqalo di qalieosiqa deqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo nangi qure qujaiq di unub qaji nangi segi poaiyelosib qotqab di nangi koba na geregere sqa keresai. Tamo nangi tal qujaiq di unub qaji nangi segi poaiyelosib qotqab di nangi dego koba na geregere sqa keresai. ¹⁸ Dego kere Satan na aqa segi mondor

uge nan̄gi winjrqas di nan̄gi poaiyelqab. Deqa a kiersim aqa mondor uge nan̄gi olo taqatnjrqas? Di keresai. Ningi mareqnub, e Belsebul aqa singila na mondor uge nan̄gi winjreqnum. ¹⁹Belsebul na e aqaryai-beqnaqa e mondor uge nan̄gi winjreqnum qamu yai na nun̄go angro nan̄gi aqaryainjreqnaqa nan̄gi mondor uge nan̄gi winjreqnub? Nun̄go segi angro nan̄gi na ningi endegsib mern̄gwab, ‘Nun̄go anjam di uge.’ ²⁰Ariya Qotei na e aqaryai-bimqa e mondor uge nan̄gi winjrqai di ningi endegsi poingwas, ‘Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo.’

²¹“Tamo singila koba bei a an̄ ti qaja ti ojeleḡosim aqa tal geregere taqatqas di aqa ingi ingi kalil bole sqab. ²²Ariya tamo bei tulaḡ singila koba a bosim tamo di ombla qotsim singilaqas di a na qaja ti an̄ ti tal aqa abu a dena singilaoqnej qaji di yayeleḡosim aqa ingi ingi kalil elen̄qas. Osim olo tamo qudei nan̄go ban̄q di ingi ingi di atelen̄qas.

²³“Tamo bei na e kadoibqasai di a na e jeutbqas. A na e tamo un̄gasari nan̄gi koroinjrqajqa aqaryai-bqasai di a na tamo un̄gasari nan̄gi olo winjrim jaraiqab.”

Mondor uge a tamo bei aqa jejamu uratosim olo bunuqna bqas

²⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq di sosimqa a na tamo di uratosim ulaḡosim sawa kan̄granoq qilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa ḡamam ugeiyim marqas, ‘E olo puluosiya ijo tal uratem qaji deq olo gilqai.’ ²⁵⁻²⁶A degsi marsimqa gilsim tal di nami maḡ solsib ingi ingi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim aisim mondor uge 7-pela tulaḡ ugedamu nan̄gi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulaḡ ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so tulaḡ ugedamuqas.”

Tamo yai nan̄gi tulaḡ areboleboleinjrim sqab?

²⁷Yesus a yawo anjam degsi marnaqa tamo un̄gasari nan̄go ambleq dena un̄a bei a brantosiqa tulaḡ koba leleḡosiq Yesus minjej, “Ino ai agi ni nami ḡambabtmosiqa mungum anaimoqnej qaji a Qotei aqa ḡamdamuq di un̄a tulaḡ bolequja. Deqa a tulaḡ areboleboleiyim sqas.” ²⁸Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ijo ai a segi sai. Tamo nan̄gi Qotei aqa anjam qusib dauryeqnub qaji nan̄gi dego tulaḡ areboleboleinjrim sqab.”

Tamo qudei nan̄gi Yesus na aqa maḡwa bei laḡa babtun̄qajqa minjoqneb

²⁹Onaqa tamo un̄gasari tulaḡ gargekoba nan̄gi beleḡosib Yesus aqa areq di koroeqnaḡa a nan̄gi endegsi minjroqnej, “Tamo un̄gasari bini bati endeqa unub qaji nan̄go kumbra tulaḡ ugedamu. Nan̄gi gaigai ijo maḡwa laḡa un̄qajqa metbeqnub. Deqa e na ijo maḡwa bei nan̄gi osornjrqasai.

Qotei aqa medabu o tamo Jona nami soqnej qaji aqa manwa segi osornjritqa nanği unqab. ³⁰ Agi Jona a nami Ninive tamo unğasari nanği Qotei aqa anjam minjrnaq dena nanği Qotei aqa singila qalieeb. Dego kere e Tamo Angro na tamo unğasari bini bati endeqa unub qaji nanği Qotei aqa anjam minjroqnit dena segi nanği Qotei aqa singila qalieoqnqab. ³¹ Mondonj Qotei na tamo unğasari nango une qa peginjrqqa batiamqa unja kobaquja nami guta di sawa taqatoqnej qaji a tigelosimqa tamo unğasari bini bati endeqa unub qaji nango kumbra uge boleq atetnjrqas. Di kiyayaqa? Unja di a nami Solomon aqa powo kobaquja qa marsiya sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon tulanj bunyejunu qaji a nunjo ambleqsi unu.” Yesus a a segi qa anjam degsi marej. ³² Osiqa marej, “Mondonj Qotei na tamo unğasari nango une qa peginjrqqa batiamqa Ninive tamo nanği tigelosibqa tamo unğasari bini bati endeqa unub qaji nango kumbra uge boleq atetnjrqab. Di kiyayaqa? Ninive tamo nanği nami Jona aqa anjam qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulanj bunyejunu qaji a nunjo ambleqsi unu.” Yesus a a segi qa anjam degsi marej.

Gago nãdamu di gago jejamu qa pulonj bul

³³ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei a lam qatrentosim tal surumq di atqasai. Kulum miligiq jugwasai. Boleq di gaintim sqas di warum suwanamqa tamo unğasari nanği tal miligiq gilsib warum geregere unqab. ³⁴ Ino nãdamu di ino jejamu qa pulonj bul. Deqa ino nãdamu boleqas ino jejamu kalil suwanesqas. Ariya ino nãdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruqas. ³⁵ Deqa ningi geregere nã atsib soqniye. Nunjo jejamu suwaneyunu di olo ambruo uge. ³⁶ Ino jejamu kalil suwanekritqas di taqal bei ambruqa keresai. Deqa ino jejamu kalil suwanjoq di soqneme. Lam qatrentosim ni suwantmeqnu dego kere.”

Farisi ti dal anjam qalie tamo nanği ti kumbra uge uge yeqnub

³⁷ Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa Farisi tamo bei a Yesus aqa areq bosiq minjej, “Aqo ombla ijo talq gilsim ingi uyqom.” Onaqa nanği ombla aqa talq gilsib awoeb. ³⁸ Awoosib Yesus a ingi uyqa osiya a Juda nango moma kumbra dauryqa uratej. Deqa a banj mati yansosai. A lanja ingi uyej. Deqa Farisi tamo a Yesus aqa kumbra di unsiya tulanj prugugetej. ³⁹ Onaqa Tamo Koba Yesus na minjej, “Ningi Farisi nunjo kumbra uge agi mermqai. Ningi kap ti tabir ti qore segi yanseqnub. Ningi miligi yansosaieqnub. Dego kere ningi babanj na tamo bole. Ariya nunjo are miligi kumbra uge uge ti bajinj kumbra ti dena maqejunu. ⁴⁰ Ningi nanari tamo! Qotei a nunjo jejamu gereisiyaq nunjo are miligi dego gereiyej. Di ningi qaliesai kio? ⁴¹ Deqa ingi ingi kalil nunjo are miligiq di unu qaji di ningi elenjosib tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanği enjroqniye. Ningi kumbra degyibqa nunjo ingi ingi kalil milalesqas.”

⁴² “O Farisi tamo, ningi tulan padalougetqab. Di kiyaaq? Ningi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub deqa. Agi ningi lei ti lombo ti saga ti oqnsib pupoiyoqnsib Qotei atraiyeqnub. Ariya ningi Qotei aqa dal anjam kokba dauryqajqa urateqnub. Agi ningi na tamo ungasari nangi gereinjrosaieqnub. Ningi Qotei dego qalaqalaiyosaieqnub. Ningi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Deqa e ningi endegsi merngwai. Ningi are buliye. Osib dal anjam kokba dego dauryosib laqniye. Ariya dal anjam kiñilala dauryqajqa urataib.

⁴³ “O Farisi tamo, ningi tulan padalougetqab. Di kiyaaq? Ningi Qotei tal miligiq dia tamo ñam ti nango awo jaramq dia awoqnibqa tamo ungasari nangi na ningi nungoqnsib biñingwajqa deqa ningi areboleboleingeqnu. Ningi koro sawaq dia dego tamo ungasari nango ñamdamuq dia laqnbqa nangi na ningi nungoqnsib nungo ñam soqtetngsib ban ojetngonqajqa deqa ningi areboleboleingeqnu.

⁴⁴ “O Farisi tamo, ningi tulan padalougetqab. Di kiyaaq? Ningi tamo moio qaji sub bul. Sub gogeq di marin na kabutqo. Deqa tamo ungasari nangi quraq na walweloqnqab di nangi qalieqasai.”

⁴⁵ Yesus a anjam degsi marnaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa anjam di qusiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni anjam degsi maronum dena iga dal anjam qalie tamo gago ñam dego ugetoiyonum.” ⁴⁶ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Di bole. Ningi dal anjam qalie tamo ningi dego tulan padalougetqab. Di kiyaaq? Ningi na gaigai tamo ungasari nangi dal anjam tulan gargekoba dauryqajqa minjreqnub deqa. Nungo anjam dena ningi na tamo ungasari nangi gulube tulan kokba enjreqnab qoboiysi unub. Ariya ningi segi olo nangi qa duloqnsib gulube kokba di qoboiyetnjrosaieqnub.

⁴⁷ “Ningi tulan padalougetqab. Di kiyaaq? Nungo moma nangi nami Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi ñumeq nab moreñeqnab ningi na olo nango sub gereiyeqnub. ⁴⁸ Nungo kumbra dena ningi mareqnub, nungo moma nangi kumbra bole yoqneb. Agi nangi na Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi ñumeq nab ningi na olo nango sub gereiyeqnub.

⁴⁹ “Utru deqa Qotei a endegsi marqo, ‘E na ijo medabu o qaji tamo nangi ti tamo nangi ijo anjam mare mare laqnub qaji nangi ti qarinnjritqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nangoq giloqnibqa nangi na nangi jeutnjroqnsib tulan ugeugeinjroqnqab. Qudei ñumoqnib moreñoqnqab.’ Qotei a powo koba ti unu deqa a degsi marqo. ⁵⁰⁻⁵¹ Nami Qotei a mandam atej bati deqa nungo moma nangi na nango une utru atsib agi Kein na Abel qalnaq moiej. Dena bosib Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq di qalnab moiej. Ningi quiye. E bole merngwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nango jejamuq di atelengas.

⁵² “O dal anjam qalie tamo, ningi quiye. Tamo ungasari nangi Qotei qalieqajqa gam itqa mareqnabqa ningi na olo gam getentetnjreqnub.

Ningi segi na Qotei qalieqajqa gam itqa keresai. Deqa tamo ungasari nanği dego gam itqa yeqnab ningi na gam getentetnjreqnub. Nunngo une deqa ningi tulan padalougetqab.”

⁵³ Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa tigelosiq sawa di uratosiq gilej. A gileqnaqa dal anjam qalie tamo nanği ti Farisi nanği ti a qa minjij oqetnjrnaqa deqa anjam gargekoba nenemyelenoqneb. ⁵⁴ A anjam bei grotimqa nanği a ojajqa deqa anjam gargekoba nenemyoqnsib a dadauryoqneb.

Farisi nanngo kumbra uge di bem tiyosim kobaqujaeqnu dego kere

12 ¹ Onaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanği Yesus unqajqa bosib koroosib jujunqobaeb. Singa waiysib walwelqa keresai. Deqa tamo qudei nanği na tamo qudei nanngo singa sosetnjroqneb. Onaqa Yesus na aqa angro nanği joqsiaqa nanği sasalosib a na minjrej, “Farisi nanngo kumbra tulan ugedamu. Deqa ningi geregere nam atsib soqniye. Farisi nanngo kumbra uge di tulan kobaqas. Bem tiyosim kobaqujaeqnu dego kere. Nanngo kumbra uge agi marqai. Nanği gisan ani. Baban na nanği tamo bole. Ariya nanngo are miligi uge. ² Deqa ningi quie. Kumbra kalil kabuejunu qaji di boleq dqas. Uli anjam kalil dego tamo nanği qusib poinjrqas. ³ Deqa anjam kalil ningi ambruq di mareqnub qaji di suwanamqa tamo kalil nanği quqwab. Anjam kalil ningi warum miligiq di mareqnub qaji di tamo qudei nanği qusib bijal gogeq di tigelosib maroqnqab.”

Ningi tamo nanği ulainjraib. Ningi Qotei segi ulaiyiye

⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “O ijo was, ningi quie. Ningi jeu tamo nanği ulainjraib. Nanği nunngo jejamu segi qalsib moiqtqa kere. Nanği nunngo qunun moiqtqa keresai. Deqa ningi nanği ulainjraib. ⁵ Tamo ningi ulaiyqab qaji agi deqa merngwai. Qotei a segi nunngo jejamu moiotosim bunuqna nunngo qunun dego namyuoq waiyqa kere. Deqa ningi a segi ulaiyiye.

⁶ “Ningi qalie. Tamo nanği qebari sinjir silali kobaquja na awaiyosaieqnub. Silali kiñala na awaiyeqnub. Ariya Qotei a na qebari sinjir nanği geregere taqatnjreqnu. A na nanği uratnjrosaieqnub. ⁷ Dego kere Qotei a nunngo gate banqa segi segi sisiyeqnub. A ningi segi segi qa qalie bole. Deqa ningi ulaaib. Ningi na qebari kalil nanği tulan buñnjrejunub.”

**Ningi tamo ungasari nanngo ulatamuq dia
Yesus aqa nam marqajqa jemaingaiq**

⁸ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo nanği ijo nam tamo ungasari nanngo ulatamuq dia mareqnub qaji mondon e Tamo Angro na

kamba Qotei aqa lan angro nango ulatamuq dia nango ñam dego marqai. ⁹Ariya tamo nangi ijo ñam tamo ungasari nango ulatamuq dia marqajqa jemainjreqnu qaji mondon e kamba Qotei aqa lan angro nango ulatamuq dia nango ñam dego marqajqa jemaibqas.

¹⁰“Tamo bei na e Tamo Angro misilinjbas aqa une di Qotei na kobotqa kere. Ariya tamo bei na Qotei aqa Mondor Bole misilinyqas une di Qotei na kobotqa keresai.

¹¹“Bunuqna Juda tamo nangi na ningi ojsib nango Qotei tal miligiq dia tigeltngosib nenemngibqa ningi na kamba anjam kie minjrqaqqa deqa are kobaingaiq. Mandor kokba nango ulatamuq dia dego ningi tigeltngibqa ningi na kamba anjam minjrqaqqa ulaaib. ¹²Bati deqa Qotei aqa Mondor na areqalo engimqa ningi anjam marqab.”

Ñoro tamo qa yawo anjam

¹³Onaqa tamo ungasari koroesoqneb qaji nango ambleq dena tamo bei tigelosiqqa Yesus minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni na ijo was minjimqa a na gago abu moiej qaji aqa ñoro kalil ambleq na potosim taqal bei ebqas.”

¹⁴Onaqa Yesus na minjej, “O was, tamo yai na e giltbqoqa e nunjo gulube di gereiyqai?” ¹⁵Degsi minjsiqqa tamo ungasari kalil nangi endegsi minjrej, “Ningi ñoro koba ti sqajqa deqa are koba qaloqnaib. Ningi ñoro koba ti sqab dena ningi ñambile bole oqa keresai. Ningi ijo anjam deqa geregere are qaliye.”

¹⁶Osiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa wauq dia ingi tulan koba melioqnej. ¹⁷Deqa a endegsi are qalej, ‘E kierqai? Ijo ingi tulan koba melielenqo. Deqa e ingi di atqajqa tal keresaiibqo.’ ¹⁸Osiqa marej, ‘E endegyqai. E na ijo tal kalil konjelenosiy olo tal kokba atelenqai. Osiy ijo ingi meli kalil di tal kokbaq dia jugwai. Ijo ñoro kalil dego dia jugelenqai. ¹⁹Jugelenosiy marqai, “Ijo ingi ingi tulan koba agi atonum unu. Deqa e aqaratosiy lanja awesqai. Ijo ingi ti ya ti uyoqnsiy areboleboleibim sqai. E wausau gargekoba lanja sqai ijo ingi di koboqasai.”’ ²⁰A degsi marnaqa Qotei na minjej, ‘Ni nanari tamo. Qolo qujai endeqa e ino qunuñ yaimitqa ni moiqam. Yimqa ingi ingi kalil ni na gereysi atonum qaji di tamo yai na olo oqas?’ ²¹Dego kere tamo nangi ñoro koba koroionub qaji nango ñoro qoji padalqab. Nangi lan qure qa ñoro saiqoji. Deqa Qotei na nangi ñumim morenqab.”

Ningi mandamq endia nunjo segi jejamu bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

²²Yesus a yawo anjam degsi marsiq koboonaqa a na aqa angro nangi endegsi minjrej, “Deqa e ningi endegsi merngwai. Ningi mandamq endia nunjo segi jejamu bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, ‘Iga ingi qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu

kabutqom?’ Ningi degsib maraib. ²³Ningi ingi uyo na segi nambile sqasai. Ningi gara jugoqnqab dena segi nungo jejamu bole sqasai. ²⁴Ningi qebari nanngi unjriye. Nanngi ingi yagosaieqnub. Ingi otorosib talq di atosaeiqnub. Ariya Qotei na qebari nanngi ingi anainjreqnu. Ningi qalie, qebari nanngi qunun saiqoji. Ariya ningi tamo qunun ti. Ningi na qebari nanngi tulan bunjrejrunub. ²⁵Ningi mandamq endia sokobaiyqajqa are koba qaloqnaib. Ningi are koba qalqab areqalo dena ningi nungo segi soboleiyqajqa bati olo totoryqa keresai. ²⁶Ningi kumbra kiñala deqaji yqa keresai. Deqa ningi kiyafa ingi ingi qabe na oqajqa are koba qaleqnub?

²⁷“Ningi nam so unjriye. Nango wala kiersib branteqnub di ningi qaliesai. Nanngi segi wauosaieqnub. Nango segi wala gereiyosaieqnub. Qotei a segi na nango wala gereiyeqnu. Ariya e ningi endegsi merngwai. Nami Solomon a gara wala ti boledamu jugoqnej. Ariya nam so aqa wala di tulan boledamu. Wala dena Solomon aqa wala tulan bunyejunu. ²⁸Man lanaj bini oqwas nebe tamo nanngi na ginjenyosib olo namyuq waiyqab. Man lanaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa ningi kiyafa Qotei qa nungo areqalo singilatqa yonub keresaiingwo? Ningi man lanaj sai. Ningi tamo qunun ti. Deqa ningi endegsi poingem. Qotei a ningi dego gara engoqnqas. ²⁹Ningi endegsib maraib, ‘Iga ingi ti ya ti qabe na osim uyqom?’ Osib ningi areqalo kobaiyaib. ³⁰Tamo ungasari Qotei qaliesai qaji nanngi ingi ingi deqa are koba qaleqnub. Ariya ningi deqa are koba qalaib. Nungo Abu a qalie, ningi lana sqa keresai. Ningi ingi ingi deqaji oqnsib sqab. ³¹Ariya ningi kumbra endi yoqniye. Ningi Qotei aqa sorgomq di geregere soqnibqa a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatnggoqnqas. Ningi degyqab di Qotei na kamba ingi bole bole dego engoqnqas.”

Ningi lan qure qa ingi ingi oqajqa deqa are qaloqniye

³²Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “O ijo kaja du du ningi ulaaib. Nungo Abu a nami ningi qa osiqa endegsi merngej, ‘E nungo Mandor Koba sosiy ningi taqatngwai.’ Qotei a nami degsi merngej. ³³Deqa ningi kumbra endegyiye. Ningi nungo ñoro kalil qarienyosib silali osib tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanngi di jeisi enjriye. Osib silali jugwajqa qun ugeosaieqnu qaji di gereiyiye. Osib lan qure qa ingi ingi elenjosib di jigelenjoie. Ingi ingi di koboqa keresai. Bajin tamo nanngi bosib oqasai. Sisimbin na ugetqasai. Ingi ingi di gaigai sqas. ³⁴Sawa qabia ino ingi ingi kalil unu qaji dia ino areqalo kalil dego singilatim sqas.”

Wau tamo bole nanngi tal lanja a olo bqajqa deqa tariñoqnsib nam ateqnub

³⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi nungo gara tigenjosib nungo ingi ingi kalil gereiysib lam qatrentosib ijo bqajqa bati

qa tariñosib soqniye. ³⁶Tamo bei a uña ban ojqa batiamqa nangi a qa goikobayibqa di uyqajqa gilqas. Gilsim ingi uysim olo puluosim aqa talq bosimqa siranme kindokindonamqa aqa wau tamo nangi a qa tariñejunub deqa siranme waqtoqujatqab. Dego kere ningi ijo bqajqa bati qa tariñosib soqniye. ³⁷Tal lanja aqa wau tamo nangi a qa tariñosib ñam atqonibqa bosim degsi unjrimqa nangi tulan areboleboleinjrqas. Deqa a na nangi minjrim awoeleñabqa ingi anainjroqnqas. ³⁸A qolo jige kio nebeqa laqnmqa kio bosim aqa wau tamo nangi a qa tariñosib ñam atqonibqa degsi unjrimqa nangi tulan areboleboleinjrqas.

³⁹“Ningi are qaliye. Bati gembu bajin tamo bosim tal paratqas di tal lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq qamu a ñam atsiq sonaq qamu bajin tamo bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu. ⁴⁰Dego kere e Tamo Angro ijo bo bati ningi qaliesai. E bosiy ningi prutngaim deqa ningi geregere ñam atsi e qa tariñosib soqniye.”

Tamo yai a wau tamo bole? Yesus a deqa yawo anjam marej

⁴¹Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni yawo anjam maronum di iga ino angro 12-pela iga segi quqwajqa kio tamo kalil nangi dego quqwajqa kio?” ⁴²Onaqa Tamo Koba Yesus na minjej, “Wau tamo yai a areqalo bole ti sosisqa gaigai wau bole yeqnu? Wau tamo di tal lanja a na minjeqnu, ‘Ni na ijo wau tamo kalil nangi geregere taqatnjroqnsimqa nango ingi uyqajqa batioqnmqa ingi anainjroqnsim soqne.’ Tamo di a wau tamo bole. Deqa tal lanja na a degsi minjqas. ⁴³Degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim bosim wau kalil a na aqa wau tamo nami yej qaji di kalil keretsi soqnmqa a bosi unimqa wau tamo di a tulan areboleboleiyqas. ⁴⁴Deqa ningi quiy e. E bole merngwai. Wau tamo di a wau bole yej deqa tal lanja na aqa ingi ingi kalil osim aqa banq di atim a na taqatetoqnqas. ⁴⁵Ariya wau tamo di a tamo uge qamu a endegsi are qalqas, ‘Ijo tamo koba a urur bqasai.’ Degsi are qalsimqa wau tamo ti ungasari ti nangi laña laña kumbainjroqnqas. Osim laña ingi koba uyoqnsim sqas. Wain koba dego uyoqnsim nanarioqnqas. ⁴⁶Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai. Deqa a kumbra degsim soqnmqa aqa tamo koba brantoqujatosim unimqa a tulan prugugetqas. Deqa aqa tamo koba a na wau tamo di ugeugeiyosim qalsim tamo nangi Qotei qa nango areqalo singilatosaieqnub qaji nango so sawaq waiyim aiqas.

⁴⁷“Ningi quiy e. Tal lanja na aqa wau tamo bei minjqas, ‘Ni wau di ye.’ Yimqa a geregere qusim olo asgimosim wau di yosaiamqa tal lanja na a kumbainyogargekobatqas. ⁴⁸Ariya tal lanja na aqa wau tamo bei minjqas, ‘Ni wau di ye.’ Yimqa a geregere quosai deqa a wau di yosaiamqa tal lanja na a jinnga na kumbainyoqujaitqas. Deqa ningi quiy e. Qotei a tamo bei powo koba yqas di a na minjqas, ‘Ni powo koba ti unum deqa ni na ijo wau geregere yoqne.’ Od, Qotei a tamo bei aqa banq di wau koba atqas

di a na minjqas, ‘E wau koba ino banq di atonum deqa ni wau di geregere taqatosim yoqne.’”

**Yesus na tamo ungasari nangi pupoinjrimqa
nangi jeu jeu sqajqa deqa a bej**

⁴⁹Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “E namyuo waiyit mandamq aiqajqa e deqa bem. E endegsi Qotei pailyeqnum, ‘O Abu, namyuo di urur puloneme.’ ⁵⁰E yanso bei oqai. E yanso di osaiunum deqa e are tulan gulubekobaibeqnu. ⁵¹O ijo angro, ningi kiersib are qalonub? E na qaja kobotitqa tamo ungasari nangi geregere lawo na sqajqa deqa e mandamq aiem kio? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo ungasari nangi pupoinjritqa nangi jeu jeu sqajqa deqa e bem. ⁵²Bini bati endeqa ti bunuq qa ti tamo 5-pela tal qujaiq di unub qaji nangi ijo nam qa jeu jeu sqab. Tamo qalub nangi na tamo aiyel jeutnjrqab. Tamo aiyel nangi na tamo qalub jeutnjrqab. ⁵³Abu nangi na nango segi angro mel nangi jeutnjroqnqab. Angro mel nangi na nango segi abu nangi jeutnjroqnqab. Ai nangi na nango segi angro sebiñ nangi jeutnjroqnqab. Angro sebiñ nangi na nango segi ai nangi jeutnjroqnqab. Aiñ qeli nangi na nango segi aiñ yala nangi jeutnjroqnqab. Aiñ yala nangi na nango segi aiñ qeli nangi jeutnjroqnqab. Ijo nam qa nangi degsib jeu jeu sqab.”

**Qotei aqa kumbra branteqnu qaji di tamo
nangi unoqnsib utru poinjrosaeqnu**

⁵⁴Yesus a degsi marsiqa olo tamo ungasari kalil nangi endegsi minjrej, “Señ aioq dena lanbi tigelamqa ningi unsib marqab, ‘Awa bqas.’ Degsib marqab awa bqas. ⁵⁵Meli jagwa bamqa ningi unsib marqab, ‘Sawa kanqanqas.’ Degsib marqab sawa kanqanqas. ⁵⁶Ningi gisan tamo. Ningi mandam ti lan ti unoqnsib dena ningi poingeqnu, ‘Sawa ugeqas. Sawa boleqas.’ Ariya kiyaa Qotei aqa kumbra bini branteqnu qaji di ningi unoqnsib utru poingosaeqnu?”

**Tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa ningi
segi aiyel anjam urur gereiyoqujatiye**

⁵⁷Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Kumbra bole ti kumbra uge ti di ningi kiyaa geregere pegiyosaeqnub? ⁵⁸Tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa ningi ombla walwelosib anjam gereiyo talq giloqnsibqa gamq dia ningi segi aiyel na anjam urur gereiyoqujatiye. Ysib anjam moiotsib a ni osim anjam gereiyo talq gilqasai. Ariya ningi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq dia tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a na ni osim qaja tamo nango banq di atqas. Yimqa nangi na ni osib tonto talq waimqab. ⁵⁹Deqa ni que. Ni

tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa di ni uratmib oqedqam.”

Tamo a are bulyqasai di a padalqas

13 ¹Yesus a anjam degsi marsiq koboonaka tamo qudei nanqi na aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, Galili tamo qudei nanqi Jerusalem dia wagme osib Qotei atraiyeq nabqa Pailat na aqa qaja tamo qudei nanqi qarinqjrnaq gilsib nanqi ñumnab nango leñ aisiq wagme nango leñ ti tuturej.” ²Onaka Yesus na minjrej, “Ningi kiersib are qalonub? Galili tamo nanqi di Qotei aqa ñamdamuq di une kokba ti soqneb deqa kio degsib ñumeleneb? Ariya Galili tamo qudei nanqi Qotei aqa ñamdamuq di une kiñilala ti unub deqa nanqi ñumelenosai. Ningi degsib are qalonub kio? ³Ningi degsib are qalaib. E ningi mernjwai. Ningi are bulyqasai di ningi kalil dego padalqab. ⁴Jerusalem dia tal olekoba aqa ñam Siloam di puosika tamo 18-pela nanqi ñumnaq moreneb. Deqa ningi kiersib are qalonub? Tamo 18-pela moreneb qaji nanqi Qotei aqa ñamdamuq di une kokba ti soqneb deqa kio nanqi degsib moreneb? Ariya tamo ungasari kalil Jerusalem di unub qaji nanqi une kiñilala ti unub deqa nanqi morenosai. Ningi degsib are qalonub kio? ⁵Ningi degsib are qalaib. E ningi mernjwai. Ningi are bulyqasai di ningi kalil dego padalqab.”

Ñam geitosai qaji aqa yawo anjam

⁶Yesus a na nanqi degsi minjrsika olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei na aqa wauq gilsika saga qura yagej. Bunuqna a qura gei oqajqa marsiq gilej. Gilsiq unej qura geitosai. ⁷Deqa a na aqa wau taqato tamo minjrej, ‘Ni que. Wausau qalub gilqo e boqnsim ñam atoqnem qura geitosai. Deqa unqum. Qomsim waiy. A kiyaka mandam aqa namur laña saitqas?’ ⁸Onaka wau taqato tamo na minjrej, ‘O Tamo Koba, mati uratim soqnem. Wausau qujai endeqa e na aqa utruq dia moror qamsiy namur atsiy unqai. ⁹Degytqa wausau bei qa geitqas kio sai kio? Saiaqma ni marim e qomsiy waiyqai.’” Yesus a na nanqi yawo anjam degsi minjrej.

Yori bati bei qa Yesus na unja bei boletej

¹⁰⁻¹¹Onaka yori bationaka Yesus a Juda nango Qotei tal miligiq gilsika tamo ungasari nanqi koroesonabqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Minjroqnsika ñam atej unja bei sonaq unej. Unja di a maiyej. Mondor uge na ma yonaka wausau 18 a groñosiq laqnej. A tintinj tigelqa keresai. ¹²Deqa Yesus na unja di unsiq metonaka aqa areq bonaqa minjrej, “O unja, ni que. Endego ino ma ni uratmqo.” ¹³Degsi minjsika unja aqa jejamuq di ban atnaka aqa ma koboonaka a tintinj tigelosika Qotei pailyosika aqa ñam soqtej. ¹⁴Onaka Qotei tal taqato tamo a Yesus aqa kumbra di

unsiqa minjin oqetej. Di kiyaga? Yesus a yori bati qa uŋa di boletej deqa. Deqa Qotei tal taqato tamo na tamo uŋgasari nanŋi endegsi minjrej, “Bati 6-pela iga waueqnum. Deqa wau qa bati segi nuŋgo ma boletqajqa boqniye. Yori bati qa nuŋgo ma boletqajqa baib.” ¹⁵A degsi marnaqa Tamo Koba Yesus na kamba minjej, “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi yori bati gaigai nuŋgo bulmakau ti donki ti joqsib giloqnsib ya anainjreqnub. ¹⁶Ariya uŋa endi a Abraham aqa leŋ. Satan na ma yonaqa wausau 18 ma ti soqnej. Deqa e kiyaga yori bati qa aqa ma di uratit sqas? Sai. E boletqai.” ¹⁷Yesus a degsi marnaqa aqa jeu tamo nanŋi aqa anjam di qusibqa nanŋi kalil jemainjrej. Kumbra kalil Yesus na yoqnej qaji di tulaŋ bolequja deqa tamo uŋgasari kalil nanŋi di unoqnsib tulaŋ areboleboleinjroqnej.

Sis yago qa yawo anjam

¹⁸Onaqa Yesus na olo minjrej, “Qotei a tamo uŋgasari nanŋo Mandor Koba sosisq nanŋi taqatnjreqnu. Yawo anjam kie niŋgi merngitqa anjam di aqa utru niŋgi geregere poingwas? ¹⁹Deqa e anjam endegsi merngwai. Qotei aqa kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Bunuqna sis a oqsib tulaŋ kobaqujaej. Onaqa qebari nanŋi bosib aqa daniq dia simi atelegeb.”

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

²⁰Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei a tamo uŋgasari nanŋo Mandor Koba sosisq nanŋi taqatnjreqnu. Yawo anjam kie niŋgi merngitqa anjam di aqa utru niŋgi geregere poingwas? ²¹Deqa e anjam endegsi merngwai. Qotei aqa kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Uŋa bei a bem tiyeqnu qaji sum kiŋala osiq aqa bem sum laŋaj ti turtsiq web kobaqujaq dia bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Niŋgi siranme kiŋalaq dena miligiq gilqajqa wauoiye

²²Yesus a yawo anjam degsi marsiq koboonaqa tigelosiq Jerusalem aqajqa gam dauryosiq aioqnsiq qure kokba ti qure kiŋilala ti dia Qotei aqa anjam minjre minjre aioqnej. ²³Aieqnaqa tamo bei na minjej, “O Tamo Koba, tamo quja quja segi Qotei na elejamqa nanŋi ŋambile gaigai sqab e? Ni iga geregere merge.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, ²⁴“Niŋgi siranme kiŋalaq dena miligiq gilqajqa wauoiye. Niŋgi quiye. Tamo gargakoba nanŋi miligiq gilqajqa wauoqniŋ ugeinjroqnas. ²⁵Tal aqa abu a tigelosim warum miligiq gilsim siranme kabutimqa niŋgi oqeq di tigelosibqa siranme kindokindonosib minjoqnaq, ‘O Tamo Koba, ni na siranme waqtetgime.’ Amqa a na kamba merngwas, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi qaliesai.’ ²⁶Degsi merngimqa niŋgi na minjqab, ‘O Tamo Koba, iga ni ombla iŋgi ti ya ti uyoqnem. Ni gago qureq dia Qotei aqa anjam

plaltosim mergoqnem.’ ²⁷ Degsi minjibqa a na kamba merngwas, ‘Ningi tal qabe? E ningi qaliesai. Deqa ningi kalil jaraiye. Ningi kumbra uge yo qaji tamo.’ ²⁸ A na ningi degsim merngsim ningi qalaq di breingwas. Yimqa Abraham na Aisak na Jekop na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanngi ti Qotei na taqatnjrsim nanngo Mandor Koba soqnimqa ningi nanngi unjrsibqa akamkobayoqnsib pailoqnsib nunngo jaqatin qa qalagei anjam atoqnqas. ²⁹ Tamo ungasari gargekoba nanngi sawa guta na guma na taun na beben na ti bosib Qotei aqa qureq di koroelenjabqa Qotei a nanngo Mandor Koba sosim nanngi taqatnjrqas. Yimqa nanngi Qotei ombla awoosib ingi uyqab. ³⁰ Ningi quie. Tamo qudei bini nam koba ti unub qaji nanngi mondon nam saiqoji sqab. Ariya tamo qudei bini nam saiqoji unub qaji nanngi mondon nam koba ti tigelqab.”

Yesus a Jerusalem qure qa are ugeiyej

³¹ Onaqa bati deqa Farisi tamo qudei nanngi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Mandor Koba Herot a ni lumsim moiutmqa mareqnu. Deqa ni sawa endi uratosim ulan.” ³² Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi gilsib gisan tamo Herot a endegsib minjiye, ‘Yesus a marqo, “Bini e mondor uge nanngi winjroqnsiyqa tamo ma ti nanngi boletnjroqnaqi. Nebe dego e wau di yoqnqai. Ariya alieb e ijo wau di kobotqai.” ’ Ningi gilsib Herot degsib minjiye. ³³ Bini e walwelosi aisiy nebe olo tigelosiy aisiy ariya alieb e Jerusalem di brantqai. Di kiyaya? Jerusalem dia qujai jeu tamo nanngi na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanngi numib morenqab. Nanngi qure beiq dia nanngi numqasai.

³⁴ “O Jerusalem tamo ungasari, Qotei na aqa medabu o qaji tamo nanngi nungoq qarinnjreqlaqa ningi na menin na numeqnab moreneqnu. Bati gargekoba e na ningi tuwe du du bul koroingwajqa yeqnam ningi uratsib jaraeqnu. ³⁵ Deqa ningi quie. Qotei na nungo atra tal kobaquja uratetngimqa a lanq sqas. Deqa ningi e olo nubqasai. Degsim gilsim gilsim mondon e olo lanq qureq na boqnitqa ningi e nubsibqa marqab, ‘Ningi uniye. Tamo a bqo di Tamo Koba Qotei aqa nam na bqo. Deqa Qotei na a tulanq qalaqalaiyqo.”

Yesus na tamo bei aqa jejamu sunyelennej qaji di boletej

14 ¹ Yori bati bei qa Yesus a Farisi gate bei aqa talq gilsiya a ombla ingi uye. Nanngi ingi uyeqnaqqa tamo qudei tal dia soqneb qaji nanngi Yesus koqyoqneb. A anjam bei grotimqa minjqajqa deqa koqyoqneb. ² Ariya tamo bei jejamu sunyelennej qaji a Yesus aqa areq di awesoqnej. ³ Deqa Yesus na tamo di unsiqa dal anjam qalie tamo nanngi ti Farisi nanngi ti endegsi nenemnrej, “Ningi mariye. Yori bati qa tamo boletqajqa di kere kio? Dal anjam a kiersi marqo?” ⁴ Onaqa nanngi na kamba anjam bei Yesus minjosai. Nanngi kirelenjesoqneb. Deqa Yesus

na tamo di aqa jejamu ojsiqa aqa ma boletej. Osiq qarinyonaqa aqa segi qureq aiej. ⁵Onaqa Yesus na Farisi nanġi olo nenemnjrej, “Nunġo anġro kio nunġo bulmakau kio yori bati qa ulonosi subq aiimqa ninġi na aqaryaiyosib subq dena osib goge atqab kio sai kio? Ninġi na merbiye.” ⁶Onaqa nanġi na kamba olo anġam bei Yesus minjqa yonab keresaiinjrej.

Ninġi na nunġo segi ġam soqtaib

⁷Bati deqa Yesus a na tamo qudei nanġi unjrej, nanġi tamo ñam ti nanġo awo jaramq dia awoosib inġi uyoqneb. Deqa a na nanġi yawo anġam endegsi minjrej, ⁸⁻⁹“Tamo bei na maruro atsim ni metmimqa ni gilsim tamo ñam ti nanġo awo jaramq di namo awoaim. Ni tamo ñam ti nanġo awo jaramq di awoqam di goio lanja na tamo ñam ti bei metim bam ni mermqas, ‘Ni awo jaram di uratosim tamo ñam ti yim awoqas.’ Yim ni jemaimim gilsim tamo lanġaj nanġo awo jaramq di awoqam. ¹⁰Deqa tamo bei na maruro atsim metmimqa ni gilsim tamo lanġaj nanġo awo jaramq di awo. Yimqa goio lanja na bosim mermqas, ‘O was, ni bosim tamo ñam ti nanġo awo jaramq endi awo.’ Yim tamo kalil inġi uyeqneb qaji nanġo ġamdamuq dia ni ñam koba oqam. ¹¹Tamo nanġi nanġo segi ñam soqteqneb qaji nanġo ñam Qotei na aguq atqas. Ariya tamo nanġi nanġo segi ñam soqtosaieqneb qaji Qotei na ñam kobaquja enjrqas.”

Ninġi na tamo qudei ninġi kamba inġi enġwa keresai qaji nanġi di gereinjroqniye

¹²Yesus na anġam degsi minjrsiqa goio lanja di minjej, “Ni maruro atsimqa ino segi was nanġi ti ino segi leġ nanġi ti tamo ñoro koba ejunub qaji nanġi ti metnjraim. Ni degyqam di nanġi na kamba maruro atsim ni metmib gilim inġi anaimqab. ¹³Deqa ni maruro atsimqa tamo ñoro saiqoji unub qaji nanġi ti tamo jejamu lainjro qaji nanġi ti tamo sinġa uge nanġi ti tamo ġam qandimo nanġi ti metnjrim bab inġi anainjre. ¹⁴Amqa ni tulaġ areboleboleimqas. Di kiyqa? Nanġi na kamba ni inġi anaimqa keresai. Deqa mondoġ tamo unġasari kumbra bole bole yeqneb qaji nanġi subq na tigelu batiamqa Qotei na kamba awai tulaġ boledamu ni emqas.”

Tamo bei a maruro atej. Yesus a deqa yawo anġam mareġ

¹⁵Yesus a anġam degsi marnaqa tamo bei Yesus ombla awoosib inġi uyoqneb qaji a anġam di qusiqa minjej, “Mondoġ Qotei na aqa segi tamo unġasari nanġi taqatnjrsim nanġo Mandor Koba sosimqa a na nanġi inġi anainjrim awoosib koba na inġi uyqab. Deqa nanġi tulaġ areboleboleinjrim sqab.” ¹⁶Onaqa Yesus na kamba yawo anġam bei endegsi minjej, “Tamo bei a maruro atqa osiqa tamo gargekoba nanġi endegsi minjrej, ‘E maruro atqai. Ijo maruro aqa bati brantimqa e na

ningi metnġitqa bosib ijo maruro uniye.’ ¹⁷Onaqa aqa maruro bati brantonaa aqa kaŋgal tamo bei qarinyonaq gilsiq tamo naŋgi di metnjrej, ‘Ningi boiye. Ingi ingi kalil gereiysib atonub unu.’ ¹⁸Degsi metnjrnaqa naŋgi kalil bqa urateb. Naŋgi segi segi utru kiyaa bqa urateb di minjoqneb. Bei na minjej, ‘E mandam bunuj awaiyonum. Di unqajqa aqai. Deqa ni goio lanja minje, “E bqa keresai.”’ ¹⁹Bei na minjej, ‘E bulmakau bunuj 10-pela awaiyem. Deqa bini e na naŋgi wau enjritqa wauqab. Di unjrqaqja aqai. Deqa ni goio lanja minje, “E bqa keresai.”’ ²⁰Bei na minjej, ‘E bini unja bunuj onum. Deqa e dego bqa keresai.’

²¹“Naŋgi degsi marnabqa kaŋgal tamo a olo puluosiq gilsiq anjam kalil naŋgi na minjeb qaji di goio lanja minjnaqa a minjin oqetonaqa olo qarinyosiq minjej, ‘Ni urur aisimqa gam kokbaq dia gam kiñilalaq dia tamo ingi ingi saiqoji unub qaji naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji naŋgi ti tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi ti tamo siŋa ugeinjro qaji naŋgi ti kalil joqsimqa ijo talq belerjoie.’ ²²Onaqa kaŋgal tamo a olo aisiq tamo naŋgi di kalil joqsi bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, e ino anjam dauryosim agi naŋgi kalil joqsi bonum. Ariya ino tal tamo na maqosaiunu.’

²³“Onaqa goio lanja na olo aqa kaŋgal tamo qarinyosiq minjej, ‘Ni aisim gam kalilq dena ti nañuq dena ti tamo naŋgi joqsim au. Naŋgi kalil babqa ijo tal magwas. ²⁴Ariya tamo naŋgi bqa uratonub qaji naŋgi ijo maruro unqasai.”’

Tamo bei a Yesus dauryqa marsimqa a mati geregere are qalsim Yesus dauryem

²⁵Yesus a yawo anjam degsi marsiq tigelosiq walwelej. A walwelosi gileqnaqa tamo ungasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego a dauryosib giloqneb. Deqa a bulosiq naŋgi endegsi minjrej, ²⁶“Tamo bei a e daurbqa osimqa aqa abu, aqa ai, aqa ŋaun, aqa angro naŋgi, aqa was naŋgi, aqa jaja naŋgi ti, aqa segi jejamu dego jeutnjrqasai di a ijo angro sqa keresai. ²⁷Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbqasai di a ijo angro sqa keresai.”

²⁸Osiqa naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei a tal atqa osimqa a mati awoosim tal kobotqajqa aqa awai geregere are qalsim aqa silali sisiyqas. Aqa silali kereqas kio sai kio degsi are qalqas. ²⁹⁻³⁰Ariya a mati degsi are qalqasai di a tal aqa utru atsim bati amble di aqa silali saiamqa tal kobotqa keresaiiyimqa tamo qudei naŋgi unsib a kikiyosib minjqab, ‘Ni tal aqa utru atem di ni kobotqa keresai.’ Yim a jemaiyqas.

³¹“Mandor koba bei na mandor koba bei qoto itqa marsimqa a mati awoosim geregere endegsi are qalqas, ‘Ijo qaja tamo 10 tausen naŋgi na mandor di aqa qaja tamo 20 tausen naŋgi ñumsib winjrqa kere kio?’ ³²A degsi are qalsim marqas, ‘E na mandor di qoto bunyqa keresaiibqas.’

Degsi marsimqa aqa wau tamo qudei nangi qarinjnrim gilsib mandor di minjqab, ‘Ungum, iga qotqa uratonum.’

³³ “Dego kere tamo bei na e daurbqa osimqa a mati aqa segi ingi ingi kalil uratosim di a e daurbqa kere. Aqa ingi ingi kalil uratqasai di a ijo angro sqa keresai.”

Bar qa yawo anjam

³⁴ Osiqa olo marej, “Bar a bole. Ingiq di bar atoqnib aqa uyo boledamuqas. Ariya bar aqa qajarara koboqas di ingi kie na olo qajararatqas? Di keresai. ³⁵ Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Iga bar di osim mandam ti bulyonamqa mandam namuryqa keresai. Deqa iga bar di uratosim waiyqom. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

15 ¹ Bati bei takis o qaji tamo nangi ti une tamo nangi ti kalil Yesus aqa anjam quqwa marsibqa aqa areq bosib koroeb. ² Koroonabqa Farisi nangi ti dal anjam qalie tamo nangi ti di unsibqa Yesus yomuiyosib mareb, “Ningi uniye. Yesus a une tamo nangi joqsiqu koba na walweloqnsib ingi uyeqnu.”

³ Degsi marnabqa Yesus a nango anjam di qusiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, ⁴ “Tamo bei na aqa kaja du du 100 nangi joqsim laqnimqa nangi nin uyoqnibqa qujai bei alelqas. Alelamqa tamo dena kaja du du 99 nangi uratnjrsimqa qujai alelqo qaji di namosim gilsim itqas. ⁵ Itosim areboleboleiyim soqtosim qoboilyqas. ⁶ Qoboilyosi aisim aqa qureq di brantosim aqa was nangi ti aqa qure qujai nangi ti kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Ningi uniye. Ijo kaja alelqo qaji agi olo itonum! Deqa ningi e ombla areboleboleigim sqom!’” ⁷ Osiqa Yesus na olo minjrej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyimqa lan goge dia nangi a qa tulan areboleboleinjqas. Bole, tamo tintin 99 nangi nami are bulyeb. Deqa nangi olo are bulyqajqa wau saiqoji. Nangi qa dego lan goge dia nangi areboleboleinjqreanu. Ariya une tamo qujai a are bulyimqa nangi a qa tulan areboleboleinjqas.”

Silali loumqo qaji aqa yawo anjam

⁸ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Una bei aqa silali banga 10-pela sqas. Ariya silali banga qujai loumimqa a lam qatrentosim aqa talq di man solsim namosim itqas. ⁹ Itosim gilsim aqa was nangi ti aqa qure qujai nangi ti kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Ijo silali banga qujai loumqo qaji agi olo itonum! Deqa ningi e ombla areboleboleigim sqom!’” ¹⁰ Osiqa Yesus na olo minjrej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyimqa Qotei aqa lan angro nangi a qa tulan areboleboleinjqas.”

Tamo bei aqa njiri aiyel qa yawo anjam

¹¹ Yesus a degsi marsiqa olo marej, “Tamo bei aqa njiri aiyel soqneb. ¹² Bati bei njiri yala na aqa siqali minjej, ‘Abu, ni na ino ñoro kalil ambleq na potosimqa taqal bei e ebe.’ Degsi minjnaqa siqali na aqa ñoro ambleq na potosiqa taqal bei aqa njiri yala yej. Taqal bei aqa njiri koba yej. ¹³ Onaqa bati bei njiri yala na aqa ñoro kalil qarinyosiqa silali osiq tigelosiq sawa beiq gilej. Gilsiq dia diqosi laqnsiq aqa silali kalil uyekritej. ¹⁴ Onaqa sawa dia mam koba aiej. Deqa njiri yala a ingi tulan saiej. ¹⁵ Deqa a sawa deqaji tamo bei aqaq gilnaqa minjej, ‘Ni ijo bel taqatnjroqnsim ingi anainjroqnsim wauoqnqam.’ ¹⁶ Onaqa a gilsiq bel nanji taqatnjroqnsiq ingi anainjroqnej. Osiq are qaloqnej, ‘E mam koba unum. Deqa bel nanji ingi oto uratoqnibqa di osiy uyoqnitqa dena e kereoqnqas.’ A degsi are qalsiq soqnej. Di kiyaqa? Tamo bei na yala ingi anaiyosaiqnej deqa.

¹⁷ “Osiqa are qalej, ‘Bole. E kumbra grotonum. Deqa bini e mam na moiqa laqnum. Ijo abu aqa wau tamo nanji ingi koba uyeqneb. Ariya e segi qujai agi mam na moiqa laqnum. ¹⁸ Deqa e olo puluosiy ijo abu aqaq aisiy minjqai, ‘O Abu, e Qotei aqa ñamgalaq dia ino ñamgalaq dia dego une kobaquja atonum. ¹⁹ Deqa e ino angro sqa keresai. Deqa ni marimqa e ino wau tamo sosiy ni wauetmoqnqai.’” ²⁰ Degsi are qalsiq tigelosiq bel taqato wau di uratosiq aqa abu aqaq olo aiej.

“Aieqnaqa aqa abu ñam atsiqa isaq di unsiq a qa tulan dulosiq urur ti gilsiq a soqonyosiqa qalaqalaiyoqnsiq kundoqyoqnej. ²¹ Kundoqyonaqa minjej, ‘O Abu, e Qotei aqa ñamdamuq dia ino ñamdamuq dia dego une kobaquja atonum. Deqa e ino angro sqa keresai.’ ²² Degsi minjnaqa aqa abu na aqa wau tamo qudei nanji minjrej, ‘Ningi urur ti gilsib gara jugo tulan boledamu olekoba di osi bosib jigetiye. Banjin dego osi bosib aqa ban duq di jigetiye. Singa tatal dego osib aqa singaq di jigelenjetiye. ²³ Bulmakau meli bunuj didiqo di qalsib goisib osi babqa iga koba na uysim areboleboleigim sqom. ²⁴ Iga degyqom. Di kiyaqa? Ijo angro yala a moiobulosiq agi olo ñambile sosiq bqo deqa. A loumej agi gagoq di brantqo.’ Degsi minjrnaga nanji urur ti gilsib bulmakau goisib koba na awoosib areboleboleinjrnag soqneb.

²⁵⁻²⁶ “Ariya njiri koba a wauq di sosiq dena puluosi bosiq tal jojomyosiqa nanji areboleboleinjretnaq lou tueqnabqa qusiqa wau tamo bei metonaq aqa areq bonaqa nenemyej, ‘Nanji lou kiyaqa tueqneb?’ ²⁷ Degsi nenemyonaqa wau tamo dena minjej, ‘Ino was yala a olo bqo. Deqa ino abu na bulmakau meli bunuj didiqo di qalqo nanji uyoqnsib areboleboleinjretnaq lou tueqneb. Aqa angro moiobulosiq olo ñambile sosiq brantqo deqa lou tueqneb.’ ²⁸ Degsi minjraq qusiqa njirijosiq qudalej. Osiqa tal miligiq gilqa uratej. Deqa aqa abu a talq

dena oqedosiq minjej, ‘O ijo angro, ni tal miligiq au. Bamqa iga koba na awoosim ingi uysim areboleboleigim sqom.’ ²⁹Onaqa njiri koba a na kamba aqa siqali minjej, ‘O Abu, ni que. E wausau gargekoba ino anjam dauryosim ni wauetmoqnem. E ino anjam bei yala gotrangyosaiqnem. Ni deqa e qa are qalsim e ijo kadoi nanqi ti koba na areboleboleigwajqa kaja du bei qalsim goiosaieqnum. ³⁰Ariya ino angro yala a na ino ñoro kalil osiq gam qaji uña nanqi ti sambalaosi laqnsiq silali kalil uyekritej. Osiq olo bqoqa ni a qa tulan areboleboleimqoqa bulmakau meli bunuj didiqo di agi qaletonum.’

³¹“Degsi minjnaqa aqa siqali na kamba minjej, ‘O ijo angro, ni gaigai e ombla unum. Ijo ingi ingi kalil di ino dego. ³²Ariya bini iga maruro atsimqa areboleboleigeqnu. Di kiyaga? Ino was a moiobulosiq agi olo ñambile sosisq bqo deqa. A loumej agi gagoq di olo brantqo.”

Yesus a ñoro taqato tamo aqa kumbra qa yawo anjam marej

16 ¹Yesus a na Farisi nanqi anjam degsi minjrasiq koboonaqa olo aqa angro nanqi yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa ñoro kalil aqa wau tamo bei na taqatoqnej. Bati bei tamo qudei nanqi na ñoro tamo di minjeb, ‘Ino ñoro taqato tamo a na ino ñoro kalil laña uyeqnu.’ ²Degsi minjnabqa a na ñoro taqato tamo di metonaq aqa areq bonaqa minjej, ‘Ni qa anjam degsi merbonubqa e quonum. Ni kiyaga kumbra degyonum? Deqa ni ijo ñoro kalil uyonum qaji di sisiyosim merbimqa e geregere qalieosiy ni kobotmqai. Yim ni ijo ñoro olo taqatoqnqasai.’

³“Onaqa ñoro taqato tamo di a segi are qalej, ‘E kierqai? Ijo tamo koba a na e kobotbqas. E singila saiqoji. Deqa e wau bei yqa keresai. E tamo qudei nanqi minjrit silali laña ebqab e jemaibqas. ⁴Deqa e kierqai? E qalieonum. Tamo qudei nami ijo tamo koba aqaq dena ñoro osibqa nanqi a kamba olo yqajqa minjeb qaji nanqi di metnjrit ijoq babqa ñoro nami eb qaji di e na aguq atitqa nanqi e qa tulan areboleboleinjrqa. Deqa ijo tamo koba a na e wibimqa tamo nanqi dena e osi gilsib nanggo talq dia e geregereiboqnqab.’ ⁵A degsi are qalsiq tamo kalil nami aqa tamo koba aqaq dena ñoro eb qaji nanqi metnjrnaq bonabqa tamo namo bej qaji di nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq dena em?’ ⁶Onaqa minjej, ‘E gorej kulum 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato tamo na minjej, ‘Pepa nanqi nami nengrenyeb qaji di osim gorej kulum 50 segi nengrenye. Amqa ijo tamo koba a bosim pepa di unsim gorej kulum 50 segi olo yaimqas.’ ⁷Osiqa olo tamo bei nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq dena em?’ Onaqa minjej, ‘E bem sum aqa quñ 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato tamo na minjej, ‘Pepa nanqi nami nengrenyeb qaji di osim bem sum aqa quñ 80 segi nengrenye. Amqa ijo tamo koba a bosim pepa di unsim bem sum aqa quñ 80 segi olo yaimqas.’

8“Onaqa ñoro tamo a aqa ñoro taqato tamo aqa kumbra gisanj di poiyoanaqa aqa ñam soqtosiq minjej, ‘Ni keretonum.’ Degsi minjej. Di kiyaqa? Ñoro taqato tamo uge di a powo ti sosiq deqa kumbra gisanj di yej. Deqa ningi quiye. Mandam endeqa tamo ungasari nangi mandam qa kumbra dauryqajqa nango powo kobaquja. Ariya ningi Qotei aqa segi tamo ungasari suwanjoq di unub qaji ningi mandam qa kumbra dauryqajqa nungo powo kiñala.

9“Deqa e ningi endegsi merɨŋwai. Ningi mandam qa ñoro na tamo ungasari nangi aqaryainjroqñibqa nangi na ningi kadoiŋwab. Osib bunuqna mandam qa ñoro kalil koboamqa nangi na ningi joqsib tal gaigai sqas qaji dia ningi geregereiŋgoqñqab.

10“Ningi tamo bei aqa banq di ñoro kiñala atib a na geregere taqatqas di ningi ñoro qelikoba dego aqa banq di atibqa a na geregere taqatqas. Ariya ningi tamo bei aqa banq di ñoro kiñala atib a na geregere taqatqasai di ningi ñoro qelikoba dego aqa banq di atibqa a na geregere taqatqasai. 11Ningi mandam qa ñoro geregere taqatqasai di laŋ qure qa ñoro dego ningi geregere taqatqa keresai. Deqa tamo yai na laŋ qure qa ñoro nungo banq di atqas? Tamo dego bei sosai. 12Ningi tamo bei aqa ñoro geregere taqatqasai di nungo segi ñoro dego geregere taqatqa keresai. Deqa tamo yai na ñoro bei nungo banq di atqas? Tamo dego bei sosai.

13“Tamo qujai a tamo kokba aiyel nango sorgomq di sqa keresai. A tamo kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja bei qa are ugeiyqas. Bei aqa anjam dauryoqñqas. Bei qoreiyqas. Dego kere ningi silali ti Qotei ti ombla turtsib nango sorgomq di sqa keresai.”

**Yesus a dal anjam qa ti Qotei a tamo ungasari nango Mandor
Koba sosiq nangi taqatnjreqnu deqa ti anjam palontosiq marej**

14Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrnaqa Farisi nangi qusib deqa Yesus yomuiyeb. Farisi nangi bati gaigai silali koba oqñqajqa are qaloqñeb. Utru deqa nangi Yesus yomuiyeb. 15Onaqa Yesus na kamba Farisi nangi minjrej, “Ningi mareqñub, ‘Iga kumbra bole yo qaji tamo. Tamo ungasari nango ñamdamuq dia iga kumbra bole bole yeqnum.’ Ningi degsib mareqñub. Ariya nungo are miligi di Qotei a segi qalie. Di kiyaqa? Kumbra qudei tamo nangi arearetnjreqnu qaji di Qotei aqa ñamdamuq di tulaŋ ugedamu.

16“Nami Qotei aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam ti maroqñeb dena bosiq Jon aqa bati brantej. Jon aqa bati brantej dena bosiq agi bini tamo nangi sawa sawa kalilq dia Qotei aqa anjam bole palontosib mareqñub. Tamo kalil nangi Qotei na taqatnjrsim nango Mandor Koba sqajqa deqa are qaloqñsib areqalo di tulaŋ singilatejunub.

17“Lan̄ ti mandam ti koboqab. Ariya Qotei aqa dal anjam mutu kiñala bei koboqasai bolesai.”

Yesus a tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa kumbra qa anjam marej

18 Yesus a anjam degsi marsiqa olo endegsi marej, “Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosimqa olo uŋa bei oqas tamo dena aqa ŋauŋ kumbra uge yqo. Uŋa bei aqa gumbuluŋ na a uratimqa bunuqna tamo bei na olo oqas tamo dena uŋa di kumbra uge yqo.”

Yesus a ñoro tamo wo Lasarus wo nan̄go sa anjam marej

19 Yesus a anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. A bati gaigai gara bole bole jugoqnsiqa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa iŋgi bole bole uyoqnsiq soqnej. 20 Ariya aqa tal meq dia tamo uge bei aqa ñam Lasarus a bati gaigai awooqnsiq ŋeioqnsiq soqnej. Lasarus a iŋgi iŋgi tulaŋ saibolessai. Aqa jejamu kalil yu na ugetej. 21 Deqa a tal meq dia awesonaqa ñoro tamo a iŋgi uyeqnaqa ñeŋgi ululoneqnaqa osiq uyoqnej. Aqa yuq dena leŋ aieqnaqa baun nan̄gi boqnsib nan̄go meŋ na yu bilgetoqneb.

22 “Bati bei Lasarus moiej. Moinaqa Qotei aqa lan̄ angro nan̄gi bosib aqa qunuŋ osib Abraham aqa areq di awoteb. Ariya bunuqna ñoro tamo a dego moinaqa subq ateb. 23-24 Subq atnabqa aqa qunuŋ aisiq moio qureq di soqnej. Sosiqa jaqatiŋ kobaiyeqnaqa tarosiqa Abraham isaq di sonaq unej. Lasarus a Abraham aqa areq di awesonaq unsiq tulaŋ koba maosiqa Abraham minjej, ‘O Abu Abraham, e ŋamyuoq endi sosimqa tulaŋ kaŋkaŋoqnsim jaqatiŋ koba eqnum. Deqa ni e qa are ugeimimqa Lasarus minjim aqa baŋ gei yaq di tuqtosimqa bosim ijo meŋq di atimqa kiñala ulilibqas.’

25 “Onaqa Abraham na minjej, ‘O angro, ni are qale. Ni nami ñoro koba ti sosimqa areboleboleimeqnaqa iŋgi bole bole uyoqnem. Ni degsi sonamqa Lasarus a ino iŋgi ñeŋgi uyoqnsiq soqnej. Deqa bini Lasarus a sawa bole endi sosiqa a tulaŋ areboleboleiyeqnu. Ariya ni agi ŋamyuoq di sosimqa jaqatiŋ koba eqnum. 26 Ni ŋam atsim une. Ni ti iga ti ambleq di sub guma koba unu. Deqa iga na sub di laqaiosim nun̄goq bqa keresai. Niŋgi dego sub di laqaiosib gagoq bqa keresai.’

27-28 “Onaqa ñoro tamo dena kamba Abraham minjej, ‘O Abraham, ni na Lasarus minjimqa olo puluosimqa ijo abu aqa talq gilsim ijo was 5-pela nan̄gi saidnjrimqa nan̄gi sawa uge endeq bqasai.’ 29 Onaqa Abraham na minjej, ‘Ino was nan̄gi Moses aqa dal anjam qalieonub. Nan̄gi Qotei aqa medabu o qaji tamo nan̄go anjam dego qalieonub. Nan̄gi anjam di dauryqab di kere.’ 30 Onaqa ñoro tamo dena olo minjej, ‘O Abu Abraham, di keresai. Ariya tamo bei moio qaji a subq na tigelosim anjam minjrimqa di nan̄gi qusib are bulyosib dauryqab.’

31 “Onaqa Abraham na minjej, ‘Tamo nangi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam ti qusib are bulyqasai di tamo bei a subq na tigelosim nangi anjam minjrqs di dego nangi qusib are bulyqasai.’”

**Tamo bei na Yesus aqa angro kiñala bei uneq
waiyqas di a tulan padalougetqas**

17 ¹Yesus a anjam degsi marsiq kobotosiqa aqa angro nangi endegsi minjrej, “Kumbra qudei na tamo ungasari nangi uneq breinjroqnqas. Bole, kumbra di brantoqnqas. Ariya tamo a kumbra di babtoqnqas qaji a tulan padalougetqas. ²Tamo dena ijo angro kiñala endego bei e qa aqa areqalo singilatqo qaji di osim uneq waiyqas di uge. Tamo qudei nangi na tamo di ojsib meniñ kobaquja osib sil na aqa kakoroq di tontosib waiyib ya robuq aisim moiqa di kere. Deqa ningi segi segi geregere ñam atsib soqniye.

³“Ino was bei a une bei atimqa ni na minje, ‘Une di urat.’ Yim a ino anjam di qusim are bulyimqa ni aqa une di torei moiotime. ⁴Ariya a na une 7-pela ni emoqnsim bati qujai deqa olo boqnsim ni mermoqnqas, ‘O was, e kumbra grotonum.’ Degsi mermo 7-pelatimqa ni aqa une kalil di torei moiotime.”

Yesus na aqa angro nango areqalo singilatetnjrqajqa deqa minjeb

⁵Onaqa Yesus aqa angro nami giltjnjrej qaji nangi na Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni na gago areqalo singilatetgimqa iga ni qa gago areqalo geregere singilatsim sqom.” ⁶Onaqa Tamo Koba Yesus na kamba minjrej, “Nunjo areqalo e qa singilato qaji di sis yago bul kiñala sqas di kereqas. Degesqas di ningi subar endi minjibqa a nunjo anjam dauryosim jirim qoji waqosim aisim yuwalq di tigelqas.”

Yesus a wau tamo aqa kumbra qa anjam marej

⁷Yesus a nangi anjam degsi minjrjsiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei na aqa wau tamo bei qarinyim gilsimqa aqa kaja nangi taqatnjroqnqas kio aqa ingi wauq gilsimqa dia mandam qamsim bulyoqnqas kio ariya a wau di kobotimqa aqa tamo koba na endegsi minjqasai, ‘Ni namo ingi uye.’ Degyqasai. ⁸A minjqas, ‘Ni ijo ingi goietbosim gara tigsimqa ingi suweiyosim ebimqa ingi ti ya ti uyqai. Uyt menetbimqa bunu ni kamba ingi ti ya ti uyqam.’ Aqa wau tamo degsi minjqas. Di kiyaaq? A wau tamo lanaj deqa. ⁹Deqa a na aqa tamo koba aqa anjam qusim dauryoqnmqa aqa tamo koba na aqa ñam soqtetqasai. ‘Ni keretsimqa ijo wau ojonum’ degsi minjqasai. Di kiyaaq? A wau tamo lanaj deqa. ¹⁰Deqa ningi dego Qotei aqa wau tamo sosibqa wau kalil a na ningi engoqnqas qaji di yoqniye. Yoqnsib mariye, ‘Iga wau tamo lanaj. Deqa wau kalil Qotei na egeqnu qaji agi wau yeqnum.’”

**Yesus a na tamo 10-pela nango jejamu yu na
ugeelenej qaji nangi boletnrej**

¹¹Yesus a dena tigelosiqqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiqqa Samaria sawa ti Galili sawa ti ambleq dena walwelosi aioqnej. ¹²⁻¹³Aioqnsiq qure beiq di brantej. Onaqa tamo 10-pela nango jejamu yu na ugeelenej qaji nangi bosib gamq dia Yesus itosibqa nangi kiñala isaq di tigelosib tulan koba maosib minjeb, “O Tamo Koba Yesus, ni iga qa are ugeimimqa aqaryaige.” ¹⁴Onaqa Yesus a nangi unjrnsiq minjrej, “Ningi olo puluosi aisib nungo jejamu atra tamo nangi osornjriye.” Degsi minjrnaqa nangi aioqnsibqa gamq dia nango yu kalil koboonaqa nango jejamu boleonaq uneb. ¹⁵Onaqa nango ambleq dena qujai a segi olo puluosiqqa Yesus aqa areq gilej. A tulan koba lelenqonsiqqa Qotei aqa ñam soqtoqnsiq giloqnej. ¹⁶Gilsiq Yesus aqa singaq dia singa pulutosiqqa binjyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni keretsimqa ijo jejamu boletonum.” Tamo di a Samaria qaji. ¹⁷Onaqa Yesus a tamo di unsiqqa marej, “E na tamo 10-pela nango jejamu boletetnronumqa ariya qujai a segi ijoq bqo. Tamo 9-pela nangi qabi unub? ¹⁸Nangi ijoq olo bosai. Nangi Qotei aqa ñam soqtosai dego. Sawa bei qaji tamo endi a segi qujai olo bosiq Qotei aqa ñam soqtqo.” ¹⁹Yesus a degsi marsiqqa tamo di minjej, “Ni tigelosim gile. Ni ino areqalo e qa singilatonum deqa ino jejamu boleqo.”

Mondon Tamo Angro a lan qureq na bqas

²⁰Bati bei Farisi nangi na Yesus endegsib nenemyeb, “Bati gembu Qotei a bosim aqa segi tamo ungasari nango Mandor Koba sosim nangi taqatnjrqas?” Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a tamo nango Mandor Koba sqa bati di brantimqa kumbra bei namoqna brantqasai. Deqa nungo ñamdamu na kumbra bei namoqna unsib dena poingwasai. ²¹Tamo bei na bosim endegsi merngwasai, ‘Ningi uniye, Qotei na iga taqatgwa bqo agiende,’ o ‘Qotei bqo agide.’ Degyqasai. Ningi quiye. Qotei a nami bosiq nungo ambleq endi Mandor Koba sosiq ningi taqatngeqnu.”

²²Yesus a anjam degsi marsiq kobotosiqqa aqa angro nangi endegsi minjrej, “Bati bei bamqa ningi e Tamo Angro olo bqajqa bati unqajqa maroqnqab. Ariya ningi bati di unqasai. ²³Tamo qudei nangi na ningi gisanqonsib merngoqnqab, ‘Ningi uniye. Tamo Koba bqo agide,’ o ‘Tamo Koba bqo agiende.’ Degsib merngoqnibqa ningi nangi daurnjraib. ²⁴Kola minjaleqnaqa lan kalil suwanqenu. Dego kere e Tamo Angro brantitqa tamo ungasari kalil nangi e nubqab. ²⁵Ariya namoqna e jaqatin koba oqai. Amqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nangi na e qoreibqab.

²⁶“Noa aqa bati qa tamo ungasari nangi kumbra yoqneb dego kere e Tamo Angro bqajqa bati qa nangi kumbra degyoqnqab. ²⁷Agi Noa

aqā bati qa nangi kalil ingi uyoqnsib ya uyoqnsib uŋa baŋ ojelenoqnsib sonabqa Noa a qobuŋ miligiq gilnaqa awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa tamo kalil moreŋekriteb. ²⁸⁻²⁹ Lot aqā bati qa dego tamo uŋgasari nangi ingi uyoqnsib ya uyoqnsib ingi ingi awaiyelenoqnsib silali oqnsib ingi yagelenoqnsib tal atelenoqneb. Nangi kumbra degyoqnsib sonabqa Lot a Sodom qure uratosiq ulaŋeqnaqa ŋamyuo ti meniŋ puloŋ ti laŋ goge dena awa bul aisiqa Sodom tamo uŋgasari kalil nangi padaltŋrej. ³⁰ Dego kere tamo uŋgasari nangi kumbra degyoqnsib soqniqbā e Tamo Aŋgro brantqai.

³¹ “Gulube aqā bati di brantimqa tamo nangi tal meq di unub qaji nangi jaraiqa oqnsib ingi ingi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Nangi jaraiqujatebe. Tamo nangi wauq di unub qaji nangi jaraiqa oqnsib ingi ingi oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Nangi dena torei jaraiqujatebe. ³² Kumbra nami Lot aqā ŋauqali aqāq di brantej qaji ŋiŋgi deqa are qaliye. ³³ Tamo bei a aqā segi ŋambile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a aqā segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.

³⁴ “E na ŋiŋgi endegsi merŋgwai. Ijo bqajqa bati brantimqa qolo deqa tamo aiyel bijal qujaiq di ŋereŋesoqniqbā Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. ³⁵ Uŋa aiyel tal qujaiq dia saplaŋ gereiyoqniqbā Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. ³⁶ Tamo aiyel wau qujaiq dia ingi yagoqniqbā Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.” Yesus a na aqā aŋgro nangi anjam degsi minjrej. ³⁷ Onaqa nangi na kamba Yesus nenemyeb, “O Tamo Koba, kumbra kalil di sawa qabia brantqas?” Onaqa Yesus na minjrej, “Wagme nangi qusaonub qaji sawa dia qal nangi koroqab.”

Uŋa qobul a bati gaigai anjam gereiyo tamo na a aqaryaiyqa minjoqnej

18 ¹⁻² Yesus a na aqā aŋgro nangi anjam degsi minjrej. Osiqa nangi bati gaigai Qotei pailyoqniqbā asginjraim deqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qure beiq dia anjam pegiyo tamo bei soqnej. Tamo di aqā kumbra bolesai. A Qotei ulaiyosaioqnej. A tamo uŋgasari nangi qa dego are qalosaioqnej. ³ Qure dia uŋa qobul bei dego soqnej. A bati gaigai anjam pegiyo tamo di aqā areq giloqnsiqa minjoqnej, ‘Tamo bei na e gulube ebeqnu. Deqa ni na aqaryaibosim gago aiyel anjam pegiyetgimqa tamo dena e olo gulube ebqasai.’ ⁴ A degsi minjeqnaqa a aqaryaiyqa uratoqnej. Ariya bunuqna a are qalej. ‘Bole, e Qotei ulaiyosaieqnum. E tamo uŋgasari nangi qa are qalosaieqnum. ⁵ Ariya uŋa qobul di a bati gaigai e waiŋboqnsiqa merbeqnu, “Ni aqaryaibe.” A merbo gaigai yeqnu deqa uŋgum e aqā anjam gereiyetqai. E aqā anjam gereiyetqasai di a bati gaigai ijo areq boqnsim sqas. Yimqa e tulaŋ asgibo uge.”

⁶ Tamo Koba Yesus a na aqā aŋgro nangi yawo anjam degsi minjrjsiqa olo minjrej, “Anjam pegiyo tamo uge aqā anjam marej qaji di ŋiŋgi

quonub. ⁷Qusib are qaliye. Qotei a tamo bole. A tamo uge sai. Deqa aqa segi tamo ungasari nami giltnejrej qaji nanqi qolo ti qanam ti pailyoqnaqab di a nanqo pail qusimqa tarijsokobaiyqasai. A nanqi urur aqaryainjrqas. ⁸E ningi merngwai. Qotei a na aqa segi tamo ungasari nanqi urur aqaryainjroqujatqas. Ariya mondon e Tamo Angro lan goge dena bosiyqa tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanqi kumbra kieryoqnsib soqniqbqa e unjrqai. Nanqi e qa nanqo areqalo singilatosib sqab kio sai kio di geregere unqai.”

Farisi tamo bei wo takis o qaji tamo bei wo nanqi aiyel Qotei pailieb

⁹Tamo qudei nanqi mareqnub, “Iga tamo bole. Iga tamo qudei nanqi unub dego sai. Nanqi tamo uge.” Tamo qudei nanqi degsib mareqnub. Deqa Yesus na tamo deqaji nanqi yawo anjam endegsi minjrej, ¹⁰“Tamo aiyel nanqi Qotei pailqajqa marsibqa atra tal miligiq gileb. Bei Farisi tamo. Bei takis o qaji tamo. ¹¹Nanqi atra tal miligiq gilsibqa Farisi tamo a namo tigelosiqqa aqa segi jejamu soqtosiqqa endegsi pailiej, ‘O Qotei, e tamo qudei nanqi unub dego sai. E gisan na tamo ungasari nanqi silali yainjrosaeqnum. E sambala kumbra yosaieqnum. E kumbra uge bei dego yosaieqnum. E takis o qaji tamo di bul sai. ¹²E gaigai ni pailmqa oqnsim ingi ti ya ti urateqnum. E ijo segi ingi ingi kalil potelejoqnsim oto bei ni atraimeqnum.’ ¹³Farisi tamo a degsiqa Qotei pailiej. Onaqa takis o qaji tamo a kiñala isaq di tigelesosiqqa lan goge koqyosim pailqajqa jemaionaqa turuosiqqa are soqonyosiqqa marej, ‘O Qotei, e une ti. Deqa ni e qa dulosimqa ijo une kalil kobotetbe.’ Takis o qaji tamo a degsiqa Qotei pailiej.”

¹⁴Yesus a yawo anjam degsi minjrsiqqa olo minjrej, “Ningi quie. E bole merngwai. Takis o qaji tamo di aqa une kalil Qotei na kobotetonaqa a olo puluosiqqa aqa talq aiej. Ariya Farisi tamo di aqa une Qotei na kobotetosai. Di kiyaga? Tamo kalil nanqo segi ñam soqteqnub qaji nanqi di Qotei na olo nanqo ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo nanqi nanqo segi ñam aguq ateqnub qaji nanqi di Qotei na olo nanqo ñam soqtetnjrqas.”

Yesus a marej, “Angro du du nanqi ijo areq bqajqa saidnjraib.”

¹⁵Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa tamo ungasari qudei nanqo angro du du nanqi Yesus na aqa ban nanqo gateq di atetnjrqajqa deqa joqsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa angro nanqi na saidnjrsib minjreb, “Nungo angro du du joqsib endeq baib.” ¹⁶Degsib saidnjreb deqa Yesus na angro du du nanqi metnjrsiqqa aqa angro nanqi njrintnjrsiqqa minjrej, “Angro du du nanqi metnjribqa ijo areq bebe. Nanqi saidnjraib. Di kiyaga? Tamo ungasari nanqi angro du du dego bul sqab di Qotei a nanqo Mandor Koba sosim nanqi taqatnjrqas. ¹⁷Ningi quie. E bole merngwai. Ningi angro du du nanqi dego bul sqasai di Qotei a ningi osim taqatngwasai. Deqa a nungo Mandor Koba sqa keresai dego.”

Juda gate bei inggi inggi koba ti soqnej qaji a Yesus ombla anjam mareb.

¹⁸ Onaqa Juda gate bei na Yesus endegsi nenemyej, “O Qalie Tamo Bole, e kiersiyqa nambile gaigai sqai?” ¹⁹ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaqa e tamo bole qa merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole. ²⁰ Ariya ni Qotei aqa dal anjam kalil qalie unum. ‘Ni tamo bei aqa uña jejamu ojetaim. Ni tamo bei qalsim moiotaime. Ni bajiñaim. Ni tamo bei aqa jejamu laña gisanñaim. Ni ino ai wo abu wo nanjo sorgomq di geregere sosimqa nanjo anjam dauryoqne.” ²¹ Onaqa Juda gate dena olo Yesus minjej, “E angro kiñala qa dal anjam di kalil dauryosim boqñem agi bini degsi unum.” ²² Degsi minjnaqa qusiqa kamba minjej, “Ni dal anjam kalil dauryosim keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni gilsim ino inggi inggi kalil qarinyosim silali osim tamo inggi inggi saiqoji unub qaji nanji jeisi enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni lañ qureq dia awai bole itqam.” ²³ Yesus a na tamo di degsi minjnaq qusiqa aqa inggi inggi kalil qa are gulubekobaiyej.

²⁴ Onaqa Yesus na tamo di koqyosiq minjej, “Tamo ungasari inggi inggi koba ti unub qaji nanji Qotei na taqatñrsim nanjo Mandor Koba sqajqa banji koba. ²⁵ Kamel a yumba miligiq gilqajqa tulañ banji koba. Dego kere tamo ungasari inggi inggi koba ti unub qaji nanji Qotei na taqatñrsim nanjo Mandor Koba sqajqa tulañ banji koba.” ²⁶ Onaqa tamo ungasari nanji Yesus aqa anjam di qusib minjeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa tamo yai nanji nambile gaigai sq kere?” ²⁷ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo nanji segi nambile sq keresai. Ariya Qotei a kumbra kalil yqa kere.”

²⁸ Yesus a degsi minjrnaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago inggi inggi kalil uratosimqa ni daurmonum.” ²⁹⁻³⁰ Onaqa Yesus na minjrej, “Ninggi quie. E bole merngwai. Tamo bei a Qotei na taqatosim aqa Mandor Koba sq marsimqa aqa segi qure uratosim aqa ñaun, aqa was nanji, aqa ai wo abu wo nanji, aqa angro nanji ti kalil uratñrsim e daurbqas tamo di Qotei na inggi inggi gargekoba olo yelenqas. Yimqa mondon a nambile gaigai sqas.”

Yesus a olo marej, “E moisiy olo subq na tigelqai.”

³¹ Yesus a na aqa angro 12-pela nanji anjam degsi minjrsiq koboonaqa nanji joqsqa segitñrsiq endegsi minjrej, “Ninggi quie. Iga Jerusalem aieqñum. E Tamo Angro deqa Jerusalem dia anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo nanji nami e qa nengrenyeb qaji di aqa damu brantqas. ³² Agi jeu tamo nanji na e osib tamo nanji Qotei aqa ñam qaliesai qaji nanjo banq di e atqab. Yimqa nanji na e ojsib misilñboqnsib miselboqnsib ugeugeiboqñqab. ³³ Osib e kumbainbosib lubsib moiottqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” ³⁴ Yesus a na aqa angro

nan̄gi anjam degsi minjrn̄aq qusibqa anjam di aqa utru Qotei na ulitej deqa nan̄gi geregere poinjrosai.

Yesus na tamo bei ŋamdamu geten̄yej qaji di boletej

³⁵ Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jeriko qure jom̄yeqnaqa tamo bei ŋamdamu geten̄yej qaji a gam qalaq di awoosiqa tamo un̄gasari nan̄gi silali qa ŋiln̄jroqnej. ³⁶ Tamo un̄gasari tulan̄ gargekoba nan̄gi Yesus dauryosib qatron̄osib aieqnaq tamo dena qusiqa nenem̄njrej, “Ningi qabiteqnub?” ³⁷ Onaqa nan̄gi na min̄jeb, “Yesus Nasaret qaji a aieqnu. Deqa iga a dauryosim aieqnum.” ³⁸ Degsi min̄jnabqa a tulan̄ koba lelen̄osiqa marej, “O Yesus, Devit aqa ŋiri, ni e qa are ugeimeme.” ³⁹ Onaqa tamo un̄gasari namoeb qaji nan̄gi na tamo di ŋirin̄tosib min̄jeb, “Ni lelen̄kobaaim. Kiri.” Degsi min̄jnabqa a nango anjam quetn̄jrosai. A olo tulan̄ koba lelen̄osiq Yesus min̄joqnej, “O Devit aqa ŋiri, ni e qa are ugeimeme.” ⁴⁰ Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo un̄gasari nan̄gi min̄jrej, “Tamo di osib ijo areq osi boiye.” Onaqa nan̄gi na a osib Yesus aqa areq osi beb. Osi bonabqa nenemyej, ⁴¹ “E ni kiermqajqa deqa ni e qa lelen̄oqnam?” Onaqa min̄jej, “O Tamo Koba, e olo ŋam poibim sawa un̄qajqa deqa e ni qa lelen̄oqnam.” ⁴² Onaqa Yesus na min̄jej, “Ni e qa ino areqalo singilatunum deqa e ni boletmqai. Deqa ino ŋamdamu olo poimeme.” ⁴³ Degsi min̄jnaqa aqa ŋamdamu poiyoonaqa sawa un̄siqa Qotei aqa ñam soqtosiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiej. Onaqa tamo un̄gasari kalil nan̄gi Yesus aqa singila di unsibqa nan̄gi dego Qotei aqa ñam soqtoqneb.

Yesus a Sakius aqa talq gilej

19 ¹⁻³ Onaqa Yesus aisiqa Jeriko qureq di brantosiq qure ambleq na walweleqnaqa tamo bei aqa ñam Sakius a Yesus tamo kiero degosiq un̄qajqa dauryej. Sakius a takis o qaji tamo nango gate. A ñoro koba ti soqnej. A tamo truquyala. Deqa a Yesus dauryosiq un̄qajqa yonaq ugeiyej. Di kiyaya? Tamo gargekoba nan̄gi na sawa getenteb deqa. ⁴ Deqa Sakius a urur ti gilsiq tamo un̄gasari kalil nan̄gi buñnjrsiq namoosiq gam qalaq di ŋam bei oqsq ŋam atej. Ŋam atsiqa are qalej, “Yesus a gam endena bamqa e geregere un̄qai.” ⁵ Onaqa Yesus a gam dena walwelosi gilsiq ŋam utruq di tigelosiq tarosiq Sakius un̄siqa min̄jej, “O Sakius, ni mandamq aioqujat. Bini e ino talq di sqai.” ⁶ Degsi min̄jnaqa a qusiqa mandamq aioqujatosiqa tulan̄ areboleboleiyonaqa Yesus osiqa ombla na aqa talq gileb. ⁷ Gilnabqa tamo un̄gasari kalil nan̄gi unsibqa ŋirin̄jeb. ŋirin̄osib mareb, “Ningi uniye. Yesus a une tamo dauryosiq aqa talq gilqo.” ⁸ Ariya Sakius a Yesus osiqa aqa talq gilsib ŋingi uyoqnsib Sakius a tigelosiqa Yesus min̄jej, “O Tamo Koba, ni que. E ijo ŋingi ŋingi kalil ambleq na potosiy tamo ŋingi ŋingi saiqoji unub qaji nan̄gi jeisi enjrqai. E nami

tamo bei gisanjosim silali dala qujai yayiem kio? Degamqa e kamba silali dala qolqe olo yqai.” ⁹Onaqa Yesus a Sakius aqa anjam di qusiqa tamo ungasari nanqi minjrej, “Bini Sakius a are bulyosiq Abraham aqa angro tinjinqo. Deqa a Qotei na oqo. Tamo kalil aqa tal qujaiq endi unub qaji nanqi dego Qotei na oqo. ¹⁰E segi Tamo Angro. Deqa e na tamo ungasari padalo gamq di unub qaji nanqi namosiy itnjrsiy elenqai. Yimqa nanqi padalo gam uratosib nambile gaigai sqab. E deqa mandamq aiem.”

**Tamo kobaquja bei na aqa wau tamo 10-pela nanqi
silali enjrej. Yesus a deqa yawo anjam marej**

¹¹Onaqa tamo ungasari nanqi Yesus aqa anjam di qusibqa are qaleb, “Bini Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo kio?” ¹²Nanqi degsib are qaleb. Di kiyaqa? Yesus a Jerusalem qure jojomyej deqa. Onaqa Yesus a yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo kobaquja bei a sawa isaq gilej. Tamo di a are qalej, ‘E sawa deq gilitqa sawa deqaji tamo ungasari nanqi na e mandor koba atqab. Yibqa e olo puluosiy bosiy ijo segi tamo ungasari nanjo mandor koba sosiy nanqi taqatnjrqai.’ A degsi are qalsiqa sawa isaq gilej. ¹³A gilqa osiqa aqa wau tamo 10-pela nanqi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nanqi segi segi 20 kina enjrsiqa minjrej, ‘Silali endena wauosib olo silali aqa oto dego oiye. Bunuqna e olo bosiy unqai.’

¹⁴“A degsi minjrsiqa sawa isaq gilsiq di sonaqa aqa qure qujai nanqi a qa tulan ugeosib are qaleb, ‘A gago mandor koba sqasai.’ Degsib are qalsib deqa tamo qudei nanqi qarinjrnab sawa deq gilsib sawa deqaji tamo ungasari nanqi minjreb, ‘Tamo di a gago mandor koba ataib. A na taqatgwa iga uratonum.’ ¹⁵Degsi minjrnab qusibqa nango anjam uratosib tamo di mandor koba ateb. Onaqa bunuqna tamo di a olo puluosiq aqa segi qureq aisiqa wau tamo 10-pela nanqi wau qa silali enjrej qaji nanqi metnjrej. Metnjrnaqa nanqi aqa areq bonabqa a na minjrej, ‘E nami silali engem qaji dena waueb olo silali di osorbiye.’

¹⁶“Onaqa wau tamo deqaji bei bosiqa minjej, ‘O Tamo Koba, ino 20 kina ebem qaji dena wauonamqa olo 200 kina brantej agiende.’ ¹⁷Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni wau tamo bolequja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e na qure kokba 10-pela olo ino banq di uratitqa ni na taqatnjroqnqam.’

¹⁸“Onaqa wau tamo bei olo bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ino 20 kina ebem qaji dena wauonamqa olo 100 kina brantej agiende.’ ¹⁹Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni dego wau tamo bolequja. Deqa e qure kokba 5-pela ino banq di uratitqa ni na taqatnjroqnqam.’

²⁰“Onaqa wau tamo bei olo bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 20 kina ebem qaji agi olo osibetmonum. E gara ñengji bei na dalaosim atnam soqnej. ²¹E kumbra degyem. Di kiyaqa? E ni qa

ulaem deqa. E qalieem, ni tamo ħiriŋ ani. Tamo qudei na waueq nab silali branteqnaqa ni segi na eqnum. Tamo qudei na ingi yageq nab melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum. Deqa e ni qa ulaosim ino silali agi gara ñeŋgi na dalaosim atnam soqnej.’

²² “Onaqa tamo koba dena kamba endegsi minjej, ‘Ni wau tamo uge. Ino segi anjam dena e na ino une qa pegimqai. Ni nami qalieem, e tamo ħiriŋ ani. Tamo qudei na waueq nab silali branteqnaqa e segi na eqnum. Tamo qudei na ingi yageq nab melieqnaqa e segi na otorosim uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem. ²³Deqa ni kiyaaq ijo silali di osi gilsim silali talq di atosai? Ni di atem qamu e bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtsim onum qamu.’ ²⁴Degsi minjsiqa tamo qudei aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, ‘Niŋgi 20 kina di yayiosibqa wau tamo nami wauosiqa 200 kina ej qaji di olo yiye.’ ²⁵Onaqa naŋgi na minjeb, ‘O Tamo Koba, a 200 kina ejunu. Deqa ni kiyaaq 20 kina olo yqa maronum?’

²⁶ “Onaqa tamo koba na minjrej, ‘Niŋgi quiye. E endegsi merngwai. Tamo a wau geregere taqatoqnqas di Qotei na olo wau gargekoba aqa baŋq di atimqa a na taqatoqnqas. Ariya tamo a wau geregere taqatoqnqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji di Qotei na olo aqa baŋq dena yayimqa a laŋa sosimqa wau bei taqatoqnqasai.’ ²⁷Osiqa minjrej, ‘Tamo naŋgi e qa jeu ateb qaji naŋgi joqsib boiye. Naŋgi e qa mareb, “Tamo di mandor ataib.” Deqa tamo naŋgi di joqsib bosib ijo ulatamuq endia naŋgi ñumelenjib moreŋqab.’”

²⁸ Yesus a na yawo anjam degsi minjrsiqa a Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq aioqnej.

Yesus a mandor koba bul Jerusalem miligiq gilej

²⁹⁻³⁰ Aisiqa Betfage qure ti Betani qure ti Oliv mana utruq di unub qaji di jojomyosiqa aqa aŋgro aiyel qarinnjrsiqa minjrej, “Niŋgi aisib qure aiyel dia brantosib donki bei tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaiqnej qaji. Niŋgi donki di unsibqa sil palontosib titosib osi boiye. ³¹Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋwas, ‘Niŋgi kiyaaq donki aqa sil palonteqnub?’ Degsi nenemŋgimqa niŋgi na endegsib minjiye, ‘Tamo Koba a wau ti deqa donki qa mergwo bosim sil palonteqnum.’”

³² Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qarinnjrnaqa aisib anjam Yesus na minjrej qaji di dauryosib donki di uneb. ³³Unsib sil palonteqnabqa donki aqa abu naŋgi bosib naŋgi aiyel nenemnjreb, “Niŋgi kiyaaq donki aqa sil palonteqnub?” ³⁴Degsi nenemnjrnabqa naŋgi aiyel na kamba minjreb, “Tamo Koba a wau ti. Deqa donki qa mergwo bosim sil palonteqnum.”

³⁵ Degsi minjrnab odnjreb. Deqa naŋgi aiyel na donki di osib Yesus aqa areq osi gileb. Osi gilsib naŋgo segi gara jugo piqtosib donki aqa

quraq di tusib Yesus soqtosib donki aqa quraq di awoteb. ³⁶ Onaqa Yesus a donki aqa quraq di awoonaqa donki a walwelosi aieqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi belenosib nango gara jugo piqtelenosib gamq dia tuelenoqneb. ³⁷ Onaqa Yesus a Oliv mana utru jojomyosiq walwelosi aieqnaqa Yesus aqa angro gargekoba nangi a dauryosib aielejeb. Yesus a nami manwa tulan gargekoba yeqnaqa nangi unoqneb. Deqa a donki aqa quraq di awoosiq walwelosi aieqnaqa nangi a unsibqa tulan areboleboleinjreqnaqa lelenoqnsib murqumyoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib maroqneb, ³⁸ “Tamo a bqo endi Tamo Koba Qotei aqa ñam na bqo. A gago Mandor Koba. Deqa Qotei na a tulan geregereiyonqas. Deqa iga Qotei lan qureq di unu qaji aqa ñam soqtoqnqom! A na gago are latetgeqnu.” Yesus aqa angro nangi degoqnsib lelen ti Yesus dauryoqneb.

³⁹ Onaqa Yesus a walwelosi aieqnaqa tamo ungasari nango ambleq dena Farisi tamo qudei nangi tigelosib Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, ni ino angro nangi medabu getentetnjrime.” ⁴⁰ Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo angro nango medabu getentqab di menin nangi endi dego tamo bulyosib tulan koba murqumyosib Qotei aqa ñam soqtoqnqab.”

Yesus a Jerusalem qure qa akamej

⁴¹ Yesus a nangi degsi minjrjsiq aisiq Jerusalem qure jojomyosiq ñam atej. Ñam atsiqa Jerusalem qure unsiqa akamej. ⁴² Akamosiq marej, “O Jerusalem tamo ungasari, bini bati endeqa ningi Qotei aqa kumbra qalieeb qamu ningi geregere lawo na unub qamu. Ariya kumbra di ningi qa uliejunu. Deqa ningi unqa keresai. ⁴³⁻⁴⁴ Deqa ningi quiei. Bati bei brantimqa tamo qudei nangi bosib ningi jeutngosib nungo qure agutibqa ningi jaraiqa keresaiingwas. Amqa nangi na ningi qoto itngosib tulan ugeugeingosib nungo qure niñaqyekritqab. Osib menin kalil paraparainjsib breinjribqa menin bei menin bei aqa quraq di sqasai. Menin kalil segisegiqab. Jeu tamo nangi bosib ningi degngwab. Di kiyaqa? Qotei a ningi aqaryaingwa bati brantqo di ningi poingosai deqa.”

Yesus na tamo nangi atra tal miligiq dia ingi ingi qarinjoqneb qaji nangi winjrnaq jaraieb

⁴⁵ Yesus a nangi degsi minjrjsiq atra tal koba miligiq gilsiq ñam atej tamo ungasari gargekoba nangi ingi ingi qarinyleneqnsibqa dena silali eqnab unjrjsiq nangi winjrnaq jaraieb. ⁴⁶ Nangi jaraieqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Ijo tal endi pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya ningi olo tal endi ugetonubqa a bajin tamo nango tal bulqo.”

⁴⁷⁻⁴⁸ Yesus a bati gaigai atra tal miligiq giloqnsiq dia tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Yeqaqa tamo ungasari kalil nangi aqa anjam quqwa tulan arearetjroqnej. Deqa atra tamo

kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti Juda gate kokba ti nangi minjin oqetnjrnaqa Yesus qalib moiqaqja gam nãamoqneb. Ariya nangi tamo ungasari nangi ulainjrsib deqa nangi Yesus ojsib qalqa keresai.

Juda tamo bole bole nangi na Yesus nenemyeb, “Yai na ni qariñmej deqa ni wau endi yeqnum?”

20 ¹⁻²Bati bei Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam bole palontosiq minjroqnej. Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti Juda tamo bole bole nangi ti bosib nenemyeb, “Ni iga merge. Ni singila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariñmej deqa ni wau endi yeqnum?” ³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E kamba anjam bei ningi nenemngitqa ningi e merbiye. ⁴Yai na Jon qariñyonaqa bosiqa tamo ungasari nangi yansnjroqnej? Qotei na kio? Tamo bei na kio? Ningi na merbiye.” ⁵Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nangi segi segi qairosib maroqneb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qariñyej’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaqa ningi Jon aqa anjam quetosai?’ ⁶Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qariñyej’ degsi minjqom di tamo ungasari nangi niriñsib bosib iga meniñ na lugwab. Di kiyaqa? Nangi mareqñub, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’” ⁷Nangi degsib marsib deqa olo Yesus minjeb, “Yai na kio Jon qariñyej di iga qaliesai.” ⁸Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi degsi merbonub deqa e dego yai na qariñbonaq bosim wau endi yeqnum di ningi merngwasai.”

Wain wau taqato tamo uge nangi qa yawo anjam

⁹Yesus a anjam degsi minjrsiqa olo tamo ungasari nangi koroinjrsiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a tigelosiq aqa wauq gilej. Gilsiq wain sil yagelenosiqa tamo qudei nango banq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isa q gilsiq dia sokobaiyej. ¹⁰Sonaqa wain gei melionaqa wau lanja na aqa kangal tamo bei minjej, ‘Ni gilsim wau taqato tamo nangi minjre, “Wau lanja a na qariñbqo bonum. Ningi wain gei ebibqa osi aiquai.”’ Degsi minjsiq qariñyonaqa wau taqato tamo nangoq gilsiq minjrej, ‘Wau lanja a na e qariñbqo bonum. Ningi wain gei ebibqa osi aiquai.’ Degsi minjrnaqa nangi na a ojsib qalougetosib wiyonab lanja puluosi aiej. ¹¹Ainaqa wau lanja na olo kangal tamo bei qariñyonaq gilnaqa a dego qalougetosib ugeugeiyosib wiyonabqa a lanja puluosiq aiej. ¹²Onaqa wau lanja na olo kangal tamo bei qariñyonaq gilnaqa a dego qalougetosib ugeugeiyosib wiyonab aiej. ¹³Onaqa wau lanja a are qalej, ‘E kierqai? E endegyqai. E ijo segi angro qujai e na tulan qalaqalaiyeqnum qaji di qariñyit gilqas nangi a qalqasai. Nangi aqa anjam quetqab. A ijo segi angro deqa nangi a qalqasai.’ ¹⁴Degsi are qalsiq aqa segi niri qariñyonaq gilej. Gileqnaqa wau taqato tamo nangi a unsibqa nangi segi

segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi njiri. A na aqa abu aqa ingi ingi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiotosimqa wau endi iga na oqom.’ ¹⁵ Degsib marsibqa wau lanja aqa njiri ojsib wau qalaq osi gilsib dia qalnab moiej.

“Ariya ningi kiersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge nangi di kiernjrqa? ¹⁶ E ningi merngwai. A bosim nangi ñumsim moiotnjqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei nango banq di uratetnjqimqa nangi na taqatqab.” Yesus a na nangi yawo anjam degsi minjrnaqa nangi qusib kamba minjeb, “Wau taqato tamo nango kumbra di tulan uge. Nangi kumbra deqaji yaib.”

¹⁷ Onaqa Yesus a na tamo ungasari nangi koqnjrsiqa minjrej, “Qotei aqa anjam bei unu. Nangi kiyqa anjam endi nengrenyeb? Agi anjam endegsib nengrenyeb unu,

‘Tal gereiyo qaji tamo nangi na tal aqa ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa tal aqa ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu. Tal aqa ai di tal singilatqajqa deqa tigeltej unu.’

¹⁸ Deqa tamo kalil ulonjosib tal aqa ai di aqa quraq aiqab qaji tal aqa ai dena nango tanu gingenyqas. Ariya tal aqa ai di ulonjosimqa tamo bei aqaq aiqas di aqa jejamu ti tanu ti torei paraparayqas.”

¹⁹ Yesus a na atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti yawo anjam degsi minjrnaqa nangi qusib endegsib qalieeb, “Yesus a yawo anjam dena gago jejamu qametgwo.” Nangi degsib qalieosibqa minjin oqetnjrnaqa Yesus ojqa mareb. Ariya nangi tamo ungasari nangi tulan ulainjrsib deqa nangi Yesus ojqa uratosib jaraieb.

**Tamo qudei nangi Yesus a anjam bei grotim ojqaqqa deqa
nenemyeb, “Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e?”**

²⁰ Deqa nangi Yesus laja koqyesoqneb. Osib endegsib are qaleb, “Iga tamo qudei qarinnjrnang nangi Yesus aqa areq gilsib anjam bei nenemyibqa a anjam grotimqa di iga qusim ojgom. Ojsim Rom nango gate koba aqa banq di atqom.” Nangi degsi are qalsibqa tamo qudei minjreb, “Ningi na Yesus gisanjosib anjam bei nenemyibqa a ningi tamo bole edegwas. Osim anjam bei grotqas. Yimqa iga na ojgom.” ²¹ Nangi na tamo qudei degsib minjrsib nangi qarinnjrnab Yesus aqa areq gilsib gisanjosib minjeb, “O Qalie Tamo Koba, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo ungasari nangi minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti nangi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji nangi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil nangi minjreqnum. ²² Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiersi are qalonum?”

²³ Onaqa Yesus a nango areqalo uge di poiyoanaqa minjrej, ²⁴ “Ningi meninj silali bei osorbiye.” Degsi minjrnaqa nangi meninj silali bei osi bosib

osoryonab unsiq a minjrej, “Meniñ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?” Onaqa nanği na minjeb, “Di Sisar aqa ulatamu.” ²⁵ Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa ingi ingi a qa olo yiye. Ariya Qotei aqa ingi ingi a qa olo yiye.” ²⁶ Onaqa nanği Yesus aqa anjam di qusib nanği tulan prugeleñosib anjam bei minjqa keresaiinjnaqa mequmosib soqneb.

**Tamo moreño qaji nanği olo subq na tigelqajqa anjam
deqa Sadyusi nanği na Yesus nenemyeb**

²⁷ Onaqa Sadyusi tamo qudei nanği Yesus a nenemyqa beb. Sadyusi nanği mareqñub, “Tamo moreño qaji nanği olo subq na tigelqasai.” ²⁸ Deqa nanği bosib Yesus endegsib nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, ni que. Moses a nami anjam endegsi nengrenyej, “Tamo bei a moiimqa aqa ñauqali anğro saiқoji soqñimqa aqa was bei na olo uña qobul di osimqa aqa was moiej qaji aqa anğro ñambabtetqas.’ Moses a nami anjam degsi nengrenyej. ²⁹ Deqa ni que. Was 7-pela nanği soqneb. Nango was matu a uña osiqa moiej. A anğro saiқoji. ³⁰ Onaqa aqa aube yala na olo uña qujai di osiqa a dego moiej. A anğro saiқoji. ³¹ Onaqa aqa aube yala na olo uña qobul di osiqa a dego moiej. A anğro saiқoji. Degsib gilsib was 7-pela kalil nanği uña qujai di osib moreñeb. Nanği anğro saiқoji. ³² Nanği kalil moreñonabqa ariya bunuqna uña di a dego moiej. ³³ Ni iga merge. Mondon subq na tigelo batiamqa tamo kalil nanği subq na tigelabqa uña di a yai aqa ñauñ tintin sqas? Ni qalie, nanği kalil uña qujai di eb.”

³⁴ Onaqa Yesus na minjrej, “Mandamq endia tamo nanği uñateqñub. Uña nanği tamoteqñub. ³⁵ Ariya mondon Qotei aqa segi tamo unğasari nami giltñjrej qaji nanği subq na tigelosibqa nanği tamotqasai. Nanği uñatqasai. ³⁶ Nanği lanğ anğro bul lanğ sqab. Deqa Qotei na nanği subq na tigeltñjrimqa nanği aqa segi anğro bole sqab. Deqa nanği olo moreñqa keresai. ³⁷ Ariya tamo nanği olo subq na tigelqab deqa e ningi endegsi mernğwai. Moses a nami Qotei aqa anjam bei endegsi nengrenyej unu, ‘Ijam mariñ miligiq dia puloneqnaqa Qotei a ñam pulonq di sosiqa Moses metosiq minjej, “E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.” ’ ³⁸ Moses a anjam degsi nengrenyej. Anjam dena iga poigwo, Qotei a tamo moreño qaji nango Qotei sai. A tamo ñambile so qaji nango Qotei. Di kiyaqa? Nanği kalil aqa ñamgalaq di ñambile unub deqa.”

³⁹⁻⁴⁰ Onaqa dal anjam qalie tamo nanği Yesus aqa anjam di qusibqa nanği olo anjam bei nenemyqajqa keresaiinjrej. Deqa nanği na minjeb, “O Qalie Tamo Koba, ino anjam di bole.”

Yesus a tamo unğasari nanği Kristus qa anjam bei nenemñjrej

⁴¹ Onaqa Yesus na olo minjrej, “Tamo unğasari nanği mareqñub, ‘Kristus a Devit aqa ñiri.’ ⁴²⁻⁴³ Ariya Devit a segi nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba dego.’ Agi louqa buk miligiq dia Devit a anjam endegsi nengrenyej,

‘Tamo Koba Qotei na ijo Tamo Koba minjej,

‘Ni ijo banj woq endi awo.

Awesoqnimqa e na ino jeu tamo kalil nangi elejosiy ino sorgomq di atitqa ni na nangi taqatnjroqnqam.” ’

44Ningi uniye. Devit a segi marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a kiersi Devit aqa njiri sqas?”

Dal anjam qalie tamo nangi kumbra uge uge yeqnub

45Tamo ungasari kalil nangi Yesus aqa anjam di queqnabqa nangso namgalaq dia aqa angro nangi anjam endegsi minjrej, 46“Dal anjam qalie tamo nangi kumbra uge uge yoqnsib laqnub. Deqa ningi na nangso kumbra uge di geregere tenemtoqniye. Tenemtsib nangso kumbra di dauryaib. Nangso kumbra uge agi ubtsiy mernjwai. Nangi bati gaigai koro sawaq dia gara jugo olekokba jugoqnsib laqnbqa tamo ungasari nangi na nangi unjrsib nangso nam soqtetnjrsib banj ojetnjroqnqajqa deqa nangi gara walaosi laqnub. Nangi bati gaigai Qotei tal miligiq dia tamo nam ti nangso awo jaramq dia awoqnibqa tamo ungasari nangi na nangi unjrsib binjnjrqajqa deqa nangi areboleboleinjreqnu. Nangi goio kokba bati qa giloqnsibqa tamo nam ti nangso awo jaramq dia awoqnibqa tamo ungasari nangi na nangi unjrsib nangso nam soqtetnjrqajqa deqa nangi areboleboleinjreqnu. 47Nangi na unja qobul nangi gisanjroqnsibqa nangso tal ti ingi ingi ti laja yainjreqnub. Nangi qure ambleq dia tigelqnsibqa tamo ungasari nangi na nangi unjrsib nangso nam soqtetnjroqnqajqa deqa pail olekokba yeqnub. Di gisanj koba. Deqa mondonj tamo nangso une qa peginjrqqa bati qa Qotei na nangi gulube tulanj kobaquja enjrqas.”

Unja qobul bei aqa silali kiñala soqnej di kalil osiq Qotei yekritej

21 1Bati bei Yesus a olo atra tal miligiq gilsiqqa nam atej ñoro tamo nangi bosib silali ato qaji kulumq dia silali ateqnab unjroqnej. 2Onaqa unja qobul bei ñoro tulanj saiqoji soqnej qaji a dego bosiqqa silali kiñilala aiyel segi waiyonaqa Yesus na unsiqqa aqa angro nangi minjrej, 3“Ningi quie. E bole mernjwai. Unja qobul endi a ñoro tulanj saiqoji. Aqa meniñ silali kiñilala aiyel segi naj agi waiyekritqo. Aqa kumbra dena a na ñoro tamo kalil nangi bunjrsiqqa silali kobaquja atqo. 4Ñoro tamo nangi silali koba ejunub. Nangi oto kiñala segi waiyonub. Ariya unja qobul endi a silali tulanj saibolesai. Aqa meniñ silali kiñilala aiyel segi naj agi waiyekritqo.”

Bunuqna jeu tamo nangi na bosib atra tal tulanj niñaqyqab

5Onaqa Yesus aqa angro qudei nangi atra tal di koqyosibqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni une. Meniñ na atra tal walato qaji di tulanj boledamu. Qotei atraiyo qaji ingi ingi dego meniñ ti turtsib atra tal

endi walateb.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, ⁶“Atra tal nĩngi unonub endi bunuqna jeu tamo nangi na bosib tulañ niñaqyosib aqa meniñ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjraqab. Yimqa meniñ bei meniñ bei aqa quraq di sqasai. Meniñ kalil segiseqiqab.”

Gulube kobaquja bunuqna brantqas qaji deqa Yesus a anjam marej

⁷Onaqa minjeb, “O Qalie Tamo Koba, bati gembu jeu tamo nangi bosib atra tal niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kie namoqna bamqa iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo?’” ⁸Onaqa Yesus na minjrej, “Nĩngi geregere ñam atsib soqniye. Tamo qudei nangi na nĩngi gisañgo uge. Bunuqna gisa gisañ tamo gargəkoba nangi ijo ñam na boqnsib maroqnqab, ‘E Kristus.’ Qudei na maroqnqab, ‘Kristus bqajqa bati agi jojomqo.’ Degsib gisañosib maroqnibqa nĩngi nangi daurnjraib. ⁹Bunuqna nĩngi anjam endegsib quoqnqab, ‘Sawa bei beiq dia nangi añ na qotokobaiyeqñub.’ Ariya nĩngi anjam di qusib nĩngi deqa tulañ prugaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa branteme. Ariya kumbra di brantimqa diño bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas.”

¹⁰Yesus a nangi degsi minjrsiq a olo minjrej, “Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qoto tigeloqnsibqa segi segi qotelenoqnqab. Mandor kokba qudei nangi dego qoto tigeloqnsibqa mandor kokba qudei nangi qoto itnjroqnqab. ¹¹Sawa bei beiq dia mimiñ kokba ti ma uge ti mam ti iñgi saio bati dego brantelenqas. Lañ goge dia mañwa bei bei brantoqnibqa tamo ungasari nangi unoqnsib ulaugetoqnqab.

¹²“Ariya kumbra kalil di brantosaisoqnibqa namoqna tamo qudei nangi na bosib nĩngi jeutngoqnsib ugeugeiñgoqnsib ojelenoqnqab. Ojelenoqnsib Juda gate kokba nango ulatamuq dia nĩngi tigeltngoqnibqa nangi na nũgo jejamuq di anjam gargəkoba qametngoqnsib nĩngi tonto talq di breiñgoqnqab. Nĩngi ijo ñam ejunub deqa nangi na nĩngi joqsib Rom nango mandor kokba ti nango gate kokba ti nango ulatamuq dia nĩngi tigeltngoqnqab. ¹³Bati deqa Qotei na gam waqtetngoqñimqa nĩngi aqa anjam geregere palontosib minjroqnqab. ¹⁴Deqa nĩngi na kamba anjam kie minjraqajqa deqa nami are koba qalaib. ¹⁵Di kiyaga? E segi na nũgo medabu singilatetngsiy areqalo engitqa nĩngi kamba anjam minjroqnqab. Minjroqnibqa nangi na anjam bei nũgo jejamuq di qametngwa yoqnib ugeiñjroqnqas.

¹⁶“Bati deqa nũgo segi meani nangi ti nũgo segi was nangi ti nũgo segi leñ nangi ti nũgo segi kadoi nangi ti tigelosib nĩngi ojelenosib jeu tamo nango bañq di atelenoqnqab. Osib nĩngi qudei lũngoqnib moreñoqnqab. ¹⁷Nĩngi ijo ñam ejunub deqa tamo ungasari kalil nangi nĩngi qa tulañ ugeoqnsib jeutngoqnqab. ¹⁸Ariya Qotei na nĩngi geregere taqatngoqnqas. Deqa ijo añgro bei padalqasai. Nĩngi kalil bole sqab. Nũgo gate banga bei ugeqasai dego. ¹⁹Deqa nĩngi ijo ñam singila na

ojsib soqrib soqrib Qotei na nĩngi elenqas. Amqa nĩngi ƚambile gaigai sqab.

Qaja tamo nanƚi bunuqna Jerusalem qureq niƚaqyqab

²⁰“Bunuqna qaja tamo nanƚi bosib Jerusalem qure agutosib soqribqa nĩngi unsibqa endegsib marqab, ‘Bole, Jerusalem qure padalqa bati agi brantqo.’ ²¹Bati deqa tamo unƚasari Judia sawaq di unub qaji nanƚi jaraosib manaq oqoqujatebe. Tamo nanƚi Jerusalem qureq di unub qaji nanƚi dego qure uratosib jaraioqujatebe. Tamo nanƚi wauq di unub qaji ti gamq di laqnub qaji nanƚi ti olo puluosib qureq baib. Nanƚi dena torei jaraioqujatebe. ²²Qotei a nami marej, ‘Bati deqa e na tamo unƚasari nanƚo une qa peginjrsiy nanƚi ƚumqai.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa bati di brantimqa Qotei aqa anjam kalil nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantqas. ²³Bati deqa Qotei aqa minjiƚ mandamq aiimqa Juda tamo unƚasari nanƚi gulube tulaƚ kobaquja oqab. Deqa uƚa gumaƚ ti unub qaji nanƚi jaraio banƚioqnsib gulube koba oqnqab. Uƚa anƚro mom ti unub qaji nanƚi dego jaraio banƚioqnsib gulube koba oqnqab. ²⁴Jeu tamo nanƚi bosib Juda tamo unƚasari nanƚi di serie na ƚumoqnib moreƚoqnqab. Osib nanƚi ojeleƚosib joqsib sawa bei beiq dia uratnƚroqnqab. Lenƚ bei bei qaji tamo nanƚi bosib Jerusalem qure tulaƚ niƚaqyosib taqatesqab. Taqatesoqnibqa bati Qotei a nami giltej qaji di brantimqa Qotei na nanƚi olo taqal wainjrqas.

Tamo Anƚro a singila ti rianƚ ti laƚbiq na mandam aiqas

²⁵“Bati deqa seƚ ambruqas. Bai dego suwanqasai. Bongar nanƚi ululoƚosib mandamq aieleƚqab. Yuwal dego korkortosim anjam atoqnimqa tamo unƚasari sawa sawa kalilq di so qaji nanƚi quoqnib dena nanƚo areqalo niƚaqyetnƚroqnimqa nanƚi tulaƚ ulaugetoqnqab. ²⁶Laƚ goge dia ingi ingi kalil renƚinyeleƚamqa tamo unƚasari nanƚi di unsib maroqnqab, ‘Bole, gulube oqa batiqo.’ Nanƚi degsib maroqnsib ulaugetosib ƚam eririqnjroqnqas. ²⁷Bati deqa e Tamo Anƚro singila ti rianƚ koba ti laƚbiq na mandamq aioqnit tamo unƚasari nanƚi tarosib e nubqab. ²⁸Ariya kumbra kalil di brantqa utru atoqnimqa nĩngi ulaaib. Nĩngi tigelosib tarosib ƚam atoqniye. Di kiyaya? Qotei a nĩngi elenqajqa bati agi jojomqo.”

Nĩngi qayu qa yawo anjam dena poingem

²⁹Yesus a na nanƚi anjam degsi minjrekritosiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Nĩngi qayu ti ƚamtaƚ kalil ti unjriye. ³⁰Qayu banga qalsim olo ƚalguyoqnimqa nĩngi unsib endegsib marqab, ‘Seƚ aqa bati jojomqo.’ ³¹Dego kere kumbra kalil e na mernƚonum qaji endi brantimqa nĩngi unsibqa endegsi poingem, ‘Bole, Qotei na aqa segi tamo unƚasari nanƚi taqatnjrsim nanƚo Mandor Koba sqajqa bati agi jojomqo.’

³²“Ningi quiye. E bole mernḡwai. Tamo unḡasari bini bati endeqa unub qaji nangi kalil moreḡosaisoqḡibqa kumbra kalil e na mernḡonum qaji endi brantelenḡas. ³³Laḡ ti mandam ti koboqab. Ariya iḡo anjam koboqa keresai.”

Ningi ḡam atsib soḡniye

³⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minḡrej, “Ningi geregere ḡam atsib soḡniye. Ningi ya uge uyoqnsib nanarioqnqajqa are prunḡoqnaiq. Nunḡo segi jejamu qa inḡi inḡi qa areqalo kobaiyoqnaib. Ningi kumbra uge kalil deqaji yoqḡibqa e urur mandamq aisiy ningi prutḡḡo uge. ³⁵Aḡi aliem urur bel qaleqnu dego kere. Bati deqa e bosiy tamo unḡasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanḡoq di brantoqujatqai. ³⁶Deqa ningi bati gaigai ḡam atoqnsib Qotei pailyoqnsib soḡniye. Qotei pailyoqnsib soḡḡibqa Qotei na ningi singila enḡoqnimqa kumbra kalil bumbranḡelenḡab qaji di nunḡoq bqasai. Bati deqa e Tamo Anḡro nunḡoq botqa ningi iḡo ulatamuq dia tigelqab.” Yesus a na aqa anḡro nangi anjam degsi minḡrej.

³⁷Bati gaigai qanam Yesus a atra tal miligiq di sosisqa tamo unḡasari nanḡi Qotei aqa anjam palontosiq minḡroqnej. Qoloeqnaqa a olo qure uratoqnsiqa mana ḡam Oliv dia ḡeioqnej. ³⁸Nebeeqnaqa a olo tigeloqnsiqa atra tal miligiq dia Qotei aqa anjam palontoqnej. Deqa tamo unḡasari kalil nangi aqa anjam quqwa maroqnsib nobqolo ambru tigeloqnsibqa atra tal miligiq giloqneb.

Judas a na Yesus osim atra tamo kokba nanḡo banḡ di atqajqa deqa anjam gereiyeḡ

22 ¹Onaqa Juda nanḡo yori bati koba jojomeḡ. Yori bati di aqa ḡam Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel nangi Isip sawaq dia padalqa laqnabqa eleḡosiq aqaryainḡrej. Juda nanḡi deqa olo are qalqajqa yori bati aḡi jojomeḡ. ²Deqa bati di atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti Yesus qalsib moiotqajqa gam ḡamoqneb. Di kiyaya? Nanḡi tamo unḡasari nanḡi ulainḡreb deqa.

³Onaqa Satan a Judas aqa miligiq aiej. Judas aqa ḡam bei Iskariot. A dego Yesus aqa anḡro 12-pela nangi deqaji bei. ⁴Satan a Judas aqa miligiq aisiq walawalaiyonaqa tigelosiq atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo nanḡi ti nanḡoq gilsiq minḡrej, “E Yesus osiy nunḡo banḡ di atitqa ningi na qalqab.” ⁵Degsi minḡrnaqa nangi tulan areboleboleinḡrnaqa minḡeb, “Ni Yesus osim gago banḡ di atimqa iga na silali emqom.” ⁶Degsi minḡnabqa a nanḡo anjam di qusiqa minḡrej, “Di kere.” Degsi minḡrsiq gilsiq a Yesus osim nanḡo banḡ di atqajqa deqa gam ḡamoqnej. A are qaleḡ, “Yesus a tamo unḡasari nanḡi uratnḡrsim a segi soḡnimqa bati deqa e na osiy Juda tamo kokba nanḡo banḡ di atqai.”

Yesus aqa anḡro aiyeḡ nanḡi yori bati koba aqa inḡi inḡi gereiyeḡ

⁷Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati branteḡ. Qotei a nami Israel nangi endegsi minḡrej, “Ningi kaja du du nanḡi ḡumsib siranḡmeq dia leḡ liyibqa

e na unsiy ningi padaltngwasai.” Qotei a nami Israel nangi degsi minjrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Juda nangi mareb, “Yori bati brantqo. Deqa iga kaja du du nangi ñumsim Qotei atraiyqom.”⁸ Onaqa bati deqa Yesus na aqa angro aiyel Pita wo Jon wo nangi minjrej, “Bini yori bati koba. Deqa ningi aiyel aisib gago ingi ingi gereiyetgibqa iga koba na aisim ingi uyqom.”⁹ Onaqa nangi aiyel na minjeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal qabia ingi ingi gereiyqom?”¹⁰⁻¹¹ Onaqa Yesus na nangi aiyel qarijnrsiqa minjrej, “Ningi aiyel aisib qure ambleq dia tamo bei ya nobu qoboiosim giloqnm gamq dia itosib dauryiye. Ningi a dauryosib tal a gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiye, ‘Tamo Koba a marqo, “Bini yori bati koba. Deqa e ijo angro nangi koba na awoosim ingi uyqajqa warum qabi unu?”’¹² Ningi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqi unu di ningi osornqwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleheb unu. Ningi aiyel aisib warum dia gago ingi ingi gereiyelenjoie.”¹³ Onaqa nangi aiyel aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab unsibqa ingi ingi kalil warum dia gereiyeleheb.

Yesus aqa angro nangi koba na bem ti wain ti uyeib

¹⁴ Onaqa ingi uyqa bati brantonaqa Yesus aqa anjam palonto tamo 12-pela nami giltinrej qaji nangi ti koba na aisib warum di miligiq gilsibqa awoosib ingi uyoqneb. ¹⁵ Nangi ingi uyoqnsibqa Yesus na nangi endegsi minjrej, “E ningi koba na awoosim yori bati endeqa ingi uyqajqa tulan areboleboleibqo. Ariya ingi uyo koboamqa e jaqatin oqai. ¹⁶ E ningi merngwai. E ingi endi olo uyqasai. Degsi gilsiy gilsiy mondon Qotei a nungo Mandor Koba soqnmqa ingi endi aqa utru e na geregere babtosiya olo uyqai.”

¹⁷ Osiqa a wain osiqa gambanq di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa angro nangi endegsi minjrej, “Ningi wain gambanq endi osib uyiye. ¹⁸ Ningi quiye. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy gilsiy mondon Qotei a nungo Mandor Koba soqnmqa e olo uyqai.” ¹⁹ Yesus a na nangi degsi minjrsiqa olo Qotei pailyosiqa bem osiq gingenyosiqa nangi enjrsiqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. E na ningi aqaryaingwajqa deqa ijo jejamu endi ningi engwai. Deqa ningi ijo jejamu osib uyiye. Bunuqna ningi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniye.” ²⁰ Nangi bem uynabqa Yesus na olo wain gambanq osiq Qotei pailyosiqa minjrej, “Wain gambanq endi ijo lej. Nungo une kobotqajqa deqa ijo lej aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di singilatqas. ²¹ Ariya ningi uniye. Tamo e osim jeu tamo nungo banq di atqas qaji agi iga koba na endego awoosim ingi uyeqnum. ²² E Tamo Angro. Deqa Qotei na nami merbej, ‘Ni moiqam.’ A degsi merbej deqa e aqa anjam di dauryosiy moiqai. Ariya tamo e osim jeu tamo nungo banq di atqas qaji a tulanq padalougetqas.” ²³ Yesus a na

aqa angro nangi anjam degsi minjrnaq qusibqa nangi segi segi maroqneb, “Angro yai na kumbra di yqas?”

Yesus aqa angro nangi njirinosib anjam na qotoqnsib maroqneb, “Angro yai a ñam ti tigelqas?”

²⁴Ariya nangi segi segi njirinosib anjam na qotoqneb. Osib maroqneb, “Gago ambleq endena Yesus aqa angro yai a ñam ti tigelqas?” ²⁵Onaqa Yesus a nango areqalo di qalieosiq minjrej, “Mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nangi minjin na tamo ungasari nangi taqatnjroqnsibqa singila na anjam minjreqnub. Yeqnabqa tamo ungasari nangi na nango ñam soqtoqnsibqa mareqnub, ‘Nangi iga geregere taqatgoqnsibqa kumbra bole bole yeqnub.’ ²⁶Ariya ningi kumbra degyaib. Nungo ambleq di angro bei a ñam ti tigelqa marsimqa a mati angro kiñala bulem. Osimqa a ñam ti tigelqas. Nungo ambleq di angro bei a tamo kobaquja tigelqa osimqa a mati nungo kanjal tamo soqnem. Osimqa a tamo kobaqujaqas. ²⁷Ningi are qaliye. Tamo yai a tamo kobaquja? Tamo awoosiq ingi uyeqnu a kio? Kanjal tamo ingi suweiyosiq anaiyeqnu a kio? Tamo agi awoosiq ingi uyeqnu qaji a tamo kobaquja. Ariya ningi degyaib. Ningi ijo kumbra dauryiye. Agi e nungo ambleq endi sosimqa ningi kanjalngeqnum.

²⁸“E gulube gargekoba qoboieyqnamqa ningi e uratbosaieqnub. Ningi gaigai e beterbeqnub. Ningi keretsib e beterbeqnub. ²⁹Ijo Abu na e Mandor Koba atej deqa e na kamba ningi mandor kokba atelenqai. ³⁰Yimqa ningi e koba na awoelenosib ingi ti ya ti uyoqnqab. Osib ningi awo jaram kokbaq dia awoosib Israel nango moma 12-pela nango len kalil nangi taqatnjroqnqab.”

Yesus na Pita minjej, “Ni bini gisañoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’”

³¹Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrnsiq koboonaqa olo Pita minjej, “O Saimon, ni que. Ijo angro kalil ningi dego quiye. Satan a na ningi uneq waingwa marqo. Ningi singila na tigelesosib e daurbqab kio e uratbosib jaraiqab kio di Satan a nungo areqalo tenemtsim qalieqajqa deqa ningi uneq waingwa marqo. Agi tamo nangi wit ñoqoryoqnsib damu eleneqnub dego kere. ³²O Pita, e ni qa gaigai endegsim Qotei pailyeqnum, ‘O Abu, ni na Pita aqa areqalo singilatetimqa a e uratbqasai.’ E ni qa degsim pailyeqnum. Bole, ni mati ulonqam. Ariya bunuqna ni olo are bulyosimqa ijoq bqam. Bosim ino was nangi singilatnjroqnqam.”

³³Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na marimqa aqo ombla tonto talq aiqom. Aisim ni marimqa aqo ombla morenqom.”

³⁴Onaqa Yesus na minjej, “O Pita, ni que. Bini tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisañoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’”

**Yesus na aqa angro nan̄gi min̄jrej, “Nin̄gi
silali ti qaqūn ti sebru ti oiye.”**

³⁵ Osiqa Yesus na aqa angro nan̄gi endegsi min̄jrej, “Nami e na nin̄gi qar̄ngosim mer̄ngem, ‘Nin̄gi gilsib ijo anjam mare mare laqniye.’ Osim endegsim mer̄ngem, ‘Nin̄gi silali ti gilaib. Nun̄go qaqūn aib. Singa taqal jigaib.’ Degsi mer̄ngonamqa nin̄gi gileb. Gilsibqa nin̄gi ingi bei qa truqueb e?” Onaqa nan̄gi na min̄jeb, “Sai. Iga ingi bei qa truquosai.” ³⁶ Onaqa a na min̄jrej, “Ariya bini e anjam bei olo beltsiy mer̄ngwai. Nun̄go silali bei soqnimqa oiye. Nun̄go qaqūn bei soqnimqa di dego oiye. Nin̄gi sebru saiamqa nun̄go gara jugo bei qar̄nyib tamo bei na silali engim dena sebru awaiyiye. ³⁷ Nin̄gi quie. Qotei aqa anjam bei nami e qa nengren̄yeb qaji di aqa damu brantqas. Agi nami e qa anjam endegsib nengren̄yeb, ‘Tamo un̄gasari nan̄gi Kristus unsib marqab, ‘A dego une tamo. Deqa a une tamo nan̄gi koba na gain̄esqab.’’ Degsib e misilinqab. Yimqa Qotei aqa anjam kalil nami e qa nengren̄yeb qaji di aqa damu brantqas.” ³⁸ Onaqa Yesus aqa angro nan̄gi na min̄jeb, “O Tamo Koba, ni unime. Iga sebru aiye ejunum.” Onaqa Yesus na min̄jrej, “Di kere.”

Yesus a Oliv manaq oqs̄iq dia Qotei pail̄yej

³⁹ Ariya Yesus aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Jerusalem qure uratosiq Oliv manaq oqej. Aqa angro nan̄gi dego a dauryosib oqeb. ⁴⁰ Oqsibqa nañu agu beiq di brantosib Yesus na aqa angro nan̄gi min̄jrej, “Nin̄gi endegsib pail̄yiye, ‘O Abu, gulube bei gagoq di brantosim iga uneq waigaiq.’” ⁴¹ Yesus a degsi min̄jr̄siqa nan̄gi uratnr̄siq kiñala sasalej. Tamo bei na meniñ waiyim isaq yala gilqas dego kere a sasalosiq singa pulutosiq Qotei pail̄yej. ⁴² A endegsi pail̄yej, “O Abu, ni na marimqa gulube endi e qa baiq.” Degsi pail̄yosiqa olo urur are qalsiq endegsi pail̄yej, “Un̄gum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”

⁴³⁻⁴⁴ Yesus a degsi singila na Qotei pail̄yoqnsiqa a are tulan̄ gulube kobaiyej. Onaqa a n̄eskobaiyosiqa aqa n̄es leñ ti mandamq aioqnej. Deqa lan̄ angro bei aisiqa Yesus taqysiq aqa areqalo olo singilatetej. ⁴⁵⁻⁴⁶ Yesus a pail̄yosiq koboonaqa a olo tigelosiq aqa angro nan̄go areq aisiq un̄jrej, nan̄gi are gulube na n̄eren̄esoqneb. Deqa min̄jrej, “Nin̄gi kiyaya n̄eren̄ejunub? Nin̄gi tigelosib Qotei pail̄yiye. Yim gulube bei nun̄goq di brantosim nin̄gi uneq wainḡo uge.”

Judas na Yesus osiq jeu tamo nan̄go ban̄q di atej

⁴⁷ Ariya Yesus aqa angro 12-pela nan̄gi deqaji bei agi Judas a na qaja tamo gargekoba nan̄gi joqsiqa Yesus aqa areq di branteb. Brantonabqa Judas a Yesus aqa areq bosiq kundoqyej. ⁴⁸ Kundoqyonaqa min̄jej, “O

Judas, ni bosim e Tamo Angro e kundoqbonum e? Yim qaja tamo nangi e qa qalieosib ojqaqqa deqa.”

⁴⁹Onaqa qaja tamo nangi brantosib ban waiysib Yesus ojqa laqnabqa aqa angro nangi di unsibqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni na marimqa iga gago sebru osim tamo nangi di ñumnam morenqab.” ⁵⁰Degsi minjsibqa aqa angro bei na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kangal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiqa dabkala wo segi gentetej. ⁵¹Onaqa Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Kumbra degyai. Uratiye.” Degsi minjrsiqa tamo di aqa dabkala ojnaqa olo boleej.

⁵²Osiqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo nangi ti Juda tamo bole bole ti nangi minjrej, “E leñ ojo tamo deqa kio ñingi sebru ti torom ti elejosib e ojqa bonub e? ⁵³E nami koba atra tal miligiq dia ñingi koba na sosim anjam merñoqnem bati deqa ñingi yala ban waiysib e ojosai. Ariya bini nungo bati brantqo. Endego ambru aqa singila agi brantqo.”

Pita a marej, “E Yesus qaliesai.”

⁵⁴⁻⁵⁵Yesus a na nangi degsi minjrnaqa nangi a ojsib walwelosib atra tamo gate aqa talq osi gileb. Nangi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na nangi daurnjrsiq gilej. Gilsiq atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa nangi koqnjroqnej. Nangi Yesus kieryib unqajqa deqa qaja tamo qudei nangi tal meq di ñam tunگویosib awesonabqa bosiq nangi koba na ñam yoroqnej. ⁵⁶Pita a ñamyuo areq di awesonaqa kangal uña bei na unsiqa koqyosiq qaja tamo nangi minjrej, “Tamo endi Yesus ombla soqneb.” ⁵⁷Onaqa Pita a saidosiq minjej, “Uña, e tamo di qaliesai.” ⁵⁸Sokiñalaynaq tamo bei na olo Pita unej. Unsiqa minjej, “Ni dego Yesus aqa angro bei.” Onaqa Pita na minjej, “E aqa angro sai.” ⁵⁹Olo kiñala soboleiyonaq tamo bei na Pita koqyosiqa tamo nangi dia soqneb qaji singila na minjrej, “Tamo endi a dego Galili qaji tamo. Deqa e qalieonum, a Yesus dauryoqnej qaji.” ⁶⁰Onaqa Pita na minjej, “Ni anjam maronum di e poibosai bolesai.” Degsi minjnaqa tuwe anjamej. ⁶¹⁻⁶²Tuwe anjamonaqa Tamo Koba Yesus a bulosiqa Pita koqyonaqa anjam nami Yesus na minjej qaji, “Bini tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisañoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’ anjam deqa olo are qalsiqa poiyoonaqa tal qalaq gilsiq tulan akamugetej.

Nangi na Yesus misilinyoqnsib ban na qaloqneb

⁶³Ariya tamo Yesus ojob qaji nangi a osi gilsibqa atra tamo gate aqa tal miligiq dia a misilinyoqnsibqa ban na qaloqneb. ⁶⁴Ban na qaloqnsibqa aqa ñamdamu gara na qosetosib minjoqneb, “Ni Kristus amqa ni ubtsim mare, yai na ni lumqo?” ⁶⁵Degsib minjoqnsib olo misilij anjam gargekoba minjoqneb.

Juda tamo kokba nangi koroonaqqa qaja tamo nangi na Yesus osi bosib nango ulatamuq di tigelteb

⁶⁶Onaqa nobqolo malu gameqnaq Juda gate kokba ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nangi ti bosib koroonaqqa qaja tamo nangi na

Yesus osi bosib nango ulatamuq dia tigeltonabqa Juda tamo kokba nangi na nenemyeb, ⁶⁷“Ni Kristus amqa geregere merge.” Onaqa a na minjrej, “E Kristus degsi merngwai di ningi ijo anjam di quetbqasai. ⁶⁸E anjam bei nenemngwai di ningi ijo anjam di dego quetbqasai. ⁶⁹Deqa e ningi endegsi merngwai. Bunuqna e Tamo Angro lan qureq oqsiy Qotei singila koba ti unu qaji aqa ban woq dia gaigai awesqai.”

⁷⁰Yesus a nangi degsi minjrnaqa nangi na nenemyeb, “Deqa ni Qotei aqa Ijiri e?” Onaqa a na kamba minjrej, “Od. Agi ningi na maronub di kere.” ⁷¹Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusib tulan minjin oqetnrnaqa segi segi maroqneb, “Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa kiyayaqna tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas?”

Juda tamo kokba nangi na Yesus osi gilsib Pailat aqa ulatamuq di tigelteb

23 ¹Juda tamo kokba nangi degsib marsibqa tigelosib Yesus osi gilsib Rom nango tamo koba Pailat aqa ulatamuq dia tigelteb. ²Tigeltosib Pailat minjeb, “Iga Yesus uneqnum, a na Juda tamo ungasari nangi kumbra uge uge yqajqa deqa areqalo tigeltetnjreqnu. A na nangi mandor koba Sisar takis yqajqa saidnjroqnsiya minjreqnu, ‘E segi nungo Mandor Koba. E segi Kristus.’” Nangi degsib gisanjosib Yesus aqa jejamuq di anjam qameteb. ³Onaqa Pailat a nango anjam di qusiqa Yesus nenemyej, “Ni Juda nango Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam agi ni na maronum di kere.” ⁴Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti tamo ungasari kalil nangi ti minjrej, “E segi are qalonum, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.” ⁵Degsi minjrnaqa nangi na kamba minjeb, “Yesus a na tamo ungasari nangi kumbra uge uge yqajqa deqa areqalo tigeltetnjreqnu. Agi a Galili sawaq dia aqa wau utru atsiqa dena Judia sawaq gilsiq qure qure kalilq dia walweloqnsiya tamo ungasari nangi kumbra uge uge yqajqa deqa areqalo tigeltetnjreqnu. Dena bosiq gago qure endia dego kumbra degyeqnu.”

Pailat na Yesus qarinyonaqa Herot aqaq gilej

⁶Onaqa Pailat a nango anjam di qusiqa nenemnjrej, “Yesus a Galili qaji tamo e?” ⁷Degsi nenemnrnaqa nangi na minjeb, “Od, a Galili qaji tamo.” Onaqa Pailat a nango anjam di qusiqa minjrej, “Herot a Galili sawa taqatejunu. Bini a Jerusalem endi unu. Deqa e Yesus Herot aqaq qarinyitqa a kamba Yesus aqa anjam quqwas.” Degsi minjrnsiya Yesus qarinyonaqa Herot aqaq gilej.

⁸Herot a nami anjam endegsi quoqnej, “Yesus a manwa gargekoba babteqnu.” Deqa a Yesus itqajqa are qaloqnej. Yesus a bosim Herot aqa ulatamuq dia manwa bei yim unqajqa deqa are qaloqnej. Deqa Pailat na Yesus qarinyonaqa Herot aqaq gilnaqa Yesus aqa ulatamuq unsiqa tulan

areboleboleiyej. ⁹Onaqa Herot na Yesus anjam gargekoba nenemyoqnej. Nenemyeqnaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. A torei kiriesoqnej. ¹⁰Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanği ti bosib Herot aqa ulatamuq dia tigelosib gisañosib Yesus aqa jejamuq di anjam gargekoba qamelerjoqneb. ¹¹Onaqa Herot a nanġo anjam di qusiqa aqa qaja tamo qudei nanği minjrnaqa bosib Yesus tulaŋ ugeugeiyosib misilinjoqneb. Yesus a segi Mandor Koba degsi maroqnej deqa nanği gara jugo olekoba mandor kokba nanği gaigai jigeqñub deqaji bei osib jigetosib qarinyonab olo Pailat aqaq aiej. ¹²Bati deqa Herot wo Pailat wo nanği jeu turyeb. Nami nanği ombla jeu soqneb.

Pailat a Yesus ŋamburbasq di qamqajqa marej

¹³⁻¹⁴Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti tamo unġasari kalil nanği ti metnrnaqa aqa areq bosib koroonabqa endegsi minjrej, “Ninği Yesus osib ijo areq di tigeltosib merbonub, “Tamo endena tamo unġasari nanği kumbra uge uge yqajqa deqa areqalo tigeltetnjqreñu.” Ariya ninği quie. Yesus a segi ijo areq di tigelesonaqa aqa kumbra deqa e na geregere nenemyonumqa ninği quonub. Ariya anjam kalil ninği aqa jejamuq di qameqñub qaji di e quonum ugeibqo. E aqa jejamuq di une bei itosai. ¹⁵Herot a dego Yesus aqa jejamuq di une bei itosai. Deqa a na Yesus olo qarinyoqqa ijoq bqo. Deqa ninği quie. Ninği Yesus aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na Yesus laña moiotqa keresai. ¹⁶⁻¹⁷Deqa e na ijo qaja tamo qudei nanği minjrit nanği bu toqoŋ na Yesus kumbainyosib a uratib olo gilqas.”

¹⁸Onaqa tamo unġasari kalil nanği Pailat aqa anjam di qusibqa nanği tulaŋ koba murqumyosib minjeb, “Ni Yesus urataim. Ni a moiotime. Osim Barabas oqeq atsim iga ege.” ¹⁹Barabas a nami tamo qudei nanği joqsiqa Rom nanği ti qotsib tamo qudei ñumnab moreneb. Deqa nanği Barabas osib tonto talq di waiyeb. ²⁰Ariya Pailat a Yesus uratim oqedqajqa areqalo soqnej. Deqa a na tamo unġasari nanği olo nenemnjrej, “Ninği maribqa e Yesus uratit gilqas.” ²¹Onaqa nanği olo tulaŋ koba murqumyosib wainyosib minjoqneb, “Ni Yesus urataim. Ni ŋamburbasq di qame! Ni ŋamburbasq di qame!” ²²Onaqa olo minjrej, “Kiyaga Yesus qalit moiqa? A une kie yqo deqa a ŋamburbasq di qamqai? Ninği Yesus aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e Yesus laña moiotqa keresai. Deqa e na ijo qaja tamo nanği minjrit nanği bu toqoŋ na Yesus kumbainyosib a uratib olo gilqas.” ²³⁻²⁴Onaqa tamo unġasari nanği olo tulaŋ koba murqumyoqnsib singila na Pailat saidyoqnsibqa wainyosib minjoqneb, “Ni Yesus ŋamburbasq di qame!” Degsib singila na Pailat minjoqnsib nanġo anjam dena Pailat aqa anjam qalotoqneb. Deqa Pailat a nanġo anjam di dauryosiq minjrej, “Di kere. Unġum. E na ijo qaja tamo nanği minjrit Yesus osi gilsib ŋamburbasq di qamib moiqa.” ²⁵Degsi minjrsiqa Barabas

tonto talq dena oqeq atsiqa nangi enjrej. Enjrsiqa tamo ungasari nango areqalo dauryosiqa olo Yesus osiqa qaja tamo nango banq di atnaqa nangi na osib aqa qawarq di aqa segi namburbas atetosib a osi gileb.

Nangi na Yesus osib namburbasq di qameb

²⁶A osi giloqnsibqa gamq dia tamo bei walwelosiq Jerusalem qureq aieqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena namburbas yaiyosib tamo di yonabqa a kamba qoboiosiqqa Yesus gam na dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji.

²⁷Tamo ungasari tulan gargekoba nangi Yesus gam na dauryosib giloqneb. Giloqnsibqa nango ambleq dia uña qudei nangi are tulan ugeinjrnaqa Yesus qa akamoqnsib lou ti giloqneb. ²⁸Gileqnaqqa Yesus a qusiqa bulosiqa nangi minjrej, “O Jerusalem ungasari, ningi e qa akamaib. Ningi nungo angro nangi qa ti ningi segi qa ti are qalsib akamoiye. ²⁹Ningi quie. Bati bei brantimqa tamo nangi endegsib marqab, ‘Uña nango miligi ugeej qaji nangi areboleboleinjreme. Uña nami angrotosaioqneb qaji nangi areboleboleinjreme. Uña angro mungum anainjrosaieqneb qaji nangi dego areboleboleinjreme.’ Nangi degsib marqab. ³⁰Bati deqa nangi na mana endegsib minjrqab, ‘Ningi bosib iga kabutgosib ulitgiye.’ ³¹Bini nangi ñam gesgi kumbra degyeqneb. Ariya nangi ñam moio kumbra kieryqab?”

³²Ariya qaja tamo nangi na Yesus osi giloqnsibqa bajin tamo aiyel nangi dego namburbasq di ñumib morenqajqa deqa koba na joqsib giloqneb.

³³Nangi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate Tanu di brantosib dia Yesus namburbasq di gaintsib qameb. Qamsib bajin tamo aiyel nangi dego namburbasq di gaintjrsib ñumeb. Bei Yesus aqa ban woq di qameb. Bei Yesus aqa ban qonanq di qameb. ³⁴Yesus a namburbas goqe di sosisa a endegsi Qotei pailiej, “O Abu, ni na nango une di kobotime. Nangi une yonub di nangi qaliesai.” Ariya qaja tamo nangi Yesus aqa gara elenqa marsib gilteleneb. Osib menin silali alaneb. Tamo yai aqa menin na bunjrqas a na gara oqas. Degsib marsib menin silali alanosib gara eleneb.

³⁵Ariya tamo ungasari kalil nangi tigelesosib Yesus koqyeqnaqqa Juda gate kokba nangi na Yesus misilinyosib maroqneb, “A na tamo ungasari nangi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A segi Kristus boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryaiyosim namburbas uratosim mandamq aiem.” ³⁶⁻³⁷Qaja tamo nangi dego Yesus degsib misilinyeb. Osib aqa areq gilsib wain isa koba anaiyosib misilinyosib minjeb, “Ni Juda nango Mandor Koba boleamqa ni na ino segi jejamu aqaryaiyosim namburbas urat.” ³⁸Onaqa qaja tamo nangi ñam sarqei bei osib quraq di anjam endegsib nengrenyeb, “Tamo endi a Juda nango Mandor Koba.” Degsib nengrenyosib ñam sarqei di osib Yesus aqa namburbas mutu goqeq di qameb.

³⁹Onaqa bajin tamo bei namburbasq di gainteb qaji a na Yesus misilinyosiq minjej, “Ni Kristus boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim aqo aiyel dego aqaryaige.” ⁴⁰Onaqa bajin tamo bei na aqa anjam di qusiq olo niringtosiq minjej, “Ni dego gulube qujai endi onum. Deqa ni kiyaaqa Qotei ulaiyosai? ⁴¹Aqo aiyel une tamo. Deqa iga kere morenqom. Ariya Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.” ⁴²A degsi marsiq Yesus minjej, “O Yesus, mondon ni olo bosim Mandor Koba sosimqa ni e qa are qalsim e ame.” ⁴³Onaqa Yesus na minjej, “Ni que. Bini qujai ni e ombla lan qureq di sqom.”

Yesus a moiej

⁴⁴⁻⁴⁵Onaqa qanam jige sej bati 12 onaqa sawa kalil tulan ambruosi sonaq sonaq gilsiq sej bati 3 onaq bilaqtej. Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gainesoqnej qaji a goge na branosiq aisiq poaiyelej.

⁴⁶Onaqa Yesus a tulan koba belejosiq marej, “O Abu, e na ijo qunun osim ino banq di atonum.” Degsi marsiq mondor titosiq moiej.

⁴⁷Onaqa qaja tamo nango gate koba a Yesus degsi mondor titosiq moiej di unsiq a Qotei aqa nam soqtosiq marej, “Bole, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.”

⁴⁸Onaqa tamo ungasari kalil Yesus unqa belejeb qaji nangi dego Yesus degsi moiej di unsibqa a qa tulan are ugeinjnaqa are soqonyeb. Osib jaraosib nango segi segi talq gileleje.

⁴⁹Onaqa tamo qudei nami Yesus dauryosib laqneb qaji nangi ti ungasari qudei nami Yesus dauryosib Galili sawa uratosib Jerusalem belejeb qaji nangi ti isaq di tigelesosibqa Yesus a namburbasq di gainosiq moinaq koqyoqneb.

Josep na Yesus aqa jejamu osiq sub bei nami menin miligiq di gereiyeb qaji dia atej

⁵⁰Tamo bei aqa nam Josep a dego tigelosiq Yesus a namburbasq di gainosiq moinaq unej. Josep a Juda nango gate bei. A Arimatea qure qaji. Arimatea qure a Judia sawaq di unu. Josep a tamo bolequja. Aqa kumbra tulan boledamu. ⁵¹Juda gate kokba nangi Yesus qalib moiqajqa maroqneb bati deqa Josep a nangi koba na marosaioqneb. A uratoqnej. A endegsi are qaloqnej, “Mondon Qotei a bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas.” A degsi are qaloqnsiq bati di brantqajqa deqa tariñoqnsiq soqnej. ⁵²Ariya Josep a Pailat aqa areq bosiq nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” ⁵³Degsi nenemyonaqa Pailat na odyonaqa gilsiq Yesus aqa jejamu namburbasq dena osiq gara qat na dalaosiq osi gilsiq sub bei nami menin miligiq di gereiyeb qaji dia atej. Sub di bunuj. Tamo bei nami sub dia atosaisoqneb. ⁵⁴Bati di Juda nango yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa ingi ingi kalil gereiyosib atnab soqnej.

⁵⁵Ariya bati di ungasari qudei nami Yesus dauryosib Galili sawaq dena beleneb qaji nangi Josep koba na subq gileb. Gilsib Josep na Yesus atej qaji sub di uneb. ⁵⁶Unsib olo puluosib nango talq aisib nam so aqa ya quleq tulan boledamu di gereysib atnab soqnej. Nam so aqa ya di Yesus aqa jejamuq di liyqajqa marsib deqa gereiyeb. Onaqa yori bati brantonaqa nangi Qotei aqa dal anjam dauryosib wau getentosib aqaratosib soqneb.

Yesus a olo subq na tigelej

24 ¹Ariya yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru ungasari nangi di olo tigelosib nam so aqa ya quleq boledamu nami gereiyeb qaji di osib Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa subq gileb. ²Nangi gilsib nam ateb meniñ kobaquja sub me getenteb qaji di waqosiq taqalq di sonaq uneb. ³Unsib sub meq aisib Tamo Koba Yesus aqa jejamu unqajqa marsib nam ateb nangi aqa jejamu unosai. ⁴⁻⁵Deqa nangi are tulan kobainjrej. Onaqa tamo aiyel brantosib ungasari nango areq di tigelesonab unjrsib tulan ulaugetosib turuosib mandamq di nam queb. Tamo aiyel di nango gara tulan minjalo. Onaqa tamo aiyel nangi na minjreb, “Ningi kiyaaq tamo moreño qaji nango sawaq endia tamo nambile unu qaji a qa nameqnub? ⁶Yesus a endi sosai. A olo subq na tigelqo. A nami ningi koba na Galili sawaq di sosibqa bati deqa a ningi endegsi merñgej, ‘E subq na olo tigelqai.’ Ningi aqa anjam deqa olo are qaliye. ⁷Agi a na ningi endegsi merñgej, ‘E Tamo Angro ojsibqa une tamo nango banq di atib lubib moiqa. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.’ A ningi degsi merñgej. Ningi aqa anjam deqa olo are qaliye.” ⁸⁻⁹Onaqa ungasari nangi di Yesus aqa anjam deqa olo are qalsibqa subq dena olo puluosib aisib anjam kalil lan angro na minjreb qaji di Yesus aqa angro 11-pela nangi ti tamo qudei ti olo sainjreb. ¹⁰Unj bei aqa nam Maria. A Makdala qure qaji. Bei Joana. Bei Maria. A Jems aqa aniqali. Ariya ungasari qudei nangi dego lan angro nango anjam di qusib aisib Yesus aqa angro 11-pela nangi sainjreb. ¹¹Sainjrnab qunab ugeinjrnab mareb, “Ungasari nango anjam di lanja sa anjam.” ¹²Onaqa Pita a tigelosiq urur ti gilsiq sub miligiq di tirosiq nam atej gara Yesus dalaeb qaji di segi sonaq unej. Unsiqa olo puluosiq aqa talq aisiq are koba qaloqnsiq maroqnej, “Yesus aqa jejamu qabi unu?”

Tamo aiyel nangi Emeus gamq dia Yesus iteb

¹³Ariya bati deqa Yesus aqa angro bei wo bei wo nangi Jerusalem qure uratosib qure bei aqa nam Emeus deq gileb. Jerusalem dena tigelosib qure deq gilqajqa kiñala isaq. 11-pela kilomita dego. ¹⁴Nangi aiyel giloqnsibqa kumbra kalil jeu tamo nangi na Yesus yoqneb qaji deqa saoqnsib giloqneb. ¹⁵Saoqnsib gileqnabqa Yesus a segi nanqoq di brantosiq nangi koba na walwelosib giloqneb. ¹⁶Nangi Yesus uneb nangi a qa poinjrosai.

¹⁷Deqa a nanŋi aiyel endegsi nenemnjrej, “Niŋgi anjam kie maroqnsib gileqnuḃ?” Degsi nenemnjrnaqa nanŋi tigeleb. Yesuḥ a moiej deqa nanŋi aiyel ulatamu ugeinjrej. ¹⁸Onaqa bei aqa ñam Kliopas a na kamba Yesuḥ minjej, “Tamo gargəkoba nanŋi Jerusalem qureq endi unub. Ariya ni segi qujai kio kumbra di brantej ni qaliesai?” ¹⁹Onaqa Yesuḥ na kamba nenemnjrej, “Kumbra kie brantej?”

Onaqa nanŋi aiyel na minjeb, “Yesuḥ Nasaret qaji a ŋamburbasq di qalnab moiej. Iga kumbra deqa mareqnum. Yesuḥ a Qotei aqa medabu o qaji tamo bei. A Qotei aqa singila ti sosiq deqa a Qotei aqa maŋwa gargəkoba yeqnaqa tamo ŋŋasari nanŋi unoqneb. A Qotei aqa singila ti sosiq deqa anjam bolequja mareqnaqa tamo ŋŋasari nanŋi quoqneb. ²⁰Ariya a kumbra degyeqnaqa atra tamo kokba ti gago gate kokba nanŋi ti a ojsib Rom nanŋo tamo kokba nanŋo baŋq di ateb. Atnabqa nanŋi na a osib tigeltosib minjeb, ‘Ni une tamo. Deqa ni moiŋam.’ Degsi minjsib a osib ŋamburbasq di qalnab moiej. ²¹Nami iga endegsi are qaloqnem, ‘Yesuḥ a na qujai iga Israel tamo ŋŋasari aqaryaigosim gago jeu tamo nanŋo baŋq dena iga elenqas.’

“Anjam bei dego unu. Jeu tamo nanŋi na Yesuḥ qalnab moinaqa bati qalub gilsiq aŋi bini brantqo. ²²⁻²³Yqoqa nobqolo ambru gago ŋŋasari qudei nanŋi subq gilsib Yesuḥ aqa jejamu unqajqa marsib ŋam atonub nanŋi aqa jejamu unosai. Dena puluosib bosib iga mergonub, ‘Iga subq dia laŋ anŋro aiyel unjronumqa nanŋi na mergonub, “Yesuḥ a subq na tigelqo. Deqa a ŋambile unu.” ’ ŋŋasari nanŋi iga degsi mergonubqa iga tulaŋ prugugetonum. ²⁴Gago was qudei nanŋi dego subq gilsib kumbra kalil ŋŋasari nanŋi na unsib saigonub qaji di unonub. Unsib Yesuḥ aqa jejamu unqajqa marsib ŋam atonub nanŋi dego aqa jejamu unosai.”

²⁵Onaqa Yesuḥ na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo tulaŋ truquingwo. Qotei aqa medabu o qaji tamo nanŋo anjam nami maroqneb qaji di niŋgi poingosai. ²⁶Aŋi Qotei aqa medabu o qaji tamo nanŋi nami anjam endegsib maroqneb, ‘Kristus aŋi Qotei na giltej qaji a jaqatiŋ koba osim moiŋas. Osim a laŋ qureq oqimqa Qotei na ñam kobaquja yqas.’ Qotei aqa medabu o qaji tamo nanŋi nami anjam degsib maroqneb. Nanŋo anjam di niŋgi qaliesai kio?” ²⁷Yesuḥ a nanŋi degsi minjrsiqa a segi qa anjam kalil nami nengrenyelenjeb qaji di sainjrsiq Moses aqaq dena utru atsiq gilsiq Qotei aqa medabu o qaji tamo nanŋo anjam kalil nami a qa nengrenyelenjeb qaji di geregere plaltosiq minjroqnej.

²⁸⁻²⁹Ariya nanŋi qalub koba na walwelosib qure nanŋi gilqa mareb qaji di jojomyoqnsib Yesuḥ a nanŋi uratnjrsim gam bei dauryqa laqnaqa nanŋi aiyel na saidyosib minjeb, “Ni iga uratgaim. Qoloqas. Deqa ni iga koba na sqom.” Degsi minjnabqa a nanŋi aiyel daurnjrsiqa nanŋo talq aisib koba na soqneb. ³⁰Sosib awoosib iŋgi uyoqnsib Yesuḥ a bem osiq Qotei pailyosiqa bem giŋgenyosiqa nanŋi aiyel anainjrej. ³¹Anainjrnaqa bati

deqa nan̄gi Yesus qa poin̄jrnaqa mareb, “Bole, tamo endi Yesus.” Degsi marnabqa Yesus a nan̄go ambleq na loumosiq ulañej. ³² Ulañonaq nan̄gi mareb, “Bole, aqo aiyel gamq di walwelosi gileqnamqa Yesus a Qotei aqa anjam nami nen̄grenyeb qaji di aqa utru geregere plaltosiq mergeqnaqa iga qusim tulañ arearetgoqnaj.”

³³ Nan̄gi aiyel degsi marsib bati qujai deqa olo puluosib Jerusalem aisib Yesus aqa angro 11-pela nan̄gi tamo qudei ti koroesonab itnjreb. ³⁴ Itnjrnab minjreb, “Bole, Tamo Koba Yesus a subq na tigelqo. Agi a subq na tigelosiq Saimon aqaq di brantqoqa Saimon a bole unqo.” ³⁵ Degsi minjrnabqa nan̄gi aiyel kamba gamq dia anjam kalil Yesus na minjrej qaji deqa ti a na bem gingen̄yosiq anain̄jrnaqa nan̄gi aiyel a qa poin̄jrej deqa ti nan̄gi sainjreb.

Yesus aqa angro nan̄gi na a uneb

³⁶ Degsi sainjreqnabqa Yesus a segi nan̄go ambleq di brantosiq minjrej, “Ningi are lawo na soqniye.” ³⁷ Degsi minjrnabqa nan̄gi kalil ulaosib tulañ prugeleñosib are qaleb, “Iga buga bei unonum kio?” ³⁸ Degsi are qalnabqa Yesus na minjrej, “Ningi kiyaaq e buga qa marsib ulaosib prugonub?” ³⁹ Endi e di. Ningi ijo bañ bile unsib ijo singa unsib bañ waiysib ijo jejamu ojsib poingwas, e damu ti tanu ti. Ariya buga a damu ti tanu ti saiqoji.” ⁴⁰⁻⁴¹ Yesus a na nan̄gi degsi minjrsiqa aqa bañ ti singa ti nan̄gi osorn̄jrnaqa nan̄gi unsib tulañ arebolebolein̄jrej. Onaqa nan̄gi olo areqalo aiyelteb. Tamo endi Yesus bole kio Yesus bolesai kio degsib are qaloqneb. Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi ingi bei unu e?” ⁴²⁻⁴³ Onaqa nan̄gi qe bei koiteb qaji di gentosib mutu bei Yesus yonab osiq nango ñamgalaq di uyej.

⁴⁴ Uysiq minjrej, “Nami e ningi koba na sosimqa bati deqa e ningi endegsim mern̄gem, ‘Dal anjam kalil Moses na nami e qa nengren̄yej qaji di aqa damu brantqas. Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo nan̄gi nami e qa nengren̄yelen̄eb qaji di aqa damu dego brantqas. Anjam kalil louqa buk miligiq di nami e qa nengren̄yeb qaji di dego aqa damu brantqas.’ E nami ningi degsi mern̄gem.” ⁴⁵ Yesus a na nan̄gi degsi minjrsiqa aqa anjam dena nan̄go areqalo waqtetnjrnabqa nan̄gi Qotei aqa anjam nami nengren̄yeb qaji di aqa utru geregere poin̄jrej. ⁴⁶ Onaqa Yesus na olo minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengren̄yeb unu, ‘Kristus a jaqatin̄ koba osim moiqa. Moisis bati qalub koboamqa a olo subq na tigelqas.’ Nami e qa anjam degsib nengren̄yeb unu. ⁴⁷⁻⁴⁸ Deqa ningi gilsib e qa mare mare laqnsibqa sawa sawa kalilq dia tamo ungasari nan̄gi anjam endegsib minjroqniye, ‘Ningi are buliye. Yibqa Qotei a Yesus aqa ñam na nun̄go une kalil kobotet̄ngwas.’ Ningi tamo ungasari nan̄gi anjam degsib minjroqnsib kumbra kalil e nami nun̄go ñamdamuq di yoqnem qaji deqa nan̄gi sainjroqniye. Ningi Jerusalem dia wau utru atsib dena

walwelosib sawa sawa kalilq dia ijo anjam minjre minjre laqniye. ⁴⁹Ninigi quiye. Mondor Bole ijo Abu na nami nungoq qarinyqa marej qaji di e na qarinyit nungoq bqas. Deqa ninigi qure endia tariñoqniye. Tariñosi soqnibqa lanj goge dena singila nungoq bamqa ninigi singila osib sawa sawa kalilq dia ijo anjam minjre minjre laqniye.”

Qotei na Yesus osiq lanj qureq oqej

⁵⁰Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiqa nangi joqsiqa Jerusalem qure uratosiq Betani qureq gilej. Gilsiq dia aqa banj soqtosiqa aqa angro nangi qa pailyej. ⁵¹Pailyeqnaqa Qotei na a metonaq nangi uratnjrsiqa lanj qureq oqej. ⁵²A lanj qureq oqeqnaqa aqa angro nangi singa pulutosibqa a qa louosib tulanj areboleboleinjrej. Onaqa nangi olo puluosib Jerusalem qureq aieb. ⁵³Aisib dia bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

JON

Anjam a ɲambile unu. A tamo yusiqa gago ambleq di soqnej

1 ¹Tulaɲ nami iɲgi iɲgi kalil brantosaisonaqa Anjam soqnej. Anjam a Qotei ombla soqneb. Anjam a segi Qotei. ²Tulaɲ nami Anjam a Qotei ombla soqneb. ³Aqa baɲ na Qotei na iɲgi iɲgi kalil gereiyej. Iɲgi bei gam bei na brantosai. Iɲgi iɲgi kalil branteleɲeb qaji di Anjam a segi na marnaq branteb. ⁴Anjam a segi ɲambile qa utru. ɲambile di puloɲ bul. Deqa ɲambile dena tamo uɲgasari naɲgi suwantɲreqnu. ⁵Puloɲ di ambruq di suwaɲejunu. Ambru na puloɲ di mosotosaieqnu.

⁶Tamo bei brantej aqa ɲam Jon. Qotei na a qarinyonaq bej. ⁷A anjam palontqa bej. A puloɲ qa anjam palontoqnej. Tamo uɲgasari kalil naɲgi aqa anjam qusib puloɲ qa nango areqalo siɲgilatqajqa deqa palontoqnej. ⁸Jon a puloɲ sai. A puloɲ qa anjam palontqa bej. ⁹Puloɲ di puloɲ bole. A mandamq aisiqa tamo uɲgasari kalil naɲgi suwantɲreqnu.

¹⁰Ariya Anjam a mandamq di soqnej. Aqa baɲ na Qotei na mandam atej. Ariya tamo uɲgasari mandamq di soqneb qaji naɲgi a qa poinjrosai. ¹¹A aqa segi qure utruq ainaqa aqa leɲ naɲgi a areiyosai. ¹²Ariya tamo uɲgasari qudei naɲgi a areiyeb. Tamo uɲgasari naɲgi di aqa ɲam qa nango areqalo siɲgilateb qaji. Onaqa a na naɲgi giltɲnej. Yim naɲgi Qotei aqa aɲgro sqajqa deqa. ¹³Nango meani na ɲambabtnjro qaji dena naɲgi Qotei aqa aɲgro brantosai. Nango segi areqalo na naɲgi Qotei aqa aɲgro brantosai. Tamo bei aqa areqalo na dego naɲgi Qotei aqa aɲgro brantosai. Qotei a segi na marej deqa naɲgi aqa aɲgro tiɲtiɲ branteb.

¹⁴Anjam di a tamo yusiqa gago ambleq di soqnej. Onaqa iga aqa ɲam koba ti aqa siɲgila ti di unem. Aqa ɲam agiende. A segi qujai Qotei aqa ɲiri. A iga qa are tulaɲ boleiyeqnu. A segi anjam bole qa utru. ¹⁵A qa nami Jon na tamo uɲgasari naɲgi minjroqnsiqa endegsi leleɲoqnej, “E tamo deqa nami endegsi merngoqnem, ‘Tamo ijo qoreq na bqas qaji a na e tulaɲ buɲbejunu. Di kiyaaq? E ɲambabosaisonamqa a nami soqnej deqa.’”

¹⁶A iga kalil qa are tulaɲ boleiyeqnsiqa iga geregereigeqnu. ¹⁷Bole, nami Qotei a Moses aqa baɲ na iga dal anjam egej. Ariya Yesus Kristus

aq a wau na Qotei a iga qa are tulanj boleiyeqnu. A segi anjam bole qa utru. ¹⁸Tamo bei na Qotei aqa ulatamu unosai. Qotei aqa Ijiri qujai a segi Qotei. A aqa Abu Qotei aqa areq di sosisqa beteryejunu. A na qujai iga Qotei osorgej.

Jon yansnjro qaji a anjam palontosiq tamo ungasari nangi minjroqnej

¹⁹Bati bei Juda tamo kokba nangi na atra tamo kokba ti Livai nangi ti qarijnjrnabqa nangi Jerusalem qure uratosib Jon aqa areq gilsib nenemyeb, “Ni tamo yai?” ²⁰Ariya Jon a anjam ulitosai. A segi qa ubtosiq minjrej, “E Kristus sai.” ²¹Onaqa nangi na olo nenemyeb, “Di ni tamo yai? Ni Elaija kio?” Onaqa a na minjrej, “Sai.” Onaqa nangi na olo minjeb, “Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja iga a qa tarineqnum qaji tamo de kio?” Onaqa a na kamba minjrej, “Sai. E a sai.” ²²Deqa olo nenemyeb, “Ni tamo yai? Ni segi qa kiersi mareqnum di geregere mergimqa iga olo aisim tamo nangi iga qarinqonub qaji di minjrqom.” ²³Onaqa Jon na minjrej, “Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a anjam endegsi nengrenyej, ‘Tamo bei a wadau sawaq di sosimqa a tulanj koba leleqosim tamo ungasari nangi endegsi minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqas. Deqa ningi na aqa gam gereiyetiye.’” Aisaia a nami anjam degsi nengrenyej. Gam gereiyetqa tamo agi e.”

²⁴Farisi nangi na atra tamo nangi di qarijnjrnab Jon aqaq gileb. ²⁵Onaqa nangi na olo Jon nenemyeb, “Ni Kristus sai. Ni Elaija sai. Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo di sai. Deqa ni kiyaqa tamo ungasari nangi yansnjreqnum?” ²⁶Onaqa Jon na kamba minjrej, “E ya na nangi lanja yansnjreqnum. Ariya nungo ambleq di tamo bei unu. Ningi a qa qaliesai. ²⁷Agi e nami a qa endegsi merngoqnem, ‘A ijo qoreq na bqas.’ E nami ningi degsi merngoqnem. Tamo di a ñam ti. E ñam saiqoji. Deqa e na a kangalyqajqa e tamo bolesai.” ²⁸Jon a Betani qureq dia anjam di minjroqnej. Betani qure di Jordan ya taqal beiq di unu. Dia Jon na tamo ungasari nangi yansnjroqnej.

Yesus a Qotei aqa Kaja Du

²⁹Nebeonaqa Yesus a walwelosiq Jon aqa areq beqnaqa unsiq marej, “Ningi uniye. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du. A na qujai tamo ungasari mandamq endi unub qaji nango une kobotetnjrqajqa bej. ³⁰E tamo deqa nami endegsi merngoqnem, ‘Tamo ijo qoreq na bqas qaji a na e tulanj bunbejunu. Di kiyaqa? E ñambabosaisonamqa a nami soqnej deqa.’” ³¹E nami a qa qaliesai. Ariya Israel tamo ungasari nangi a qa qalieqajqa deqa e bosim ya na tamo nangi yansnjreqnum.”

³²Jon a na nangi degsi minjrsiq olo endegsi minjrej, “Qotei aqa Mondor a lanj qure uratosiq binonj bulosiq mandamq aisiqa Yesus aqa gateq di awoonaq e unem. ³³E nami a qa qaliesai. Ariya Qotei agi e ya na

tamo ungasari nan̄gi yansnjrqajqa qarinqbej qaji a na merbej, ‘Ijo Mondor Bole aisim tamo bei aqa gateq di awoamqa ni unqam. A na qujai Mondor aqa singila na tamo ungasari nan̄gi yansnjroqnqas.’ ³⁴Qotei a na e degsi merbonaqa e tamo di unsimqa marem, ‘Bole, tamo di a Qotei aqa Ŋiri.’”

Tamo qalub nan̄gi Yesus aqa angro sqa marsib a dauryeb

³⁵Olo nebeonaqa Jon a na aqa angro ayel joqsiqa nan̄gi koba na tigelesoqneb. ³⁶Sonabqa Yesus a walwelosiq gileqnaqa unsiq nan̄gi ayel minjrej, “Ninḡi uniye. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du.” ³⁷Degsi minjrnaqa nan̄gi ayel Jon dauryqa uratosib Yesus dauryosib gileb. ³⁸Onaqa Yesus a bulosiq nan̄gi ayel a dauryosib beqnaqqa unjr̄siqa nenemnjrej, “Ninḡi ayel kiyaqa e daurbeqneb?” Onaqa minjeb, “Rabai, ni tal qabia unum?” Ŋam “Rabai” di Hibru anjam. Gago anjam, “Qalie Tamo Koba.” ³⁹Ariya Yesus na nan̄gi ayel minjrej, “Ninḡi ayel bosib ijo tal uniye.” Ariya nan̄gi ayel Yesus dauryosib gilsib tal a soqnej qaji di uneb. Unsib seŋ bati 4 onaqa bilaqtej deqa nan̄gi a ombla soqneb.

⁴⁰Tamo ayel Jon aqa anjam qusib Yesus dauryeb qaji bei aqa ŋam Andru. A Saimon Pita aqa was. ⁴¹A Yesus uratosiq aqa was Saimon itosiq minjej, “Iga Mesaia unonum.” Ŋam “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.” ⁴²Degsi minjsiq Saimon osiq Yesus aqa areq osi gilej. Onaqa Yesus na Saimon unsiq minjej, “Ni Saimon, Jon aqa ŋiri. Bunuqna ino ŋam Sifas mermoqnqab.” Ŋam “Sifas” di Hibru anjam. Gago anjam, “Pita.” Aqa damu, “Menin̄.”

Yesus a na Filip wo Nataniel wo nan̄gi metnjrej

⁴³Olo nebeonaqa Yesus a Galili sawaq gilqa osiq Filip itosiq minjej, “Ni e daurbe.” ⁴⁴Filip a Betsaida qure qaji. Di Andru wo Pita wo nan̄go qure utru. ⁴⁵Ariya Filip a mati olo aisiqa Nataniel itosiq minjej, “Ni au. Iga tamo a qa nami Moses a dal anjam nengren̄yej qaji a unonum. Qotei aqa medabu o qaji tamo nan̄gi dego a qa osib nengren̄yelen̄eb. Tamo di Yesus Nasaret qure qaji. A Josep aqa ŋiri.” ⁴⁶Onaqa Nataniel na kamba Filip minjej, “Nasaret di qure kobaquja sai. Di qure kiŋala. Kristus a qure dena bqa kere kio?” Onaqa Filip na minjej, “Ni bosim tamo di unime.”

⁴⁷Onaqa Nataniel a walwelosiq Yesus aqa areq beqnaqa unsiq a qa marej, “Ninḡi uniye. Tamo di a Israel tamo bolequja. A gisaŋ anjam marosaieqnu.” ⁴⁸Onaqa Nataniel na Yesus nenemyej, “Ni kiersim e qa qalieonum?” Onaqa Yesus na kamba minjej, “Filip a ni metmosaisonaqa ni qura utruq di awesonamqa e ni numonum.” ⁴⁹Onaqa Nataniel a Yesus aqa anjam di qusiq minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni degsi maronum deqa e poibqo, ni Qotei aqa Ŋiri. Ni Israel nan̄go Mandor Koba.” ⁵⁰Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni qura utruq di awesonam e ni numonum e degsi ubtsi mermonum deqa ino areqalo e qa singilatunum e? Di e ijo singila

kiñala segi babtonum ni unonum. Bunuqna e ijo singila kokba babtoqnit ni unoqnqam.” ⁵¹Osiqa marej, “Ningi quiye. E bole merngwai. E segi Tamo Angro. Deqa bunuqna lanj waqamqa Qotei aqa lanj angro nanji ijo jejamuq na lanj qureq oqoqnsib olo mandamq aioqnit ningi unqab.”

Kana qureq dia angro wala bei aqa uña ban ojqa bati brantej

2 ¹Bati aiyel koboonaqa Kana qure agi Galili sawaq di unu dia angro wala bei aqa uña ban ojej. Deqa tamo ungasari nanji koroosib ingi goieb. Anjam qarinyonab Yesus aqa aniqali a koro deq gilej. ²Yesus aqa angro nanji ti dego metnjrnab koro deq gileb. ³Koroosib ingi uyeqnaqba wain sainjrnaqa Yesus aqa aniqali na minjej, “Nanji wain sainjrqo.” ⁴Onaqa Yesus na minjej, “Ai, di ino wau. Di ijo wau sai. Ijo wauqa bati brantosaiunu.” ⁵Onaqa aqa aniqali na kangal tamo nanji endegsi minjrej, “Yesus a anjam kie merngimqa di dauryiye.”

⁶Tal dia ya nobu 6-pela kokba menin na gereiyo qaji atelejonab soqneb. Juda nanji Qotei pailyqa oqnsib ya nobu dena ya tigoqnsib nanjo ban ti jejamu ti yansoqneb. Deqa ya nobu di atelejonab soqneb. Ya nobu quja quja 100 lita. ⁷Ariya Yesus na kangal tamo nanji minjrej, “Ya nobu di maqtelejniye.” Onaqa nanji ya nobuq di ya qamelenjonab maqeleneb. ⁸Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ya bei tigsib osi gilsib goio lanja tamo yiye.” Onaqa kangal tamo nanji Yesus aqa anjam di dauryosib ya bei tigsib osi gilsib goio lanja tamo yeb. ⁹Yesus na ya lanaj di bulyonaq wain babej. Deqa goio lanja tamo a uyo oneiyosiq marej, “Endi wain bole.” Wain di qabe na bej di a qaliesai. Kangal tamo ya tige b qaji nanji segi qalie. Ariya goio lanja tamo a na tamo uña ban ojej qaji di metonaq aqa areq bonaq minjej, ¹⁰“Bati gaigai tamo nanji ingi goioqnsib wain qaqatin bole namo tamo nanji anainjreqnab uyeqnaq olo bunu wain qaqatin bolesai di anainjreqnub. Ariya ni degosai. Ni wain qaqatin bole tentosim namo wain qaqatin bolesai anainjronum uyonub olo bunu wain qaqatin bole anainjronum.”

¹¹Yesus a Kana qureq dia Qotei aqa manjwa di babtej. Kana qure agi Galili sawaq di unu. A nami Qotei aqa manjwa bei babtosaioqnej. Bati deqa qujai a na manjwa babtqa utru atej. Manjwa dena a na aqa ñam koba ti aqa singila ti boleq atej. Onaqa aqa angro nanji aqa singila di unsibqa nanji a qa nanjo areqalo singilateb.

¹²Ariya uña ban ojo bati di koboonaqa Yesus aqa aube nanji ti aqa angro nanji ti aqa aniqali koba na Kana qure uratosib Kaperneam qureq aieb. Aisib dia bati qude soqneb.

**Yesus a na tamo nanji atra tal miligiq dia ingi
ingi qarinyoqneb qaji nanji winjrej**

¹³Qotei a nami Israel nanji Isip sawaq dia padalqa laqnaqba elenjosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa yori bati jojomonaqa Yesus a Jerusalem

aiej. ¹⁴ Aisiq atra tal koba miligiq gilej. Gilsiq a ɲam atej tamo nanɲi na bulmakau ti kaja ti binon ti qarinyeqnabqa tamo qudei nanɲi na awaiyeq nab unjrej. Silali piloqneb qaji tamo nanɲi nango awo jaramq di awesosib silali pileq nabqa nanɲi dego unjrej. ¹⁵ Unjr siqa raunga osiq dena toqon gereiyosiq ganiɲyoqnsiq nanɲi kalil nango kaja ti nango bulmakau ti winjr naqa atra tal uratosib jaraieb. Silali piloqneb qaji tamo nanɲi dego winjr siq nango awo jaram bilbelyosiq silali bimbleɲyej. ¹⁶ Osiqa tamo nanɲi binon qarinyoqnsibqa dena silali oqneb qaji nanɲi endegsi minjrej, “Niɲgi binon di eleɲosib jaraiye. Ijo Abu aqa tal endi awaiyo tal sai.” ¹⁷ Onaqa Yesus aqa aɲgro nanɲi aqa kumbra di unsibqa Qotei aqa anjam bei nami nenɲrenye b qaji deqa olo are qaleb. Agi nami endegsib nenɲrenye b, “O Abu, e ino tal qa tulaɲ arearetbqo. Deqa e ino tal bole sqajqa waukobaeqnum.”

¹⁸ Yesus a na tamo nanɲi di winjr naqa Juda tamo kokba nanɲi unsibqa deqa nenemyeb, “Ni Qotei aqa siɲgila kie babtinqa iga unsim dena poigwas, ‘Bole, Qotei na ni qarinqm qoqa bosim tamo nanɲi di winjr num?’”

¹⁹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E siɲgila endegsi babtqai. Niɲgi na atra tal kobaquja endi koɲgrontibqa bati qalub qa e olo tigeltqai.” ²⁰ Onaqa nanɲi na minjeb, “Atra tal endi gereiyeq nab wausau 46 koboej. Ni kiyaa anjam grosim ni bati qalub qa olo tigeltqa maronum? Keresai.”

²¹ Yesus a atra tal qa marej di aqa segi jejamu qa sigitosiq yawo anjam marej. ²² Deqa bunuqna a moisiq bati qalub koboonaqa olo subq na tigelonaqa aqa aɲgro nanɲi aqa anjam deqa olo are qalsibqa Qotei aqa anjam nami nenɲrenye b qaji deqa ti Yesus aqa anjam marej qaji deqa ti poinjr naqa a qa nango areqalo siɲgilateb.

Tamo kalil nango kumbra Yesus a qalie bole

²³ Ariya Qotei a nami Israel nanɲi Isip sawaq dia padalqa laq nabqa eleɲosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus a Jerusalem di sosiqa Qotei aqa maɲwa gargekoba babteqnaqa tamo unɲasari tulaɲ gargekoba nanɲi unoqnsibqa aqa ñam qa nango areqalo siɲgilatoqneb. ²⁴ Ariya Yesus a nanɲi areinjrosai. Di kiyaa? A tamo kalil nango kumbra a qalie bole. ²⁵ A powo bei qa truquosai. Deqa tamo bei na tamo nango kumbra Yesus a qalieqajqa minjqa keresai. A segi tamo nango areqalo a qalie bole.

Nikodemus a qolo Yesus aqa areq bosiqa a ombla na anjam qaireb

3 ¹ Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Nikodemus. A Farisi tamo. A Juda nango gate bei. ² A qolo Yesus aqa areq bosiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba, iga qalieonum, Qotei na ni qarinqmej deqa ni bosim gago qalie tamo unum. Qotei a tamo bei ombla sqasai di a maɲwa ni yeqnum qaji di babtqa keresai.”

³Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni que. E bole mermqai. Tamo bei a angro mom bunuj bulosim nambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai. Deqa a Qotei unqa keresai.” ⁴Onaqa Nikodemus na nenemyej, “Tamo qeliqo qaji a kiersim olo aqa ai miligiq aisim angro mom bunuj bulosim nambabqas?”

⁵Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni que. E bole mermqai. Tamo bei a ya na ti Qotei aqa Mondor na ti angro mom bunuj bulosim nambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai bolesai. ⁶Aqa ai wo abu wo nangi aiyele jejamu ti sosib dena a nambabteb. Deqa a dego jejamu ti unu. Ariya Qotei aqa Mondor na a nambabtqas di a mondor ti sqas. ⁷E ni mermonum, ‘Ninggi angro mom bunuj bulosib nambaboie.’ Ni ijo anjam di qusim prugugetaim. ⁸Jagwa a segi puyoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa ni aqa anjam ato queqnum. Ariya a qabe na kio boqnsiq qabiteqnu di ni qaliesai. Tamo kalil Qotei aqa Mondor aqa singila na angro mom bunuj bulosib nambabeqnub qaji nangi kere dego.”

⁹Onaqa Nikodemus na Yesus nenemyej, “Kumbra di kiersi brantqas?” ¹⁰Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Israel nango qalie tamo koba. Ni kiyaga ijo anjam endeqa poimosai? ¹¹Ni que. E bole mermqai. Iga anjam qalieosim deqa agi mareqnum. Iga kumbra unoqnsim deqa saeqnum. Ariya ningi gago anjam endi olo qoreiyeqnub. ¹²E mandam endeqa anjam merngonumqa ningi qusib nungo areqaloq di singilatosai. Deqa e lan qure qa anjam dego merngwai di ningi kiersib nungo areqaloq di singilatqab? ¹³Tamo bei a lan qureq oqosai. E Tamo Angro e segi qujai lan qureq dena mandamq aiem. ¹⁴Nami Moses a wadau sawaq di sosiqa a amal sigitosiq soqtosiqa gaintej. Dego kere e Tamo Angro dego soqtbosib gaintbqab. ¹⁵Amqa tamo kalil e qa nango areqalo singilatqab qaji nangi nambile gaigai sqab.

¹⁶“Qotei aqa Njiri qujai unu. Qotei na tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangi tulan qalaqalainjrsiq deqa aqa segi Njiri qujai di nangi enjrej. A endegsi are qalej, ‘Tamo ungasari kalil ijo Angro qa nango areqalo singilatqab qaji nangi di padalqasai. Nangi nambile gaigai sqab.’ Qotei a degsi are qalsiq deqa aqa segi Njiri qujai nangi enjrej. ¹⁷Qotei a na tamo ungasari mandamq endi unub qaji nango kumbra qa nangi peginjrqaqqa deqa are qalsiq aqa Njiri nangoq qarinyosai. A na nangi elenjam nangi padalaib deqa are qalsiq aqa Njiri qarinyonaq mandamq aiej. ¹⁸Qotei na tamo nangi Yesus qa nango areqalo singilateqnub qaji nangi peginjrqaasai. Ariya tamo nangi Yesus qa nango areqalo singilatosaeqnub qaji nangi Qotei na peginjrqa. Di kiyaga? Nangi aqa segi Njiri aqa nam qa nango areqalo singilatosai deqa. ¹⁹Qotei na tamo nangi di peginjrqa di aqa utru agiende. Puloj a mandamq ainaqa tamo nangi ambru qa arearetnjroqnej. Nangi puloj qa arearetnjrosaijoqnej. Di kiyaga? Nangi kumbra uge uge yoqneb deqa. ²⁰Tamo kalil kumbra uge

uge yeqnub qaji nan̄gi pulon̄ jeuteqnub. Nan̄go kumbra uge uge di pulon̄ na boleq ataim deqa nan̄gi pulon̄ aqaq bosaieqnub. ²¹Ariya tamo un̄gasari anjam bole dauryeqnub qaji nan̄gi pulon̄ aqaq beqnub. Boqnsib wau bole bole yeqnabqa tamo un̄gasari nan̄gi unoqnsib endegsib mareqnub, ‘Bole, nan̄gi Qotei aqa singila oqnsib deqa wau bole bole yeqnub.’”

**Yesus a tamo yai deqa Jon yansnjro qaji a anjam
palontosiq tamo un̄gasari nan̄gi minjroqnej**

²²Ariya bati bei Yesus aqa angro nan̄gi ti walwelosib Judia sawaq gileb. Gilsib dia aqa angro nan̄gi ti sosibqa a na tamo un̄gasari nan̄gi yansnjroqnej. ²³Jon yansnjro qaji a Ainon qureq di sosiqa a dego tamo un̄gasari nan̄gi yansnjroqnej. Ainon qure di Salim qure jojomq di unu. Dia ya koba soqnej deqa tamo un̄gasari nan̄gi Jon aqa areq beqnabqa a na yansnjroqnej. ²⁴Bati deqa Herot na Jon tonto talq waiyosaisoqnej.

²⁵Bati bei Jon aqa angro qudei nan̄gi Juda tamo bei ti jejamu yanso kumbra qa anjam na qotoqneb. ²⁶Onaqa Jon aqa angro nan̄gi Jon aqa areq gilsib minjeb, “O Qalie Tamo Koba, nami tamo ni ombla Jordan ya taqal beiq di sosibqa ni a qa anjam maroqnem qaji bini tamo un̄gasari kalil nan̄gi aqa areq gileqnabqa a na yansnjreqnu. Nan̄gi inoq bosaieqnub.” ²⁷Onaqa Jon na kamba minjrej, “Qotei lan̄ qureq di unu qaji a na tamo bei ingi yqasai di a ingi oqa keresai. ²⁸Ningi segi ijo anjam bei e nami merngoqnem qaji di quoqneb. Agi e merngoqnem, ‘E Kristus sai. Qotei na e qarinqbonaqa e namoosim Kristus bqajqa gam gereiyetoqnem.’ ²⁹Tamo un̄a ban̄ ojqa qaji a segi na un̄a di oqas. Aqa was a lan̄a qalaq di tigelesosimqa tamo un̄a ban̄ ojqa qaji aqa anjam quoqnqas. Qusimqa tulan̄ areboleboleiyqas. Dego kere e bini tulan̄ areboleboleibqo. ³⁰Kristus aqa ñam tulan̄ kobaqas. Ijo ñam aguq aiqas.” Jon a na nan̄gi degsi minjrej.

³¹Tamo lan̄ qureq di sosiqa dena mandamq aiej qaji a na ingi ingi kalil tulan̄ buñjrejunu. Tamo nan̄gi mandamq endena brantelen̄eb qaji nan̄gi mandam endeqa kumbra yeqnub. Osib mandam endeqa anjam segi mareqnub. Ariya tamo lan̄ qureq di sosiqa dena mandamq aiej qaji a na ingi ingi kalil tulan̄ buñjrejunu. ³²Kumbra a uneqnu qaji a deqa saeqnu. Anjam a queqnu qaji di a babteqnu. Ariya tamo bei na aqa anjam di ojosaieqnu. ³³Tamo nan̄gi Yesus aqa anjam ojeqnub qaji nan̄gi a qa nan̄go areqalo singilatqnsib mareqnub, “Bole, Qotei a anjam bole qa utru.” Nan̄gi degsib mareqnub. ³⁴Tamo Qotei na qarinyej qaji a Qotei aqa anjam babtosi mergeqnu. Di kiyaya? Qotei na aqa Mondor aqa singila potosiq taqal bei segi Yesus yosai. A na aqa singila kalil Yesus yekritej. ³⁵Abu Qotei na aqa segi ñiri Yesus tulan̄ areiyeqnsiq qalaqalaiyeqnu. Deqa a na ingi ingi kalil aqa segi ñiri aqa ban̄q di atelen̄eqnu. ³⁶Tamo nan̄gi Qotei aqa ñiri qa nan̄go areqalo singilatqab qaji nan̄gi ñambile gaigai sqab.

Ariya tamo nanggi Qotei aqa Ŋiri aqa anjam dauryqa uratqab qaji nanggi ŋambile itqasai. Qotei aqa minjŋ nanjoq di sqas.

Yesus a Samaria qaji uŋa bei wo anjam maroqneb

4 ¹⁻³Farisi nanggi endegsib queb, “Yesus a na Jon bunyosiqa tamo ungasari tulaŋ gargekoba yansnjreqnaqa nanggi a dauryeqnub. Jon a tamo gargekoba yansnjrosaieqnu.” Farisi nanggi degsib queb. Bole, Yesus a segi na tamo ungasari nanggi yansnjrosaioqnej. Aqa angro nanggi na yansnjroqneb. Tamo Koba Yesus a qalieej, Farisi nanggi degsib queb. Deqa a Judia sawa uratosiqa olo Galili sawaq aiej. ⁴A gam dauryosiqa Samaria sawa amble potosiqa walwelosiq aiej.

⁵Aisiq Samaria nango qure kiŋala bei aqa ñam Sikar di brantej. Qure qalaq dia mandam taqal bei soqnej. Mandam taqal di Jekop a nami aqa ŋiri Josep yej. ⁶Ya uyqajqa sub bei dia soqnej. Ya sub di Jekop a nami bogej qaji. Yesus a walwelosiq qanam jige seŋ bati 12 onaqa aqa jejamu asgiyonaqa aqaratqa osiqa ya sub qalaq di awoej.

⁷⁻⁸Onaqa aqa angro nanggi ŋŋi awaiyqa marsib qure ambleq aieb. Aieqnabqa Samaria uŋa bei a ya tugwajqa bej. Bonaqa Yesus na minjej, “Ya gamban tigsim e anaibe.” ⁹Onaqa Samaria uŋa dena Yesus kamba minjej, “Ni Juda tamo. E Samaria uŋa. Deqa ni kiyaga e merbonum, ‘Ya gamban tigsim e anaibe?’” Uŋa a na degsiqa Yesus minjej. Di kiyaga? Juda nanggi Samaria nanggi ti koba na anjam marosaieqnub deqa. ¹⁰Onaqa Yesus na uŋa di minjej, “Ni ŋŋi Qotei na laŋa emqajqa di qalieosim qamu tamo ni na ya tigsim anaiyqajqa mermqo qaji a qa poimqo qamu ni na e merbimqa ŋambile gaigai sqajqa ya di anaimonum qamu.” ¹¹Onaqa uŋa dena minjej, “Tamo Koba, ni ya tugwajqa ya gamban saiqoji. Ya sub endi tulaŋ guma koba. Deqa ni qabe na ŋambile gaigai sqajqa ya di oqam?” ¹²Gago moma utru Jekop a nami ya sub endi bogsiqa gago moma nanggi enjrej. A segi ya sub endena ya uyoqnej. Aqa angro nanggi aqa bulmakau ti aqa kaja ti nanggi dego sub endena ya uyoqneb. Ni na a bunyqam kio?” ¹³Onaqa Yesus na kamba minjej, “Tamo nanggi ya sub endena ya uyoqnqab di nanggi olo bunu ya qarnjroqnqas. ¹⁴Ariya e na tamo nanggi ya anainjrqai di nanggi bunu ya qarnjrqasai. Ya e na anainjrqai di nanggi uyibqa nango are miligiq di ya ani bul polyoqnmqa nanggi ŋambile gaigai sqab.” ¹⁵Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “O Tamo Koba, ya di anaibimqa e olo ya qarbbasai. Yimqa e olo bosiy ya sub endena ya tugwasai.”

¹⁶Onaqa Yesus na minjej, “Ni mati aisim ino gumbuluŋ metosim ŋŋi ombla endeq boiye.” ¹⁷Onaqa uŋa na minjej, “E tamo saiqoji.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni tamo saiqoji di kere maronum. ¹⁸Di kiyaga? Ni nami tamo 5-pela osim uratnjrem. Ariya tamo ni bini ombla unum qaji di ino tamo sai. Deqa ino anjam di bole.” ¹⁹Onaqa uŋa dena minjej, “O Tamo Koba, ni anjam di ubtsi merbonum deqa e poibqo, ni Qotei aqa medabu

o qaji tamo bole. ²⁰Gago moma nan̄gi nami Samaria manaq endia koroqnsib Qotei qa louoqneb. Ariya n̄ngi Juda tamo n̄ngi mareqneb, ‘Qotei qa louqajqa sawa qujai agi Jerusalem.’”

²¹Onaqa Yesus na min̄jej, “Ūja, ni ijo anjam endi qusim poimeme. Bati bei brantimqa manaq endia n̄ngi Abu qa louoqnqasai. Jerusalem dia dego n̄ngi Abu qa louoqnqasai. ²²N̄ngi Samaria qaji tamo un̄gasari n̄ngi louqa oqnsib n̄ngi yai qa loueqnub di n̄ngi geregere poīngosai. Ariya iga Juda qaji iga louqa oqnsim iga yai qa loueqnum di iga geregere poīgeqnu. Di kiyaqa? Qotei na iga Juda tamo iga giltgej. Deqa gago ban̄ na Qotei na tamo un̄gasari nan̄gi elen̄qas. ²³Ariya bati bei brantqas agi brantqo. Tamo nan̄gi ijo Abu qa louqa oqnsib aqa Mondor Bole na ti kumbra bole na ti a qa louoqnqab di nan̄gi bole na louqab. Yim ijo Abu a nan̄gi qa tulan̄ areboleboleiyqas. ²⁴Qotei a segi Mondor. Deqa tamo nan̄gi Qotei qa louqa oqnsib aqa Mondor Bole na ti kumbra bole na ti a qa louoqnqab di nan̄gi bole na louqab.” ²⁵Onaqa ūja dena Yesus min̄jej, “E qalie, Mesaia bqas.” “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.” Osiqa Yesus min̄jej, “Mesaia a bosimqa Qotei aqa anjam kalil ubtsim mergekritqas.” ²⁶Onaqa Yesus na min̄jej, “Mesaia agi e segi. Aqo ombla anjam mareqnum.”

²⁷Yesus na ūja degsi min̄jnaqa aqa angro nan̄gi olo qureq na bosibqa a ūja de wo anjam mareqnab unsibqa tulan̄ koba prugelen̄eb. Ariya nan̄gi Yesus nenemyosai, “Ni kiyaqa ūja de wo anjam mareqnub?” Degosai. ²⁸Onaqa ūja dena aqa ya nobu uratosiqa olo qure miligiq aisiqa tamo un̄gasari nan̄gi min̄rej, ²⁹“N̄ngi bosib tamo di uniye. E kumbra nami yoqnem qaji di a na ubtekritqo. Tamo di Kristus kio?” ³⁰Degsi min̄jrnaqa nan̄gi qure uratosib Yesus un̄qajqa beb.

³¹Beqnaqqa Yesus aqa angro nan̄gi na min̄jeb, “O Qalie Tamo Koba, ni bosim ingi uye.” ³²Onaqa Yesus na min̄rej, “Ijo ingi uyo bei unu di n̄ngi qaliesai.” ³³Onaqa aqa angro nan̄gi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Tamo bei na ingi bei uyqajqa osi bosiq yqo kio?” ³⁴Onaqa Yesus na min̄rej, “E na ijo Abu e qarinqbej qaji aqa areqalo dauryosiy aqa wau kobotqai. Ijo ingi uyo bole agide.

³⁵“N̄ngi mareqnub, ‘Bai qolqe koboamqa ingi meliqas.’ N̄ngi degsib mareqnub. Ariya e na n̄ngi endegsi mern̄gwai. N̄ngi n̄am atsib ingi wau uniye. Ingi meliosi unu. ³⁶Tamo nan̄gi ingi meli gentoqnsib koroioqnsib awai eqnub. Nango awai agiende. Nangi n̄ambile gaigai sqab. Deqa tamo nan̄gi ingi yageqnub qaji ti tamo nan̄gi ingi meli genteqnub qaji ti koba na areboleboleinjrqas. ³⁷Deqa anjam endi bole, ‘Tamo bei na ingi yagwas. Bei na ingi meli gentqas.’ ³⁸E n̄ngi qarignonumqa gilsib wau n̄ngi na wauosai qaji dena ingi elen̄onub. Tamo qudei nan̄gi waukobaeb. N̄ngi lan̄a gilsib ingi elen̄onub.”

³⁹Bati deqa ūja na Samaria tamo un̄gasari gargekoba qure dia soqneb qaji nan̄gi Yesus qa sain̄jrnaq qusibqa Yesus qa nango areqalo singilateb.

Di kiyaaq? Uŋa na endegsi minjrej, “Tamo dena e kumbra nami yoqnem qaji di ubtekritqo.” ⁴⁰Degsi minjrnaq qusibqa Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Ni gago qureq endia iga koba na sqom.” Degsi minjnabqa Yesus a bati aiyel nanŋo qureq dia soqnej. ⁴¹Sosiqqa Qotei aqa anjam palontosiq nanŋi minjreŋnaqa tamo unŋasari gargekoba aqa anjam qusib poinjrnaqa a qa nanŋo areqalo ŋiŋilateb. ⁴²Osib uŋa di minjeb, “Ni na bosim Yesus qa anjam mergonum qusim gago areqaloq di sonaq olo a segi na mergwo qusim turtisim gago areqalo a qa torei ŋiŋilatonum. Osim endegsi poigwo, ‘Bole, Yesus a na qujai tamo unŋasari mandamq endi unub qaji nanŋi oqas.’”

Yesus a na Rom nanŋo qaja tamo bei aqa ŋiri boletej

⁴³Ariya bati aiyel koboonaqa Yesus a qure di uratosiqqa walwelosiq Galili sawaq gilej. ⁴⁴A segi nami endegsi marej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroŋnqas di nanŋi aqa anjam quetqa asginjrqa. Deqa a ŋam saioji sqas.”

⁴⁵Yesus a Galili sawaq di brantonaqa tamo unŋasari sawa dia soqneb qaji nanŋi a qa areboleboleinjrnaqa a osib geregereiyeb. Di kiyaaq? Nami Juda nanŋo yori bati koba qa Yesus a Jerusalem di sosiqqa Qotei aqa maŋwa gargekoba yeqnaq tamo unŋasari nanŋi di unoqneb.

⁴⁶Ariya Yesus a olo Kana qureq aiej. Qure di agi Galili sawaq di unu. Qure dia nami a na ya laŋaj bulyonaqa wain babej. Aisiq di sonaqa Kaperneam qureq dia Rom nanŋo Mandor Koba aqa qaja tamo bei aqa ŋiri makobaiyonaq ŋeiesoqnej. ⁴⁷Deqa qaja tamo di Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di soqnej di qusiqqa aqa areq bosiq pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo anŋro moiqa laqnu. Deqa ni bosim a boletime.” ⁴⁸Onaqa Yesus na qaja tamo di minjej, “Nunŋo segi ŋamdamu na ijo maŋwa bei unqasai di ŋiŋi e qa nunŋo areqalo ŋiŋilatqasai.” ⁴⁹Onaqa qaja tamo dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni urur au. Ijo anŋro a moio uge.” ⁵⁰Onaqa Yesus na minjej, “Ni gile. Endego ino anŋro a boleqo ŋambile unu. A moiqasai.” Onaqa a Yesus aqa anjam di qusiqqa aqa areqaloq di ŋiŋilatosiq gilej.

⁵¹A gileqnaqa aqa kanŋal tamo qudei nanŋi aqa talq dena bosib gamq di turosib minjeb, “Ino anŋro a boleosiq ŋambile unu.” ⁵²Onaqa a na nenemnjrej, “Seŋ bati gembub a boleqo?” Onaqa minjeb, “Ya qanam seŋ bosiq iŋgi uyo bati tiŋynaqa aqa jejamu kanŋan koboonaqa a boleej.” ⁵³Degsi minjnabqa a qalieej, “Seŋ bati deqa tiŋtiŋ Yesus na ya merbej, ‘Endego ino anŋro a boleqo ŋambile unu. A moiqasai.’” A degsi qalieosiq deqa a Yesus qa aqa areqalo ŋiŋilatej. Tamo kalil a ombla tal qujai di soqneb qaji nanŋi dego Yesus qa nanŋo areqalo ŋiŋilateb. ⁵⁴Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di sosiqqa bati deqa a maŋwa di yej. A nami Galili sawaq dia maŋwa bei yosaioqnej. Aqa maŋwa qujai nami yej qaji agi a ya laŋaj bulyonaq wain babej.

Yesus a ya kuru bei aqa ñam Betesda dia tamo bei boletej

5 ¹Bati bei Yesus a Juda nango yori bati koba unqa marsiqa Jerusalem aiej.

²Jerusalem dia ya kuru bei soqnej. Ya kuru di kaja nango siranme qalaq di soqnej. Ya kuru di aqa ñam Betesda. Di Hibru anjam na mareq nub. Ya kuru areqsi jagwa oqajqa tal kiñilala 5-pela soqneb. ³Dia tamo ma ti, tamo ñam qandimo, tamo singa uge, tamo jejamu lainjro qaji tulan gargekoba soqneb. Nanji ya anjilqajqa tariñoqnsib soqneb. ⁴Bati qudei Tamo Koba Qotei aqa lan angro ya kuru miligiq aioqnsiqa ya ente qnaqa anjiloqnej. Ya anjiloqnimqa tamo a namo yaq aiqas qaji aqa ma koboqas. Utru deqa nanji ya anjilqajqa tariñoqneb.

⁵Ariya Yesus a Jerusalem aiej bati deqa tamo bei wausau 38 ma ti soqnej qaji a di tariñesoqnej. ⁶Onaqa Yesus na tamo di ñeiesonaq unsiqa a bati olekoba ma de ti soqnej di qalieosiqa nenemyej, “Ni olo boleqajqa are unu e?”

⁷Onaqa minjej, “O Tamo Koba, ya anjiloqnimqa tamo yai na e aqaryai bosim urur yaq osi aiqas? Tamo bei saiqoji. E aiqa yeqnam ma tamo qudei nanji na e buñboqnsib namo yaq aieq nub.” ⁸Onaqa Yesus na minjej, “Ni tigelosim ino sapera qoboiosim walwel.” ⁹Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa jejamu boleonaqa a tigeloqujatosiq aqa sapera qoboiosiq walwelosiq gilej.

Bati di Juda nango yori bati. ¹⁰Deqa Juda tamo kokba nanji na tamo boleej qaji di unsib minjeb, “Bini gago yori bati. Iga wauqa getento. Deqa ni ino sapera qoboiyaim.” ¹¹Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo e boletbqo qaji a na merbqo, ‘Ni ino sapera qoboiosim walwel.’” ¹²Onaqa nanji na nenemyeb, “Tamo yai na ni mermqo, ‘Ni ino sapera qoboiosim walwel?’” ¹³Onaqa a na minjrej, “Tamo e boletbqo qaji aqa ñam di e qaliesai.” A nanji degsi minjrej. Di kiyaga? Tamo gargekoba sonabqa Yesus a nango ambleq na ulañej deqa.

¹⁴Onaqa nebeonaq Yesus a atra tal miligiq gilsiq tamo a na boletej qaji a di sonaqa itosiqa minjej, “Ni que. E ni boletmonum. Deqa ni olo une bei ataim. Gulube kobaquja bei ino jejamuq di olo branto uge.” ¹⁵Onaqa tamo di aisiqa Juda tamo kokba nanji minjrej, “Tamo e boletbej qaji agi Yesus.”

¹⁶Onaqa Juda tamo kokba nanji Yesus ugeugeiyqajqa maroqneb. Di kiyaga? A manwa di yori bati qa yoqnej deqa. ¹⁷Onaqa Yesus a nango anjam di qalieosiqa nanji minjrej, “Ijo Abu a nami gaigai wauoqnej agi bini wauoqnsi unu. Deqa e dego waueqnum.” ¹⁸Onaqa Juda tamo kokba nanji Yesus aqa anjam di qusibqa nanji a qalib moi qajqa nango areqalo torei singilaeb. Di kiyaga? A yori bati segi gentosai. A dego marej, “Qotei a ijo Abu.” Aqa anjam dena a segi qa marej, “Aqo Qotei wo ombla kerekere.” Utru deqa nanji Yesus qalib moi qajqa nango areqalo torei singilaeb.

**Yesus a Qotei aqa Ŋiri deqa kumbra kalil aqa
Abu na yeqnu qaji di a dego yeqnu**

¹⁹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninggi quiye. E bole merngwai. E Qotei aqa Ŋiri. E ijo segi areqalo na kumbra bei yqa keresai. Kumbra ijo Abu na yeqnaq e uneqnum qaji di segi e yeqnum. E Qotei aqa Ŋiri deqa kumbra kalil ijo Abu na yeqnu qaji di e dego yeqnum. ²⁰E ijo Abu aqa segi Ŋiri deqa a na e tulan qalaqalaiboqnsiqa kumbra kalil a na yeqnu qaji di e olo osorbeqnu. Bunuqna ijo Abu na kumbra tulan singila kokba dego osorboqnas. Yimqa ningi unsib tulan prugelenqab. ²¹Ijo Abu na tamo moreŋo qaji nanŋi olo ŋambile enjroqnsiqa subq na tigeltjreqnu. Deqa e Qotei aqa Ŋiri e kamba dego ijo segi areqalo na tamo nanŋi ŋambile enjreqnum. ²²Ijo Abu na tamo nango une qa nanŋi peginjrosaieqnu. E aqa segi Ŋiri deqa a na wau di e ebej. Deqa e na tamo nango une qa nanŋi peginjreqnum. ²³E wau di yeqnum deqa tamo kalil nanŋi ijo Abu aqa ñam soqteqnub dego kere nanŋi ijo ñam dego soqtetboqnab. Di kiyaaq? E Qotei aqa Ŋiri deqa. Tamo nanŋi ijo ñam soqtosaieqnub qaji nanŋi ijo Abu e qarinqbej qaji aqa ñam dego soqtosaieqnub.

²⁴“Ninggi quiye. E bole merngwai. Tamo a ijo anjam qusim ijo Abu e qarinqbej qaji a qa aqa areqalo singilatqas di a ŋambile gaigai sqas. Deqa e aqa une qa a pegiyqasai. A moio gam uratqo deqa a olo ŋambile unu.

²⁵“Ninggi quiye. E bole merngwai. Bati bei brantqas agi brantqo. Deqa tamo ungasari moreŋo qaji nanŋi ijo kakoro qusib dena nanŋi ŋambile oqab. Di kiyaaq? E Qotei aqa Ŋiri deqa. ²⁶Ijo Abu a segi ŋambile qa utru. E aqa Ŋiri. A na e singila ebej deqa e dego ŋambile qa utru. ²⁷E Tamo Anŋro. Deqa ijo Abu na e ñam ebej. Ñam dena e na tamo ungasari nango kumbra qa peginjraqai. ²⁸Ninggi ijo anjam di qusib deqa are koba qalaib. Bati bei brantimqa tamo ungasari kalil subq di unub qaji nanŋi ijo kakoro quqwab. ²⁹Qusib olo sub uratosib tigelqab. Tamo ungasari kumbra bole bole yoqneb qaji nanŋi tigelosibqa ŋambile sqab. Tamo ungasari kumbra uge uge yoqneb qaji nanŋi tigelabqa e na nango kumbra uge deqa nanŋi peginjrsiy nanŋi padaltjraqai.”

Ŋŋi qudei na Yesus aqa ñam ubteqnub

³⁰Yesus a degsi marsiqa olo marej, “E ijo segi areqalo na wau bei yqa keresai. Ijo Abu na e anjam merbeqnaq dauryoqnsim tamo ungasari nanŋi peginjreqnum. E kumbra tintiŋ na nanŋi peginjreqnum. Di kiyaaq? E ijo segi areqalo dauryosaieqnum. Ijo Abu e qarinqbej qaji aqa areqalo dauryeqnum.

³¹“E segi na ijo wau ti ijo kumbra ti ubtsiy marqai di tamo nanŋi ijo anjam qusib bole qa maraib. ³²Ariya tamo bei unu agi Qotei. A na dego

ijo wau ti ijo kumbra ti ubtsiq mareqnu. E qalieonum, anjam a mareqnu qaji di anjam bole.

33-34 “Mandam tamo bei aqa anjam na ijo anjam singilatqajqa e deqa are qalosaieqnum. Ariya e qalieonum, ningi nami tamo qudei qarinqnab nangi Jon aqaq gilnabqa Jon na nangi anjam minjroqnej. Ariya ningi Jon aqa anjam qa are qaliye. Yimqa anjam dena Qotei na ningi oqas. Jon a ijo wau ti ijo kumbra ti ubtsiq maroqnej. Ningi deqa are qaliye. Di kiyaqa? Jon a anjam bole ubtsiq maroqnej deqa. 35 Jon a lam pulon bul sosisqa tamo nangi suwanjroqnej. Yeqnaqa ningi aqa suwanjoq di sokiñalayoqnsib deqa areboleboleingqnej.

36 “Ariya anjam e palonteqnum qaji dena Jon tulan bunyejunu. Wau kalil ijo Abu na e yosiy kobotqajqa ebej qaji wau dena Jon aqa wau tulan bunyejunu. E wau di yeqnum deqa tamo ungasari nangi unoqnsib endegsi poinjreqnu, ijo Abu na e qarinqbonaq bem. 37 Ijo Abu e qarinqbej qaji a segi e qa anjam mareqnu. Ariya ningi aqa kakoro nami quosaioqneb. Aqa ulatamu dego ningi nami unosaioqneb. 38 Qotei aqa anjam dego nungo are miligiq di sosai. Di kiyaqa? Tamo Qotei na qarinyonaq mandamq aiej qaji aqa anjam ningi nungo areqaloq di singilatosaeqnum.

39 “Ningi are qaleqnum, Qotei aqa anjam nengrenq di so qaji dena ningi nambile gaigai sqab. Ningi deqsib are qaloqnsib deqa ningi Qotei aqa anjam di gaigai sisiyoqnsib peleiyeqnum. Ariya anjam di e qa mareqnu. 40 Ariya ningi nambile oqa marsib e qa bqajqa urateqnum.

41 “E mandam tamo nangq dena ñam koba oqajqa e deqa are qalsim anjam endi marosaieqnum. 42 Ariya e ningi qa qalieonum. Nungo are miligiq dia ningi Qotei qalaqalaiyosaieqnum. 43 E ijo Abu aqa ñam na bonamqa ningi ijo anjam osai. Tamo bei aqa segi ñam na bqas di ningi aqa anjam oqujatqab. 44 Ningi nungo segi was nangq dena ñam koba oqajqa are qaleqnum. Ariya Qotei a segi qujai unu. Ningi aqaq dena ñam koba oqajqa are qalosaieqnum. Ningi kumbra degyeqnum deqa ningi kiersib e qa nungo areqalo singilatqab? Di keresai.

45 “E ijo Abu aqa namgalaq dia nungo une qa pegingwai edegaib. Nungo une qa pegingwajqa tamo qujai agi Moses. Ningi are qaleqnum, Moses a na ningi aqaryaingwas. Di sai. 46 Ningi Moses aqa anjam nungo areqaloq di singilatonub qamu ijo anjam dego nungo areqaloq di singilatonub qamu. Di kiyaqa? Moses a e qa anjam nengrenyej deqa. 47 Ariya ningi Moses aqa anjam nami nengrenyej qaji di nungo areqaloq di singilatosaeqnum. Deqa ningi kiersib ijo anjam dego nungo areqaloq di singilatqab? Di keresai.”

Yesus a na tamo 5,000 nangi ingi anainjrej

6 ¹Bati bei Yesus a Galili ya agu taqal beiq gilej. Ya agu di aqa ñam bei Taiberias ya agu. ²Nami Yesus a Qotei aqa manwa gargekoba

babteqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi unoqneb. Agi a na tamo ma ti soqneb qaji nangi boletnjreqnaqa tamo ungasari nangi unoqneb. Deqa Yesus a ya agu taqal beiq gileqnaqa nangi a dauryosib giloqneb. ³Onaqa bati di Yesus a na aqa angro nangi joqsiqa koba na manaq oqsibqa mana goge dia awesoqneb. ⁴Bati deqa Juda nango yori bati koba bei jojomej. Qotei a nami Israel nangi Isip sawaq dia padalqa laqnaqba elenjosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa bati jojomej. ⁵Onaqa Yesus a nam atsiqa tamo ungasari tulan gargekoba a dauryosib aqa areq beqnaqba unjrsiqa aqa angro bei Filip nenemyej, “Iga qabe na ingi awaiyosim tamo ungasari kalil di anainjronam kereqas?” ⁶Filip aqa areqalo kie Yesus kamba minjim a quqwajqa deqa laja nenemyej. Kumbra kie a segi yqajqa di a nami qalieej.

⁷Onaqa Filip na kamba Yesus minjej, “Iga 200 kina osim dena ingi awaiyosim ingi kiñala kiñala anainjrqom di kereqasai.” ⁸Ariya Saimon Pita aqa was Andru di Yesus aqa angro bei a na Yesus minjej, ⁹“Angro wala bei unu. A bem 5-pela qe kiñilala aiyel ojejunu. Di dego tamo ungasari gargekoba endi anainjrqom di tulan kereqasai.” ¹⁰Onaqa Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Ningi na tamo ungasari minjribqa kalil mandamq di awoeleñebe.” Sawa dia ñiñ koba soqnej. Deqa Yesus aqa angro nangi na tamo ungasari minjrnabqa kalil ñiñq di awoeleñeb. Tamo awoeleñeb qaji sisiyeb 5,000.

¹¹Awoonabqa Yesus na bem ti qe ti di osiqa Qotei pailyosiqa tamo ungasari awoeleñeb qaji nangi jeisi anainjreqnaq uyoqneb. Uynab kalil menetnjrej. ¹²Nangi menetnjrnaqa Yesus na aqa angro nangi minjrej, “Ningi ingi oto kalil koroiyiye. Oto bei urataib.” ¹³Degsi minjrnaga nangi bem 5-pela aqa oto kalil tamo ungasari nangi urateleñeb qaji di koroiyosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqeleñej.

¹⁴Tamo ungasari kalil nangi Yesus aqa manwa di unsib deqa maroqneb, “Bole, Qotei aqa medabu o tamo nami Qotei na qarinyim bqajqa marej qaji agi a di.” ¹⁵Onaqa Yesus a nango anjam di qusiqa endegsi qalieej, tamo ungasari kalil nangi bosib a ojsib a nango Mandor Koba sqajqa minjqab. Yesus a degsi qalieosiqa nangi a mandor koba ataib deqa a sawa di uratosiqa a segi manaq oqsik di soqnej.

Yesus a ya bangaq na walwelej

¹⁶Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa angro nangi alile aieb. ¹⁷Aisib qobun bei gogetosib qobun suweiyosib gileb. Nangi mareb, “Iga ya agu taqal beiq gilsim Kaperneam qureq di tiryqom.” Nangi degsib marsib gileb. Qoloonaga Yesus a nangog bosaisoqnej. ¹⁸Nangi ya agu ambleq di gileqnaqba jagwa koba tigelosiq ya korkortosiqa nangi pulutnjrej. ¹⁹Nangi 5-pela o 6-pela kilomita oyoosib gileqnaqba Yesus a ya bangaq na walwelosiq nangi daurnjrsiq gilej. Gilsiq qobun jojomyonaga nam

ateb a ya banqaq na walwelosiq beqnaqa unsib ulakobaeb. ²⁰Deqa Yesus na minjrej, “Endi e beqnum. Ulaaib.” ²¹Degsi minjrnaqa nangi areboleboleinjrnaqa a metonab qobun gogetej. Onaqa qobun a ururosiaq sawa nangi gilqajqa gilteb qaji di tiryej.

Tamo ungasari nangi Yesus qa namoqneb

²²Nebeonaqa tamo ungasari qudei nangi ya agu taqal beiq di soqneb. Nangi qalie, ya bilaq qobun qujai segi dia tiryosiq soqnej. Qobun bei dia sosai. Yesus aqa angro nangi segi qobun di gogetosib gileb. Yesus a nangi koba na qobun di gogetosai. ²³Ariya qobun qudei Taiberias qure uratosib bosib sawa Tamo Koba Yesus a nami Qotei pailyosiq tamo ungasari nangi ingi anainjrnaq uyebe qaji sawa di jojom di tiryebe. ²⁴Onaqa tamo ungasari nangi uneb, Yesus a di sosai. Aqa angro nangi dego di sosai. Deqa nangi qobun di gogetelejosib gilsib Kaperneam qureq dia Yesus qa namoqneb.

Yesus a segi nambile qa ingi uyo bole

²⁵Osib nangi ya agu taqal beiq dia Yesus itosib nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, ni bati gembu endeq bem?” ²⁶Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Ningi ijo singila unsib e qa poingwo deqa ningi e qa namosai. E ningi bem anaingonam uynab menetngej utru deqa ningi e qa namoqneb. ²⁷Jejamu qa ingi a koboqas. Ningi ingi deqa wauaib. Ingi gaigai sqas qaji deqa ningi wauoiye. Ingi dena ningi nambile gaigai sqab. Nambile gaigai sqajqa ingi di e Tamo Angro na ningi anaingwai. Ijo Abu Qotei na e giltbej deqa e na ingi di anaingwai.”

²⁸Onaqa nangi na kamba Yesus nenemyeb, “Iga wau kie yonamqa Qotei a marqas, ‘Di ijo wau bole agide?’” ²⁹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa wau agi merngwai. Ningi tamo Qotei na qarinyej qaji a qa nungo areqalo singilatiye. Tamo di agi e segi.”

³⁰⁻³¹Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusibqa olo nenemyeb, “Ni Qotei aqa manwa kie babt看 igu unsim ni qa gago areqalo singilatqom? Nami gago moma nangi wadau sawaq di sosib lan qure qa bem uyoqneb. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘A na lan qure qa bem tamo ungasari nangi anainjreqnaq uyoqneb.’ Degsib nengrenyeb. Ariya ni wau kie yim igu unsim ni qa poigim gago areqalo ni qa singilatqom?” ³²Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Moses a na lan qure qa bem di ningi anaingosaiognej. Ijo Abu a segi na lan qure qa bem bole ningi anaingeqnu. ³³Bem bole Qotei na ningi engeqnu qaji di lan qureq dena mandamq aisiq tamo ungasari mandamq endi unub qaji nangi nambile enjreqnu.” ³⁴Onaqa nangi na Yesus minjeb, “O Tamo Koba, bati gaigai ingi di anaigoqne.” ³⁵Onaqa Yesus na minjrej, “E segi nambile qa bem bole. Deqa tamo bei a ijoq bqas

di a bunu mamyqasai. Tamo bei a e qa aqa areqalo singilatqas di a bunu ya qaryqasai dego.

³⁶“E nĩngi merngonum, nĩngi gaigai nũngo ñamdamu na e nubeqnub. Ariya nĩngi e qa nũngo areqalo singilatosaieqnub. ³⁷Tamo ungasari kalil Qotei na e ebej qaji nangi ijoq boqnqab. Tamo ijoq bqas qaji di e na olo wiyqa keresai bolesai. ³⁸E ijo segi areqalo dauryqajqa e deqa lañ qure uratosim mandamq aiosai. Abu e qarĩnbej qaji aqa areqalo dauryqajqa deqa e lañ qure uratosim mandamq aiem. ³⁹Abu e qarĩnbej qaji aqa areqalo endegsi unu. Tamo ungasari kalil a na ebej qaji bei e na uratit padalqasai. E na nangi kalil diño bati qa olo subq na tigeltñjrqi. ⁴⁰Ijo Abu aqa areqalo endegsi unu. Tamo kalil e Qotei aqa ñiri nubsib e qa nañgo areqalo singilatqab qaji nangi ñambile gaigai sqab. Diño bati qa e na nangi olo subq na tigeltñjrqi.”

⁴¹Onaqa Juda tamo kokba nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nangi a qa ugeosib a qa yomuoqneb. Di kiyqa? A marej, “E segi bem bole lañ qure uratosim mandamq aiem qaji.” Deqa nangi a qa yomuoqneb. ⁴²Yomuoqnsib maroqneb, “Tamo di Yesus. A Josep aqa ñiri. Aqa ai wo abu wo nangi qa iga qalie. A kiyqa marqo, ‘E lañ qure uratosim mandamq aiem?’”

⁴³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nĩngi segi segi anjam koba e qa maroqnaib. ⁴⁴Ijo Abu na e qarĩnbonaq mandamq aiem. Tamo bei aqa segi areqalo na ijoq bqa keresai. Ijo Abu na are bulyetim ijoq bqas. Yim diño bati qa e na olo subq na tigeltqi. ⁴⁵Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi nami anjam endegsib nengrenyeb unu, ‘Qotei a na tamo ungasari kalil nangi aqa kumbra osornjroqnm nangi a qa qalieoqnqab.’ Deqa tamo ungasari kalil ijo Abu aqa anjam quoqnsib a qa qalieeqnub qaji nangi ijoq beqnub.

⁴⁶“Tamo bei a ijo Abu aqa ulatamu unosai bolesai. E segi qujai ijo Abu aqa ulatamu unem. Agi e nami Qotei ombla sosim dena bem. ⁴⁷Nĩngi quiye. E bole merngwai. Tamo a e qa aqa areqalo singilatqas di a ñambile gaigai sqas. ⁴⁸E segi ñambile qa bem uyo bole. ⁴⁹Nami nũngo moma nangi wadau sawaq di sosibqa lañ qure qa bem uyoqneb. Ariya bunuqna nangi kalil moreñekriteb. ⁵⁰Ariya e segi qujai bem bole lañ qure uratosim mandamq aiem qaji. Tamo ungasari nangi bem di uyqab di nangi moreñqasai. ⁵¹E segi ñambile qa bem bole lañ qure uratosim mandamq aiem qaji. Tamo bei a bem di uyqas di a ñambile gaigai sqas. Bem di agi ijo segi jejamu. E na tamo ungasari mandamq endi unub qaji nangi ijo segi jejamu nangi anainjrit uyqab. Uysib nangi ñambile sqab.”

⁵²Onaqa Juda nangi Yesus aqa anjam di qusib segi segi ñirinosis maroqneb, “Tamo di a kiersimqa aqa segi jejamu iga anaigim uyqom?”

⁵³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nĩngi quiye. E bole merngwai. E Tamo Angro. Deqa nĩngi ijo jejamu ti ijo leñ ti uyqasai di nĩngi ñambile gaigai sqasai.

⁵⁴Tamo nangi ijo jejamu ti ijo len ti uyqab di nangi nambile gaigai sqab. Deqa diyo bati qa e na nangi olo subq na tigeltjnrqai. ⁵⁵Di kiyaga? Ijo jejamu di ingi uyo bole. Ijo len di ya uyo bole. ⁵⁶Tamo nangi ijo jejamu ti ijo len ti uyqab di nangi e ombla sqab. E nangi ombla sqai. ⁵⁷Ijo Abu nambile unu qaji a na e qarinjbej deqa aqa singila na e segi dego nambile unum. Dego kere tamo nangi ijo jejamu ti ijo len ti uyqab di nangi dego ijo singila na nambile sqab. ⁵⁸E segi bem bole lan qure uratosim mandamq aiem qaji. Nami nungo moma nangi lan qure qa bem uyoqneb. Ariya bunuqna nangi kalil morenkekriteb. E segi bem uyo bole. Deqa tamo nangi bem bole di uyqab di nangi morenqasai. Nangi nambile gaigai sqab.” ⁵⁹Yesus a Kaperneam qureq Juda nango Qotei tal miligiq dia sosisa Qotei aqa anjam di palontsiq tamo ungasari nangi minjroqnej.

Yesus a segi nambile gaigai sqajqa anjam utru

⁶⁰Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa anjam di qusibqa nangi segi segi gargekoba endegsib maroqneb, “Anjam di gulube koba. Tamo yai a anjam di poiyya kere?” ⁶¹Degsib maroqnsib Yesus qa yomueqnaqqa aqa are miligiq di qalieosiq minjrej, “Ijo anjam dena nungo areqalo ugetetngwo e? ⁶²Qure e Tamo Angro nami soqnem qaji deq olo oqitqa ningi e nubsibqa kiersib are qalqab? ⁶³Qotei aqa Mondor a segi na tamo ungasari nangi nambile enjreqnu. Nungo segi jejamu na ningi aqaryainjwa keresai. Ijo anjam kalil e na merjgeqnum qaji di Mondor aqa anjam. Anjam dena ningi nambile oqab. ⁶⁴Ariya ningi qudei e qa nungo areqalo singilatosaieqneb.” Yesus a nangi degsi minjrej. Di kiyaga? Aqa angro yai nangi a qa nango areqalo singilatqasai di a nami qalieej. Tamo yai na Yesus ojsim jeu tamo nango banq di atqas qaji di dego a nami qalieej. ⁶⁵Osiqa minjrej, “Tamo nangi di e qa nango areqalo singilatosaieqneb. Utru deqa e ningi merjgonum, ‘Qotei na tamo bei singila yqasai di a ijoq bqa keresai.’”

⁶⁶Yesus a anjam degsi marnaqa aqa angro gargekoba nangi a dauryqa uratosib jaraieb. ⁶⁷Onaqa Yesus a na aqa angro 12-pela nangi minjrej, “Ningi dego e uratbosib jaraiqab e?”

⁶⁸Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, iga ni uratmosim tamo yai aqaq gilqom? Ni segi qujai nambile gaigai sqajqa anjam mergeqnum. ⁶⁹Iga ni qa gago areqalo singilatosisim endegsi qalieonum, Qotei aqa segi Tamo Bole a na nami giltej qaji agi ni qujai.”

⁷⁰Onaqa Yesus na minjrej, “E segi na ijo angro 12-pela ningi giltngem. Ariya nungo ambleq di ijo angro bei a mondor uge ti unu.” ⁷¹Yesus a Saimon Iskariot aqa njiri Judas qa degsi marej. Yesus aqa angro 12-pela nangi deqaji bei agi Judas. A na bunuqna Yesus ojsim jeu tamo nango banq di atqas qaji.

Yesus a yori bati unqa marsiq Jerusalem gilej

7 ¹Bati bei Yesus a Galili sawaq dia laqnej. A Judia sawaq dia laqajqa uratej. Di kiyaga? Juda tamo kokba nangi a qalib moiqaqqa

maroqneb deqa. ²Ariya Juda nanjo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa utru agi marqai. Juda nango moma nanji nami jagwa oqajqa tal gereiyelenosib osi laqneb deqa are qalqajqa bati. ³Deqa Yesus aqa aube nanji na minjeb, “Ni Galili sawa endi saim. Ni sawa endi uratosim Judia sawaq gile. Gilsim dia ino manwa babtoqnimqa ino angro nanji unoqnqab. ⁴Tamo bei na aqa kumbra babtqa osimqa a uliosim yqasai. Deqa ni ino manwa boleq na yqa marsimqa ni tamo ungasari kalil nango namgalaq di tigelosim yoqne.” ⁵Yesus aqa aube nanji a qa nanjo areqalo singilatosai deqa nanji degsib misilin anjam minjeb. ⁶Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo bati kereosaiunu. Ariya bati kalil di nunjo bati. ⁷Tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanji ningi jeutngwa keresai. Ariya nanji gaigai e jeutbeqnub. Di kiyaga? E nango kumbra uge uge babetnjreqnum deqa. ⁸Ningi Jerusalem gilsib yori bati di uniye. E gilqa keresai. Di kiyaga? Ijo bati kereosaiunu.” ⁹Degsi minjrsiqa a Galili sawaq di soqnej.

¹⁰Ariya aqa aube nanji yori bati di unqajqa glnabqa a dego gilej. A boleq na gilosai. A loumosiq gilej. Yim tamo nanji a unaib deqa. ¹¹Ariya yori bati di brantonaqa Juda tamo kokba nanji Jerusalem dia Yesus qa namoqneb. Namosisib maroqneb, “Yesus a qabi unu?” ¹²Onaqa tamo ungasari nanji segi segi anjam gargakoba laja laja Yesus qa maroqneb. Qudei nanji mareb, “Yesus a tamo bolequja.” Qudei nanji mareb, “Sai. A na tamo ungasari nanji gisa gisanjreqnu.” ¹³Nanji degsib maroqneb. Ariya nanji Juda tamo kokba nanji ulainjrsib deqa nanji a qa boleq na anjam marosaioqneb.

¹⁴Ariya yori bati gilsiq ambleqyonaqa Yesus a segi brantosiq atra tal miligiq gilsiq dia tamo ungasari nanji Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ¹⁵Onaqa Juda tamo kokba nanji Yesus aqa anjam di qusibqa nanji are koba qaloqnsib segi segi maroqneb, “Yesus a powo kobaquja di qabe na osiq anjam mareqnu? A nami skul beiq gilosai.” ¹⁶Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam e mareqnum qaji endi ijo anjam sai. Anjam endi ijo Abu e qarinqbej qaji aqa anjam. ¹⁷Tamo bei a Qotei aqa areqalo dauryqajqa are soqnmqa anjam e mareqnum qaji endi aqa utru a geregere poiyyas. Osim qalieqas, ijo anjam endi Qotei aqaq dena bej. E ijo segi areqalo na marosaieqnum. A degsim qalieqas. ¹⁸Tamo bei aqa segi areqalo na anjam marqas di a aqa segi nam soqtqa osim deqa anjam marqas. Ariya Qotei agi e qarinqbej qaji aqa nam e soqtqa osim deqa anjam mareqnum. Deqa e tamo bole. E gisanj tamo sai.

¹⁹“Nami Moses na ningi dal anjam engej. Ariya nunjo ambleq di tamo bei a dal anjam di dauryosaieqnu. Kiyaga ningi e lubsib moiottba mareqnub?” ²⁰Onaqa tamo ungasari nanji na kamba Yesus minjeb, “Mondor uge inoq di unu. Yai nanji na ni lumsib moiottmqa mareqnub?” ²¹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E manwa qujai babtonamqa ningi kalil

are koba qaleq nub. ²² Ariya ningi are qaliye. Moses a na ningi muluŋ engej. Onaqa ningi yori bati qa nungo angro nangi muluŋ breinjre q nub. Bole, Moses a muluŋ qa utru sai. Nungo moma nangi muluŋ qa utru. ²³ Ningi Moses aqa dal anjam geregere dauryqa oqnsib deqa ningi yori bati qa nungo angro nangi muluŋ breinjre q nub. Ariya e yori bati qa tamo qujai aqa jejamu boletonumqa ningi unsibqa kiyaqa e qa ŋirijonub? ²⁴ Laja ŋamdamu na ingi ingi tenemtoqnaib. Kumbra bole na ingi ingi kalil tenemtoqniye.”

Tamo ungasari nangi qalieqajqa, Yesus a tamo yai

²⁵ Ariya bati deqa tamo ungasari qudei Jerusalem di soqneb qaji nangi Yesus aqa kumbra di unsibqa nangi segi segi endegsib maroqneb, “Yesus a kio Juda tamo kokba nangi na qalib moi qajqa mareq nub? ²⁶ Ningi uniye. A boleq na anjam mareqnaqa nangi a anjam bei minjosaieq nub. Nangi qalieonub kio, tamo di a Kristus? ²⁷ Kristus aqa qure utru di tamo bei a qaliesai. Ariya tamo endi aqa qure utru di iga qalie bole.”

²⁸ Onaqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa a na tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Osiqa lelenosiq endegsi minjrej, “Ningi are qalonub, ningi e qa qalie. E qabe na bem di ningi qalie e? Ariya e ijo segi areqalo na bosai. Ijo Abu na e qariŋbonaq bem. Ijo Abu a segi kumbra bole qa utru. Ariya ningi a qa qaliesai. ²⁹ E a qa bole qalie. E a ombla sonamqa dena e qariŋbonaq agi bem.”

³⁰ Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nangi a ojsib tonto talq di waiyqa mareb. Ariya a ojqa bati kereosaisoqnej deqa tamo bei na a ojosai. ³¹ Bati deqa tamo ungasari gargekoba nangi Yesus qa nango areqalo singilateb. Osib mareb, “Kristus a bosim Qotei aqa maŋwa gargekoba tamo endena babteqnu qaji di bunyqa keresai.”

Farisi nangi na qaja tamo nangi Yesus ojqa qariŋnjreb

³² Tamo ungasari nangi anjam degsib Yesus qa mareqnab Farisi nangi qusibqa atra tamo kokba nangi ti koroosib qaja tamo qudei nangi qariŋnjrnabqa Yesus ojqa gileb. ³³ Deqa Yesus a endegsi marej, “E ningi koba na sokiŋalaysiy ijo Abu e qariŋbej qaji aqaq olo oqwai. ³⁴ Oqitqa ningi e qa ŋamqab e nubqasai. Qure e sqai qaji di ningi oqwa keresai.” ³⁵ Onaqa Juda nangi segi segi maroqneb, “Yesus a qabitimqa iga a unqasai? A Grik nango sawaq gilqas kio? Gilsim dia Juda tamo qudei nangi koba na sosib Grik nangi anjam minjroqnqas kio? ³⁶ A marqo, ‘Ningi e qa ŋamqab e nubqasai. Qure e sqai qaji di ningi oqwa keresai.’ Utru kiyaqa a degsi marqo?”

Yesus a ŋambile gaigai sqajqa ya qa anjam marej

³⁷ Ariya yori bati gilsiq koboqa laqnaqa yori kobaquja brantej. Bati deqa Yesus a tigelosiq lelenosiq marej, “Tamo bei a ya qaryimqa ijoq bosim

ya uyem. ³⁸Tamo bei a e qa aqa areqalo singilatqas di aqa are miligiq na ĩambile gaigai sqajqa ya oqoqnsim ya ani bul polyoqnqas. Nami Qotei aqa anjam degsib nengrenyeb unu.” ³⁹Yesus a ya qa marej di a Qotei aqa Mondor qa sigitosiqa yawo anjam marej. Yesus a laŋ qureq oqsiq ñam koba osaisoqnej deqa Qotei aqa Mondor bosaisoqnej. A bunuqna oqsim Qotei aqa Mondor qariŋyim bamqa tamo nanŋi Yesus qa nango areqalo singilatqab qaji nanŋi Qotei aqa Mondor oqab. Deqa Yesus a yawo anjam degsi marej.

Tamo uŋgasari nanŋi Yesus aqa anjam qusib poaiyeleb

⁴⁰Onaqa tamo uŋgasari qudei nanŋi Yesus aqa anjam di qusib mareb, “Bole, Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja nami Qotei na qariŋyim bqajqa marej qaji agi a endi.” ⁴¹Onaqa tamo qudei nanŋi mareb, “Tamo endi a bole Kristus.” Onaqa tamo qudei nanŋi mareb, “Sai. Kristus a bqas di a Galili sawaq dena bqasai. ⁴²Kristus a Devit aqa leŋ dena ĩambabosim aqa qure utru Betlehem dena bqas. Nami Qotei aqa anjam degsib nengrenyeb unu.” ⁴³Tamo uŋgasari nanŋi degsib Yesus qa anjam tititosib ĩiriŋosib poeleŋeb. ⁴⁴Osib tamo qudei nanŋi Yesus ojqa mareb. Mareb di tamo bei na ojsai.

Juda gate kokba nanŋi Yesus qa nango areqalo singilatosai

⁴⁵Onaqa qaja tamo Farisi nanŋi na qariŋjnrbab Yesus aqaq gileb qaji nanŋi olo puluosib atra tamo kokba ti Farisi ti nangoq ainabqa minjreb, “Niŋgi kiyaqa Yesus ojsib osi bosai?” ⁴⁶Onaqa qaja tamo nanŋi na kamba minjreb, “Iga Yesus aqa anjam quonum di anjam bolequja maroqnaj. Tamo bei nami anjam deqaji marosaiqnej. Deqa iga a ojsai.” ⁴⁷Onaqa Farisi nanŋi na minjreb, “Yesus a na niŋgi dego gisangwo e? ⁴⁸Niŋgi uniye. Juda tamo koba bei Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Farisi tamo bei dego Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Sai bolesai. ⁴⁹Ariya tamo uŋgasari laŋa laŋaj nanŋi dal anjam qaliesai deqa agi Yesus qa nango areqalo singilatonub. Deqa Qotei a na nanŋi qoreinjrım toreı padalqab.” Farisi nanŋi na qaja tamo nanŋi degsib minjreb.

⁵⁰Onaqa Juda gate bei Nikodemus agi nami Yesus aqaq gilsiq anjam minjej qaji a Farisi nango ambleq di tigelosiqa endegsi minjreb, ⁵¹“Gago dal anjam kiersi unu? Iga tamo bei ojsim aqa une laŋa minjqom e? Sai. Gago dal anjam a degsi sosai. Iga mati aqa anjam qusim aqa kumbra geregere qalieqom.” ⁵²Onaqa Farisi nanŋi na kamba minjej, “Ni dego Galili qaji tamo kio? Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di geregere peleıye. Peleıyqam endegsi poımqas, Qotei aqa medabu o qaji tamo bei Galili sawaq dena bqasai.”

Nanŋi na uŋa bei une atej qaji a ojsib Yesus aqa areq osi beb

⁵³Onaqa koro koboonaqa nanŋi kalil jaraıosıbqa nango segi segi talq gıleleŋeb.

8 ¹Ariya Yesus a Oliv manaq oqej. ²Nobqolo ambru a olo tigelosiq a atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa tamo ungasari kalil nanqi aqa areq beqnabqa a di awesosiq Qotei aqa anjam palontosi minjroqnej. ³Ariya uña bei tamo wo une ateqnab tamo qudei nanqi na unsibqa dal anjam qalie tamo nanqi ti Farisi nanqi ti minjrnab nanqi na uña di ojsib osi bosib tamo ungasari nango ñamgalaq di tigelteb. ⁴Osib Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, uña endi tamo bei wo une ateqnab tamo qudei nanqi na unonub. ⁵Ni qalie, Moses a nami dal anjam endegsi nengrenyej, ‘Uña bei a tamo wo une atimqa menin na qalib moiem.’ Deqa ni kiersi marqam?” ⁶Nanqi Yesus laña are qamete. Nanqi endegsib are qaleb, “Iga Yesus laña are qametonam a anjam bei grotimqa qusim a ojgom.” Onaqa Yesus a kamba nanqi anjam bei minjrosai. A mana qamsiq turusiq ban gei na mandamq di nengrenyoqnej.

⁷Onaqa nanqi na olo anjam di Yesus nenemyonabqa a tigelosiq minjrej, “Nunjo ambleq di tamo yai a une saiqoji? A na namo menin osim uña di qalem.” ⁸Osiqa olo turusiq mandamq di nengrenyoqnej. ⁹Onaqa nanqi Yesus aqa anjam di qusibqa nanqi segi segi kalil oqedosib jaraieb. Tamo kokba nanqi namosib jaraionab qudei bunueb. Osib Yesus uratonab a segi di soqnej. Uña di a Yesus aqa ulatamuq di tigelesoqnej.

¹⁰Onaqa Yesus a olo tigelosiq uña di minjej, “Uña, tamo nanqi qabitonub? Tamo bei na ino une qa olo mermosai.” ¹¹Onaqa uña dena Yesus minjej, “Od, Tamo Koba, tamo bei na ijo une qa olo merbosai.” Onaqa Yesus na minjej, “E dego ino une qa mermqasai. Deqa ni gile. Olo une bei ataim.”

Yesus a pulon bul deqa a na tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanqi suwantnjreqnu

¹²Yesus a uña degsi minjnaq gileqnaqa a na tamo ungasari nanqi olo endegsi minjrej, “E mandam endeqa pulon. Tamo a e daurbqas di a ambrunq di walwelqasai. A suwanjoq di walweloqnsim ñambile gaigai sqas.” ¹³Onaqa Farisi nanqi Yesus aqa anjam di qusibqa endegsib minjeb, “Ni ino segi wau qa ti kumbra qa ti anjam mareqnum. Deqa tamo nanqi ino anjam quetmaib.” ¹⁴Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Di bole. E ijo segi kumbra qa anjam mareqnum. Ariya tamo nanqi ijo anjam quetbqa kere. Di kiyaqa? E qabe na bem di e segi qalie bole. E qabitsiy puluosiy olo oqwai di dego e qalie. Ariya e qabe na bem di ningi qaliesai. E qabitsiy puluosiy olo oqwai di dego ningi qaliesai. ¹⁵Ningi laña mandam qa kumbra na tamo nanqi peginjreqnub. E tamo nango kumbra qa peginjrosai eqnum. ¹⁶Ariya e na tamo nango kumbra qa nanqi peginjrqai di tamo nanqi ijo anjam quetbqa kere. Di kiyaqa? E segi na tamo nanqi peginjrosai eqnum. Ijo Abu e qarinqej qaji a ombla na wauoqnsim tamo nanqi peginjreqnum. ¹⁷Nunjo dal anjam bei endegsib nengrenyeb unu,

‘Tamo aiyel nangi anjam qujai marqab di nango anjam bole.’ ¹⁸Deqa e segi na ijo wau qa ti ijo kumbra qa ti anjam mareqnum. Ijo Abu e qarinqbej qaji a dego e ombla na ijo wau qa ti ijo kumbra qa ti anjam mareqnum.”

¹⁹Onaqa Farisi nangi na Yesus nenemyeb, “Ino Abu qabi unu?”

Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi e qa qaliesai deqa ijo Abu qa dego ningi qaliesai. Ningi e qa qalie qamu ningi ijo Abu qa dego qalie qamu.”

²⁰Yesus a atra tal miligiq di sosisqa tamo ungasari nangi anjam degsi minjrej. A silali ato qaji warum jojomq di awesoqnej. Warum dia tamo nangi Qotei atraiyoqnsibqa silali atoqneb. Yesus ojqa bati kereosaisoqnej deqa tamo bei na a ojsai.

Yesus a marej, “Qure e oqwai qaji di ningi oqwa keresai.”

²¹Onaqa Yesus a na olo tamo ungasari nangi endegsi minjrej, “E ningi uratngitqa ningi e qa namqab e nubqasai. Ningi nungo une ti sosibqa morenqab. Qure e oqwai qaji di ningi oqwa keresai.” ²²Onaqa Juda nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nangi segi segi endegsib maroqneb, “Yesus a kiyaga marqo, ‘Qure e oqwai qaji di ningi oqwa keresai’? A na aqa segi jejamu qalim moiqas kio?” ²³Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ningi mandam tamo. E lan goge qaji tamo. Ningi mandam endeqaji tamo. E mandam endeqaji tamo sai. ²⁴Deqa e ningi merngonum, ningi nungo une ti sosibqa morenqab. E segi qujai Qotei. Ningi deqa nungo areqalo singilatqasai di ningi nungo une ti sosibqa morenqab.”

²⁵Onaqa nangi na Yesus nenemyeb, “Ni tamo yai?” Onaqa Yesus na minjrej, “E nami ijo nam ubtsim merngem. ²⁶E nungo kumbra qa anjam gargekoba merngwajqa ijo areqaloq di unu. Deqa e nungo kumbra qa ningi pegingwai. Ariya ijo Abu e qarinqbej qaji a anjam bole qa utru. Deqa anjam kalil a na merbeqnu qaji di e quoqnsim tamo ungasari mandamq endi unub qaji nangi minjreqnum.” Yesus a na nangi degsi minjrej.

²⁷Nangi qaliesai, Yesus a nangi aqa Abu qa anjam degsi minjrej. ²⁸Deqa a na olo minjrej, “Ningi na e Tamo Angro soqtbosib gaintbibqa bati deqa ningi poingwas, e segi qujai Qotei. Osib qalieqab, e ijo segi areqalo na kumbra bei yosaieqnum. Anjam kalil ijo Abu na merbeqnaq queqnum qaji di segi mareqnum. ²⁹Ijo Abu e qarinqbej qaji a e ombla sosisqa taqbejunu. A na e uratbosaieqnu. Di kiyaga? E gaigai kumbra kalil a tulan areareteqnu qaji di yeqnum.” ³⁰Yesus a anjam degsi marnaqa tamo ungasari nangi qusibqa nangi gargekoba Yesus qa nango areqalo singilateb.

**Tamo ungasari nangi anjam bole qa utru
poinjrim une na nangi ojqa keresai**

³¹Ariya Yesus a na Juda nangi a qa nango areqalo singilateb qaji nangi endegsi minjrej, “Ningi ijo anjam singila na ojqa di ningi ijo angro tintin

sqab. ³²Deqa ningi anjam bole geregere qalieqab. Yimqa anjam bole dena ningi aqaryaingimqa une bei na ningi ojqa keresai.” ³³Onaqa nangi na kamba minjeb, “Iga Abraham aqa moma. Iga nami tamo bei aqa kangal tamo lanaj sosai. Deqa ni kiyaga mergonum, ‘Une bei na ningi ojqa keresai?’”

³⁴Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi quie. E bole merngwai. Tamo kalil une yoqnsib laqub qaji nangi une aqa kangal tamo lanaj bul unub. ³⁵Kangal tamo lanaj nangi laja wau tamo unub. Nangi abu saiqoji. Ariya angro nangi abu ti. Deqa nangi gaigai nango abu ombla na sqab. ³⁶E Qotei aqa Ijiri deqa e Abu ti. Deqa e na ningi aqaryaingitqa une bei na ningi ojqa keresaibolesai.

³⁷“E qalie, ningi Abraham aqa moma unub. Ariya ijo anjam nungo are miligiq di sosai. Utru deqa ningi e lubsib moiottbqa marequb. ³⁸Kumbra kalil ijo Abu na e osorbej qaji agi e na olo ningi saingeqnum. Ariya ningi dego kumbra kalil nungo abu na osoringeqnu qaji di ningi yeqnub.”

³⁹Onaqa Juda nangi Yesus aqa anjam di qusibqa olo kamba minjeb, “Gago abu bole agi Abraham.” Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi Abraham aqa angro qamu kumbra Abraham nami yoqnej qaji di ningi dego yeqnub qamu. ⁴⁰Sai. Qotei aqa anjam bole kalil a na e merbeqnaq queqnum qaji di e ningi olo merngeqnum. Yeqnaqa ningi olo e lubsib moiottbqa marequb. Abraham a nami kumbra deqaji yosaioqnej. ⁴¹Ningi nungo abu aqa kumbra yeqnub.” Onaqa nangi na minjeb, “Gago ai nangi laja laja laosib iga jambabtgosai. Gago Abu qujai agi Qotei.” ⁴²Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a nungo Abu qamu ningi e qalaqalaibonub qamu. Di kiyaga? E Qotei aqag dena bem deqa. E ijo segi areqalo na bosai. Qotei na e qaribonaq bem.

⁴³“Kiyaga ningi ijo anjam endi poingosai? Utru endegsi merngwai. Ningi ijo anjam quqwa keresai deqa. ⁴⁴Ningi nungo abu Satan aqa angro. Ningi nungo abu Satan aqa areqalo dauryqajqa tulan singilaqub. Satan a nami tamo qalo qaji tamo soqnej agi bini unu. A kumbra bole dauryosaieqnu. Di kiyaga? A kumbra bole dauryqajqa torei urateqnu. A anjam marqas di a gisan anjam segi marqas. A gisan anjam qa utru. A gisan tamo. A gisan anjam kalil aqa abu. ⁴⁵Ariya e anjam bole merngeqnum deqa ningi ijo anjam nungo areqaloq di singilatosaequb. ⁴⁶E une yonum ningi degsib are qalequb e? Ningi degsib are qalqab di ningi ijo une batiye. Ariya e anjam bole marqai di ningi kiyaga ijo anjam nungo areqaloq di singilatosaequb? ⁴⁷Qotei aqa angro nangi aqa anjam kalil quequb. Ningi Qotei aqa angro sai deqa ningi aqa anjam quosaiequb.”

Yesus a marej, “Abraham a jambabosaisonaqa e Qotei ombla soqnem.”

⁴⁸Onaqa Juda nangi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Iga bole maronum, ni Samaria qaji tamo. Mondor uge inoq di unu.” ⁴⁹Onaqa

Yesus na kamba minjrej, “Mondor uge ijoq di sosai. E ijo Abu aqa ñam soqteqnum. Ariya ñingi na olo ijo ñam ugetetbeqnu. ⁵⁰E ijo segi ñam soqtqa are qalosaieqnum. Ijo Abu a segi na ijo ñam soqtetbeqnu. Agi a na qujai nungo une qa ñingi pegingwas. ⁵¹Ñingi quiyee. E bole merngwai. Tamo bei na ijo anjam qusim dauryqas di a olo moiqa keresai. Saibolesai.”

⁵²Onaqa Juda ñangi na minjeb, “Endego iga qalieonum, mondor uge inoq di unu. Abraham a moiej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil ñangi dego morejekriteb. Ariya ni maronum, “Tamo bei na ijo anjam qusim dauryqas di a olo moiqa keresai.” ⁵³Ni na gago moma utru Abraham bunyqam kio? A moiej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil ñangi dego morejeb. Deqa ni segi qa kiersi marqam?”

⁵⁴Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E ijo segi ñam soqtonum qamu e laja soqtonum qamu. Ariya ijo Abu na ijo ñam soqtetbeqnu. Agi ñingi a qa mareqnu, ‘A gago Qotei.’ ⁵⁵Ariya ñingi a qa qaliesai. Ariya e segi a qa qalie. E a qa qaliesai degsi marqai di e ñingi bul gisan tamo sqai. E a qa qalieosim deqa agi aqa anjam dauryeqnum.

⁵⁶“Nunگو moma utru Abraham a nami ijo bqajqa bati unqa marsiqa areboleboleiyonaq soqnej. A unsiqa tulan areboleboleiyej.” ⁵⁷Onaqa Juda ñangi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ino wausau 50 osaiunu. Ni Abraham unem e?” ⁵⁸Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ñingi quiyee. E bole merngwai. Abraham a ñambabosaisonaqa e nami Qotei ombla soqnem.”

⁵⁹Onaqa ñangi Yesus aqa anjam di qusibqa ñangi a qa minjin oqetnjrnaqa meniñ elegosib Yesus meniñ na qalsib moiqtqa yonab a loumosiq atra tal uratosiq ulañej.

Tamo bei ñam qandimo ñambabej qaji di Yesus na boletej

9 ¹Yesus a walwelosiq gilsiq gam qalaq dia tamo bei ai miligiq na ñam qandimo ñambabej qaji di awesonaq unej. ²Onaqa Yesus aqa angro ñangi na Yesus nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, yai aqa une na tamo di ai miligiq na ñam qandimo ñambabej? Aqa segi une na kio aqa ai wo abu wo nango une na kio?”

³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo di aqa segi une na sai. Aqa ai wo abu wo nango une na sai dego. Qotei na tamo di boletimqa aqa wau di boleq dimqa tamo ungasari ñangi unsib Qotei aqa ñam soqtqab. Utru deqa tamo di ai miligiq na ñam qandimo ñambabej. ⁴Sawa suwanesoqnimqa ijo Abu e qarinqej qaji aqa wau yoqnqom. Ambruamqa tamo ñangi wauqa keresai. ⁵E mandamq endi sosimqa e mandam endeqa pulonj unum.”

⁶Yesus a ñangi degsi minjrsiqa mandamq di miselosiq aqa misel mandam ti ojnaq jagi bulonaq osiqa tamo di aqa ñamdamuq di atej.

⁷Atsiqa qarinyosiq minjej, “Ni gilsim ya bei ñam Siloam di yal.” “Siloam”

di Hibru anjam. Aqa damu, “Qariŋyqo.” Onaqa tamo di gilsiq yalonaqa ŋam poiyoŋaqa sawa unej. Sawa unsiqa olo puluosi bej. ⁸Bonaqa aqa qure qujai ŋangi ti tamo ŋangi a nami ŋam qandimo sosisqa silali qa ŋilnjqreŋaq unoqneb qaji ŋangi ti a olo unsibqa mareb, “Tamo nami ŋam qandimo sosisqa silali qa ŋilgoqnej qaji agiende kio?” ⁹Onaqa tamo qudei ŋangi mareb, “Od, agi a qujai.” Onaqa tamo qudei ŋangi mareb, “A sai. Tamo endi aqa ulatamu tamo ŋam qandimo aqa ulatamu bul.” Onaqa a segi na minjrej, “Agi e di.”

¹⁰Onaqa tamo ŋŋasari ŋangi na nenemyeb, “Ni ŋamdamu kiersi poimqoqa sawa unonum?” ¹¹Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a na jagi gereiyosiq ijo ŋamdamuq di atsiqa merbqo, ‘Ni gilsim Siloam yaq di yal.’ Degsi merbqoqa e gilsim yalonumqa ŋam poibqoqa sawa unonum.” ¹²Onaqa tamo ŋŋasari ŋangi na olo nenemyeb, “Tamo ni boletmqo qaji a qabi unu?” Onaqa a na minjrej, “A qabitqo kio di e qaliesai.”

¹³Onaqa tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji di tamo ŋŋasari ŋangi na osib Farisi ŋangoq osi gileb. ¹⁴Bati Yesus na jagi gereiyosiq tamo di aqa ŋamdamuq di atnaqa ŋam poiyej di Juda ŋango yori bati qa. ¹⁵Deqa tamo ŋŋasari ŋangi na tamo di osib Farisi ŋangoq osi gilnabqa ŋangi na endegsib nenemyeb, “Ni ŋamdamu kiersi poimqoqa sawa unonum?” Onaqa a na minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a jagi gereiyosiq ijo ŋamdamuq di atqoqa e yalonum ŋam poibqoqa sawa unonum.” ¹⁶Onaqa Farisi qudei ŋangi endegsib mareb, “Iga qalie, Qotei na Yesus qariŋyosai. Di kiyaqa? A yori bati gentqo deqa.” Ariya tamo qudei ŋangi mareb, “Sai. Une tamo a kiersim maŋwa deqaji babtqas?” Farisi ŋangi anjam deqa ŋiri ŋirijosisib poiayeleb.

¹⁷Onaqa tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji di Farisi ŋangi na olo nenemyeb, “Yesus a na ino ŋamdamu boletqo deqa ni a qa kiersi are qalonum?” Onaqa a na minjrej, “E are qalonum, a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

¹⁸Bole, tamo di a nami ŋam qandimo sosisqa olo ŋam poiyej. Ariya Juda tamo kokba ŋangi deqa areqalokobaiyeb. Osib aqa ai wo abu wo ŋangi metnjrnab beb. ¹⁹Bonabqa endegsib nenemnjreb, “Tamo endi nunjo aŋgro e? A bole aqa ai miligiq na ŋam qandimo ŋambabej e? Boleamqa ŋingi mergibqa iga quqwom. A kiersi bini ŋam poiyoqoqa sawa uneqnu?” ²⁰Onaqa aqa ai wo abu wo ŋangi na kamba minjreb, “Di bole, a gago aŋgro. A ai miligiq na ŋam qandimo ŋambabej di iga qalie. ²¹Ariya a kiersi bini ŋam poiyoqoqa sawa uneqnu di iga qaliesai. Tamo yai na aqa ŋamdamu boletqo di dego iga qaliesai. A tamo boleqo. A segi nenemyibqa a segi na marqas.” ²²Aqa ai wo abu wo ŋangi Juda tamo kokba ŋangi ulainjrsib deqa anjam degsib minjreb. Juda tamo kokba ŋangi nami maroqneb, “Tamo bei na marqas, ‘Yesus a bole Kristus,’ degsi marimqa

tamo di iga taqalq waiyonam a bunu olo Qotei tal miligiq gilqasai.”

²³Deqa nan̄gi aiyel Juda tamo kokba nan̄gi ulain̄rsib min̄jreb, “A tamo boleqo. A segi nenemyiye.”

²⁴Onaqa tamo nami ṅam qandimyesoqnej qaji di Juda tamo kokba nan̄gi na olo metonab bonaq min̄jeb, “Ni Qotei aqa ṅam soqtosim anjam bole merge. Iga qalieonum, Yesus a une tamo. Ni degsi merge.” ²⁵Onaqa a na kamba min̄jrej, “A une tamo kio sai kio di e qaliesai. Ariya e nami ṅam qandimo soqnem bini e olo ṅam poibqoqa sawa uneqnum di e qalieonum.”

²⁶Onaqa nan̄gi na olo nenemyeb, “Yesus a ni kiermqo? A kiersi ino ṅamdamu boletqoqa ni sawa uneqnum?” ²⁷Onaqa a na kamba min̄jrej, “E nami merṅgonum ṅingi ijo anjam quetbosai. Kiyaga ololo merṅgit quqwab? Ṽingi dego Yesus aqa ṅṅro sqajqa deqa e nenembeqnum e?”

²⁸Onaqa Farisi nan̄gi na tamo di misilinyosib min̄jeb, “Ni Yesus aqa ṅṅro. Iga Moses aqa ṅṅro. ²⁹Iga qalie, nami Qotei a bole Moses anjam min̄joqnej. Ariya Yesus a qabe na kio bej di iga qaliesai.” ³⁰Onaqa tamo dena kamba min̄jrej, “E nungo anjam di quonum ugeibqo. Yesus a na ijo ṅamdamu boletqoqa e sawa uneqnum. Ariya ṅingi mareqnum, ‘Yesus a qabe na kio bej di iga qaliesai.’ ³¹Iga qalie, tamo nan̄gi une ateqnum qaji nan̄gi Qotei pailyqab di Qotei a nango pail quqwasai. Ariya tamo nan̄gi Qotei qa ulaoqsib aqa areqalo dauryeqnum qaji nan̄gi Qotei pailyqab di Qotei a nango pail quqwas. ³²Tamo ai miligiq na ṅam qandimo ṅambabo qaji di tamo bei na boletonaq iga nami unosaioqnem. ³³Qotei na Yesus qariṅyosai qamu a kumbra bole bei babtqa keresai.”

³⁴Onaqa Farisi nan̄gi na kamba min̄jeb, “Une aqa kumbra inoq di beterejunu. Ni une ti sosimqa ṅambabem agi bini ni degsi unum. Deqa ni Qotei aqa anjam iga mergaim.” Degsib min̄jsib a taqalq waiyosib a olo Qotei tal miligiq gilqajqa saidyeb.

Tamo nan̄gi Yesus qa nango areqalo singilatqasai di nan̄gi tamo ṅam qandimo bul sqab

³⁵Farisi nan̄gi na tamo di taqalq waiyonab Yesus a degsi qusiqa a qa ṅamosiq itosiq min̄jej, “Ni Tamo Ṽṅro qa ino areqalo singilatatum e?”

³⁶Onaqa a na kamba Yesus min̄jej, “O Tamo Koba, Tamo Ṽṅro di yai? Ni merbimqa e qusiy ijo areqalo a qa singilatqai.” ³⁷Onaqa Yesus na min̄jej, “Ni Tamo Ṽṅro itonum agi e. Endego aqo ombla anjam mareqnum.”

³⁸Onaqa a na Yesus min̄jej, “O Tamo Koba, e ni qa ijo areqalo singilatatum.” A degsi Yesus min̄jsiq aqa areq di singa pulutosiqa a biṅiyej.

³⁹Onaqa Yesus a marej, “E tamo unṅasari nango kumbra qa nan̄gi pegin̄rqajqa deqa mandamq aiem. Deqa tamo ṅam qandimo unub qaji nan̄gi olo ṅam poin̄rqas. Tamo ṅamdamu bole ateqnum qaji nan̄gi olo

nam qandimnjrqas.” ⁴⁰Onaqa Farisi qudei Yesus aqa areq di soqneb qaji nangi aqa anjam di qusib nenemyeb, “Iga dego nam qandimgejunu kio?” ⁴¹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninggi nam qandimngejunu qamu ningi une saiqoji unub qamu. Ariya ningi maronub, ‘Iga namdamu bole ateqnum.’ Deqa ningi une ti unub.”

Yesus a kaja nango taqato tamo bole

10 ¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ninggi quie. E bole merngwai. Tamo bei a kaja nango jer miligiq gilqa osimqa siranmeq na gilqa uratosim qalaq na jer prugosim miligiq gilqas di a bajin tamo. ²Tamo a siranmeq na jer miligiq gilqas di a kaja nango mandor bole. ³Deqa siranme taqato tamo na siran waqtetoqnm miligiq giloqnsim aqa segi kaja nango nam metnjroqnm nangi aqa kakoro qusib boqrib joqsim oqedoqnas. ⁴Aqa segi kaja kalil nangi joqsim oqedoqnsim a nangi qa namosim giloqnmqa nangi aqa kakoro qa poinjrqa deqa nangi a dauryoqnaqab. ⁵Tamo lanaj bei na nangi metnjrqas di nangi aqa kakoro qaliesai deqa nangi a dauryqasai. Nangi a uratosib jaraiqab.” ⁶Yesus a na Farisi nangi yawo anjam degsi minjrnaqa nangi qusib utru poinjrosai. ⁷Deqa Yesus a na aqa yawo anjam di aqa damu ubtosiq endegsi minjrej, “Ninggi quie. E bole merngwai. Kaja nango jer miligiq gilqajqa siranme agi e segi. ⁸Tamo kalil e bosaionam nami beb qaji nangi bajin tamo. Ariya kaja nangi nango medabu dauryosai. ⁹E segi siranme. Tamo bei a e qa bosim jer miligiq giloqnas di Qotei na a oqas. Amqa a miligiq gile oqede osim ingi bole uyoqnas.

¹⁰“Bajin tamo nangi ingi bei qa bosaieqnaqab. Nangi kaja bajinosib numqajqa deqa beqnaqab. Ariya e degyqa bosai. E na kaja nangi nambile enjritqa nangi nambile sqajqa e deqa bem. ¹¹E kaja nango Mandor bole. Deqa e na kaja nangi aqaryainjrqa osiy ijo segi nambile uratosiy moiqa. ¹²Tamo lanaj bei a silali qa segi wauqa osimqa a kaja nangi geregere taqatnjrqasai. Tamo di a kaja nango mandor bolesai. Kaja nangi di aqa sai. Deqa baun juwan bamqa unsim kaja nangi uratnjrsim a ulanqas. Amqa baun juwan na kaja qudei numim kalil segisegiosib jaraiqab. ¹³A silali qa segi wauqa osimqa a kaja nangi geregere taqatnjrqasai. Deqa a kaja nangi qa are sosai. Deqa baun juwan bamqa a kaja nangi uratnjrsim ulanqas.

¹⁴“E kaja nango mandor bole. E ijo segi kaja nangi qa qalie. Ijo segi kaja nangi e qa dego qalie. ¹⁵Ijo Abu a e qa qalie. E ijo Abu qa qalie. Dego kere e ijo segi kaja nangi qa qalie. Nangi dego e qa qalie. Deqa e na kaja nangi aqaryainjrqa osiy ijo segi nambile uratosiy moiqa. ¹⁶Ijo kaja qudei dego jer oqeq di unub. Nangi jer miligiq endi sosai. Deqa e nangi dego joqsiy bosiy ijo kaja jer miligiq endi unub qaji nangi ti turtnjrsiy jer qujaiq di breinjrqa. Yim nangi mandor qujaiq di sosib ijo medabu

dauryoqnqab. ¹⁷Ijo Abu na e tulan qalaqalaibeqnu. Di kiyaaq? E ijo segi nambile uratosiy moiqa. Osiy olo subq na tigelqai. ¹⁸Tamo bei na ijo nambile yaibqa keresai. E ijo segi areqalo na ijo nambile uratosiy moiqa. E singila ti unum deqa e na ijo nambile uratqa kere. E singila ti unum deqa e na olo ijo nambile oqa kere. Ijo Abu na nami merbej, 'Ni degye.' Deqa e degyqai."

¹⁹Onaqa Juda nangi Yesus aqa anjam di qusibqa areqalo bei bei osib poelejeb. ²⁰Osib tamo gargekoba nangi endegsib mareb, "Yesus a mondor uge ti unu. Deqa a tulan nanariqo. Nangi kiyaaq aqa anjam queqnub?" ²¹Ariya tamo qudei nangi mareb, "Tamo a mondor uge ti sqas di a anjam bole deqaji marqa keresai. Mondor uge a na tamo nam qandimo boletqa kere e?"

Juda tamo kokba nangi Yesus aqa anjam qa minjij oqetnjrej

²²Nami Juda nanggo moma nangi atra tal siran waqteb. Deqa olo are qalqajqa yori bati Jerusalem dia brantej. Bati di ulili aiqa bati. ²³Onaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiq dena atra tal me nam Solomon dia walweloqnej. ²⁴Walweleqnaqa Juda tamo kokba nangi Yesus aqa areq di koroosib minjeb, "Bati gembub koboamqa ni na ino nam ubtsim geregere mergwam? Ni Kristus boleamqa geregere merge."

²⁵Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E nami nangi merngonum, 'E Kristus.' Merngonumqa nangi quonub ugeingwo. Wau kalil e ijo Abu aqa nam na yeqnum qaji di nangi geregere tenemtoqniye. Tenemtosib endegsi poingwas, 'Bole, Yesus a Kristus.' ²⁶Nangi ijo kaja sai deqa nangi e qa nungo areqalo singilatosaieqnub. ²⁷Ijo kaja nangi ijo medabu queqnub. E nangi qa qalie. Nangi e daurbeqnub. ²⁸E nangi nambile enjritqa nangi nambile gaigai sqab. Deqa nangi padalqasai bolesai. Tamo bei na nangi ijo banq dena yaibqa keresai. ²⁹Ijo Abu a na nangi e ebej. A segi qujai Qotei Koba. A na ingi ingi kalil tulan bunjnjrejunu. Deqa tamo bei na ijo kaja nangi ijo Abu aqa banq dena yaibqa keresai bolesai. ³⁰Aqo ijo Abu wo iga tamo qujai."

³¹Onaqa Juda nangi Yesus aqa anjam di qusibqa nangi a qalib moiqaqqa marsib menij elejeb. ³²Osib Yesus qalqa laqnab endegsi minjrej, "E na nangi Qotei aqa wau bole bole gargekoba osornggoqnem. Nangi wau deqa kiersib are qalsib deqa e lubsib moiqtba menij elejeb?"

³³Onaqa Juda nangi na kamba endegsib minjeb, "Iga ino wau bole bei qa are qalsim ni menij na lumqasai. Ni Qotei misilinyonum deqa lumqom. Agi ni Qotei aqa sawa osim maronum, 'E segi Qotei.' Ni degsi maraim. Ni mandam tamo. Deqa ni lumqom."

³⁴Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Nungo dal anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, 'E nangi merngonum, "Ningi qotei." ' Nungo dal anjam nami degsib nengrenyeb unu. ³⁵Agi nami Qotei a tamo nangi endegsi

minjrej, ‘Ningi qotei.’ Qotei aqa anjam kalil nengrenq di unu qaji di iga olo bulyqa keresai. ³⁶ Ariya ijo Abu a segi na e giltbosiq qarinbonaq mandamq aiem. Deqa e maronum, ‘E Qotei aqa Ijiri.’ E degsi maronumqa ningi kiyqa merbonub, ‘Ni Qotei aqa sawa osim maronum, “E segi Qotei?”’

³⁷ “E ijo Abu aqa wau yosaiotqa ningi ijo anjam quetbaib. ³⁸ Ariya e Qotei aqa wau yeqnum. Deqa ningi ijo anjam quib ugeingim ningi ijo wau uniye. Unsib poingwas, bole, e Qotei aqa Ijiri. Osib dena ningi geregere qalieqab, ijo Abu na e beterbejunu. E na ijo Abu beteryejunum.”

³⁹ Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusib a ojqa yonab a nangi alelnjrsiq ulanej.

⁴⁰ Ulanosiq olo Jordan ya taqal beiq gilej. Gilsiq sawa Jon na nami tamo ungasari nangi yansnjroqnej qaji sawa di soqnej. ⁴¹ Sonaqa tamo ungasari gargekoba nangi aqaq giloqneb. Aqaq giloqnsib segi segi maroqneb, “Bole, Jon a na aqa anjam singilatqa osiq Qotei aqa manwa bei babtosaioqnej. Ariya anjam kalil a na Yesus qa maroqnej qaji di bole.” ⁴² Nangi degsib maroqneb. Deqa Yesus a sawa dia sonaqa tamo ungasari gargekoba nangi a qa nango areqalo singilatoqneb.

Lasarus a makobaiyosiq moiej

11 ¹ Tamo bei aqa ñam Lasarus a maiyej. Lasarus aqa qure utru Betani. Qure di Maria aqa nawi Marta wo nango qure utru.

² Maria agi Tamo Koba Yesus aqa singaq di gorej bilentosiq aqa gate banga na nuntej qaji agi a. Aqa nawi Lasarus a maiyej. ³ Deqa Maria wo Marta wo nangi na tamo qudei qarijnjnab Yesus aqaq gilsib minjeb, “O Tamo Koba, tamo ni tulan qalaqalaiyeqnum qaji a maiyqo.” ⁴ Onaqa Yesus a nango anjam di qusiq minjrej, “Ma di tamo moiqajqa ma sai. Tamo ungasari nangi Qotei aqa singila unsib aqa ñam soqtqajqa deqa a ma di oqo. Gam dena e Qotei aqa Ijiri e dego ñam koba oqai.”

⁵ Yesus a Marta na aqa nawi Maria na Lasarus na nangi qalub tulan qalaqalainjroqnej. ⁶ Lasarus a maiyej anjam di qusiq quosaibulosiq sawa a soqnej qaji dia bati aiyel olo soqnej. ⁷ Osiqa aqa angro nangi minjrej, “Iga olo Judia sawaq aiqom.” ⁸ Onaqa nangi na Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, nami yala Juda nangi meniñ na ni lumqa mareb. Di ni olo deq aiqam e?” ⁹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Señ oqsik qanamqo sawa suwanqo. Deqa tamo nangi sawa unsib walwelqa kere. Mangalqasai. ¹⁰ Ariya sej aisiq qoloqo sawa ambruqo. Deqa tamo nangi walwelqa keresai. Mangalqab.”

¹¹ Yesus a anjam degsi marsiq olo minjrej, “Gago was Lasarus a ñeiejunu. E aisiy dudumyai.” ¹² Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa anjam di qusibqa minjeb, “O Tamo Koba, a ñeiejunu degam aqa ma saiqas.” ¹³ Nangi Lasarus a bole ñeiejunu edegeb. Di sai. A bole moiej.

Yesus a Lasarus aqa moio qa sigitosiqa ñeio qa marej. ¹⁴Deqa a na olo ubtosiqa minjrej, “Lasarus a bole moiqo. ¹⁵Ningi ijo singila unsib e qa nungo areqalo singilatqajqa deqa e aqaq aiosaisonam a moiqo. Deqa e ijo kumbra deqa areboleboleibqo. Ningi tigelab iga Lasarus aqaq aiqom.”

¹⁶Onaqa Tomas aqa ñam bei Didimus a na Yesus aqa angro qudei nangi minjrej, “Unġum. Iga kalil aisim Yesus a ti moiqom.”

**Yesus a marej, “E segi subq na tigelo qa utru.
E segi ñambile gaigai sqajqa utru.”**

¹⁷Onaqa Yesus a nangi ti aisibqa Betani qure jojomyeb. Osib anjam endegsi queb, Lasarus a nami moiej subq ateb. Bati qolqe koboej. ¹⁸Betani qure di Jerusalem qure jojom. 3 kilomita dego. ¹⁹Deqa Juda tamo unġasari gargekoba Betani qureq bosib Marta wo Maria wo nangjo jaja moiej deqa are latetnrqajqa koroosib soqneb.

²⁰Onaqa Marta a anjam endegsi quej, “Yesus a beqnu.” A degsi qusiqa walwelosiqa gamq di turqajqa gilej. Maria a talq di awesoqnej. ²¹Marta a gilsiq Yesus gamq di turosiq minjej, “O Tamo Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiosai qamu. ²²Ariya bini e qalieonum, ni ingi kie qa Qotei pailyqam a na emqas.”

²³Onaqa Yesus na Marta minjej, “Ino jaja a olo subq na tigelqas.” ²⁴Onaqa Marta na kamba minjej, “E qalie, diño batiamqa tamo unġasari kalil nangi subq na tigelabqa ijo jaja dego ombra tigelqab.” ²⁵Onaqa Yesus na minjej, “E segi subq na tigelo qa utru. E segi ñambile sqajqa utru. Tamo a e qa aqa areqalo singilatosim moiqa di unġum. A ñambile sqas. ²⁶Tamo kalil ñambile sosib e qa nangjo areqalo singilateqnub qaji nangi olo bunu moiqaasai. Nangi ñambile gaigai sqab. O Marta, ni ijo anjam di qusim ino areqaloq di singilatonum e?”

²⁷Onaqa Marta na Yesus minjej, “Od, Tamo Koba. E qalieonum, ni Kristus, Qotei aqa Ijiri. Ni qujai Qotei na nami qarinqmonaqa mandamq aiem qaji. Deqa e ni qa ijo areqalo singilatonum.”

Yesus a Lasarus qa are ugeiyonaqa akamej

²⁸Marta a anjam degsi marsiqa olo puluosi aisiq aqa nawi Maria metonaq aqa areq bonaq ombra sasalosibqa minjej, “Qalie Tamo Koba Yesus a bqo. A endi unu. A ni qa marqo.” ²⁹Onaqa Maria a Marta aqa anjam di qusiqa tigeloqujatosiq Yesus unqa gilej. ³⁰Yesus a qure miligiq aiosaisoqnej. A Marta wo gamq di anjam mareb sawaq di soqnej. ³¹Sonaqa Juda tamo unġasari Maria ombra aqa talq dia are latetoqneb qaji nangi Maria a tigeloqujatosiq tal uratosiq gileqnaqa unsib are qaleb, “A Lasarus aqa subq dia akamtqajqa gileqnu.” Nangi degsi are qalsib tigelosib Maria dauryosib gileb.

³²Maria a gilsiq sawa Yesus soqnej qaji di brantosiq Yesus unsiqa aqa areq di singa pulutosiqa minjej, “O Tamo Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiosai qamu.”

³³ Onaqa Yesus a Juda tamo ungasari Maria dauryosib beb qaji nangi Maria ombla akamoqneb di unsiq a nangi qa are ugeiyonaqa nenemnrej, ³⁴ “Ningi Lasarus qabia subq ateb?” Onaqa nangi na minjeb, “O Tamo Koba, ni bosim aqa sub une.” ³⁵ Degsi minjnabqa Yesus a dego akamej. ³⁶ A akamonaqa Juda nangi di unsibqa mareb, “Ningi uniye. Yesus a Lasarus tulan qalaqalaiyoqnej deqa akamqo.” ³⁷ Onaqa Juda tamo qudei nangi Yesus qa yomuosib mareb, “Yesus a nami tamo nam qandimo boletnjroqnej. A kiyaga Lasarus boletosai? Amqa a moiqtasai.”

Yesus a Lasarus subq na tigeltej

³⁸ Onaqa Yesus a nango yomu anjam di qusiqa are gulubeiyonaqa walwelosiq Lasarus aqa subq gilej. Sub di mana miligiq di bogeb. Lasarus nami subq atsib meniñ kobaquja na sub me getenteb. ³⁹ Deqa Yesus na minjrej, “Meniñ kobaquja di taqal atiye.” Onaqa tamo moiej qaji aqa nawu Marta a na Yesus minjrej, “O Tamo Koba, a nami moiej bati qolqe gilqo. Iga meniñ taqal atqom di aqa qusa quleqwas.” ⁴⁰ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E nami mermonum, ni e qa ino areqalo singilatqam di ni Qotei aqa singila unqam.” ⁴¹ Degsi minjnaqa nangi meniñ kobaquja di taqal atnabqa Yesus a lañ goge tarosiqa Qotei endegsi pailiej, “O Abu, ni ijo pail endi quonum deqa e ni qa tulan areboleboleibqo. ⁴² E qalieonum, ni gaigai ijo pail queqnum. Ariya e tamo ungasari ijo areq endia tigelejunub qaji nangi qa are qalsim deqa e ni pailmonum. Amqa nangi qalieqab, ni na e qarinqbonam mandamq aiem.”

⁴³ Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a tulan koba maosiq marej, “O Lasarus, ni subq dena tigelosim au.” ⁴⁴ Degsi marnaqa tamo moiej qaji a subq dena tigelosiq oqedej. Aqa singa ti bañ ti nami gara na dalaeb. Aqa ulatamu dego gara na qoseb. Deqa Yesus na minjrej, “Aqa gara di pambloñyib walwelosim gilem.”

Juda tamo kokba nangi koroosib Yesus qalib moiqtajqa maroqneb

⁴⁵ Bati deqa Juda tamo ungasari Maria aqa talq dia are latetoqneb qaji nangi Yesus aqa singila di unsibqa nango ambleq di tamo gargekoba nangi Yesus qa nango areqalo singilateb. ⁴⁶ Ariya nangi qudei Farisi nangiq gilsib kumbra Yesus yej qaji deqa sainjreb. ⁴⁷ Sainjrnab qusibqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti metnjrnab nango areq bosib koba na koroosib mareb, “Iga kierqom? Yesus a mañwa gargekoba yeleneqnu. ⁴⁸ Iga a uratonam degsi kumbra yoqnqas di tamo ungasari kalil nangi a qa nango areqalo singilatqab. Yim Rom nangi bosib gago atra tal niñaqyosib iga dego kobotgoiqab.”

⁴⁹ Wausau deqa tamo bei aqa nam Kaiafas a Juda nango atra tamo gate soqnej. Deqa a nango ambleq di tigelosiq minjrej, “Ningi tulan nanarionub. Anjam laña laña mareqnub. ⁵⁰ Ningi are qaliye. Tamo qujai a tamo ungasari kalil qa moiqtas di kere. Amqa iga kalil padalqtasai.”

⁵¹Kaiafas aqa segi areqalo na anjam di marosai. A wausau deqa atra tamo gate soqnej deqa a Qotei aqa medabu osiqa anjam di marej. Yesus a Juda nanġi qa moiqa anjam di ubtsiq marej. ⁵²Bole, Yesus a Juda nanġi segi qa moiqaasai. Qotei aqa angro kalil sawa bei beiq di unub qaji nanġi qa ti moiqa. Moisi nanġi kalil koroinjrimqa nanġi aqa segi tamo unġasari sqab. Kaiafas a anjam di ubtsiq marej.

⁵³Ariya bati deqa Juda tamo kokba nanġi Yesus qalib moiqaqqa anjam gereiyiqneq. ⁵⁴Onaqa Yesus a di qalieosiq deqa a Juda nango ambleq di walwelosaiqneq. A segitosiqa qure kiñala bei wadau sawa jojom deq gilsiq aqa angro nanġi koba na dia soqneq. Qure di aqa ñam Efraim.

⁵⁵Onaqa Juda nango yori bati koba jojomej. Qotei a nami Israel nanġi Isip sawaq dia padalqa laqnabqa elejosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa yori bati jojomonaqa Juda tamo unġasari tulañ gargekoba nango qure qureq dena tigelosib yori bati di unqajqa deqa Jerusalem beb. Juda nango kumbra agiende. Yori bati di brantosaisoqnimqa nanġi Jerusalem bosib nango segi jejamu yansosib yori bati tarinqab. Deqa nanġi Jerusalem beb. ⁵⁶Ariya nanġi Jerusalem bosib Yesus qa ñamoqneq. Deqa nanġi atra tal miligiq bosib segi segi maroqneq, “Niñgi kiersib are qalonub? Yesus a yori bati unqajqa Jerusalem bqas kio sai kio?” ⁵⁷Nanġi degsib maroqneq. Di kiyaaq? Atra tamo kokba ti Farisi ti nanġi na tamo unġasari nanġi nami endegsib minjreb, “Tamo bei a Yesus qabi soqnimqa unsim bosim iga mergem. Yim iga Yesus ojsim tonto talq waiyqom.”

Maria a gorenġ quleq tulañ boledamu Yesus aqa singaq di bilentej

12 ¹Ariya Juda nango yori bati koba jojomej. Bati 6-pela amqa brantqas. Deqa Yesus a tigelosiq Betani qureq gilej. Qure di Lasarus agi Yesus na subq na tigeltej qaji aqa qure utru. ²Gilnaqa qure deqaji tamo unġasari nanġi unsibqa areboleboleinjrnqa ingi goieteb. Ariya Marta a ingi suweiyosiq Lasarus wo Yesus wo tamo qudei ti metnjrnaq bosib koba na awoosib ingi uyoqneq. ³Onaqa Maria a gorenġ quleq tulañ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jaliñaq jigsiaq osi bosiqa Yesus aqa singaq di bilentosiq aqa segi gate banga na nuntetej. Onaqa gorenġ aqa quleq na tal keretej. ⁴Onaqa Yesus aqa angro bei aqa ñam Judas Iskariot bunuqna Yesus osim jeu tamo nango banq di atqas qaji a Maria aqa kumbra di unsiqa njirinosiq marej, ⁵“Iga kiyaaq gorenġ di qarinyosai? Osim meniñ silali 300 osim tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanġi aqaryainjrosai?” ⁶Judas a tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanġi qa are qalsiq anjam di marosai. A bajin tamo. A Yesus aqa angro nango silali jugwajqa quñ taqatoqneq. Deqa nanġi quñ miligiq di silali ateqnab a na olo bajinoqneq. A deqa are qalsiq marej.

⁷Onaqa Yesus a Judas aqa anjam di qusiqa minjej, “Uña di uratim a gorenġ di ojeme. Ojesoqnimqa e moiqai. Moitqa nanġi na e subq atqab.

⁸Tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi bati gaigai ningi ti sqab. Ariya e bati gaigai ningi ti sqasai.”

Atra tamo kokba nangi Lasarus dego qalsib moiotqa maroqneb

⁹Ariya Juda tamo ungasari tulan gargekoba nangi qalie, Yesus a Betani qureq bosiq di soqnej. Deqa nangi a unqa beleheb. Nangi Yesus segi unqajqa bosai. Nangi qalie, Yesus a nami Lasarus subq na tigeltej. Deqa nangi a dego unqa beb. ¹⁰Yesus a Lasarus subq na tigeltej deqa atra tamo kokba nangi Lasarus dego qalsib moiotqa maroqneb. ¹¹Di kiyaqa? Juda tamo ungasari tulan gargekoba nangi atra tamo kokba nangi daurnjrqa uratosib Yesus qa nango areqalo singilatosib a dauryeb.

Yesus a mandor koba bul Jerusalem miligiq gilej

¹²Juda tamo ungasari tulan gargekoba nangi yori bati di unqa marsib Jerusalem beleheb. Belejosib Jerusalem dia nreñesonab nebeonaqa nangi endegsib queb, “Yesus a Jerusalem bqas.” ¹³Nangi degsi qusib deqa nangi tuwom banga eleñosib Yesus gamq di turqajqa aieb. Aisib Yesus beqnaqa gamq di turosibqa tulan koba leleñosib endegsib minjeb, “Iga Qotei qa tulan areboleboleigwo. Tamo a bqo endi Tamo Koba Qotei aqa ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulan gereiyeme. A Israel nango Mandor Koba.”

¹⁴Onaqa Yesus a donki osiqa quraq di awoej. Aqa kumbra deqa nami Qotei aqa anjam endegsib nengrenyeb unu, ¹⁵“O Saion tamo ungasari, ningi ulaaib. Ningi uniye. Nungo Mandor Koba a donki bunuj quraq di awoosiq beqnu.” ¹⁶Nami Yesus aqa angro nangi anjam di aqa utru poinjrosai. Ariya bunuqna Qotei na Yesus ñam kobaquja yonaqa nangi Qotei aqa anjam nengrenq di so qaji deqa olo are qalsibqa qalieeb, anjam di Yesus qa nengrenyeb. Osib tamo ungasari nango kumbra deqa olo are qalsib aqa utru poinjrej.

¹⁷Lasarus a moisiq subq di sonaqa tamo ungasari gargekoba nangi Yesus ombla sosib a Lasarus metosiq subq na tigeltonaq uneb. Unsib deqa anjam mare mare laqneb. ¹⁸Mare mare laqnab tamo ungasari tulan gargekoba queleheb. Quelejosib deqa Yesus a donki bunuj quraq di awoosiq Jerusalem beqnaqa nangi a gamq di turqajqa aieleheb. ¹⁹Ainabqa Farisi nangi na unjrsibqa segi segi maroqneb, “Iga Yesus singila na saidyeqnamqa keresaiiqe qnu. Ningi uniye. Tamo ungasari kalil nangi a dauryeqnub.”

Grik tamo qudei nangi Yesus unqajqa Filip minjeb

²⁰Ariya tamo ungasari Qotei louqa marsib yori bati di unqajqa Jerusalem aieleheb qaji nango ambleq di Grik tamo qudei soqneb. ²¹Deqa Grik tamo nangi di Filip aqaq di branteb. Di kiyaqa? Filip a dego Grik

tamo deqa. Filip aqa qure utru Betsaida. Qure di Galili sawaq di unu. Ariya nan̄gi Filip aqaq di brantosib minjeb, “O gago was, iga Yesus unqa bonum.” ²² Onaqa Filip a aisiqa Grik tamo nango anjam mareb qaji di Andru minjej. Minjsiqa Andru ombla gilsib anjam di olo Yesus minjeb. ²³ Minjnab qusiqa nan̄gi kamba minjrej, “E Tamo Angro. Deqa e ñam koba oqajqa bati brantqo. ²⁴ Ningi quie. E bole merngwai. Wit yago breiyibqa mandamq aisim moiqaasai di a laŋa sqas. Ariya moiqa di a olo qoqi oqsim gei gargekoba atelenqas. ²⁵ Dego kere tamo bei na aqa segi ñambile tulaŋ qalaqalaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a mandamq endia aqa segi ñambile qoreiyqas di a ñambile gaigai sqas. ²⁶ Tamo bei a ijo wau yqa osimqa a e daurbem. Yimqa qure e sqai qaji di ijo wau tamo a dego e ombla sqas. Tamo bei a ijo wau yoqnqas di ijo Abu na a ñam kobaquja yqas.”

Nan̄gi na Tamo Angro soqtosib gaintqab

²⁷ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi marej, “Endego e are tulaŋ gulubekobaibqo. Deqa e endegsi Qotei pailyqai kio, ‘O ijo Abu, ni na marimqa gulube e qa bqa laqnu endi e qa baiq?’ Ungum, e degsi Qotei pailyqasai. Gulube aqa bati endi e qa branteme. E deqa mandamq aiem. ²⁸ O ijo Abu, ni na ino ñam tulaŋ kobaqujatime.” Yesus a anjam degsi marnaqa laŋ goge dena anjam endegsi bej, “E ijo ñam agi kobaqujatonom. Deqa olo kobaqujatqai.” ²⁹ Onaqa tamo ungasari Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji nan̄gi anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Kola anjam atqo kio?” Onaqa tamo qudei nan̄gi mareb, “Sai. Laŋ angro bei na Yesus anjam minjqo.”

³⁰ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam ningi quonub qaji di e aqaryaiqbajqa bosai. Di ningi aqaryaiŋwajqa bej. ³¹ Ningi quie. Qotei a tamo ungasari mandamq endi unub qaji nango une qa nan̄gi peginjrqaqqa bati brantqo. Qotei na mandamq endeqa gate koba Satan taqal waiyqajqa bati agi brantqo. ³² E bini mandamq endi unum. Ariya bunuqna jeu tamo nan̄gi na e soqtbosib goge gaintbqab. Yimqa bati deqa e na tamo ungasari kalil nan̄gi metnjritqa nan̄gi e qa bqab.” ³³ Yesus aqa segi moiqaqqa gam di boleq atqa osiqa degsi marej.

³⁴ Onaqa tamo ungasari nan̄gi dena kamba Yesus minjeb, “Kristus a bati gaigai sqas. Nami dal anjam degsi marnab iga quem. Deqa ni kiyaaq maronum, ‘E Tamo Angro soqtbosib gaintbqab?’ Tamo Angro di tamo yai?”

³⁵ Onaqa Yesus na minjrej, “Puloŋ a nungo ambleq di sokiñalaysim ningi olo uratŋwas. Puloŋ a nungo ambleq endi unu. Deqa ningi puloŋ di osib puloŋq na laqniye. Yimqa ambruŋwasai. Tamo ambruq na laqnu qaji a ambruq di sosim qabitqas kio? Di a qalieqasai. ³⁶ Puloŋ a nungo ambleq endi unu. Deqa ningi puloŋ di osib puloŋ qa nungo areqalo singilatiye. Ningi degyqab di ningi puloŋ aqa angro bole sqab.”

Juda tamo gargekoba nangi Yesus qa nango areqalo singilatosai

Yesus a anjam degsi minjrnsiq nangi uratnjrnaq nangi a olo unosai. ³⁷Yesus a Qotei aqa manwa gargekoba nango namgalaq di yoqnej. Yeqnaqa nangi unoqnsib deqa nango areqalo singilatosai. ³⁸Nango kumbra uge dena anjam bei nami Qotei aqa medabu o tamo Aisaia na marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “O Tamo Koba, tamo yai a gago anjam endi qusiqa aqa areqaloq di singilatqo? Tamo yai a Tamo Koba Qotei aqa singila unqo?” Aisaia a nami anjam degsi marej.

³⁹Deqa nangi Yesus qa nango areqalo singilatqa keresai. Utru deqa Aisaia a anjam bei dego endegsi nengrenyej, ⁴⁰“Qotei a nango namdamu getentetnjrej. A nango are miligi dego getentetnjrej. Deqa nangi nango namdamu na Qotei aqa kumbra bei unqa keresai. Nangi nango are miligiq na Qotei aqa anjam dego poinjrqa keresai. Deqa nangi are bulyosib e qa bqa keresai. Deqa e na nangi olo boletnjrqasai.” ⁴¹Aisaia a nami Yesus aqa singila unsiq deqa Yesus qa degsi marej.

⁴²Bole, Juda tamo kokba gargekoba nangi are bulyosib Yesus qa nango areqalo singilateb. Ariya nangi Farisi nangi ulainjrnsib deqa nangi boleq na Yesus aqa nam marosaioqneb. Nangi are qaleb, “Iga boleq na Yesus aqa nam marqom di Farisi nangi na iga Qotei tal miligiq gilqa saidgwab.” ⁴³Nangi degsib are qaleb. Di kiyacaq? Nangi tamo na nango nam soqtqajqa arearetnjroqnej. Nangi Qotei na nango nam soqtqajqa arearetnjroaioqnej.

Anjam Yesus na tamo ungasari nangi palontsiq minjroqnej qaji dena nango une qa nangi peginjrqas

⁴⁴Onaqa Yesus a tulan koba lelenosiq marej, “Tamo bei a e qa aqa areqalo singilatqas di a e qa segi aqa areqalo singilatqasai. Ijo Abu e qarinqej qaji a qa dego aqa areqalo singilatqas. ⁴⁵Tamo bei a e nubqas di a ijo Abu e qarinqej qaji di dego unqas. ⁴⁶E pulon bulosim mandamq aiem. Deqa tamo ungasari kalil e qa nango areqalo singilatqab qaji nangi ambruq di sqasai. ⁴⁷Tamo bei a ijo anjam qusimqa ariya a dauryqasai di e aqa une deqa a pegiyqasai. E na tamo ungasari mandamq endi unub qaji nango une qa peginjrqas bosai. E nangi oqajqa bem. ⁴⁸Ariya tamo bei na e qoreibosim ijo anjam quqwa uratqas di aqa une qa pegiyqajqa tamo unu. Diyo batiamqa anjam e mareqnum qaji dena tamo di aqa une qa pegiyqas. ⁴⁹E ijo segi areqalo na anjam endi marosaieqnum. Ijo Abu e qarinqej qaji a na anjam merbeqnaqa quoqnsim agi mareqnum. ⁵⁰E qalieonum, ijo Abu Qotei aqa anjam di hambile gaigai sqajqa anjam. Deqa anjam kalil e mareqnum qaji endi ijo Abu na e merbeqnaq quoqnsim agi mareqnum.”

Yesus na aqa angro nango singa yansetnjrej

13 ¹Qotei a nami Israel nangi Isip sawaq dia padalqa laqnaqba elenosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa yori bati koba jojomonaqa

Yesus a endegsi qalieej, “E mandam endi so bati koboqo. E moisiy ijo Abu aqaq olo oqwa bati brantqo.” A degsi qalieosiq deqa aqa segi tamo ungasari mandamq di soqneb qaji nangi tulan qalaqalainjroqnsiq gilsiq aqa moiqa bati itej.

²Ariya bilaqtonaqa a na aqa angro nangi joqsiqa koba na awoosib ingi uyoqneb. Ingi uyeq nabqa Satan a Judas Iskariot aqa are miligiq aisiqa Judas na Yesus osim jeu tamo nango banq di atqajqa areqalo di tigeltetej. Judas a Saimon Iskariot aqa njiri. ³Ariya Yesus a qalieej, aqa Abu na ingi ingi kalil aqa banq di atelenej. A Qotei aqaq dena bej olo puluosim Qotei aqaq oqwas di dego qalieej. ⁴Deqa a aqa angro nangi ti ingi uyoqnsibqa a tigelosiq aqa gara olekoba piqtosiq jejamu piyo qaji gara osiq tigej. ⁵Tigsiqa kangal tamo bulosiq tabirq di ya qamsiq aqa angro nango singa yansetnjroqnsiq jejamu piyo qaji gara tigej qaji dena nuntetnjroqnej.

⁶Osiqa Pita aqa singa yansetqa laqnaqa minjej, “O Tamo Koba, ni ijo singa yansetbqam e?” ⁷Onaqa Yesus na kamba minjej, “Kumbra e endego yeqnum endi ni utru poimosaiunu. Bunuqna ni poimqas.” ⁸Onaqa Pita na Yesus saidyosiq minjej, “Ni ijo singa yansqasai. Saibolesai.” Onaqa Yesus na minjej, “E ni yansmqasai di ni e ombla sqa keresai.” ⁹Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni ijo singa segi yansaim. Ijo banq ti gate ti dego yansetbe.” ¹⁰Onaqa Yesus na minjej, “Tamo a yalqo a olo yalqasai. Aqa singa segi yansqas di kere. Dena a torei milalo sqas. Ningi milalo unub. Ariya e ningi kalil qa marosai.” ¹¹Yesus a qalieej, aqa angro bei agi Judas a na Yesus osim jeu tamo nango banq di atqas. Deqa a marej, “Ningi kalil milalo sosai.”

¹²Yesus a nango singa yansetnjrsiq koboonaqa aqa segi gara olekoba olo jigsiqa awoosiq nenemnrej, “Kumbra e endego ningi engonum qaji endi ningi utru poingwo e?” ¹³Ningi e merbeqnub, ‘O Qalie Tamo Koba. O Tamo Koba.’ Ningi e degsib merbeqnub. Di kere merbeqnub. Agi e segi qujai. ¹⁴E nungo Tamo Koba. E nungo Qalie Tamo Koba dego. Ariya e nungo singa yansetngonum. Deqa ningi dego nungo was nango singa yansetnjroqniye. ¹⁵Kumbra e endego ningi engonum qaji endi ningi kamba dego degsib yqajqa deqa kumbra osorngonum. ¹⁶Ningi quie. E bole merngwai. Kangal tamo na aqa tamo koba bunyqa keresai. Tamo a wau bei yqa gilqas qaji a na tamo a qarinyqo qaji di bunyqa keresai. ¹⁷Kumbra e yeqnum qaji endi aqa utru ningi poingwo. Deqa ningi ijo kumbra endi dauryqab di ningi tulan areboleboleingwas.

¹⁸“Ijo anjam endi e ningi kalil qa marosai. E segi na ningi giltngem deqa e ningi qa qalieonum. Ariya anjam bei Qotei aqa nengrenq di unu qaji di aqa damu brantqas. Anjam agiende, ‘Tamo e ombla bem uyqas qaji a na e jeutbqas.’ ¹⁹Kumbra di brantosaisonaqa e nami merngonum. Deqa bunuqna kumbra di brantimqa ningi e qa nungo areqalo singilatosis marqab, ‘Bole, Yesus a segi Qotei bole.’ ²⁰Ningi quie. E bole merngwai.

Tamo bei na tamo bei e qarinyonum qaji a oqas di a e dego oqas. A e oqas di a na ijo Abu e qarinqbej qaji a dego oqas.”

Judas a Yesus osim jeu tamo nango banq di atqas

²¹ Yesus a nangi anjam degsi minjrasiq koboonaka a are tulan gulubekobaiyonaqa marej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Ijo angro bei na e osim jeu tamo nango banq di atqas.” ²² Onaqa Yesus aqa angro nangi segi segi kokoqoqneb. Nangi qaliesai, Yesus a angro yai qa degsi marej. ²³ Yesus aqa angro bei agi Yesus na tulan qalaqalaiyoqnej qaji a Yesus aqa areq di awesoqnej. ²⁴ Deqa Saimon Pita a ban na angro di minjej, “Ni na Yesus nenemyimqa a angro yai qa degsi marqo di mermqas.” ²⁵ Onaqa angro dena Yesus beteryosiq nenemyej, “O Tamo Koba, ni angro yai qa maronum?” ²⁶ Onaqa Yesus na minjej, “Angro e na endego bem osiy quiq di tuqtosiy anaiyqai qaji a na e osim jeu tamo nango banq di atqas.” Degsi minjsiq bem quiq di tuqtosiq Saimon Iskariot aqa njiri Judas anaiyej.

²⁷ Anaiyonaq uynaq Satan a Judas aqa are miligiq ainaqa Yesus na minjej, “Ni kumbra yqam qaji di endego yoqujat.” ²⁸ Yesus a na Judas degsi minjnaqa aqa angro kalil awoelenesoqneb qaji nangi aqa anjam di qusibqa utru poinjrosai. ²⁹ Judas a na nango silali jugwajqa qun taqatoqnej. Deqa nangi are qaleb, Judas a gilsim yori bati aqa ingi ingi awaiyqajqa deqa kio Yesus na degsi minjej. Nangi qudei are qaleb, Judas a gilsim ingi awaiyosim tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi anainjrqaqqa deqa kio Yesus na degsi minjej. ³⁰ Ariya Judas a bem di uysiq warum uratosiq oqedej. Di qolo.

Yesus na dal anjam bunuj aqa angro nangi enjrej

³¹ Judas a oqedonaqa Yesus a endegsi marej, “Bini e Tamo Angro ñam koba oqai. E ñam koba otqa dena Qotei a dego ñam koba oqas. ³² Qotei a ñam koba osimqa a na e dego ñam koba ebqas. A urur ñam koba ebqas. ³³ O ijo angro ningi quiye. E ningi koba na sokiñalaysiy uratngitqa ningi e qa ñamoqnqab. Qure e oqwai qaji di ningi oqwa keresai. Ijo anjam di e nami Juda tamo nangi minjroqnem agi bini ningi dego olo merngonum. ³⁴ Endego e dal anjam bunuj engwai. Dal anjam bunuj agiende. Ningi nungo was nangi qalaqalainjroqniye. E ningi qalaqalaingeqnum dego kere ningi kamba dego nungo was nangi qalaqalainjroqniye. ³⁵ Ningi nungo was nangi qalaqalainjroqnbqa tamo kalil nangi nungo kumbra di unsibqa dena qalieoqnqab, ningi ijo angro bole.”

Yesus na Pita minjej, “Ni marqam, ‘E Yesus qaliesai.’”

³⁶ Onaqa Saimon Pita na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni qabitqam?” Onaqa Yesus na minjej, “Qure e oqwai qaji di ni mati oqwa keresai. Bunuqna ni e daurbosim qure deq bqam.” ³⁷ Onaqa Pita na olo Yesus

nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaga e bini ni daurmqa keresai? Ni marimqa e ni qa ijo ɲambile uratosiy moiƿai.”

³⁸Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni e qa ino ɲambile uratosim moiqa kere e? Ni que. E bole mermƿai. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni maroqalubtqam, ‘E Yesus qaliesai.’”

Yesus a segi qujai tamo ungasari nanɟi Abu Qotei aqaq oqwajqa gam

14 ¹Osiqa Yesus a na aqa anɟro kalil nanɟi olo endegsi minjrej, “Ninɟi are gulubeingaiq. Ninɟi Qotei qa nunɟo areqalo singilateqnub. Ariya ninɟi e qa dego nunɟo areqalo singilatoqniye. ²Lan qureq dia ijo Abu aqa talq di warum gargekoba unub. E oqsiy nunɟo segi segi warum gereiyetɲɟwai. Degsi sosai qamu e anjam endi ninɟi mernɟosai qamu. ³E nunɟo segi segi warum gereiyetɲɟsiy olo bosiy ninɟi joqsiy qure e sqai di ninɟi dego e ombla sqab. ⁴Qure e sqai deq oqwajqa gam di ninɟi qalie.”

⁵Onaqa Tomas na Yesus minjej, “O Tamo Koba, qure ni oqwam qaji di iga qaliesai. Deqa iga kiersim qure deq oqwajqa gam qalieqom?” ⁶Onaqa Yesus na minjej, “E segi gam. E segi anjam bole qa utru. E segi ɲambile qa utru dego. Deqa tamo bei a gam bei na ijo Abu aqaq oqwa keresai. Ijo Abu aqaq oqwajqa gam aɟi e segi qujai. ⁷Ninɟi e qa qalieonub qamu ninɟi ijo Abu qa dego qalieonub qamu. Aɟi endego ninɟi ijo Abu qa qalieosib a unonub.”

⁸Onaqa Filip na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na ino Abu iga osorgimqa di iga qa kereqas.” ⁹Onaqa Yesus na minjej, “O Filip, e bati olekoba ninɟi koba na soqnem. Ni e qa qalieosaiunum e? Tamo a e nubqo di a ijo Abu dego unqo. Deqa ni kiyaga e merbonum, ‘Ni na ino Abu iga osorge’? ¹⁰E ijo Abu beteryejunum a dego e beterbejunu di ni poimosai kio? Anjam e na ninɟi mernɟeqnum qaji endi ijo segi areqalo na marosai. Ijo Abu na e beterbesosiq aqa wau ojeqnu. ¹¹E ijo Abu beteryejunum a dego e beterbejunu. Ninɟi ijo anjam di qusib poingem. Ariya ninɟi qusib ugeingimqa wau kalil e nunɟo ɲamgalaq di yeqnum qaji deqa olo are qalsib dena nunɟo areqalo e qa singilatiye.

¹²“Ninɟi quiy e. E bole mernɟɟwai. Tamo bei a e qa aqa areqalo singilatqas di wau kalil e yeqnum qaji a dego yoqnqas. Osim ijo wau di bunyosim wau tulan kokba yoqnqas. Di kiyaga? E ijo Abu aqaq olo oqwai deqa. ¹³E Qotei aqa ɲiri deqa ninɟi inɟi bei qa osib ijo ñam na Qotei pailyqab di e na inɟi di enɟwai. Yim dena ijo Abu a ñam koba oqas. ¹⁴Ninɟi inɟi bei qa osib ijo ñam na Qotei pailyqab di e na inɟi di enɟwai.”

Yesus na aqa Abu minjim a na aqa Mondor qarinyqas

¹⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ninɟi e qalaqalaibo degosib ijo anjam dauryoqniye. ¹⁶Amqa e na ijo Abu minjitqa a na

Aqaryaingo tamo bei qarinyimqa nungoq bosim singilatngwas. Osim bati gaigai ningi koba na sqas. ¹⁷Aqaryaingo tamo di a anjam bole qa Mondor. Tamo ungasari mandamq endi unub qaji nangi Mondor di oqa keresai. Nangi a unosaieqnub. Nangi a qa qaliesai dego. Ariya ningi a qa qalie. A ningi koba na unub. Bunuqna a bosim nungo are miligiq di sqas.

¹⁸E ningi mandum angro bul uratngwasai. E ningi qa olo bqai. ¹⁹Tamo ungasari mandamq endi unub qaji nangi sokiñalaysibqa e olo nubqasai. Ariya ningi na e olo nubqab. E ñambile unum deqa ningi dego ñambile sqab. ²⁰Sosib bati deqa ningi endegsib qalieqab, e na ijo Abu beteryejunum. Ningi na e beterbejunub. E na ningi beterngejunum. ²¹Ningi quie. Tamo bei a ijo dal anjam qusim dauryoqnqas di a na e tulan qalaqalaiboqnqas. Tamo a e qalaqalaiboqnqas di ijo Abu na kamba a qalaqalaiyoqnqas. E dego a tulan qalaqalaiyoqnqas aqaq di brantoqnsiyqa e segi qa babtoqnqai.”

²²Onaqa Judas bei Judas Iskariot sai a na Yesus endegsi nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaka ni tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangq di brantqa saidosim gago segiq di brantoqnsim ni segi qa babtoqnqam?” ²³Onaqa Yesus na kamba minjej, “Tamo bei na e tulan qalaqalaibqas di a ijo anjam dauryoqnqas. Yimqa ijo Abu na kamba tamo di qalaqalaiyimqa aqo ijo Abu wo aqaq bosim a ombla gaigai sqom. ²⁴Tamo bei a e qalaqalaibqasai di a ijo anjam dauryqasai. Anjam e na ningi merngeqnum qaji endi ijo anjam sai. Anjam endi ijo Abu e qarinqbei qaji aqa anjam.

²⁵“Anjam endi e ningi koba na sosim deqa merngeqnum. ²⁶Bunuqna Aqaryaingo tamo a ningi qa bosim singilatngwas. A Qotei aqa Mondor Bole. Ijo Abu na a qarinyim ijo ñam na bosim anjam kalil ningi merngekritqas. Osim nungo areqalo tigeltetngimqa anjam kalil e nami ningi merngoqnm qaji deqa olo are qalqab.

²⁷“E ningi uratngwa osiyqa nungo are latetngwai. E segi are lawo na unum ningi degsib are lawo na sqajqa deqa e na nungo are latetngwai. Mandam tamo ungasari nangi na degsib nungo are latetngwa keresai. Deqa ningi are gulubeingaiq. Osib ulaaib. ²⁸E ningi endegsim merngonum quonub, ‘E ningi uratngsiy olo ningi qa bqai.’ Ningi e qalaqalaibonub qamu ningi ijo anjam deqa areboleboleingwo qamu. Di kiyaka? E ijo Abu aqaq olo oqwai deqa. Ijo Abu na e tulan bunbejunu. ²⁹E ijo Abu aqaq oqosaisosim anjam endi agi merngonum. Deqa bunuqna e ijo Abu aqaq oqitqa ningi e qa nungo areqalo singilatqab.

³⁰“Mandam endeqa gate koba Satan a beqnu. Deqa e olo anjam olekoba titsiy merngoqnsiy sqasai. Satan a na e gulube bei ebqa keresai. ³¹Ariya ijo areqalo agiende. Tamo ungasari mandamq endi unub qaji nangi endegsib qalieqab, e na ijo Abu tulan qalaqalaiyeqnum deqa aqa anjam kalil a na e merbeqnu qaji di e olo dauryeqnum. Ariya ningi tigelab iga gilqom.”

Yesus a segi wain namtan bole

15 ¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E segi wain namtan bole. Ijo Abu a wain wau qa lanja. ²Ijo dani qudei nangi gei bole atqasai di ijo Abu na nangi gingenjrsim taqal breinjrqas. Ijo dani gei bole atelenejqnu qaji di ijo Abu na gereinjreqnaqa nangi olo gei koba atelenejqnu. ³Ijo anjam e nami merngoqnem qaji dena ningi gereingwo. Deqa ningi tore milalejunub. ⁴Ningi e beterbesoqnbqa e dego ningi beterngesqai. Nam dani a segi sqas di a geitqa keresai. Qoboq di qamesqas di a geitqas. Dego kere ningi e beterbesqasai di ningi gei bole atqa keresai.

⁵“E segi wain namtan bole. Ningi ijo dani bul. Tamo bei a e beterbesqas di e dego a beteryesqai. Yimqa a gei koba atelejoqnqas. Ningi e uratbqab di ningi kumbra bole bei yqa keresai. ⁶Tamo bei a e beterbqasai di a nam dani bul gingenyosib taqal breiyib kangranamqa koroiyosib namyuoq di breiyib yugwas.

⁷“Ningi e beterbesosib ijo anjam nungoq di soqnmqa ningi ingi bei qa osib Qotei pailyqab di a na ingi di engwas. ⁸Ningi nam dani bul sosib gei koba atelejabqa tamo ungasari nangi nungo kumbra di unsibqa ningi qa endegsib marqab, ‘Nangi Yesus aqa angro bole.’ Amqa nungo kumbra dena ijo Abu aqa nam tulan kobaqujaqas. ⁹Ijo Abu na e tulan qalaqalaibeqnu dego kere e na ningi tulan qalaqalaingonem. Deqa ningi gaigai ijo qalaqalaiyo kumbra ti soqniye. ¹⁰Ningi ijo dal anjam kalil dauryoqnqab di ningi ijo qalaqalaiyo kumbra ti sqab. E ijo Abu aqa dal anjam dauryoqnsimqa aqa qalaqalaiyo kumbra ti unum dego kere. ¹¹Ijo areqalo agiende. E segi tulan areboleboleibeqnu ningi dego tulan areboleboleingonem. Utru deqa e na anjam endi ningi merngonum. ¹²Ijo dal anjam agiende. E na ningi qalaqalaingeqnum dego kere ningi na nungo was nangi dego qalaqalainjroqniye. ¹³Tamo bei na aqa kadoi nangi tulan qalaqalainjrsim deqa a na nangi aqaryainjrqas osimqa aqa segi nambile uratosim moiqa di a kumbra tulan boledamu yqas. Qalaqalaiyo kumbra dena qalaqalaiyo kumbra kalil tulan bunjrejunu. ¹⁴Ningi ijo anjam e na merngeqnum qaji endi dauryoqnqab di ningi ijo segi kadoi bole sqab. ¹⁵Kangal tamo nangi nango tamo kokba nango wau utru geregere qaliesai. Deqa e ningi olo kangal tamo qa merngwasai. Anjam kalil ijo Abu na e merbeqnaq queqnum qaji di e na ubtsim ningi merngeqnum. Deqa e ningi ijo kadoi qa merngeqnum.

¹⁶“Ningi na e giltbosai. E na ningi ijo segi qa osim giltngem. Osim ningi wau enggem. Yimqa ningi gilsib gei koba atelejoqnbqa nungo gei bole gaigai sqas. Deqa ningi ijo nam na ingi bei qa ijo Abu pailyqab di a na engwas. ¹⁷E na ningi dal anjam endegsi merngwai. Ningi segi segi na nungo was nangi qalaqalainjroqniye.”

**Tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanqi
na Yesus aqa angro nanqi jeutnjroqnqab**

¹⁸Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanqi na ningi jeutngoqnqab di ningi endegsi poingem, nanqi nami e dego jeutgoqneb. ¹⁹Ningi mandam endeqa tamo qamu tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanqi na ningi qalaqalaingonub qamu. Agi nanqi na nango segi angro nanqi qalaqalainjreknub dego kere. Ariya ningi mandam endeqa tamo sai. E na ningi giltngem deqa ningi mandam endeqa kumbra urateb. Utru deqa mandam endeqa tamo ungasari nanqi na ningi jeutngeqnub. ²⁰E nami merngonum, kanjal tamo na aqa tamo koba bunyqa keresai. Ningi ijo anjam deqa geregere are qaliye. Jeu tamo nanqi na e ugeugeibeqnub dego kere ningi dego ugeugeinggoqnqab. Nanqi ijo anjam dauryoqneb qamu nanqi nungo anjam dego dauryonub qamu. ²¹Ariya jeu tamo nanqi ijo Abu e qarinqej qaji a qa qaliesai. Deqa nanqi na ningi ugeugeinggoqnqab. Di kiyaaq? Ningi ijo nam ejunub deqa.

²²“E bosim jeu tamo nanqi di anjam minjrosai qamu nanqi une saiqoji qamu. Ariya bini nanqi nango une di ulitqa gam saiqoji. ²³Tamo bei na e jeutbqas di a na ijo Abu dego jeutqas. ²⁴E wau bunuj tamo bei na nami yosaoqnej qaji di nango ambleq di yosai qamu nanqi une saiqoji qamu. Ariya e nango ambleq di wau bunuj yeqnamqa nanqi unoqneb. Deqa nanqi na aqo ijo Abu wo jeutgeqnub. ²⁵Nango kumbra uge dena Qotei aqa dal anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu branteqnu. Agi nami endegsib nengrenyeb, ‘Tamo nanqi na e lanja jeutbeqnub.’

²⁶“Ningi singilatngwajqa Mondor a ijo Abu ombla unub. E na a qarinqyit ningi qa bqas. A anjam bole qa Mondor. A ijo Abu aqaq dena bqas. Bosim ijo wau qa ti ijo kumbra qa ti anjam babtqas. ²⁷Ningi dego e qa anjam babtqab. Di kiyaaq? Nami e ijo wau utru atem bati deqa ningi e ombla sosib ijo wau unoqneb dena bosi bosib agi bini ningi e ombla unum.

16 ¹“Ningi ijo nam ulontaib deqa e na anjam endi merngeqnum. ²Juda tamo kokba nanqi na ningi taqal waingosib ningi olo Qotei tal miligiq gilqa saidngwab. Yimqa bunuqna bati bei bamqa tamo nanqi ningi lingoqnsib moiogneqnub qaji nanqi endegsib are qalqab, ‘Iga Qotei aqa wau bole yeqnum.’ ³Nangi aqo ijo Abu wo qa qaliesai deqa nanqi na ningi degngwab. ⁴Ariya bini e nango kumbra deqa ningi saingonum. Bunuqna nanqi na ningi degngibqa ningi ijo anjam endeqa olo are qalqab.”

Yesus a Mondor Bole aqa wau qa anjam mareji

Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Nami e ningi koba na sosim deqa e na anjam endi ningi merngosaiognem. ⁵Ariya bini e ningi uratngsiy ijo Abu e qarinqej qaji aqaq olo oqwai. Ariya nungo ambleq di

angro bei na e kamba nenembosai, ‘Ni qabittqam’ degbosai. ⁶E na anjam endi merŋgonumqa ningi qusib are gulubeiŋgwo. ⁷Ningi quiye. E bole merŋgwai. E ningi aqaryaiŋgwajqa deqa uratŋgsiy oqwai. E oqwasai di ningi singilatŋgwajqa Mondor a nuŋgoq bqasai. Ariya e oqsiy Mondor qariniyitqa a nuŋgoq bqas. ⁸Bosim mandam endeqa tamo uŋgasari nango une babtoqnm nangi poinjroqnqas. Kumbra bole qa utru di dego a na osornjroqnm nangi qalieoqnqab. Qotei a mondon tamo uŋgasari nango une qa nangi peginjrqas. Kumbra di dego nangi qalieqajqa deqa Qotei aqa Mondor na nangi osornjroqnqas. ⁹Une aqa utru agiende. Mandam endeqa tamo uŋgasari nangi e qa nango areqalo singilatosaieqnub. ¹⁰Kumbra bole aqa utru agiende. E ijo Abu aqaq oqitqa ningi e olo nubqasai. ¹¹Qotei na tamo nango une qa peginjrqas kumbra di aqa utru agiende. Mandam endeqa gate koba Satan aqa une qa Qotei na pegiyosim a ŋamyuoq waiyqas.

¹²“E anjam gargekoba ningi merŋgwajqa ijo areqaloq di unu. Bini e merŋgwasai. Di kiyaaq? Nungo areqalo na oja keresai deqa. ¹³Ariya anjam bole qa Mondor a bosimqa nuŋgo areqalo gereiyetŋgimqa ningi anjam bole kalil poiŋgekritqas. A aqa segi areqalo na anjam merŋgwasai. A anjam quoqnsim di segi ningi merŋgoqnqas. Osim kumbra mondon brantelenqas qaji di dego ubtsim merŋgoqnqas. ¹⁴A ijo anjam osim ningi merŋgoqnqas. Osim kumbra dena a na ijo ñam koba ti ijo singila ti boleq atoqnqas. ¹⁵Ijo Abu aqa iŋgi iŋgi kalil di ijo dego. Deqa e ningi merŋgonum, Qotei aqa Mondor a ijo anjam osim ningi merŋgoqnqas.”

**Yesus na aqa angro nangi uratnjrim are ugeinjrim
bunuqna nangi olo areboleboleinjrqas**

¹⁶Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi sokiñalaysib e nubqasai. Olo sokiñalaysib e nubqab.” ¹⁷Onaqa Yesus aqa angro qudei nangi segi segi mareleŋoqneb, “Yesus a marqo, ‘Ningi sokiñalaysib e nubqasai. Olo sokiñalaysib e nubqab.’ Osiq marqo, ‘Ijo anjam di aqa utru agiende. E ijo Abu aqaq olo oqwai.’ A kiyaaq degsi marqo?” ¹⁸Nangi degsib marsib olo mareb, “Yesus a marqo, ‘Ningi sokiñalaysib e nubqab.’ Anjam di aqa utru iga poigosai.”

¹⁹Nangi degsib Yesus nenemyqa osib segi segi mareqnab a qalieosiq endegsi minjrej, “E ningi merŋgonum, ‘Ningi sokiñalaysib e nubqasai. Olo sokiñalaysib e nubqab.’ Ijo anjam di aqa utru ningi poiŋgosai deqa ningi segi segi nenemeqnub. ²⁰Ningi quiye. E bole merŋgwai. Ningi e qa are tulaŋ ugeiŋgimqa akam ti sqab. Ariya mandam endeqa tamo uŋgasari nangi areboleboleinjrim sqab. Ningi are gulubeiŋgwas. Ariya nuŋgo are gulube di olo koboamqa ningi areboleboleiŋgwas. ²¹Uŋa a angro oqa batiamqa aqa jejamu tulaŋ jaqatiŋyoqnmqa a are gulubekobaiyqas. Ariya a angro osim aqa jaqatiŋ koboamqa a aqa jaqatiŋ deqa olo are qalqasai.

A angro osim deqa tulan areboleboleiyim sqas. ²² Dego kere bini ninggi are gulubeingwo. Ariya bunuqna e ninggi olo ningitqa ninggi are gulube di uratosib tulan areboleboleingwas. Nungo arebolebole di tamo bei na olo yaingwa keresai. ²³ Bati deqa ninggi na olo e anjam bei nenembqasai. Deqa ninggi quie. E bole merngwai. Ninggi ingi bei qa osib ijo ñam na Abu pailyqab di a na engwas. ²⁴ Ninggi nami ijo ñam na Qotei pailyosaiqne. Ariya bini ninggi ingi bei qa osibqa ninggi ijo ñam na Qotei pailyoqniye. Osib deqa ninggi ingi di osib ninggi tulan areboleboleingwoqnas.”

Yesus a segi na mandam endeqa singila kalil gotranyosiq tigelejunu

²⁵ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E anjam merngeqnum endi yawo na anjam merngeqnum. Bunuqna e olo yawo anjam bei merngwasai. Anjam aqa damu geregere plaltosiy ijo Abu qa merngoqnai. ²⁶ Yimqa bati deqa ninggi ijo ñam na ijo Abu pailyoqnqab. Deqa e ninggi qa olo ijo Abu pailyqasai. Ninggi segi na ijo Abu pailyoqnqab. ²⁷ Ijo Abu a na ninggi tulan qalaqalaingeqnu. Di kiyaqa? Ninggi na e qalaqalaibeqnu deqa. Osib ninggi endegsi poingeqnu, Qotei na e qarinqbonaq bem. ²⁸ Nami e ijo Abu ombla sosim dena mandamq aiem. Bini e olo mandam uratosiy aqaq olo oqwai.”

²⁹ Onaqa Yesus aqa angro nangi aqa anjam di qusib minjeb, “Od, endego ni boleq na anjam ubtosim mergonum. Ni yawo anjam mergosai. ³⁰ Deqa iga bini poigwo, ni kumbra kalil qa qalieonum. Deqa tamo bei na ni anjam bei nenemmosaisoqnimqa ni a qa tariinqasai. Ni namoqna aqa anjam kamba minjqa kere. Utru deqa iga ni qa gago areqalo singilatosis qalieonum, ni Qotei ombla sosim dena bem.”

³¹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi e qa nungo areqalo singilatonub e? Di keretonub. ³² Ninggi quie. Bati bei bqas agi jojomqo. Od, bati di bqo. Deqa jeu tamo nangi na ninggi teteingibqa ninggi kalil e uratbosibqa segisegiosib nungo qureq jaraiibqa e segi sqai. Bole, e segi sqasai. Di kiyaqa? Ijo Abu a e ombla unum deqa. ³³ Ninggi na e beterbosib are lawo na sqajqa deqa e na anjam endi ninggi merngonum. Ninggi mandamq endia sosib ninggi gulube koba oqnqab. Deqa ungum. Ninggi are singilatiye. E segi na mandam endeqa singila kalil gotranyosim tigelejunum.”

Yesus na aqa angro nangi qa Qotei pailyej

17 ¹ Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiq koboonaqa laq goqe tarosiq Qotei endegsi pailyej, “O Abu, bati brantqo. E ino segi Angro deqa ni na e ñam koba ebime. Yim e kamba dego ni ñam koba emqai. ² Di kiyaqa? Ni na e singila ebem. Osim e na tamo ungasari kalil nango gate sqa marsim e giltbem. Deqa tamo ungasari ni na e ebem qaji nangi di e na ñambile enjritqa nangi ñambile gaigai sqab. ³ Ñambile

gaigai sqajqa kumbra agiende. Tamo ŋambile gaigai sqab qaji nanŋi ni qa qalieqab. Agi ni segi Qotei bole. E Yesus Kristus qa dego nanŋi qalieqab. Agi ni na e qarinqbonam bem.

⁴“Ino ñam koba ti ino singila ti di e na tamo unŋasari mandamq endi unub qaji nanŋi osornjroqnem. Osim wau kalil ni na e yqajqa ebem qaji agi yekritem. ⁵O Abu, nami mandam a brantosaisonaqa e ni ombla ñam koba ti soqnem. Ñam di ni na e olo ebimqa aqo ombla ñam koba ti sqom.

⁶“Mandam endeqa tamo unŋasari ni na ebem qaji nanŋi di e na ino ñam osornjroqnem. Nanŋi ino segi tamo unŋasari sonabqa ni na nanŋi e ebem. Nanŋi ino anjam dauryoqneb. ⁷Bini nanŋi qalieonub, ingi ingi kalil ni na e ebem qaji di inoq dena branteb. ⁸Anjam kalil ni na e merboqnem qaji di e na kamba nanŋi minjreqnam nanŋi quoqsib endegsi poinjrej, e nami ni ombla sosim dena bem. Deqa nanŋi e qa nanŋo areqalo singilatosib qalieeb, ni na e qarinqbonam bem.

⁹“E nanŋi qa osim ni pailmonum. Mandam endeqa tamo unŋasari kalil nanŋi qa e ni pailmosai. Tamo unŋasari ni na e ebem qaji nanŋi segi qa osim ni pailmonum. Di kiyaka? Nanŋi ino segi tamo unŋasari unub deqa. ¹⁰Ijo segi tamo unŋasari kalil nanŋi di ino dego. Ino segi tamo unŋasari kalil nanŋi di ijo dego. Nanŋoq dena ijo ñam kobaqujaeqnu.

¹¹“E inoq olo bqai. Deqa e mandamq endia olo sqasai. Ariya ijo segi tamo unŋasari nanŋi mandamq endi sqab. O Abu, ino kumbra kalil boledamu. Ni segi qujai une saiqoji. Ino segi ñam koba ni na ebem qaji ñam dena ni na ijo segi tamo unŋasari nanŋi geregere taqatnjroqnime. Amqa aqo ayel are qujaitejunum dego kere nanŋi kamba dego are qujaitosib sqab. ¹²E nanŋi ti sosimqa ino ñam kobaquja ni na ebem qaji ñam dena nanŋi taqatnjroqnem. Deqa ijo anŋro bei padalosai. Ijo anŋro qujai agi ni na nami padalqajqa giltem qaji a segi padalqas. A padalamqa ino anjam bei nami nenŋrenyeb qaji di aqa damu brantqas. ¹³E inoq bqai. E tulaŋ areboleboleibequ dego kere ijo segi tamo unŋasari nanŋi dego tulaŋ areboleboleinjrqaqqa deqa e mandamq endia sosimqa anjam endi maronum.

¹⁴“E na ino anjam nanŋi minjrem. Utru deqa tamo unŋasari mandamq endi unub qaji nanŋi na nanŋi jeutnjreqnub. Di kiyaka? Ijo anŋro nanŋi mandam endeqa tamo sai. Agi e dego mandam endeqa tamo sai. ¹⁵Ni na ijo segi tamo unŋasari nanŋi joqimqa nanŋi mandam uratosib laŋ qureq oqwajqa e deqa ni pailmosai. Nanŋi mandamq endi soqnibqa ni na nanŋi taqatnjresoqnimqa tamo uge Satan a na nanŋi ugeugeinjraim deqa ni pailmonum. ¹⁶Nanŋi dego mandam endeqa tamo sai. Agi e dego mandam endeqa tamo sai. ¹⁷Ino anjam kalil bole. Ni na ino anjam bole di nanŋi minjroqnimqa nanŋo are miligiq di wauoqnimqa dena nanŋi ino segi tamo unŋasari tintinj sqab. ¹⁸Nami ni na e qarinqbonam mandamq aisim tamo unŋasari nanŋo ambleq di soqnem. Deqa e na kamba ijo segi

tamo ungasari nan̄gi qariñnjritqa mandam endeqa tamo ungasari nan̄go ambleq di sqab. ¹⁹E n̄ngi qa osiy ijo segi jejamu osiy ni emekritqai. Ijo kumbra dena nan̄gi ino segi tamo ungasari t̄nt̄inj sosib ino anjam bole dauryoqnqab.

²⁰“E ijo an̄gro 11-pela nan̄gi qa segi ni pailmosai. Bunuqna ijo an̄gro 11-pela nan̄gi ijo anjam mare mare laq̄nibqa tamo ungasari gargekoba nan̄gi nan̄go anjam quoq̄nsib e qa nan̄go areqalo singilat̄oqnqab. E nan̄gi qa dego ni pailmonum. ²¹O Abu, ni ijoq di unum. E dego inoq di unum. Aqo aiyel are qujaitosim unum. Ijo segi tamo ungasari kalil nan̄gi dego aqo aiyel koba na are qujaitosib sqajqa deqa e ni pailmonum. Soq̄nibqa mandam endeqa tamo ungasari nan̄gi na un̄jrsibqa nan̄gi dego e qa nan̄go areqalo singilatqab. Osib qalieqab, ni na e qariñbonam bem. ²²Aqo aiyel are qujaitosim unum. Ijo segi tamo ungasari kalil nan̄gi dego aqo aiyel koba na are qujaitosim sqajqa deqa ñam koba ti singila ti ni na ebem qaji di e na kamba olo nan̄gi en̄jrem. ²³E ijo segi tamo ungasari nan̄goq di unum. Ni ijoq di unum. Kumbra dena nan̄gi kalil dego aqo aiyel koba na are qujaitosib sqab. Soq̄nibqa mandam endeqa tamo ungasari nan̄gi na un̄jrsibqa qalieqab, ni na e qariñbonam bem. Osib qalieqab, ni na e tulan̄ qalaqalaibeqnum dego kere ijo segi tamo ungasari nan̄gi dego ni na tulan̄ qalaqalain̄jreqnum.

²⁴“O Abu, tamo ungasari ni na e ebem qaji qure e sqai qaji di nan̄gi dego e ombla sqajqa deqa e ni pailmonum. Nan̄gi e ombla sosibqa rian̄ ti ñam koba ti ni na nami ebem qaji di unqajqa deqa ti e ni pailmonum. Nami ni mandam atosaisosimqa agi rian̄ ti ñam ti di ni na e ebem. Di kiyaqa? Ni na e tulan̄ qalaqalaiboq̄nem deqa. ²⁵O Abu, ino kumbra kalil tulan̄ t̄nt̄in̄jo. Mandam endeqa tamo ungasari nan̄gi ni qa qaliesai. Ariya e ni qa qalie. Ijo segi tamo ungasari nan̄gi dego ni qa qalie. Deqa nan̄gi qalieonub, ni na e qariñbonam bem. ²⁶E na ino ñam nan̄gi osorn̄jroq̄nem. Nan̄gi olo osorn̄jr̄qai. Yimqa ni na e tulan̄ qalaqalaibeqnum dego kere nan̄gi dego ino qalaqalaiyo kumbra ti sqab. Amqa e segi nan̄gi ti sqai.”

Judas na Yesus osiq jeu tamo nan̄go ban̄q di atej

18 ¹Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a na aqa an̄gro nan̄gi joq̄siqa koba na walwelosib Kidron ya dosib taqal beiq aisib nañu agu beiq di soq̄neb. ²Bati gaigai Yesus aqa an̄gro nan̄gi koba na nañu agu dia korooq̄neb. Deqa Yesus aqa an̄gro Judas agi Yesus osim jeu tamo nan̄go ban̄q di atqas qaji a nañu agu di qaliesoq̄nej. ³Deqa a na qaja tamo gargekoba nan̄gi wañal ti lam ti sebru ti eleñonab joq̄siqa nañu agu deq gileb. Atra tamo kokba ti Farisi ti nan̄gi na nan̄gi qariñnjrnab Yesus ojqa gileb. ⁴Gulube kalil Yesus aq̄aq di brantqas qaji di a nami qaliesoq̄nej. Deqa jeu tamo nan̄gi aq̄aq bonabqa a nan̄go areq gilsiq̄a nenem̄njrej, “N̄ngi yai qa bonub?”

⁵Onaqa nangi na kamba minjeb, “Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum.” Onaqa Yesus na minjrej, “E agiende.” Judas agi Yesus osiqa jeu tamo nango banq di atej qaji a nangi koba na tigelesoqneb. ⁶Onaqa nangi Yesus aqa anjam di qusibqa qore na ululoŋosib nerenjeb.

⁷Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, “Ningi yai qa bonub?” Onaqa nangi na minjeb, “Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum.” ⁸Onaqa Yesus na minjrej, “E nami merngonum, e agiende. Ningi e qa bonub di e segi ojiye. Ijo angro nangi uratnjrib gileb.” ⁹Yesus a nangi anjam degsi minjrej deqa aqa anjam bei nami marej qaji di aqa damu brantej. Agi a nami endegsi marej, “O Abu, tamo kalil ni na e ebem qaji bei e na uratit padalqasai.”

¹⁰Onaqa jeu tamo nangi Yesus ojeqnaq Saimon Pita a na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kangal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej. Kangal tamo di aqa ñam Malkus.

¹¹Onaqa Yesus na Pita minjej, “Ino sebru olo ate. Jaqatinj kalil ijo Abu na ebqa merbej qaji di e oqai. Jaqatinj di ya uge uyo bul.”

Nangi Yesus ojsib Anas aqa talq osib gileb

¹²Onaqa qaja tamo nangi ti nango gate ombla na Yesus ojsib aqa ban tonteteb. ¹³Osib Kaiafas aqa soube Anas aqa talq osib gileb. Kaiafas a wausau deqa Juda nango atra tamo gate soqnej. ¹⁴Agi a na nami Juda tamo kokba nangi minjrej, “Tamo qujai a tamo ungasari kalil qa moiqa di kere.”

Pita a marej, “E Yesus aqa angro sai”

¹⁵Nangi Yesus osi gileqnaq Saimon Pita wo Yesus aqa angro bei wo nangi qoreq na daurnjrsib gileb. Yesus aqa angro di atra tamo gate a qalie. Deqa a Yesus dauryosiq torei jen miligiq gilsiq atra tamo gate aqa talq di brantej. ¹⁶Ariya atra tamo gate a Pita qaliesai. Deqa Pita a siranme qalaq oqeq di tigelesoqnej. Onaqa Yesus aqa angro agi atra tamo gate a qaliesoqnej qaji a na bosiq kangal uña siranme taqatoqnej qaji di minjnaqa odyonaqa Pita osiq ombla na jen miligiq gilsib tal qalaq di tigelesoqneb. ¹⁷Onaqa kangal uña siranme taqatoqnej qaji a na Pita nenemyej, “Ni Yesus aqa angro bei kio?” Onaqa Pita na kamba minjej, “Eo. E aqa angro sai.” ¹⁸Tal qalaq dia atra tamo gate aqa kangal tamo nangi ti aqa tal taqato tamo ti nangi yornjrnaqa ñam tunguyosib ñamyuo areq di tigelesosib ñam yoroqneb. Onaqa Pita a dego bosiq nangi koba na tigelesosib ñam yoroqnej.

Nangi na Yesus osib atra tamo gate aqa ulatamuq dia tigelteb

¹⁹Ariya bati deqa qaja tamo nangi na Yesus osi gilsib atra tamo gate aqa tal gogetosib aqa ulatamuq di tigelteb. Tigeltonabqa atra tamo gate a na anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej. Yesus aqa angro nangi qa ti

aq a anjam tamo ungasari nanġi minjroqnej qaji deqa ti nenemyoqnej.

²⁰Onaqa Yesus na kamba minnej, “E boleq na tamo ungasari nanġi ijo anjam minjroqnem. E bati gaigai Juda nanġo Qotei tal miligiq dia, atra tal miligiq dia, nanġo koro sawaq dia ijo anjam palontosim minjroqnem. E uliosim anjam minjrosaiqnem. ²¹Deqa ni kiyaaqa e nenemkobaibeqnum? Tamo ungasari ijo anjam quoqneb qaji nanġi segi nenemnjrimqa nanġi segi na mermqab. E anjam minjroqnem qaji di nanġi qalie. Nanġi segi na mermqab.”

²²Yesus a na atra tamo gate degsi minnej. Onaqa qaja tamo bei Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a na baġ lubtosiqa Yesus aqa ulatamuq di qalej. Osiqa minnej, “Ni kiyaaqa atra tamo gate aqa medabu ojonum?”

²³Onaqa Yesus na kamba minnej, “E anjam maronum endi gisanjamqa ubtsi merbe. Ariya ijo anjam boleamqa di ni kiyaaqa e lubonum?”

²⁴Onaqa Anas na aqa qaja tamo nanġi minjrnaqa Yesus osib atra tamo gate Kaiafas aqaq gileb. Yesus aqa baġ tontesonabqa osi gileb.

Pita a olo marej, “E Yesus aqa angro sai”

²⁵Ariya Saimon Pita a ħamyuo areq di tigelesosiq ħam yoreqnaqa tamo qudei nanġi na minjeb, “Ni dego Yesus aqa angro bei kio?” Onaqa Pita a saidosiq minjrej, “Eo. E aqa angro sai.”

²⁶Onaqa atra tamo gate aqa kanġal tamo bei a na Pita minnej, “E ni kio Yesus ombla nañu aguq di sonam numonum?” Tamo di agi Pita na tamo dabkala gentetej qaji aqa aube. ²⁷Onaqa Pita a olo saidosiq minnej, “Di e sai.” Pita a na degsi minjnaqa bati qujai deqa tuwe anjamej.

Nanġi na Yesus osib Pailat aqa talq osi gileb

²⁸Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda tamo kokba nanġi na Kaiafas aqa talq dena Yesus osib Rom nanġo mandor koba Pailat aqa tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib nanġi segi Pailat aqa tal miligiq gilosai. Nanġi endegsib are qaleb, “Pailat a Juda tamo sai. A sawa bei qaji tamo. Deqa iga aqa tal miligiq gilqa keresai. Gago dal anjam degsi unu. Iga aqa tal miligiq gilqom di iga une ti sqom. Sonamqa gago yori bati koba brantqas di iga inġi uyqa keresai.” Nanġi degsi are qalsib deqa nanġi segi Pailat aqa tal miligiq gilosai. ²⁹Deqa nanġi oqeq di tigelesonabqa Pailat a segi oqedosiq nanġoq di brantej. Osiqa nenemnjrej, “Tamo endi a une kie yqo deqa niġi a osib ijoq bonub?” ³⁰Onaqa nanġi na Pailat minjeb, “Tamo endi a kumbra uge yosai qamu iga inoq osi bosai qamu.”

³¹Onaqa Pailat na olo minjrej, “Niġi na a osib nunġo segi dal anjam na aqa une qa pegiyiye.” Onaqa nanġi na kamba Pailat minjeb, “Iga Juda tamo. Deqa iga na tamo moiotqa keresai.” ³²Nanġi Pailat degsib minjeb deqa anjam bei nami Yesus a marej qaji di aqa damu brantej. Agi Yesus a segi nami aqa moiqajqa gam ubtej.

³³Onaqa Pailat a olo puluosiq aqa tal miligiq gilsiq aqa qaja tamo nan̄gi min̄jrnaqa nan̄gi na Yesus osib beb. Bonabqa Pailat na nenemyej, “Ni Juda nan̄go Mandor Koba e?” ³⁴Onaqa Yesus na kamba min̄jej, “Ni ino segi areqalo na anjam di merbonum kio tamo qudei nan̄gi na e qa saimonub qusim anjam di merbonum kio? Ni e merbe.” ³⁵Onaqa Pailat na olo min̄jej, “Ni are qalonum, e Juda tamo e? Sai. E sawa bei qaji. Nun̄go segi lēj deqaji nan̄gi na ni osi bonub. Agi atra tamo kokba nan̄gi na ni ijoq osi bonub. Deqa ni merbe. Ni une kie yonum deqa ni osi bonub?”

³⁶Onaqa Yesus na min̄jej, “Mandam endeqa mandor kokba nan̄gi na tamo taqatnjreqnub e nan̄gi unub dego sai. E mandam endeqaji mandor sai. Tamo e na taqatnjreqnum qaji nan̄gi dego mandam endeqaji tamo sai. E mandam endeqaji mandor qamu Juda tamo kokba nan̄gi e ojeq nab qamu ijo wau tamo nan̄gi ti qotonub qamu.” ³⁷Onaqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Ni bole mandor e?” Onaqa Yesus na min̄jej, “Od, ni kere merbonum. E mandor. E anjam bole ubtqajqa deqa mandamq aisim ḡambabem. Tamo kalil anjam bole dauryeqnub qaji nan̄gi ijo anjam queq nub.” ³⁸Onaqa Pailat na min̄jej, “Anjam bole di kie?”

Juda tamo kokba nan̄gi na Pailat a Yesus ḡamburbasq di qamqajqa min̄joqneb

Osiqa Pailat a olo tigelosiq oqedosiq Juda tamo kokba nan̄goq gilsiq min̄rej, “E tamo endi aqa jejamuq di une bei unosai. ³⁹Deqa e nun̄go kumbra bei dauryqai. Nun̄go kumbra bei agi endegsi unu. Wausau gaigai nun̄go yori bati koba branteqnaqa e na Juda tamo qujai tonto talq dena uratoqnsim en̄geqnum. Deqa nin̄gi na merbiye. Wausau endeqa e tamo yai uratsiy en̄gwai? E nun̄go mandor koba Yesus uratsiy en̄gwai e?”

⁴⁰Onaqa Juda tamo kokba nan̄gi olo tulan̄ ṡingila na saidosib min̄jeb, “Ni Yesus uratim oqedaiq. Tonto tamo Barabas uratim oqedem.” Barabas a lēj ojo tamo bei.

19 ¹Onaqa Pailat na Yesus osiq aqa qaja tamo nan̄go ban̄q di atsiqa min̄rej, “Nin̄gi na Yesus bu toqon na kumbain̄yiye.” Degsi min̄jrnaqa nan̄gi na Yesus osib bu toqon na kumbain̄yeb. ²Kumbain̄ysib koboonaqa nan̄gi na sil luwit osib lulumosib dena mandor kokba nan̄go gate tatal bul gereisib aqa gateq di atetosib ṡingila na teqiyeb. Osib gara jugo olekoba lent mandor kokba nan̄gi gaigai jigeq nub deqaji bei osib Yesus jigeteb. A segi qa Mandor Koba maroqnej deqa nan̄gi na kumbra degyeb. ³Osib Yesus aqa areq bosib a misilinyoqnsib gisaṡ na bin̄iyoqnsib min̄joqneb, “O Juda nan̄go Mandor Koba, kaiye.” Nan̄gi degsib Yesus misilinyoqnsib ban̄ lubtosib aqa ulatamuq di qaloqneb.

⁴Onaqa Pailat a Yesus olo osiq aqa talq dena oqeq atsiqa tamo un̄gasari nan̄go ulatamuq dia tigeltej. Tigeltosiq min̄rej, “Nin̄gi tamo endi uniye. E aqa jejamuq di une bei yala unosai bolesai. Nin̄gi di qalieqajqa

deqa e Yesus ningi qa osi bonum.” ⁵Ariya Yesus a oqedej. Gate tatal sil luwit na gereiyosib aqa gateq di ateteb qaji de ti gara lent a jigetej qaji de ti qoji oqedej. Onaqa Pailat na olo minjrej, “Tamo endi uniye.”

⁶Degsi minjrnaqa atra tamo kokba ti nango qaja tamo nangi ti Yesus unsibqa nangi murqumyoqnsib Pailat wainyoqnsib minjoqneb, “Ni na namburbasq di qame! Ni na namburbasq di qame!” Onaqa Pailat na minjrej, “Ningi segi na Yesus osib namburbasq di qamiye. E aqa jejamuq di une bei unosai.” ⁷Onaqa Juda tamo kokba nangi na olo Pailat minjeb, “Yesus a segi qa marqo, ‘E Qotei aqa Ijiri.’ Aqa une deqa a moiem. Gago dal anjam degsi unu.”

⁸Onaqa Pailat a nango anjam di qusiqa a tulan ulaugetej. ⁹Osiqa a olo Yesus osiq tal miligiq gilsika nenemyej, “Ni qabe na bem? Ni e merbe.” Onaqa Yesus a mequmesoqnej. A na kamba anjam bei Pailat minjosai. ¹⁰Onaqa Pailat na olo minjej, “Ni anjam bei merbqasai e? Ni que. E tamo kobaquja. Deqa e na odqai di nangi ni uratmib ni gilqam. E na saidqai di nangi ni uratmqasai. Nangi ni osib namburbasq di qamqab. Ni degsi poimosai e?”

¹¹Onaqa Yesus na Pailat minjej, “Qotei lan qureq di unu qaji a na ni singila emosai qamu ni na e kumbra bei ebqa keresai qamu. Deqa ino une kiñala. Ariya atra tamo gate agi e ojsiq ino banq di atqo qaji aqa une kobaquja.”

¹²Yesus a na Pailat degsi minjnaqa qusiqa olo oqedosiqa Juda tamo kokba nangi minjrej, “Ungum. E Yesus uratit gilqas.” A na nangi degsi minjreqnaqa nangi na olo tulan saidoqnsib murqumyoqnsib minjoqneb, “Ni Yesus uratim gilaiq. Ni a uratqam di ni mandor koba Sisar aqa wau tamo bolesai. Yesus a marqo, ‘E segi mandor koba.’ A degsi marqo deqa a na Sisar jeu atqo.”

¹³Nangi na Pailat degsib minjnab qusiqa a olo Yesus osiq oqedosiqa aqa awo jaram kobaq di awoej. Pailat a gaigai tamo nango une qa peginjraqa oqnsiq deqa awo jaramq dia awooqnej. Jaram so qaji sawa di aqa ñam Menij Bijal. Hibru anjam na Gabata mareqnub. ¹⁴Ariya Juda nango yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa ingi ingi kalil gereiyosib atnab soqnej. Sej bati 12 onaq qanam jigeej. Deqa Pailat na Yesus osiqa Juda tamo kokba nangi minjrej, “Ningi nungo mandor koba uniye.” ¹⁵Onaqa nangi tulan koba lelejosib minjeb, “Ni na a taqal wai! Osim namburbasq di qame!” Onaqa Pailat na minjrej, “E nungo mandor koba osiy namburbasq di qamqai e?” Onaqa atra tamo kokba nangi na kamba minjeb, “Gago mandor bei saiqoji. Gago mandor qujai agi Sisar.” ¹⁶Onaqa Pailat a nango areqalo dauryosiqa Yesus osiq nango banq di atsiqa minjrej, “Ningi na Yesus osib namburbasq di qamiye.”

Nangi na Yesus osib namburbasq di qameb

¹⁷Degsi minjrnaqa ariya qaja tamo nangi na Yesus osib aqa qawarq di aqa segi namburbas qoboyetosib a ban ojsib Jerusalem qure uratosib

osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate Tanu di branteb. Ñam di Hibru anjam na Golgota mareqñub. ¹⁸Di brantosib Yesus osib ñamburbasq di qameb. Tamo aiyel dego ñamburbasq di gaintñjrsib ñumeb. Yesus a ambleq di gaintsib tamo bei aqa bañ qonañq di gainteb. Bei aqa bañ woq di gainteb.

¹⁹Onaqa Pailat a ñam sarqei bei osiqa quraq di anjam endegsi nengrenyej, “Yesus Nasaret qaji a Juda nañgo Mandor Koba.” Degsi nengrenyosiq ñam sarqei di osi gilsiq qaja tamo nañgi enjñnaqa nañgi na osib Yesus aqa ñamburbas mutu gogeq di qameb. ²⁰Sawa agu Yesus ñamburbasq di qameb qaji di Jerusalem qure jojom. Deqa Juda tamo uñgasari tulañ gargekoba nañgi gile beoqñsib anjam Pailat na nengrenyej qaji di sisiyoqñeb. Anjam di Hibru anjam na Rom nañgo anjam na ti Grik nañgo anjam na ti turtsiq nengrenyej. ²¹Onaqa Juda nañgo atra tamo kokba nañgi na Pailat minjeb, “ ‘Yesus a Juda nañgo Mandor Koba’ anjam degsi nengrenyaim. ‘A marej, “E Juda nañgo Mandor Koba,” ’ degsi nengrenye.”

²²Onaqa Pailat na minjrej, “Uñgum. E anjam nengrenyonum degesoqñem.”

²³Ariya qaja tamo nañgi na Yesus ñamburbasq di qamsibqa nañgi Yesus aqa gara elenqa marsib gilteleneb. Giltelenosib tumbol qolqe ateb. Aqa gara jugo olekoba di gara bañga qujai na gereiyeb. Gara bañga bei na totoryosai. Gara di tulañ boledamu. ²⁴Deqa qaja tamo nañgi segi segi qairosib mareb, “Iga gara di bumbranyqasai. Iga meniñ silali alañoñam tamo yai aqa meniñ na bunñjrqaq a na gara di oqas.” Degsib marsib meniñ silali alañoñeb. Nañgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantej. Agi nami endegsib nengrenyeb, “Nañgi ijo gara elenqa marsib giltelenqab. Giltelenosib meniñ silali alañoñqab.”

²⁵Yesus aqa ai wo aqa ani yala wo ñamburbas utruq di tigelesoqñeb. Maria Makdala qaji wo Klopas aqa ñauqali Maria wo nañgi aiyel dego bosib koba na tigelesoqñeb. ²⁶Onaqa Yesus a tirosiqa aqa ai wo aqa añgro bei a tulañ qalaqalaiyoqñej qaji a wo nañgi aiyel ñamburbas utruq di tigelesonab unñrsiqa aqa ai metosiq minjej, “O ai, di ino añgro.” ²⁷Osiqa añgro di minjej, “Di ino ai.” Onaqa bati qujai deqa añgro dena Yesus aqa ai osiqa aqa segi talq dia ombla sosibqa taqatoqñej.

Yesus a moiej

²⁸Ariya Yesus a endegsi qalieej, “Wau kalil ijo Abu na ebej qaji agi kobotonum.” Osiqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantqajqa deqa marej, “E ya qarbbq.” ²⁹A degsi marnaqa qaja tamo nañgi qusibqa gara ñeñgi bei osib wain isa kobaq di tuqtosib ñamtañ bei aqa dani osib mutuq di gara ñeñgi qosisib osib Yesus

anaiyqajqa soqtosib aqa medabuw di ateb. Wain di ya nobu bei namburbas utruq di nami atnab soqnej qaji dena tigsib Yesus anaiyeb. ³⁰Onaqa Yesus a wain isa koba di uysiq marej, “Bini e ijo wau kobotonum.” Degsi marsiq aqa gate gulainosiq mondor titosiq moiej.

Qaja tamo bei na aqa qaja osiq Yesus aqa jar bangaq di qamej

³¹Ariya Juda nango yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa ingi ingi kalil gereisib atnab soqnej. Nebe yori bati kobaquja. Deqa Juda nangi mareb, “Iga yori bati qa tamo nangi namburbasq di uratnjrim sqasai.” Osib Pailat aqa areq bosib minjeb, “Ni na ino qaja tamo nangi minjrimqa gilsib tamo namburbasq di gainjejunub qaji nango singa gentetnjribqa urur morenabqa osib subq atqab.” ³²Onaqa Pailat a nango anjam di qusiq odosiq aqa qaja tamo qudei qarijnjrnaq gilsib tamo aiyel Yesus koba na namburbasq di gainesoqneb qaji nango singa gentetnjreb. ³³Osib Yesus aqa areq gilsib uneb a nami moiej. Deqa nangi aqa singa gentosai. ³⁴Ariya qaja tamo bei a na aqa qaja osiq Yesus aqa jar bangaq di qamnaq lej ti ya ti aiej. ³⁵E Jon. Nangi kumbra di yonabqa e ijo segi namdamu na unem. Deqa e bini mare mare laqnum. Anjam e mareqnum qaji endi bole. E segi qalionum, e anjam bole mareqnum. Deqa nangi ijo anjam endi qusib Yesus qa nungo areqalo singilatiye. ³⁶Qaja tamo nangi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib nengrenyeb, “Nangi aqa tanu bei gentqasai.” ³⁷Qotei aqa anjam bei dego aqa damu brantej. Anjam agiende, “Nangi qaja na aqa jar bangaq di qamsibqa koqyesqab.”

Nangi na Yesus aqa qusa osib sub bunujq di ateb

³⁸Onaqa tamo bei aqa nam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiq Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A Yesus dauryis laqnej qaji. A Juda tamo kokba nangi ulainjsiq deqa uliosiq Yesus dauryis laqnej. A boleq na dauryosaiognej. Ariya Josep a Pailat aqa areq gilsiq nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na Josep odyonaqa a Yesus aqa jejamu osiq subq atqa gilej. ³⁹Nikodemus agi nami qolo Yesus aqaq gilej qaji a dego Josep ombla na Yesus aqa jejamu osib subq atqa gileb. Nikodemus a gilqa osiq nam so aqa ya quleq ti utru aiyela turtosiq gereiyosiq osi gilej. Nam so aqa ya di aqa gulube 30 kilogram. ⁴⁰Onaqa nangi aiyel Yesus aqa jejamu osib gara boledamu na dalaosib nam so aqa ya di osib aqa jejamuq di liyeb. Juda nangi na tamo subq atqa oqnsib degyeqnum.

⁴¹Sawa Yesus namburbasq di qameb qaji qalaq dia mandam taqal bei soqnej. Mandam taqal dia sub bunuj bei soqnej. Sub dia nami tamo bei atosaisoqneb. ⁴²Sub di isaq di sosai. A jojomq di soqnej. Juda nango yori bati aqa ingi ingi kalil gereiyqa bati brantej deqa nangi aiyel na Yesus aqa jejamu osib sub dia ateb.

Yesus a olo subq na tigelej

20 ¹Yesus a subq di sonaq yori batiej. Nebeonaqa nobqolo ambru Maria Makdala qure qaji a tigelosiq Yesus aqa subq gilej. Gilsiq nam atej meniŋ kobaquja sub me getenteb qaji di waqosiq taqalq di sonaq unej. ²Unsiqa olo puluosiq urur ti aisiq Saimon Pita wo Yesus aqa angro bei agi a tulan qalaqalaiyoqnej qaji a wo nangi aiyel itnjrsiq minjrej, “Gago Tamo Koba Yesus aqa jejamu subq dena osib jaraionub. Qabia kio atonub di iga qaliesai.”

³Degsi minjrnaqa Pita wo angro de wo nangi anjam di qusibqa Yesus aqa sub unqajqa gileb. ⁴Nangi aiyel gurgurosib giloqnsib angro dena Pita bunyosiq namoosi gilsiq subq di brantej. ⁵Osiq sub meq di tigelosiq miligi tirosiq gara Yesus dalaeb qaji di sonaq unej. A sub miligiq aiosai. ⁶Onaqa Saimon Pita a bunuqna urur ti bosiq brantsiq a torei sub miligiq aiej. Aisiq a dego gara Yesus dalaeb qaji di unej. ⁷Gara mutu bei Yesus aqa gate qoseteb qaji di dego lubosiq taqal beiq di sonaq unej. Gara mutu di gara qudei ti turtsi sosai. A segiq di soqnej. ⁸Onaqa angro bei agi namo subq di brantej qaji a dego sub miligiq aiej. Aisiq gara di unsiq endegsi poiyej, “Bole, Yesus a subq na tigelqo.” ⁹Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Kristus a subq na tigelqas.” Bati deqa Yesus aqa angro nangi anjam di poinjrosaisoqnej. ¹⁰Ariya nangi olo puluosib nanjo qureq aieb.

Maria Makdala qure qaji a Yesus unej

¹¹Onaqa Maria a sub qalaq di tigelesosiq akamoqnej. Akamoqnsiq sub miligi tirej. ¹²Tirosiqa lan angro aiyel sub miligiq di sonab unjrej. Nangi gara qat jigsib Yesus nejoteb qaji lumeq dia awesoqneb. Bei gateqsi bei singaqsi awesoqneb. ¹³Onaqa lan angro aiyel nangi na Maria minjeb, “Unja, ni kiyaka akameqnum?” Onaqa minjrej, “Nangi ijo Tamo Koba osib jaraionub. Qabia kio atonub di e qaliesai.” ¹⁴Maria a nangi degsi minjrsiq bulosiq aqa qoreq di Yesus a tigelesonaq unej. Ariya Maria a qaliesai, di Yesus.

¹⁵Onaqa Yesus na Maria minjej, “O unja, ni kiyaka akameqnum? Ni yai unqa bonum?” Onaqa Maria a are qalej, “Tamo endi mandam taqal endi taqateqnu qaji kio?” Degsi are qalsiq minjej, “O Abu, ni na kio ijo Tamo Koba osim sawa qabia atonum di merbimqa e gilsiy oqai.” ¹⁶Onaqa Yesus na minjej, “O Maria.” Degsi minjnaqa Maria a Yesus qa poiyoonaqa Yesus areiysiq minjej, “O Rabonai.” Di Hibru anjam. Aqa damu, “O Qalie Tamo Koba.” ¹⁷Onaqa Yesus na Maria minjej, “Ni e ojaim. Di kiyaka? E ijo Abu aqag oqosaiunum deqa. Ariya ni ijo was nangoq gilsim endegsi minjre, ‘Yesus a marqo, ‘E ijo Abu aqag olo oqwai. Ijo Abu agi nunjo Abu dego. Ijo Qotei agi nunjo Qotei dego.’” Ni gilsim nangi degsi minjre.”

¹⁸ Onaqa Maria Makdala qaji a Yesus aqa anjam di qusiqa a gilsiq Yesus aqa angro nanqi itnjrsiqa minjrej, “E gago Tamo Koba Yesus unonum.” Osiqa anjam kalil Yesus na minjej qaji di olo nanqi sainjrej.

Yesus aqa angro nanqi na Yesus uneb

¹⁹ Ariya yori bati koboosiq bilaqtonaqa Yesus aqa angro nanqi siranme kalil qandimtelenosib warum miligiq di soqneb. Di kiyaga? Nanqi Juda tamo kokba nanqi ulainjreb deqa. Onaqa bati qujai deqa Yesus a tal miligiq di brantosiq nanqi ambleq di tigelosiq minjrej, “O ijo angro, ningi are lawo na soqniye.” ²⁰ Osiqa aqa ban ti jar banga ti nanqi osornjrej. Onaqa nanqi kalil Tamo Koba Yesus unsibqa nanqi tulan areboleboleinjrej. ²¹ Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ningi are lawo na soqniye. E ijo Abu na qarinqbonaq mandamq aiem. Dego kere e na ningi qarinqgitqa gilsib ijo anjam mare mare laqniye.” ²² Yesus a na aqa angro nanqi anjam degsi minjrsiqa aqa mondor puynjrsiqa minjrej, “Ningi Qotei aqa Mondor Bole oiye. ²³ Ningi tamo ungasari nango une kobotetnjrqab di Qotei a dego nango une kobotetnjrqas. Ariya ningi tamo ungasari nango une kobotetnjrqasai di Qotei a dego nango une kobotetnjrqasai.”

Tomas a Yesus unej

²⁴ Yesus a nanqoq di brantej di Tomas a nanqi koba na sosai. Tomas a Yesus aqa angro 12-pela deqaji bei. Aqa nam bei Didimus. ²⁵ Onaqa Yesus aqa angro nanqi gilsib Tomas itosib minjeb, “Iga gago Tamo Koba Yesus unonum.” Degsi minjrabqa a nango anjam di qunaq ugeiyonaq minjrej, “E ijo namdamu na Yesus aqa ban tutu na qameb qaji pirigi di unsiy ojcai di e marqai, ‘Bole, Yesus a subq na tigelqo.’ E aqa jar banga qaja na qameb qaji di dego unsiy ojcai di e marqai, ‘Bole.’ E unqasai di e bole qa marqasai.”

²⁶ Ariya bati 7-pela koboonaqa Yesus aqa angro nanqi olo tal miligiq di soqneb. Tomas a dego nanqi koba na soqneb. Siranme kalil qandimelepesonabqa Yesus a olo tal miligiq di brantosiq nanqi ambleq di tigelosiq minjrej, “O ijo angro, ningi are lawo na soqniye.” ²⁷ Osiqa Tomas minjej, “O Tomas, ni ino ban gei na ijo ban bile qameb qaji aqa pirigi qamsim une. Ino ban waiysim ijo jar banga aqa pirigi dego oje. Areqalo aiyeltaim. Areqalo qujaitosim e qa ino areqalo singilat.” ²⁸ Onaqa Tomas a na Yesus minjej, “O Yesus, endego e poibqo, ni ijo Tamo Koba. Ni ijo Qotei dego.”

²⁹ Onaqa Yesus na olo Tomas minjej, “Ni ino namdamu na e nubsim deqa ino areqalo e qa singilatunum e? Ariya tamo ungasari nango namdamu na e nubosaieqnuq qaji nanqi e qa nango areqalo singilatqab di nanqi tulan areboleboleinjrqas.”

Utru kiyaga Jon na anjam endi nengrenyej

³⁰ Yesus a Qotei aqa manwa tulan gargekoba aqa angro nango namdamuq di yoqnej. Ariya e aqa manwa kalil deqa nengrenyosai. Aqa

manwa quja quja segi e buk miligiq endi nengrenyonum. ³¹ Ningi ijo anjam endi sisiyosib Yesus qa nungo areqalo singilatosib a bole Kristus Qotei aqa Ijiri degsi poingwajqa deqa e na anjam endi nengrenyonum. Yimqa ningi Yesus aqa ñam na nambile gaigai sqab.

Yesus aqa angro 7-pela nanği na a uneb

21 ¹ Onaqa bati bei Yesus a Galili ya agu qalaq dia sosisa olo aqa angro nanğoq di brantej. Ya agu di aqa ñam bei Taiberias. Yesus a aqa angro nanğoq di olo brantej deqa e kiñala saqai. ² Ya agu qalaq dia Yesus aqa angro 7-pela nanği soqneb. Angro bei Saimon Pita. Bei Tomas aqa ñam bei Didimus. Bei Nataniel. Nataniel aqa qure utru Kana. Kana a Galili sawaq di unu. Sebedi aqa njiri aiyel nanği dego ya agu qalaq di soqneb. Ariya Yesus aqa angro aiyel dego nanği koba na soqneb. ³ Onaqa Saimon Pita a na nanği minjrej, “E qe oqajqa deqa kakan waiyqa aieqnum.” Onaqa nanği na minjeb, “Iga koba na aiqom.” Degsi minjsib nanği koba na aisib qobun gogetosib kakan waiyoqneb. Di qolo. Waiyeq nab nebeej. Nanği qe bei osai bolesai.

⁴ Ariya nobqolo ambru nanği qobun miligiq di sosib ñam ateb Yesus a alile di tigelesonaq uneb. Ariya nanği qaliesai, di Yesus. ⁵ Onaqa a na nenemnjrej, “O ijo angro, ningi qe onub e?” Onaqa nanği na minjeb, “Eo. Iga qe osai.” ⁶ Onaqa minjrej, “Ningi qobun aqa qala bei ban woq di kakan waiysib qe oqab.” Onaqa nanği Yesus aqa anjam di dauryosib ban woq di kakan waiyeb qe tulan ani eb. Qe di tulan gulube deqa nanği na soqtosib qobun goge di atqa keresaiinjrej.

⁷ Onaqa Yesus aqa angro bei agi Yesus a tulan qalaqalaiyoqnej qaji a na Pita minjej, “Tamo di gago Tamo Koba Yesus.” Onaqa Saimon Pita a anjam di qusiqa aqa gara jugo wauqa osiq piqtej qaji di olo jigsiq qobun dena prugosiq yaq aisiq Yesus aqa areq gilej. ⁸ Onaqa Yesus aqa angro nanği qobun na beb. Nanği alile jojom 100 mita dego. Deqa kakan qe na maqesonaq nanği bosib qobun na titosib aisib alile di tiryeb.

⁹ Alile di tiryosib ñam ateb Yesus a nami ñam tunguyosiq qe koitonaq ñamyuoq di sonaq uneb. Bem qudei dego sonaq uneb. ¹⁰ Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi qe onub di qudei osi boiye.” ¹¹ Onaqa Pita a olo qobun gogetosiq kakan qe ti titosiq alile di atej. Qe di kokba. Qe kalil sisiyeb 153. Di qe gargekoba. Ariya kakan yala branosai.

¹² Onaqa Yesus a na qe qudei osiq koitej. Osiqa nanği minjrej, “Ningi bosib qe ti bem ti endi uyiye.” Ariya nanği ulaosib deqa angro bei na yala nenemyosai, “Ni tamo yai?” Degosai. Nanği qalie, di Tamo Koba Yesus. ¹³ Onaqa Yesus a ñamyuo jojomysiqqa bem ti qe ti di osiq nanği anainjronaq uye.

¹⁴ Yesus a nami subq na tigelosiqqa aqa angro nanğoq di brantoiyeltej. Bini qalubqo.

Yesus na Pita minjej, “Ni na ijo kaja du du nangi gereinjroqnime”

¹⁵Nangi ingi uynab menetnjrnaqa Yesus na Saimon Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa njiri, ni ijo angro kalil buñnjrsimqa ni segi e tulan qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na minjej, “Deqa ni na ijo kaja du du nangi geregereinjroqnime.”

¹⁶Osiqa olo Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa njiri, ni e qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na minjej, “Deqa ni na ijo kaja nangi taqatnjroqnime.”

¹⁷Osiqa olo nenemyoqalubtej, “O Saimon, Jon aqa njiri, ni e qalaqalaibeqnum e?” Yesus na Pita anjam di nenemyoqalubtej deqa Pita a are gulubeiyonaq minjej, “O Tamo Koba, ni ingi ingi kalil qa qalie. Deqa ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na olo minjej, “Deqa ni na ijo kaja nangi geregereinjroqnime.”

¹⁸“O Pita, ni que. E bole mermqai. Ni angro wala sosimqa bati deqa ni ino segi areqalo dauryosim sawa ni gilqajqa maroqnem ni deq giloqnem. Ariya bunuqna ni qeliosimqa ino ban soqtim tamo bei na ni tontmosim sawa ni gilqajqa uratqam qaji deq osi gilqas.” ¹⁹Pita aqa moiqaqqa gam di Yesus na ubtetqa osiqa deqa degsi minjej. Pita a gam kie na moisim dena Qotei aqa ñam soqtqas di Pita a qalieqajqa deqa Yesus na degsi minjej. Osika Pita minjej, “Ni e daurbe.”

Yesus aqa angro bei a tulan qalaqalaiyoqnej qaji deqa anjam marej

²⁰Osiqa Pita ombla walweloqnsibqa Pita a bulosiqa angro Yesus na a tulan qalaqalaiyoqnej qaji a nangi aiyel daurnjreqnaq unej. Angro di agi nami Yesus aqa angro nangi ti awoosib ingi uyoqnsibqa a Yesus beteryosiq nenemyej, “O Tamo Koba, angro yai na ni osim jeu tamo nango banq di atqas?” ²¹Pita a angro di unsiqa Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, bunuqna ino angro di a kumbra kie na moiqas?” ²²Onaqa Yesus na Pita minjej, “Angro di a moiosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa ni deqa are koba qalaim. Di ino wau sai. Di ijo wau. Ni e daurbe.” ²³Yesus a na Pita degsi minjej. Deqa Yesus aqa angro di a moiqasai anjam di sawa sawaq gileqnaqa Kristen was qu kalil nangi quoqneb. Angro di a moiqasai Yesus na Pita degsi minjosai. A na minjej, “Angro di a moiosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa ni deqa are koba qalaim.”

²⁴Angro di agi e segi. E Jon. E na anjam endi nenggrenyonum. E ijo segi ñamdamu na Yesus aqa kumbra kalil endi unsim deqa agi nenggrenyonum. Iga qalieonum, ijo anjam endi bole.

²⁵Yesus a mandamq endia sosisa a kumbra tulan gargekoba yoqnej. Deqa e are qalonum, Yesus aqa kumbra kalil deqa saosim nenggrenyqom di buk tulan tumbol kobaosim sawa sawa kalilq dia maqosim sawa atqa keresaiqas.

YESUS AQA ANJAM MARO TAMO NANGI

Yesus na aqa Mondor qarinyim aqa angro nanogoq aiaqs

1 ¹O Tiofilus, e nami anjam bei nenngrenyosim ni qa qarinyem. Kumbra kalil Yesus na yoqnej qaji deqa ti anjam kalil a na tamo ungasari nangi minjroqnej qaji deqa ti utruq na nenngrenyem. ²Nenngrenyosim gilsimqa Qotei na Yesus osiq lan qureq oqej di patem. Yesus a lan qureq oqosaisosiq aqa segi angro giltnej qaji nangi koroinjrsiq Qotei aqa Mondor na medabu singilatetonaqa minjrej, “Ningi walweloqnsib ijo anjam mare mare laqniye.” Degsi minjrsiq nangi uratnjrsiq lan qureq oqej. ³Nami Yesus a jaqatinj koba osiq moiej. Osiq aolo subq na tigelosiq aqa segi angro nanogoq di brantoqnsiq marjwa gargekoba yeqnaqa nangi unoqneb. Unoqnsib maroqneb, “Bole, Yesus a subq na tigelqo. A njambile unu.” Bati 40 qa Yesus a mandamq di sosiq aqa angro nanogoq di brantoqnej. Brantoqnsiq Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjrejunu anjam di minjroqnej. ⁴Onaqa bati bei Yesus na aqa angro nangi olo koroinjrsiq minjrej, “Ningi Jerusalem urataib. Ijo Abu aqa Mondor ningi nami engwa marej qaji deqa ningi tarijoqnsib soqniye. E nami ningi deqa merngoqnem. ⁵Jon a ya na tamo ungasari nangi lanja yansnjroqnej. Ariya bati qudei koboamqa e Qotei aqa Mondor na ningi yansngwai.”

⁶Onaqa bati bei Yesus na aqa angro nangi olo koroinjrnaqa nangi na endegsib nenemyeb, “O Tamo Koba, bini bati endeqa kio ni na Rom nango singila kobotosim iga Israel tamo ungasari singila egimqa iga na kamba mandam endi taqatqom?” ⁷Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi bati di qalieqa maraib. Di nungo wau sai. Di ijo Abu aqa wau. A segi na bati di giltej unu. ⁸Ariya Qotei aqa Mondor nungoq bamqa ningi singila osib e qa anjam mare mare laqniye. Ningi Jerusalem endia, Judia sawaq dia, Samaria sawaq dia, sawa sawa kalil keretosib e qa anjam mare mare laqniye.”

Yesus a lan qureq oqej

⁹Yesus a na aqa angro nangi anjam degsi minjrsiq a mandam uratosiq lan goge oqeqnaq nangi a koqyesoqneb. Onaqa lanbi na a kabutonaqa

nanġi a olo unosai. ¹⁰⁻¹¹ Nanġi lanġ goge tarosib nam ateqnabqa tamo aiyel gara qat jigeb qaji nanġi bosib nanġo areq di tigelosib minjreb, “O Galili qaji tamo, ningi kiyaqa lanġ goge tarosib nam ateqnub? Yesus a ningi uratnġsiqa lanġ goge oqeqlaqa ningi unonub mondonġ a degsim olo bqas.”

Nanġi na tamo bei giltonab a Judas aqa sawa ej

¹²⁻¹³ Mana nanġi soqneb qaji aqa nam Oliv mana. Mana di Jerusalem qure jojomq di unu. Deqa nanġi mana dena olo puluosib Jerusalem aisib tal gogetosib nanġo warum bei gogeqsi nanġi gaigai soqneb qaji warum deq gileb. Yesus aqa angro warum deq gileb qaji nanġo nam agiende. Pita na Jon na Jems na Andru na Filip na Tomas na Bartolomyu na Matyu na Alfius aqa niri Jems na Saimon a nami Rom nanġi winjrqaqqa maroqnej qaji a na Jems bei aqa niri Judas na. Yesus aqa angro 11-pela nanġi di warum deq gileb. ¹⁴ Nanġi ti unġasari qudei ti Yesus aqa was nanġi ti aqa aniqali Maria dego nanġi koba na gaigai warum dia korooqnsibqa are qujaitoqnsib Qotei pailyoqneb.

¹⁵ Bati bei tamo unġasari 120 Yesus qa nanġo areqalo sinġilateb qaji nanġi koroosib sonabqa Pita a nanġo ambleq di tigelosiqqa minjrej, ¹⁶ “O ijo was ningi quie. Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu bini brantqo. Anjam di aqa damu Qotei a nami brantqa marej deqa bini brantqo. Anjam di Qotei aqa Mondor na Devit minjnaqa qusiqqa nengrenyonaq soqnej. A Judas qa nengrenyeb. Judas agi a na jeu tamo nanġi gam osornjrnaqa Yesus ojeb. ¹⁷ A nami iga koba na sosimqa Yesus aqa wau ojoqnem.” Pita a na nanġi anjam degsi minjrej.

¹⁸ O Tiofilus, e Judas qa kiñala saqai. Judas a nami Yesus osiqqa jeu tamo nanġo banq di atej. Judas aqa kumbra di tulanġ uge. Aqa kumbra dena Juda tamo kokba nanġi na silali yonabqa osiqqa mandam taqal bei awaiyeb. Awaiyosiqqa bunuqna a mandam dia ulonġosiqqa aqa mene paraonaqa bi bilenej. ¹⁹ Bunuqna tamo unġasari kalil Jerusalem di soqneb qaji nanġi anjam di qusibqa mandam di aqa nam “Akeldama” waiyeb. Di nanġo segi anjam na nam waiyeb. Nam di aqa damu, “Lej Aiqajqa Mandam.”

²⁰ Ariya Yesus aqa tamo unġasari 120 nanġi koroesonabqa Pita na olo minjrej, “Devit a nami Qotei louqa buk miligiq di Judas qa endegsi nengrenyeb, ‘Aqa tal lanġ sqas. Aqa tal tamo bei na olo oqasai.’ Osiqa olo Judas qa endegsi nengrenyeb, ‘A Kristus aqa wau ojoqnej. Ariya tamo bei na olo wau di ojqs.’ Devit a nami Judas qa degsi nengrenyeb.

²¹ “Deqa ijo was ningi quie. Iga tamo bei giltonamqa a na Judas aqa sawa osim iga ti Yesus aqa wau ojgom. Bati iga Tamo Koba Yesus dauryosim laqnamqa tamo nanġi iga koba na soqnem qaji deqaji bei oqom. ²² Jon yansnjro qaji aqa bati qa Yesus na aqa wau utru atej dena bosu bosiq Qotei na Yesus yaigosiqqa lanġ qureq oqej bati deqa tamo nanġi

iga koba na soqnem qaji deqaji bei giltonamqa a iga ti Yesus aqa wau ojsim Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa mare mare laqnqom.”

²³Pita a nanği anjam degsi minjrnaqa nanği na tamo aiyel giltjnreb. Josep wo Matias wo giltjnreb. Josep aqa ñam bei Barsabas. Aqa ñam bei Jastas. ²⁴Nanği aiyel giltjnrsibqa endegsib Qotei pailyeb, “O Tamo Koba Qotei, ni tamo kalil nango areqalo qalie. Deqa tamo aiyel endi ni yai giltqam di iga osorgimqa tamo dena Judas aqa sawa osim aqa wau ojqs. ²⁵Judas a wau di uratosiqa moisiq sawa uge ni nami a aiqajqa giltem qaji deq aiej.” ²⁶Nanği degsib Qotei pailyosib koboonamqa tamo yai na kamba Judas aqa wau ojajqa deqa marsibqa meniñ silali alañeb. Meniñ silali alañoabqa Matias aqa meniñ na bunyej. Deqa nanği Matias giltonabqa a Yesus aqa anğro 11-pela Yesus aqa anjam mare mare laqajqa nami giltjnrej qaji nanği koba na sosib wauoqneb.

Qotei aqa Mondor aiej

2 ¹⁻²Onaqa Juda nango yori bati koba ñam Pentikos di brantej. Juda nango moma nanği nami ingi meli bunuj otoreleñeb deqa are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus aqa tamo unğasari kalil nanği tal qujaiq di koroosib sonabqa lañ goge dena jagwa koba anjam ato bulosiq tal nanği awesoqneb qaji deq aiej. Aisiq tal keretej. ³Onaqa Qotei aqa Mondor a ñam pulon bulosiqa aisiq segi segiosiq nango gateq di awoelenonaq uneb. ⁴Osiqa nango segi segi are miligiq aisiq meñ bulyetnjrnaqa nanği kalil qure segi segi nango anjam mareleñoqneb.

⁵Bati deqa Juda tamo unğasari tulañ gargekoba nanği qure qure kalilq dena bosib Jerusalem di soqneb. Nanği kalil Qotei qa louoqneb qaji. ⁶⁻⁷Ariya jagwa koba anjam ato bulonaqa nanği kalil qusib bosib koroonabqa nango segi segi qure utru anjam mareqnab qusibqa are koba qalsib maroqneb, “Tamo unğasari kalil endi Galili qaji. ⁸Nanği kiersib gago segi segi qure utru anjam mareqnab iga queqnum? ⁹Iga kalil qure bei bei qaji. Iga qudei Partia, Midia, Elam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontus, Esia sawaq dena beleñem. ¹⁰Iga qudei Frigia, Pamfilia, Isip, Libia sawa Sairini sawa jojomq dena beleñem. Iga qudei Rom dena beleñem. ¹¹Iga qudei Juda tamo. Iga qudei Juda nango louqa kumbra dauryeqnum. Iga qudei Krit. Iga qudei Arebia qaji. Nanği kiersib gago segi segi qure utru anjam na Qotei aqa wau kokba deqa mareqnab iga queqnum?” ¹²Tamo unğasari nanği anjam degsib marsibqa nanği are koba qalsib segi segi maroqneb, “Nanği kumbra di kiersib yonub?” ¹³Onaqa tamo qudei nanği yomuosis mareb, “Nanği wain bunuj uysib deqa nanariosib anjam laña laña mareqnub.”

Pita a anjam palontej

¹⁴Onaqa Yesus aqa anğro 11-pela nanği Pita ombla na tigelosibqa Pita na aqa medabu waqtosiqa endegsi minjrej, “Ningi Juda tamo ti tamo

ungasari kalil Jerusalem qureq endi so qaji ningi ti ijo anjam endi qusib poingem. ¹⁵Ningi maronub, ‘Tamo nanği di wain uysib nanarionub.’ Di sai. Endego nobqolo koba. Wain uyqa bati sai. ¹⁶Kumbra endeqa Qotei aqa medabu o qaji tamo Joel a nami endegsi marej, ¹⁷‘Qotei a marqo, “Diño bati jojomamqa e na ijo Mondor qarinyitqa tamo unğasari kalil nanğoq aiqas. Aisim nunğo anğro mel ti nunğo anğro sebiñ ti nanği singila enjrimqa nanği ijo medabu osib ijo anjam maroqnqab. Nunğo anğro wala nanği ti nunğo tamo bole bole nanği ti areqalo waqtetnjroqnitqa ñeiobilqeiqnsibqa ijo kumbra gargekoba unoqnqab. ¹⁸Bati deqa e na ijo Mondor qarinyitqa ijo wau tamo ti ijo wau uña ti nanğoq aisim singila enjroqnimqa nanği ijo medabu osib ijo anjam maroqnqab. ¹⁹Lañ goqe dia e na manwa gargekoba yoqnqai. Mandamq dia dego manwa gargekoba yoqnqai. Leñ ti ñamyuo ti qurem koba ti qarinyit mandamq aiqas. ²⁰Señ ambruqas. Bai lentosim leñ bulqas. Amqa nunğo Tamo Koba a rian koba ti singila koba ti bqas. ²¹Bati deqa tamo unğasari gargekoba nanği endegsib pailyqab, ‘O Tamo Koba, ni na iga aqaryaigime.’ Yimqa a na nanğo pail qusim nanği kalil elenjamqa nanği so bole gaigai sqab.” ’ Qotei aqa medabu o qaji tamo Joel a nami anjam degsi marej.

²²“Deqa Israel tamo unğasari, ningi ijo anjam endi quiye. Ningi qalie, Qotei na Yesus Nasaret qaji a qarinyonaq mandamq aisiqa kumbra gargekoba nunğo ambleq di yoqnej. Kumbra yeqnaqa ningi unoqnsib maroqneb, ‘Bole, Qotei na Yesus qarinyonaq bej.’ ²³Qotei na tamo di osiq nunğo banq di atej. A nami kumbra degyqa are qalsiq deqa anjam keretej. Onaqa ningi na Yesus osib tamo uge nanğo banq di atnabqa nanği na osib ñamburbasq di qalnab moiej. Nunğo kumbra dena ningi segi na Yesus qalsib moioteb. ²⁴Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosiq moio gam kobotej. Di kiyaga? Moio na Yesus a olo ojqa keresai. ²⁵Agi Devit a nami Yesus qa endegsi marej,

‘Ijo Tamo Koba a bati gaigai ijo ulatamuq di sonaq uneqnum.

A ijo banq woq di unu deqa e padalqasai.

²⁶Deqa e tulan areboleboleibqo. E arebolebole na anjam mareqnum.

Ingi bole bole kalil Qotei na e ebqajqa nami marej qaji e di oqajqa tarinqonsim unum.

²⁷Ni na ijo qunuj uratim moio qureq aiqasai.

Ni na ino segi anğro bolequja Kristus aqa jejamu dego subq di uratim qusaqasai.

²⁸Ñambile sqajqa gam di ni na e osorbonum.

Ni e ombla sqam deqa e tulan areboleboleibqo.’

Devit a nami anjam degsi marej.

²⁹“O ijo was ningi quiye. E bole mernğwai. Gago moma Devit a nami moinaqa subq ateb. Aqa sub agi bini unu iga gaigai uneqnum. ³⁰⁻³¹Nami

Qotei na Devit minjej, ‘Mondon ino len nangi paraosibqa dena tamo bei nambabqas. Amqa e na tamo di gilititqa ni mandor koba unum dego kere a kamba ino sawa osim Mandor Koba sqas.’ Qotei na nami Devit anjam degsi minjej. Osiqa aqa anjam di singilatosisqa olo minjej, ‘E ijo anjam di uratqasai. E dauryqai.’ Devit a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. Deqa kumbra Qotei na mondon yqas qaji di Devit a nami qalieej. Osiqa Kristus qa endegsi marej, ‘Bunuqna a subq na tigelqas.’ Osiqa marej, ‘Qotei na Kristus moio qureq di uratqasai. Aqa jejamu dego subq di uratim qusaqasai.’ ³² Yesus qujai di Qotei na subq na tigeltonaqa iga kalil nãdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum. ³³ A lan qureq oqsiq nãam kobaquja osiq Qotei aqa ban woq di awesoqnej. Osiq Qotei aqa Mondor ningi nami engwa marej qaji di aqa Abu aqaq dena yaivosiqa qarinyqo aiquqa ningi unsib nungo dabkala na dego quonub. ³⁴ Devit a subq na tigelosiq lan qureq oqosai. Ariya a Kristus qa endegsi marej, ‘Tamo Koba Qotei na ijo Tamo Koba Kristus minjej, “Ni ijo ban woq endi awo.

³⁵ Awesoqnimqa e na ino jeu tamo kalil nangi elejosiy ino sorgomq di atitqa ni na nangi taqatnjroqnam.” ’

Devit a nami Kristus qa degsi marej.

³⁶ “Deqa Israel tamo ungasari, ningi kalil ijo anjam endi geregere qusib poingem. Yesus agi ningi na namburbasq di qalnab moiej qaji a Qotei na olo osiqa gago Tamo Koba Kristus atej.” (Nam Kristus di aqa damu, “Tamo Qotei na nami giltej qaji”) Pita a na tamo ungasari nangi anjam degsi minjrej.

Tamo ungasari gargekoba nangi are bulyosib yanso eb

³⁷ Onaqa nangi Pita aqa anjam di qunabqa anjam dena nango are qametnjrej. Deqa nangi na Yesus aqa angro nangi Pita ombla minjreb, “O gago was ningi na mergiye. Iga kieronamqa Qotei na iga elejamqa iga padalqasai?” ³⁸ Onaqa Pita na kamba minjrej, “Ningi segi segi are bulyosib Qotei aqaq boiye. Babqa iga Yesus Kristus aqa nãam na ningi yansgonam Qotei na nungo une kalil kobotetngwas. Osim aqa Mondor Bole ningi lan engwas. Awai saiqoji. ³⁹ Qotei a nami marej, ‘E ningi ti nungo angro ti tamo kalil isa isaq di unub qaji nangi ti ijo Mondor engwai.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa ningi quiye. Qotei na aqa anjam di uratqasai. Tamo ungasari kalil gago Tamo Koba Qotei na metnjrim aqaq bqab qaji nangi aqa Mondor enjrqas.”

⁴⁰ Pita a anjam deqaji gargekoba singila na nangi minjroqnej. Osiqa olo endegsi minjrej, “Ningi geregere nãam atsib soqniye. Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nangi kumbra uge uge yoqnsib laqnum. Deqa ningi nango kumbra uge di dauryoqnaib. Uratosib soqniye. Ningi nangi ti Qotei na padaltngo uge.” ⁴¹ Onaqa tamo ungasari kalil Pita aqa anjam

di qusib nan̄go are miligiq di ateb qaji nan̄gi yansnjreb. Bati deqa tamo un̄gasari 3,000 nan̄gi Yesus qa nan̄go areqalo singilatosib tamo un̄gasari nami Yesus qa nan̄go areqalo singilateb qaji nan̄go miligiq aisib koba na soqneb.

Yesus aqa tamo un̄gasari kalil nan̄gi are qujaitosib soqneb

⁴² Tamo un̄gasari Yesus qa nan̄go areqalo singilateb qaji nan̄gi bati gaigai Yesus aqa angro 12-pela nan̄go anjam quoqnsib dauryoqneb. Nan̄gi bati gaigai are qujaitoqnsib bem gentosib uyoqnsibqa Qotei pailyosib soqneb. ⁴³ Qotei na Yesus aqa angro 12-pela nan̄gi singila enjreqnaqa nan̄gi man̄wa gargekoba yoqneb. Onaqa Yesus aqa tamo un̄gasari nan̄gi kalil man̄wa di unoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqneb. ⁴⁴ Tamo kalil Yesus qa nan̄go areqalo singilateb qaji nan̄gi bati gaigai koroqnsibqa nan̄go areqalo qujaitosib soqneb. Nango ingi ingi kalil di koba qaji degsib maroqnsib Yesus aqa tamo un̄gasari kalil nan̄gi jeisib enjroqneb. ⁴⁵ Nango mandam ti nan̄go ingi ingi ti qarinyeleñeqnab tamo qudei nan̄gi na awaiyoqnsib silali enjreqnab oqnsib Yesus aqa tamo un̄gasari ingi ingi saiqoji soqneb qaji nan̄gi jeisib enjroqneb. ⁴⁶⁻⁴⁷ Nan̄gi bati gaigai nan̄go areqalo qujaitosib sosibqa Juda nan̄go atra tal miligiq dia koroqnsib louoqneb. Nango segi segi talq dia dego koroqnsibqa bem gentosib uyoqneb. Nan̄gi kalil arebolebole ti lawo na sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib koba na ingi uyoqneb. Degyeqnaqba tamo kalil nan̄gi Yesus aqa tamo un̄gasari nan̄go kumbra di unoqnsibqa nan̄gi qa tulan̄ areboleboleinjroqnej. Bati gaigai tamo un̄gasari qudei nan̄gi are bulyeqnaqba Tamo Koba Qotei na nan̄gi eleñeqnaqa nan̄gi boqnsib tamo nami Yesus qa nan̄go areqalo singilateb qaji nan̄go miligiq aioqnsib koba na soqneb.

**Pita wo Jon wo nan̄gi na tamo bei singa qandamo
ñambabej qaji a Yesus aqa ñam na boletej**

3 ¹⁻² Bati gaigai bilaq sen̄ kelinqeqnaqa Juda tamo un̄gasari nan̄gi atra tal miligiq giloqnsib dia Qotei pailyoqneb. Ariya pailyo bati bei Pita wo Jon wo nan̄gi aiyel pailyqa marsib atra tal miligiq gileqnaqba tamo bei ai miligiq na singa qandamo ñambabej qaji a atra tal siran̄me jojomq di awesoqnej. Bati gaigai aqa was nan̄gi a qoboiosib boqnsib atra tal aqa siran̄me jojomq dia ateqnaqba awooqnsiqa tamo un̄gasari atra tal miligiq gileqnaqba silali qa ñilnjroqnej. Siran̄me di aqa ñam Siran̄me Boledamu. ³ Bati deqa Pita wo Jon wo nan̄gi atra tal miligiq gilqa laqnaqba un̄jsiqa silali qa ñilnjrej. ⁴ Onaqa nan̄gi aiyel na tamo di kokoqyosibqa Pita na min̄jej, “Ni aqo nige.” ⁵ Degsi min̄jnaqa a are qalej, “Nan̄gi aiyel silali bei ebqab.” Degsi are qalsiqa nan̄gi aiyel koqn̄jresoqnej. ⁶ Onaqa Pita na min̄jej, “E silali saiqoji. Ijo ingi bei unu di ni emqai. Yesus Kristus Nasaret

qaji aqa ñam na e ni endegsi mermonum, ‘Ni tigelosim walwel.’” 7-8 Degsi minjsiqa aqa ban woq di ojsiq tigeltonaqa aqa singa tombol singilaonab tigeloqujatosiq walwelej. Osiqa Pita wo Jon wo nanġi aiyel daurnjrjsiqa atra tal miligiq gilsiq tulañ areboleboleiyeqnaqa pruprugoqnsiq Qotei aqa ñam soqtoqnej. 9-10 A degyeqnaqa tamo unġasari kalil nanġi a unsibqa are koba qaloqneb. Osib maroqneb, “Tamo singa qandamo bati gaigai atra tal siranġme jojomq dia awooqnsiqa silali qa ñileqnu qaji agi a di.”

Pita a atra tal miligiq dia anġam palonteġ

11 Tamo a di Pita wo Jon wo nanġi aiyel daurnjrjsi laqnaqa tamo unġasari kalil nanġi a unoqnsib tulañ prugeleñosib are koba qaloqneb. Deqa nanġi gurgur ti bosib atra tal meq dia Pita wo Jon wo sonabqa koba na korooqneb. Atra tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me. 12 Tamo unġasari nanġi bosib koroeeqnab Pita a nanġi unjrjsiqa endegsi minjrej, “O Israel tamo unġasari, niñġi kiyaaq aqo aiyel tamo di boletonum unsibqa are koba qaleqnub? Niñġi kiyaaq aqo aiyel nigsibqa endegsib are qalonub, ‘Nanġo segi singila na ti kumbra bole na ti tamo di boletonubqa walwelqo?’ Niñġi degsib are qalaib. 13 Abraham, Aisak, Jekop, gago moma kalil nanġi ti nanġo Qotei a na aqa wau tamo Yesus lañ qureq osi oqsiq ñam kobaquja yej. Deqa Yesus aqa singila na tamo di boleosiqa walwelqo. Yesus qujai di niñġi na osib jeu tamo nanġo banq di ateb. Onaqa Pailat na Yesus osim tonto talq dena oqeq atqajqa mernġonaqa niñġi na saidosib urateb. 14 Yesus a Qotei aqa segi Tamo Boledamu. A une saiqoji. Ariya niñġi na Yesus uratosib saidosib Pailat minjeb, ‘Leñ ojo tamo Barabas tonto talq dena oqeq atsim ege.’ Niñġi na Pailat degsib minjnabqa a nunġo anġam di dauryosiqa leñ ojo tamo Barabas osiqa oqeq atsiq enġej. 15 Ariya Yesus a segi ġambile qa utru. Di niñġi na qalnab moiej. Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa iga gago ġamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum. 16 Aqo aiyel Yesus qa gago areqalo singilatosim deqa aqa ñam na tamo singa qandamo di boletonum a singilaqo. Tamo singa qandamo di niñġi qalie. Niñġi gaigai a unoqneb. Ariya Yesus a segi na aqo aiyel singila egwoqa a qa gago areqalo singilatosim deqa tamo di boletonumqa nunġo ġamġalaq di walwelqo.

17 “O gago was niñġi quie. E qalieonum, niñġi ti nunġo gate kokba ti Yesus Kristus qa poingosai deqa a qaleb. 18 Nami Qotei na aqa medabu o qaji tamo kalil nanġo medabu singilatetnġreqnaqa nanġi endegsib maroqneb, ‘Kristus agi Qotei na giltqo qaji a jaqatiñ koba osim moiqa.’ Ariya bunuqna niñġi na Yesus qalnab moiej. Niñġi kumbra di yonabqa Qotei aqa medabu o qaji tamo nanġo anġam nami maroqneb qaji di aqa damu agi branteġ.

19 “Deqa niñġi quie. Niñġi na nunġo une kalil torei uratosib are bulyosib Qotei aqaq babqa a na nunġo une kalil kobotetnġimqa niñġi aqa anġro

bole sqab. ²⁰Amqa Tamo Koba Qotei a na ningi singilatngimqa ningi kalil arebolebole ti lawo na sqab. Mondonj a na Yesus qarinyim nungoq bqas. Tamo di agi Yesus Kristus Qotei na nami giltej qaji. ²¹A lanj qureq oqej di unu. A di soqnimqa Qotei na mandam bunuj ti lanj bunuj ti atqa bati brantimqa a olo bqas. Qotei a nami marej, 'E mandam bunuj ti lanj bunuj ti atqai.' Osiqa aqa anjam di aqa medabu o qaji tamo nangi minjrnaqa nangi na nengrenyeb.

²²"Moses a nami Yesus qa endegsi marej, 'Mondonj Tamo Koba Qotei a na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nungo ambleq dena tigeltimqa a na anjam merngoqnqas. Anjam merngoqnimqa ningi aqa anjam kalil qusib dauryoqniye. ²³Tamo kalil aqa anjam quqwa uratqab qaji nangi Qotei na ñumim morenqab. Deqa nangi olo Qotei aqa tamo ungasari nango ambleq di sqasai.' Moses a nami degsi marej. ²⁴Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nangi dego nami Yesus qa anjam degsib maroqneb. Samuel a nami Yesus bqajqa bati qalieosiq deqa Yesus qa maroqnej. Samuel a moinaqa Qotei aqa medabu o tamo kalil bunuqna ñambabeleñeb qaji nangi dego Yesus bqajqa bati qalieosib deqa maroqneb.

²⁵"Qotei a ningi elenqa osiqa deqa aqa medabu o qaji tamo nangi qarijnjreñqnaqa aqa anjam mare mare laqneb. A nami nungo moma nangi ti anjam qoseb. Anjam qosisib anjam di singilatosib kereonaqa Abraham endegsi minjej, 'Mondonj ino leñ nangi paraosibqa dena tamo bei ñambabqas. Ñambabosim tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangi elenosim geregereinjrqas.' Qotei a ningi elenqa osiqa deqa anjam di Abraham minjej. ²⁶Osiqa bunuqna aqa wau tamo Yesus osiqa qarinyonaq namoqna nungoq aiej. Yesus a nungoq aisim ningi kalil aqaryaingimqa ningi nungo kumbra uge kalil uratqajqa deqa are qalsiq Yesus qarinyonaq nungoq aiej."

Nangi na Pita wo Jon wo ojelenosib tonto talq di breinjreb

4 ¹⁻³Pita wo Jon wo nangi na tamo ungasari nangi anjam degsib minjreñqabqa atra tamo nangi ti Sadyusi nangi ti atra tal taqato tamo nango gate ombla na nango aiyel anjam di qusibqa tulan minjin oqetnjrnaqa bosib nangi aiyel ojelenosib tonto talq di breinjreb. Nangi aiyel na tamo ungasari nangi anjam endegsib minjroqneb, "Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa tamo kalil nangi dego moisiq olo subq na tigelqab." Utru deqa atra tamo nangi ti Sadyusi nangi ti minjin oqetnjrnaqa nangi aiyel ojelenosib tonto talq di breinjreb. Bilaqtej deqa nangi aiyel tonto talq di uratnjrnab sonab nebeej. ⁴Tamo ungasari tulan gargekoba nango aiyel anjam qusib Yesus qa nango areqalo singilateb. Tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji kalil turteb 5,000.

Nangi na Pita wo Jon wo osi gilsib Juda gate kokba nango ulatamuq dia tigeltjnreb

⁵Nebeonaqa Juda nango gate kokba ti tamo bole bole ti dal anjam qalie tamo nangi ti bosib Jerusalem di koroeb. ⁶Atra tamo gate Anas na Kaiafas

na Jon na Aleksander na Anas aqa leŋ kalil dego bosib koroeb. ⁷Koroosib nanŋi aiyel metnjrnab bosib nango ambleq di tigelonab nenemnjreb, “Ninŋi singila qabe na osib tamo di boletēb? Ninŋi yai aqa ñam na boletēb?”

⁸⁻⁹Onaqa Qotei aqa Mondor a Pita aqa miligiq aisiq medabu singilatetonaqa a na nanŋi endegsi minjrej, “O Israel gate ti tamo bole bole ti ninŋi ijo anjam endi quie. Aqo aiyel na tamo singa qandamo boletem deqa ninŋi na iga osib nunŋo ŋamgalaq di tigeltgonub. Tamo di a kiersi boleej deqa ninŋi qalieqa osib nenemgonub. ¹⁰Deqa ninŋi ti Israel tamo unŋasari kalil ti ijo anjam endi qusib poingem. Yesu Kristus Nasaret qaji agi ninŋi na ŋamburbasq di qalnab Qotei na olo subq na tigeltej qaji aqa ñam na tamo endi aqa jejamu boleosiŋ nunŋo ulatamuq endia tigelesonaq ninŋi unonub. ¹¹Yesu a tal aqa ai bul. Ninŋi tal gereiyo qaji tamo bul. Ninŋi na tal aqa ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa Qotei na tal aqa ai di olo osiqa tal singilatqajqa deqa tumaq di tigeltej unu. ¹²Ninŋi quie. Tamo bei aqa ñam na Qotei na iga oqasai. Iga oqajqa tamo bei saiqoji. Qotei na tamo bei iga osorgosai bolesai. Yesu aqa ñam na qujai Qotei na iga oqas. Amqa iga padalqasai. Sawa bei beiq dia dego tamo bei na iga oqajqa di sosai.”

¹³Pita wo Jon wo nanŋi singila na tigelosib anjam di maroqneb nanŋi ulaosai. Deqa Juda tamo kokba nanŋi are koba qaloqneb. Di kiyaqa? Nanŋi qalieeb, nanŋi aiyel nami skul beiq gilosai. Nanŋi tamo laŋaj. Degsib qalieosib mareb, “Nanŋi aiyel nami Yesu ombla laqneb deqa anjam singila na mareqnub.” ¹⁴Onaqa tamo singa qandamyonaq olo boleej qaji a Pita wo Jon wo nanŋo areq di tigelesonaq Juda tamo kokba nanŋi unsibqa nanŋi aiyel anjam bei kamba minjrqa keresaiinjrej.

¹⁵Deqa nanŋi na qaja tamo qudei nanŋi minjrnabqa bosib nanŋi aiyel joqsib taqal beiq gilnabqa nanŋi segi qairosib mareb, ¹⁶“Iga nanŋi aiyel kiernjrqom? Nanŋi aiyel na maŋwa yonubqa Jerusalem tamo unŋasari kalil nanŋi quekritonub. Deqa iga na ulitqa keresai. ¹⁷Nanŋo aiyel anjam tulaŋ kobaamqa tamo unŋasari gargekoba quo uge. Deqa iga endegyqom. Iga nanŋi aiyel saidnjrnamba Yesu aqa ñam mare mare laqasai.” ¹⁸Juda tamo kokba nanŋi degsib marsibqa nanŋi aiyel olo metnjrnab bonabqa singila na saidnjrsib minjreb, “Ninŋi aiyel olo Yesu aqa ñam maroqnaib. Medabu getentiye.”

¹⁹Onaqa Pita wo Jon wo nanŋi na kamba minjreb, “Aqo aiyel Qotei aqa anjam dauryqa uratosim nunŋo anjam dauryqom di Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole kio uge kio di ninŋi segi mariye. ²⁰Aqo aiyel medabu getentqa keresai. Kumbra kalil gago ŋamdama na unoqnem qaji deqa iga maroqnsim laqnqom. Anjam kalil gago dabkala na quoqnem qaji di dego iga maroqnsim laqnqom. Iga uratqa keresai.”

²¹Onaqa Juda tamo kokba nanŋi na olo nanŋi aiyel Yesu aqa ñam marqajqa singila na saidnjrsib uratnjrnab gileb. Nanŋi aiyel na tamo singa

qandamo boletonabqa tamo ungasari tulan gargekoba unsib deqa tulan areboleboleinjnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Deqa Juda tamo kokba nanngi tamo ungasari nanngi ulainjreb. Osib endegsib are qaleb, “Iga nanngo aiyel jejamuq di une bei unosai. Deqa iga nanngi aiyel ñumqa keresai. Ñumqom di tamo ungasari nanngi minjin oqetnjrimqa iga kamba lugwab.” Utru deqa Juda tamo kokba nanngi tamo ungasari nanngi ulainjrsib nanngi aiyel uratnjrnab gileb. ²²Tamo singa qandamo nanngi aiyel na boleteb qaji aqa wausau 40. Deqa tamo ungasari nanngi tulan prugelenjosib areboleboleinjnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

Nanngi singila osib Yesus aqa anjam mare laqajqa deqa Qotei pailiyeb

²³Juda tamo kokba nanngi na nanngi aiyel uratnjrnab gilsib tamo ungasari Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngoq di brantosib anjam kalil atra tamo kokba ti tamo bole bole ti nanngi na minjreb qaji deqa sainjreb. ²⁴Sainjrnab qusibqa tulan areboleboleinjrej. Deqa nanngi kalil medabu qujaitosib Qotei endegsib pailiyeb, “O Tamo Koba Qotei, ni na laj ti mandam ti yuwal ti ingi ingi kalil dego atem unub. ²⁵Nami ni na ino segi Mondor Bole qarinyonamqa aisiq ino wau tamo agi gago moma Devit aqa medabu singilatetonaqa endegsi marej,

‘Kiyaga sawa bei bei qaji tamo nanngi minjin oqetnjreqnu?

Kiyaga nanngo areqalo nanarionaqa nanngi Qotei ti qotqajqa qaireqnub?

²⁶Sawa bei bei qaji nanngo mandor kokba nanngi tigelosib nanngi Kristus qalib moiqaqqa deqa qoteqnub.

Mandor kokba nanngi na Tamo Koba Qotei wo aqa Kristus wo qoto itnjrqajqa deqa koroeqnub.’

²⁷“O Qotei, Devit aqa anjam di aqa damu gam endena brantej. Herot wo Pontius Pailat wo Israel tamo ti qure bei bei qaji tamo nanngi ti kalil qure endia koroosibqa ino segi wau tamo bole Yesus ni nami giltem qaji a qoto itqa marsibqa anjam kereteb. ²⁸O Qotei, ni nami marem, ‘Nanngi na Yesus qalib moiqa.’ Ino anjam di agi nanngi dauryosib Yesus qalnab moiej. Nanngo segi areqalo na nanngi Yesus qalosai. Ni nami ino segi singila na ti ino areqalo na ti marnamqa deqa nanngi na Yesus qalnab moiej. ²⁹O Tamo Koba Qotei, Juda tamo kokba nanngi minjin oqetnjrqoqa iga ula egwajqa anjam mergonub di ni unime. Iga ino wau tamo. Deqa ni na iga singila egoqnmqa iga ino anjam maroqnqom. Iga ulaqasai. ³⁰Ni na iga singila egoqnmqa iga ino segi wau tamo bole Yesus aqa ñam na tamo ungasari nanngi boletnjroqnmqa nanngo ma kobooqnqas. Iga ino manjwa yoqnmqa tamo ungasari nanngi unoqnsib Yesus qa poinjroqnmqa ino ñam soqtoqnqab.”

³¹Nanngi degsib Qotei pailiyosib koboonaqa tal nanngi koroesoqneb qaji di reñginyej. Onaqa Qotei aqa Mondor aisiqa nanngi singila enjrnaga nanngi walwelosib singila na Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Nanngi ulaosai.

Tamo ungasari nangi na nango Kristen was nangi aqaryainjroqneb

³²Bati deqa tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangi kalil areqalo qujaitosib soqneb. Tamo bei na aqa ingi ingi saiaosiq aqa segi qa marosaiqneq. Nango ingi ingi kalil di koba qaji degsib maroqnsib Yesus aqa tamo ungasari kalil nangi jeisib enjroqneb. ³³Tamo Koba Yesus a subq na tigelej anjam di aqa angro 12-pela nangi singila na maroqneb. Nango anjam di singila ti. Nangi mareqnab Qotei a nangi qa are tulan boleiyqnsiq nangi singila enjroqneb. ³⁴⁻³⁵Tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nango ambleq di tamo bei yala ingi bei qa truquosaioqneq. Di kiyaaq? Nangi nango mandam ti tal ti qarinyeqnabqa tamo qudei nangi na awaiyqnsib silali enjreqnab silali di osi boqnsib Yesus aqa angro 12-pela nango banq di ateqnab nangi na tamo ingi ingi saiqoji soqneb qaji nangi jeisib enjroqneb.

³⁶Nango ambleq di tamo bei soqnej aqa ñam Josep. Aqa ñam bei Barnabas. Yesus aqa angro 12-pela nangi na ñam di waiyeb. Aqa ñam di aqa damu, “Tamo are singilatetnjro qaji.” Barnabas a Juda nango moma utru Jekop aqa angro Livai aqa leñ. A Saiprus nui qaji. ³⁷Ariya bati deqa aqa mandam bei soqnej di tamo qudei nangi na awaiyosib silali yonab osi gilsiq Yesus aqa angro 12-pela nango banq di uratej.

Ananaias aqa ñauqali Safaira wo nangi na Qotei gisanjyeb

5 ¹⁻²Ariya tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. Aqa ñauqali aqa ñam Safaira. Ananaias aqa mandam bei tamo qudei nangi na awaiyosib silali yonabqa a silali di osiq nangi aqa ñauqali wo anjam keretosib silali oto aqa segi qa ulitosiq oto segi osi gilsiq Yesus aqa angro 12-pela nango banq di uratej. ³Onaqa Pita na minjej, “Ananaias, kiyaaq Satan a ino are miligiq aiquqa ni Qotei aqa Mondor gisanjonum? Ino mandam awaiyonub silali osim kiyaaq oto bei ino segi qa marsim ulitonum? ⁴Nami ino mandam awaiyosaisanabqa di ino segi mandam. Ariya bunuqna mandam awaiyosib silali emonub di ino segi silali. Ni segi na silali di taqatosim ni wau kie yqa osim ye. Ni kiyaaq gisanjosim maronum, ‘Silali kalil agi osi bonum?’ Ni kiyaaq kumbra uge di yqajqa are qalonum? Ni que. Ni tamo nangi gisanj anjam minjrosai. Ni Qotei gisanj anjam minjonum.” ⁵⁻⁶Pita a degsi marnaqa Ananaias a anjam di qusiqa moioqujatosiq mandamq di ulonej. Onaqa angro wala nangi bosib aqa jejamu gara na dalaosib osi gilsib subq ateb. Onaqa tamo ungasari kalil anjam di queb qaji nangi tulan ulaugeteb.

⁷Sokiñalayonaq aqa ñauqali bej. Aqa gumbulun moiej di a qaliesai. ⁸A bonaqa Pita na minjej, “Ni mare. Ni ino gumbulun wo nungo mandam bei tamo qudei nangi na awaiyosib silali engonub qaji kalil agi ino gumbulun na osi bosiq ebqo endi segi e?” Onaqa minjej, “Od. Silali kalil agide.”

⁹Degsi minjnaqa Pita na minjej, “Kiyaqa ni ino gumbuluŋ wo anjam keretosib kumbra uge di yonub? Ningi maronub, “Tamo Koba Qotei aqa Mondor a gago kumbra di unqasai.’ Degosib ningi yonub. Ni que. Angro wala ino gumbuluŋ subq atonub qaji nangi bosib siranmeq di tigelonub. Nangi ni dego qoboimosib gilsib subq atqab.” ¹⁰Degsi minjnaqa a dego moioqujatosiq Pita aqa singaq di ulonej. Onaqa angro wala nangi bosib a moiej di unsib qoboiyosib gilsib aqa gumbulu qali aqa areq di subq ateb. ¹¹Onaqa anjam di tulan kobaonaqa Yesus aqa tamo ungasari kalil tamo qudei nangi ti qusib tulan ulaugeteb.

Yesus aqa angro 12-pela nangi manwa gargekoba yoqneb

¹²Bati deqa Qotei na Yesus aqa angro 12-pela nangi singila enjreqnaqa nangi manwa gargekoba yeqnabqa tamo ungasari nangi unoqneb. Tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangi kalil are qujaitoqnsibqa Juda nango atra tal meq dia koroqnsibqa Qotei qa louoqneb. Tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me. ¹³Tamo ungasari lanja lanaj kalil Jerusalem qureq di soqneb qaji nangi na tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nango ñam soqtetnjroqnsibqa nangi ti koba na koroqajqa ulaoqneb. ¹⁴Tamo ti uña ti tulan gargekoba Tamo Koba Yesus qa nango areqalo singilatoqnsib boqnsib tamo nami Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nango miligiq aieqnab nangi tulan kobaoqneb. ¹⁵Deqa nangi na tamo ungasari ma ti soqneb qaji nangi saperaq di ñeiotnjroqnsib qoboinjrsib boqnsib gam qalaq di ateleñoqneb. Pita a gam na walwelosim giloqnmqa aqa seŋ qunuŋ na nangi waburnjroqnmqa nango ma kobooqnajqa deqa are qalsibqa gam qalaq di ateleñoqneb. ¹⁶Qure kiñilala kalil Jerusalem qure jojomq di soqneb qaji nangi na dego tamo mainjro qaji nangi ti tamo mondor uge uge ti soqneb qaji nangi ti joqsib boqneb. Joqsib beqnab Yesus aqa angro 12-pela nangi na nangi kalil boletnjroqneb.

Qotei aqa laŋ angro bei bosiqa tonto tal siranme waqtonaqa Yesus aqa angro nangi oqedeb

¹⁷⁻¹⁸Yesus aqa angro 12-pela nangi kumbra degyeqnabqa atra tamo gate aqa wau qujai agi Sadyusi nangi ti koba na unsib minjin oqetnjrnaqa nangi ojelenosib tonto talq di breinjrnab soqneb. ¹⁹Sonabqa qoloej. Onaqa Tamo Koba Qotei aqa laŋ angro bei aisiqa tonto tal siranme waqtosiq nangi joqsik oqedeb. Oqedonabqa laŋ angro na minjrej, ²⁰“Ningi gilsib atra tal miligiq dia tigelosib tamo ungasari nangi ñambile gaigai sqajqa anjam di palontosib minjroqniye.” ²¹Onaqa nangi laŋ angro aqa anjam di qusib dauryosib nobqolo malu qameqnaqa atra tal miligiq gilsib dia tigelosib tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb.

Ariya atra tamo gate aqa wau tamo ti nangi na Juda tamo kokba ti Israel tamo bole bole ti nangi metnjrnab bosib koroeb. Koroosib anjam

keretosib nango qaja tamo nangi minjreb, “Ningi aisib Yesus aqa angro 12-pela nangi tonto talq dena joqsib boiye.” ²² Onaqa qaja tamo nangi aisib tonto talq di brantosib nam ateb Yesus aqa angro 12-pela nangi di sosai. Nangi degsi unsib deqa olo puluosib bosib Juda tamo kokba nangi minjreb, ²³ “Iga ainum tonto tal siranme qandimesonaq unonum. Tal taqato tamo nangi an ti siranmeq di tigelenab. Ariya iga siran waqtosim miligiq gilonum iga tamo bei unosai.”

²⁴ Degsi minjrnabqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo nango gate ombla na anjam di qusib are koba qalsib maroqneb, “Yesus aqa angro 12-pela nangi kiersib tonto tal uratosib jaraionub?” ²⁵ Onaqa tamo bei bosiq a nangi minjrej, “Ningi quiye. Tamo ningi na tonto talq di breinjreb qaji agi atra tal miligiq di sosibqa tamo ungasari nangi anjam minjreqnub.” ²⁶ Degsi minjrnaqa atra tal taqato tamo nango gate ombla na tigelosib atra tal miligiq gilsib nam ateb Yesus aqa angro 12-pela nangi na tamo ungasari nangi anjam minjreqnab unjreb. Unjrsib nangi ojelenosib joqsib gileb. Singila na ojsib gilosai. Jinga na joqsib gileb. Tamo ungasari nangi njirigosib meni osib nangi numuib deqa ulaosib jinga na joqsib gileb.

**Yesus aqa angro nangi Yesus aqa anjam Juda tamo
kokba nango ulatamuq dia marqajqa ulaosai**

²⁷ Jinga na joqsib gilsib Juda tamo kokba nango ulatamuq dia tigelnjreb. Tigelonabqa atra tamo gate a na nangi njirntjrsiq a minjrej, ²⁸ “Ningi Yesus aqa nam mare mare laqajqa iga singila na saidngem. Di ningi na olo mare mare laqnabqa tamo ungasari kalil Jerusalem qureq endi unub qaji nangi quekritonub. Di segi sai. Ningi iga qa mareqneb, iga na Yesus jamburbasq di qalnam moiej. Degsib maroqsib une di gago jejamuq di ateqnub.”

²⁹ Atra tamo gate a na Yesus aqa angro 12-pela nangi anjam degsi minjrnaqa nangi Pita ombla na kamba minjreb, “Iga Qotei aqa anjam segi dauryqom di kere. Iga tamo nango anjam dauryqasai. ³⁰ Di bole, ningi na Yesus jamburbasq di qalnab moiej. Moinaqa gago moma nango Qotei a na olo subq na tigeltej. ³¹ Yesus qujai di Qotei na lan qureq osi oqsiqu aqa ban woq di awotej. Deqa Yesus a gago Tamo Koba. A na qujai iga elenamqa iga padalqasai. Yesus qujai dena iga Israel tamo ungasari are bulyetgsim gago une kobotetgwas. ³² Iga gago segi namdamu na Yesus aqa kumbra di unoqnsim deqa mare mare laqnum. Qotei aqa Mondor Bole na dego Yesus aqa kumbra deqa mare mare laqnu. Qotei na tamo ungasari aqa anjam dauryeqnub qaji nangi aqa Mondor di enjreqnu.”

**Gamaliel a Juda tamo kokba nangi minjrej, “Ningi Yesus
aqa angro gulube enjrqa osibqa mati are qaliye.”**

³³ Onaqa Juda tamo kokba nangi Yesus aqa angro 12-pela nango anjam di qusibqa minjin oqetnjrnaqa nangi numib morenqa maroqneb. ³⁴ Onaqa

nango ambleq dena Farisi tamo bei aqa ñam Gamaliel a tigelej. A dal anjam qalie tamo kobaquja. Tamo kalil nangi bati gaigai a qa maroqneb, “A tamo bolequja.” A tigelosiqqa qaja tamo nangi minjrej, “Ningi mati Yesus aqa angro 12-pela nangi joqsib taqal beiq giliye.” ³⁵ Onaqa nangi gilnabqa Gamaliel a na Juda tamo kokba nangi minjrej, “O Israel tamo, ningi Yesus aqa angro 12-pela nangi gulube enjrqa osibqa mati geregere are qaliye. ³⁶ Ningi qalie, nami yala tamo bei aqa ñam Teudas a tigelosiqqa aqa segi ñam soqtoqnsiqqa maroqnej, ‘E tamo kobaquja.’ Degsi mareqnaqa tamo 400 a dauryoqneb. Onaqa Rom nangi na bosib a qalnab moinaqa tamo nangi a dauryoqneb qaji kalil segi segi jaraionab aqa wau koboej. ³⁷ Bunuqna Rom tamo ungasari nango ñam kalil sisiyqa bationaqa Galili qaji tamo bei aqa ñam Judas a dego tigelosiqqa Rom nangi ti qotqajqa maroqnsiqqa tamo nango are tigeltetnjreqnaqa nangi a dauryoqneb. Onaqa Rom nangi na a qalnab moinaqa tamo kalil a dauryoqneb qaji nangi segi segi jaraieb. ³⁸ Deqa ningi quie. Ningi Yesus aqa angro 12-pela nangi di uratnjrib nango wau yoqneb. Nangi nango segi areqalo na wauqab nango wau koboqas. ³⁹ Ariya nangi Qotei aqa areqalo na wauqab di ningi na nangi kobotnjrqa keresai. Ningi nangi ñumqab di ningi Qotei ti qotqab.”

Gamaliel a na Juda tamo kokba nangi anjam degsi minjrnaqa nangi aqa anjam di qusib dauryosib Yesus aqa angro 12-pela nangi ñumqa urateb. ⁴⁰ Osib nangi metnjrnabqa nangi olo bonabqa bu toqon na nangi kumbainjrsib nangi Yesus aqa ñam olo marqajqa singila na saidnjrsib nangi uratnjreb. ⁴¹ Onaqa nangi areboleboleinjrnaqa koro sawa di uratosib gileb. Nangi Yesus aqa ñam qa jaqatin eb deqa Qotei a nangi qa marej, “Nangi Yesus aqa ñam qa singilaonub deqa nangi jaqatin oqa kere.” Qotei a nangi qa degsi marej deqa nangi areboleboleinjrnaq gileb. ⁴² Nangi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa uratosaiqneb. Nangi bati gaigai Yesus aqa anjam plaltoqnsib maroqneb. Atra tal miligiq dia, tamo ungasari nango segi segi talq dia nangi anjam endegsib minjroqneb, “Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji.”

Nangi na tamo 7-pela ingi jeio wau ojajqa giltjreb

6 ¹ Bati deqa Juda tamo ungasari tulan gargekoba nangi are bulyoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Juda tamo ungasari qudei nangi Grik nango lan deqaji. Deqa nangi Grik anjam qalie. Ariya Juda tamo ungasari qudei nangi Hibru qaji. Deqa nangi Hibru anjam qalie. Bati bei Grik qaji Juda nangi tigelosib Hibru qaji Juda nangi qa njirineb. Di kiyaya? Ingi jeio batieqnaqa nangi na Grik qaji Juda nango unja qobul nangi uratnjroqnsib nango segi unja qobul nangi ingi jeisi enjroqneb. ² Onaqa Yesus aqa angro 12-pela nangi degsi qusibqa tamo ungasari kalil Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangi koroinjrsib minjreb, “Iga Yesus aqa angro 12-pela. Deqa iga gulube di gereiyqasai.

Gago wau qujai agi iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum. Iga gago wau di uratosim ingi jei jeioqnqasai. ³Deqa was qu, ningi tamo 7-pela nungo ambleq dena giltjnriye. Tamo endeqaji giltjnriye. Nango kumbra tulan boledamu. Qotei aqa Mondor nangoq di sosisqa nangi singilatnjreanu. Nangi powo koba ti unub. Tamo deqaji giltjnrsib wau enjribqa nangi na ingi jeietngoqnqab. ⁴Amqa iga Yesus aqa angro 12-pela iga bati gaigai Qotei pailyoqnsim Yesus aqa anjam mare mare laqnqom. Gago wau bole agide.”

⁵Onaqa nangi kalil anjam di dauryosib tamo 7-pela giltjnreb. Bei aqa ñam Stiven. Stiven aqa areqalo kalil Yesus qa singilatoqnej. A areqalo aiyeltosaioqnej. Qotei aqa Mondor a Stiven aqa are miligiq aioqnsiq singilatoqnej. Bei aqa ñam Filip. Bei Prokorus. Bei Nikanor. Bei Timon. Bei Parmenas. Bei Nikolas. Nikolas aqa qure utru Antiok. A nami Juda tamo sai. A bunuqna Jerusalem bosisqa Juda nango louqa kumbra dauryosiq nango miligiq aiej. ⁶Ariya Kristen was nangi na tamo 7-pela nangi di giltjnrsib Yesus aqa angro 12-pela nango ulatamuq di tigeltjnrb nango gateq di ban atsib nangi singila oqajqa deqa nangi qa Qotei pailieb.

⁷Bati deqa Qotei aqa anjam tulan kobaoqnej. Tamo ungasari Jerusalem di soqneb qaji nango ambleq di tamo ungasari tulan gargekoba nangi are bulyoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatoqnsib tamo nami Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nango miligiq aioqneb. Atra tamo gargekoba nangi dego Yesus aqa angro 12-pela nango anjam dauryoqnsibqa Yesus qa nango areqalo singilatoqneb.

Nangi Stiven ojsib Juda tamo kokba nango ulatamuq dia tigelteb

⁸Qotei a Stiven qa are tulan boleiyqnsiq deqa a singila yeqnaqa a na tamo ungasari kalil Jerusalem di soqneb qaji nango ñamgalaq dia manwa gargekoba yoqnej. ⁹Onaqa bati bei Juda tamo qudei nangi tigelosib Stiven ombla anjam na qotoqneb. Tamo nangi di Juda nango Qotei tal beiq dia gaigai louoqneb. Nangi nami kangal tamo sonabqa uratjnrb lanja soqneb deqa nangi Qotei tal dia louoqneb. Deqa Qotei tal di aqa ñam endegsib waiyeb, “Tamo Lanaj Nango Qotei Tal.” Tamo nangi di Stiven ombla anjam na qotoqneb. Nangi nami Sairini qure ti Aleksandria qure ti Silisia sawa ti Esia sawa dena ti beleñeb. ¹⁰Nangi Stiven ombla anjam na qoteqnb Qotei aqa Mondor na Stiven powo koba yoqnej deqa nangi aqa anjam qalotqa keresai. ¹¹Deqa nangi lumu na tamo qudei nangi metjnrb bonab minjreb, “Ningi na Stiven aqa jejamu lanja gisanjiye.” Degyosib silali enjreb. Silali enjrb nangi gisanjosib mareb, “Stiven a Moses wo Qotei wo qa misilij anjam mareqnaq iga quonum.” ¹²Nangi degsib marnabqa Juda tamo ungasari nangi ti Juda tamo bole bole ti dal anjam qalie tamo nangi ti qusibqa Stiven qa minjin oqetjnrbnaqa a ojob. A

ojsib koro sawaq osi gilsib Juda tamo kokba nanngo ulatamuq dia tigelteb. ¹³Tigeltosib tamo qudei nanngi dego tigeltjnrb nanngi Stiven aqa jejamu laja gisanjyosib mareb, “Tamo endi bati gaigai Qotei aqa atra tal qa ti Moses aqa dal anjam qa ti misilij anjam mareqnu. ¹⁴Bati bei a endegsi marnaq iga quem, ‘Yesus Nasaret qaji a na atra tal endi niñaqyosim Moses aqa dal anjam iga nami egej qaji di dego kobotosim dal anjam bunuj egwas.’” ¹⁵Onaqa tamo kalil koro sawaq dia awesoqneb qaji nanngi gisanj anjam di qusib Stiven koqyeb. Aqa ulatamu laj angro aqa ulatamu bulonaq uneb.

**Stiven a Juda tamo kokba nanngo ulatamuq dia
Qotei aqa anjam plaltosiq minjrej**

7 ¹Onaqa atra tamo gate a na Stiven nenemyej, “Nanngo anjam maronub di bole e?” ²⁻³Onaqa Stiven a kamba marej, “O ijo was ti ijo abu ti ningi ijo anjam endi quiye. Nami gago moma utru Abraham a Mesopotemia sawaq di sosisqa Haran qureq gilosaisonaqa bati deqa gago Qotei laj qureq di unu qaji a Abraham aqa ulatamuq di brantosisqa minjej, ‘O Abraham, ni na ino mandam ti ino was nanngi ti uratnjrsimqa mandam bei e na osormitqa deq gilime.’” ⁴Qotei na Abraham degsi minjnaqa a tigelosiq Kaldia sawa uratosiq Haran qureq gilsiq di soqnej. Bunuqna aqa abu moinaqa Qotei na a qarinyonaq mandam iga bini unum qaji endeq bosiq soqnej. ⁵Sonaqa Qotei na mandam mutu bei a yosai. A angro saiqoji sonaqa Qotei na minjej, ‘Bunuqna e na ni ti ino moma kalil nambabelenqab qaji nanngi ti mandam endi engwai.’” ⁶Osiqa minjej, ‘Mati ino moma nanngi sawa beiq di yaun tamo soqnibqa sawa deqaji tamo nanngi na wau koba enjroqnsib ugeugeinjroqnibqa wausau 400 gilqas. ⁷Yimqa e na kamba sawa deqaji tamo nanngi ugeugeinjritqa ino moma nanngi sawa di uratosib bosib mandam endia sosib e qa louoqnqab.’” Qotei na nami Abraham degsi minjej. ⁸Osiqa minjej, ‘E ni ti ino moma nanngi ti nungo Qotei sqai. Ningi dego ijo segi tamo ungasari sqab.’” Osika aqa anjam di singilatqa osika Abraham minjej, ‘Ni mulun unoqnqam.’” Degsi minjnaqa Abraham aqa angro Aisak nambabonaqa bati 8 qa mulun waiyej. Aisak aqa angro Jekop nambabonaqa a dego mulun waiyej. Onaqa Jekop na kamba aqa angro 12-pela nanngi mulun wainjrej. Di gago moma utru 12-pela.

⁹⁻¹⁰“Onaqa bati bei Jekop aqa angro 11-pela nanngi nanngo was Josep qa ugeosib a ojsib tamo qudei nanngo banq di atnabqa nanngi na silali enjrsib Josep osi sumsib Isip sawaq dia uratonab soqnej. Ariya Josep a Isip sawaq di sosisqa a tamo kobaquja bei wauetoqnej. Josep a gulube ti sonaqa Qotei na aqaryaiyoqnsiq geregereiyonej. Osika Josep powo koba yeqnaqa a Isip nanngo mandor koba aqa ulatamuq dia kumbra tulan boledamu yeqnaqa unoqnsiq Josep qa are tulan boleyonaq soqnej. Deqa a na

Josep minjej, ‘Ni Isip nango gate koba sqam.’ Degsi minjej deqa Josep a Isip sawa taqatoqnej. Isip nango mandor koba aqa tal dego taqatoqnej.

¹¹ “Bunuqna Isip sawa ti Kenan sawa ti mam koba osib deqa nangi gulube koba iteb. Onaqa gago moma nangi dego ingi saiinjrej. ¹² Ingi saiinjrnaqa Jekop a endegsi quej, ‘Isip sawaq dia ingi koba unu.’ Deqa a gago moma nangi qarijnjrnaq ingi awaiyqa Isip sumeb. Sumsib ingi awaiyosib olo puluosib beb. ¹³ Bunuqna gago moma nangi olo ingi awaiyqa qarijnjrnaq Isip sumeb. Sumsib nango was Josep aqa ulatamuq dia tigelonab a segi qa babtonaq nangi a qa poinjrej. Bati deqa Isip nango mandor koba a dego Josep aqa abu qa ti aqa was nangi qa ti poinjrej. ¹⁴ Onaqa Josep na aqa was nangi olo qarijnjrnaq aisib Josep aqa lej kalil aqa abu Jekop ombla joqsib Isip sumeb. Tamo ti uña ti kalil turtonab 75. ¹⁵ Bati deqa Jekop a Isip sawaq sumsiqua dia sosisiq moiej. Gago moma utru nangi dego dia moreneb. ¹⁶ Onaqa nango qusa osi bosib Sekem qureq dia subq ateleheb. Sub di nami Abraham na Hamor aqa angro nangoq dena silali na awaiyej.

¹⁷ “Ariya wausau gargekoba gilnaqa Qotei na gago moma nangi mandam iga bini unum qaji endi enjrqa bati jojomej. Agi nami Qotei na Abraham minjej, ‘Bunuqna e na ni ti ino moma nangi ti mandam endi engwai.’ Bati di jojomonaqa gago moma utru nango lej kalil Isip sawaq dia tulan kobaeb. ¹⁸ Bati deqa Isip nango mandor koba bei tigelej. A Josep qa poiysai. ¹⁹ Deqa a na gago moma nangi gisa gisanjroqnsiq ugeugeinjroqnej. Gago moma nango angro nambabeqnaq a na nangi minjretnaq osi giloqnsib nañuq di uratnjretnaq moreñoqneq. ²⁰ Bati deqa Moses a nambabej. Qotei a Moses qa are tulan boleiyonaq soqnej. Bai qalub qa Moses aqa meani nango talq dia a ulitosib geregereiyonaq. ²¹ Bunuqna nangi Moses osib yaq di uratonab sonaqa Isip nango mandor koba aqa asi na itosisiq aqa segi qa marsiq a boletonaq tamo kobaqujaej. ²² A Isip nango skul kobaq giloqnsiq powo koba oqnej. Deqa a tamo singila koba soqnej. A singila na wauoqnsiqua anjam maroqnej.

²³⁻²⁴ “A wausau 40 sosisiq bati deqa aqa segi lej Israel nangi unjrqaqqa marsiqua gilsiq nangoq di brantej. Brantonaqa Isip tamo bei na Israel tamo bei qalougeteqnaq unsiqua a kamba Israel tamo di aqaryaiyosiq Isip tamo di qalnaq moiej. ²⁵ Osiqa are qalej, ‘Ijo lej Israel nangi ijo kumbra di unsib endegsi poinjrqaq, “Bole, Qotei na Moses giltimqa a na iga joqsim Isip sawa uratqom.” ’ Di nangi degsi poinjrosai. ²⁶ Nebeonaqa Moses a olo walwelosi gilsiq Israel tamo aiyel qoteqnaq unjrnsiq nangi aiyel potnjrsiq minjrej, ‘Ningi aiyel was wo. Kiyaa ningi qoteqnaq?’ ²⁷ Degsi minjrnaqa tamo aqa was qaloqnej qaji a na tigelosiqua Moses aqa ban gotranjetosiqua minjej, ‘Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?’ ²⁸ Ya ni na Isip tamo bei qalnam moiej degsim e olo lubsim moiottbqam kio?’ ²⁹ Onaqa Moses a anjam di qusiqua

a ulangosiq gilsiq Midian sawaq di yaunej. Di sosisqa unja osiqa angro mel aiyel nambabtnjrej.

³⁰“A di sosisqa wausau 40 koboonaqa a wadau sawaq gilsiq Sainai mana utruq dia nam luwit yusiq puloneqnaqa Qotei aqa lan angro bei nam pulonq di sonaq unej. ³¹⁻³²Unsiqa are koba qalsiqa olo geregere unqa osiqa nam luwit utruq gilnaqa nam pulonq dena Tamo Koba Qotei na anjam endegsi minjnaq quej, ‘O Moses, e ino moma nanjo Qotei. E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’ Degsi minjnaqa Moses a ulaugetosiq gindagindanej. Osiqa nam pulon di unqa uratosiqa turuej. ³³Onaqa Tamo Koba Qotei na olo minjej, ‘Mandam mutu kiñala ni tigelejunum endi getento koba. Deqa ino singa tatal piqt. ³⁴Ni que. Ijo segi tamo ungasari nangi Isip sawaq dia gulube ti sonab e unjronum. Nangi akamkobaeqnaq e quonum. Deqa e na nangi Isip nango mandor koba aqa banq dena elenqai. E deqa ni mermqa bonum. Deqa ni tigel. E ni qarijnmitqa Isip aiquam.’ Qotei na Moses degsi minjej.

³⁵“O was qu, Moses qujai di nami Israel nangi na ban gotranjetosib minjeb, ‘Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?’ Agi a qujai Qotei na qarinyonaq Isip sawaq aisiqa a Israel tamo ungasari nango gate koba sosisqa nangi Isip nango mandor koba aqa banq dena elenej. Agi lan angro a nam luwitq di sosisqa Moses aqaq di brantonaqa aqa medabuq na Qotei na Moses minjej, ‘E ni qarijnmitqa Isip aiquam.’ ³⁶Moses qujai dena Isip sawaq aisiq dia manwa gargekoba yoqnej. Osiqa Israel nangi joqsiqa Isip sawa uratosib wadau sawaq gileb. Gilsib Yuwal Lentq dia Moses na manwa gargekoba yeqnaqa wausau 40 koboej. ³⁷Moses qujai dena Israel tamo ungasari nangi minjrej, ‘Bunuqna Qotei na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nunjo ambleq dena tigeltimqa a na ningi anjam merngoqnqas.’ ³⁸Moses qujai dena Israel tamo ungasari nangi joqsiq wadau sawaq dia korooqneq. Di gago moma nangi. Moses qujai di Sainai manaq oqsiqa dia lan angro na anjam minjej qaji a ombla soqneq. Sosibqa Moses na nambile gaigai sqajqa anjam Qotei aqaq dena yayiosiqqa gago moma nangi enjrej.

³⁹“Ariya Moses a Sainai mana goge dia sonaqa gago moma nangi na aqa anjam dauryqa uratosib a qoreiyeb. Osib olo puluosib Isip sawaq gilqajqa maroqneq. ⁴⁰Osib Aron endegsib minjeb, ‘Ni na gago qotei qudei gereiyetgimqa nangi na iga joqsib puluosim Isip olo sumqom. Moses agi iga Isip sawaq dena joqsi bej qaji bini a qabitqo kio di iga qaliesai.’ Nangi na Aron degsib minjeb. ⁴¹Onaqa bati deqa gago moma nangi bulmakau sigitosib aqa sulum gereiyeb. Gereiyosib qotei gisan di atraiyosib areboleboleinjrej. ⁴²Nangi kumbra degyeb deqa Qotei na nangi qoreijnrnaqa nangi sen ti bai ti bongar ti binjinroqneq. Nango kumbra deqa Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi nami endegsib nengrenyeb, ‘O Israel tamo ungasari, ningi wausau 40 wadau sawaq di sosibqa bulmakau ti kaja ti

ñumoqnsib qotei gisa gisaŋ atrainjroqneb. Ningi na e atraibosaiqneb. ⁴³Ningi qotei gisaŋ Molek aqa tal ti qotei gisaŋ Refan aqa bongar ti sigitosib nanŋo sulum gereiyosib wadau sawaq di osi laqnsib nanŋi binjinroqneb. Nunŋo une deqa e ninŋi wingitqa ninŋi sawa endi uratosib Babilon qure taqal beiq aisib di sqab.’ Nami Qotei aqa anjam degsib nenŋgrenyeb.

⁴⁴“Ariya gago moma nanŋi wadau sawaq di sosibqa nanŋi Qotei bole aqa segi so tal dego osi laqneb. Tal di Qotei na nami sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi gereiyej. Tal dia Qotei a segi bati gaigai sosiqa Israel tamo unŋasari nanŋi anjam minjroqnej. ⁴⁵Bunuqna gago moma nanŋi tal di onabqa Josua na nanŋi joqsi bosiqa mandam endia soqneb. Sonabqa Qotei na Josua minjnaqa a na sawa bei bei qaji tamo kalil nanŋi winjrnaq jaraionabqa gago moma nanŋi mandam endi enjrej. Bati deqa gago moma nanŋi Qotei aqa tal di o ti bosib mandam endia atnab soqnej gilsil gilsiq Devit aqa batiej. ⁴⁶Qotei a Devit qa are tulaŋ boleiyonaq soqnej. Deqa Devit a Qotei endegsi pailyej, ‘O Jekop aqa Qotei, ni odbimqa e ni sqajqa tal kobaquja gereiyetmqai.’ ⁴⁷Degsi pailiyonaqa Qotei na saidyej. Deqa a tal gereiyosai. Onaqa bunuqna Devit aqa ŋiri Solomon na Qotei a segi sqajqa tal kobaquja di gereiyetej.

⁴⁸“O was ninŋi quie. Tamo Koba Qotei a laŋ goge di unu. Deqa tal tamo na gereiyo qaji a dia sqasai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam endegsi marej, ⁴⁹‘Tamo Koba Qotei a marqo, “Laŋ qure a ijo awo jaram koba. Mandam a ijo singa atqajqa sawa. Deqa e sqajqa tal ninŋi na gereiyetbqa keresai. E aqaratqajqa sawa bei sosai. ⁵⁰Ijo segi baŋ na inŋi inŋi kalil gereiyem unu.” ’”

⁵¹Stiven a anjam di kalil marekritisq olo singila na endegsi minjrej, “Ningi anjam gotraŋyo ani tamo. Nunŋo are Qotei aqaq di sosai. Ningi sawa bei bei qaji tamo nanŋi bul. Sawa bei bei qaji tamo nanŋi Qotei qaliesai dego kere ninŋi dego Qotei qaliesai. Ningi Qotei aqa anjam quqwa urateqnub. Ningi bati gaigai Qotei aqa Mondor aqa anjam dego quqwa urateqnub. Nunŋo moma nanŋi kumbra di yoqneb agi ninŋi na olo yeqnub. ⁵²Nunŋo moma nanŋi kumbra endegsib yoqneb. Nanŋi na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanŋi ugeugeinjroqnsib ñumoqneb. Bei uratosaiqneb. Kalil ñumoqneb. Qotei aqa medabu o qaji tamo nanŋi na nunŋo moma nanŋi anjam endegsib minjroqneb, ‘Kumbra Tiŋtiŋ Yeqnu Qaji Tamo a bqas.’ Degsib minjreknab nanŋi quqwa uratoqnsib nanŋi ñumoqneb. Ariya Yesus a bonaqa ninŋi na nunŋo moma nanŋo kumbra di dauryosib Yesus osib jeu tamo nanŋo baŋq di atnabqa nanŋi na qalnab moiej. ⁵³Ningi Qotei aqa dal anjam Moses a nami Qotei aqa laŋ anŋro aqa baŋq dena yaiyej qaji di dauryqa uratosib agi Yesus qaleb.” Stiven a na Juda tamo kokba nanŋi degsi minjrej.

Nanŋi Stiven meniŋ na qalsib moioteb

⁵⁴Onaqa nanŋi Stiven aqa anjam di qunab are qametnjrnaqa minjinŋ ani oqetnjrnaqa qalagei anjam atoqnej. ⁵⁵Bati qujai deqa Qotei aqa Mondor

na Stiven singila yonaqa a lan goge tarosiqa Qotei aqa rian koba unej. Yesus a Qotei aqa ban woq di tigelesonaq unej. ⁵⁶Osiqa Juda tamo kokba nanngi minjrej, “Ningi quie. Lan waqwoqa Tamo Angro a Qotei aqa ban woq di tigelesonaq e unonum.”

⁵⁷Stiven a nanngi degsi minjrnaqa nanngi kalil aqa anjam di quqwa uratosib tulan koba murqumyosib nango dabkala ban na getentosib gurgur ti gilsib singila na ojob. ⁵⁸Ojsib menin na qalib moiqaqja titosib qure polomq osi gileb. Onaqa tamo nanngi nami Stiven aqa jejamu lanja gisanjeb qaji nanngi na nango gara jugo piqtelenosib angro wala bei aqa ñam Sol aqa singaq di koroiyeb. ⁵⁹Osib menin na Stiven qaleqnabqa moiqa osiqa Yesus endegsi pailiej, “O Tamo Koba Yesus, ni na ijo qunun ame.” ⁶⁰Degsi pailysiqa singa tombol na awoosiq tulan koba maosiq marej, “O Tamo Koba Yesus, nanngi e lubonub nango une deqa marsim kambatnjraime. Nango une di kobotetnjrime.” A degsi pailysiqa moiej.

8 ¹⁻²Nanngi Stiven qalnab moinaqa Sol a unsiqa tulan areboleboleiej. Osiqa marej, “Keretosib Stiven qalnut moiqa.” Onaqa tamo qudei Qotei aqa kumbra dauryoqneb qaji nanngi Stiven moiej deqa are ugeinjrnaga akamosib bosib aqa jejamu osib subq ateb.

Sol a tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nanngi ugeugeinjroqnej

Bati deqa Juda tamo kokba nanngi Jerusalem dia tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nanngi qa tulan minjin oqetnjrnaga ugeugeinjroqneb. Deqa nanngi segi segi jaraosib Judia sawa ti Samaria sawa ti deq giloqneb. Ariya Yesus aqa angro 12-pela nanngi segi Jerusalem di soqneb. Nanngi jaraosai. ³Sol a dego tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nanngi qa tulan minjin oqnaqa ugeugeinjroqnej. Deqa a nango segi segi talq giloqnsiqa tamo ti unja ti ojelenoqnsiqa nanngi joqsi aioqnsiqa tonto talq di breinjroqnej.

Yesus aqa tamo ungasari nanngi Qotei aqa anjam mare mare laqneb

⁴Ariya Yesus aqa tamo ungasari jaraieb qaji nanngi sawa bei beiq giloqnsib dia Qotei aqa anjam mare mare laqneb. ⁵Filip a dego gilsiq Samaria qureq dia tamo ungasari nanngi Kristus aqa anjam minjroqnej. ⁶Minjroqnsiqa manjwa gargakoba yeqnaqa nanngi unoqnsib Filip aqa anjam qusib dauryoqneb. ⁷Tamo ungasari gargakoba nanngi mondor uge ti sonabqa Filip na mondor uge wiyetnjreqnaqa mondor uge nanngi na nango jejamu uratoqnsib tulan koba lelejoqnsib jaraioqneb. Tamo ungasari jejamu lainjro qaji ti singa qandamnjro qaji ti gargakoba Filip na boletnjroqnej. ⁸Deqa qure dia tamo ungasari nanngi Qotei aqa singila unoqnsib tulan areboleboleinjroqnej.

⁹Qure dia quñam tamo bei soqnej aqa ñam Saimon. A nami quñam gargakoba yoqnsiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, “E tamo

kobaquja.” Degyeqnaqa tamo ungasari qure dia soqneb qaji nanği a ulaiyoqnsibqa binjiyoqneb. ¹⁰Deqa tamo ñam ti tamo lanaj ti kalil qure dia soqneb qaji nanği Saimon aqa anjam qusib dauryoqneb. Osib aqa ñam soqtoqnsib maroqneb, “Tamo di singila koba. A Qotei aqa singila na wauqenu.” ¹¹Nanği degyoqneb. Di kiyaqa? Saimon a nami quñam qaloqnsiq manwa gargekoba yoqnej deqa. Degsi ynaq ynaq nanği a unoqnsib binjiyoqneb. ¹²Ariya Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nanği taqatnjreqnu anjam bole di Filip a palontoqnsiqqa Yesus Kristus aqa ñam mare mare laqnaqa tamo ungasari gargekoba nanği quoqnsib are bulyoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Degyeqnaqqa Filip a na nanği yansnjroqnej. ¹³Onaqa quñam tamo Saimon a dego Filip aqa anjam di qusiqa quñam uratosiq are bulyosiq aqa areqalo Yesus qa singilatej. Deqa Filip na Saimon dego osiq yansej. Yansonaga Saimon a Filip dauryosiq laqnsiqqa Qotei na Filip aqa ban na manwa gargekoba yeqnaq unoqnsiqqa tulan koba prugoqnej.

¹⁴⁻¹⁵Bati deqa Samaria tamo ungasari gargekoba nanği Qotei aqa anjam osib Yesus qa nango areqalo singilateb. Deqa Yesus aqa angro 12-pela Jerusalem qureq di soqneb qaji nanği degsi qusibqa Pita wo Jon wo qariñjnab Samaria nangoq gileb. Gilsib Samaria nangoq di brantosib nanği qa endegsib Qotei pailieb, “O Abu, ni na Samaria nanği ino Mondor enjtime.” Degsib Qotei pailieb. ¹⁶Di kiyaqa? Bati deqa Qotei aqa Mondor nangoq aiosaisoqnej deqa. Nanği Tamo Koba Yesus aqa ñam na segi yanso eb. ¹⁷Deqa nanği aiyel na Samaria tamo ungasari nanği qa pailyoqnsibqa nango gateq di ban ateleqeqnab nanği Qotei aqa Mondor oqneb.

¹⁸Yesus aqa angro aiyel nanği degyeqnaqqa quñam tamo Saimon a unsiq silali osi bosiqa nanği aiyel silali enjrqa osiq minjrej, ¹⁹“Ningi e dego singila ebibqa e kamba tamo ungasari nango gateq di ban atoqnitqa nanği Qotei aqa Mondor oqnaq.”

²⁰Degsi minjrnaqa Pita na minjej, “Singila endi Qotei na iga lanja egwo. Iga silali na awaiyosai. Deqa ni silali na awaiyqa maraim. Ni kumbra ugetonum. Deqa ni ino silali qoji padalqam. ²¹Ino are miligi Qotei na unqo bolesai. Deqa ni iga ombla na wau endi ojqa keresai. ²²⁻²³E ni numonum ino areqalo tulan uge. Ino kumbra uge dena ni oingosilatmqo. Deqa ni are bulye. Osim ino kumbra uge di uratosim Tamo Koba Qotei pailimqa a ino areqalo uge di taqal waiyetmosim a ni qa olo are boleiyqas.” ²⁴Onaqa Saimon na minjrej, “Ningi segi aiyel e qa Tamo Koba Qotei pailiye. Yimqa e padalqa merbonub di e padalqasai.”

²⁵Ariya Pita wo Jon wo nanği Tamo Koba Yesus aqa anjam bole palontoqnsib Samaria tamo ungasari nanği minjroqnsib laqnsib bati bei olo puluosib Jerusalem aieb. Nanği Jerusalem aioqnsib Samaria nango qure qure kalilq dia brantoqnsib Yesus aqa anjam bole minjre minjre aieqnaq quoqneb.

Filip a Itiopia tamo Yesus aqa anjam bole plaltosiq minjej

²⁶Onaqa Tamo Koba Yesus aqa lanj angro bei Filip aqaq aisiqa minjej, “Ni tigelosim gam Jerusalem dena Gasa qureq aiejunu deq aie.” Gam di wadau sawaq di unu. ²⁷Onaqa Filip a lanj angro aqa anjam di qusiqa tigelosiq gam deq aiej. Aisiq gam dena walweleqnaqa Itiopia tamo bei Qotei louqa Jerusalem aisiq dena puluosiq Itiopia sawaq olo gileqnaqa gamq di turej. Tamo di a tamo kobaquja. A Itiopia nanggo mandor koba aqa ñoro taqato tamo. Mandor di aqa ñam Kandasi. Mandor di a uña. Aqa ñoro kalil silali ti tamo dena taqatoqnej. ²⁸Aqa karis goge di awoosiq Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa anjam nami nengrenyej qaji di sisiyosiq giloqnej. ²⁹Onaqa Qotei aqa Mondor na Filip minjej, “Ni gilsim karis di jojomye.” ³⁰Degsi minjnaqa Filip a ururosiaq karis jojomyosiq tamo di a Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia aqa anjam sisiyeqnaqa qusiqa nenemyej, “Ni anjam sisiyeqnum di aqa damu poimqo e?” ³¹Onaqa tamo dena minjej, “E kiersi anjam endi aqa damu poibqas? Tamo bei na anjam endi aqa damu plaltosim merbimqa e poibqas.” Osiqa Filip minjnaqa a karis gogetosiq ombla awoeb.

³²Tamo di a Qotei aqa anjam endegsi sisiyoqnej, “A kaja du bul qalqajqa marsib osi gilqab. Kaja nangi jungum joqetnjreqnab mequmosib unub dego kere a mequmosim sqas. ³³Nangi gisan anjam gargekoba aqa jejamuq di lanja qametsibqa a gulube koba yosib qalib moiqa. Deqa a mandamq endi olo sqasai. A angro saiqoji sqas deqa tamo bei na aqa angro qa marqa keresai.”

³⁴Itiopia tamo dena anjam di sisiyekritosiq Filip minjej, “Ni e merbe. Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia aqa anjam endi yai qa nengrenyej? A segi qa kio tamo bei qa kio nengrenyej?” ³⁵Onaqa Filip na minjej, “A Yesus qa nengrenyej.” Osiqa anjam dena utru atsiq Qotei aqa anjam qudeu ti turtosiq Yesus qa saiyonej. ³⁶Onaqa nangi gam dauryosib giloqnsib gam qalaq di ya bei sonaq unsibqa Itiopia tamo dena Filip minjej, “Ni une. Ya agide. Ingi bei na e getentbqa keresai. Deqa ni e yansbe.” ³⁷Onaqa Filip na minjej, “Ni are bulyosim ino areqalo kalil Yesus qa singilatqam di e ni yansmqai.” Onaqa minjej, “E ijo areqalo Yesus Kristus qa singilatosis poibqo, a Qotei aqa ñiri.”

³⁸Degsi minjsiq aqa karis tigeltosiq nangi aiyel mandamq aisib Filip na a osiq yaq aisiq yansej. ³⁹Onaqa nangi aiyel ya uratosib gogetonabqa Tamo Koba Qotei aqa Mondor aisiqa Filip loumtosiq osi gilsiq sawa beiq di atnaqa Itiopia tamo a olo Filip unosai. A yanso ej deqa a tulan areboleboleiyonaqa gam dauryosiq aqa qureq gilej. ⁴⁰Onaqa Filip a Asdot qureq di brantosiq dena walweloqnsiq qure qureq dia Yesus aqa anjam bole tamo ungasari nangi minjroqnsiq gilsiq Sisaria qureq di brantej.

Sol a are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo singilatej

9 ¹Sol a na tamo ungasari Tamo Koba Yesus dauryoqneb qaji nangi ugeugeinjrsim moiotnjrqajqa singila na maroqnej. Deqa bati bei a

atra tamo gate aqaq gilsiaq minjej, ²“Ni anjam bei nengrenyosim ebimqa e anjam di osiy aisiy Damaskus qureq dia Juda tamo kokba nangi enjritqa nangi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo ungasari Damaskus qureq dia Yesus aqa gam dauryeqnub qaji nangi tontnjrsiy joqsiy Jerusalem bqai.” ³⁻⁴ Degsi minjnaqa anjam di nengrenyosiq yonaqa walwelosi aisiq Damaskus qure jojomyeqnaqa gamq dia pulonj singila koba minjal ti lanj goge dena aqaq aisiq tulanj koba rianjonaqa a ulonjosiq mandamq di nejiej. Nejesosiqa Yesus aqa kakoro quej. Yesus na minjej, “O Sol. Ni kiyaga e ugeugeibeqnum?” ⁵ Onaqa Sol na minjej, “O Tamo Koba, ni yai?” Onaqa minjej, “E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum qaji. ⁶ Deqa ni tigelosim Damaskus qureq aie. Aisim dia tamo bei itqam. A na ni wau kie yqam di mermqas.”

⁷ Onaqa tamo nangi Sol ombla soqneb qaji nangi Yesus aqa kakoro qusib nam ateb nangi tamo bei unosai. Deqa nangi ulaosib mequmosib lanj tigelesoqneb. ⁸ Onaqa Sol a mandamq dena olo tigelosiaq nam plaltej a sawa unqa keresai. Deqa nangi a babanjysib Damaskus qureq osi aieb. ⁹ Sol a bati qalub nam qandimyonaq soqnej. Deqa a inji bei uyosai. A ya uyosai dego.

¹⁰ Damaskus qureq dia tamo bei aqa nam Ananias soqnej. A Yesus dauryoqnej qaji. Bati deqa Tamo Koba Yesus na aqa areqalo waqtetosiqa nejobilqei na minjej, “O Ananias.” Onaqa minjej, “Tamo Koba, e agiende.” ¹¹ Onaqa Tamo Koba Yesus na minjej, “Ni tigelosimqa gam bei aqa nam Tintinj di dauryosim gilsim Judas aqa talq di brantqam. Tarsus tamo bei aqa nam Sol a dia pailyoqnsi unu di unqam. ¹² E na aqa areqalo waqtetonomqa a nejobilqei na kumbra endegsi unqo. Tamo bei aqa nam Ananias a bosiqa Sol aqaq di banj atqoqa nam poiyoq sawa unqo. Sol a nejobilqei na kumbra degsi unqo.” Tamo Koba Yesus na Ananias degsi minjej.

¹³ Onaqa Ananias na kamba Yesus minjej, “O Tamo Koba, tamo gargekoba nangi e merbeqneb, ‘Sol a na Jerusalem dia Yesus aqa tamo ungasari nangi tulanj ugeugeinjreqnu.’ Nangi e degsib merbeqneb. ¹⁴ Deqa ni que. Atra tamo kokba nangi na Sol qarinyonab Damaskus qureq endeq bej. A qure endia tamo ungasari ino nam qa loueqnub qaji nangi tontnjrsim joqsim Jerusalem gilqajqa deqa bej.” ¹⁵ Onaqa Tamo Koba Yesus na Ananias minjej, “Ni ijo anjam mermonum qaji endi daurye. Sol a ijo wau tamo. E na a giltonum deqa a na ijo nam osi walwelosim sawa sawa kalilq dia tamo ungasari Qotei qaliesai qaji nangi ti mandor kokba ti Israel tamo ungasari nangi ti ijo nam minjroqnqas. ¹⁶ A ijo nam qa gulube gargekoba itoqnqas. Gulube di e na osoryoqnitqa itoqnqas.”

¹⁷ Onaqa Ananias na minjej, “Od, Tamo Koba, e ino anjam dauryqai.” Osiqa tigelosiq gilsiq Sol soqnej qaji tal di gogetosiqa Sol aqaq di banj atsiqa minjej, “O ijo was Sol, Tamo Koba Yesus agi gamq dia inoq di

brantonaq unem qaji a na e endegsi merbej, ‘Ni gilsim Sol boletimqa aqa namdamu olo poiyoqas. Yimqa Qotei aqa Mondor Sol aqa are miligiq aisim a singilatqas.’ Yesus na e degsi merbsiqa qarinqboqa agi e inoq bonum.”¹⁸ Ananaias na Sol degsi minjnaqa bati qujai deqa ingi bei qe gajige bul Sol aqa namdamuq dena ulononaq nam poiyoqas sawa unej. Sawa unsiqa tigelonag Ananaias na Yesus aqa nam na yansej.¹⁹⁻²⁰ Yansonaqa a ingi uysiqaj jejamu singilaej.

Sol a Damaskus qureq dia tamo ungasari nangi anjam endegsi minjroqnej, “Yesus a Qotei aqa Ijiri.”

Ariya Sol a bati quja quja Damaskus qureq dia tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nangi koba na korooqneb. A Juda nanggo Qotei tal dego miligiq giloqnsiqa nangi endegsi minjroqnej, “Yesus a Qotei aqa Ijiri.”²¹ Yeqnaqa tamo ungasari aqa anjam quoqneb qaji nangi tulan prugelejoqnsib maroqneb, “Ningi uniye. Sol a Yesus aqa nam mare mare laqnu. A nami Jerusalem dia tamo ungasari Yesus aqa nam qa loueqnub qaji nangi ugeugeinjroqnej. Osiqa Damaskus qureq endia dego nangi tontnjrsim atra tamo kokba nanggoq joqsim gilqajqa bej.” Tamo ungasari nangi degsib maroqnsib tulan prugelejoqneb.

²² Sol a singila na Qotei aqa wau yoqnej. Yeqnaqa aqa singila ti aqa powo ti tulan kobaoqnej. Deqa a singila na Qotei aqa anjam maroqnej. A anjam geregere plaltoqnsiqa endegsi maroqnej, “Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji.” Degsi mareqnaqa Juda tamo kokba Damaskus qureq di soqneb qaji nangi aqa anjam di quoqnsib nangi na kamba olo aqa anjam di qalotqa keresai.

Juda tamo kokba nangi Sol qalsib moiotqajqa maroqneb deqa a ulanej

²³ Onaqa bati gargekoba yala koboonaqa Juda tamo kokba nangi koroosib mareb, “Iga Sol qalsim moiotqom.”²⁴⁻²⁵ Nangi anjam degsib marnabqa Sol a quej. Deqa a qure di uratosim ulanjajqa maroqnej. Mareqnaqa Juda tamo kokba nangi qolo ti qanam ti qure aqa siranme kalil taqatelejesoqneb. Taqatesonabqa tamo ungasari Sol daurysib laqneb qaji nangi na qolo a osib gumbaq di jigsib qure aqa jen gogetosib sil na gumba tontosib goge na ura uratonab jen qalaq aiej.

Sol a Jerusalem qureq gilsiq di soqnej

²⁶ Jen qalaq aisiqa dena walwelosiq Jerusalem qureq di brantej. Di brantosiq tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nanggoq gilsiq minjrej, “E ningi ti koba na Qotei aqa wau ojgom.” Degsi minjrnaqa nangi a ulaiyosib saidyeb. A are bulyosiq Yesus aqa anjam daurysi laqnej di nangi poinjrosai. Deqa a nangi ti wauqajqa minjrnaqa nangi a ulaiyosib saidyeb.²⁷ Onaqa Barnabas na Sol osiqa Yesus aqa angro 12-pela nanggoq

gilsia Sol a nami Damaskus qureq aioqnsia gamq dia Tamo Koba Yesus unnaqa anjam minjej qaji deqa nangi sainjrej. Sol a Damaskus qureq aisiaq dia sosiaq Juda tamo ungasari nangi Yesus aqa anjam minjroqnsiaq laqnej a ulaosaioqnej deqa ti nangi sainjrej. ²⁸Onaqa nangi Barnabas aqa anjam di qusibqa nangi Sol osib koba na soqneb. Sosibqa Sol a Jerusalem dia walweloqnsiaq singila na Tamo Koba Yesus aqa ñam maroqnej. A ulaosaioqnej. ²⁹Bati bei Sol a Qotei aqa anjam qa Juda tamo qudei ti anjam na qotoqneb. Tamo nangi di Grik anjam maro qaji. Nangi Sol ombra anjam na qotsibqa nangi a qa ugeosib mareb, “Iga Pol qalsim moiqtom.” ³⁰Onaqa Kristen was nangi anjam di qusibqa Sol osib Sisaria qureq osi aieb. Aisib dena Sol qarinyonabqa Tarsus qureq gilej.

³¹Bati deqa Judia sawaq dia, Galili sawaq dia, Samaria sawaq dia dego tamo ungasari Yesus qa nangi areqalo singilateb qaji nangi geregere lawo na soqneb. Nangi bati gaigai Tamo Koba Qotei aqa ñam binjyoqnsibqa aqa anjam dauryeqnabqa Qotei aqa Mondor na nangi are singilatetnjreqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba are bulyoqnsib nangi miligiq aieqneb nangi tulan kobaoqneb.

Pita na Ainias boletej

³²Bati bei Pita a sawa beiq di laqnsiaq a gilsiaq Lida qureq di brantej. Brantosiqa Qotei aqa segi tamo ungasari qure dia soqneb qaji nangi itnjrej. ³³⁻³⁴Dia tamo bei soqnej aqa ñam Ainias. A jejamu laiyoqnaq soqnej. Wausau 8-pela a bijalq di ñeiesoqnej. Onaqa Pita na unsiaq minjej, “Ainias, Yesus Kristus na ni boletmqo. Deqa ni tigelosim ino bijal qale.” Degsi minjnaqa aqa jejamu singilaonaq a tigelej. ³⁵Onaqa tamo ungasari kalil Lida qure ti Saron sawa ti dia soqneb qaji nangi tamo di boleonaq unsibqa nangi are bulyosib Tamo Koba Yesus qa nangi areqalo singilateb.

Pita na Tabita olo tigeltej

³⁶Jopa qureq dia uña bei soqnej aqa ñam Tabita. A Yesus dauryoqnej qaji. Grik anjam na aqa ñam Dorkas. A uña bolequja. A gaigai kumbra tulan boledamu yoqnsiaq tamo ungasari ingi ingi saiqoji soqneb qaji nangi lueinjroqnsiaq ingi anainjroqnej. ³⁷Ariya bati bei a maiyosiq moiej. Moinaqa uña qudei nangi na aqa jejamu yansosib warum bei goge di atnab soqnej. ³⁸Lida qure di Jopa qure jojom. Deqa Jopa qureq dia tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nangi Pita a Lida qureq di soqnej di qusibqa tamo aiyel qarinnjrnab aisib Pita minjeb, “Ni urur au. Iga ni qa bonum. Ni iga daurgosim koba na Jopa qureq gilqom.” ³⁹Onaqa Pita a tigelosiaq nangi daurnjrsiaq koba na gilsib Jopa qureq di branteb. Brantonabqa nangi Pita osib uña moiej qaji aqa warum miligiq gileb. Gilnabqa uña qobul kalil nangi Pita aqa areq di koroosib nangi akamoqnsib nangi gara jugo ti gara tugo ti nami Dorkas ombra na

sosibqa gereiyosiq enjrelenej qaji di Pita osoryeb. ⁴⁰Onaqa Pita a nangi minjrej, “Ningi kalil oqediye.” Degsi minjrnaqa nangi oqedonab singa pulutosiq Qotei pailyej. Pailyosiq koboonaqa unja moiej qaji aqa areq gilsiqu minjej, “O Tabita, ni tigel.” Degsi minjnaqa a nam plaltosiqu Pita unsiq tigelosiq awoej. ⁴¹Onaqa Pita na aqa ban ojsiq tigeltej. Tigeltosiqu Qotei aqa segi tamo ungasari nangi ti unja qobul nangi ti metnjrnaqa nangi warum miligiq bosib Tabita uneb a nambile soqnej. ⁴²Onaqa tamo ungasari kalil Jopa qureq di soqneb qaji nangi deqa queb. Qusib nanggo qure dia tamo ungasari tulan gargekoba nangi are bulyosib Tamo Koba Yesus qa nanggo areqalo singilateb. ⁴³Onaqa Pita a bati gargekoba yala Jopa qureq di soqnej. Tamo bei wagme aqa jegara na gara gereiyo qaji aqa nam Saimon aqa talq di nangi ombla soqneb.

Lan angro bei na Kornilius anjam minjej

10 ¹Ariya Sisaria qureq dia tamo bei soqnej aqa nam Kornilius. A Juda tamo sai. A Rom qaji tamo. A qaja tamo nanggo gate. A na qaja tamo 100 nangi taqatnjroqnej. Aqa qaja tamo nangi Itali sawa qaji. ²Kornilius a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. Deqa tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nangi a ti bati gaigai Qotei aqa sorgomq di soqneb. Juda tamo ungasari nangi ingi ingi sainjreqnaqa a nangi silali na aqaryainjroqnej. A bati gaigai Qotei pailyoqnej. ³Ariya bati bei sen kelingtonaqa Qotei na Kornilius aqa areqalo waqtetonaqa neiobilqeibulosiqu Qotei aqa lan angro bei aqaq bonaq unej. Onaqa lan angro dena minjej, “O Kornilius.” ⁴Onaqa Kornilius na lan angro di koqyosiqu tulan ulaugetosiq minjej, “O Tamo Koba, ni kiyaqa ijoq bonum?”

Onaqa lan angro dena minjej, “Qotei a gaigai ino pail queqnu. Juda tamo ungasari nangi ingi ingi sainjreqnaqa ni na nangi aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulan areboleboleiyeqnu. ⁵Deqa ni que. Ni na tamo qudei nangi qarijnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa nam Saimon nam bei Pita a itqab. A itosib osib beb. Osib babqa a na anjam bei ni mermqas. ⁶A tamo bei wagme aqa jegara na gara gereiyo qaji aqa nam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.”

⁷Lan angro dena Kornilius anjam degsi minjsiq olo ulanej. Onaqa Kornilius na aqa kangal tamo aiyel metnjrnaqa aqa areq beb. Qaja tamo qujai dego metonaq aqa areq bej. Qaja tamo di a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. A bati gaigai Kornilius ombla sosiqu wauctoqnej.

⁸Kornilius na nangi qalub metnjrnaq aqa areq bonabqa anjam kalil lan angro na minjej qaji di nangi qalub minjrnsiqu qarijnjrnaq Jopa qureq aieb.

Pita a neiobilqeibulej

⁹Nangi walwelosi aisib gamq di qoloinjrnaqa nereneb. Olo nebeonaqa tigelosib aisib Jopa qure jomyeqnabqa bati deqa Pita a Qotei pailyqa

osiq warum bei gogeqsi deq oqej. Di qanam jige. ¹⁰⁻¹¹ Oqsiq warum dia sonaqa a mamyonaka uña qudei nangi minjrnaqa ingi goieteb. Ingi goieqnaqqa Qotei na Pita aqa areqalo waqtetonaqa a ñeibilqeiobulosiqa lañ waqonaq ingi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ojelejosib lañ goge dena ura uratonab aieqnaq unej. ¹² Gara miligiq di wagme utru segi segi soqneb. Bel, baun, amal ti bagu ti qebari ti sonab unjrej. ¹³ Uneqnaqa Qotei a lañ goge dena anjam bei minjnaq quej. A minjej, “Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.” ¹⁴ Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyoasioqnem. Moses a marej, ‘Wagme deqaji uyqajqa di getento koba.’” ¹⁵ Onaqa Qotei na olo Pita minjej, “Ingi ingi kalil e na bole qa maronum qaji di ni na olo uge qa maraim.” ¹⁶ Gara di degsi aioqalubtosiqa olo torei oqej.

¹⁷ Ñeibilqei di aqa utru Pita a poiyoasai. Deqa a are koba qalsiq soqnej. Onaqa tamo qalub Kornilius na qarinnjrej qaji nangi Jopa qureq di brantosib tamo qudei nangi endegsib nenemnjreb, “Saimon aqa tal qabi unu?” Degsi nenemnjrnaqa nangi na minjreb, “Saimon aqa tal agide.” Onaqa nangi walwelosib Saimon aqa tal meq di tigeleb. ¹⁸ Tigelosib maosib mareb, “Saimon ñam bei Pita a tal endi unu e?” ¹⁹ Pita a ñeibilqei deqa are koba qaleqnaqa Qotei aqa Mondor na minjej, “Ni que. Tamo qalub bosib ni qa maronub. ²⁰ Deqa ni tigelosim nangi daurnjrsim gile. Ni are gulubeimaiq. E na nangi qarinnjronum bonub.”

²¹ Onaqa Pita a tal uratosiq mandamq aisiq nango areq di brantosiq minjrej, “Ninggi tamo ñamonub qaji agi e. Ninggi kiyaqa bonub?” ²² Onaqa nangi na minjeb, “Qaja tamo gate aqa ñam Kornilius a tamo bolequja. A bati gaigai Qotei qa ulaoqnsiqa aqa anjam dauryeqnu. Juda tamo ungasari kalil nangi a qa mareqnub, ‘A tamo bolequja.’ Ni que. Ya bilaq Qotei aqa lañ angro bei Kornilius aqaq di brantosiq minjej, ‘Ni tamo qudei nangi qarinnjrimqa aisib Pita minjib ino talq bosim anjam bei mermim quqwm.’” ²³ Onaqa Pita a nango anjam di qusiqa nangi joqsiq aqa talq dia koba na soqneb. Ñerejosib nebeonaqa Pita a nangi koba na tigelosib aieb. Jopa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji nangi dego koba na aieb.

Pita a Kornilius aqa talq aiej

²⁴ Nangi aisib gamq di qoloinjrnaqa ñereñeb. Olo nebeonaqa nangi tigelosib aisib Sisaria qureq di branteb. Kornilius a nangi qa tariñoqnsiq ñam atoqnej. A na aqa tamo si nangi ti aqa segi leñ nangi ti kalil minjrnaq bosib a ti koroosib tariñesoqneb. ²⁵ Onaqa Pita a aisika Kornilius aqa talq di brantej. Brantosiqa tal miligiq gilnaqa Kornilius a bosiqa Pita aqa singaq di singa pulutosiqa a binjiyej. ²⁶ Onaqa Pita na Kornilius tigeltosiq minjej, “Ni tigel. Ni e binjbaim. E Qotei sai. Aqo

ombla mandam tamo.” ²⁷ Degsi minjsiqa nan̄gi ombla anjam qaireb. Osib warum bei miligiq gileb. Warum miligiq dia tamo un̄gasari gargekoba nan̄gi koroesonabqa un̄jrej.

²⁸ Un̄jrsiqa min̄jrej, “N̄ngi qalie, e Juda tamo. N̄ngi Juda tamo sai. N̄ngi sawa bei bei qaji tamo. Deqa gago Juda kumbra agiende. Iga nun̄go tal gogetqajqa getento koba. Iga n̄ngi koba na laqajqa dego getento koba. Moses aqa dal anjam nami degsi nengren̄yey unu. Di un̄gum. Qotei na e endegsi merbej, ‘Sawa bei bei qaji tamo nan̄gi ijo n̄amdamuq di tamo bolesai edegaim.’ Qotei na e degsi merbej. ²⁹ Deqa n̄ngi e qa anjam qarinyonab e nun̄go anjam gotranyosai. Agi e nun̄go anjam dauryosim bosim nun̄go tal gogetonum. Deqa n̄ngi merbiye, n̄ngi kiyafa e bqajqa anjam qarinyeb?”

³⁰⁻³¹ Onaqa Kornilius na Pita min̄jej, “Ya ya endi bati qolqe gilqo sen̄ bati kere endego sen̄ kelinton̄aqa e pailyeqnamqa tamo bei gara tulan̄ qat jigsiqua bosiq ijo ulatamuq di tigelosiqa merbej, ‘O Kornilius, Qotei a gaigai ino pail queqnu. Juda tamo un̄gasari nan̄gi in̄gi in̄gi saiin̄jreqnaqa ni na nan̄gi aqaryain̄jreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulan̄ areboleboleiyeqnu. ³² Deqa ni que. Ni na tamo qudei nan̄gi qarijn̄jrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa n̄am Saimon n̄am bei Pita a itqab. A itosib osib beb. Osib babqa a na anjam bei ni merm̄qas. A tamo bei wagme aqa jegara na in̄gi in̄gi gereiyo qaji aqa n̄am Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.’ ³³ Lan̄ angro na e degsi merbonaqa e urur tigelosim tamo qudei nan̄gi qarijn̄jrn̄am Jopa qureq aisib inoq di branteb. Brantonabqa ni na nan̄gi daurn̄jrsim agi ijo talq bonum. Deqa e ni qa tulan̄ areboleboleibqo. Endego iga kalil endia koroosimqa Qotei aqa n̄amgalaq di awejunum. Deqa anjam kalil Tamo Koba Qotei na ni mermej qaji di mergimqa iga quqwom.” Kornilius na Pita degsi min̄jej.

**Pita na tamo un̄gasari kalil Kornilius aqa talq di
koroesoqneb qaji nan̄gi anjam bole min̄jrej**

³⁴ Onaqa Pita a tigelosiqa nan̄gi endegsi min̄jrej, “E Juda tamo. N̄ngi Juda tamo sai. N̄ngi sawa bei bei qaji tamo. Di un̄gum. Qotei a iga Juda tamo iga bole qa maroqnsiq olo sawa bei bei qaji tamo nan̄gi uge qa marosaieqnu. Aqa n̄amdamuq di tamo kalil kere kere unub. Endego e degsi qalieonum. ³⁵ Deqa Qotei na iga Juda tamo segi oqasai. Sawa sawa kalilq dia tamo un̄gasari kumbra bole bole yoqnsib Qotei aqa sorgomq di unub qaji nan̄gi dego a na elejeqnu. ³⁶ Bole, nami Qotei na aqa anjam bole qarinyonaqa Israel nango segiq aiej. Anjam di aqa damu endegsi unu. Tamo un̄gasari nan̄gi Qotei ti jeu sonabqa Yesus Kristus na jeu kobotej. Yesus a tamo kalil nango Tamo Koba. ³⁷ N̄ngi qalie, Jon a bosiqua tamo un̄gasari nan̄gi yanso qa anjam min̄jroqnej. Bati deqa Yesus Nasaret qaji a Galili sawaq di sosisqa aqa wau utru atej. Aqa wau

utru atsiqa a walweloqnsiqa Judia sawa nanjo qure kalil keretoqnsiq wauoqnej. ³⁸Qotei na aqa Mondor singila koba ti unu qaji di Yesus yonaqa a walweloqnsiqa kumbra bole bole yoqnsiqa tamo ungasari Satan na ugetnjro qaji nanji kalil boletnjroqnej. Qotei a Yesus ombla soqneb deqa a singila ti wauoqnej. ³⁹Yesus a Juda nanjo sawa ti Jerusalem qure ti dia manwa gargekoba yeqnaqa iga gago namdamu na unoqnem. Iga deqa bini saosim laqnum. Onaqa jeu tamo nanji na Yesus osib namburbasq di qalsib moioteb. ⁴⁰Bati qalub koboonaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa a tigelosiqa gago namgalaq dia branteqnaqa iga unoqnem. ⁴¹A tamo kalil nanjo namgalaq di brantosaijoqnej. Tamo nanji Qotei na nami Yesus aqa kumbra qa saonqajqa giltnej qaji nanjoq di segi brantoqnej. Yesus a subq na tigelosiqa iga koba na awoqnsimqa ingi ti ya ti uyoqnem. Deqa bini iga a qa saosim laqnum. ⁴²Yesus a na nami iga endegsi mergej, 'Ningi na tamo ungasari nanji e qa endegsib minjroqniye, "Yesus a segi qujai Qotei na gilej qaji. Deqa mondon a na qujai tamo namble unub qaji ti tamo nami moreneb qaji nanji ti nanjo une qa peginjrsim nanji namyuoq wainjrqa." ' Yesus a na nami iga degsi mergej. ⁴³O was qu, Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanji nami Yesus qa endegsib maroqneb, 'Qotei na tamo kalil Kristus qa nanjo areqalo singilateqneb qaji aqa nam na nanjo une kobotetnjrqas."

Qotei na sawa bei bei qaji tamo nanji dego aqa Mondor enjrej

⁴⁴⁻⁴⁶Pita a nanji anjam degsi minjreqlaqa bati qujai deqa Qotei aqa Mondor aisiqa tamo kalil Pita aqa anjam quoqneb qaji nanjo men bulyetnjrnaqa nanji qure bei bei nanjo anjam poinjrnaqa marelejoqneb. Maroqnsib Qotei aqa nam soqteqnaqqa Juda tamo nami Yesus qa nanjo areqalo singilateb qaji agi tamo nanji Pita koba na beb qaji nanji di qusibqa tulan koba prugeleneb. Di kiyaaqa? Bati deqa Qotei na sawa bei bei qaji tamo nanji dego aqa Mondor enjrej deqa. Onaqa Pita a endegsi marej, ⁴⁷"Iga Juda tamo nami Qotei aqa Mondor em dego kere sawa bei bei qaji tamo nanji dego bini aqa Mondor onub. Deqa tamo bei na iga nanji yansnjrqajqa saidgwa keresai." ⁴⁸Osiqa nanji minjrej, "Ningi Yesus Kristus aqa nam na yanso oiye." Degsi minjrnaqa nanji na yanso osib Pita minjeb, "Ni iga koba na endi sqom." Degsi minjrabqa a nanji koba na soqneb.

Pita a Jopa qureq dia kumbra kie brantej qaji deqa Jerusalem qureq gilsiq tamo nanji sainjrej

11 ¹Yesus aqa angro 12-pela nanji ti Kristen was kalil Judia sawa di soqneb qaji nanji ti anjam endegsib queb, "Sawa bei bei qaji tamo nanji dego are bulyosib Qotei aqa anjam dauryeqnub." ²Deqa Pita a olo Jerusalem qureq gilnaqa dia Juda tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji

nangi na Pita n̄irint̄osib minjeb, ³“Sawa bei bei qaji tamo nangi mulun unosaieq̄nub. Deqa ni kiyāqa nango tal gogetosim nangi ti awoosim ingi uyem?”

⁴Onaqa Pita a nango anjam di qusiqa utruq na anjam saosiq endegsi minjrej, ⁵“E Jopa qureq dia pailyeq̄namqa Qotei na ijo areqalo waq̄tetbonaqa e n̄eibilq̄eibulosimqa ingi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ōjelen̄osib laŋ goge dena ura uratonab ijo ulatamuq ainaq unem. ⁶Unsim geregere gara miligi peleiyosim wagme utru segi segi unjrem. Wagme juwaŋ ti amal ti bagu ti qebari ti gara miligiq di sonab unjrem. ⁷Onaqa Qotei a laŋ goge dena endegsi merbonaqa quem, ‘O Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.’ ⁸Onaqa e na Qotei minjem, ‘O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyosaioq̄nem. Agi Moses a marej, “Wagme uge deqaji uyqajqa di getento koba.” ’ ⁹Onaqa Qotei a laŋ goge dena olo merbej, ‘Ingi ingi kalil e na bole qa maronum qaji di ni na olo uge qa maraim.’ ¹⁰Gara di degsi aioqalubtosiq wagme kalil gara ti olo torei goge oqej.

¹¹“Bati qujai deqa tamo qalub nangi bosibqa e soq̄nem qaji tal meq dia tigeleb. Tamo bei aqa ñam Kornilius a na nangi Sisaria qureq dena qariŋnjrnaq ijoq beb. ¹²Onaqa Qotei aqa Mondor na e merbej, ‘Ni tigelosim nangi qalub daurnjrsim gile. Ni are gulubeimaiq.’ Degsi merbonaqa e tigelosim nangi qalub daurnjrsim Yesus aqa tamo 6-pela agi endia tigelejunub qaji nangi koba na gilem. Gilsim Sisaria qureq di brantosim Kornilius aqa tal gogetem. ¹³⁻¹⁴Gogetonamqa Kornilius na iga saigosiq endegsi mergej, ‘Laŋ angro bei a bosiq ijo talq endia tigelesonaq unem. Unnamqa merbej, “Ni na tamo qudei nangi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a osib beb. Osib babqa a na ni anjam bei mermqas. Mermimqa anjam dena Qotei na ni ti tamo ungasari kalil ni ombla tal qujaiq di unub qaji nangi ti oqas.” ’ ¹⁵Kornilius a na iga anjam degsi mergonaqa e kamba anjam mareq̄namqa Qotei aqa Mondor a tamo kalil Kornilius aqa talq di koroesoq̄neb qaji nangoq aiej. Qotei aqa Mondor a nami iga Juda gagoq aiej dego kere nangoq aiej. ¹⁶Nangoq ainaqa e unsimqa Tamo Koba Yesus aqa anjam nami mergej qaji deqa olo are qalem. Agi a nami endegsi mergej, ‘Jon a ya na tamo ungasari nangi laŋa yansnjroq̄nej. Ariya e Qotei aqa Mondor na ningi yansngwai.’ ¹⁷O ijo was ningi quiye. Iga nami gago Tamo Koba Yesus Kristus qa gago areqalo singilatonamqa Qotei na aqa Mondor Bole iga egej. Dego kere bini sawa bei bei qaji tamo nangi dego Yesus qa nango areqalo singilatonubqa Qotei na aqa Mondor nangi dego enjr̄qo. Deqa aqa wau di e na getentqa keresai.” Pita a degsi marej.

¹⁸Onaqa Juda tamo Pita n̄irint̄eb qaji nangi aqa anjam di qusibqa nango n̄irin̄ koboej. Osib nangi Qotei aqa ñam soqtosib mareb, “Bole, Qotei a sawa bei bei qaji tamo nangi dego are bulyetnjreq̄nu. Deqa nangi dego n̄ambile gaigai sqab.”

**Antiok qureq dia tamo ungasari gargekoba nanngi are bulyoqnsibqa
Tamo Koba Yesus qa nanngo areqalo singilatoqneb**

¹⁹Nami Juda tamo kokba nanngi na Stiven qalsib moiotsibqa bati deqa tamo ungasari kalil Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngi dego ugeugeinjroqnsib gulube koba enjroqneb. Deqa nanngi segi segi jaraiosib Fonisia sawa ti Saiprus nui ti Antiok qure ti deq gileleneb. Gilsib dia Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Laqnsibqa Juda tamo ungasari nanngi segi Qotei aqa anjam minjroqneb. Sawa bei bei qaji tamo nanngi anjam minjroaioqneb. ²⁰Ariya nanngo ambleq di Saiprus qaji tamo qudei ti Sairini qaji tamo qudei ti soqneb. Nanngi Antiok qureq aisib dia Grik tamo nanngi dego Tamo Koba Yesus aqa anjam bole plaltosib minjroqneb. ²¹Nanngi Tamo Koba Yesus aqa singila ti wauoqnsib anjam mareqnab tamo ungasari tulan gargekoba nanngi Tamo Koba Yesus qa nanngo areqalo singilatoqnsib are bulyoqneb.

²²Onaqa Yesus aqa tamo ungasari Jerusalem di soqneb qaji nanngi di qusibqa Barnabas qarinyonab Antiok qureq aiej. ²³Aisiqa Qotei a nanngi qa dego are boleiyuqnsiqa aqaryainjroqnej di unej. Unsiqa tulan areboleboleiyej. Deqa a na nanngi kalil are singilatetnjroqnsiqa minjroqnej, “Ningi Tamo Koba Yesus gaigai dauryoqnsib soqniye.” ²⁴Barnabas a tamo tulan bolequja. Qotei aqa Mondor aqaq di sonaqa a singila ti wauoqnej. Aqa areqalo kalil Yesus qa singilatsiq soqnej. Deqa a Qotei aqa anjam mareqnaga tamo ungasari gargekoba nanngi quoqnsib are bulyoqnsib Tamo Koba Yesus qa nanngo areqalo singilatoqneb.

²⁵Ariya bati bei Barnabas a Sol namqajqa deqa Tarsus qureq gilej. ²⁶Gilsiq Sol namosiq itosiq ombla puluosib Antiok qureq olo aieb. Aisib dia wausau qujai Yesus aqa tamo ungasari nanngi koba na wauoqneb. Wauoqnsibqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi Qotei aqa anjam minjroqneb. Antiok dia tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nanngo nam Kristen wainjreb.

²⁷Onaqa bati bei Qotei aqa medabu o qaji tamo qudei nanngi Jerusalem dena tigelosib walwelosib Antiok qureq beb. ²⁸Bei aqa nam Agabus. Nanngi Antiok qureq bonabqa Qotei aqa Mondor na Agabus aqa medabu singilatetonaqa a tigelosiq marej, “Bunuqna sawa sawa kalilq dia nanngi mam koba oqab.” Onaqa bunuqna Rom nanngo mandor koba Klodius aqa bati brantonaqa mam koba di aiej. ²⁹Kristen tamo ungasari nanngi Agabus aqa anjam di qusibqa nanngi nanngo segi segi silali soqnej qaji di koroiyosib Kristen was qu Judia sawaq di soqneb qaji nanngi aqaryainjrqa osibqa silali qarinyonab nanngoq aiej. ³⁰Silali di nanngi na Barnabas wo Sol wo enjrnabqa nanngi na osi aisib Kristen gate Judia sawaq di soqneb qaji nanngo banq di ateb.

Herot na Jems qalsiq moinaqa a olo Pita ojsiqa tonto talq di waiyej

12 ¹Bati deqa Mandor Koba Herot a na Yesus aqa tamo ungasari qudei nanngi ojelenosiqa ugeugeinjrej. ²Osiqa qaja tamo bei

qariŋyonaqa gilsiq Jon aqa was Jems serie na qalnaq moiej. ³A degyonaqa Juda tamo kokba nanŋi tulaŋ areboleboleinjrej. Onaqa Herot a di qalieosiq nanŋo are boletetnrqajqa deqa olo Pita ojej. Bati di Juda nanŋo bem tiyosai qaji uyqajqa yori bati koba. ⁴Herot a Pita ojsiq tonto talq di waiyej. Osiqa qaja tamo 16-pela nanŋi minjrnaqa nanŋi tonto talq dia Pita taqatesoqneb. Herot a endegsi are qalej, “Juda nanŋo yori bati koba ñam Pasova di koboamqa e Pita osiy Juda tamo unŋasari nanŋo ulatamuq dia tigeltqai.” ⁵Pita a tonto talq di sonaqa Yesus aqa tamo unŋasari nanŋi siŋgila na Pita qa pailyoqneb.

Laŋ anŋro bei bosiq Pita tonto talq dena oqeq atej

⁶Ariya Herot a marej, “Nebeamqa e na Pita osiy Juda nanŋo ulatamuq di tigeltqai.” Herot a degsi marej. Deqa qolo di qaja tamo aiyele na Pita osib tonto tal miligiq dia warum beiq di waiysib ambletosib sil kokba aiyele na tontonab ŋeiesoqnej. Qaja tamo qudei nanŋi tonto tal siranme jojomq di tigelesosib taqatoqneb. ⁷Onaqa qolo qujai di Tamo Koba Qotei aqa laŋ anŋro bei a warum miligiq di brantoqujatej. Aqa rian na warum di tulaŋ suwantej. Onaqa laŋ anŋro dena Pita jar bangaq di kontosiq dudumyej. Dudumyosiq minjej, “Ni tigeloqujat.” Degsi minjnaqa sil kokba aiyele Pita aqa baŋ qoseb qaji di pambloŋosib uloneb. ⁸Onaqa laŋ anŋro na olo Pita minjej, “Ino gara tigsim ino siŋga tatal jige.” Onaqa Pita a degyonaqa olo minjej, “Ino gara jugo dego jigsim e daurbe.” ⁹Degsi minjnaqa Pita a warum di uratosiq laŋ anŋro di dauryosiq gilej. Laŋ anŋro a bole Pita tonto talq dena oqeq atej di Pita a poiynosai. A are qalej, “E ŋeiobilqeionum kio?” ¹⁰Nanŋi warum di uratosib walwelosib qaja tamo bei tonto tal taqatesoqnej qaji di buŋyosib gilsib olo qaja tamo bei buŋyosib siranme kobaquja ain na gereiyeb qaji di brantonab siran a segi waqonaqa nanŋi aiyele oqedeb. Siranme di tonto talq dena oqedosim qureq aiqajqa siranme. Nanŋi siranme dena oqedosib gam dauryosib giloqnsib laŋ anŋro na Pita uratosiq ulanej.

¹¹Onaqa Pita a poiynonaqa marej, “Bole. Endego e qalieonum, Juda tamo kokba nanŋi na e lubqa laqnabqa Tamo Koba Qotei na aqa laŋ anŋro qariŋyqoqa bosiq e aqaryaibosiq Herot aqa baŋq dena e oqo.” ¹²Pita a degsi poiynonaqa walwelosi gilsiq Jon aqa ñam bei Mak aqa aniqali Maria aqa talq di brantej. Tal miligiq dia tamo unŋasari gargakoba nanŋi koroesosib Pita qa pailyoqneb. ¹³⁻¹⁴Onaqa Pita a tal meq di brantosiq siranmeq di tigelosiq kindokindonŋosiq maeqnaqa wau unŋa bei aqa ñam Roda a bosiq siran waqtqa osiq Pita aqa kakoro qusiq tulaŋ areboleboleiyej. Onaqa a siran waqtqa uratosiq olo urur ti warum miligiq gilsiq nanŋi minjrej, “Pita bqo agi tal meq di tigelejunu!” ¹⁵Onaqa nanŋi na minjeb, “Ni nanarionum. Di Pita sai.” Degsi minjnabqa a tulaŋ siŋgilaosiq minjrej, “E nanariosai. E bole maronum. Pita a bqo

aqa kakoro quonum.” Onaqa nangi na minjeb, “Di Pita sai. Di aqa lan angro kio?”

¹⁶ Onaqa Pita a siranmeq di tigelesosiq kindokindoneqnaqa nangi kalil bosib siran waqtosib Pita uneb. Unsib tulan prugelereb. ¹⁷ Onaqa Pita a aqa ban soqtosiq nangi anjam marqa getentnjrnaqa nangi kirionabqa Tamo Koba Yesus na tonto talq dena oqeq ateq deqa nangi sainjrej. Osika minjrej, “Ningi gilsib Kristen was kalil Jems ombla endegsib minjriye, ‘Pita a tonto talq dena oqedqo.’” Pita a nangi degsi minjrnsiq nangi uratnjrsiq tal beiq gilej.

¹⁸ Ariya nebeonaqa qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji nangi nam ateb Pita a tonto talq di sosai degsi unsibqa nangi tulan ulaugetosib are koba qaloqnsib maroqneb, “Pita a qabitqo?” ¹⁹ Onaqa Herot a na aqa qaja tamo qudei nangi minjrej, “Ningi tonto talq gilsib Pita osib boiye.” Degsi minjrnaqa nangi tonto talq gilsib Pita qa namonab ugeinjrrej. Ugeinjrnaqa olo puluosib aisib Herot minjeb. “Pita a tonto talq di sosai.” Degsib Herot minjnabqa a segi gilsiq qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji nangi nenemnjrnaqa minjeb, “Pita a qabitqo kio di iga qaliesai.” Nangi degsib Herot minjeb deqa a na aqa qaja tamo qudei nangi minjrej, “Nangi Pita geregere taqatosai deqa ningi na nangi numib morenqab.” Osika bunuqna Herot a Judia sawa uratosiq Sisaria qureq aisiq di soqnej.

Herot a moiej

²⁰ Herot a nami Tair qure ti Saidon qure ti nangi qa njirnugetej. Deqa tamo ungasari qure aiyel dia soqneb qaji nangi koroosib mareb, “Iga tamo qudei qarinnjrimqa nangi Sisaria qureq aisib Herot aqa are latetqab. Yimqa aqa njirin koboqas.” Nangi degsib marsib tamo qudei qarinnjrnabqa nangi aisib Herot aqa talq di brantosib tal taqato tamo aqa nam Blastus endegsib minjeb, “Ni na Herot minjim a odimqa iga a ombla qairqom. Yimqa aqa njirin koboqas.” Tair qure ti Saidon qure ti nangi na sawa Herot a taqatoqnej qaji dena ingi awaiyoqneb. Utru deqa nangi na Herot aqa njirin kobotqajqa mareb. Onaqa Blastus a nango anjam di qusiqa gilsiq Herot minjeb.

²¹ Minjnaqa Herot a qusiqa odosiq nangi koba na qairqajqa bati atej. Ariya bati brantonaqa nangi gilsib koroonabqa Herot a bosiq nangi anjam bei minjrqa osika mandor kokba nango wala jigsiq aqa awo jaram kobaq di awoosiq nangi anjam minjroqnej. ²² Minjreqnaqa tamo ungasari koroosoqneb qaji nangi aqa anjam di quoqnsib nangi tulan areboleboleinjrnaqa lelenosib maroqneb, “Herot a mandam tamo sai. A dego qotei bei. Deqa a anjam degsi mareqnu.” ²³ Herot aqa kumbra dena a Qotei aqa nam soqtosai. Aqa segi nam soqtoqnsiq anjam maroqnej. Deqa Tamo Koba Qotei a Herot qa njirnosiq aqa lan angro bei qarinyonaqa urur aisiq Herot a ma uge yonaqa aqa bi ani ambli na uynab a moiej.

²⁴Ariya bati deqa Tamo Koba Yesus aqa anjam tulanj kobaoqnsiq qure kalil keretoqnej.

²⁵Onaqa Barnabas wo Sol wo nanji Jerusalem dia nango wau kobotosib olo puluqa laqnsib Jon aqa ñam bei Mak a osib koba na Antiok qureq gileb.

**Antiok qureq dia nanji Barnabas wo Sol wo
Qotei aqa wau ojajqa deqa giltjnreb**

13 ¹Antiok qureq dia Yesus aqa tamo ungasari nango ambleq di Qotei aqa medabu o qaji tamo nanji ti Qotei aqa anjam plalto qaji tamo nanji ti soqneb. Nango ñam agiende. Bei Barnabas. Bei Simeon aqa ñam bei Niger. Ñam di aqa damu, “Jeamu tulu.” Bei Lusius. A Sairini qaji. Bei Manain. A nami Tamo Koba Herot ombla angro sosibqa tal qujaiq di boleeb. Ariya bei Sol. ²Bati bei nanji Tamo Koba Qotei qa louoqnsib qurienosib ingi ti ya ti uratsib sonabqa Qotei aqa Mondor na nanji minjrej, “Ningi na Barnabas wo Sol wo nanji aiyel giltjnrsib qarijnjribqa e na wau enjro qaji di nanji gilsib wauoqnqab.” ³Onaqa nanji Qotei pailyqa osibqa ingi ti ya ti uratosib nango aiyel gateq di banj atsib pailyosib Qotei aqa Mondor na anjam minjrej qaji di nanji dauryosib nanji aiyel qarijnjnab gileb.

**Saiprus nuiq dia Barnabas wo Sol wo nanji na Yesus
aqa anjam bole tamo ungasari nanji minjroqneb**

⁴Qotei aqa Mondor na nanji aiyel qarijnjrnaq gilsib Selusia qureq di brantosib dia qobunj bei gogetosib qobunj na gilsib Saiprus nuiq di branteb. ⁵Brantosib Salamis qureq di tiryosib dena nanji singa na walwelosib nui di aqa qure kalilq dia brantoqnsibqa Juda nango Qotei tal miligiq giloqnsib Qotei aqa anjam minjre minjre laqneb. Jon a dego nanji koba na gilsib Qotei aqa anjam na nanji aqaryainjroqnej.

⁶Nangi Saiprus nui aqa qure kalil keretosib qure qujai Pafos di branteb. Osib qure dia quñam tamo bei aqa ñam Barjisas iteb. A Juda tamo. A na tamo ungasari nanji gisa gisañjroqnsiq endegsi minjroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” ⁷⁻⁸Rom nango gate koba bei aqa ñam Sergius Paulus a qure dia soqnej. Barjisas a gaigai Sergius Paulus dauryosiq laqnej. Sergius Paulus a qalie tamo kobaquja. Barnabas wo Sol wo Pafos qureq di brantonabqa Sergius Paulus a Qotei aqa anjam quqwa marsiq nanji aiyel metjnnaqa aqa areq bosib Qotei aqa anjam minjoqneb. Minjeqnaqba quñam tamo Barjisas (Grik anjam na aqa ñam Elimas) a qusiq are qalej, “E na Barnabas wo Sol wo nango anjam gegentoqnqai. Sergius Paulus a Qotei aqa anjam di qusimqa aqa areqalo Yesus qa singilato uge.” ⁹⁻¹⁰A degsi are qalsiq nango aiyel anjam gegentoqnej. Onaqa Qotei aqa Mondor a Sol aqa ñam bei Pol aqa miligiq aisiq singila yonaqa a na quñam tamo

di koqyosiq minjej, “Ni Satan aqa angro. Ni na kumbra bole kalil jeutsi laqnum. Ni gisa gisaŋ anjam marqajqa ino areqaloq di koba unu. Ni gisa gisaŋ kumbra yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnum. Ni na Tamo Koba Qotei aqa anjam bole beltoqnsimqa gisa gisaŋ anjam segi mareqnum. Ino kumbra uge di ni na uratqa keresai. ¹¹Deqa ni que. Endego Tamo Koba Qotei aqa siŋgila inoq aiimqa ni ŋamdamu geteŋmimqa bati gargekoba yala seŋ unqasai.” Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu ambruiyonaqa a sawa unqa keresai. Deqa a na tamo qudei naŋgi metnjoqnsiqa endegsi minjroqnej, “Niŋgi na ijo baŋ ojsib e gam osorbiye.” ¹²Onaqa Sergius Paulus a Tamo Koba Qotei aqa siŋgila di unsiqa Qotei aqa anjam Barnabas wo Sol wo na minjoqneb qaji di poiyoŋaqa tulaŋ prugugetosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej.

**Barnabas wo Pol wo naŋgi Antiok qure Pisidia sawaq di unu
qaji dia Qotei aqa anjam tamo uŋgasari naŋgi minjroqneb**

¹³Onaqa tamo naŋgi Pol daursib laqneb qaji naŋgi a ombla na tigelosib Pafos qure uratosib qobuŋ na gilsib Pamfilia sawaq di brantosib Perga qureq di tiryeŋ. Tiryosib dia Jon Mak a naŋgi uratnjrsiqa olo puluosiq Jerusalem aiej. ¹⁴⁻¹⁵Onaqa Pol wo Barnabas wo naŋgi Perga qure uratosib siŋga na walwelosib Pisidia sawaq gilsib Antiok qureq di branteŋ. Brantosib di sonabqa yori batiej. Deqa naŋgi Juda nango Qotei tal miligiq gilsib awoonabqa Juda gate kokba naŋgi tigelosib Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam ti sisiyoqneb. Sisiyosib koboonaqa naŋgi na Pol wo Barnabas wo minjreb, “O gago was aiyel, niŋgi gagoq bonub deqa tamo uŋgasari nango are siŋgilatetnjrqajqa anjam bei soqnimqa tigelosib mariye.”

¹⁶Onaqa Pol a tigelosiqa aqa baŋ soqtosiqa tamo uŋgasari naŋgi anjam marqa getentnjrnaqa naŋgi kirionabqa endegsi minjrej, “O Israel tamo ti tamo kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quie. ¹⁷Iga Israel gago Qotei a nami gago moma naŋgi aqa segi qa giltnjrnaqa naŋgi Isip sawaq dia yaun tamo sonabqa a na naŋgi geregere taqatnjroqnej. Onaqa naŋgi tulaŋ kobaonabqa Qotei a siŋgila na naŋgi joqsiqa Isip sawa uratosib gileb. ¹⁸Naŋgi gilsib wadau sawaq di brantosib wausau 40 qa wadau sawaq di sosibqa gulube koba oqneb. Bati deqa Qotei na naŋgi geregere taqatnjroqnej. ¹⁹Dena gago moma naŋgi walwelosib Kenan sawaq di brantonabqa dia Qotei na Kenan nango qure kokba 7-pela padaltnjrsiq nango mandam pupoiyosiq gago moma naŋgi enjrej. Qotei a naŋgi degnjrsiq bosib wausau 450 koboej. ²⁰Di koboonaqa Qotei na Israel tamo qudei naŋgi gate atsiqa siŋgila enjreqnaqa siŋgila dena naŋgi na Israel tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqneb. Jeu tamo naŋgi bosib Israel naŋgi ugeugeinjreqnab siŋgila dena naŋgi na olo jeu tamo naŋgi di gotraŋnjroqneb. Degsib ysib ysib Qotei aqa medabu o qaji tamo Samuel aqa bati brantej.

²¹ “Onaqa Israel nangi na Samuel minjeb, ‘Ni na tamo bei gilmqqa a gago mandor koba sosim iga taqatgwas.’ Degsib Samuel minjnabqa a na Kis aqa njiri Sol giltonaqa a Israel nango mandor koba soqnej. Sol a Benjamin aqa lenj. A wausau 40 qa Israel nango mandor koba soqnej.

²² Onaqa bunuqna Qotei na Sol kobotosiqa olo Devit giltonaqa a kamba Israel nango mandor koba soqnej. Qotei a Devit qa endegsi marej, ‘E Jesi aqa njiri Devit unonum, aqa kumbra tulanj boledamu. E Devit aqa kumbra qa tulanj arearetbqo. E qalieonum, a ijo areqalo kalil dauryoqnqas.’

²³ Osiqa Qotei aqa anjam nami marej qaji di a dauryosiqa Devit aqa lenj dena tamo bei giltosiqa qarinyonaq Israel gagoq bej. Tamo di aqa ñam Yesus. A na iga oqajqa deqa qarinyonaq bej.

²⁴ “Yesus a wau utru atosaisonaqa Jon a namoqna bosiqa Israel tamo ungasari nangi endegsi minjroqnej, ‘Ningi are buliybqa e na ningi yansngwai.’ ²⁵ Osiqa aqa wau koboqa laqnaqa a na nangi olo endegsi minjrej, ‘Ningi e qa kiersib mareqnub? E nami merngem, e Kristus sai. Kristus a ijo qoreq na bqas. Aqa ñam kobaquja. E ñam saiqoji. E tamo lanaj. Deqa e na Kristus kangalyqajqa e tamo bolesai.’ Jon a nami degsi marej.

²⁶ “O ijo was ningi quie. Qotei na iga Abraham aqa moma iga ti ningi sawa bei bei qaji tamo Qotei aqa sorgomq di unub qaji ningi ti oqajqa deqa marsiq Yesus aqa anjam qarinyqo gagoq bqo. ²⁷ Tamo ungasari kalil Jerusalem qureq di unub qaji nangi ti nango gate kokba ti nangi na Yesus tigeltosib aqa jejamu laja gisanjosib a qalib moiqajqa anjam kereteb. Di kiyaqa? Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji di nangi poinjrosai deqa. Qotei aqa medabu o tamo nango anjam yori bati gaigai sisiyeqnub qaji di aqa damu dego nangi poinjrosai. Utru deqa nangi na Yesus tigeltosib aqa jejamu laja gisanjosib a qalib moiqajqa anjam keretosib qalnab moiej. Nango kumbra dena nangi Qotei aqa medabu o tamo nango anjam nami nengrenyeb qaji di dauryosib yeb. ²⁸ Nangi une bei Yesus aqa jejamuq di unosai. Yim nangi a qalsib moiotqajqa deqa. Deqa nangi gisanjosib une bei aqa jejamuq di laja qamsib Pailat minjeb, ‘Yesus a une ti. Deqa ni na namburbasq di gaint.’ Degsib minjnabqa a na Yesus osiq qaja tamo nango banq di atnaqa nangi na qalnab moiej. ²⁹ Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo nangi nami nengrenyeb qaji di Juda nangi dauryosib yeb. Agi nangi na Yesus qaleb. Osib Yesus namburbasq dena osib subq ateb. ³⁰⁻³¹ Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa a tigelosiqa tamo nangi nami a ombla na Galili sawa uratosib Jerusalem qureq aieb qaji nango namdamuq dia bati gargakoba branteqnaqa nangi unoqneb. Deqa bini nangi Yesus qa anjam saosib laqnaqqa Juda tamo ungasari kalil nangi queqnub.

³² “Nami Qotei na gago moma nangi endegsi minjrej, ‘E na Kristus qarinyitqa a nungoq bosim ningi oqas.’ Qotei aqa anjam bole di aqo

Barnabas wo na ningi merngeqnum. ³³Qotei na aqa anjam di dauryosim Yesus qarinyim gagoq bqajqa deqa marsiq a na Yesus olo subq na tigeltej. Gago moma nanjo leŋ agi iga. Deqa a gagoq bej. Anjam deqa nami Devit a louqa buk miligiq di endegsi nengrenyej,

‘Ni ijo angro bole.

Bini e ni nambabtmonum.’

Devit a nami lou namba 2q di anjam di nengrenyej. ³⁴Onaqa bunuqna Yesus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej. Deqa Yesus a olo moiqasai. Aqa jejamu subq di qusaqasai dego. Agi Qotei a nami endegsi marej, ‘E ningi eleŋotqa ningi ijo segi tamo ungasari boledamu sosib nambile oqab. Ijo anjam di e bole dauryqai. E uratqasai. Agi anjam deqaji e nami Devit minjoqnem.’ Qotei a nami degsi marej. ³⁵Deqa ningi quie. Nami Devit na Qotei endegsi minjej, ‘Ni na ino segi angro bole Kristus nami giltem qaji a subq di uratim qusaqasai.’ Devit a nami degsi Qotei minjsiq agi louqa buk miligiq di nengrenyej. ³⁶Ningi qalie, Devit a mandor koba sosiq a Qotei aqa areqalo dauryoqnsiq Israel tamo ungasari nangi geregere taqatnjroqnej. Bunuqna a moinaqa aqa jejamu osib subq ateb. Aqa moma nangi nami subq ateleŋeb a degsib subq ateb. Onaqa aqa jejamu subq di qusaej. ³⁷Ariya tamo Qotei na subq na tigeltej qaji aqa jejamu subq di qusaosai. Tamo di agi Yesus. ³⁸O ijo was, ningi geregere poŋgem. Yesus qujai di aqa ñam na Qotei a nunjo une kobotetŋwas. Iga Yesus qujai deqa anjam plaltoqnsim ningi merngeqnum. ³⁹Ningi Moses aqa dal anjam dauryqab dena Qotei a nunjo une kobotetŋwasai. Ningi dena Qotei aqa nãdamuq di une saiqoji sqa keresai. Tamo nangi Yesus qa nanjo areqalo singilatqab qaji nangi segi Qotei na une kobotetnjrimqa nangi aqa nãdamuq di une saiqoji sqab. ⁴⁰Deqa ningi geregere nã atsib soqniye. Gulube kalil Qotei aqa medabu o tamo nangi nami deqa maroqneb qaji di nunjoq bo uge. Agi nami nangi na nunjo moma nangi anjam endegsib minjroqneb, ⁴¹‘O ijo anjam misilinyo qaji tamo ningi quie. Nunjo bati endeqa e na maŋwa bei osorŋgitqa ningi unsib tulaŋ prugelenqab. Tamo bei na ijo singila di unsiq deqa saingwo qamu ningi qusib gisaŋ qa maronub qamu. Ningi bole qa marosai qamu. Deqa ningi tulaŋ padalougetqab.’” Pol a na Juda tamo ungasari nangi anjam degsi minjreb.

⁴²Onaqa lou koboonaqa Pol wo Barnabas wo nangi Qotei talq dena oqedonabqa tamo ungasari nangi na minjreb, “Yori bati bei qa ningi bosib anjam deqaji olo mergibqa iga quqwom.” ⁴³Bati deqa tamo ungasari tulaŋ gargekoba nangi Pol wo Barnabas wo nanjo anjam qusib nangi aiyel daurnjreb. Juda tamo ti sawa bei bei qaji tamo nami Juda nanjo louqa kumbra dauryoqneb qaji nangi ti Pol wo Barnabas wo nangi daurnjreb. Deqa nangi aiyel na nanjo are singilatetnjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei a ningi qa are tulaŋ boleiyeqnu deqa ningi aqa areqalo geregere dauryoqnsib soqniye.”

⁴⁴Onaqa yori bati bei qa tamo ungasari kalil Antiok qureq di soqneb qaji nanği Qotei aqa anjam quqwa marsibqa bosib Qotei talq di koroeb. ⁴⁵Tamo ungasari tulan gargekoba nanği Pol aqa anjam quqwajqa bosib koroonabqa Juda tamo kokba nanği na nanği unjrsibqa are minjin oqetnjrnaqa Pol a anjam mareqnaqa nanği na aqa anjam gegentoqnsib a misilinyoqneb. ⁴⁶Deqa Pol wo Barnabas wo nanği na Juda tamo kokba nanği singila na endegsib minjreb, “Qotei na aqo Barnabas wo qarinqosiq mergej, ‘Ninği aisib namoqna Juda nanço segiq di brantoqnsib ijo anjam minjroqniye.’ Qotei na iga degsi mergej deqa iga bosim Qotei aqa anjam ninği Juda tamo ungasari namoqna merngonum. Merngonumqa agi ninği na gago anjam qusib gotranjonub. Nunço kumbra dena ninği nunço segi jexamuq di une atsib ninği nambile gaigai sqajqa gam uratonub. Deqa ninği quye. Bini aqo ayel ninği uratngsimqa sawa bei bei qaji tamo nançoq gilsim Qotei aqa anjam nanği minjroqnqom. ⁴⁷Iga degyqom. Di kiyaa? Tamo Koba Qotei na nami iga segi segi endegsi mergej, ‘E na ni qarinqmitqa ni pulon bul sosim aisim sawa bei bei qaji tamo nançoq di brantoqnsim ijo anjam minjroqnimqa nanği qusib are bulyosib ambru uratosib suwanjoq bqab. Ni sawa sawa kalilq dia tamo ungasari nanği anjam endegsim minjroqne, “Ninği are bulyosib Qotei aqaq babqa a na ninği oqas.” Ni aisim sawa bei bei qaji tamo nanği anjam degsim minjroqne.”

⁴⁸Onaqa sawa bei bei qaji tamo nanği Pol aqa anjam di qusibqa nanği tulan areboleboleinjrnaqa Tamo Koba Yesus aqa anjam binijeb. Deqa qure dia tamo ungasari kalil Qotei na nami nambile gaigai sqajqa giltjnrej qaji nanği are bulyosib Yesus qa nanço areqalo singilateb. ⁴⁹Bati deqa Tamo Koba Qotei aqa anjam tulan kobaosiq sawa di keretej. ⁵⁰Onaqa Juda tamo qudei nanği Pol wo Barnabas wo nanço kumbra di unsibqa nanği tulan minjin oqetnjrnaqa uña kokba qudei Qotei qa louoqneb qaji nanği ti qure deqa gate kokba ti nanço are ugetetnjrnabqa nanği tigelosib Pol wo Barnabas wo nanği tulan ugeugeinjrsib nanği ayel qure dia sqajqa singila na saidnjrsib nanği winjrnab gileb. ⁵¹Deqa nanği ayel nanço singa tumbrum butuyosib Antiok qure uratosib Aikoniam qureq aieb. Nanço ayel kumbra di Antiok tamo ungasari nanği unsib nanço segi une qalieqajqa deqa nanği ayel kumbra di yeb. ⁵²Bati deqa Antiok qureq dia Qotei aqa Mondor a tamo ungasari Yesus qa nanço areqalo singilateb qaji nanço are miligiq aioqnsiq nanği singilatnjreqnaqa nanği tulan areboleb oleinjroqnej.

**Barnabas wo Pol wo nanği Aikoniam qureq dia
Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb**

14

¹Ariya Pol wo Barnabas wo nanği Aikoniam qureq di brantosib Juda nanço Qotei tal miligiq gileb. Gilnabqa tamo ungasari

nangi koroesonabqa tigelosib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb. Minjreknabqa tamo ungasari tulan gargekoba Juda ti Grik ti nango aiyel anjam dena are qametnirnaqa nangi are bulyosib Yesus qa nango areqalo singilateb. ²Ariya Juda tamo qudei Pol wo Barnabas wo nango anjam quqwa urateb qaji nangi na sawa bei bei qaji tamo nango are ugetetnirnaabqa nangi tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangi qa ugeosib misilinyoqneb. ³Deqa nangi aiyel Aikoniam qureq dia sokobaiyosib Tamo Koba Qotei a tamo ungasari nangi qa are tulan boleiyeqnu anjam di minjroqneb. Nangi aiyel ulaosai. Tamo Koba Qotei na nangi aiyel singila enjreknabqa nangi manwa gargekoba yoqneb. Nango kumbra dena Tamo Koba Qotei na tamo ungasari nangi osornjroqnej, nango aiyel anjam di bole. ⁴Ariya Aikoniam qureq dia tamo ungasari nangi Pol wo Barnabas wo nango anjam quoqnsib poelejeb. Qudei nangi Juda nangi daurnjreb. Qudei nangi Pol wo Barnabas wo nangi daurnjreb. ⁵Onaqa Grik tamo qudei ti Juda tamo qudei ti nango tamo kokba ti nangi aiyel qa minjin oqetnirnaqa maroqneb, “Iga nangi aiyel meni na ñumsim moiottjrqom.”

**Barnabas wo Pol wo nangi Likonia sawaq dia Yesus
aqa anjam bole minjre minjre laqneb**

⁶Degsib mareknabqa nangi aiyel qusibqa jaraosib Likonia sawaq gileb. Gilsib sawa dia Listra qure ti Derbe qure ti qure qudei dego nangoq di brantoqneb. ⁷Brantoqnsib dia Yesus aqa anjam bole nangi minjre minjre laqneb.

⁸Ariya Listra qureq dia tamo bei ai miligiq na singa qandamo ñambabej qaji soqnej. A nami walwelosaijoqnej. Aqa singa singila saiqoji. Awogaigaisoqnej. ⁹Bati deqa Pol na Qotei aqa anjam palontsiq tamo ungasari nangi minjreknabqa tamo di a quoqnej. Onaqa Pol na tamo di koqyosiq aqa areqalo unej aqa areqalo qujai Qotei na a boletbqa kere. ¹⁰Degsi unsiq deqa tamo di metosiq minjej, “Ni tigel.” Minjnaqa a tigeloqujatosiq walwelej.

¹¹Pol a kumbra di yonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi unsibqa nango segi Likonia anjam na tulan koba lelenoqnsib maroqneb, “Ningi uniye. Gago qotei nangi tamo bulyosib gagoq bonub.” ¹²Nangi degsib are qalsib deqa Barnabas minjeb, “Ni gago qotei Sus.” Ariya Pol a Qotei aqa anjam plaltosiq maroqnej deqa nangi na minjeb, “Ni gago qotei Hermes.” ¹³Qure polomq dia nango qotei Sus aqa atra tal soqnej. Deqa atra tamo gate a na bulmakau qudei osiq ñam so na walatnjrsiq Pol wo Barnabas wo nangi aiyel atrainjrqa marsiqqa tamo ungasari gargekoba joqsiq nangi koba na qure polomq gileb.

¹⁴Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo aiyel Barnabas wo Pol wo nangi di qusibqa are tulan gulubeinjrnaqa nango segi gara bumbranyosib

gurgur ti tamo ungasari nango ambleq aisib tulan koba lelenosib minjreb, ¹⁵ “O tamo ungasari, ningi kiyaga kumbra endi yeqnub? Aqo aiyel mandam tamo, ningi ti kere. Aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole ningi merngeqnum. Ningi are bulyosib qotei gisa gisan endi torei uratosib Qotei nambile gaigai unu qaji a qa nungo areqalo singilatqajqa deqa aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole ningi merngeqnum. Qotei agi a na lan ti mandam ti yuwal ti ingi ingi kalil ti gereiyej. ¹⁶ Bole, nami Qotei na sawa bei bei qaji tamo nangi uratnjreqnaqa nangi nango segi areqalo dauryosib laqneb. ¹⁷ Bati deqa Qotei a ningi qa uliosaioqnej. Ningi a qa qalieqajqa deqa a bati gaigai ningi geregereingqnej. A lan goge dena awa engeqnaqa ingi uyo kalil aqa bati qa melieqnaqa ningi bati gaigai uyoqnsib areboleboleingqnej.” ¹⁸ Onaqa tamo ungasari nangi Pol wo Barnabas wo nango anjam di qusib quosaibulosib olo minjreb, “Ningi gago qotei.” Degsib minjroqnsib nangi aiyel atrainjrqaqa tulan singilaeqnaq nangi na saidnjroqneb.

¹⁹ Onaqa Juda tamo qudei nangi Antiok dena ti Aikoniam dena ti walwelosib Listra qureq beb. Bosib dia tamo ungasari nango are ugetetnjrnabqa nangi tigelosib Pol menin na qaleb. Osib a girinyosib gilsib qure qalaq di ateb. Nangi are qaleb, “A moiqo.” ²⁰ Onaqa tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangi bosib Pol a mandamq di neiesonaq a kainyosib tigelesonabqa a tigelosiq olo qure miligiq aiej. Nebeonaqa a na Barnabas osiq ombla na walwelosib Derbe qureq gileb.

Barnabas wo Pol wo nangi na tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nango are singilatetnjroqneb

²¹ Nangi aiyel Derbe qureq di sosib Yesus aqa anjam bole plalteqnaqqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi qusib are bulyoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Bunuqna nangi aiyel olo puluosib qure kalil nangi nami laqneb qaji deq olo giloqneb. Listra qure ti Aikoniam qure ti Antiok qure ti deq giloqneb. ²² Nangi aiyel degsib giloqnsibqa tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nango are singilatetnjroqnsib minjroqneb, “Ningi Yesus qa nungo areqalo singilatosib soqniye. Bole, ningi gulube gargekoba itelenoqnqab. Di ungum. Gulube nungoq boqniqbqa Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngoqnqas.” ²³ Ariya qure kalil nangi aiyel nami laqneb qaji deq olo giloqnsibqa Kristen gate atelenoqneb. Osib ingi ti ya ti uratosib nangi qa pailiosib Tamo Koba Yesus agi nangi a qa nami nango areqalo singilateb qaji aqa banq di ateb.

Barnabas wo Pol wo nangi Antiok qure Siria sawaq di unu qaji deq olo aieb

²⁴ Bunuqna Barnabas wo Pol wo nangi aiyel Pisidia sawa amble potosib walwelosib Pamfilia sawaq di branteb. ²⁵ Brantosib Perga qureq aisib

dia Yesus aqa anjam palontosib minjroqneb. Dena tigelosib Atalia qureq aieb. ²⁶Aisib dena qobuŋ gogetosib aisib Antiok qure agi nami nanŋi aiyel dena tigelosib walweleb qaji di olo branteb. Dia nami Yesus aqa tamo unŋasari nanŋi koroosib Qotei na nanŋi aiyel aqaryainjrim singila na wauoqnqajqa deqa Qotei pailyosib nanŋi aiyel qarinnjrnab gileb. Ariya nanŋi aiyel wau di kobotosib puluosib qure deq olo aieb. ²⁷Aisib Yesus aqa tamo unŋasari nanŋi koroinjrsibqa nanŋi aiyel qure qureq dia laqnsibqa Qotei na nanŋi aqaryainjreqnaqa nanŋi kumbra kalil yoqneb qaji deqa nanŋi sainjroqneb. Sainjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji tamo nanŋi dego gam waqtetnjreqnaqa nanŋi are bulyoqnsib Yesus qa nango areqalo singilateqneb.” ²⁸Ariya nanŋi aiyel Antiok qureq dia tamo unŋasari Yesus dauryoqneb qaji nanŋi koba na sokobaiyesoqneb.

**Kristen tamo unŋasari nanŋi Jerusalem qureq
dia anjam gereiyqajqa deqa koroeb**

15 ¹Bati bei Yesus aqa tamo unŋasari Jerusalem qureq di soqneb qaji nango ambleq na Juda tamo qudei nanŋi tigelosib Judia sawa uratosib walwelosib Antiok qureq gileb. Gilsib dia Kristen tamo unŋasari nanŋi endegsib minjreb, “Ninŋi Moses aqa dal anjam dauryosib muluŋ unqab di Qotei a ninŋi oqas. Ninŋi muluŋ unqasai di Qotei a ninŋi oqasai.” ²Degsi minjrnabqa Pol wo Barnabas wo nanŋi qusibqa njirinkobaosib nanŋi ti anjam na qotoqneb. Onaqa Kristen tamo unŋasari nanŋi di qusibqa nanŋi koroosib anjam endegsib kereteb, “Iga na Pol wo Barnabas wo Yesus aqa tamo qudei ti nanŋi qarinnjrim Jerusalem qureq aisib dia Yesus aqa angro 12-pela nanŋi ti Kristen gate ti koba na koroosib anjam di gereiyqab.”

³Nanŋi degsib anjam keretosib nanŋi qarinnjrnab aieb. Nanŋi aioqnsibqa Fonisia sawa ti Samaria sawa ti dia Kristen tamo unŋasari nanŋi itnjroqnsibqa endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji tamo unŋasari nanŋi dego are bulyetnjreqnu.” Degsib minjreqnab nanŋi quoqnsib tulaŋ areboleboleinjroqnej.

⁴Ariya nanŋi aisib Jerusalem qureq di brantonabqa Yesus aqa tamo unŋasari kalil nanŋi ti Yesus aqa angro 12-pela nanŋi ti Kristen gate kokba ti nanŋi na minjreb, “Ninŋi kere bonub. Bonub degamqa ninŋi sawa bei beiq dia Qotei aqa anjam qa wauoqneb deqa iga saigib iga quqwom.” Onaqa Pol wo Barnabas wo Qotei na singilatnjreqnaqa sawa bei beiq dia wau kalil yoqneb qaji deqa nanŋi sainjrnab queb. ⁵Nanŋi kalil qusibqa tamo qudei nami Farisi nango ambleq di soqneb qaji nanŋi tigelosib mareb, “Sawa bei bei qaji tamo nanŋi Yesus qa nango areqalo singilatqa osib muluŋ dego unsib Moses aqa dal anjam dauryoqnqab di kere. Nanŋi Yesus qa nango areqalo laŋa singilatqab di keresai.”

6-7Nangi degsib marnabqa Yesus aqa angoro 12-pela nangi ti Kristen gate kokba ti nangi anjam di qusibqa nangi anjam di gereiyqajqa koroosib anjam gargekoba marelenoqneb. Onaqa Pita a tigelosiqqa nangi endegsi minjrej, “O ijo was kalil, e na anjam bei ningi merngit quie. Ningi qalie, Qotei a nami nungo ambleq dena e giltbosiqqa merbej, ‘O Pita, e ni qarimmitqa ni gilsimqa sawa bei bei qaji tamo nangi Tamo Koba Yesus aqa anjam bole minjroqnmqa nangi quqnsibqa Yesus qa nango areqalo singilatqnqab.’ Qotei na e degsi merbej. 8Qotei a tamo kalil nango areqalo qalie. Deqa a na aqa Mondor Bole nami iga egej dego kere sawa bei bei qaji tamo nangi dego enjreqnu. Aqa kumbra dena a na iga osorgeqnu, a na sawa bei bei qaji tamo nangi dego oqajqa are qaleqnu. 9Qotei a gam bei na iga Juda tamo ungasari elenjosim olo gam bei na sawa bei bei qaji tamo nangi elenqasai. Nangi ti iga ti koba na Yesus qa gago areqalo singilatqom gam dena qujai Qotei na iga are bulyetgosim gago une kobotetgwas. 10Deqa ningi kiyaa Kristen tamo ungasari nangi muluṇ unsib Moses aqa dal anjam dauryqajqa anjam di minjroieqnu? Nungo kumbra dena ningi na nangi gulube koba enjreqnu. Gulube di nami gago moma nangi oqa keresai. Bini iga na dego gulube di oqa keresai. Ningi endegsib are qalonub kio, ‘Qotei a gago kumbra di unqasai.’ Degosib ningi yonub. 11Iga endegsi poigwo. Tamo Koba Yesus a iga qa are tulanṇ boleyeqnu aqa kumbra dena Qotei na iga oqas. Dego kere kumbra dena qujai Qotei na sawa bei bei qaji tamo nangi dego oqas.”

12Pita a na nangi anjam degsi minjrnaqa nangi kalil aqa anjam di qusibqa nangi mequmesoqneb. Onaqa Barnabas wo Pol wo nangi kamba tigelosib Qotei na nami nangi aiyel singilatnjreqnaqa nangi sawa bei bei qaji tamo nango ambleq dia maṇwa gargekoba yoqneb deqa nangi sainjrnaṇb queb.

13Sainjrsib koboonaqa Jems a kamba tigelosiqqa nangi kalil endegsi minjrej, “O ijo was kalil, e na anjam bei ningi merngit quie. 14Saimon a mergwo, ‘Qotei a nami sawa bei bei qaji tamo nango ambleq dena aqa segi tamo ungasari nangi oqa marsiq giltnjrej.’ Saimon a iga degsi mergwo. 15Saimon aqa anjam de ti Qotei aqa medabu o tamo nango anjam nami nengrenyeṇb qaji de ti utru qujai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam endegsi nengrenyej, 16‘Tamo Koba Qotei a marqo, “Bunuqna e olo bosiy Devit aqa tal ulonej qaji di olo tigeltqai. Tal aqa ingi ingi kalil ugeelenṇb qaji di dego bunuj atelenqai. 17Amqa sawa bei bei qaji tamo nangi e itbqa maroqnsib ijoq boqnqab. E na nangi giltnjritqa nangi ijo segi tamo ungasari sqab.” 18Tamo Koba Qotei aqa anjam di a nami babtej agi bini olo babtosiṇ mareqnu.’ Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam degsi nengrenyej.

19“Deqa ijo areqalo endegsi mernṅwai. Sawa bei bei qaji tamo nangi are bulyoqnsibqa Qotei aqaq boqnibqa iga nangi gulube bei enjrqasai.

²⁰Iga anjam qujai endegsim nengrenyosim nanogo qarinyqom, ‘O was qu, ningi na qotei gisan atrainjro qaji ingi bei uyaib. Ningi sambala kumbra yaib. Wagme sil na kakoro tontnjrnab morenejeb qaji di ningi uyaib. Wagme len ti dego uyaib.’ Iga anjam qujai di nengrenyosim sawa bei bei qaji tamo nanogo qarinyqom. ²¹Iga qalie, tulan nami qure qure kalilq dia Juda nanqi na Moses aqa dal anjam palontoqneb agi bini palonteqnub. Agi nanqi yori bati gaigai nango Qotei talq dia Moses aqa dal anjam degsis sisiyeqnub.”

**Nanqi anjam bei nengrenyosib sawa bei
bei qaji tamo nanqi qa qarinyeb**

²²Jems a na nanqi kalil anjam degsi minjrnaqa Yesus aqa angro 12-pela nanqi ti Kristen gate kokba ti Yesus aqa tamo ungasari kalil nanqi ti anjam di qusib kereonaq koba na gereiyeb. Gereiyosib nango ambleq dena tamo aiyel giltjnreb. Tamo aiyel di qarijnjrib Pol wo Barnabas wo daurnjrsib Antiok qureq aisib anjam gereiyeb qaji di Yesus aqa tamo ungasari Antiok qureq di soqneb qaji nanqi deqa sainjrqaqja giltjnreb. Tamo aiyel giltjnreb qaji nango nam Judas aqa nam bei Barsabas wo Sailas wo. Nanqi aiyel Kristen gate kokba soqneb. ²³Yesus aqa tamo ungasari Jerusalem qureq di soqneb qaji nanqi na anjam di nengrenyosib nanqi aiyel enjrnabqa Antiok qureq osi aieb. Nanqi na anjam endegsis nengrenyeb,

“O Yesus aqa tamo ungasari kalil Antiok qureq di unub qaji, kaiye. Iga na anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum. Iga nungo Kristen was. Iga Yesus aqa angro 12-pela iga ti Kristen gate kokba iga ti anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum. Sawa bei bei qaji tamo Antiok qure ti Siria sawa ti Silisia sawa ti dia unub qaji ningi qa anjam endi qarinyonum. ²⁴Iga nami anjam endegsi quem. Tamo qudei nanqi gago ambleq na tigelosib nungoq gilsib nango segi areqalo na anjam bei merngsib dena nungo areqalo niñaqyetnejeb. Tamo nanqi di iga na qarijnjrosai. ²⁵Deqa iga kalil koroosim areqalo qujaitosim tamo aiyel giltjnrsimqa agi ningi qa qarijnjronum. Nango nam Judas wo Sailas wo. Nanqi aiyel gago was boledamu aiyel Barnabas wo Pol wo nanqi daurnjrsib nungoq bonub. ²⁶Nanqi aiyel gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa nam singila na ojsib waueqnub. Jeu tamo nanqi na nanqi aiyel numib morenqajqa mareqnab nanqi ulaosaieqnub. ²⁷Deqa iga na nanqi aiyel qarijnjronum nungoq bonub. Nanqi aiyel na gago anjam nengrenyonum qaji endi ningi olo merngib quqwajqa deqa bonub. ²⁸O was ningi quiyeb. Iga kalil Qotei aqa Mondor ombla na areqalo qujaitosim anjam endegsi qosonum. Iga ningi gulube koba engwasai. Ningi gago anjam truquyala endi segi qusib dauryqab di kereqas. Gago anjam truquyala agiende. ²⁹Ningi na qotei gisan atrainjro qaji ingi bei uyaib. Wagme len ti uyaib.

Wagme sil na kakoro tontnjrnab moreneb qaji di uyaib. Sambala kumbra dego yaib. Ningi kumbra di segi dauryqab di ningi geregere sqab. Koboqo.” Yesus aqa tamo ungasari Jerusalem qureq di soqneb qaji nangi na anjam degsib nengrenyeb.

³⁰Nengrenyosib tamo nangi di enjrsib qarijnjnab Antiok qureq aieb. Aisib dia Yesus aqa tamo ungasari nangi koroinjrsibqa anjam nengrenyeb qaji di enjreb. ³¹Onaqa nangi kalil anjam di sisiyosib anjam dena nango are singilatetnjrnaqa nangi tulan areboleboleinjrej. ³²Judas wo Sailas wo nangi Qotei aqa medabu o qaji tamo. Deqa nangi aiyel anjam olekoba Yesus aqa tamo ungasari nangi minjrnab qunabqa anjam dena nango are singilatetnjrej. ³³Nangi aiyel bati qudei Antiok qureq di sonabqa bunuqna Yesus aqa tamo ungasari nangi na minjreb, “O gago was ningi aiyel olo aiiye.” Degsib minjrsib qarijnjnabqa nangi Yesus aqa angro 12-pela Jerusalem di soqneb qaji nanngoq olo aieb. ³⁴Ariya Sailas a areqalo bei osiq Antiok qureq di sqajqa marsiq soqnej. Judas a segi aiej. ³⁵Onaqa Pol wo Barnabas wo nangi Antiok qureq di sosibqa Yesus aqa tamo qudei ti koba na wauoqnsibqa Tamo Koba Qotei aqa anjam plaltoqnsib tamo ungasari nangi minjroqneb.

Pol wo Barnabas wo nangi aiyel njirinkobaosib poeb

³⁶Onaqa bati bei Pol na Barnabas minjej, “Aqo aiyel nami qure qureq walweloqnsimqa Tamo Koba Qotei aqa anjam plaltosim minjroqnem. Deqa iga qure kalil deq olo gilsimqa Yesus aqa tamo ungasari nangi olo unjrqom. Nangi kiersi unub kio di unjrqom.” ³⁷Onaqa Barnabas na Pol minjej, “Di kere. Iga Jon olo osim iga koba na gilqom.” Jon aqa ñam bei Mak. ³⁸Onaqa Pol na Barnabas minjej, “Mak a nami iga koba na wauqa gilnamqa Pamfilia sawaq dia a na iga uratgosiq olo Jerusalem aiej. Deqa iga a olo osi gilqasai.” ³⁹Pol na Barnabas anjam degsi minjnaqa nangi aiyel njirinkobaosib poeb. Deqa Barnabas a Mak osiqa qobun na Saiprus nuiq gileb. ⁴⁰Ariya Pol a Sailas osiqa ombla na wauqa gileb. Tamo Koba Qotei na nangi aiyel aqaryainjrim singila na wauqajqa deqa Yesus aqa tamo ungasari nangi na nangi aiyel qa Qotei pailyosib nangi aiyel qarijnjnab gileb. ⁴¹Nangi aiyel gilsib Siria sawa ti Silisia sawa ti ambleq na walweloqnsibqa qure qure kalilq dia brantoqnsibqa Yesus aqa tamo ungasari nangi itnjroqnsib nangi Qotei aqa anjam minjroqnsib singilatnjroqneb.

Pol a Timoti osiq ombla na walweloqneb

16 ¹Onaqa bati bei nangi aiyel walwelosib Derbe qureq di branteb. Dena tigelosib Listra qureq gileb. Dia tamo bei soqnej aqa ñam Timoti. A Yesus qa aqa areqalo singilatej qaji. Timoti aqa aniqali a Juda qaji unja. A dego Yesus qa aqa areqalo singilatej qaji. Timoti aqa siqali

a Grik qaji tamo. ²Listra qure ti Aikoniam qure ti dia Yesus aqa tamo ungasari nanngi maroqneb, “Timoti a tamo bolequja.” ³Onaqa Pol a Timoti osim ombla na walwelqajqa marsiqa a osiq muluŋ waiyej. Di kiyaqa? Juda tamo ungasari sawa dia soqneb qaji nanngi endegsib qalieeb, “Timoti aqa siqali a Grik qaji tamo.” Nanngi degsib qalieeb deqa Pol na Timoti osiq muluŋ waiyej. ⁴Muluŋ waiysiqa nanngi aiyel ombla na gilsib qure qureq dia walweloqnsibqa anjam nami Yesus aqa angoro 12-pela nanngi ti Kristen gate kokba ti Jerusalem dia gereiyeb qaji di Yesus aqa tamo ungasari nanngi qusib dauryqajqa deqa minjroqnsib laqneb. ⁵Bati deqa Pol wo Sailas wo nanngi na Yesus aqa tamo ungasari nanngi itnjroqnsibqa Qotei aqa anjam minjreqnab anjam dena nango are singilatetnjroqnej. Deqa bati gaigai tamo ungasari gargekoba nanngi are bulyoqnsibqa Yesus aqa tamo ungasari nango miligiq aieqnab nanngi tulan kobaoqneb.

Pol a ŋeibilqeibulosiqa Masedonia tamo bei unej

⁶Bati bei Pol na Sailas na Timoti na nanngi qalub walwelosib Frigia sawa ti Galesia sawa ti dia Qotei aqa anjam mare mare giloqneb. Nanngi nami Esia sawaq dia Yesus aqa anjam marqa laqnabqa Qotei aqa Mondor na nanngi saidnjrej. ⁷⁻⁸Deqa nanngi Frigia sawa ti Galesia sawa ti dia laqnsibqa dena walwelosib Misia sawaq di branteb. Dena Bitinia sawaq gilqa laqnabqa Yesus aqa Mondor na nanngi saidnjrnaqa nanngi Misia sawa amble potosib aisib torei Troas qureq di branteb. ⁹Ariya nanngi Troas qureq di sosibqa qolo Pol a ŋeibilqeibulosiqa Masedonia tamo bei unej. Masedonia tamo di bosiq Pol aqa ulatamuq di tigelosiq minnej, “Ni Masedonia bosim Qotei aqa anjam na iga aqaryaige.” ¹⁰Pol a ŋeibilqeidegsi unej deqa iga tigelosim Masedonia sawaq aiem. Iga endegsi poigej, “Qotei na iga Masedonia sawaq dia tamo ungasari nanngi Yesus aqa anjam minjrqajqa deqa metgwo.”

Lidia a Yesus qa aqa areqalo singilatej

¹¹Ariya iga Troas qureq dena qobuŋ gogetosim Samotres nui tinjosim aiem. Aisim nui di buŋjosim nebeonaqa Neapolis qureq di tiryem. ¹²Dena iga singa na walwelosim Filipai qureq di brantem. Qure di nami Rom nanngi bosib awoeb qaji. Qure di Masedonia nango qure kobaquja. Iga aisim bati gargekoba yala qure dia soqnem. ¹³Onaqa Juda nango yori bationaqa iga qure polomq aisim ya qalaq di brantem. Iga are qalem, “Ya qalaq di Juda nango pailyo sawa unu kio?” Degosim aiem. Aisim ungasari qudei dia koroesonab nanngi itnjrsimqa nanngi koba na awoosim Qotei aqa anjam minjroqnem. ¹⁴Nango ambleq di uŋa bei soqnej aqa ñam Lidia. A gara lent oqnsiq qarinyeqnaqa tamo nanngi na awaiyoqneb. Di aqa silali wau. Aqa qure utru Taiataira. A Qotei qa louoqnej qaji uŋa. A ya qalaq di sonaqa Pol na bosiq itej. Bati deqa Qotei na aqa areqalo waqtetonaqa

a Pol aqa anjam qusiq poiyoanaqa are bulyosiq aqa areqalo Yesus qa singilatej. ¹⁵Deqa tamo ungasari Lidia aqa talq di soqneb qaji nangi ti Lidia a ti yanso eb. Onaqa Lidia na iga mergej, “E are bulyosim Tamo Koba Yesus qa ijo areqalo singilatonum ningi bole edegosib bosib ijo talq endia iga koba na sqom.” Lidia a tulanj singilaej deqa iga aqa talq dia a ombla na soqnem.

**Tamo qudei nangi Filipai qureq dia Pol wo Silas wo
nangi qa jirinosib tonto talq di breinjreb**

¹⁶Ariya bati bei iga olo pailyo sawaq aieqnamqa kanjal uña bei bosiq gamq di iga itgej. Uña di a mondor uge ti soqnej. Mondor uge dena kumbra bunuqna brantelenqas qaji di ubtsiq minjeqnaqa a quoqnsiq tamo qudei nangi kamba minjeqnaqa nangi quoqnsib a silali koba yeqnaq osi giloqnsiq aqa tamo kokba nango banq di atoqnej. ¹⁷Iga Pol koba na aieqnamqa uña di a iga daurgoqnsiq tulanj koba lelenqnsiq maroqnej, “Tamo nangi di Tamo Koba Qotei aqa wau tamo. Qotei a ningi oqajqa gam di nangi na osorñgeqnub.” ¹⁸Bati gargekoba uña dena anjam degsi maroqnsiq iga daurgoqnej. Onaqa bati bei Pol a uña deqa minjin oqnaqa bulosiq mondor uge di minjej, “E Yesus Kristus aqa ñam na ni mermonum, ni uña di uratosim ulanj.” Degsi minjnaqa mondor uge dena uña di uratosiq ulanej.

¹⁹⁻²⁰Onaqa uña di aqa tamo kokba nangi silali oqajqa gam saiinjnaqa di unsibqa Pol wo Sailas wo nangi qa minjin oqetnjnaqa ojsib koro sawaq joqsib gilsib Rom gate kokba nango ulatamuq dia tigeltjnreb. Tigeltjnrsibqa nango aiyel jejamu laña gisañjrsib Rom gate kokba nangi endegsib minjreb, “Tamo aiyel nangi endena iga tamo ungasari qure endia unum qaji gulube koba egeqnub. Nangi aiyel Juda tamo. ²¹Nangi aiyel kumbra osorgeqnub di iga Rom tamo na dauryqa keresai.” ²²Onaqa tamo ungasari kalil qure dia soqneb qaji nangi anjam di qusibqa Pol wo Sailas wo nangi qa minjin oqetnjnaqa mareb, “Nangi aiyel kumbainjnriye.” Degsib marnabqa Rom gate kokba nangi na nangi aiyel ojsib qaja tamo nango banq di atnabqa nangi na osib gara bumbranyetnjrosib bu toqon na kumbainjnreb. ²³Nangi kumbainjnrogargekobatosib tonto talq di breinjrsib tonto tal taqato tamo a minjeb, “Ni na nangi aiyel singila na tontnjrsim geregere taqatnjresoqne.” ²⁴Degsi minjnabqa a nangi aiyel joqsqa tonto tal miligiq dia warum beiq di breinjrsiq ñamtañ kobaquja na nango singa gitantetjnrej.

²⁵Onaqa qolo jige Pol wo Sailas wo nangi tonto tal miligiq dia Qotei pailyoqnsib loueqnaqqa tamo nangi tonto talq di soqneb qaji nangi quoqneb. ²⁶Ariya bati qujai deqa mimin koba dosiq singila na tonto tal renjinyonaqa siranme kalil waqeleñeb. Sil kokba kalil tamo nangi

tontnjreb qaji di pamblongeleneb. ²⁷⁻²⁸ Onaqa tonto tal taqato tamo a tigelosiqq nam atej siranme kalil waqelehesonaq unej. Deqa a are qalej, “Tonto tamo kalil nangi jaraionub.” Degsi are qalsiqa aqa serie osiq aqa segi jejamu qalqa laqnaqa Pol a maosiq minjej, “Ni ino segi jejamu qalaim. Iga kalil endi unum. Iga jaraioasai.” ²⁹⁻³⁰ Pol a degsiqa tonto tal taqato tamo di minjnaqa a na qaja tamo qudei nangi metnjrnaq lam osi bosib tonto talq di atnab suwanej. Onaqa a tulan ulaugetosiq gindagindanosiq urur ti warum miligiq gilsiq Pol wo Sailas wo nango singaq dia nam quosiq neiej. Dena tigelosiqq nangi aiyel joqsi oqedosiq nenemnrej, “O tamo kokba aiyel, e kumbra kie yitqa Qotei na e oqas?”

³¹ Onaqa nangi aiyel na minjeb, “Ni Tamo Koba Yesus qa ino areqalo singilatime. Yimqa Qotei na ni ti tamo ungasari kalil ni ombla tal qujaiq di unub qaji nangi ti oqas.” ³² Degsi minjnabqa a na nangi aiyel aqa talq osi gilnabqa nangi aiyel na a ti tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nangi ti Tamo Koba Yesus aqa anjam plaltosib minjroqneb. ³³ Onaqa qolo qujai deqa tonto tal taqato tamo a na nangi aiyel joqsiqa nango jejamuq di yu yansetnjrej. Osiqa tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nangi koba na are bulyosib Yesus qa nango areqalo singilateb. Osib nangi yanso eb. ³⁴ Onaqa tonto tal taqato tamo a na nangi aiyel joqsiqa aqa talq dia warum bei miligiq gilsib ingi anainjrej. A ti tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nangi ti tulan areboleboleinjrej. Di kiyaaqa? Nangi are bulyosib Qotei qa nango areqalo singilateb deqa.

³⁵ Ariya nebeonaqa Rom gate kokba nangi na qaja tamo qudei nangi qarijnjnab aisib tonto tal taqato tamo di minjeb, “Ni na tamo aiyel di oqeq atim nangi gileb.” ³⁶ Onaqa a nango anjam di qusiqa gilsiq Pol minjej, “Gate kokba nangi na qaja tamo qudei nangi qarijnjonub bosib e endegsi merbonub, ‘Ni na nangi aiyel oqeq atim nangi gileb.’ Nangi e degsi merbonub. Deqa ningi aiyel are lawo na giliye.” ³⁷ Onaqa Pol a anjam di qusiqa qaja tamo nangi minjrej, “Aqo aiyel Rom qaji tamo. Rom gate kokba nangi na gago une bole bei babtosai. Nangi aqo aiyel laja ojsib tamo ungasari nango namdamuq dia kumbaingosib tonto talq di waigeb. Bini nangi lumu na iga olo oqeq atib gilqajqa maronub. Deqa iga gilqasai. Nangi segi bosib iga tonto talq endena oqeq atib gilqom.”

³⁸ Onaqa qaja tamo nangi Pol aqa anjam di qusibqa nangi olo gilsib Rom gate kokba nangi minjnabqa qusib ulaeb. Di kiyaaqa? Pol wo Sailas wo nangi Rom qaji tamo degsi marnab queb deqa. ³⁹ Deqa gate kokba nangi Pol wo Sailas wo nango are latetnjrq marsibqa tonto talq aisib minjreb, “Bole, iga grotonum.” Degsib minjnabqa nango aiyel are laonaqa nangi na siran waqtetnjrsib jinga na joqsis oqedeb. Oqedosib nangi aiyel minjreb, “Ningi qure endi uratosib giliye.” ⁴⁰ Degsib minjnabqa nangi aiyel tonto tal uratosibqa walwelosib Lidia aqa talq

gileb. Gilsib dia Yesus aqa tamo ungasari qudei nangi itnjrsibqa Yesus aqa anjam na nango are singilatetnjreb. Osib nangi uratnjrsib qure di uratosib gileb.

**Juda tamo qudei nangi Tesalonaika tamo ungasari nango
are ugetetnjrnabqa nangi Pol wo Silas wo ojqa mareb**

17 ¹Nangi gilsib Amfipolis qureq di brantosib dena walwelosib Apolonia qureq gileb. Dena tigelosib gilsib Tesalonaika qureq di branteb. Dia Juda nango Qotei tal bei soqnej. ²Deqa Pol aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqqa Qotei tal miligiq gilej. Gilsiqqa yori bati qalub qa Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di plaltoqnsiqqa Juda tamo ungasari nangi minjroqnej. ³Pol a na anjam aqa utru geregere plaltosiq endegsi minjroqnej, “Kristus a jaqatinj koba osim moiqa. Moisisim olo subq na tigelqas. Qotei aqa anjam nami degsib nengrenyeb unu.” Osiqa minjroqnej, “Yesus agi e ningi a qa merngeqnum qaji a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji.” ⁴Pol a na nangi anjam degsi minjreqnaqa Juda tamo ungasari qudei nangi aqa anjam di qusib poinjrnaqa Yesus qa nango areqalo singilatosib Pol wo Sailas wo nangi daurnjreb. Grik tamo ungasari gargekoba Qotei qa louoqneb qaji nangi ti unja kokba qudei ti nangi dego Yesus qa nango areqalo singilatosib Pol wo Sailas wo nangi daurnjreb.

⁵Nangi daurnjrnab Juda tamo kokba nangi unsib deqa minjin oqetnjrnaqa tamo uge qudei nangi koro sawaq dena elejosib minjreb, “Ningi na tamo ungasari nango are ugetetnjribqa nangi na Pol wo Sailas wo ojgab.” Degsi minjrnabqa nangi na tamo ungasari kalil nango are ugetetnjrnabqa nangi murqumyoqnsibqa Pol wo Sailas wo nangi ojqa marsib gurgur ti Jeson aqa talq gileb. Gilsib dia nangi ayel itnjrsib qure deqa gate kokba nango ulatamuq dia tigeltjnrqa marsib aieb. ⁶⁻⁷Aisib nam ateb Pol wo Sailas wo nangi Jeson aqa talq di sosai. Deqa nangi Jeson laja ojsib Yesus aqa tamo ungasari qudei dego ojelenjosib joqsisib aisib qure deqa gate kokba nango ulatamuq dia tigeltjnjreb. Tigeltjnjrsib olo murqumyoqnsib nango ayel jejamu laja gisanjrsib mareb, “Pol wo Sailas wo nangi qure qure kalilq dia tamo ungasari nango are niñaqyetnjroqnsib laqnub. Agi bini nangi gago qure endeq bonubqa Jeson na nangi joqsiqa aqa talq di ulitnjrqo unub. Tamo ayel dena gago mandor koba Sisar aqa dal anjam uratoqnsib mareqnub, ‘Mandor koba bei unu aqa nam Yesus.’ Nangi ayel degsib mareqnub.” ⁸⁻⁹Nangi gisanj anjam degsib marnabqa qure deqa gate kokba ti tamo ungasari kalil nangi ti anjam di qusibqa nangi minjin oqetnjrnaqa Yesus aqa tamo ungasari qudei ti Jeson ombla minjreb, “Nango ayel une di ningi na awaiyqab. Deqa ningi silali atibqa iga na ningi uratngnam gilqab.” Onaqa nangi silali atnabqa gate kokba nangi na nangi uratnjrnab gileb.

Pol wo Silas wo nan̄gi Beria qureq dia Qotei aqa anjam minjroqneb

¹⁰Onaqa qolo qujai deqa Yesus aqa tamo un̄gasari qure dia soqneb qaji nan̄gi na Pol wo Sailas wo qariñjn̄rab walwelosib gilsib Beria qureq di branteb. Di brantosib Juda nan̄go Qotei tal miligiq gilsib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb. ¹¹Juda tamo un̄gasari Beria qureq di soqneb qaji nan̄go kumbra tulañ boledamu. Tesalonaika qureq di soqneb qaji nan̄gi ti keresai. Juda tamo un̄gasari Beria qureq di soqneb qaji nan̄gi Qotei aqa anjam quqwajqa tulañ areboleboleinjreñnaqa bati gaigai Qotei aqa anjam nami nengren̄yeb qaji di geregere peleiyogneb. Pol wo Sailas wo nan̄go anjam bole kio sai kio di nan̄gi qalieqa marsib deqa bati gaigai nan̄go aiyel anjam ti Qotei aqa anjam nami nengren̄yeb qaji de ti geregere tenemtoqneb. ¹²Deqa qure dia Juda tamo un̄gasari tulañ gargekoba nan̄gi are bulyoqnsibqa Yesus qa nan̄go areqalo singilatoqneb. Grik uña kokba qudei ti Grik tamo qudei ti nan̄gi dego are bulyosib Yesus qa nan̄go areqalo singilateb.

¹³Onaqa Juda tamo un̄gasari Tesalonaika qureq di soqneb qaji nan̄gi Pol a Beria qureq gilsiq dia dego Qotei aqa anjam maroqnej di qusibqa min̄jiñ oqetjn̄rnaqa mareb, “Iga Pol qalqom.” Degsib marsibqa Beria qureq bosib dia tamo un̄gasari nan̄go are ugetetnjreb. ¹⁴Degyonabqa Yesus aqa tamo un̄gasari nan̄gi di qusibqa tamo qudei minjn̄rabqa nan̄gi na Pol suweiyosib alile aieb. Ariya Sailas wo Timoti wo nan̄gi Beria qureq di soqneb. ¹⁵Tamo nan̄gi Pol suweiyeb qaji nan̄gi a osib koba na toreì Atens qureq aieb. Aisib Atens qureq dia nan̄gi Pol uratosib olo puluqa laqnaqqa Pol na min̄jrej, “N̄ngi puluosib gilsib Sailas wo Timoti wo nan̄gi aiyel min̄jrib ijoq boqujateb.”

Pol a Atens qureq dia Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej

¹⁶Onaqa Pol a nan̄gi aiyel qa Atens qureq di tariñesoqnej. Sosiqa qure ambleq di walweloqnsiqa qotei gisa gisañ nan̄go sulum gargekoba unoqnsiqa are tulañ gulubekobaiyoqnej. ¹⁷Ariya a Atens qureq di sosiqa a bati gaigai Juda nan̄go Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda ti Grik tamo un̄gasari Qotei qa louoqneb qaji nan̄gi ti Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Atens nan̄go koro sawaq dia dego a bati gaigai tigeloqnsiqa tamo un̄gasari dia soqneb qaji nan̄gi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. ¹⁸Bati bei Grik nan̄go qalie tamo Atens qureq di soqneb qaji nan̄gi Pol ombla anjam na qoteb. Nan̄gi qudei qalie tamo koba Epikurias aqa skulq dena qalie eb. Nan̄gi qudei skul bei aqa ñam Stoik dena qalie eb. Pol a na nan̄gi endegsi minjroqnej, “Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa mondoñ tamo kalil nan̄gi dego subq na olo tigelqab.” Pol a na nan̄gi degsi minjroqnej deqa nan̄gi Pol ombla anjam na qotoqnsib segi segi maroqneb, “Pol a anjam laña laña mareqnu. A anjam kie mergwajqa

bqo?” Ariya tamo qudei nan̄gi endegsib maroqneb, “Pol a qure bei nango qotei qa mergeqnu kio?” ¹⁹Nan̄gi degsib maroqnsib Pol osib nango koro sawa aqa ñam Areopagus deq osi gileb. Osi gilsib nango ambleq di tigeltosib minjeb, “Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru geregere mergimqa iga qusim qalieqom. ²⁰Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru bei. Iga anjam deqaji nami quosaioqnem. Deqa ni na anjam aqa utru geregere mergimqa iga qalieqom.” ²¹Tamo un̄gasari Atens qureq di soqneb qaji nan̄gi ti tamo un̄gasari sawa bei beiq na Atens qureq beleñeb qaji nan̄gi ti bati gaigai koro sawaq dia korooqnsibqa anjam bunu bunuj maroqneb.

²²Deqa Pol a nango koro sawa ambleq di tigelosiq minjrej, “O Atens tamo un̄gasari nin̄gi quie. E nungo qureq endia sulum gargekoba uneleñosim dena e qalieonum, nin̄gi qotei gargekoba louoqnajqa are koba qaleqneb. ²³E nungo qure ambleq dia walweloqnsimqa nungo atra bijal kalil uneleñosim gilsim atra bijal bei dego unonum. Atra bijal di aqa quraq di anjam endegsi nen̄grenyonab sonaq unonum, ‘Atra bijal endi qotei bei iga qaliesai qaji aqa atra bijal.’ O Atens tamo un̄gasari nin̄gi ijo anjam endi quie. E Qotei deqa merñgwai. A Qotei bole. Nin̄gi a qa qaliesai. Nin̄gi a qa laña loueqneb.

²⁴“Qotei di a lañ ti mandam ti ingi ingi kalil dego gereiyelenej. A segi qujai lañ qa ti mandam qa ti Tamo Koba. Deqa atra tal tamo na gereiyo qaji a dia sqasai. ²⁵Iga mandam tamo. Deqa iga na Qotei aqaryaiyosim ingi bei yqa keresai. A ingi bei qa truquosaieqnu. A segi ingi ingi kalil nango utru. A segi na iga ñambile egeqnu. Ingi ingi kalil dego a segi na egeqnu. ²⁶⁻²⁷Qotei dena nami tamo qujai Adam gereiyej. Adam gereiyonaqa aqa leñ nan̄gi paraosibqa sawa sawa kalil kereteb. Qotei na tamo un̄gasari nango segi segi sqajqa bati atelenej. Nango segi segi sqajqa mandam beli dego atelenej. Osiqa endegsi are qalej, ‘Tamo un̄gasari nan̄gi e qa ñamosib gilsib itbqab.’ A degsi are qalej. O Atens tamo un̄gasari nin̄gi quie. Qotei a isaq di sosai. A nungo jojomq di unu. ²⁸A segi na iga ñambile egeqnaqa iga mandamq endia sosim walweleqnum. Nungo segi qalie tamo qudei nan̄gi nami deqa mareb. Agi nan̄gi endegsib mareb, ‘Iga dego Qotei aqa angro.’ ²⁹Di bole. Iga Qotei aqa angro. Deqa nin̄gi quie. Qotei a sulum bul sai. Tamo nan̄gi gol na silva na meniñ na ti sulum gereiyeqneb Qotei a dego sai. Tamo nango segi bañ na ti qalie na ti sulum gereiyeqneb. Qotei a sulum deqaji bul unu nin̄gi degaib.

³⁰“Nami tamo nan̄gi nanari soqneb. Nan̄gi Qotei qaliesai. Deqa nan̄gi qotei gisa gisañ nango sulum gerein̄jroqnsib bin̄jin̄jroqneb. Bati di Qotei a nango kumbra di unsiqa unosaibulosiqa nan̄gi kambatn̄jrosaiqnej. Ariya bini Qotei na tamo un̄gasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji nan̄gi endegsi min̄jreqnu, ‘Nin̄gi are bulyosib kumbra uge uge di uratiye.’ ³¹Qotei a na bati atej unu. Bati di brantimqa a na tamo un̄gasari kalil

nango une qa peginjrqas. Aqa segi kumbra bole na ti aqa Ijiri Yesus Kristus giltej qaji aqa ban na ti nango une qa peginjrqas. Tamo ungasari nangi di qalieqajqa deqa Qotei na Yesus subq na olo tigeltej.”

³²Pol a Atens qureq dia tamo ungasari nangi anjam degsi minjrnaqa nangi Yesus subq na tigelej anjam di qusibqa nangi qudei Pol kikiyeb. Ariya nangi qudei na Pol minjeb, “Anjam di bunuqna ni na olo mergim iga quqwom.” ³³Onaqa Pol a nangi uratnjrsiqa gilej. ³⁴Tamo qudei nangi Pol aqa anjam di qusib poinjrej deqa nangi Yesus qa nango areqalo singilatosib Pol dauryeb. Bei aqa nam Dionisius. A koro sawa deqaji gate bei. Uja bei aqa nam Damaris. Tamo ungasari qudei dego nangi Yesus qa nango areqalo singilatosib Pol dauryeb.

Pol a Korin qureq dia Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej

18 ¹Ariya bati bei Pol a Atens qure uratosiqa walwelosiq Korin qureq gilej. ²Gilsiq dia Juda tamo bei aqa nam Akwila itej. Akwila aqa qure utru Pontus. Nami yala nangi aqa nauqali Prisila wo Itali sawa uratosib Korin beb. Rom nango mandor koba Sisar Klodius a marej, “Juda nangi Rom qureq endia sqasai. Kalil jaraiye.” Deqa nangi aiyel Itali sawa uratosib Korin qureq beb. Bosib Korin qureq di sonabqa Pol a gilsiq nangi itnjrej. ³Pol a nangi ti wau qujai. Deqa nangi koba na Korin qureq di sosibqa silali qa wauoqneb. Nango silali wau agi nangi gara na tal gereiyqneb. ⁴Yori bati gaigai Pol a Juda nango Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda ti Grik ti nangi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Aqa anjam dena nango are qametnjrimqa nangi Yesus qa nango areqalo singilatqajqa deqa anjam minjroqnej.

⁵Onaqa bati bei Sailas wo Timoti wo nangi Masedonia sawa uratosib bosib Korin qureq dia Pol itosib nangi koba na soqneb. Deqa Pol a na aqa silali wau di uratosiqa Qotei aqa anjam segi wauoqnej. Osiqa Juda nango Qotei tal miligiq giloqnsiqa nangi singila na endegsi minjroqnej, “Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji.” ⁶Degsi minjreqnaqa Juda nangi Pol aqa anjam di qusib gotranyoqnsib Pol misilinyoqneb. Deqa Pol a na aqa segi gara jugo tumbrum butuyosiqa minjrej, “Ningi padalqab di nungo segi une na ningi padalqab. Ijo une na sai. Deqa bini e ningi uratngsiy sawa bei bei qaji tamo nangoq giloqnsiyqa Yesus aqa anjam nangi segi minjroqnqai.” ⁷Pol a na Juda nangi degsi minjrnsiqa nango Qotei talq dena oqedosiq gilsiq tamo bei aqa nam Titius Jastus aqa talq di soqnej. Titius a dego Qotei qa louoqnej qaji tamo. Aqa tal di Juda nango Qotei tal jojomq di soqnej. ⁸Bati deqa Qotei tal taqato tamo aqa nam Krispus a ti tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nangi ti Pol aqa anjam qusib are bulyosib Tamo Koba Yesus qa nango areqalo singilateb. Korin tamo ungasari tulan gargekoba nangi dego Pol aqa anjam qusib Yesus qa nango areqalo singilatosib yanso eb.

⁹Bati bei qolo Qotei na Pol aqa areqalo waqtetonaqa a ñeibilqeibulosiqa Tamo Koba Yesus unej. Unnaqa minjej, “O Pol, ni ulaaime. Ni qure endia sosimqa ino medabu waqtoqnsimqa boleq na ijo anjam mare mare laqne. Mequmaim. ¹⁰Ni ijo anjam mare mare laqimqa tamo bei na ni ugeugeimqasai. Di kiyaya? E ni ombla sqai deqa. Qure endia ijo segi tamo ungasari gargekoba unub. Deqa ni boleq na ijo anjam mare mare laqne. Ni ulaaime.” ¹¹Yesus a na Pol anjam degsi minjnaqa a anjam di dauryosiqa Korin qureq dia wasau qujai bai 6-pela sosiqa tamo ungasari nanji Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej.

¹²Ariya Pol a Korin qureq di sonaqa Rom nanjo gate koba bei aqa ñam Galio a Akaia sawa taqatoqnej. Bati deqa Juda nanji Pol qa minjin oqetnjrnaqa a ojsib koro sawaq osi gilsib Galio aqa awo jaram namoq di tigeltib. ¹³Tigeltosib Galio minjeb, “Tamo endena iga Juda tamo ungasari gago dal anjam gotranjoqnsiqa iga Qotei louqajqa gam bei osorgeqnu.” ¹⁴Onaqa Pol a kamba anjam marqa laqnaqa Galio na getentosiqqa Juda nanji minjrej, “O Juda tamo ungasari, ninji quye. Tamo endi a une kobaquja bei yimqa kio tamo bei qalim moimqa kio ninji a ojsib bosib ijo ulatamuq endia tigeltqab di e nungo anjam quqwai. ¹⁵Ariya ninji bosib nungo segi dal anjam qa ti nungo segi moma nanjo ñam qa ti maronub deqa e na nungo anjam di gereiyqasai. Di ijo wau sai. Ninji segi na gereiyiye.” ¹⁶⁻¹⁷Galio a na Juda nanji degsi minjrsiqa aqa awo jaramq dena nanji winjrej. Deqa Juda nanji are ugeijnrnaqa nanjo Qotei tal taqato tamo aqa ñam Sostenes a ojsib Galio aqa awo jaram namoq dia qalougeteb. Onaqa Galio a di unsiqa a deqa are qalosai. Unsiq unosaibulej.

Pol a Antiok qureq olo gilsiq di soqnej

¹⁸Pol a bati gargekoba yala Korin qureq di sosiqa Yesus aqa tamo ungasari nanji koba na wauoqneb. Osiqa dena tigelosiqqa nanji uratnjrsiqa Senkria qureq gilej. Gilsiq di sosiqa Juda nanjo kumbra dauryosiqa aqa segi gate banga ti mejungum ti gentej. Nami a Qotei pailyoqnsiq deqa aqa gate banga ti mejungum ti gentosaiqnej. Deqa a tulan olekobaoqnej. Ariya pailyo di koboonaqa a Senkria qureq dia aqa gate banga ti mejungum ti gentej. Osiqa Senkria qure uratqa osiqa Prisila wo Akwila wo nanji joqsiqa koba na qobun gogetosib gileb. Gilsib Siria sawaq di brantosib Efesus qureq di tiryeb. ¹⁹⁻²¹Tiryosib mandamq aisib Pol a Juda nanjo Qotei tal miligiq gilsiqqa nanji Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Onaqa nanji Pol aqa anjam qusib minjeb, “Ni bati qudei iga koba na endi sqom.” Minjnabqa a na nanji saidnjrsiqa gilqa osiqa minjrej, “Qotei na odbimqa bunuqna e nungoq olo bqai.” Degsi minjrsiqa a qobun gogetosiq gilej. A Prisila wo Akwila wo nanji Efesus qureq di uratnjrnaq soqneb. ²²Pol a gilsiqqa Sisaria qureq di tiryosiqa qobun uratosiqa singa

na walwelosi aisiq Jerusalem qureq di brantej. Brantosiqa Yesus aqa tamo ungasari nanji itnjrsiqa koba na soqneb. Osiqa nanji olo uratnjrsiqa walwelosiq Antiok qureq gilej.

²³ Gilsiq Antiok dia bati gargekoba yala sosiqa dena walwelosiq Galesia sawa ti Frigia sawa ti dia laqnej. Laqnsiqa nango qure kalilq dia brantoqnsiqa tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nanji koroinjroqnsiqa Qotei aqa anjam na are singilatetnjroqnej.

Apolos a Efesus qureq dia Qotei aqa anjam plaltoqnej

²⁴ Onaqa bati bei Juda tamo bei aqa ñam Apolos aqa qure utru Aleksandria a bosiqa Efesus qureq di wauoqnej. A Qotei aqa anjam maro qaji tamo. A Qotei aqa anjam tulan qaliedamu. Deqa a na Qotei aqa anjam kalil nami nengrenyeb qaji di geregere plaltoqnej. ²⁵ Tamo qudei nanji na nami Tamo Koba Yesus aqa gam Apolos osoryeb. Deqa a singila na Yesus aqa anjam plaltoqnsiqa tamo ungasari nanji minjroqnej. Ariya Yesus aqa ñam na tamo yansnjrqajqa kumbra di Apolos a qaliesai. Jon yansnjro qaji a na nami tamo ungasari nanji yansnjroqnej kumbra di segi Apolos a qalieej. ²⁶ Deqa bati bei a Juda nango Qotei tal miligiq dia singila na anjam minjreqnaqa Prisila wo Akwila wo nanji aqa anjam qusibqa a osib Qotei aqa gam bole geregere osoryonab a poiyej. ²⁷ Onaqa bunuqna Apolos a marej, “E Akaia sawaq gilqai.” A degsi marnaqa Yesus aqa tamo ungasari Efesus qureq di soqneb qaji nanji na odosib minjeb, “Di kere. Ni gilime.” Degsib minjsibqa anjam bei nengrenyosib Apolos yonab a na osi gilsiq Yesus aqa tamo ungasari Akaia sawaq di soqneb qaji nanji enjrej. Endegsib nengrenyeb, “O gago was ningi quiye. Apolos a nungoq bqo. Deqa ningi a osib geregereiye.” Ariya Apolos a Akaia sawaq dia Yesus aqa tamo ungasari nanji itnjrnaqa nanji na a osib geregereiyeb. Onaqa a na nanji Qotei aqa anjam minjreqnaqa aqa anjam dena nango are singilatetnjroqnej. Qotei a nami nanji qa are tulan boleiyosiqa nango areqalo waqtetnjrnaqa nanji are bulyosib Yesus qa nango areqalo singilateb. Apolos a bosiqa tamo ungasari nanji di are singilatetnjroqnej. ²⁸ Osiqa Juda tamo nanji koba na anjam na qotoqnsib Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di plaltoqnsiqa Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji anjam di singila na minjroqnej. A boleq na anjam minjroqnej.

Pol a Efesus qureq dia Qotei aqa anjam palontej

19 ¹⁻² Apolos a Korin qureq di sonaqa Pol a Esia sawa yamban nango qure qureq na walweloqnej. A walwelosi aisiq Efesus qureq di brantosiqa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji nanji sonab itnjrsiqa endegsi nenemnjrej, “Nami ningi Yesus qa nungo areqalo singilatosib bati deqa Qotei aqa Mondor eb e?” Onaqa nanji na saideb, “Eo. Iga

Qotei aqa Mondor osai. Qotei aqa Mondor unu kio sai kio di iga nami quosaiqnem.” ³Onaqa Pol na olo nenemnrej, “Ningi anjam kie qusib yanso eb?” Onaqa nangi na minjeb, “Jon yansnjro qaji aqa anjam segi iga qusim dena yanso em.”

⁴Onaqa Pol na olo minjrej, “Nami Jon a na tamo ungasari nangi yansnjrq aqnsiq a endegsi minjroqnej, ‘Ningi are bulyosib babqa e ningi yansngwai. Tamo ijo qoreq na bqas qaji a qa nungo areqalo singilatosib soqniye.’ Jon a na tamo ungasari nangi degsi minjroqnej. Tamo Jon aqa qoreq na bqajqa maroqnej qaji agi Yesus.” ⁵Onaqa nangi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Tamo Koba Yesus aqa ñam na yanso eb. ⁶Yanso onabqa Pol a nanggo gateq di aqa ban atnaqa Qotei aqa Mondor nanggoq aisiqa menj bulyetnjrnaqa nangi qure bei bei nanggo anjam poinjrnaqa marelenoqneb. Osib nangi Qotei aqa medabu osib anjam maroqneb. ⁷Bati deqa tamo 12-pela nangi Qotei aqa Mondor eb.

⁸Pol a bai qalub qure dia sosisqa Juda nanggo Qotei tal miligiq giloqnsiq singila na Qotei aqa anjam minjroqnej. Qotei a tamo ungasari nanggo Mandor Koba sosisq nangi taqatnjreqnu anjam di aqa utru nangi geregere poinjrqajqa deqa Pol a anjam singila na minjroqnej. ⁹Degyeqnaqa Juda tamo ungasari qudei nangi Pol aqa anjam di qusibqa nangi a qa ugeosib aqa anjam dauryqa uratosib ñambile gaigai sqajqa gam Yesus na nami iga osorgej qaji di qoreiyosib tamo ungasari nangi minjroqneb, “Yesus aqa gam di uge.” Deqa Pol a nangi uratnjrsiq tamo ungasari Yesus qa nanggo areqalo singilateb qaji nangi segi joqsiqa tamo bei aqa ñam Tiranus aqa skul kobaq gileb. Gilsib dia Pol a bati gaigai Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej. ¹⁰Pol a wausau aiyel Efesus qureq di sosisqa Tamo Koba Yesus aqa anjam plaltosiq maroqnej. Deqa aqa anjam tulan kobaonaqa tamo ungasari kalil Esia sawaq di soqneb qaji Juda ti Grik ti nangi quoqneb.

Skeva aqa ñiri 7-pela nangi mondor uge nangi winjrqajqa wauoqneb

¹¹Qotei na Pol singila yeqnaqa a manwa gargekoba babtoqnej. ¹²Deqa tamo qudei nangi na nanggo gara ñengi oqnsib Pol aqa jejamuq di betertoqnsib gara di olo osi giloqnsib tamo mainjro qaji nanggo jejamuq di ateqnab nanggo ma saioqnej. Tamo mondor uge ti so qaji nanggo jejamuq di dego gara ñengi ateqnab mondor uge nangi jaraioqneb.

¹³Ariya Juda tamo qudei nangi dego mondor uge nangi winjrib jaraiqajqa maroqnsib sawa sawaq dia walweloqnsibqa tamo mondor uge ti so qaji nangi itnjroqnsib minjroqneb, “Ningi na silali egibqa iga na mondor uge wiyetngwom.” Juda tamo di nangi Yesus qaliesai. Deqa bati bei nangi Tamo Koba Yesus aqa ñam na mondor uge bei wiyqa osib mondor uge endegsi minjeb, “Iga Tamo Koba Yesus agi Pol a mareqnu qaji aqa ñam na ni mermonum, ni tamo di uratosim ulan.” ¹⁴Juda nanggo atra tamo koba bei aqa ñam Skeva aqa ñiri 7-pela nangi na kumbra di

degyeb. ¹⁵Onaqa mondor uge na nangi kamba minjrej, “E Yesus qalie. E Pol dego qalie. Ariya ningi tal qabe?” ¹⁶Mondor uge na nangi degsi minjrnaqa tamo mondor uge ti so qaji a singila na prugosiq nango qawarq di awoosiq nangi numougetnjrsiq jejamu niñaqyetnjrej. Osiqa nango gara bumbranjetnjrnaqa nangi tal uratosib yosi jaraieb. ¹⁷Onaqa tamo ungasari kalil Juda ti Grik ti Efesus qureq di soqneb qaji nangi deqa qusibqa tulan ulaugete. Osib nangi Tamo Koba Yesus aqa ñam tulan koba soqteb. ¹⁸Bati deqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi are bulyoqnsibqa Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Deqa nangi boqnsib nango kumbra uge uge nami yoqneb qaji di tamo kalil nango ñamdamuq dia ubtosib maroqneb. ¹⁹Tamo ungasari gargekoba nami quñam qaloqneb qaji nangi bosib nango quñam qalo qaji buk kalil koroioqnsibqa tamo ungasari nango ulatamuq dia koitelenjoqneb. Buk di nami tamo qudei nangoq dena silali na awaiyo qaji. Silali kalil sisiyeb 50,000 kina. ²⁰Nango kumbra dena Tamo Koba Yesus aqa anjam tulan kobaoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi quoqneb.

Efesus nangi Pol qa minjin oqetnjrnaqa murqumyeb

²¹Bati bei Qotei aqa Mondor na Pol areqalo yonaqa a endegsi marej, “E Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia walweloqnsiyqa dena aisiy Jerusalem qureq di brantqai.” Osiqa marej, “Di koboamqa e Jerusalem uratosiy gilsiy Rom qure dego unqai.” ²²Pol a degsi marsiqa tamo aiyel a koba na wauo qaji Timoti wo Erastus wo nangi qarinqnjrnaqa namoosib Masedonia sawaq gileb. Pol a segi Esia sawaq di soqnej. A bunuqna Masedonia sawaq gilqa marsiq deqa nangi aiyel namoqna qarinqnjrnaq gileb.

²³Bati deqa Efesus qureq dia tamo qudei nangi ñambile gaigai sqajqa gam Tamo Koba Yesus na nami iga osorgej qaji deqa njirinkobaoqneb. ²⁴Nango njirin aqa utru agiende. Tamo bei aqa ñam Demetrius a Efesus qureq di soqnej. A silva na ingi ingi gereiyo qaji tamo. A na gisan qotei bei aqa ñam Artemis aqa atra tal sigitoqnsiqa atra tal sulum kiñilala silva na gereieyqnaqa tamo nangi silali na awaiyeqnaqba a ti aqa wau qujai nangi ti dena silali koba oqneb. ²⁵Ariya bati bei Demetrius a na aqa wau qujai nangi koroinjrsiqa nango areqalo tigeltetnjrim nangi Pol qa njirinqajqa deqa endegsi minjrej, “Ningi quiye. Gago wau endena iga silali koba eqnum. ²⁶Ariya Pol a na gago wau endi ugeteqnu. Agi a gam endena ugeteqnu. A na tamo ungasari gargekoba nangi are tigeltetnjroqnsiqa minjreqnu, ‘Tamo nangi ban na qotei gereiyo qaji di qotei bolesai. Di qotei gisan.’ Ye qnaqa nangi aqa anjam di dauryosib qotei Artemis qoreieyqnu. Osib nangi Artemis aqa atra tal sulum dego awaiyqa urateqnu. Pol aqa kumbra di ningi uneqnu. Aqa anjam di dego ningi queqnu. Aqa kumbra di Efesus qureq endia segi yosai. Esia sawa

keretoqnsiqa dia dego a kumbra di yeqnu. ²⁷Pol aqa kumbra dena gago silali wau endi ulonqas. Di segi sai. Gago qotei koba Artemis aqa atra tal aqa ñam dego ugeqas. Amqa tamo ungasari kalil nanngi Artemis aqa ñam soqtqa uratqab. Ningi qalie, Esia sawaq endia tamo ungasari nanngi Artemis aqa ñam soqtoqnsibqa a qa loueqnub. Sawa sawa kalilq dia dego tamo ungasari nanngi Artemis aqa ñam soqteqnub. Deqa iga Pol singila na ñirintosis wiyqom. Aqa anjam dena Artemis aqa ñam torei ulonjo uge.”

²⁸Onaqa Demitrius aqa wau qujai nanngi aqa anjam di qusibqa tulan minjir oqetnjrnaqa tulan koba murqumyoqnsib maroqneb, “Gago qotei Artemis a segi qujai gago qotei.” ²⁹Nanngi anjam degsib mareqnabqa tamo ungasari kalil Efesus qureq di soqneb qaji nanngi qusibqa nanngi dego tulan murqumyoqnsibqa Masedonia tamo aiye Pol dauryosib beb qaji nanngo ñam Gaius wo Aristarkus wo nanngi ojsib girinjnrosib qure deqa gate kokba nanngo ulatamuq dia tigeltjnrqa marsib gurgur ti koro sawaq joqsis gileb. ³⁰Onaqa Pol a deqa qusiqa tamo ungasari nanngo are latetnjrqa marsiqa nanngo ambleq aiqa laqnaqa Kristen tamo ungasari nanngi na saidyeb. ³¹Rom qaji tamo kokba qudei Esia sawa taqatoqneb qaji nanngi Pol qalie. Deqa nanngi dego anjam qarinyosib endegsib Pol minjeb, “Ni koro sawaq gilaim.”

³²Tamo ungasari tulan gargekoba nanngi koro sawaq dia koroosis murqumyoqneb. Utru kie qa nanngi bosib koroeb di nanngi qaliesai. Utru bei bei qa maroqnsibqa laja laja murqumyoqneb. ³³Onaqa Juda nanngi na tamo bei aqa ñam Aleksander osib koro sawa ambleq di tigeltanabqa tamo ungasari nanngi a unsibqa mareb, “Tamo di aqa une qa kio iga bosim koroonum.” Onaqa Aleksander a tigelosiqa tamo ungasari nanngi anjam bei minjrqa osiqa nanngi kirqajqa deqa aqa ban soqtej. ³⁴Ban soqtonaqa nanngi kiriosai. Di kiyaya? Nanngi poinjrej, Aleksander a Juda tamo. Deqa nanngi kalil olo murqumyoqnsib maroqneb, “Iga Efesus gago qotei Artemis a segi qujai gago qotei.” Nanngi anjam qujai di tulan wainyoqnsib sokobaiyeb.

³⁵Onaqa Efesus nanngo gate bei a kamba tigelosiqa tamo ungasari kalil nanngi kirqajqa deqa aqa ban soqtonaqa nanngi kirielejonabqa minjrej, “O Efesus tamo ungasari nanngi quye. Efesus qureq endia nanngi na qotei koba Artemis aqa atra tal taqateqnub. Artemis aqa sulum nami lan goge dena ulonosi mandamq aiej qaji di dego nanngi na taqateqnub. Tamo ungasari kalil nanngi di qalieonub. ³⁶Deqa tamo bei a said qa marqa keresai. O ijo was, nanngi grotosib une yaib deqa nanngi mati kiriosib geregere are qaliye. ³⁷Tamo aiye endi nanngi une saiqoji. Nanngi na nanngi laja joqsis bonub. Nanngi gago atra talq dena ingi bei bajinosai. Nanngi gago qotei Artemis aqa ñam misilinyosai dego. ³⁸Deqa Demitrius a ti aqa wau qujai nanngi ti nanngi aiye qa anjam bei soqnimqa joqsis Rom gate kokba nanngo ulatamuq dia tigeltjnrsib anjam marqab. ³⁹Nanngi dego nanngi aiye qa

anjam bei soqnimqa bati atibqa Rom gate kokba nanği koroosib nungo anjam gereiyqab. ⁴⁰Bini iga lanja ĵirin tigeltonum utru saiqoji. Deqa Rom gate kokba nanği bosib koro endeqa utru nenemgibqa iga na kamba anjam bei minjrqa keresaiigwas.” ⁴¹Gate tamo dena tamo ungasari kalil nanği anjam degsi minjrşiqqa nanği winjrnaq jaraieb.

Pol a Masedonia sawa ti Grik sawa ti dia walweloqnej

20 ¹Nanği jaraionabqa Pol na Kristen nanği metnjrnaqa aqa areq di koroonabqa nango are singilatetnjrej. Osiqa nanği uratnjrşiqqa Masedonia sawaq gilej. ²Gilşiq sawa dia walweloqnsiqqa Kristen nanği itnjroqnsiqqa Qotei aqa anjam gargəkoba minjroqnej. Minjreqlaqa aqa anjam dena nango are singilatetnjroqnej. Onaqa a nanği uratnjrşiqqa gilşiq Grik nango sawaq di brantej. ³Brantosiqqa sawa dia bai qalub sosiqqa dena qobuĵ na Siria sawaq gilqa laqlaqa Juda tamo qudei nanği na Pol qalsib moiotqa mareqnab qusiqqa endegsi are qalej, “E qobuĵ na gilqasai. E olo puluosiy singa na Masedonia sawaq aisiy dena Siria sawaq gilqai.” ⁴⁻⁵A degsi are qalsiqqa tigelosiq aiqa osiqqa tamo qudei nanği joqsıqa koba na aieb. Tamo di nango ñam agi marqai. Bei Sopater. A Pirus aqa ĵiri. A Beria qure qaji. Tesalonaika tamo aiyel Aristarkus wo Sekundus wo nanği dego Pol koba na aieb. Bei Gaius. A Derbe qure qaji. Bei Timoti. Esia qaji tamo aiyel Tikikus wo Trofimas wo nanği dego Pol koba na aieb. Tamo nanği di Pol na joqsıqa koba na Masedonia sawaq aieb. Aisib dia iga Pol qu uratgosib namo aisib Troas qureq di branteb. Brantosib dia iga qa tariĵoqneq. ⁶Ariya Juda nango bem tiyosai qaji uyqa bati koboonaqa iga Filipai qureq dia qobuĵ bei gogetosim qobuĵ na aisim bati 5-pela koboonaqa Troas qureq di tiryem. Tiryosim dia tamo nanği iga qa tariĵoqneq qaji nanği itnjrsimqa bati 7-pela nanği koba na soqnem.

Troas qureq dia Yutikus a ulonşosıqa moinaqa Pol na olo tigeltej

⁷Onaqa Juda nango yori bati koboonaqa qolo iga na Kristen nanği koroinjrşimqa nanği koba na bem gentosim uyem. Bem uyeqnamqa Pol na Qotei aqa anjam minjroqnej. A anjam olekoba mareqlaqa qolo jigeej. Di kiyaya? Nebeamqa a nanği uratnjrşim aiqajqa deqa. ⁸Nanği koroesonabqa warum goge dia lam gargəkoba pumblonjoqnej. ⁹Angro wala bei aqa ñam Yutikus a siranme kiñala dadan gogeqi aqa areq di awesoqnej. Onaqa Pol a anjam tulan olekoba mareqlaqa Yutikus a urnjamyonaqa tibiboqnej. Osiq qambumtosiqqa warum goge dena ulonşosıq mandamq aiej. Onaqa nanği kalil mandamq aisib Yutikus osib soqteb a moiej. ¹⁰Onaqa Pol a dego mandamq aisiqa angro wala di soqonyej. Soqonyonaqa a olo ĵambile soqnej. Deqa Pol na tamo ungasari kalil Nanği minjrej, “Ninği are ugeingaiq. A ĵambile unu.” ¹¹Pol a na nanği degsi minjrşiqqa olo warum gogeq oqsıqa dia bem ginjenyonaqa nanği uyeq. Uynabqa Pol

na olo anjam olekoba nan̄gi minjreqnaqa nebeej. Nebeonaqa Pol a nan̄gi uratnjrsiqa aiqa osiqa endegsi minjrej, “O ijo was n̄ngi quie. E aieqnum. Deqa n̄ngi bole soqniye.” ¹² Angro wala di a n̄mbile sonaqa deqa aqa was nan̄gi tulan̄ areboleboleinjnaqa a osib nango talq gileb.

Pol a Troas qure uratosiqa Miletus qureq gilej

¹³ Ariya iga Pol uratosim qobun̄ bei gogetosim aisim Asos qureq di tiryem. Di kiyaaq? Pol a nami iga endegsi mergej, “N̄ngi namooiye. E bunuqna singa na walwelosiy aisiy Asos qureq dia n̄ngi itngwai. Osiy dena n̄ngi koba na qobun̄ gogetosim aiqom.” Pol a iga degsi mergej. Deqa iga namo qobun̄ na aisim Asos qureq di tiryosim Pol qa tariñoqnem. ¹⁴ Ariya Pol a bunuqna Asos qureq bosiq dia iga itgonaaq iga koba na qobun̄ gogetosim qobun̄ na aisim Mitilini qureq di tiryem. ¹⁵ Nebeonaqa iga dena qobun̄ na aisim Kios nui qalaq di tigelosim n̄renem. Olo nebeonaqa iga qobun̄ na aisim Samos nui qalaq di tigelosim n̄iem. Olo nebeonaqa iga aisim Miletus qureq di tiryem. ¹⁶ Pol na iga endegsi mergej, “Iga Efesus qure bunyosim urur Jerusalem aiqom. Aisim di soqnimqa Juda nango ingi meli bunuj otero bati n̄am Pentikos di brantim unqom. E Esia sawaq endia bati olekoba sqasai.” Pol a na iga degsi mergej.

Efesus nango Kristen gate nan̄gi Miletus qureq di koroonabqa Pol na anjam minjrej

¹⁷⁻¹⁹ Deqa iga Miletus qureq di tiryosim Pol na tamo qudei nan̄gi qariñnjnaqa nan̄gi singa na gilsib Efesus qureq di brantosib Kristen gate nan̄gi endegsi minjreb, “N̄ngi Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroabqa a na n̄ngi anjam bei mern̄gwas.” Onaqa Kristen gate nan̄gi tigelosib Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroonabqa a na nan̄gi anjam endegsi minjrej,

“O Kristen gate n̄ngi quie. E Esia sawaq branto n̄asiti e n̄ungoq bosim n̄ngi koba na soqnem. Sosimqa e bati gaigai Tamo Koba Yesus aqa anjam n̄ngi mern̄goqnem. E ijo segi n̄am soqtqajqa are qalosaiqnem. Ijo kumbra di n̄ngi qalie. E n̄ngi koba na sosimqa gulube gargekoba itoqnsim akamoqnem. Bati gargekoba Juda nan̄gi na e lubsib moiobqa mareqnab dena e are gulubekobaiboqnej. ²⁰ N̄ngi qalie, e bati gaigai n̄ungo koro sawaq dia, n̄ungo segi segi talq dia n̄ungo are singilatetngwajqa anjam mern̄goqnem. E anjam deqaji n̄ngi mern̄gwajqa uratosaiqnem. ²¹ E bati gaigai Juda tamo ti Grik tamo ti nan̄gi are bulyosib Qotei aqaq bosib gago Tamo Koba Yesus qa nango areqalo singilatqajqa deqa e singila na anjam minjroqnem. ²² Deqa n̄ngi quie. Bini Qotei aqa Mondor na ijo are tigeltetbqoqa e Jerusalem qureq aieqnum. Dia kumbra kie ijoq di brantqas di e qaliesai. ²³ E qure qureq

dia laqnamqa Qotei aqa Mondor na e endegsi merbeqnu, ‘Ni Jerusalem dia tonto talq aisim gulube koba oqam.’ Deqa e qalieonum, kumbra di ijoq bqas.

²⁴ “Di ungum. E ijo segi jejamu qa are qalosaieqnum. Wau kalil Tamo Koba Yesus na ebej qaji di yosiy kobotqajqa are qaleqnum. Wau di endegsi unu. E singila na Yesus aqa anjam bole tamo ungasari nangi minjre minjre laqnqai. Anjam bole di aqa damu agiende. Qotei a tamo ungasari nangi qa are boleiyqnsiq nangi eleqeunu.

²⁵ “Deqa ningi quiye. E nami nungo ambleq di sosimqa anjam endegsi plaltosim merngoqnm, ‘Qotei a nungo Mandor Koba sosiq ningi taqatngeqnu.’ Ariya bini e qalieonum, e ningi uratngitqa ningi ijo ulatamu olo unqasai. ²⁶⁻²⁷ E nungo ambleq di sosimqa e Qotei aqa areqalo kalil ningi merngwajqa uratosaiqnm. Agi kalil merngekitem. Deqa tamo bei a nungo ambleq di padalqas di ijo une na sai. ²⁸ O ijo was ningi nungo segi segi jejamu geregere taqatosib Qotei aqa tamo ungasari nangi dego geregere taqatnjroqniye. Qotei aqa tamo ungasari nangi kaja bul. Qotei na aqa segi Ijiri Yesus Kristus aqa leŋ na nangi awainjrej. Deqa ningi na nangi geregere taqatnjroqnsibqa nango mandor bole soqniye. Wau di Qotei aqa Mondor na ningi engej. ²⁹ E qalie, e ningi uratngitqa gisaŋ anjam maro tamo qudei nangi nungo ambleq aiqab. Baun juwan na kaja ugeugeinjreqnub dego kere gisaŋ anjam maro tamo nangi di nungo ambleq aisib Qotei aqa tamo ungasari nangi ugeugeinjroqnbab. ³⁰ Nungo ambleq dena dego gisaŋ anjam maro tamo qudei nangi tigelosib Qotei aqa anjam bole bulbulyoqnsibqa gisaŋ anjam merngoqnbab. Yibqa Yesus aqa tamo ungasari nangi qusibqa Qotei aqa anjam bole ulontosib nangi daurnjrbab. ³¹ Deqa ningi geregere ŋam atsib sosibqa ijo kumbra e bati gaigai nungo ambleq di yoqnm qaji deqa are qalsib dauryoqniye. Agi wausau qalub e ningi koba na sosimqa ningi padalaib deqa qolo ti qanam ti Qotei aqa anjam ningi merngoqnsim akamoqnm. E wau di uratosaiqnm. Ningi ijo kumbra deqa geregere are qalsib dauryoqniye.

³² “Bini e ningi Qotei aqa baŋq di atelenitqa a na ningi geregere taqatngiqnqas. Qotei a ningi qa are boleiyosiq elenej anjam di ningi singila na ojesoqnbq anjam dena nungo are singilatetngiqnqas. Ningi Qotei aqa segi tamo ungasari a na nami giltelenej qaji. Deqa mondoŋ a na ningi iŋgi bole bole engoqnbqas.

³³ “E silali qa kio gara qa kio tamo bei ŋilyosaioqnm. ³⁴ Ningi qalie, e iŋgi bei qa truquoqnsimqa e segi wauoqnsim iŋgi awaiyoqnsim tamo nangi e ombla na wauoqnm qaji nangi iŋgi anainjroqnm. ³⁵ Kumbra kalil e nungo ambleq di yoqnm qaji di ningi segi unoqneb. Unoqnsib endegsi poingqonej, ‘Pol aqa kumbra di bole. Deqa iga Pol aqa kumbra di dauryosim singila na wauoqnsimqa tamo ungasari singila saiqoji unub qaji nangi aqaryainjroqnm. Iga Tamo Koba Yesus aqa anjam nami

marej qaji deqa are qaloqnsim degsi wauoqnqom.’ Agi Yesus a segi nami endegsi marej, ‘Tamo bei na tamo bei aqaryaiyosim ingi bei yqas di tamo ingi oqas qaji a areboleboleiyqas. Ariya tamo a na ingi yqas qaji a olo tulan areboleboleikobaiyqas.”

³⁶Pol a na Efesus gate nangi anjam degsi minjrasiq koboonaqa singa pulutosiqa nangi koba na Qotei pailyeb. ³⁷Pailyosib koboonaqa gate nangi are tulan ugeinjrnaqa Pol soqonyosib akamoqnsib a kundoqyoqneb. ³⁸Pol na minjrej, “Ningi ijo ulatamu olo unqasai.” Aqa anjam deqa nangi are tulan ugeinjrej. Ariya nangi na iga suweigonab iga alile aisim nangi uratnjrsim qobun gogetosim aiem.

Pol a qobun gogetosiqa Jerusalem qureq gilej

21 ¹Iga qobun na aisim Kos nui bunyosim aisim nebeonaqa Rodes nuiq di tiryonom olo nebeej. Nebeonaqa iga Rodes nui uratosim aisim Patara qureq di tiryem. ²Dia qobun bei Fonisia sawaq gilqa laqnaqa iga qobun di gogetosim gilem. ³Iga qobun na gilsim Saiprus nui jojomyosim ban qonanq waiysim bunyosim gilem. Gilsim Siria sawa bunyosim Tair qureq di tiryem. Dia tamo qobunq di wauo qaji nangi na ingi ingi kalil wanjarosib mandamq di ateleheb. ⁴Qure dia iga na Kristen tamo qudei nangi itnjrsimqa bati 7-pela nangi koba na soqnem. Sonamqa Qotei aqa Mondor na anjam ubtosiqa nangi endegsi minjrej, “Pol a Jerusalem dia gulube koba itqas.” Degsi minjrnaq qusibqa Pol minjoqneb, “Ni Jerusalem aiain.” Onaqa Pol a kamba minjroqnej, “Sai. E Jerusalem aiquai.” ⁵Ariya bati 7-pela koboonaqa iga Pol ombla na qure di uratosim qobun gogetqa marsim alile aiem. Kristen tamo ungasari nango angro ti nangi na iga suweigosib alile aisim dia iga koba na singa pulutosim Qotei pailyem. ⁶Pailyo koboonaqa iga nangi ban ojsimqa minjrem, “Ningi bole soqniye.” Onaqa nangi na iga mergeb, “Ningi aiiye.” Degsi mergonab iga qobun gogeteqnamqa nangi olo puluosib nango qureq gileb.

Sisaria qureq dia Qotei aqa medabu o qaji tamo bei Agabus a na Pol anjam bei minjrej

⁷Ariya iga qobun na Tair qure uratosim aisim Tolemes qureq di tiryem. Tiryosim dia Kristen nangi itnjrsimqa bati qujai nangi koba na soqnem. ⁸Nebeonaqa iga Tolemes qure uratosim walwelosi aisim Sisaria qureq di brantem. Brantosim Yesus aqa anjam maro tamo bei aqa ñam Filip aqa talq gilsimqa a ombla soqnem. Nami Jerusalem dia tamo 7-pela nangi ingi jeio wau yqajqa giltjreb deqaji bei agi Filip. ⁹Filip aqa asi qolqe nangi a ombla soqneb. Nangi Qotei aqa medabu o qaji uña.

¹⁰Bati qudei iga Sisaria qureq di sonamqa Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa ñam Agabus a Judia sawaq dena walwelosiq gagoq bej. ¹¹Bosiqa Pol aqa alalag yayosiqa qombilgej. Qombil aqa utru agiende.

Agabus na Pol aqa alalag osiq aqa segi banj ti singa ti alalag dena qosej. Osiqa mergej, “Qotei aqa Mondor na e endegsi merbqo, ‘Jerusalem qureq dia Juda nanji na tamo alalag endi tigeqnu qaji aqa singa ti banj ti endegsib qosqab. Osib tamo di osi gilsib sawa bei bei qaji tamo nanjo banj di atibqa nanji na a ugeugeiyqab.” Dena qombil osorgej.

¹² Onaqa iga Agabus aqa anjam di qusimqa iga ti tamo ungasari qudei qure dia soqneb qaji nanji ti Pol minjoqnem, “Ni Jerusalem aiaim.” ¹³ Onaqa Pol na iga mergej, “Ninji kiyaca akamoqnsib are gulubetbeqneb? E Tamo Koba Yesus aqa ñam qa tonto talq waibqab di kere. Aqa ñam qa e lubib moiqa di dego kere. E gulube di uratqasai. E itqai.” ¹⁴ Pol a degsi gago anjam quqwa uratosiq mergonaqa iga na olo saidyosai. Iga marem, “Ungum. Pol a Tamo Koba Qotei aqa areqalo dauryosim Jerusalem aiem.”

Pol a Jerusalem qureq di brantej

¹⁵ Ariya bati qudei koboonaqa iga Jerusalem aiqa marsimqa gago inji inji kalil gereiyosim tigelosim aiem. ¹⁶ Aiqa yeqnam Sisaria tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji nanji na iga suweigosib koba na aisim Jerusalem qureq di brantem. Brantosim nanji na iga tamo bei aqa ñam Nason aqa talq dia uratgosib olo pulueb. Deqa iga Nason ombla aqa talq di soqnem. Nason a nami Yesus dauryoqnsiq soqnej. Aqa qure utru Saiprus. ¹⁷ Ariya iga Jerusalem di brantonamqa Kristen was nanji na iga nugsibqa tulan areboleboleinjrnqa iga osib geregeregeb.

¹⁸⁻¹⁹ Nebeonaqa iga Pol ombla na Jems unqajqa aqa talq gilem. Kristen gate kalil nanji Jems koba na koroesonab iga gilsim tal gogetosim nanji itnjrem. Nami Qotei na Pol qarinyonaqa a sawa bei beiq dia laqnsica tamo ungasari nanji Yesus aqa anjam minjre minjre laqnej. Deqa a Jerusalem dia Kristen gate nanji itnjrsica aqa wau deqa nanji sainjrej.

Kristen gate nanji na Pol minjeb, “Ni atra tal miligiq gile.”

²⁰ Onaqa nanji Pol aqa anjam di qusibqa nanji tulan areboleboleinjrnqa Qotei aqa ñam soqteb. Osib Pol minjeb, “O gago was Pol, ni qalie, Juda tamo ungasari tulan gargekoba nanji are bulyoqnsibqa Yesus qa nanjo areqalo singilateqneb. Nanji Moses aqa dal anjam dauryqajqa dego tulan singilaeqneb. ²¹ Deqa tamo qudei nanji na ino jejamu laja gisanjoqnsib Juda nanji endegsib minjreqneb, ‘Pol a na Juda tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nanji Moses aqa dal anjam dauryqa saidnjroqnsiq endegsi minjreqnu, “Nungo angro nanji mulu breinjraib. Juda kumbra dego Moses nami merngej qaji di uratiye. Di dauryaib.” ’ Nanji degsib ino jejamu laja gisanjoqnsib Juda tamo ungasari nanji minjreqneb. ²² Iga qalie, Juda nanji quqwab, ni Jerusalem bonum. Qusibqa ni qa are ugeinjqas. Deqa iga kierqom? ²³ Od, iga ni

endegsi mermim ni degye. Gago ambleq endia Juda tamo qolqe unub. Nan̄gi gago Juda kumbra dauryosib Qotei pailyqa osib nan̄go gate banga ti mejuṅgum ti urateb unub. ²⁴Deqa ni nan̄gi joqsim atra tal miligiq gilsim une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di nan̄gi koba na dauryosib yiye. Osim wagme awaiyetn̄rimqa nan̄gi na Qotei atraiyosib nan̄go gate banga ti mejuṅgum ti joqwab. Ni degyimqa Juda tamo kalil nan̄gi ni num̄sib endegsib qalieqab, ‘Bole, Pol a dego Moses aqa dal anjam dauryo qaji tamo. Anjam nan̄gi a qa mareqnub qaji di bolesai.’ Nan̄gi degsib qalieosib ni qa boleqab. ²⁵Ariya iga nami anjam endegsim nen̄grenyosim sawa bei bei qaji tamo un̄gasari Yesus qa nan̄go areqalo singilato qaji nan̄gi qa qarinyem, ‘N̄ngi na qotei gisaṅ atrain̄jro qaji ingi bei uyaib. Wagme leṅ ti uyaib. Wagme sil na kakoro tontn̄jnab moreṅeb qaji di uyaib. Sambala kumbra dego yaib.’ Iga nami anjam degsim keretosim nen̄grenyosim nan̄gi qa qarinyem.” ²⁶Onaqa Pol a Kristen gate nan̄go anjam di qusiqa min̄jrej, “Od, e nun̄go anjam di dauryqai.” Osiqa nebeonaqa a na tamo qolqe nan̄gi di joqsiqa atra tal miligiq gilsiq une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di nan̄gi koba na dauryosib yeb. Osiqa atra tamo gate endegsi min̄jej, “Bati 7-pela koboamqa e na gago segi segi wagme osiy Qotei atraiyqai.”

Juda tamo qudei nan̄gi atra tal miligiq dia Pol ojeb

²⁷⁻²⁸Ariya bati 7-pela di koboqa laqnaqa Juda tamo qudei Esia sawaq dena beleṅeb qaji nan̄gi Pol a atra tal miligiq di sonaq unsibqa bosib a ojeb. Ojsib murqumyoqnsib Juda tamo un̄gasari kalil nan̄go areqalo ugetetn̄jrqa marsibqa Pol aqa jejamu laṅa gisaṅyosib min̄jreb, “O Israel tamo un̄gasari, n̄ngi kalil bosib iga aqaryaigosib Pol qalib moiqa. Pol a sawa sawa kalilq dia iga Juda qa ti Moses aqa dal anjam qa ti atra tal qa ti misilin̄ anjam mareqnaqa tamo un̄gasari kalil queqnub. Di segi sai. A dego Grik tamo qudei nan̄gi joqsiqa koba na atra tal miligiq gileb. Aqa kumbra dena a na Qotei aqa atra tal di ugetej.” ²⁹Nan̄gi na degsib min̄jreb. Di kiyaqa? Nami Efesus tamo bei aqa ñam Trofimus a Pol ombla na Jerusalem qureq dia laqnabqa un̄jrsib are qaleb, “Pol a tamo di osiqa atra tal miligiq gilej.” Degsi are qalsib deqa min̄jreb.

³⁰Onaqa tamo un̄gasari kalil Jerusalem qureq di soqneb qaji nan̄gi anjam di qusibqa min̄jin̄ oqetn̄jrnaqa lelen̄kobaoqnsibqa gurgur ti atra tal miligiq gilsib Pol ojeb. Ojsib girinyosib oqeq atsib atra tal aqa siran̄me kalil kabuteleṅeb.

Rom qaja tamo nan̄gi bosib Pol olo eb

³¹Osib nan̄gi Pol moiotqa marsibqa baṅ na qaloqneb. Onaqa Rom qaja tamo nan̄go gate koba a anjam endegsi quej, “Juda tamo un̄gasari kalil nan̄gi min̄jin̄ oqetn̄jrqa murqumyeqnub.” ³²A degsi qusiqa aqa qaja

tamo qudei nango gate nangi ti joqsiqa gurgur ti tamo ungasari nango amblesq ainabqa unjrsibqa Pol qalqa urateb. ³³Onaqa qaja tamo nango gate koba a bosiqqa Pol ojsiqqa aqa qaja tamo nangi minjrej, “Sil singila kokba aiyel osi bosib a tontiyee.” Onaqa nangi bosib Pol tontonabqa qaja tamo nango gate koba a na tamo ungasari kalil nangi endegsi nenemnjrej, “Tamo endi yay? A une kie yqo deqa nangi a qaloqnab?” ³⁴A na nangi degsi nenemnjrnaqa nangi olo lelenkobaoqnsib anjam utru segi segi marelenoqneb. Qudei anjam bei maroqneb. Qudei anjam bei maroqneb. Nangi degsib marelenoqnsib deqa nangi Pol aqa une utru geregere ubtsi marqa keresai. Deqa qaja tamo nango gate koba a na aqa qaja tamo nangi minjrnaqa nangi Pol osib nango neio talq osi gileb. ³⁵⁻³⁶Osi giloqnsib nango neio tal jojomyeqnaabqa tamo ungasari kalil nangi minjin ani oqetnjrnaqa nangi daurnjroqnsib murqumyoqnsib maroqneb, “Ningi na Pol qalsib moiotiye.” Nangi degsib maroqneb deqa qaja tamo nangi na Pol soqtosib nango qawarq di atsib osi giloqneb.

Pol na aqa anjam aqa utru ubtsiq Juda nangi minjrej

³⁷Osi gilsib nango neio tal gogeq di atqa laqnaabqa Pol a Grik anjam na qaja tamo nango gate koba endegsi nenemyej, “E ni anjam bei mermqa kere e?” Onaqa minjej, “Ni Grik anjam qalie e? ³⁸E endegsi are qalonum. Ni Isip tamo bei nami Rom ti qotqa marsiqqa tigelosiq qaja tamo 4,000 joqsiqa wadau sawaq di laqnej qaji agi ni edegonum.” ³⁹Onaqa Pol na minjej, “E tamo di sai. E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a qure kobaquja. A Silisia sawaq di unu. A qure nam ti. Deqa ni mare. E na tamo ungasari kalil nangi anjam bei minjrqa kere e?” ⁴⁰Onaqa qaja tamo gate a na Pol odyanaqa tetaq di tigelosiqqa aqa ban soqtonaqa tamo ungasari kalil nangi kiri kirionabqa Hibru anjam na endegsi minjrej,

22 ¹“O ijo was nangi ijo abu ti e kamba anjam bei merngit quiye.” ²Pol a Hibru anjam na nangi degsi minjrnaqa nangi kalil torei kiri kiriosib sonab olo endegsi minjrej, ³“E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a Silisia sawaq di unu. E dia nambabonam ijo ai wo abu wo nangi na e Jerusalem qureq osi bonabqa e endia tamo kobaqujaem. Kobaqujaosimqa Gamaliel aqa skul kobaq gilem. Gilsim di sonamqa a na gago moma nango dal anjam kalil geregere plaltosiq osorboqnej. Deqa e Qotei aqa kumbra kalil dauryqajqa tulan singilaoqnem. Ningi bini Qotei aqa kumbra kalil dauryqajqa singilaeqnub dego kere e dego dauryqajqa tulan singilaoqnem. ⁴Deqa e na tamo ungasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji nangi tulan ugeugeinjroqnsim tontnjroqnsim tonto talq di breinjreqnam qaja tamo nangi na nuneqnaab morenoqneb. ⁵Ningi na Juda tamo kokba ti atra tamo gate a ti nangi nenemnjribqa ijo kumbra deqa ningi saingwab. Agi e na nami atra tamo gate a endegsi minjem, ‘Ni anjam bei nengrenyosim ebimqa e anjam di Damaskus qureq osi aisiy

Juda gate kokba Damaskus qureq di unub qaji nangi enjritqa sisiyosib odbibqa e na tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateqneb qaji nangi ojelenosiy joqsiy bosiy Jerusalem endia tonto talq di breinjrqai.' E degsim atra tamo gate minjem.

Pol a kiersi Kristen tamo brantej deqa anjam saej

⁶⁻⁷“Deqa e walwelosi aisim Damaskus qure jojomyeqnamqa qanam jige pulonj singila koba minjal ti lanj goge dena aisiq ijo ulatamuq di tulanj koba rianonaqa e ulonjosim mandamq di nejem. Neiesosim kakoro bei lanj goge dena brantonaq quem. A endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaga e ugeugeibeqnum?’ ⁸Onaga e na kamba minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaga merbej, ‘E Yesus Nasaret qaji agi ni na ugeugeibeqnum qaji.’ ⁹Tamo e ombla na walweloqneb qaji nangi dego pulonj di uneb. Ariya anjam Yesus na merbej qaji di nangi qusib poinjrosai.

¹⁰“Onaga e na olo Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, ni e wau kie yqajqa merbqam?’ Onaga Tamo Koba Yesus na merbej, ‘Ni tigelosim Damaskus qureq aisim dia tamo bei itqam. A na ni wau kie yqam di mermqas.’ ¹¹Pulonj di tulanj koba rianosiq nam qamotbonaqa deqa e nam ambruibonaqa nam atqa keresai. Deqa tamo nangi e ombla na walweloqneb qaji nangi ijo banj ojsib e babanjbsib Damaskus qureq osi aieb.

¹²“Damaskus qureq dia tamo bei soqnej aqa nam Ananaias. A Qotei aqa dal anjam dauryo qaji tamo. Juda tamo ungasari kalil Damaskus qureq di soqneb qaji nangi a qa maroqneb, ‘A tamo bolequja.’ ¹³Ariya e Damaskus qureq aisim di sonamqa Ananaias na e itbosiqa ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O ijo was Sol, ino namdamu olo poimeme.’ Degsi merbonaqa bati qujai deqa ijo namdamu poibonaqa e olo nam atsim Ananaias aqa ulatamu unem. ¹⁴Onaga Ananaias na olo merbej, ‘Gago moma nango Qotei a na ni giltmqo. Ni aqa areqalo dauryosim Yesus unimqa a na ni anjam bei mermim quqwajqa deqa ni giltmqo. Yesus agi kumbra tintinj yeqnu qaji tamo. ¹⁵Deqa ni Yesus aqa anjam mare mare laqnimqa tamo ungasari kalil nangi quoqnqab. Kumbra kalil ni unoqnqam qaji deqa ti anjam kalil ino dabkala na quoqnqam qaji deqa ti ni na tamo ungasari kalil nangi sainjroqnimqa quoqnqab. ¹⁶Deqa ni tarinjaim. Ni urur tigelosim are bulyosim Yesus aqa nam qa ino areqalo singilatosim pailye. Yimqa e na ni yansmitqa Qotei na ino une kalil kobotetmqas.’ Ananaias na e anjam degsi merbonaqa e aqa anjam di dauryosim yem.

Qotei na Pol qarinyonaqa a sawa bei bei tamo nanjoq gilej. A deqa anjam saej

¹⁷⁻¹⁸“Onaga bati bei e olo Jerusalem qureq bosimqa atra tal miligiq dia Qotei pailyoqnem. Pailyoqnsimqa bati deqa e nejobilqeibulosim Yesus

unem. Yesus unnamqa merbej, ‘Ni Jerusalem endia ijo anjam maroqnqab di Juda nangi na ni quetmoqnqasai. Deqa ni Jerusalem endi saim. Ni urur tigelosim Jerusalem qure uratosim aie.’ ¹⁹⁻²⁰ Onaqa e na Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, e kiyaka Jerusalem uratqai? Juda nangi na ijo anjam quetbqab. Nangi qalie, nami e are bulyosaisosim bati deqa e nanngo Qotei tal miligiq giloqnsimqa tamo ungasari ni qa nanngo areqalo singilato qaji nangi ojelenoqnsim toqon na ñumoqnsim tonto talq di breinjroqnem. Nami Juda nangi na ino wau tamo Stiven menin na qaleq nabqa e jojom di tigelosim tamo nangi a qaloqneb qaji nanngo gara jugo taqatesosim endegsi minjroqnem, “Keretosib Stiven qalonub moiqa.” Ijo kumbra di Juda nangi qalie. Deqa nangi ijo anjam quetbqab.’ ²¹ Onaqa Tamo Koba Yesus na e olo merbej, ‘Ni tigelosim Jerusalem qure uratosim aie. E ni qarinqmitqa ni sawa isaqa aisim dia sawa bei bei qaji tamo nangi ijo anjam minjroqnam.’”

Pol a na qaja tamo nangi minjrej, “E Rom qaji tamo.”

²² Pol a anjam degsi maroqnsiq gilsiq a sawa bei bei qaji tamo nanngoq aiqa marnaqa anjam qujai di Juda nangi qusib deqa minjin ani oqetnjrnaqa tulan koba lelenosib maroqneb, “Pol a qalib moiem. Tamo deqaji mandamq endi olo saiq.” ²³ Juda nangi degsib maroqnsib murqumyoqnsib nanngo gara jugo piqtelenosib nanngo ban na wi ramboiyoqnsib breiyeq nab goge oqoqnej. ²⁴ Onaqa qaja tamo nanngo gate koba a Juda nanngo kumbra di unsika aqa qaja tamo nangi minjrej, “Ningi Pol osib nungo ñeio tal miligiq osi gilsib bu toqon na kumbainyiye. Kumbainyosib nenemyibqa aqa une kie qa kio tamo ungasari nangi murqumyoqnsib a qalib moiqaqqa mareqnub di a na geregere mergimqa iga quqwom.” ²⁵ Onaqa qaja tamo nangi na Pol sil na tontosib kumbainyqa laqnabqa a na qaja tamo gate bei jojom di tigelesoqnej qaji di minjej, “E Rom qaji tamo. Deqa ningi ijo une geregere qalieosaisosib e laja kumbainqbqab di kumbra bole kio?”

²⁶ Onaqa qaja tamo gate dena Pol aqa anjam di qusika a qaja tamo nanngo gate koba aqa areq gilsika nenemyej, “Pol a Rom qaji tamo. Deqa ni a kieryqam?” ²⁷ Degsi minjnaq qusika Pol aqa areq gilsiq minjej, “Ni merbe, ni bole Rom qaji tamo e?” Onaqa Pol na minjej, “Od. E Rom qaji.” ²⁸ Degsi minjnaqa gate koba dena olo Pol minjej, “E silali kobaquja waiyonamqa deqa nangi na e Rom qaji tamo ateb.” Onaqa Pol na kamba minjej, “E silali waiyosai. Ijo ai wo abu wo nangi Rom qaji. Deqa e Rom qaji tamo tintin.” ²⁹ Onaqa qaja tamo nangi Pol aqa anjam di qusib a kumbainyqa urateb. Pol a marej, “E Rom qaji tamo.” A degsi marej deqa qaja tamo nanngo gate koba a ulaej. Di kiyaka? A na aqa qaja tamo nangi minjrnaqa Pol sil na tonteb deqa.

Pol a na Juda tamo kokba nangi anjam palontosiq minjrej

³⁰ Ariya nangi sonab nebeej. Une kie qa kio Juda nangi na Pol qalsib moiqtqa maroqneb di qaja tamo nanngo gate koba a qalieqa marsika Pol

osiq sil palontetosiq atra tamo kokba ti Juda tamo bole bole ti nangi metnjrnaq bosib koroonaq Pol osiqa nango ulatamuq di tigeltej.

23 ¹Onaqa Pol a Juda tamo kokba nangi koqnjrsiqa endegsi minjrej, “O ijo was ningi quiye. E nami Qotei aqa ñamgalaq dia kumbra bole bole yoqnem agi bini yoqnsim unum. Deqa e are gulube saiqoji.”

²Onaqa atra tamo gate aqa ñam Ananaias a Pol aqa anjam di qusiqa minjriñ oqetonaqa tamo nangi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji nangi minjrej, “Ningi Pol aqa medabuq di qaliye.” ³Onaqa Pol na Ananaias minjej, “Qotei na ni dego lumqas. Ni ñamtañ jigat ñam qaq qat na laña babanq di limo bul. Deqa ino uno boledamu. Ariya ino miligi jigat. Agi ni Moses aqa dal anjam dauryosim ijo une qalieqajqa tigeltbonum. Osim olo Moses aqa dal anjam gotrañyosim nangi e lubqajqa minjronum. Di kumbra uge.”

⁴Onaqa tamo nangi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji nangi aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ni kiyaga Qotei aqa atra tamo gate degsi misilinyonum?” ⁵Degsib minjnabqa Pol na minjrej, “O was qu, a atra tamo gate di e qaliesai. Deqa e anjam grotonum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Ni ino gate koba anjam uge minjaim.’ Deqa nangi kere merbonub.”

⁶Ariya Juda tamo kokba awoelenesoqneb qaji nango ambleq dia Sadyusi tamo ti Farisi tamo ti soqneb. Onaqa Pol a degsi qalieosiqa lelenosiq minjrej, “O ijo was ningi quiye. E Farisi tamo. Ijo abu a dego Farisi tamo. Deqa e endegsi are qalonum. Tamo kalil moreño qaji nangi mondon olo subq na tigelqab. Anjam deqa e ijo areqalo tulan singilatejunum. Anjam deqa qujai nangi na e ojsib agi nungo ñamdamuq di tigeltbonub.”

⁷Pol a na nangi degsi minjrnaqa Farisi ti Sadyusi ti nangi ñirin̄kobaosib areqalo aiyel osib poelenjeb. ⁸Di kiyaga? Sadyusi nangi gaigai maroqneb, “Tamo moreño qaji nangi olo subq na tigelqasai. Lañ angro saiqoji. Mondor dego saiqoji.” Ariya Farisi nangi maroqneb, “Tamo moreño qaji nangi bole subq na olo tigelqab. Lañ angro unub. Mondor nangi dego unub.” ⁹Deqa nangi poelenosib ñirin̄osib murqumyoqneb. Onaqa Farisi nango dal anjam qalie tamo qudei nangi tigelosib singila na mareb, “Iga Pol aqa anjam quonum di a une saiqoji. Mondor bei na kio lañ angro bei na kio anjam minjonubqa a degsi marqo.” ¹⁰Onaqa Sadyusi nangi anjam di qusibqa nangi tulan ñirin̄kobaosib Pol qalqajqa laqnabqa qaja tamo nango gate koba a di unsiqa are qalej, “Nangi Pol ojsib aqa jejamu tulan ugeugeiyqab.” A degsi are qalsiqa ulaosiq aqa qaja tamo nangi metnjrnaqa bosib Sadyusi nango banq dena Pol yainjrsib nango ñeio talq olo osi gileb.

¹¹Gilsib di sonab nebeosiq olo qoloonaga Tamo Koba Yesus a bosiqa Pol aqa areq di tigelosiq minjej, “Ni are singilatime. Ulaaim. Ni Jerusalem

endia ijo anjam mare mare laqnum dego kere ni Rom aisim dia dego ijo anjam singila na minjroqne.” Tamo Koba Yesus na Pol degsi minjej.

Juda tamo qudei nanngi Pol qalsib moiqtajqa anjam qoseb

¹²Onaqa olo nebeonaqa Juda tamo qudei nanngi koroosibqa are qujaitosib anjam endegsib qoseb, “Iga Pol qalsim moiqtom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bolesai. Deqa iga Pol moiotosaisosimqa iga ingi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiotosimqa ariya bati deqa iga olo ingi ti ya ti uyqom.” ¹³Juda tamo 40-pela nanngi anjam degsib qoseb. ¹⁴Osib atra tamo kokba ti Juda tamo bole bole ti nanngoq gilsib minjreb, “Iga anjam endegsi qosonum. Iga Pol qalsim moiqtom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bolesai. Deqa iga Pol moiotosaisosimqa iga ingi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiotosimqa ariya bati deqa iga olo ingi ti ya ti uyqom. Iga anjam degsi qosonum. ¹⁵Deqa ningsi na qaja tamo nanngo gate koba a endegsi minjiye, ‘Ni Pol olo osau. Osbamqa iga olo koroosimqa aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.’ Ningsi na qaja tamo nanngo gate koba a degsi minjibqa a Pol osi bosim nunngoq di brantosaisoqnmqa gamq dia iga Pol qalsim moiqtom.”

¹⁶Ariya nanngi anjam degsi keretonabqa Pol aqa nawi aqa njiri a nanngo anjam di qusiqa tigeloqujatsiq qaja tamo nanngo njeio talq gilsiq anjam di Pol minjej. ¹⁷Minjnaq qusiqa qaja tamo gate bei metonaq aqa areq bonaq minjej, “Ni angro wala endi osim nunngo gate koba aqa areq osi aiimqa a na anjam bei minjqas.” ¹⁸Onaqa gate koba dena angro wala di osiq aqa gate koba aqa areq osi aisiqa minjej, “Tonto tamo Pol a na e merbqo, ‘Ni angro wala endi osi aie.’ Degbqo deqa agi ino areq osi bonum. A na ni anjam bei mermqas.”

¹⁹Onaqa qaja tamo nanngo gate koba dena angro wala di ban titsiq kiñala sasalosiq nenemyej, “Ni anjam kie merbqam?” ²⁰Onaqa minjej, “Juda nanngi na ni gisanmosib endegsib mermqab, ‘Nebe ni Pol gagoq osau. Osbamqa iga koroosim aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.’ Nanngi ni degsi mermqab. ²¹Deqa ni nanngo anjam di quetnjraim. Tamo 40-pela nanngi anjam endegsib qosisib maronub, ‘Iga Pol qalsim moiqtom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bolesai. Deqa iga Pol moiotosaisosimqa iga ingi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiotosimqa ariya bati deqa iga olo ingi ti ya ti uyqom.’ Nanngi anjam degsib qosonub. Deqa bini nanngi gamq di tarineqnub. Ni na Pol osi aioqnmqa gamq dia nanngi Pol qalsib moiqtqab.” ²²Onaqa qaja tamo nanngo gate koba a angro wala di aqa anjam qusiqa minjej, “Ni gile. Ni anjam degsi merbonum di tamo qudei minjraim. Torei tent.”

Nanngi na Pol qarinyonabqa a Rom nanngo tamo koba Feliks aqaq aiej

²³Degsi minjsiq aqa qaja tamo gate aiyel nanngi metnjrnaqa aqa areq bonab minjrej, “Ningsi na qaja tamo 200 singa na walwelo qaji nanngi ti qaja tamo 200

an ti laqnub qaji nangi ti qaja tamo 70 hos na walwelo qaji nangi ti minjribqa nangi bini qolo sen bati 9 Pol osib Sisaria qureq aiqab. Ningi na endegsib minjriye, ‘Nunگو walwelqajqa ingi ingi gereiyosib soqniye. ²⁴Pol aqa hos qudei dego gereiyib soqnem. Pol a hos goge dia awoamqa ningi na geregere taqatosib osi aisib Rom tamo koba Feliks aqa talq di brantiye.’ Ningi aiye na qaja tamo nangi degsib minjriye.” Qaja tamo nango gate koba a na nangi aiye degsi minjrsiqa olo endegsi minjrej, ²⁵Osiqa anjam bei endegsi nengrenyej,

²⁶“O tamo koba Feliks, ijo nam Klodius Lisias. E qaja tamo nango gate koba. Ijo anjam endi ni quqwajqa deqa e nengrenyosim ni qa qarinyonum. O kaiye. ²⁷Tamo agi inoq osi bonub qaji aqa nam Pol. Juda nangi na a ojsib moiotqa laqnabqa e na ijo qaja tamo nangi joqsim aisim nango banq dena yainjrem. E qalieem, Pol a Rom qaji tamo. Deqa e na a aqaryaiyosim nango banq dena yainjrem. ²⁸Pol aqa une kie qa kio a moiotqa maroqneb di e qalieqa osimqa Pol osi gilsim Juda tamo kokba nango ulatamuq dia tigelttem. ²⁹Tigeltonamqa nangi anjam gargekoba mareleqeqnabqa e qusimqa endegsi poibej. Juda tamo kokba nangi nango segi dal anjam qa marsib Pol aqa jejamuq di anjam laja laja qameteqnub. Nangi Pol aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na laja moiotqa keresai. Tonto talq di laja waiyqa keresai dego. E degsi poibej. ³⁰Ariya bati bei e anjam endegsi quem, ‘Juda tamo qudei nangi anjam endegsib qosib maronub, “Iga gamq dia tarionamqa qaja tamo nango gate koba a na Pol osi aioqnmqa iga na qalsim moiotqom.”’ E anjam di qusim deqa agi Pol qarinyonum ni qa bqo. Ariya e na tamo nangi Pol aqa jejamuq di anjam qameteqnub qaji nangi endegsi minjronum, ‘Ningi segi Sisaria qureq aisib Feliks aqa ulatamuq dia tigelosib Pol aqa une geregere minjib a quqwas.”

³¹Qaja tamo nango gate koba a na anjam degsi nengrenyosiqqa aqa qaja tamo nangi enjrnaqa nangi na aqa anjam dauryosibqa qolo Pol osib Antipatris qureq osi aisib dia nereneb. ³²Nebeonqa qaja tamo singa na walwelo qaji nangi Antipatris qureq dena olo puluosib Jerusalem qureq gilsib nango neio talq di soqneb. Onaqa qaja tamo hos na walwelo qaji nangi segi Pol suweiyosib torei Sisaria qureq osi aieb. ³³Osi aisibqa nango gate koba aqa anjam nengrenyej qaji di Feliks yosib Pol osib aqa ulatamuq dia tigelteb. ³⁴Onaqa Feliks a anjam di sisiyosiqqa Pol nenemyej, “Ni sawa qabe qaji?” Onaqa Pol na minjej, “E Silisia sawa qaji.” ³⁵Degsi minjnaqa Feliks na olo minjej, “Tamo nangi ino jejamuq di une qameqnub qaji nangi babqa e ino anjam geregere quqwai.” Osiqa qaja tamo nangi minjrnaqa nangi na Pol osib tamo koba Herot aqa talq di waiysib taqatoqneb.

Juda tamo kokba nangi bosib Feliks aqa ulatamuq dia Pol aqa jejamuq di anjam qamoqneb

24 ¹Bati 5-pela koboonqa Juda nango atra tamo gate Ananias a ti Juda tamo kokba qudei ti Juda nango anjam taqyo tamo bei

aq a ñam Tertulus a ti Sisaria qureq aieb. Aisib Rom nango tamo koba Feliks aqa ulatamug dia tigelosibqa Pol aqa jejamug di anjam qamoqneb. ²Onaqa Rom nango tamo koba Feliks a na Pol metonaq warum miligiq bosiqa aqa ulatamug dia tigelesonaqa Tertulus a tigelosiqqa Pol aqa jejamug di anjam qamqa osiqqa Feliks minjej, “O Tamo Koba Feliks, ni na gago sawa endi geregere taqateqnum deqa bini iga bole unum. Iga qoto saiqoji. Ni na iga geregere aqaryaigoqnsimqa gago gulube kalil kobotetgeqnum. ³Deqa iga ni qa tulanj areboleboleigwoqa ino ñam soqteqnum.

⁴“O Tamo Koba Feliks, e anjam olekoba mermqasai. Ni asgimo uge. Deqa ni gago anjam truquyala endi que. ⁵Iga tamo endi uneqnum, a tamo uge. A kumbra uge uge yoqnsi laqnsiqqa Juda tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nango areqalo ugetetnjreqnaqa nanji njirinkobaoqnsibqa qoto tigelteqnum. A na tamo ungasari nanji joqoqnsiqqa minjreqnu, ‘Ningi Nasaret tamo Yesus dauryiye.’ ⁶⁻⁷A na gago atra tal aqa ñam dego ugetetgeqnu. Deqa iga a ojsim gago segi dal anjam na aqa une qa pegiyqa laqnamqa qaja tamo nango gate koba Lisias a bosiqa gago anjam gentosiqqa gago banq dena Pol singila na yaigej. ⁸Yaigsiqa mergej, ‘Ningi Pol qa anjam bei soqnimqa aisib Rom nango tamo koba Feliks aqa ulatamug di mariye.’ Deqa iga bosim ino ulatamug endia Pol aqa une agi mermeqnum. Deqa Tamo Koba Feliks, ni segi na Pol nenemyimqa anjam kalil iga aqa jejamug di qameqnum qaji di bole kio sai kio di a segi na mermimqa ni quqwam.” Tertulus a anjam degsiqa Feliks minjej.

⁹Onaqa Juda tamo kokba kalil nanji tigelosib Tertulus aqa anjam di taqyosib mareb, “Aqa anjam di bole.”

Pol a kamba Feliks aqa ulatamug dia tigelosiq anjam marej

¹⁰Onaqa Feliks a Pol aqa anjam quqwajqa deqa aqa banj soqtosiq Pol metonaqa a kamba tigelosiqqa marej, “O Tamo Koba Feliks, e qalie, ni wausau gargekoba sawa endi taqatesoqnem agi bini taqatejunum. Deqa e kamba ijo anjam mermqai. ¹¹Ya ya endi e Qotei louqajqa Jerusalem aiem. E aiem bati 12-pela gilqo. Juda tamo kokba nanji di qalie. Ni segi na nenemnjrimqa deqsib mermqab. ¹²E Jerusalem aisim di sosimqa e anjam na qotosaioqnem. Qoto tigeltosaioqnem dego. E qoto bei yeqnam Juda nanji na e nubosai. E atra talq dia, Juda nango Qotei talq dia, qure ambleq dia dego lawo na soqnem. E kumbra uge bei yosaioqnem. ¹³Deqa anjam kalil Juda nanji na ijo jejamug di qameqnum qaji di bolesai. Nanji ijo une bole bei ubtsib marqa keresai.

¹⁴“Ijo une qujai agiende. E Yesus aqa gam dauryeqnum. Juda tamo kokba nanji mareqnum, ‘Gam di bolesai. Gam dena tamo ungasari nanji njirinoqnsib poelenejqnum.’ Gam di qujai e dauryoqnsimqa gago moma nango Qotei qa louoqnsimqa Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa

medabu o tamo nanjo anjam nami nengrenyeb qaji deqa ti ijo areqalo singilatejunum. ¹⁵ Mondonj Qotei na tamo bole ti tamo uge ti nanji olo subq na tigeltjnrqas. Qotei qujai deqa e ijo areqalo singilatoqnsim subq na tigelo bati qa tariñoqnsim unum. Juda tamo kokba nanji dego Qotei qa nanjo areqalo singilatoqnsib subq na tigelo bati qa tariñoqnsib unub. ¹⁶ E subq na tigelo bati qa tariñeqnum deqa e bati gaigai ijo segi so geregere taqatoqnsimqa Qotei aqa namdamuq dia, tamo ungasari kalil nanjo namdamuq dia kumbra bole bole yoqnsim laqnum.

¹⁷ “Ariya e sawa bei beiq dia wauosim laqnamqa wausau qudei koboonaqa agi Jerusalem aiem. Yesus aqa tamo ungasari sawa bei beiq di so qaji nanji na silali koroiyosib ebnabqa osi aisim Juda nanji mam soqneb deqa enjrem. Silali qudei osi aisim Qotei dego atraiyem. ¹⁸ E atra tal miligiq gilsimqa une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di dauryosim yem. Di koboonaqa e Qotei atraiyeqnamqa Juda tamo kokba nanji bosib e nubeb. E tamo ungasari gargekoba joqsim sonam nanji e nubosai. E qoto bei dego tigelteqnam nubosai. ¹⁹ Ariya Juda tamo qudei Esia sawaq dena beleñeb qaji nanji na e atra tal miligiq di sonam nubsibqa bosib e ojob. Deqa nanji e qa anjam bei soqnimqa bosib ino ulatamuq endia tigelosib ijo une marqab. ²⁰ Ariya nanji bosai. Deqa ni na Juda tamo kokba agi bosib endia tigelejunub qaji nanji nenemnjrimqa e Jerusalem dia nanjo ulatamuq di tigelesonam une kie kio ijo jejamuq di uneb di ni mermqab. ²¹ Bole, ijo anjam qujai endeqa nanji na ijo jejamuq di une qametbeb. E nanjo ulatamuq dia tigelesosim leleñosim endegsi minjrem, ‘Tamo kalil moreño qaji nanji mondonj olo subq na tigelqab. Anjam deqa qujai ningsi na e ojsib ijo jejamuq di une qametbonub.’ O Tamo Koba Feliks, e nanjo ulatamuq di tigelosim anjam degsi minjrem.” Pol a na Feliks degsi minjej.

²² Feliks a tamo ungasari Yesus aqa gam daurysib laqneb qaji nanjo kumbra qalie. Deqa a na Juda tamo kokba nanji endegsi minjrej, “Nungo anjam di mati soqnem. Qaja tamo nanjo gate koba Lisias a bamqa ningsi olo anjam di maribqa e qusiy gereiyqai.” ²³ Osiqa aqa qaja tamo gate bei minjej, “Ni na Pol osim tonto talq di waiysim taqatesoqne. A gulube bei yaim. Aqa was nanji a unqa bosib ingi ingi qa aqaryaiyqa maroqnibqa ni na saidnjraim.”

Feliks na Pol tonto tal di atnaqa a wausau aiye di soqnej

²⁴ Bati qudei koboonaqa Feliks nanji aqa nauqali Drusila wo olo beb. Drusila a Juda uja. Bosib Feliks a Pol metonaq aqa areq bej. Bosiqqa tamo nanji Kristus Yesus qa nanjo areqalo singilatqajqa kumbra di Feliks minjnaq quej. ²⁵ Kumbra bole bole dauryoqnqajqa deqa ti gago segi segi so geregere taqatoqnqajqa deqa ti Feliks minjnaq quej. Mondonj Qotei na tamo ungasari nanjo une qa peginjraqajqa deqa ti Pol na Feliks minjnaq

quej. Qusiqa ulaosiq Pol minjej, “Ni mati aisim ino warumq di soqne. Bunuqna e bati atsiy olo ni metmit bosim anjam di merbqam.” ²⁶ Feliks a bati gargekoba Pol aqa anjam quqwajqa metoqnej. Aqa anjam quqwajqa deqa segi metosaioqnej. A endegsi are qaloqnej, “E Pol metitqa a bosim silali ebimqa e tonto talq dena a uratqajqa deqa kio merbqas?” Osiq deqa metoqnej.

²⁷Wausau aiyel koboonaqa Feliks a Judia sawa taqato wau di uratonaqa tamo bei aqa ñam Porsius Festus a kamba Feliks aqa wau di osiqa Judia sawa taqatesoqnej. Onaqa Feliks a na Juda tamo kokba nanjo are boletetnrqajqa deqa a Pol tonto talq di uratonaq soqnej.

Pol a marej, “E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai.”

25 ¹Ariya Festus a Judia sawaq aisiq Sisaria qureq di soqnej. Bati qalub koboonaqa a dena tigelosiq Jerusalem qureq aiej. ²⁻³ Aisiq di sonaqa atra tamo kokba ti Juda tamo bole bole ti nanji bosib Festus aqa ulatamuq dia tigelosib Pol aqa jejamuq di olo anjam qamoqneb. Osib Festus minjeb, “Ni na anjam qarinyosim ino qaja tamo nanji endegsim minjre, ‘Ningi Sisaria qureq dena Pol osib Jerusalem osib boiye.’ Minjrimqa gago are boleqas.” Nanji degsib Festus minjeb. Di kiyaaq? Nanji nami anjam endegsib qoseb. Qaja tamo nanji na Pol osi boqribqa gamq dia nanji Pol qalsib moiotqab. ⁴Onaqa Festus na kamba minjrej, “Pol a Sisaria qureq dia tonto talq di unu. Bati qudei koboamqa e segi olo Sisaria qureq aiquai. ⁵Deqa ningi na nungo tamo kokba nanji endegsib minjriye, ‘Ningi Pol qa anjam bei soqnimqa Festus dauryosib Sisaria qureq aiiye. Aisib dia Festus aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa une minjib a quqwas.’ Nungo tamo kokba nanji degsib minjriye.”

⁶Festus a bati 8-pela o 10-pela Jerusalem qureq di sosisqa olo puluosiq Sisaria qureq aiej. Aieqnaqa Juda tamo kokba qudei nanji a dauryosib aieb. Nebeonaqa Festus a aqa awo jaram kobaq di awoosiq aqa qaja tamo qudei nanji minjrej, “Ningi Pol osib boiye.” Onaqa nanji na Pol osi bosib Festus aqa ulatamuq di tigelteb. ⁷Onaqa Juda tamo kokba Festus dauryosib beb qaji nanji Pol kalilyosib Festus aqa ulatamuq dia tigelosib anjam gargekoba laja laja Pol aqa jejamuq di qamelenjoqneb. Nango anjam di utru saiqoji. ⁸Onaqa Pol a kamba marej, “E Juda gago dal anjam bei gotranjyosaieqnum. E gago atra tal qa anjam uge bei marosaieqnum. E Rom nanjo mandor koba Sisar a dego kumbra uge bei yosaieqnum. Deqa e une saiqoji.”

⁹Pol a degsi marnaqa Festus a na Juda tamo kokba nanjo are boletetnrqajqa deqa Pol endegsi nenemyej, “Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam olo marqa kere e?” ¹⁰Onaqa Pol na minjej, “E bini Sisar aqa awo jaram namoq endi tigelejunum. Endia ijo anjam marqai. Ni qalie, e Juda nanji qa une bei yosai. Deqa e kiyaaq

Jerusalem aiqai? ¹¹Une kobaquja bei ijo jejamuq di soqnimqa unqum e lubsib moioteb. Ariya anjam nangi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesaiamqa nangi e laŋa osib qaja tamo nango banq di atqa keresai. Deqa ni que. E Rom qaji tamo. Deqa ni na e qarinqbimqa e Rom qureq gilsiy dia Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelqai. Yimqa a na ijo anjam qusim gereiyqas.” ¹²Pol a na Festus degsi minjnaqa a warumq dena oqedosiqa aqa qaja tamo qudei nangi koba na anjam qairosib olo warum miligiq gilsiya Pol minjej, “Ni Sisar aqa ulatamuq dia tigelqa maronum deqa e ni qarinqmitqa Sisar aqaq gilqam.”

Festus a Pol qa kumbra kieryqas deqa mandor koba Agripa nenemyej

¹³Onaqa bati qudei koboonaqa Rom nango mandor koba bei aqa ñam Agripa nangi aqa jaja Bernaisi wo Festus unqajqa marsib Sisaria aieb. ¹⁴Aisib bati gargekoba yala Sisaria qureq di sonabqa Festus na Agripa minjej, “Tamo bei aqa ñam Pol a nami Feliks na tonto talq di waiyej unu. ¹⁵Deqa e Jerusalem di sonamqa Juda tamo kokba ti Juda tamo bole bole ti nangi na Pol aqa jejamuq di anjam qamsib endegsib merbeb, ‘Ni mare, “Pol a une ti.” Osim ni na ino qaja tamo nangi minjrimqa nangi Pol qalib moiem.’ ¹⁶Onaqa e na kamba endegsi minjrem, ‘Iga tamo bei laŋa ojsim qaja tamo nango banq di atqa keresai. Rom gago kumbra degsi sosai. Deqa nangi Pol qa anjam bei soqnimqa a mati ijo ulatamuq dia tigelamqa nangi aqa une marib qusimqa a kamba aqa anjam marqas.’

¹⁷“E na Juda tamo kokba nangi anjam degsi minjrnamba nangi e daurbosib Sisaria qureq beb. Bonab e tariŋosai. Nebeonaqa nangi koroesonabqa e ijo awo jaramq dia awoosim ijo qaja tamo qudei nangi minjrnamba nangi Pol osi bosib ijo ulatamuq dia tigelteb. ¹⁸Onaqa Juda tamo kokba nangi tigelosib Pol aqa jejamuq di anjam gargekoba qamelenqoneb. E are qalem, nangi une kokba Pol aqa jejamuq di qamqab. Nangi degyosai. ¹⁹Nangi nango Qotei louqa kumbra deqa segi niriŋosibqa Pol aqa jejamuq di anjam qamoqneb. Pol a maroqnej, ‘Tamo bei aqa ñam Yesus a moisiq olo subq na tigelej.’ Deqa ti nangi niriŋosibqa Pol aqa jejamuq di anjam laŋa qamoqneb. ²⁰Onaqa e nango anjam deqa utru itqa yonam keresaiibonaqa Pol nenemyem, ‘Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam marqa kere e?’ ²¹E degsi Pol minjnamqa a saidosiq merbej, ‘E Rom qaji tamo. Deqa e mati tonto talq endi sqai. Bunuqna ni na e qarinqbimqa e Rom qureq gilsiy dia Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelqai. Yimqa a na ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Pol a na e degsi merbonaqa e ijo qaja tamo nangi minjrem, ‘Ningi Pol osib tonto talq di waiysib taqatesoqniye. Bunuqna e na Pol qarinqyitqa Sisar aqaq gilqas.”’ ²²Festus a na Agripa degsi minjnaqa Agripa na minjej, “E dego Pol aqa anjam quqwai.” Onaqa Festus na minjej, “Nebe ni aqa anjam quqwam.”

²³ Ariya nebeonaqa Agripa wo Bernaisi wo nangi gara wala boledamu jigsib koro sawaq beq nabqa tamo ungasari nangi na unjrsib nango ñam soqtoqneb. Qaja tamo nango gate kokba ti tamo ña ñam ti kalil nangi dego bosib koro sawaq di koroeb. Onaqa Festus a na aqa qaja tamo nangi minjrnaqa nangi Pol osi bosib Agripa aqa ulatamuq dia tigelteb. ²⁴ Onaqa Festus na Agripa minjej, “O Mandor Koba Agripa, Pol agi osi bonub. Ni unime. Ningi kalil koroonub qaji endi ningi dego Pol uniye. E Jerusalem qureq di sonamqa Juda tamo ungasari kalil nangi Pol aqa jejamuq di anjam gargekoba qamelejoqnsib murqumyoqnsib endegsib merboqneb, ‘Ni Pol qalim moiem. A olo mandamq endi saiq.’ Bosib Sisaria qureq endia dego Pol aqa jejamuq di anjam qamoqnsib e degsib merboqneb. ²⁵ Ariya e Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosai. Deqa e Pol laja moiota keresai. Ariya Pol na merbej, ‘E Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq dia tigelqai. Yimqa a na ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Onaqa e na Pol minjem, ‘Di kere. E ni qarinqmitqa Rom qureq gilqam.’ ²⁶ O Mandor Koba Agripa, e Pol aqa jejamuq di une bei unosai. Deqa e a qa anjam kie nenngrenyit gago tamo koba Sisar aqaq gilqas? Laja qarinqyai di Sisar a qirinqas. Deqa e Pol osi bosim ino ulatamuq endia tigeltunum. Di kiyaqa? Ni segi na Pol nenemyimqa aqa une bei babtinqa ningi kalil qusib merbibqa une deqa nenngrenyit Sisar aqaq gilqas. ²⁷ E are qalonum, tamo a une saiqoji soqnimqa e laja qarinqyit Sisar aqaq gilqas di kumbra bolesai.”

Pol a Agripa aqa ulatamuq dia tigelosiq anjam marej

26 ¹ Onaqa Agripa na Pol minjej, “Ni kamba ino anjam marimqa e quqwai.” Degsi minjnaqa Pol na aqa ban soqtosiq endegsi marej, ² “O Mandor Koba Agripa, bini e ino ulatamuq endia tigelejunum. Anjam kalil Juda nangi na ijo jejamuq di qamelejeqneb qaji di e na kamba marit ni que. Yimqa e areboleboleibqas. ³ Gago Juda kumbra kalil ni qalie. Iga anjam na qoteqnum qaji di dego ni qalie. Deqa ni ijo anjam endi quime. Ni asgimaiq.

⁴ “Juda tamo kokba kalil nangi ijo kumbra qa qalie unub. E angro wala qa sosimqa e Judia sawaq dia kumbra kie yoqnem di nangi qalie. Bunuqna e Jerusalem qureq gilsim dia e kumbra kie yoqnem di dego nangi qalie. ⁵ Nangi nami ijo kumbra qa qaliesoqneb. Ni na nangi nenemnrimqa degsib mermqab. Farisi nango dal anjam dauryqajqa tulan wau koba. Gago Juda gago dal anjam ti keresai. E angro wala qa sosimqa e Farisi nango ambleq di sosim e nango kumbra dauryoqnem. Juda tamo kokba nangi di qalie. ⁶ Bini e ino ulatamuq endia tigelejunum. Di kiyaqa? E ijo areqalo Qotei qa singilatosim anjam a nami gago moma nangi minjrej qaji di aqa damu brantqajqa deqa e tarinqoqnsim unum. Utru deqa nangi na e tigeltbonub. ⁷ Gago moma utru Jekop a na nami aqa angro 12-pela nangi nambabtnjrej. Onaqa nango len kalil paraonabqa Qotei

na nangi endegsi minjrej, 'Mondorj e na ningi olo subq na tigeltngwai.' Anjam deqa qujai iga bini gago areqalo singilatejunum. Deqa qolo ti qanam ti iga Qotei qa singila na louoqnsimqa aqa anjam gegerere dauryeqnum. O Mandor Koba Agripa, mondorj iga olo subq na tigelqom. Anjam deqa qujai Juda tamo kokba nangi na ijo jejamuq di une qamsibqa e tigeltbonub. ⁸Ningi qudei endegsib are qaleqnub kio, 'Qotei na tamo nangi subq na tigeltnjrqasai?' Ningi kiyaqa degsib are qaleqnub? Nungo areqalo di bolesai.

⁹"Bole, e segi nami Yesus Nasaret qaji aqa ñam ugeugeiyoqnsim jeutsi laqnem. ¹⁰E Jerusalem qureq dia kumbra uge di yoqnem. Agi atra tamo kokba nangi na e odbeqnabqa e na Qotei aqa tamo ungasari nangi ojelenoqnsim tonto talq di breinjroqnem. Juda tamo kokba nangi na nangi ñumsib moiotnjrqqa mareqnabqa e dego nangi koba na areqalo qujaitosim maroqnem, 'Nangi ñumsib moiotnjriye.' ¹¹E bati gargekoba Juda nango Qotei tal kalil miligiq giloqnsimqa dia Yesus aqa tamo ungasari nangi ojelenoqnsim ugeugeinjroqnem. E endegsi are qaloqnem, 'E nangi jaqatinj koba enjritqa nangi ulaosib Yesus qoreiyosib aqa ñam misilinyqab.' Degsim are qaloqnsim deqa nangi ugeugeinjroqnem. E nangi qa minjinj ani oqetbeqnaqa nangi daurnjroqnsimqa qure isa isaq giloqnsim dia nangi itnjroqnsim ugeugeinjroqnem.

Pol a kiersi Kristen tamo brantej deqa sainjrej

¹²⁻¹³"O Mandor Koba Agripa, e wau degsi yeqnamqa bati bei atra tamo kokba nangi na e qarinqbonabqa Damaskus qureq aiem. E aieqnamqa qanam jige pulonj singila koba minjal ti lanj goge dena ijoq ainaq unem. A tulanj koba rianjosika tamo e ombla aioqnem qaji nangi ti iga suwantgej. Aqa rianj di senj ti keresai. ¹⁴Suwantgonaqa iga kalil ululonoqsim mandamq di ñerenem. E ñeiesosimqa tamo bei aqa kakoro quem. A Hibru anjam na endegsi merbej, 'O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum? Ni e ugeugeibeqnum dena ino segi jejamu dego ugeugeiyeqnum. Ino segi qaja pulutosim ino jejamu qoruyqam dego kere.' ¹⁵Onaqa e na minjem, 'O Tamo Koba, ni yai?' Onaqa a na merbej, 'E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum qaji. ¹⁶Deqa ni tigel. E ni giltmonum deqa ni ijo wau tamo sosimqa ijo singila bini osormonum qaji deqa ti ijo singila bunuqna osormoqnqai qaji deqa ti sawa sawa kalilq dia tamo ungasari nangi minjroqnsim laqnqam. Utru deqa e bini inoq di brantosim ni giltmonum. ¹⁷Bunuqna e ni qarinqmitqa ni Juda tamo ti sawa bei bei qaji tamo ti nangoq giloqnqam. Deqa ni nangi qa ulaaim. E ni taqatmesoqnitqa nangi ni moiotmqasai. ¹⁸Ni nangoq gilsim ijo anjam minjroqnmqa nangi e qa poinjroqnm ambru uratosib suwanjoq bqab. Satan a na nangi joqej unu. Deqa ni na nangi are bulyetnjroqnmqa nangi Satan aqa singila uratosib Qotei aqaq giloqnqab. Amqa e na nango une kalil kobotetnjritqa nangi tamo ungasari nami e

qa nanjo areqalo singilateb qaji nanji ti koba na ijo segi tamo ungasari boledamu sqab.’

**Pol a nami Qotei aqa anjam palontosiqqa tamo ungasari
nanji minjroqnej a deqa Agripa saiyej**

¹⁹“Deqa Mandor Koba Agripa, lan goge dena pulon ainaqa e unsimqa anjam Yesus na merbej qaji di gotranjosai. ²⁰E aqa anjam di dauryosim tigelosim Damaskus qureq aiem. Aisim dia Qotei aqa anjam plaltoqnsimqa tamo ungasari nanji endegsi minjroqnem, ‘Ningi are bulyosib Qotei aqaq bosib nungo kumbra uge uge kalil uratosib kumbra bole bole yoqniye. Amqa tamo ungasari nanji nungo kumbra di unsib endegsi poinjqas, “Bole, nanji bole are bulyonub.” ’ E Jerusalem dia, Judia sawaq dia, sawa bei beiq dia dego tamo ungasari nanji anjam degsi minjroqnem. ²¹Utru deqa Juda tamo kokba nanji na atra tal miligiq dia e nubsibqa bosib e ojeb. Osib mareb, ‘Iga Pol qalsim moiotqom.’ ²²Ariya nanji degsib marsib e moiotbosai. Di kiyaa? Qotei a nami e taqatboqnej agi bini e bole unum. Deqa bini e tamo kokba ti tamo lanaj ti nanjo ulatamuq endia tigelesosim Qotei aqa anjam palontosim minjreqnum. E anjam bei palontosaieqnum. Nami Qotei aqa medabu o tamo nanji Moses ombla na kumbra bunuqna brantelejqas qaji di ubtsib nengrenjoqneb. Anjam di segi e bini palonteqnum. ²³Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo nanji nami anjam endegsib nengrenyeb, ‘Kristus a jaqatin koba osim moiqa. Moismqa tamo kalil qa namoosim olo subq na tigelqas. Osim Juda tamo ti sawa bei bei qaji tamo nanji ti ambruq di soqnbqa nanji anjam minjroqnmqa nanji are bulyosib ambru uratosib suwanjoq boqnbab.”

Pol na Agripa minjej, “Ni Kristus qa ino areqalo singilat.”

²⁴Pol a anjam degsi marsiq gileqnaqa Festus na aqa anjam gentosiqq lelejosiq minjej, “Pol, ni nanarionum. Ino qalie kobaquja dena ni tulan nanaritmqa.” ²⁵Onaqa Pol na minjej, “O Tamo Koba Festus, e nanariosai. Ijo anjam endi bole. E areqalo bole na anjam mareqnum.” ²⁶Osiqa Agripa minjej, “O Mandor Koba Agripa, ijo anjam endi ni nami qalieosim soqnem. Deqa e ni mermqa ulaosai. Yesus aqa kumbra iga dauryeqnum qaji di iga uli na yosaiqnem. Iga gaigai boleq na yoqnem. Deqa ni kumbra deqa geregere qalieonum. ²⁷O Mandor Koba Agripa, ni kiersi are qalonum? Qotei aqa medabu o tamo nanjo anjam nami nengrenyeb qaji di bole e? Od, e qalieonum, ni maronum, di bole.”

²⁸Onaqa Agripa na Pol nenemyej, “Ni kiersi are qalonum? Ni endego e are bulyosiy Kristen tamo brantqajqa merbonum e?” ²⁹Onaqa Pol na minjej, “Ni endego are bulyqam di kere. Sokobaiyosim are bulyqam di dego kere. Deqa e ni qa ti tamo kalil endia sosib ijo anjam queqnum

qaji nangi qa ti endegsi Qotei pailyeqnum, ‘O Abu, ni na nangi are bulyetnjrimqa nangi e unum degsib sqab. Ariya e sil na tontbeb unum nangi degsib sqajqa e ni pailmosai.’ O Mandor Koba Agripa, e degsim Qotei pailyeqnum.”

³⁰⁻³¹ Pol a na anjam degsiqa Agripa minjnaqa Festus wo Bernaisi wo tamo kalil awoelenesoqneb qaji nangi Agripa koba na tigelosib warumq dena oqedeb. Oqedosib endegsib qairosib mareb, “Iga Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosaibolesai. Deqa iga na a qalsim moiotaq keresai. A tonto talq waiyqa keresai dego.” ³² Nangi degsib marsibqa Agripa na Festus minje, “Pol a Sisar aqa ulatamuq di tigelqa marosai qamu ni na endego a tonto talq dena uratim oqedqo qamu.”

Nangi na Pol Rom qureq osi gilqajqa deqa qobuŋq di ateb

27 ¹ Onaqa nangi iga qobuŋ gogetosim Itali sawaq gilqajqa anjam keretosib Pol tamo qudei ti tonto talq dena eleŋosib qaja tamo nango gate bei aqa ñam Julius aqa baŋq di ateb. Julius a Rom qaji tamo.

² Onaqa Julius a na iga Pol qu joqsiqa Adramitium qure nango qobuŋ bei Esia sawaq gilqa laqnaqa gogetosim koba na gilem. Qobuŋ di yuwal qala qalaq na dauryosim qunduŋ kalil aiqa marnabqa iga gogetosim gilem. Tamo bei aqa ñam Aristarkus a iga koba na gilem. Aristarkus aqa qure utru Tesalonaika. Tesalonaika a Masedonia sawaq di unu. ³ Iga gilsim nebeonaqa Saidon qureq di tiryem. Tiryonamqa Julius a Pol qa dulosiq odyonaqa qobuŋ uratosiq aqa was nangi itnjrnaqa nangi na ingi ingi qudei qa aqaryaiyeb. ⁴ Onaqa iga Saidon qure uratosim gileqnamqa jagwa na gotraŋgonaqa deqa Saiprus nui taqyosim gilem. ⁵ Gilsim yuwal gentosim Silisia sawa ti Pamfilia sawa ti di brantosim yuwal qala qalaq na dauryosim gilsim Lisia sawaq di brantosim Maira qureq di tiryem.

⁶ Dia Julius a Aleksandria qure nango qobuŋ bei Itali sawaq gilqa laqnaqa unsiqu a na iga Pol qu tonto tamo nangi ti joqsiqa qobuŋ di gogetem. ⁷ Gogetosim jinga na gileqnamqa bati gargekoba koboej. Onaqa jagwa na gotraŋgonaqa iga singila na gilsim Nidas qure jojomyem. Dena jagwa na olo gotraŋgonaqa iga gilqa keresaiigonaqa qobuŋ bulyosimqa Krit nui aqa luwi bei ñam Salmone di tinynosim oqem. ⁸ Oqsim luwi di bunynosimqa tamo qobuŋq di wauo qaji nangi waukobaosib oqsib Krit nui qoreq di beterosib qala qalaq na gileb. Iga gilsim sawa bei aqa ñam Qunduŋ Boledamu di Lasea qure jojom di brantem.

⁹⁻¹⁰ Iga bati gargekoba uratem deqa Juda nango qurienjo bati koboej. Yuwal ugeqa batonaq deqa Pol na tamo qobuŋq di wauo qaji nangi endegsi minjrej, “Ningi quiye. E qalieonum, iga qobuŋ na gilqom di iga gulube koba itqom. Qobuŋ aqa ingi ingi gargekoba loumqas. Qobuŋ dego tugwas. Qobuŋ a segi sai. Iga tamo kalil dego padalqom.” ¹¹ Pol a na nangi degsi minjrnaqa qobuŋ kuŋi ojo tamo wo qobuŋ aqa abu wo

nan̄gi aiyel na Pol aqa anjam di gotran̄yosib gilqa mareb. Julius a dego Pol aqa anjam gotran̄yosiq nan̄go aiyel anjam dauryej. ¹²Deqa iga qobun̄ na gilem. Qundun̄ iga soqnem qaji di jagwa bati qa qobun̄ beteqajqa qundun̄ bolesai. Deqa tamo gargekoba nan̄gi mareb, “Jagwa bati brantqa jojomqo. Deqa iga qundun̄ endi uratosim gilsim Finiks qundun̄q di jagwa bati qa beterosim sqom.” Finiks a Krit nuiq di unu. Dia jagwa bati qa beteqajqa qundun̄ bolequja.

Jagwa koba bonaqa yuwal ugeej

¹³Deqa jagwa lawo guta na bonaqa tamo qobun̄q di wauo qaji nan̄gi mareb, “Jagwa endena iga qarinqim gilsim Finiks qundun̄q di tiryqom.” Degsi marsib dur titosib qobun̄ miligiq di atsib dena iga Krit nui aqa qala dauryosim gilem. ¹⁴⁻¹⁵Gileqnamqa manaq dena meli jagwa koba bosiq gotrangonaqa gilqa keresaiigonaqa iga loo goge oqsim di sonamqa jagwa na segi osi laqnej. ¹⁶⁻¹⁷Onaqa iga nui kiñala bei aqa ñam Kauda aqa qoreq dia otosim sonamqa nui dena jagwa getentonaqa yuwal kiñala laej. Onaqa tamo qobun̄q di wauo qaji nan̄gi waukobaosib qobun̄ du soqtosibqa qobun̄ ani gogeq di atsib sil na qoseb. Qobun̄ du ulon̄aim deqa sil na qoseb. Osib olo sil bei osib qobun̄ ani yuwal na paraparaaim deqa sil na kain̄ysib singilateb. Osib qobun̄ rer qalnab aiej. Qobun̄ ururosime Afrika sawa jojomysim dia sargum gogetosim paraaim deqa ulaosib qobun̄ rer qalnab aiej. Onaqa jagwa na segi osi laqnej. ¹⁸Nebeonaqa iga loo goge di sonam jagwa tulan̄ kobaosiq iga gotrangonaqa yuwal ugeonaqa qobun̄ tuqepatej. Deqa tamo qobun̄q di wauo qaji nan̄gi qobun̄ aqa ingi ingi qudei breinjrnabqa yuwalq aieb. ¹⁹Olo nebeonaqa nan̄gi qobun̄ aqa parara qomsib rer ti oyo ti osib breinjrnab yuwalq aieb. ²⁰Bati gargekoba iga seŋ ti bongar ti unosai. Iga namoqna are qalem, “Iga padalqasai.” Ariya jagwa singila koba boqnsiq iga gotrangon̄ej deqa gago areqalo namij di iga uratosim marem, “Iga padalqom. Jagwa endi koboqasai.”

²¹Bati gargekoba tamo qobun̄q di wauo qaji nan̄gi ingi uyosai. Deqa Pol a nan̄go ambleq di tigelosiq minjrej, “O wau tamo ningi quiye. E nami mern̄gem, ningi Krit nui uratosib gilaib. Ningi ijo anjam di dauryosai deqa agi iga gulube koba itonum. Ningi uniye. Qobun̄ aqa ingi ingi gargekoba loumelen̄qo. ²²Deqa e ningi olo endegsi mern̄gwai. Ningi are laeme. Tamo bei padalqasai. Iga kalil bole sqom. Qobun̄ segi padalqas. ²³⁻²⁴Ya qolo ijo Qotei agi e bati gaigai a qa loueqnum qaji aqa lan̄ angro bei bosiqa ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O Pol, ni ulaaim. Ni Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelqam. Deqa Qotei na ni taqatmim ni padalqasai. Tamo kalil ni ombra qobun̄ na gileqnum qaji nan̄gi dego taqatnjrim nan̄gi padalqasai.’ Lan̄ angro na e degsi merbej. ²⁵Deqa ningi ulaaib. E qalieonum, Qotei aqa anjam qolo merbej qaji di a dauryosim

degyqas. ²⁶Ariya ningi quiye. Iga qobuŋ na gilsim nui beiq di sargum gogetosimqa qobuŋ segi padalqas.”

²⁷Pol a na nangi degsi minjrnaqa iga Mediterenian yuwalq dia otosim sonamqa jagwa na segi osi laqnej. Onaqa yori aiyele koboonaqa bati bei qolo jige yuwal a mandam qaleqnaq anjam ateqnaq tamo qobuŋq di wauo qaji nangi qusib are qaleb, “Iga nui bei jojomyonum kio?” ²⁸Nangi degsi are qalsibqa yuwal aqa robu qalieqajqa deqa sil waiyonab ainaq uneb di tarag yala, 40 mita. Dena iga gilokiñalaysimqa nangi olo sil waiyosib uneb di tulaŋ taragej, 30 mita. ²⁹Degsi unsibqa are qaleb, “Iga gilqom di nuiq di sargum gogetqom.” Degsi are qalsibqa ulaosib mareb, “Iga dur waiyonamqa qobuŋ tigelqas.” Degsi marsibqa qobuŋ bunuq dena dur qolqe waiyonab yuwalq aiej. Onaqa nangi endegsib waiñoqneq, “Urur koba suwanem.” ³⁰Onaqa tamo qobuŋq di wauo qaji nangi endegsib are qaleb, “Iga qobuŋ uratosim jaraiqom.” Nangi degsib are qalsibqa gisanosib tamo nangi minjreb, “Iga qobuŋ namoq dena dur waiyqom.” Degsib minjrsib qobuŋ du uli na osib qobuŋ ani aqa namoq na gaintonabqa yuwalq aiej. ³¹Degyeqnaq Pol a di unsiqqa qaja tamo nangi ti nango gate Julius a ti endegsi minjrej, “Tamo qobuŋq di wauo qaji nangi qobuŋ uratosib jaraiqa laqnub. Nangi jaraiqab di ningi kalil padalqab.” ³²Onaqa qaja tamo nangi na qobuŋ du aqa sil gentonabqa jagwa na osi ulaŋej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji nangi jaraiqa keresaiinjrej.

³³Onaqa nebeqa laqnaqa Pol na tamo kalil nangi endegsi minjrej, “Ningi ingi uyiye. Bati olekoba ningi ingi uyosai. Nungo are ŋeiosai dego. Agi yori aiyele gilqo. ³⁴Deqa e singila na endegsi merŋgwai, ningi ingi uysib dena ningi singilaqab. Osib ningi kalil bole sqab. Bei padalqasai.” ³⁵Pol a na tamo kalil nangi degsi minjrsiqqa bem bei osiq nango ulatamuq dia Qotei pailyosiqqa bem di gentosiq uyej. ³⁶Degonaqa tamo kalil nangi areboleboleinjrnqa nangi kamba dego bem eleŋosib uyeq. ³⁷Iga tamo qobuŋq di soqnem qaji iga kalil 276. ³⁸Tamo kalil nangi ingi uynab menetnjrnqa qobuŋ otqajqa marsibqa wit aqa quŋ kokba qudei wit korbi osib waiyeleŋonabqa yuwalq aiej.

Qobuŋ paraparaej

³⁹Ariya nebeonaqa nangi ŋam atsib mandam bei uneb. Nangi mandam di poinjrosai. Nangi qunduŋ bei dego uneb. Qunduŋ di aqa alile bolequja ulul ti. Unsib are qaleb, “Iga alile dia qobuŋ tiryqom.” ⁴⁰Degsi are qalsibqa dur nami waiyeb qaji sil giŋgenyosibqa dur yuwalq di urateleŋeb. Osib kuñi tonteb qaji sil di palontosib kuñi ojsib rer giriyosib alile di tiryqajqa aieb. ⁴¹Aisib qobuŋ namoq sargum bei gogetosiq dia ojotonaq soqnej. Onaqa yuwal kokbaysiqqa qobuŋ bunuq di qalnaqa paraparaej. ⁴²Onaqa qaja tamo nangi mareb, “Tonto tamo nangi

qawaiṇosi jaraiaib deqa iga na ñumnam moreṇqab.” ⁴³ Degsi marnabqa nanḡo gate Julius a are qalej, “Nanḡi Pol dego qalib moiaim deqa e na nanḡi saidnṛqai.” Degsi are qalsiqa nanḡi minṛrej, “Tonto tamo nanḡi ñumaib.” Osiqa tamo qawaiṇo qalie nanḡi minṛrej, “Ninḡi namo prugosib yuwalq aisib qawaiṇosib alile di patqab.” ⁴⁴ Osiqa tamo qawaiṇo qaliesai qaji nanḡi minṛrej, “Qobuṇ paraparaqo qaji aqa sarqei ninḡi na elenṇosib bileq atsib dena otosib aisibqa alile di patqab.” A degsi minṛrnaqa nanḡi degyosib iga kalil koba na alile dia geregere pateleṇem.

Pol a Malta nuiq di soqnej

28 ¹ Iga kalil alile dia pateleṇonamqa nui di aqa ñam Malta degsi mergonab quem. ² Onaqa tamo unḡasari nui dia soqneb qaji nanḡi kumbra tulaṇ boledamu ysibqa iga geregereigeḡ. Osib awa boqnej deqa iga yorgonaqa ṇam tunguyosib mergeḡ, “Ninḡi bosib ṇamyuo areq endi awooiye.” Onaqa iga ṇamyuo areq di awoonam jejamu kaṇkangej. ³ Onaqa Pol a ṇam koroiyosiqa osi gilsiq ṇamyuoq di atnaqa amal uḡe ṇam miligiq di soqnej qaji kaṇkanyonaqa oqedosiqa Pol aqa baṇq di uñiyosiqa gainesoqnej. ⁴ Onaqa nui deqaji tamo unḡasari nanḡi amal uḡe Pol aqa baṇq di uñiyosiq gainesonaqa unsibqa segi segi maroqneb, “Tamo endi a tamo qalo qaji kio? A yuwalq di moiosai deqa gago qotei na amal uḡe qarinyqoqa a uñiyqo. Deqa a moiqas.” ⁵ Onaqa Pol na aqa baṇ butuyonaqa amal uloṇosiqa ṇamyuoq aiej. Onaqa Pol a bole soqnej. Aqa jejamu yala gulube bei osai. ⁶ Onaqa nanḡi Pol koqyoqneb. Aqa jejamu sunḡyas kio a moisim uloṇoqujatqas kio degsi marsibqa tariṇkobaiyeb. Tariṇonab tariṇonab Pol aqa jejamuq di gulube bei brantosai. Deqa nanḡi areqalo bei osib mareḡ, “Tamo endi a qotei bei.”

⁷ Ariya tamo bei aqa ñam Publius a nui dia soqnej. A tamo kobaquja. A na nui di taqatoqnej. Aqa tal jojomq di soqnej deqa a na iga joqsia aqa talq gilsiq dia bati qalub iga geregereigoqnej. ⁸ Iga Publius aqa talq di sonamqa aqa siqali makobaiyonaqa ṇeiesoqnej. Aqa jejamu tulaṇ kaṇkanyosiqa bi mormantej. Deqa Pol na aqa areq gilsiq Qotei pailiyosiq aqa jejamuq di baṇ atnaqa aqa ma koboosiq olo boleej. ⁹ A degyonaqa nui deqaji tamo unḡasari mainṛrej qaji nanḡi qusibqa Pol aqa areq beq nabqa a na nanḡi kalil boletnṛroqnej. ¹⁰ Ariya nui deqaji tamo unḡasari kalil nanḡi iga geregereigoqnsib kumbra tulaṇ boledamu egoqneb. Onaqa bunuqna iga nui di uratqa laqnamqa inḡi inḡi kalil iga saigelenej qaji di nanḡi na olo egeleṇonab gago inḡi inḡi kereeḡ.

Pol a olo qobuṇ bei osiq Rom qureq di brantej

¹¹ Iga nui dia bai qalub soqnem. Di koboonaqa iga qobuṇ bei gogetosim aiem. Qobuṇ di jagwa bati qa nui dia beterosiq soqnej. Qobuṇ di Aleksandria qure qaji. Qobuṇ aqa namoq dia qotei bei aqa ñam Sus

aqa angro aiyel nanggo sulum gereiyosib atnab soqnej. ¹²Iga Malta nui uratosim qobuŋ na aisim Sirakyus qureq di tiryosimqa bati qalub di soqnem. ¹³Dena qobuŋ na aisim Regium qureq di tiryosim ŋeiem. Nebeonaqa jagwa guta na bonaqa iga qobuŋ na aieqnam qoloej. Olo nebeonaq iga aisim Puteoli qureq di tiryem. ¹⁴Dia iga Kristen tamo qudei nangi itnjrem. Itnjrnangqa nangi na mergonabqa iga bati 7-pela nangi koba na soqnem. Sosimqa nangi olo uratnjrsimqa singa na walwelosim Rom qureq di brantqa marsim aiem. ¹⁵Rom dia Kristen tamo qudei nangi iga aieqnam di qusibqa gamq dia iga itgwajqa marsib walwelosi beb. Nangi beqnaabqa iga aioqnsim gam qalaq di koro sawa bei aqa ñam Apius dia nangi qudei turem. Olo aisimqa sawa bei aqa ñam Ŋereŋo Tal Qalub dia nangi qudei turem. Turosim unjrsimqa Pol a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei biŋiyosiq aqa are siŋgilakobaiyej.

¹⁶Ariya iga nangi ti koba na aisim Rom qureq di brantem. Onaqa Rom nanggo mandor koba Sisar a na aqa qaja tamo qudei nangi qariŋnjrnaqa bosib Pol osib aqa segi talq di atnab soqnej. Pol a ulaŋaim deqa qaja tamo qujai minjnab a na taqatesoqnej.

**Pol a Rom qureq dia Yesus aqa anjam bole
tamo ungasari nangi minjroqnej**

¹⁷Pol a di sosisqa bati qalub koboonaqa a na Juda tamo kokba Rom dia soqneb qaji nangi metnjrnaqa bosib aqa areq di koroona minjrej, “O ijo was ŋingi quie. Jerusalem dia Juda tamo kokba nangi e laŋa ojsib tonto talq waibeb. Nangi ijo une bei unosai. E Juda gago kumbra bei ugeugeiyosaiqnem. Gago moma nanggo dal anjam dego gotraŋyosaiqnem. Juda tamo kokba nangi e laŋa ojsib Rom nanggo baŋq di ateb. ¹⁸Deqa e Rom gate kokba nanggo ulatamuq di tigelosim ijo anjam mareqnamqa nangi qusibqa une kobaquja bei ijo jejamuq di unosai. Deqa nangi mareb, ‘Pol a une saiyoji. Deqa iga na a qalsim moiota keresai. Deqa ungum. Iga na tonto talq dena uratim oqedqas.’ Nangi degsib mareb. ¹⁹Onaqa Juda nangi anjam di gotraŋyeb. Deqa e gam bei saiyoji. E marem, ‘E Sisar aqa ulatamuq di tigelotqa a ijo anjam quqwas.’ E degsi marem. Ariya e Juda nanggo jejamuq di une bei qamqajqa are sosai. ²⁰Utru deqa e ŋingi metŋgonum. E ŋingi ŋingsiy ijo anjam merŋgwajqa deqa metŋgonum. Mondoŋ Qotei na iga Israel tamo ungasari iga subq na tigeltgwas. Iga anjam deqa qujai gago areqalo siŋgilatosim tariŋeqnum. Utru deqa e sil kokba endena tontbonub.” Pol a na degsiqa Juda tamo kokba nangi minjrej.

²¹Onaqa nangi na Pol minjeb, “Judia sawa qaji tamo qudei nangi anjam bei ni qa nengrenyosib gagoq qariŋyosai. Juda tamo bei na bosiq ni qa anjam uge bei mergosai. ²²Deqa ni segi na ino anjam mergim iga quqwom. Iga qalieonum, sawa sawa kalilq dia tamo ungasari nangi Yesus

aq a anjam bunuj di misilinyeqnub.” Juda tamo kokba nangi na Pol degsib minjeb.

²³ Osib olo koroqajqa bati ateb. Onaqa koro bati brantonaqa Juda tamo kokba tulan gargekoba nangi nobqolo bosib Pol aqa talq di koroeb. Koroonabqa Pol a nango ambleq di tigelosiq a anjam utru atsiq anjam gargekoba nangi minjreqnaq gilsiq bilaqtej. Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu anjam di aqa utru plaltosiq minjroqnej. Moses aqa dal anjam dena ti Qotei aqa medabu o tamo nango anjam nami nengreyeb qaji dena ti anjam mutu quja quja elenqonsiq a nango are qametnjrimqa nangi are bulyosib Yesus qa nango areqalo singilatqajqa deqa singila na minjroqnej. ²⁴ Minjreqnaqa Juda tamo kokba qudei nangi Pol aqa anjam qusib mareb, “Anjam di bole.” Onaqa nangi qudei Pol aqa anjam qusib quosaibulosib mareb, “Anjam di bolesai.” ²⁵ Nangi degsib areqalo aiyeltosib tigelosib jaraiqa laqnabqa Pol na anjam qujai endegsi minjrej, “Mondor Bole a nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia aqa medabug na gago moma nangi anjam minjrej. A anjam bole endegsi minjrej, ²⁶ ‘O Aisaia, ni Israel tamo nangoq giloqnsimqa endegsim minjroqne, “Ningi bati gargekoba ijo anjam quoqnsib anjam aqa utru ningi poingonqasai. Ningi bati gargekoba nungo namdamu na ijo kumbra unoqnsib kumbra aqa utru dego ningi poingonqasai.” ²⁷ O Aisaia, Juda tamo nango areqalo getenjrejunu deqa nango dabkala na ijo anjam quqwa tulan asginjroqnqas. Nangi nam brunesqab. Deqa nango namdamu na ijo kumbra unoqnqa keresai. Nango dabkala na ijo anjam dego quoqnqa keresai. Deqa nangi ijo anjam aqa utru poinjrqa keresai. Nangi are bulyosib ijoq bqa keresai. Deqa e na nangi boletnjrqasai.’ Qotei a nami Aisaia degsi minjrej.”

²⁸ Osiqa Pol a olo anjam endegsi minjrej, “Deqa ijo was ningi endegsi poingem. Juda tamo ungasari nangi na Qotei aqa anjam quqwa urateqnub deqa Qotei na sawa bei bei qaji tamo nangi oqa marsiq a anjam qarinyqo nangoq gilqo. Nangi Qotei aqa anjam uratqasai. Nangi qusib dauryqab.” ²⁹ Pol a na Juda tamo kokba nangi anjam degsi minjrnaqa nangi qusibqa segi segi njirinkobaosib tigelosib jaraieb.

³⁰ Onaqa Pol aqa segi tal awaiyoqnej qaji dia wausau aiyel sonaqa tamo ungasari gargekoba nangi a unqajqa beqnabqa a na nangi joqoqnsiq aqa talq dia koba na awooqnsib qairoqneb. ³¹ Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nangi taqatnjreqnu anjam di aqa utru Pol na plaltoqnsiq nangi sainjroqnej. Tamo Koba Yesus Kristus qa dego anjam plaltosiq sainjroqnej. Pol a anjam deqaji marqajqa ulaosaiyoqnej. A anjam deqaji mareqnaqa tamo bei na saidyosaiyoqnej.

ROM

Pol a Kristus aqa wau tamo

1 ¹E Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa anjam maro tamo sqajqa deqa metbej. Osiqa e Qotei aqa anjam bole marsim laqajqa deqa giltbej.

²Tulan nami Qotei na aqa medabu o qaji tamo nangi minjrnaqa nangi aqa anjam bole di osib nengrenyeb unu. Nengrenj di Qotei aqa segi nengrenj. ³Qotei aqa anjam bole di aqa segi Ijiri aqa anjam. Aqa Ijiri a tamo bulyosiq Devit aqa leŋ dena ŋambabej. ⁴Ariya bunuqna Qotei na a olo subq na tigeltonaqa bati deqa Qotei aqa Mondor na iga endegsi osorgej, Yesus a Qotei aqa Ijiri singila koba. O was qu, a gago Tamo Koba Yesus Kristus. ⁵Yesus Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are tulan boleiyosiq aqa ñam na iga aqa anjam maro tamo sqajqa deqa wau egej. Tamo ŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi Yesus qa nango areqalo singilatosib aqa anjam dauryqajqa deqa are qalsiq wau egej. ⁶Ningi dego Yesus Kristus aqa tamo ŋgasari unub. A na ningi metngej deqa ningi aqa anjam qusib dauryeqnub.

⁷Qotei a na ningi tamo ŋgasari Rom qureq di unub qaji ningi tulan qalaqalaingeqnu. A na ningi metngej deqa ningi aqa segi tamo ŋgasari unub. O was qu, e anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum. Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel ningi qa are tulan boleinjrimqa ningi lawo na soqniye.

Pol a Rom nangi unjrqaqa marej

⁸Mati e ningi anjam endegsi mernŋwai. Ningi Yesus Kristus qa nungo areqalo singilatejunub deqa tamo ŋgasari nangi ningi qa saosib laqnabqa sawa sawa kalilq dia tamo nangi queqnub. E deqa are qaloqnsim deqa Yesus Kristus aqa ñam na ijo Qotei biŋiyeqnum. ⁹E ijo are miligi singilatsim deqa e Qotei aqa wau ojoqnsim aqa Ijiri aqa anjam bole palontosim laqnum. Qotei a segi qalie, bati gaigai e pailyqa oqnsim ningi qa are qaleqnum. ¹⁰E gaigai ningi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na merbimqa e gam itosiy aisiy nangi unjrqai.” ¹¹O was

qu, e ningi nungwajqa are koba qaleqnum. Di kiyaga? E Mondor Bole aqa anjam ningi merngitqa dena nungo are singilatetngwajqa deqa. ¹²Ijo areqalo agiende. E ningi qa bosiy ningi Yesus qa nungo areqalo singilateqnub qaji di unsiyqa dena ijo are singilatqai. Ariya ningi dego e Yesus qa ijo areqalo singilateqnum qaji di unsibqa dena nungo are singilatqab. Gam dena e ti ningi ti are singilatosim sqom.

¹³O was qu, ningi endegsib qalieoiye. Bati gargekoba e bosiy ningi nungwajqa are qaleqnum. Ijo areqalo agiende. Tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nanggo ambleq dia e waueqnamqa nangi are bulyoqnsib Yesus qa nanggo areqalo singilateqnub dego kere nungo ambleq dia dego wauoqnitqa ningi qudei are bulyoqnsib Yesus qa nungo areqalo singilatoqnqab. Ariya wau gargekoba na gam getentetbeqnu deqa agi unum. ¹⁴E na Grik tamo nangi ti yaun tamo nangi ti powo tamo ti nanari tamo nangi ti Yesus aqa anjam minjroqnit quqwajqa deqa Qotei na e wau ebej. ¹⁵Deqa ningi Rom qureq di unub qaji ningi dego Yesus aqa anjam bole merngoqnit quqwajqa deqa are prugbeqnu.

Yesus aqa anjam bole a Qotei aqa singila ti unu

¹⁶E Yesus aqa anjam bole di marqajqa jemaibosaieqnu. Di kiyaga? Anjam bole di Qotei aqa singila ti unu. Singila dena Qotei na tamo kalil Yesus qa nanggo areqalo singilateqnub qaji nangi padalqa gamq dena olo eleneqnu. A namoqna Juda nangi elenej. Ariya a na olo tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nangi dego elenqas. ¹⁷Anjam bole dena Qotei na aqa kumbra iga osorgej. Aqa kumbra agiende. A na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Iga Yesus qa gago areqalo singilatem dena a na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Di kiyaga? Iga Yesus qa gago areqalo singilatqom gam dena qujai iga Qotei aqa n̄amgalaq di tamo bole une saiqoji sqom. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Qotei na tamo ungasari a qa nanggo areqalo singilateqnub qaji nangi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Yim deqa nangi n̄ambile gaigai sqab.”

Tamo ungasari kalil nangi na Qotei qoreiyeb

¹⁸Iga qalie, Qotei a lan goge di sosisqa aqa minjin boleq ateqnu. A na tamo ungasari a qoreiyoqnsib kumbra uge uge yeqnub qaji nangi awai uge enjreqnu. Nanggo kumbra uge dena nangi Qotei aqa anjam bole olo tenteqnub. ¹⁹Tamo nangi di Qotei aqa kumbra qalie unub. Qotei a segi na nangi osornjreqnu. Ariya nangi olo Qotei qoreiyeqnu deqa a na nangi awai uge enjreqnu. ²⁰Qotei a nami ingi ingi kalil gereiyonaq sonaqa tamo nangi di unoqneb dena bosi bosiq agi bini nangi uneqnu. Gam dena nangi Qotei aqa kumbra uliejunu qaji di qalie unub. Aqa kumbra utru ti aqa singila gaigai sqas qaji deqa ti nangi qalie unub. Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, “E Qotei qaliesai deqa e une saiqoji.”

²¹Nangi Qotei qa qalie unub. Ariya a segi Qotei bole nangi degsib marosaieqnu. Deqa nangi aqa ñam soqtosib a binjyosaieqnu. Nango kumbra dena nangi nanaritnjroqnsiq nango areqalo getentetnjreqnaqa nangi ambruq di laqnu. ²²Nangi diqoqnsib mareqnu, “Iga powo koba ti unum.” Di sai. Nangi tulan nanarioqnsib laqnu. ²³Osib nangi Qotei ñambile gaigai unu qaji a qoreiyoqnsib a qa louqajqa uratoqnsibqa olo beloqnsib mandam tamo ti qebari ti wagme ti amal ti nango sulum gereiyoqnsib nangi qa loueqnu.

Tamo ungasari kalil nangi kumbra uge uge yeqnu

²⁴Nangi Qotei qoreiyeqnu deqa a na kamba nangi uratnjreqnaqa nangi kumbra tulan uge uge jigat yoqnajqa are prugnreqnu. Kumbra dena nangi na nango segi jejamu tulan ugeugeiyeqnu. ²⁵Tamo ungasari deqaji nangi Qotei aqa anjam bole uratoqnsib olo beloqnsib gisan anjam segi dauryeqnu. Deqa nangi Qotei bole ingi ingi kalil gereiyej qaji a qoreiyoqnsibqa ingi ingi kalil a na gereiyej qaji nangi di binjroqnsib nango sorgomq di unub. Ariya Qotei a ingi ingi kalil qa utru deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnom. Bole.

²⁶Tamo ungasari nangi di Qotei qoreiyeqnu deqa a na kamba nangi uratnjreqnaqa nangi kumbra tulan uge uge jigat yoqnajqa are prugnreqnu. Nango kumbra jigat agiende. Ungasari nangi tamo ti ñerenqajqa uratoqnsibqa uña bei wo bei wo ñerenqnsib sambala kumbra yeqnu. ²⁷Tamo nangi dego uña ti ñerenqajqa uratoqnsibqa tamo bei wo bei wo ñerenqnsib sambala kumbra yqajqa are tulan prugnreqnu. Nangi jema kumbra di yeqnu deqa Qotei a nango kumbra di keretoqnsiq nango segi jejamuq di awai tulan ugedamu enjreqnu.

²⁸Nangi Qotei aqa sorgomq di sqajqa are qalosaieqnu deqa Qotei a na nangi uratnjreqnaqa nangi nango segi areqalo uge uge dauryoqnsib kumbra uge uge yeqnu. ²⁹Nango kumbra uge agiende. Nangi kumbra bole tintj yqajqa toreu urateqnu. Nangi ñoro koba oqajqa mamaulnjreqnu. Nangi tamo nangi jeutnjreqnu. Nangi tamo qudei ingi koba ti unub qaji nangi qa are ugeinjreqnu. Nangi tamo nangi ñumsib moiotnjreqnu. Nangi laña laña ñirinoqnsib gisan anjam mareqnu. Nangi tamo qudei nango ingi ingi laña yainjreqnu. Nangi tamo qudei nangi ugeugeinjreqnu. Kumbra di nangoq di tulan koba unu. Nangi yomueqnu. ³⁰Nangi gisan na tamo nango ñam ugetetnjreqnu. Nangi Qotei jeuteqnu. Nangi diqoqnsib laqnsib nango segi ñam soqteqnu. Nangi kumbra uge uge bunuj bableteqnu. Nangi nango ai wo abu wo nango medabu gotranyeqnu. ³¹Nangi areqalo bole ti sosaieqnu. Nangi anjam bei maroqnsib olo dauryqa urateqnu. Nangi nango segi was nangi qalaqalainjrosaieqnu. Nangi tamo qudei nangi qa dulosaieqnu. ³²Qotei aqa dal anjam endegsi unu, “Tamo nangi kumbra uge deqaji yeqnu qaji

nangi ñumib moreñeb.” Dal anjam degsi unu. Tamo nangi di dal anjam di qalie. Ariya nangi olo gotrañoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Di segi sai. Nangi na tamo qudei nangi kumbra uge uge deqaji yeqnab unoqnsib bole qa maroqnsib nanngo ñam soqtetnjroqnsib minjreqnub, “Keretonub. Ningi kumbra degyoqniye.”

**Tamo kumbra uge uge yeqnub qaji nangi
Qotei na kamba awai uge enjrqas**

2 ¹Ningi qudei tamo nanngo jejamuq di anjam qametnjreqnub qaji ningi segi segi e na endegsi mernñwai. Ni segi une saiqoji qa marqa keresai. Ni que. Ni na tamo nanngo jejamuq di anjam qametnjreqnum di ni segi dego ino jejamuq di anjam qameqnum. Di kiyaqa? Kumbra uge nangi yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. ²Iga qalie, tamo nangi kumbra uge deqaji yeqnub qaji nangi Qotei na kamba awai uge enjreqnu. Qotei a kere nangi awai uge enjreqnu. ³Ni na tamo nangi kumbra uge deqaji yeqnub qaji nanngo jejamuq di anjam qametnjreqnum. Ariya kumbra nangi yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa ni kiersi are qalonum? Qotei na tamo nangi di awai uge enjrsim ariya a na ni awai uge emqasai ni degsi are qalonum kio? ⁴Ni que. Qotei a gaigai kumbra tulañ boledamu ni emoqnsiqa a ni qa tariñsokobaiyeqnu. Deqa a urur ni awai uge emosaieqnu. Qotei aqa kumbra bole di ni unsim uge qa marsim gotrañyqam e? Degaim. Ni are bulyqajqa deqa Qotei a ni qa are qaloqnsiq kumbra bole osormeqnu. Ni di qaliesai kio? ⁵Ino are miligi geteñejunu deqa ni are bulyosai. Ino kumbra dena ni na ino awai uge tombol ateqnum. Deqa mondoñ diño batiamqa Qotei a kumbra tiñtiñ na tamo nanngo une qa minjrsimqa aqa minjiñ boleq atsim awai tulañ ugedamu ni emqas. ⁶Osimqa bati deqa Qotei a tamo ungasari kalil nanngo kumbra keretosim awai segi segi enjrqas. ⁷Tamo ungasari qudei nanngo kumbra tulañ boledamu. Nangi singila na kumbra bole bole dauryoqnsib lañ qure qa gam itqajqa waukobaeqnu. Nangi lañ qureq dia ñam koba oqajqa ti ñambile gaigai sqajqa ti waukobaeqnu. Deqa Qotei na tamo ungasari nangi di ñambile enjrim nangi so bole gaigai sqab. ⁸Ariya tamo qudei nangi nanngo segi jejamu qa are qaloqnsib deqa nangi anjam bole gotrañoqnsib kumbra uge uge dauryeqnub. Deqa Qotei a tamo nangi deqaji qa minjiñ oqimqa awai ugedamu enjrqas. ⁹Tamo kalil kumbra uge uge yeqnub qaji nangi mondoñ gulube koba ti jaqatiñ ti oqab. Juda nangi mati oqab. Bunuqna sawa bei bei qaji nangi dego oqab. ¹⁰Ariya tamo kalil kumbra bole bole yeqnub qaji nangi Qotei na aqaryainjrimqa nangi lañ qureq oqsib dia ñam koba ti lawo ti so bole gaigai sqab. A mati Juda nangi aqaryainjrqas. Bunuqna a sawa bei bei qaji nangi dego aqaryainjrqas. ¹¹Qotei a kumbra qujai dena tamo ungasari kalil nangi peginjreqnu. Nangi Juda tamo kio sawa bei bei qaji tamo kio a deqa are qalosaieqnu.

¹²Ninggi quiye. Tamo kalil dal anjam saiqoji unub qaji nangi padalqab. Di kiyaqa? Nangi une yeqnub deqa. Nangi dal anjam saiqoji unub di ungum. Ariya tamo kalil Qotei aqa dal anjam ejunub qaji nango kumbra qa dego Qotei na nangi peginjrqas. Di kiyaqa? Nangi dego une yeqnub. Nangi dal anjam ejunub di ungum. Dal anjam dena Qotei na nangi dego peginjrqas. ¹³Di kiyaqa? Tamo nangi dal anjam lana quoqnsib olo dauryosaieqnub qaji nangi Qotei aqa ngamgalaq di tamo bolesai. Tamo nangi dal anjam qusib dauryeqnub qaji nangi segi Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjrqas. ¹⁴Bole, sawa bei bei qaji tamo nangi dal anjam saiqoji unub. Ariya nangi qudei nango segi areqalo na dal anjam aqa kumbra dauryeqnub. Bole, nangi dal anjam saiqoji unub. Ariya nangi dal anjam aqa kumbra dauryeqnub deqa iga qalieonum, dal anjam a nango areqaloq di bole waueqnu. ¹⁵⁻¹⁶Nango kumbra dena Qotei aqa dal anjam nango are miligiq di nengrenyej qaji di olo boleq ateqnu. Nango are miligiq di nangi kumbra bole ti kumbra uge ti qalie unub. Dena iga osorgeqnu, dal anjam a nango are miligiq di waueqnu. Deqa mondon nango areqalo dena nangi endegsi minjrqas, “Ninggi une ti.” Osim nango kumbra qudei qa nangi endegsi minjrqas, “Nungo kumbra di bole.” Bati deqa Qotei na tamo kalil nango kumbra ti nango anjam ti nango are miligiq di uliejunu qaji di boleq atekritosim dena nangi peginjrqas. Anjam bole e palonteqnum qaji di aqa damu endegsi merngwai. Mondon Qotei a Kristus Yesus aqa wau na tamo kalil nango kumbra qa nangi peginjrqas.

**Juda tamo nangi are qaleqnub, “Iga dal anjam
ti unum deqa iga kere unum.”**

¹⁷Ariya ningi Juda tamo qudei ningi endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam ti unum deqa Qotei na iga pegigwasai.” Osib ningi nungo segi nam soqtoqnsib endegsib mareqnub, “Iga Qotei aqa tamo tintin.” Ningi degsib mareqnub. ¹⁸Bole, ningi Qotei aqa areqalo qalie bole. A na aqa dal anjam ningi osorngej deqa ningi kumbra tintin dauryqajqa tulan arearetngeqnu. ¹⁹⁻²⁰Osib ningi endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam ti unum deqa iga powo bole ti anjam bole ti ejunum. Deqa tamo ngam qandimo unub qaji nangi iga na gam osornjreqnum. Osim tamo nangi ambrui di unub qaji iga na suwantnjreqnum. Tamo powo saiqoji unub qaji nangi iga na powo enjreqnum. Tamo nangi angro kinilala bulosib Qotei aqa anjam qaliesai qaji nangi iga na anjam aqa damu osornjreqnum.” ²¹Od, ningi gaigai tamo ungasari nangi dal anjam plaltosib minjreqnub. Ariya kiyaqa ningi segi olo dal anjam dauryosaieqnub? Ningi mareqnub, “Bajinaib.” Ariya ningi segi olo bajineqnub. ²²Ningi mareqnub, “Ninggi tamo bei aqa unja jejamu ojetaib.” Ariya ningi segi olo was bei aqa ngau jejamu ojeteqnub. Ningi gisan qotei nangi qa louqajqa saideqnub. Saidoqnsib ningi segi olo nango atra talq dena sulum bajineqnub. ²³Ninggi nungo

segi ñam soqtoqnsib mareqñub, “Iga Qotei aqa dal anjam qalie bole.” Ariya ñingi segi olo dal anjam di gotrañyeqñub. Nungo kumbra dena ñingi Qotei aqa ñam ugeteqñub. ²⁴Agi Qotei aqa anjam bei nami ñingi qa endegsib nenngrenyeb unu, “Nungo kumbra uge di sawa bei bei qaji nanngi unoqnsib mareqñub, ‘Nango Qotei di bolesai.’ Osib nanngi Qotei aqa ñam misilinyeqñub.”

Tamo yai a Juda tamo bole?

²⁵Bole, ni dal anjam dauryoqnsim ariya ni muluñ dego aiqam di kumbra bole. Ariya ni dal anjam gotrañyoqnsim laña muluñ aiqam di keresai. Ino kumbra dena ni tamo muluñ aiosai qaji nanngi bulosim laña unum. ²⁶Ariya tamo bei muluñ aiosai qaji a dal anjam kalil dauryekritqas di a tamo nanngi muluñ aieqñub qaji nanngi bul sqas. ²⁷Bole, ñingi Juda tamo deqa ñingi dal anjam ejunub. Ningi muluñ dego aieqñub. Ariya ñingi dal anjam gotrañyoqñqab di tamo nanngi muluñ aiosaieqñub qaji nanngi nungo jejamuq di anjam qametñgwb. Di kiyaaq? Nanngi Qotei aqa dal anjam dauryeqñub deqa. Nanngi segi muluñ aiosai di ungum. ²⁸Tamo bei a laña babañ na Juda tamo sqas di a Juda tamo bolesai. Aqa jejamu segi osim muluñ aiqas di aqa muluñ bolesai. ²⁹Tamo a are bulyosim aqa are miligiq na Juda tamo sqas di a Juda tamo bole. A are miligiq na muluñ aiqas di aqa muluñ bole. A na aqa jejamu laña osim dal anjam dauryqas di keresai. Ariya Qotei aqa Mondor na singila yimqa dena aqa are miligiq na muluñ aiqas di a muluñ bole aiqo. Deqa a Qotei aqa ñamgalaq di ñam bole ti sqas. A mandam tamo nango ñamgalaq di ñam bole ti sqasai.

Qotei a gaigai kumbra tiñtiñ na tamo nanngi peginjreñnu

3 ¹O was qu, ñingi na e kamba endegsib merbqab kio, “O Pol, ni maronum, ‘Muluñ aiqajqa kumbra di jejamu qa kumbra segi sai.’ Ni degsi maronum deqa Juda nanngi muluñ aieqñub dena nanngi na tamo qudei buññjqab e? Juda nango muluñ dena ingi bole kie brantqas?” O was qu, ñingi na e kamba degsib merbqab kio? ²Deqa e ñingi kamba endegsi merñgwai. Qotei a na ingi tulañ bole bole Juda nanngi enjrej. Ingi bole bei agiende. A na Juda nanngi aqa anjam taqatqajqa deqa wau enjrej. ³Bole, Juda tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam di dauryosib nango areqaloq di singilatosaieqñub. Nanngi urateqñub. Deqa iga endegsi marqom kio, “Qotei a gisañ tamo. A segi aqa anjam di dauryosaieqñu.” ⁴O was qu, iga degsi marqasai. Iga endegsi marqom. Tamo kalil nanngi gisañ tamo. Ariya Qotei a segi qujai gisañ tamo sai. A anjam bole segi gaigai mareqñu. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “O Qotei, ni gaigai kumbra tiñtiñ na e pegibeqñum. Ariya tamo qudei nanngi na ni pegimqa maribqa ni na olo nanngi buññjrsim ni une saiqoji sqam.”

⁵⁻⁶Deqa was qu, ningi na kamba olo e endegsib merbqab kio, “Iga kumbra uge yoqnqom dena Qotei aqa kumbra tintin olo brantoqnqas di iga kiersi marqom? Qotei a gago une qa minjin oqim awai uge egwas di a kumbra uge yqo. Degsi marqom e?” O was qu, iga degsi marqasai. Qotei a gaigai kumbra tintin segi yeqnu. A kumbra tintin yqasai di a kiersim tamo ungasari nanjo kumbra qa peginjrqas? Nunjo areqalo di mandam tamo nanjo areqalo. ⁷Ariya tamo bei a marqas, “E gisan anjam maroqnitqa dena Qotei aqa anjam bole olo brantoqnqas. Yim aqa ñam tulan goge oqoqnqas. Deqa a kiyaga e une tamo qa merbsim awai uge ebqas?” O was qu, nunjo anjam di uge. ⁸Tamo qudei nanji anjam uge deqaji endegsib mareqnub, “Ungum, iga kumbra uge uge yoqnqom. Yimqa gam dena kumbra bole brantoqnqas. Pol a anjam degsi palontosiq iga mergeqnu.” O was qu, tamo qudei nanji degsib iga yomuigosib mareqnub. Di gisan. Nanjo kumbra uge deqa Qotei na nanji awai ugedamu enjrqas.

Tamo bole bei sosai bolesai

⁹Deqa iga kiersi marqom? Iga Juda tamo deqa iga na tamo qudei nanji bunjnreqnum degsi marqom e? Iga degsi marqasai. Agi e ningi merjgonum, iga Juda tamo ti Grik tamo nanji ti iga kalil une ti unum. Une na iga kalil kabutgejunu. ¹⁰Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenjrenyeb unu,

“Tamo bole bei sosai bolesai.

Qujai bei a Qotei aqa kumbra tintin dauryosaieqnu.

Tamo dego bei sosai.

¹¹Tamo powo ti bei sosai.

Tamo qujai bei a Qotei itqa are qalosaeieqnu. Tamo dego bei sosai.

¹²Tamo kalil nanji gam bole uratekritonub.

Nanji kalil tamo uge.

Qujai bei na kumbra bole dauryosaieqnu. Sai bolesai.

¹³Nanji kalil anjam uge mareqnub.

Tamo moio qaji sub meanesonaq tamo nanjo qusa sub miligiq di qusaeqnu

dego kere tamo kalil nanjo medabu na anjam tulan uge uge mareqnub.

Nanji gisan anjam koba mareleneqnub.

Amal uge na tamo unjnreqnub dego kere tamo kalil nanjo medabu na tamo ungasari nanji ugeugeinjreqnub.

¹⁴Gaigai nanjo medabu na tamo nanji ugeugeinjroqnsib gulube enjreqnub.

¹⁵Nanji bati gaigai tamo ñumsib moiotnjrqajqa are qaloqnsib deqa urur ti gileqnub.

¹⁶ Nan̄gi na tamo un̄gasari nan̄gi ugeugein̄rqajqa are qaloqnsib deqa gulube koba en̄jreqnub.

¹⁷ Nan̄gi tamo un̄gasari nan̄gi koba na lawo na sqajqa kumbra qaliesai.

¹⁸ Nan̄gi Qotei yala ulaiyosaieqnub.”

O was qu, Qotei aqa anjam nami degsib nen̄gren̄yebe unu.

¹⁹ Iga qalie, Moses a dal anjam nen̄gren̄yebe di tamo nan̄gi dal anjam aqa sorgomq di unub qaji nan̄gi qa osiq deqa nen̄gren̄yebe. Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, “E tamo bole. E une saiqoji.” A degsi marqa keresai. Iga tamo un̄gasari kalil sawa sawa kalilq di unum qaji iga Qotei aqa n̄amgalaq di une ti unum. ²⁰ Deqa tamo bei a dal anjam dauryosim dena a Qotei aqa n̄amgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa tamo dego bei sosai. Dal anjam na iga gago une osorgeqnu. Di segi.

**Tamo un̄gasari Yesus Kristus qa nan̄go areqalo singilateb
qaji nan̄gi segi tamo bole une saiqoji sqab**

²¹ O was qu, iga tamo bole une saiqoji sqajqa gam bei unu. Iga dal anjam dauryoqnqom gam dena sai. Qotei na gam bei babtosiqa iga osorgej. Nami Moses a gam deqa marsiq dal anjamq di nen̄gren̄yebe unu. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nan̄gi dego gam deqa marsib anjam nen̄gren̄yebe. ²² Gam agiende. Tamo un̄gasari Yesus Kristus qa nan̄go areqalo singilateqnub qaji nan̄gi segi Qotei na tamo bole une saiqoji qa min̄jreqnu. Gam di segi. Gam bei saiqoji. ²³ Iga kalil une ateqnum deqa iga lan̄ qureq oqsim dia Qotei ombla sqa keresai. ²⁴ Ariya Qotei a iga qa are boleiyosiq Kristus Yesus qarinyonaqa a na iga elenej gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Di gago wau na sai. Qotei a Kristus Yesus aqa wau na iga lan̄a elenej awai saiqoji. ²⁵ Agi Qotei a endegsi are qalej. A na Yesus qarinyim a bosim moiim aqa len̄ aisim tamo un̄gasari kalil a qa nan̄go areqalo singilateqnub qaji nan̄go une taqal waiysim aqa min̄jin̄ kobotqas. Kumbra dena a na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Aqa kumbra di a na iga osorgej. Nami Qotei a tamo nan̄gi are bulyqajqa deqa marsiq nan̄gi qa tariñoqnsiq nan̄go une qa urur kambatnjrosaiqnej. ²⁶ Ariya bini bati endi Qotei na iga endegsi osorgeqnu, a gaigai kumbra bole tintin̄ segi yeqnu. Deqa iga endegsi qalieonum, Qotei a na tamo un̄gasari Yesus qa nan̄go areqalo singilateqnub qaji nan̄gi tamo bole une saiqoji qa min̄jreqnu di a kumbra bole tintin̄ yeqnu.

²⁷ Deqa tamo yai na aqa segi n̄am soqtqa kere? Tamo dego bei sosai. Iga gago segi n̄am soqtqajqa kumbra di torei koboej. Dal anjam dauryqajqa gam dena kumbra di kobotosai. Iga Yesus qa gago areqalo singilatqom gam dena qujai gago segi n̄am soqtqajqa kumbra di kobotej. ²⁸ Di kiyaqa? Bini iga qalieonum, iga Yesus qa gago areqalo singilatqom gam dena qujai iga Qotei aqa n̄amgalaq di tamo bole une saiqoji sqom. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai.

²⁹Deqa iga kiersi marqom? Qotei a Juda nanjo segi Qotei e? A sawa bei bei qaji tamo nanjo Qotei sai e? Sai. A sawa bei bei qaji tamo nanjo Qotei dego. ³⁰Qotei a segi qujai Qotei bole. Deqa muluŋ aio qaji tamo ti muluŋ aiosaeqnuŋ qaji tamo nanji ti Yesus qa nanjo areqalo singilatqab di Qotei a nanjo areqalo di unsim nanji tamo bole une saiqoji qa minjrqas. ³¹Iga maronum, iga Yesus qa gago areqalo singilatqajqa kumbra di tulaŋ boledamu. Ariya iga degsi maronum dena iga olo dal anjam taqal ateqnum e? Sai. Iga Qotei aqa dal anjam olo singilateqnum.

Abraham a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole soqnej

4 ¹Abraham a iga bul mandam tamo. A gago moma utru. Deqa iga a qa kiersi marqom? ²Abraham a kumbra bole yoqnej gam dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole soqnej qamu a aqa segi ŋam soqtqa kere. Ariya aqa kumbra dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sosai. ³Qotei aqa anjam kie nengrenq di unu? Anjam agiende. “Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.” ⁴Iga qalie, tamo a wauqas di a awai oqas. A laŋa awai oqasai. A wauosim dena awai oqas. ⁵Ariya tamo bei a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqa marsimqa a kierqas? A kumbra bole yoqnqas gam dena a tamo bole sqas e? Sai. Ariya a Qotei qa aqa areqalo singilatosim endegsi marqas, “Qotei a na tamo une ti unub qaji nanji olo tamo bole qa minjreqnu.” A degsim Qotei qa aqa areqalo singilatosim marimqa gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjrqas. ⁶Devi a dego nami anjam deqaji maroqnej. Agi a marej, “Tamo nanji kumbra bole bei yosaiibqa Qotei a laŋa nanji tamo bole une saiqoji qa minjrqas di nanji tulaŋ areboleboleijnrqas.” ⁷Agi Devi a endegsi marej,

“Qotei a tamo nanjo kumbra uge qa are walyimqa
nango une kobotetnjrqas di
nanji tulaŋ areboleboleijnrqas.

⁸Tamo Koba Qotei a tamo nanjo une qa olo bunu are qalqasai di
nanji tulaŋ areboleboleijnrqas.”

⁹Deqa iga kiersi marqom? Tamo muluŋ aio qaji nanji segi areboleboleijnrqas e? O tamo muluŋ aiosaeqnuŋ qaji nanji dego areboleboleijnrqas e? Od. Nanji kalil koba na areboleboleijnrqas. Agi iga mareqnum, Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej gam dena qujai Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej. ¹⁰Ariya Abraham a kiersi sonaqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej? A muluŋ aiej kio a muluŋ aiosaisoqnej kio? Od, Abraham a muluŋ aiosaisonaqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej. ¹¹A muluŋ aiosaisoqnej bati deqa a Qotei qa aqa areqalo singilatej. Deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej. Osika aqa segi anjam Abraham minjej qaji di singilatqa osika olo minjej, “Ni muluŋ aie.” Deqa iga endegsi qalieonum, Abraham a

tamo kalil muluŋ aiosaiosib naŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnuḅ qaji naŋgo moma matu. ¹²A tamo naŋgi muluŋ aieqnuḅ qaji naŋgo moma matu dego. Ariya tamo naŋgi naŋgo jejamu laŋa oqnsib muluŋ aieqnuḅ qaji a naŋgo moma matu sai. Tamo naŋgi muluŋ aioqnsib olo Abraham aqa kumbra dego dauryosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnuḅ qaji a naŋgo moma matu bole. Agi gago moma matu Abraham aqa kumbra agiende. A muluŋ aiosaisosiq Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej.

**Tamo uŋgasari Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnuḅ qaji
naŋgi iŋgi iŋgi Qotei na Abraham yqa minjej qaji di oqab**

¹³Nami Qotei na Abraham aqa moma naŋgi ti endegsi minjrej, “E ningi mandam kalil eŋgwai.” Ariya Abraham a dal anjam dauryej deqa Qotei na anjam di minjosai. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej. Utru deqa Qotei na Abraham aqa moma naŋgi ti minjrej, “E ningi mandam kalil eŋgwai.” ¹⁴Tamo naŋgi dal anjam dauryqab gam dena naŋgi iŋgi iŋgi kalil Qotei a nami iga egwa marej qaji di oqneḅ qamu iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnuḅ kumbra di laŋa ulonej qamu. Qotei aqa anjam nami marej qaji di dego laŋa ulonej qamu. ¹⁵Iga qalie, dal anjam unu deqa tamo naŋgi dal anjam gotraŋyeqnuḅ. Deqa Qotei a naŋgi qa minjiŋ oqeteqnu. Ariya dal anjam sosai qamu tamo naŋgi dal anjam gotraŋyeqnuḅ degsi marqa keresai qamu.

¹⁶Qotei a Abraham a qa ti aqa moma bunuqna brantqab qaji naŋgi qa ti are tulaŋ boleiyosiq deqa iŋgi iŋgi kalil di naŋgi enjrqā marej. Deqa tamo uŋgasari Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnuḅ qaji naŋgi iŋgi iŋgi di oqab. Juda tamo dal anjam ejunub qaji naŋgi segi iŋgi iŋgi di oqasai. Tamo kalil Abraham aqa kumbra dauryosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnuḅ qaji naŋgi dego iŋgi iŋgi di oqab. Abraham agi a iga kalil gago moma matu. ¹⁷Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “O Abraham, e ni giltmonum deqa ni tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo moma matu sqam.” O was qu, Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di gago moma matu unu. Qotei qujai di tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltŋreqnu. A segi na marnaqa iŋgi iŋgi kalil nami sosai qaji di brantelenej.

¹⁸Abraham a qaliesai, Qotei a kiersim aqa anjam nami marej qaji di dauryosim yqas? Ariya Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq marej, “E qalieonum, Qotei aqa anjam nami marej qaji di aqa damu brantqas.” Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq degsi qalieej deqa a tamo uŋgasari gargekoba sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo moma matu soqnej. Agi Qotei a nami Abraham endegsi minjej, “Ino moma naŋgi tulaŋ gargekobaqab.” ¹⁹Abraham aqa wausau 100. Deqa aqa siŋgila koboej. Aqa ŋauqali Sara a dego tulaŋ qeliej. Deqa a angrōtqa

keresai. Abraham a di qalieej ariya a Qotei qa aqa areqalo singilatosisq ojesoqnej. ²⁰Anjam Qotei na nami minjej qaji a deqa are qalsiq soqnej. A areqalo aieltosai. A Qotei qa aqa areqalo singilatosisq aqa ñam soqtoqnej. ²¹A qalieej, anjam Qotei na nami minjej qaji di a dauryosim yqa kere. ²²Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.

²³Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.” Ariya anjam di Abraham qa segi nenngrenyosai. ²⁴Iga kalil qa ti anjam di nenngrenyeb. Iga dego Qotei qa gago areqalo singilateqnum deqa a iga tamo bole une saiqoji qa mergwas. Qotei agi gago Tamo Koba Yesus subq na tigeltej qaji a qa qujai gago areqalo singilateqnum. ²⁵Qotei na Yesus uratonaqa nangi na a qalnab moiej. Yim a gago une kobotqajqa deqa. Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosisq dena iga tamo bole une saiqoji qa mergej.

Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej

5 ¹Ariya iga Yesus qa gago areqalo singilattem deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a jeu kobotej deqa iga Qotei ombla geregere unum. ²Yesus a na iga tamo ungasari a qa gago areqalo singilateqnum qaji gam waqtetgej deqa Qotei a iga qa are tulan boleiyonaqa iga elenej. Qotei na kumbra di iga egej deqa bini iga kumbra di osim tigelejunum. Deqa bini iga Qotei na lan qureq osi oqsim dia iga a ombla geregere sqajqa deqa tarijeqnum. Iga deqa tulan areboleboleigeqnaq unum. ³Ariya iga deqa segi areboleboleigosai. Iga gulube oqnsim unum deqa ti areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Iga qalieonum, gulube dena gago are singilatetgeqnaqa iga singila na tigeleqnum. ⁴Iga singila na tigeleqnum deqa gulube gagoq beqnaqa iga na gotranyeqnum. Iga gulube gotranyoqnsim deqa iga Qotei qa gago areqalo singilatoqnsim a na iga lan qureq osim oqwajqa deqa tarijoqnsim unum. ⁵Ariya iga lan tarijosaieqnum. Qotei na aqa Mondor Bole iga egej deqa Mondor dena aqa qalaqalaiyo kumbra gago are miligiq di atej unu.

⁶Iga gago segi jejamu aqaryaiyqa keresai sonamqa Kristus a iga tamo ungasari kumbra uge uge yeqnum qaji iga qa osiq moiej. Bati Qotei a nami atej qaji di brantonaqa a iga qa moiej. ⁷Bole, tamo bei a tamo bole bei aqaryaiyqa osim moiqasai. Ariya tamo tulan boledamu bei soqnim a qa kio tamo bei a are singilatosim moiqas. ⁸Ariya iga une tamo sonamqa Kristus a iga qa moiej. Aqa kumbra dena Qotei na iga osorgwo, a iga tulan qalaqalaigeqnu. ⁹Kristus a moinaqa aqa lej aisiq gago une kobotetgej deqa bini Qotei a iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Deqa iga bole qalieonum, mondonj Qotei a Kristus aqa ban na iga oqas. Yim aqa minjinj oqwa batiamqa iga so bole sqom. ¹⁰Iga Qotei ti jeu sonamqa

aq a Ŋiri a jeu kobotqa marsiq moiej. Deqa aqa wau dena iga bini Qotei ombla geregere unum. Ariya Qotei aqa Ŋiri a olo ŋambile unu. Deqa iga bole qalieonum, aqa ŋambile dena Qotei na iga olo oqas. ¹¹ Anjam bei dego unu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa singila na iga Qotei ombla geregere unum deqa iga tulaŋ areboleboleiqnu.

Adam a moio qa utru. Ariya Yesus a ŋambile qa utru

¹² Iga qalie, tamo qujai Adam a une atej. Aqa une dena aqa leŋ kalil naŋgi dego une eleŋeb. Adam a une ti deqa a moiej. Aqa leŋ naŋgi dego aqa une osib kalil moreŋeb. ¹³ Dal anjam a bosaisonaqa bati deqa tamo kalil naŋgi une atsib laqneb. Ariya dal anjam sosai deqa Qotei a naŋgo une geregere ubtqa keresai. ¹⁴ Ariya Adam a soqnej dena bosiq Moses aqa bati qa tamo kalil naŋgi moreŋoqneb. Adam a Qotei aqa dal anjam qujai gotraŋyej. Ariya Adam aqa une di tamo bei na yosai. Adam a segi na yej. Ariya tamo kalil naŋgi dego Adam aqa une di osib moreŋeb.

Adam a Kristus bunuqna bqas qaji a sigitej. ¹⁵ Ariya Adam aqa une qujai de ti Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu aqa kumbra de ti ombla kerekere sai. Tamo qujai Adam a une atej dena tamo gargekoba naŋgi moreŋoqneb. Ariya Qotei a tamo gargekoba naŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu aqa kumbra dena moio kobotej. Deqa iga bole qalieonum, tamo qujai Yesus Kristus a tamo gargekoba naŋgi qa are boleiyej aqa kumbra di tulaŋ boledamu. Qotei na iga Yesus laŋa egej awai saiqoji. ¹⁶ Qotei na iga Yesus laŋa egej aqa kumbra de ti Adam aqa une ti ombla kerekere sai. Adam a une qujai yej dena Qotei na tamo uŋgasari naŋgi une enjrsiq minjrej, “Niŋgi une ti deqa niŋgi awai uge oqab.” Ariya Qotei na iga Yesus laŋa egej aqa kumbra di aqa utru agiende. Tamo uŋgasari naŋgi une gargekoba yeqnabqa Qotei a naŋgi qa olo are tulaŋ boleiyonaqa naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrej. ¹⁷ Tamo qujai Adam a Qotei aqa dal anjam gotraŋyej. Aqa une dena tamo kalil naŋgi moreŋeb. Ariya Qotei a iga qa are boleiyonaqa iga Yesus laŋa egej aqa kumbra dena moio aqa singila tulaŋ bunyosiq kobaqujaej. Deqa iga bole qalieonum, Qotei a tamo naŋgi qa are boleiyimqa naŋgi kalil aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sosibqa naŋgi tamo qujai Yesus Kristus aqa wau na ŋambile osib mandor kokba gaigai sqab.

¹⁸ Iga Yesus aqa wau deqa geregere are qaloqnqom. Tamo qujai Adam a dal anjam gotraŋyej. Aqa une dena Qotei na iga tamo uŋgasari kalil une ti qa mergej. Dego kere tamo qujai Kristus a kumbra bole tiŋtiŋ yej. Qotei a deqa are qalsiq iga kalil tamo bole une saiqoji qa mergsiqa ŋambile egej. ¹⁹ Tamo qujai Adam a Qotei aqa anjam gotraŋyej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego une eleŋeb. Dego kere tamo qujai Kristus a Qotei aqa anjam dauryej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi tamo bole une saiqoji sqab.

²⁰Tamo nanŋi nami dal anjam eb bati deqa nanŋi dal anjam tulaŋ koba gotraŋyoqneb. Nanŋi une tulaŋ gargekoba yoqneb ariya Qotei a olo nanŋi qa are tulaŋ boleiyoyoqnej. ²¹Une aqa kumbra na moio babtej deqa une na iga singila na taqatgesoqnej. Ariya bini Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu aqa kumbra dena iga olo taqatgejunu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoyoqnsiqa iga tamo bole une saiyoji qa mergeqnu. Kumbra dena iga ŋambile gaigai sqom.

Iga Kristus beteryosim a koba na moiobulem

6 ¹Ariya bini iga kiersi marqom? Iga endegsi marqom kio, “Uŋgum, iga une gargekoba yoqnqom. Yim dena Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoyoqnsai.” Iga degsi marqom kio? ²Sai. Iga moiobulem deqa iga une aqa kumbra uratem. Deqa iga kiersim olo une yoqnqom? ³Iga Kristus Yesus beteryosim aqa ŋam na yanso em. Kumbra dena iga a beteryosim a koba na moiobulem. Niŋgi di qaliesai kio? ⁴Iga yanso osim dena iga Kristus beteryosim a koba na moiobulem. Deqa Abu Qotei na iga Kristus koba na subq atej. Osiqa aqa singila kobaquja na olo Kristus subq na tigeltej. Deqa iga dego a ti ŋambile bunuj em. Deqa iga kumbra bole dauryoqnqom.

Iga Kristus beteryosim olo subq na tigelqom

⁵Kristus a moiej deqa iga a beteryosim a ti moiobulem. Ariya a olo subq na tigelej dego kere iga kamba dego a beteryosim olo subq na tigelqom. ⁶Iga qalie, gago areqalo namij a Kristus ombla ŋamburbasq di moiej. Yim une aqa singila gago jejamuq di waueqnu qaji di koboqajqa deqa. Deqa bini iga olo une aqa sorgomq di sqasai. ⁷Di kiyaqa? Iga moio tamo bulem deqa une na iga olo ojqa keresai.

⁸Od, iga Kristus ombla moiobulem deqa iga qalieonum, iga a ombla olo ŋambile sqom. ⁹Iga qalie, Kristus a subq na olo tigelej deqa a olo bunu moiqa keresai. Moio na a olo ojqa keresai. ¹⁰A bati qujai qa moiej. Aqa kumbra dena a na une aqa singila kobotej. Ariya bini a olo ŋambile unu di a Qotei ombla ŋambile unub. ¹¹Dego kere niŋgi dego endegsib are qaliye. Niŋgi dego moiobuleb deqa niŋgi olo une aqa sorgomq di sqasai. Niŋgi Kristus Yesus beteryosib deqa niŋgi Qotei ombla ŋambile unub.

¹²Deqa une na nuŋgo jejamu taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidyiye. Yim nuŋgo une na niŋgi titŋgimqa niŋgi nuŋgo jejamu qa areqalo uge uge dauryqasai. Nuŋgo jejamu agi bunuqna moiqa. ¹³Une na nuŋgo singa ti baŋ ti taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidyiye. Yim niŋgi kumbra uge uge yoqnqasai. Niŋgi subq na olo tigelobulosib ŋambile unub deqa niŋgi nuŋgo segi jejamu osib Qotei yiye. Yosib nuŋgo singa ti baŋ ti nuŋgo jejamu ti kalil Qotei aqa baŋq di atibqa a segi na taqatqas. Yim dena niŋgi kumbra bole tiŋtiŋ yoqnqab. ¹⁴Deqa une na niŋgi olo taqatŋgwasai.

Di kiyaqa? Bini ningi dal anjam aqa sorgomq di sosai. Qotei a ningi qa are tulan boleiyey kumbra di aqa sorgomq di ningi unab.

Iga kumbra bole tintin aqa wau tamo

¹⁵Iga olo dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa iga kierqom? Qotei a iga qa are tulan boleiyey kumbra di aqa sorgomq di iga unum. Deqa ungum, iga une yoqnqom e? Sai. ¹⁶Ningi quiye. Ningi nungo segi jejamu tamo bei yosib aqa anjam dauryoqnqab di ningi aqa wau tamo sqab. Dego kere ningi une aqa wau tamo sqab di ningi morenqab. Ariya ningi Qotei aqa wau tamo sosib aqa anjam dauryoqnqab di ningi tamo bole une saiqoji sqab. Di ningi qaliesai kio? ¹⁷Bole, nami ningi une aqa wau tamo soqneb. Ariya bini Qotei na ningi osiq aqa anjam aqa sorgomq di atej unab deqa ningi nungo are miligiq na aqa anjam dauryeqnub. Qotei a kumbra degyej deqa iga a qa tulan areboleboleiqnu. ¹⁸Nunگو une na ningi tonto talq waingobulonaq sonabqa Qotei a dena ningi olo elenej. Deqa bini ningi kumbra bole tintin aqa wau tamo unab. ¹⁹O was qu, e mandam tamo nango kumbra qa ningi yawo anjam merngeqnum. Di kiyaqa? Ningi ijo anjam endi geregere poingosai deqa. Nami ningi na nunگو singa ti ban ti nunگو jejamu ti kalil nangi odnjreqnabqa nangi kumbra jiga ti kumbra uge ti nango wau tamo sosib ningi kumbra ugeq di breingqoneb. Ariya bini ningi na nunگو singa ti ban ti nunگو jejamu ti kalil di olo minjribqa nangi kumbra bole tintin aqa wau tamo sqab. Yim deqa ningi Qotei aqa segi tamo ungasari boledamu sosib aqa kumbra bole dauryoqnqab.

²⁰Nami ningi une aqa wau tamo sosib bati deqa ningi kumbra bole tintin aqa wau tamo sosai. ²¹Kumbra uge uge ningi nami yoqneb qaji dena ningi ingi bole kie oqneb? Agi bini ningi kumbra deqa olo are qaloqnsib dena ningi jemai eqnub. O was qu, ningi kumbra dena ingi bole bei osaioqneb. Agi kumbra dena tamo nangi moio gam tureqnub. ²²Ariya nunگو une na ningi tonto talq waingobulonaq sonabqa Qotei a dena olo ningi elenej. Deqa bini ningi Qotei aqa segi wau tamo unab. Deqa ningi ingi bole bole endi oqnqab. A na ningi aqa segi kumbra boleq di atimqa ningi kumbra bole bole a tulan areareteqnu qaji di yoqnqab. Osib ningi nambile gaigai sqab. ²³Une na aqa wau tamo nangi awai enjreqnu. Awai agiende. Tamo nangi moreneqnub. Ariya Qotei na iga ingi boledamu laja egeqnu. Ingi boledamu di agi iga nambile gaigai sqom. Nambile di iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na oqom.

Iga areqalo bunuj osim dena iga kumbra bole dauryoqnqom

7 ¹O was qu, e na anjam endi ningi tamo dal anjam qalie unab qaji ningi merngwai. Tamo a moiosaisoqnimqa dal anjam na a taqatoqnqas. Ariya a moiim dal anjam na a olo taqatqasai. Ningi di qaliesai kio? ²Agi dal anjam a marqo, unja bei a tamo ti soqnim aqa tamo

a moiosaisoqnim a tamo di uratqa keresai. Dal anjam na getentejunu. Ariya aqa tamo moiimqa di a olo tamo bei oqa kere. Dal anjam na olo getentqasai. ³Deqa aqa tamo soqnim a tentsim olo tamo bei anjamyqas di iga a qa endegsi marqom, a sambala uŋa. Ariya aqa tamo moiimqa di a olo tamo bei oqa kere. Dal anjam na getentosai. Deqa a tamo bei oqas di a sambala uŋa sai.

⁴Deqa ijo was qu, niŋgi Kristus aqa jejamu beteryosib a ombla moreŋeb. Deqa niŋgi olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Niŋgi tamo bei agi Kristus subq na tigelej qaji aqa segi tamo ungasari unub. Deqa iga kumbra bole Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di babtoqnqom. ⁵Nami iga areqalo namij aqa kumbra dauryoqnem bati deqa dal anjam a na gago singaq di gago baŋq di gago jejamu kalilq dia areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une yoqnem. Osim kumbra dena iga moio qa gam babtoqnem. ⁶Bati deqa dal anjam na iga tonto talq waigobulonaq soqnem. Ariya bini iga Kristus ombla moiobulejunum deqa iga olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Iga bini waueqnum di iga dal anjam nami neŋgreŋyeb qaji di dauryqajqa wauosai. Qotei aqa Mondor na kumbra bunuj osorgeqnaqa iga kumbra di dauryqajqa waueqnum.

Une na iga moiotgej

⁷E maronum, nami dal anjam a na gago miligiq dia areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une yoqnem. Deqa iga kiersi marqom? Dal anjam a une tamo bulej e? Sai. Dal anjam a une tamo bulosai. Dal anjam a na ijo une e osorbeqnu. Osorbosai qamu e une poibosai qamu. Agi dal anjam a marej, “Ni ino was aqa iŋgi iŋgi qa mamaulmai.” Degsi marosai qamu mamaul kumbra di kumbra uge e degsi poibosai qamu. ⁸Ariya dal anjam bej dena une a gam itosiq a ijo are miligiq di mamaul kumbra gargekoba bableteŋej. Dal anjam bosai qamu une a tamo moio qaji bulosiq uliejunu qamu. ⁹Nami e Qotei aqa dal anjam qalieosaisosimqa bati deqa e ŋambile soqnem. Ariya bunuqna Qotei aqa dal anjam ijoq bonaqa ijo une a tamo ŋambile so qaji bulosiq tigelej. ¹⁰Onaqa dena e moiem. Dal anjam aqa wau utru agi tamo naŋgi ŋambile enjrqajqa. Ariya e dal anjam dena ŋambile osai. Dal anjam na e moiotbej. ¹¹Di kiyaqa? Dal anjam bej dena une a gam itosiq e gisaŋbej. Kumbra dena une na e moiotbej.

¹²Deqa iga dal anjam qa kiersi marqom? Iga endegsi marqom. Dal anjam a bole. A Qotei aqa segi dal anjam. A Qotei aqaq na bej. Dal anjam kalil di Qotei aqa segi anjam. A tintiŋ kalil. A bole kalil. ¹³Deqa e kiersi marqai? Dal anjam bole dena e lubsiq moiotbej degsi marqai e? Sai. Une na e moiotbej. Dal anjam bej dena une a gam itosiq e moiotbej. Qotei a odonaqa une a kumbra degyej. Di kiyaqa? Qotei a endegsi are qalej, une a boleq dimqa iga unsim qalieqom, bole, une a tulaŋ ugedamu. Gam dena dal anjam a une aqa kumbra boleq atej. Une aqa kumbra di tulaŋ ugedamu.

Gago une na iga taqatgejunu

¹⁴Iga qalie, Qotei aqa dal anjam a Qotei aqa Mondor aqaq na bej. Ariya e areqalo namijq di unum deqa e Qotei aqa areqalo dauryqa keresai. Di kiyaqa? Une na e tonto talq waibobulej unum deqa e une aqa wau tamo unum. ¹⁵Kumbra e yeqnum qaji di aqa utru e poibosai. Kumbra e yqajqa arearetbeqnu qaji di e olo yosaieqnum. Ariya kumbra e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum. ¹⁶Ariya kumbra e yeqnum qaji di e yqajqa arearetbosaieqnu. Ijo kumbra dena e endegsi osorbeqnu, e are qalonum, Qotei aqa dal anjam a bole. ¹⁷Deqa e segi na kumbra uge di yosaieqnum. Une ijo are miligiq di unu qaji a na kumbra uge di yeqnu. ¹⁸E qalieonum, ijo are miligiq di ingi bole bei sosai. E ijo areqalo namijq maronum. Bole, e kumbra bole dauryqa are unu. Ariya e dauryqa keresai. ¹⁹Kumbra bole e yqajqa arearetbeqnu qaji di e yosaieqnum. Kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum. ²⁰Ariya kumbra e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum. Deqa e segi na kumbra di yosaieqnum. Une ijo are miligiq di unu qaji a na kumbra di yeqnu.

²¹Deqa ijoq di e kumbra endegsi unonum. E kumbra bole dauryqajqa are sonaqa kumbra uge na olo gam getentetbeqnu. ²²Bole, ijo areqaloq di e Qotei aqa dal anjam tulan arearetbeqnu. ²³Ariya e endegsi unonum. Une a ijo banq di ijo singaq di ijo jejamu kalilq dia wauoqnsiqa Qotei aqa dal anjam ijo areqaloq di unu qaji di qoto iteqnu. Une di singila koba. Deqa a na e tonto talq waibobuloqnsiqa ijo banq ti ijo singa ti ijo jejamu ti kalil di singila na taqateqnu. ²⁴Gulube dena ijo areqalo tulan ugetetbeqnu! Deqa tamo yai na e aqaryaibimqa e ijo jejamu moiqas qaji endi olo uratqai? ²⁵Od, e qalieonum. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa banq na Qotei na e aqaryaibimqa e ijo jejamu endi uratqai. Deqa e Qotei tulan binieqnum. Bole, e ijo segi areqalo na Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di unum. Ariya e areqalo namijq di unum deqa ijo une na e olo singila na taqatbeqnu.

Kristus a gago une kobotosiqa Qotei aqa Mondor Bole egej

8 ¹O was qu, iga Kristus Yesus beteryejunum deqa dal anjam na gago une qa iga olo mergwa keresai. Deqa iga gago une qa olo awai uge oqasai. ²Di kiyaqa? Ningi segi segi Kristus Yesus aqa tamo deqa. Qotei aqa Mondor Bole iga nambile egej qaji a na ningi aqaryaingej deqa une ti moio ti na ningi olo taqatngwa keresai. Qotei aqa Mondor a segi na ningi taqatngeqnu. ³Dal anjam na gago une kobotqa keresai. Di kiyaqa? Iga areqalo namijq di unum deqa iga dal anjam dauryqa keresai. Ariya dal anjam na gago une kobotqa keresai deqa Qotei a segi na gago une kobotej. A gam endena gago une kobotej. A na aqa segi Ijiri Yesus

qariñyonaqa a une tamo bulosiqa gago une kobotqa bonaqa aqa segi jejamuq di Qotei na gago une aqa awai uge atsiqa une aqa singila kobotej. ⁴Qotei a kumbra degyej. Yim iga dal anjam aqa kumbra tĩntĩn dauryosim sqajqa deqa. Deqa iga gago areqalo namij na walwelosaieqnum. Iga Qotei aqa Mondor Bole aqa kumbra na walweleqnum.

⁵Tamo nan̄gi areqalo namij na walweleqnum qaji nan̄gi areqalo namij segi dauryeqnub. Ariya tamo nan̄gi Qotei aqa Mondor Bole aqa kumbra na walweleqnum qaji nan̄gi Mondor Bole aqa areqalo dauryeqnub. ⁶Tamo nan̄gi areqalo namij dauryoqnqab di nan̄gi moreñqab. Ariya tamo nan̄gi Mondor Bole aqa areqalo dauryoqnqab di nan̄gi lawo na ñambile sqab. ⁷Tamo nan̄gi areqalo namij dauryoqnqab di nan̄gi Qotei ti jeu sqab. Di kiyaqa? Nan̄gi Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa. Nan̄gi dal anjam dauryqa keresai bolesai. ⁸Tamo nan̄gi areqalo namij na walweleqnum qaji nan̄gi kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryqa keresai.

⁹Ariya nan̄gi areqalo namij na walwelosaieqnum. Qotei aqa Mondor a nungo are miligiq di unu deqa nan̄gi aqa kumbra na walweleqnum. Tamo a Kristus aqa Mondor ti sqasai di a Kristus aqa tamo sqa keresai. ¹⁰Nan̄gi une ti unub deqa nungo jejamu moiqas. Ariya Kristus a nungo are miligiq di unu deqa nan̄gi Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Deqa Qotei aqa Mondor na nan̄gi ñambile engwas. ¹¹Qotei a na aqa ñiri Kristus Yesus subq na olo tigeltej. Qotei aqa Mondor a nungo are miligiq di unu deqa Qotei na aqa Mondor aqa singila na nungo jejamu moiqas qaji di dego olo subq na tigeltosim nan̄gi ñambile engwas.

Qotei aqa Mondor a na iga Qotei aqa angro tĩntĩn sqajqa deqa elenej

¹²Deqa was qu, iga kumbra qujai na walwelqom. Iga areqalo namij na walwelqajqa e deqa marosai. ¹³Nan̄gi areqalo namij na walwelqab di nan̄gi moreñqab. Ariya nan̄gi Qotei aqa Mondor aqa kumbra na walwelosib aqa singila na nungo segi jejamu aqa kumbra uge uge moiqtqab di nan̄gi ñambile sqab. ¹⁴Tamo ungasari kalil Qotei aqa Mondor na nan̄gi gam osornjreqnaq walweleqnum qaji nan̄gi Qotei aqa angro tĩntĩn unub. ¹⁵Qotei na nan̄gi laña wau tamo sqajqa deqa aqa Mondor nan̄gi engosai. Nan̄gi laña wau tamo sqab di nan̄gi ulaqab. Qotei na nan̄gi aqa segi angro tĩntĩn sqajqa deqa aqa Mondor nan̄gi engej. Deqa aqa singila na nan̄gi endegsib Qotei meteqnub, “O ni gago Abu.” ¹⁶Qotei aqa Mondor a segi gago are miligiq di waueqnu deqa iga endegsi boleq di mareqnum, bole, iga Qotei aqa angro unum. ¹⁷Ariya iga Qotei aqa angro unum deqa mondon̄ iga ingi bole bole Abu Qotei na nami iga egwa marej qaji di oqom. Ingi bole di agi gago was Kristus a na nami esoqnej. A jaqatin̄ ej dego kere iga dego jaqatin̄ oqnsim sqom. Ariya mondon̄ iga a ombla ñam koba osim so bole gaigai sqom.

Mondon Qotei na ñam koba ti so bole ti iga egwas

¹⁸Mondon Qotei na ñam koba ti so bole ti di boleq atsim iga egwas. E are qalonum, so bole dena jaqatin iga bini eqnum qaji di tulan bunyqas. ¹⁹Di kiyaaq? Qotei a nami aqa angro nangi boleq atqajqa bati atej. Ingi ingi kalil Qotei a nami atelenej qaji nangi bati di unqajqa deqa tariñoqnsib unub. Ingi ingi nangi di taroqnsib ñam atoqnsib endegsib nenemeqnu, “Bati gembu bati di brantqas?” ²⁰Bini ingi ingi kalil nangi di ugeosib unub. Nango segi areqalo na nangi ugeosai. Qotei a segi na nangi ugetnjrej. Di kiyaaq? Nangi kumbra bole bole mondon Qotei na enjrqas qaji deqa tariñoqnsib sqajqa deqa. ²¹Qotei na ingi ingi kalil di nangi ugetnjrsiq tonto talq di breinjrobulej unub. Ariya bunuqna bati Qotei a nami atej qaji di brantimqa a na ingi ingi kalil di olo boletnjrimqa nangi Qotei aqa angro nangi ti koba na tulan boledamu sqab.

²²Iga qalie, ingi ingi kalil Qotei a nami atelenej qaji nangi di jaqatin koba oqnsib akam ti unub. Nangi nami jaqatin oqneb agi bini oqnsib unub. Uña a angrotqa osiq gulube eqnu dego kere. ²³Ingi ingi kalil di nangi segi akamosai. Iga Qotei aqa Mondor ejunum deqa iga dego akamoqnsim unum. Qotei na aqa Mondor iga namo egej. Iga Qotei aqa angro unum deqa iga dego jaqatin oqnsim akamoqnsim unum. Mondon Qotei na iga aqa segi angro qa boleq na endegsi marqas, “Nangi ijo angro kalil.” O was qu, bati di brantqajqa deqa iga tariñoqnsim unum. Bati di brantimqa Qotei na gago jejamu bulyetgosim jejamu bunuj egwas. ²⁴Qotei na iga elenej deqa bini iga Qotei qa gago areqalo singilatosim a na iga jejamu bunuj egwajqa deqa tariñoqnsim unum. Iga mareqnum, iga ingi deqa tariñeqnum. Di kiyaaq? Iga ingi di osaiunum deqa. Ariya tamo bei a ingi bei osimqa a kiyaaq ingi deqa olo tariñqas? ²⁵Ariya iga qalie, iga ingi di osaiunum deqa iga mondon oqom. Deqa iga are singilatoqnsim tariñoqnsim unum.

²⁶Iga singila saiqoji unum deqa Qotei aqa Mondor a dego iga aqaryaigeqnu. Iga ingi kie qa pailyqajqa di iga geregere qaliesai. Deqa Qotei aqa Mondor a segi na iga aqaryaigwa osiq iga qa palyeqnu. A akamoqnsiq boleq na marosaieqnu. ²⁷Qotei a tamo nango are miligi unoqnsiq deqa a Mondor aqa areqalo dego qalieeqnu. Di kiyaaq? Mondor a Qotei aqa segi areqalo dauryosiq deqa aqa tamo ungasari nangi qa palyeqnu.

²⁸Iga qalieonum, Qotei na tamo ungasari kalil a tulan qalaqalaiyeqnu qaji nangi geregere taqatnjreqnu. Deqa kumbra kalil nangoq di branteqnu qaji dena nangi olo boletnjreqnu. Tamo nangi di Qotei na nami oqa marsiq metnjrej. ²⁹Tamo nangi Qotei na nami oqa marej qaji nangi di a na giltnejrej dego. Yim nangi aqa Angro Yesus a bulosib aqa segi kumbra bole dauryqajqa deqa. Gam dena Qotei aqa angro gargekoba nangi brantoqnib

Kristus a nan̄go was matu sqas. ³⁰ Ariya tamo nan̄gi Qotei na nami gilt̄njrej qaji nan̄gi di a na met̄njrej dego. Tamo nan̄gi a na met̄njrej qaji nan̄gi di a na tamo bole une saiqoji qa min̄jrej. Tamo nan̄gi a na tamo bole une saiqoji qa min̄jrej qaji nan̄gi di a na aqa segi n̄ambile bole ti n̄am koba ti en̄jrej.

In̄gi bei na Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra getentqa keresai

³¹ Deqa iga Qotei aqa kumbra deqa kiersi marqom? Qotei na iga aqaryaiḡej deqa tamo yai na iga olo jeut̄gwas? Tamo dego bei sosai. ³² Qotei na aqa segi N̄jiri Yesus getentosai. A na qarinyonaq iga kalil aqaryaiḡwa bosiq moiej. A na aqa segi N̄jiri Yesus iga egej deqa iga qalieonum, a na in̄gi in̄gi kalil dego iga egoqn̄qas.

³³ Qotei na iga aqa segi qa gilt̄gej deqa tamo yai na gago une qa olo mergwas? Tamo dego bei sosai. Qotei a segi na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. ³⁴ Deqa tamo yai na iga gago une aqa awai uge olo oqa mergwas? Tamo dego bei sosai. Kristus Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa bini a Qotei aqa ban̄ woq di awejunu. Awesosiqa iga qa Qotei pailyeqnu. ³⁵ Kristus a segi na iga tulan̄ qalaqalaiḡeqnu. Deqa tamo yai na aqa qalaqalaiyo kumbra di olo getentimqa a na iga qalaqalaiḡwasai? Tamo dego bei sosai. O was qu, iga gulube osimqa kio, jaqatin̄ osimqa kio, tamo qudei na iga ugeugeiḡibqa kio, iga mam koba osimqa kio, gara saigimqa kio, kumbra uge bei na ugetgimqa kio, qoto bei gagoq di brantimqa kio Kristus a deqa iga qalaqalaiḡwasai e? Sai. ³⁶ Bole, in̄gi uge uge di gagoq di brantoqn̄qab. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengren̄yeb unu,

“O Qotei, iga ino segi tamo ungasari unum

deqa bati gaigai jeu tamo nan̄gi na iga lugoqnsib moioteq̄nub.

Nan̄gi iga kaja du du bul nugoqnsib lugeq̄nub.”

³⁷ Ariya Kristus na iga qalaqalaiḡej deqa gulube kalil di gagoq di brantoqn̄qas di ungum. A na gaigai iga aqaryaiḡeqnu deqa iga qoto singilaqnsim tigelejunum. ³⁸⁻³⁹ Od, Qotei na iga tulan̄ qalaqalaiḡeqnu. Deqa e endegsi ijo are singilat̄osim qalieonum, in̄gi bei na Qotei getentim a na iga olo qalaqalaiḡwasai in̄gi dego bei sosai. Moio ti n̄ambile ti lan̄ an̄gro nan̄gi ti mon̄dor singila nan̄gi ti in̄gi in̄gi bini unub qaji nan̄gi ti in̄gi in̄gi bunuqna brantelen̄qab qaji nan̄gi ti in̄gi in̄gi kalil singila ejunub qaji nan̄gi ti in̄gi in̄gi kalil lan̄ goge di unub qaji nan̄gi ti in̄gi in̄gi kalil mandam sorgomq di unub qaji nan̄gi ti in̄gi in̄gi kalil Qotei na nami atelen̄ej qaji nan̄gi ti kalil dena Qotei getentqa keresai. Yim a na iga olo qalaqalaiḡwasai. Iga qalieonum, gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa singila na Qotei na iga qalaqalaigoqnsim sqas.

Pol a Israel nan̄gi qa are gulubeiyeqnu

9 ¹ E Kristus aqa tamo deqa e n̄ingi anjam bole mern̄gwai. E n̄ingi gisan̄ anjam mern̄gwasai. Qotei aqa Mondor na e areqalo ebeqnu

deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole. ²Ijo anjam agiende. E gaigai are tulan gulubeibeqnaqa are koba qaleqnum. ³Ijo areqalo koba agiende. Qotei na e taqal waibim Kristus na e qoreibosim ijo was qu agi Jekop aqa leŋ nangi olo kamba elenqajqa deqa e are koba qaleqnum. Osim deqa e gaigai Qotei pailyeqnum. ⁴Jekop aqa leŋ nangi Israel tamo. Deqa Qotei na nangi aqa segi angro qa minjrej. Nangi Qotei aqa rian ti aqa singila ti uneb. A na aqa anjam bunuj ti aqa dal anjam ti louqajqa kumbra ti nangi enjrej. Osiqa ingi bole kalil a na nami nangi enjrqqa marej qaji di enjrej. ⁵Nango moma utru nangi nami ñam koba ti soqneb. Nangoq dena Kristus a ñambabey. Kristus a segi Qotei. A ingi ingi kalil nango gate. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Kumbra Qotei a Israel nangi qa yej qaji deqa Pol a marej

⁶Qotei na ijo was agi Jekop aqa leŋ nangi di elenqosai deqa e gaigai nangi qa are gulubeibeqnu. Deqa Qotei aqa anjam nami marej qaji di ulonej e? Sai. E qalie, tamo gargekoba nangi Israel nango leŋ dena ñambabeb ariya nangi kalil Israel tamo tiŋtiŋ sai. ⁷Iga endegsi marqasai, “Israel nangi Abraham aqa leŋ na ñambabeb deqa nangi kalil aqa angro tiŋtiŋ.” Iga degsi marqasai. Qotei na nami Abraham minjej, “Aisak aqa leŋ na segi ino angro tiŋtiŋ nangi brantqab.” ⁸Anjam di aqa utru agiende. Tamo nangi mandam tamo nango leŋ na ñambabeb qaji nangi Qotei aqa angro tiŋtiŋ sai. Tamo nangi Qotei aqa anjam nami marej qaji di qusib bole qa marsib nango areqaloq di singilatqab qaji nangi segi Abraham aqa angro tiŋtiŋ sqab. ⁹Agi Qotei na nami Abraham endegsi minjej, “Bati e nami giltem qaji di brantimqa e olo ni qa botqa ino ñauŋ Sara a angro mel oqas.”

¹⁰Qotei aqa anjam bei dego unu. Rebeka a bati qujai qa angro aiyel Eso wo Jekop wo ñambabtnjrej. Nango abu qujai agi gago moma utru Aisak. ¹¹⁻¹²Ariya Qotei aqa kumbra gaigai dauryeqnu qaji di a dauryosiq aqa segi areqalo na angro qujai giltej. A angro aqa wau qa are qalosai. A segi na metosiq giltej. Deqa Rebeka na aqa angro aiyel nangi di ñambabtnjrosaisonaqa nangi aiyel kumbra bole ti kumbra uge ti yosaisonaqqa Qotei na Rebeka endegsi minjej, “Angro namo ñambabqas qaji a di angro bunu ñambabqas qaji aqa wau tamo sqas.” ¹³Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “E Jekop qalaqalaiyonum. Ariya e Eso qalaqalaiyosai.”

¹⁴Qotei a kumbra degyej deqa iga kiersi marqom? Qotei a kumbra uge yej degsi marqom e? O was qu, iga degsi marqasai. ¹⁵Agi Qotei na nami Moses endegsi minjej, “E tamo bei qa are boleibqa are soqnim e a qa are boleibqas. E tamo bei qa dulqajqa are soqnim e a qa dulqai.” ¹⁶Deqa Qotei na tamo bei giltqas di tamo aqa areqalo na sai. Tamo aqa wau na sai. Qotei aqa segi are bole na a tamo bei giltqas. ¹⁷Agi Qotei na

nami Isip nango mandor koba endegsi minjej, “E na ni mandor koba atem unum. Di kiyaga? E na ijo singila kobaquja ni osormitqa tamo ungasari kalil nangi unsib ijo ñam osib sawa sawa kalilq dia mare mare laqajqa deqa e ni mandor koba atem.” Qotei aqa anjam di nami nengrenyeb unu. ¹⁸Deqa was qu, iga endegsi qalieonum. Qotei a tamo bei qa are boleiyqa are soqnim a tamo deqa are boleiyqas. Ariya a tamo bei aqa areqalo getentqa are soqnim di a getentqas.

¹⁹Ariya nungo ambleq di tamo bei a endegsi merbqas, “Qotei a kumbra degyeqnu deqa a kiyaga iga olo une ti qa mergeqnu? Tamo yai a aqa segi areqalo dauryosim olo Qotei aqa areqalo gotranjyqa kere? Tamo dego bei sosai.” ²⁰O tamo, ni tamo kiero deqa ni Qotei njirintqam? Tamo bei na mandam osim web gereiyim web na tigelosim endegsi minjqas kio, “Ni kiyaga e degsi gereibonum?” A degsi minjqa keresai. ²¹Web gereiyo tamo a aqa segi areqalo na mandam ongol aiyel osimqa web aiyel gereiyqas. Web bei tulan boledamu gereiyqas. Di ingi goiqajqa. Ariya web bei bolesai laña wau qudei qa gereiyqas. Web gereiyo tamo aqa kumbra di uge kio? Sai. Di kumbra bole.

²²Qotei a segi dego kumbra di yeqnu. A na aqa minjin boleq atimqa tamo kalil nangi aqa singila kobaquja unsib qalieqajqa deqa a kumbra di yeqnu. Qotei a tamo qudei nangi qa minjin oqetnjreqnu deqa nangi padalqa tariñeqnub. Ariya Qotei na nangi urur padaltnjrosaiyeqnu. A nangi qa tariñsokobaiyeqnu. ²³Di kiyaga? Aqa areqalo agiende. Tamo ungasari kalil nangi aqa rian ti aqa singila ti unsib qalieqajqa deqa. Ariya Qotei a tamo qudei nangi qa are tulan boleiyeqnu. Deqa a na nangi so bole ti ñam koba ti enjrqajqa atej unu. Di dego tamo ungasari kalil nangi unsib qalieqajqa deqa Qotei a nangi qa tariñsokobaiyeqnu. ²⁴Tamo Qotei a nangi qa are boleiyeqnu qaji nangi di agi iga tamo ungasari Qotei na metgej qaji iga. Iga Juda nango segiq dena bosai. Iga sawa bei bei qaji nangoq dena dego bem. ²⁵Agi Hosea a nami Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi nengrenyey unu, “Tamo nami ijo tamo sosai qaji nangi di e na olo ijo segi tamo qa minjrqai. Tamo nami e na qalaqalainjrosaiioqnem qaji nangi di e na olo qalaqalainjrqai. ²⁶E nami sawa bei bei qaji tamo nangi endegsi minjrem, ‘Ningi ijo tamo sai.’ Ariya bunuqna e na nangi olo endegsi minjrqai, ‘Ningi ijo segi angro unub. Agi e Qotei ñambile unum qaji.”

²⁷O was qu, Aisaia a Israel nangi qa are qalsiq deqa a Qotei aqa medabu osiqa anjam endegsi marej, “Israel aqa leñ nangi ulul bul tulan gargekobaqab. Ariya Qotei a nangoq dena tamo quja quja segi elenqas. ²⁸Tamo Koba Qotei a na tamo ungasari mandamq endi unub qaji nango une qa minjrsim nangi urur padaltnjroqujatqas.” ²⁹Agi Aisaia a nami anjam bei endegsi marej, “Qotei singila koba ti unu qaji a na iga quja quja uratgonaq soqnem. A na iga padaltgosai. Padaltgej qamu iga Sodom ti Gomora ti bulosim kalil padalekritek qamu.”

**Israel nangi Qotei qa nango areqalo singilatosai. Deqa
nangi Qotei aqa namgalaq di tamo bolesai**

³⁰Deqa iga kiersi marqom? Iga endegsi marqom. Sawa bei bei qaji nangi tamo bole une saiqoji sqajqa gam namosaiqneq. Ariya nangi gam iteb. Gam agiende. Nangi Yesus qa nango areqalo singilateb gam dena nangi tamo bole une saiqoji soqneq. ³¹Ariya Israel nangi Moses aqa dal anjam dauryqajqa waukobaqneq. Nangi are qaloqneq, gam dena nangi tamo bole une saiqoji sqab. Ariya nangi dal anjam dauryoqneq gam dena nangi tamo bole une saiqoji sosai. ³²Di kiyaga? Nangi tamo bole une saiqoji sqa marsib Yesus qa nango areqalo singilatosai. Nangi maroqneq, “Iga segi waukobaosim dena iga tamo bole une saiqoji sqom.” Nangi tal aqa ai utru quraqyosib mangaleb. ³³Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Ningi quiye. E na tal aqa ai utru bei giltem unu. Deqa tal aqa ai utru di tamo nangi quraqyosib mangalqab. E na tal aqa ai utru di olo osiy tal singilatqajqa deqa Saion qureq di tigeltit sqas. Tamo nangi tal aqa ai utru deqa nango areqalo singilatqab di nangi jemainjrqsai.”

Israel nangi Qotei aqa kumbra qaliesai

10 ¹O was qu, ijo areqalo koba agiende. Qotei na Israel tamo ungasari nangi elenqajqa deqa e are koba qaleqnum. Osim deqa e gaigai Qotei pailyeqnum. ²E Israel nangi qa qalieem deqa e endegsi mareqnum, nangi kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryqajqa tulanq singilaeqnum. Ariya nangi Qotei aqa kumbra deqa geregere poinjrosaiqnu. ³Qotei a iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu aqa kumbra di nangi qaliesai. Deqa nangi nango segi singila na tamo bole une saiqoji sqajqa are qaleqnum. Deqa nangi Qotei aqa sorgomq di sosib a segi na nangi aqaryainjrimqa nangi tamo bole une saiqoji sqajqa olo urateqnum. ⁴Iga qalie, Kristus na Moses aqa dal anjam kalil keretekritej. Aqa kumbra dena tamo ungasari kalil a qa nango areqalo singilateqnum qaji nangi Qotei aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji sqab.

⁵Tamo nangi dal anjam dauryeqnum qaji nangi Qotei na kiersim tamo bole une saiqoji qa minjrqs? Moses a deqa osiqqa nami endegsi nengrenyey, “Tamo bei a dal anjam kalil dauryekritosim di a nambile sqas.” Moses a anjam degsi nengrenyey. ⁶Ariya tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilateqnum qaji nangi Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjrqs. Deqa Moses a nangi qa osiq anjam endegsi nengrenyey, “Ningi nungo segi are miligiq na endegsib maraib, ‘Yai a lan qureq oqwas?’” Ningi degsib marqab di ningi Kristus osib mandamq osi bqab. Di keresai. ⁷“Ningi endegsib maraib, ‘Yai a moio qureq aiqas?’” O was qu, ningi degsib marqab di ningi Kristus olo subq na tigeltqab. Di dego

keresai. ⁸Ariya anjam di aqa utru endegsi unu, “Anjam di a jojom di unu. A isaq di sosai. A nungo medabuw di unu. A nungo are miligiq di dego unu.” O was qu, tamo nangi Yesus qa nango areqalo singilatqajqa anjam di agi iga mare mare laqnum. ⁹Deqa ningi nungo medabu waqtosib Yesus a segi qujai Tamo Koba degsib boleq na marqab di Qotei na ningi oqas. Qotei a Yesus subq na olo tigeltej anjam di nungo are miligiq di singilatosib sqab di Qotei na ningi oqas. ¹⁰Gago are miligiq na iga Yesus qa gago areqalo singilateqnum deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Ariya gago medabu na iga Yesus aqa ñam soqtoqnsim boleq na mareqnum deqa Qotei na iga oqas.

¹¹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilatqab di nangi jemainjrqasai.” ¹²Iga Juda tamo ti Grik tamo ti iga kalil kerekere unum. Tamo Koba Kristus a gago kalil qa Tamo Koba. Deqa a na tamo kalil Kristus metoqnsib pailyeqnu qaji nangi tulan geregereinjqnu. ¹³Agi Qotei aqa anjam bei endegsi unu, “Tamo kalil Tamo Koba Kristus metoqnsib pailyeqnu qaji nangi a na oqas.”

¹⁴Ariya nangi a qa nango areqalo singilatqasai di nangi kiersib a metosib pailyqab? Nangi aqa anjam quqwasai di nangi kiersib a qa nango areqalo singilatqab? Anjam palonto tamo nangi Qotei aqa anjam palontqasai di nangi kiersib aqa anjam quqwab? ¹⁵Qotei na anjam palonto tamo nangi qarinjrqasai di nangi kiersib aqa anjam palontqab? Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo nangi Qotei aqa anjam bole mare mare laqnu deqa tamo ungasari nangi unjqnsib tulan areboleboleinjqnu.”

Israel nangi Qotei aqa anjam bole osib dauryosai

¹⁶Ariya tamo ungasari kalil nangi anjam bole di qusib dauryosaieqnu. Agi nangi qa Aisaia a nami endegsi marej, “O Tamo Koba, tamo yai nangi gago anjam di qusib nango areqaloq di singilateqnu?” ¹⁷Ariya was qu, iga qalie, iga Qotei aqa anjam di quoqnsim gago areqaloq di singilateqnum. Anjam iga queqnum qaji di Kristus aqa medabuw na branteqnu.

¹⁸Ariya e ningi endegsi nenemngwai. Israel nangi Kristus aqa anjam bole di nami quosai kio? Sai. Nangi quoqneb. Agi Qotei aqa anjam endegsi unu, “Qotei aqa anjam di gilsiq sawa sawa kalil keretonaqa tamo ungasari kalil nangi quoqneb.” ¹⁹Deqa e ningi olo nenemngwai. Israel nangi anjam di aqa utru poinjrosai kio? Sai. Nangi poinjrej. Agi Moses a nami Qotei aqa anjam bei endegsi marej, “Sawa bei bei qaji nangi ijo ñamgalaq di ñam saiqoji. Nangi tamo bolesai. Nangi e qa qaliesai dego. Ariya e na nangi eleposiy ijo kumbra dena e na Israel nango are ugetetnjrit nangi njirinjab.” ²⁰Agi Aisaia a dego nami anjam endegsi singila na

marej, “Tamo nangi e qa ɲamosaioqneb qaji nangi e itbeb. Tamo nangi e qa marosaioqneb qaji nangi qa e brantonam nangi e nubeb.” ²¹ Ariya Aisaia a Israel nangi qa are qalsiq endegsi marej, “E bati gaigai nangi qa tariñoqnsim metnjreqnam nangi olo diqoqnsib ijo anjam gotrañyeqñub.”

Qotei a Israel tamo quja quja segi elenej

11 ¹Deqa e ɲiŋgi endegsi nenemɲɲwai. Qotei na aqa segi tamo ɲŋgasari agi Israel nangi qoreinɲrsiq torei walinɲrej e? Sai. E dego Israel tamo. E Abraham aqa moma. E Benjamin aqa leɲ. ²Qotei a na aqa segi tamo ɲŋgasari nami gilitɲrej qaji nangi olo qoreinɲrosai. Agi Elaija aqa anjam bei neɲɲreɲq di unu. Aqa anjam di ɲiŋgi qaliesai kio? Elaija a Israel nango une qa marsiq endegsi Qotei pailiej, ³“O Tamo Koba, Israel nangi na ino medabu o qaji tamo nangi ɲumelenjoqnsib ino atra bijal gingeñyeqñub. E segi qujai ni daurmeqnum. Ariya nangi ijo kumbra di unoqnsib deqa e lubqa laqñub.” Elaija a Qotei degsi pailiej. ⁴Ariya Qotei na kamba Elaija kiersi minjej? A endegsi minjej, “Ni segi e daurbosai. Ijo tamo 7,000 nangi dego e daurbeqñub. Nangi siŋga pulutosib gisañ qotei Bal a qa louosaieqñub.” Qotei na Elaija degsi minjej.

⁵Dego kere bini Qotei a tamo quja quja segi elenej unub. A nangi qa are boleiyonaq kumbra dena a na nangi gilitɲrej. ⁶A nango wau qa are qalsiq nangi gilitɲrosai. A nangi qa are boleiyonaq dena a na nangi gilitɲrej. Nangi wau bei yib Qotei a deqa are qalsiq nangi gilitɲrej qamu a nangi qa are boleiej kumbra di laña ulonej qamu.

⁷Deqa iga kiersi marqom? Iga endegsi marqom. Israel nangi tamo bole une saiqoji sqajqa waukobaeqñab ugeinɲroqnej. Ariya nangi qudei Qotei na aqa segi qa marsiq gilitɲrej deqa nangi aqa ɲamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Ariya nangi qudei nango areqalo geteññrejunu. ⁸Agi Qotei aqa anjam bei nangi qa nami endegsib neɲɲreñyeb unu, “Qotei na nangi nanaritɲrsiq nango ɲamdamu ti nango dabkala ti torei getentetɲrej. Nangi nami degsi soqneb bosiq agi bini degsib unub.” ⁹Devit a dego nangi qa osiq endegsi marej,

“Nangi iŋgi uyqa korooqñibqa gulube gargekoba nañgoq di brantoqnsim kakañ bul nangi kabutɲroqñas.

Osim sil bul nango kakoro qaiñyetɲrim nango siŋga meniñq di tanyosib ululoñosib awai ugedamu oqñab.

¹⁰ Nango ɲamdamu dego geteññrim sawa unqajqa keresaiñrim sqab. Soqñib Qotei na nango qore tanu pulutetɲrim nangi tingiq keresai. Nangi gaigai degsib sqab.”

Qotei na sawa bei bei qaji nangi olo eleñeqnu

¹¹Deqa was qu, e ɲiŋgi endegsi nenemɲɲwai. Israel nangi ululoneb deqa nangi torei padalqab e? Sai. Bole, nangi Qotei qoreiyeb deqa Qotei

a olo sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi eleneqnu. Ariya Israel nangi Qotei aqa kumbra di unsibqa are ugeinjrjm aqaq olo bqajqa deqa are qalsiq sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi eleneqnu. ¹² Israel nangi Qotei qoreiyeb deqa Qotei na olo tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nangi gegerereinjreqnu. Israel nangi Qotei aqa kumbra urateb deqa Qotei na olo sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi kumbra bole enjreqnu. Deqa iga bole qalieonum, Israel tamo ungasari kalil nangi olo puluosib Qotei aqaq bqab di Qotei na tamo ungasari kalil nangi dego kumbra tulan boledamu enjrqas.

¹³ Ariya endego e na ningi sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi anjam endegsi merngit quiye. Qotei na e nungo ambleq di wauqajqa deqa qarinqej. Deqa e ijo wau deqa tulan areboleboleibeqnu. ¹⁴ Di kiyaaq? E na ijo was qu Israel nango areqalo tigeltetnjritqa ingi bole bole Qotei a ningi engeqnu qaji di nangi dego oqa maribqa Qotei na nangi qudei elenqas. ¹⁵ Bati Qotei na Israel nangi walinjrjsiq bati deqa a na tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nango jeu kobotej. Deqa iga bole qalieonum, bati Qotei na Israel nangi olo elenjosim bati deqa a na tamo ungasari kalil morenejeb qaji nangi dego olo subq na tigeltnjrqas.

¹⁶ Tamo nangi wit bunuj oqnsib dena bem gereiyeqnsib poteqnu. Taqal bei nangi Qotei atraiyeqnu. Deqa bem kalil dego Qotei aqa segi bem. Namtan aqa jirim di Qotei aqa segi jirim. Deqa nam aqa dani di dego Qotei aqa segi dani. ¹⁷ Israel nangi namtan oliv qure qaji di bul. Dani qudei Qotei na gingenjrsiq breinjrej. Ariya ningi sawa bei bei qaji tamo ningi nañu qaji oliv aqa dani bul. Dani di Qotei na olo elenjosiq namtan oliv qure qaji di aqa qoboq di betertelenej unub. Dani di agi ningi segi. Dani Qotei na gingenjrsiq breinjrej qaji nango sawa di agi ningi na olo eb. Deqa bini ningi namtan oliv qure qaji aqa dani nangi ti namur bole oqnsib unub. ¹⁸ Deqa ningi endegsib are qalaib, “Iga tamo bole deqa iga na namtan oliv qure qaji aqa dani nangi bunjrejunum.” Ningi degsib are qalqab di ningi mati olo endegsib are qaliye. Namtan oliv aqa jirim na ningi namur engeqnu. Ningi na namtan oliv aqa jirim namur yosaieqnu.

¹⁹ Ariya ningi na e kamba endegsib merbqab, “Qotei na dani qudei gingenjrsiq nangi breinjrsiq olo iga osiq nango limeq di betertelenej unum.” ²⁰ Di bole. Ariya Qotei aqa kumbra di aqa utru agiende. Israel nangi Qotei qa nango areqalo singilatosai deqa Qotei na nangi gingenjrsiq breinjrej. Ariya ningi Qotei qa nungo areqalo singilatejunub deqa Qotei na ningi olo elenej. Di nungo wau na sai. Deqa ningi nungo segi nam soqtosib diqai. Ningi ulaoiye. ²¹ Ningi are qaliye. Namtan oliv qure qaji aqa dani di Qotei na gingenjrsiq breinjrej. Dego kere ningi nungo segi nam soqtosib diqwab di a na ningi dego gingenggosim breingwas. ²² Ningi gegerere are qaliye. Qotei na tamo qudei nangi kumbra bole enjreqnu. Osiqa olo tamo qudei nangi gulube enjreqnu. Tamo nangi aqa kumbra urateqnu.

qaji nangi di a na gulube enjreqnu. Ariya ningi aqa kumbra bole dauryqa singilaqab di a na ningi kumbra bole engoqnqas. Saiqas di a na ningi dego gingenqosim breingwas. ²³Dani qudei Qotei na nami namtan oliv qure qaji dena gingenjrsiq breinjrej qaji nangi di olo are bulyosib Qotei qa nango areqalo singilatqab di a na nangi olo elenqosim namtan oliv qoboq di betertnjrqas. Od, Qotei a na nangi olo betertnjrqas kere. ²⁴Ningi qalie, nami ningi nanu qaji oliv aqa dani soqneb. Onaqa Qotei na ningi gingenqosiqasi bosiq namtan oliv qure qaji aqa qoboq di betertelenej. Namtan oliv qure qaji di nungo nam utru tintin sai. Deqa iga bole qalieonum. Bunuqna Qotei na namtan oliv qure qaji aqa segi dani nangi olo elenqosim bosim nango segi limeq di olo betertnjrqas.

Qotei a tamo ungasari kalil nangi qa are boleiyosim elenqajqa are unu

²⁵O was qu, ningi segi powo koba ti unub ningi deqsib are qalaib. Ningi degaib deqa e na uli anjam bei ningi endegsi merngwai. Israel tamo ungasari qudei nango areqalo getenrejunu. Nangi deqsib soqneb sawa bei bei qaji tamo ungasari Qotei na nami giltanjrej nangi di kalil elenekritosim kereamqa bati deqa a na Israel tamo ungasari kalil nango areqalo dego waqtetnjrimqa nangi olo are bulyqab. ²⁶Gam dena Qotei na Israel nangi kalil elenqas. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Aqaryaigo Tamo Koba a Jerusalem dena tigelosim bosim Jekop aqa len kalil nangi are bulyetnjrim nangi Qotei aqa anjam gotranjyqajqa kumbra di olo uratqab. ²⁷Yimqa bati deqa e na ijo anjam bunuj singilatosiy nangi enjrsiy dena nango une kalil kobotetnjrqai.” Qotei aqa anjam nami deqsib nengrenyeb. ²⁸Israel nangi Yesus aqa anjam bole qoreiyeb deqa nangi Qotei ti jeu unub. Deqa Qotei na nangi kamba uratnjrsiq olo ningi sawa bei bei qaji tamo eleneqnu. Ariya nami Qotei na Israel nangi aqa segi tamo sqa marsiq nangi giltanjrsiq qalaqalainjrej. A nango moma utru nangi qa are qalsiq deqa nangi qalaqalainjrej. ²⁹Iga qalie, Qotei na aqa segi tamo ungasari nangi metnjroqnsiq ingi bole bole enjreqnu. Aqa kumbra di a olo uratqa keresai.

³⁰Nami ningi Qotei aqa anjam gotranjyoqneb. Ariya bini Israel nangi kamba Qotei aqa anjam gotranjyeqneb. Gam dena Qotei a olo ningi qa are boleiyosib eleneqnu. ³¹Dego kere Israel nangi Qotei aqa anjam gotranjyeqneb ariya Qotei a ningi qa are boleiyosib eleneqnu gam dena bunuqna a nangi qa kamba olo are boleiyosim elenqas. ³²Qotei a na tamo ungasari kalil nangi uratnjreqnaqa nangi aqa anjam gotranjyoqneb. Aqa kumbra dena a na nangi tonto talq di breinjrobulonaq soqneb. Qotei a degyej. Di kiyaga? A nangi kalil qa olo are boleiyosim elenqajqa deqa.

Iga Qotei aqa nam soqtoqnqom

³³O was qu, Qotei aqa kumbra ti aqa areqalo ti aqa powo ti di tulan kokba. Di tulan guma koba dego. Deqa iga na aqa areqalo di aqa utru

geregere ubtsim marqa keresai. Aqa gam kalil dego iga dauryosim itqa keresai. ³⁴Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere? ³⁵Tamo yai na Qotei ingi bei yosimqa a na kamba olo yqajqa minjqas? Tamo dego bei sosai.” ³⁶O was qu, Qotei a ingi ingi kalil atelenej. A ingi ingi kalil qa utru. Ingi ingi kalil di aqa segi. Deqa iga bati gaigai aqa nam soqtoqnqom. Bole.

Ningi nungo segi jejamu osib Qotei atraiyiye

12 ¹Ariya was qu, Qotei a iga qa are tulan boleiyosiq elenej deqa e ningi singila na endegsi merngwai. Ningi nungo segi jejamu osib Qotei atraiyiye. Osib deqa ningi nambile sosib Qotei aqa segi tamo ungasari tintin sqab. Deqa ningi kumbra Qotei a tulan areareteqnu qaji di yoqniye. Ningi degyoqnqab di ningi Qotei aqa kumbra na bole louoqnqab. ²Ningi mandam tamo nango kumbra dauryosib walwelaib. Qotei na areqalo bunuj engoqnimqa ningi kumbra bunuj dauryoqniye. Osib kumbra dena ningi Qotei aqa areqalo geregere qalieqab. Agi ningi kumbra bole ti kumbra Qotei a tulan areareteqnu qaji de ti kumbra tulan tintino de ti geregere qalieqab.

Wau segi segi Qotei na ningi engej qaji di yoqniye

³Qotei a e qa are boleiyonaq deqa wau ebej. Deqa e ningi segi segi endegsi merngwai. Ningi nungo segi powo ti kumbra ti soqtosib nungo was qudei nangi bunjrqa are qalaib. Ningi nungo kumbra geregere tenemtosib areqalo bole ti sosib Qotei qa nungo areqalo singilatoqniye. Ariya a na ningi segi segi singila engej qaji di olo soqtosib nungo was qudei nangi bunjraib. ⁴Ningi qalie, iga kalil jejamu qujai. Ariya gago jejamu miligiq dia sarqei gargekoba unub. Nangi kalil wau qujai yosaieqnub. Nangi wau segi segi yeqnub. ⁵Dego kere iga tamo ungasari gargekoba unum. Ariya iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. Deqa iga segi segi kalil koba na korooqnsim jejamu qujai di turtejunum.

⁶Qotei a iga qa are boleiyonaq deqa iga powo segi segi egej. A na tamo qudei nangi aqa medabu osib anjam palontqajqa powo enjrej deqa nangi a qa nungo areqalo singilatosib aqa anjam geregere palontoqnebe. ⁷A na tamo qudei nangi aqa segi tamo ungasari nangi aqaryainjrqaqqa powo enjrej deqa nangi na tamo ungasari nangi di geregere aqaryainjroqnebe. A na tamo qudei nangi aqa anjam plaltqajqa powo enjrej deqa nangi aqa anjam geregere plaltoqnebe. ⁸A na tamo qudei nangi aqa segi tamo ungasari nango areqalo singilatetnrqajqa powo enjrej deqa nangi nango areqalo geregere singilatetnjroqnebe. A na tamo qudei nangi silali ingi ingi jeisib tamo ungasari ingi qa trueqneqnu qaji nangi enjrqajqa powo enjrej deqa nangi silali ingi ingi koba koroiyosib jeisib enjroqnebe. A na

tamo qudei nangi aqa wau taqatqajqa powo enjrej deqa nangi na wau di geregere taqatoqnebe. A na tamo qudei nangi aqa segi tamo ungasari nangi qa dulosib geregereinjraqajqa powo enjrej deqa nangi arebolebole na nangi geregereinjroqnebe.

Ningi na nungo Kristen was nangi bole qalaqalainjroqniye

⁹O was qu, ningi na tamo ungasari nangi bole qalaqalainjroqniye. Ningi gisanj na nangi qalaqalainjraib. Ningi kumbra uge kalil torei uratosib kumbra bole segi beteryosib yoqniye. ¹⁰Ningi gaigai Qotei aqa segi tamo ungasari nangi nungo was tintinj edegosib nangi qalaqalainjroqniye. Ningi nungo segi nam tentoqnsib Kristen was nango nam olo soqtoqniye. ¹¹Ningi gaigai singila na Qotei aqa wau ojoqniye. Qotei aqa Mondor a nungoq aioqnsim are tigeltetngonim ningi Tamo Koba Yesus aqa wau ojajqa tulanj singilaoqniye. ¹²Mondorj Tamo Koba Qotei na ningi lanj qureq osi oqwas. Ningi deq oqwajqa tarinqnsib areboleboleingoneme. Osib gulube ningi qa boqnimqa singila na tigeloqnsib qoboioqniye. Osib gaigai Qotei pailyoqniye.

¹³Qotei aqa segi tamo ungasari qudei nangi ingi qa truquoqniqbqa ningi na nangi aqaryainjroqniye. Tamo lanaj nangi dego nungo meq boqniqbqa nangi oqnsib geregereinjroqniye.

¹⁴Tamo qudei nangi na ningi ugeugeingibqa di ungum, ningi kamba olo nangi ugeugeinjraib. Ningi nangi qa pailyoqniye. Od, Qotei na nangi aqaryainjraqajqa deqa are qalsib nangi qa pailyoqniye. Qotei na nangi ugetnjraqajqa deqa pailyaib. ¹⁵Kristen was qudei nangi areboleboleinjrimqa ningi kamba dego nangi koba na areboleboleingeme. Ariya was qudei nangi akamoqniqbqa ningi kamba dego nangi koba na akamoiye. ¹⁶Ningi segi segi kalil areqalo qujaitosib soqniye. Ningi nungo segi nam soqtqa are qalaib. Ningi tamo lanaj nangi koba na laqajqa areboleboleingem. Ningi nungo segi nam soqtosib endegsib maraib, “Iga segi qalie koba ti unum.” Ningi degaib.

¹⁷Tamo qudei nangi na ningi kumbra uge engibqa ningi na kamba kumbra uge enjraib. Ningi tamo kalil nango namgalaq dia kumbra bole segi yoqniye.

¹⁸Ningi njirin ti qoto ti uratiye. Gam soqnimqa ningi gaigai tamo kalil nangi koba na are qujaitosib soqniye. ¹⁹O ijo was bole, tamo qudei nangi na ningi gulube engibqa ningi na kamba nangi gulube enjraib. Uratosib Qotei aqa banq di nangi atib a segi nangi qa minjinj oqim gulube enjraqs. Agi Tamo Koba Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Une kambatqajqa wau di ijo segi wau. E segi na tamo nango une qa nangi kambatnjraqi. ²⁰Deqa ino jeu tamo bei a mamyimqa ni a gereiysim ingi anaiye. A ya qaryimqa dego gereiysim ya anaiye. Ni a degyimqa a aqa kumbra uge qa are qalsim jemaiyqas.” ²¹O was qu, e ningi segi segi

endegsi mernḡwai. Kumbra uge bei na ni ojqa laqnim ni segi singilaosim kumbra bole dauryosim dena ni kumbra uge bunyosim gotranḡqam.

Niḡgi sawa taqato qaji mandor kokba naḡgo sorgomq di soqniye

13 ¹Niḡgi kalil sawa taqato qaji mandor kokba naḡgo sorgomq di soqniye. Iga qalie, sawa taqato qaji mandor kokba naḡgi laḡa brantosai. Qotei a segi na naḡgi wau enjreqnaqa naḡgi sawa taqateqnub. Qotei a segi na naḡgi ateleḡej unub. ²Deqa tamo naḡgi mandor kokba naḡgo anjam gotranḡqab di naḡgi Qotei aqa anjam dego gotranḡyonub. Naḡgo kumbra dena naḡgi awai uge oqab. ³Sawa taqato qaji mandor kokba naḡgi wau yeqnub di tamo kumbra bole bole yeqnub qaji naḡgi ula enjrqajqa sai. Tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naḡgi segi ula enjrqajqa deqa wau yeqnub. Deqa niḡgi mandor kokba naḡgi qa ulaqajqa uratosib kumbra bole bole yoqniye. Yimqa naḡgi na nungo ḡam soqtetḡgwab. ⁴Sawa taqato qaji mandor kokba naḡgi Qotei aqa wau tamo bul. Naḡgo wau qujai agi naḡgi na niḡgi aqaryaḡngoqnsib geregereḡngeqnub. Ariya niḡgi kumbra uge uge yoqnqab di niḡgi naḡgi qa ulaqab. Niḡgi qalie, sawa taqato qaji mandor kokba naḡgi sebru ojejunub. Naḡgi sebru laḡa ojosai. Naḡgi Qotei aqa wau tamo unub deqa naḡgi na tamo unḡasari kumbra uge uge yeqnub qaji naḡgi sebru dena awai uge enjreqnub. ⁵Deqa iga sawa taqato qaji mandor kokba naḡgo sorgomq di sqom. Iga awai uge oqa uratosim naḡgo anjam dauryqom. Deqa segi sai. Iga gago are miligiq di qalieonum, kumbra di bole. Osim deqa ti iga naḡgo anjam dauryqom.

⁶Utru deqa niḡgi takis waiyeqnub. Di kiyaaq? Sawa taqato qaji mandor kokba naḡgi Qotei aqa wau tamo deqa naḡgi gaigai singila na wau Qotei na enjrej qaji di taqateqnub. ⁷Deqa niḡgi na mandor kokba naḡgo ḡḡi ḡḡi naḡgi qa olo enjroqniye. Osib takis o qaji tamo naḡgo baḡq di takis atoqniye. Niḡgi tamo bei aqa sorgomq di sosib ariya niḡgi aqa anjam dego qusib kumbra bole bole osoryoqniye. Tamo bei a tamo kobaquja soqnim niḡgi aqa ḡam soqtoqniye.

Niḡgi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye

⁸Niḡgi was bei aqa ḡḡi ḡḡi onub di nungoq di sokobaiyaiq. A qa kamba olo yiye. Ariya ḡḡi bei nungoq di gaigai soqnem. ḡḡi agiende. Niḡgi qalaqalaiyo kumbra yoqnsib soqniye. Di kiyaaq? Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a Qotei aqa dal anjam kalil dego keretosim dauryekritqas. ⁹Iga qalie, dal anjam a endegsi marqo, “Niḡgi tamo unḡasari naḡgi ḡumsib moiotnjraib. Niḡgi baiḡaiḡ. Niḡgi was bei aqa ḡḡi ḡḡi qa mamaulḡgaiq. Niḡgi was bei aqa unḡa jejamu ojetaib.” Ariya anjam bei dego unu. Anjam agiende, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni ino was naḡgi dego degsim geregereḡnjroqne.” O was qu, anjam qujai dena dal anjam kalil kabutejunu. ¹⁰Tamo bei na

tamo bei qalaqalaiyqas di a na tamo di kumbra uge bei yqa keresai. Deqa tamo bei na tamo qudei nanği qalaqalainjrqas di a dal anjam kalil dego keretosim dauryqas.

Ninği kumbra tiñtiñ dauryosib walweloqnıye

¹¹E ninği degsi merñgonum. Di kiyaga? Bati iga bini unum endi ninği qalie. Ninği ñeio qa kumbra uratosib tigelqajqa bati agi brantqo. Ninği qalie, Qotei na iga oqajqa bati isaq yala sonaqa iga Kristus qa gago areqalo singilatam. Ariya bini Qotei na iga oqajqa bati jojomqo. ¹²Qolo koboeqnaqa sawa suwanqa laqnu. Deqa iga ambru qaji kumbra kalil uratosim suwan qaji kumbraq di sqom. Suwan qaji kumbra di iga qoto qa gara bul jigsim sqom. ¹³Tamo a qanam walweleqnu dego kere iga kumbra bole tiñtiñ na walweloqnqom. Deqa iga diqoqnsim alańkobaoqnsim ya uge uyoqnsim nanarioqnqasai. Iga sambala kumbra dego yoqnqajqa are pruggoqnm kumbra uge jigat yoqnqasai. Iga laña laña ñirinoqnsim tamo qudei nanği qa are ugegoqnqasai. ¹⁴Ninği Tamo Koba Yesus Kristus beteryosib a gara bul jigsib soqniye. Sosib deqa ninği nuńgo jejamu qa areqalo uge uge di dauryqajqa are qaloqnqasai.

Ninği nuńgo Kristen was nango kumbra pegiyaib

14 ¹Tamo bei a Yesus qa aqa areqalo singilateqnu ariya aqa areqalo di kińala singilaosaiunu. Deqa ninği a qoreiyaib. Ninği a osib Kristen nango ambleq osib boiye. Ninği aqa kumbra qudei uge qa minjsib a ombla anjam na qotoqnaib. ²Tamo qudei nanği Yesus qa nango areqalo singilateqnub deqa nanği ingi uyo bei getentosaieqnub. Kalil uyeqnub. Ariya tamo qudei nango areqalo kińala singilaosaiunu deqa nanği wagme qudei uyosaieqnub. Kalil getenteqnub. ³Ariya tamo nanği ingi ingi kalil uyeqnub qaji nanği na olo tamo nanği wagme getenteqnub qaji nanği uge qa minjraib. Tamo nanği wagme getenteqnub qaji nanği na tamo nanği ingi ingi kalil uyeqnub qaji nanği dego uge qa minjraib. Qotei na nanği ti ninği ti eleñej. ⁴Ni tamo kiero deqa ni na tamo bei aqa wau tamo a uge qa minjqam? A singila na wau bole yqas kio aqa wau ulonqas kio di aqa wau qa gate a segi na pegiyqas. Ariya e qalieonum, a singila na tigelosim wau bole yqas. Di kiyaga? Tamo Koba Qotei na a singilatimqa a singila na tigelesqas.

⁵Tamo bei a endegsi are qalqas, “Bati qudei yori bati kokba. Bati qudei bati lañaj.” Ariya tamo bei a marqas, “Sai. Bati kalil kerekere unub.” O was qu, ninği segi segi nuńgo areqalo geregere tenemtosib areqalo bole ti soqniye. ⁶Tamo qudei nanği yori bati qudei uneqnub. Di nanği Tamo Koba Yesus qa are qalsib deqa uneqnub. Tamo qudei nanği ingi ingi kalil uyeqnub. Di nanği Tamo Koba Yesus qa are qalsib deqa ingi ingi kalil uyeqnub. Di kiyaga? Nanği ingi uyqa oqnsib Qotei pailyoqnsib uyeqnub.

Tamo qudei nan̄gi ingi qudei getenteqnub. Di nan̄gi Tamo Koba Yesus qa are qalsib deqa getenteqnub. Nan̄gi dego ingi getentqa oqnsib Qotei pailyoqnsib getenteqnub.

⁷Iga qalie, gago ambleq di tamo bei a endegsi marqa keresai, “Ijo n̄ambile di ijo segi. E segi na taqatejunum. E moiqa di e segi na marsiy moiqa.” A degsi marqa keresai. ⁸Iga n̄ambile sqom di Tamo Koba Yesus aqa segi. Ariya iqa moiqa di dego Tamo Koba Yesus aqa segi. Deqa iqa n̄ambile sqom kio iqa moiqa kio di iqa Tamo Koba Yesus aqa segi tamo un̄gasari sqom. ⁹Kristus a dego moisiq olo n̄ambile osiq subq na tigelej. Di kiyaqa? A tamo n̄ambile unub qaji ti tamo morenejeb qaji nan̄gi ti nan̄go Tamo Koba sqajqa deqa.

¹⁰Ningi kiyaqa nun̄go Kristen was nan̄go kumbra lāna tenemtoqnsib nan̄gi uge qa minjreqnub? Osib nan̄gi misilin̄jreqnub? Ningi qalie, mondoj iqa kalil Qotei aqa ulatamuq di tigelamqa a na iqa pegigwas. ¹¹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengren̄yeb unu, “E segi Tamo Koba. E n̄ambile gaigai unum qaji. Deqa e anjam bole endegsi marqai. Mondo j tamo un̄gasari kalil nan̄gi e qa bosib ijo areq di singa pulutosib nan̄go medabu qujaitosib merbqab, ‘Ni segi Qotei.’” ¹²Qotei aqa anjam degsi unu. Deqa iqa qalieonum, iqa segi segi kalil Qotei aqa ulatamuq di tigelosim gago kumbra kalil babtosis minjnam a quqwas.

Ningi nun̄go Kristen was nan̄gi kumbra ugeg breinjraib

¹³Deqa iqa gago Kristen was nan̄go kumbra lāna tenemtosis nan̄gi uge qa minjrqasai. Iga areqalo bei dauryqom. Gago Kristen was nan̄gi une ataib deqa iqa na nan̄gi kumbra uge beiq breinjrqasai. ¹⁴Tamo Koba Yesus a na e powo ebej deqa e qalieonum, ingi ingi kalil Qotei na atelenej qaji di aqa n̄amgalaq di jiga bei saiqoji. Ariya Kristen was bei a ingi bei qa endegsi are qalqas, “Ingi di jigat.” A degsi are qalqas deqa a ingi di getentqas. ¹⁵Deqa a ingi di jigat qa marimqa ningi ingi di osib uyib ningsimqa a are gulubeiyqas. Nun̄go kumbra dena ningi qalaqalaiyo kumbra uratosib deqa ningi aqa are gulubetetqab. Kristus a nun̄go was deqa osiq moiej deqa ningi nun̄go ingi uyo qa osib a ugeugeiyaib. ¹⁶Ningi mareqnub, iqa ingi di uyqom di kumbra bole. Ariya nun̄go kumbra bole di tamo qudei nan̄gi unsib olo uge qa maraib deqa ningi geregere n̄am atoqniye. ¹⁷Iga ingi ti ya ti uyoqnqom kumbra dena Qotei a gago Mandor Koba sosim iqa taqatgwasai. Ariya iqa kumbra tintin̄ yoqnsim lawo kumbra dauryoqnsim Qotei aqa Mondor aqa wau na areboleboleigim sqom kumbra dena Qotei a gago Mandor Koba sosim iqa taqatgwas. ¹⁸Tamo nan̄gi kumbra dena Kristus aqa wau ojoqnqab di Qotei a nan̄gi qa tulan̄ arearetoqnqas. Yim tamo kalil nan̄gi na nan̄gi un̄jrsib marqab, “Nan̄gi tamo bole.”

¹⁹Deqa iqa kalil lawo na sqajqa ti gago Kristen was nan̄go are singilatetnjrqajqa ti deqa are qaloqnsim wauoqnqom. ²⁰Ningi ingi uyo

qa are qalsib dena Qotei aqa wau ugetaib. Bole, ningi ingi ingi kalil uyqa kere. Ariya ningi ingi bei uysib dena nungo was bei uneq waiyqab di ningi kumbra uge yonub. ²¹Deqa ningi kumbra di uratiye. Ningi wagme kio ningi wain kio uysibqa o kumbra bei kio ysibqa dena nungo was bei uneq waiyqab di ningi kumbra uge yonub. ²²Ningi Qotei qa nungo areqalo singilateq nub deqa ningi qalie, ningi ingi ingi kalil uyqa kere. Ariya ningi ingi bei uyib nungo was bei a unsim uneq aiaim deqa ningi nungo qalie di nungo are miligiq di ulitib soqnem. Yim Qotei a segi unqas. Tamo bei a ingi bei bole qa marsim uyqa are gulubeiyqasai di a arebolebole na uyem. ²³Ariya tamo bei a ingi bei uyqa osim areqalo aiyeltosim uyqas di a une ti sqas. A Qotei qa aqa areqalo singilatosiq ariya a qaliesai, a ingi di uyqas di kumbra bole kio sai kio. Degsim a une ti sqas. Iga Qotei qa gago areqalo singilatosim ariya iga qaliesai, kumbra bei bole kio sai kio. Osim iga kumbra di yqom di iga une yonum.

Ningi Kristus aqa areqalo ti aqa kumbra ti dauryoqniye

15 ¹Iga Kristen tamo singila ti unum qaji iga na Kristen was qudei singila sai qoji unub qaji nangi aqaryainjroqnsim nango gulube qoboiyetnjroqnqom. Iga gago segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. ²Iga segi segi na gago Kristen was nangi aqaryainjroqnqom. Osim dena iga nango are singilatetnjrim nangi bole sqab. ³Iga qalie, Kristus a dego aqa segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalosai oqnej. Agi Kristus a nami endegsi Qotei pailiej, “O Abu, tamo qudei nangi ni qa anjam uge mareqnub. Nango anjam di e qa dego mareqnub.” O was qu, Qotei aqa anjam di agi nengrenq di unu. ⁴Qotei aqa anjam kalil nangi nami nengrenyeb qaji di iga Qotei aqa gam osorgwajqa deqa osib nengrenyeb. Anjam dena gago areqalo singilatetgim iga singila na tigelosim Qotei na mondon iga oqajqa deqa tariñoqnsim sqom. Utru deqa nengrenyeb. ⁵Qotei a segi na gago areqalo singilatetgeqnu. A segi na iga aqaryaigeqnu deqa iga singila na tigeleqnum. Ariya Qotei na ningi aqaryaingimqa ningi Kristus Yesus aqa kumbra dauryosib areqalo qujaitosib soqniye. ⁶Sosib ningi kalil medabu qujaitosib gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqniye.

Kristus a na Juda tamo nangi ti sawa bei bei qaji tamo nangi ti aqaryainjre

⁷Kristus a nami ningi osiq geregereingej dego kere ningi dego nungo Kristen was qu nangi oqnsib geregereinjroqniye. Yim nungo kumbra dena ningi Qotei aqa ñam tulan soqtoqnqab. ⁸E endegsi marqai. Kristus a Juda nangi aqaryainjrqa oqnsiq wauoqnej. Qotei aqa anjam a bole di nangi qalieqajqa deqa osiq wauoqnej. Anjam Qotei na nami Juda nango moma utru nangi minjroqnej qaji di singilatqajqa deqa ti Kristus a wauoqnej.

⁹Ariya Kristus a sawa bei bei qaji nan̄gi qa dego wauoqnej. Di kiyaga? Qotei a nan̄gi qa dego are tulan̄ boleiyej. Aqa kumbra di nan̄gi unsib aqa ñam soqtqajqa deqa Kristus a wauoqnej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nen̄grenyeb unu,

“E sawa bei bei qaji nango ambleq dia ino ñam soqtqai.

E ino ñam soqtqa osiy ni qa louoqnqai.”

¹⁰Anjam bei dego unu, “O sawa bei bei qaji tamo un̄gasari, ningi ti Qotei aqa segi tamo un̄gasari kalil nan̄gi ti koba na areboleboleingim soqniye.” ¹¹Olo anjam bei dego unu,

“O sawa bei bei qaji tamo un̄gasari kalil,

ningi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniye.

O tamo un̄gasari sawa sawa kalilq di unub qaji,

ningi aqa ñam soqtoqniye.”

¹²Ariya Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiq anjam bei endegsi marej, “Mondor̄ Devit aqa abu Jesi aqa lej dena mandor kobaquja bei brantqas. Brantosim a na sawa bei bei qaji tamo un̄gasari kalil nan̄gi taqatnjresqas. A bosim nan̄gi boletnjrqajqa deqa nan̄gi a qa tariñoqnsib sqab.”

¹³O was qu, Qotei a nami ingi bole bole di iga egwajqa marej deqa iga bini tariñoqnsim unum. Ningi a qa nun̄go areqalo singilateq̄nub deqa a na nun̄go are boletet̄ngimqa ningi tulan̄ areboleboleingim lawo na sqab. Yim Qotei aqa Mondor na ningi singilat̄ngimqa ningi ingi bole bole a na en̄gwa marej qaji deqa tariñoqnsib sqab.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a tulan̄ areboleboleiyej

¹⁴O was qu, ijo are miligiq di e qalieonum, ningi kumbra bole gaigai yeq̄nub. Ningi tulan̄ powo koba ti unub deqa ningi segi segi na Qotei aqa tamo un̄gasari nan̄gi gam bole osornjreq̄nub. ¹⁵Ijo anjam mutu qudei e nen̄grenyonum qaji endi anjam singila. Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej ningi deqa olo are wal̄ngaim deqa e anjam endi nen̄grenyonum. ¹⁶E Kristus Yesus aqa wau tamo deqa e sawa bei bei qaji tamo nango ambleq dia wauoqnsim Qotei aqa anjam bole nan̄gi minjreq̄num. E na nan̄gi osiy Qotei aqaq dia atrainjrobilitqa a nan̄gi elen̄qajqa deqa waueq̄num. Qotei aqa Mondor na nan̄gi singilat̄njrimqa nan̄gi Qotei aqa segi tamo un̄gasari sosib kumbra bole yoqnqajqa deqa e nan̄gi qa waueq̄num.

¹⁷Aqo Kristus Yesus wo ombla waueq̄num deqa e Qotei aqa wau endi yqajqa tulan̄ areboleboleibeq̄nu. ¹⁸⁻¹⁹E ingi bei qa mern̄gwasai. Kristus a ijo ban̄ na wau yeq̄nu qaji deqa segi ningi saingwai. A na ijo medabu singilatet̄boq̄nsiqa ijo ban̄ na wau bole bole yeq̄nu. A na e singila ebeq̄naqa e man̄wa gargekoba yeq̄num. Qotei aqa Mondor na dego e singilat̄beq̄naqa e waueq̄num. Kristus a kumbra kalil di yeq̄nu. Di kiyaga? A na sawa bei bei qaji nango are tigeltet̄njrimqa nan̄gi Qotei aqa anjam dauryqajqa deqa. Utru deqa e Jerusalem dena wau utru atsim Kristus aqa

anjam bole mare mare laqnsim gilsim toreilirikum sawaq dia dinqtem. ²⁰Ariya e na tamo ungasari Kristus aqa ñam qaliesai qaji nanngo sawaq dia aqa anjam bole palontqajqa are qaleqnum. Tal aqa ai utru tamo bei na tigeltej qaji dia e olo tal atqajqa are qalosaieqnum. ²¹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Tamo nanngi Kristus aqa ñam nami quosai qaji nanngi a unqab. Tamo nanngi aqa anjam nami quosai qaji nanngi qusib a qa poinjrqa.”

Pol a mati Rom nanngi unjrsim Spen sawaq aiaqas

²²O was qu, e wau di yeqnum dena e ningi qa bqajqa gam geteqnu. Deqa e ningi qa bqa yeqnam keresaiibeqnu. ²³Ariya bini e sawa endia wau bei saiqoji. Wausau gargekoba e ningi nunngwajqa are qaloqnem. ²⁴Deqa e Spen sawaq aiaqasiyqa e mati ningi qa bosiy nunngsiy ningi ti koba na sokiñalayitqa ningi ingi ingi qa aqaryaibibqa e Spen sawaq aiaqai.

²⁵Ariya e mati Jerusalem gilsiy dia Qotei aqa tamo ungasari nanngi unjrsiy aqaryainjrqa. ²⁶Qotei aqa tamo ungasari Masedonia sawa ti Akaia sawa ti di unub qaji nanngi na Kristen tamo ungasari Jerusalem dia ingi ingi qa truqueqnu qaji nanngi aqaryainjrqa marsib silali koroiyeb unu. ²⁷Nanngi nanngo segi areqalo na silali di koroiyeb. Nanngo kumbra di bole. Di kiyaya? Nanngi na kamba ingi deqaji olo Juda nanngi enjrqaqqa wau ti deqa. Juda nanngi na nanngi Qotei aqa anjam qa aqaryainjreqnu deqa nanngi na kamba olo Juda nanngi jejamu qa ingi ingi qa aqaryainjrqaqqa wau ti.

²⁸Deqa e mati wau di kobotosiy silali di Jerusalem osiy gilsiy bunuqna e Spen sawaq aiaqasiy e ningi qa bosiy nunngwai. ²⁹E qalieonum. E ningi qa bqai di e Kristus aqa kumbra bole osi bosiy ningi osorngitqa dena ningi singilaqab.

³⁰O was qu, ningi gago Tamo Koba Yesus Kristus a qa ti qalaqalaiyo kumbra Qotei aqa Mondor na iga osorgeqnu qaji deqa ti are qalsibqa e ombla na Qotei pailyqajqa waukobaoqniye. Osib ningi e qa dego Qotei pailyoqniye. ³¹Yim a na e aqaryaibosim anjam gotranyo tamo Judia sawaq di unub qaji nanngo banq dena e olo oqas. Ningi Qotei pailyibqa a na aqa segi tamo ungasari Jerusalem di unub qaji nanngo are tigeltetnjrimqa e na nanngi silali qa aqaryainjreqnum ijo wau deqa nanngi tulan areboleboleinjrim sqab. ³²Deqa Qotei na marim e ningi qa bosiy nunngsiy dena e areboleboleibqas. Osiy ningi koba na aqaratosisy dena singila oqai.

³³Qotei a na iga so bole ti lawo kumbra ti egeqnu. A ningi kalil koba na soqnebe. Bole.

Pol a Rom nanngi qa kaiye anjam qarinyej

16 ¹Ningi gago jaja Fibi osib geregereiyiye. A na Kristen tamo ungasari Senkria qureq di unub qaji nanngi qa waueqnu. ²Ningi

Tamo Koba Yesus aqa ñam na Fibi osib geregereiye. Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa iga kumbra bole di yqom. Fibi a gulube ti soqnimqa kio ñgi bei qa truquamqa kio ñngi na aqaryaiye. A nami tamo ungasari gargekoba ñangi aqaryainjroqnsiq e dego aqaryaiboqnej. Deqa ñngi a urataib. A kamba dego aqaryaiye.

³Ñngi na ijo kaiye anjam endi osib Prisila wo Akwila wo ñangi aiyel minjriye. Ñangi aiyel e koba na Kristus Yesus aqa wau ojeqnum. ⁴Nami jeu tamo ñangi na e lubqa laqnab ñangi aiyel moiqa ulaosaosib deqa e aqaryaibeb. Deqa e ñangi qa osim Qotei binjyeqnum. E segi sai. Kristen tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji ñangi dego ñangi aiyel qa osib Qotei binjyeqnum. ⁵Ñngi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen tamo ungasari kalil Prisila wo Akwila wo ñango talq dia koroosib loueqnub qaji ñangi dego minjriye.

Osib Epainetus dego ijo kaiye anjam endi minjiye. A ijo kadoi bole. A Esia sawa qaji. Nami tamo kalil Esia sawaq di unub qaji ñangi are bulyosaisonabqa Epainetus a namoqna are bulyosiq Kristus qa aqa areqalo singilatej.

⁶Ñngi na ijo kaiye anjam endi osib Maria dego minjiye. A ñngi aqaryaingwa are qaloqnsiq waukobaoqnej.

⁷Ñngi na ijo kaiye anjam endi osib Andronikus wo Junias wo ñangi aiyel dego minjriye. Ñangi aiyel ijo leñ ñangi. Jeu tamo ñangi na ñangi aiyel e ombla na ojelejosib tonto talq breigonab soqnem. Qotei na ñangi aiyel wau enjrej deqa ñangi aqa anjam maroqnsib laqnub. Deqa ñangi aiyel dego ñam ti. Nami e are bulyosaisonam ñangi namoqna are bulyosib Kristus qa ñango areqalo singilateb.

⁸Ariya ñngi ijo kaiye anjam endi Ampliatus dego minjiye. Aqo aiyel Tamo Koba Yesus aqa kumbra dauryeqnum deqa e na a tulan qalaqalaiyeqnum.

⁹Ñngi Urbanus dego ijo kaiye anjam endi minjiye. A iga ti koba na Kristus aqa wau ojeqnum. Ariya ñngi Stakis dego ijo kaiye anjam endi minjiye. A ijo kadoi bole.

¹⁰Ñngi Apeles dego ijo kaiye anjam endi minjiye. Iga qalieonum, a bole Kristus dauryeqnu.

Ariya ñngi ijo kaiye anjam endi osib Aristobulus aqa leñ ñangi ti dego minjriye.

¹¹Osib ijo kadoi Herodion a dego ijo kaiye anjam endi minjiye.

Ariya ñngi ijo kaiye anjam endi osib Narsisus a ti aqa leñ ñangi ti dego minjriye. Ñangi Tamo Koba Yesus aqa tamo bole.

¹²Ñngi Trifina wo Trifosa wo ñangi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriye. Ñangi aiyel Tamo Koba Yesus qa waukobaeqnum.

Ñngi ijo kaiye anjam endi osib Persis dego minjiye. A ijo kadoi bole. A Tamo Koba Yesus aqa wau singila na ojeqnu.

¹³Ningi ijo kaiye anjam endi Rufus dego minjiye. A tamo bole deqa a Tamo Koba Yesus dauryeqnu. Aqa aniqali dego ijo kaiye anjam endi minjiye. A ijo ai bul.

¹⁴Ningi ijo kaiye anjam endi osib Asinkritus na Flegon na Hermes na Patrobas na Hermas na Kristen was kalil nangi koba na unub qaji nangi ti dego minjiye.

¹⁵Osib Filologus wo Julia wo nangi aiye dego ijo kaiye anjam endi minjiye. Ariya ningi na ijo kaiye anjam endi osib Nereus na aqa jaja na Olimp as na ariya Qotei aqa tamo ungasari kalil nangi koba na unub qaji nangi ti dego minjiye.

¹⁶Ariya ningi na nungo Kristen was kalil nangi segi segi kundoqnjiye. Kumbra di agi Qotei aqa tamo ungasari kalil nangi yeqnub.

Ariya Kristus aqa tamo ungasari qure qure kalilq di unub qaji nangi na kamba dego ningi kaiyeingonub.

Tamo qudei nangi Kristen tamo ungasari nangi potoaiyeltnjreqnub

¹⁷O was qu, nungo ambleq di tamo qudei nangi Qotei aqa anjam ningi nami qusib dauryeb qaji di gotranjoqnsib olo bulbulyoqnsib nanggo kumbra dena nangi na Kristen tamo ungasari nangi potoaiyeltnjroqnsib uneq breinjreqnub. Deqa e ningi singila na endegsi merngwai. Ningi tamo deqaji nangi qa geregere nam atoqniye. Osib nangi qoreinjroqniye. ¹⁸Tamo deqaji nangi gago Tamo Koba Kristus aqa wau ojosaieqnu. Nangi nanggo segi jejamu qa are qaloqnsib deqa waueqnu. Osib tamo ungasari nangi walawalainjroqnsib gisa gisanjroqnsibqa nangi nanaritnjreqnub. Deqa kumbra bole ti kumbra uge ti di nangi geregere poinjroaieqnu. ¹⁹O was qu, e qalie, ningi Qotei aqa anjam geregere dauryosib laqnu. Laqnab tamo kalil nangi nungo kumbra deqa queqnu. Deqa e ningi qa tulan areboleboleibeqnu. Ariya e ningi endegsi merngwai. Ningi kumbra bole yqajqa geregere qalieosib kumbra uge yqajqa angro kiñilala bul nanariosib soqniye. ²⁰Qotei a na iga so bole ti lawo kumbra ti egeqnu. Sokiñala a na Satan ojsim osi bosim nungo singaq di atim ningi na sosqab.

Gago Tamo Koba Yesus a ningi qa are boleyeme.

Tamo qudei nangi dego kaiye anjam Rom nangi qa qariñyeb

²¹Ijo wau qujai Timoti a na ningi kaiyeingwo. Lusius na Jeson na Sosipater na nangi qalub dego ningi kaiyeingonub. Nangi qalub ijo lej nangi.

²²Ijo ñam Tertius. E Pol aqa medabuq na anjam endi osim ijo segi ban na nengrenyonum. E segi dego Tamo Koba Yesus aqa ñam na ningi kaiyeingonum.

²³Gaius a na dego ningi kaiyeingwo. A na e osiq aqa segi talq dia e geregereibeqnu. Osiqa Kristen tamo ungasari kalil endia unub qaji nangi dego geregereinjreqnu.

Erastus wo gago was Kwartus wo nangi aiyel dego ningi kaiyeingonub. Erastus a na Korin qure nango silali taqateqnu.

²⁴Gago Tamo Koba Yesus Kristus a ningi kalil qa are boleyeme. Bole.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

²⁵Qotei a singila koba ti unu deqa a na ningi singilatngwas. Yim ningi Yesus Kristus aqa anjam bole e na mare mare laqnum qaji di osib nungo areqaloq di singilatqab. O was qu, tulaŋ nami Kristus aqa anjam bole di uliesoqnej. ²⁶Ariya bini Qotei na anjam di olo boleq atej. Qotei ŋambile gaigai unu qaji a marnaqa aqa medabu o qaji tamo nangi anjam di neŋgreŋyonab sonaqa iga na olo anjam di osim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi minjre minjre laqnum. Deqa nangi uli anjam di quoqnsib poinjreqnu. Qotei na anjam di boleq atej. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji nangi anjam di qusib nango areqaloq di singilatosib dauryqajqa deqa. ²⁷Qotei qujai di a powo koba ti unu. Kumbra kalil a Yesus Kristus aqa baŋ na yoqnej qaji iga deqa are qaloqnsim aqa ñam gaigai soqtoqnqom. Bole.

1 KORIN

Pol a Yesus aqa anjam marsiq laqnu

1 ¹E Pol. Kristus Yesus na e qarinqej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni ijo Angro Yesus aqa anjam marsim laqne.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa anjam marsim laqnum. O was qu, aqo gago was Sostenes wo anjam endi nengrengyosim ningi qa qarinyonum. ²Ningi Korin qureq dia Qotei qa loueqnub qaji. Kristus Yesus a na ningi osiqqa Qotei aqa segi kumbra boleq di atej. Osiqa ningi aqa segi tamo sqa marsiqa giltngej. Ningi ti Kristen tamo ungasari kalil qure qure kalilq dia gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa nam qa louoqnsib pailyeqnub qaji nangi ti Qotei na turtngosiqqa aqa segi tamo sqa marsiqa ningi giltngej. Yesus a gago Tamo Koba. A Kristen tamo kalil dego nango Tamo Koba. ³Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel ningi qa are tulan boleinjrimqa ningi lawo na soqniye.

Pol a Korin nangi qa are qaloqnsiq Qotei binিয়েqnu

⁴Qotei a Kristus Yesus aqa ban na ningi qa are tulan boleiyosiq gereinjrej. Deqa e bati gaigai ningi qa are qaloqnsim ijo Qotei binিয়েqnum. ⁵⁻⁶E Qotei binিয়েqnum. Di kiyaka? Kristus aqa anjam iga nami ningi merngoqnem qaji di nungo are miligiq di singila na waueqnu deqa. Ningi Kristus beteryejunub deqa Qotei na ningi kumbra bole kalil yoqnqajqa tulan keretngej. Nungo anjam maro qa ti nungo powo qa ti kalil Qotei na ningi tulan keretngej. ⁷Deqa ningi gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo bqajqa tariñoqnsib unub. Ningi Qotei aqa Mondor aqa singila ti unub. Ningi aqa singila bei qa truquosaieqnub. ⁸Yesus Kristus a na ningi singilatngooqnqas deqa ningi singila na tigelesosib gilsib gilsib diño bati itqab. Yimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo lan qureq na brantimqa bati deqa ningi Qotei aqa namgalaq di une saiqoji sqab. ⁹Ningi Qotei aqa Ijiri gago Tamo Koba Yesus Kristus a ombla areqalo qujaitosib sqajqa deqa Qotei na ningi metngej. Kumbra kalil Qotei a nami ningi engwajqa marej qaji di a na engwas.

Korin nanŋi anjam bei bei qa ƚiriŋoqnsib pupoeqnuḃ

¹⁰ Ariya was qu, e gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na ƚiŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil areqalo qujaitosib anjam qujai maroqniye. Niŋgi anjam bei bei qa ƚiriŋosib pupoaiḃ. Niŋgi areqalo qujai ti sosib koba na geregere soqniye. ¹¹ O was qu, Kloe aqa talq di unub qaji nanŋi na anjam bei endegsib e merbeb, “Korin Kristen nanŋi ƚiri ƚiriŋoqnsib anjam na qoteqnuḃ.” Merbonab quem. ¹² O was qu, niŋgi segi segi anjam na qoteqnuḃ qaji nuŋgo utru agiende. Niŋgi qudei mareqnuḃ, “E Pol dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei mareqnuḃ, “E Apolos dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei mareqnuḃ, “E Pita dauryo qaji tamo.” Ariya niŋgi qudei mareqnuḃ, “E Kristus dauryo qaji tamo.” Niŋgi anjam na qoteqnuḃ qaji nuŋgo utru agide. ¹³ Niŋgi kiyaa kumbra degyeqnuḃ? Kristus a segi poeleŋosiq tamo gargekobaej kio? E Pol e segi niŋgi qa ƚamburbasq di moiem kio? Niŋgi ijo ñam na yanso eb kio? Di sai. ¹⁴ E nuŋgo ambleq di tamo qudei yansnjrosai. Krispus wo Gaius wo nanŋi segi aiyel e na yansnjrem. Deqa e Qotei qa areboleboleibqo. ¹⁵ Deqa tamo bei na endegsi marqa keresai, “E Pol aqa ñam na yanso em.” ¹⁶ Bole, tamo nanŋi Stefanas aqa talq di unub qaji nanŋi dego e na yansnjrem. Ariya e olo tamo qudei nanŋi yansnjrem kio di e poibosai. ¹⁷ Kristus a na e tamo nanŋi yansnjrqa qarinqbosai. E aqa anjam bole palontoqnqajqa deqa e qarinqbej. Deqa e mandam tamo nanŋo powo na Kristus aqa anjam palontosaieqnum. E mandam tamo nanŋo powo na anjam palontem qamu. Kristus a ƚamburbasq di moiex di a laŋa moiex qamu.

Kristus a segi Qotei aqa siŋgila ti aqa powo ti unu

¹⁸ Tamo nanŋi padalqa gamq di unub qaji nanŋi mareqnuḃ, “Kristus a ƚamburbasq di moiex anjam di nanari anjam.” Ariya iga Qotei na eleŋeqnu qaji iga mareqnum, “Kristus a ƚamburbasq di moiex anjam di Qotei aqa siŋgila ti unu.” ¹⁹ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo nanŋi powo ti qa mareqnuḃ qaji nanŋo powo di e na taqal atetnjrqai. Qalie tamo nanŋo qalie dego e na kobotetnjrqai.” ²⁰ O was qu, tamo nanŋi powo ti qa mareqnuḃ qaji nanŋi qa iga kiersi marqom? Dal anjam qalie tamo nanŋi ti tamo nanŋi anjam na qotqajqa siŋgilaeqnuḃ qaji nanŋi qa ti iga kiersi marqom? Iga endegsi marqom. Qotei na tamo nanŋi mandam endeqa powo ti unub qaji nanŋi olo nanaritnjreqnaqa nanŋi nanari anjam segi maroqnsib laqnuḃ.

²¹ Qotei aqa segi powo na a endegsi qalieej. Tamo nanŋi mandam endeqa powo ti unub qaji nanŋo powo dena nanŋi Qotei qalieqa keresai. Qotei a degsi qalieosiq deqa a na tamo uŋgasari nanŋi oqajqa gam bei endegsi osornjrej. Anjam iga palonteqnum qaji di tamo nanŋi nanari qa mareqnuḃ. Ariya tamo uŋgasari nanŋi anjam di qusib Qotei

qa nango areqalo singilatqab gam dena qujai a na nangi oqas. ²² Juda nangi Qotei aqa manwa unqajqa mareqnub. Grik nangi powo oqajqa tulan singilaeqnub. ²³ Ariya Kristus a namburbasq di moiej anjam di iga palontsim laqnam Juda nangi quoqnsib gisan qa mareqnub. Grik nangi dego anjam di quoqnsib nanari qa mareqnub. ²⁴ Ariya tamo ungasari Qotei na metnjrej qaji agi Juda ti Grik ti nangi qalieonub, Kristus a Qotei aqa singila ti unu. A Qotei aqa powo ti dego unu. ²⁵ Mandam tamo nangi mareqnub, “Qotei aqa anjam di nanari anjam.” Di sai. Anjam di Qotei aqa powo ti unu deqa anjam dena mandam tamo nango powo tulan bunyejunu. Mandam tamo nangi mareqnub, “Qotei aqa anjam di singila saiqoji.” Di sai. Anjam di Qotei aqa singila ti unu deqa anjam dena mandam tamo nango singila tulan bunyejunu.

²⁶ O was qu, ningi are qaliye. Qotei na ningi metngej bati deqa ningi gargekoba mandam tamo nango namgalaq di powo ti sosai. Ningi gargekoba singila ti nam ti sosai. ²⁷ Tamo Qotei na giltnjrej qaji nango utru agiende. Tamo nangi mandam endeqa powo ti unub qaji nangi na olo tamo Qotei na giltnjrej qaji nangi nanari qa minjreqnub. Ariya tamo nanari qa minjreqnub qaji nangi di Qotei na giltnjrej deqa tamo nangi mandam endeqa powo ti unub qaji nangi di Qotei na olo jemai enjreqnu. Tamo nangi mandam endeqa singila ti unub qaji nangi na olo tamo Qotei na giltnjrej qaji nangi singila saiqoji qa minjreqnub. Ariya tamo singila saiqoji qa minjreqnub qaji nangi di Qotei na giltnjrej deqa tamo nangi mandam endeqa singila ti unub qaji nangi di Qotei na olo jemai enjreqnu. ²⁸ Tamo nangi mandamq endia nam ti unub qaji nangi na olo tamo Qotei na giltnjrej qaji nangi nam saiqoji qa minjroqnsib tamo uge qa minjreqnub. Ariya tamo nam saiqoji qa minjreqnub qaji nangi di Qotei na giltnjrej deqa tamo nam ti unub qaji nango nam koba di Qotei na olo aguq ateqnu. ²⁹ Deqa Qotei aqa namgalaq di tamo bei na aqa segi nam soqtqa keresai. ³⁰ Qotei a segi na ningi elenosiqa Kristus Yesus aqa banq di atej unub. Deqa Kristus aqa wau na iga Qotei aqa areqalo bole ti aqa powo ti unum. Aqa wau na iga tamo bole tintino unum. Aqa wau na iga Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim walweleqnum. Aqa wau na Qotei na iga gago uneq dena olo awaigej deqa gago une na iga olo taqatgosai. ³¹ Deqa iga gago segi nam soqtqa keresai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei a nam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba Qotei aqa nam segi soqteme.”

**Pol a Korin nango areqalo Yesus qa
singilateqnub qaji deqa anjam marej**

2 ¹ O was qu, e nami ningi qa bosim Qotei aqa anjam merngoqnem bati deqa e anjam kokba powo tamo nangi mareqnub qaji di ningi merngosai. ² E endegsi are qalem. E nungo ambleq di sosisyqa e Yesus

Kristus qa segi ningi merngoqnqai. A namburbasq di moiej anjam di segi ningi merngoqnqai. E anjam bei ningi merngwasai. E degsi are qalem. ³Ariya e nungo ambleq di sosimqa e singila saiyoji soqnem deqa e ulaugetosim ginda gindanoqnem. ⁴Anjam e palontoqnem qaji di e powo tamo nango kumbra na palontosai. E ijo segi powo kobaquja na palontosai. Yim dena ningi are bulyqajqa e deqa are qalosai. E Qotei aqa Mondor aqa singila ningi osorngoqnem. ⁵Di kiyaaqa? Mandam qaji tamo nango powo na ningi Kristus qa nungo areqalo singilato uge. Ningi Qotei aqa singila na Kristus qa nungo areqalo singilatqajqa deqa osim anjam palontoqnem.

Qotei aqa Mondor na iga areqalo bole ti powo ti egeqnu

⁶Bole, tamo nangi Qotei aqa kumbra qa tulanj singilaeqnub qaji nangi iga na anjam minjreqnam quoqnsib dena nangi powo bole ejunub. Ariya powo di mandam qaji tamo nango powo sai. Powo di mandam qaji tamo kokba padalqa gamq di unub qaji nango powo sai. ⁷Iga powo deqa mare mare laosaieqnum. Iga Qotei aqa segi powo qa mareqnum. Qotei a nami mandam atosaisosiqqa aqa powo dena a na iga a ombla lanj qureq di sqajqa gam gereiyetgej. Aqa powo di nami ulitesoqnej. ⁸Aqa powo di mandam qaji tamo kokba nangi kalil poinjrosaieqnu. Nangi poinjrej qamu nangi Tamo Koba Yesus lanj qureq di unu qaji a osib namburbasq di qamosai qamu. ⁹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Lanj qure qa ingi ingi di tamo nango nandamu na unosaieqnub. Nango dabkala na quosaieqnub. Deqa nangi ingi ingi deqa are qalosaieqnub. Ariya ingi ingi di Qotei na tamo ungasari a tulanj qalaqalaiyeqnub qaji nangi gereiyetnjrej unu. Deqa mondonj nangi oqsib oqab.” ¹⁰O was qu, anjam di nami uliesonaqa Qotei na aqa Mondor aqa wau na babtosiq mergej. Mondor a ingi ingi kalil qa qalie. Qotei aqa areqalo kalil uliejunu qaji di Mondor a qalie. ¹¹Tamo bei a tamo bei aqa areqalo qalieqa keresai. Aqa segi mondor aqa are miligiq di unu qaji a segi aqa areqalo qalie. Dego kere tamo bei a Qotei aqa areqalo qalieqa keresai. Qotei aqa Mondor a segi Qotei aqa areqalo qalie. ¹²O was qu, iga mandam qaji mondor osai. Iga Mondor Bole Qotei aqaq dena bej qaji di em. Deqa ingi ingi kalil Qotei na iga egeqnu qaji di Mondor na iga osorgeqnu deqa iga qalie. ¹³Iga ingi ingi deqa anjam marsim laqnum. Iga mandam qaji tamo nango powo osim dena anjam marosaieqnum. Qotei aqa Mondor na iga powo egeqnu dena iga anjam mareqnum. Qotei aqa Mondor aqa anjam di iga na tamo nangi Qotei aqa Mondor ti unub qaji nangi segi minjreqnum.

¹⁴Ariya tamo nangi Qotei aqa Mondor ti sosai qaji nangi lanj qa ingi ingi di oqa keresai. Di kiyaaqa? Nangi mareqnub, “Ingi ingi di bolesai. Di nanari tamo nango ingi.” O was qu, ingi ingi di iga Qotei aqa Mondor aqaq dena eleneqnum. Deqa tamo nangi Qotei aqa Mondor ti sosai qaji

nangi ingi ingi deqa poinjrqa keresai. Tamo nangi Mondor ti unub qaji nangi segi ingi ingi deqa poinjrqa kere. ¹⁵Deqa tamo nangi Qotei aqa Mondor ti unub qaji nangi lan qaji ingi ingi kalil geregere pegiyeqnub. Ariya tamo bei na nanngo kumbra pegiyqa keresai. ¹⁶Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere? Tamo dego bei sosai.” Ariya was qu, iga mandam qaji tamo sai. Kristus aqa areqalo gagoq di unu deqa iga Qotei aqa areqalo qalieqa kere.

Pol wo Apolos wo nangi Qotei aqa wau tamo bole

3 ¹O was qu, e nunngo ambleq di soqnem bati deqa ningi Kristus aqa kumbra geregere qalieosaisoqneb deqa ningi angro mom bul soqneb. Deqa anjam e na tamo ungasari Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji nangi minjreqnum di ningi olo merngwa keresai. Anjam e na tamo ungasari nanngo areqalo namij dauryeqnub qaji nangi minjreqnum di segi ningi merngoqnem. ²Ningi angro mom bul soqneb deqa ningi damu singila uyqa keresai. Deqa e na ningi damu anaingosaioqnem. E na ningi mungum anainggoqnem. Agi bini ningi damu uyqa keresai unub. ³Di kiyqa? Ningi nunngo areqalo namij dauryeqnub deqa. Agi ningi nunngo was nangi qa are ugeingeqnaqa ombla anjam na qotoqnsib laqneb. Nunngo kumbra di jejamu qa kumbra uge. Di mandam qaji tamo nanngo kumbra. ⁴Agi nunngo ambleq di tamo qudei nangi mareqnub, “E Pol dauryo qaji tamo.” Ariya ningi qudei mareqnub, “E Apolos dauryo qaji tamo.” O was qu, nunngo kumbra di mandam qaji tamo nanngo kumbra.

⁵Apolos di tamo yai? E Pol e segi tamo yai? Aqo ayiel Qotei aqa wau tamo segi. Agi Tamo Koba Qotei na aqo ayiel wau segi segi egej deqa iga Kristus aqa anjam ningi merngoqnem. Onaqa ningi quoqnsib Kristus qa nunngo areqalo singilateb. ⁶E wauq di ingi yagem. Apolos a na wau taqatoqnej. Ariya Qotei a segi na ingi boleteqnu. ⁷Deqa tamo a ingi yageqnu qaji a ñam saiqoji. Tamo a wau taqateqnu qaji a dego ñam saiqoji. Ariya Qotei ingi boleteqnu qaji a segi ñam koba ti. ⁸Tamo a ingi yageqnu qaji wo tamo a wau taqateqnu qaji wo nangi ayiel ombla Qotei aqa wau ojeqnub. Ariya mondonj Qotei a na nanngo wau segi segi pegiyosim awai enjrqas. ⁹Aqo ayiel Qotei ombla na wau ojeqnum. Qotei aqa ingi wau agi ningi segi.

Qotei aqa wau tamo nangi tal gereiyo qaji tamo bul

Ningi segi Qotei aqa tal bul a na gereiyej qaji. ¹⁰Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej deqa e tal gereiyo qaji tamo bulosim e tal gereiyqajqa qalie bole. Deqa e tal aqa utru atem. Ariya bini tamo qudei nangi kamba olo tal aqa ai gogeq di tal ateqnub. Ariya e na tamo kalil nangi endegsi minjreqnum, “Ningi tal ateqnub deqa ningi geregere atoqniye.” ¹¹O was

qu, ningi qalie, Qotei a na Yesus Kristus osiq a tal aqa ai tuma qaji bul tigeltej unu. Deqa tamo bei na olo tal aqa ai tuma qaji bei ataiq. ¹²Tamo nangi tal aqa ai gogeq di tal atqa osibqa gol na ti silva na ti meniṅ naimyo na ti ṅamtaṅ na ti liki na ti wit aqa sau na ti tal ateqnub. ¹³Ariya mondonṅ tamo nangi peginjro batiamqa Qotei na tamo kalil nangō wau segi segi boleq atsim ṅamyuo na pegiyosim nangō wau bole kio uge kio di unqas. ¹⁴Tamo qudei nangō tal ateb qaji di ṅamyuo na yugwasai di nangi awai bole oqab. ¹⁵Ariya tamo qudei nangō tal ateb qaji di ṅamyuo na yuelenqas deqa nangō wau kalil torei loumqas. Ariya tamo nangi di padalqasai. Nangi ṅamyuoq di padalqa jojomoqṅib Qotei na nangi olo oqas.

Ningi Qotei aqa segi tal bul

¹⁶Ningi Qotei aqa segi tal bul. Qotei aqa Mondor a nungō miligiq di unu. Di ningi qaliesai kio? ¹⁷Qotei aqa tal di aqa segi getento tal. Qotei aqa tal di agi ningi segi. Deqa tamo bei na Qotei aqa tal di ugeugeiyqas di Qotei na kamba tamo di ugeugeiyqas.

Ningi na tamo nangō ñam soqtoqnaib

¹⁸Ningi na nungō segi jejamu gisanṅyaib. Nungō ambleq di tamo bei a mandam qaji powo ti sosim endegsi are qalqas, “E segi powo koba ti unum.” Di gisaṅ. Deqa tamo di a mati marqas, “Bole, e powo ti sosai. E nanari tamo.” Degsi marim Qotei na a olo powo yimqa dena a powo bole ti sqas. ¹⁹Di kiyaya? Tamo nangi mandam qaji powo ti unub qaji nangi Qotei aqa ṅamgalaq di nanari tamo unub. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenḡrenṅyeb unu, “Tamo nangi powo ti unub qaji nangi nangō kumbra uge na tamo qudei nangi ugeugeinṅrqa are qaleqnub. Deqa Qotei a kamba nangō kumbra uge dena nangi olo padaltnṅreqnu.” ²⁰Anjam bei dego unu,

“Tamo nangi powo ti unub qaji nangō areqalo Tamo Koba Qotei a segi qalie.

A qalie, kumbra uge kalil nangi yqajqa are qaleqnub qaji di nangi yib ugeinṅrim padalqab.”

²¹Deqa ningi na tamo nangō ñam soqtoqnaib. Inḡi inḡi kalil di nungō. ²²E Pol ti Apolos ti Pita ti mandam ti ṅambile ti moio ti inḡi inḡi kalil bini unub qaji nangi ti inḡi inḡi kalil bunuqna brantqab qaji nangi ti di kalil nungō. ²³Ariya ningi Kristus aqa. Ariya Kristus a Qotei aqa.

Tamo Koba Qotei a segi na aqa wau tamo nangi peginjreqnu

4 ¹O was qu, aqo Apolos wo Kristus aqa wau tamo. Iga Qotei aqa uli anjam taqatejunum. Ningi iga qa degsib are qaliye. ²Ningi qalie. Tamo bei na tamo bei aqa wau taqatqas di a na aqa medabu geregere

dauryqas. ³Deqa ningi na kio anjam pegiyo tamo qudei nangi na kio ijo kumbra tenemtosib e pegibqab di e deqa yala are qalqasai. E segi dego ijo kumbra tenemtosaeqnum. ⁴Bole, e ijo kumbra uge bei qa poibosai. Ariya e endegsi marqa keresai, “E tamo tiŋtiŋo.” E degsi marqa keresai. Tamo Koba Qotei a segi na e pegibqas. Di aqa wau. ⁵Qotei na tamo nanŋo une qa peginjrq bati brantosaiunu deqa ningi na tamo qudei nangi une ti qa minjraib. Ningi mati tariŋesoqnbqa mondonŋ Tamo Koba Yesus a bosimqa a segi na ingi ingi kalil ambruq di uliejunub qaji di suwaŋoq di atqas. Osim tamo kalil nanŋo areqalo dego boleq atqas. Yim bati deqa Qotei a gago segi segi kumbra geregere pegiyosim mergwas.

Korin nangi nanŋo segi ñam soqtetnub

⁶O was qu, aqo Apolos wo gago kumbra qa agi e na ningi mernŋonum. Ningi gago kumbra deqa are qalsib Qotei aqa anjam nenŋrenq di unu qaji di ningi geregere dauryosib olo gotraŋyaib deqa ningi mernŋonum. Deqa was qu, ningi diqoqsib tamo qudei nanŋo ñam soqtetnroqnsib olo tamo qudei nanŋo ñam aguq atoqnaib. ⁷Tamo yai na ningi tamo kokba atqo unub? Ingi bei kie nunŋoq di unu di Qotei na ningi enŋosai? Nunŋo ingi ingi kalil agi Qotei na ningi engej. Deqa ningi kiyaya nanŋo segi ñam olo soqtosib nanŋo segi singila na ingi ingi kalil di ejunub degsib are qaleqnb?

⁸Od, ningi endegsib are qaleqnb, “Iga ingi ingi kalil kere na unum. Iga ñoro koba ejunum. Deqa iga na Pol wo Apolos wo nangi aiyei buŋnjrsimqa iga segi mandor kokba bul tigelejunum.” O was qu, ningi degsib are qalaib. Ningi mandor kokba bul tigelejunub qamu e ningi qa tulaŋ areboleboleibqo qamu. Osim aqo Apolos wo dego ningi beternŋosim ningi koba na mandor kokba bul tigelejunum qamu. ⁹E endegsi are qalonum. Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa Qotei na gago ñam tulaŋ aguq atej unu. Deqa iga tonto tamo bulonum. Tonto tamo nangi agi anjam pegiyo tamo nangi na une ti qa minjroqnsib tamo kalil ti laŋ angro nangi ti nanŋo ŋamgalaq dia nangi ñumoqnsib moiotnjreqnub. O was qu, iga tamo nangi di bul. ¹⁰Iga Kristus aqa ñam osi laqnum deqa iga nanari tamo bul unum. Ariya ningi Kristus aqa kumbra qa tulaŋ qalie unub. Iga singila saiqoji unum. Ariya ningi singila ti unub. Iga ñam saiqoji unum. Ariya ningi ñam ti unub. ¹¹Iga nami mam ti ya qar ti soqnem agi bini unum. Iga gara bolesai dego. Tamo qudei nangi na iga ugeugeiqnub. Iga tal saiqoji. ¹²Iga ŋes ti gago segi baŋ na ti wauoqnsim unum. Tamo qudei nangi na iga misilingeqnub. Ariya iga kamba nangi qa olo pailyeqnum. Tamo qudei nangi na iga ugeugeiqnab iga na kamba nangi ugeugeinjrosaieqnum. Iga medabu getentosim gulube di qoboieqnum. ¹³Tamo qudei nangi na iga yomuieqnb iga na kamba olo nangi anjam bole minjreqnum. Iga tamo uge bulonum. Iga tamo unŋasari kalil nanŋo

namgalaq dia n̄ngi tulan̄ jigat bulosim unum. Iga nami degsi soqnem agi bini unum.

Pol a na Korin nan̄gi min̄jrej, “N̄ngi ijo kumbra dauryiye.”

¹⁴O was qu, n̄ngi ijo anjam endi sisiyosib jemaingwajqa e deqa nen̄grenyosai. E nun̄go areqalo tingitet̄ngwajqa deqa osim anjam endi nen̄grenyonum. N̄ngi ijo an̄gro bole. E n̄ngi tulan̄ qalaqalaingeqnum. ¹⁵Tamo 10,000 nan̄gi na Kristus aqa kumbra n̄ngi osorn̄goqn̄qab di un̄gum. N̄ngi abu gargekoba sai. Agi e segi qujai nun̄go abu. E qujai namo Kristus Yesus aqa anjam n̄ngi mer̄ngonam qusib are bulyeb. Dena e nun̄go abuem. ¹⁶Deqa e n̄ngi endegsi mer̄ngwai. N̄ngi ijo kumbra kalil unoqnsib dauryoqniye. ¹⁷Utru deqa e Timoti qarinyonumqa a n̄ngi qa bqas. E nami Tamo Koba Yesus aqa anjam Timoti min̄jnam a are bulyosiq singilaej. Deqa a ijo an̄gro bole. E na a tulan̄ qalaqalaieqnum. A Tamo Koba Qotei aqa wau geregere taqateqnu. A n̄ngi qa bosim ijo kumbra qa n̄ngi sain̄jim n̄ngi quqwab. Ijo kumbra agiende. E Kristus beteryejunum. Ijo kumbra di e na sawa sawa kalilq dia Kristen tamo un̄gasari nan̄gi osorn̄jreqnam nan̄gi dauryeqnub.

¹⁸Ariya n̄ngi qudei are qaleqnub, e n̄ngi qa bqasai. Osib deqa n̄ngi diqoqnsib laqnub. ¹⁹O was qu, n̄ngi degaib. Tamo Koba Qotei na merbimqa e n̄ngi qa urur boqujatqai. Tamo nan̄gi diqoqnsib laqnub qaji nan̄go anjam quqwajqa e deqa bqasai. Nan̄go singila qabe na eqnub di un̄qajqa bqai. ²⁰Di kiyaka? Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu di a lan̄a anjam maro na iga taqatgosaieqnu. A aqa singila kobaquja na iga taqatgeqnu. ²¹Nun̄go areqalo kie? E n̄ngi qa bosiy n̄rinḡtnḡsiy tingit̄ngwai kio e bosiy n̄ngi qalaqalaingosiy lawo na gereinḡwai kio? N̄ngi segi mariye.

Sambala kumbra a Korin nan̄go ambleq di soqnej

5 ¹O was qu, e anjam bei endegsi quem. Nun̄go ambleq di tamo bei a sambala kumbra yeqnu. Aqa sambala kumbra di tulan̄ ugedamu. Tamo nan̄gi Qotei qaliesai qaji nan̄gi sambala kumbra deqaji yosaieqnub. Aqa sambala kumbra agiende. A na aqa abu aqa n̄auqali olo oqnsiq ombla sambalaeqnub. ²Tamo di a sambala kumbra di yeqnu deqa n̄ngi are ugeinḡonaq akamosaieqnub. N̄ngi diqoqnsib laqnub. N̄ngi are ugeinḡej qamu n̄ngi tamo di osib nun̄go ambleq dena taqal waiyeb qamu.

³O was qu, e n̄ngi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya ijo areqalo n̄ngi qa unu deqa e n̄ngi ti sobulejunum. Deqa e sambala tamo di aqa une qa pegiyonum koboqo. ⁴Deqa e n̄ngi endegsi mer̄ngwai. N̄ngi gago Tamo Koba Yesus aqa ñam na korooiye. Yim koroq dia e n̄ngi ti sobulitqa Tamo Koba Yesus aqa singila dego nun̄goq di sqas. ⁵N̄ngi koroesosibqa tamo di ojsib Satan aqa ban̄q di atibqa Satan na a osim aqa jejamu gulube

yqas. Yim mondonj Tamo Koba Yesus a olo bqajqa batiamqa Qotei na tamo di aqa qunuj olo oqas.

Korin nangi na tamo uge di wiyib gilem

⁶Ningi nunjo segi ñam soqteqñub di kumbra bolesai. Ningi qalie, tamo nangi sum kiñala oqnsib bem ti bulyeqñab bem tiyekritoqnsiq tulan kobaqujaeqnu. ⁷Deqa was qu, ningi na bem tiyeqñu qaji aqa sum namij di taqal atiyē. Osib dena ningi olo bem bunuj bulosib sum saiqoji sqab. E qalieonum, ningi sum saiqoji unub koboqo. Di kiyaqa? Bem Tiyosai Qaji Uyqa Bati qa nangi na Kristus qalñab a kaja du bulosiq gago une qa moisiq aqa leñ aiej. ⁸Deqa iga Bem Tiyosai Qaji Uyqa Bati di unsim bem tiyeqñu qaji sum namij di uratosim olo bem bunuj sum saiqoji unu qaji di oqom. Sum namij di gago une ti gago kumbra uge ti sigitejunu. Ariya bem bunuj sum saiqoji unu qaji di are bole ti anjam bole ti sigitejunu.

⁹E nami anjam endegsi nengrenyosim ningi qa qarinyem, “Ningi sambala tamo nangi koba na laqñab.” ¹⁰Ariya ningi tamo nangi Yesus qaliesai qaji nangi koba na laqñab e degsi ningi merngosai. Ningi nangi koba na laqñqa kere. Tamo nangi sambala kumbra yeqñub qaji ti mandam qa ñoro qa maunñreqñu qaji nangi ti gisañ na tamo nangjo silali yainñreqñub qaji nangi ti gisañ qotei qa loueqñub qaji nangi ti ningi nangi koba na laqajqa e deqa ningi saidñgosai. Ningi nangi koba na laqasai di ningi torei mandam uratqab. Di keresai. ¹¹Ariya tamo bei a marqas, “E nunjo Kristen was bole.” Osim a olo sambala kumbra yqas kio tamo bei aqa ñoro qa maulyqas kio gisañ qotei qa louqas kio tamo nangi misilññrqas kio ya uge uyoqñsim nanarioqñqas kio gisañ na tamo nangjo silali yainñrqas kio Kristen tamo di ningi koba na laqñab. Ningi a ombla ingi uyoqñab dego. Agi e nami anjam deqa nengrenyosim ningi qa qarinyem. ¹²Deqa e kiersiy marqai? Tamo nangi Yesus qaliesai qaji nangjo une qa e na peginñrqai e? Sai. Di ijo wau sai. Ariya Kristen tamo nangjo une qa peginñrqajqa di nunjo wau tintiñ. ¹³Tamo nangi Yesus qaliesai qaji nangjo une qa Qotei a segi na peginñrqas. Ariya Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Ningi na tamo uge di osib nunjo ambleq dena taqal waiyiye.”

Ningi nunjo Kristen was bei qa anjam bei soqñim a oqnsib anjam pegiyo talq osib giloqñab

6 ¹Nunjo kumbra uge bei agiende. Nunjo ambleq di tamo qudei nangi Kristen was bei qa anjam soqñim a oqnsib anjam pegiyo talq osi giloqñsib anjam pegiyo tamo nangi Qotei qaliesai qaji nangjo ulatamuq di tigelteqñub. Nangi a oqnsib Qotei aqa tamo ungasari nangjo ulatamuq di tigeltosaieqñub. Nango kumbra uge deqa nangi jemainjrosaieqñu. ²Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa mondonj

iga na tamo kalil mandamq endi unub qaji nanngo une qa peginjrqom. Di ningi qaliesai kio? Iga degyqom deqa kiyaaq nanngi segi na nunngo Kristen was nanngo anjam kinilala qa nanngi peginjrq keresai? ³Mondor iga na lan angro nanngo une qa dego peginjrqom. Ningi di qaliesai kio? Iga degyqom deqa e endegsi are qalonum. Iga mandam endeqa anjam kalil dego pegiyqa kere. ⁴Deqa nunngo ambleq di tamo qudei nanngi anjam bei soqnim kiyaaq nanngi anjam pegiyo tamo Qotei qaliesai qaji nanngi qa gileqnub? Tamo nanngi di Kristen tamo sai. ⁵Ningi nunngo kumbra deqa jemaingwajqa deqa e na anjam endi ningi merjgonum. Nunngo ambleq di powo tamo bei unu kio? Soqnim Kristen was bei a was bei qa anjam soqnim powo tamo dena nanngo anjam pegiyqa kere kio? ⁶Ariya kiyaaq Kristen was bei a was bei oqnsiq anjam pegiyo tamo nanngi Kristus qa nanngo areqalo singilatosaieqnub qaji nanngi qa giloqnsiq nanngo ulatamug di tigelteqnu?

⁷Ningi nunngo Kristen was nanngi qa anjam soqnim nanngi oqnsib anjam pegiyo tamo nanngi qa gileqnub nunngo kumbra di uge. Nunngo kumbra dena ningi Kristus aqa kumbra dauryqajqa olo uratoqnsib uloneqnub. Ningi nunngo Kristen was bei qa anjam soqnim, ungum, ningi a uratib une engem. Ningi a uratib nunngo ingi ingi bajinem. ⁸Ariya ningi degyosaieqnub. Ningi segi olo nunngo Kristen was nanngi une enjroqnsib nanngo ingi ingi bajinetnjreqnub. Nunngo kumbra di uge.

⁹⁻¹⁰Tamo nanngi kumbra uge uge yeqnub qaji nanngi Qotei na joqsim taqatnjrqasai. Osim a nanngo Mandor Koba sqasai dego. Di ningi qaliesai kio? O was qu, ningi na nunngo segi jejamu gisanayib. Tamo nanngi sambala kumbra yeqnub qaji nanngi ti tamo nanngi gisan qotei qa loueqnub qaji nanngi ti tamo nanngi was bei aqa njan jejamu ojeteqnub qaji nanngi ti tamo nanngi unja wo njerenqa uratoqnsib olo tamo bei wo bei wo njerenoqnsib sambala kumbra yeqnub qaji nanngi ti tamo nanngi bajineqnub qaji nanngi ti tamo nanngi was bei aqa ingi ingi qa mamaulnjreqnu qaji nanngi ti tamo nanngi ya uge uyoqnsib nanarieqnub qaji nanngi ti tamo nanngi was bei yomuiyeqnub qaji nanngi ti tamo nanngi was bei aqa silali gisan na yaiyeqnub qaji nanngi ti tamo deqaji kalil nanngi Qotei na joqsim taqatnjrqasai. Osim a nanngo Mandor Koba sqasai dego. ¹¹Nami ningi qudei tamo deqaji soqneb. Ariya bunuqna ningi are bulieb deqa Qotei na nunngo are miligi yansetngosiq nanngi aqa segi kumbra boleq di atsiqa Tamo Koba Yesus Kristus aqa nam na ti gago Qotei aqa Mondor aqa singila na ti ningi gereingej. Deqa bini ningi aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji unub.

Nunngo jejamu di Qotei aqa Mondor aqa segi tal

¹²Kristen tamo qudei nanngi mareqnub, “E kumbra kalil yqa kere.” Di nanngi bole mareqnub. Ariya ni kumbra kalil di yqam dena ni aqaryaimqa

keresai. Bole, e kumbra kalil yqa kere. Ariya e kumbra bei aqa sorgomq di sqasai. Yim a na e taqatbqasai. ¹³Tamo qudei nan̄gi mareqnub, “Uyo ingi aqa wau agi aisim meneq di sqajqa. Mene aqa wau agi ingi uyqajqa.” Di nan̄gi bole mareqnub. Ariya mon̄doŋ Qotei na uyo ingi ti mene ti di kalil torei kobotqas. Ariya gago jejamu di sambala kumbra yqajqa sai. Gago jejamu di Tamo Koba Yesus aqa. A segi na taqateqnu. ¹⁴Qotei aqa singila na a Tamo Koba Yesus subq na tigeltej. Deqa mon̄doŋ a na iga dego tigeltgwas.

¹⁵Nungo segi segi jejamu di Kristus aqa jejamu qujai. Di ningi qaliesai kio? Deqa e Kristus aqa jejamu di osiy sambala uŋa aqa jejamuq di betertqai di kumbra bolesai. ¹⁶Tamo bei a sambala uŋa wo beteqab di a uŋa de wo jejamu qujaitosib sqab. Di ningi qaliesai kio? Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nen̄grenyeb unu, “Tamo bei aqa ŋauqali wo beterosib nan̄gi jejamu qujaitosib sqab.” ¹⁷Ariya tamo bei a Tamo Koba Yesus wo beteqab di nan̄gi aiyel Mondor qujai ti sqab. ¹⁸Deqa was qu, ningi gaigai sambala kumbra uratoqnsib isaq giloqniye. Une kalil tamo nan̄gi yeqnub qaji di nango jejamuq di beterosaiqnu. Ariya tamo nan̄gi sambala kumbra yeqnub di kumbra dena nango jejamuq di beteroqnsiq nango jejamu ugeteqnu. ¹⁹Nungo jejamu di Qotei aqa Mondor aqa segi tal. Qotei a segi na Mondor di ningi en̄gej deqa a nungo miligiq di unu. Ningi di qaliesai kio? Nungo jejamu di nungo segi jejamu sai. Di Qotei aqa jejamu. ²⁰Qotei a awai kobaquja na ningi awain̄gej. Deqa kumbra kalil ningi yeqnub qaji di ningi Qotei aqa ñam soqtqa maroqnsib yoqniye.

Pol a uŋa oqajqa kumbra qa anjam marej

7 ¹Ariya was qu, anjam qudei ningi nami nen̄grenyosib e qa qarinyeb qaji deqa e kamba olo ningi mern̄gwai. Anjam bei ningi nen̄grenyeb qaji agi uŋa oqajqa anjam. Deqa e kamba ningi endegsi mern̄gwai. Tamo nan̄gi uŋa oqasai di kumbra bole. ²Ariya nungo ambleq di sambala kumbra kobaaim deqa ningi segi segi uŋa oiye. Uŋa ningi dego segi segi tamo oiye. ³Tamo nango jejamu di nango ŋauŋ qa. Deqa tamo nan̄gi nango jejamu getentaib. Uŋa nango jejamu di dego nango gumbuluŋ qa. Deqa uŋa nan̄gi dego nango jejamu getentaib. ⁴Ungasari nan̄gi na nango segi jejamu taqatosaiqnu. Nango jejamu di nango gumbuluŋ na taqateqnu. Tamo nan̄gi dego nango segi jejamu taqatosaiqnu. Nango jejamu di nango ŋauŋ na taqateqnu. ⁵Deqa ningi nungo jejamu getentaib. Ariya bati bei ningi nungo uŋa wo ombla areqalo qujaitosib pailyqa bati atsib di ningi nungo jejamu getentosib pailyoqniye. Ariya bunuqna pailyo bati koboamqa ningi nungo jejamu olo turtiye. Ningi degyqasai di ningi nungo segi jejamu geregere taqatqa keresai deqa Satan a na ningi osim sambala kumbraq olo waingwas. ⁶Ijo anjam di e na ningi aqaryain̄gwa osim deqa mern̄gonum. Anjam di ningi dauryqajqa deqa e

tulanj singila na merngosai. ⁷E are qalonum, tamo kalil nangi e bul laja sqab di bole. Ariya Qotei na tamo nangi singila segi segi enjreqnu. A na tamo qudei nangi singila bei enjreqnu. Osiqa olo tamo qudei nangi singila bei enjreqnu.

⁸Ariya tamo ungasari uña ti tamo ti sosai qaji nangi e na anjam endegsi minjrqi. Uña qobul nangi dego e na anjam endegsi minjrqi. Ningi e bul laja sqab di bolequja. ⁹Ariya ningi nungo segi jejamu taqatosib laja sqa keresaiamqa ningi uña oiye. Ningi tamo oiye. Ningi laja sosib olo sambala kumbra yqa are prugnawas di kumbra bolesai.

¹⁰Ariya ningi tamo ti uña ti unub qaji e na dal anjam endegsi merngwai. E segi na ningi merngwasai. Tamo Koba Yesus a dego ningi merngwas. Aqa dal anjam agiende. Uña ningi na nungo tamo nangi uratnjraib. ¹¹Ariya uña bei na aqa tamo uratqas di a olo tamo bei aiq. A laja soqnem. Ariya a laja sqa keresaiamqa a na olo aqa tamo nami uratej qaji di olo eme. Tamo nangi dego nango uña nangi uratnjraib.

¹²Ariya ningi qudei e na anjam endegsi merngwai. Tamo Koba Yesus a na ningi merngwasai. E segi na merngwai. Ni Kristen tamo. Ariya ino ñauñ a Kristen uña sai. Di ungun. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim. ¹³E uña nangi dego anjam di minjrqi. Ni Kristen uña. Ariya ino gumbulun a Kristen tamo sai. Di dego ungun. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim. ¹⁴Ningi quiye. Tamo bei a Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Ariya a Kristen uña oqas. Kumbra dena a Kristen nango miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Uña bei dego a Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Ariya a Kristen tamo oqas. Kumbra dena a Kristen nango miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Degsi sqasai di nango angro nangi Qotei aqa ñamgalaq di jiga ti sqab. Ariya bini nangi Kristen nango miligiq di unub deqa nangi jiga ti sosai. ¹⁵Ariya Kristen tamo bei aqa uña a Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Deqa uña dena tamo di uratqa marsim uratem. Tamo a deqa une saiqoji. A uratqasai di a tonto talq di sobulqas. Kristen uña dego aqa tamo a Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Deqa tamo dena uña di uratqa marsim uratem. A dego une saiqoji. A uratqasai di a tonto talq di sobulqas. Qotei a ningi nungo Kristen was qu nangi koba na geregere sqajqa metngeqnu. Deqa ningi ijo anjam di dauryiye. ¹⁶O uña, ni na ino gumbulun Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kio sai kio di ni qalieqasai. O tamo, ni dego ino ñauñ Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kio sai kio di ni qalieqasai.

Gam Qotei na iga segi segi dauryqa marsiq giltgej qaji di iga dauryosim sqom

¹⁷Gam Qotei na iga segi segi dauryqa marsiq giltgej qaji di iga dauryosim sqom. Iga nami gam kie dauryosim sonamqa Qotei na iga

metgej degsim olo dauryosim sqom. Anjam di agi e na Kristen tamo ungasari sawa sawa kalilq dia koroosib loueqnub qaji nangi minjre minjre laqnum. ¹⁸Ningi qudei nami muluñ aisib sonabqa Qotei na ningi metnjej deqa ningi degesoqniye. Ningi qudei nami muluñ aiosai degsib sonabqa Qotei na ningi metnjej. Ningi dego degesoqniye. Ningi olo muluñ aiaib. ¹⁹Ningi muluñ aieb kio ningi muluñ aiosai kio di laña. Ariya ningi Qotei aqa dal anjam dauryqab di kumbra bole utru ti. ²⁰Iga nami kiersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim sqom. ²¹Ningi qudei kangal tamo sonabqa Qotei na ningi metnjej. Ariya ningi deqa are gulubeingaiq. Ningi degsib soqniye. Ariya bunuqna ningi kangal tamo sqa uratosib olo nungo segi wau ojqa gam soqnimqa olo degyiye. ²²Tamo nangi kangal tamo sonabqa Qotei na metnjrej qaji nangi Tamo Koba Yesus aqa. Deqa nangi aqa ñamgalaq di kangal tamo sosai. Dego kere tamo nangi kangal tamo sosai sonabqa Qotei na metnjrej qaji nangi olo Kristus aqa kangal tamo bul unub. ²³Qotei a awai kobaquja na ningi awaingej. Deqa ningi tamo bei aqa kangal tamo saib. ²⁴O was qu, iga nami kiersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim olo Qotei ombla sqom.

**Tamo uña osai qaji nangi ti uña tamo osai
qaji nangi qa ti Pol a anjam marej**

²⁵Ariya e na tamo nangi uña ti sosai qaji nangi Tamo Koba Qotei aqa dal anjam bei minjrqsai. E ijo segi areqalo na nangi anjam bei endegsi minjrqi. Tamo Koba Qotei a e qa tulañ dulej deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole. ²⁶E endegsi are qalonum. Bini bati endeqa gulube kokba bqa jojomeqnub deqa ningi kalil kiersib unub degsib olo soqniye. ²⁷Ningi uña ti unub qaji ningi degsib soqniye. Ningi nungo uña olo uratqa gam ñamaib. Ningi uña osai qaji ningi dego degsib soqniye. Ningi olo uña oqa are qalaib. ²⁸Ariya ningi uña oqab di kere. Di ningi unetosai. Dungenge nangi dego tamo oqab di kere. Di dego nangi unetosai. Ariya tamo nangi uña oqab qaji nangi mandamq endia gulube koba oqab. Ningi gulube di aib deqa e na anjam endi ningi merngonum.

²⁹O was qu, diño bati jojomqo deqa e na ningi endegsi merngwai. Tamo nangi uña ti unub qaji nangi uña saiqoji so bul soqnebe. ³⁰Tamo nangi akameqnub qaji nangi akamosai bul soqnebe. Tamo nangi areboleboleinjreanu qaji nangi areboleboleinjrosai bul soqnebe. Tamo nangi ingi ingi awaiyeqnub qaji nangi ingi ingi saiqoji so bul soqnebe. ³¹Tamo nangi mandam qa ingi ingi qa waueqnub qaji nangi ingi ingi qa wauosai bul soqnebe. Ningi qalie, sokiñala mandam ti aqa ingi ingi kalil ti torei koboqab.

³²O was qu, ningi mandam qa ingi ingi qa are gulubeingim areqalo bei bei aib deqa e na ningi anjam endegsi merngwai. Ningi qalie, tamo uña ti sosai qaji nangi Tamo Koba Yesus aqa kumbra dauryqajqa are

qaloqnsib unub. Deqa kumbra Yesus a tulan areareteqnu qaji di nangi yoqnsib unub. ³³Ariya tamo nangi unja ti unub qaji nangi mandam qa ingi ingi qa are qaloqnsib unub. Deqa kumbra nango unja a areareteqnu qaji di nangi yoqnsib unub. ³⁴Deqa nangi areqalo aiye ayeltoqnsib unub. Dungenge nangi ti unja nangi tamo osai qaji nangi ti dego Tamo Koba Yesus aqa kumbra dauryqajqa are qaloqnsib unub. Deqa nangi Qotei aqa kumbra boleq di sosib nango segi jejamu ti qunun ti torei Qotei yekriteqnu. Ariya unja nangi tamo ti unub qaji nangi mandam qa ingi ingi qa are qaloqnsib unub. Deqa kumbra nango tamo a areareteqnu qaji di nangi yoqnsib unub. ³⁵E ningi aqaryaingwa osim deqa anjam di ningi merngonum. E na ningi gulube engwajqa deqa anjam di merngosai. Ningi kumbra bole dauryoqnsib gaigai Tamo Koba Yesus aqa wau ojsib sqajqa deqa osim anjam di ningi merngonum. Yim kumbra bei na ningi titngim ningi olo areqalo bei bei o uge.

³⁶Ariya tamo bei aqa dunge kobaqujaosim tamo oqa kereamqa a endegsi are qalqas, “Ijo dunge a laja sqa keresai. Deqa e na a tamo oqa getentqasai. Getentit bati olekoba gilqas di uge. Deqa ungum. A tamo em.” A degsi are qalqas di kere. A une atosai. ³⁷Ariya tamo bei a endegsi are qalqas, “E qalieonum, ijo dunge a laja sqa kere. Deqa e na getentqai. Yim a tamo oqasai.” A degsi are qalsimqa aqa segi areqalo dauryosim aqa dunge getentqas di kere. A dego une atosai. ³⁸Deqa tamo bei na aqa dunge odyim a tamo oqas di a kumbra bole yqo. Ariya tamo bei na aqa dunge getentim a tamo oqasai di a kumbra tulan boledamu yqo.

³⁹Unja bei aqa tamo a moiosaisoqnimqa unja dena tamo di uratqa keresai. Ariya a moiimqa di a olo tamo bei oqa osim em. Ariya a na Kristen tamo segi olo em. ⁴⁰Ariya ijo areqalo agiende. Unja di a olo tamo bei oqa uratosim laja sqas di a areboleboleiyim sqas. Qotei aqa Mondor a ijoq di unu deqa e anjam di ningi merngonum.

Pol a sulum atrainjro qaji ingi ingi uyqajqa kumbra qa anjam marej

8 ¹Ariya e na sulum atrainjro qaji ingi ingi uyqajqa kumbra qa ningi merngwai. Tamo qudei nangi endegsib mareqnub, “Iga kalil powo ti unum.” Di nangi bole mareqnub. Ariya nango powo dena nangi olo tulan diqoqnsib nango segi nam soqtoqnsib laqnub. Ariya iga qalaqalaiyo kumbra dauryqom dena iga Kristen tamo unggasari nango areqalo singilatetnjroqnqom. ²Tamo bei a marqas, “E powo ti unum.” A degsi marqo deqa iga qalieonum, aqa powo kereosaiunu. ³Ariya tamo bei a Qotei qalaqalaiyoqnqas di Qotei a tamo deqa bole poiyoq.

⁴Deqa e na sulum atrainjro qaji ingi ingi uyqajqa kumbra qa ningi endegsi merngwai. Mandamq endia sulum nangi unub di nangi qotei bolesai. Nangi laja gisan qotei nangi sigitejunub. Qotei bole agi a segi qujai unu. Qotei bei sosai. Di iga qalieonum. ⁵Bole, tamo qudei nangi

mareqñub, “Qotei gargekoba unub. Tamo kokba dego gargekoba unub.” Ariya lanq di mandamq di qotei deqaji nangi unub di unqum. ⁶Iga qalieonum, Qotei qujai unu. A gago Abu. A ingi ingi kalil qa utru. Iga aqa segi tamo unqasari tintin unum. Tamo Koba qujai dego unu. Di Yesus Kristus. A ingi ingi kalil atelenej. Iga kalil aqaq dena nambile em.

⁷Ariya Kristen tamo qudei nangi anjam deqa geregere poinjrosaiunu. Nangi nami ingi ingi oqnsib gisan qotei nanggo sulum atrainjroqneb deqa bini nangi endegsib are qaleqñub, “Iga sulum atrainjro qaji ingi di uyqom di iga sulum nangi di olo atrainjroqñqom. Dena iga unetqom.” O was qu, nangi powo bole osai deqa nangi degsib are qaleqñub. ⁸Bole, gago ingi uyo na iga Qotei aqa areq gilqa keresai. Iga ingi getentqom dena iga Qotei aqa nqamgalaq di une ti sqasai. Ariya iga ingi ingi uyoqñqom dena iga Qotei aqa nqamgalaq di tamo bole sqasai dego. ⁹Ariya ningi geregere are qaliye. Ningi qalie, ningi ingi bei uyqa are soqnim ningi uyiye. Di une sai. Ariya ningi ingi uyibqa tamo nangi powo bole osai qaji nangi ningi nunqsib dena ulonqosib uneq aiqab di ningi olo ingi di uyaib.

¹⁰Ningi powo ti unub qaji ningi sulum nango atra tal miligiq gilsib dia ingi uyoqñib Kristen was bei powo bole osai qaji a bosim ningi nunqsimqa a endegsi are qalqas, “Kristen was qu nangi di ingi ingi di uyeqñub deqa unqum, e dego uyqai.” Osim a ulonqosim uneq aiqas. ¹¹Nungo powo dena ningi na Kristen was bei di powo bole osai qaji a uneq waiyonub. Ningi qalie, Kristus a was deqa moiej. ¹²Deqa ningi quiye. Ningi na Kristen was qudei powo bole osai qaji nangi uneq breinjrsib nango areqalo Kristus qa singilateb qaji di olo ugetetnjrqab di ningi Kristus dego une yonub. ¹³Deqa e damu bei uyitqa dena ijo was a uneq aiqas di e olo damu uyqasai. Ijo was a ulonqosim uneq aiaim deqa e damu uratqai.

Pol a Yesus aqa wau ojeqñu dena a silali osaieqñu

9 ¹Ningi ijo kumbra uniye. E kumbra kie yqa are sqas e yqai. Qotei na e qarinbej deqa e aqa anjam marsim laqñum. E ijo segi nqamdamu na gago Tamo Koba Yesus unem. E nungo ambleq di Tamo Koba Yesus aqa wau ojem dena ningi are bulyosib Kristen tamo branteb. Ningi ijo kumbra deqa qaliesai kio? ²Tamo qudei nangi mareqñub, “Pol a Yesus aqa anjam maro tamo bolesai.” Nangi degsib mareqñub di unqum. Ningi segi e qa qalie. E nami Tamo Koba Yesus aqa anjam ningi merngeqñam qusib are bulyeb. Dena ningi qalieeb, e Tamo Koba Yesus aqa anjam maro tamo bole.

³Tamo qudei nangi ijo kumbra lanq tenemteqñub deqa e na kamba olo nangi endegsi nenemnjreqñum, ⁴“Iga Yesus aqa wau ojeqñum dena iga awai osim gago segi ingi ti ya ti uyqa kere e? ⁵Iga unq oqa are soqnim Kristen unq osim laqnqa kere e? Agi Tamo Koba Yesus aqa wau

tamo qudei nangi ti aqa was nangi ti Pita ombla na uŋa oqnsib laqnub. ⁶Aqo Barnabas wo segi gago barj na wauoqnsim dena silali oqnqom e? Yesus aqa wau tamo qudei nangi degyqasai e?” ⁷O was qu, qoto tamo nangi qoteqnub dena nangi awai eqnub. Nangi nanggo segi silali wau ojosaieqnub. Tamo nangi ingi yageqnub dena nangi ingi meli olo oqnsib uyeqnub. Tamo nangi kaja nangi taqatnjreqnub dena nangi mungum qaq olo oqnsib uyeqnub.

⁸E mandam tamo nanggo areqalo dauryosim deqa anjam di merngosai. Anjam di agi Qotei aqa dal anjamq di dego unu. ⁹Agi Moses a nami dal anjam bei endegsi nengrenyej, “Bulmakau nangi rais paraparaiyoqnsib aqa sau taqal atoqnsib nangi aqa damu olo uyqa yoqnib ningi na nangi saidnjraib.” O was qu, Qotei a bulmakau nangi qa are qalsiq anjam di marej kio? Sai. ¹⁰A iga qa osiqa anjam di marej. Od, Moses a iga qa osiqa anjam di nengrenyej. Di kiyaga? Tamo bei a ingi yagwas di ingi meliamqa a osim uyqas. Tamo bei a rais ñoqoryosim damu segitqas di a dego damu osim uyqas. Nangi nami qalieeb, nangi ingi di osib uyqab. Utru deqa nangi wau di yeqnub. ¹¹O was qu, iga Qotei aqa anjam qa ningi aqaryaingqonem. Di nungo qunun qa. Ariya ningi na kamba jejamu qa ingi ingi qa olo iga aqaryaigwajqa merngwom di iga une yonum e? Iga nungo are miligiq di ingi yagobulem. Ingi di meliqo deqa ningi na olo otorosib egwajqa merngwom di iga une yonum e? Sai. ¹²Yesus aqa wau tamo qudei nangi Qotei aqa anjam qa ningi aqaryaingeqnub deqa ningi na nangi odnjreqnabqa nangi nungoq dena awai olo eqnub. Ariya iga nami nungo ambleq di wau utru atsim wauoqnm. Deqa ningi na iga dego odgib iga nungoq dena awai oqom di kere.

Ariya iga na Kristus aqa anjam bole getentaim deqa iga nungoq dena awai oqa uratem. Osim dena iga gulube gargekoba qoboioqnm. ¹³Atra tamo nangi atra tal miligiq di wauoqnsib dena nangi ingi ingi oqnsib uyeqnub. Tamo nangi atra bijal taqateqnub qaji nangi dego atra bijalq dena atraiyqa wagme oqnsib uyeqnub. Ningi di qaliesai kio? ¹⁴Dego kere Tamo Koba Yesus a endegsi marej, “Tamo nangi Qotei aqa anjam bole mareqnub qaji nangi dena awai oqnsib nanggo segi ingi awaiyoqnsib uyoqnqab.”

¹⁵Ariya e nungoq dena awai oqa uratem. E nungoq dena awai oqajqa are qalsim anjam endi nengrenyosai. Tamo Koba Qotei a na e merbej, “Ni wau dena awai oqa kere.” Ariya e uratem. Degsi soqnm e moiqa. E ijo kumbra deqa tulan areboleboleibeqnu. Deqa tamo bei na ijo kumbra di olo getentaiq. ¹⁶E Yesus aqa anjam bole marsim laqnum ijo wau deqa e ijo segi ñam soqtqa keresai. Qotei na e wau ebej deqa e wau di yoqnqai. E uratqa keresai. Uratqai di Qotei na e gulube ebqas. ¹⁷E ijo segi areqalo na Yesus aqa anjam marsim laqnum qamu e dena awai eqnum qamu. Ariya e ijo segi areqalo na wau di yosaieqnum. Qotei na wau ebej deqa e wau

di yoqnsim laqnum. ¹⁸Deqa e awai kie oqai? Ijo awai agiende. E Yesus aqa anjam bole maroqnsiy dena silali oqnqasai. Ijo awai bole agide. Bole, e silali oqa kere. Ariya e oqa uratem. E tamo unggasari nangi Qotei aqa anjam qa laŋa aqaryainjroqnqai. Ijo awai bole agide.

Pol a tamo unggasari kalil nango wau tamo

¹⁹E kumbra bei yqa are sqas e yqai. E tamo bei aqa sorgomq di sosai. Ariya e ijo segi areqalo na tamo kalil nango sorgomq di sosim nangi qa wauoqnsim dena e na tamo gargekoba nangi are bulyetnjreqnam nangi Kristus aqaq beqnub. ²⁰Deqa e Juda nango sorgomq di sosimqa e nango kumbra dauryoqnsim dena e na nangi are bulyetnjreqnam nangi Kristus aqaq beqnub. Tamo nangi Moses aqa dal anjam aqa sorgomq di unub qaji nangi dego e na oqajqa deqa e nango kumbra dauryoqnsim dal anjam aqa sorgomq di sobulejunum. Bole, e segi dal anjam aqa sorgomq di sosai. Ariya e nango kumbra di dauryoqnsiy dena e na nangi are bulyetnjroqnit nangi Kristus aqaq bqajqa deqa are qalsim dal anjam aqa sorgomq di sobulejunum. ²¹Tamo nangi Moses aqa dal anjam saiqoji unub qaji nangi dego e na oqajqa deqa e nango kumbra dauryoqnsim dal anjam saiqoji sobulejunum. Bole, e Qotei aqa dal anjam ti unum. Agi e Kristus aqa dal anjam aqa sorgomq di unum. Ariya e nango kumbra di dauryoqnsiy dena e na nangi are bulyetnjroqnit nangi Kristus aqaq bqajqa deqa are qalsim dal anjam saiqoji sobulejunum. ²²Tamo nangi singila saiqoji unub qaji nangi dego e na oqajqa deqa e nango kumbra dauryoqnsim singila saiqoji sobulosim dena e na nangi are bulyetnjreqnam nangi Kristus aqaq beqnub. O was qu, e tamo kalil nango sorgomq di sosim nango kumbra dauryeqnum. Di kiyaya? E na nangi qudei are bulyetnjroqnit nangi Kristus aqaq bqajqa deqa. ²³E kumbra kalil yeqnum qaji di e Yesus aqa anjam bole di singilatqa marsim deqa yeqnum. Yimqa mondoŋ anjam bole di aqa awai Tamo Koba Yesus na e ebqas. Agi tamo kalil Yesus aqa anjam bole deqa nango areqalo singilateqnub qaji nangi awai di oqab.

Iga laŋ qaji awai oqajqa deqa gurgurqom

²⁴E mandam tamo nango alaŋ qa mernŋwai. Tamo nangi gurguroqnsib bubuneqnub di nangi awai oqajqa. Ariya tamo qujai a segi na nangi kalil buŋnjrsimqa awai oqas. Dego kere ningi awai oqa marsib singila na gurguroqniye. ²⁵Tamo gurgureqnub qaji nangi awai oqa marsib deqa gurgur qalieqa osib mati nango segi jejamu singilateqnub. Yim gurgur batiamqa nangi singila na gurgurqab. Ariya nango awai di mandam qaji awai. Deqa nango awai di koboqas. Ariya laŋ qaji awai iga oqa mareqnum qaji di koboqasai. Di gaigai sqas. ²⁶Deqa e ururoqnsim laŋa laŋa ŋam atosaeqnum. E awai bole di koqyoqnsim urureqnum. E qoto tamo bul unum deqa e laŋa laŋa ijo baŋ waiyosaeqnum. E tamo qalqajqa deqa ijo baŋ tiŋsim geregere

waiyeqnum. ²⁷Osim dena e na ijo segi jejamu qaloqnsim singilateqnum. Yim ijo jejamu a ijo areqalo dauryqajqa deqa. E na tamo ungasari nanŋi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum. Ariya bunuqna e segi awai bole osaiaim deqa e na ijo segi jejamu qaloqnsim singilateqnum.

Gulube bei bei gagoq bamqa iga dena uloŋo uge

10 ¹O was qu, niŋgi ijo anjam endeqa geregere poingem. Nami Moses aqa bati qa gago moma kalil nanŋi wadau sawaq di sonabqa Qotei a laŋbi na nanŋi gam osornjroqnej. Bati di nanŋi Yuwal Lent di gentosib mandam boleq aisib walwelosib gileb. ²Nanŋi kalil Moses dauryeb deqa nanŋi laŋbi ti Yuwal Lentq dena ti yanso eb. ³Bati deqa Qotei aqa Mondor a laŋ goge dena ingi osi boqnsiq nanŋi kalil anainjreqnaqa nanŋi di uyoqneb. ⁴Ya dego Qotei aqa Mondor na nanŋi kalil anainjreqnaq uyoqneb. Mondor na nanŋi meniŋ bei osornjrnaqa meniŋ dena ya branteqnaqa nanŋi uyoqneb. Meniŋ dena wadau sawaq dia nanŋi daurnjrnsiq giloqnej. Meniŋ di agi Kristus. ⁵Ariya gago moma gargekoba nanŋi kumbra uge uge yoqneb deqa Qotei a nanŋi qa arearetosai. Deqa a wadau sawaq dia nanŋi ñumnaq moreŋeb.

⁶Nanŋi kumbra uge uge dauryqa are prugnjroqnej deqa Qotei na nanŋi ñumnaq moreŋeb. Nanŋo kumbra uge di iga dego dauryqa are pruggaim deqa Moses a anjam di nenŋrenyej. ⁷Deqa niŋgi qotei gisaŋ atsib nanŋi qa louoqnaib. Agi gago moma qudei nanŋi qotei gisaŋ atsib nanŋi qa louoqneb. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenŋrenyej unu, “Nanŋi korooqnsib ingi ti ya ti uyoqnsib olo tigeloqnsib unŋa ti alaŋoqneb.” ⁸Iga sambala kumbra dego yqasai. Agi gago moma qudei nanŋi sambala kumbra yoqneb deqa bati qujai qa Qotei na 23,000 tamo ungasari nanŋi ñumnaq moreŋeb. ⁹Iga Kristus aqa kumbra tenemtosim laŋa pegiyqasai. Agi gago moma qudei nanŋi Tamo Koba Qotei aqa kumbra tenemtoqnsib laŋa pegiyoqneb deqa Qotei na amal uge qarinnjrnaqa bosib nanŋi uñinjnab moreŋeb. ¹⁰Iga Qotei laŋa njirintqasai dego. Agi gago moma qudei nanŋi Qotei laŋa njirintoqneb. Deqa Qotei a na padalto qaji laŋ aŋgro bei qarinyonaq aisiq nanŋi padaltnjrej.

¹¹Gago moma nanŋi kumbra uge kalil di yoqneb deqa Qotei na nanŋi ñumnaq moreŋeb. Anjam di agi Moses a na nenŋrenyej unu. Di kiyaya? Iga tamo ungasari diŋo bati endeqa unum qaji anjam di sisiyosim poigim gago moma nanŋo kumbra uge di dauryaim deqa. ¹²Ariya tamo bei a endegsi are qalqas, “E singila na tigelejunum.” Osim a geregere ŋam atem. A uloŋosim uneq aio uge. ¹³Gulube kalil niŋgi qa branteqnu qaji di mandam tamo kalil nanŋoq di dego branteqnu. Ariya Qotei a tamo bole deqa a niŋgi uratŋgwasai. A na marimqa gulube di aqa singila na nunŋo singila bunyqasai. Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa niŋgi gulube di britoqnsib singila na tigeloqnqab.

Iga na Qotei ti mondor uge uge nanngi ti biñinjirqa keresai

¹⁴Deqa ijo was bole, ninggi qotei gisañ nanngi atsib nanngi qa louoqnaib. Ninggi nanngi torei uratnjrsib isaq giliye. ¹⁵Ninggi powo ti unub deqa e na anjam di ninggi merngonum. Deqa ninggi ijo anjam di qusib geregere peleiyiye. ¹⁶Wain gamban iga Qotei pailyosim uyeqnum qaji di iga Kristus aqa leñ qa are qalsim deqa a ti korooqnsim uyeqnum. Bem iga gingenyosim uyeqnum qaji di iga Kristus aqa jejamu qa are qalsim deqa a ti korooqnsim uyeqnum. ¹⁷Bem qujai unu agi Kristus aqa jejamu. Deqa iga kalil koba na korooqnsim bem qujai di uyeqnum. Deqa iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. ¹⁸Ninggi Israel nango kumbra qa are qaliye. Israel nanngi atra bijalq dia damu koitoqnsib oto bei oqnsib Qotei atraiyeqñub. Osib olo oto bei oqnsib uyeqñub. Nango kumbra dena nanngi Qotei koba na korooqnsib uyeqñub.

¹⁹Sulum atrainjro qaji ingi ingi di atraiyqa ingi bole e degaib. E degsi marosai. Sulum nanngi di qotei bole e degaib. E degsi marosai. ²⁰E endegsi maronum. Sulum atrainjro qaji ingi ingi di sawa bei bei qaji tamo nanngi na oqnsib mondor uge nanngi atrainjreqñub. Nanngi Qotei bole atraiyosaieqñub. Deqa was qu, ninggi ingi ingi di uratiye. Uratqasai di ninggi mondor uge uge nanngi ti beteqab. ²¹Ninggi Tamo Koba Yesus aqa wain gamban ti mondor uge uge nango wain gamban ti di turtsib uyqa keresai. Ninggi Tamo Koba Yesus aqa atra bijal ti mondor uge uge nango atra bijal ti di dego turtsib dena uyqa keresai. ²²Iga kumbra degyqom di iga Tamo Koba Yesus aqa are ugetetim a iga qa minjin oqwas. Gago singila na aqa singila bunyqa kere e? Keresai.

Iga bati gaigai Qotei aqa ñam soqtoqnqom

²³Iga kumbra kalil yqa kere. Ariya iga kumbra kalil di yqom dena iga aqaryaigwa keresai. Bole, iga kumbra kalil yqa kere. Ariya kumbra kalil dena gago areqalo singilatetgwa keresai. ²⁴Iga gago segi jejamu qa are qaloqnqasai. Iga gago was nanngi qa dego are qaloqnsim nanngi aqaryainjroqnqom. ²⁵Ninggi maket dena damu awaiyoqnsib uyoqniye. Damu di nami sulum nanngi atrainjroqñeb kio sai kio ninggi deqa are koba qalsib nenemoqnaib. Ninggi osib uyoqniye. ²⁶Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu,

“Mandam endi Tamo Koba Qotei aqa segi mandam.

Ingi ingi kalil mandamq endi unub qaji di dego Qotei aqa.”

²⁷Deqa tamo bei Yesus qaliesai qaji a na ingi goisim ninggi metngimqa ninggi a ombla gilqa are soqnim giliye. Gilsib ingi kalil a na anaingwas qaji di ninggi osib uyiye. Ninggi deqa are koba qalsib nenemoqnaib. ²⁸Ariya Kristen was bei na ninggi merngwas, “Ingi di sulum atrainjro qaji ingi.” Degsi merngimqa ninggi was deqa are qalsib ingi di osib uyaib. Ninggi uyqab

di ningi unetqab. ²⁹Ningi segi unetqab e deqa merngosai. Tamo anjam merngwo qaji a are qalqas, ningi unetonub. E deqa ningi merngonum.

Ariya Kristen was deqaji bei sosaiaimqa e ingi uyqa are soqnm uyqai. Di une sai. Kiyaya e tamo bei aqa areqalo dauryosiy ingi getentqai? ³⁰E Qotei pailyosiy ingi di uyqai di tamo bei a kiyaya e olo uge qa merbqas?

³¹Deqa ningi ingi ti ya ti uyqa oqnsib ningi Qotei aqa ñam soqtetoqnsib uyoqniye. Ningi kumbra bei yqa oqnsib ningi Qotei aqa ñam soqtetoqnsib yoqniye. ³²Ningi na Juda tamo ti Grik tamo ti Qotei aqa segi tamo ungasari nangi ti kumbra uge bei enjraib. Yim nangi dena ululonqosib uneq aio uge. ³³E dego tamo ungasari kalil nangi kumbra bole bole enjreqnam nangi ijo kumbra di unoqnsib arearetnjreqnu. E ijo segi jejamu qa are qalosaieqnum. E tamo ungasari gargekoba nangi qa are qaloqnsim aqaryainjreqnum. Yim Qotei na nangi oqajqa deqa.

11 ¹Ningi ijo kumbra dauryosib walweloqniye. Agi e segi Kristus aqa kumbra dauryoqnsim walweleqnum dego kere.

Pol a uña nango gate kabutqajqa kumbra qa anjam marej

²E qalieonum, ningi gaigai e qa are qaloqnsib deqa anjam kalil e nami ningi merngoqnm qaji di ningi geregere ojsib dauryeqnub. Deqa e ningi qa tulan areboleboleibqo. ³Ariya ningi ijo anjam bei dego qusib poingem. Tamo kalil nango gate agi Kristus. Uña nango gate agi nango tamo nangi. Ariya Kristus aqa gate di Qotei. ⁴Deqa tamo bei a gate tatal atsim pailyqas kio anjam palontqas kio di a na aqa segi gate jemai yqo. Aqa gate agi Kristus. ⁵Ariya uña bei a aqa gate kabutosaiosim pailyqas kio anjam palontqas kio di a dego aqa segi gate jemai yqo. Uña a degyqas di a uña qudei nango gate banga gentsib torei milalteqnub qaji nangi bulqas. ⁶Uña a aqa gate kabutqa uratosim di a aqa gate banga genteme. Ariya a aqa gate banga gentosim kio torei milaltosim kio dena a jemaiyqas di a aqa gate kabuteme. ⁷Ariya tamo nangi nango gate kabutaib. Di kiyaya? Tamo nangi Qotei sigitoqnsib aqa ñam ti aqa singila ti boleq ateqnub deqa. Ariya uña nangi tamo nango ñam ti nango singila ti boleq ateqnub.

⁸Nami Qotei a uña aqa tanu osiqa dena tamo gereiyosai. A tamo aqa tanu osiqa dena uña gereiyej. ⁹Qotei a uña qa osiqa tamo gereiyosai. A tamo qa osiqa deqa uña gereiyej. ¹⁰Deqa uña nangi nango segi gate kabutqab. Yim tamo ungasari nangi unsib marqab, “Bole, nangi nango tamo nango sorgomq di unub deqa nangi nango gate kabuteqnub.” O was qu, lan angro nangi dego kumbra di unsib degsib marqab.

¹¹Iga kalil Tamo Koba Yesus ombla unum deqa uña nangi nango segi qa sai. Tamo nangi dego nango segi qa sai. ¹²Qotei a tamo aqa tanu osiqa dena uña gereiyej deqa uña nangi tamo nango. Ariya tamo nangi uña nangoq dena nambabeqnub deqa tamo nangi uña nango. Ariya Qotei a segi qujai ingi ingi kalil qa utru.

¹³Uña a aqa segi gate kabutosaiosim Qotei pailyqas di kumbra bole e? Ningi segi mariye. ¹⁴Mandam tamo nanjo kumbra na iga endegsi poigeqnu, tamo nanji gate banja marij uratqab di bolesai. ¹⁵Ariya uña nanjo gate banja marij uratqab di bolequja. Di nanjo wala bole. Nanjo gate banja di Qotei na enjreqnu deqa gate banja dena nanjo gate kabuteqnu. ¹⁶O was qu, tamo bei a ijo anjam deqa njirinosisim gotranjyqas di a endegsi poiyem. Iga kumbra bei dauryosaieqnum. Qotei aqa tamo ungasari qure qure kalilq di unub qaji nanji dego kumbra bei dauryosaieqnu.

Korin nanji Qotei louqa korooqnsibqa kumbra bole yosaieqnu

¹⁷Ariya e nunjo kumbra qudei qa areboleboleibosaieqnu. E deqa ningi merngit quiye. Ningi Qotei louqa korooqnsibqa ningi kumbra bole babtosaieqnu. Ningi kumbra uge babteqnu. ¹⁸E mati deqa ningi merngwai. E anjam endegsi quem. Ningi Qotei louqa korooqnsibqa ningi pupooqnsibqa anjam na qoteqnu. E anjam di qusim marem, anjam di bole. ¹⁹Di kiyaga? E endegsi are qalonum. Ningi pupoabqa dena ningi poingwas, nunjo ambleq di tamo yai nanji Qotei aqa kumbra bole tintin dauryeqnu. ²⁰Deqa e qalieonum, ningi Qotei louqa koroeqnu di ningi Tamo Koba Yesus aqa ingi uyqajqa deqa sai. ²¹Ningi qunjan bolet deqa ningi namo boqnsib Qotei tal miligiq dia ingi uyekriteqnab was qudei nanji bunu boqnsib mamnjreqnu. Osib tamo qudei nanji wain koba dego uyoqnsib nanarieqnu. ²²Nunjo kumbra dena ningi Qotei tal ugetoqnsib tamo ingi saiqoji unub qaji nanji jemai enjreqnu. Nunjo segi segi tal unub. Deqa ningi mati nunjo segi talq di ingi ti ya ti uysib bunuqna bosib Qotei louqa korooiye. Ariya ningi degyosaieqnu deqa e anjam kiersiy merngwai? E nunjo kumbra deqa areboleboleibqo degsi merngwai e? Sai. E degsi merngwasai.

Pol a bengem qa anjam marej

²³⁻²⁴Ariya bengem qa anjam e nami ningi merngem qaji di e na olo merngwai. Anjam di Tamo Koba Yesus a na merbonaq quem. Anjam agiende. Nami Judas na Yesus ojsiq jeu tamo nango banq di atej. Qolo qujai di Tamo Koba Yesus a bem osiqa Qotei pailyosiqa bem di gingenyosiqa aqa angro nanji anainjrej. Anainjrqa osiqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. E na ningi aqaryaingwajqa deqa ijo jejamu endi ningi engwai. Deqa ningi osib uyiye. Bunuqna ningi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniye.” ²⁵Degsi minjrnaqa nanji bem uynab koboonaqa a na olo wain gamban osiq Qotei pailyosiqa minjrej, “Wain gamban endi ijo lej. Lej di aisim Qotei aqa anjam bunuj singilatqas. Deqa ningi osib uyiye. Bunuqna ningi wain gamban endi dego gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniye.” ²⁶O was qu, ningi Yesus aqa anjam deqa are qaloqnsib bati gaigai ningi bem

ti wain gamban ti di uyoqnsib ningi anjam endegsib marsib laqniye, “Tamo Koba Yesus a iga qa jaqatinj osiq moiej.” Marsib laqnib mondonj a olo bqas.

**Tamo bei a bem ti wain gamban ti uyqa osimqa
a mati aqa segi so geregere peleiyeme**

²⁷Deqa tamo bei a kumbra uge na Tamo Koba Yesus aqa bem ti wain gamban ti di uyqas di a na Yesus aqa jejamu ti lej ti dego ugetqas. Dena a unetqas. ²⁸Deqa tamo bei a bem ti wain gamban ti di uyqa osimqa a mati aqa segi so geregere peleiyosim di a uyqas. ²⁹Di kiyaaq? Tamo a mati Yesus aqa jejamu qa geregere are qalosaosim bem ti wain gamban ti di uyqas di a unetqas. Deqa Qotei na a kamba gulube yqas. ³⁰Utru deqa nunjo amblerq di tamo ungasari gargekoba nanji singila saiqoji sosib mainjreqnu. Osib nanji qudei morejreqnub. ³¹Ariya iga gago segi so geregere peleiyosim bem ti wain gamban ti di uyqom di iga une ti sqasai. Deqa Qotei na iga gulube egwasai. ³²Ariya Tamo Koba Qotei a gago kumbra uge qudei unoqnsiq deqa iga gulube egeqnu di a gago kumbra tingitetgwajqa deqa. Yim mondonj iga tamo kalil mandamq endi unub qaji nanji ti une osim padalo uge.

³³Deqa ijo was qu, ningi bem ti wain gamban ti uyqa koroosibqa ningi urur uyaib. Ningi nunjo was nanji qa tarijoie. ³⁴Ningi qudei mamngimqa ningi mati nunjo segi talq di ingi uysib bunuqna bosib korooie. Ningi namo bosib koroosib Qotei tal miligiq dia ingi koba uyekritqab di ningi unetqab. Deqa Qotei na kamba ningi gulube engwas.

Ariya ijo anjam qudei e mati nengrenyqasai. Bunuqna e ningi qa bosiy anjam di nunjo ulatamq di gereiyqai.

Qotei aqa Mondor a na iga singila segi segi egeqnu

12 ¹Ariya was qu, Qotei aqa Mondor a na iga singila segi segi egeqnaqa iga wau ojeqnum. E deqa ningi merngit quiye.

²Ningi qalie, nami ningi Qotei qalieosaisonabqa sulum nanji na ningi titnjeqnaabqa ningi nanji daurnjroqneb. Sulum nanji di anjam marqa keresai. ³Deqa ningi ijo anjam endeqa geregere are qaliye. Qotei aqa Mondor a tamo bei aqaq di sosim aqa medabu singilatetimqa a endegsi marqa keresai, “Yesus a tamo uge deqa Qotei na a qoreiyem.” Ariya tamo bei a Qotei aqa Mondor ti sqasai di a endegsi marqa keresai, “Yesus a Tamo Koba.”

⁴O was qu, Qotei aqa Mondor na iga kumbra segi segi egeqnu. Ariya Qotei aqa Mondor qujai segi unu. ⁵Iga Tamo Koba Yesus aqa wau segi segi ojeqnum. Ariya Yesus a segi qujai Tamo Koba. ⁶Iga kumbra segi segi na wau ojeqnum. Ariya Qotei qujai segi unu. A na qujai tamo ungasari kalil nanji singila enjreqnaqa nanji wau ojeqnub. ⁷Qotei aqa Mondor a

na iga segi segi kalil singila egeqnu. Yim iga na Kristen tamo ungasari kalil nangi aqaryainjroqnajqa deqa. ⁸Qotei aqa Mondor na tamo qudei nangi singila enjreqnu deqa nangi areqalo bole babtoqnsib tamo ungasari nangi minjreqnub. Mondor qujai dena tamo qudei nangi singila enjreqnaqa nangi Qotei aqa qalie bole babtoqnsib tamo ungasari nangi osornjreqnub. ⁹Mondor qujai dena tamo qudei nangi singila enjreqnaqa nangi Kristus qa nango areqalo singilaboletqnsib wau geregere ojeqnu. Mondor qujai dena tamo qudei nangi singila enjreqnaqa nangi tamo mainjro qaji nangi olo boletnjreqnub. ¹⁰Tamo qudei nangi singila oqnsib dena nangi Qotei aqa manwa bableteqnu. Tamo qudei nangi singila oqnsib dena nangi Qotei aqa medabu oqnsib anjam geregere palonteqnu. Tamo qudei nangi powo oqnsib dena nangi na mondor kalil nangi peginjroqnsib mareqnu, “Mondor nangi di bole. Mondor nangi di uge.” Tamo qudei nangi powo oqnsib dena nangi men bulyoqnsib qure utru segi segi nango anjam mareteqnu. Tamo qudei nangi powo oqnsib dena nangi qure utru segi segi nango anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa bulyeqnu. ¹¹Ariya Mondor qujai dena wau kalil di tamo nangi enjreqnu. A aqa segi areqalo na tamo segi segi nangi kumbra enjreqnaqa nangi wau di ojeqnu.

Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai

¹²Tamo segi segi kalil nangi jejamu qujai. Ariya nango jejamu miligiq dia sarqei gargekoba unub. Agi nangi ban ti singa ti namdamu ti dabkala ti unub. Sarqei kalil di jejamu qujai di turtsib unub. Dego kere Kristus a dego degsi unu. Agi iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. ¹³Di kiyaga? Qotei aqa Mondor a segi qujai na iga kalil eleposiqa turtgej deqa iga kalil tamo qujaionum. Iga Juda tamo ti Grik tamo ti kangal tamo ti tamo lanaj ti kalil Qotei aqa Mondor qujai di osim a ya jumbum bul uyoqnsim dena iga singila eqnum.

¹⁴Gago jejamu miligiq dia ban segi sosai. Singa segi sosai. Gago jejamu miligiq dia sarqei gargekoba unub. Agi gago ban ti singa ti namdamu ti dabkala ti jejamu qujai di turtsib unub. ¹⁵Ariya gago singa nangi na marqab, “E ban sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai.” Nangi degsib marqab di lana marqab. Agi nangi jejamu miligiq di unub. ¹⁶Gago dabkala nangi na marqab, “E namdamu sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai.” Nangi dego degsib marqab di lana marqab. Nangi jejamu miligiq di unub. ¹⁷Gago jejamu a namdamu segi sqas di iga anjam quqwa keresai. Gago jejamu a dabkala segi sqas di iga ingi quleqgwa keresai. ¹⁸Ariya gago jejamu a degsi sosai. Qotei na gago ban ti singa ti namdamu ti dabkala ti kalil osiqa jejamu qujai di atelenej unub. A aqa segi areqalo na degyej. ¹⁹Gago jejamu a namdamu segi sqas kio a ban segi sqas kio a singa segi sqas kio di gago jejamu a kiersi sqas? A bole sqa keresai. ²⁰Ariya gago

jejamu a degsi sosai. Gago jejamu miligiq dia sarqei gargekoba unub. Agi gago ban ti singa ti namdamu ti dabkala ti kalil jejamu qujaiq di turtsib unub.

²¹ Gago namdamu na gago ban minjqas, “Ni ulan. E segi wauqa kere.” Degsi minjqa keresai. Gago gate na gago singa minjqas, “Ni ulan. E segi wauqa kere.” Degsi minjqa keresai. ²² Iga are qaleqnum, gago jejamu sarqei qudei nangi singila saiqoji unub. Ariya nangi dego wau bole yeqnub. Deqa iga na nangi uratnjrq keresai. ²³ Gago jejamu sarqei iga bolesai qa mareqnum qaji nangi di iga na olo geregereinreqnum. Agi jemaiyqajqa sarqei di iga gara na kabuteqnum. ²⁴ Ariya gago jejamu sarqei qudei nangi uno boledamu. Deqa iga na nangi kabutnjrosaieqnum. Qotei na gago jejamu sarqei kalil elenosiqa jejamu qujaiq di turtsiq atej unub. Deqa gago jejamu sarqei qudei nam saiqoji unub qaji nangi di Qotei na olo nam soqtetnjreqnu. ²⁵ Gago jejamu a poosim segisegiaim deqa Qotei a degyeqnu. Yim jejamu sarqei kalil nangi segi segi geregereinjqojqa deqa. ²⁶ Deqa jejamu sarqei bei a jaqatin oqas di jejamu sarqei kalil nangi dego jaqatin oqab. Jejamu sarqei qujai a nam koba oqas di jejamu sarqei kalil nangi a ombla na areboleboleinjqas.

²⁷ Ariya ningi kalil Kristus aqa jejamu qujai. Ningi segi segi aqa jejamu sarqei unub. ²⁸ Qotei na Kristen tamo ungasari nangi wau segi segi enjreqnu. Nangi qudei a na qarinnjqeqnaqa nangi aqa anjam osi walweloqnsib mare mare laqnu. Nangi qudei a na wau enjreqnu deqa nangi aqa medabu oqnsib anjam geregere palonteqnub. Nangi qudei a na wau enjreqnu deqa nangi aqa anjam plaltoqnsib kumbra Qotei a tulan areareteqnu qaji di tamo ungasari nangi osornjqeqnub. Nangi qudei a na singila enjreqnu deqa nangi aqa manwa bableteqnu. Nangi qudei a na singila enjreqnu deqa nangi tamo mainjro qaji nangi olo boletnjreqnub. Nangi qudei a na wau enjreqnu deqa nangi na tamo ungasari nangi aqaryainjqeqnub. Nangi qudei a na Kristen gate ateqnu deqa nangi na Kristen tamo ungasari nangi geregere taqatnjreqnub. Nangi qudei a na menj bulyetnjreqnu deqa nangi qure utru segi segi nango anjam mareteqnu. ²⁹ Deqa e na ningi endegsi nenemngwai. Kristen tamo ungasari kalil nangi Qotei na qarinnjqeqnaqa nangi aqa anjam mare mare laqnu e? Sai. Nangi kalil Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub e? Sai. Nangi kalil Qotei aqa anjam plalteqnu e? Sai. Nangi kalil Qotei aqa manwa bableteqnu e? Sai. ³⁰ Nangi kalil tamo mainjro qaji nangi olo boletnjreqnub e? Sai. Nangi kalil menj bulyoqnsib qure utru segi segi nango anjam mareteqnu e? Sai. Nangi kalil qure utru segi segi nango anjam di quoqnsib damu poinjqeqnaqa bulyeqnub e? Di dego sai kalil. Qotei na nangi kalil wau segi segi enjreqnu. ³¹ Ariya was qu, ningi Qotei aqa Mondor aqa kumbra qudei tulan boledamu di osib dauryqajqa singilaoqniye.

Iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnqom

Qotei aqa kumbra tulan boledamu bei agi e na ningi merngit quiye.
13 ¹Kumbra tulan boledamu di agi qalaqalaiyo kumbra. E men bulyosiy qure utru segi segi nango anjam kio lan angro nango anjam kio maroqnqai ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo anjam maro di bolesai. Ijo anjam maro di lana noul bulosim qatronkobaqas. Osim gruma bul lana anjam atqas. ²E Qotei aqa medabu osiy anjam palontoqnqai kio e Qotei aqa uli anjam kalil qalieosiy utru babteleqnqai kio e qalie koba ti sqai kio e Qotei qa ijo areqalo tulan singilatosiy deqa mana kobaquja minjitqa a ijo anjam dauryosim tigelosim sawa beiq gilqas kio ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil di Qotei aqa namgalaq di kumbra bolesai. ³E ijo ingi ingi kalil elenosiy tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nangi jeisiy enjrqi kio e ijo segi jejamu osiy jeu tamo nango banq di atitqa nangi na osib namyuo na koitqab kio ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil dena e yala aqaryaibqa keresai.

⁴Tamo nangi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nangi nango was nangi qa urur minjin oqoqnqasai. Nangi lawo na tamo kalil nangi kumbra bole enjroqnqab. Nango was bei a ingi ingi koba ti soqnim nangi a qa are ugeinjrqasai. Nangi nango segi nam soqtoqnqasai dego. ⁵Tamo nangi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nangi diqoqnsib sqasai. Nangi nango segi jejamu qa are qaloqnqasai dego. Nangi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nangi urur njirinoqnqasai. Nango was bei na nangi kumbra uge bei enjrimqa nangi deqa are qalsib a olo kambatqasai. ⁶Tamo nangi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nangi kumbra uge qa areboleboleinjrqasai. Nangi kumbra bole qa segi areboleboleinjrqnqas. ⁷Tamo nangi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nangi gulube kalil qoboioqnqab. Osib nangi gaigai Qotei qa nango areqalo singilatoqnsib a mondon olo bqas deqa tarinoqnqab. Osib nangi gulube kalil qa singila na tigelesqab.

⁸Qalaqalaiyo kumbra di koboqa keresai. Qotei na tamo qudei nangi wau enjreqnu deqa nangi aqa medabu oqnsib aqa anjam geregere palonteqnub. Ariya wau di koboqas. Qotei na tamo qudei nango men bulyetnjreqnu deqa nangi qure utru segi segi nango anjam mareneqnub. Kumbra di dego koboqas. Qotei na tamo qudei nangi qalie koba enjreqnaqa nangi anjam bole mareqnub. Qalie di dego koboqas. ⁹Iga qalie ti unum. Ariya gago qalie di oto oto deqa iga truquiqeqnu. Iga Qotei aqa medabu oqnsim anjam palonteqnum. Anjam di dego oto oto deqa iga truquiqeqnu. ¹⁰Ariya mondon Kristus a olo bosim ingi ingi kalil keretimqa bati deqa qalie ti anjam ti iga truquiqeqnu qaji di torei koboqas. ¹¹Nami e angro kiñala sosimqa e angro kiñilala nango powo ti

areqalo ti osim anjam maroqnem. Ariya bunuqna e tamo kobaqujaosimqa e angro kiñilala nango kumbra di uratem. ¹²Dego kere bini iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosaiunum. Gago qalie di oto oto deqa iga truquiqeqnu. Iga ya qolbiq di gago ulatamu geregere unqa keresai dego kere iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosaiunum. Ariya mondon iga Qotei aqa areq bosim aqa ulatamu unsimqa bati deqa iga a qa geregere qalieqom. A iga qa geregere qalieeqnu dego kere iga kamba a qa geregere qalieqom. ¹³Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum kumbra di a gaigai sqas. Qotei na iga oqajqa deqa iga tariñoqnsim unum kumbra di dego gaigai sqas. Qalaqalaiyo kumbra di dego gaigai sqas. Ariya qalaqalaiyo kumbra di tulan bolequja. Qalaqalaiyo kumbra dena kumbra kalil tulan buñnjrejunu.

Iga Qotei aqa medabu oqnsim anjam palontoqnqom di wau bolequja

14 ¹Deqa was qu, ningi gaigai qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniye. Sosib wau kalil Qotei aqa Mondor na ningi engeqnu qaji di dego yqajqa tulan singilaoqniye. Wau boledamu bei agiende. Qotei aqa Mondor na ningi singila engimqa ningi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniye. Osib wau di yqajqa tulan singilaoqniye. ²Ningi qalie, tamo nangi men bulyoqnsib qure utru segi segi nango anjam mareqnu di nangi tamo nangi minjrosaieqnu. Nangi Qotei segi minjeqnu. Di kiyaa? Anjam di uli anjam deqa tamo qudei nangi qusib poinjrq keresai. Qotei aqa Mondor na nangi singila enjreqnu deqa nangi men bulyoqnsib anjam di mareqnu. ³Ariya tamo nangi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnu qaji nangi anjam aqa damu geregere babteqnu tamo nangi quoqnsib poinjreqnu. Deqa anjam dena nango areqalo singilatetnjroqnsiq nangi kumbra bole yqajqa are tigeltetnjroqnsiq nango are miligi boletetnjreqnu. ⁴Tamo nangi men bulyoqnsib qure utru segi segi nango anjam mareneqnu qaji nangi nango segi areqalo singilateqnu. Ariya tamo nangi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnu qaji nangi na Kristen tamo ungasari kalil nangi dego areqalo singilatetnjreqnu. ⁵Ijo areqalo agiende. Ningi kalil men bulyoqnsib qure utru segi segi nango anjam maroqnqab di bolequja. Ariya ningi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqnqab di tulan boledamu. Ningi quiye. Tamo bei a men bulyosim qure utru bei nango anjam maroqnim tamo bei a kamba anjam di aqa damu poiym bulyosim palontqas di kere. Anjam dena Kristen tamo ungasari kalil nango areqalo singilatetnjrqas. Ariya anjam bulyo tamo bei sqasai di men bulyo tamo aqa anjam na Kristen tamo ungasari nango areqalo singilatetnjrqasai. Deqa tamo nangi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnu qaji nangi na men bulyo tamo nangi tulan buñnjresqab. ⁶O was qu, ningi ijo anjam endeqa geregere are qaliye. E ningi qa bosiy men bulyosiy qure utru segi segi nango anjam merngit ningi

qusib poingwasai di anjam dena ningi kiersim aqaryaingwas? Keresai. Ariya e Qotei aqa uli anjam bei ubtsiy merngitqa kio aqa qalie bole bei babbtitqa kio aqa medabu osiy anjam palontitqa kio anjam bei plaltitqa kio ningi qusib geregere poingwas di kere. Anjam dena ningi aqaryaingwas.

⁷ Ingi qudei nambile sosai qaji e deqa ningi merngit quiye. Tamo bei na yumba qamimqa kio gombin anjamimqa kio ariya aqa anjam di jagwa na osi taqal waiyqas di iga kiersim aqa lou poigwas? Di keresai. ⁸ Tamo nanngi qoto qa gilqa marsib gul anjamibqa ariya gul aqa anjam di jagwa na osi taqal waiyqas di tamo yai nanngi qoto qa gilqab? Tamo dego bei sosai. ⁹ Dego kere ningi men bulyosib qure bei nango anjam marqab di tamo nanngi kiersib qusib poinjrqa? Keresai. Nungo anjam di dego jagwa na osi taqal waiyqas. ¹⁰ Bole, mandamq endia qure utru segi segi nango anjam gargakoba unub. Nango anjam kalil di damu ti. ¹¹ Ariya tamo bei na e anjam bei merbim qusiy aqa damu poibqasai di a e qa marqas, “A yaun tamo.” Yim deqa e kamba a qa marqai, “A dego yaun tamo.” ¹² O was qu, ningi qure utru segi segi nango anjam maroqnqab di ningi kumbra di itqab. E qalieonum, ningi Qotei aqa Mondor aqa kumbra oqajqa tulan singilaeqnub. Ariya ningi na Kristen tamo ungasari nango areqalo singilatetnrqa maroqnsib deqa Qotei aqa Mondor aqa kumbra oqajqa olo tulan singila na wauoqniye.

Pol a men bulyo kumbra qa anjam marej

¹³ Ariya nungo ambleq di tamo bei a men bulyosim qure utru bei nango anjam marqa osimqa a mati endegsi Qotei pailym, “O Abu, ni na singila ebimqa e anjam aqa damu geregere poibim bulyosiy palontqai. Yim tamo ungasari nanngi qusib geregere poinjrqa.” ¹⁴ Ningi are qaliye. E men bulyosiy qure utru bei nango anjam na Qotei pailyqai di anjam aqa damu e poibqasai. Ijo segi mondor ijo are miligiq di unu qaji a segi pailyqas. Ijo areqalo lanq qusim damu poiyyqasai. ¹⁵ Deqa e endegyqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtsiy pailyoqnqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtsiy louoqnqai dego. ¹⁶ Ni ino mondor na segi Qotei pailyqam di tamo lanq bei a sosim ino pail di qusim poiyyqasai di a endegsi marqa keresai, “Ni bole maronum.” A degsi marqa keresai. Di kiyaga? A ino pail poiyyosai deqa. ¹⁷ Bole, ni Qotei pailyosim binyonum di bolequja. Ariya tamo di a ino pail qusiq poiyyosai deqa ino pail dena aqa areqalo singilatetosai. ¹⁸ E Qotei binieqnum. Di kiyaga? E bati gargakoba men bulyoqnsim qure utru bei bei nango anjam mareleqeqnum. Ijo kumbra dena e na ningi tulan bungejunum. ¹⁹ Ariya Kristen tamo ungasari nanngi Qotei louqa koroesoqnbqa e nango koroq dia anjam tulan truquyala segi minjroqnit nanngi qusib poinjrqa di bolequja. Ariya e men bulyosiy qure utru segi segi nango anjam tulan olekoba totoryosiy nanngi minjroqnit nanngi poinjrqa di keresai.

²⁰O was qu, ningi angro kiñilala nangi bulosib nanariosib walwelaib. Ningi tamo bole bole nangi bulosib areqalo bole na walweloqniye. Ningi qalie, angro mom nangi kumbra uge qa poinjrosaeqnu. Deqa ningi kumbra uge kalil qa angro mom nangi bulosib nanariosib soqniye. ²¹Agi Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Tamo Koba Qotei a marqo, ‘E na qure utru bei bei qaji tamo nango anjam na ijo segi tamo ungasari nangi anjam minjroqnqai. Ariya nangi ijo anjam quetbqasai.” ²²Deqa was qu, Qotei a na tamo nango men bulyetnjreqnu di aqa utru agiende. Kumbra dena a na tamo ungasari a qa nango areqalo singilatosaeqnu qaji nangi aqa singila osornjreqnu. Tamo ungasari a qa nango areqalo singilateqnu qaji nangi qa sai. Ariya tamo nangi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnu di aqa utru agiende. Kumbra dena a na tamo ungasari a qa nango areqalo singilateqnu qaji nangi aqaryainjreqnu. Tamo ungasari a qa nango areqalo singilatosaeqnu qaji nangi qa sai.

²³Deqa ningi kalil Qotei tal miligiq di koroesosibqa ningi kalil men bulyosib qure utru segi segi nango anjam maroqnqab di bolesai. Ningi degyqab di tamo qudei Qotei qaliesai qaji nangi nungo koro miligiq gilsib nungo anjam di qusib ningi qa marqab, “Nangi nanarionub deqa anjam di mareqnu.” ²⁴Ariya ningi kalil Qotei aqa medabu osib anjam palontoqnu ariya tamo bei Qotei qaliesai qaji kio tamo laqaj bei kio a nungo koro miligiq gilsim nungo anjam di qusim a poiyyas. Yim anjam dena aqa are qametim a aqa une qa geregere qalieqas. ²⁵Osim aqa areqalo uge kalil aqa are miligiq di uliejunu qaji di boleq atsim singa pulutosim Qotei aqa ñam soqtosim ningi menngwas, “Bole, Qotei a nungo ambleq di unu.”

Ningi Qotei louqajqa kumbra kalil geregere dauryosib soqniye

²⁶Deqa was qu, ningi Qotei louqa koroqnsibqa ningi endegyoqniye. Ningi kalil segi segi wau ti deqa ningi qudei louoqniye. Ningi qudei Qotei aqa anjam plaltoqniye. Ningi qudei Qotei aqa uli anjam ubtoqniye. Ningi qudei men bulyosib qure utru segi segi nango anjam maroqniye. Ningi qudei qure utru segi segi nango anjam aqa damu poingim bulyosib palontoqniye. O was qu, nungo wau segi segi dena ningi na Kristen tamo ungasari nangi singilatnjroqniye. ²⁷Tamo qudei nangi men bulyosib qure utru segi segi nango anjam marqa laqnib ningi na minjrib tamo aiyel kio tamo qalub kio segi anjam marqab. Tamo gargekoba nangi men bulyqab di bolesai. Ariya nangi koba na turtsib anjam maraib. Bei nami marim bei bunu marqas. Ariya nangi men bulyosib anjam maroqnuq ningi na anjam bulyo tamo bei minjib a nango anjam di qusim poiyyim a na anjam bulyosim plalteme. Yim tamo ungasari kalil nangi qusib poinjrqas. ²⁸Ariya nungo koroq dia anjam bulyo tamo bei sosaiaqqa men bulyo tamo nangi anjam maraib. Nangi mequmosib nango segi are miligiq

di Qotei pailyebe. ²⁹Tamo aiyel kio tamo qalub kio nan̄gi segi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqnebe. Tamo gargekoba nan̄gi anjam palontoqnaib. Ariya nan̄gi anjam palontosib mern̄goqnbqqa nan̄go anjam bole kio sai kio deqa osib pegiyoqniye. ³⁰Tamo bei a tigelosim Qotei aqa anjam palontoqnim ariya Qotei na tamo bei awejunu qaji a anjam bei osoryim tamo nami anjam palonteqnu qaji a mati medabu getentosim olo awoamqa tamo di kamba tigelosim anjam palontqas. ³¹Ningi segi segi kalil kumbra di dauryosib Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniye. Palontoqnb Kristen tamo ungasari kalil nan̄gi qusib qalie osib anjam dena nan̄go are singilatetn̄roqnas. ³²Ningi na Qotei aqa medabu o qaji tamo nan̄gi min̄jribqqa nan̄gi na nan̄go segi medabu geregere taqatoqnsib anjam maroqnebe. Deqa nan̄gi tigelqa batiaoqnim nan̄gi tigelosib Qotei aqa anjam geregere palontoqnbq. ³³⁻³⁴Qotei na aqa segi wau kalil geregere yoqnsiqa a na aqa wau bei niñaqyosaieqnu. Deqa iga kalil aqa kumbra di dauryosim areqalo qujaitosim koba na lawo sosim aqa wau geregere yoqnaqom.

Ariya ningi Qotei louqa korooqnsibqqa ningi na ungasari nan̄gi min̄jribqqa nan̄gi mequmesoqneb. Nan̄gi anjam maraib. Sawa sawa kalilq dia Qotei aqa segi tamo ungasari nan̄go koroq dia nan̄gi kumbra degyeqnu. Deqa ungasari nan̄gi nan̄go segi ñam aguq atoqnsib nan̄go tamo nan̄go sorgomq di geregere mequmosib soqnebe. Agi anjam di Moses aqa dal anjamq di unu. ³⁵Deqa koroq dia anjam palonto tamo nan̄gi anjam palontoqnb ungasari nan̄gi anjam aqa damu qalieqajqa maroqnb ningi na nan̄gi saidn̄rsib endegsib min̄jriye, “Yaintim nun̄go segi talq dia ningi nun̄go gumbulun̄ nan̄gi nenem̄n̄rib nan̄gi na anjam aqa damu mern̄gwab.” Ningi na nan̄gi degsib min̄jriye. Di kiyaya? Ungasari nan̄gi koroq dia anjam marqab di kumbra bolesai. ³⁶O was qu, Qotei aqa anjam nun̄goq dena brantej e? Ningi segi na Qotei aqa anjam eb e? Sai.

³⁷Nun̄go ambleq di tamo bei a endegsi are qalqas, “Qotei na e wau ebej deqa e aqa medabu o qaji tamo bole.” O a endegsi are qalqas, “E Qotei aqa Mondor ti unum.” Di a kere are qalqo. Ariya tamo di a olo endegsi poiym, “Anjam Pol na nengren̄yosiq iga qa qarinyqo qaji endi Tamo Koba Qotei aqa segi dal anjam.” ³⁸Ariya tamo bei a ijo anjam endi qusim uratimqa ningi na endegsib min̄jiye, “Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai.” ³⁹Deqa ijo was qu, ningi Qotei aqa medabu osib anjam palontqajqa tulan̄ singilaoqniye. Ariya nun̄go koroq dia tamo qudei nan̄gi meñ bulyosib qure utru segi segi nan̄go anjam maroqnb ningi na nan̄gi olo saidn̄jraib. ⁴⁰Ariya ningi Qotei louqajqa kumbra kalil geregere dauryosib soqniye.

Kristus a moisiq olo subq na tigelej

15

¹Ariya was qu, Yesus aqa anjam bole e nami palontosim ningi mern̄goqnem qaji di bini e olo pulutsiy ningi mern̄gwai. Anjam di

ningi nami qusib dauryeb. Deqa e qalieonum, bini ningi anjam di singila na ojsib tigelejunub. ²Anjam e nami palontosim ningi merngoqnm qaji di ningi olo torei singila na ojesoqniye. Ojesqab di Qotei a ningi oqas. Ningi nami Yesus qa nungo areqalo singilateb. Ariya ningi laŋa baban na singilatqab di Qotei a ningi oqasai.

³Anjam bole e nami palontosim ningi merngoqnm qaji di e Yesus aqa banq dena em. Anjam di tulan kobaquja. Anjam agiende. Kristus a gago une qa moiej. Anjam di agi nengrenq di unu. ⁴A moinaqa subq ateb. Bati qalub koboonaqa a olo subq na tigelej. Anjam di dego nengrenq di unu. ⁵Ariya a subq na tigelosiq Pita aqaq di brantonaq unej. Osiqa aqa angro 12-pela nanqoq di dego brantonaq uneb. ⁶Osiqa bunuqna bati qujai qa a Kristen tamo 500 nanqoq di dego brantonaq uneb. Nangi gargekoba bini unub. Ariya nangi qudei morenej. ⁷Ariya bunuqna a Jems aqaq di brantonaq unej. Osiqa aqa anjam maro tamo kalil dego nanqoq di brantonaq uneb.

⁸Ariya olo bunuqna a e qa dego brantonaq unem. Uŋa bei a bati grotosim aqa angro ŋambabtougetqas dego kere Kristus a bunuqna e qa brantonaq unem. ⁹E degsi maronum. Di kiyaqa? E nami Qotei aqa tamo ungasari nangi ugeugeinjroqnm. Deqa tamo nangi e Yesus aqa anjam maro tamo bolesai degsib merbqab di kere. Di kiyaqa? Ijo ŋam tulan aguq aiejunu deqa. Yesus aqa anjam maro tamo kalil nangi na e buŋbejunub. ¹⁰Ariya Qotei a e qa are boleiyej deqa bini e aqa anjam maro tamo unum. A e qa are boleiyej aqa kumbra di laŋa ulonŋosai. E aqa kumbra di osim singila na waukobaoqnsim Qotei aqa anjam maro tamo kalil nangi tulan buŋnjreqnum. Ariya e ijo segi singila na wau di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleiyej deqa a na e singila ebeqnaqa e wau di yeqnum. ¹¹E na kio tamo qudei nangi na kio wau di yeqnum di unqum. Yesus a moisiq olo subq na tigelej anjam di iga kalil palonteqnam ningi quoqnsib nungo areqaloq di singilateqnum.

Tamo ungasari moreŋo qaji nangi olo subq na tigelqab

¹²Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej anjam di iga gaigai palontosim laqnum. Ariya kiyaqa ningi qudei mareqnum, “Tamo morenej qaji nangi olo subq na tigelqasai”? ¹³Tamo morenej qaji nangi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu Qotei na Kristus dego subq na tigeltosai qamu. ¹⁴Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu anjam iga palonteqnum qaji di bolesai qamu nungo areqalo Kristus qa singilateqnum qaji di laŋa ulonej qamu. ¹⁵Qotei na tamo morenej qaji nangi olo subq na tigeltjrqasai anjam di bole qamu Qotei na Kristus dego subq na tigeltosai qamu iga Qotei aqa kumbra kalil gisan qa mareqnum qamu. Agi iga mareqnum, Qotei a Kristus subq na tigeltej. ¹⁶Od, Qotei na tamo morenej qaji nangi olo subq na tigeltjrqasai anjam di bole qamu Qotei

na Kristus dego subq na tigeltosai qamu. ¹⁷Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu nungo areqalo Kristus qa singilateq nub qaji dena nungi aqaryaingwa keresai qamu nungi nungo uneq di unub qamu. ¹⁸Deqa tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilatosib nami moreheb qaji nangi torei padaleb qamu. ¹⁹Iga subq na olo tigelqasai anjam di bole qamu Kristus a na iga mandam qa ingi ingi segi qa segi aqaryaigo qamu iga tamo tulan ugedamu sosim tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangi bunjronum qamu.

²⁰Ariya iga degsi sqasai. Kristus a moinaqa Qotei na a olo subq na tigeltej. A tamo kalil nami moreheb qaji nangi qa namoosiq subq na tigelej. ²¹Ningi qalie, tamo qujai Adam a une atej deqa a moio qa utru. Dego kere Kristus a subq na tigelo qa utru. ²²Adam aqa leŋ kalil nangi moreheq nub. Dego kere Kristus aqa tamo kalil nangi olo nambile oqab. ²³Ariya iga gago segi segi bati dauryosim subq na olo tigelosim nambile oqom. Namoqna Kristus a subq na tigelej. Ariya mondonj Kristus a olo lan qureq na bamqa bati deqa iga aqa segi tamo ungasari iga dego subq na olo tigelqom.

²⁴Bati deqa ingi ingi kalil koboqas. Mandor kokba ti mondor uge uge ti gate kokba ti nango singila ti kalil di Kristus na kobotetnjrqas. Osim a na ingi ingi kalil olo elejosim aqa Abu Qotei aqa banq di uratqas. Yim Qotei a segi Mandor Koba tigelosim ingi ingi kalil taqatesqas. ²⁵Kristus a degyqas. Di kiyaaq? A Mandor Koba sosim gilsim gilsim diŋo bati brantimqa Qotei na aqa jeu tamo kalil nangi elejosim aqa sorgomq di atim a na nangi taqatnjresqas. ²⁶Osim bati deqa a na aqa jeu tamo kalil nangi di kobotnjrsim ariya a na moio dego kobotqas. ²⁷Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Qotei na ingi ingi kalil elejosiq Kristus aqa sorgomq di atej.” O was qu, Qotei a segi na ingi ingi kalil di elejosiq Kristus aqa sorgomq di atej. Qotei aqa anjam degsib nengrenyeb unu. Deqa iga qalieonum, Qotei a segi Kristus aqa sorgomq di sqasai. ²⁸Ariya mondonj Qotei na ingi ingi kalil di olo elejosim Kristus aqa sorgomq di atim soqnim Qotei aqa ŋiri a kamba dego Qotei aqa sorgomq di sqas. Soqnim Qotei na ingi ingi kalil di tulan bunjrsimqa a segi nango Mandor Koba sosim nangi bati gaigai taqatnjroqnas.

²⁹Tamo qudei nangi tamo nami moreheb qaji nangi qa olo are qaloqnsib yanso eqnub. Ariya tamo moreheb qaji nangi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu nangi kiyaaq nangi qa yanso eqnub? ³⁰Iga Kristus aqa anjam mare mare laqnsim tamo ungasari nangi endegsi minjreqnum, “Tamo moreheb qaji nangi olo subq na tigelqab.” Iga wau di yeqnum deqa tamo gargekoba nangi iga qa ŋirinoqnsib bati gaigai iga padaltqa laq nub. Ariya tamo moreheb qaji nangi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu iga kiyaaq Kristus aqa wau di ojoqnsim laqnum?

³¹O was qu, e bole maronum, e bati gaigai moiqa laqnum. Ningi ti e

ti gago Tamo Koba Kristus Yesus beteryejunum deqa e ningi qa tulan areboleboleibeqnu. Deqa e anjam endi ulitosai. E ningi merngonum. ³²E mandam tamo nango areqalo dauryosim Efesus qureq dia wagme juwan nangi ti qotoqnem qamu kumbra dena e kiersim aqaryaibqas? Tamo moreneb qaji nangi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu iga endegsi maronum qamu, “Iga nebe moiqom kio deqa ungum, iga alanqnsim gago segi jejamu qa areboleboleigoqnm ingi ti ya ti uyoqnqom.” Degsi maronum qamu.

³³O was qu, tamo qudei nangi na ningi gisangaib deqa ningi geregere nam atsib soqniye. Anjam bei unu di ningi qalie. Anjam agiende, “Iga tamo uge nangi ti laqnqom di nangi na gago areqalo ugetetgibqa iga kumbra bole uratosim nangi daurnjrqom.” Anjam degsi unu. ³⁴Deqa ningi nanari kumbra uratosib areqalo bole ti sosib olo une yoqnaib. Ningi quie. Nungo ambleq di tamo qudei nangi Qotei qalieosaiunub. Ningi deqa jemaingwajqa deqa e anjam di ningi merngonum.

Tamo moreno qaji nango jejamu kiero osib olo tigelqab?

³⁵Ariya was qu, tamo bei na e endegsi nenembqas, “Tamo moreneb qaji nangi kiersib olo subq na tigelqab? Nangi jejamu kiero osib olo tigelqab?”

³⁶O was qu, tamo di a nanariosiq deqa degsi nenembqo. Ningi qalie. Wit bunuj breiyibqa mandamq aisim a lanja mandamq di sqas. Ariya wit moio breiyib di a olo nambile sosim qoqitosim oqwas. ³⁷Wit kio kurgus kio qoqitosiq geitqo qaji di otorosim olo yagwasai. Aqa gei moio segi yagim dena oqwas. ³⁸Tamo bei na wit yago kio kurgus yago kio yagimqa a olo qoqitosim oqimqa Qotei aqa segi areqalo na nangi tanu segi segi enjrqas. Nango tanu di uno segi segi. ³⁹Tamo ti wagme ti qebari ti qe ti nango jejamu dego uno segi segi. ⁴⁰Lan qaji ingi ingi nango uno bei. Mandam qaji ingi ingi nango uno bei. Lan qaji ingi ingi nango wala bei. Mandam qaji ingi ingi nango wala bei. ⁴¹Sen ti bai ti bongar ti nango rian segi segi. Bongar kalil nangi dego nango rian segi segi.

⁴²Dego kere tamo nangi morenonub nango jejamu subq atonub qaji di qusaqas. Ariya tamo nangi subq na tigelqab qaji nango jejamu olo qusaqasai. Nangi nambile gaigai sqab. ⁴³Tamo nangi morenonub nango jejamu subq atonub qaji di jejamu uge. Ariya tamo nangi subq na tigelqab qaji nango jejamu di tulan boledamu. Tamo nangi morenonub nango jejamu subq atonub qaji di singila saiqoji. Ariya tamo nangi subq na tigelqab qaji nango jejamu di singila ti sqas. ⁴⁴Tamo nangi morenonub nango jejamu subq atonub qaji di mandam qaji jejamu. Ariya tamo nangi subq na tigelqab qaji nango jejamu di lan qaji jejamu.

Iga bini mandam qaji jejamu ti unum. Deqa iga qalieonum, mondon gago lan qaji jejamu dego brantqas. ⁴⁵Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Adam namij a mandam qaji nambile osi

soqnej.” Ariya Adam bunuj a bunuqna bosiq a segi Mondor ti sosisa tamo ungasari nanji lan qaji nambile enjrej. Adam bunuj di Kristus.

⁴⁶ Nambile Mondor na iga egej qaji di nami brantosai. Mandam qaji nambile di nami brantej. Ariya nambile Mondor na iga egej qaji di bunuqna brantej. ⁴⁷ Qotei na Adam namij a mandam na gereiyej. Deqa Adam a mandam qaji tamo. Ariya Adam bunuj a lan qureq na bej.

⁴⁸ Adam a mandam qaji tamo deqa aqa leŋ kalil nanji dego mandam qaji tamo. Ariya Kristus a lan qaji tamo deqa aqa tamo kalil nanji dego lan qaji tamo unub. ⁴⁹ Adam a mandam qaji tamo soqnej dego kere bini iga dego a bulosim mandam qaji tamo unum. Ariya Kristus a lan qaji tamo deqa mondon iga dego a bulosim lan qaji tamo sqom.

⁵⁰ O was qu, e na ningi endegsi merngwai. Qotei na mandam qaji tamo nanji oqa keresai. Deqa a nanjo Mandor Koba sosim nanji taqatnjrqqa keresai dego. Gago jejamu moisim qusaqas qaji di nambile gaigai sqa keresai. ⁵¹ Deqa e na uli anjam bei ningi endegsi merngwai. Iga kalil moiqasai. Ariya iga kalil jejamu bulyosim jejamu bunuj oqom. ⁵² Qotei na gul bunu geten qaji di anjamimqa tamo nami moreŋeb qaji nanji olo subq na tigelqab. Deqa nanjo jejamu olo bunu qusaqasai. Ariya iga tamo moiosai qaji iga dego jejamu bulyosim olo jejamu bunuj oqom. O was qu, kumbra di urur brantoqujatqas. ⁵³ Gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom. ⁵⁴ Bole, gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom. Yim bati deqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantqas. Qotei aqa anjam agiende, “Qotei a tulan singilaosiq deqa a qoto bunyosiq moio kobotej. ⁵⁵ O Moio, ni gaigai singilaoqnsim tamo nanji qoto itnjreqnum. Ariya ino singila di qabi unu? A koboej. O Moio, ni gaigai tamo nanji qaja na nūmeqnum. Ariya ino qaja di qabi unu? A koboej.”

⁵⁶ O was qu, moio aqa qaja agi une. Une aqa singila agi Qotei aqa dal anjam. ⁵⁷ Ariya Qotei na gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa singila na iga singilatgeqnu deqa iga qoto bunyoqnsim tigelejunum. Deqa iga Qotei tulan binijeqnum.

⁵⁸ Deqa ijo was bole, ningi singila na soqniye. Sosib ningi Tamo Koba Yesus qa waukobaoqniye. Ningi wau di urataib. Ningi qalie, ningi Tamo Koba Yesus aqa wau ojeqnu di ulonqa keresai. Deqa ningi gaigai Tamo Koba Yesus aqa wau singila na yoqniye.

**Korin nanji silali koroiosib Qotei aqa tamo ungasari nanji
aqaryainjrqaqqa deqa Pol a na nanji anjam minjrej**

16 ¹ Ariya was qu, ningi silali koroiosib Qotei aqa tamo ungasari
Jerusalem di unub qaji nanji aqaryainjrqaqqa deqa ningi

mernḡwai. Silali koroiyqajqa gam di e nami Qotei aqa tamo unḡasari Galesia sawaq di unub qaji nanḡi osornjrnām nanḡi dauryeb. Ariya e na ninḡi deḡo gam di osornḡit dauryiye. ²Yori batioqnimqa ninḡi segi segi silali soqnim oto oqnsib nunḡo segi talq di atoqnib soqnem. Ariya bunuqna silali kobaamqa e botqa ninḡi nami silali ateb unu deqa urur koroiyib e na osiy qarinqit Jerusalem gilqas. Deqa ninḡi olo bunuqna silali qa ḡamqasai. ³E botqa ninḡi na tamo qudei nanḡi giltjnrib e na nenḡrenḡ bei nanḡi enjrsiy qarinqjrit nanḡi silali di osib Jerusalem qureq osi gilqab. ⁴E deḡo gilqa are soqnim nanḡi na e daurbib iḡa koba na gilqom.

Pol a Korin nanḡi qa bqa marej

⁵Ariya e mati Masedonia sawa ambleq na walwelosiy aisiy Kristen tamo unḡasari di unub qaji nanḡi unjrsiy ariya bunuqna e ninḡi qa bqai. ⁶E ninḡi qa bosiy ninḡi koba na sqai kio. E qaliesai, e bati olekoba ninḡi koba na soqnit ulili bati koboqas kio. Ariya e ninḡi koba na sosiy olo uratḡnsiy sawa beiq gilqa laqnit ninḡi na e silali qa aqaryaibib e gilqai. ⁷Ijo areqalo agiende. E bati truquyala ninḡi koba na sqasai. Tamo Koba Yesus na odbimqa e bati olekoba ninḡi koba na sqai. ⁸Ariya e mati Efesus qureq endi soqnit Juda nango yori bati koba ḡam Pentikos di brantqas. ⁹Qotei na gam waqtetbej deqa e qure endia waukobaoqnsim tamo unḡasari gargekoba nanḡi are bulyetnjreqnum. Deqa e ninḡi qa urur bqasai. E mati endi sosiy wauoqnqai. E waueqnum deqa jeu tamo gargekoba nanḡi ijo wau tentetbqajqa laqñub.

¹⁰Ariya Timoti a ninḡi qa bamqa ninḡi a osib geregereiyye. Yim a ulaqasai. A ninḡi koba na are lawo na sqas. Ninḡi quiye. Timoti a e ombla wau qujai. Aqo aiyel Tamo Koba Yesus aqa wau ojeqnum. ¹¹Deqa nunḡo ambleq di tamo bei na Timoti aqa ḡam ugetetosim a qoreiyaiq. Ariya a olo ninḡi uratḡnosim walwelqa laqñimqa ninḡi na silali qa aqaryaiyosib lawo na suweiyib a olo e qa bqas. A Kristen was qudei nanḡi koba na e qa bqab deqa e nanḡi qa tariñoqnqai.

¹²Ariya gago was Apolos aqa anjam agiende. Bati gargekoba e singila na minjoqnem, “Gago Kristen was qudei nanḡi Korin Kristen nanḡi unjrqaqqa giloqnib ni uratnjraim. Ni nanḡi daurnjrsim gile.” Onaqa a gilqa uratoqnej. Bunuqna a ninḡi qa bqajqa bati kereamqa a ninḡi qa bqas.

Pol aqa anjam mutu qudei

¹³Ariya was qu, ninḡi geregere ḡam atoqniye. Osib ninḡi singila na tigelesosib Yesus qa nunḡo areqalo singilatoqniye. Ninḡi inḡi bei qa ulaaib. Ninḡi singila na soqniye. ¹⁴Osib ninḡi na tamo kalil nanḡi ti Qotei a ti qalaqalainjroqniye. Ninḡi kumbra bei yqa oqnsib mati qalaqalaiyo kumbra na yoqniye.

¹⁵O was qu, ningi tamo ungasari Stefanas aqa talq di unub qaji nanği qa qalie bole. Nanği tamo kalil Akaia sawaq di unub qaji nanği qa namoosib nami are bulyeb. Nanği nango segi areqalo na Qotei aqa tamo ungasari nanği qa waueqnub. Deqa e ningi singila na endegsi mernğwai. ¹⁶Ningi tamo deqaji nango sorgomq di soqniye. Sosib tamo nanği tamo deqaji nanği aqaryainjroqnsib waueqnub qaji nango sorgomq di dego soqniye.

¹⁷Ariya Stefanas na Fortunatus na Akaikus na nanği qalub e qa bonub deqa e tulan areboleboleibqo. Ningi e qa bqa keresai deqa nanği na kamba nungo sawa osib e qa bonub. ¹⁸Bosib e ti ningi ti gago are latetgonub. Deqa ningi tamo deqaji nanği qa tulan areboleboleingeme.

¹⁹Ariya was qu, tamo ungasari Esia sawaq dia Qotei qa loueqnub qaji nanği na ningi kaiyeingonub. Akwila wo Prisila wo nanği aiyel ningi qa tulan areboleboleinjrqo deqa nanği Tamo Koba Yesus aqa ñam na kaiye anjam ningi qa qariñyonub. Tamo ungasari kalil nango talq dia Qotei qa loueqnub qaji nanği dego ningi kaiyeingonub. ²⁰Kristen was kalil endi unub qaji nanği na dego ningi kaiyeingonub. Ariya ningi na nungo Kristen was kalil nanği segi segi kundoqnjriye. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanği yeqnub.

²¹E Pol. E ijo segi ban na kaiye anjam endi nengrenyosim ningi qa qariñyonum.

²²Ariya e ijo anjam getentqai. Tamo bei a Tamo Koba Yesus qalaqalaiyqasai di Qotei na kamba tamo di uge qa minjsim ñolawotqas. O Tamo Koba Yesus, ni aue.

²³Tamo Koba Yesus a ningi qa are boleyeme. ²⁴E Kristus Yesus aqa ñam na ningi kalil qalaqalaiñgeqnum.

2 KORIN

Pol a Yesus Kristus na qarinqej

1 ¹E Pol. Kristus Yesus na e qarinqej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni ijo Angro Yesus aqa wau oje.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa wau ojeqnum. Ningi Korin qureq dia Qotei qa loueqnub qaji. Aqo gago was Timoti wo anjam endi nengrenyosim ningi ti Qotei aqa segi tamo ungasari kalil Akaia sawaq di unub qaji nangi qa ti qarinyonum. ²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel ningi qa are boleinjrimqa ningi lawo na soqniye.

Qotei na gago are latetgeqnu

³Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Abu deqa a iga qa are tulan boleiyeqnu. A iga qa dulqajqa utru. A tamo kalil gulube ti unub qaji nangi are latetnjro qaji Qotei. ⁴Deqa a gago gulube kalil qa gago are latetgeqnu. Yeqnaqa aqa kumbra dena iga na olo kamba tamo ungasari gulube ti unub qaji nangi are latetnjreqnum. ⁵Kristus a jaqatin koba ej deqa iga dego jaqatin koba eqnum. Kristus aqa kumbra dena Qotei na gago are olo latetgeqnu. ⁶Iga gulube eqnum di aqa utru agiende. Iga gulube oqnimqa gago gulube dena nungo are latetngwajqa deqa. Yim Qotei na ningi oqas. Ariya Qotei na gago are latetgoqnimqa dena dego nungo are latetngwajqa deqa. Qotei a nungo are latetngeqnu deqa jaqatin iga eqnum qaji di ningi dego oqnsib singila na tigelesqab. ⁷Iga ningi qa gago areqalo singilatosim endegsi maronum, ningi singila na tigelesqab. Iga qalieonum, ningi iga ti beterosib jaqatin eqnum deqa Qotei na ningi ti iga ti gago are latetgoqnqas.

⁸O was qu, iga Esia sawaq di sosimqa gulube kobaquja item. Gulube dena iga ugeugeigosiqa gago singila tulan bunyej. Deqa iga endegsi are qalem, gulube dena iga moiogwas. O was qu, ningi di qalieqajqa deqa e anjam endi nengrenyonum. ⁹Bole, iga are qalem, gulube dena iga moiogwas. Agi anjam pegiyo tamo a na tamo bei minjqas, “Ni une ti

deqa ni moiqam.” Dego kere iga are qalem, gulube dena iga moiwtgwas. Ariya Qotei aqa areqalo agiende. Iga gulube osim dena iga poigwas, bole, iga gago segi singila qa are qalqasai. Iga Qotei aqa singila qa are qalqom. Agi a na qujai tamo moreño qaji nangi olo subq na tigeltjreqnu. ¹⁰O was qu, gulube dena iga moiwtgwa laqnaqa Qotei na olo iga aqaryaigosiq gulube di taqal atej. Bunuqna dego a na iga aqaryaigoqnqas. Deqa iga Qotei qa gago areqalo singilatosim maronum, a na gaigai gago gulube kalil qa aqaryaigoqnqas. Yim iga bole sqom. ¹¹Ariya ningsi na dego nungo pail na iga aqaryaigoqniye. Yim Qotei a tamo ungasari gargekoba nango pail quoqnsim deqa iga aqaryaigoqnqas. Yoqnim tamo ungasari gargekoba nangi Qotei aqa kumbra di unoqnsib a binjiyoqnqab.

Pol na Korin nangi gisanjrosai

¹²O was qu, e ijo kumbra bei endeqa tulan areboleboleibqo. Ijo are miligiq di e qalieonum, e kumbra bole tintin segi dauryoqnsim yeqnum. Kumbra Qotei na osorbej qaji di segi e dauryoqnsim yeqnum. E mandam tamo nangoq dena powo osim kumbra di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleiyosiq kumbra di osorbej deqa e yeqnum. Deqa e tamo ungasari kalil nango ambleq dia kumbra di yeqnum. Agi e nungo ambleq di dego nami kumbra di tulan koba yoqnem. ¹³⁻¹⁴Anjam kalil e nengrenyosim ningsi qa qarinyonum qaji endi ningsi sisiyosib poingwajqa deqa nengrenyonum. Bole, ijo anjam qudei qa ningsi geregere poingosaieqnu. Ariya ijo areqalo agiende. Ningsi ijo anjam kalil qa poingekritqas. Yim gago Tamo Koba Yesus a olo bqajqa batiamqa ningsi e qa tulan areboleboleingim e kamba dego ningsi qa tulan areboleboleibqas.

¹⁵⁻¹⁶E ningsi qa ijo areqalo singilatosim endegsi maronum, ningsi ijo kumbra kalil qa areboleboleingwas. Utru deqa e nami anjam endegsi qosem, e mati ningsi qa bosiy nungsiy olo ningsi uratngsiy Masedonia sawaq gilsiy dena puluosiy bosiy ningsi olo nungwai. Deqa bati aiyel e ningsi nungwajqa are qalem. Yim ijo kumbra dena Qotei na ningsi gereingoiyeltngwajqa deqa. E ningsi olo uratngsiy Judia sawaq aiqa laqnitqa ningsi silali qa aqaryaibibqa e gamq dia ingi bei qa truquaim deqa are qalem. ¹⁷Ariya ningsi kiersib are qaleqnub? Ningsi endegsib are qaleqnub kio, “Pol aqa anjam di a dauryosai deqa a na iga gisanjej. A mandam tamo nango kumbra dauryosiq deqa a anjam bei maroqnsiq olo urateqnu. A lanja odoqnsiq olo saideqnu.” O was qu, ningsi e qa degsib are qalaib. ¹⁸Qotei a na aqa segi anjam kalil dauryeqnu deqa e dego anjam bole segi ningsi merngeqnum. Deqa e lanja odoqnsim olo saidosaieqnum. ¹⁹Nami e na Sailas na Timoti na iga qalub Qotei aqa Njiri Yesus Kristus aqa anjam palontosim ningsi merngoqnem. Ningsi qalie, Yesus a dego lanja odoqnsiq olo saidosaieqnu. A gaigai Qotei aqa ñam na odeqnu. ²⁰Anjam di aqa utru agiende. Qotei a nami ingi ingi gargekoba

iga egwajqa marej. Kristus a odeqnu deqa Qotei na inġi inġi di iga egeqnu. Deqa iga Qotei aqa anjam di quoqnsim iga Kristus aqa ñam na mareqnum, “Di anjam bole.” Osim iga Qotei aqa ñam soqteqnum. ²¹Qotei a segi na iga ti niġi ti singilateqnaqa iga Kristus beteryosim singila na unum. A na qujai iga aqa segi tamo sqa marsiq giltgej. ²²Osiqa aqa segi toqor egsiqa gago are miligiq di atej unu. Aqa toqor di aqa Mondor Bole. Mondor di a na iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna inġi inġi kalil a na iga egwa marej qaji di olo egwas.

Pol na nanġi gulube enjraim deqa a Korin qureq olo bosai

²³O was qu, Qotei na ijo anjam singilateqnu deqa e aqa ñam na bole maronum, e niġi gulube enġaim deqa e olo Korin qureq bosai. ²⁴Niġi Yesus qa nuġo areqalo singilateqnu nuġo areqalo di iga na taqatgwajqa e deqa mernġosai. Iga qalieonum, niġi nuġo areqalo di singila na ojsib tigelejunub. O was qu, niġi tulaġ areboleboleiġgwajqa deqa iga niġi ti waueqnum.

2 ¹Ariya e olo Korin qureq bosai. Di kiyaa? E are qalem, e niġi qa bosiy ololo niġi are gulube enġwai di bolesai. ²E niġi are gulube enġwai di tamo yai na ijo are olo boletetbqas? Niġi segi na ijo are boletbqa kere. ³Deqa e niġi qa olo bosiy are gulube oqa uratonum. Utru deqa e nami anjam bei di nengrenyosim niġi qa qarinyem. O was qu, e qalieonum, e inġi bei qa areboleboleibqas di niġi kalil dego e ti koba na areboleboleigwas. ⁴Bole, e are gulube ti akam ti sosim deqa anjam di nengrenyem. Ariya e niġi are gulube enġwa osim anjam di nengrenyosai. E niġi tulaġ qalaqalaiġgeqnum di niġi qalieqajqa deqa are qalsim anjam di nengrenyem.

Pol na Korin nanġi minjrej, “Tamo qujai nami une yej qaji di niġi na olo une kobotetiye.”

⁵Tamo qujai a na niġi qudei are gulube enġej. A e are gulube ebosai. Deqa e aqa une qa anjam singila koba minjqasai. Ariya e na niġi endegsi mernġwai. Tamo di a niġi kalil are gulube enġej. ⁶Ariya nuġo ambleq di tamo gargekoba nanġi tamo di aqa une qa minjsib awai uge yeb di kereqo. ⁷Deqa bini niġi olo kumbra bulyosib aqa une kobotetosib aqa are latetiye. Yim a are boleqas. Niġi degyqasai di a olo are tulaġ gulube ti so uge. ⁸Deqa niġi a olo qalaqalaiyo kumbra osoryoqniye. Yim a qalieqas, niġi na a torei qoreiyosai. ⁹Niġi ijo anjam kalil quoqnsib dauryeqnub kio sai kio di e qalieqajqa deqa e nami anjam di nengrenyosim niġi qa qarinyem. ¹⁰Ariya niġi na tamo di aqa une kobotetqab di e kamba dego aqa une kobotetqai. E tamo bei aqa une kobotetqai di e Kristus aqa ñamgalaq dia kobotetqai. E niġi aqaryaingwa osiy deqa kobotetqai. ¹¹E degyqai. Di kiyaa? Tamo uge

Satan a na iga gisanjosim ugeugeigo uge. Satan aqa areqalo ti aqa uli kumbra ti di iga bole qalieonum.

Pol na Taitus unqa marej

¹² Ariya was qu, e Kristus aqa anjam bole palontqa osimqa walwelosim gilsim Troas qureq di brantem. Brantonam Tamo Koba Qotei na gam waqtetbonaqa e dia aqa wau ojoqnm. ¹³ Ariya e dia ijo was Taitus itosai deqa e a qa are koba qaloqnm. Deqa e Troas tamo ungasari nangi olo uratnjrsim Masedonia sawaq gilem.

Qotei aqa singila na Yesus aqa wau tamo nangi qoto bunyeqnum

¹⁴ Ariya e Qotei binjyeqnum. Di kiyaga? A na gaigai iga aqaryaieqnu deqa iga Kristus aqa singila na qoto bunyeqnum. Iga Qotei aqa wau ojeqnum dena tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi Qotei qa bole poinjreqnu. Powo di saban quleq bolequja jagwa na osi gileqnu dego bul. ¹⁵ Od, iga segi qurem quleq bul Kristus na Qotei atraiyeqnu qaji. Quleq di sawa sawa kalilq giloqnsiq tamo ungasari Qotei na eleqeqnu qaji nangi ti tamo ungasari padalqa gamq di unub qaji nangi ti nangog aieqnu. ¹⁶ Quleq dena tamo ungasari padalqa gamq di unub qaji nangi moiottjreqnu. Ariya quleq dena tamo ungasari Qotei na eleqeqnu qaji nangi olo nambile enjreqnu. O was qu, tamo yai nangi wau di yqa kere? Tamo deqaji bei saiqoji. ¹⁷ Ariya iga tamo gargekoba nangi bul sai. Agi tamo gargekoba nangi Qotei aqa anjam mareqnum di nangi silali oqajqa deqa osib waueqnum. Ariya iga degyosaieqnum. Qotei na iga wau egej deqa iga gisan na wauosaieqnum. Iga Kristus koba na areqalo qujaitosim Qotei aqa namgalaq di aqa anjam bole geregere marsim laqnum.

Yesus aqa wau tamo nangi aqa anjam bunuj marsib laqnum

3 ¹ Iga gago segi nam olo soqteqnum e? Sai. Tamo qudei nangi kumbra endegyeqnum. Nangi tamo bei minjib a nangi qa anjam endegsi nengrenyqas, “Nangi tamo bole.” Yim ningi anjam di sisiyosib nango nam soqtetnjrqajqa deqa. O nangi ningi merngib ningi nangi qa anjam endegsib nengrenyqab, “Nangi tamo bole.” Yim tamo qudei nangi anjam di sisiyosib nango nam soqtetnjrqajqa deqa. Tamo qudei nangi kumbra degyeqnum. Ariya iga kumbra degyosaieqnum. ² Ningi segi gago kumbra qalie. Deqa ningi segi nengren bulosib gago kumbra qa tamo nangi minjreqnum. Nengren di gago are miligiq di unu. Deqa tamo kalil nangi nengren di sisiyosib poinjreqnu. ³ Gago wau na Kristus a anjam di nengrenyosiq qarinyej. Nengren di boleq di unu. A Kristus aqaq na bej. Nengren di agi ningi segi. Kristus a tamo bei aqa wau na nengrenyosai. A Qotei nambile gaigai unu qaji aqa Mondor aqa wau na nengrenyey. A meninq di nengrenyosai. A tamo ungasari nango are miligiq di nengrenyey.

⁴Anjam di aqa utru agiende. Qotei a Kristus aqa ñam na iga wau egej deqa iga aqa wau ojeqnum. Iga qalieonum, Qotei na aqa wau di geregere boletqas. ⁵Bole, iga segi na wau di ojqa keresai. Deqa iga gago segi singila na wau bei yeqnum degsi marqa keresai. Qotei a segi na iga singilatgeqnaqa iga wau yeqnum. ⁶Gago wau agiende. Iga Kristus aqa anjam bunuj aqa leŋ na singilatej qaji di palontosim laqnum. Qotei a segi na iga singilatgeqnu deqa iga wau di ojeqnum. Kristus aqa anjam bunuj di a dal anjamq di nengrenyosai. Anjam bunuj di Qotei aqa Mondor Bole aqa segi anjam. Tamo nanŋi dal anjam dauryqa marqab di nanŋi morenqab. Ariya tamo nanŋi Qotei aqa Mondor dauryqab di a na nanŋi ŋambile enjrqas.

⁷Ninŋi are qaliye. Dal anjam aqa wau agiende. A na tamo ŋŋasari nanŋi moiotnjreqnu. Dal anjam di Qotei a meninq di nengrenyonaqa a Qotei aqa rianŋ ti bej. Deqa Moses aqa ulatamu rianonaqa Israel tamo ŋŋasari nanŋi aqa ulatamu koqyqa keresai. Ŋam qamotnjrej. Ariya bunuqna rianŋ di olo koboej. ⁸Ariya Qotei na aqa Mondor Bole tamo ŋŋasari nanŋi enjrej aqa wau dena dal anjam aqa wau tulaŋ bunyejunu. Deqa wau di Qotei aqa rianŋ ti aqa singila ti sqas. ⁹Dal anjam aqa wau agiende. Dal anjam na iga gago une qa mergoqnsiq iga padaltgeqnu. Wau di Qotei aqa rianŋ ti bej. Ariya iga qalieonum, iga na tamo ŋŋasari nanŋi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa gam osornjreqnum wau di olo tulaŋ rianŋ koba ti bqas. A na dal anjam aqa rianŋ tulaŋ bunyqas. ¹⁰Wau bunuj Qotei na yeqnu qaji di aqa rianŋ ti singila ti unu. Rianŋ dena wau namij aqa rianŋ tulaŋ bunyejunu. Deqa iga bini wau namij aqa rianŋ uneqnum di a torei koboej. ¹¹Wau namij di a gaigai sqa keresai. A koboqas. Ariya a Qotei aqa rianŋ ti bej. Deqa iga qalieonum, wau bunuj gaigai sqas qaji a olo tulaŋ rianŋ koba ti sqas. A na wau namij aqa rianŋ tulaŋ bunyqas.

¹²Rianŋ di bosim gaigai gagoq di sqajqa deqa tarinqnsim unum. Deqa iga ulaosaieqnum. Iga rianŋ deqa mare mare laqnum. ¹³Nami rianŋ di koboeqnaqa Moses aqa ulatamu rianŋ ti soqnej deqa a gara mutu oqnsiq dena aqa ulatamu kabutoqnej. Yim Israel nanŋi unaib deqa. Ariya iga Moses aqa kumbra di dauryosaieqnum. ¹⁴Israel nango areqalo getenŋjresoqnej deqa nanŋi dal anjam namij sisiyoqneb di nanŋi anjam aqa utru poinjrosaiqnej. Nanŋi nami degsib soqneb agi bini unub. Nango areqalo gara mutu na kabutobulejunu. Tamo bei na gara di taqal atqa keresai. Kristus aqa wau na segi Qotei na gara di olo taqal ateqnu. ¹⁵Od, bati gaigai Israel nanŋi Moses aqa dal anjam sisiyeqnu di nango areqalo gara mutu na kabutobulejunu. Nanŋi nami degsib soqneb agi bini unub. ¹⁶Ariya tamo nanŋi are bulyosib Tamo Koba Yesus aqa areq bqab di Qotei na gara di olo taqal atetnjrqas. ¹⁷Tamo Koba Yesus a segi Qotei aqa Mondor Bole. Tamo bei a Tamo Koba Yesus aqa Mondor ti sqas di aqa une

na a olo ojqa keresai. A bole sqas. ¹⁸Deqa gago ulatamu olo kabuesosai. Iga kalil Tamo Koba Qotei aqa rian di ya jeqiloq di unobuleqnam rian di gagoq di tulan kobaqujaeqnaqa dena iga Qotei a segi buloqnsim unum. Tamo Koba Yesus a na kumbra di iga egeqnu. Tamo Koba a segi Qotei aqa Mondor Bole.

Qotei aqa wau tamo nanngi web mandam na gereiyo qaji di bul unub

4 ¹Qotei a iga qa tulan dulosiq deqa wau di iga egej. Deqa iga wau di ojqaqas asgigosaieqnu. ²Kumbra uge uge kalil tamo nanngi ulitosib yeqnub qaji di iga qoreiyeqnum. Iga gisan kumbra na walweloosaieqnum. Iga Qotei aqa anjam bulbulyo-saieqnum. Iga boleq di anjam bole segi mareqnum. Yim tamo kalil nanngi gago kumbra di unsib nanngo are miligiq di qalieqab, bole, iga Qotei aqa namgalaq di wau bole yeqnum. ³Ariya tamo nanngi padalqa gamq di unub qaji nanngi Yesus aqa anjam bole iga palonteqnum qaji di aqa utru poinjrosaieqnu. ⁴Mandam endeqa qotei gisan Satan a na tamo ungasari Kristus qa nanngo areqalo singilatosaieqnum qaji nanngo areqalo getentejunu deqa Kristus aqa anjam bole nanngo are miligiq aiqa keresai. Deqa nanngi Kristus aqa suwan unosaieqnum. Kristus a segi Qotei. A segi nam koba ti unu.

⁵Nangi quie. Iga gago segi kumbra qa marosaieqnum. Iga endegsi mareqnum, “Kristus Yesus a gago Tamo Koba. Iga Yesus aqa anjam dauryeqnum deqa iga nungo wau tamo unum.” Iga degsi segi mareqnum. ⁶Tulan nami Qotei a ingi ingi kalil gereiyqa osiqa a endegsi marej, “Ambruq dena suwan brantqas.” Ariya bunuqna Qotei aqa suwan di iga qa bosiqqa gago are miligi suwantetgej deqa iga Kristus aqa ulatamu uneqnum. Dena iga suwan bole unsimqa Qotei aqa rian ti aqa singila ti geregere poieqnu.

⁷Ingi boledamu di gagoq di unu. Ariya iga singila saiqoji unum. Iga web bul jagi na gereiyo qaji. Deqa tamo kalil nanngi iga nugoqnsib endegsib qalieeqnub, “Singila kobaquja iga uneqnum di Qotei aqa singila. Di Pol aqa singila sai. Singila dena singila kalil tulan bunjrejunu.” Nanngi degsib qalieeqnub. ⁸Sawa sawa kalilq dia gulube gargekoba iga qa beqnu. Ariya gulube dena gago singila kobotetgosaieqnu. Ingi ingi gargekoba na gago areqalo niñaqyetgeqnu. Ariya ingi ingi dena gago areqalo torei ugetetgosaieqnu. ⁹Gago jeu tamo nanngi na iga gulube egeqnu. Ariya Qotei a deqa iga uratgosaieqnu. Nanngi na iga lugoqnsib nejotgeqnu. Ariya Qotei na olo iga aqaryaieqnu deqa nanngi iga torei ugeugeigosaieqnu. ¹⁰Gago jejamuq dia tamo ungasari nanngi gaigai Yesus aqa moio uneqnum. Deqa Yesus aqa nambile dego gago jejamuq di branteqnaq nanngi uneqnum. ¹¹Iga Yesus aqa wau ojeqnum deqa iga mandamq endi sonamqa gago jeu tamo nanngi na bati gaigai iga moiogwa laqnum. Kumbra dena Yesus aqa nambile dego gago jejamuq di

olo branteqnaq tamo ungasari nangi uneqnu. ¹²Deqa moio a gagoq di waueqnu. Ariya nambile a nungoq di waueqnu.

¹³Iga Yesus qa gago areqalo singilateqnum deqa Qotei aqa anjam bei nami nenngrenyeb qaji di iga dauryosim yeqnum. Anjam agiende, “E Qotei qa ijo areqalo singilateqnum deqa e aqa anjam marsim laqnum.” O was qu, iga kamba dego Yesus qa gago areqalo singilateqnum deqa iga dego aqa anjam marsim laqnum. ¹⁴Iga endegsi qalieonum, Qotei na Tamo Koba Yesus subq na tigeltej deqa mondon a na iga kamba dego subq na tigeltgwas. Osim iga ti ningi ti joqsim Yesus aqa areq osi oqwas. ¹⁵E degsi maronum. Di kiyaqa? E qalieonum, kumbra kalil gagoq di branteqnu qaji di ningi aqaryaingwajqa deqa. Qotei a iga qa are tulan boleyeqnu aqa kumbra di tamo ungasari gargekoba nangi qa gileqnu. Deqa tamo ungasari nangi di Qotei aqa kumbra di unsib a tulan binoyoqnsib aqa nam soqtoqnqab.

**Qotei aqa wau tamo nangi lan qure qa ingi ingi qa are
qaloqnsib deqa nangi wauqa asginjrosiaeqnu**

¹⁶Iga Qotei aqa kumbra deqa are qaloqnsim deqa iga aqa wau ojqaqqa asgigosaieqnu. Bole, gago jejamu a uge qa laqnu. Ariya gago are miligi a bati gaigai olo boleqnsiq singilaeqnu. ¹⁷Di kiyaqa? Iga qalieonum, gulube ti jaqatin ti iga bini eqnum qaji di tulan kokba sai. Nangi sokiñalayosib koboqab. Iga gulube di eqnum deqa mondon iga lan qureq dia so bole gaigai sqom. Iga qalieonum, ingi bole bole iga mondon oqom qaji di tulan boledamu. Ingi ingi dena mandam qa ingi ingi kalil tulan bunjresqas. ¹⁸Ingi ingi iga gago namdamu na uneqnum qaji di sokiñalayosim koboqas. Deqa iga ingi ingi di kokoqyosaieqnum. Ariya ingi ingi iga gago namdamu na unqa keresai qaji di bati gaigai sqas. Deqa ingi ingi ingi di kokoqyoqnsim sqom.

5 ¹Iga qalieonum, gago mandam qaji jejamu endi torei ugeqas. Gago jejamu endi gago tal bul. Ariya mondon Qotei na olo tal bei iga egwas. Tal di tamo bei na gereiyosai. Tal di a lan qureq di unu. A bati gaigai sqas. ²Iga bini mandam qaji talq endi unum deqa iga akamoqnsim unum. Iga gago tal lan qureq di unu qaji di osim gara bul jugwajqa deqa are koba qaleqnum. ³Di kiyaqa? Iga gago lan qaji tal osim gara bul jigsim di iga olo lana sqasai. Iga jejamu bunuj ti sqom. ⁴Iga mandam qaji talq endia unum deqa iga are gulubeigeqnaqa akamoqnsim unum. Iga gago jejamu namij endi uratqajqa deqa are qalosai. Iga jejamu bunuj olo osim gara bul jugim gago jejamu moiqaq qaji endi a olo nambile sqajqa deqa are qaleqnum. ⁵Qotei a segi na iga nambile di oqajqa gam gereiyetgej. Osiqa aqa Mondor Bole iga egej. Mondor di Qotei na iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna ingi ingi kalil a na iga egwa marej qaji di olo egwas.

⁶Iga deqa are qaleqnum deqa iga gaigai are singilatosim unum. Iga qalie, iga mandamq endia jejamu ti unum deqa iga Tamo Koba Yesus aqa lanj qureq dia a ombla sosaiunum. ⁷Bini iga a qa gago areqalo singilatosim walweleqnum. Iga a unosaiunum. ⁸Ariya e maronum, iga are singilatosim unum. Deqa iga gago jejamu endi uratosim oqsim Tamo Koba Yesus ombla sqajqa are qaleqnum. Yim bati deqa aqa lanj qure di gago qure utru sqas. ⁹Ariya iga mandamq endia sqom kio iga lanj qureq oqsim dia sqom kio iga deqa are qalqasai. Kumbra Tamo Koba Yesus a areareteqnu qaji di segi iga dauryoqnsim sqajqa are qaleqnum. ¹⁰Di kiyaga? Iga qalieonum, mondonj iga kalil Kristus aqa ulatamuq dia tigelimqa a na gago kumbra qa iga pegigwas. Iga mandamq endia kumbra bole kio kumbra uge kio yoqnem di a unsim awai segi segi egwas.

Iga na tamo ungasari nango are bulyetnjrqajqa deqa waueqnum

¹¹Ariya iga Tamo Koba Yesus qa ulaoqnsim aqa sorgomq di unum deqa iga tamo ungasari nango are bulyetnjroqnm nangi Yesus qa nango areqalo singilatqajqa deqa waueqnum. Iga wau di ugetosaieqnum. Qotei a segi gago areqalo ti gago kumbra ti qalie. Ariya e ningi qa qalieonum, nunjo are miligiq di ningi dego qalieonub, iga wau bole yeqnum. ¹²Gago anjam dena iga na ningi walawalaingosai. Yim ningi are qalqab, iga tamo bole. Iga degosai. Ningi gago kumbra qa tulan areboleboleingwajqa deqa iga anjam di nengrenyonum. Tamo qudei nangi tamo nango nam qa lanja areboleboleinjreqnu. Nango kumbra nango are miligiq di unu qaji nangi deqa areboleboleinjrosaieqnu. Deqa gago areqalo agiende. Ningi na kamba tamo nangi di njirintjriye. ¹³Tamo deqaji nangi mareqnu, “Pol a nanari tamo.” O was qu, nango anjam di boleamqa, ungum, iga Qotei aqa wau uratqasai. Iga ojoqnqom. Ariya iga areqalo bole ti sosim wauoqnqom dena ningi aqaryaingwas. ¹⁴Kristus a na iga tulan qalaqalaigej. Aqa kumbra dena a gago areqalo tigeltetgej deqa iga waueqnum. Di kiyaga? Iga qalieonum, tamo qujai Yesus a gago kalil qa sawa osiq moiej deqa iga kalil dego morenem. ¹⁵Iga nambile unum deqa iga gago segi jejamu qa are qalsim walwelqasai. Utru deqa a iga qa moiej. A gago sawa osiq moisiq olo subq na tigelej deqa iga a qa are qalsim walweloqnqom.

¹⁶Deqa bini iga areqalo namij dauryosim tamo ungasari nango kumbra qa peginjrosaieqnum. Bole, nami iga areqalo namij na Kristus aqa kumbra qa pegiyoqnem. Ariya bini iga olo kumbra dena a pegiyosaieqnum. ¹⁷Deqa tamo bei a Kristus beteryesqas di Qotei na aqa are bulyetimqa a tamo bunuj brantqas. Ningi quiye. Aqa kumbra namij torei koboqo. Kumbra bunuj olo brantqo.

¹⁸Kumbra kalil di Qotei a iga qa are qalsiq babtej. Nami iga Qotei ti jeu soqnem. Ariya Qotei a olo Kristus aqa nam na jeu kobotej deqa bini iga a

ombla are qujaitosim unum. Jeu kobotqajqa wau di Qotei na iga egej deqa iga waueqnum. ¹⁹Gago anjam agiende. Tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanqi Qotei ti jeu soqnej di a na kobotim nanqi a ombla are qujaitosib sqajqa deqa a Kristus aqa ñam na waueqnu. Deqa a nanqo une qa olo are qalosaeqnu. Anjam di iga na marsim laqajqa deqa a na wau egej. Yim anjam dena a na jeu kobotim tamo ungasari nanqi a ombla are qujaitosib sqajqa deqa. ²⁰Deqa iga Kristus aqa medabu osim aqa anjam marsim laqnum. Qotei a gago medabu na tamo kalil nanqi metnjreqnu. Iga na tamo kalil nanqi Kristus aqa anjam palontosim endegsi minjreqnum, “Ningi jeu kumbra uratosib Qotei ombla are qujaitosib soqniye.” ²¹Kristus a une yosaieqnu. Ariya Qotei na iga aqaryaigwa marsiq deqa a gago une kalil osiq Kristus aqa qawarq di atnaqa a une tamo bulej. Iga Yesus beteryosim aqa singila na iga Qotei aqa segi tamo ungasari tintij sqajqa deqa osiq gago une kalil osiq Kristus aqa qawarq di atej.

Qotei aqa wau tamo nanqi gulube bei bei iteqnub

6 ¹Iga Qotei ombla waueqnum deqa iga ningi singila na endegsi merngwom, “Qotei a ningi qa are boleiyeqnu aqa kumbra di ningi osib olo laña urataib.” ²Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenjrenyeb unu, “E ni osiy boletmqajqa bati atem. Ariya bati di brantonaqa e ino pail qusim agi ni aqaryaimem.” O was qu, ningi quiy. Qotei na iga boletgwajqa bati agi bini brantqo. A na iga oqajqa bati agi bini qujai.

³Tamo nanqi gago wau endi uge qa maraib deqa iga na nanqi kumbra uge bei enjrosaeqnum. Yim nanqi ulonjosib uneq aio uge. ⁴Iga Qotei aqa wau tamo deqa iga gaigai tamo ungasari kalil nanqo ñamgalaq di kumbra bole yeqnum. Gulube bei bei gagoq di branteqnaqa iga singila na tigeloqnsim gulube di qoboieqnum. Tamo qudei nanqi na iga ugeugeiqnab iga nanqi qa ulaosaeqnum. Une bei bei na iga padaltgwa laqnaqa iga na olo gotranjyeqnum. ⁵Gago jeu tamo nanqi toqon na iga lugoqnsib tonto talq di breigeqnub. Osib murqumyoqnsib iga qa anjam uge uge mareleqeqnub. Iga gaigai ñes na ti jaqatin na ti waukobaeqnum. Iga geregere ñeiosaeqnum. Iga bati gaigai mam ti laqnum. ⁶Iga gaigai kumbra bole jiga saiqoji dauryeqnum. Iga Qotei qa qalie bole unum. Iga urur minjin oqosaieqnu. Iga na tamo ungasari nanqi kumbra bole enjreqnum. Iga Qotei aqa Mondor Bole aqa singila oqnsim unum. Iga na tamo kalil nanqi qalaqalaiyo kumbra osornjreqnum. Iga laña medabu na nanqi qalaqalainjrosaeqnum. ⁷Iga Qotei aqa anjam bole segi mareqnum. Iga Qotei aqa singila oqnsim waueqnum. Iga gago ban wo na ban qonan na qoto qa inji inji ojoqnsim dena kumbra bole tintij dauryoqnsim waueqnum.

⁸Tamo qudei nangi gago ñam soqteqñub. Ariya tamo qudei nangi gago ñam ugeteqñub. Tamo qudei nangi iga qa yomueqñub. Ariya tamo qudei nangi olo gago kumbra bole babteqñub. Tamo qudei nangi are qaleqñub, iga gisañ tamo. Sai. Iga anjam bole segi mareqñum. ⁹Tamo qudei nangi iga ñam saiqoji qa mareqñub. Sai. Tamo gargekoba nangi iga qa bole qalieonub, iga Qotei aqa wau tamo bole. Iga moio tamo bulonum. Ariya iga olo ñambile unum. Tamo qudei nangi na iga gulube koba egeqñub. Ariya gulube dena iga moiogwa keresai. ¹⁰Iga are gulubeigeqñu. Di unqum. Iga gaigai areboleboleigeqñu. Iga ñoro saiqoji unum. Di unqum. Iga na tamo ungasari nangi aqaryainjreqñam nangi lañ qaji ingi ingi koba elenqñub. Iga ingi ingi saiqoji unum. Ariya iga olo lañ qaji ingi ingi kalil ejunum.

¹¹O Korin tamo ungasari, iga anjam kalil di boleq na ningi mernqonum. Iga gago are miligi waqtosim ningi engekritonum. ¹²Iga gago are miligi getentosai. Iga ningi tulañ qalaqalaingeqñum. Ariya ningi nunqo are miligi getentejunub. Ningi iga koba na are qujaitosai. ¹³Ningi ijo angro bul deqa e ningi endegsi mernqwai. Iga gago are miligi waqtosim ningi qalaqalaingeqñum dego kere ningi na kamba dego nunqo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniye.

**Iga na tamo ungasari Kristus qa nango areqalo singilatosaeqñub
qaji nangi beternjrsim koba na wauqa keresai**

¹⁴Tamo ungasari Kristus qa nango areqalo singilatosaeqñub qaji nango kumbra nunqo kumbra ti keresai. Deqa ningi nangi ti beterosib koba na wauaib. Ningi kumbra tintiñ dauryeqñub. Ariya nangi Qotei aqa dal anjam gotrañyeqñub. Deqa ningi nangi ti beterosib wauqa kere e? Sai. Ningi suwañq di unub. Ariya nangi ambruq di laqñub. Deqa ningi nangi ti beterosib wauqa kere e? Di keresai. ¹⁵Kristus wo Satan wo nangi aiyel are qujaitosib ombla sqa kere e? Di keresai. Ningi Yesus qa nunqo areqalo singilateqñub deqa ningi ti tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilatosaeqñub qaji nangi ti areqalo qujaitosib ombla sqa kere e? Di dego keresai. ¹⁶Qotei aqa atra tal ti qotei gisañ nango atra tal ti beterosib ombla sqa kere e? Di keresai. Ningi qalie, Qotei ñambile gaigai unu qaji aqa atra tal agi iga segi unum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “E nango ambleq di sosiy walweloqnqai. E nango Qotei sqai. Nangi ijo segi tamo ungasari sqab.” ¹⁷Tamo Koba Qotei a nami degsi marsiqa olo anjam bei dego endegsi marej, “ ‘Ningi na tamo ungasari e qa qaliesai qaji nangi uratnjrsib sasaloie. Ningi kumbra jigat bei ojaib. Yim deqa e ningi elenqsiy geregereingqñqai. ¹⁸Osiy e nunqo Abu soqnit ningi ijo segi angro tintiñ sqab.’ Tamo Koba Qotei singila koba ti unu qaji a degsi marej.”

7 ¹⁰O ijo was bole, ingi bole kalil di Qotei a nami iga egwa marej. Agi a na bini iga egeqñu. Deqa iga kumbra jigat kalil gago jejamu

ti gago are miligi ti di unub qaji di tore i uratekritqom. Osim dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosim a qa ulaoqnsim gago jejamu ti gago are miligi ti tore i Qotei yekritosim aqa segi kumbra boleq di sosim dauryoqnqom.

Pol a Korin nangi qa tulan areboleboleiyej

²Ningi nungo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniye. Ningi iga qa qalie. Iga tamo bei kumbra uge bei yosaiqnem. Iga tamo bei ugeugeiyosaiqnem. Iga tamo bei aqa ingi ingi gisan na yayiyosaiqnem. ³E nungo jejamuq di une qametŋgwa osim deqa anjam endi merngosai. Agi e maronum, iga ningi tulan qalaqalaingeqnum. Deqa iga moi qom kio iga ŋambile sqom kio di ungum. Iga gago are miligi waqtosim ningi qalaqalaingeqnsim sqom. ⁴E qalieonum, ningi tamo bole deqa e anjam bei ulitqasai. E anjam kalil boleq na merngwai. E ningi qa tulan areboleboleibqo. Ijo are miligi ningi qa tulan laejunu. Iga gulube koba eqnum di ungum, e ningi qa are qaloqnsim dena ijo are miligiq di e tulan areboleboleibqo.

⁵Bati iga Masedonia sawaq gilsimqa iga aqaratqa keresai. Sawa dia gulube gargekoba iga qa boqnej. Tamo qudei nangi iga ti anjam na qotoqnem. Iga prugugetoqnsim ulakobaoqnem. ⁶Ariya Qotei a na gaigai tamo ungasari are gulubeinjreqnu qaji nango are olo latetnjreqnu. Deqa a na Taitus qarinyonaqa a iga qa bonaqa iga a unsimqa dena gago are olo laej. ⁷Ariya gam dena segi Qotei na gago are latetgosai. Taitus a nami nungo ambleq di sonaqa ningi na aqa are lateteb a degsi mergonaq qunamqa gam dena dego Qotei na gago are latetgej. Ningi na e olo nubqajqa are koba qaleqnub. Ningi nungo une qa are ugeingeqnu. Ningi e ombla are qujaitosib sqajqa are koba qaleqnub. Taitus a nungo kumbra deqa e saibej deqa e tulan areboleboleibqo.

⁸E qalieonum, anjam e nami nengrenyem qaji di ningi sisiyosib dena ningi are gulubeingej. Ariya e deqa are ugeibosai. Bole, nami e are ugeibej. Ariya bini sai. E qalieonum, anjam e nengrenyem qaji dena ningi are gulubeingonaqa jemaingej. Ariya sokiñalayonaq nungo are gulube di olo koboej. ⁹Deqa e bini areboleboleibqo. Ningi are gulubeingej e deqa areboleboleibosai. Ariya nungo are gulube ti jemai ti dena ningi olo are bulyeb deqa e areboleboleibqo. E qalieem, Qotei a segi na are gulube ti jemai ti di ningi engej. Deqa gago anjam nengrenyem qaji dena ningi ugeugeingosai. ¹⁰Are gulube ti jemai ti Qotei na tamo ungasari nangi enjreqnu qaji dena nangi are bulyeqnub. Deqa Qotei na nangi olo eleŋeqnu. Deqa iga are bulyqajqa kumbra qa are ugeigwasai. Ariya are gulube ti jemai ti mandam tamo nango kumbra na branteqnu qaji dena nangi moio qa gam tureqnub. ¹¹Ningi geregere are qaliye. Are gulube Qotei na ningi engej qaji dena ningi siŋgilatŋgej deqa ningi are bulyosib

agi kumbra bole bole yeqnub. Are gulube dena Qotei na nungo are tigeltetngonaqa ningi nungo une gereiyosib tamo qujai une yej qaji di a niringteb. Osib ningi Qotei ulaiyosib aqa sorgomq di soqneb. Qotei na nungo are tigeltetngej deqa ningi iga qa are koba qaleqnub. Osib ningi tamo qujai une yej qaji di aqa une olo gereiyetqa dego are qaleqnub. Ningi segi na nungo une di gereiyqajqa are qaleqnub. Nungo kumbra dena iga qalieonum, bole, ningi une saiqoji.

¹²O was qu, e nami anjam nengrenyosim ningi qa qarinyem. Ningi na tamo une atej qaji aqa une gereiyetqajqa e deqa are qalsim anjam di nengrenyosai. Tamo agi tamo dena une yej qaji a qa dego are qalsim anjam di nengrenyosai. Ningi na iga tulan qalaqalaigeqnub nungo kumbra di Qotei a unsim boleq atim ningi qalieqajqa deqa e anjam di nengrenyem. ¹³Nunگو kumbra dena gago are tulan laejunu.

Gago are laejunu deqa iga areboleboleigwo. Ariya ningi na Taitus aqa are gulube kobotetosib are boleteteb deqa iga olo tulan areboleboleigwo. ¹⁴Nunگو kumbra boledamu deqa e nami Taitus saiyosim nunگو nam soqtem. E ijo anjam deqa jemaibosai. Gago anjam kalil nami iga ningi merngoqnem qaji di bole. Dego kere bini Taitus a qalieqo, anjam iga ningi qa saiyosim minjem qaji di dego bole. ¹⁵Taitus a ningi qa bonaqa ningi a ulaiyosib a osib aqa anjam dauryoqneb. Nunگو kumbra bole di Taitus aqa areqaloq di unu deqa a na ningi tulan qalaqalaingeqnu. ¹⁶E ningi qa qalieonum, ningi kumbra bole yoqnsib sqab. Deqa e ningi qa tulan areboleboleibequ.

**Kristen tamo ungasari nangi na Judia sawa qaji
nangi aqaryainjrqaqa deqa silali koroiyeb**

8 ¹Ariya was qu, Qotei a Kristen tamo ungasari Masedonia sawaq di unub qaji nangi qa are tulan boleiyosiq aqaryainjrej deqa iga na ningi saingonam ningi quye. ²Masedonia Kristen nangi gulube koba esoqneb dena nangi are tulan gulubeinjrej. Bati deqa nangi ingi ingi tulan saiqoji soqneb. Ariya Qotei na nangi singilatnjrej deqa nangi olo areboleboleinjrnaqa Kristen tamo qudei nangi silali qa aqaryainjrqa marsib silali koba koroiyeb unu. ³E deqa ningi merngwai. Masedonia Kristen nangi nango segi areqalo dauryosib silali di koroiyosib ateb. Nango silali kiñala soqnej di nangi koroiyeb. Osib nango kumbra di bunyosib silali koba olo koroiyosib ateb. ⁴Nangi na iga waingosib endegsib mergoqneb, “Ningi na iga wau egibqa iga Kristen nangi koba na wauoqnsim Qotei aqa tamo ungasari Judia sawaq di unub qaji nangi silali qa aqaryainjrqa.” ⁵O was qu, iga nami are qalem, nangi silali koroiyosib atqab. Ariya nangi kumbra di olo bunyosib Qotei aqa areqalo dauryosib nango segi jejamu dego osib Tamo Koba Qotei yeb. Osib iga dego egeb.

⁶Nami Taitus a silali koroiyqajqa wau di nungo ambleq di tigeltonaqa Qotei a ningi qa are tulan boleiyosiq aqaryaingej. Deqa iga na olo Taitus singila na minjem, “Ni Korin nangoq gilsim wau di kobotime.” ⁷O was qu, bati gaigai ningi kumbra tulan boledamu yeqnub. Agi ningi Qotei qa nungo areqalo singilatoqnsib aqa anjam palontqajqa waukobaeqnub. Ningi Qotei qa qalie koba ti sosib deqa ningi aqa wau ojqaqqa tulan singilaeqnub. Osib ningi iga dego tulan qalaqalaigeqnub. Ariya Qotei a ningi qa are tulan boleiyosiq aqaryaingej deqa ningi nungo kumbra di olo bunyosib silali koroiyqajqa wau di dego yoqnsib silali atib soqnem.

⁸E na ningi wau di yqajqa singila na merngosai. Kristen tamo ungasari qudei nangi wau di yqajqa tulan singilaeqnub. Nango kumbra deqa agi e na ningi saingonum. Yim ningi qusib ningi dego qalaqalaiyo kumbra dauryqajqa tulan singilaqab kio di e qalieqajqa deqa ningi saingonum. ⁹Gago Tamo Koba Yesus Kristus a ningi qa are tulan boleiyosiq aqaryaingej di ningi qalie. Agi a nami lan qaji nro koba esosiq ariya a ningi aqaryaingwa osiq deqa a nro kalil di olo uratosiq ingi tulan saiqoji soqnej. Yim ningi kamba lan qaji nro koba oqajqa deqa.

¹⁰Ariya e silali koroiyqajqa wau deqa olo merngwai. Ijo areqalo agiende. Wausau bei qa nami ningi namoqna silali koroiyqajqa wau di tigelteb bati deqa ningi wau di yqajqa tulan arearetngej. ¹¹Ariya bini ningi wau di olo kobotqa singilaoiye. Ningi degyqab di bolequja. Nami ningi wau di yqajqa are tulan prugnoqnej. Deqa bini ningi silali yala soqnim singilaosib wau di kobotiye. ¹²Ningi silali koroiyqa are soqnim ningi koroiiye. Yim Qotei a ningi qa tulan areboleboleiyqas. Ningi silali saiamqa di ungum. Koroiyaib. Qotei a deqa njirinqasai. Ningi silali soqnim di ningi koroiiye.

¹³Ningi gulube koba abqa dena tamo qudei nangi olo bole sqajqa e deqa ningi merngosai. Ijo areqalo agiende. Iga kalil kerekere unum deqa iga kumbra qujai dauryosim tamo ungasari nangi aqaryainjroqnqom.

¹⁴Bini ningi ingi ingi koba ti unub. Deqa ningi na tamo qudei ingi ingi qa truqueqnub qaji nangi aqaryainjriye. Ariya bunuqna ningi ingi ingi qa truquabqa nangi na kamba olo ningi aqaryaingwab. Deqa ningi kalil kumbra qujai dauryosib tamo ungasari nangi aqaryainjroqniye. ¹⁵Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo nangi ingi koba koroiyeb qaji nangi ingi uynab menetnjrnaqa ingi oto bei uratosai. Ariya tamo nangi ingi kiñala koroiyeb qaji nangi dego ingi uynab menetnjrej. Nangi ingi bei qa truquosai.”

Pol na tamo qudei nangi qarinjrnqa Korin nangi qa gileb

¹⁶Ariya e Qotei binieqnum. Di kiyaga? A na Taitus are pruktetej deqa a iga ti are qujaitosiq a dego ningi aqaryaingwajqa singilaej. ¹⁷Iga na Taitus minjem, “Ni olo Korin nangi qa gile.” Onaqa a odej. Ariya a silali

koroiyqajqa wau di yqa tulanj singilaej deqa a aqa segi areqalo na odosiq ningi qa gilej. ¹⁸Iga na Kristen was bei osim Taitus ombla qarijnjnam ningi qa gileb. Was bei di a Yesus aqa anjam bole marqajqa ñam ti. Kristen tamo ungasari qure qure kalilq di unub qaji nangi a qa qalie. ¹⁹Di segi sai. Kristen tamo ungasari qure qure kalilq di unub qaji nangi na was di gilteb deqa a iga ti koba na walweloqnsim silali koroiyqajqa wau di taqateqnum. Wau di aqa utru agiende. Qotei a Kristen nangi qa are tulanj boleiyosiq aqaryainjrej deqa nangi silali di koroiyeb. Wau di iga na taqateqnum. Di kiyaaq? Iga wau dena Tamo Koba Yesus aqa ñam soqtimqa tamo kalil nangi unsib qalieqab, bole, iga wau di yqajqa are tulanj pruggeqnu. ²⁰Iga silali di taqateqnum deqa tamo qudei nangi iga qa yomuqab kio. Degaib deqa iga na was bei di osim koba na silali di taqateqnum. ²¹Di kiyaaq? Iga kumbra bole segi dauryqajqa deqa. Iga Tamo Koba Qotei aqa ñamgalaq di segi kumbra bole yqajqa are qalosai. Iga tamo ungasari nanggo ñamgalaq di dego kumbra bole yqajqa are qaleqnum.

²²Ariya iga olo gago Kristen was bei dego qarinyonam a Taitus wo was de wo nangi aiyel daurnjrsiq koba na ningi qa gileb. Was bei di agi iga nami bati gargekoba aqa kumbra tenemtoqnm. A Qotei aqa wau ojajqa tulanj singilaoqnej iga degsi unoqnm. A ningi qa qalieosiq deqa mareqnu, “Korin Kristen nangi kumbra bole yqab.” A degsi mareqnu deqa bini a silali koroiyqajqa wau endi ojajqa tulanj singilaeqnu.

²³Ningi Taitus qalie. Aqo Taitus wo ombla ningi aqaryaingwajqa wau qujai. Gago Kristen was aiyel nangi di Kristen tamo ungasari qure qure kalilq di unub qaji nangi qa wau bole yeqnub. Nango wau dena nangi Kristus aqa ñam tulanj soqteqnu. ²⁴Deqa ningi na was aiyel nangi di kumbra bole enjroqniye. Yim Kristen tamo ungasari kalil nangi nungo qalaqalaiyo kumbra di unsib marqab, “Bole.” Osib qalieqab, e nungo kumbra bole qa nangi minjreqnum di e anjam bole minjreqnum.

Pol a silali koroiyqajqa wau qa anjam marej

9 ¹Qotei aqa tamo ungasari Judia sawaq di unub qaji nangi aqaryainjrjajqa deqa silali koroiyeqnu. Wau di agi ningi qalieonub. Deqa e olo anjam olekoba tortoryqasai. ²E qalieonum, ningi wau di yqajqa are tulanj prugngeqnu. Deqa e gaigai Masedonia Kristen nanggo ñamgalaq dia nungo ñam soqteqnum. Osim endegsi minjreqnum, “Wausau bei nami tamo ungasari Akaia sawaq di unub qaji nangi silali koroiyqajqa wau di tigeltqa mareb.” O was qu, ningi wau di yqajqa tulanj singilaeqnu deqa e na Masedonia Kristen nangi minjreqnam quoqnsib nangi gargekoba dego wau di yqajqa are prugnjqnu. ³E nangi ningi qa endegsi minjrem, “Korin Kristen nangi silali koroiyqajqa tulanj singilaeqnu.” Ariya e nungo ñam laja soqto uge deqa ningi silali

koroiyiye. E deqa are qalsim deqa was qalub nangi di qarinjnrmam ningi qa gileb. ⁴E qalieonum, ningi silali di koroiyosib atib sqas. Ariya e are qalem, Masedonia Kristen tamo qudei nangi e ombla na ningi qa bosim ningi nami silali di atosai di unsim iga ti ningi ti jemaigo uge. ⁵Deqa e are qalem, e na was qalub nangi di minjritqa nangi namoqna ningi qa gilsib nungo silali ningi nami koroiyqa mareb qaji di gereiyibqa e bunuqna bosiy oqai. Yim tamo ungasari nangi silali di unsib qalieqab, ningi nungo segi areqalo na silali di ateb unu. E na ningi silali di koroiyqajqa waingosai.

⁶Ningi geregere are qaliye. Tamo a ingi kiñala segi yagwas di a ingi kiñala segi olo oqas. Ariya tamo a ingi koba yagwas di a olo ingi koba oqas. ⁷Deqa ningi kalil segi segi silali atqa are soqnim silali atoqniye. Ningi qudei are gulube na silali ataib. Tamo bei na ningi qudei wainjim deqa silali ataib. Tamo nangi nango segi areqalo dauryosib are bole na silali atonqab di kere. Yim Qotei na tamo nangi di tulan qalaqalainjroqnqas. ⁸Qotei a na ingi bole bole ningi keretsim engoqnqa kere. Yim ningi ingi koba ti sqab. Deqa ningi gaigai ingi ingi kere na sosibqa dena wau bole bole yoqniye. ⁹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenjrenyeb unu,

“Tamo nangi saga yago breiyeqnu dego kere tamo bole bole nangi na nango ingi ingi jeioqnsib tamo ingi saiqoji unub qaji nangi olo laja enjreknub.

Nango kumbra bole di bati gaigai sqas.”

¹⁰O was qu, Qotei a na tamo nangi saga yago enjreknqa nangi breiyeqnu. A na tamo nangi bem enjreknqa nangi uyeqnu. Dego kere a na ningi ingi ingi keretsim engoqnimqa ningi ingi ingi kere na sqab. Sosib dena ningi Qotei aqa tamo ungasari nangi aqaryainjroqniye. Yim tamo nangi saga yago breiyeqnu dena ingi koba oqeleqnu dego kere nungo kumbra bole di tulan kobaoqnqas. ¹¹Qotei a na ningi ingi ingi koba engeqnu deqa ningi na kamba ingi ingi di olo oqnsib Kristen tamo ungasari nangi enjroqniye. Gago ban na ningi na nangi silali di enjrib nangi deqa tulan areboleboleinjrim Qotei binjyoqnqab. ¹²Deqa wau ningi yeqnu qaji dena Qotei aqa tamo ungasari nangi aqaryainjrimqa nangi olo ingi qa truquqasai. Deqa nangi olo Qotei tulan binjyoqnsib sqab. ¹³Ningi nangi degsib aqaryainjreknub deqa nungo wau dena nungo kumbra bole kalil boleq atekritqas. Yim nangi unsib qalieqab, ningi Kristus aqa anjam bole singila na ojejunub deqa ningi aqa anjam geregere dauryeqnu. Ingi bole bole ningi na oqnsib nangi ti tamo ungasari kalil nangi ti enjreknub qaji di nangi unoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnqab. ¹⁴Osib qalieqab, Qotei a ningi qa are tulan boleiyeqnu. Deqa nangi na ningi tulan qalaqalaingosib ningi qa Qotei pailyoqnqab. ¹⁵Qotei a na ingi tulan kobaquja iga egej. Ingi di agi Kristus qujai. Ingi di aqa utru iga

geregere ubtsim marqa keresai. Qotei na ingi di iga egej deqa iga a tulan binjiyoqnqom.

Tamo qudei nanği Pol qa yomu anjam maroqneb.

Deqa a na kamba nanği anjam minjrej

10 ¹Tamo qudei nanği e qa yomuosib endegsib mareqnub, “Pol a iga koba na sosisqa a aqa segi ñam aguq atoqnsiqa laesoqnej. Ariya a sawa isaq di sosisqa a anjam singila na nenğrenyosiq iga qa niriñeqnu.” Tamo qudei nanği e qa degsib yomueqnub. Ariya ningi mati Kristus aqa kumbra qa are qaliye. A aqa segi ñam aguq atoqnsiqa tamo unğasari nanği lawo kumbra osornjroqnej. Deqa ningi ijo anjam endeqa geregere are qaliye. ²Ijo anjam agiende. E ningi qa bqai di e ningi qa bosiy anjam singila na mernğwasai. E laesqai. Ariya e are qalonum, nungo ambleq di tamo qudei nanği iga qa endegsib mareqnub, iga mandam tamo nanğo kumbra dauryosim laqnum. Nanği iga qa degsib mareqnub deqa e ningi qa bosiy tamo nanği di anjam singila na minjrqai. E laesqasai. ³Bole, iga mandam endia sosim waueqnum. Ariya iga mandam tamo nango kumbra na qotosaieqnum. ⁴Qotei a qoto qa ingi ingi egej di mandam qaji ingi ingi sai. Ingi ingi di Qotei aqa singila ti unu. Iga dena qotoqnsim gago jeu tamo nango singila gotranıyeqnum. ⁵Areqalo uge uge ti gisan anjam na ti tamo nanği Qotei qalieqajqa gam getentetnjreqnu deqa iga na olo gotranıyeqnum. Osim iga tamo nango areqalo kalil bulyetnjreqnam nanği Kristus aqa anjam dauryqajqa are qaleqnub. ⁶Deqa iga ningi qa tariñeqnum. Ningi gago anjam kalil dauryekritibqa ariya tamo kalil Qotei aqa anjam gotranıyeqnub qaji nanği di iga na olo nğlawotnjrqom.

⁷Ningi laña baban na tamo nango kumbra unsib tenemtaib. Ningi geregere tenemtiye. Tamo bei a endegsi marqas, “E Kristus aqa tamo bole.” Ariya a endegsi poiym, a Kristus aqa tamo qa marqo deqa iga dego Kristus aqa tamo. A degsi poiym. ⁸Tamo Koba Yesus a na iga singila egej deqa iga aqa wau ojeqnum. Di kiyaya? Iga na nungo areqalo Yesus qa singilateqnub qaji di olo singilatetngwajqa deqa. Iga ningi ugeugeingwajqa deqa sai. Deqa e gago wau endeqa areboleboleibim gago ñam yala soqtqai di e deqa jemaibqasai. ⁹Ariya ningi endegsib are qalaib, “Pol a na iga ula egwajqa deqa anjam singila na nenğrenyosiq iga qa qarınıyeqnu.” Ningi degsib are qalaib. ¹⁰Bole, tamo qudei nanği e qa endegsib yomueqnub, “Pol a anjam singila na nenğrenyosiq iga qa qarınıyeqnu. Ariya a iga koba na sosim anjam mergoqnsim iga a unoqnem di a singila saiqoji. Anjam palontqajqa wau di dego a qaliesai bolesai.”

¹¹Tamo qudei nanği e qa degsib yomueqnub. Deqa e na kamba tamo nanği di endegsi minjrqai, “Anjam iga sawa isaq di sosim nenğrenıyeqnum qaji di iga ningi koba na sosim olo dauryeqnum. Osim agi kumbra yeqnum. Ningi deqa geregere are qalsib poingem.”

¹²Tamo qudei nanŋi diqoqnsib nanŋo segi ñam soqteqñub qaji iga nanŋi unub dego sai. Gago kumbra ti nanŋo kumbra ti kerekere unub iga degsi marqa keresai. Tamo nanŋi di nanŋo segi kumbra na nanŋo kumbra laña pegiyeqñub. Osib tamo qudei nanŋo kumbra na dego nanŋo segi kumbra olo pegiyeqñub. Tamo nanŋi kumbra degyeqñub qaji nanŋi tulañ powo saiqoji. ¹³Ariya iga tamo bei aqa wau qa gago segi ñam soqtqasai. Wau Qotei na egej qaji di iga olo bunyosim tamo bei aqa wau qa gago segi ñam soqtqasai. Wau Qotei na egej qaji deqa segi gago ñam soqtqom. Wau Qotei na egej qaji agiende. Iga ningi Korin Kristen ningi qa waueqñum. ¹⁴Deqa bati iga Qotei aqa anjam ningi merŋgoqñem bati di iga wau Qotei na egej qaji di bunyosai. Agi iga namoqna ningi qa bosim Kristus aqa anjam bole ningi merŋgoqñem. ¹⁵Wau Qotei na egej qaji di iga bunyosim tamo qudei nanŋo wau qa gago segi ñam soqtosaieqñum. Wau Qotei na egej qaji di segi iga yqajqa siŋgilaqñum. Di kiyaaq? Gago wau dena nunŋo areqalo Yesus qa siŋgilato qaji di siŋgilaamqa gago wau nunŋo ambleq di yoqñem qaji di tulañ kobaqas. ¹⁶Amqa iga sawa isaq gilsim dia dego Yesus aqa anjam mare mare laqñom. Sawa qudei dia tamo qudei nanŋi nami wauoqñeb qaji iga deq gilqasai. Nanŋo wau qa iga laña areboleboleigim gago segi ñam soqtqasai.

¹⁷Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenŋrenyeb unu, “Tamo bei a ñam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba Qotei aqa ñam soqteme.” ¹⁸Iga qalie, tamo bei a aqa segi ñam soqtqas di a Qotei aqa ñamgalaq di ñam saiqoji sqas. Ariya Tamo Koba Qotei na tamo bei aqa ñam soqtetqas di a ñam bole oqas.

Tamo qudei nanŋi gisaŋoqnsib Qotei aqa wau tamo buleqñub

11 ¹Ningi e odbibqa e olo nanari anjam kiñala merŋgwai. Ningi e odbqa kereamqa e odbiye. ²Qotei aqa tamo unŋasari nanŋi a segi qujai tulañ qalaqalaiyoqnsib aqa sorgomq di sqajqa deqa a tulañ siŋgilaqñu. Dego kere e dego ningi Kristus dauryqajqa tulañ siŋgilaqñum. E segi nami ningi osim Kristus yonam a na ningi elenej. Deqa tamo bei na aqa dunge nami tamo bei wo anjamosai qaji di osim tamo qujai yim a na oqas dego kere mondon e ningi olo osiy Kristus yitqa a na ningi torei oqas. ³Ariya e amal uge Satan qa are qalsim deqa e ningi qa ulaonum. A gisañ ani tamo deqa a nami lv gisañyonaqa a une atej. Une di ningi qa bosim nunŋo areqalo ugetetŋimqa ningi Kristus a segi qujai qalaqalaiyqajqa urataib deqa e ningi qa ulaonum. ⁴E ulaonum. Di kiyaaq? E qalieonum, tamo qudei nanŋi ningi qa boqnsib gisaŋoqnsib Yesus bei qa anjam palontosib merŋgeqñub. Yesus deqa iga nami anjam palontosaioqñem. Tamo nanŋi di mondor bei qa dego ningi merŋgeqñub. Di gisañ mondor. Mondor deqa iga nami ningi merŋgosaioqñem. Yesus aqa anjam bole iga nami ningi merŋgoqñem qaji di dego tamo qudei

nangi bulbulyoqnsib olo anjam bei ningi merngeqnum. E qalieonum, nangi anjam di ningi merngeqnaq ningi quoqnsib bole edegoqnsib dauryeqnum. O was qu, ningi degaib.

⁵Ningi are qaleb, “Tamo nangi di Qotei na bole qarijnjrej.” Sai. Ningi quie. Tamo nangi dena e bunbosai. Tamo nangi di ñam ti unub ariya e dego ñam ti unum. ⁶E anjam marqajqa medabu gulubeibeqnu di ungum. E powo qa truquosaieqnum. Agi ijo kumbra kalil e nungo ambleq di yoqnem qaji di ningi unoqnsib dena poingqonej, e powo koba ti unum.

⁷Ningi qalie, e Qotei aqa anjam bole ningi merngoqnem di e laja merngoqnem. E awai bei ningi yaingosaioqnem. Ijo kumbra dena e ijo segi ñam aguq atoqnem. Yim nungo ñam olo goge oqwajqa deqa. E kumbra di yoqnem di une e? Sai. ⁸E Kristen tamo ungasari qure bei beiq di unub qaji nangoq dena silali oqnem. Osim dena e nungo ambleq di laja wau yoqnem. Ijo kumbra dena e nango silali bajinobuloqnem. ⁹E nungo ambleq di sosimqa e ingi ingi qa truquoqnsimqa e deqa tamo bei gulube yosaioqnem. Kristen was qudei Masedonia sawaq dena Korin qureq beleñeb qaji nangi na e taqatbosib ingi ingi qa aqaryaiboqneb. E ningi gulube engwajqa tulañ uratoqnem agi bini e degsim unum. ¹⁰Kristus aqa anjam bole ijoq di unu deqa e anjam bole endegsi merngwai, Akaia sawa kalilq dia tamo bei na e ijo kumbra deqa ijo segi ñam soqtqajqa getentbqa keresai. ¹¹E kiyaga ijo segi ñam soqteqnum? E ningi qalaqalaingosaieqnum deqa kio e ijo segi ñam soqteqnum? Deqa sai. Qotei a qalieq, e ningi tulañ qalaqalaingeqnum.

¹²Ariya tamo qudei nangi nango segi ñam soqtqajqa gam ñameqnum. Yim nangi tamo kalil nango ñamgalaq di iga bul sqajqa deqa. Ariya e na olo nango gam di getentetnjraqajqa waueqnum. E degyoqnsiy sqai. ¹³Tamo nangi di Qotei na qarijnjrosai. Nangi wau tamo bolesai. Nangi gisañoqnsib nango segi kumbra bulyoqnsib tamo bole buleqnum. Yim tamo ungasari nangi unsib marqab, “Nangi Kristus aqa wau tamo bole.” ¹⁴O was qu, ningi nango kumbra di unsib ningi deqa tulañ prugaib. Iga qalie, Satan a dego gisañoqnsiqa aqa kumbra bulyoqnsiqa Qotei aqa lañ angro bole rian ti unub qaji nangi buleqnu. ¹⁵A kumbra degyeqnu deqa aqa wau tamo nangi dego nango kumbra bulyoqnsib tamo nangi kumbra bole dauryoqnsib waueqnum qaji nangi buleqnum. Iga deqa tulañ prugwasai. Mondonj Qotei na tamo nangi di nango kumbra deqa kambatnjrsim awai ugedamu enjrqas.

Pol a Qotei aqa wau ojsiq deqa a gulube gargekoba itoqnej

¹⁶E nami maronum, e nanari anjam kiñala merngwai. Ariya merngit ningi qusib e nanari tamo edegaib. Ningi e nanari tamo edegwab di kere. Ariya ningi e odbibqa e ijo segi ñam olo yala soqtqai. ¹⁷E Tamo Koba Yesus aqa areqalo dauryosim anjam endi marosai. E nanari tamo

bulosim deqa e anjam endi maroqnsim ijo segi ñam soqteqnum. ¹⁸Tamo gargekoba nan̄gi mandam endeqa kumbra dauryoqnsib nan̄go segi ñam soqteqnum. Deqa e dego kumbra di dauryosiy ijo segi ñam yala soqtqai.

¹⁹Nin̄gi segi qa mareqnum, “Iga powo koba ti unum.” Maroqnsib deqa nin̄gi nanari tamo nan̄gi odnjreqnabqa nan̄gi nanari anjam nin̄gi mern̄geqnum. ²⁰Nun̄go kumbra agiende. Tamo bei na nin̄gi ojsim wau koba engimqa kio nun̄go in̄gi in̄gi saitimqa kio nun̄go in̄gi in̄gi gisaŋ na yaingimqa kio aqa segi ñam soqtimqa kio nun̄go ula pon̄yimqa kio nin̄gi a odyibqa aqa segi areqalo dauryoqnsim degyoqn̄qas. ²¹O was qu, iga singila saiqoji unum deqa kumbra nan̄gi nin̄gi enḡeqnum qaji di iga nin̄gi enḡwa keresai. E gago une deqa nin̄gi mern̄gonum deqa e jemaibqo.

Ariya tamo qudei nan̄gi nan̄go segi kumbra ubtsib marqajqa singilaeqnum deqa e kamba dego ijo segi kumbra ubtsiy marqai. O was qu, e nanari tamo bulosim deqa anjam mareqnum. ²²Tamo nan̄gi di mareqnum, “Iga Hibru tamo.” Ariya e dego Hibru tamo. Nan̄gi mareqnum, “Iga Israel tamo.” E dego Israel tamo. Nan̄gi mareqnum, “Iga Abraham aqa leŋ.” E dego Abraham aqa leŋ. ²³Nan̄gi mareqnum, “Iga Kristus aqa wau tamo.” Ariya e nanari tamo bulosiy anjam endegsi marqai. E dego Kristus aqa wau tamo. Agi e na tamo nan̄gi di tulaŋ buŋnjrsimqa ŋes na ti jaqatiŋ na ti Kristus aqa wau ojeqnum. Bati gargekoba jeu tamo nan̄gi na e tonto talq di waiboqneb. Osib e lubogargekobatoqneb. Gulube dena e na tamo nan̄gi di tulaŋ buŋnjroqnem. Bati gargekoba e moiqa jojomem. ²⁴Bati 5-pela Juda tamo nan̄gi na e kumbain̄bo 39 toqneb. ²⁵Bati qalub nan̄gi bu toqon na e luboqneb. Bati qujai nan̄gi na e moiobqa marsib meniŋ na luboqneb. Bati qalub e qobuŋ na gileqnam qobuŋ a padalej. Qobuŋ padalonaq qolo ti qanam ti e yuwalq di otosi laqnem. ²⁶Bati gargekoba e sawa isaq singa na walweloqnem. Ya koba doqnsiq̄a e ya na padaltbqa jojomonej. E gamq di walweleqnamqa baiŋ tamo nan̄gi gam getentoqnsibqa e lubqa laqneb. Juda tamo nan̄gi ti sawa bei bei qaji tamo nan̄gi ti dego e lubqa laqneb. Qure qureq dia, wadau sawaq dia, yuwalq dia dego e padalqa jojomonej. Gisaŋ Kristen nan̄gi na dego e ugeugeibqa laqneb. ²⁷E ŋes na ti jaqatiŋ na ti waukobaoqnem. Qolo gargekoba e waukobaoqnsim ŋeiosaoqnem. E mam ti laqnem. E ya qarboqnej. Bati gargekoba e in̄gi saiqoji soqnem. Bati gargekoba e yorbeqnaqa e ijo jejamu kabutqajqa gara saiqoji soqnem. ²⁸Ariya bini gulube qudei dego e qa branteqnum. Gulube kobaquja bei agiende. E bati gaigai Kristen was qu qure qure kalilq di unub qaji nan̄gi qa are koba qaleqnum. Nan̄gi bole unub kio sai kio deqa e nan̄gi qa tulaŋ are koba qaleqnum. ²⁹Deqa Kristen was bei aqa singila saiamqa e was deqa are koba qalsiy e segi dego singila saibqas. In̄gi bei na Kristen was bei a uneq waiyimqa e was deqa are koba qalsiy are ugeibqas.

³⁰E gam bei saibqas di e ijo segi ñam soqtqai. Ariya gulube kalil e qa beqnum qaji dena nin̄gi osorn̄geqnu, e singila saiqoji. E deqa marqai. Osiy

ijo ñam soqtqai. E ingi bei qa ijo ñam soqtqasai. ³¹Tamo Koba Yesus aqa Abu Qotei a qalie, e anjam bole maronum. E gisañosai. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. ³²Damaskus qureq dia Mandor Koba Aretas a na qure taqato qaji tamo koba a minjnaqa a na qoto tamo qudei nanği qarinqrjnaqa nanği na qure aqa siranme kalil taqatoqneb. Di kiyaqa? E ulanqa laqnitqa nanği na e ojsib tonto talq di waibqajqa deqa. ³³Ariya Kristen was qudei nanği na e aqaryaibosib gumbaqa di jigsib qure aqa jeñ gogetosib sil na gumba tontosib jeñ aqa siranme kiñalaq dena e ura uratbonab jeñ oqeq aiem. Kumbra dena e qure taqato qaji tamo koba aqa banq dena ulanem.

Qotei na ñeibilqei ti uli anjam ti Pol osoryej

12 ¹Ariya e gam bei saibqo deqa e olo ijo ñam soqtqai. Bole, e ijo ñam soqtqai kumbra dena iga aqaryaigwa keresai. Di unğum. Nami Tamo Koba Qotei na ñeibilqei ti uli anjam ti e osorbej deqa ningi saingit quye. Dena e ijo ñam soqtqai. ²Ñeibilqei agiende. Nami wasau 14 koboej endi Qotei na Kristus aqa tamo bei osi oqsiqu torei lan qureq oqej. Lan qure di tulan goqe koba. Tamo oqej qaji di e qalie. Tamo di agi e segi. A jejamu korbi oqej kio aqa jejamu uratosiq oqej kio di e qaliesai. Qotei a segi qalie. ³⁻⁴E qalieonum, Qotei na tamo di osi oqsiqu lan qureq oqej. A jejamu korbi oqej kio aqa jejamu uratosiq oqej kio di e qaliesai. Qotei a segi qalie. A lan qureq oqsiqu dia anjam bei quej. Anjam di aqa damu tamo bei na ubtsim marqa keresai. Anjam di marqajqa getento koba. ⁵E tamo di aqa ñam soqtqai. Ariya e ijo segi ñam soqtqasai. E singila saiqoji unum deqa segi marsiy ijo ñam soqtqai.

⁶Bole, e ijo segi ñam soqtqai di e nanari tamo sqasai. Di kiyaqa? E anjam bole segi marqai. Ariya e ijo segi ñam soqtqa uratonum. Di kiyaqa? Tamo nanği ijo areqalo dauryosib ijo ñam lan soqtetbo uge. Ariya nanği ijo kumbra unoqnsib anjam e palonteqnum qaji di quoqnsib dena ijo ñam soqtetbqab di kere.

Qotei na gulube tulan uge sil luwit bul qarinqyonaq Pol aqa jejamuq aiej

⁷Qotei na kumbra tulan boledamu e osorbej. Ariya e kumbra di unsiy deqa ijo segi ñam soqtosiy diqosiy laaim deqa Qotei na gulube tulan uge sil luwit bul qarinqyonaq ijo jejamuq bej. Gulube di Satan na ojsiqu dena e ugeugeibequ. ⁸Deqa e endegsi singila na Qotei pailyoqalubtem, “O Abu, ni na gulube di olo taqal atetbime.” ⁹Onaqa Qotei a saidosiq endegsi merbej, “E ni qa are boleiboqnimqa ni singilatmoqnqai dena ni keretmqas. Di kiyaqa? Ni singila saiqoji unum deqa ijo singila ni qa brantoqnsim ni singilatmoqnqas.” Qotei na e degsi merbej. Deqa e singila saiqoji unum deqa areboleboleiboqnqas. Yim Kristus aqa singila ijoq di sqas. ¹⁰Deqa e Kristus aqa ñam qa singila saiqoji sqai kio tamo

qudei nangi na e misilinqboqnqab kio e gulube oqnqai kio jeu tamo nangi na e ugeugeiboqnqab kio e waukobaoqnqai kio di unqum. E deqa areboleboleibqas. Di kiyaga? E singila saiqoji sqai bati di e Kristus aqa singila ti sqai.

**Pol a Korin nango areqalo Yesus qa singilateb
qaji di olo singilatetnjqajqa deqa marej**

¹¹ Anjam e mareqnum endi nanari anjam. Di nunqo une. Agi ningsi na ijo areqalo tigeltetbeqnum deqa e nanari anjam endi mareqnum. Ningsi ijo kumbra bole qa marqa kere. Ariya ningsi marqa urateqnum. Deqa e segi ijo kumbra bole qa mareqnum. Bole, e tamo bolesai. Ariya ningsi na olo tamo qudei nango nam soqtoqnsib mareqnum, “Tamo nangi di Qotei aqa wau tamo bolequja.” Ariya tamo nangi dena e bunqosai. ¹² Agi e nunqo ambleq di sosimqa e manwa gargekoba babteqnam dena ningsi qalieeb, Qotei na e qarinqej. Agi e singila na tigeloqnsim gulube qoboieeqnam dena manwa ti wau singila ti gargekoba nunqo ambleq di brantoqnej. Kumbra dena ningsi osorngej, e Qotei aqa wau tamo bole. ¹³ Kumbra e qure qureq dia Kristen tamo unqasari nango ambleq di yeqnum qaji di e nunqo ambleq di dego yoqnem. Ariya kumbra qujai e nunqo ambleq di yosai qaji agiende. E ningsi gulube engwa uratosim deqa e ningsi silali ingi ingi qa mernqosaioqnem. Di e une yoqnem e? Sai. Ariya e une yoqnem bole edegosis ijo une di olo kobotetbiye.

¹⁴ E nami ningsi qa boaiyelttem. Ariya bini e olo ningsi qa bqajqa are qaleqnum. E ningsi qa bqai di e ningsi gulube engwasai. E nunqo ingi ingi oqajqa are qalqasai. E ningsi segi oqajqa are qalqai. Ningsi qalie, angro nangi na nango ai abu nangi qa silali koroiyosaieqnum. Ai abu nangi na nango angro nangi qa silali koroieqnum. ¹⁵ E na ijo ingi ingi kalil ti ijo jejamu dego ningsi torei engwajqa areboleboleibqo. E ningsi tulanq qalaqalaingeqnum. Ariya kiyaga ningsi kamba olo e kiñala segi qalaqalaibeqnum?

¹⁶ Ariya ningsi qudei ijo kumbra qa endegsib mareqnum, “Bole, Pol a gago ingi ingi boleq na yaigosioqnej. Ariya a na iga walawalaigoqnsiq gago ingi ingi gisanq na yaigoqnej.” ¹⁷ O was qu, e nami Kristen was qudei nangi qarinqnjam ningsi qa gileb. Nango banq na e na ningsi gisanqem kio nunqo ingi ingi lanq yaingem kio? Sai. ¹⁸ E na Taitus minqnam a ningsi qa gilej. E Kristen was bei di dego qarinqyonam a Taitus dauryosiq ombra na gileb. Gilsib Taitus a ningsi gisanqosiq nunqo ingi ingi qudei bajinqej e? Sai. Aqo Taitus wo areqalo qujai ti sosim gam qujai dauryosim kumbra bole segi yoqnem.

¹⁹ Ningsi gago anjam kalil endi sisiosib iga qa endegsib are qalaib, “Nangi anjam nengrenyeqnum di nango segi jejamu une saiqoji qa marsib deqa nengrenyeqnum.” Di sai. Iga Kristus aqa tamo deqa iga Qotei aqa

ɲamgalaq di anjam endi nengrenyeqnum. O ijo was bole, anjam kalil iga nengrenyeqnum qaji endi ɲiŋgi siŋgilatɲgwajqa deqa nengrenyeqnum. ²⁰Di kiyaaqa? E ɲiŋgi qa ulaeqnum. E ɲiŋgi qa bosiy nungo kumbra unsib e ɲiŋgi qa areboleboleibqas kio sai kio? ɲiŋgi dego ijo kumbra unsib ɲiŋgi e qa areboleboleiŋgwas kio sai kio? E deqa ulaeqnum. E ɲiŋgi qa bosiy nungo kumbra endegsi unqai kio? ɲiŋgi anjam na qoteqnum. ɲiŋgi nungo was ɲaŋgi qa are ugeiŋgeqnu. ɲiŋgi minjiŋ oqeqnu. ɲiŋgi pupoeqnum. ɲiŋgi nungo was qudei ɲaŋgi misiliŋɲreqnum. ɲiŋgi yomueqnum. ɲiŋgi diqeqnum. ɲiŋgi Qotei aqa wau ugeugeiyeqnum. E degsi unqai kio? ²¹E olo ɲiŋgi qa bosiy nungo ambleq di tamo gargekoba nami une yoqneb qaji ɲaŋgi are bulyosaiunub degsi unqai kio? Degsi unqai di ijo Qotei a nungo ɲamgalaq di e jemai ebqas. Tamo ɲaŋgi di ɲaŋgo une nami yoqneb qaji agiende. ɲaŋgi kumbra uge jiga ti yoqneb. ɲaŋgi sambala kumbra yoqneb. ɲaŋgi kumbra uge yqajqa are prugnɲroqnej. E ɲiŋgi qa bosiy tamo ɲaŋgi di ɲaŋgo une olo qoreiyosai degsi unqai di e ɲaŋgi qa are gulubeibqas. E deqa ulaeqnum.

Pol a olo Korin ɲaŋgi qa bqajqa are qaleqnu

13 ¹E nami ɲiŋgi qa boaiyeltem. Ariya bini e olo ɲiŋgi qa bqajqa are qaleqnum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei a une atimqa tamo aiyel kio tamo qalub kio ɲaŋgi aqa une unsib marqab di iga aqa anjam gereiyqom.” ²E nami ɲiŋgi qa bosim ɲiŋgi uratɲgsim bati bei e olo ɲiŋgi qa bosim tamo une atoqneb qaji ɲaŋgi di ɲiriŋ anjam minjrem. Ariya bini e sawa isaq endi sosiy tamo une atoqneb qaji ɲaŋgi ti ɲiŋgi kalil ti anjam endegsi mernɲgwai, “E bunuqna ɲiŋgi qa olo bosiy tamo une atoqneb qaji ɲaŋgi di ɲaŋgo une tingitetɲrsiy ɲolawotɲrqai.” ³Kristus a ijo medabuq na anjam mareqnu kio sai kio di ɲiŋgi qalieqajqa deqa e ɲiŋgi qa olo bosiy tamo ɲaŋgi di ɲaŋgo une tingitetɲrqai. Yim ɲiŋgi ijo kumbra di unsib bole qalieqab. ɲiŋgi quie. Kristus a siŋgila koba ti unu deqa a lawo na nungo kumbra tingitetɲgwasai. A na ɲiŋgi aqa siŋgila osorɲgim unqab. ⁴Bole, Kristus a ɲamburbasq di gaiɲesoqnej bati deqa a siŋgila saiqoji soqnej. Ariya bini a olo Qotei aqa siŋgila na ɲambile unu. Iga Kristus beteryejunum deqa iga dego siŋgila saiqoji unum. Ariya iga Qotei aqa siŋgila na olo Kristus ombla ɲambile sqom. Iga ɲiŋgi qa bosim siŋgila di ɲiŋgi osorɲgwom.

⁵ɲiŋgi Kristus qa nungo areqalo bole siŋgilateqnum kio sai kio deqa are qalsib nungo segi kumbra tenemtoqniye. ɲiŋgi qaliesai kio, Yesus Kristus a nungo are miligiq di unu? A ɲiŋgi koba na sqasai di ɲiŋgi a qa nungo areqalo siŋgilaboletosai deqa. ⁶Ariya iga Kristus aqa wau bole yeqnum. ɲiŋgi degsib qalieqajqa deqa e are qaleqnum. ⁷O was qu, ɲiŋgi kumbra uge yoqnaib deqa iga ɲiŋgi qa Qotei pailyeqnum. ɲiŋgi iga nugsib iga Kristus aqa wau tamo bole degsib are qalqajqa iga deqa

pailiyosai. Ningi iga gisanj wau tamo degsib are qalqab di ungum. Gago areqalo qujai agiende. Ningi kumbra bole tiŋtiŋ yoqnqajqa deqa iga Qotei pailyeqnum. ⁸Ningi qalie, iga Qotei aqa anjam ugetqa keresai. Iga Qotei aqa anjam singilatqa waueqnum. ⁹Deqa iga singila saiqoji soqnim ningi singila ti sqab di iga areboleboleigwas. Iga gaigai ningi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin Kristen nangi singilatnrimqa nangi torei singila na sqab.” ¹⁰Tamo Koba Qotei a na e singila ebej deqa e aqa wau taqateqnum. E isaq endi sosim anjam nengrenyonum. Di kiyaaqa? E ningi qa bosiy e nungo kumbra tingitetngwa osiy e anjam singila na merngwasai. Tamo Koba Qotei na e ningi singilatngwajqa deqa wau ebej. E ningi ugetngwajqa deqa wau ebosai.

Pol a anjam getentosiq nangi kaiyeinjrej

¹¹Ariya was qu, e ijo anjam getentqai. Ningi kalil kaiye. Ningi torei Kristen tamo ungasari boledamu sqajqa singilaoqniye. Ningi ijo anjam quoqsib dauryoqniye. Ningi kalil areqalo qujaitosib soqniye. Yim Qotei a ningi ti sqas. Agi a na ningi tulanj qalaqalaingoqnsiq lawo kumbra engeqnu.

¹²Ariya ningi na nungo Kristen was kalil nangi segi segi kundoqnjriye. Kumbra di agi Qotei aqa tamo ungasari nangi yeqnub. Qotei aqa tamo ungasari kalil qure endia unub qaji nangi na kamba dego ningi kaiyeingonub.

¹³⁻¹⁴Tamo Koba Yesus Kristus a ningi qa are boleyeme. Qotei a na ningi qalaqalaingoqneme. Qotei aqa Mondor Bole a na ningi kalil aqaryaingimqa ningi koba na are qujaitosib gegerere soqniye.

GALESIA

1 ¹E Pol. Yesus Kristus na e qarinbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Mandam tamo bei na e qarinbosai. Tamo bei na e wau ebosai dego. Yesus Kristus nan̄gi Abu Qotei agi Kristus subq na tigeltej qaji wo nan̄gi aiyel na e wau ebeb. ²Kristen was kalil sawa endia unub qaji nan̄gi e ti ombla na anjam endi nen̄grenyosim n̄ngi Galesia sawaq dia Yesus aqa ñam qa korooqnsib loueqnub qaji n̄ngi qa qarin̄yonum. ³Es was qu, gago Abu Qotei nan̄gi Tamo Koba Yesus Kristus wo nan̄gi aiyel n̄ngi qa are boleinjrimqa n̄ngi lawo na soqniye. ⁴Kristus a gago Abu Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a gago une kobotqa marsiqa aqa segi ñambile uratosiq moiej. A na iga eleñamqa iga mandam qa kumbra uge kalil uratqajqa deqa marsiq iga qa moiej. ⁵Deqa iga Qotei aqa ñam bati gaigai soqtoqnqom. Bole.

Anjam bole qujai segi unu. Anjam bole bei saiqoji

⁶Kristus a n̄ngi qa are tulañ boleiyey aqa kumbra dena Qotei na n̄ngi aqa segi tamo ungasari sqa marsiq metñgej. Ariya n̄ngi olo urur Qotei qoreiyosib Kristus aqa anjam bole dauryqa uratosib olo anjam bei dauryeqnub. E nun̄go kumbra deqa tulañ prugugetonum. ⁷Ariya anjam bole bei saiqoji. Sai bolesai. Tamo qudei nan̄gi nun̄go areqalo niñaqyetñgwa wauoqnsib deqa nan̄gi Kristus aqa anjam bole di olo bulbulyeqnub. ⁸Deqa n̄ngi quie. Iga na kio lañ angro bei na kio Kristus aqa anjam bole iga nami n̄ngi merñgoqnem qaji di olo bulbulyosim anjam bei merñgwas di Qotei na tamo di ojsim ñamyuoq waiyeme. ⁹Iga anjam di nami marem. E olo marqai. Tamo bei na Kristus aqa anjam bole iga nami n̄ngi merñgoqnem qaji di olo bulbulyosim anjam bei merñgwas di Qotei na tamo di ojsim ñamyuoq waiyeme.

¹⁰N̄ngi kiersib are qaleqnub? E anjam endi nen̄gren̄yonum di mandam tamo nan̄gi e qa boleqajqa kio Qotei a e qa boleqajqa kio deqa nen̄gren̄yonum e? Mandam tamo nan̄gi e qa boleqajqa deqa e waueqnum e? N̄ngi quie. Mandam tamo nan̄gi e qa boleqajqa deqa e waueqnum qamu e Kristus aqa wau tamo bolesai qamu.

Qotei a segi na Pol giltej

¹¹O was qu, e bole merngonum. Kristus aqa anjam bole e nami ningi merngoqnem qaji di tamo bei na babtosai. ¹²E anjam di tamo bei aqa banq dena osai. Tamo bei na e osorbosai dego. Yesus Kristus a segi na anjam bole di babtosiq osorbej.

¹³Ningi ijo kumbra uge e nami yoqnem qaji deqa quoqneb. Ningi qalie, e Juda nango kumbra singila na dauryoqnsim deqa e na Qotei aqa tamo ungasari nanqi ugeugeinjroqnem. Osim e nanqi torei padaltnjrqajqa singila na wauoqnem. ¹⁴E ijo moma nango kumbra kalil dauryqajqa tulan singilaoqnem. Ijo kumbra dena e na ijo kadoi nanqi tulan bunjroqnem. Ijo kadoi nanqi agi Juda tamo nanqi.

¹⁵Ariya nami e nambabosaisonamqa Qotei na e giltbosiqa a e qa are boleiyosiq metbej. ¹⁶Osiqa bati a nami atej qaji di brantonaqa a na aqa Ijiri Yesus e osorbej. Yim e na aqa anjam bole osiy giloqnsiy tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nanqi minjre minjre laqajqa deqa. Onaqa bati di e na tamo qudei nanqi endegsi nenemnjosiaoqnem, “Yesus a tamo kiero?” o “E Yesus aqa anjam kiersi palontoqnai?” Qotei a segi na e giltbej deqa e tamo qudei nanqi degsi nenemnjosiaoqnem. ¹⁷E Jerusalem gilosai dego. Yesus aqa anjam maro tamo Qotei na nami giltnjrej qaji nanqi Jerusalem di soqneb bati deqa e nanqi unjrqajqa gilosai. E Arebia sawaq gilsim di soqnem. Sosim olo bunuqna e puluosim Damaskus qureq aiem. ¹⁸Ariya wausau qalub koboonaqa e Pita segi unqajqa Jerusalem gilem. Gilsim bati 15 Pita ombla soqnem. ¹⁹E Jerusalem di soqnem bati di e Yesus aqa anjam maro tamo bei unosai. E Tamo Koba Yesus aqa aube Jems a segi unem. ²⁰Ijo anjam e na nengrenyonum qaji endi anjam bole. E Qotei aqa namgalaq di anjam bole merngonum. E ningi gisanjosai.

²¹Ariya bunuqna e Jerusalem olo uratosim Siria sawa ti Silisia sawa ti deq gilem. Gilsim di laqnem. ²²Ariya bati deqa Kristus aqa tamo ungasari Judia sawaq di soqneb qaji nanqi ijo ulatamu poinjosaisoqnej. ²³Nanqi e qa anjam segi endegsi quoqneb, “Pol a nami iga Kristen tamo ungasari padaltgwa laqnej. Ariya bini anjam a nami ugeugeiyqa wauoqnej qaji di a olo palontoqnsiq laqnu.” ²⁴O was qu, Qotei na e are bulyetbej anjam di nanqi quoqnsib deqa nanqi tulan areboleboleijnrnaqa Qotei aqa nam soqtoqneb.

Kristen qate kokba nanqi Pol koba na areqalo qujai ti soqneb

2 ¹Ariya wausau 14 koboonaqa e olo Jerusalem aiem. E Barnabas ombla aioqnsim Taitus dego osi aiem. ²Qotei a segi na merbej deqa e Jerusalem aiem. Ariya e Jerusalem di sosimqa e Kristen nango gate nanqi segi koba na anjam maroqnem. E sawa bei beiq dia laqnsimqa

Kristus aqa anjam bole palontoqnem ijo wau di ubtsim minjrem. E tamo laņa laņaj nanġi minjrosai. Di kiyāqa? Wau e nami yoqnsim aġi bini yeqnum qaji di laņa ulonjo uge. ³Bati deqa Taitus a e ombla soqnej. Taitus a Griķ qaji tamo. Ariya Kristen gate nanġi e na Taitus osiy muluņ waiyqa merbosai. ⁴Bole, Kristen tamo qudei nanġi uli na gago koro miligiq aieb. Nanġi Kristen tamo bolesai. Nanġi gisaņ tamo. Nami iga dal anjam aqa sorgomq di soqnem bati deqa Kristus Yesus a na iga olo eleņej deqa dal anjam na iga olo taqatgosai. Ariya tamo nanġi di gago kumbra di lumu na unqajqa deqa gago koro miligiq aieb. Nanġi na iga olo osib dal anjam aqa sorgomq di atqajqa deqa are qalsib gago koro miligiq aieb. ⁵Aisib nanġi na iga mergeb, “Niņġi na Taitus osib muluņ waiyiye.” Onaqa iga naņgo anjam di quetnjosai. Nanġi Kristus aqa anjam bole olo bulbulyaib deqa iga na nanġi saidnjrem. Yim niņġi Kristus aqa anjam bole singila na ojsib gaigai dauryqajqa deqa.

⁶Tamo qudei nanġi Kristen gate kokba. Nanġi ñam ti. Ariya ijo areqalo aġiende. Nanġi gate kokba kio sai kio di laņa. Qotei a tamo naņgo ñam qa are qalosaieqnu. Ariya e na tamo ñam ti nanġi di ijo wau ubtsim minjrnāmqa nanġi mareb, “Di kere.” Nanġi olo anjam bei e merbosai. ⁷Pita aqa wau aġiende. A Juda naņgo ambleq di wauoqnsiqā Kristus aqa anjam bole nanġi minjre minjre laqnu. Qotei na wau di Pita yej. Dego kere e dego wau ti. Ijo wau aġi e na tamo unġasari sawa bei beiq di unub qaji naņgo ambleq di wauoqnsimqa Kristus aqa anjam bole nanġi minjre minjre laqnum. Wau di Qotei na e ebej. Tamo ñam ti nanġi deġsib unsib ariya nanġi e kamba olo anjam bei merbosai. ⁸Od, Qotei na Pita singila yej deqa a Juda tamo muluņ uneqnuḅ qaji naņgo ambleq di wauoqnsiqā Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Dego kere Qotei na e dego singila ebej deqa e sawa bei bei qaji tamo naņgo ambleq di wauoqnsimqa Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqnum. ⁹Tamo unġasari nanġi mareqnuḅ, Jems na Pita na Jon na nanġi qalub Kristen naņgo gate kokba. Ariya nanġi qalub qalieeb, Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej. Deqa nanġi aqo Barnabas wo gago baņ ojsib mergeb, “Niņġi gago Kristen was bole.” Osib nanġi iga ti areqalo qujaitosim anjam endegsi keretem, aqo Barnabas wo sawa bei beiq dia Qotei aqa wau yoqnqom. Ariya nanġi Juda naņgo ambleq di wauoqnqab. ¹⁰Osib nanġi anjam qujai segi aqo aiyel endegsib mergeb, “Gago ambleq endia Kristen tamo qudei nanġi iņġi iņġi tulaņ saiqoji unub. Deqa niņġi nanġi qa are walıġgaiq. Niņġi nanġi dego aqaryainjroqniye.” Onaqa iga nanġi odnjrem. Di kiyāqa? Iga nami tamo iņġi iņġi saiqoji unub qaji nanġi aqaryainjrājqā are koba soqnej aġi bini deġsim unum.

Pol na Pita aqa kumbra uge babtej

¹¹Ariya bunuqna Pita a Antiok qureq bonaqa e aqa ulatamuq di a niřiņtem. Di kiyāqa? A kumbra uge yej deqa.

¹² Aqa kumbra uge agiende. Jems a na Juda Kristen tamo qudei mulun aiqajqa singilaoqneb qaji nanngi qarijnjrnaqa nanngi Antiok beb. Ariya nanngi bosaisonabqa Pita a sawa bei bei qaji tamo nanngi koba na ingi uyoqneb. Ariya nanngi bonabqa Pita a nanngi qa ulaosiq deqa a sawa bei bei qaji tamo nanngi olo tututnjrej. ¹³ Onaqa Juda Kristen qudei nanngi dego Pita koba na ulaosib gisanj kumbra di yeb. Yonabqa bunuqna Barnabas a nanngo kumbra di unsiq a dego nanngi daurnjrnsiq gisanj kumbra di yej. ¹⁴ Nanngi Kristus aqa anjam bole degsib ugetonabqa e unsimqa nanngo namgalaq dia Pita endegsi minjem, “Ni Juda tamo. Ariya ni sawa bei bei qaji tamo nanngi bulosim nanngo kumbra dauryeqnum. Ni Juda nanngo kumbra dauryosaieqnum. Di ni kere degyeqnum. Ariya kiyaqa ni olo sawa bei bei qaji tamo nanngi Juda nanngo kumbra dauryqajqa minjreqnum?”

**Tamo a Yesus qa aqa areqalo singilatqas di Qotei
na a tamo bole une saiqoji qa minjqas**

¹⁵ Bole, iga Juda tamo. Iga degsi nambabem. Iga sawa bei bei qaji tamo sai. Agi sawa bei bei qaji tamo nanngi uneq di laqneb. Iga tamo deqaji sai. ¹⁶ Ariya iga qalieonum, tamo nanngi Moses aqa dal anjam dauryqab dena Qotei na nanngi tamo bole une saiqoji qa minjrqasai. Tamo nanngi Kristus Yesus qa nanngo areqalo singilatqab gam dena qujai Qotei na nanngi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Iga dego Kristus Yesus qa gago areqalo singilateqnum. Di kiyaqa? Iga qalie, gam dena qujai Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Di kiyaqa? Tamo bei a dal anjam dauryqas Qotei a deqa are qalsim a tamo bole une saiqoji qa minjqasai. Sai bolesai. ¹⁷ Ariya iga Kristus qa gago areqalo singilateqnum gam dena iga Qotei aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Deqa tamo qudei nanngi iga endegsib mergwab, “Ningi sawa bei bei qaji tamo nanngi bulosib deqa ningi une ti unub.” Nanngi iga degsib mergibqa iga kamba endegsi minjrqasai, “Od, Kristus na iga uneq breigej unum.” Iga degsi minjrqasai. ¹⁸ E dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosiy ariya bunuqna e puluosiy dal anjam aqa sorgomq di olo sqai di ijo kumbra dena e une atonum. ¹⁹ Ariya dal anjam a na e moio qa gamq di waibej. Osiqa e moiotbej. Gam dena e bini Qotei ombla nambile unum. E Kristus ombla na namburbasq di gainosim moiem. ²⁰ Osim e olo nambile bunuj em. Ariya nambile di ijo segi nambile sai. Kristus a segi ijo are miligiq di nambile unu. Deqa bini kumbra kalil e mandamq endi yeqnum qaji di e Qotei aqa Njiri qa ijo areqalo singilatosim yeqnum. Agi Qotei aqa Njiri a na e tulan qalaqalaibosiq deqa a aqa segi nambile uratosiq e qa moiej. ²¹ Qotei a iga qa are tulan boleiyej aqa kumbra di e ugeugeiyqasai. Iga Moses aqa dal anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji so qamu Kristus a lanja moiej qamu.

**Pol a dal anjam dauryqajqa ti Kristus qa gago
areqalo singilatqajqa ti deqa anjam marej**

3 ¹O Galesia tamo, ningi tulan nanari. Iga nami ningi Yesus Kristus osorngem. Kumbra dena ningi a namburbasq di gainesonag unobuleb. Ariya tamo yai na nungo areqalo olo niñaqyetngej deqa ningi Kristus aqa anjam olo urateqnub? ²Ijo nenem qujai agiende. Ningi gam kie na Qotei aqa Mondor eb? Ningi dal anjam dauryeb gam dena Mondor eb kio ningi Kristus aqa anjam bole qusib a qa nungo areqalo singilateb gam dena ningi Mondor eb kio? ³Ningi nanarionub e? Ningi nami Mondor aqa singila na walweloqneb. Ariya bini ningi olo nungo segi singila na walweleqnub e? ⁴Gulube kalil nami ningi qa boqneb qaji di ningi laja qoboiyoqneb e? E are qalonum, ningi laja qoboiyosai. ⁵Qotei a na aqa Mondor ningi engej deqa a nungo ambleq di manwa kokba babteleneqnu. A kiyaga degyeqnu? Ningi dal anjam dauryeqnub a deqa are qalsiq degyeqnu kio ningi Kristus aqa anjam bole qusib a qa nungo areqalo singilateb a deqa are qalsiq degyeqnu kio? Ningi segi mariye.

⁶Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.” ⁷Deqa was qu, ningi endegsi poingem. Tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilateqnub qaji nangi segi Abraham aqa angro tintin sqab. ⁸Nami Qotei a endegsi qalieej, bunuqna sawa bei bei qaji tamo nangi Kristus aqa anjam bole qusib nango areqaloq di singilatibqa gam dena Qotei na nangi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Qotei a degsi qalieosiq deqa a Kristus aqa anjam bole di palontosiq Abraham minjej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “O Abraham, ino lej nangoq dena e na sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi kumbra bole enjrqai.” ⁹Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na a kumbra boledamu yej. Dego kere Qotei na tamo ungasari kalil Kristus qa nango areqalo singilateqnub qaji nangi dego kumbra boledamu enjrqas. ¹⁰Ariya tamo qudei nangi endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa nungalaq di tamo bole une saiqoji sqom.” O was qu, tamo nangi di Qotei na padaltnjrqas. Di kiyaga? Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei a Qotei aqa dal anjam kalil nengrenq di unu qaji di dauryekritosim ariya qujai bole qujai grotqas di Qotei na a padaltqas.” ¹¹Olo Qotei aqa anjam bei dego endegsib nengrenyeb unu, “Tamo nangi Qotei qa nango areqalo singilatqab gam dena qujai a na nangi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Yim nangi nambile gaigai sqab.” Anjam dena iga qalieonum, tamo nangi dal anjam dauryqab gam dena Qotei na nangi tamo bole une saiqoji qa minjrqasai. ¹²Dal anjam dauryqajqa kumbra ti Qotei qa gago areqalo singilatqajqa kumbra ti di ombla kerekere sai. Nangi utru segi segi. Agi

Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo a dal anjam kalil torei dauryekritosim di a nambile sqas.”

¹³ Ariya dal anjam a marqo, iga dal anjam kalil torei dauryqasai di Qotei na iga tamo uge qa marsim padaltgwas. Ariya Kristus a na iga aqaryaigwa marsiq deqa a gago sawa osiq a segi Qotei aqa njamgalaq di tamo uge bulosiq iga qa padalej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo kalil naman goge di gainjunub qaji nangi di Qotei na tamo uge qa marsim padaltnjqas.” ¹⁴ Qotei a nami Abraham kumbra bole yej deqa a olo sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi dego kumbra bole enjqra marej. Marsiq deqa bini a Kristus Yesus aqa wau na sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi kumbra bole enjreqnu. Deqa iga Kristus qa gago areqalo singilatqom di iga Qotei aqa Mondor oqom. Agi Mondor di Qotei a nami iga egwa marej.

Dal anjam na Qotei aqa anjam nami Abraham ombla qoseb qaji di taqal waiyqa keresai

¹⁵ O was qu, e mandam tamo nango kumbra qa ningi endegsi merngwai. Tamo bei a moiqa osimqa aqa angro nangi qa are qalsim aqa nro kalil nango banq di uratqa osim deqa a anjam bei nengrenyosim di nango banq di uratqas. Deqa aqa anjam nengrenyqo qaji di tamo bei na olo taqal atqa keresai. Anjam bunuj bei dego olo totoryosim nengrenyqa keresai. ¹⁶ Ariya Qotei aqa kumbra bole mondon brantqas qaji a deqa nami anjam marsiq singilatej. Anjam di a na Abraham aqa moma bei wo minjrej. A Abraham aqa moma gargekoba nangi minjrosai. A aqa moma qujai segi minjej. Anjam di agi nengrenq di unu. Aqa moma qujai di agi Kristus. ¹⁷ O was qu, ijo anjam di aqa utru agiende. Qotei a nami Abraham ombla anjam qoseb. Onaqa wausau 430 koboonaqa dal anjam brantej. Ariya dal anjam dena Qotei aqa anjam nami Abraham ombla qoseb qaji di taqal waiyqa keresai. Qotei a nami ingi bole bole di iga lanja egwa marej. Aqa anjam di dal anjam na gentqa keresai. ¹⁸ Ariya iga dal anjam dauryqom gam dena iga ingi bole bole di onum qamu Qotei na iga lanja egwa keresai qamu. Ariya iga qalieonum, Qotei a ingi bole bole di Abraham lanja yqa minjej. ¹⁹ A lanja yqa minjej deqa a bunuqna kiyaaq olo dal anjam atej? E marqai. A gago une boleq atqa osiq deqa dal anjam atej. A endegsi are qalej. Dal anjam a soqnim bati deqa Abraham aqa moma qujai a qa nami marej qaji di brantqas. A deqa are qalsiq dal anjam atej. Dal anjam di Qotei na aqa lan angro nangi enjrnaqa Moses a Qotei ti Israel nangi ti nango ambleq di tigelesonaqa lan angro nangi dena dal anjam di palontosib Moses minjnabqa a na kamba iga egej. ²⁰ Ariya tamo qujai a wau bei yqa osimqa a na amble qaji tamo bei wau di yqa keresai. Ariya Qotei a segi qujai unu. Deqa a segi qujai na ingi bole bole nami iga egwa marej qaji di olo egwas.

Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsi gilej

²¹E endegsi marqai kio? Dal anjam a na ingi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di jeuteqnu. E degsi marqasai. Qotei na dal anjam bei iga nambile egwajqa di egej qamu iga dal anjam dauryqom gam dena iga tamo bole une saiqoji so qamu. ²²Ariya degsi sosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Tamo ungasari kalil nango une na nangi tonto talq di breinjrobuleqnu.” Qotei a nami anjam degsi marej. Di kiyaga? Iga tamo ungasari Yesus Kristus qa gago areqalo singilateqnum qaji iga na ingi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di olo oqajqa deqa.

²³Nami iga Kristus qa gago areqalo singilatqa bati brantosaisonaqa dal anjam na iga taqatgesoqnej. Sonaq sonaq ariya bunuqna iga Kristus qa gago areqalo singilatqa bati agi brantej. ²⁴Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsi gilej. Yim iga Kristus qa gago areqalo singilatim Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwajqa deqa. ²⁵Ariya iga Kristus qa gago areqalo singilatqa bati brantej deqa iga olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai. Dal anjam a olo gago abu sqasai dego.

Tamo a Kristus qa aqa areqalo singilatqas gam dena a Qotei aqa angro tintin sqas

²⁶Ningi kalil Kristus Yesus qa nungo areqalo singilatosis a beteryejunub deqa ningi Qotei aqa angro tintin unub. ²⁷Ningi kalil yanso osib Kristus beteryejunub deqa ningi Kristus a gara bul jigsib unub.

²⁸Deqa ningi endegsib maraib, “E Juda qaji” o “E Grik tamo” o “E kangal tamo” o “E kangal tamo sai.” o “E tamo” o “E uja”. Ningi degsib maraib. Ningi Kristus Yesus beteryejunub deqa ningi kalil tamo qujai bul unub.

²⁹Ningi Kristus aqa segi tamo unub deqa ningi Abraham aqa angro tintin dego unub. Agi ningi segi na ingi bole bole Qotei a nami Abraham aqa lenj nangi enjrqajqa marej qaji di oqab.

Kristus aqa wau na iga Qotei aqa angro unum. Deqa iga olo kangal tamo sqasai

4 ¹Ijo anjam agiende. Tamo bei aqa angro matu soqnim bunuqna aqa abu na marim a na aqa ingi ingi kalil oqas. Ariya a angro kiñala sosim a aqa abu aqa kangal tamo bul sqas. ²Deqa tamo qudei nangi na a taqatoqnqab. Taqatesoqnib bunuqna aqa abu na marim nangi a olo taqatqasai. ³Dego kere iga nami angro kiñilala bul sosimqa bati deqa iga mondor uge uge mandam ti lanj ti taqatejunub qaji nango sorgomq di soqnem. ⁴Ariya bati Qotei a nami atej qaji di brantonaqa a na aqa Ijiri Yesus qarinyonaq mandamq aiej. Aisiq aqa ai na nambabtonaqa a tamo brantosiqa dal anjam aqa sorgomq di soqnej. ⁵A degyej. Di kiyaga? A na

iga tamo ungasari dal anjam aqa sorgomq di soqnem qaji iga elenosim awaigimqa iga Qotei aqa angro tintin sqajqa deqa.

⁶Deqa bini ningi Qotei aqa angro tintin unub. Agi a na aqa Njiri aqa Mondor qarinyonaqa a gago are milligiq aiej. Aiej deqa iga Qotei metoqnsim endegsi minjeqnum, “O ni gago Abu.” ⁷Deqa ningi olo kangal tamo sosai. Ningi Qotei aqa angro tintin unub. Deqa ningi qalieonub, ningi Qotei aqa ingi ingi kalil oqab.

Pol a Galesia Kristen nangi qa are koba qaleqnu

⁸Nami ningi Qotei qalieosaisosib bati deqa ningi gisan qotei nanjo kangal tamo bul soqneb. ⁹Ariya bini ningi Qotei bole qalieonub. A ningi qa dego bole qalieqo. Deqa kiyaga ningi olo puluosib mondor uge uge nangi daurnjrqajqa are qaleqnu? Kiyaga ningi olo nanjo kangal tamo bul sqajqa are qaleqnu? Ningi qalie, mondor uge uge nangi dena ningi aqaryaingwa keresai. ¹⁰Ningi gaigai yori bati kokba unqajqa are qaleqnu. Ningi bai qala bunuj qa ti wasau bunuj qa ti deqa are koba qaleqnu. ¹¹E nungo kumbra deqa are qalsim deqa e ulaeqnum. Wau kalil e nami nungo ambleq di yoqnem qaji di lanja ulonaim deqa e ningi qa are koba qaleqnum.

¹²O was qu, e ningi singila na endegsi merngwai. Ningi e bul soqniye. Agi e nami dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosim ningi bul soqnem. Sonam bati deqa ningi e kumbra uge bei ebosaoqneb. ¹³Ningi are qaliye. E nami maibonaq deqa e ningi qa bosim Kristus aqa anjam bole utruq na merngem. ¹⁴Bati deqa ijo jejamu singila saiqoji soqnej dena ningi gulube koba oqneb. Ariya ningi deqa e qoreibosai. Ningi e gereibqa asgingosai. Qotei aqa lan angro bei kio Kristus Yesus a segi kio ningi qa bqas di ningi a osib gereiyqab dego kere ningi e osib gereibeb. ¹⁵Bati deqa ningi e qa are tulan boleingonaq e aqaryaibqajqa areboleboleingej. E bole maronum, Qotei na ningi merngej qamu ningi e qa osib nungo namgala otorosib ebeb qamu. Ariya was qu, nungo arebolebole di olo qabi unu? ¹⁶E nungo kumbra qa anjam bole merngeqnum. Ijo kumbra dena e ningi jeu ateqnum e? Sai.

¹⁷Ningi quie. Jeu tamo nangi dena ningi walawalaingeqnu. Nangi ningi aqaryaingwajqa deqa are qalosaieqnu. Ningi na e qoreibosib olo nangi daurnjrqajqa deqa are qaloqnsib ningi walawalaingeqnu. ¹⁸O was qu, iga na gago Kristen was nangi kumbra bole bole enjrqajqa are qaloqnqom di kere. Deqa ningi gaigai kumbra di yoqniye. E ningi ti sqai bati deqa segi sai. Ningi gaigai yoqniye. ¹⁹O ijo angro, ningi quie. Unja angrotqa osiq jaqatinjeqnu dego kere e ningi qa are jaqatinbeqnu. Di kiyaga? Ijo areqalo agiende. Kristus a Qotei aqa angro tintin unu dego kere ningi dego Qotei aqa angro tintin soqniye. ²⁰Bole, bini e ningi ti sosai. E ningi ti so qamu e anjam bole ningi merngo qamu. O was qu, e

ningi qa are koba qaleqnum. E qaliesai, e ningi kiersiy aqaryaingit ningi so bole sqab?

Pol a Hagar qa ti Sara qa ti yawo anjam marej

²¹Ningi dal anjam aqa sorgomq di sqajqa are qaleqnub deqa ningi kiyaca dal anjam geregere poingosai? Ningi na merbiye. ²²Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu. Abraham a angro mel aiyeltej. Bei kangal uña Hagar na ñambabtej. Ariya bei Abraham aqa ñauñ Sara na ñambabtej. Sara a kangal uña sai. A Abraham aqa ñauñ bole. ²³Abraham a mandam tamo nanggo kumbra dauryosiq deqa a Hagar wo ñerenosib angro qujai Ismael ñambabtej. Ariya Qotei a Sara aqa angro Aisak a qa nami qalieosiq deqa Abraham minjej, “Ningi ino ñauñ Sara wo angrotqab.” Onaqa Qotei aqa anjam di aqa damu brantonaqa Sara a angro qujai Aisak ñambabtej. ²⁴E Sara wo Hagar wo nanggi aiyel qa yawo anjam bei endegsi merngwai. Nanggi aiyel di Qotei aqa anjam namij ti aqa anjam bunuj ti sigitejunub. Hagar a Qotei aqa anjam namij sigitej. Anjam namij di agi Qotei a Sainai manaq di babtej. Hagar aqa leñ nanggi kangal tamo unub. ²⁵Hagar a Sainai mana sigitosiq unu. Sainai mana di Arebia sawaq di unu. Hagar a mandam qaji Jerusalem dego sigitosiq unu. Deqa aqa leñ kalil nanggi Jerusalem ombla kangal tamo unub. ²⁶Ariya Jerusalem bunuj a lan goge di unu. A kangal uña sai. A gago ai bul. ²⁷Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “O uña, ino miligi ugeej. Deqa ni angrotqa keresai. Di ungum, ni areboleboleimem. Ni angro oqajqa jaqatinmosaieqnu. Di ungum, ni are boleimim soqne. Osim ni louoqnsim areboleboleimim kikioqne. Di kiyaca? Qotei na ino miligi gereiyetmimqa ni na uña kalil tamo ti unub qaji nanggi bunñrsimqa angro tulan gargekoba oqam.” ²⁸O was qu, uña di agi Sara. Ningi Sara aqa angro Aisak a bulosib unub. Qotei a marnaqa Aisak a ñambabtej dego kere ningi dego anjam qujai dena Qotei aqa angro tintin unub. ²⁹Ariya Abraham a mandam tamo nanggo kumbra dauryosiq deqa a Hagar wo ñerenosib angro qujai Ismael ñambabtej. Onaqa Ismael a na Sara aqa angro Aisak jeutoqnsiq a ugeugeiyoqnej. Aisak agi Qotei aqa Mondor aqa singila na ñambabtej. Dego kere bini iga Qotei aqa Mondor ti unum deqa jeu tamo nanggi na iga dego jeutgoqnsibqa ugeugeiqnub. ³⁰Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “O Abraham, ni na kangal uña di aqa angro Ismael wo nanggi winjrim jaraiqab. Ino angro Aisak a kangal uña aqa angro sai. A ino ñauñ tintin aqa angro. Deqa ino ingi ingi kalil a na oqas. Ismael a na ino ingi ingi oqasai.” ³¹O was qu, iga kangal uña aqa angro sai. Iga Abraham aqa ñauñ tintin aqa angro unum.

Dal anjam na iga olo bunu taqatgwasai

5 ¹Kristus a na iga elenej deqa dal anjam na iga olo bunu taqatgwasai. Deqa ningi singila na tigelosib tamo qudei nanggi na ningi olo osib dal anjam aqa sorgomq di atqa laqnib saidnjroqniye.

²E Pol e na ningi endegsi merngit quiye. Ningi mulun aiqab di Kristus na ningi olo aqaryaingwa keresai. ³E na ningi mulun aiqa mareqnub qaji ningi endegsi merngwai. Ningi mulun aiqab di ningi dal anjam kalil dego torei dauryekritiye. ⁴Ningi qudei mareqnub, “Iga dal anjam dauryqom gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas.” Ningi degsib mareqnub di ningi Kristus uratonub. Qotei a ningi qa are tulan boleyeqnu aqa kumbra di dego ningi qoreiyonub. ⁵Ariya iga degyosaieqnum. Iga Qotei aqa Mondor aqa singila na Qotei qa gago areqalo singilatoqnsim mondon a na iga tamo bole une saiqoji qa mergwajqa deqa tarinoqnsim unum. ⁶Tamo a Kristus Yesus beteryesqas di a marqas, iga mulun aiqom di laja. Iga mulun aiqasai di dego laja. Ariya iga Kristus qa gago areqalo singilatosim dena iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnqom di kumbra bole utru ti.

⁷Nami ningi Kristus aqa gam geregere dauryosib walweloqneb. Ariya tamo yai na gam getentetngonaqa ningi olo anjam bole dauryqa urateqnub? ⁸Nunگو areqalo ningi bini dauryeqnub qaji di bolesai. Qotei agi ningi metngej qaji a na areqalo di ningi engosai. ⁹Ningi are qaliye. Tamo nangi sum kiñala oqsib bem ti bulyeqnaq bem tiyekritoqnsiq tulan kobaqujaeqnu. ¹⁰Ariya e ningi qa ijo areqalo singilatosim endegsi maronum, Tamo Koba Qotei na ningi aqaryaingimqa ningi ijo areqalo dauryosib areqalo uge uge di olo uratoqnqab. Tamo yai nangi na nunگو areqalo niñaqyetngwa waueqnub di e qaliesai. Ariya ungum, tamo nangi di nango une deqa awai ugedamu oqab.

¹¹O was qu, e tamo nangi mulun aiqajqa minjroqnem qamu kiyaqa jeu tamo nangi na e ugeugeibeqnub? E tamo nangi mulun aiqajqa minjroqnem qamu jeu tamo nangi na namburbas qa anjam jeutosai qamu. ¹²Tamo nangi nunگو areqalo niñaqyetngeqnub qaji nangi mulun aiqajqa tulan singilakobaeqnub. Deqa ungum, nangi nango segi welum gei dego potosib torei taqal waiyebe.

¹³O was qu, Kristus a na ningi elenej deqa dal anjam na ningi olo bunu taqatngwasai. Qotei a deqa are qalsiq ningi metngej. Ariya ningi endegsib are qalaib, “Iga dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa ungum, iga olo gago areqalo namij dauryosim kumbra uge uge yoqnqom.” Ningi degsib are qalaib. Ningi nunگو Kristen was nango kangal tamo bul sosib nangi qalaqalainjroqniye. ¹⁴Anjam qujai bei dego endegsi unu, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni ino was nangi dego degsim geregereinjroqne.” O was qu, anjam qujai dena dal anjam kalil kabutejunu. ¹⁵Ariya ningi segi segi niriñoqnsib qotoqnaib. Qotoqnqab di ningi koba na uneq aisib padalqab.

Areqalo namij aqa kumbra ti Qotei aqa Mondor Bole aqa kumbra ti

¹⁶Ijo anjam agiende. Qotei aqa Mondor na ningi gam osorngim aqa kumbra na walweloqniye. Degsib walwelqab di ningi nunگو areqalo uge

uge namij dauryqasai. ¹⁷Iga qalie, gago areqalo namij na Qotei aqa Mondor jeuteqnu. Qotei aqa Mondor a na kamba dego gago areqalo namij jeuteqnu. Nanġi aiyel jeu jeu unub deqa kumbra bole nĩngi yqajqa arearetĩgeqnu qaji di nĩngi olo yosaieqnu. ¹⁸Ariya nĩngi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqab di nĩngi olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai.

¹⁹Areqalo namij aqa kumbra di nĩngi qalieonub. Sambala kumbra ti, kumbra jiga ti, kumbra uge uge yqajqa are prugyoqa, ²⁰gisaj qotei qa louoqa, gumanĩñoqa, was bei jeutoqa, ģirĩñoqa, was bei aqa ģĩgi ģĩgi qa maulyoqa, minĩjĩ oqoqa, are ugeoqa, ino segi jejamu qa are qalsim anjam na qotoqa, was nanġi potoaiyeltnjroqa, ²¹ya uysib nanarioqa, alańkobaoqa. Areqalo namij aqa kumbra agide. E nami merngem agi olo mernġwai. Tamo kalil kumbra uge deqaji yeqnub qaji nanġi Qotei na osim taqatnjqasai. Osim a nanġo Mandor Koba sqasai dego.

²²Ariya Qotei aqa Mondor na iga kumbra bole endeqaji yqajqa are tigeltetgeqnu. Qalaqalaiyo kumbra dauryoqa, areboleboleiyqa, lawo kumbra yoqa, was nanġi aqaryainjroqnsim kumbra bole bole enjroqa, kumbra bole tĩtĩj dauryoqa, ²³lawo na soqa, gago segi jejamu taqatosim areqalo namij dauryqa uratoqa. O was qu, iga kumbra bole deqaji yoqnqm di dal anjam na iga getentġwa keresai. ²⁴Tamo kalil Kristus Yesus beteryejunub qaji nanġi na nanġo areqalo namij ti nanġo are prugnjqajqa kumbra ti kalil ģamburbasq di qamnab moiej.

²⁵Qotei aqa Mondor na iga ģambile egej deqa a na gam osorgim iga aqa kumbra na walweloqnqm. ²⁶Iga gago segi ñam lańa soqtqasai. Iga Kristen tamo qudei nanġo are ugetetnjroqnsim qotoqnqasai. Iga gago was ģĩgi koba ti unub qaji nanġi qa are ugeigwasai dego.

Ni ģĩgi kie yagwam ģĩgi di segi ni olo oqam

6 ¹O was qu, nuńgo ambleq di tamo bei a une bei atim unsibqa nĩngi Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji nĩngi na tamo di lawo na osib aqa kumbra gereiyetiye. Ariya nĩngi geregere ģam atsib soqniye. Satan a na nĩngi dego uneq waĩńgimqa nĩngi ulońo uge. ²Nĩngi na nuńgo Kristen was nanġi aqaryainjroqnsib nanġo gulube qoboiyetnjroqniye. Degsib qoboiyoqnqab kumbra dena nĩngi Kristus aqa dal anjam keretosib dauryqab. ³Nuńgo ambleq di tamo bei a marqas, “E ñam koba ti unum.” Ariya a ñam ti sosai. A ñam saiqoji deqa a na aqa segi jejamu gisanjyo. ⁴Tamo kalil nanġi nanġo segi segi wau geregere peleiyqnebe. Osib nanġo wau bole kio sai kio di nanġi qalieqab. Tamo a degyqas di a aqa segi kumbra qa areboleboleiyqas. Ariya a aqa segi kumbra ti tamo bei aqa kumbra ti turtosim peleiyaiq. ⁵Di kiyqa? Tamo kalil nanġi nanġo segi segi kumbra gereiyosib walweloqnqab.

⁶Kristen gate nanġi wauoqnsib Qotei aqa anjam palontosib merngeqnu. Deqa nĩngi na kamba nanġi ģĩgi ģĩgi qa aqaryainjroqniye.

⁷Ninggi nungo segi jejamu gisaŋyosib endegsib are qalaib, “Iga Qotei maquiyimqa a gago une unqasai.” O was qu, ningi Qotei maquiyqa keresai. Ni ingi kie yagwam ingi di segi ni olo oqam. ⁸Tamo bei na aqa areqalo namij dauryqas di aqa areqalo namij dena kumbra uge babtqas. Yim a padalqas. Ariya tamo bei a Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqas di Mondor na a ŋambile yimqa a so bole gaigai sqas. ⁹Deqa iga kumbra bole yoqnqajqa asgigwasai. Iga asgigwasai di bunuqna iga awai bole oqom. ¹⁰Deqa bati soqnimqa iga na tamo kalil nangi kumbra bole bole enjroqnqom. Ariya iga na olo Kristus aqa tamo ungasari nangi kumbra tulaŋ boledamu enjrqajqa singilaoqnqom.

**Pol a Kristus ŋamburbasq di moiej deqa segi
are qaloqnsiq areboleboleiyeqnu**

¹¹Anjam mutu endi e segi na nengrenyonum. E nengren kokba atelejonum di uniye. ¹²Ninggi quie. Tamo nangi ningi muluŋ breingwa singilaeqnu qaji nangi ŋam koba ti sqajqa deqa yeqnu. Nangi tamo nangi qa ulaoqnsib deqa endegsib are qaleqnu, “Iga Kristus aqa ŋamburbas qa anjam gago areqaloq di singilatimqa tamo nangi di unsib iga ugeugeigaib deqa iga na tamo nangi muluŋ breinjrqom.” Nangi degsib are qaleqnu. ¹³Tamo nangi muluŋ aieqnu qaji nangi di Qotei aqa dal anjam geregere dauryosaieqnu. Ariya nangi ningi muluŋ breingwa are qaleqnu. Osib dena nangi ŋam koba oqajqa deqa. ¹⁴Ariya e ijo segi ŋam soqtqa keresai. E tamo bei aqa ŋam dego soqtqa keresai. E Yesus Kristus aqa ŋam segi soqtqai. A ŋamburbasq di moiej e deqa segi areboleboleibeqnu. Kristus a ŋamburbasq di moiej aqa wau dena mandam qa kumbra kalil ijo areqaloq di unu qaji di moiobuleb. E segi dego ŋamburbasq di moiobulem deqa e olo mandam qa kumbra dauryqa keresai. ¹⁵Iga muluŋ aiqom di laŋa. Iga muluŋ aiqasai di dego laŋa. Ariya Qotei na iga tamo ungasari bunuŋ gereigej di kumbra utru ti. ¹⁶Tamo kalil areqalo di ojsib dauryeqnu qaji nangi qa Qotei a tulaŋ are boleiyqnsim sqas. Osim nango are latetnjroqnqas. Tamo nangi di Qotei aqa tamo bole. Nangi Israel tamo tintiŋ.

¹⁷Tamo bei na e olo gulube bei ebaŋ. Nami jeu tamo nangi na e luboqneb. E luboqneb qaji pirigi agi ijo jejamuq di unu. Ningi di unsib endegsi poingwas, “Bole, Pol a Yesus aqa wau tamo bole.”

¹⁸O was qu, gago Tamo Koba Yesus Kristus a ningi qa are boleiyosim nungo qunuŋ taqatoqneme. Bole.

EFESUS

Yesus na Pol qarinyej

1 ¹E Pol. Kristus Yesus na e qarinyej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni ijo Angro Yesus aqa anjam marsim laqne.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa anjam marsim laqnum. E na anjam endi nenngrenyosim ningi tamo ungasari Efesus qureq di unub qaji ningi qa qarinyonum. Ningi Qotei aqa segi tamo ungasari tintin unub. Ningi Kristus Yesus geregere dauryeqnub. ²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanji aiyel ningi qa are boleinjroqnm ningi lawo na soqniye.

Qotei a Kristus aqa wau na iga lan qaji ingi bole bole egej

³Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei. A Kristus aqa wau na lan qaji ingi bole bole iga egej. A gago qunun qa are qalsiq deqa ingi di iga egej. ⁴Tulan nami Qotei a mandam atosaisosiq a na iga Kristus beteryqajqa marsiq giltgej. Yim iga aqa segi kumbra boleq di sosim aqa ñamgalaq di une saiqoji sqajqa deqa. ⁵Tulan nami Qotei na iga qalaqalaigosiq iga aqa segi angro sqa marsiq Yesus Kristus aqa wau na iga elenjej. Qotei aqa segi areqalo na a degyej. ⁶Aqa segi Angro qujai Yesus a tulaj qalaqalaiyeqnu qaji aqa ñam na a iga qa are tulaj boleiyej. Deqa iga aqa kumbra deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnqom.

⁷Qotei a iga qa are boleiyej aqa kumbra di tulaj kobaquja. Aqa kumbra di aqa utru agiende. A na Kristus qarinyonaqa a iga awaigwa marsiq moiej. Moisiqa aqa lej aiej dena Qotei na gago une kalil kobotetgej.

⁸A iga qa are tulaj boleiyosiq deqa a na qalie ti powo ti kalil iga egej.

⁹Nami Qotei a Kristus aqa wau na iga elenqa are qalej. Aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini a na aqa areqalo di olo boleq atsiq osorgej. ¹⁰Deqa a kumbra endegyqas. A na ingi ingi kalil mandam ti lan ti di unub qaji nanji taqatnjroqnsim gilsil gilsim bati a nami atej qaji di brantimqa a na ingi ingi kalil di olo osim Kristus aqa banq di atim a nanjo gate sqas.

¹¹Qotei a segi aqa areqalo dauryoqnsiq deqa ingi ingi kalil babteleneqnu. Tulaj nami aqa segi areqalo dauryosiq deqa a na iga

Juda tamo ungasari Kristus beteryosim aqa segi tamo ungasari sqajqa deqa marsiq giltgej. ¹²Iga Juda tamo ungasari namoqna Kristus qa gago areqalo singilatosim dauryem. Qotei na iga aqa rian koba ti aqa singila ti deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnqajqa deqa marsiq iga giltgej.

¹³Ningi sawa bei bei qaji tamo ungasari ningi dego Qotei aqa anjam bole queb. Anjam bole agiende. Qotei a Kristus aqa wau na ningi elenej. Ningi Kristus qa nungo areqalo singilatosib deqa a beteryesonab Qotei na aqa anjam nami marej qaji di dauryosiq aqa toqor ningi engej. Deqa ningi aqa segi tamo ungasari unub. Toqor di agi Qotei aqa Mondor Bole. ¹⁴Iga Qotei aqa Mondor ejunum deqa iga qalieonum, bunuqna iga na ingi bole bole kalil Qotei a nami aqa segi tamo ungasari nangi enjrqajqa marej qaji di oqom. Mondor Qotei na iga awaigosim sawa boleq di atim bati deqa iga na ingi bole bole kalil di oqom. Iga deqa bini tarinoqnsim unum. O was qu, iga Qotei aqa wau deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnqom.

**Pol a Efesus nangi qa endegsi pailyej, “O Abu, ni
na Efesus nangi areqalo bole enjrim.”**

¹⁵E endegsi quem. Ningi Tamo Koba Yesus qa nungo areqalo singilatoqnsibqa Qotei aqa tamo ungasari kalil nangi qalaqalainjreqnub. ¹⁶Deqa e Qotei pailyoqnsimqa e gaigai ningi qa are qaloqnsim Qotei binjyeqnum. ¹⁷A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Qotei. A gago Abu rian koba ti singila ti unu qaji. Deqa e ningi qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Efesus nangi areqalo bole enjrimqa nangi ino anjam aqa utru geregere poinjrim ni qa bole qalieoqnqab.” ¹⁸Ijo areqalo agiende. Qotei na nungo areqalo suwantetngimqa ingi bole bole a nami ningi engwa osiq metngej qaji di ningi poingwajqa deqa. Agi ningi ingi di oqajqa tarinoqnsib unub. Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa a na ingi bole bole di iga egwa marsiq gereiyetgej unu. ¹⁹Qotei a singila koba ti unu. Singila dena a na gaigai iga tamo ungasari a qa gago areqalo singilateqnum qaji iga aqaryaigeqnu. Aqa singila di tulan kobaquja deqa iga na ubtsim marqa keresai. Aqa singila koba di gagoq di waueqnu. Ningi singila di qalieqajqa deqa e ningi qa Qotei pailyeqnum. ²⁰Singila di nami Kristus aqaq di wauoqnej. Agi Kristus a moinaqa Qotei aqa singila koba dena a na Kristus olo subq na tigeltosiq lan qureq osi oqsq aqa ban woq di awotej. ²¹Deqa Kristus a na mondor singila ti gate kokba ti mandor ti tamo kokba ti kalil nangi tulan bunjrsiqa goge kobaq di unu. A na tamo kalil bini bati endeqa ñam koba ti unub qaji nangi ti tamo kalil bunuqna ñam koba ti sqab qaji nangi ti tulan bunjrsiqa agi goge kobaq di unu. ²²Qotei na ingi ingi kalil osiqa Kristus aqa sorgomq di atej unub. Deqa a ingi ingi kalil di nango gate koba unu. Singila dena a Qotei aqa segi tamo ungasari nango gate koba sosisqa nangi taqatnjreqnu. ²³Qotei aqa segi tamo ungasari nangi Kristus aqa jejamu qujai. Kristus

a na ingi ingi kalil ekritisig tulanj keretejunu. Deqa a na Qotei aqa segi tamo ungasari nanji dego osiq tulanj keretnjrejunu.

Iga morenesonam Qotei a iga qa are tulanj boleiyosiq qalaqalaigej. Deqa a na iga Kristus ombla nambile egej

2 ¹Nami ningi une yoqnsib laqneb deqa ningi morenesoqneb. Ningi moio tamo buleb. ²Bati deqa ningi mandam qa kumbra uge uge na walweloqneb. Ningi mondor uge uge lanj goge di unub qaji nango gate koba Satan aqa kumbra dauryoqneb. Satan a mondor uge singila koba deqa a tamo nangi Qotei aqa anjam gotranjeqneb qaji nango are miligiq di singila na waueqnu. ³Nami iga kalil dego tamo nanji di koba na laqnem deqa iga gago areqalo namij dauryoqnem. Iga gago jejamu qa areqalo uge uge dauryosim laqnem deqa Qotei aqa minjin tamo uge uge nanjoq di unu qaji di gagoq di dego soqnej.

⁴⁻⁵Bole, iga une yoqnsim laqnem deqa iga morenesoqnem. Iga moio tamo bulem. Ariya bati deqa Qotei a iga qa are tulanj boleiyosiq qalaqalaigej deqa a na iga Kristus ombla nambile egej. A iga qa are boleiyej aqa kumbra dena qujai a na iga elenej. ⁶Osiqa iga Kristus Yesus ombla na olo subq na tigeltgobulosiq iga lanj qureq joqsi oqsqa Kristus aqa awo jaram kobaq di awotgej. ⁷Kristus Yesus aqa wau na Qotei na kumbra boledamu di iga egej. Di kiyaaq? A iga qa are tulanj boleiyej aqa kumbra di a na tamo kalil bunu bunu brantoqnqab qaji nanji osornjrqaqqa deqa. ⁸Ningi Kristus qa nungo areqalo singilatonabqa Qotei a ningi qa are boleiyej aqa kumbra dena a na ningi elejosiq nambile engej. Kumbra di ningi segi na yosai. Qotei a na ningi lana engej. ⁹Ningi wau bei yonab dena Qotei na ningi elejosai. Deqa tamo bei na aqa segi nam soqtqa keresai. ¹⁰Kristus Yesus aqa wau na Qotei na iga tamo ungasari bunuj gereigosiq nambile egej. Di kiyaaq? Kumbra bole qa gam a na nami iga gereiyetgej qaji di iga dauryosim walweloqnqajqa deqa.

Nami Juda ti sawa bei bei qaji nanji ti jeu sonabqa Kristus a moisiq dena jeu kobotej

¹¹Ningi Juda tamo nango kumbra qalie. Nanji na tamo nanji mulun breinjreqnub. Deqa nanji ningi merngeqneb, “Ningi mulun aiosai qaji tamo.” Nanji nango segi ban na tamo nanji mulun breinjreqnub. Ariya ningi geregere are qaliye. Nami ningi sawa bei bei qaji tamo sonabqa ¹²bati deqa ningi Kristus aqaq di sosai. Ningi isaq di soqneb. Ningi Israel tamo ungasari nanji ti sosai dego. Qotei na Israel nanji ingi bole bole enjrqa minjrqaqqa aqa anjam di singilatosiq soqnej. Ariya anjam di a na ningi merngosai. Deqa ingi bole bole mondon brantqas qaji deqa ningi tarijosai qneb. Ningi mandamq endia lana Qotei qaliesai soqneb. ¹³Nami ningi isaq di soqneb. Ariya Kristus a ningi qa moisiq aqa len

aiej dena ningi joqsiqa Qotei aqa areq bej. Deqa bini ningi Kristus Yesus beteryesosibqa Qotei aqa jojomq di unub. ¹⁴Kristus a segi na jeu kobotej deqa bini iga so bole unum. Nami Juda tamo nangi ti sawa bei bei qaji tamo nangi ti jeu soqneb. Deqa jer a nango ambleq di sosisa nangi getentnjresoqnej. Ariya Kristus a moisiq dena jer di waqtosisa jeu kobotej. Osiqa Juda nangi ti sawa bei bei qaji nangi ti turtnjrsiq sawa qujaiq di atej. ¹⁵A moiej gam dena a na Moses aqa dal anjam kalil taqal atekritej. A degyej. Di kiyaga? A na Juda tamo nangi ti sawa bei bei qaji tamo nangi ti turtnjrim nangi tamo bunuj qujaosib sqajqa deqa. Kumbra dena a na jeu kobotosiq iga lawo kumbraq di atej unum. ¹⁶A na Juda nangi ti sawa bei bei qaji nangi ti turtnjrim nangi koba na tamo qujaosib sqajqa deqa marsiq namburbasq di moiej. Moisiq dena a jeu kobotej. ¹⁷A bosisa anjam bole endegsi palontoqnej, “Bini ningi are qujaitosib lawo kumbraq di unub.” A na anjam bole di ningi sawa isaq di unub qaji ti ningi jojomq di unub qaji ti palontosiq merngoqnej. ¹⁸Kristus aqa wau na iga koba na Mondor qujai ejunum. Deqa iga are qujaitosim unum. Mondor dena gam waqtetgej deqa iga gaigai gago Abu Qotei aqa ulatamuq di brantoqnqom.

Kristen tamo nangi Qotei aqa tal bul unub

¹⁹Deqa bini ningi olo yaun tamo sosai. Ningi Qotei aqa segi tamo ungasari nangi koba na unub. Ningi Qotei aqa tamo tintin unub. ²⁰Ningi Qotei aqa tal bul unub. Qotei a segi na tal di gereiyej. Qotei aqa anjam maro tamo nangi ti aqa medabu o qaji tamo nangi ti tal aqa ai bul tigelejunub. Qotei a segi na tal di tigeltej unu. Kristus Yesus a segi tal aqa ai tuma qaji. A segi na tal di singilatejunu. ²¹Tal di aqa tanu kalil nangi Kristus beteryejunub deqa nangi kalil koba na singila na tigelejunub. Qotei a na tal di gereiyoqnsiq unu. Deqa tal di kobaqujaoqnsiq Tamo Koba Qotei aqa segi tal bul tigelejunu. ²²Ningi dego Kristus beteryejunub deqa Qotei na ningi ti aqa segi tamo ungasari nangi ti koroingej unub. Deqa ningi aqa segi tal bole unub. Qotei nangi aqa Mondor Bole wo nangi aiyel tal miligiq di sqajqa osiq tal di gereiyej.

Pol a sawa bei bei qaji nangi Kristus aqa anjam bole minjroqnsiq laqnu

3 ¹Qotei na ningi kumbra tulan boledamu engej anjam di e marsim laqnem deqa jeu tamo nangi na e ojsib tonto talq endia ateb unum. E Pol. E na ningi sawa bei bei qaji tamo ningi aqaryaingwa osim deqa Kristus Yesus aqa wau di ojeqnum. Utru deqa e tonto talq endi unum. ²E are qalonum, ningi endegsib queb, Qotei a ningi qa are tulan boleiyeqnu anjam di e na merngwajqa deqa osiq a e qa dego are boleiyosiq wau ebej. ³Qotei aqa anjam di nami ulitesoqnej. Ariya a na olo boleq atsiqa e osorbej. Agi e deqa anjam truquyala endego nengrenyunum. ⁴Ariya

ningi anjam endi sisiyosib endegsib qalieqab, Kristus aqa anjam nami ulitesoqnej qaji di aqa utru e geregere poi-beqnu. ⁵Qotei na aqa uli anjam di tamo ungasari nami soqneb qaji nanngi minjrosai-oqnej. Ariya bini a na aqa Mondor aqa singila na anjam di babtoqnsiq aqa anjam maro tamo nanngi ti aqa medabu o qaji tamo nanngi ti minjreqnu. ⁶Anjam di aqa utru agiende. Ningi sawa bei bei qaji tamo ungasari ningi Kristus aqa anjam bole qusib nungo areqaloq di ateb deqa Qotei na ningi ti iga ti turtgosiq sawa qujaiq di atej. Deqa iga kalil tamo qujaionum. Deqa iga ti ningi ti kalil ingi bole bole Qotei a nami iga Kristus Yesus aqa bar na egwajqa marej qaji di oqom. ⁷Qotei na e Kristus aqa anjam bole di marsiy laqajqa deqa e wau tamo atej. A e qa are boleiyosiq deqa e wau di yqajqa singila ebej. ⁸Qotei aqa tamo ungasari kalil nanngi na e tulan bunbejunub. Ariya Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej. E na sawa bei bei qaji tamo nanngi Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqajqa deqa osiq e wau ebej. Anjam bole di aqa utru agiende. Kristus na iga lan qaji ingi bole bole egeqnu. Ingi bole bole di aqa utru iga na ubtsim marqa keresai. ⁹Ningi qalie, Qotei a na ingi ingi kalil atelenej unub. Ariya kumbra bole kalil a na iga egwajqa nami aqa areqaloq di soqnej qaji di a ulitosiq soqnej. Ariya bini e na aqa areqalo di olo boleq atqajqa deqa marsiq e wau ebej. ¹⁰Nami a na aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini aqa segi tamo ungasari nanngi are qujaitosib unub kumbra dena a na aqa segi areqalo bole ti aqa powo ti boleq atej. Yim lan angro singila kokba ti mondor lan goge di unub qaji nanngi ti Qotei aqa areqalo di unsib qalieqajqa deqa. ¹¹Tulan nami Qotei a kumbra bole di iga egwajqa are qalej. Ariya bini a gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa wau na kumbra di agi iga egej. ¹²Iga Kristus qa gago areqalo singilateqnum deqa iga ingi bei qa ulaosaieqnum. Iga bole qalieonum, iga Qotei aqa ulatamuq di brantqajqa gam agi Kristus a segi qujai. ¹³Deqa e ningi endegsi merngwai. E ningi aqaryaingqonsim dena e gulube koba eqnum ningi deqa are koba qalaib. Ningi are koba qalqab di ningi ulonqab. Deqa ningi ijo gulube deqa areboleboleingem. Di kiyaaq? Ijo gulube dena ningi aqaryaingimqa ningi Qotei ombla so bole gaigai sqab.

Qotei na Efesus nanngi singilatnjrqajqa deqa Pol a pailyeqnu

¹⁴E Abu Qotei aqa kumbra deqa are qaloqnsim deqa e singa pulutoqnsim a binjyeqnum. ¹⁵A tamo kalil lan ti mandam ti di unub qaji nango Abu sosiq deqa a nango ñam breiyetnjreqnu. ¹⁶Deqa e singa pulutoqnsim ningi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni ingi bole bole Efesus nanngi gereiyetnjrem deqa ni na ino Mondor nango are miligiq di atim soqnim dena nanngi tulan singilaqab. ¹⁷Osib nanngi Kristus qa nango areqalo singilatqab dena Kristus a nango are miligiq di sqas. O Abu, ni na Efesus nanngi singilatnjrimqa qalaqalaiyo kumbra nango are

miligiq di tulan singilatib soqnim nanqi singila na tigelesqab. Mandam na nam jirim ojesonaqa nam a singila na tigelejunu dego kere.” O was qu, e ningi qa degsim Qotei pailyeqnum. ¹⁸⁻¹⁹Deqa ningi ti Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanqi ti singila osib Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra deqa qalieosib soqniye. Aqa qalaqalaiyo kumbra di tulan kobaquja. A tulan olekoba. A tulan goge koba. A tulan guma koba. Od, Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra dena powo ti qalie ti kalil tulan bunjrejunu. Deqa ningi aqa qalaqalaiyo kumbra deqa geregere qalieosib soqniye. Soqnim ingi bole bole kalil Qotei aqaq di unu qaji di dego nungoq di sqas.

²⁰Qotei aqa singila a gago are miligiq di waueqnu. Aqa singila dena gago areqalo kalil tulan bunyejunu. Gago pail kalil dego aqa singila de ti keresai. A na tulan bunyejunu. ²¹Deqa Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanqi Kristus Yesus aqa nam na Qotei aqa nam bati gaigai soqtoqnsib gilsil gilsib diño bati itqab. Bole.

Kristen tamo nanqi Kristus aqa jejamu qujai

4 ¹E Pol. E Tamo Koba Yesus aqa wau ojeqnum deqa e tonto talq endi unum. Qotei na ningi a dauryqa osiq metnjej deqa e na nungo are tigeltetngitqa ningi kumbra a tulan areareteqnu qaji di dauryosib walweloqniye. ²Osib ningi Kristen tamo ungasari nango sorgomq di geregere sosibqa nanqi lawo kumbra enjroqniye. Nanqi ningi une bei engibqa ningi kamba olo nanqi qa urur minjin oqaiq. Ningi olo nanqi qalaqalainjroqnsib gulube nanqi na ningi engeqnuq qaji di qoboiyetnjroqniye. ³Osib ningi nungo Kristen was kalil nanqi koba na are qujaitosib lawo na sqajqa singilaoqniye. Kumbra di agi Qotei aqa Mondor na iga osorgeqnu. ⁴Iga kalil tamo qujaionum. Deqa iga Kristus aqa jejamu qujai. Iga kalil Mondor qujai ejunum. Deqa Qotei na ningi ingi qujai qa tarinqa osiq metnjej. Ingi qujai di agi lan qaji ingi bole bole a na mondon iga egwas qaji. ⁵Tamo Koba qujai dego unu agi Kristus. Iga a qa qujai gago areqalo singilateqnum. Iga kalil yanso qujai em. ⁶Qotei qujai unu. A gago kalil qa Abu. A na qujai tamo ungasari kalil nanqi taqatnjroqnsiqa nango ambleq di waueqnu.

⁷Kristus a na iga ingi tulan kobaquja egej. Ingi agiende. Aqa wau na Qotei a iga kalil qa are tulan boleiyosiq iga elenej. ⁸Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu,

“Qotei a tonto tamo kalil nanqi elejosika joqsik lan goge oqej.

Oqsik dia tamo ungasari nanqi ingi bole bole enjrej.”

⁹O was qu, Kristus a lan goge oqej anjam di aqa utru agiende. A mati oqosai. A mati moio qureq aiej. ¹⁰Aisiq dena olo tulan goge oqsik lan qure kalil bunyekritosiq torei oqej. A degyej. Di kiyaqa? A na ingi ingi kalil ekritosim keretqajqa deqa. ¹¹Deqa a segi qujai na iga wau segi segi egeqnu. Wau agiende. Tamo qudei nanqi a na qarinnjreqlaqa nanqi

aqa anjam maroqnsib laqnub. Tamo qudei nangi a na wau enjreqnaqa nangi aqa medabu oqnsib aqa anjam babteqnub. Tamo qudei nangi a na wau enjreqnaqa nangi Kristus aqa anjam bole palontosib laqnub. Tamo qudei nangi a na wau enjreqnaqa nangi na Kristen tamo ungasari nangi taqatnjroqnsib Qotei aqa anjam plaltosib minjreqnub. ¹²Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa Kristus a na iga aqaryaigimqa iga aqa wau geregere ojajqa deqa are qalsiq wau segi segi egeqnu. Kristus aqa segi tamo ungasari nangi aqa jejamu qujai unub deqa iga nangi qa wauetnjroqnm. Yimqa gago wau dena nangi singila oqnsib so bole sqab. ¹³Kristus aqa wau di gilsil gilsim bunuqna iga Kristen tamo ungasari kalil iga a qa gago areqalo singilaboletosim koba na are qujaitosim sqom. Sosim bati deqa iga kalil Qotei aqa Ŋiri qa bole qalieqom. Kumbra dena iga tulan boleqnsim singilaoqnsim Kristus aqa segi kumbra bole keretosim dauryqom. ¹⁴Deqa iga olo angro kiñilala bul sqasai. Tamo qudei nangi gisan kumbra ti maqu kumbra ti tulan qalieosib yeqnub. Deqa nangi gisan anjam koba marsib laqnub. Jagwa na yuwal tigelteqnaqa oqe aieqnu dego kere anjam dena tamo qudei nango areqalo niñaqyetnjreqnu. Ariya iga angro kiñilala bul sqasai deqa anjam dena gago areqalo niñaqyetgwasai. ¹⁵Deqa iga nango anjam di quetnjrqasai. Iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim anjam bole segi maroqnm. Osim dena iga kalil boleqnsim singilaoqnsim gago Gate Koba Kristus beteryesqom. ¹⁶Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai deqa iga qudei aqa ban bul. Iga qudei aqa singa bul. Iga qudei aqa ŋamdamu bul. Deqa a na aqa segi ban ti singa ti ŋamdamu ti jejamu ti kalil turtoqnsiq qujaitejunu. Deqa iga kalil Kristus beteryoqnsim aqa wau geregere ojoqnsim aqa qalaqalaiyo kumbra dauryoqnm. Kumbra dena iga boleqnsim singilaoqnm.

Ningi kumbra bunuj dauryosib areqalo bunuj di soqniye

¹⁷Deqa e Tamo Koba Yesus aqa ñam na ningi singila na endegsi merngwai. Ningi sawa bei bei qaji tamo nango kumbra uge uge olo dauryosib walwelaib. Di kiyaya? Nango areqalo tulan niñaqejunu deqa. ¹⁸Nango qalie ti powo ti tulan ambruejunu. Nangi tulan nanarioqnsib laqnub. Nango are miligi getenejunu. Deqa Qotei aqa ŋambile nangoq di sosai. ¹⁹Nangi kumbra uge uge yoqnsib ariya nangi deqa jemainjrosaiqnu. Nangi torei kumbra ugeq aiejunub. Nangi kumbra uge jigat yqajqa are tulan prugnreqnu.

²⁰⁻²¹E are qalonum, ningi Kristus aqa anjam nami quoqneb. Agi anjam plalto tamo nangi na Yesus aqa anjam bole plaltosib merngoqneb. E qalie, nangi na ningi olo sawa bei bei qaji tamo nango kumbra uge olo dauryqajqa deqa merngosaiqneb. ²²Nami ningi dego so namijq di sosib walweloqneb. So namij dena ningi gisa gisanqnaqa ningi kumbra uge

uge yqajqa are prugngqonej. Nungo kumbra dena ningi padalqa gamq di soqneb. Ariya bini ningi so namij di torei uratosib ²³areqalo bunujq di soqniye. ²⁴Osib dena ningi tamo ungasari bunuj soqniye. Qotei na ningi a bul sqa marsiq deqa nungo so bunuj gereiyetngej. Ningi qalie, tamo nangi so bunujq di unub qaji nango kumbra tulan bole tintino. Nangi Qotei aqa segi kumbra boleq di unub.

²⁵Deqa ningi gisan kumbra kalil uratekritosib anjam bole segi Kristen tamo ungasari nangi minjroqniye. Ningi kalil Kristus aqa jejamu qujai deqa ningi kumbra degyoqniye. ²⁶Ningi minjin oqimqa ariya ningi geregere nam atiyen. Ningi olo une ato uge. Ningi urur minjin kobotiye. Ningi minjin ti soqnib sen aiaiq. ²⁷Ningi urur minjin kobotqasai di ningi Satan gam waqtetibqa a na ningi olo uneq waingwas. ²⁸Bajin tamo nangi olo bajinaib. Nangi nango segi ban na wauoqnsib dena ingi ingi oqnsib tamo ingi qa truqueqnub qaji nangi aqaryainjroqnebe. ²⁹Ningi nungo medabu waqtoqnsib anjam uge uge maroqnaib. Ningi anjam bole segi maroqnsib dena tamo nangi gulube ti unub qaji nangi olo singilatnjroqniye. Yoqnim nangi nungo anjam di quoqnib dena Qotei a nangi qa are tulan boleiyosim kumbra bole bole enjroqnqas. ³⁰Ningi na Qotei aqa Mondor Bole are gulube yaib. Mondor di Qotei aqa segi toqor. Mondor di a na ningi engej. Deqa ningi qalieonub, ningi aqa segi tamo ungasari tintin unub. Mondor Qotei na ningi awaingosim sawa boleq di atim bati deqa ningi so bole gaigai sqab. Ningi di qalieqajqa deqa Qotei na aqa Mondor Bole ningi engej. ³¹Deqa ningi are uge ti minjin ti njirin ti qoto ti misilin anjam ti kumbra uge uge ti kalil torei uratiye. ³²Osib nungo Kristen was nangi kumbra bole bole enjroqnsib nangi qalaqalainjroqnsib nango une kobotetnjroqniye. Qotei a Kristus aqa nam na nungo une kalil kobotetngej deqa ningi na kamba olo nungo was nango une dego kobotetnjroqniye.

Ningi suwan qaji tamo ungasari sosib suwanq di laqniye

5 ¹Ningi Qotei aqa segi angro unub. A na ningi tulan qalaqalaingeqnu. Deqa kumbra a segi yeqnu qaji di ningi dego dauryosib yoqniye.

²Kristus a na iga tulan qalaqalaigosiq deqa aqa segi nambile uratosiq iga qa moiej. Dego kere ningi dego qalaqalaiyo kumbra dauryosib walweloqniye. Atra tamo nangi atraiyo ingi ingi saban quleq bolequja di oqnsib Qotei atraiyeqnub dego kere Kristus a na aqa segi nambile Qotei atraiyosiq moinaqa Qotei a deqa tulan areboleboleiyej.

³Ningi sambala kumbra yaib. Ningi kumbra jigat dego yaib. Ningi tamo qudei nango ingi ingi qa mamaulngaiq. Kumbra uge deqaji nungo ambleq di sai. Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa kumbra kalil deqaji iga na yoqnqasai. ⁴Anjam jiga ti nanari anjam ti alaj anjam ti di dego ningi maroqnaib. Iga anjam deqaji maroqnqasai. Ningi anjam bei marqa

oqnsib Qotei binjiyoqniye. ⁵Ningi endegsib qalieoiye. Tamo nanngi sambala kumbra ti kumbra jiga ti yeqnub qaji nanngi Qotei na oqasai. Tamo nanngi mandam qa ingi ingi qa mamaulnjreqnu qaji nanngi dego Qotei na oqasai. Tamo nanngi mandam qa ingi ingi qa mamaulnjreqnu qaji nanngo kumbra dena nanngi gisan qotei qa louobuleqnub. Deqa tamo nanngi deqaji Kristus wo Qotei wo nanngi na taqatnjrsib nanngo Mandor Kokba sqasai.

⁶Ningi geregere nam atiyē. Tamo qudei nanngi na ningi kumbra uge deqaji yqajqa titngqnsib anjam laja laja merngoqnbqa ningi nanngo anjam di qusib nanngi daurnjraib. Tamo ungasari Qotei aqa anjam gotranyeqnub qaji nanngi kumbra deqaji yeqnub deqa Qotei a nanngi qa tulan minjin oqeteqnu. ⁷Deqa ningi tamo deqaji nanngi ti beteroqnaib. ⁸Ningi nami ambruc di soqneb. Ariya bini Tamo Koba Qotei na ningi aqa suwanoc di atej unub. Deqa ningi suwan qaji tamo ungasari sosib suwanoc di laqniye. ⁹Suwan a na kumbra endeqaji babteqnu. Tamo nanngi suwanoc di unub qaji nanngi kumbra bole bole yeqnub. Nanngi kumbra tintin dauryeqnub. Nanngi anjam bole mareqnub. ¹⁰O was qu, kumbra kalil Tamo Koba Qotei a tulan areareteqnu qaji di ningi qalieqa wauoqniye. ¹¹Tamo nanngi ambruc di sosib kumbra uge uge yeqnub qaji nanngi ti beteroqnaib. Kumbra nanngi yeqnub qaji dena kumbra bole bei babtosaieqnu. Deqa ningi na tamo nanngi di endegsib minjroqniye, “Nungo kumbra di uge.” ¹²Tamo nanngi ambruc di unub qaji nanngi ulioqnsib kumbra yeqnub. Di kiyaca? Nanngo kumbra di tulan ugedamu. Deqa e nanngo kumbra deqa maroqnsiy sqasai. Marqai di e jemaibqas. ¹³Ariya suwan a na kumbra kalil aqa utru babtoqnsiq boleq ateqnu. ¹⁴Suwan dena ingi qudei boleq ateqnaqa ingi di suwanobuleqnu. Agi anjam bei endegsi unu,

“Ni tamo neiejunum qaji ni olo subq na tigel.

Yim Kristus a na ni suwan emqas.”

¹⁵Deqa was qu, ningi nungo segi walwel gereiyosib soqniye. Ningi nanari tamo bulosib walwelaib. Ningi powo ti sosib walweloqniye. ¹⁶Bini bati uge. Deqa ningi bati laja nanguiyaib. Bati soqnim ningi Qotei aqa kumbra yoqniye. ¹⁷Ningi nanari kumbra yoqnaib. Ningi Tamo Koba Qotei aqa areqalo geregere qalieosib dauryoqniye.

¹⁸Ningi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Kumbra dena ningi ugeugeingwas. Deqa ningi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryoqnbqa a na ningi taqatngesqas. ¹⁹Ningi Qotei aqa tamo ungasari nanngi koba na anjam maroqnsib bati deqa ningi Qotei qa louoqniye. Lou qudei nengrenq di unu qaji de ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nungo are miligiq di tigelteqnu qaji de na ti ningi Qotei qa louoqniye. Osib nungo medabu na ti nungo are miligi na ti Tamo Koba Yesus qa louoqniye. ²⁰Kumbra bole kio uge kio nungoc di brantoqnimqa, ungum, ningi bati gaigai gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa nam na Qotei binjiyoqniye.

Pol a na tamo ungasari tamo ti unja ti unub qaji nangi anjam minjrej

²¹ Kristus a nungo Tamo Koba unu deqa ningi a qa ulaoqnsibqa kumbra dena Qotei aqa tamo ungasari nango sorgomq di soqniye.

²² O ungasari, ningi Tamo Koba Yesus aqa sorgomq di unub dego kere ningi nungo tamo nango sorgomq di dego soqniye. ²³ Di kiyaa? Kristus a Kristen tamo ungasari nango gate koba unu dego kere nungo tamo nangi dego nungo gate unub. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. A na iga elenej. ²⁴ O ungasari, Kristen tamo ungasari nangi Kristus aqa sorgomq di unub dego kere ningi bati gaigai nungo tamo nango sorgomq di dego soqniye.

²⁵ O tamo, Kristus a na aqa segi tamo ungasari nangi tulan qalaqalainjsiq deqa aqa segi nambile uratosiq nangi qa moiej. Dego kere ningi na nungo ungasari nangi tulan qalaqalainjroqniye. ²⁶ Kristus a ya na ti aqa segi anjam na ti iga yansgej deqa iga aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Kumbra dena iga Kristus aqa segi tamo ungasari tintin unum. ²⁷ Kristus aqa areqalo agiende. A na aqa segi tamo ungasari nangi yansnjrimqa nangi aqa namgalaq di tulan boledamu soqnib jiga bei nangoq di sqasai. Nangi aqa segi kumbra boleq di sosib une saiqoji sqab. Utru deqa a nangi qa moiej. ²⁸ Deqa tamo, ningi na nungo ungasari nangi tulan qalaqalainjroqniye. Ningi na nungo segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere ningi na nungo ungasari nangi dego qalaqalainjroqniye. Tamo nangi na nango ungasari nangi qalaqalainjrqab di nangi nango segi jejamu dego qalaqalaiyqab. ²⁹ Iga qalie, tamo nangi nango segi jejamu jeutosaieqnub. Nangi nango jejamu ingi bole anaiyoqnsib geregereieqnub. Kristus a na aqa segi tamo ungasari nangi geregereinjqnu dego kere. ³⁰ Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. Iga segi segi aqa singa ti aqa ban ti unum. ³¹ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei na aqa ai wo abu wo nangi uratnjrsimqa aqa segi nauqali wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” ³² O was qu, Qotei aqa uli anjam di tulan kobaquja. E Kristus a ti aqa segi tamo ungasari nangi ti sigitnjrsim agi ningi merngonum. ³³ Ariya anjam di Kristus a ningi tamo qa dego marej. Ningi nungo segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere ningi na nungo ungasari nangi dego qalaqalainjroqniye. Ariya ungasari, ningi kamba dego nungo tamo nango sorgomq di geregere sosib nangi kumbra bole enjroqniye.

Pol a na angro nangi ti nango ai wo abu wo nangi ti anjam minjrej

6 ¹ O angro, ningi nungo ai wo abu wo nango anjam dauryoqniye. Ningi Tamo Koba Yesus beteryejunub deqa ningi kumbra di yqab di bolequja. ² Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Ni ino ai wo abu wo nango sorgomq di sosim nango anjam dauryoqne.” O angro, ningi dal anjam di dauryqab di Qotei na ningi ingi boledamu a

nami ningi engwa marej qaji di engwas. ³Agi a nami endegsi marej, “Ni dal anjam di dauryqam di ino wau kalil boleqas. Yim ni mandamq endia so kobaiyqam.”

⁴O abu, ningi na nungo angro nango areqalo ugetetnjraib. Yim nangi minjiŋ oqetnjro uge. Ningi Tamo Koba Qotei aqa ŋamgalaq di nango kumbra tingitetnjroqnsib Qotei aqa anjam plaltosib minjroqniye.

Pol a na kaŋgal tamo nangi ti nango wau qa gate nangi ti anjam minjrej

⁵Ariya kaŋgal tamo ningi quie. Ningi nungo wau qa gate nango sorgomq di geregere sosib nangi qa ulaoqniye. Ningi nangi qa ulaqasai di ningi nango ŋamgalaq di kumbra uge yqab. Ningi Kristus aqa wau bole yeqnub dego kere ningi gaigai nungo wau qa gate nangi qa wau bole yoqniye. ⁶Ningi gisaŋ kumbra na nungo wau qa gate nango ŋamgalaq dia laŋa wau bole yobulaib. Ningi Kristus aqa kaŋgal tamo unub deqa nungo are miligiq na Qotei aqa areqalo dauryosib nangi qa wau bole yoqniye. ⁷Ningi mandam tamo nangi segi wauetnjrosaieqnub. Ningi Tamo Koba Yesus dego waueteqnub. Ningi deqa are qalsib are bole na nungo wau qa gate nangi wauetnjroqniye. ⁸Ningi are qaliye. Tamo bei a wau bole yimqa di Tamo Koba Yesus a na kamba awai tulaŋ boledamu yqas. A tamo laŋaj kio a kaŋgal tamo kio di unġum a wau bole yimqa di Tamo Koba Yesus a na kamba awai tulaŋ boledamu yqas.

⁹Ariya wau qa gate, ningi dego nungo kaŋgal tamo nangi kumbra bole enjroqniye. Ningi nangi ula enjroqnaib. Tamo Koba Qotei a laŋ goqe di unu. A nungo Tamo Koba unu. A kaŋgal tamo nango Tamo Koba dego unu. Deqa a kumbra qujai na tamo unġasari kalil nangi peginjreqnu. Ningi deqa are qalsib nungo kaŋgal tamo nangi kumbra bole enjroqniye.

**Ningi qoto tamo bul sosib qoto qa ingi ingi
jigelenosib singila na tigelesoqniye**

¹⁰Ariya e ijo anjam getentqai. Ningi Tamo Koba Yesus beteryejunub deqa ningi aqa singila kobaquja qa are qaloqnsib singila na tigelesoqniye. ¹¹Osib qoto qa ingi ingi Qotei na iga egeqnu qaji di jigelenosib singila na tigelosib Satan aqa gisaŋ anjam ti aqa uli kumbra ti gotraŋyoqnsib qotoqniye. ¹²Ningi geregere are qaliye. Iga mandam tamo unġasari nangi ti qotosaieqnum. Iga Satan aqa mondor uge uge nangi ti aqa gate kokba ti ingi ingi kalil singila ejunub qaji nangi ti qoteqnum. Gate kokba nangi di ambru qa bati endeqa mandam taqatoqnsib unub. Iga mondor uge uge kalil laŋ goqe di unub qaji nangi ti qoteqnum. ¹³Deqa ningi qoto qa ingi ingi Qotei na engeqnu qaji di elenjosib bati uge endeqa ningi singila na tigelosib qotoqniye. Yim bunuqna qoto koboamqa ningi singila na tigelesqab.

¹⁴Deqa ningi singila na tigelesqa marsibqa anjam bole alalag bul di tigsib tigeloie. Osib kumbra tiŋtiŋ di gara jugo bul jigsib dena nungo

are targa kabutiye. ¹⁵Qotei na jeu kobotej deqa tamo ungasari nangi a ti koba na are qujaitosib unub. Anjam bole di ningi singa tatal bul jigsib mare mare laqniye. ¹⁶Ningi qoto qa ingi ingi kalil di jigekritosib ariya Kristus qa dego nungo areqalo singilatosib soqniye. Nungo areqalo di dumu bul osib tigeloie. Yimqa tamo uge Satan a na qaja ti namyuo ti ningi qa waiyoqnmqa nungo dumu dena ningi na qaja ti namyuo ti di gotranjoqnaqab. ¹⁷Qotei a na ningi elenej aqa kumbra deqa ningi are qaloqniye. Osib areqalo di gate tatal bul jigsib soqniye. Sosib Qotei aqa Mondor aqa sebru dego ojsib dena qotoqniye. Sebru di Qotei aqa anjam. ¹⁸Ningi Qotei aqa Mondor aqa singila na gaigai Qotei pailyoqniye. Ningi aqar ataib. Ningi gaigai Qotei na ningi aqaryaingwa maroqnsib singila na pailyoqniye. Ningi pailyo urato uge deqa ningi geregere nam atoqnsib soqniye. Sosib ningi gaigai Qotei na aqa segi tamo ungasari nangi aqaryainjrqaqqa deqa are qaloqnsib nangi qa pailyoqniye. ¹⁹Osib e qa dego endegsib Qotei pailyoqniye, “O Abu, ni na Pol aqa medabu singilatetimqa a ulaqasai. A ino anjam bole nami ulitesoqnem qaji di olo ubtsim tamo ungasari nangi minjroqnaqas.” ²⁰O was qu, Qotei a segi na e qarinqej deqa e aqa anjam bole di marsim laqnem. Utru deqa e tonto talq endi unum. E anjam bole di marqajqa wau ti. Deqa ningi Qotei pailyoqnbqa a na e singilatboqnm e ulaqasai. E aqa anjam di singila na tamo ungasari nangi minjroqnaqai.

**Pol na Qotei endegsi pailyej, “Ni na Efesus
nangi qa kumbra bole bole yoqne.”**

²¹Ariya Tikikus a ningi qa bqo deqa a na ijo wau kalil qa ningi saingwas. Tikikus a gago Kristen was bole. A Tamo Koba Yesus aqa wau tamo bole. ²²E na a qarinyonum ningi qa bqo. Iga kiersim unum di a na ningi merngwas. Osim nungo are singilatetngwas.

²³O Kristen was qu kalil, Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel na nungo are latetngebe. Osib ningi aqaryaingibqa ningi nangi aiyel qa nungo areqalo singilatoqnsib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye. ²⁴Tamo kalil gago Tamo Koba Yesus Kristus qalaqalaiyqa uratosaeqnub qaji nangi qa Qotei a are boleiyeme.

FILIPAI

1 ¹E Pol. Aqo Timoti wo Kristus Yesus aqa wau tamo. Aqo aiyel na anjam endi nengrenyosim ningi Kristus Yesus aqa segi tamo ungasari kalil Filipai qureq di unub qaji ningi ti nungo gate ti nungo wau tamo nangi qa ti qarinyonum. ²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel ningi qa are boleinjrimqa ningi lawo na soqniye.

Pol a Filipai nangi qa are qaloqnsiq deqa a nangi qa Qotei pailyeqnu

³E bati gaigai ningi qa are qaloqnsim deqa e ijo Qotei binieqnum. ⁴E ningi qa pailyoqnsimqa e bati gaigai arebolebole na pailyeqnum. ⁵E ningi qa tulan areboleboleibeqnu. Di kiyaka? Nami ningi are bulyeb bati deqa ningi iga betergosib Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb agi bini ningi yeqnub. ⁶E endegsi qalieonum. Qotei a segi nungo are miligiq di wau boledamu yeqnu. A nami wau di utru atej. Ariya bini a wau di yeqnu dena gilsilim mondonj Kristus Yesus olo bqajqa batiamqa a na wau di kobotqas. ⁷Ningi ijo are miligiq di unub deqa e kere ningi qa degsim are qaleqnum. E tonto talq endi sqai kio e Kristus aqa anjam bole singilatoqnsiy laqnai kio di ungum. Qotei a e qa are tulan boleiyosiq wau ebej deqa ningi kalil e beterbosib e ti koba na Qotei aqa wau ojeqnum. ⁸Qotei a segi qalie, Kristus Yesus a iga qa are tulan boleiyeqnu aqa kumbra dena ijo are tigeltetbej deqa e ningi kalil qa bosiy nungwajqa are koba qaleqnum.

⁹E bati gaigai ningi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na Filipai Kristen nangi aqaryainjrimqa qalaqalaiyo kumbra nango are miligiq di tulan singilatoqnsib dauryoqnqab. Osib nangi powo koba osib areqalo bole ti sqab.” ¹⁰O was qu, ningi kumbra kalil geregere pegiyosib kumbra tulan boledamu dauryqajqa deqa e ningi qa pailyeqnum. Yimqa ningi kumbra bole bole yoqnsib une saiqoji soqnib dijo bati bqas. Diyo bati deqa Kristus a olo bosim tamo ungasari nango une qa nangi peginjrqas. ¹¹O was qu, kumbra bole kalil Yesus Kristus a segi na babteqnu qaji di nungoq di tulan kobaoqnqajqa deqa e ningi qa pailyeqnum. Yim tamo ungasari nangi nungo kumbra di unsib Qotei aqa nam soqtoqnqab.

Pol a tonto talq di unu

¹²O was qu, ningi endegsib qalieoiye. Jeu tamo nangi na e tonto talq endia waibeb unum. Ariya nango kumbra dena nangi Kristus aqa anjam

bole getentosai. Kristus aqa anjam bole di olo tulanj singilaeqnu. ¹³Deqa tonto tal taqato tamo nanji ti tonto tamo kalil ti nanji qalieonub, e Kristus Yesus aqa wau ojeqnum deqa jeu tamo nanji na e tonto talq endia waibeb unum. ¹⁴E tonto talq endia unum deqa Kristen was gargekoba nanji kamba singilaoqnsib Tamo Koba Qotei qa nanjo areqalo singilateqnu. Osib deqa nanji ulaosaieqnu. Nanji Qotei aqa anjam singila na mareqnu.

¹⁵Bole, tamo qudei nanji na ijo ñam tentib aguq aiqajqa deqa are qaloqnsib nanjo are uge na Kristus aqa anjam mare mare laqnu. Ariya tamo qudei nanji are bole na Kristus aqa anjam mare mare laqnu. ¹⁶Tamo nanji di nanji qalie, e tonto talq endi unum di Kristus aqa anjam bole singilatqajqa deqa. Tamo nanji di deqsib qalieosib deqa nanji na e tulanj qalaqalaiboqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnu. ¹⁷Ariya tamo qudei nanji nanjo segi ñam soqtqajqa deqa are qaloqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnu. Nanji tamo aqaryainjqajqa deqa are qalosaieqnu. E tonto talq endi soqnit nanji ijo are olo ugetetbqajqa deqa are qaloqnsib anjam mare mare laqnu. ¹⁸Ariya tamo nanji areqalo bole na Kristus aqa anjam mare mare laqnu kio nanji areqalo uge na mare mare laqnu kio di unum. Nanji kalil Kristus aqa anjam mare mare laqnu deqa e tulanj areboleboleibeqnu.

**Pol a are qalej, “E mati moiqasai. E ñambile sqai.
Sosiy Filipai nanji aqaryainjqoqnai.”**

¹⁹Deqa was qu, e tulanj areboleboleiboqnm sqai. Di kiyaga? E endegsi qalieonum. Ningi bati gaigai e qa Qotei pailyeqnu deqa Yesus Kristus aqa Mondor na e singilatbeqnu. Gam dena Qotei na e aqaryaibosim tonto talq endena oqeq atim e bole sqai. ²⁰Deqa ijo areqalo kobaquja agiende. E kumbra uge bei yqasai. Yim deqa e jemaibqasai. E endegsi are qalonum. Bini bati endeqa ti bunuq qa ti e singila na tigeloqnsiy kumbra bole segi dauryoqnai. Agi e kumbra degyeqnum. Deqa e moiqai kio e sqai kio di unum. E ijo kumbra kalil qa Kristus aqa ñam soqtoqnai. ²¹Ijo areqalo agiende. E sqai di e Kristus ombla sqai. Ariya e moiqai di e olo ingi tulanj boledamu oqai. ²²E mandamq endia sosiyqa e tamo ungasari gargekoba nanji aqaryainjqoqnai. Ariya e gam kie dauryqai? Di e qaliesai. ²³E areqalo aiyeltejunum. E oqsiy Kristus ombla sqajqa are qaleqnum. E degyqai di tulanj bolequja. ²⁴Ariya e mandamq endi sosiy ningi aqaryaingoqnai di dego bolequja. ²⁵E are singilatosim maronum, e ningi aqaryaingwajqa wau ti. Deqa e qalieonum, e urur moiqasai. E mati sosiy ningi koba na wauoqnai. Yim ningi Yesus qa nunjo areqalo singilatoqnsib tulanj areboleboleingonim sqab. ²⁶Deqa bati e olo ningi qa bosiy ningitqa bati deqa ningi e qa tulanj areboleboleingim Kristus Yesus aqa ñam soqtoqnsib sqab.

Ningi Kristus aqa ñam qa jaqatinj oqab

²⁷Ijo anjam kobaquja bei agiende. Ningi Kristus aqa anjam bole di geregere dauryosib walweloqniye. Yim e olo ningi qa bosiy nungwai kio endi sosiy ningi qa anjam laña quqwai kio di ungum, e qalieqai, ningi singila na tigeloqnsib areqalo qujai na wauoqnsib tamo ungasari nango are tigeltetnjreqnabqa nanji Kristus aqa anjam bole quoqnsib nango areqaloq di singilateqnu. ²⁸E endegsi qalieqai. Ningi nunjo jeu tamo nanji qa ulaosaieqnu. Ningi singila na Yesus aqa wau ojeqnu. Nunjo jeu tamo nanji nunjo kumbra di unsibqa nanji endegsib qalieqab, “Bole, iga padalqom.” Ariya ningi padalqasai. Qotei na ningi olo elejam ningi so bole gaigai sqab. ²⁹Ningi quie. Qotei na ningi giltngfej deqa ningi Kristus aqa wau ojeqnu. Ningi a qa nunjo areqalo singilatqajqa deqa segi ningi giltngosai. Ningi aqa ñam qa jaqatinj oqajqa deqa ti ningi giltngfej. ³⁰Nami e aqa anjam qa qoteqnam ningi e nuboqneb. Agi bini e qoteqnam ningi deqa queqnu. Ariya bini ningi jaqatinj oqnsib unub. Di kiyaaqa? Ningi e ti beterosib qoteqnum deqa.

Ningi areqalo qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye

2 ¹Kristus a na nunjo are singilatetnggeqnu e? A na ningi qalaqalaingqnsiqa nunjo are latetnggeqnu e? Qotei aqa Mondor a na ningi beterngejunu e? Ningi nunjo was nanji qa are boleingeqnaqa nanji qa duleqnu e? ²Degsi sqas di ningi kumbra bole bole yoqniqbqa e ningi qa tulan areboleboleiboqnqas. Kumbra bole agiende. Ningi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniye. Sosib ningi areqalo qujai na Qotei aqa wau yoqniye. ³Ningi nunjo segi jejamu qa are qalaib. Ningi nunjo segi ñam soqtqa are qalsib wauaib. Ningi nunjo segi ñam aguq atoqnsib endegsib are qaloqniye, “Ijo Kristen was qudei nango kumbra tulan boledamu. Nango kumbra dena ijo kumbra bunyejunu.” ⁴Ningi nunjo segi ingi ingi qa are qaloqnsib gereiyonaib. Ningi nunjo was nanji qa are qaloqnsib nango ingi ingi dego gereiyetnjroqniye. Yim nanji bole sqab.

Kristus a aqa segi ñam aguq atej deqa Qotei na a olo ñam kobaquja yej

⁵Ningi Kristus Yesus aqa areqalo ojsib dauryoqniye. ⁶Kristus a segi Qotei. Ariya a deqa are qalosaiioqnej. ⁷Aqa ñam di a ojqa uratosiqa a tamo bulyosiqa a wau tamo lanaj bul soqnej. ⁸Deqa tamo kalil nanji a unoqneb a tamo soqnej. Sosiqa aqa segi ñam aguq atsiqa Qotei aqa anjam dauryosiq moiej. Od, a ñamburbasq di moiej. ⁹Onaqa Qotei na aqa ñam olo soqtetosiq lañ qureq osi oqej. Od, Qotei na a ñam tulan kobaquja yej. Deqa bini aqa ñam dena ñam kalil tulan bunjnrejunu. ¹⁰Qotei na ñam di Yesus yej deqa mondon lañ angro kalil nanji ti tamo kalil nanji ti ingi

ingi kalil lanj ti mandam ti mandam sorgomq di unub qaji nanji ti Yesus aqa areq di singa pulutosib aqa sorgomq di sqab. ¹¹Osib nanjo medabu qujaitosib maroqnqab, “Yesus Kristus a segi Tamo Koba.” Yim kumbra dena nanji na Abu Qotei aqa ñam tulanj soqtoqnqab.

**Ningi tamo ungasari nanjo ambleq di sosibqa ningi
suwan qa kumbra nanji osornjroqniye**

¹²Ariya was qu, e qalieonum, ningi gaigai ijo anjam dauryeqnub. Ariya bini ningi olo singila na dauryoqniye. E ningi koba na sqai bati deqa segi sai. Bini e isaq endi unum deqa ningi ijo anjam dauryqa urataib. Ningi ijo anjam olo singila na dauryoqniye. Qotei na ningi padalo sawaq dena elenej deqa ningi ulaosib singila na wauoqniye. ¹³Iga qalie, Qotei a nunjo are miligiq di waueqnu. A segi na nunjo are tigeltetngeqnaqa ningi kumbra a tulanj areareteqnu qaji di yeqnub. A na ningi singilatngeqnu deqa ningi kumbra di yeqnub.

¹⁴Ariya kumbra kalil ningi yeqnub qaji di ningi lawo na sosib yoqniye. Ningi anjam laña laña maroqnsib anjam na qotoqnaib. Ningi kumbra bole yoqniye. ¹⁵⁻¹⁶Ningi kumbra degyqab di ningi Qotei aqa angro boledamu une saiqoji sqab. Sosib ningi ñambile gaigai sqajqa anjam ojesosib mandam qa tamo ungasari nanjo ambleq di laqnsib suwan qa kumbra nanji osornjroqnqab. Tamo ungasari nanji di kumbra bole dauryqa uratoqnsib olo kumbra uge uge yeqnub. Deqa mondonj Kristus a olo bosim nanjo une deqa nanji peginjrqas. Yim bati deqa e nunjo kumbra bole qa tulanj areboleboleibim e qalieqai, ijo wau kalil e nunjo ambleq di yoqnem qaji di e laña yosaioqnem.

¹⁷O was qu, nunjo areqalo Yesus qa singilateqnub qaji di ningi Qotei atraiyobuleqnub. Jeu tamo nanji na e lubib ijo leñ wain bul aiqas de ti nunjo areqalo de ti turtosiy dena Qotei atraiyobulqai. E moiqa di ungun. E deqa tulanj areboleboleibqas. Osiy ningi ti koba na areboleboleigim sqom. ¹⁸Dego kere ningi dego areboleboleingim e ti koba na areboleboleigim sqom.

Pol na Timoti qarinyonaq a Filipai nanji qa gilej

¹⁹Tamo Koba Yesus a na e odbimqa sokiñala e Timoti qarinyit a ningi qa gilqas. Gilsim olo puluosim e qa bosim nunjo kumbra qa e saibqas. Yim e qusiy are singilatqai. ²⁰Timoti a gaigai ningi qa are qaloqnsiq deqa a na ningi aqaryaingwajqa gam ñameqnu. Tamo deqaji bei endi sosai. Aqo Timoti wo segi ningi qa are qaleqnum. ²¹Tamo kalil nanji nanjo segi jejamu qa are koba qaleqnub. Nanji Yesus Kristus aqa wau qa are qalosaieqnub. ²²Timoti aqa kumbra tulanj boledamu di ningi qalie. Ningi qalie, a na e aqaryaiboqnsiqa Yesus aqa anjam bole mare mare laqnu. Angro nanji na nanjo abu nanji aqaryainjreqnub dego kere Timoti a na

e aqaryaibeqnu. ²³Deqa e kiñala tariñosiy kumbra kie jeu tamo nangi na e ebqab di qalieosiy Timoti qarinyit a ningi qa boqujatosim saingwas. ²⁴E endegsi qalieonum. Tamo Koba Yesus a na e gam waqtetbimqa sokiñala e segi dego ningi qa bosiy nungwai.

Pol a Epafroditus dego qarinyqa marej

²⁵E nami endegsi are qalem, e Epafroditus dego qarinyit ningi qa bqas. A gago Kristen was bole. A e ombla wau qujai. Aqo ombla qatqarosim jeu tamo nangi ti qoteqnum. Nami ningi na a qarinyonab a e qa bosiq aqaryaibej. ²⁶A ningi nungwajqa are koba qaleqnu. A qalie, a nami maiyonaqa ningi di qusibqa a qa are gulubeingej. ²⁷Bole, a makobaiyonaq moiqa jojomej. Ariya Qotei a a qa dulosiqa olo boletej. Qotei a a qa segi dulosai. A e qa dego dulej. Di kiyqa? E olo tulan are gulubekobaibaim deqa. ²⁸Deqa was qu, e arebolebole na Epafroditus qarinyonam ningi qa bej. Ningi a unsibqa tulan areboleboleingwajqa deqa marsim a qarinyonam ningi qa bej. Deqa e dego olo are gulubeibqasai. ²⁹Deqa ningi Epafroditus a qa tulan arebolebo-leingim Tamo Koba Yesus aqa ñam na gereiyonqniye. Ningi tamo bole deqaji kalil nango ñam gaigai soqtoqniye. ³⁰Epafroditus a Kristus aqa wau ojsiq deqa a moiqa jojomej. A aqa segi jejamu bole sqajqa deqa are qalosaioqnej. Agi ningi na Epafroditus wau yonabqa a na e aqaryaiboqnej. A wau deqa segi are qaloqnej.

Tamo a Kristus qa aqa areqalo singilatqas di a Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole sqas

3 ¹Ariya was qu, e ijo anjam getentqai. E anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Ningi Tamo Koba Yesus qa tulan areboleboleingim soqniye. E anjam di olo nengrenyosiy ningi qa qarinyqa asgibosaieqnu. Di kiyqa? E are qalonum, anjam dena ningi aqaryaingwas.

²Ningi geregere ñam atsib soqniye. Tamo qudei nangi bauñ juwan bul sosib kumbra uge uge yoqnsib laqnub. Tamo deqaji nangi Israel nango kumbra dauryqajqa tulan singilaoqnsib deqa nangi na iga kalil muluñ waigwajqa mareqnub. Nango muluñ di bolesai. ³Ariya iga Israel tamo tintiño unum. Agi iga Qotei aqa angro unum. Iga muluñ bole aio qaji. Deqa iga Qotei aqa Mondor aqa singila na Qotei qa louoqnsim Kristus Yesus aqa ñam soqteqnum. Iga qalie, tamo nango jejamu na kumbra dauryqab kumbra dena nangi aqaryainjrqa keresai bolesai. ⁴Bole, gago jejamu na iga aqaryaigwa kere qamu bini e tulan bole unum qamu. Tamo qudei nangi nango segi jejamu aqa kumbra qa tulan areboleboleinjreqnaqa mareqnub, “Gago jejamu na iga aqaryaigwa kere.” Ariya e na tamo nangi di tulan buñnjroqnem. ⁵Agi ijo ai na e ñambabtonaqa bati 8-pela onaqa nangi na e muluñ waibeb. E Israel

tamo. Ijo moma utru Benjamin. E Hibru nanjo anjam qalie bole. E Farisi nanjo kumbra na dal anjam singila na dauryoqnem. ⁶Osimqa e Qotei aqa wau ojqaqqa tulanj singilaoqnem. Deqa e na Kristen tamo ungasari nanngi ugeugeinjroqnem. E dal anjam kalil dauryekritem deqa tamo kalil nanngi e nuboqsib ijo une bei babtosaioqneb. ⁷Deqa e maroqnem, “E ijo jejamu qa kumbra di dauryoqnqai di e na tamo kalil nanngi tulanj bunjnraqai.” E degsi marsimqa ariya bunuqna e olo are bulyosim ijo jejamu qa kumbra kalil di unem kumbra di bolesai. Degsi unsimqa e kumbra di uratosim olo Kristus aqa gam dauryoqnem. ⁸E Juda nanjo kumbra uratqa segi marosai. E mandam qa kumbra kalil dego uratqa maronum. E ijo Tamo Koba Kristus Yesus qa bole qalieonum. Ijo qalie di tulanj bolequja e degsi unonum. Deqa e qalieonum, mandam qa kumbra kalil di qalam jiri bul. Deqa e Kristus segi dauryqajqa are unu. E mandam qa kumbra kalil di uratekritosiy Kristus segi ojcai. ⁹Osiy a segi beteryesqai. E dal anjam dauryqai gam dena e Qotei aqa namgalaq di tamo bole sqa keresai. Gam bei na e tamo bole sqai. Gam agiende. E Kristus qa ijo areqalo singilatqai. Od, iga Kristus qa gago areqalo singilatqom gam dena qujai Qotei na iga mergwas, “Ninggi ijo namgalaq di tamo bole une saiqoji unub.” ¹⁰Deqa e Kristus qa bole qalieqajqa are koba unu. A subq na tigelej deqa a singila ti unu. E singila deqa qalieqajqa are koba unu. A jaqatinj osiq moiej deqa e a beteryosiy a ombla jaqatinj osiy moiobulqai. E a ombla areqalo qujaitosiy moiobulqajqa are qaleqnum. ¹¹Yim deqa mondonj e olo subq na tigelqai.

Pol a Kristus aqa kumbra dauryqajqa deqa singila na waueqnu

¹²Bole, e Kristus aqa kumbra di torei dauryekritosaiunum. Ariya e gaigai kumbra di ojqaqqa singila na waueqnum. Nami Kristus a na e osiqai giltbej deqa bini e kamba Kristus aqa kumbra di ojqaqqa singila na waueqnum. ¹³O was qu, e Kristus aqa kumbra di torei ojekritosaiunum. Ariya ijo areqalo qujai agi merngwai. Ijo kumbra kalil e nami dauryoqnem qaji di e uratekritosiy awai bole Qotei na mondonj ebqas qaji di oqajqa singila na waueqnum. ¹⁴Tamo nanngi gurguroqsib bubuqeqnub di nanngi awai oqajqa. Dego kere e awai oqa maroqnsim singila na urureqnum. Awai agiende. Kristus Yesus aqa wau na Qotei na e metbimqa e lanj qureq oqsiy dia a ombla bole gaigai sqai.

¹⁵Ninggi areqalo bole ti unub qaji ningi ijo areqalo di dauryoqniye. Ariya ningi qudei areqalo bei ejunub kio? Soqnim Qotei na nunjo areqalo di olo gereiyetngwas. ¹⁶Ariya kumbra bole iga ojsim dauryeqnum qaji di iga singila na ojesqom.

¹⁷O was qu, ningi kalil gaigai ijo kumbra unoqsib dauryoqniye. Osib tamo nanngi ijo kumbra dauryeqnub qaji nanngi dego unjroqnsib degsib daurnjroqniye. ¹⁸Kristus a namburbasq di moiej anjam di tamo gargekoba nanngi na jeuteqnub. E nanjo kumbra deqa bati gargekoba

ningi saingqonem. Deqa bini e akam ti olo ningi saingeqnum. ¹⁹Tamo nanqi di nango segi jejamu qa are qaloqnsib dauryeqnub. Nango areqalo di nango gisan qotei bul ateqnub. Nanqi bati gaigai mandam qa ingi ingi oqajqa are tulan prugnjqreanu. Nanqi jema kumbra yqajqa tulan areboleboleinjreanu. Deqa mondonj tamo nanqi di nanyuq di torei padalqab. ²⁰Ariya iga lan goge qaji tamo unum deqa mondonj Tamo Koba Yesus Kristus a lan qureq dena mandamq aism iga oqas. Deqa bini iga a qa tariqonsum unum. ²¹Yesus aqa segi singila na a na ingi ingi kalil elenjosim aqa segi sorgomq di atim sqas. Aqa singila dena a na gago jejamu bulyetgimqa gago jejamu di Yesus aqa jejamu bulosim so bole gaigai sqas. Gago jejamu di agi bini gulube ti jaqatin ti unu.

Ningi Tamo Koba Yesus qa areboleboleingqoneme

4 ¹Deqa ijo was bole, ningi Tamo Koba Yesus beteryosib singila na tigelesoqniye. Agi e nami ningi degsi merngem. E ningi tulan qalaqalaiingeqnum deqa e ningi qa are koba qaleqnum. Ningi segi ijo awai bole bul. Deqa e ningi oqajqa waukobaeqnum. E ningi qa tulan areboleboleibeqnu.

²Ariya Yuodia wo Sintike wo, ningi aiyel quiye. Ningi Tamo Koba Yesus beteryejunub deqa ningi aiyel are qujaitosib geregere soqniye. ³O was, e ni dego endegsi mermqai. Aqo ombla wau qujai deqa ni na unj aiyel nanqi di aqaryainjrimqa nanqi are qujaitosib sqab. Nanqi aiyel unj bole. Nanqi e daurbosib ombla na Yesus aqa anjam mare mare laqnub qaji. E na tamo qudei e koba na waueqnub qaji nanqi ti Klemem ombla na nanqi dego minjritqa nanqi na unj aiyel nanqi di aqaryainjrebe. Nango nam di agi Qotei na nambile qa buk miligiq di nengrenyej unu.

⁴O was qu, ningi bati gaigai Tamo Koba Yesus qa areboleboleingqoneme. E olo merngwai. Ningi a qa tulan areboleboleingqoneme.

⁵Ningi lawo kumbra dauryoqnbqa tamo kalil nanqi nungo kumbra bole di unoqnqab. Ningi are qaliye. Sokiñala Tamo Koba Yesus a olo bqas. ⁶Deqa ningi ingi bei qa areqalo kobaiyaib. Ningi gaigai nungo gulube kalil qa Qotei pailyoqniye. Osib a binjoqnsib minjoqniye, “O Abu, ni na iga aqaryaigoqne.” ⁷Ningi degyibqa Qotei aqa lawo kumbra na nungo are miligi ti nungo areqalo ti taqatetngimqa ningi geregere lawo na sqab. Kumbra dena ningi Kristus Yesus beteryesqab. Qotei aqa kumbra di tulan bolequja. Deqa kumbra di aqa utru iga torei dauryosim itqa keresai.

⁸Ariya was qu, e anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Ningi gaigai kumbra endeqa are qaloqniye. Kumbra bole ti kumbra tintin ti kumbra jiga saiqoji deqa ti kumbra Qotei a tulan qalaqalaiyeqnu qaji deqa ti kumbra tamo nanqi yeqnab iga unoqnsim deqa areboleboleigeqnu qaji kumbra deqa ti kalil are qaloqnsib soqniye. ⁹Qotei aqa anjam kalil e nami ningi

merngeqnam quoqneb qaji di ningi dauryosib soqniye. Ijo kumbra kalil e nami nungo ambleq di yeqnam ningi unoqneb qaji di dego ningi dauryosib soqniye. Yimqa Qotei a ningi ti sqas. Agi Qotei a lawo kumbra qa utru.

Filipai nangi na Pol aqaryaiyeb deqa a nangi qa tulan areboleboleiyej

¹⁰O was qu, ningi nami e aqaryaibqajqa are qaloqneb. Ariya bini ningi olo e aqaryaibqajqa are qaleqnub deqa e Tamo Koba Qotei qa tulan areboleboleibequ. Bole, nami ningi e qa are qaloqneb. Ariya bati di ningi e aqaryaibqa gam bei saiqoji. ¹¹Bole, e ingi bei qa truquosaieqnum. E deqa are qalsim anjam endi nengrenyosai. E lawo kumbra qalieonum deqa kumbra kie ijoq di brantqas di ungum, e ulaqasai. ¹²E ingi saiqoji sqai kio e ingi koba ti sqai kio di ungum, e are lawo na sqai. E lawo kumbra qalieonum deqa e ingi kere sqas kio e mambqas kio e ingi koba ti sqai kio e ingi qa truquoqnqai kio di ungum, e are lawo na sqai. Kumbra kie ijoq di brantqas di ungum, e are lawo na sqai. ¹³Kristus a segi na e singilatbequ deqa aqa singila dena e kumbra kalil yqa kere.

¹⁴Ningi e silali qa aqaryaibequ deqa e nungo kumbra deqa tulan areboleboleibequ. Di kiyaga? E nami gulube ti sonamqa bati deqa ningi e beterbosib kumbra bole di e ebqajqa are qaloqneb. ¹⁵O Filipai tamo ungasari, ningi qalie, e nami Yesus aqa anjam bole palontqajqa wau utru atsim Masedonia sawa dena tigelosim gilqa laqnamqa ningi segi na e beterbosib silali qa aqaryaiboqneb. Kristen tamo qudei nangi e silali qa aqaryaibosaioqneb. ¹⁶Agi e Tesalonaika qureq di sonamqa ningi e silali qa aqaryaiboqneb. ¹⁷Ningi na e silali ebqajqa e deqa are qalosaieqnum. Ningi kumbra bole bole yoqnibqa Qotei na olo kamba ningi kumbra bole engwajqa e deqa are qaleqnum. ¹⁸E silali ingi ingi kere unu. E ingi bei qa truquosaieqnum. Di kiyaga? Ningi na silali di Epafroditus yonabqa a na osi bosiq ebej. Ningi silali qa e aqaryaibeb deqa ningi Qotei atraiyobuleb. Atraiyo ingi di quleq bole ti. Qotei a atraiyo ingi deqa tulan areboleboleiyqo. ¹⁹Iga Kristus Yesus aqa segi tamo ungasari unum deqa ijo Qotei na ingi bole bole iga egoqnqas. Deqa ningi ingi bei qa truquoqnibqa a na ningi engoqnimqa ningi tulan kere na sqab. ²⁰Qotei a gago Abu. A segi Qotei bole. Deqa iga bati gaigai aqa nam soqtoqnqom. Bole.

Pol a Filipai nangi kaiyeinjrej

²¹E na Kristus Yesus aqa tamo ungasari kalil nangi kaiyeinjronum. Kristen was qu e koba na endi unum qaji nangi na dego ningi kaiyeingonub. ²²Qotei aqa tamo ungasari kalil qure endia unub qaji nangi na ningi kaiyeingonub. Kristen tamo ungasari Sisar aqa talq di waueqnub qaji nangi dego ningi kaiyeingonub.

²³Tamo Koba Yesus Kristus a ningi qa are tulan boleiyosim nungo qunun geregere taqateme.

KOLOSİ

1 ¹E Pol. Kristus Yesus na e qarınbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni Yesus aqa wau oje.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa wau ojeqnum. ²Aqo gago was Timoti wo anjam endi nengrenyosim nıngi Qotei aqa segi tamo ungasari Kolosi qureq di unub qaji nıngi qa qarınyonum. Nıngi gago Kristen was bole. Nıngi Kristus qa nungo areqalo singilatejunub. Gago Abu Qotei a nıngi qa are boleiyimqa nıngi lawo na soqniye.

Kolosi nıngi Yesus qa nungo areqalo singilateb

³Bati aqo Timoti wo pailyoqnsimqa iga nıngi qa are qaloqnsim deqa iga gaigai gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei bıniyeqnum. ⁴⁻⁶Aqo aiyel nıngi qa anjam bei endegsi quem. Kristus aqa anjam bole nıngi qa bonaqa nıngi qusibqa ıngi tulan boledamu Qotei na lan goge dia gereiyetıgej unu qaji di nıngi oqajqa deqa nungo areqalo singilateb. Nıngi deq oqwajqa tarınoqnsib unub. Utru deqa nıngi Kristus Yesus qa nungo areqalo singilatoqnsib Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nıngi qalaqalainjreqnub. Kristus aqa anjam bole di sawa sawa kalilq gileqnaqa tamo ungasari gargekoba nıngi quoqnsib nungo areqaloq di singilatoqnsib dauryoqnsib kumbra bole bole yeqnub. Qotei a iga qa are tulan boleiyosiq Yesus egej anjam bole di nıngi nami qusib poıngej bati deqa kumbra bole deqaji nungo ambleq di dego brantej. ⁷Kristus aqa anjam bole di Epafra a na nıngi merngnaq qusib poıngej. Epafra a iga ti Kristus aqa wau tamo. Iga Epafra tulan qalaqalaiyeqnum. A singila na nıngi aqaryaıngoqnsıqa Kristus aqa wau bole ojeqnu. ⁸A nıngi qa endegsi iga saıgej, “Qotei aqa Mondor a na Kolosi Kristen nıngi singilatnjqreqnaqa nıngi Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra geregere dauryeqnub.”

Pol a gaigai Kolosi nıngi qa Qotei pailyeqnu

⁹Iga nungo kumbra bole deqa qusimqa bati deqa iga nıngi qa pailyaq osim utru atem. Deqa bini iga gaigai nıngi qa Qotei pailyoqnsim unum. Iga endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Kolosi Kristen nıngi aqaryainjrimqa nıngi ino areqalo geregere poinjrqas. Yimqa ino Mondor

na nan̄gi powo en̄jroq̄nimqa nan̄gi ino an̄jam kalil geregere qalieosib dauryoq̄nqab. ¹⁰Osib nan̄go walwel ti nan̄go kumbra ti Tamo Koba Yesus aqa walwel ti aqa kumbra ti keretqab. Yim deqa ni nan̄go kumbra kalil qa tulan̄ areboleboleimoq̄nqas. O Abu, ni na Kolosi Kristen nan̄gi aqaryain̄jroq̄nim nan̄gi kumbra bole bole degsib yoq̄nsib ni qa geregere qalieoq̄nib nan̄go qalie di tulan̄ kobaoq̄nqas.” ¹¹O was qu, iga n̄ngi qa degsim Qotei pailyeq̄num. Osim olo endegsi pailyeq̄num, “O Abu, ni na ino segi sīngila kobaquja osim Kolosi Kristen nan̄gi en̄jroq̄nim nan̄gi sīngila na tigelooq̄nsib gulube kalil qoboioyq̄nqab. Osib lawo na sosib gulube di koboqajqa bati qa tarīnoq̄nsib tulan̄ arebolebolein̄jroq̄nim sqab.” ¹²O was qu, iga degsim n̄ngi qa gago Abu Qotei pailyeq̄num. Deqa n̄ngi na a bīnyoq̄nsib soq̄niye. A na n̄ngi kumbra boleq di brein̄gej deqa agi n̄ngi dauryoq̄nsib unub. Deqa īngi bole bole a na nami lan̄ goge dia gereiyet̄gej unu qaji di n̄ngi mondōn oq̄sib oqab. Agi n̄ngi ti Qotei aqa segi tamo un̄gasari kalil suwānoq di unub qaji nan̄gi ti īngi di oqab. ¹³Nami iga ambruq di soq̄nem. Ambru aqa sīngila dena iga taqatgesoq̄nej. Onaqa bunuq̄na Qotei na iga ambruq dena elen̄osiqa aqa segi Ŋiri qujai tulan̄ qalaqalaiyeq̄nu qaji aqa sorgomq di iga atej. Deqa bini Yesus a gago Mandor Koba sosiqa iga taqatgejunu. ¹⁴Agi Qotei aqa Ŋiri a nami iga awaigosiqa gago une kobotetgej.

Pol a na Yesus aqa kumbra ti aqa wau ti deqa an̄jam marej

¹⁵Gago ŋamdamu na iga Qotei unqa keresai. Ariya Qotei aqa Ŋiri a segi Qotei. In̄gi īngi kalil Qotei na gereiyej qaji di Yesus a segi deqa utru. ¹⁶A na īngi īngi kalil lan̄ goge di unub qaji ti mandamq di unub qaji ti aqa Ŋiri Yesus aqa ban̄ na gereiyej. In̄gi īngi kalil gago ŋamdamu na uneq̄num qaji ti gago ŋamdamu na unqa keresai qaji ti di Yesus aqa ban̄ na Qotei na gereiyej. Lan̄ goge qaji sīngila ti lan̄ an̄gro nan̄gi ti mandor kokba nan̄gi ti mondor nan̄gi ti kalil di Yesus aqa ban̄ na Qotei na gereiyej unu. In̄gi īngi kalil di Yesus a segi deqa utru. In̄gi īngi kalil di aqa segi. ¹⁷Tulan̄ nami īngi īngi kalil di brantosaisonaqa Yesus a soq̄nej. A na īngi īngi kalil di geregere taqateq̄nu. Deqa īngi īngi kalil degsi bole unub. ¹⁸Yesus a Kristen tamo un̄gasari nan̄go gate. Nan̄gi aqa jejamu bul. A nan̄go ŋambile qa utru. A tamo kalil nan̄gi qa namoosiq subq na tigelej. Deqa a segi qujai īngi īngi kalil nan̄go gate. ¹⁹Qotei aqa areqalo agiende. Aqa segi ŋambile ti kumbra ti kalil aqa segi Ŋiri Yesus aqaq di sqas. Deqa Qotei a segi Yesus aqaq di keretsim maqesqas. ²⁰Aqa areqalo agiende. A na īngi īngi kalil mandam ti lan̄ ti di unub qaji nan̄gi gerein̄jrimqa nan̄gi a ombla geregere lawo na sqab. Aqa areqalo dego deqa a na Yesus qarinyonaqa a ŋamburbasq di moinaqa aqa len̄ aiej qaji dena a na jeu kobotosiqa iga olo elenej.

²¹Nami n̄ngi Kristus qa isaq di soq̄neb. N̄ngi nun̄go segi areqalo na laq̄nsib Qotei ti jeu sosib kumbra uge uge yoq̄neb. ²²Ariya bunuq̄na Yesus

a namburbasq di moiej aqa kumbra dena Qotei na jeu kobotosiqa ningi olo elenej. A degyej. Di kiyaga? A na ningi aqa areq joqsim bamqa ningi aqa segi kumbra boleq di sosib aqa namgalaq di tamo tintino une saiqoji sqajqa deqa. ²³Ariya une bei na ningi titngimqa Kristus aqa anjam bole ningi nami queb qaji di nungo areqaloq di olo singilatqa urataib deqa ningi nungo areqalo Yesus qa bole singilatoqnsib singila na tigelesoqniye. E Pol. E Yesus aqa wau tamo deqa e anjam bole di tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangi minjroqnsim laqnum.

Pol a Kolosi nangi aqaryainjrqaqqa deqa marsiq jaqatin koba eqnu

²⁴E ningi aqaryaingwa osim deqa e jaqatin koba eqnum. E ijo jaqatin deqa tulan arebolebolebeqnu. E na Kristus aqa segi tamo ungasari nangi aqaryainjreqnum. Nangi aqa segi jejamu bul. A nango gate. A na nangi aqaryainjrqa marsiq jaqatin koba ej. Aqa jaqatin di koboosaiunu. Deqa e dego tamo ungasari nangi qa osimqa ijo segi jejamuq di jaqatin koba eqnum. Ijo kumbra dena e na Kristus aqa jaqatin dauryosim kereteqnum. ²⁵Qotei a segi na e giltbej deqa e aqa segi tamo ungasari nangi qa waueqnum. Osim olo ningi dego aqaryaingeqnum. E Qotei aqa anjam kalil marsiy laqajqa wau ti. ²⁶Tulan nami Qotei aqa anjam di ulitesoqnej. Deqa tamo ungasari kalil nangi aqa anjam di qalieosaisoqneb. Uliesosiq bosi bosiq ariya bini Qotei na aqa anjam di olo boleq atnaqa aqa segi tamo ungasari nangi qusib poinjrej. ²⁷Qotei aqa segi areqalo na uli anjam di boleq atsiqa iga aqa segi tamo ungasari iga osorgej. Yim iga endegsi poigwajqa, Qotei aqa uli anjam di tulan boledamu. Anjam dena Qotei na tamo ungasari kalil sawa bei beiq di unub qaji nangi aqaryainjrqas. Uli anjam di aqa damu agiende. Kristus a nungo ambleq di unu. A na ningi elenosim lan qureq osi oqimqa dia ningi aqa ingi bole bole oqab. ²⁸Kristus aqa anjam bole di iga na tamo kalil nangi minjreqnum. Iga areqalo bole ti powo ti sosim deqa iga na anjam di singila na minjreqnum. Di kiyaga? Nangi gago anjam di qusib Kristen tamo tulan boledamu brantib iga na nangi joqsim Qotei aqa areq di atqajqa deqa. ²⁹Deqa Kristus aqa singila kobaquja Qotei na e ebej qaji dena e wau koba yoqnsim unum.

**Ningi Kristus qa nungo areqalo bole singilatqab
di ningi gisan anjam bei dauryqasai**

2 ¹O was qu, ningi endegsib qalieoiye. E ningi qa ti Kristen tamo ungasari Laodisia qureq di unub qaji nangi qa ti tamo ungasari kalil ijo ulatamu unosaieqnuq qaji nangi qa ti wau koba yeqnum. ²E nungo are singilatetngosiy nungo areqalo tigeltetngitqa ningi na Qotei aqa segi tamo ungasari nangi tulan qalaqalainjroqnsib nangi ti are qujaitosib sqajqa deqa are qaloqnsim waukobaeqnum. Ijo areqalo agiende. Ningi areqalo

bole ti sosib dena ningi nungo areqalo Kristus qa bole singilatqab. Osib dena ningi Qotei aqa uli anjam aqa utru geregere qalieqab. Kristus a segi uli anjam di aqa utru. ³Qalie ti powo ti kalil di Kristus aqaq di uliejunu.

⁴Tamo bei na bosim ningi gisangosim walawala anjam bei ningi merngimqa ningi qusib dauryaib deqa e na anjam endi ningi merngonum. ⁵E ningi koba na sosai. Ariya ningi ijo areqaloq di unub deqa e ningi ti sobulejunum. Ningi wau bole yoqnsib nungo areqalo Kristus qa bole singilatoqnsib unub e degsi unonum. Deqa e ningi qa tulan areboleboleibeqnu.

⁶Ningi nami Tamo Koba Kristus Yesus osib nungo areq di ateb. Deqa ningi a ombla walweloqniye. ⁷Mandam na nam jirim ojesonaqa nam a singila na tigelejunu dego kere ningi Kristus osib nungo are miligiq di singilatosib aqa kumbra dauryoqniye. Kristus aqa anjam bole iga nami ningi merngoqnem qaji di ningi osib nungo areqaloq di singilatosib soqniye. Osib ningi gaigai Qotei binyoqniye.

Ningi Kristus taqyejunub deqa ningi nambile bole ti unub

⁸O was qu, ningi geregere nam atsib soqniye. Tamo qudei nangi bosib nango segi powo na ti gisan anjam na ti nungo areqalo bulyetngosib ningi nango anjam dauryaqajqa walawala-ingoqnqab. Deqa ningi nango anjam di dauryaib. Tamo nangi di nango moma nangi ti mondor uge uge lan ti mandam ti taqatejunub qaji nangi ti nango anjam dauryeqnub. Nangi Kristus aqa areqalo dauryosaieqnub.

⁹Ningi qalie, Kristus a tamo bulyosiq gago ambleq di soqnej. Qotei aqa segi nambile ti kumbra ti kalil aqaq di keretsiq maqejunu. ¹⁰Ingi ingi kalil singila ti unub qaji nango gate koba agi Kristus a segi. Ningi Kristus aqa segi tamo ungasari unub deqa Qotei na ningi nambile engej. Nambile di nungoq di tulan keretsiq maqejunu. ¹¹Ningi Kristus taqyejunub deqa ningi mulun bole ejunub. Di jejamu qaji mulun sai. Ningi Kristus aqa kumbra na nungo areqalo namij aqa kumbra kalil di urateb. Di mulun bole agide. ¹²Ningi yanso eb bati deqa ningi Kristus beteryosib a ti moieb. Onaqa Qotei na ningi Kristus ombla subq atej. Ariya Qotei na Kristus olo subq na tigeltej aqa kumbra di ningi nungo areqaloq di singilateb deqa a na ningi dego Kristus ombla subq na tigeltngej unub. ¹³Nami ningi une ti sosib deqa ningi kumbra uge uge yoqneb. Ningi nungo areqalo namij aqa kumbra dauryoqneb dena nungo qunun morenesoqneb. Ariya Qotei na ningi olo Kristus koba na nambile engsiqa nungo une kalil kobotetngej. ¹⁴Dal anjam a nami gago une kalil boleq atsiqa osorgekritej deqa iga dal anjam aqa sorgomq di soqnem. Ariya Qotei na olo dal anjam kalil di taqal waiysiqqa aqa singila kobotosiqa Kristus aqa namburbasq di qamej. ¹⁵Kumbra dena a na mondor uge uge nangi ti nango gate kokba ti kalil nango singila kobotej. Osiqa qoto

singilaosiq naŋgi tulaŋ buŋnjrej. Kristus a ŋamburbasq di moiej wau dena qujai Qotei na kumbra di tamo kalil naŋgi osornjrej.

**Niŋgi Kristus koba na moreŋeb deqa niŋgi
mandam qa dal anjam olo dauryqasai**

¹⁶Deqa tamo bei na nuŋgo jejamuq di anjam qametŋgaŋq. Osim iŋgi uyo qa ti ya uyo qa ti yori bati getento qa ti bai qala bunuj qa ti niŋgi merngaŋq. ¹⁷Kumbra kalil di seŋ qunuŋ bul damu saiqoji. Kumbra dena iŋgi bole bole mondoŋ brantqas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Ariya Kristus a kumbra damu ti osi bosiq osorgej. ¹⁸Tamo qudei naŋgi na niŋgi endegsib merngwab, “Niŋgi nuŋgo segi ŋam tentoqnsib olo laŋ aŋgro naŋgi qa louoqniye. Iga ŋeiobilqei na kumbra di unsim deqa niŋgi degsi merngonum.” O was qu, niŋgi tamo di naŋgo anjam quetnjraib. Tamo deqaji naŋgi naŋgo areqalo namij dauryoqnsib endegsib mareqnub, “Iga powo bole ti unum.” ¹⁹Tamo deqaji naŋgi Kristus beteryosaieqnub. Ariya Kristus a gago gate. Iga aqa jejamu qujai. Iga aqa singa ti baŋ ti bul. A na iga singilatgeqnu deqa iga kalil jejamu qujaiq di turtejunum. Qotei aqa singila na iga boleqnsim singilaeqnum.

²⁰Niŋgi Kristus koba na moreŋeb deqa niŋgi mondor uge uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji naŋgo sorgomq di sosai. Deqa kiyaqa niŋgi olo mandam tamo naŋgo kumbra dauryeqnub? Kiyaqa niŋgi naŋgo dal anjam dego dauryeqnub? ²¹Naŋgo dal anjam agiende, “Ni iŋgi di ojaim. Ni iŋgi di uyaim. Iŋgi di ino jejamuq di betermiaq.” O was qu, niŋgi kiyaqa dal anjam di olo dauryeqnub? ²²Dal anjam di jejamu qa iŋgi iŋgi qa anjam. Iga jejamu qa iŋgi iŋgi qa are qalsim wauqom di keresai. Iŋgi iŋgi di urur koboqab. Dal anjam di mandam tamo naŋgi na babtoqnsib iga dauryqa mergeqnub. ²³Bole, iga endegsi unobuleqnum. Dal anjam kalil dena gago are tigeltetgeqnu deqa iga Qotei qa bole louoqnsim gago segi are miligi tentoqnsim gago jejamu qaloqnsim singilateqnum. Deqa tamo qudei naŋgi are qaleqnub, dal anjam kalil di areqalo bole ti powo ti babteqnu. Ariya degsi sosai. Niŋgi quiye. Dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Iga dal anjam di dauryqom dena iga gago areqalo namij aqa kumbra uratqa keresai bolesai.

Kristus a segi gago ŋambile qa utru

3 ¹O was qu, Qotei a niŋgi Kristus koba na subq na tigeltŋgej. Deqa niŋgi laŋ goge qaji iŋgi iŋgi oqajqa deqa wauoqniye. Kristus agi laŋ goge oqsiq Qotei aqa baŋ woq di awejunu. ²Deqa niŋgi gaigai laŋ goge qaji iŋgi iŋgi oqajqa are qaloqniye. Niŋgi mandam qaji iŋgi iŋgi qa are qaloqnaib. ³Niŋgi moreŋobulosib olo ŋambile eb. Nuŋgo ŋambile di agi Kristus aqaq di uliesonaqa niŋgi Qotei beteryejunub. ⁴Kristus a segi nuŋgo ŋambile qa utru. Mondoŋ a laŋ goge dena boleq dimqa niŋgi dego a koba na Qotei aqa rianj ti wala ti boleq dqab.

Ningi kumbra uge kalil uratekritiye

⁵Deqa ningi mandam qaji kumbra kalil nungo are miligiq di unu qaji di moiوتيye. Mandam qaji kumbra agi ubtsiy merngwai. Sambala kumbra ti kumbra jiga ti kumbra uge uge yqajqa are prugngoqa, mandam qa ingi ingi qa mauinggoqa. Tamo nanngi mandam qa ingi ingi qa mamaulnjreqnu qaji nanngi gisan qotei nanngi qa louobuleqnu. ⁶Tamo nanngi kumbra uge uge deqaji yeqnu qaji nanngi qa mondon Qotei a minjin oqetim nanngi awai uge enjrqas. Tamo nanngi di Qotei aqa anjam gotranjo qaji tamo. ⁷Nami ningi dego so ugeq di sosibqa tamo deqaji nanngi koba na kumbra uge uge di yoqneb.

⁸Ariya bini ningi kumbra uge kalil di uratekritiye. Njirin ti minjin ti are uge ti yomu anjam ti anjam jiga ti di kalil uratekritiye. ⁹Ningi nungo areqalo namij aqa kumbra uge kalil urateb deqa ningi olo nungo Kristen was nanngi gisan anjam minjroqnaib. ¹⁰Ningi so bunujq di unub. Qotei a segi na nungo so bunuj di gereiyej. Osiq a na gaigai ningi powo bole engeqnu. Qotei a na ningi a bul sqa marsiq deqa nungo so bunuj di gereiyetnjej. ¹¹Iga so bunujq di unum deqa iga kalil kerekere unum. Deqa iga gago was nanngi endegsi minjroqnqasai, “Ni Grik qaji” o “Ni Juda qaji” o “Ni mulun aio qaji” o “Ni mulun aiosai qaji” o “Ni yaun tamo” o “Ni yamban tamo” o “Ni kangal tamo” o “Ni tamo lanaj”. Iga gago was nanngi degsi minjroqnqasai. Di kiyaga? Kristus a segi qujai unu. A gago kalil qa Tamo Koba.

Ningi nungo Kristen was nanngi qa duloqnsib nanngi kumbra bole bole enjroqniye

¹²Qotei a ningi aqa segi tamo ungasari sqa marsiq giltnjej deqa a na ningi tulun qalaqalaingeqnu. Deqa ningi kumbra endegyoqniye. Ningi nungo Kristen was nanngi qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqniye. Osib ningi nungo segi nam tentoqnsib tamo nanngi lawo na gereinjroqniye. Tamo qudei nanngi na ningi une bei engibqa ningi kamba olo nanngi qa urur minjin oqaiq. ¹³Kristen tamo bei na ningi gulube engimqa ungum gulube di qoboyosib aqa une kobotetiye. Tamo Koba Kristus a na nungo une kobotetnjej deqa ningi dego degyiye. ¹⁴Osib ningi qalaqalaiyo kumbra yoqniye. Qalaqalaiyo kumbra a na kumbra kalil tulun bunjreqnu. Osiga kumbra bole kalil dego singilatoqnsiq iga Kristen tamo ungasari kalil iga turtgeqnu. Deqa iga kalil areqalo qujaitoqnsim qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim sqom. ¹⁵Kristus a na iga lawo kumbra egeqnu. Lawo kumbra dena nungo are miligi taqatesoqneme. Qotei na ningi metnjej deqa ningi jejamu qujai bul sosib are qujaitosib soqniye. Sosib deqa ningi gaigai Qotei binjoqniye. ¹⁶Osib ningi Kristus aqa anjam osib nungo are miligiq di singilatib soqnem. Osib ningi na nungo Kristen

was qu nangi areqalo bole ti powo ti osornjroqniye. Yim nangi kumbra bole bole yoqnqajqa deqa. Ningi nungo are miligiq di Qotei binjiyoqnsib a qa louoqniye. Lou qudei nengrenq di unu qaji dena ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nungo are miligiq di ateqnu qaji dena ti ningi Qotei qa louoqniye. ¹⁷Nunگو anjam maro na ti nunگو wau na ti nunگو kumbra kalil na ti ningi Tamo Koba Yesus aqa ñam na yoqniye. Osib ningi aqa ñam na Qotei Abu binjiyoqniye.

Pol a tamo ti uña ti angro nangi qa ti anjam marej

¹⁸O ungasari, ningi nunگو tamo nangi sorgomq di soqniye. Ningi degyqab di Tamo Koba Yesus a ningi qa tulan areboleboleiyqas. ¹⁹O tamo, ningi nunگو ñauñ nangi tulan qalaqalainjroqniye. Ningi nangi are ugetetnjraib.

²⁰O angro, ningi gaigai nunگو ai wo abu wo nangi anjam dauryoqniye. Ningi degyqab di Tamo Koba Yesus a ningi qa tulan areboleboleiyqas. ²¹O abu, ningi nunگو angro nangi are ugetetnjraib. Ningi nangi are ugetetnjrqab di nangi are gulubeinjqas. Deqa nangi wau bole bei yqa yoqniñ asginjroqnas.

Pol a kangal tamo nangi ti nangi wau qa qate nangi qa ti anjam marej

²²O kangal tamo, ningi gaigai nunگو wau qa gate nangi anjam dauryoqniye. Ningi gisañsib nunگو wau qa gate nangi ñamdamuq di laña wau bole yobulaib. Ningi Tamo Koba Kristus qa ulaosib deqa gaigai are bole na wau bole yoqniye. ²³Wau kalil ningi yeqnub qaji di ningi singila na yoqniye. Ningi mandam tamo nangi qa wauosaieqnub. Ningi Tamo Koba Yesus qa waueqnub. ²⁴Ningi qalie, mondon Tamo Koba Yesus a na ningi awai boledamu engwas. Awai di a na nami aqa segi tamo ungasari nangi enjqra marej. Ningi are qaliye. Ningi Tamo Koba Yesus aqa wau tamo. A segi nunگو wau qa Gate. ²⁵Tamo bei a une bei atimqa Qotei na kamba a awai uge yqas. Di kiyaga? Qotei a kumbra qujai na tamo ungasari kalil nangi une qa peginjqnu.

4 ¹O wau qa gate, ningi dego nunگو kangal tamo nangi kumbra bole enjroqniye. Ningi qalie, nunگو Gate dego unu. Agi a lañ goge di unu.

Ningi gaigai singila na Qotei pailyoqniye

²Ariya was qu, ningi gaigai singila na Qotei pailyoqniye. Ningi aqar ataib. Ningi pailyoqnsib geregere are qaloqnsib Qotei binjiyoqniye. ³Ningi iga qa dego Qotei pailyoqniye. Ningi endegsib pailyoqniye, “O Abu, ni na Pol aqa wau qujai nangi ti gam waqtetnjroqnmqa nangi medabu waqtoqnsib Kristus aqa anjam nami uliesoqnej qaji di marsib laqnqab.” O was qu, jeu tamo nangi Kristus aqa anjam di quqwa asginjqnu deqa nangi e ojsib tonto talq endia waibeb unum. ⁴Deqa ningi e qa endegsib

Qotei pailyoqniye, “O Abu, ni na Pol aqa medabu singilatetimqa a Qotei aqa areqalo dauryoqnsim Kristus aqa anjam geregere palontoqnqas.”

⁵Ningi tamo Yesus qaliesai qaji nango ambleq di sosibqa ningi areqalo bole dauryoqnsib kumbra bole bole yoqniye. Osib bati gaigai Kristus aqa kumbra nangi osornjrqaqqa are qaloqniye. ⁶Ningi anjam bole segi gaigai maroqniye. Yim nungo anjam dena tamo nango are singilatetjnroqnqas. Tamo nangi na ningi anjam bei nenemngibqa ningi kamba anjam bei minjrqa oqnsib geregere are qaloqnsib minjroqniye.

Pol a Tikikus wo Onesimus wo qarinyjrnaq nangi Kolosi nangi qa gileb

⁷E na Tikikus qarinyonum ningi qa bqo. A ijo wau kalil qa ningi saingwas. Tikikus a gago wau qujai. A gago Kristen was bole. A Tamo Koba Yesus aqa wau tamo bolequja. ⁸E na a qarinyonum ningi qa bqo. Di kiyaa? Iga kiersi unum di a na ningi saingim ningi qusib dena nungo are singilatqab. ⁹E na Onesimus dego qarinyonum a Tikikus ombla na ningi qa bonub. A dego gago Kristen was bole. A nungo leŋ. Nangi aiyel ningi qa bosib gago kumbra kalil qa ningi saingwab.

Pol a na Kolosi nangi kaiyeinjrej

¹⁰Aqo Aristarkus wo ombla na tonto talq endi waigeb unum. A na ningi kaiyeingwo. Mak a Barnabas aqa gagai. A dego ningi kaiyeingwo. Mak a ningi qa bo degamqa ningi a osib gerege-reiyye. Agi e nami a qa anjam nengrenyosim ningi qa qarinyem. ¹¹Jastus a na dego ningi kaiyeingwo. Aqa ñam bei Yesus. A Yesus aqa wa. Nangi qalub Juda tamo. Juda tamo qudei nangi e ombla wauosaieqnub. Nangi segi qalub e ombla na waueqnum. Qotei a gago Mandor Koba sosisq iga taqatgeqnu anjam di nangi segi qalub e aqaryaiboqnsib marsib laqnu.

¹²Epafras a na dego ningi kaiyeingwo. A nungo leŋ. A Kristus Yesus aqa wau tamo. A gaigai singila na ningi qa endegsi Qotei pailyeqnu, “O Abu, ni na Kolosi Kristen nangi aqaryainjrimqa nangi singila na tigeloqnsib nangi Kristen tamo tulaŋ boledamu sosib ino kumbra bole keretosib ino areqalo kalil geregere qalieqab.” ¹³O was qu, e ningi endegsi merngwai. Epafras a gaigai ningi qa are qaloqnsiq deqa a wau koba yeqnu. Ningi qa ti Laodisia qure qaji nangi qa ti Hierapolis qure qaji nangi qa ti are qaloqnsiq deqa wau koba yeqnu. ¹⁴Ariya Luk a dego ningi kaiyeingwo. A ma gereiyo qaji tamo. Iga a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. Demas a dego ningi kaiyeingwo.

¹⁵O was qu, ningi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen tamo ungasari Laodisia qureq di unub qaji nangi dego kaiyeinjriye. Osib Kristen tamo ungasari Nimfa aqa talq di korooqnsib loueqnub qaji nangi ti ijo kaiye anjam endi osib nangi minjriye. ¹⁶Ningi na ijo anjam kalil e na nengrenyonum qaji endi sisiyosib koboamqa qarinyib Laodisia

Kristen nangi qa gilimqa nangi dego sisiyqab. E anjam bei dego nami nengrenyosim Laodisia Kristen nangi qa qarinyem. Ijo anjam di nangi na kamba olo nangi qa qarinyib nangi dego sisiyoiye. ¹⁷Ariya nangi na Arkipus endegsib minjiye, “Qotei a na ni wau emqo deqa wau di ni na taqatosim gegerere wauoqne.”

¹⁸E Pol. Ijo anjam bosiq endi koboqo. Deqa e ijo segi ban na kaiye anjam endi nengrenyosim nangi qa qarinyonum. E tonto talq endi unum deqa nangi e uratbaib. Nangi e qa are qalsib soqniye. O was qu, Qotei a nangi qa are boleyeme.

1 TESALONAIIKA

1 ¹Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi nenngrenyosim ningi tamo ungasari Tesalonaika qureq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji ningi qa qarinyonum. Ningi Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanngi aiyel taqnjrejunub.

Qotei a ningi qa are boleiyimqa ningi lawo na soqniye.

Tesalonaika nanngi Yesus qa nanngo areqalo singilateb deqa Pol a nanngi qa tulan areboleboleiyej

²Iga gaigai ningi qa are qaloqnsim deqa Qotei binিয়েqnum. Osim nungo ñam gaigai maroqnsim pailyeqnum. ³Ningi Kristus qa nunngo areqalo singilateqnum deqa ningi kumbra bole bole yeqnub. Agi ningi na tamo kalil nanngi tulan qalaqalainjroqnsib nanngi qa wau bole yeqnub. Mondon gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo bqas anjam di ningi nunngo are miligiq di singilatoqnsib a qa tariqeqnub. Iga nunngo kumbra deqa are qaloqnsim deqa iga nunngo ñam maroqnsim gago Abu Qotei binিয়েqnum. ⁴O was qu, Qotei a ningi tulan qalaqalaingeqnu. A na ningi aqa segi qa marsiq giltngrej. Di iga qalieonum.

⁵Iga nami Kristus aqa anjam bole nunngoq osi bem. Iga lanja anjam maro na osi bosai. Iga Qotei aqa singila na ti aqa Mondor Bole aqa kumbra na ti osi bem. Bati deqa iga gago areqalo Kristus qa singilatonamqa ningi di uneb. Iga nunngo ambleq di sosimqa ningi aqaryaingeqnem. Gago kumbra di ningi segi qalie.

⁶Ningi Qotei aqa anjam eb deqa gulube gargekoba nunngoq di brantelenej. Ariya bati deqa ningi gago kumbra ti Tamo Koba Yesus aqa kumbra ti dauryqa uratosai. Ningi dauryoqneb. Qotei aqa Mondor na nunngo areqalo tigeltetngrej deqa ningi tulan areboleboleingeqnej. ⁷Nunngo kumbra di tamo ungasari kalil Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia sosib Kristus qa nanngo areqalo singilateqnum qaji nanngi unoqnsib deqa ningi daurngeqneb. ⁸Agi ningi Tamo Koba Kristus aqa anjam marsib laqna anjam di gilsiq Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia brantej. Sawa dia segi sai. Sawa sawa kalilq dia dego ningi Qotei qa nunngo areqalo singilateqnum anjam di tamo ungasari nanngi quekriteb. Deqa ungum, iga

olo aitentosis nangi minjrqsai. ⁹Iga nami nungo ambleq di sonamqa bati deqa ningi gago anjam dauryoqneb. Nungo kumbra di tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi qalieosib deqa mare mare laqnub. Ningi are bulyosib gisan qotei nangi torei uratnjsib olo Qotei bole agi nambile gaigai unu qaji a areiyosib aqa anjam dauryeqnub. Osib deqa ningi Qotei aqa wau tamo bole unub. Nungo kumbra deqa ti nangi mare mare laqnub. ¹⁰Mondonj Qotei aqa Njiri a lanj qureq dena olo bqas deqa bini ningi a qa tariñoqnsib unub. A moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej. Di Yesus a segi qujai. A na iga elenej deqa mondonj Qotei aqa minjinj oqwa bati boqnimqa iga aqa minjinj di turqasai. Iga so bole gaigai sqom.

Pol a Tesalonaika nango ambleq di wau yej qaji a deqa anjam marej

2 ¹O was qu, ningi segi qalie, iga nami ningi qa bosim nungo ambleq di wauoqnem gago wau di lanja ulonosai. ²Ningi qalie, iga ningi qa bosaisosimqa bati deqa iga Filipai qureq di sonamqa tamo nangi na iga jaqatinj egoqnsib ugeugeigoqneb. Ariya bunuqna iga nungo qureq bonamqa gago Qotei na iga are singilatetgej deqa iga jeu tamo nangi deqa ulaosai. Iga singila na tigeloqnsim Qotei aqa anjam bole ningi merngoqnem. ³Bati deqa iga ningi metngosim endegsi merngoqnem, “Ningi Yesus qa nungo areqalo singilatiye.” Bati di iga anjam uge bei merngosaoqnem. Iga nungo ambleq di sosim kumbra jiga ti gisan kumbra ti yosaoqnem. ⁴Qotei a segi gago are miligi peleiyqnsiq une bei unosai deqa a na iga wau egsiq mergej. “Ningi ijo anjam bole mare mare laqniye.” Deqa iga endegsi are qalosaioqnem, “Iga Qotei aqa anjam maroqnimqa tamo nangi na iga nugoqnsib gago ñam soqtetgoqnqab.” Iga degsi are qalosaioqnem. Gago areqalo agiende. Qotei a segi na gago are miligi peleiyqnsim gago wau qa areboleboleiyqnqajqa deqa are qalem. ⁵Ningi qalie, iga na walawala anjam bei ningi merngosaoqnem. Osim nungo ingi ingi qa maulgonaq anjam bole bei lanja gisan na ningi merngosaoqnem. Gago kumbra di Qotei a segi qalie. ⁶Iga wauoqnem di ningi ti tamo ungasari qudei ti na gago ñam soqtetgwajqa deqa iga wauosai. ⁷Bole, iga Kristus aqa wau tamo deqa iga na ningi endegsi merngwa kere, “Ningi na silali ingi ingi qa iga aqaryaigiye.” Ariya iga degosai. Iga ningi koba na angro kiñilala bul lawo soqnem. Ai nangi na nango angro mom nangi mungum anainjreqnub dego kere iga nungo ai bul sosim ningi geregereingqnem. ⁸Osim iga ningi tulanj qalaqalaingqnem. Deqa iga nungo silali yaingwajqa are qalosaioqnem. Iga Qotei aqa anjam bole ningi merngwajqa are koba qaloqnem. Di segi sai. Iga gago segi nambile dego uratosim ningi aqaryaingwajqa are qaloqnem. Di kiyaya? Ningi gago kadoi bole deqa.

⁹O was qu, ningi qalie, iga ningi koba na sosim Qotei aqa anjam bole ningi merngoqnem bati deqa iga waukobaoqnem. Iga na ningi gulube

engwa uratosim deqa iga gago segi ban na qanam ti qolo ti tulan singila na wauoqnsim dena gago segi ingi ingi awaiyosim uyoqnem. Ningi na iga silali qa aqaryaigwajqa iga deqa merngosaioqnem.

¹⁰Iga na ningi tamo ungasari Kristus qa nungo areqalo singilateq nub qaji ningi kumbra bole osorngoqnem. Iga kumbra uge bei osorngosai. Iga Qotei aqa namgalaq dia kumbra bole tintin nungo ambleq di yoqnem. Di ningi qalie. Qotei a dego qalie. ¹¹Ningi qalie, abu nangi na nango angro nangi tingitnjroqnsib dalnjreqnub dego kere iga na ningi dego tingitngqnsim dalngoqnem. ¹²Iga na nungo areqalo tigeltetngosim nungo are miligi singilatetngwajqa deqa osim anjam merngoqnem. Osim ningi anjam endegsi merngoqnem, “Ningi Qotei aqa kumbra keretosib walweloqniye. Qotei agi a na ningi endegsi metngej, ‘Ningi ijoq babqa e nungo Mandor Koba sosiy ningi taqatngosiy joqsiy lan qureq oqitqa dia ningi so bole gaigai sqab.”

Tesalonaika Kristen nangi Yesus qa nango areqalo singilatoqnsib singila na tigelesosib gulube qoboiyoqneb

¹³Iga Qotei aqa anjam ningi merngeqnam ningi quoqnsib endegsib marosaioqneb, “Anjam di mandam tamo nango anjam.” Ningi degsib marosaioqneb. Ningi quoqnsib maroqneb, “Bole, anjam di Qotei aqa anjam tintin.” Ningi degsib maroqneb deqa Qotei aqa anjam di nungo are miligiq di singila na waueqnu. Di kiyaqa? Ningi Kristus qa nungo areqalo singilateq nub deqa. Deqa iga gaigai ningi qa are qaloqnsim Qotei binieqnum. ¹⁴O was qu, tamo ungasari Judia sawaq dia Kristus Yesus beteryesosib Qotei aqa nam qa koroosib loueqnub qaji nango kumbra agi ningi dego degsib dauryeqnub. Agi Juda nangi na Qotei aqa tamo ungasari Judia sawaq di unub qaji nangi gulube koba enjroqneb dego kere ningi dego nungo segi len nangi na gulube koba engeqneb. ¹⁵Nami Juda nangi na Tamo Koba Yesus qalsib moioteb. Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi dego numoqnsib moiotnjroqneb. Osib nangi na iga dego wigonab iga nungo qure uratosim jaraiem. Tamo nangi di kumbra Qotei a areareteqnu qaji di olo gotranjoqnsib tamo kalil nangi jeutnjreqnub. ¹⁶Osib iga na sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam minjrqajqa gam getentetgeqneb. Sawa bei bei qaji tamo nangi Qotei na elenaim deqa maroqnsib gam getentetgeqneb. Deqa nangi bati gaigai nango segi une tulan kobaqujateqneb. Nango kumbra dena Qotei aqa minjin bosiq nangoq di unu.

Pol a Tesalonaika nangi olo unjrqajqa are koba qaleqnu

¹⁷O was qu, Juda nangi na iga wige deqa iga ningi uratngosim bati truquyala sawa beiq di soqnem. Deqa iga nungo ulatamu unosaieqnum. Ariya ningi gago are miligiq di unub deqa iga ningi ti sobulejunum.

Deqa iga ningi qa olo bosim nunḡwajqa gam ḡameqnum. Iga ningi olo nunḡwajqa are koba qaleqnum. ¹⁸Iga ningi qa olo bqajqa are koba unu. E Pol e segi bati gargekoba ningi qa olo bqajqa yeqnam Satan na gam getentetgoqnej. ¹⁹Mondonḡ gago Tamo Koba Yesus a olo lanḡ qureq na boqnimqa iga gago wau kie qa singila na tigelosim Yesus aqa ḡamgalaq di areboleboleigwas? Iga gago wau kie qa Yesus minjim a na mergwas, “Ningi ijo wau tamo bole”? O was qu, agi ningi segi qa iga areboleboleigwas. ²⁰Od, iga ningi qa tulanḡ areboleboleigeqnu. Ningi na gago are tulanḡ boletetgeqnu.

Pol na Timoti a qarinyonaq Tesalonaika nanḡi qa gilej.

Di kiyaqa? A na nanḡo are singilatetnḡrqajqa deqa

3 ¹Iga Atens qureq di sosimqa iga ningi qa are koba qaloqnem. Deqa iga are qalem, iga olo ningi qa tariḡqa keresai. Deqa aqo Sailas wo endegsi marem, “Iga Atens qureq endi sqom.” ²Marsimqa Timoti qarinyonam ningi qa bej. Timoti a gago Kristen was bole. A Qotei aqa wau tamo. A Kristus aqa anjam bole maro qaji tamo. Iga na a qarinyonam ningi qa bej. A na ningi aqaryaingosim nunḡo areqalo Yesus qa singilateqnuḡ qaji di olo singilatetḡwajqa deqa marsim a qarinyonam ningi qa bej. ³Yimqa gulube ti jaqatinḡ ti ningi eqnuḡ qaji dena nunḡo areqalo olo ugetetḡgaim deqa. Ningi qalie, Qotei a nami iga gulube deqaji oqajqa marsiq giltgej. ⁴Agi iga nunḡo ambleq di sosimqa endegsi merḡgoqnem, “Gulube gargekoba gagoq boqnqas.” Deqa ningi endegsib qalieoiye. Gulube oqajqa bati agi brantqo. ⁵Utru deqa e ningi qa tariḡqa keresai. Deqa e Timoti qarinyonam ningi qa bej. E endegsi are qalem. Walawalaiyo tamo Satan a na ningi uneq waingwoqa ningi na gago wau di lanḡ ulontosib nunḡo areqalo Yesus qa singilatqa uratonuḡ kio? E di qalieqajqa deqa Timoti qarinyonam ningi qa bej.

Timoti a olo Pol aqaq bosiqa Tesalonaika

nanḡi qa anjam bolequja minnej

⁶Ariya Timoti a ningi qa bosiqa olo uratḡgsiqa iga qa olo brantosiqa anjam bolequja endegsi mergej, “Tesalonaika Kristen nanḡi Yesus qa nanḡo areqalo singilaboletqnsib tamo kalil nanḡi tulanḡ qalaqalainḡreqnuḡ. Osib gaigai ningi qa are qaloqnsib ningi qa are boleinḡreqnu. Nami ningi nanḡi unḡrqajqa maroqneb dego kere nanḡi kamba ningi dego nunḡwajqa mareqnuḡ.” ⁷O was qu, ningi Yesus qa degsib nunḡo areqalo singilaboletqnuḡ anjam di Timoti a bosiq mergonaqa iga qusim dena gago gulube kalil qa gago are singilatetgej. ⁸Iga qalieonum, ningi Tamo Koba Yesus aqa ḡam singila na ojejunuḡ. Iga di qalieosim deqa bini iga so bole unum. ⁹Iga ningi qa are qaloqnsim deqa gago Qotei aqa ḡamgalaq di iga tulanḡ areboleboleigeqnu. Iga

endegsi are qalonum. Gago arebolebole di tulan kobaquja. Gago arebolebole di Qotei na egej deqa iga a tulan binieqnum. ¹⁰Iga qanam ti qolo ti endegsi Qotei pailieqnum, “O Abu, ni na iga odgimqa iga Tesalonaika Kristen nanqi qa gilsim unjrqom. Unjrsim nanqo areqalo Yesus qa singilateqnub qaji di truquinjrimqa iga na olo singilatetnjrqom.” Iga degsim Qotei pailieqnum.

Pol a olo Tesalonaika nanqi qa gilqajqa deqa Qotei pailieqnu

¹¹Gago areqalo agiende. Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Yesus wo nanqi aiyel na gam gereiyetgibqa iga ningi qa bqom. ¹²Gago areqalo bei dego agiende. Tamo Koba Qotei a na ningi singilatetngimqa qalaqalaiyo kumbra nunqoq di tulan kobaamqa ningi na Qotei aqa segi tamo ungasari nanqi ti tamo kalil nanqi ti tulan qalaqalainjroqnb. Agi iga na ningi tulan qalaqalaingeqnum dego kere. ¹³Yimqa kumbra dena Qotei a nunqo are miligi singilatetngimqa mondon gago Tamo Koba Yesus a na Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanqi lan qureq dena joqsim bosimqa ningi Qotei aqa segi kumbra bole dauryeqnub di a bosim unqas. Bati deqa ningi tamo ungasari tulan boledamu tintin sosib gago Abu Qotei aqa namgalaq di une saiqoji sqab. Bole.

Ningi sambala kumbra kalil torei uratiye

4 ¹O was qu, kumbra bole kalil Qotei a tulan areareteqnu qaji di iga nami ningi osornqonem agi ningi dauryeqnub. Ariya bini iga nunqo are miligi singilatetngosim Tamo Koba Yesus aqa nam na endegsi merngwom. Ningi kumbra di olo tore singilatosib yoqniye.

²Anjam kalil iga nami Tamo Koba Yesus aqa nam na ningi mernqonem qaji di ningi segi qalie. ³Qotei aqa areqalo agiende. Ningi nunqo segi jejamu osib Qotei yekritosib aqa segi kumbra boleq di sosib dauryoqniye. Osib sambala kumbra kalil tore uratiye. ⁴Ningi nunqo segi so geregere taqatosib areqalo uge uge nunqo are miligiq di unu qaji di uratekritiye. Ningi degyqab di ningi kumbra bole ti kumbra kalil Qotei a tulan areareteqnu qaji de ti dauryoqnqab. ⁵Yimqa nunqo areqalo uge uge dena ningi titngimqa sambala kumbra tamo nanqi Qotei qaliesai qaji nanqi yeqnub di ningi dego dauryo uge. ⁶Ningi na Kristen was qu nanqi kumbra uge bei enjraib. Osib nanqi gisanjrsib nanqo naun ugetnjraib. Tamo Koba Qotei a na tamo nanqi kumbra deqaji yeqnub qaji nanqi awai uge enjrqas. Iga nami ningi singila na degsi mernqonem. ⁷Qotei a na iga kumbra jigat yqajqa deqa metgosai. Iga gago segi jejamu osim Qotei yekritosim aqa segi kumbra boleq di sosim dauryqajqa deqa metgej. ⁸Deqa tamo bei a gago anjam endi gotranjqas di a tamo nanqo anjam gotranjqasai. A Qotei agi aqa Mondor Bole ningi engeqnu qaji aqa anjam gotranjqo.

Ningi qalaqalaiyo kumbra olo torei singilatosib yoqniye

⁹E na ningi Qotei aqa tamo ungasari nangi qalaqalainjrqaqqa deqa anjam bei nengrenyqasai. Di kiyaaq? Qotei na qalaqalaiyo kumbra di ningi osorngekritej koboqo. ¹⁰Agi ningi na Kristen tamo ungasari Masedonia sawaq di unub qaji nangi qalaqala-injreqnub. Ariya was qu, iga na nungo are singilatetngimqa ningi qalaqalaiyo kumbra di olo torei singilatosib yoqniye. ¹¹Osib lawo na sosib nungo segi ingi ingi taqatosib nungo segi ban na wauoqniye. Anjam di iga nami ningi merngoqnem. ¹²Ningi kumbra bole degsib yoqnibqa ningi ingi bei qa truquinggoqnqasai. Deqa qala qaji tamo nangi nungo kumbra di unsib deqa tulan areboleboleinjrqa.

Tamo Koba Yesus a olo bosim tamo moreno qaji ti tamo nambile unub qaji nangi ti turtnjrim nangi a koba na sqab

¹³Ariya was qu, tamo ungasari nami moreneb qaji nangi mondon kumbra kie turqab di ningi qalieqajqa deqa merngwom. Tamo ungasari Qotei qaliesai qaji nangi subq na tigelqa bati qa tarinqosaieqnub. Deqa nango was bei a moiqa di nangi tulan are ugeinjrqa. Ariya ningi degsib tulan are ugeingaim deqa anjam endi merngwom. ¹⁴Yesus a moisiqa olo subq na tigelej anjam di iga gago areqaloq di singilatejunum. Deqa iga qalieonum, mondon Qotei a Yesus aqa singila na Kristen tamo ungasari nami moreneb qaji nangi olo subq na tigeltjnrqa. Yimqa nangi Yesus dauryosib koba na olo mandamq aiqab.

¹⁵Iga Tamo Koba Yesus aqa anjam ningi endegsi merngwom. Mondon Tamo Koba Yesus a olo mandamq aioqnmqa iga tamo ungasari mandamq endia nambile unum qaji iga na tamo ungasari nami moreneb qaji nangi bunjrsim namo oqsim Yesus itqasai. ¹⁶Qotei a anjam singila koba marimqa lan angro matu a lelenoqnmqa Qotei na gul anjamqas. Yimqa Tamo Koba Yesus a lan qure uratosim mandamq aioqnmqa tamo nami Yesus qa nango areqalo singilatosib moreneb qaji nangi namo subq na tigelqab. ¹⁷Tigelabqa bati deqa iga tamo ungasari mandamq endia nambile unum qaji iga ti nangi ti turossim koba na lanbiq na oqsim Tamo Koba Yesus itqom. Osim a ti gaigai sqom. ¹⁸Deqa ningi na anjam di Qotei aqa tamo ungasari nangi minjroqnsibqa dena nango are singilatetnjroqniye.

Yesus a olo bqajqa bati di tamo bei a qaliesai deqa ningi nam atsib soqniye

5 ¹O was qu, Yesus a bati gembu bqas di tamo bei a qaliesai. Deqa iga anjam bei nengrenyosim ningi qa qarinyqa keresai. ²Ningi segi qalie, Tamo Koba Yesus bqajqa bati di bajin tamo bul brantqas. Bajin

tamo nan̄gi qolo beq̄nub dego kere Yesus bqajqa bati di lumu bosim tamo nan̄gi pr̄uqt̄njrqas. ³Tamo un̄gasari nan̄gi endegsib maroqnqab, “Bini bati bole. Iga bole unum.” Degsib maroqnibqa gulube kobaquja nan̄goq di brantoqujatqas. Un̄a angrotqa osim jaqat̄iñ eqnu dego kere. Gulube di nan̄gi gotran̄yqa keresai. ⁴Ariya was qu, n̄ngi ambruq di sosai deqa bati di bqas dena n̄ngi pr̄uqt̄ngwasai. Baj̄iñ tamo nan̄gi boq̄nsib tamo nan̄gi pr̄uqt̄njreqnub dego kere bati di bqas dena n̄ngi pr̄uqt̄ngwasai. ⁵N̄ngi kalil puloñ aqa angro. N̄ngi suwañ aqa angro. Iga qolo qaji tamo sai. Iga ambru qaji tamo sai dego. ⁶Deqa iga tamo nan̄gi n̄reñjo ani nan̄gi bul sqasai. Iga ñam atoq̄nsim areqalo bole ti sqom. ⁷Iga qalie, tamo nan̄gi n̄reñeqnub qaji nan̄gi qolo n̄reñeqnub. Tamo nan̄gi ya uysib nanarieqnub qaji nan̄gi qolo ya uyeqnub. ⁸Ariya iga suwañ qaji tamo unum deqa iga areqalo bole ti sqom. Sosim iga Qotei qa gago areqalo singilatoq̄nsim tamo nan̄gi qalaqalain̄jroqnqom. Gago kumbra di iga singilatosim qoto qa gara jugo bul j̄gsim tigelesqom. Osim iga mondoñ Qotei na lañ qureq joq̄sim oqwajqa deqa tar̄iñoqnqom. Gago kumbra di dego iga singilatosim qoto qa gate tatal bul atsim tigelesosim ñam atoqnqom. ⁹Qotei na iga aqa min̄iñ turqajqa deqa giltgosai. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a na iga oqajqa deqa marsiq giltgej. ¹⁰Yesus a iga qa moiej deqa iga ñambile sqom kio iga moiqom kio di un̄gum. Iga Yesus koba na ñambile gaigai sqom. ¹¹Deqa n̄ngi segi segi Qotei aqa tamo un̄gasari nan̄gi anjam bole min̄jroq̄nsib dena nan̄go are singilatet̄njroq̄niye. Agi bini n̄ngi degyeqnub.

Qotei na n̄ngi singilat̄nggoq̄nimqa n̄ngi kumbra bole bole yoq̄niye

¹²Ariya was qu, iga n̄ngi endegsi mer̄ngwom. N̄ngi nun̄go Kristen gate nango sorgomq di soq̄niye. Tamo Koba Yesus a na nan̄gi gate ateleñej deqa nan̄gi n̄ngi aqaryain̄gwajqa wauoq̄nsib Qotei aqa anjam n̄ngi mer̄ngoq̄nsib nun̄go kumbra tingitet̄ngeqnub. ¹³Nan̄gi wau di yeqnub deqa n̄ngi nan̄gi qa are boleñgoq̄nim nan̄gi qalaqalain̄jroq̄niye. Osib n̄ngi kalil koba na are qujaitosib soq̄niye.

¹⁴O was qu, iga na nun̄go are tigeltet̄ngimqa n̄ngi na tamo nan̄gi wauqajqa asgin̄jreqnu qaji nango kumbra olo tingi-tet̄njroq̄niye. Osib tamo nan̄gi ulaeqnub qaji nango are singila-tet̄njroq̄niye. Osib tamo singila saiqoñi unub qaji nan̄gi olo aqaryain̄jroq̄niye. Osib tamo kalil nan̄gi lawo na geregereñjroq̄niye.

¹⁵Ariya tamo qudei nan̄gi na n̄ngi kumbra uge engibqa n̄ngi na kamba olo nan̄gi kumbra uge en̄jaib. N̄ngi gaigai singilaoq̄nsib Qotei aqa tamo un̄gasari nan̄gi ti tamo un̄gasari kalil nan̄gi ti kumbra bole bole en̄jroq̄niye.

¹⁶Osib n̄ngi gaigai areboleboleñgim soq̄niye. ¹⁷Sosib gaigai pail̄yoq̄niye. ¹⁸Kumbra kie nun̄goq di brantoq̄nim, di un̄gum, n̄ngi

olo Qotei binjoqniye. Qotei aqa areqalo agiende. Ningi Kristus Yesus beteryejunub deqa ningi kumbra degyoqniye.

¹⁹Qotei aqa Mondor na ningi kumbra bei yqa are tigeltetngimqa ningi na olo getentaib. Ningi kumbra di yiye. ²⁰Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi na anjam merngoqniqbqa ningi nangi qa olo are ugeingaiq. ²¹Anjam kalil ningi queqnub qaji di ningi geregere quoqnsib tenemtoqnsib pegiyoqniye. Osib kumbra kalil dego pegiyoqnsib kumbra bole segi singilatosib ojesoqniye. ²²Osib kumbra uge kalil uratoqniye.

²³Qotei a are lawo qa utru. A na nungo areqalo tigeltetngimqa ningi nungo segi jejamu osib a yekritosib aqa segi kumbra boleq di sosib dauryoqniye. Qotei a na nungo mondor ti nungo qunun ti nungo jejamu ti kalil taqatesoqnimqa ningi so bole sqab. Sosib mondon gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo bqas bati deqa ningi toreine saiqoji sqab. ²⁴Qotei agi ningi metngej qaji a na ningi aqaryaingimqa kumbra kalil di nungoq di brantqas. Di kiyaga? Anjam kalil Qotei a mareqnu qaji di a olo dauryeqnu.

²⁵O was qu, ningi iga qa pailyoqniye.

²⁶Ningi na nungo Kristen was kalil nangi segi segi kundoqnjriye. Kumbra di agi Qotei aqa tamo ungasari nangi yeqnub.

²⁷E Tamo Koba Yesus aqa nam na ningi singila na endegsi merngwai. Ningi na Qotei aqa tamo ungasari kalil nangi koroinjsib ijo anjam nengrenyonum qaji endi sisiyabqa nangi quqwab.

²⁸Gago Tamo Koba Yesus Kristus a ningi qa are boleyeme.

2 TESALONAIIKA

1 ¹Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi nenngrenyosim ningi tamo ungasari Tesalonaika qureq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji ningi qa qarinyonum. Ningi gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel taqnjrejunub.

²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel ningi qa are boleinjrimqa ningi lawo na soqniye.

Gulube oqa bati qa Tesalonaika nangi singila na tigeleqnub

³O was qu, iga gaigai ningi qa are qaloqnsim deqa Qotei binjyeqnum. Iga kere degyeqnum. Di kiyaa? Nungo areqalo Yesus qa singilateqnub qaji di tulan kobaqujaeqnu. Ningi segi segi na nungo Kristen was qu nangi qalaqalainjreqnub. Nungo kumbra di dego tulan kobaqujaeqnu.

⁴Utru deqa iga qure kalilq di laqnsimqa tamo ungasari Qotei louqa koroeqnub qaji nangi ningi qa sainjroqnsim nungo ñam soqteqnum. Kumbra uge kalil jeu tamo nangi na ningi engeqnub qaji deqa ti gulube kalil ningi qa branteqnu qaji deqa ti iga na nangi sainjroqnsim endegsi minjreqnum, “Tesalonaika Kristen nangi Yesus qa nango areqalo tulan singilatoqnsib deqa nangi gulube ti jaqatin ti kalil di qoboioqnsib singila na tigelejunub.”

Qotei a kumbra tintin na gago une qa iga pegigeqnu

⁵Gulube kalil di nungoq di branteqnu deqa iga endegsi poigwo, Qotei a kumbra tintin na gago une qa iga pegigeqnu. Ningi jaqatin eqnub di aqa utru agiende. Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa deqa. Osim a na ningi tulan keretngwas. Yim deqa ningi aqa tamo boledamu soqnib a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwas.

⁶Mondon Qotei a kumbra tintin endeqaji yqas. Tamo nangi ningi gulube engeqnub qaji nangi di Qotei na kamba gulube enjrqas. ⁷Tamo Koba Yesus aqa lan angro nangi ti ñamyuo ti lan qureq dena mandamq aisib tamo ungasari nango ñamgalaq di brantoqnib bati deqa Qotei na ningi ti iga ti aqaryaigosim gago gulube kalil iga bini qoboieqnum qaji di yaigosim kobotim iga aqaratqom. ⁸Ariya Yesus a mandamq aisim tamo

nangi Qotei qaliesai qaji nangi ti tamo nangi gago Tamo Koba Yesus aqa anjam bole dauryqa urateqnuq qaji nangi ti n̄olawotnjrqas. ⁹Osim nangi awai ugedamu enjrqas. Nango awai uge agiende. Nangi Tamo Koba Yesus a ombla sqasai. Nangi aqa singila koba ti rian̄ ti unqasai dego. Nangi tulan̄ isaq di sosibqa bati gaigai padalosi sqab. ¹⁰Bati Qotei na nami giltej qaji di brantimqa Tamo Koba Yesus a bosim nangi degsim n̄olawotnjrqas. Ariya Qotei aqa segi tamo un̄gasari a qa nango areqalo singilateqnuq qaji nangi kalil a mandamq aioqnm aqa singila unsibqa aqa n̄am soqtosib a qa tulan̄ areboleboleinjrim sqab. Nangi dego nangi ti areboleboleingim sqab. Di kiyaya? Qotei aqa anjam iga nami ningi mern̄goqnem qaji di ningi qusib nun̄go areqaloq di singilatejunub deqa.

Pol a Qotei na Tesalonaika nangi aqaryainjrqajqa deqa pailyeqnu

¹¹Deqa was qu, iga bati gaigai ningi qa osim gago Qotei endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Tesalonaika Kristen nangi aqaryainjroqnmqa kumbra kalil ni nami nangi dauryqa metnjrem qaji di nangi dauryoqnbqa ni unsim minjrqam, ‘Ningi keretonub.’ O Abu, ni na nangi singilatnjrimqa kumbra bole kalil nangi yqajqa arearetnjreanu qaji di nangi yoqnaqab. Osib Yesus qa nango areqalo singilatoqnsib aqa wau geregere ojqa.” O was qu, iga degsim ningi qa Qotei pailyeqnum. ¹²Deqa nun̄go kumbra dena ningi gago Tamo Koba Yesus aqa n̄am soqtoqniye. Yimqa a na kamba dego nun̄go n̄am soqtetn̄goqnaqas. Gago Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel ningi qa are tulan̄ boleinjroqnmqa kumbra di nun̄goq di brantoqneme.

Yesus aqa bqajqa bati brantosaisoqnm Qotei aqa dal anjam gotran̄yo qaji tamo a brantqas

2 ¹O was qu, mondon̄ gago Tamo Koba Yesus Kristus a lan̄ qureq dena boqnmqa ningi ti iga ti aqa singaq di koroqom. Iga deqa ningi anjam kiñala mern̄gim quie. ²Tamo qudei nangi gisañoqnsib endegsib mern̄geqnuq, “Tamo Koba Yesus a olo bqajqa bati brantqo.” Osib tamo qudei nangi endegsib mareqnuq, “Qotei aqa Mondor na degsi babtosiq iga mergwo.” Olo tamo qudei nangi mareqnuq, “Gago anjam di Qotei aqa anjam.” Olo tamo qudei nangi mareqnuq, “Pol aqa wau qujai nangi ti anjam di nengren̄yonab iga sisiyem.” O was qu, nango anjam di gisañ. Deqa ningi nango anjam di qusibqa ningi urur prugugetosib are gulubeingaiq. ³Tamo qudei nangi gisañ anjam deqaji ningi mern̄gibqa ningi qusib dauryaib. Nangi gisañ kumbra dego ningi osorn̄gibqa ningi bole edegaib. Nangi quie. Yesus a olo bqajqa bati lan̄a brantqasai. Bati di brantqa laqnmqa kumbra qudei namoqna endegsi bqas. Tamo gargekoba nangi boqnsib nangi tulan̄ diqoqnsib Qotei qoreiyoqnsib sqab. Satan a na aqa tamo kobaquja dego qarinyim bqas. Tamo di a Qotei aqa dal anjam

gotranjo qaji tamo. A njamuq di padalougetqas. ⁴Satan aqa tamo di a na qotei gisan kalil nangi jeutnjroqnas. Osim a diqoqnsim aqa segi nam soqtoqnsim qotei gisan nangi di tulan bunjnrqas. Deqa a Qotei aqa atra tal koba miligiq gilsim di awoosim marqas, “E segi Qotei.”

⁵Bati e nungo ambleq di sosimqa e tamo uge deqa ningi merngoqnem. Ningi ijo anjam di olo are walngwo kio? ⁶Satan aqa tamo di a bosaiunu. A bqajqa bati agi Qotei a nami atej unu. A namoqna baim deqa a bqajqa gam tamo bei na getentejunu. Tamo yai na gam getentetejunu di ningi qalie. Ariya aqa bqajqa batiamqa Qotei na marim a brantqas. ⁷Ningi qalie, bini Qotei aqa dal anjam gotranjo qaji tamo di a ulioqnsiq waueqnu. Ariya a wauoqnmqa gam getentejunu qaji tamo di Qotei na taqal waiyim Satan aqa tamo kobaquja di a boleq dqas. ⁸A boleq dimqa Tamo Koba Yesus a rian koba ti bosim aqa me mondor medabug na puyimqa jagwa koba dosim dal anjam gotranjo qaji tamo di qalsim moiqtas. O was qu, Yesus aqa rian dena tamo di tulan padaltougetqas. ⁹Dal anjam gotranjo qaji tamo di a Satan aqa singila ti bosim aqa gisan kumbra na manwa gargekoba tamo ungasari nangi osornjroqnas. ¹⁰Osim gisan kumbra dena a na tamo ungasari padalqa gam dauryeqnub qaji nangi gisa gisanjroqnas. Yim nangi padalqab. Di kiyaga? Qotei na nangi elenqa osiq aqa anjam bole nangi minjreqnaqa nangi deqa arearetnjrosaeqnu. ¹¹Deqa Qotei na nango areqalo niñaqyetnjrimqa nangi aqa anjam bole dauryqa uratosib Satan aqa gisan anjam dauryoqnqab. ¹²Deqa iga qalieonum, tamo kalil Qotei aqa anjam bole nango areqaloq di singilatosaioqnsib kumbra uge uge yqajqa arearetnjreqnu qaji nangi di Qotei na nolanotnjrsim awai uge enjrqas.

Namoqna Qotei na ningi oqajqa deqa marsiq ningi giltngej

¹³Ariya was qu, Tamo Koba Yesus a na ningi tulan qalaqalaingeqnu. Deqa bati gaigai iga ningi qa are qaloqnsim Qotei binieqnum. Namona Qotei na ningi oqajqa deqa marsiq ningi giltngej. Aqa Mondor Bole na ningi singilatngimqa ningi aqa segi tamo ungasari boledamu sosib aqa anjam bole nungo areqaloq di singilatib kumbra dena Qotei na ningi oqajqa deqa marsiq ningi giltngej. ¹⁴Qotei aqa areqalo agiende. Ningi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa rian koba ti aqa singila ti unqajqa. Deqa a na aqa anjam bole iga nami ningi merngoqnem qaji dena ningi metngej. ¹⁵Deqa was qu, ningi singila na tigeloqnsib Qotei aqa anjam kalil iga nami ningi merngoqnem qaji di dauryosib soqniye. Anjam kalil iga nenngrenyosim ningi qa qarinyoqnem qaji di dego ningi dauryoqniye.

¹⁶Gago Tamo Koba Yesus Kristus wo gago Abu Qotei wo nangi aiyel na iga tulan qalaqalaingeqnu. Qotei a iga qa are boleiyoqnsiq deqa a gaigai gago are boletetgeqnu. Osiqa a na iga singilatgeqnu. Deqa mondon a na iga boletgwajqa deqa iga tarijoqnsim unum. ¹⁷Qotei a na nungo are

singilatetngqonsim aqaryaingqonimqa ningi kumbra bole kalil geregere dauryoqnsib wau bole bole yoqniye.

Pol a Tesalonaika nangi minjrej, “Ningi iga qa Qotei pailyoqniye.”

3 ¹Ariya was qu, gago anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Ningi iga qa Qotei pailyoqniye. Yimqa Qotei na iga aqaryaigimqa iga Tamo Koba Yesus aqa anjam geregere mare mare laqnqom. Yimqa aqa anjam di tulan kobaosim sawa sawa kalil keretoqnmqa tamo tulan gargekoba nangi quoqnsib Yesus aqa ñam soqtoqnqab. Nami Yesus aqa anjam nungo ambleq di tulan kobaej dego kere. ²Deqa ningi iga qa Qotei pailyoqnbqa a na iga aqaryaigosim tamo uge nanjo banq dena iga elenqas. Tamo nangi di kumbra uge uge yeqnub. Ningi qalie, tamo gargekoba nangi Kristus qa nanjo areqalo singilatosaeqnb.

³Ariya ningi qalie, Tamo Koba Yesus a kumbra bole segi yeqnu. Deqa iga a qa gago areqalo singilatesqom. A na ningi singilatngqonsim taqatngqonimqa Satan a na ningi ugeugeingwa keresai. ⁴Iga qalie, anjam kalil iga nami ningi merngoqnem qaji di ningi dauryoqnsib unub. Agi bunuqna dego ningi dauryoqnsib sqab. Tamo Koba Yesus na iga degsi mergonaq iga qalieem.

⁵Gago areqalo agiende. Tamo Koba Qotei a na nungo areqalo gereiyetngimqa ningi aqa qalaqalaiyo kumbra geregere qalieosib dauryoqniye. Osib Kristus a nami singila na tigelosiq gulube qoboioqnej dego kere ningi dego singila na tigeloqnsib gulube qoboioqniye.

Ningi kalil wauoqniye

⁶Ariya was qu, gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na iga anjam bei ningi endegsi merngwom. Was qudei nangi gago anjam iga nami ningi merngoqnem qaji di dauryqa uratosib wauqajqa asginjreqnu. Deqa ningi na was nangi di qoreinjrsib isaq giliye. Ningi nangi koba na saib. ⁷Ningi gago kumbra segi dauryoqnsib soqniye. Ningi gago kumbra qalie. Gago kumbra agiende. Iga nami ningi koba na sosimqa iga wauqajqa asgigosaiqnej. ⁸Iga nungo ingi ingi laja yaingosaioqnem. Iga gago segi ingi awaiyoqnsim uyoqnem. Iga ningi gulube engwa uratosim deqa iga qanam ti qolo ti waukobaoqnem. ⁹Bole, iga ñam ti deqa iga nungo ingi ingi laja yaingwa kere. Di iga uratem. Di kiyaga? Iga endegsi are qalem. Iga wauoqnsim gago segi ingi ingi awaiyoqnsim uyoqnmqa gago kumbra di ningi unsib bole qa marsib dauryoqnqab.

¹⁰Ningi qalie, iga ningi koba na sosimqa endegsi merngoqnem, “Tamo a wauqasai di a ingi uyqasai dego.” ¹¹Ariya iga anjam endegsi quem. Nungo ambleq di tamo qudei nangi wauqajqa asginjreqnu. Nangi laja sosibqa yomu anjam koba laja laja mareqnub. ¹²Deqa iga Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na tamo nangi deqaji endegsi minjrqom, “Ningi lawo na sosib wauoqnsib nungo segi ingi ingi awaiyosib uyoqniye.”

¹³O was qu, ningi kumbra bole yoqnqajqa asgingaiq. ¹⁴Was bei a gago anjam iga nengrenyonum qaji endi uratimqa ningi na a taqal waiyib isaq gilem. Yimqa aqa kumbra uge deqa a jemaikyqas. ¹⁵Ariya a nungo jeu tamo edegaib. Ningi endegsib maroqniye, “Tamo di a gago was. Deqa iga na Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas.” Ningi degsib maroqniye.

Pol a kaiye anjam nengrenyosiq Tesalonaika nanqi qa qarinyej

¹⁶Tamo Koba Yesus a lawo kumbra qa utru. Deqa a na nungo are latetngimqa ningi gaigai are lawo na soqniye. Tamo Koba Yesus a ningi kalil koba na soqnebe.

¹⁷E Pol. E ijo segi ban na kaiye anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum. E ijo anjam kobotoqnsim qarinyqa laqnsimqa e degyeqnum. Di ijo kumbra.

¹⁸Gago Tamo Koba Yesus Kristus a ningi kalil qa are boleyeme.

1 TIMOTI

1 ¹E Pol. Kristus Yesus na e qarinbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei agi iga padalo sawaq dena elenej qaji nanği Kristus Yesus wo nanği aiyel na e giltbeb deqa e nango anjam marsim laqnum. Iga Yesus a olo lan qureq dena bam unqajqa deqa tarineqnum.

²O Timoti, e na anjam endi nengrenyosim ni qa qarinyonum. E nami Yesus aqa anjam ni mermonam qusimqa ino areqaloq di singilatam. Deqa ni ijo angro bole bulonum. Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Kristus Yesus wo nanği aiyel ni qa dulosib are boleinjrimqa ni are lawo na soqnime.

Iga gisan anjam kalil gotranyoqnqom

³E Masedonia sawaq gilqa osimqa ni endegsi mermem, “Ni Efesus qureq di soqne.” Ariya bini e anjam di olo pulutsiy ni mermqai. Ni Efesus qureq di ololo soqne. Qure dia tamo qudei nanği Qotei aqa anjam marqa oqnsib gisan anjam bei ti turtoqnsib tamo ungasari nanği minjreqnub. Deqa ni Efesus qureq di sosimqa tamo nanği di singila na endegsi minjre, “Ninği gisan anjam di tamo ungasari nanği minjraib.” ⁴O was qu, gisan tamo nanği di lanja sa anjam ti nango moma nango nam qa ti anjam koba lanja lanja mareleneqnum. Deqa ni na tamo nanği di minjrim nango kumbra di uratqab. Nango anjam di tamo ungasari nanği minjroqnsib dena nango areqalo tulan ugeugeiyetnjreqnub. Deqa tamo ungasari nanği di Qotei qa nango areqalo singilatqa yeqnab anjam dena nanği aqaryainjrosaieqnu. Od, inği bole bole Qotei na iga egwa mareqnu qaji di nanği qalieqa yeqnab anjam dena nanği yala aqaryainjrosaieqnu. ⁵Ariya Qotei na iga aqa wau ojajqa mergeqnu. Aqa wau agiende. Iga na tamo ungasari nanği Yesus aqa anjam minjroqnm nanği a qa nango areqalo singilatosis dena nanği Qotei aqa namgalaq di une saiqoji sqab. Sosib kumbra dena nango areqalo tigeltetnjroqnm nanği qalaqalaiyo kumbra dauryoqnqab. ⁶Tamo qudei nanği kumbra di dauryqa urateb deqa nanği tulan nanarioqnsibqa anjam lanja lanja mareleneqnum. ⁷Bole, nanği Qotei aqa dal anjam tamo ungasari nanği minjraqja are koba qaleqnum. Oqnsib minjreqnub, “Anjam iga na merneqnum qaji endi bole.” Ariya nanği

tamo tulan nanari deqa anjam nanği palonteqnub qaji di aqa utru nanği qaliesai. Nanğo segi anjam di nanği poinjrosaieqnu.

⁸Iga qalieonum, Qotei a nami dal anjam atej. Deqa dal anjam a wau ti. Iga dal anjam aqa wau di geregere ojgom di iga marqom, dal anjam a bole. ⁹Qotei a tamo nanği kumbra bole bole yeqnub qaji nanği qa osiq dal anjam atosai. Tamo nanği dal anjam gotranjoqnsib diqeqnub qaji nanği qa osiq dal anjam atej. Tamo nanği di nanğo kumbra agiende. Nanği Qotei qoreiyoqnsib une ateqnub. Osib Qotei aqa kumbra dauryqa uratoqnsib olo mandam qa kumbra uge uge yeqnub. Nanği nanğo ai wo abu wo ñumsib moiottjreqnub. Osib tamo qudei nanği dego ñumeqnub. ¹⁰Qotei a tamo nanği sambala kumbra yeqnub qaji nanği qa osiq dal anjam atej. Tamo deqaji qudei nanği unğa wo ñereñqa uratoqnsib tamo bei wo bei wo ñereñoqnsib sambala kumbra yeqnub. Tamo qudei nanği na tamo qudei bajineñoqnsib nanğo segi kanğal tamo ateqnub. Tamo qudei nanği gisañ anjam koba mareqnub. Nanği anjam bei singilatoqnsib olo puluoqnsib gisañ anjam segi mareqnub. Osib kumbra uge uge gargekoba yeqnub. Qotei a tamo deqaji nanği qa osiq dal anjam atej. Nanğo kumbra uge deqaji na Qotei aqa anjam jeuteqnu. ¹¹Qotei aqa anjam di gisañ sai. Di Yesus aqa anjam bole Qotei na e marsiy laqajqa ebej qaji. Anjam bole di aqa utru agiende. Qotei a rian koba ti singila koba ti unu. Anjam di tulan boledamu. Anjam di iga areboleboleigwajqa utru.

Qotei a Pol qa dulej deqa a Qotei binjyeqnu

¹²Gago Tamo Koba Kristus Yesus a na e singila ebej. Osiqa endegsi are qalej, “Pol a na ijo wau ojqa kere.” Degsi are qalsiqa e giltbosiqa wau endi ebej. Deqa e a tulan binjyeqnum. ¹³Bole, nami e Yesus aqa ñam misilinjyoqnsim a jeutoqnsim a qa anjam uge maroqnem. Ariya e qalie, e nanari tamo sosim a qa ijo areqalo singilatosaiognem deqa e kumbra di yoqnem. Deqa bati di a e qa olo dulej. ¹⁴Osiqa a e qa are tulan boleyosiq ijo are tigeltetbej deqa bini e gago Tamo Koba Kristus Yesus qa ijo areqalo singilatoqnsimqa tamo unğasari nanği qalaqalainjreqnum.

¹⁵Kristus Yesus a na iga tamo unğasari une yeqnum qaji iga elenqa marsiq deqa mandamq aiej. Anjam di bole. Tamo kalil nanği qusib marqab, “Bole.” O Timoti, e nami une gargekoba yoqnem deqa e na une tamo kalil nanği tulan bunjnroqnem. ¹⁶Ariya Yesus Kristus aqa areqalo agiende. Tamo unğasari kalil nanği endegsib qalieqab, “Bole, Yesus Kristus a une tamo nanği qa tariñsokobaiyoqnsiqa lawo kumbra enjreqnu.” Od, was qu, Yesus a namoqna e qa dulosiq kumbra bole ebej deqa tamo unğasari kalil nanği aqa kumbra di unsib nanği dego a qa nanğo areqalo singilatqajqa deqa are qaleqnu. Kumbra dena nanği ñambile gaigai sqab. ¹⁷Qotei a gaigai gago Mandor Koba sqas. A moiqa keresai. Iga a unqa keresai dego. A segi Qotei bole. Deqa iga kalil bati gaigai aqa ñam soqtoqnsim a binjyoqnqom. Bole.

**Pol na Timoti minjej, “Ni qoto tamo bulosim
kumbra uge kalil gotranjoqne.”**

¹⁸O ijo angro Timoti, Kristen gate nangi nami Qotei aqa medabu osib ni qa anjam babtosis wau emeb. E deqa are qalsim deqa e na anjam endi ni mermonum. Deqa ni qusim daurye. Kristen gate nanjo anjam dena ni singilatmoqnimqa ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil gotranjoqne. ¹⁹Gotranjsimqa ino areqalo Yesus qa bole singilat. Osim Qotei aqa namgalaq di ni une saiqoji soqne. Tamo qudei nangi segi qalie, nangi une yeqnub. Ariya Qotei na nanjo kumbra tingitetnjqra laqnaq nangi olo urateqnub. Deqa nangi Yesus qa nanjo areqalo singilatqa asginjreqnaqa qobun a sargumq di paraqas dego kere nangi areqalo uge ugeiysib laqnu. Kumbra dena nangi tulan ugetnjqras. ²⁰Agi Himeneus wo Aleksander wo nangi aiyele kumbra uge deqsib yeqnub. Deqa e na nangi aiyele Satan aqa banq di atem. Yim dena nangi endeqsib qalieqab, “Bole, iga olo Qotei misilinqasai.”

**Iga Qotei na tamo ungasari kalil nangi
aqaryainjroqnajqa deqa pailyoqnqom**

2 ¹Ariya e anjam kobaquja bei endeqsi mermit ni qusim daurye. Ni na Kristen tamo ungasari nangi minjroqnmqa nangi tamo kalil qa pailyoqnebe. Yim Qotei na nangi aqaryainjroqnqas. Od, ni na nangi minjroqnmqa nangi Qotei binjoqnebe. ²Ni na Kristen tamo ungasari nangi minjroqnmqa nangi mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kalil nangi qa ti Qotei pailyoqnb a na nangi aqaryainjroqnqas. Yim deqa iga kalil are lawo sosim kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryoqnqom. ³Kristen tamo ungasari nangi deqsib pailyoqnbqa Qotei agi iga elenjej qaji a nangi qa tulan areboleboleiyqas. Pailyo deqaji Qotei aqa namgalaq di tulan boledamu. ⁴Qotei a na tamo ungasari kalil nangi oqajqa are qaleqnu. Yim nangi anjam bole poinjqajqa deqa. ⁵Iga qalie, Qotei a segi qujai Qotei bole. Kristus Yesus a segi qujai tamo ungasari nangi ti Qotei ti nango ambleq di tigelesosiq ya waiyej unu. ⁶Kristus a moiqajqa bati agi Qotei a nami bati yonaqa a bosiqa tamo ungasari kalil nangi oqa marsiq aqa segi nambile uratosiq moiej. Aqa kumbra dena Qotei na iga endeqsi osorgej, a na tamo ungasari kalil nangi oqajqa are qaleqnu. ⁷Qotei a na e aqa anjam marsiy laqajqa deqa osiq e giltbej. Deqa e aqa anjam marqajqa wau ti. E bole mermonum. E gisanosai. E sawa bei bei qaji tamo ungasari nangi qa gilsiy Qotei aqa anjam minjroqnitqa nangi qusib Kristus qa nanjo areqalo singilatosib aqa anjam bole poinjqajqa deqa osiq e wau ebej.

⁸Deqa ni na Kristen tamo qure qure kalilq di unub qaji nangi minjroqnmqa nangi ban soqtoqnsib pailyoqnebe. Nangi mati nango segi

ɲambile Qotei yekritosib aqa kumbra boleq di sosib minjin ti ɲirin ti uratosib kumbra bole dena ɲangi pailyoqnebe.

**Ungasari ɲangi Qotei aqa anjam dauryosib wau
bole bole yoqnaqab di ɲango wala bole**

⁹E na anjam bei dego ni mermqai. Ni na ungasari ɲangi minjrimqa ɲangi areqalo bole na gara jigoqnebe. ɲangi diqoqnsib ɲango gate banga walatoqnaib. Osib kolilei na ti wala bole na ti ɲango jejamu maqtosib gara wala ti jigoqnaib. ¹⁰Ni na ungasari ɲangi minjrimqa ɲangi Qotei aqa anjam dauryqa marsib wau bole bole yoqnebe. Di ɲango wala bole agide. ¹¹Ni na ungasari ɲangi minjrimqa ɲangi ɲango segi ñam aguq atoqnsib medabu getentosib Qotei aqa anjam quoqnebe. ¹²E na ungasari ɲangi anjam palontqa saidnjreqnum. Deqa ɲangi tamo ɲango gate saib. ɲangi medabu getentosib anjam segi quoqnebe. ¹³Ni que. Qotei a Adam namoqna gereiyosiq ariya bunuqna a Iv gereiyej. ¹⁴Satan a na Adam gisaɲ anjam bei minjosai. A na Iv gisaɲ anjam minjnaq qusiq dauryej. Osiq deqa a une atej. ¹⁵Ariya ni na ungasari ɲangi minjrimqa ɲangi aɲgrotoqnsib aɲgro qa wauoqnebe. ɲangi wau di yoqnsib gaigai Kristus qa ɲango areqalo singilatoqnsib ɲango segi ɲambile a yekritosib aqa kumbra boleq di sosib qalaqalaiyo kumbra dauryosib kumbra bole bole yoqnebe. Yim deqa Qotei a na ɲangi oqas.

**Tamo bei a Kristen ɲango gate sqa marsimqa
a kumbra tintin segi dauryoqnem**

3 ¹Ijo anjam endi bole. Deqa ni que. Tamo bei a Kristen ɲango gate sqajqa marqas di a wau bole yqa marqo. ²Deqa ni unime. Tamo bei a Kristen ɲango gate sqajqa marsimqa a kumbra tintin segi dauryoqnem. Yim tamo ɲangi aqa jejamuq di une bei unqasai. Tamo di a uɲa aiyeltaiq. A uɲa qujai segi esoqnem. Osim aqa segi so geregere taqatosim areqalo bole ti sosim kumbra bole bole yoqnem. Tamo laɲaj ɲangi aqa meq boqniqbqa oqnsim geregereinjroqnem. A Qotei aqa anjam palontqajqa wau geregere poiym anjam palontoqnem. ³A ya uyoqnsim nanarioqnaiq. A urur minjin oqim qotoqnaiq. A lawo soqnem. A silali koba ti sqajqa are qaloqnaiq. ⁴A na aqa uɲa ti aqa aɲgro ɲangi ti geregere taqatnjreme. Yim aqa aɲgro ɲangi aqa anjam geregere quoqnsib dauryoqnaqab. ⁵Tamo bei na aqa segi uɲa ti aqa aɲgro ɲangi ti geregere taqatnjrqasai di a na Kristen ɲangi dego geregere taqatnjrqqa keresai. Deqa a Kristen ɲango gate sqa keresai. ⁶Kristen tamo bunuj a gate ataim. A gate sqas di a diqosim marqas, “E tamo bolequja.” Yim Qotei na nami Satan ɲolawotej dego kere tamo di dego ɲolawotqas. ⁷Tamo bei a tamo ungasari Qotei qaliesai qaji ɲango ɲamgalaq di ñam bole ti sqas di ni unsim a gate ate. A ñam bole ti sqasai di a gate sqa keresai. Di kiyaaq? Tamo qudei ɲangi a qa anjam uge marib gam dena Satan na a ugeugeiyqas.

Kristen nanŋo wau tamo nanŋi areqalo bole ti sosib wauoqnebe

⁸Kristen nanŋo wau tamo nanŋi dego areqalo bole ti sosib wauoqnebe. Nanŋi medabu aiyeltaib. Nanŋi ya uysib nanarioqnaib. Nanŋi na tamo nanŋo silali yainjrqaqqa are koba qalaib. ⁹Nanŋi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqnebe. Sosib anjam bole Qotei na nami iga osorgej qaji di singila na ojesoqnebe. Agi iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum qaji iga anjam bole di osorgej. ¹⁰O Timoti, ni Kristen nanŋo wau tamo nanŋo wau geregere peleiy. Nanŋi wau bole yibqa ni di unsim nanŋi wau tamo ate. ¹¹Nanŋo unŋasari nanŋi dego ni na minjrim nanŋi areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqnebe. Nanŋi yomu anjam maroqnaib. Nanŋi nanŋo segi so geregere taqatosib wau kalil Qotei na nanŋi enjrej qaji di geregere ojoqnebe. ¹²Kristen nanŋo wau tamo nanŋi unŋa aiyeltaib. Nanŋi unŋa qujai segi esoqneb. Sosib nanŋo unŋasari nanŋi ti nanŋo anŋro nanŋi ti geregere taqatnjroqnebe. ¹³Kristen nanŋo wau tamo nanŋi wau bole yoqnqab di nanŋi ñam bole ti sqab. Sosib nanŋi Kristus Yesus qa nanŋo areqalo singilatoqnqab. Osib deqa nanŋi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa ulaoqnqasai.

Qotei aqa kumbra nami uliesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja

¹⁴O Timoti, e ni qa urur bosiy numqajqa are koba unu. Ariya e are qalonum, e mati anjam endi nengrenyosiy ni qa qarinyqai. ¹⁵Deqa e ni qa urur bosaiotqa ijo anjam nengrenyonum qaji endi ni sisiyosim kumbra bole kalil Qotei na Kristen nanŋi dauryqa are qaleqnu qaji di ni qalieqam. Kristen nanŋo utru agiende. Nanŋi Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa segi tamo unŋasari unub deqa nanŋi tal aqa ai bul tigelesosib Qotei aqa anjam bole singila na ojejunub. ¹⁶Iga bole qalieonum, Qotei aqa kumbra nami ulitesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja. Kumbra di Qotei na iga osorgonaq unem. Aqa kumbra di agiende.

A segi tamo bulyonaqa tamo unŋasari nanŋi a unoqneb.

Mondor Bole a na aqa kumbra bole babtosi q osorgej.

Osiq mergej, “Aqa kumbra di tulaŋ tiŋtiŋo.”

Laŋ anŋro nanŋi dego a unoqneb.

Tamo nanŋi sawa bei beiq giloqnsibqa aqa anjam mare mare laqneb.

Deqa tamo unŋasari mandamq endi unub qaji nanŋi a qa nanŋo areqalo singilatoqneb.

Ariya Qotei na a olo osiq laŋ qureq osi oqnaqa a dia ñam kobaquja osiq unu.

**Mondonŋ gisaŋ tamo nanŋi bosib Kristen tamo unŋasari
nanŋo areqalo tulaŋ niñaqyetanjroqnqab**

4 ¹Qotei aqa Mondor a anjam endegsi babtej. Mondonŋ diŋo bati jojomoqnimqa tamo qudei nanŋi Kristus qa nanŋo areqalo singilatqa

uratqab. Di kiyaaq? Nanŋi gisaŋ mondor ti mondor uge uge ti nanŋo anjam qusib dauryqab deqa. ²Bati di gisaŋ tamo nanŋi boqnsib gisaŋ anjam di tamo ungasari nanŋi minjroqnqab. Tamo nanŋi di nanŋo areqalo tulaŋ niŋaqejunu. Deqa nanŋi nanŋo segi une poinjrqqa keresai. ³Tamo nanŋi di anjam uge endegsib tamo ungasari nanŋi minjroqnqab, “Ninŋi unjataib. Ninŋi tamotaib. Ninŋi damu uyaib. Di getento kalil.” O Timoti, anjam di gisaŋ. Qotei a na inŋi inŋi kalil atelenej. Deqa iga a qa gago areqalo singilateqnum qaji iga inŋi inŋi kalil di oqa marsim Qotei binjyosim oqom. Iga Qotei aqa anjam bole qalieonum deqa iga inŋi di oqom. ⁴Iga qalie, inŋi inŋi kalil Qotei na ateq qaji di bole. Deqa iga inŋi bei getentqasai. Iga Qotei binjyoqnsim inŋi inŋi kalil di oqnqom. ⁵Qotei aqa anjam na ti gago pailyo na ti inŋi inŋi kalil di boleteqnu. Deqa inŋi inŋi di Qotei aqa segi inŋi bole tinŋin.

Pol na Timoti minjej, “Ni Kristus aqa wau tamo bole soqne.”

⁶O Timoti, ijo anjam di ni na Kristen was qu nanŋi olo minjroqne. Ni minjroqnqam di ni Kristus Yesus aqa wau tamo boledamu sqam. Deqa anjam bole ni ino areqaloq di singilatejunum qaji dena ti powo bole ni osim dauryeqnum qaji dena ti ni olo torei singilatmesqas. ⁷Ariya tamo qudei nanŋi sa anjam uge uge laŋa maroqnsib dena tamo ungasari nanŋi nanaritnjreqnub. Deqa ni na anjam di qoreiyosim Qotei aqa kumbra singilatsim dauryoqne. ⁸Ni qalie, iga gago jejamu singilatqa osim gaigai qaloqnsim singilatoqnqom kumbra dena iga kiŋala aqaryaigwas. Di kiyaaq? Gago jejamu di laŋa mandam qaji jejamu. Ariya iga Qotei aqa kumbra qa are qalsim singilatoqnsim dauryoqnqom kumbra dena iga bole aqaryaigimqa iga mandamq endia so bole sosim mondoŋ dego iga ŋambile gaigai sqom. ⁹Anjam di bole. Tamo kalil nanŋi qusib marqab, “Bole.” ¹⁰Qotei agi ŋambile gaigai unu qaji a na tamo ungasari kalil nanŋi oqajqa waueqnu. Od, a na iga tamo ungasari a qa gago areqalo singilateqnum qaji iga bole elenej koboqo. Mondoŋ a na iga joqsim laŋ qureq oqwas. Iga deq oqwajqa tariŋoqnsim a qa gago areqalo singilatejunum. Utru deqa iga gaigai Qotei aqa wau singila na ojeqnum.

¹¹O Timoti, ni na anjam di Kristen tamo ungasari nanŋi plaltsim minjroqnimqa nanŋi qusib dauryoqnqab. ¹²Tamo qudei nanŋi ni qa mareqnu, ni anŋro kiŋala. O Timoti, tamo nanŋi dena ino ŋam ugetetmaib. Ni kumbra bole segi yoqnimqa Kristen tamo nanŋi na ni numoqnsib daurmoqnqab. Ino anjam maro na ti ino walwel na ti ni kumbra bole segi yoqne. Osim qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim Qotei qa ino areqalo singila-toqnsim Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji soqne. ¹³E ni qa urur bosaiotqa Kristen tamo ungasari nanŋi louqa koroqnsibqa ni tigeloqnsim Qotei aqa anjam sisiyoqnsim anjam aqa damu palontoqnsim Qotei aqa kumbra dauryqa gam osornjroqne. ¹⁴Nami Kristen

gate nangi Qotei aqa ñam na ino gateq di nango ban atnabqa Qotei na ni singila emej. Onaqa bunuqna tamo bei na olo Qotei aqa medabu osiq ni qa anjam bei dego babtej. Deqa ni singila di oqnsim wauqa asgimaiq. ¹⁵Ni gaigai ino wau di geregere taqatosim singila na wauoqne. Yimqa Kristen tamo ungasari kalil nangi ino kumbra di unoqnsib maroqnqab, “Bole.” ¹⁶Ni ino segi kumbra ti ino anjam maro ti geregere taqatosim singila na Qotei aqa wau yoqne. Yimqa ino wau dena Qotei na ni ti tamo ungasari kalil ino anjam qusib dauryeqnub qaji nangi ti oqas.

Pol na Timoti minjej, “Ni Kristen tamo nangi tingitnjrqa osimqa ni mati endegsi are qale, nangi kalil ino was bul.”

5 ¹Ni na tamo qeli nangi njirintjroqnaim. Ni lawo na nangi tingitnjroqne. Ni nangi tingitnjrqa osimqa nangi ino abu bul lawo na tingitnjroqne. Angro meli nangi ti angro wala nangi ti dego lawo na tingitnjroqne. Ni nangi tingitnjrqa osimqa nangi ino was bul lawo na tingitnjroqne. ²Uña qeli nangi dego tingitnjrqa osimqa nangi ino ai bul lawo na tingitnjroqne. Dungenge nangi dego tingitnjrqa osimqa nangi ino jaja bul lawo na tingitnjroqne. Ni Qotei aqa ñamgalaq di kumbra bole na dungenge nangi tingitnjroqne.

Uña qobul nangi taqatnjrqajqa anjam

³Nungo ambleq di uña qobul nangi unub. Nangi qudei angro saiqoji unub. Deqa ni na uña qobul nangi di kumbra bole enjroqne. ⁴Ariya uña qobul qudei nango angro ti moma ti unub. Deqa ni na nango angro ti moma ti minjrimqa nangi endegsi poinjrem. Nango wau bole agi nangi na nango ai nangi taqatnjroqnsib ingi ingi enjroqnqab. Nangi nami angro kiñilala sonabqa nango ai nangi waukobaoqnsib nangi gereinjroqne. Ariya bini nango ai nangi qobulonub deqa nangi na kamba nangi taqatnjrqab. Nangi kumbra di yqab di Qotei a nangi qa areboleboleiyqas.

⁵Ariya uña qobul qudei nangi angro saiqoji unub. Nangi segi unub deqa nangi Qotei qa nango areqalo singilatoqnsib a na nangi geregereinjrqajqa deqa tariñoqnsib qolo ti qanam ti pailyoqnsib unub. ⁶Ariya uña qobul qudei nangi nango segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Deqa nangi moiobule-junub. ⁷Deqa ni na uña qobul nangi di minjrimqa nangi Qotei pailyoqnsibqa kumbra bole segi dauryoqnebe. Yim deqa tamo ungasari qudei nangi anjam uge bei nangi qa marqa keresai. ⁸Ariya ni que. Tamo bei na aqa segi lej nangi ti aqa tal qujai nangi ti geregereinjrqasai di a kumbra tulan ugedamu yqo. A Yesus qa aqa areqalo singilatqa uratobulqo. Ni une. Tamo nangi Qotei qaliesai qaji nangi kumbra uge deqaji yosaieqnub.

⁹O Timoti, ni na uña qobul qudei nango ñam nenngrenyim Kristen tamo ungasari nangi na ingi ingi qa aqaryainjroqnqab. Ni na uña qobul

endeqaji nango ñam nengrenye. Nangi uña qeli wausau 60 onub. Nangi nami tamo qujai segi eseqneb. ¹⁰Nangi nami wau bole bole yoqneb deqa nangi tamo uñgasari nango ñamgalaq di uña bole. Nangi na nango angro nangi geregere-injroqnsib boletnjroqneb. Tamo lanaj nangi nango meq beqnaqba oqnsib geregereinjroqneb. Nangi na Kristen tamo uñgasari nango singa yansetnjroqneb. Tamo uñgasari nangi gulube ti sonabqa nangi na aqaryainjroqneb. O Timoti, ni na uña qobul deqaji nango ñam nengrenyim Kristen tamo uñgasari nangi na ingi ingi qa aqaryainjroqnaqab.

¹¹Ariya uña qobul meli nangi singila bole unub deqa ni na nango ñam ataim. Di kiyaya? Nangi olo tamo oqajqa are prugnjqreqnaqa Kristus qoreiyeqneb deqa. ¹²Nangi nami Qotei aqa ñam na anjam singilatosib mareb, “Iga olo tamo oqasai. Iga Kristus aqa kumbra segi dauryqom.” Ariya nango anjam di nangi bunuqna uratosib olo tamo oqajqa are prugnjqreqnu. Deqa nangi unetonub. ¹³Nango kumbra bei agiende. Nangi lalie kobaeqneb. Nangi wauqa asginjqreqnaqa ta talq giloqnsib anjam laña laña maroqnsib yomu anjam quqwajqa tulan arearetnjqreqnu. Deqa anjam uge uge iga marqa keresai qaji di nangi olo mare mare laqneb. ¹⁴Deqa e are qalonum, uña qobul meli nangi olo tamo osib angrotoqnsib nango segi tal gereiyoqnaqab di kere. Nangi degyqab di jeu tamo nangi na nango kumbra di unoqnsib deqa nangi Qotei aqa ñam misilinyqa keresai. ¹⁵Ni qalie, uña qobul meli qudei nangi Qotei aqa gam bole uratoqnsib olo Satan dauryeqneb. ¹⁶Ariya uña qudei Kristus qa nango areqalo singilateqneb qaji nango ai nangi qobulonub deqa ni na nangi minjrimqa nangi na nango ai nangi taqatnjrsib ingi ingi enjroqnaqab. Yimqa Kristen nangi gulube di qoboiquasai. Uña qobul angro saiqoji unub qaji nangi segi Kristen nangi na taqatnjroqnsib ingi ingi qa aqaryainjroqnaqab.

Kristen gate nangi wau bole yeqnub deqa iga na nangi geregereinjroqnaqom

¹⁷Kristen gate nangi wau bole yeqnub deqa ni na tamo uñgasari nangi minjrimqa nangi na Kristen gate nango ñam soqtetnjroqnsib nangi ingi ingi qa aqaryainjroqnebe. Kristen gate qudei nangi Qotei aqa anjam palontqajqa waukobaoqnsib Qotei aqa gam bole tamo uñgasari nangi osornjqreqnub. Deqa ni na tamo uñgasari nangi minjrimqa nangi na Kristen gate nangi di tulan geregereinjroqnebe. ¹⁸Iga qalie, Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Bulmakau nangi waukobaoqnsib rais parapariyoqnsib aqa sau taqal ateqnub. Deqa nangi na nangi damu uyqa saidnjraib.” Iga qalie, “Tamo nangi wauqab di nango awai dego nangi oqab.” ¹⁹O Timoti, tamo qujai na ni mermqas, “Kristen gate bei di a une yqo.” Yimqa ni aqa anjam quetaim. Ariya tamo aiyel kio tamo qalub kio nangi na anjam di mermibqa ni nango anjam di quetnjre.

²⁰Kristen gate bei a une yimqa ni na a osim Kristen gate kalil nango ulatamuq di tigeltosim aqa une boleq atsim minjimqa Kristen gate kalil nangi kumbra di unsib nangi dego ulaqab.

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa wau geregere taqatime.”

²¹O Timoti, Qotei ti aqa lan angro nangi ti Kristus Yesus ombla na nango namgalaq dia e singila na anjam endegsi ni mermqai. Wau kalil e ino banq di atem qaji di ni geregere taqatosim wauoqne. Ni na ino was nangi ti tamo kokba ti nangi segi gereinjroqnaim. Ni tamo kalil nangi turtnjrsim gereinjroqnime. ²²Ni Kristen nango gate bei atqa osimqa ino banq aqa gateq di urur ataim. Ni grotqam di a bunuqna une yimqa ni a ombla une oqam. Deqa ni ino segi so geregere taqatosim Qotei aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji soqne.

²³Ariya ni ma ti sosim mene jaqatinmeqnu deqa ni bunuqna ya segi uyaim. Ni ya ti wain ti turtsim uyoqne. Yim ino mene olo boleqas.

²⁴Tamo qudei nango une boleqsi unu. Nango une deqa Qotei na nangi awai uge enjrqas. Ariya tamo qudei nango une uliejunu. Bunuqna nango une di dego boleq dqas. ²⁵Dego kere tamo nango kumbra bole qudei dego boleqsi unu. Ariya kumbra bole qudei urur boleq dqasai di ungum. Kumbra di bunuqna boleq dqas. Kumbra bole deqaji gaigai uliesqa keresai.

Kangal tamo nangi kumbra bole segi yoqnebe

6 ¹Ni na Kristen kangal tamo kalil nangi minjrimqa nangi nango wau qa gate nango nam soqtoqnsib nango sorgomq di geregere soqnebe. Yimqa wau qa gate nangi nango kumbra di unsib Qotei aqa nam ti Kristus aqa anjam ti misilinyqa keresai.

²Kangal tamo qudei nango wau qa gate nangi Kristen tamo. Deqa ni na kangal tamo nangi di minjrimqa nangi endegsib are qalaib, “Gago wau qa gate nangi gago Kristen was qu. Deqa ungum, iga nango anjam gotranjoqnqom.” Nangi degsib are qalaib. Ni na nangi minjrimqa nangi endegsib are qalqab, “Gago wau qa gate nangi Kristen tamo bole. Deqa iga na nangi qalaqalainjoqnqom.” Nangi degsib are qalqab di nangi nango wau qa gate nangi geregere wauetnjroqnqab.

Tamo nangi silali koba oqajqa are qaleqnub qaji nangi di Satan na walawalainjoqnsiq uneq breinjreanu

O Timoti, ni gaigai Kristen tamo ungasari nangi kumbra bole dauryqajqa minjoqnsim are tigeltetnjroqnmqa nangi kumbra bole kalil e nami mermonum qaji di yoqnqab. ³Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa anjam dauryqom di iga Qotei aqa kumbra geregere qalieqom. Ariya tamo qudei nangi Yesus aqa anjam di dauryqa uratoqnsib olo anjam bei

Yesus aqa anjam ti ombla kerekereosai qaji di tamo nangi minjreqnub. ⁴Deqa iga qalieonum, tamo deqaji nangi nango segi areqalo dauryqajqa tulan arearetnjreqnaqa diqoqnsib laqnu. Deqa nangi powo saiqoji sosibqa anjam kiñilala qudei qa laña njirinoqnsib ñam qudei qa anjam na qotoqnsib unub. Nangi anjam deqsib mareqnu deqa nangi tamo nangi qa are ugeinjreqnaqa laña qoto itnjroqnsibqa misilin anjam koba minjroqnsib nangi qa areqalo uge ti laqnu. ⁵Osim nangi gaigai njirin anjam koba mareneqnu. Tamo deqaji nangi areqalo tulan uge na laqnu. Nangi Qotei aqa anjam bole qaliesai bolesai. Deqa nangi endegsib are qaleqnu, “Iga Qotei aqa kumbra dauryqom dena iga ñoro koba ti sqom.” O Timoti, nango anjam di gisan.

⁶Bole, iga Qotei aqa kumbra dauryqom di iga lan qaji ingi koba oqom. Iga mandamq endia sosimqa jejamu qa ingi ingi Qotei na egeqnu qaji di iga oqnsim mareqnu, “Ingi di iga qa kere.” Gago kumbra dena mondon iga lan qaji ingi bole oqom. ⁷Iga qalie, iga nami ñambabem di iga ingi ingi ti ñambabosai. Mondon iga moiqom di iga ingi ingi ti olo moiqasai dego. ⁸Deqa iga endegsi marqom, “Iga uyo ingi ti gara ti yala eqnum di kere.” ⁹Ariya tamo nangi silali koba oqajqa are qaleqnu qaji nangi Satan na walawalainjroqnsiq uneq breinjreqnu. Agi aliem na wagme nangi eleqnu dego kere. Deqa tamo nangi di kumbra uge uge yqajqa are prugnjoqnmqa kumbra dena nangi tulan ugetnjroqnm nangi torei padalqab. ¹⁰Tamo deqaji nangi silali koba oqajqa tulan arearetnjreqnu. Nango kumbra di agi kumbra uge uge kalil nango utru. Kumbra dena tamo qudei nangi titnjreqnaqa nangi Yesus qa nango areqalo singilatqa uratoqnsib gulube gargakoba iteqnu.

Tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilateqnu qaji nangi singila na gurguroqnsib dena nangi ñambile bole oqab

¹¹Ariya Timoti, ni Qotei aqa tamo deqa ni kumbra uge kalil deqaji torei qoreiyosim taqat ate. Osim ni kumbra tintin yoqnsim Qotei aqa kumbra dauryoqnsim a qa ino areqalo singilatoqnsim tamo nangi qalaqalainjroqne. Osim ni gulube kalil qa singila na tigeloqnsim tamo ungasari nangi lawo kumbra enjroqne. ¹²Tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilateqnu qaji nangi tamo nangi singila na gurguroqnsib bubuneqnu dego kere. Deqa ni dego singila na ururoqne. Osim dena ni ñambile bole gaigai sqam. Bole, ni nami singila na tigeloqnsim tamo gargakoba nango ñamgalaq dia Kristus aqa ñam ubtsim maroqnem. Bati deqa Qotei na ni ñambile di oqajqa marsiq metmej. ¹³Qotei agi a na ingi ingi kalil ñambile enjreqnu qaji aqa ñamgalaq dia Kristus Yesus agi nami Pontius Pailat aqa ulatamuq di tigelosiq anjam ubtsiq maroqnej qaji aqa ñamgalaq dia dego e ni anjam singila na endegsi mermqai. ¹⁴Anjam ni nami qusim ojem qaji di ni olo geregere daurye. Osim ni anjam di

ugetaim. Ugetqasai di tamo nan̄gi ni qa anjam uge bei marqa keresai. Ni anjam di dauryosim gilsim gilsim gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo lan̄ qureq dena brantim ni unqam. ¹⁵Yesus a bqajqa bati di Qotei a segi na bati atim di a bqas. Qotei a iga areboleboleigwajqa utru. A segi qujai na mandam ti ingi ingi kalil ti taqatejunu. A mandor kokba kalil nan̄go Mandor Koba. A tamo kokba kalil nan̄go Tamo Koba dego. ¹⁶A segi qujai moiosaieqnu. A suwan̄oq di unu. Aqa suwan̄ di kobaquja. Deqa iga aqa areq di brantqa keresai. Tamo bei na nami aqa ulatamu unosaioqnej. Tamo bei na a unqa keresai dego. Deqa iga kalil gaigai aqa ñam soqtoqnqom. A bati gaigai singila koba ti sqas. Bole.

Tamo nan̄gi mandam qa silali ti ñoro ti ejunub qaji nan̄gi Qotei qa nan̄go areqalo singilatoqnsib tamo un̄gasari nan̄gi aqaryainjroqnebe

¹⁷O Timoti, ni na tamo nan̄gi mandam qa silali ti ñoro ti ejunub qaji nan̄gi endegsim min̄jroqne. Ningi diqosib nun̄go segi ñam soqtaib. Nun̄go ñoro di urur koboqas deqa ningi ñoro deqa are singilataib. Ningi Qotei qa nun̄go areqalo singilatosib soqniye. Qotei agi a na ingi bole bole kalil iga egeqnaqa iga oqnsim areboleboleigeqnu. ¹⁸Deqa ningi kumbra bole bole yoqnsib tamo un̄gasari nan̄gi aqaryainjroqniye. Osib gaigai nun̄go ingi ingi jeioqnsib tamo un̄gasari ingi ingi qa truqueqnu qaji nan̄gi olo en̄jroqniye. Ningi marqab, silali di ingi bole. Degaib. Ingi bole agi was nan̄gi geregerein̄jqajqa kumbra. O Timoti, ni na tamo nan̄gi mandam qa silali ti ñoro ti ejunub qaji nan̄gi degsim min̄jroqne. ¹⁹Yimqa nan̄gi ino anjam di dauryqab di mondon̄ nan̄gi lan̄ goge qaji ingi ingi tulan̄ koba koroiosib ingi ingi dena nan̄gi aqaryainjrimqa nan̄gi ñambile bole gaigai sqab.

Pol na Timoti min̄jej, “Ni na ino wau geregere taqatime.”

²⁰O Timoti, Qotei na ni wau emej deqa ni wau di geregere taqatesoqne. Tamo qudei Qotei aqa areqalo dauryosai qaji nan̄gi anjam uge uge mareleñeqnub. Deqa ni nan̄go anjam di qoreiyosim nan̄gi uratn̄jsim isaq gile. Tamo nan̄gi di mareqnub, “Iga powo bole ti unum.” Di gisañ. Nan̄gi Qotei jeutoqnsib aqa areqalo dauryqa uratoqnsib anjam uge uge mareleñeqnub. ²¹Nan̄gi mareqnub, “Iga powo ti unum.” Di sai. Nan̄gi Kristus qoreiyosib a qa nan̄go areqalo singilatqa urateqnub.

O was qu, Qotei a ningi kalil qa are boleiyeme.

2 TIMOTI

1 ¹E Pol. Kristus Yesus na e qariñbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e giltbosiq merbej, “Ni Yesus aqa anjam marsim laqne.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim deqa e Yesus aqa anjam marsim laqnum. Qotei a nami anjam endegsi marej, “E na tamo ungasari Kristus Yesus qa nanjo areqalo singilateqñub qaji nanji ñambile enjrqi.” A degsi marej deqa e na aqa anjam di tamo ungasari nanji minjroqñsim laqnum.

²O Timoti, ni ijo angro bole. E na anjam endi nengrenyosim ni qa qariñyonum. Qotei Abu wo gago Tamo Koba Kristus Yesus wo nanji aiyel ni qa dulosib are boleinjrimqa ni are lawo na soqnime.

Iga Kristus aqa anjam bole qa jemaigwasai

³Ijo moma utru nanji nami kumbra tiñtiñ na Qotei aqa wau ojoqñeb dego kere e bini kumbra qujai dena Qotei aqa wau ojeqñum. Ijo are miligiq di e qalieonum, e Qotei aqa ñamgalaq di une bei saiqoji. E qolo ti qanam ti Qotei pailyoqñsim ni qa are qaloqñsim Qotei biñiyeqñum.

⁴Nami e ni uratmqa laqnamqa ni e qa are ugeimonaqa akamem. E deqa are qaloqñsim ni olo numqajqa are koba unu. E ni numsiyqa tulañ areboleboleibqas. ⁵Nami ino moma Lois nanji ino ai Yunis wo Kristus qa nanjo areqalo singilatoqñeb dego kere bini ni dego Kristus qa ino areqalo singilatejunum. E deqa are qaloqñsim unum. ⁶Nami e ijo bañ ino gateq di atnamqa Qotei na ni singila emej. Yim ni aqa wau ojqañqa deqa. Deqa e olo ino areqalo tigeltetmitqa ni singila deqa are qalsim ino wau di singilat. Tamo a ñam puyim puloñosim kobaqas dego kere ni na ino wau di olo singilatim kobaqas. ⁷Ni qalie, Qotei a na iga ulaqajqa deqa aqa Mondor iga egosai. A na iga singilatgwajqa deqa aqa Mondor egej. Mondor dena gago areqalo tigeltetgeqnaqa iga tamo nanji qalaqalainjroqñsimqa gago so ti gago walwel ti geregere taqateqñum.

⁸Deqa ni gago Tamo Koba Yesus aqa anjam marsim laqajqa jemaimaiq. E segi Yesus aqa anjam marsim laqnem deqa jeu tamo nanji na e ojsib tonto talq endia e waibeb unum. Deqa ni e qa dego jemaimaiq. Ni Qotei aqa singila osim Yesus aqa anjam bole marsim laqne. Osim dena ni e

ombla gulube oqnsim sqom. ⁹Qotei a na iga elenjosika iga aqa segi tamo ungasari sqajqa deqa metgej. Iga nami kumbra bole yoqnem a deqa are qalsiq iga metgosai. Tulan nami a ingi ingi kalil atosaisosika a aqa segi areqalo na iga metgosika Kristus Yesus aqa wau na iga qa are boleiyosika elenjej. ¹⁰Ariya bini bati endeqa Kristus Yesus agi iga elenjej qaji a boleq dej. Osiqa iga qa moiej aqa wau dena Qotei a iga qa are tulan boleiyej. Kumbra di dego boleq dej. Kristus Yesus a moio aqa singila kobotej. Iga aqa anjam bole marsim laqnum gam dena tamo ungasari kalil nanji endegsi poinjreqnu, “Bole, iga nambile gaigai sqom.”

¹¹Qotei aqa areqalo agiende. E Kristus aqa anjam bole marsiy laqnqai. Qotei aqa areqalo degsi unu deqa a na e giltbosiq wau ebej. Deqa e Qotei aqa anjam palontoqnsim Kristus aqa nam maroqnsim tamo ungasari nanji Qotei aqa kumbra osornjreqnum. ¹²Deqa ungum, e gulube oqnsiy sqai. E deqa jemaibqasai. E Yesus qa ijo areqalo singilateqnum deqa e a qa bole qalieonum. A segi na wau endi ijo banq di atej deqa e qalieonum, a na wau di geregere taqatoqnqas. Taqatsim gilsim a olo bqajqa bati brantqas.

¹³O Timoti, anjam bole kalil e nami ni mermoqnem qaji di ni geregere singilatsim dauryoqne. Osim Kristus Yesus qa ino areqalo singilateqnsim a qalaqalaiyoqne. Osim kumbra dena ni na tamo ungasari nanji Qotei aqa anjam minjroqne. ¹⁴Qotei na aqa anjam bole ino banq di atej. Qotei aqa anjam di tulan bolequja. Deqa ni na anjam di geregere taqatesoqne. Qotei aqa Mondor Bole agi gago are miligiq di unu qaji a na ni aqaryaimoqnimqa ni Qotei aqa wau di geregere ojsim laqne.

¹⁵Ni qalie, tamo kalil Esia sawaq di unub qaji nanji e uratbosib jaraieb. Figelus wo Hermogenes wo nanji aiyel dego e uratbosib jaraieb.

¹⁶E endegsi Qotei pailyeqnum, “O Tamo Koba, ni Onesiforus aqa tal qujai nanji qa ti dulame.” O Timoti, Onesiforus a bati gargekoba ijo are boletetboqnej. E tonto talq di soqnem bati deqa a e qa jemaayosai. ¹⁷A Rom qureq bosiq a e qa namosiq namosiq e itbej. ¹⁸Deqa e a qa endegsi pailyeqnum, “O Tamo Koba Qotei, mondon ni na tamo nanji peginjrqqa batiamqa ni Onesiforus a qa dulame.” O Timoti, nami Efesus qureq dia dego Onesiforus a e qa wau gargekoba yoqnsika aqaryaiboqnej. Di ni qalie.

Pol na Timoti minjej, “Ni Kristus Yesus aqa qoto tamo bulosim soqne.”

2 ¹Ariya ijo angro Timoti, Kristus Yesus a iga qa are tulan boleiyeqnu aqa kumbra dena ni gaigai singilatmoqneme. ²Anjam kalil e tamo gargekoba nango namgalaq di palonteqnam ni quoqnem qaji di ni na osim olo tamo qudei Qotei aqa anjam singila na ojeqnub qaji nanji di minjroqne. Yimqa nanji kamba anjam di olo tamo qudei nanji dego minjroqnqab.

³Ni Kristus Yesus aqa qoto tamo bulosim aqa ombla gulube qoboiesqom. ⁴Qoto tamo nanjo kumbra di ni qalie. Nanji qotqajqa wau ojsibqa olo wau bei qa are qalosaieqnu. Nanji qotqajqa wau segi ojeqnu. Deqa nanjo gate a nanji unjroqnsiq nanji qa tulan areboleboleieyqnu. ⁵Tamo bei wo bei wo gurgurosib bubujsib bei na bei bujyosim di a awai oqas. Ariya bei a ururqajqa kumbra geregere dauryqasai di a awai oqasai. ⁶Tamo bei a wauosim inji yagwas di inji meliamqa a segi osim uyqas. Deqa tamo bei na a bujyosim bosim inji laja oqasai. ⁷O Timoti, ijo anjam e ni mermeqnum qaji endi ni qusim ino areqaloq di singilatime. Yimqa Tamo Koba Qotei a na ni powo emimqa ni ijo anjam kalil endi geregere poimqas.

⁸Ni gaigai Yesus Kristus qa are qaloqne. Yesus Kristus a moisiq olo subq na tigelej. A Mandor Koba Devit aqa lej. Aqa anjam bole agi e palontosim laqnum. ⁹E anjam bole di mareqnum deqa jeu tamo nanji na e tamo uge bul nuboqnsib e gulube koba ebeqnu. Deqa nanji na e ojsib tonto talq endia waibeb unum. Ariya nanji Qotei aqa anjam getentqa keresai. ¹⁰Deqa e na ijo are miligi singilatoqnsim gulube kalil di qoboioqnsim unum. E tamo ungasari Qotei na aqa segi qa giltnej qaji nanji aqaryainjrqa deqa osim gulube di qoboieqnum. Yimqa Qotei na nanji elenjamqa nanji dego Kristus Yesus aqa ñam na ñambile osib a ombla gaigai sqajqa deqa.

¹¹Iga Qotei aqa anjam bei dego gago areqaloq di singilatqom. Anjam agiende.

“Iga Yesus a ombla moiem deqa iga a ombla olo ñambile sqom.

¹²Iga singila na tigeloqnsim gulube kalil qoboioqnsim unum deqa mondoj iga Kristus ombla mandor kokba sqom.

Ariya iga a qoreiyqom di a na kamba iga qoreigwas.

¹³Iga Kristus dauryqa marsimqa ariya gago anjam di iga olo dauryqa uratqom di Kristus a olo aqa segi anjam uratqa keresai. A dauryoqnqas.”

Pol na Timoti minjej, “Ni singilaosim Qotei aqa wau tamo bole soqne.”

¹⁴O Timoti, ni na gaigai tamo ungasari nanjo areqalo tigeltetnjroqnmqa nanji anjam deqa are qaloqnqab. Ni Qotei aqa ñamgalaq di nanji endegsi minjroqne, “Ningi anjam kiñilala qudei qa laja laja ñirinoqnsib ñam qudei qa anjam na qotoqnaib. Nunjo anjam dena tamo nanji aqaryainjrqa keresai. Anjam di tamo nanji quoqnsib dena nanjo areqalo ugetetnjreqnu.” O Timoti, ni na nanji degsi minjroqne.

¹⁵Ni Qotei aqa wau tamo boledamu sqajqa singilaoqnm Qotei a nunjo wau qa tulan arearetqnqas. Deqa ni Qotei aqa anjam bole geregere palontoqne. Ni degyqam di ni aqa ñamgalaq di jemaimqasai. ¹⁶Ariya tamo qudei Qotei

aqā areqalo dauryosai qaji nangi anjam uge uge mareleneqñub. Deqa ni nangō anjam di qoreiye. Nango anjam dena tamo nangi are tigeltetñroqñim nangi Qotei qoreiyqa gam dauryoqñqab. ¹⁷Nango anjam di ma uge bulosim tulan kobaqujaosimqa tamo nangi ugeugeinjrqa. Tamo aiyel anjam uge mareqñub qaji agi Himeneus wo Filetus wo. ¹⁸Nangi aiyel anjam bole qa gam uratosib gisan anjam endegsib mareqñub, “Tamo ungasari kalil nangi nami subq na tigeleb koboqo. Deqa iga olo bunuqna subq na tigelqasai.” Nango gisan anjam dena nangi na tamo ungasari qudei nami Yesus qa nangō areqalo singilateb qaji nangō areqalo olo ugetetñreñub.

¹⁹Ariya Qotei aqa segi tamo ungasari nangi tal aqa ai bulosib singila na tigelejunub. Tal aqa aiq di Qotei a anjam endegsi nengrenyej, “Tamo Koba Qotei a aqa segi tamo ungasari nangi qa qalie bole.” Anjam bei dego tal aqa aiq di endegsi nengrenyej, “Tamo kalil Qotei aqa ñam ti unub qaji nangi kumbra uge kalil qoreiyqñebe.”

²⁰Tal kobaquja miligiq dia tabir qudei gol na ti silva na ti gereiyeb. Tabir qudei ñamtañ na gereiyeb. Tabir qudei mandam na gereiyeb. Tabir qudei wau bole qa gereiyeb. Ariya tabir qudei wau kiñilala qa gereiyeb. ²¹Deqa tamo bei a kumbra uge kalil uratekritosim Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole sqas di a tabir wau bole qa gereiyeb qaji di bul sqas. Deqa a Qotei aqa tamo tulan boledamu sosim Tamo Koba Yesus geregere wauetoqñqas. A wau bole kalil yoqñqajqa tulan kere sqas.

²²Deqa areqalo uge uge kalil angro wala nangō are miligiq dena branteqñu qaji di ni na qoreiye. Osim ni kumbra tñtññ yqajqa wauoqñsim Qotei qa ino areqalo singilatoqñsim tamo kalil nangi qalaqalainroqñsim are lawo na soqñe. Ni ti tamo kalil are bole na Tamo Koba Qotei qa louoqñsib aqa ñam na pailyeqñub qaji nangi ti kumbra di yoqñiye. ²³Tamo nangi areqalo bole ti sosai qaji nangi nanari anjam laña laña marele-ñeqñub. Deqa ni nangō anjam di quoqnaim. Ni qalie, anjam uge dena qoto ti niriñ ti tigelteqñu. ²⁴Ni na Tamo Koba Qotei aqa wau tamo nangi minjrimqa nangi anjam na qotoqñsib ñiriñoqñuib. Nangi na tamo kalil nangi kumbra bole enjroqñebe. Tamo qudei nangi na bosib nangi gulube enjribqa nangi deqa ñiriñaib. Nangi kamba olo Qotei aqa kumbra bole nangi osornjroqñebe. ²⁵Ni na Qotei aqa wau tamo nangi minjrimqa nangi lawo na tamo nangi Qotei aqa anjam gotranyeqñub qaji nangō areqalo tingitetñroqñebe. Yimqa Qotei na nangō are bulyetñjrimqa nangi aqa anjam bole poinjroqñim dauryoqñqab. ²⁶Nami Satan a singila na tamo nangi di ojeleresonaa nangi aqa anjam dauryoqñeb. Ariya Qotei aqa wau tamo nangi lawo na nangi tingitñjribqa nangi Qotei aqa anjam bole qa poinjrimqa nangi olo areqalo bole ti sosib Satan aqa banq dena jaraosib sawa boleq di sqab.

Diño bati jojomoqñimqa tamo nangi kumbra tulan uge uge yoqñqab

3 ¹Ariya ni endegsi poimem. Mondoñ diño bati jojomoqñimqa gulube gargekoba mandamq endia brantelenqab. ²Bati di tamo

nan̄gi nan̄go segi jejamu qa areboleboleinjroqnm sqab. Sosib silali koba oqn̄qajqa are prugn̄jroqn̄qas. Nan̄gi nan̄go segi ñam soqtoqnsib diqoqnsib ñirin̄ anjam koba maroqnsib tamo nan̄gi misil̄injroqn̄qab. Nan̄gi nan̄go ai wo abu wo nan̄go anjam gotran̄yoqn̄qab. Tamo un̄gasari qudei nan̄gi na nan̄gi kumbra bole bole en̄jroqnsibqa di uratoqnsib olo nan̄gi qa are boleinj̄rqasai. Nan̄gi Qotei aqa kumbra kalil qoreiyoqn̄qab. ³Nan̄gi qalaqalaiyo kumbra qalieqasai. Nan̄gi ñiriñoqnsib jeu atoqnsib olo jeu turyoqn̄qasai. Nan̄gi yomu anjam gargekoba maroqnsib nan̄go segi jejamu taqatoqn̄qasai. Nan̄gi laña laña qotoqnsibqa tamo nan̄gi ñumoqnsib kumbra bole kalil jeutoqn̄qab. ⁴Nan̄gi nan̄go segi kadoi nan̄gi ugeugeinjroqn̄qab. Osib nan̄go segi areqalo nanari urur dauryoqnsib nan̄go segi ñam soqtoqnsib mandam qa ingi ingi qa tulañ areboleboleinjroqn̄qas. Nan̄gi Qotei qa arearetn̄jroqn̄qasai. ⁵Nan̄gi laña baban̄ na Qotei aqa kumbra dauryobulosib sqab. Qotei aqa kumbra bole di singila ti unu. Ariya singila di nan̄gi poin̄jrqasai. O Timoti, ni na tamo nan̄gi deqaji betern̄jraim. Torei uratn̄jrsim isaq gile.

⁶Tamo nan̄gi di un̄a qudei areqalo bole ti sosai qaji nan̄go tal miligiq giloqnsib nan̄gi min̄jreqnub, “Ñingi gago anjam dauryiye.” Osib nan̄gi walawalain̄jroqnsib nan̄go areqalo titetn̄jroqnsib ñiñaqyetn̄jreqnub. Un̄a nan̄gi di une gargekoba yeqnub. Yeqnab nan̄go une dena nan̄gi singila na ojeqnaqa nan̄gi kumbra uge uge yqajqa are prugn̄jreqnu. ⁷Un̄a nan̄gi di gaigai powo bei bei oqnsib nan̄go gateq di ateqnub. Ariya nan̄gi Qotei aqa anjam bole aqa damu poin̄jrq keresaijn̄reqnu. ⁸Nami Janes wo Jambres wo nan̄gi aiyel Moses jeutoqneb. Dego kere bini gisañ tamo nan̄gi di dego Qotei aqa anjam bole jeuteqnub. Nan̄go areqalo tulañ ñiñaqejunu. Nan̄gi Qotei qa nan̄go areqalo singilaboletosai. ⁹Ariya nan̄go kumbra di tulañ kobaqasai. Nami Janes wo Jambres wo nan̄gi aiyel nanari kumbra di yonabqa tamo un̄gasari nan̄gi unsib maroqneb, “Nan̄go kumbra di nanari.” Dego kere bini tamo nan̄gi di nanari kumbra di yoqnsibqa tamo un̄gasari nan̄gi unsib maroqn̄qab, “Nan̄go kumbra di nanari.” Yim deqa nan̄go kumbra di tulañ kobaqasai.

Pol na Timoti min̄jej, “Ni Qotei aqa anjam singila na ojesoqne.”

¹⁰Ariya Timoti, ni nami e ombla soqnem deqa ijo anjam kalil e na tamo un̄gasari nan̄gi min̄je min̄je laqnem qaji di ni qalie. Ijo walwel ti ijo kumbra ti di ni qalie. E Qotei qa ijo areqalo singilatoqnsim ijo are miligi dego gaigai singilatoqnsim waukobaoqnsim tamo un̄gasari nan̄gi qalaqalain̄jroqnsim singila na tigeloqnsim gulube qoboieqnum di dego ni qalie. ¹¹Ni qalie, Antiok qure ti Aikoniam qure ti Listra qure ti dia jeu tamo nan̄gi na e kumbra uge uge ebeqnaqba e jaqatin̄ koba oqnem. Qure dia kumbra uge kalil e qa brantoqnej qaji di ni qalie. Ariya bati deqa Tamo Koba Qotei na e aqaryaiboqnsiq gulube kalilq dena e oqnsiq taqal atoqnej. Deqa bini e bole unum. ¹²Bole, jeu tamo

nangi na tamo kalil Kristus Yesus beteryosib Qotei aqa kumbra dauryqa singilaeqñub qaji nangi kumbra uge uge enjroqñab. ¹³Tamo uge uge nangi ti gisañ tamo nangi ti brantoqñsib tamo uñgasari nangi gisa gisañjroqñab. Deqa Satan a na kamba dego gisañ tamo nangi di gisa gisañjroqñas. Yim nango kumbra di tulañ ugedamuqas.

¹⁴Ariya Timoti, anjam iga nami ni mermonam qusim ino areqaloq di singilatam qaji di ni olo singila na ojesoqñe. Ni iga qa qalie deqa ni degyoqñe. ¹⁵Ni qalie, nami ni angro kiñala sosim bati deqa ni Qotei aqa anjam nenngrenq di so qaji di qalieosim bosim agi qalieosim unum. Anjam dena ni areqalo bole emej. Deqa bati di ni Kristus Yesus qa ino areqalo singilatam qaji di ni padalo sawaq dena ej. ¹⁶Qotei aqa anjam kalil nenngrenq di so qaji di aqa utru Qotei aqa Mondor a segi na babtonaqa nangi nenngrenyeb unu. Anjam dena iga aqaryaigwa kere. Agi anjam dena iga anjam bole qa utru osorgoqñsiqu tamo uñgasari areqalo bole ti sosai qaji nango areqalo olo tingitetñroqñsiqu gago walwel gereiyetgoqñsiqu iga kumbra bole dauryqa gam osorgeqñu. ¹⁷Deqa anjam dena Qotei aqa tamo uñgasari nangi singilatñjreñnaqa nangi kumbra bole kalil yoqñsibqa wau bole bole yoqñqajqa tulañ singilaeqñub.

Pol na Timoti minjej, “Ni Kristus aqa anjam palontqajqa tulañ singilaoqñe.”

4 ¹Qotei wo Kristus Yesus wo nango ñamgalaq di e ni singila na endegsi mermaqai. Mondoñ Kristus Yesus a lañ qureq dena brantosim bati deqa a na tamo uñgasari kalil ñambile so qaji nangi ti tamo uñgasari nami moreñeb qaji nangi ti nango kumbra qa peginñqas. Osim a bati gaigai nango Mandor Koba sqas. ²Deqa ni Kristus aqa anjam palontqajqa singilaoqñe. Yimqa tamo qudei nangi ino anjam quqwa arearetnjroqñas. Ariya tamo qudei nangi ino anjam quqwa asginjroqñas. Di uñgum. Ni gaigai Kristus aqa anjam nangi singila na minjroqñe. Osim anjam dena nango are qametñjroqñsim nango areqalo tigeltetñjroqñe. Yim nangi are bulyoqñsib Qotei aqa kumbra dauryoqñab. Deqa ni gaigai kumbra lawo na nangi gereinjroqñsim Qotei aqa kumbra nangi osornjroqñe. ³Ni que. Bunuqna tamo gargekoba nangi Qotei aqa anjam quqwa asginjroqñsim nangi anjam utru bei bei quqwajqa are prugnjroqñsim nango segi areqalo na tamo qudei nangi metñjroqñib bosib gisañ anjam minjroqñib quqwa arearetnjroqñas. ⁴Deqa nangi anjam bole quqwajqa uratoqñsib-qa laña sa anjam quqwajqa dab atoqñab. ⁵Ariya Timoti, ni gaigai areqalo bole na sosimqa gulube ti jaqatin ti qoboiyoqñsim singila na tigelesoqñe. Osim ni na Yesus aqa anjam bole tamo uñgasari nangi minjroqñsim laqñe. Ni nangi aqaryainñjroqñ wau ti unum deqa ni wau di yoqñe.

Pol a moiqa bati jojomej

⁶Ni qalie, jeu tamo nangi na e lubsib moiottbqa bati jojomqo. Israel nangi wain bilentoqñsib Qotei atraiyeqñub dego kere e moisiyqa ijo len

aiqas dena Qotei atraiyobulqai. ⁷Tamo nan̄gi gurguroqnsib bubuñeqnub dego kere e nami singila na ururosime Kristus dauryoqnem agi e degsi unum. Ariya bini e ijo wau kobotonum. E Qotei qa ijo areqalo singilatoqnem di e uratosai-oqnem. Agi bini e singila na ojejunum. ⁸Tamo nan̄gi gurgu-roqnsib bubuñeqnub di nan̄gi awai oqajqa. Ariya ijo awai bole agi Qotei a lañ goge dia atej unu. E awai di oqajqa deqa tariñoqnsim unum. Ijo awai agiende. Mondon̄ Tamo Koba Qotei na e tamo bole une saiqoji qa merbqas. Di ijo awai bole. Tamo Koba Qotei a kumbra tiñtiñ na tamo ungasari nango kumbra qa nan̄gi peginjreñnu. Ariya Qotei na nan̄gi peginjraqqa batiamqa a na awai bole di e ebqas. A e segi awai ebqasai. Tamo kalil Yesus a lañ goge dena brantim unqajqa deqa areboleboleinjreñnaqa tariñeqnub qaji nan̄gi ti awai bole egwas.

Pol na Timoti minjej, “Ni e qa urur au.”

⁹O Timoti, ni e qa urur au. ¹⁰Ni que. Demas a mandam endeqa kumbra qa tulañ areareteñnu. Deqa a na e uratbosiqa Tesalonaika qureq gilej. Ariya Kresens a Galesia sawaq gilej. Taitus a Dalmesia sawaq gilej. ¹¹Aqo Luk wo segi unum. Deqa ni Mak osimqa endeq boiye. Mak a tamo bole. A na e aqaryaiboqnsiqa wau bole yeqnu. ¹²Tikikus agi e na qarinyonam Efesus qureq aiej.

¹³Ni e qa bqa osimqa ijo gara jugo Troas qureq di uratem qaji di osim osau. Agi Karpus aqa talq di uratem unu. Ijo buk dego osau. Ariya ijo pepa lulumo wagme nango jegara na gereiyo qaji di dego osim osbetbe. Ni are walmaiq.

¹⁴Bras na ingi ingi gereiyo qaji tamo aqa ñam Aleksander a na e ugeugeiboqnej. Deqa mondon̄ Tamo Koba Qotei na a kamba bar anaiyqas. ¹⁵Aleksander a nami iga jeutgoqnsiqa gago anjam tulañ ugeugeiyoqnej. Deqa ni a qa geregere ñam atoqne.

¹⁶Bati jeu tamo nan̄gi namoqna e ojsib Rom qaji anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq dia tigeltbeb bati deqa tamo bei na e taqbosai. Tamo kalil nan̄gi e uratbosib jaraieb. Deqa e Qotei endegsi pailym, “O Abu, ni nango une deqa are qalsim nan̄gi olo kambatnjraime.” E degsi Qotei pailym. ¹⁷Ariya Tamo Koba Yesus a segi na e taqbosiqa singila ebej. Deqa e anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq dia tigelosimqa Yesus aqa anjam bole mareqnamqa sawa bei bei qaji tamo nan̄gi quoqneb. Qotei na e aqaryaibosiqa baun̄ juwan̄ nango medabuq dena e osiq taqal waibej. ¹⁸Deqa e qalieonum. Jeu tamo nan̄gi boqnsib kumbra uge uge ebqa maroqñib Qotei na e aqaryaiboqnsim nango ban̄q dena e oqnsim taqal waiboqnqas. Osim bunuqna a na e lañ qureq osi oqsim dia e taqatboqnsim ijo Mandor Koba sqas. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

¹⁹O Timoti, ni na ijo kaiye anjam endi osim tamo nan̄gi Onesiforus aqa talq di unub qaji nan̄gi ti Prisila wo Akwila wo nan̄gi koba na minjcrime.

²⁰Erastus a Korin qureq di unu. Ariya Trofimus a Miletus qureq dia ma ti sonaq e a uratem unu. ²¹Ni e qa urur boqujat. Ni tariñoqnim ulili bati bo uge.

Yubulus na Pudens na Linus na Klodia na nangi Kristen tamo kalil ti koba na kaiye anjam endi ni qa qarinyonub.

²²Tamo Koba Yesus a na ino qunun geregere taqateme. Osim ningi kalil qa are boleiyeme.

TAITUS

1 ¹E Pol. E Qotei aqa wau tamo. Yesus Kristus na e qarinqbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Tamo ungasari Qotei na aqa segi qa giltinrej qaji nangi aqa anjam minjroqnitqa nangi Yesus qa nanngo areqalo singilatqajqa deqa qarinqbej. E na nangi aqaryainjritqa nangi Qotei aqa anjam qalie boleosis aqa kumbra dauryosib sqajqa deqa ti qarinqbej. Qotei aqa anjam di gisaŋ sai. Di anjam bole. ²E na nangi aqaryainjritqa nangi nambile qa tariŋoqnsib sqajqa deqa e waueqnum. Nambile di agi Qotei na nangi enjrimqa nangi nambile gaigai sqab. Tulaŋ nami Qotei a inŋi inŋi kalil atosaisosiqa a na nambile di iga egwajqa marej. A bole marej. A gisaŋosaieqnu. ³Ariya bati a nami atej qaji di brantonaqa a na tamo qudei nangi wau enjrsiqa minjrej, “Niŋgi ijo anjam marsib laqniye.” Kumbra dena Qotei na aqa segi anjam boleq atej. Qotei agi iga elenej qaji a na e dego merbonaqa e aqa wau di ojsim aqa anjam marsim laqnum.

⁴O Taitus, e na anjam endi nengrenyosim ni qa qarinyonum. Aqo ombla Kristen tamo kalil nangi ti gago areqalo qujai. Agi iga kalil Yesus qa gago areqalo singilateqnum. Deqa ni ijo anŋro bole bul. Gago Abu Qotei nangi Kristus Yesus agi iga elenej qaji wo nangi aiyel ni qa are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Pol na Taitus minjej, “Ni na Kristen nanngo gate ateleŋ.”

⁵O Taitus, Krit nuiq dia Qotei aqa wau qudei koboosaiunu. Deqa ni na wau di kobotosim qure segi segiq dia Kristen nanngo gate ateleŋ. E deqa ni Krit nuiq di uratmem unum. Agi e nami wau deqa ni mermem. ⁶Deqa ni unime. Ni tamo bei a gate atqa osimqa a peleiyosim aqa kumbra kalil unsim di ni a gate ate. Tamo di a tamo ungasari kalil nanngo nŋamgalaq di une saiqoji soqnem. A uŋa aiyeltaiq. Aqa anŋro nangi Kristus qa nanngo areqalo singilatosib soqneb. Nangi kumbra uge uge yoqnaib. Nangi diqoqnsib nanngo ai wo abu wo nanngo anjam gotraŋyoqnaib. ⁷Ni qalie, Kristen nanngo gate nangi Qotei aqa wau taqateqnub. Deqa ni tamo bei a gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji unsim ate. A tamo ungasari nanngo nŋamgalaq di une saiqoji unu. A aqa segi nŋam soqtosiq tamo ungasari nangi singila na taqatnjro-saieqnu di ni unsim a gate ate. A urur

minjiŋ oqetosai eqnu. A ya uysiq nanariosai eqnu. A qoto ani tamo sai. A silali koba oqnqajqa tulaŋ arearetosai eqnu. ⁸Tamo laŋaj naŋgi aqa meq beqnbqqa oqnsiq geregereinjreqnu di ni unsim a gate ate. A kumbra bole bole dauryqajqa are qaloqnsiq areqalo bole ti unu di ni unsim a gate ate. A kumbra tiŋtiŋ ti Qotei aqa segi kumbra bole bole ti di dauryqajqa tulaŋ areareteqnu di ni unsim a gate ate. A aqa segi so geregere taqateqnu di ni unsim a gate ate. ⁹A Yesus aqa anjam bole iga na palonteqnum qaji di singila na ojeqnu di ni unsim a gate ate. Atimqa a wau di ojsim a na kamba anjam bole kalil di palontoqnsim dena tamo uŋgasari nango are tigeltetnjroqnm naŋgi dauryoqnqab. Tamo qudei naŋgi Yesus aqa anjam di gotraŋyoqnib a singila na naŋgi minjroqnm naŋgi nango segi une qa poinjroqnqas.

**Krit nuiq dia tamo gargekoba naŋgi gisaŋoqnsib
tamo uŋgasari nango areqalo ugetnjreqnub**

¹⁰O Taitus, Krit nuiq dia anjam gotraŋyo qaji tamo gargekoba unub. Deqa ni na tamo bole bole naŋgi unjrsim gate ateleŋ. Anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi di anjam laŋa laŋa maroqnsib dena tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjreqnub. Tamo naŋgi di Juda tamo. Deqa naŋgi tamo muluŋ breinjrqajqa tulaŋ singi-laeqnub. ¹¹Tamo naŋgi di tamo uŋgasari nango silali ti ŋoro ti yainjrqajqa deqa marsib kumbra uge uge iga yqa keresai qaji di naŋgi yqajqa minjreqnub. Kumbra dena naŋgi na tamo uŋgasari qudei nango angro ti nango was naŋgi ti areqalo ugetetnjreqnabqa naŋgi Qotei aqa gam bole olo urateqnub. Deqa Taitus, ni na tamo uge uge deqaji nango medabu getentsim saidnjre. ¹²Nami Krit nuiq dia qalie tamo bei soqnej. Sosiqa anjam endegsi marej, “Krit tamo naŋgi gisaŋ ani. Naŋgi tamo uge. Naŋgi wagme juwaŋ bul. Naŋgi qunjaŋ bolet. Naŋgi wauqa asgim ani.” ¹³Aqa anjam di bole marej. Deqa Taitus, ni singila na naŋgi Qotei aqa anjam minjroqne. Yim anjam dena nango kumbra tingitetnjrimqa naŋgi are bulyosib Qotei qa nango areqalo singilatqab. ¹⁴Deqa ni na naŋgi minjrimqa naŋgi Juda nango sa anjam ti tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole gotraŋyeqnub qaji nango dal anjam ti di quqwa uratqab.

¹⁵Tamo uŋgasari Qotei aqa ŋamgalaq di une sai qoji unub qaji naŋgi mareqnub, “Ingi ingi kalil Qotei na atej qaji di jiga sai qoji.” Osib uyeqnub. Ariya tamo uŋgasari kumbra jigat dauryoqnsib Kristus qa nango areqalo singilatosaieqnub qaji naŋgi mareqnub, “Ingi ingi kalil Qotei na atej qaji di jigat.” Osib uyqa urateqnub. Di kiyqa? Nango areqalo ti nango are miligi ti di tulaŋ jigat deqa. ¹⁶Naŋgi segi mareqnub, “Iga Qotei qa qalie bole.” Di gisaŋ. Naŋgi kumbra uge uge yeqnub dena iga poiqeqnu, naŋgi Qotei qoreiyeqnub. Deqa Qotei a na naŋgi uratnjreqnu. Naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji tamo. Naŋgi kumbra bole bei dauryqa keresai.

Tamo qeli nan̄gi Qotei aqa kumbra bole segi dauryoqnebe

2 ¹Ariya Taitus, ni na tamo un̄gasari nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Nin̄gi Qotei aqa anjam kalil geregere dauryosib kumbra bole bole yoqniye.” ²Osim tamo qeli nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Nin̄gi ya uysib nanarioqnaib. Nungo kumbra geregere taqatoqnsib kumbra bole yqajqa are qaloqnsib areqalo bole dauryoqniye. Osib Qotei aqa anjam bole geregere qalieosib tamo un̄gasari nan̄gi qalaqalainjroqniye. Osib gulube kalil qoboiyosib singila na tigelesoqniye.” O Taitus, ni na tamo qeli nan̄gi anjam degsim minjroqne.

³Ariya ni na un̄a qeli nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Kumbra bole kalil Qotei a areareteqnu qaji di nin̄gi dauryosib soqniye. Nin̄gi yomuoqnaib. Wain uyoqnsib nanarioqnaib. Nin̄gi na Kristen was nan̄gi kumbra bole osornjroqniye. ⁴Osib un̄a meli nan̄gi minjribqa nan̄gi nango tamo ti nango angro ti qala-qalainjroqnqab. ⁵Qalaqalainjroqnsib nango areqalo geregere taqatosib Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab. Sosib nango tal ti nango ingi ingi ti geregere taqatosib nango tamo ti nango angro ti nan̄gi dego geregereinjroqnqab. Osib nango tamo nango sorgomq di geregere sosib nango anjam dauryoqnqab. Nan̄gi kumbra bole degsib yoqniqbqa nango tamo nan̄gi na nango kumbra di unoqnsib Qotei aqa anjam qa yomuoqnqasai.” O Taitus, ni na un̄a qeli nan̄gi anjam degsim minjroqnime.

**Taitus a kumbra bole segi yoqnim angro meli
nan̄gi aqa kumbra di unsib dauryoqnqab**

⁶Ariya ni na angro meli nan̄gi dego are tigeltetnjroqnimqa nan̄gi nango kumbra geregere taqatoqnebe. ⁷O Taitus, ni kumbra bei yqa osimqa kumbra bole segi yoqne. Yimqa angro meli nan̄gi ino kumbra di unsib dauryoqnqab. Ariya ni gisaŋ anjam maroqnaim. Ni anjam palontqa osimqa anjam bole segi palontoqne. Alaŋ anjam koba maroqnaim. Diqaim. Gaigai kumbra bole segi yoqnsim anjam bole palontoqne. ⁸Ni anjam bole segi tamo nan̄gi minjroqnimqa nan̄gi ino anjam di qusib uge qa marqa keresai. Jeu tamo nan̄gi dego ino anjam di qusib deqa iga yomuigwa keresai. Nan̄gi nango segi areqalo uge qa jemainjrqa.

**Kan̄gal tamo nan̄gi nango wau qa gate nango
sorgomq di geregere sosib wau bole yoqnebe**

⁹Ariya Taitus, ni na kan̄gal tamo nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Nin̄gi gaigai nungo wau qa gate nango sorgomq di sosib wau bole bole nan̄gi arearetnjreqnu qaji di yoqniye. Nin̄gi nungo wau qa gate nango medabu ojoqnaib. ¹⁰Nango ingi bei bajaŋaib. Nango anjam geregere dauryosib nangoq di kumbra bole yoqniye. Yimqa wau qa gate nan̄gi nungo

kumbra di unsib areboleboleinjrqas. Deqa nĩngi kumbra bole bole yoqñibqa nũngo wau qa gate nãngi unoqnsib Qotei agi iga eleñej qaji aqa anjam quoqnsib maroqnqab, ‘Di anjam bole.’” O Taitus, Qotei aqa anjam di agi iga palonteqnum. Deqa ni na kanğal tamo nãngi anjam degsim minjroqne.

**Iga Qotei aqa kumbra dauryoqnsimqa Kristus
aqa bati qa tariñoqnsim sqom**

¹¹ Iga qalie, Qotei a iga qa are tulañ boleiyeqnu. Aqa kumbra di a na boleq atsiq iga osorgej. Deqa a na tamo uñgasari kalil nãngi eleñqa kere. ¹² Qotei a iga qa are tulañ boleiyeqnu aqa kumbra dena iga endegsi osorgeqnu. Iga Qotei qoreiyqajqa kumbra toreì uratqom. Osim mandam endeqaji areqalo uge uge dego uratosim areqalo bole ti sosim kumbra bole segi dauryoqnqom. Bole, iga mandam tamo uñgasari nañgo ambleq endi unum. Ariya Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena iga endegsi osorgeqnu. Iga Qotei aqa kumbra segi dauryoqnqom. ¹³ Osim ingi tulañ boledamu iga mondoñ oqom qaji di unqajqa areboleboleigoqnimqa tariñoqnsim sqom. Yesus Kristus a segi Qotei. A singila koba. A na iga eleñej. Mondoñ a wala bole ti rian koba ti Qotei aqa singila ti di osim lañ qureq dena bqas. Iga di unqajqa tariñoqnsim unum. ¹⁴ Kristus a na iga eleñosim gago une kalil kobotqajqa deqa marsiq aqa segi ñambile uratosiq moiej. Iga aqa segi tamo uñgasari boledamu sosim kumbra bole bole singila na dauryoqnqajqa deqa marsiq aqa segi ñambile uratej.

¹⁵ O Taitus, ni gaigai tamo uñgasari nãngi anjam di minjroqnimqa nãngi qusib dauryoqnqab. Tamo uñgasari anjam gotranjeqnub qaji nãngi dego singila na minjroqnimqa nãngi kumbra uge uratoqnqab. Tamo bei na ino anjam di uge qa maraiq.

**Qotei a iga qa are boleiyonaqa kumbra boledamu
egej deqa iga aqa kumbra bole yoqnqom**

3 ¹ O Taitus, ni na tamo uñgasari nãngi anjam endegsim minjroqne, “Mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kokba ti nañgo sorgomq di nĩngi geregere sosibqa nañgo anjam dauryoqniye. Osib gaigai wau bole yqajqa are qaloqniye. ² Nĩngi tamo qudei nãngi misiliñ anjam minjroqnaib. Osib anjam na qotoqnaib. Gaigai lawo na sosib tamo uñgasari kalil nãngi kumbra bole enjroqniye.” O Taitus, ni na tamo uñgasari nãngi anjam degsim minjroqne.

³ Ni qalie, iga dego nami areqalo uge ti sosimqa Qotei aqa anjam gotranjoqnem. Bati di Satan a na iga gisa gisangeqnaqa iga Qotei aqa gam bole dauryqa uratosim kumbra uge dauryqajqa are pruggeqnaqa gago segi jejamu qa tulañ areboleboleigoqnej. Kumbra dena iga singila na ojesoqnej. Deqa iga minjin ti are uge ti sosim walweloqnem. Tamo nãngi na iga jeutgeqñabqa iga na kamba dego nãngi jeutnjroqnem.

⁴Ariya bati di Qotei agi iga elenej qaji a na iga tulan qala-qalaigosiq a iga qa are boleiyonaqa kumbra boledamu egej. Aqa kumbra di a segi na boleq atej. ⁵Osiqa agi iga elenej. Gago segi kumbra bole iga nami yoqnm qaji a deqa osiq iga elejosai. A iga qa dulosiqa iga lanja elenej. Osiqa gago are miligi yansetgo-siqa aqa Mondor Bole egsiqa iga angro bunuj bul olo nambabtgej. ⁶Yesus Kristus agi iga elenej qaji aqa wau na Qotei na aqa Mondor Bole qarinyonaqa gago are miligiq aiej. ⁷Kristus a iga qa are tulan boleiyej aqa kumbra dena iga Qotei aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Deqa mondon iga nambile gaigai sqom. Iga nambile di oqajqa tarinoqnsim unum. ⁸Qotei aqa anjam di tulan boledamu. Deqa iga anjam di gago areqaloq di singilatqom.

O Taitus, ni Qotei aqa anjam di singila na palontoqnimqa tamo ungasari Qotei qa nango areqalo singilateqnub qaji nangi quoqnsib kumbra bole bole yoqnqab. Kumbra deqaji na tamo ungasari nangi aqaryainjreqnu. Kumbra di bolequja. ⁹Ariya tamo qudei nangi nanari anjam maroqnsib lanja lanja njirinoqnsib anjam na qotoqnsib laqnub. Nango moma nango nam qa ti Moses aqa dal anjam qa ti lanja lanja maroqnsib anjam na qoteqnub. Nangi anjam di marqajqa tulan arearetjreqnu. Iga qalie, anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Deqa Taitus, ni tamo deqaji nango anjam di quetnjraim. Torei urat.

¹⁰Tamo bei na Kristen tamo ungasari nango areqalo ugetetnjrsim nangi segi seginjrimqa ni na tamo di minjimqa aqa kumbra di uratem. A na ni quetmosaiamqa ololo minje. Minjimqa olo quetmosaiamqa ni a uratosim torei qoreiye. ¹¹Ni qalie, tamo deqaji nangi Qotei aqa gam torei uratonub. Nangi une yo qaji tamo. Nango une dena nangi osornjreqnu, nangi tamo uge.

Pol na Taitus minjej, “Ni urur bosim e itbe.”

¹²Ariya Taitus, e na Artemas kio Tikikus kio qarinyitqa a ni qa bqas. Bosim mermimqa ni urur bosim Nikopolis qureq di e itbe. Di kiyaga? Yuwal ugeo bati qa e Nikopolis qureq di sqai. Soqnit ni bosim di e itbe. ¹³Apolos wo dal anjam qalie tamo Senas wo nangi aiel walwelqa laqnbqa ni na ingi ingi kalil qa aqaryainjrimqa nangi gamq dia ingi bei qa truquqasai.

¹⁴Ni na Kristen tamo ungasari nangi gam osornjroqnmqa nangi wau bole yoqnqajqa geregere qalieqab. Qalieosib tamo ungasari ingi ingi qa truqueqnub qaji nangi aqaryainjroqnqab. Nangi lanja sosib Qotei aqa kumbra dauryosaio uge.

¹⁵Tamo ungasari kalil e koba na endi unum qaji nangi na ni kaiyeimonub. Deqa ni na tamo ungasari iga tulan qalaqala-igeqnub qaji nangi kamba gago kaiye anjam endi minjime. Tamo ungasari nangi di Yesus qa nango areqalo singilateqnub.

O was qu, Qotei a nangi kalil qa are boleiyeme.

FILEMON

¹O Filemon, e Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo deqa jeu tamo nangi na e ojsib tonto talq endia waibeb unum. Aqo gago was Timoti wo anjam endi nengrenyosim ni qa qarinyonum. Ni gago Kristen was bole. Ni iga koba na wau qujai. ²Aqo aiyel anjam endi ni qa ti gago jaja Apia qa ti Arkipus qa ti Kristen tamo ungasari kalil ino talq dia korooqnsib loueqnub qaji nangi qa ti qarinyonum. Arkipus a iga ti koba na qoto tamo bulosim deqa iga singila na Qotei aqa anjam dauryeqnum.

³Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel ningi qa are boleinjrimqa ningi lawo na soqniye.

Filemon aqa kumbra boledamu deqa Pol a tulan areboleboleiyej

⁴Bati e ijo Qotei pailyoqnsimqa e ni qa are qaloqnsim deqa e Qotei binjyeqnum. ⁵Di kiyaaq? E ni qa anjam endegsi queqnum. Ni na Tamo Koba Yesus tulan qalaqalaiyoqnsim a qa ino areqalo singilateqnum. Osim ni na Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nangi dego qalaqalainjreqnum. ⁶Ni iga ti beterosim iga koba na Kristus qa gago areqalo singilateqnum deqa e endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na iga aqaryaigimqa iga powo bole osim ingi bole bole Kristus na iga egeqnu qaji di geregere poigwas.” ⁷Od, was, ni na Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nangi tulan qalaqalainjreqnum. Ino kumbra dena ni na nango are tulan singilatetnjreqnum. E ino kumbra deqa qusim dena ijo are latetbqoqa e tulan areboleboleibqo.

Pol na Filemon minjej, “Ni olo Onesimus osim qalaqalaiyime.

Di kiyaaq? A ino Kristen was bole deqa.”

⁸O Filemon, e ni kumbra bei yqajqa mermitqa ni que. E Kristus aqa ñam na ni singila na mermqa kere. Ariya e ino kumbra bole qa qalieonum. ⁹Deqa e ni anjam tulan singila na mermqasai. Aqo ombla qalaqalaiyo kumbra dauryeqnum deqa e ni lawo na anjam mermqai. E Pol. E Kristus Yesus aqa anjam marsim laqnum qaji tamo. E Kristus aqa wau di ojeqnum deqa jeu tamo nangi na e ojsib tonto talq endia waibeb unum. ¹⁰E ino kanjal tamo Onesimus a qa are qalonum deqa e anjam endi ni mermqai.

E tonto talq endia sonamqa Onesimus a ni uratmosiq ulanjosiq Rom qureq bosiq e itbej. E itbonaqa e Kristus aqa anjam minjnamqa a are bulyosiq Kristus qa aqa areqalo singilatej. Deqa bini a ijo angro bul unu. Deqa e ni mermqai, ni a kumbra bole yime. ¹¹A nami kanjal tamo bolesai soqnej. Deqa a ni qa wau bole yosai oqnej. Ariya bini a kanjal tamo bolequja. Deqa a ni qa wau bole yqa kere. A e qa dego wau bole yqa kere.

¹²Ariya endego e a qarinyonum a ni qa olo bqo. Deqa e a qa are ugeibqo. Di kiyaka? E a tulan qalaqalaiyeqnum deqa. ¹³E Kristus aqa anjam bole qa waueqnum deqa e tonto talq endi unum. Ariya ijo are koba agiende. E na Onesimus minjitqa a e ombla tonto talq endia sqas. Onesimus a ino kanjal tamo deqa a na e aqaryaibosim Kristus aqa anjam bole qa wauoqnqom di ni na dego e aqaryaibobulqam. ¹⁴Ariya ni na e odbosai unum deqa e a qarinyonum ni qa olo bqo. E endegsi are qalonum. Ni na e aqaryaibqa are soqnim ni ino segi areqalo na e odbosim aqaryaibe. E singila na ni mermqasai.

¹⁵Bole, Onesimus a bati truquyala ni uratmem. Deqa e are qalonum, Qotei na marnaqa Onesimus a ni uratmej. Yim ni na a olo osim ningi ombla bati gaigai sqajqa deqa. ¹⁶Onesimus a kanjal tamo lajaj ni degsi are qalaim. Bole, a ino kanjal tamo. Ariya bini a ino Kristen was dego. Deqa ni a tulan qalaqalaiyoqne. E a unonum, a ijo Kristen was bole. Deqa e a tulan qalaqalaiyeqnum. Ariya e qalieonum, ni a olo tulan qalaqalaiyoqnqam. Kristus na aqa are bulyetej deqa a ino kanjal tamo boledamu sqas. Soqnim ni a unsim marqam, “Bole, a ijo Kristen was bole.” Osim ni a tulan qalaqalaiyoqnqam.

¹⁷Deqa e ni ombla Kristus aqa wau ojeqnum ni degsi unsimqa ariya ni na Onesimus a olo osim geregereiyoqne. Agi ni na e oqnsim geregereibeqnum dego kere. ¹⁸Onesimus a une bei ni emej kio? A ino silali bei nami osiq olo ni emqajqa mermsiq bunuqna ni olo emosai kio? Degamqa ni na merbimqa e kamba silali di keretsiy ni olo emqai. ¹⁹E Pol. Anjam endi e ijo segi ban na nengrenyonum. Ni na e merbimqa Onesimus a ino silali bei yaimej qaji di e na kamba olo ni emekritqai. Ariya ni que. Nami e Kristus aqa anjam ni mermonam qusim are bulyem. E ino qunun qa aqaryaime. Deqa e na ni endegsi mermqa kere, ni na kamba e olo aqaryaibe. Ariya e degsi ni mermqa uratonum. ²⁰O ijo was Filemon, ni que. Ni Tamo Koba Kristus aqa nam na kumbra bole di e ebe. Aqo ombla Kristus aqa tamo unum deqa ni kumbra di yosim dena ijo are boletetbe.

²¹E qalieonum. Ni ijo anjam endi sisiyosim dauryosim Onesimus gereiyqam. Osim ijo anjam endi bunyosim olo Onesimus kumbra tulan boledamu yqam. Utru deqa e anjam endi nengrenyosim ni qa qarinyonum. ²²Ijo anjam qujai bei agiende. E are qalonum, Qotei a nungo pail qusim gam waqtetbimqa e ningi qa olo bqai. Deqa Filemon, ni ino talq di e nejajqa warum gereiyetbime.

Pol aqa wau qujai nan̄gi na Filemon kaiyeiyeb

²³Aqo Epafraſ wo ombla tonto talq endia unum. A dego Kristus Yesuſ aqa wau tamo deqa jeu tamo nan̄gi na a ojsib tonto talq endia waiyeb unu. A na ni kaiyeimqo. ²⁴Mak na Ariſtarkuſ na Demaſ na Luſ na nan̄gi qolqe dego ni kaiyeimonub. Nan̄gi e koba na wau qujai.

²⁵Tamo Koba Yesuſ Kriſtuſ a nińgi qa are boleiyosiſ nungo qunuj geregere taqatoqneme.

HIBRU

Qotei na aqa Ijiri Yesus aqa medabu na iga anjam mergeqnu

1 ¹Nami Qotei na gago moma utru nangi anjam minjroqnej. A gam endena nangi anjam minjroqnej. A na aqa medabu o qaji tamo nangi qarinqnjreqnaqa nangi giloqnsib gago moma utru nangi anjam minjroqneb. O bati gargekoba gago moma utru nangi anjam minjroqnsib soqneb. ²Ariya bini bati endi diño bati jojomqo deqa Qotei na aqa Ijiri Yesus aqa medabu na iga anjam mergeqnu. Qotei na aqa Ijiri Yesus giltej deqa a na ingi ingi kalil oqas. Aqa ban na Qotei na mandam atej unu. ³Yesus a na Qotei aqa rian koba iga osorgeqnu. Yesus aqa so ti Qotei aqa so ti ombla kerekere. Aqa anjam singila ti unu deqa anjam dena a na ingi ingi kalil singilatejunu. A na gago une kobotetgosiq lañ qureq oqsiq Qotei singila koba ti unu qaji aqa ban woq di awejunu.

Qotei aqa Ijiri Yesus a na lañ angro nangi tulañ buñnjrejunu

⁴Qotei na aqa Ijiri Yesus ñam kobaquja waiyej. Ñam di tulañ kobaquja. Ñam dena lañ angro nango ñam tulañ buñnjrejunu. Deqa Yesus a lañ angro nango gate. Nangi aqa sorgomq di unub. ⁵Nami Qotei na aqa Ijiri Yesus endegsi minnej,

“Ni ijo segi Angro.

Bini e ino Abu unum.”

Osiqa olo anjam bei dego aqa Ijiri qa endegsi marej, “E aqa Abuqai. A ijo Angro sqas.” Ariya Qotei na aqa lañ angro nangi anjam degsi minjrosaiognej. ⁶Nami Qotei na aqa Ijiri matu Yesus qarinyim mandamq aiqa osiqa a qa olo anjam bei endegsi marej, “Ijo lañ angro kalil nangi a qa louoqnqab.” ⁷Ariya Qotei a lañ angro nangi qa are qalsiqa endegsi marej,

“Ijo lañ angro nangi ijo wau tamo.

Deqa e na nangi wau enjritqa nangi jagwa bulosib ijo wau ojgab.

Nangi ijo wau tamo deqa e na nangi qarinqnjrit nangi ñamyuo bulosib ijo anjam dauryoqnqab.”

⁸Ariya Qotei na aqa segi Ijiri endegsi minnej,

“O Qotei, ni bati gaigai Mandor Koba sqam.
 Sosim ni kumbra tiñtiñ na ino segi tamo ungasari nanñi
 taqatnjroqñqam.

9 Ni kumbra tiñtiñ qa tulañ arearetmeqñu.

Ni kumbra uge qa arearetmosaieqñu.

Deqa ino Qotei na ino gateq di goreñ bilentej.

Aqa kumbra dena a na ni giltmosiqa ñam kobaquja emej.

Deqa ni tulañ areboleboleimeqñu.

Ino arebolebole dena ino kadoi nango arebolebole tulañ bunyejunu.”

10 Qotei na aqa Ñiri degsi minjsiqa olo anjam bei dego endegsi minnej,

“O Tamo Koba, ni nami mandam atem unu.

Osim lañ dego ino segi bañ na gereiyem.

11 Lañ ti mandam ti koboqab.

Ariya ni bati gaigai sqam.

Lañ ti mandam ti gara jugo bulosib sariosib ugeqab.

12 Tamo bei na aqa gara lubtoqnsiq taqal ateqñu

dego kere ni na lañ ti mandam ti taqal atqam.

Tamo bei na aqa gara piqtoqnsiq taqal ateqñu

dego kere ni na lañ ti mandam ti taqal atqam.

Ariya ni segi bulyqasai.

Ni bati gaigai degsi sqam.

Ino sqajqa bati koboqasai.”

13 Qotei na aqa Ñiri degsi minjsiqa olo minnej,

“Ni ijo bañ woq endi awesoqñimqa

e na ino jeu tamo kalil nanñi elenosiñ ino singaq di atelenqai.”

Qotei na aqa Ñiri degsi minnej. Ariya anjam deqaji Qotei na aqa lañ
 anñro nanñi minñrosaiqñej. 14 Lañ anñro nanñi mondor. Nanñi Qotei aqa
 wau ojeqñub. Agi Qotei na nanñi qariññjreqñaq nanñi giloqñsib tamo
 ungasari a na oqas qaji nanñi aqaryainñreqñub.

Qotei na iga elenñej. Iga Qotei aqa wau di qoreiyqom di iga awai ugedamu turqom

2 1 Qotei aqa Ñiri a ñam kobaquja ej deqa aqa anjam iga nami
 quoqñem qaji di iga olo singila na ojsim dauryqom. Iga dauryqasai
 di iga ulonñsim olo aqa anjam dauryqa urato uge. 2 Nami Qotei a lañ
 anñro nango medabu na gago moma utru nanñi anjam minñroqñej. Anjam
 di singila koba. Deqa tamo kalil anjam di gotranñoqñeb qaji nanñi Qotei
 na kambatñjroqñsiqa awai uge enñroqñej. 3 Ariya bini Qotei na iga oqajqa
 marsiq wau kobaquja yej. Deqa iga Qotei aqa wau di qoreiyqom di iga
 awai uge turqom. Awai di iga britosim jaraiqa keresai.

Namoqna Tamo Koba Yesus a segi na iga oqajqa anjam di maroqñej.
 Onaqa tamo nanñi aqa anjam di quoqñeb qaji nanñi na kamba olo iga

endegsib mergoqneb, “Anjam di bole.” ⁴Qotei na maŋwa ti siŋgila ti babtoqnsiqa aqa segi areqalo dauryosiq aqa Mondor Bole aqa kumbra segi segi jeisiq tamo unŋasari naŋgi enjroqnej. Kumbra dena naŋgi osornjrej, Qotei aqa Ŋiri aqa anjam di bole kalil.

Qotei na iga elenej wau di Yesus a segi na tigeltej

⁵Mondorj Qotei na mandam bunuj olo atqas. Iga qalieonum, laŋ angro naŋgi na mandam bunuj di taqatqasai. Qotei na laŋ angro naŋgi mandam taqatqajqa minjrosai. ⁶Ariya Qotei aqa anjam mutu bei tamo bei na nami endegsi nenjrenyej unu,

“O Qotei, ni kiyafa tamo naŋgi qa are qaleqnum?

Osim naŋgi qa duloqnsim aqaryainjreqnum?

⁷Ni na tamo naŋgi gereinjrsim naŋgi laŋ angro naŋgo sorgomq di atem unub.

Deqa naŋgi laŋ angro naŋgo sorgomq di sokiñalayibqa

bunuqna ni na naŋgo ñam olo soqtetnjrimqa

naŋgo ñam tulaŋ kobaosim laŋ angro naŋgo ñam buñnjrqas.

⁸Ni na tamo naŋgi giltjnrem deqa naŋgi na iŋgi iŋgi kalil ni nami gereiyem qaji di taqatesqab.

Iŋgi iŋgi kalil di ni na osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqas.”

O was qu, Qotei a marej, a na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atqas. Deqa iga qalieonum, a na iŋgi bei uratqasai. A na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqas. Ariya bini iga uneqnum di iŋgi iŋgi kalil tamo naŋgo sorgomq di sosai. ⁹Ariya bini iga Yesus uneqnum. A ñam kobaquja ejunu. Nami a laŋ angro naŋgo sorgomq di sokiñala soqnej. Bati deqa a na tamo unŋasari kalil naŋgo sawa osiq moinaqa Qotei a naŋgi qa are boleiyosiq aqaryainjrej. Yesus a jaqatiŋ koba osiq moiej deqa Qotei na aqa ñam olo soqtetosiq ñam kobaquja yej.

¹⁰Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru. A na iŋgi iŋgi kalil gereiyej. A na angro gargekoba naŋgi joqsim laŋ qureq oqwajqa deqa are qalsiq Yesus siŋgilatonaqa a jaqatiŋ osiq moiej. Moisiq aqa jaqatiŋ dena a na iga oqajqa wau tigeltej. Qotei aqa wau di tulaŋ tintiŋo. ¹¹Iga qalie, Yesus aqa segi tamo unŋasari a na giltjnrej qaji naŋgi a ombla Abu qujai. Deqa a na naŋgi minjreqnu, “Niŋgi ijo was tintiŋ.” A naŋgi was qa minjrqajqa jemaiyosaieqnu. ¹²Deqa a na aqa Abu Qotei endegsi minjej,

“O Qotei, e na ino ñam bole babtoqnsiy ijo was naŋgi minjroqnqai.

Naŋgi louqa korooqnibqa e naŋgo ambleq di tigeloqnsiy ino ñam soqtoqnqai.”

¹³Yesus a degsi Qotei minjsiqa olo endegsi marej, “E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatosiy a qa tariŋoqnsiy sqai.” Osiqa marej, “Niŋgi e nubiye. Angro Qotei na ebej qaji naŋgi e koba na unum.” Yesus a degsi marej.

Yesus na iga aqaryaigwa marsiq deqa tamo bulyosiq moiej

¹⁴Yesus aqa angro nangi di mandam tamo. Deqa Yesus a nangi bulosiq a dego mandam tamo bulyosiq moiej. A Satan aqa singila kobotqa marsiq deqa moiej. Satan a moio qa utru. A na tamo ungasari nangi moiotnjreqnu. ¹⁵Deqa nangi moiqa ulaeqnub. Nangi mandamq endi sonabqa Satan a na nangi singila na ojeleqnu. Ariya Yesus a na nangi Satan aqa banq dena olo elenqajqa marsiq moiej.

¹⁶Bole, Yesus a laj angro nangi aqaryainjrqa osiq moiosai. A Abraham aqa moma nangi aqaryainjrqa osiq moiej. ¹⁷Utru deqa a aqa was kalil nangi bulosiq tamo brantej. Deqa bini a atra tamo kobaquja sosiq Qotei aqa wau ojeqnu. A tamo ungasari nangi qa dulosim nangi aqaryainjrqa deqa marsiq atra tamo kobaquja brantej. A Qotei aqa anjam kalil dauryoqnsiq aqa wau ojeqnu. Aqa wau agiende. A na tamo ungasari nango une kobotetnjroqnsiq Qotei aqa minjin taqal ateqnu. ¹⁸Gulube gargekoba Yesus aqa jejamuq di branteqnaqa a jaqatin koba oqnej. Deqa a na tamo ungasari kalil gulube eqnub qaji nangi aqaryainjrqa kere.

Qotei na Yesus ñam kobaquja waiyej. Ñam dena

Moses aqa ñam tulan bunyejunu

3 ¹O Kristen was qu, Qotei laj qureq di unu qaji a na nangi dego metnjej deqa nangi Yesus qa are qaloqniye. Qotei na Yesus qarinyonaq mandamq aiej. A gago atra tamo kobaquja unu. Deqa iga a qa gago areqalo singilatoqnsim aqa ñam boleq na maroqnqom. ²Qotei na Yesus wau yej deqa a wau di uratosai. A Qotei aqa anjam geregere dauryoqnej. Agi Moses a nami Qotei aqa wau geregere ojoqnej dego kere. Moses a Qotei aqa tamo ungasari nango ambleq di wauoqnej. Tamo ungasari nangi di Qotei aqa tal bul. ³Ariya iga qalie, tamo nangi tal gereieqnub qaji nango ñam kobaquja. Tal aqa ñam kiñala. Yesus a tal gereiyo qaji tamo bul soqnej deqa Qotei na Yesus ñam kobaquja waiyej. Yesus aqa ñam dena Moses aqa ñam tulan bunyejunu. ⁴Tal kalil agi tamo nangi na gereieqnub. Ariya Qotei a segi na ingi ingi kalil gereiyej. ⁵Moses a Qotei aqa wau tamo sosisa a Qotei aqa anjam geregere dauryoqnsiq aqa tamo ungasari nango ambleq di wauoqnej. Tamo ungasari nangi di Qotei aqa tal bul. Moses a Qotei aqa medabu osiq kumbra bunuqna brantqas qaji deqa anjam maroqnej. ⁶Ariya Kristus a Qotei aqa ñiri. Deqa Qotei na a wau yonaqa a na Qotei aqa tamo ungasari nangi taqatnjroqnej. Tamo ungasari nangi di Qotei aqa tal bul. Kristus a Qotei aqa anjam geregere dauryoqnsiq wau di yoqnej. Deqa iga gaigai Kristus qa gago areqalo singilatoqnsim a olo bqajqa deqa tariñoqnsim sqom. Iga degyqom di iga dego Qotei aqa tal bul sqom.

**Tamo nan̄gi Qotei aqa medabu quqwa asginjreqnu qaji
nan̄gi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqasai**

7 Iga Qotei aqa tamo un̄gasari unum deqa iga Qotei aqa Mondor Bole aqa anjam quoqnqom. Aqa anjam agiende,

“Bini bati endi nan̄gi Qotei aqa medabu quoqniye.

8 Nan̄gi nun̄go are miligi getentaib.

Nan̄gi nun̄go moma utru nan̄gi bul saib.

Agi nami nun̄go moma utru nan̄gi ijo anjam quqwa asginjrnaqa gotran̄yoqneb.

Nan̄gi wadau sawaq dia ijo kumbra laṇa pegiyqneb.

9 Bunuqna nan̄gi ijo siṇgila bati gaigai unoqneb gilsil gilsil wausau 40 koboej.

Ariya nan̄gi deqa e qa are qalosaioqneb.

10 Deqa e nan̄gi qa min̄jin̄ oqnaqa marem,

‘Nan̄go are miligi na e daurbosaieqnub.

Nan̄gi gaigai ijo gam bole urateqnub.’

11 Deqa e nan̄gi qa min̄jin̄ oqnaqa endegsi min̄jrem,

‘Nin̄gi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole mern̄gonum.’”

12 O was qu, nin̄gi geregere ṇam atoqniye. Nin̄gi ṇam atqasai di nun̄go ambleq di was bei aqa areqalo ugeosim a Yesus qa aqa areqalo siṇgilatqa uratosim Qotei ṇambile gaigai unu qaji a qoreiyo uge. 13 Bati gaigai iga mareqnum, “Bini bati endi”. Deqa nin̄gi bati gaigai Qotei aqa tamo un̄gasari nan̄gi anjam bole min̄jroqnsib nango areqalo tigeltetn̄jroqniye. Nun̄go ambleq di une aqa kumbra na tamo bei gisan̄yim aqa are miligi getento uge. 14 Iga nami siṇgila na Qotei qa gago areqalo siṇgilattem. Ariya gago areqalo di iga olo tulaṇ siṇgila na ojsimqa gilsim gilsim moiṇqom. Iga degyqom di iga Kristus aqa segi tamo un̄gasari tiṇtiṇ sqom.

15 Iga qalie, anjam endegsi unu,

“Bini bati endi nin̄gi Qotei aqa medabu quoqniye.

Nan̄gi nun̄go are miligi getentaib.

Nan̄gi nun̄go moma utru nan̄gi bul saib.

Agi nami nun̄go moma utru nan̄gi ijo anjam quqwa asginjrnaqa gotran̄yoqneb.”

16 O was qu, tamo yai nan̄gi Qotei aqa medabu quoqnsib olo quqwa asginjrnaqa gotran̄yoqneb? Di Israel tamo un̄gasari agi nami Isip sawaq di sonabqa Moses na joqsiq gilej qaji nan̄gi na. 17 Qotei a tamo yai nan̄gi qa min̄jin̄ oqnaqa gilsil gilsil wausau 40 koboej? Di Israel tamo un̄gasari agi nami une yoqnsib wadau sawaq di moreṇoqneb nan̄gi. 18 Qotei na tamo yai nan̄gi endegsi min̄jrej, “Nin̄gi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai”? Osiqa min̄jrej, “E bole mern̄gonum”? Di tamo un̄gasari aqa anjam gotran̄yoqneb qaji nan̄gi. 19 Deqa iga qalieonum, Israel tamo un̄gasari

nangi Qotei qa nango areqalo yala singilatosaiqneb. Utru deqa nangi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqa keresai.

Qotei aqa tamo ungasari nangi aqarato sawa miligiq gilqab

4 ¹Ariya Qotei na iga dego mergej, “Ningi ijo aqarato sawa miligiq gilqab.” Deqa was qu, iga ulaqom. Nungo ambleq di Qotei na tamo bei saidyim aqa aqarato sawa miligiq gilosaio uge. ²Iga Qotei aqa anjam bole quoqnem. Agi Israel tamo nangi Qotei aqa anjam bole nami quoqneb dego kere. Ariya nangi aqa anjam di lana qusib deqa nango areqaloq di singilatosai. Deqa anjam dena nangi yala aqaryainjrosai.

³Ariya iga tamo ungasari Qotei qa gago areqalo singilateqnum qaji a na iga odgim iga aqa aqarato sawa miligiq gilqom. Agi nami Qotei a Israel nangi qa are qalsiq endegsi marej,

“E nangi qa minjin oqnaqa endegsi minjrem,

“Ningi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merngonum.”

Bole, anjam di Qotei a Moses aqa bati qa marej. Ariya iga qalie, tulan nami Qotei a mandam atej. Atsiqa bati deqa a na aqa wau kalil kobotej.

⁴Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Qotei na aqa wau kobotosiqa ariya bati 7 onaqa a aqaratej.” ⁵Anjam bei dego unu, “Nangi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai.” ⁶Anjam dena iga endegsi osorgwo, Qotei aqa aqarato sawa di agi unu. Deqa tamo qudei nangi miligiq gilqab. Ariya tamo nangi Qotei aqa anjam bole nami quoqneb qaji nangi aqa anjam di gotranjoqneb deqa nangi aqa aqarato sawa miligiq gilosai. ⁷Ariya bunuqna wausau gargekoba gilnaqa Qotei a Devit aqa medabuw na endegsi marej,

“Bini bati endi ningi Qotei aqa medabu quoqniye.

Ningi nungo are miligi getentaib.”

Devit aqa bati qa Qotei a marej, “Bini bati endi.” Anjam dena iga endegsi osorgwo, Qotei a ololo tamo ungasari nangi aqa aqarato sawa miligiq gilqajqa bati atej.

⁸Josua a na aqarato sawa di Israel tamo ungasari nangi enjrosai. Enjrej qamu Qotei a bunuqna olo bati bei atqa marosai qamu. ⁹Deqa iga qalieonum, Qotei aqa segi tamo ungasari nango aqarato unu. Iga yori bati gaigai aqarateqnum dego kere. ¹⁰Iga qalie, tamo a Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqas di a aqa wau kobotosim aqaratqas. Agi Qotei a nami aqa wau kobotosiq aqaratej dego kere. ¹¹Ariya iga aqarato sawa di miligiq gilqajqa tulan singilaqom. Singilaqasai di nungo ambleq di tamo bei a Israel nango kumbra dauryosim Qotei aqa anjam gotranjosim ulonjo uge.

¹²Qotei aqa anjam a nambile ti unu. A singila na waueqnu. A serie bul tulan qalat. Deqa a na tamo nango are qametrjoqnsiqa nango qunun ti tanu ti singa ti jejamu ti kalil miligiq aioqnsiq nango areqalo ti nango are

miligi ti geregere pegiyeqnu. ¹³ Ingi bei a Qotei qa uliqa keresai. Ingi ingi kalil Qotei na gereinjrej qaji di a na nam atsiq geregere uneqnu. Deqa mondonj a na qujai gago kumbra kalil qa iga pegigwas.

Yesus a gago atra tamo kobaquja unu

¹⁴ Ariya gago atra tamo kobaquja unu. A lanj qureq oqsiq di unu. A Qotei aqa Ijiri Yesus. Deqa iga a qa gago areqalo singilatoqnsim aqa nam boleq na maroqnqom. ¹⁵ Iga segi singila saiqoji. Deqa iga na gago une aqa singila kobotqa keresai. Ariya gago atra tamo kobaquja unu agi Yesus. Deqa iga endegsi are qalqasai, Yesus a gago une qa iga aqaryaigwa keresai. Iga degsi are qalqasai. Satan na iga walawalaigoqnsiqa uneq waigwa laqnu dego kere Satan na Yesus dego uneq waiyqa maroqnsiq walawalaiyoqnej. Ariya Yesus a segi une saiqoji. ¹⁶ Deqa iga Qotei aqa areq giloqnqom. Iga aqa areq gilqa ulaqasai. A iga qa are tulan boleiyeqnu. Deqa iga aqa areq giloqnim a iga qa duloqnqas. Iga gulube ti soqnim a iga qa are boleiyeqnsim gago gulube qa aqaryaigoqnqas.

Atra tamo kokba nango wau

5 ¹ Atra tamo kokba nango utru agiende. Qotei a Israel nangoq dena mandam tamo nangi giltnjroqnsiqa nangi atra tamo kokba ateqnu. Atra tamo kokba nango wau agiende. Nangi na tamo ungasari nango une qa maroqnsib atraiyqajqa ingi ingi oqnsib Qotei atraiyeqnu. ² Atra tamo kokba nangi iga bul mandam tamo. Nangi dego singila saiqoji unub deqa nangi une yoqnqa kere. Deqa nangi na tamo ungasari Qotei aqa kumbra geregere qaliesai qaji nangi ti tamo ungasari Qotei aqa gam groteqnu qaji nangi ti nango une qa jingga na gereinjreqnu. ³ Nangi segi dego une ti unub deqa nangi tamo ungasari nango une qa ti nango segi une qa ti turtoqnsib ingi ingi Qotei atraiyeqnu.

⁴ Atra tamo kokba nangi nam ti unub deqa tamo lanaj bei a aqa segi areqalo na atra tamo kobaquja sqa keresai. Qotei a segi na nangi metnjroqnsiqa atra tamo kokba ateleqnu. Agi Qotei a nami Aron metosiq atra tamo kobaquja atej dego kere.

⁵ Kristus a dego aqa segi nam soqtosiq atra tamo kobaquja sqa marosai. Qotei a segi na a giltosiq atra tamo kobaquja atej. Agi Qotei na nami Kristus endegsi minjej,

“Ni ijo segi Angro.

Bini e ino Abu unum.”

⁶ Osiqa olo anjam bei dego Kristus minjej,

“Melkisedek a nami atra tamo soqnej

dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”

⁷ O was qu, Yesus a mandamq endi sosisqa a singa pulutoqnsiqa Qotei pailyoqnej. A qalie, Qotei na a oqa kere. Yim a moiqasai. Deqa

a singila na Qotei pailyoqnej. A lelen ti akam ti pailyoqnej. A aqa segi areqalo uratoqnsiqa Qotei aqa sorgomq di soqnej. Deqa Qotei a aqa pail quetoqnej. ⁸Yesus a Qotei aqa segi Ijiri. Ariya a jaqatin koba oqnej dena a powo osiqa Qotei aqa anjam dauryqajqa qalieej. ⁹⁻¹⁰Qalieosiq deqa a Qotei aqa anjam tore dauryekritej. Deqa Qotei na a giltosiq minjej, “Ni atra tamo kobaquja unum. Agi Melkisedek a nami atra tamo kobaquja soqnej dego kere.” Qotei na Yesus degsi minjej deqa Yesus na tamo kalil Qotei aqa anjam dauryeqnub qaji nanngi oqas. Nanngi oqajqa utru agi Yesus qujai. Deqa nanngi jambile gaigai sqab.

Iga angro mom bul sqasai

¹¹O was qu, e deqa anjam gargekoba ningsi merngwajqa unu. Ariya nungo areqalo getejo deqa ningsi anjam di aqa utru poingwa keresai. Deqa e ningsi merngwajqa bangi koba. ¹²Ningsi nami are bulyeb bati olekoba gilqo. Deqa ningsi Qotei aqa anjam plaltosib Kristen tamo ungasari nanngi minjrqa kere. Ariya nungo powo kobaosaiunu deqa ningsi Qotei aqa anjam plaltsib marqa keresai. Tamo qudei nanngi na olo ningsi Qotei aqa anjam utruq na merngwab di ningsi poingwas. Ningsi angro mom mungum uyeqnub dego bul. Ningsi ingi singila uyqa kereosaiunu. ¹³Iga qalie, angro mom nanngi mungum segi uyeqnub. Nanngi kumbra tintin dauryqajqa geregere poinjrosaieqnu. ¹⁴Ariya tamo nanngi kokbaonub qaji nanngi ingi singila uyeqnub. Nanngi bati gargekoba Qotei aqa anjam dauryoqneb deqa nanngi kumbra bole ti kumbra uge ti geregere peginjreqnub.

Kristus aqa anjam qudei iga singilatgwas qaji di segi iga dauryoqnqom

6 ¹Deqa was qu, iga Kristus aqa anjam nami utruq na quoqnem qaji dena prugosim olo Kristus aqa anjam qudei iga singilatgwajqa qaji di dauryoqnqom. Anjam nami utruq na quoqnem qaji agiende. Iga dal anjam dauryqa marqom di iga moio gam turqom. Ariya iga are bulyosim Qotei qa gago areqalo singilatqom di iga jambile sqom. ²Anjam bei agi yanso oqajqa anjam. Anjam bei agi Kristen gate nanngi na wau tamo nanngi giltinjrqa maroqnsib nango gateq di ban ateqnub. Anjam bei agi subq na tigelqajqa anjam. Anjam bei agi Qotei na tamo kalil nango une qa nanngi peginjrsimqa tamo qudei nanngi jambile enjrimqa nanngi so bole gaigai sqab. Ariya tamo qudei nanngi Qotei na namyuoq di breinjrim nanngi dia gaigai sqab. O was qu, anjam di iga nami utruq na quoqnem. Ariya bini iga anjam dena prugosim olo Kristus aqa anjam qudei iga singilatgwajqa qaji di dauryoqnqom. ³Qotei na marimqa iga degyqom.

⁴⁻⁵Tamo qudei nanngi Qotei aqa suwan uneb. Nanngi lan qureq oqwajqa gam geregere qalieeb. Nanngi Qotei aqa Mondor esoqneb. Nanngi Qotei aqa anjam pegiyosib deqa nanngi qalieeb, aqa anjam bolequja. Nanngi Qotei

aqā singila mondonj brantqas qaji di dego qalieosib ojesoqneb. ⁶Ariya bunuqna tamo nanji di olo ulonjosis Qotei aqā anjam qoreiyeb. Deqa nanji olo bunuqna puluosib are bulyqajqa gam sainjrej. Nango kumbra dena nanji na Qotei aqā Ijiri Yesus olo namburbasq di qamobulosib tamo ungasari nango nāmgalāq di aqā nām ugeugeiyeb.

⁷Wau lanja nanji ingi yageq nabqa awa boqnsiq mandam aqā miligiq aieqnaqa ingi bole oqoqnsiq melieqnu. Deqa wau lanja nanji boqnsib ingi oqnsib uyeqnu. Ingi bole oqeleqnu deqa Qotei na mandam di olo gereiyeqnu. ⁸Ariya sil luwit oqsim ingi kabutnjrqas di ingi bole oqwasai. Mandam di ugeqas. Deqa sokiñala Qotei na mandam di torei waliyosim ingi di koroinjsim nām yuoq di breinjrim yugwab.

⁹O gago was bole, iga na anjam singila nīngi merngonum. Ariya iga qalieonum, nīngi degsib padalqasai. Qotei na nīngi aqaryaingosim oqas. ¹⁰Nīngi wau bolequja yoqnsib Qotei tulan qalaqalaiyoqnsib aqā segi tamo ungasari nanji geregereinjroqneb. Nīngi nami degyoqneb agi bini nīngi degyeqnu. Qotei a tamo uge sai. A tamo bole deqa a nūngo kumbra di unoqnsiq olo are walyosaieqnu. ¹¹Ariya gago areqalo agiende. Nīngi kalil degsib singila na wauoqniye. Osib mondonj Qotei na nīngi olo boletjgwajqa deqa tariñoqnsib soqniye. ¹²Nīngi asgingaiq. Tamo qudei nanji Qotei qa nango areqalo singilatoqnsib asgingrosai qnu. Nango kumbra di nīngi dego degsib dauryoqniye. Tamo nanji di agi ingi bole bole Qotei na nami aqā angro nanji enjrqā marej qaji di oqab.

Qotei aqā anjam a nami Abraham minjej qaji di a na singilatej

¹³Nami Qotei na anjam bei singilatosiq Abraham minjej. Tamo bei na Qotei bunyqa keresai deqa Qotei a tamo bei aqā nām na anjam singilatqa keresai. Deqa a aqā segi nām na anjam singilatosiq Abraham endegsi minjej, ¹⁴“E bole mermqai. E ni geregereimsiy ino leñ nanji tulan gargekobatnjrqai.” ¹⁵Onaqa Abraham a Qotei aqā anjam di qusiqa aqā areqaloq di singilatosiq tariñosiq soqnej. A tariñqa asgiyosai. A tariñesosiq sosiq bunuqna ingi bole Qotei na a yqa minjej qaji di a na ej.

¹⁶Anjam singilatqa kumbra agiende. Tamo bei na anjam singilatqa osimqa a tamo kobaquja bei aqā nām na anjam singilatqas. Yim tamo qudei nanji qusib marqab, “Anjam di bole.” Deqa tamo qudei nanji anjam di olo uge qa marqa keresai. ¹⁷Nami Qotei a anjam endegsi marej, “E na Abraham aqā leñ nanji gereinjrqai.” Qotei aqā areqalo di a na olo bulyqa keresai. A iga degsi osorgwajqa deqa aqā anjam di olo singilatej. ¹⁸Deqa Qotei aqā kumbra aiyel unu. A na aqā anjam di Abraham minjej. Osiqa aqā anjam di singilatej. Aqā kumbra aiyel di unu deqa a na aqā anjam di olo bulyqa keresai. A gisañqa keresai dego. Deqa iga tamo ungasari Qotei aqā areq gileqnum qaji iga aqā anjam deqa are qaloqnsim gago are singilatoqnsim ingi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji

di oqajqa tariñesqom. ¹⁹Ingi bole bole Qotei na iga tariñqa mareqnu qaji di iga tariñesosim oqom. Iga deqa are qaloqnsim dena gago are miligi tulan singilatejunum. Gam dena iga Warum Tulan Getento Koba gara gainejunu qaji di torei miligiq giloqnqom. ²⁰Yesus a getento warum di iga qa waqtosiq a segi namoosi miligiq gilej. Deqa bini a getento warum di unu. A di sosimqa bati gaigai a gago atra tamo kobaquja sqas. Agi Melkisedek a nami atra tamo kobaquja soqnej dego kere.

Melkisedek a ñam tulan koba ti soqnej

7 ¹Melkisedek a Salem qure nango mandor koba soqnej. A Tamo Koba Qotei aqa atra tamo soqnej. Abraham a mandor kokba qudei nangi ti qotsiq nangi ñumsiq olo aqa qureq beqnaqa bati deqa Melkisedek a gamq di Abraham turosiqa aqa gateq di ban atetosiq a qa pailiej. ²Onaqa ingi ingi kalil Abraham a mandor kokba nangoq dena elenje qaji di a na poto 10-pelatosiq oto qujai Melkisedek atraijej. Melkisedek aqa ñam di aqa damu agiende, Kumbra Tiñtiñ Yeqnu Qaji Mandor. Ariya a Salem qure nango mandor soqnej deqa qure ñam Salem aqa damu agiende, Are Lawo Qaji Mandor. ³Melkisedek a abu saiqoji. A ai saiqoji. A leñ bei saiqoji dego. Aqa ñambabo bati di iga qaliesai. Aqa moiqaqja bati di dego iga qaliesai. Deqa a Qotei aqa ñiri bul. Deqa a bati gaigai atra tamo sqas.

⁴Melkisedek aqa ñam tulan kobaquja. Ningi deqa are qaliye. Gago moma utru Abraham a ingi bole bole mandor kokba nangoq dena elenosiqa poto 10-pelatosiq oto qujai Melkisedek atraijej. ⁵Ariya ningi quie. Livai aqa leñ nangi atra tamo sosib waueqnub. Dal anjam a marej, Israel nangi na nango silali ti ingi ingi ti poto 10-pelatoqnsib oto qujai Livai aqa leñ nangi enjroqnaqab. Bole, Israel ti Livai ti nangi koba na leñ qujai. Nangi kalil Abraham aqa leñ. Ariya Israel nangi na nango ingi ingi poto 10-pelatoqnsib oto qujai Livai nangi enjreqnub. ⁶Melkisedek a Livai nango leñ sai. Ariya Abraham a na ingi bole bole di poto 10-pelatosiq oto qujai Melkisedek atraijej. Onaqa Melkisedek a Abraham aqa gateq di ban atetosiq a qa pailiej. Abraham agi nami Qotei na minjej, “Ino leñ nangi tulan gargekobaqab.” ⁷Iga qalie, tamo ñam ti unub qaji nangi na tamo ñam saiqoji unub qaji nango gateq di ban atetnjroqnsib nangi qa pailieqnub.

⁸Israel nangi na Livai nangi ingi ingi atrainjreqnub. Livai nangi dego mandam tamo. Deqa nangi moreñeqnub. Ariya Melkisedek agi Abraham na ingi bole bole atraijej qaji a moiosai. A bati gaigai soqnej. Agi nangi aqa moiqaqja bati nami nengrenyosaiqnub. ⁹Livai nango moma utru agi Livai qujai. Deqa iga endegsi marqom, Livai a segi na ingi ingi osiq Melkisedek atraijej. ¹⁰Bole, Melkisedek na Abraham gamq di turej bati di Livai a ñambabosaisoqnej. Ariya Abraham na ingi ingi Melkisedek atraijej bati deqa Livai a Abraham aqa jejamu miligiq di soqnej.

Atra tamo bunuj Yesus a na Livai nanġi tulaŋ buñnjrejunu

¹¹Nami Israel tamo unġasari nanġi dal anjam eb. Dal anjam di a marej, Livai nanġi atra tamo sqab. Ariya Livai nanġi atra tamo sosib wauoqneb wau dena tamo unġasari nanġi boletnjro-saioqnej. Nanġi boletnjrej qamu Qotei a kiyaaq olo atra tamo bei brantqa marej? Od, Qotei a olo marnaqa tamo bei brantosiġ a gago atra tamo unu. Aron a atra tamo soqnej deġo sai. Melkisedek a atra tamo soqnej deġo kere tamo bei a brantosiġ a gago atra tamo unu. ¹²O was qu, dal anjam a marej, Livai nanġi atra tamo sqab. Ariya bunuqna Qotei a Livai nanġi kobotnjrsiqa olo atra tamo bei atej. Aqa kumbra dena a na dal anjam deġo bulyosiġ olo dal anjam bei atej. ¹³Atra tamo Qotei na atej qaji di agi Yesus. A Livai aqa leŋ nanġoq dena ġambabosai. A Juda aqa leŋ nanġoq dena ġambabej. Juda aqa leŋ nanġi nami atraiyqajqa wau ojošaioqneb. ¹⁴Iġa qalieonum, gago Tamo Koba Yesus a Juda aqa leŋ nanġoq dena ġambabej. Ariya Juda aqa leŋ nanġoq dena atra tamo nanġi brantqajqa Moses a deqa marosaioqnej.

¹⁵Melkisedek a atra tamo soqnej deġo kere atra tamo bunuj a brantonaq iġa unem. Deqa iġa poigwo, atra tamo bunuj dena Livai nanġi tulaŋ buñnjrejunu. ¹⁶Dal anjam a marej, atra tamo nanġi Livai aqa leŋ nanġoq dena brantqab. Ariya Yesus a gaigai ġambile ti siŋgila ti sqas gam dena a atra tamo brantej. ¹⁷Agi Qotei na nami Kristus endegsi minnej,

“Melkisedek a nami atra tamo soqnej

deġo kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”

¹⁸O was qu, anjam dena iġa poigwo, dal anjam nami soqnej qaji di siŋgila saiqoji. Dal anjam dena iġa aqaryaigwa keresai. Deqa Qotei na dal anjam di taqal atej. ¹⁹Dal anjam dena iġa boletġosai deqa Qotei na dal anjam di taqal atsiqa olo gam bunuj waqtetġej. Gam bunuj di tulaŋ boledamu. Gam dena dal anjam namij di tulaŋ buñnejunu. Deqa iġa gam dena Qotei aqa areq ġiloqnqom.

²⁰Qotei na Yesus atra tamo atqa marej. Osiqa aqa anjam di olo siŋgilatej. Ariya atra tamo nami soqneb qaji nanġi Qotei na atqa maroqnšiġ aqa anjam di olo siŋgilatosaiioqnej. ²¹Ariya Qotei na Yesus atra tamo atqa marsiġ aqa anjam di olo siŋgilatonaqa Yesus a atra tamo brantej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu,

“Tamo Koba Qotei a na nami Kristus endegsi minnej,

‘Ni bati gaigai atra tamo sqam.’

Osiqa aqa anjam di olo siŋgilatej. Deqa aqa anjam di a olo bunuqna uratqa keresai.”

²²Deqa iġa qalieonum, Qotei aqa anjam bunuj Yesus na siŋgilatej qaji di tulaŋ bolequja. Anjam dena dal anjam namij tulaŋ buñnejunu.

²³Nami tamo gargekoba nanġi atra tamo soqneb. Di kiyaaq? Nanġi olo moreñoqneb. Nanġi bati gaigai atra tamo sqa keresai. ²⁴Ariya Yesus a

gaigai sqas. A bati gaigai atra tamo sosim wauoqnqas. Tamo bei na aqa sawa oqa keresai. ²⁵Deqa tamo ungasari Yesus aqa ñam na Qotei aqa areq gileqnub qaji nangi di a na torei oqa kere. Di kiyaqa? A bati gaigai ñambile sosim nangi qa Qotei pailyoqnqas.

²⁶Yesus a atra tamo kobaquja dego deqa a na iga tulan aqaryaigwa kere. A gaigai Qotei aqa segi kumbra boleq di sosiq dauryeqnu. A une bei saiqoji. A Qotei aqa ñamgalaq di tamo tulan boledamu. Qotei na a osi oqsiiq lan qureq di awotej unu deqa a une tamo nango ambleq di sosai. A isaq di unu. ²⁷Atra tamo kokba nami soqneb qaji nangi bati gaigai wagme ingi ingi oqnsib Qotei atraiyoqneb. Namoqna nangi nango segi une qa wagme ingi ingi atraiyoqneb. Osib tamo ungasari nango une qa dego atraiyoqneb. Ariya Yesus a wau degyosai. A bati qujai qa aqa segi jejamu ñambile sonaq osiqa Qotei atraiyej. ²⁸Dal anjam a nami endegsi marej, “Tamo singila saiqoji unub qaji nangi atra tamo kokba sqab.” Ariya bunuqna Qotei na olo anjam bei atsiqa aqa segi Ñiri Yesus osiqa atra tamo kobaquja atej. Deqa Yesus a bati gaigai atra tamo kobaquja sqas.

Yesus a lan qureq dia atra tamo kobaquja unu

8 ¹Ariya ijo anjam di aqa utru agiende. Atra tamo kobaquja deqaji agi unu. Di Yesus qujai. A lan qureq oqsiiq Qotei singila koba ti unu qaji aqa ban woq di awejunu. ²A atra tal lan qureq di unu qaji di miligiq giloqnsiqa lan qaji ingi ingi Qotei atraiyeqnu. Atra tal di Qotei aqa segi tal bole. Tamo bei na atosai. Tamo Koba Qotei a segi na atej unu.

³Atra tamo kokba nango wau di ningi qalie. Nangi ingi ingi osi boqnsib Qotei atraiyeqnub. Deqa Yesus a dego atra tamo kobaquja sosisqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. ⁴Yesus a mandamq endi so qamu a atra tamo sosai qamu. Di kiyaqa? Livai nangi segi mandamq endia atra tamo sosib ingi ingi Qotei atraiyeqnub. Agi dal anjam a nami degsi marej. ⁵Livai nangi gaigai mandam qaji atra tal miligiq giloqnsib waueqnub. Atra tal di lan mandam qaji tal. Tal di lan qure qaji atra tal lan sigitejunu. Agi Moses a nami tal di atqa laqnaqa Qotei na tal sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi gereiyej. Agi Qotei na Moses endegsi minjej, “E mana goge dia atra tal sigitosim ni osormem. Ni di geregere dauryosim atra tal aqa ingi ingi kalil degsi gereiyime.” Qotei na nami Moses degsi minjej. ⁶Ariya bini Yesus a atraiyo wau ojeqnu di wau tulan bolequja. Aqa wau dena atra tamo namij nango wau tulan bunyejunu. Di kiyaqa? Yesus a Qotei aqa anjam bunuj singilatqa osiqa Qotei ti iga ti gago ambleq di tigelejunu. Deqa anjam bunuj dena anjam namij di tulan bunyejunu. Ingi ingi Qotei a Yesus aqa ban na iga egwa marej qaji dena ingi ingi Qotei a Moses aqa ban na iga egwa marej qaji di tulan bunyejunu.

Anjam bunuj a na anjam namij tulan bunyejunu

⁷O was qu, ningi are qaliye. Anjam namij dena iga aqaryaigwa kere qamu Qotei na olo dal anjam bunuj atqa marosai qamu. ⁸Ariya Qotei a na

Israel tamo ungasari nango une babtetnjrsiqa endegsi marej, “Tamo Koba Qotei a marqo, ‘Ningi quie. E bati atonum unu. Bati di brantimqa e anjam bunuj atsiy singilatqai. Osiy anjam bunuj di Israel nangi ti Juda nangi ti minjrit nangi qusib dauryqab. ⁹Ijo anjam bunuj di anjam namij dego sai. Agi nami e na Israel nango moma nangi Isip sawaq dena joqsim gilsim torei Sainai manaq oqsim dia ijo anjam namij nangi enjrem. Ariya nangi ijo dal anjam di dauryqa uratosib gotranjoqneb deqa e na kamba nangi qoreinjrem. ¹⁰Ariya anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy Israel tamo ungasari nango areqaloq di atsiy singilatqai. Osiy nango are miligiq di dego nengrenyqai. Deqa e nango Qotei soqnit nangi ijo segi tamo ungasari sqab. ¹¹Sosib bati deqa nangi kalil e qa geregere qalieqab. Deqa nangi olo bunuqna nango was nangi endegsi minjrqasai, “Ningi Tamo Koba Qotei qa qalieoiye.” Degsi minjrqasai. Nangi kalil e qa qalieqab. Tamo ñam ti tamo ñam saiqoji nangi ti kalil e qa qalieqab. ¹²Di kiyaaq? E nangi qa dulosiy nango une kobotetnjrqai. Deqa bunuqna e nango une qa olo are qalqasai.” Qotei a nami degsi marej.

¹³Agi Qotei a marej, “E anjam bunuj atqai.” A degsi marej deqa iga qalieonum, anjam a nami atej qaji di olo namijej. Deqa anjam di a sokobaiyqasai. A sokiñalayosim torei koboqas.

Atra tamo kokba namij qaji nangi na wagme aqa leŋ oqnsib Qotei atraiyqneb

9 ¹Israel nangi anjam namij di dauryosib deqa nangi Qotei qa louoqnsib mandamq endia atra tal ateb. ²Atra tal di jagwa tal bul. Tal miligiq dia warum bei soqnej. Warum di aqa ñam “Getento Warum.” Warum di nangi gereiysib lam ti atra bijal ti atraiyqa bem ti warum miligiq di atnab soqnej. ³Ariya getento warum qoreq di nangi gara kobaquja bei gainteb. Gara gainesoqnej aqa qoreq di warum bei soqnej. Warum di aqa ñam “Warum Tulaŋ Getento Koba.” ⁴Qa sum koitib qurem quleqwajqa deqa marsib bijal gol na gereiysib warum dia atnab soqnej. Ariya Qotei aqa dal anjam so qaji ñam mongum dego warum dia soqnej. Ñam mongum aqa qalaq di gol na walateb. Warum miligiq di laŋ qure qa uyo ingi Qotei na nami Israel nangi enjrej qaji di tabirq di atnab soqnej. Tabir di dego gol na gereiye. Ariya ñam mongum miligiq dia Aron aqa walwelqa toqon nami qenjilitej qaji di atnab soqnej. Meniŋ aiyel Qotei a nami nango quraq di aqa dal anjam nengrenyej qaji di dego ñam mongum miligiq di atnab soqnej. ⁵Ariya dal anjam so qaji ñam mongum aqa quraq dia laŋ angro aiyel nango sigito qunuj atnab soqnej. Laŋ angro aiyel nangi di Qotei aqa singila sigitoqnsib unub. Nango bari na ñam mongum di kabutesoqnej. Ñam mongum aqa qura di tamo ungasari nango une kobotetnjrqajqa sawa. Ariya bini e ingi ingi kalil deqa anjam koba marqasai.

⁶Ariya ingi ingi kalil deqaji atra tal miligiq di atnab sonabqa atra tamo nanngi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa warum dia Qotei louqajqa wau yeqnub. ⁷Ariya atra tamo kobaquja a segi qujai leŋ oqnsiqa bati qujai qa wausau gaigai warum tulaŋ getento koba di miligiq giloqnsiqa aqa segi une qa ti tamo ungasari nanngo une qa ti leŋ di Qotei atraiyeqnu. Tamo ungasari nanngo areqalo bolesai deqa nanngi une yeqnub. ⁸Kumbra dena Qotei aqa Mondor na iga endegsi osorgeqnu, atra tal soqnim iga Qotei aqa tal miligiq gilqajqa gam geterjesqas. ⁹Atra tal di laŋa mandam qaji tal. Tal di laŋ qure qaji atra tal laŋa sigitejunu. Tal dena kumbra bini bati endeqa brantqas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Atra tal dia atra tamo nanngi ingi ingi oqnsib Qotei atraiyeqnu. Ariya ingi ingi dena tamo nanngi Qotei qa loueqnub qaji nanngo are miligi gereiyetnrqa keresai. Yim nanngi qalieqab, “Bole, Qotei na gago une yansetgekritqo.” Degyqa keresai. ¹⁰O was qu, dal anjam di uyo ingi qa ti ya uyo qa ti yanso oqajqa ti deqa mareqnu. A jejamu qa ingi ingi qa segi mareqnu. Ariya Qotei na dal anjam di tamo ungasari nanngi enjrej. Osiqa endegsi are qalej, “Nanngi mati dal anjam di dauryosib giloqnib bunuqa batiamqa e na ingi ingi kalil tingitnjrit koboamqa e olo gam bunuj nanngi osornjrqi.”

Kristus na aqa segi leŋ osiqa Qotei atraiyej

¹¹Ariya bini Kristus a brantosiqa a gago atra tamo kobaquja sosiqa ingi bole bole Qotei na iga egej qaji di osi bosiqa laŋ qaji atra tal miligiq gilej. Atra tal di tulaŋ bolequja. Atra tal dena mandam qaji atra tal di tulaŋ bunyejunu. Mandam tamo nanngi na atra tal di gereiyosai. ¹²Ariya Kristus a bulmakau ti kaja du du ti nanngo leŋ osiqa atra tal di miligiq gilosai. A aqa segi leŋ osiqa bati qujai qa atra tal miligiq gilej. Aqa wau dena a na iga olo awaigej. Deqa iga ŋambile gaigai sqom. ¹³Tamo ungasari nanngi une ti unub deqa atra tamo nanngi bulmakau ti kaja du du ti nanngo leŋ oqnsib Qotei atraiyeqnu. Osib bulmakau nanngo damu koiteqnab skuleqnaq aqa sum oqnsib tamo ungasari nanngo gateq di bilenteqnub. Kumbra dena nanngi na tamo ungasari nanngo une yansetnjreqnab nanngi Qotei aqa segi tamo ungasari tintiŋ unub. ¹⁴Ariya Kristus aqa leŋ na wagme nanngo leŋ tulaŋ bunyejunu. Kristus aqa jejamuq di jiga bei saiyoji. Qotei aqa Mondor gaigai sqas qaji a na Kristus singilatonaqa aqa segi jejamu ŋambile sonaqa osiqa Qotei atraiyej. Osiqa aqa leŋ na gago are miligi yansetgej. A gago jejamu segi yansetgosai. A gago une kobotetgej deqa iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiyoji unum. Deqa iga olo dal anjam dauryqajqa are qalqasai. Di kiyaga? Dal anjam dena iga ŋambile sqa keresai. Ariya iga Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qa are qaloqnsim wauetoqnqom di iga ŋambile sqom.

Kristus aqa leŋ na anjam bunuj singilatej

¹⁵Yesus aqa leŋ na iga aqaryaigej deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole unum. Aqa wau dena a Qotei aqa anjam bunuj singilatqa

osika Qotei ti iga ti gago ambleq di tigelejunu. Tamo ungasari nanġi anjam namij aqa sorgomq di sosib bati deqa nanġi une yoqnsib laqneb. Onaqa Yesus a nanġi qa moisiq wau dena a nanġi olo awainjrsiqa nanġo une kobotetnjrej. Deqa tamo ungasari kalil Qotei na metnjreqnaq qusib dauryeqnub qaji nanġi nambile gaigai sqab. Nambile di agi Qotei a nami aqa anġro nanġi enjrqqa marej.

¹⁶E mandam tamo nanġo kumbra qa merngwai. Tamo bei a bunuqna moiqa deqa are qalsimqa aqa anġro nanġi na aqa ingi ingi kalil oqab deqa marsim nanġo nam nengrenyim sqas. Ariya a moiosaisoqnimqa aqa anġro nanġi na aqa ingi ingi oqa keresai. A moiimqa di nanġi aqa ingi ingi oqab. ¹⁷Tamo di a nambile soqnimqa aqa anjam nengrenyjej qaji di a laņa sqas. Ariya a moiimqa aqa anjam di singila ti sqas. ¹⁸Dego kere atra tamo nanġi na bulmakau nanġi nimeqnab moreneqnab nanġo leņ aioqnej. Leņ dena anjam namij di singilatoqnej. ¹⁹Agi nami Moses a dal anjam kalil osika tamo ungasari nanġi palontosiq minjroqnej. Osika bunuqna a na bulmakau ti kaja du du ti nanġo leņ osika ya ti sil lent ti namtaņ aqa dani aqa nam hisop de ti turtsiq tamo ungasari nanġo gateq di bilentej. Osika Qotei aqa gara nengrenj aqa qoreq di dego bilentej. Sil lent di agi kaja du du nanġo junġum na gereiyo qaji. ²⁰Ariya Moses a leņ bilentosiq marej, “Leņ endi aisiq Qotei aqa anjam singilatqo. Agi Qotei a nami ningi merņgej, ‘Ningi anjam di dauryiye.’” ²¹Dego kere Moses a atra tal ti atraiyqa ingi ingi ti dia dego leņ bilentej. ²²Deqa iga qalieqom, leņ na segi ingi ingi kalil yansqas. Leņ aiqasai di Qotei na tamo ungasari nanġo une kobotqasai. Dal anjam a degsi marqo.

Kristus a gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej

²³Atra tal aqa ingi ingi di mandam qaji ingi ingi. A laņ qaji ingi ingi laņa sigitejunu. Atra tamo nanġi na wagme nanġo leņ oqnsib dena ingi ingi di yanseqnub. Ariya laņ qaji ingi ingi di wagme nanġo leņ na yansqa keresai. Leņ tulaņ boledamu na laņ qaji ingi ingi yansqas. ²⁴Iga qalie, Kristus a mandam qaji atra tal tamo nanġi na gereiyeb qaji di miligiq gilosai. Mandam qaji atra tal di Qotei aqa atra tal bole laņa sigitejunu. Kristus a laņ qureq oqej. Deqa bini a Qotei aqa areq di sosisqa iga qa waueqnu.

²⁵Atra tamo kobaquja a wausau gaigai wagme nanġo leņ oqnsiqa Warum Tulaņ Getento Koba di miligiq gileqnu. A aqa segi leņ osaieqnu. A wagme aqa leņ oqnsiq miligiq gileqnu. Ariya Yesus a degyosai. A laņ qureq oqsiq bati qujai qa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. A bati gargekoba degyosai oqnej. ²⁶A bati gargekoba degyoqnej qamu Qotei na nami mandam atej bati deqa a jaqatiņ oqnsiq bosu bosiq agi bini a olo jaqatiņ eqnu qamu. Ariya diņo bati jojomqo deqa Kristus a bati qujai qa mandamq aisiq a gago une kobotqa marsiq aqa segi jejamu osiq Qotei

atrayej. ²⁷Iga qalie, tamo kalil nangi bati qujai qa moieqnu. Ariya mondon tamo kalil nangi Qotei aqa ulatamuq di brantib a nango une qa nangi peginjqas. ²⁸Dego kere Kristus a bati qujai qa tamo gargekoba nango une qoboyetnjqas marsiqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. Ariya mondon a olo lanj qureq dena bosimqa a tamo ungasari nango une olo kobotetnjqasai. A bosim tamo ungasari a qa tarijeqnu qaji nangi oqas.

Wagme nango leŋ na tamo ungasari nango une kobotqa keresai

10 ¹Moses aqa dal anjam a na ingi bole bole Qotei a mondon iga egwas qaji di iga lanja suwi osorgeqnu. Damu osorgosaieqnu. Dal anjam a marej, ningi wagme nango leŋ oqnsib wausau gaigai atraiyoqniye. Dal anjam a degsi marej deqa iga qalieonum, dal anjam a na tamo ungasari Qotei aqa areq gileqnu qaji nango une kobotqa keresai. ²Wagme dena tamo ungasari nangi boletnjqas kere qamu nangi olo bunuqna atraiyosai qamu. Atraiyqa ingi dena tamo ungasari Qotei qa loueqnu qaji nango une yansetnjqas kere qamu nangi olo bunuqna nango une qa are qalsib deqa are gulubeinjrosai qamu. ³Ariya atra tamo kokba nangi wausau gaigai wagme ingi ingi di oqnsib Qotei atraiyeqnu. Deqa tamo ungasari nangi nango une qa olo are qaloqnsib are gulube ti unub. ⁴Anjam di aqa utru agiende. Bulmakau ti kaja du du ti nango leŋ na tamo ungasari nango une kobotqa keresai.

⁵Deqa Kristus a mandamq aiqa osiqa endegsi marej,

“O Abu, ni atraimqajqa wagme ingi ingi qa arearetmosaieqnu. Ariya e ijo segi jejamu osiy ni atraimqai. Ijo jejamu di agi ni na e gereiyetbem.

⁶Atra tamo nangi tamo ungasari nango une qa maroqnsib deqa wagme ingi ingi oqnsib ŋamyuo na koitoqnsib ni atraimeqnu. Ariya ni ingi ingi deqa arearetmosaieqnu.

⁷Ariya e ni endegsi mermem,

‘O Qotei, e bonum.

Agi nami e qa anjam degsib nengrenyeb unu.

Bini e ino areqalo dauryqa bonum.” Kristus a mandamq aiqa osiqa degsi marej.

⁸Dal anjam a marej, ningi ingi ingi deqaji oqnsib Qotei atraiyoqniye. Namoqna Kristus a deqa are qalsiq endegsi marej, “O Abu, ni atraimqajqa wagme ingi ingi deqa arearetmosaieqnu. Atra tamo nangi tamo ungasari nango une qa maroqnsib deqa wagme ingi ingi oqnsib ŋamyuo na koitoqnsib ni atraimeqnu. Ariya ni ingi ingi deqa arearetmosaieqnu.”

⁹Ariya bunuqna Kristus a olo marej, “O Qotei, e ino areqalo dauryqa bonum.” A degsi marej deqa iga qalieonum, a kumbra namij di taqal atsiqa olo kumbra bunuj atej. ¹⁰Yesus Kristus a Qotei aqa areqalo

dauryosiq deqa a bati qujai qa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Kumbra dena a na iga Qotei aqa segi tamo ungasari boledamu sqa marsiq giltgej.

Yesus aqa leŋ na gago une kobotetgej

¹¹ Atra tamo kalil nanŋi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa nanŋo wau yeqnub. Nanŋi bati gargekoba wagme inŋi inŋi deqaji Qotei atraiyeqnub. Ariya inŋi inŋi dena tamo ungasari nanŋo une kobotetnjqra keresai. ¹² Ariya Kristus a bati qujai qa gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Osiqa laŋ qureq oqsic dia Qotei aqa baŋ woq di awoej. Deqa aqa atraiyo wau di gaigai sqas. ¹³ A Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa mondoŋ Qotei na aqa jeu tamo kalil nanŋi osim aqa singaq di koroinjqraqqa deqa tariŋeqnu. ¹⁴ Yesus a bati qujai qa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Wau dena a na Qotei aqa segi tamo ungasari boledamu nami giltonjrej qaji nanŋi torei boletnjqrej. Deqa nanŋi bati gaigai une saiqoji sqab.

¹⁵ Ariya anjam deqaji Qotei aqa Mondor Bole a na dego iga mergeqnu. Agi a endegsi mergeqnu, ¹⁶ “Tamo Koba Qotei a marqo, ‘Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy tamo ungasari nanŋo areqaloq di atsiy singilatqai. Osiy nanŋo are miligiq di dego nenŋrenyqai.” ¹⁷ Osiqa olo anjam bei dego totoryosiq endegsi mareqnu, “E nanŋo une kobotetnjqrai. Deqa bunuqna e nanŋo une qa olo are qalqasai.” ¹⁸ O was qu, Qotei na gago une torei kobotej deqa atraiyqajqa inŋi bei na gago une olo kobotqajqa wau bei saiqoji.

Iga Warum Tulanŋ Getento Koba di miligiq gilqa kere

¹⁹ O was qu, Yesus aqa leŋ na gago une kobotetgej deqa leŋ dena iga Warum Tulanŋ Getento Koba di miligiq giloqnsim Qotei aqa talq di sqom. Iga ulaqasai. ²⁰ Yesus a segi na ŋambile qa gam bunuj waqtetgosiq a segi namoosiq warum di miligiq gilsiq gara gaiŋejunu qaji dena torei miligiq gilej. Gara di Yesus aqa segi jejamu. ²¹ Gago atra tamo kobaquja unu agi Yesus. Deqa a na Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanŋi taqatnjqreŋnu. ²² A na aqa segi leŋ bilentonaqa gago are miligiq aiej. A gago kumbra uge kalil qa are qalsiqa gago une kobotetgej. Deqa iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. A gago jejamu ya na yansetgej deqa kumbra gisaŋ kalil gago are miligiq di unu qaji di iga taqal waiyqom. Osim Qotei qa gago areqalo singilatosim aqa areq giloqnqom. Utru deqa Yesus a na aqa segi leŋ bilentonaqa gago are miligiq aiej. ²³ Gago areqalo iga Qotei qa singilatejunum qaji deqa ti inŋi bole bole iga mondoŋ oqajqa tariŋeqnum qaji deqa ti iga maroqnsim laqnum. Ariya gago areqalo di iga olo singila na ojesqom. Iga ulaosim areqalo aiyeltqasai. Iga qalie, kumbra kalil Qotei a nami yqa marej qaji di a yqas. ²⁴ Iga segi segi Qotei

aqqa tamo ungasari nan̄gi qa dego are qaloqn̄qom. Osim nan̄go areqalo tigeltetn̄jroqnm̄qa nan̄gi na Kristen tamo kalil nan̄gi qalaqalain̄jroqnsib kumbra bole bole en̄jroqn̄qab. ²⁵Iga Qotei aqa tamo ungasari unum deqa iga aqa ñam qa korooqn̄qajqa uratqasai. Agi Kristen tamo qudei nan̄gi korooqn̄qajqa asgin̄jreqnu. Ningi qalie, Kristus olo bqajqa bati jojomqo. Deqa iga segi segi korooqnsim̄qa gago Kristen was nan̄go are singilatetn̄jroqn̄qom.

Iga Qotei aqa ñiri qoreiyqasai

²⁶Ningi quie. Iga Kristus aqa anjam bole qalieonum. Ariya bunuqna iga olo anjam di uratosim gago segi areqalo na une aqa kumbra dauryoqn̄qom di gago une deqa olo atraiyqa ingi bei sqasai. ²⁷Iga degyqom di iga Qotei qa ulaugetosim a gago une qa pegigwa bati qa tariñoqn̄qom. Pegigwa bati deqa Qotei na aqa jeu tamo kalil nan̄gi ojelen̄osim ñamyuo kan̄kan̄ kobaq di brein̄jqas. Ñamyuo di agi Qotei na atej unu. ²⁸Iga qalie, tamo bei a Moses aqa dal anjam bei gotran̄yimqa tamo aiyel kio tamo qalub kio aqa une unsib boleq di maribqa tamo ungasari nan̄gi na tamo di aqaryaiyqasai. Nan̄gi a qalib moiqa. ²⁹Ariya tamo bei a Qotei aqa ñiri qoreiyosim aqa ñam ugeugeiyqas di ningi kiersib are qalqab? Tamo di aqa une deqa a gulube tulan̄ kobaquja oqas. Kristus aqa leñ na Qotei aqa anjam bunuj singilatej deqa tamo di a anjam di dauryosiq a Qotei aqa segi tamo tintin̄ soqnej. Ariya bunuqna a olo Yesus aqa leñ di ugeugeiyosim Qotei aqa Mondor iga qa are boleiyeqnu qaji aqa ñam ugetqas di a une tulan̄ kobaquja yqas. ³⁰Iga qalieonum, Qotei a nami endegsi marej, “Tamo nan̄go une kalil e segi na kambatosiy awai uge en̄jqai. Di ijo segi wau.” Osiqa marej, “E segi Tamo Koba Qotei. Deqa e na ijo tamo ungasari nan̄go une qa pegin̄jqai.” ³¹O was qu, Qotei ñambile gaigai unu qaji a na tamo bei ojsim ñolawotqa laqn̄im tamo di a Qotei qa ulaugetas.

Nungo areqalo Yesus qa singilateqn̄ub qaji di ningi singila na ojesoqniye

³²Ariya ningi are qaliye. Nami Qotei na nungo areqalo suwan̄tetngonaqa bati deqa jeu tamo nan̄gi na gulube ti jaqatin̄ ti gargekoba ningi engoqneb. Ariya bati deqa ningi singila na tigeloqnsibqa gulube di gotran̄yoqneb. Di ningi keretoqneb. ³³Bati qudei jeu tamo nan̄gi dena ningi joqoqnsib tamo ungasari nan̄go ñamgalaq dia tigeltngoqnsib nungo ñam misilin̄yoqnsib ningi ugeugeingqneb. Ariya bati qudei Kristen tamo qudei nan̄gi gulube deqaji iteqnabqa ningi na olo nan̄gi betern̄jroqnsib singilatn̄jroqneb. ³⁴Jeu tamo nan̄gi dena nungo ambleq na tamo qudei ojsibqa tonto talq di breingonab sonabqa ningi na tonto tamo nan̄gi deqa are qaloqnsib nan̄gi geregerein̄jroqneb. Bati di

jeu tamo nan̄gi dena nan̄gi qudei nungo ingi ingi yaingqoneb. Ariya nan̄gi deqa are ugeingosai. Nan̄gi areboleboleingej. Di kiyaya? Nan̄gi qalie, ingi di laŋa mandam qaji ingi. Ariya laŋ qure qaji ingi a bati gaigai sqas. Ingi di nan̄gi oqsib oqab.

³⁵Deqa kumbra bole nan̄gi nami yoqneb qaji deqa olo are qaloqniye. Osib nungo areqalo Yesus qa singilateqneb qaji di singila na ojesoqniye. Nan̄gi olo urataib. Nan̄gi uratqasai di mondoŋ nan̄gi awai tulaŋ boledamu oqab. ³⁶Nan̄gi singila na tigelesoqniye. Nan̄gi degyqab di nan̄gi Qotei aqa areqalo dauryqab. Osib mondoŋ ingi bole bole Qotei a nami nan̄gi engwa marej qaji di nan̄gi oqab. ³⁷Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nen̄grenyeb unu, “Sokiŋala tamo bunuqna bqas qaji di a bqas. Deqa a tariŋsokobaiyqasai. A urur boqujatqas. ³⁸Ariya ijo segi tamo ungasari tiŋtiŋo nan̄gi e qa nan̄go areqalo singilatqab di nan̄gi ŋambile sqab. Ariya nan̄gi olo bunuqna e qoreibqab di e nan̄gi qa areboleboleibqasai.”

³⁹Ariya was qu, iga Qotei qoreiyosim padalqasai. Iga tamo deqaji sai. Iga Qotei qa gago areqalo singilato qaji tamo. Deqa iga ŋambile gaigai sqom.

Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum kumbra di aqa utru

11 ¹Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum. Kumbra di aqa utru agiende. Ingi ingi kalil Qotei a nami iga egwa marej qaji di agi iga egwas. Iga ingi ingi di oqajqa tariŋesonamqa ariya mondoŋ Qotei na iga egwas. Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum deqa iga bole qalieonum, Qotei na ingi ingi di egwas. Iga gago ŋamdamu na ingi ingi di unqa keresai di ungum. Ingi ingi di unu. ²Agi tamo ungasari nami soqneb qaji nan̄gi Qotei qa nan̄go areqalo singilatoqneb deqa Qotei a nan̄gi qa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa maroqnej, “Nan̄gi tamo bole.” ³Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum gam dena iga endegsi poigwo, “Bole, Qotei a segi na marnaqa laŋ ti mandam ti brantej.” Deqa iga qalieonum, ingi ingi kalil iga uneqnum qaji di Qotei a ingi ingi iga unqa keresai qaji dena gereinjrej.

Abel na Enok na Noa na nan̄gi Qotei qa nan̄go areqalo singilateb

⁴Abel a nami Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa a ingi ingi osiq Qotei atraiyej. Onaqa Qotei a Abel aqa ingi deqa tulaŋ arearetej. Abel aqa aube Kein a dego ingi ingi osiq Qotei atraiyej. Ariya Qotei a Kein aqa atraiyo ingi qa arearetosai. Abel a Qotei qa aqa areqalo singilatej utru deqa Qotei a Abel aqa atraiyo ingi ingi qa arearetej. Kumbra dena iga osorgwo, Qotei na Abel a tamo bole une saiqoji qa minjej. Abel a nami moiej ariya a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa bini a Qotei aqa anjam palontosiq iga mergobuleqnu.

⁵Enok a dego Qotei qa aqa areqalo singilatej. Deqa a moiosai. A ŋambile sonaqa Qotei na a osiq laŋ qureq oqej. Oqnaqa tamo ungasari

nanggi a qa namosib a olo unosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Qotei na Enok lan qureq osi oqosaisosiq a Enok aqa kumbra qa tulan arearetoqnej.” ⁶ Ariya was qu, tamo nanggi Qotei qa nanggo areqalo singilatqasai di nanggi Qotei aqa areqalo dauryqa keresai. Di kiyaya? Tamo nanggi Qotei aqa areq gilqa osibqa nanggi mati a qa nanggo areqalo singilatosib marqab, “Qotei a unu. Deqa iga a qa namosim gilsim itqom di a na awai boledamu iga egwas.” Tamo nanggi degsib marqab di nanggi Qotei aqa areqalo dauryqab.

⁷ Noa a dego Qotei qa aqa areqalo singilatej. Deqa Qotei na minjej, “E bunuqna awa qarinyit bosim mandam kalil keretqas. Deqa ni qobun qujai gereiyime.” Ariya Noa a Qotei aqa anjam di aqa damu unosaisosiq a Qotei aqa anjam di dauryosiq aqa unja ti aqa angro ti nanggi padalaib deqa qobun qujai gereiyej. A Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa a na tamo ungasari kalil mandamq di soqneb qaji nanggo kumbra uge ubtsiq minjroqnej. A Qotei qa aqa areqalo singilatosiq qobun gereiyej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej. Agi Qotei na tamo kalil a qa nanggo areqalo singilateqneb qaji nanggi tamo bole une saiqoji qa minjreanu.

Abraham wo Sara wo nanggi Qotei qa nanggo areqalo singilateb

⁸ Abraham a dego Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na metonaqa a Qotei aqa anjam dauryosiq mandam bei Qotei na a yqajqa minjej qaji deq gilej. A sawa qabiqas kio di a qalieosaisosiq gilej. ⁹ A Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa a gilsiq mandam dia brantosiq yaun tamo soqnej. Mandam di agi Qotei na a yqajqa minjej. A di sonaqa Qotei na minjej, “Mondon e na ino lej nanggi mandam endi enjrqai.” Onaqa Abraham a mandam dia laqnsiq jagwa oqajqa tal gereiyoqnsiq di neioqnej. A Aisak wo Jekop wo nanggi koba na soqneb. Tamo aiyel nanggi di Abraham aqa lej deqa Qotei na nanggi aiyel dego minjrej, “Mondon e na nungo lej nanggi mandam endi enjrqai.” ¹⁰ Abraham a lan qureq oqsim dia sqajqa deqa are qaloqnsiq tarinoqnej. Lan qure di bati gaigai sqas. Lan qure agi Qotei a segi na atej unu.

¹¹ Ariya Abraham aqa nauqali Sara a dego Qotei qa aqa areqalo singilatej. Deqa a tulan qeliosiq marej, “Qotei a tamo bole deqa aqa anjam nami marej qaji di a dauryqas.” Sara a degsi marej deqa Qotei na aqa miligi gereiyetonaqa a gumanaj. ¹² Deqa Abraham a qeliosiq aqa moiqaqqa bati jojomonaqa Qotei na a dego singila yonaqa a angro mel qujai nambabtej. Deqa aqa lej nanggi tulan gargekobaosib mandam kalil kereteb. Bongar tulan gargekoba unub dego kere Abraham aqa lej nanggi ulul bul tulan gargekobaeb. Deqa sisiyqa keresai.

¹³ O was qu, Abel na Enok na Noa na Abraham na Sara na nanggi kalil Qotei qa nanggo areqalo singilatesosib gilsib morenej. Nanggi mandam endia sosibqa ingi bole bole Qotei na nami nanggi enjrq minjrej qaji

di nanġi eleġosai. Ariya nanġi ingi di oqajqa tariņsesosibqa tarosib lan qure koqyosib isaq na ingi di unsib deqa areboleboleinġrej. Deqa nanġi maroqneb, “Iga mandam endi so boleiyqasai. Iga mandamq endia yaun tamo bulosim sokiņala sosim bunuqna iga mandam endi uratqom.” O was qu, nanġi anjam di marqajqa jemainġrosai. ¹⁴Iga qalieonum, tamo nanġi anjam degsib mareqnuq qaji nanġi nanġo segi sqajqa sawaq oqwajqa are qaleqnuq. ¹⁵Nanġi nanġo segi mandam utruq olo aiqajqa deqa are qaleb qamu nanġi olo puluosib aieb qamu. ¹⁶Ariya nanġi nanġo segi mandam utruq olo aiqajqa uratosib sawa tulaņ boledamu agi lan qureq di unu qaji deq oqwajqa are qaleqnuq. Tamo nanġi dena Qotei endegsib minġeqnuq, “Ni gago Qotei.” Yeqnaqa Qotei a nanġo anjam deqa jemaiyosaieqnu. Nanġi a qa nanġo areqalo siņġilateqnuq deqa a nanġo sqajqa qure agi lan goge dia gereiyetnġrej unu.

¹⁷Ariya Qotei na Abraham aqa areqalo tenemtqa osiqa endegsi minġej, “Ni ino segi anġro qujai Aisak qalsim e atraibe.” Onaqa Abraham a Qotei aqa anjam di uratosai. Bole, Qotei na nami minġej, “Ino leņ nanġi tulaņ gargekobaqab.” Ariya a Qotei qa aqa areqalo siņġilatej deqa a Aisak osiq Qotei atraiyqa gilej. ¹⁸Agı Qotei na nami Abraham minġej, “Aisak aqa leņ dena ino moma nanġi bumbranyqab.” ¹⁹Ariya Abraham a Aisak qalqa osiqa endegsi are qalej, “E Aisak qalitqa, unġum, Qotei na a olo subq na tigeltqa kere.” Abraham a degsi are qalej deqa iga yawo anjam endegsi marqom, Qotei na Abraham Aisak qalqa saidyosiq a subq na tigeltobulosiq olo Abraham yej.

Aisak na Jekop na Josep na nanġi Qotei qa nanġo areqalo siņġilateb

²⁰Ariya Aisak a dego Qotei qa aqa areqalo siņġilatosiqa aqa baņ Jekop wo Iso wo nanġo gateq di atetnġrsiqa nanġi qa pailyosiqa kumbra bunuqna nanġoq di brantqas qaji deqa nanġi sainġrej.

²¹Ariya Jekop a dego Qotei qa aqa areqalo siņġilatosiq deqa a Josep aqa anġro aiyel nanġo gateq di aqa baņ atetnġrsiqa nanġi qa pailyej. Osiqa a Qotei qa louej. A tulaņ qeliosiqa moiqa jojomosiq deqa a na aqa walwelqa toqoņ ojsiq dia siņġilaej.

²²Josep a dego Qotei qa aqa areqalo siņġilatosiq deqa a tulaņ qeliosiqa moiqa jojomosiq a na Israel nanġi endegsi minġrej, “Niņġi na nuņġo leņ nanġi minġribqa bunuqna nanġi tulaņ gargekobaosib nanġi Isip sawa uratoqnsibqa bati deqa nanġi ijo tanu osi gilsib Kenan sawaq dia subq atqab.”

Moses a Qotei qa aqa areqalo siņġilatej

²³Ariya Moses aqa ai wo abu wo nanġi dego Qotei qa nanġo areqalo siņġilateb deqa Moses a ġambabonaqa nanġi a osib bai qalub a ulitonab soqnej. Nanġi qalieeb, Moses a anġro tulaņ boledamu. Ariya nanġi Isip

nango mandor koba ulaiyosai deqa nangi aqa anjam gotranjosib Moses ulitonab soqnej.

²⁴ Sosiqa tamo kobaqujaonaqa Isip tamo ungasari nangi na minjoqneb, “Ni Isip nango mandor koba aqa asi aqa angro.” Onaqa Moses a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq deqa a nango anjam di quqwa uratoqnej. ²⁵ A une aqa kumbra uratosiq a bati truquyala une qa areboleboleiyqa asgiyonaq deqa endegsi are qalej, “Ungum, e Qotei aqa tamo ungasari nangi koba na sosiy gulube oqnqai.” ²⁶ Osiqa olo endegsi are qalej, “E Kristus aqa ñam qa jemai oqai di kere. Mondoñ e awai tulañ boledamu oqai. Awai dena silali ti ñoro ti Isip di unu qaji di tulañ bunyejunu.” Moses a awai boledamu di oqa marsiq deqa a degsi aqa areqalo singilatej.

²⁷ Ariya a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq deqa a tigelosiq Isip sawa uratosiq gilej. Isip nango mandor koba a Moses qa minjin oqetej deqa a ulaosai. Qotei agi mandam tamo nangi na unosaieqñub qaji di Moses a na unobulosiq deqa a singila na tigelosiq Isip sawa uratosiq gilej. ²⁸ Qotei a nami Israel nangi Isip sawaq dia padalqa laqnabqa elenjosiq aqaryainrej. Bati deqa Moses a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq deqa a na Israel tamo ungasari nangi minjrnaqa nangi kaja du du osib ñumoqnsib nango damu uyoqnsib nango leñ aieqnaqa di oqnsib Qotei na aqa lañ angro bei qarinyim bosim Israel nango angro matu nangi ñumaim deqa leñ di nango siranmeq di liyoqneb.

Israel tamo ungasari tulañ gargekoba nangi Qotei qa nango areqalo singilateb

²⁹ Israel nangi Qotei qa nango areqalo singilatosib deqa nangi Yuwal Lentq di gentsib mandam boleq aisib walwelosib gileb. Gileqñab Isip nangi na nangi daurnjrsib yuwal ambleq aisib ya uysib moreñeb.

³⁰ Ariya bunuqna Israel tamo ungasari nangi Qotei qa nango areqalo singilatosib deqa nangi Jeriko qure agutosib kalilyo bati 7-pelatonabqa qure aqa dadanj kalil ululoneb.

³¹ Ariya bati deqa sambala uña Rahap a dego Qotei qa aqa areqalo singilatonaq deqa Israel tamo aiyel nangi lumu na Jeriko qure unqa bonabqa a na nangi aiyel osiqa lawo na gereinjrsiqa ulitnjrej. Qure deqaji tamo nangi Qotei aqa anjam gotranjo qaji tamo soqneb. Deqa Qotei na nangi kalil padaltnjrsiqa ariya Rahap a segi are bulyej deqa a uratonaq bole soqnej.

³² O was qu, Gideon na Barak na Samson na Jepta na Devit na Samuel na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nangi dego Qotei qa nango areqalo singilatoqneb. Ariya e nangi qa olo ningi saingwajqa bati keresaiibqo.

³³ Nangi Qotei qa nango areqalo singilatoqneb deqa nangi mandor kokba nangi ti qotoqnsib singilaoqneb. Osib kumbra bole bole yoqneb. Ingi ingi Qotei na nami nangi enjrqa minjrej qaji di nangi elenjoqneb.

Laion nangi bosib nangi ñumsib uyqa laqnab nangi na nango medabu getetetnjroqsib nangi jaraioqneb. ³⁴Ŋamyuo na nangi koitnjrq laqnaq nangi olo ŋamyuo mosotoqneb. Jeu tamo nangi bosib serie na nangi ñumqa laqnab nangi jaraioqneb. Nangi segi singila saiqoji sonab Qotei na nangi olo singilatnjroqnej. Nangi singila-oqsib qotoqsib sawa bei bei qaji tamo nangi teteinjroqsib ñumoqneb. ³⁵Ungasari qudei nango angro nangi moreneqneb Qotei na nangi olo subq na tigeltnjroqnej. Jeu tamo nangi na tamo qudei nangi tonto talq di breinjroqsib jaqatin koba enjroqneb. Osib minjroqneb, “Ningi Qotei qoreiyib iga ningi uratngim ningi tonto talq dena oqedqab.” Onaqa nangi saidosib minjroqneb, “Sai. Mondon iga olo subq na tigelosim ŋambile gaigai sqom. Deqa ungum, bini iga jaqatin oqnsim unum di kere.”

³⁶Ariya jeu tamo nangi na Qotei aqa tamo qudei nangi misilijnjroqsib kumbainjroqneb. Osib nangi tonto talq di breinjroqsib sil singila koba dena nangi tontnjroqneb. ³⁷Osib tamo qudei nangi meniŋ na ñumsib moiotnjroqsib olo tamo qudei nangi serie na gingeŋjreknab moreŋoqneb. Osib olo tamo qudei nango jejamu qaja na qametnjroqneb. Tamo deqaji qudei nangi gara bolesai deqa nangi kaja nango jungum na gara gereisib jugoqneb. Nangi ingi ingi tulaŋ saiinjrej deqa nangi laŋa soqneb. Sonabqa jeu tamo nangi na nangi gulube enjroqsib tulaŋ ugeugeinjroqneb. ³⁸Tamo nangi di tulaŋ ugeosib soqneb deqa nangi wadau sawaq dia o manaq dia o meniŋ kokba nango miligiq dia o sub miligiq dia laqneb. Ariya tamo nangi di Qotei qa nango areqalo singilatoqneb deqa nango kumbra tulaŋ boledamu. Tamo ungasari kalil mandamq di soqneb qaji nango kumbra ti keresai.

³⁹Tamo kalil nangi di Qotei qa nango areqalo singilatoqneb deqa nangi aqa ŋamgalaq di tamo tulaŋ boledamu soqneb. Ariya nangi mandamq endi sosibqa ingi bole bole Qotei na nami nangi enjrq minjrej qaji di nangi osaisoqneb. Osaisosib moreneb. ⁴⁰Di kiyaaq? Qotei na ingi tulaŋ boledamu iga kalil egwa marsiqa atej unu. Ariya Qotei na tamo nami soqneb qaji nangi torei boletnjrimqa nangi namoosib iga bungosib ingi tulaŋ boledamu di oqa saidnjrej. Osiqa a iga qa tariŋeqnu. Mondon a na iga ti tamo nami soqneb qaji nangi ti turtgosim iga kalil torei boletgwajqa deqa marsiqa iga qa tariŋeqnu.

Iga Yesus koqyoqnsimqa a qa gago areqalo singilatoqnqom

12 ¹Tamo nami soqneb qaji nangi di Qotei qa nango areqalo singilatoqneb. Nangi laŋbi bul iga agutgesonab iga nango kumbra di uneqnum. Qotei na iga giltgej deqa iga singila na gurguroqnqom. Gurguroqnimqa ingi ingi qudei na iga Qotei aqa kumbra dauryqa gam getetetgwa laqnimqa iga ingi ingi di olo gotraŋyoqnqom. Une kalil gago di beterqajqa laqnu qaji di dego iga gotraŋyoqnsim Qotei aqa kumbra

dauryqajqa singilaoqnqom. ² Osim iga Yesus koqyoqnqom. Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum kumbra di agi Yesus a segi utru. Bunuqna a na gago kumbra di torei keretqas. Yesus a qalie, a Qotei aqa anjam geregere dauryosim namburbasq di moiqa di bunuqna a olo nambile bole osim tulan areboleboleiyqas. A deqa are qalsiq singilaosiq namburbasq di moiej. A nami qalieej, a namburbasq di moiqa di tamo ungasari nangi a qa maroqnqab, “A tamo tulan uge deqa a moiqa.” Yim a jemakobaiyqas. Ariya Yesus a jemai deqa are qalosai. A Qotei aqa anjam dauryosiq moiej. Ariya bini a olo lan qureq dia Qotei aqa awo jaram ban woq di awejunu.

Qotei na gago kumbra tingitetgwa marsiq deqa iga gulube egeqnu

³ Nangi geregere are qaliye. Une tamo nangi Yesus qa tulan ugeoqnsib a jeutoqneb. Ariya a deqa ulaosai. A singila na tigelesoqnej. Nangi deqa are qaloqnsib gulube nungoq boqnimqa singila na tigelesoqniye. Nangi ulaosib asgingaiq. ⁴ Bole, nangi singila na qotoqnsib une gotranyeqnub. Ariya nungo kumbra dena jeu tamo nangi na nangi moiqtngosaieqnub. ⁵⁻⁶ Nami Qotei a nungo are singilatetngwa osiq nangi anjam endegsi merngej, “O ijo angro, e nungo Tamo Koba. Deqa e na nungo kumbra tingitetngwa marsiyqa gulube engoqnit nangi gulube di qoboiyqa asgingaiq. Osib are gulubeingaiq. Nangi quie. Tamo nangi e na qalaqalainjreqnum qaji nangi di e na olo tingitnjreqnum. Tamo nangi ijo segi angro qa mareqnum qaji nangi e na gulube enjreqnum.” Qotei a na nangi aqa segi angro sqa marsiya anjam degsi merngej. Nangi anjam deqa olo are walngwo kio?

⁷ O was qu, Qotei na nangi tingitngqonimqa nangi singila na tigeloqnsib gulube di qoboiyoqniye. Abu nangi na nango angro nangi gaigai tingitnjreqnub dego kere Qotei na nangi dego tingitngeqnu. ⁸ Qotei na aqa angro kalil nangi gaigai tingitnjreqnu. A na nangi tingitngwasai di nangi aqa angro tintin sai deqa. Nangi gam qaji unja aqa angro bul deqa. ⁹ Nangi are qaliye. Gago mandam qaji abu nangi na iga tingitgoqneb. Deqa iga nango nam soqtoqnem. Ariya gago lan qaji Abu a gago qunun taqateqnu. Deqa iga aqa sorgomq di sosim aqa nam soqtoqnqom. Osim deqa iga nambile gaigai sqom. ¹⁰ Gago mandam qaji abu nangi sokiñala sosib nango segi areqalo dauryosib iga tingitgoqneb. Ariya Qotei a na iga tulan aqaryaigwajqa deqa marsiq iga tingitgeqnu. Yim iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa. ¹¹ Bole, Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq gulube egeqnaqa dena iga areboleboleigosaieqnu. Iga dena are gulubeigeqnu. Ariya bunuqna gulube dena iga tingitgimqa iga kumbra bole dauryqajqa geregere qalieosim singilaqom. Osim deqa iga are lawo na sqom.

Ningi geregere nam atsib singila na tigelesoqniye

¹² Deqa nungo ban a singila saiqoji sosim laesqas di nangi na olo singilatosib wauoqniye. Nungo singa dego laesqas di nangi olo singila

na tigelesoqniye. ¹³Tigelesosib gam bole dauryosib walweloqniye. Ningi degyqab di nungo singa ugeqasai. Nungo singa olo boleqas.

¹⁴Ningi tamo kalil nangi ti koba na geregere lawo na sqajqa wauoqniye. Ariya kumbra bei dego ningi dauryiye. Kumbra agiende. Ningi nungo segi jejamu Qotei yekritosib aqa segi kumbra boleq di sosib dauryoqniye. Tamo a Qotei aqa kumbra ti sqasai di a Tamo Koba Qotei unqa keresai. ¹⁵Ningi geregere nam atsib soqniye. Qotei a ningi qa are tulan boleiyeqnu aqa kumbra di ningi qudei olo ulonosisib urato uge. Namtan oqsiq gei uge ateleqnu dego kere nungo ambleq di tamo bei a kumbra uge uge babtoqnimqa ningi na saidiye. Tamo dena ningi gulube engimqa ningi Qotei aqa namgalaq di jiga ti so uge. ¹⁶Ningi na tamo nangi saidnjribqa nangi sambala kumbra yaib. Osib tamo nangi Qotei qoreiyqajqa dego saidnjriye. Agi nami Iso na Qotei qoreiyosiq a angro matu soqnej deqa are qalosaiosiq ingi bole kalil aqa abu na nami a yqajqa minjej qaji di bati qujai qa qarinyosiq dena ingi awaiyosiq uyej. ¹⁷Ningi qalie, Iso a bunuqna aqa abu aqa ingi ingi di olo oqajqa marnaqa Qotei na a saidyej. Deqa a akamugetej. Ariya aqa kumbra yej qaji di a olo uratosim are bulyqajqa gam saiiyej.

Ningi Jerusalem bunuj lan goge di unu qaji deq beleheb

¹⁸Nami Israel nangi Sainai mana utru jomyosib dia namyuo ti ambru ti jagwa ti unoqneb. Nango ban na mana di ojoqneb. Ariya was qu, ningi ingi ingi deq bosai. ¹⁹Manaq dia Israel nangi gul anjam quoqnsib Qotei aqa kakoro dego quoqneb. Osib ulaugete. Deqa nangi Moses minjeb, “Qotei a olo anjam bei mergaiq.” ²⁰Nangi Qotei aqa anjam di qusib ulaugete. Agi Qotei na nangi endegsi minjrej, “Tamo bei kio wagme bei kio mana endeq oqimqa ningi a meni na qalib moiem.” Qotei na nangi degsi minjrej. ²¹Manaq dia nangi ingi ingi di unsib deqa nangi tulan ulaugete. Moses a segi dego mana deqa ulaosiq marej, “E segi ulaugetosim tulan ginda gindaneqnum.”

²²Ariya ningi ingi ingi deq bosai. Ningi Saion manaq beleheb. Osib Qotei hambile unu qaji aqa segi qureq dego beleheb. Qure di agi Jerusalem bunuj lan goge di unu qaji. Ningi lan angro tulan gargekoba sisiyqa keresai nangi qa dego beleheb. ²³Tamo nangi Qotei qa korooqnsib loueqnub qaji nangi qa dego ningi beleheb. Tamo nangi di Qotei aqa segi angro matu tintin. Nango nam agi Qotei a lan qureq dia nengrenyej unu. Ningi Qotei qa ti tamo nangi Qotei aqa segi kumbra tintin dauryeqnub qaji nango qunun qa ti beleheb. Tamo nangi di Qotei na une saiqoji qa minjrej deqa nangi tulan bole unub. Ningi Qotei agi mondon tamo ungasari kalil nango une qa peginjqas qaji a qa beleheb. ²⁴Ariya ningi Yesus qa dego beleheb. Yesus agi Qotei aqa anjam bunuj singilatqa osiq Qotei ti iga ti gago ambleq di tigelejunu. Yesus aqa len agi bilenej

qaji a qa dego ningi beleheb. Deqa bini leŋ dena ningi Qotei aqa anjam merngobuleqnu. Yesus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Deqa leŋ dena Abel aqa leŋ tulaŋ buŋyejunu. Anjam Abel aqa leŋ na iga mergobuleqnu qaji Qotei aqa anjam de ti keresai.

**Qotei na ningi anjam merngoqnimqa ningi
aqa anjam quqwa uratoqnaib**

²⁵O was qu, ningi geregere ŋam atiyē. Qotei na ningi anjam merngoqnimqa ningi aqa anjam quqwa urato uge. Qotei a nami mandamq endi sosisa Israel ŋangi anjam singila na minjreqnaqa ŋangi quqwa uratoqneb. Deqa Qotei na ŋangi awai uge enjrej. Awai uge di ŋangi uratnjrqa keresai. Ariya bini Qotei a laŋ goge di sosisa iga dego anjam singila na mergeqnu. Deqa iga a qoreiyqom di a na iga awai tulaŋ ugedamu egwas. Awai uge di iga uratgwa keresai. ²⁶Nami Qotei na Israel ŋangi anjam singila na minjrnaqa aqa kakoro dena mandam reŋginyej. Ariya bini a olo anjam endegsi iga mergeqnu, “Bunuqna bati qujai qa e olo mandam reŋginyqai. Ariya e mandam segi reŋginyqasai. E mandam ti laŋ ti ombla na reŋgijnjrqi.” ²⁷A marej, “Bati qujai qa.” Deqa iga qalieonum, Qotei a mandam ti laŋ ti reŋgijnjrsimqa ariya iŋgi iŋgi kalil a nami atej qaji di taqal breinjrim ŋangi torei koboqab. Yim deqa iŋgi iŋgi a na reŋgijnjrqsai qaji di gaigai sqas.

²⁸Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Iŋgi iŋgi kalil a na iga egej qaji di reŋginyqasai. Deqa iga Qotei biŋiyiqnsim kumbra a tulaŋ areareteqnu qaji dena a qa louoqnsim aqa ñam soqtoqnsim a qa ulaqnsim aqa sorgomq di sqom. ²⁹Iga degyqom. Di kiyaaq? Ŋamyuo na iŋgi iŋgi kalil koiteleŋeqnu dego kere gago Qotei a na tamo ŋngasari ŋango une qa peginjrsim ŋangi tulaŋ padaltnjrougetqas.

Ningi segi segi nungo was ŋangi qalaqalainjroqniye

13 ¹Ariya Kristen was qu, bati gaigai ningi segi segi nungo was ŋangi qalaqalainjroqniye. ²Qure bei qaji tamo ŋangi nungo meq boqnib ningi na oqnsib geregereinjroqniye. Kumbra di ningi urataib. Ningi qalie, nami qure bei qaji tamo ŋangi nungo moma qudei ŋango meq beqnab tamo bole ede-goqnsib geregereinjroqneb. Ariya ŋangi tamo sai. Ŋangi Qotei aqa laŋ aŋgro. Nungo moma ŋangi are qaleb, ŋangi tamo ŋangi gereinjreb. Di sai. Ŋangi laŋ aŋgro ŋangi gereinjreb.

³Ariya Qotei aqa tamo ŋngasari qudei ŋangi tonto talq di unub. Deqa ningi ŋangi uratnjraib. Ningi ŋangi qa are qaloqnsib koba na tonto talq di sobulosib ŋangi geregereinjroqniye. Ariya jeu tamo ŋangi na Kristen tamo qudei ŋangi ugeugeinjroqnsib jaqatiŋ enjreqnub. Deqa ningi ŋangi qa dego are qaloqnsib koba na jaqatiŋ obuloqnsib ŋangi geregereinjroqniye. Di kiyaaq? Ningi ŋangi ti Kristen was qu deqa.

Ningi qalie, ningi mandamq endi sonabqa jeu tamo nangi na ningi dego ugeugeingeqnub.

⁴Tamo a unatqajqa di kumbra bole. Un̄a a tamotqajqa di dego kumbra bole. Deqa ningi kumbra di ugetaib. Ningi kumbra di geregere taqatosib dena ningi Qotei aqa namgalaq di jiga saiqoji sqab. Ningi qalie, tamo un̄gasari sambala kumbra yeqnub qaji nangi Qotei na awai uge enjrqas.

⁵Ningi silali qa mamaulngaiq. Ningi endegsib maroqniye, “Iga silali ti ingi ti yala eqnum di kere.” Agi Qotei na iga segi segi endegsi mergej, “E ni uratmqasai. E ni qoreimqasai dego.” ⁶Deqa iga segi segi gago are singilatosim endegsi maroqnqom,

“Tamo Koba Qotei a na e aqaryaibeqnu.

Deqa e ulaqasai.

Tamo bei na e ugetbqa keresai.”

Iga Yesus dauryqajqa jemaigwasai

⁷Ariya was qu, ningi Kristen gate nangi qa are qaloqniye. Nami nangi Qotei aqa anjam palontsib ningi merngoqneb. Osib Qotei qa nango areqalo singilatoqnsib kumbra bole bole yoqnsib laqneb. Deqa ningi nango kumbra deqa are qaloqnsib dauryoqniye.

⁸Yesus Kristus a gaigai degsi unu. A nami soqnej, bini unu, bati gaigai degsi sqas. ⁹Deqa tamo qudei nangi bosib anjam utru segi segi na nun̄go are tigeltetngibqa ningi nango anjam di dauryaib. Osib Qotei aqa gam urataib. Qotei a iga qa are tulan̄ boleiyeqnu anjam dena iga gago are singilatoqnqom. Tamo qudei nango ingi uyo qa anjam mareqnub. Anjam di gisan̄. Anjam di lan̄a jejamu qa anjam. Deqa anjam dena iga gago are singilatqa keresai. Tamo un̄gasari nangi ingi uyo qa anjam di dauryeqnub ariya kumbra dena nangi yala aqaryainjrosaiqnu.

¹⁰Gago atra bijal bunuj unu. Atra tamo agi atra tal miligiq di waueqnub qaji nangi atra bijal bunuj dena ingi uyqa keresai. ¹¹Atra tamo kokba nangi na wagme ñumoqnsib tamo un̄gasari nango une kobotetnrqa maroqnsib deqa wagme nango len̄ oqnsib Warum Tulan̄ Getento Koba di miligiq gileqnub. Ariya wagme nango damu di nangi olo osi aioqnsib qure qalaq di atsib koiteleneqnub. ¹²Dego kere Yesus a dego Jerusalem qure qalaq aisiq dia jaqatin̄ osiq aqa segi len̄ bilentosiq tamo un̄gasari nangi qa moiej. Aqa len̄ dena tamo un̄gasari nangi yansnjrimqa nangi Qotei aqa segi tamo un̄gasari boledamu sqajqa deqa marsiq nangi qa moiej. ¹³Deqa iga dego qure qalaq aioqnsim Yesus aqa areq di brantoqnsim a ñam uge osiq jemaiej dego kere iga dego ñam uge oqnqom. ¹⁴Iga qalie, mandam endia qure unub di kalil koboqab. Deqa iga yan̄ tamo bul qure utru saiqoji lan̄a unum. Ariya mondon̄ iga lan̄ qureq oqsim dia gaigai sqom. Deqa iga qure deq oqwajqa tarineqnum. ¹⁵Deqa iga bati gaigai Yesus aqa ñam na Qotei aqa ñam soqtoqnqom. Iga kumbra

degyoqnqom di iga Qotei atraiyobuloqnqom. Od, bati gaigai iga gago medabu na Qotei aqa ñam soqtoqnqom. ¹⁶Ariya ningi na tamo ungasari nanngi kumbra bole bole enjroqniye. Nanngi ingi qudei qa truquoqnbqa ningi na aqaryainjroqniye. Ningi kumbra di urataib. Ningi kumbra degyoqnqab di ningi Qotei atraiyobuloqnqab. Yim Qotei a nungo kumbra deqa tulan areboleboleiyonqas.

Yesus Kristus a gago are miligiq di waueqnu

¹⁷Nungo Kristen gate nanngi na nungo qunun taqateqnu. Deqa mondon Qotei a nanngi wau deqa nenemnjrimqa nanngi kamba a minjqab. Deqa ningi nanngi medabu geregere dauryoqnsib nanngi sorgomq di soqniye. Ningi degyqab di nanngi arebolebole na ningi taqatngwab. Nanngi are gulube ti ningi taqatngwasai. Ariya nanngi are gulube ti ningi taqatngwab di nanngi na ningi geregere aqaryaingwa keresai.

¹⁸Ningi iga qa Qotei pailyoqniye. Iga qalieonum, iga Qotei aqa ñamgalaq di are gulube saiqoji unum. Iga gaigai kumbra bole dauryqajqa are qaleqnum. ¹⁹Deqa ijo areqalo agiende. Ningi e qa pailyibqa Qotei na gam waqtetbimqa e ningi qa urur boqujatqai.

²⁰Gago Tamo Koba Yesus a gago Mandor Koba. A na kaja du du nanngi geregere taqatnjreqnu. Aqa kaja du du agi iga. Aqa len aiej dena a na Qotei aqa anjam bunuj gaigai sqas qaji di singila-tej. Deqa Qotei agi iga are lawo egeqnu qaji a na Yesus subq na olo tigeltej. ²¹Qotei qujai di a na ningi singilatngqonimqa ningi aqa areqalo geregere dauryosib kumbra bole bole yoqniye. A gago are miligiq di wauoqnimqa iga Yesus Kristus aqa wau na kumbra kalil a tulan areareteqnu qaji di yoqnsim sqom. Iga kalil bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Anjam getento

²²O was qu, e na nungo are singilatetngwajqa deqa marsim anjam endi nengrenyonum. Deqa ningi ijo anjam endi geregere qusib dauryoqniye. Di kiyaya? E anjam truquyala nengrenyonum deqa. ²³E ningi endegsi merngwai. Gago was Timoti a tonto talq dena uratonab oqedej. Deqa a e qa urur bqas di aqo aiyel ombla na ningi qa bosim nungwom.

²⁴Ningi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen gate kalil nanngi ti Qotei aqa tamo ungasari kalil nanngi ti minjriye. Itali tamo qudei bosib endia unub qaji nanngi na dego ningi kaiyeingonub.

²⁵Qotei a ningi kalil qa are tulan boleyeme.

JEMS

1 ¹E Jems. E Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanjo wau tamo. Ningi Israel nanjo moma utru 12-pela nanjo lej deqaji. Ningi nunjo segi segi qure utru uratosib jaraosib sawa sawa kalil keretosib di unub. Deqa e na anjam endi nengrenjosim ningi qa qarinyonum. O was ningi kaiye.

Iga gulube qoboieqnum dena iga singila eqnum

²O ijo was qu, gulube utru segi segi gargekoba ningi qa boqnimqa unjum ningi endegsib are qaloqniye, “Iga gulube deqa areboleboleigim sqom.”

³Gulube deqaji ningi qa boqnimqa ningi Yesus qa nunjo areqalo bole singilatqab kio sai kio di Qotei a unqas. Ningi qalie, gulube dena ningi singila enqoqnimqa ningi singila na tigeloqnsib gulube qoboioqnaqab. ⁴Ariya ningi bati gaigai singila na tigeloqnsib gulube qoboioqniye. Yimqa nunjo kumbra di tulan kobaoqnimqa ningi Qotei aqa kumbra bei qa truquqasai. Ningi aqa kumbra kalil qa tulan kere na sqab.

Tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyim Qotei na powo yqas

⁵Nunjo ambleq di tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyem. Yimqa Qotei na a powo yqas. Ningi qalie, Qotei a gaigai tamo kalil nanji ingi bole bole enjreqnu. Nanji pailyeqnab a nanji qa olo njirjosaieqnu. ⁶Ariya tamo di a Qotei pailyqa osimqa a areqalo aiyeltaiq. Osim endegsi maraiq, “Qotei na ingi di ebqas kio sai kio?” A degsi maraiq. A Qotei qa aqa areqalo singilatosim areqalo qujaitosim pailyem. Jagwa tigelosiq yuwal korkortoqnsiqa oqe aieqnu dego kere tamo areqalo aiyelteqnu qaji a bati bei aqa areqalo singilatoqnsiqa olo bati bei aqa areqalo singilatoqnsiqa. ⁷Tamo deqaji nanji endegsib are qalaib, “Tamo Koba Qotei na e ingi bei ebqas.” Sai. Qotei na tamo deqaji nanji ingi bei enjrqasai. ⁸Tamo deqaji nanjo areqalo niñaqejunu deqa nanji kumbra bei bei lanja yeqnub. Nanji kumbra qujai dauryosaieqnu.

Jems a na tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanji ti tamo ñoro koba ti unub qaji nanji ti anjam minjrej

⁹Nunjo ambleq di Kristen was bei a ingi tulan saiqoji unu. Di unjum. A Qotei aqa ñamgalaq di ñam koba ti unu. Deqa a areboleboleiyeme.

¹⁰ Ariya tamo bei a ñoro koba ti unu. Di dego unġum. Qotei na aqa ñam olo aguq atimqa a dego arebolebolei-yem. Di kiyaqa? Tamo nanġi ñoro koba koroiyqajqa arearetnjreqnu qaji nanġi balamtamo aqa so bul mandamq endia sokiñalaysib morenqab. ¹¹ Iga qalie, seŋ oqsim kanġanjamqa balamtamo aqa so laosim moiqa. Yim aqa wala bole di koboqas. Dego kere tamo nanġi ñoro koba ti unub qaji nanġi wauoqnsibqa bati qujai qa nanġi urur morenjosib koboqab.

**Qotei na iga ingi bole bole egeqnu. A na iga
une yqajqa deqa are qametgosaieqnu**

¹² Tamo nanġi singila na tigeluqnsib gulube qoboiyeqnu qaji nanġi areboleboleinjreme. Di kiyaqa? Nanġi gulube kalil di gotranjoqnsib singila na tigelesqab di Qotei na awai boledamu enjrqas. Yim nanġi ŋambile gaigai sqab. Agi Qotei a marej, a na tamo kalil a qalaqalaiyeqnu qaji nanġi awai bole enjrqas. ¹³ Tamo bei a une atqa are prugyimqa a endegsi maraiq, “E Qotei na are qametbqoqa une yonum.” A degsi maraiq. Tamo bei na Qotei aqa are qametim a une yqa keresai. Dego kere Qotei na tamo nanġi une yqajqa are qametnjrosaieqnu. ¹⁴ Gago segi segi are miligi tigeluqnsiqa iga titgeqnu. Gago segi areqalo uge na iga walawalaigoqnsiqa gisanġeqnu. Yim iga une atqajqa deqa. ¹⁵ Ariya gago are miligi tigeleqnu di uŋa a gumanġeqnu dego kere. Bunuqna uŋa a aŋgroteqnu dego kere gago are miligi tigeluqnsiqa une babteqnu. Yeqnaqa gago une di tulaŋ kobaeqnaqa iga moio gam tureqnum.

¹⁶ O ijo was bole, une aqa kumbra dena niŋgi gisanġaim deqa niŋgi une kalil uratiye. ¹⁷ Inġi bole bole kalil iga eleŋeqnum qaji di tulaŋ boledamu. Inġi inġi kalil di laŋ goge dena branteqnaq iga laŋa eleŋeqnum. Qotei Abu rian ti unu qaji a na inġi inġi di qariŋyeqnaqa gagoq aieqnu. Qotei Abu a kumbra bulbulyosaieqnu. A seŋ qunuŋ bul sai. Agi seŋ qunuŋ a olekobaoqnsiqa olo truqueqnu. Qotei a degyosaieqnu. ¹⁸ A aqa segi areqalo na iga gereigej. Deqa a gago Abu. A aqa segi anjam bole na iga gereigej. Yim iga na inġi inġi kalil a gereinjrej qaji di buŋnjrsim nanġo namoq di sqajqa deqa.

Iga Qotei aqa anjam laŋa quqwasai. Iga quoqnsim dauryoqnqom

¹⁹ O ijo was bole, niŋgi ijo anjam endi geregere qalieosib soqniye. Niŋgi anjam bei marqa osib urur medabu waqtaib. Mati didaboqniye. Urur minjŋ oqaiq. ²⁰ Di kiyaqa? Tamo nanġi minjŋ oqetnjreqnu qaji nanġi Qotei aqa kumbra tiŋtiŋ dauryqa keresai. ²¹ Deqa kumbra uge uge jigat kalil gaigai nuŋgoq di branteqnu qaji di niŋgi taqal waiyoqniye. Osib nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa anjam a nami nuŋgo are milligiq di atej unu qaji di niŋgi ojesoqniye. Ojesqab di Qotei a nuŋgo qunuŋ oqas. ²² Ariya Qotei aqa anjam niŋgi ojejunub qaji di toreŋ dauryoqniye.

Laja qusib olo urataib. Ningi laja quqwab di ningi nungo segi jejamu gisanjyqab. ²³Tamo bei a Qotei aqa anjam laja quoqnsiq olo dauryqa urateqnu di a tamo ya jeqiloq di aqa ulatamu uneqnu dego bul. ²⁴A ya jeqiloq di aqa ulatamu unsim olo puluosim giloqnsim aqa ulatamu unqo qaji di olo are walyqas. ²⁵Ariya Qotei aqa dal anjam a tulan bole tintiño. Dal anjam dena gago une aqa singila kalil kobotetgeqnu. Deqa gago une dena iga olo titgosaieqnu. Tamo nanngi Qotei aqa dal anjam di geregere peleiyqnsib dauryoqnqab di Qotei a nanngo wau kalil tulan boletqnsas. Ariya tamo nanngi Qotei aqa dal anjam di laja qusib olo are walnjrqas di Qotei a nanngo wau boletqasai.

²⁶Tamo bei a endegsi are qalqas, “E gaigai Qotei qa loueqnum. Deqa e Kristen tamo bole.” Ariya tamo di a aqa segi medabu geregere taqatosaiqnu. Aqa kumbra dena a na aqa segi jejamu gisanjyqnu. Deqa a Qotei qa loueqnu di a laja loueqnu. ²⁷Iga Kristen tamo ungasari iga kumbra bole endeqaji yoqnqom. Iga na angro mandum nanngi ti una qobul nanngi ti geregereinjroqnsim nanngo gulube kalil qoboiyetnjroqnqom. Osim iga gago segi walwel geregere taqatosim mandam endeqa kumbra jigat kalil uratekritqom. Iga kumbra degsi yoqnqom di iga Qotei aqa namgalaq di Kristen tamo boledamu une saiqoji sqom.

Ningi na tamo kalil nanngi kumbra qujai enjroqniye

2 ¹O ijo was qu, e qalieonum, ningi gago Tamo Koba Yesus Kristus agi laj qa ingi ingi kalil taqatejunu qaji a qa nungo areqalo singilateqnu. Nungo areqalo dego deqa e na ningi endegsi mernjgwai. Ningi tamo nam ti nanngi kumbra bole bole enjroqnsib olo tamo lajaj nanngi qoreinjroqnaib. ²⁻³E na ningi degsi merngonum. Di kiyaaq? Ningi qudei kumbra uge endeg-yeqnub. Noro tamo bei a gara tulan boledamu na walaosim banrij gol na gereiyo qaji di jigsim nungo Qotei tal miligiq gilimqa ningi aqa nam soqtosib a geregereiyosib minjibqa awo jaram boleq di awoqas. Ariya tamo bei ingi ingi saiqoji unu qaji a gara jigat branjo jigsimqa a dego Qotei tal miligiq gilimqa ningi aqa nam ugetosib minjqab, “Ni qalaq di tigelesoqne” o “Ni mandamq di awo.” ⁴O was qu, ningi kumbra degyeqnu deqa ningi nungo segi areqalo na tamo nanngi laja peginjreqnub. Agi ningi tamo nam ti nanngi kumbra bole enjroqnsib olo tamo nam saiqoji nanngi kumbra uge enjreqnub. Nungo areqalo uge dena ningi tamo nanngi laja peginjreqnub. Ningi tamo kalil nanngi turtnjroqnsib kumbra qujai enjroqnqab di kere.

⁵O ijo was bole, ningi quie. Qotei a tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanngi qa osiqa giltnej. Yim nanngi a qa nanngo areqalo singilaboletibqa a na nanngi taqatnjrsim nanngo Mandor Koba sqajqa deqa. Agi Qotei a nami endegsi marej, “Tamo ungasari e qalaqalaibeqnub qaji nanngi e na taqatnjrsiy nanngo Mandor Koba sqai.” Ariya mandam endeqaji tamo

unġasari nanġi mareqnu, “Tamo inġi inġi saiqoji unub qaji nanġi tamo uġe.” ⁶O was qu, nuṅgo kumbra di uġe. Niṅgi na tamo inġi inġi saiqoji unub qaji nanġo ñam aguq ateqnu. Niṅgi are qaliye. Tamo yai nanġi na niṅgi ugeuġinġoqnsib nuṅgo jejamuq di une eṅgoqnsib niṅgi joqoqnsib anjam pegiyo tamo nanġo ulatamuq dia niṅgi tigeltṅeqnu? Tamo silali koba ti unub qaji nanġi segi na kumbra di yeqnu. ⁷Qotei na aqa Ijiri Kristus aqa ñam boledamu nuṅgoq di atej unu. Ariya tamo yai nanġi na ñam di olo misilinṅeqnu? Silali tamo nanġi segi na degyeqnu.

⁸Qotei a gago Mandor Koba unu. Aqa dal anjam bei nami endegsib neṅgreṅyeb unu, “Niṅgi nuṅgo segi jejamu gereiyeqnu dego kere nuṅgo was qu dego degsib gereinġroqniye.” O was qu, niṅgi dal anjam di dauryqab di niṅgi kumbra tulaṅ boledamu yqab. ⁹Ariya niṅgi na tamo qudei nanġi kumbra bole enġroqnsib olo tamo qudei nanġi qoreinġreqnu di niṅgi une ateqnu. Deqa dal anjam dena niṅgi endegsi merṅwas, “Niṅgi dal anjam gotraṅyonub.” ¹⁰Tamo bei a dal anjam kalil dauryekritosim ariya qujai bole qujai grotqas di a dal anjam kalil grotekritqo. Deqa aqa jejamuq di gulube sqas. ¹¹Iga qalie, Qotei a nami dal anjam endegsi marej, “Ni was bei aqa uṅa jejamu ojetaim.” Osiqu dego marej, “Ni tamo bei qalsim moiotaime.” Bole, ni was bei aqa uṅa jejamu ojetosaieqnu. Ariya ni tamo bei qalsim moiotaime di ni dal anjam grotonum. ¹²Niṅgi geregere endegsi poingem. Qotei aqa dal anjam a gago une aqa siṅgila kobo-tetġwajqa deqa iga egej. Yim gago une na iga olo titġwasai. Qotei a dal anjam dena gago kumbra qa iga pegiṅwas. Deqa nuṅgo anjam maro ti nuṅgo kumbra ti di geregere taqatoqnsib Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di soqniye. ¹³Tamo bei a tamo nanġi qa dulqasai di mondoṅ tamo peginġro batiamqa Qotei a kamba tamo deqa dulqasai. Ariya tamo bei a tamo nanġi qa dulqas di mondoṅ tamo peginġro batiamqa Qotei a tamo deqa kamba dulosim aqa une kobotetqas.

**Tamo bei a kumbra bole bei babtqasai di iga kiersim
qalieqom, a bole Kristus qa aqa areqalo siṅgilateqnu?**

¹⁴Es ijo was qu, tamo bei a mareqnu, “E Kristus qa ijo areqalo siṅgilateqnu.” A degsi maroqnsiq ariya a kumbra bole bei yala babtosaieqnu. Laṅa medabu na anjam mareqnu. Deqa tamo di Qotei na oqasai. ¹⁵⁻¹⁶Kristen was bei a gara saiqoji o inġi saiqoji soqnimqa nuṅgo ambleq di was bei na minjqas, “Ni lawo na gilsim gara bei osim jigsim inġi uysim menetmim soqne.” A anjam segi laṅa minjqo deqa anjam dena kiersim a aqaryaiaqas? Keresai. ¹⁷Dego kere iga Kristus qa gago areqalo siṅgilatosim ariya iga kumbra bole bei babtqasai di iga laṅa siṅgilatonum.

¹⁸Ariya tamo bei a endegsi marqas, “Tamo qudei nanġi Kristus qa nanġo areqalo siṅgilateqnu. Ariya tamo qudei nanġi olo kumbra bole bole yeqnu.” Degsi marimqa e na kamba minjqai, “Ni Kristus qa ino

areqalo singilatqa maronum. Ariya ni kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa e kiersiy qalieqai, ni Kristus qa ino areqalo singilateqnum? E qalieqa keresai. Ariya e Kristus qa ijo areqalo singilatoqnsiy kumbra bole dego turtsiy yoqnqai di ni e nubsim merbqam, ‘Bole, ni Kristus qa ino areqalo bole singilateqnum.’¹⁹ Ni mareqnum, ‘Bole, Qotei a segi qujai unu.’ Ni kere mareqnum. Ariya mondor uge nangi dego degsib maroqnsib Qotei ulaiyeqnum.²⁰ Ni nanari tamo. Ni mareqnum, ‘E Kristus qa ijo areqalo singilateqnum.’ Ni degsi maroqnsim ariya ni olo kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa ni laja medabu na mareqnum. Ni ijo anjam di aqa utru poimqo e? Ariya ni que.²¹ Nami gago moma utru Abraham a na aqa angro qujai Aisak osiq atra bijalq di atsiq Qotei atraiyej. Onaqa bati deqa Qotei a Abraham aqa kumbra di unsiqa minjej, ‘Ni ijo namgalaq di tamo bole une saiqoji.’²² Ningi are qaliye. Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq kumbra bole dego turtsiq yej. Aqa areqalo Qotei qa singilatej qaji de ti aqa kumbra bole ti aiyeltsiq dauryej. Deqa iga endegsi marqom. Abraham aqa kumbra bole yej qaji dena aqa areqalo Qotei qa singilatej qaji di taqyosiq singilatej.²³ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na minjej, ‘Ni ijo namgalaq di tamo bole une saiqoji.’’ Osiqa Abraham kadoiyej. Anjam nengrenyeb qaji di aqa damu agi brantej.²⁴ Deqa ningi qalieonub, tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilatoqnsib kumbra bole dego turtsib yeqnum qaji nangi Qotei aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Ariya tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilatosib olo kumbra bole bei babtqasai di nangi Qotei aqa namgalaq di tamo bole sqasai.

²⁵Ningi sambala una Rahap a qa dego are qaliye. Rahap aqa kumbra bole agiende. Josua a na tamo aiyel nangi qarinnjrnaqa Jeriko qureq gilnabqa qure deqaji tamo nangi na tamo aiyel nangi di numqa laqnab Rahap na nangi aiyel ulitnjrsiqa gam bei osornjrnaqa nangi jeu tamo nangi alelnjrsibqa jaraieb. Rahap a kumbra bole di yej deqa a Qotei aqa namgalaq di una bole une saiqoji soqnej.²⁶ Iga qalie, tamo aqa jejamu a mondor ti sqasai di a moiqas. Dego kere tamo bei a Kristus qa aqa areqalo laja singilatosim a olo kumbra bole bei babtqasai di a tamo moisiq aqa jejamu laja unu dego bul sqas.

Iga gago segi anjam geregere taqatoqnqom

3 ¹O ijo was qu, nungo ambleq di tamo gargekoba nangi Qotei aqa anjam plaltqa wau ojaib. Di kiyaqa? Mondonj tamo peginjrqqa batiamqa Qotei na iga anjam plalto tamo gago wau di geregere tenemtosim iga pegigwas.² Bati gargekoba iga kumbra guro guroyeqnum. Iga kalil degyeqnum. Ariya tamo bei aqa anjam maro qa grotqasai di a tamo bolequja. Deqa a na aqa banj ti singa ti jejamu ti dego geregere

taqatoqnqas. ³Iga hos nango medabuw di sil atoqnsim nangi titnjreqnam nangi iga daurgeqnub. Iga nango medabu segi ojeqnam nango jejamu dego iga daurgeqnu. ⁴Ningi qobuw uniye. Qobuw a tulan kobaquja. Ariya aqa kuñi tulan kiñala. Ariya jagwa koba tigelosiq qobuw tutqa laqnaqa qobuw aqa abu na kuñi ojoqnsiq tingiteqnaq qobuw a dauryoqnsiq gileqnu. ⁵Dego kere gago medabu kiñala. Ariya a diq koba yeqnu deqa iga medabu waqtoqnsim gago segi ñam soqtoqnsim diqosim laqnum.

Iga qalie, ñamyuo yusiq tulan kobaqujaoqnsiq ñamtañ kalil yueleñeqnu. ⁶Gago medabu di ñamyuo bul. A gago jejamu qa sarqei bei. Ariya medabu dena iga kumbra uge uge yoqnsim gago segi jejamu tulan jigateqnum. Mondonj une tamo nangi ñamyuo kobaq aisib padalqab dego kere gago medabu na gago so tulan ugeugeiyeqnu. ⁷Tamo nangi na wagme kalil nangi taqatnjreqnub. Wagme mandamq di laqnum qaji ti qebari ti qe ti kalil tamo nangi na taqatnjreqnub. ⁸Ariya tamo bei na aqa segi medabu taqatqa keresai. Gago medabu na gaigai tigelosiq anjam uge uge mareñeqnu. Amal na tamo nangi uñinjroqnsib moiottnjreqnub dego kere gago medabu na iga kumbra uge ugeq breigeqnu. ⁹Gago kumbra agiende. Iga gago medabu na gago Tamo Koba Abu Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo puluoqnsim medabu qujai dena tamo ungasari nangi misilinjreqnum. Tamo ungasari nangi di Qotei na gereinjrsiqa aqa segi so boleq di atej. ¹⁰Ariya iga olo kumbra ugeteqnum. Agi iga gago medabu waqtoqnsim Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo medabu qujai dena anjam uge mareqnum. O ijo was qu, gago kumbra di uge. ¹¹Ya jumbum qujaiq dena ya bole ti ya uge ti brantqa keresai. ¹²O ijo was qu, qura a na oliv aqa gei oqa kere e? Sil luwit a na qura aqa gei oqa kere e? Sai. Yuwal a dego ya bole bulyqa keresai.

Tamo qudei nangi nungo ambleq di powo bole ti sosibqa nangi kumbra bole dego yoqnebe

¹³Nungo ambleq di tamo qudei nangi areqalo bole ti powo ti unub kio? Tamo deqaji qudei nangi sosibqa nango walwel bole yoqnebe. Nangi diqoqnsib nango segi ñam soqtoqnaib. Nangi areqalo bole ti powo ti sosib kumbra bole bole yoqnebe. Yim tamo nangi nango kumbra di unsib marqab, “Nangi tamo bole.” ¹⁴Ariya ningi tamo qudei nangi qa laña are ugeingim nungo segi ñam soqtqa are qaloqnqab di ningi areqalo bole ti powo ti sqa keresai. Ningi nungo kumbra uge deqa areboleboleingaiq. Ningi areboleboleingwas di ningi gisañ kumbra dauryosib Qotei aqa anjam bole olo ugetqab. ¹⁵Ningi degyqab di ningi powo bole ti sqasai. Ningi powo uge ti sqab. Powo deqaji lañ goge dena bosai. Di mandam qaji powo. Di gago areqalo namij aqa powo. Powo di aqa abu Satan a segi. ¹⁶Ningi quie. Tamo qudei nangi tamo qudei nangi qa are ugeinjreqnaqa nango segi ñam soqtqa are qaleqnub. Deqa nangi so ugeq

di sosib kumbra uge uge yeqnub. ¹⁷Ariya tamo nan̄gi Qotei aqaq dena areqalo bole ti powo ti eqnub qaji nan̄gi kumbra tulan̄ boledamu yeqnub. Nan̄gi kumbra jigat dauryosaieqnub. Nan̄gi lawo na sosib tamo nan̄gi jin̄ga na gereinjroqnsib nan̄gi qa duloqnsib kumbra bole bole enjreqnub. Nan̄gi na tamo kalil nan̄gi turtnjroqnsib kumbra qujai enjreqnub. Nan̄gi gisañoqnsib laña baban̄ na kumbra bole dauryosaieqnub. Nan̄gi bole dauryeqnub. ¹⁸Iga kalil areqalo qujaitosim lawo na sqom di iga kumbra bole tintinj babtoqnqom. In̄gi meli branteqnu dego kere.

**Tamo bei a mandam qa kumbra qa tulan̄
areboleboleiyqas di a olo Qotei jeutqas**

4 ¹O was qu, kiyaqa nan̄gi segi segi anjam na qotoqnsib n̄irin̄kobaeqnub? Utru agiende. Nan̄gi nun̄go segi jejamu qa arebolebolein̄geqnaqa kumbra uge uge yqajqa are pruḡneqnu. Kumbra di nun̄go jejamu qa sarqei kalilq di singila na waueqnu. Utru deqa nan̄gi anjam na qotoqnsib n̄irin̄kobaeqnub. ²Nan̄gi in̄gi in̄gi koba oqajqa tulan̄ arearet̄neqnu. Ariya nan̄gi in̄gi di osaieqnub. Deqa nan̄gi tamo ñumeqnub. Nan̄gi in̄gi in̄gi oqajqa mamaul̄neqnu. Ariya nan̄gi osaieqnub. Deqa nan̄gi n̄irin̄ko-baoqnsib qoto tigelteqnub. Nan̄gi in̄gi in̄gi qa Qotei pailyo-saieqnub. Utru deqa nan̄gi osaieqnub. ³Nan̄gi in̄gi in̄gi qa Qotei pailyoqnsib ariya nan̄gi osaieqnub. Di kiyaqa? Nan̄gi areqalo uge na Qotei pailyeqnub deqa. Nan̄gi nun̄go segi jejamu qa arebolebolein̄goqnm sqajqa deqa maroqnsib in̄gi in̄gi di oqajqa are qaleqnub. ⁴Un̄a bei na aqa gumbulun̄ uratosiq olo tamo bei ombla sambala kumbra yeqnub dego kere nan̄gi Qotei uratobuloqnsib kumbra uge uge yeqnub. Nan̄gi quie. Tamo bei a mandam qa kumbra qa tulan̄ areboleboleiyqas di a olo Qotei jeutqas. Nan̄gi di qaliesai kio? Deqa tamo bei na mandam qa kumbra kadoiyqas di a Qotei ti jeu sqas. ⁵Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengren̄yeb unu, “Qotei a na aqa Mondor Bole gago are miligiq di atej unu. Mondor di a iga qa tulan̄ areareteqnu. Deqa iga a qoreiyqom di a are ugeiyqas.” O was qu, anjam di laña sa anjam nan̄gi degsib are qalonub kio?

⁶Ariya Qotei a iga qa are tulan̄ boleiyeqnu. Deqa aqa anjam bei nami endegsib nengren̄yeb unu, “Tamo nan̄gi nan̄go segi ñam soqteqnub qaji nan̄gi Qotei na olo jeutnjreqnu. Ariya tamo nan̄gi nan̄go segi ñam aguq ateqnub qaji nan̄gi qa Qotei a olo are boleiyqom̄ gereinjreqnu.” ⁷Deqa was qu, nan̄gi nun̄go segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa sorgomq di geregere soqniye. Sosib Satan gotran̄yoqniye. Yimqa Satan a na nan̄gi uratngosim ulan̄qas. ⁸Nan̄gi Qotei jojom̄yoqniqbqa a kamba dego nan̄gi jojom̄ngoqnqas. O une tamo, nan̄gi quie. Tamo nan̄gi nan̄go ban̄ yansoqnsib jiga koboteqnub dego kere nan̄gi nun̄go are miligi gereiyqom̄sib bulyoqniye. Nan̄gi qudei areqalo aiye aiyelteqnub. Deqa

ningi nungo areqalo uge di olo uratoqnsib nungo are miligi yansoqniye.
⁹Ningi are gulubeingim akamuge-toqniye. Ningi tamo kiekeqnu qaji
 nungo kiki uratosib olo akamoqniye. Ningi tamo areboleboleingeqnu qaji
 nungo arebolebole di dego kobotosib olo tulan are gulubeingeqneme.
¹⁰Osib ningi Tamo Koba Qotei aqa namgalaq dia nungo segi nam aguq
 atoqniye. Ningi degyqab di Qotei na olo nungo nam soqtetngwas.

Ningi nungo was nango jejamuq di une lanja qametnjraib

¹¹O was qu, ningi na Qotei aqa tamo ungasari nangi uge qa minjraib.
 Tamo bei na aqa was nangi uge qa minjrsim nango jejamuq di une
 qametnjrqas di a dal anjam dego uge qa marsiq qamqo. Ningi dal anjam
 uge qa marsib qamqab di ningi dal anjam aqa sorgomq di sqa uratonub.
 Osib lanja pegiyonub. ¹²Qotei a segi na dal anjam babetj deqa a na qujai
 gago une qa iga pegigwa kere. A na qujai tamo nangi elenqa kere. A na
 qujai nangi padaltnjrqa kere. Deqa ningi tamo kiero deqa ningi nungo
 was nango jejamuq di une qametnjreqnub? Di kumbra uge.

Ningi nungo segi nam soqtoqnsib nungo segi wau qa diqoqnaib

¹³Ningi qudei endegsib mareqnuq, “Bini kio nebe kio iga qure beiq
 gilsim dia wasau qujai sosim silali qa wasosim olo bqom.” ¹⁴Ningi
 degsib mareqnuq. Ariya nebe kumbra kie nungoq di brantqas di ningi
 qalieqa keresai. Ningi nam qurem bul sokiñalayosis koboqab. ¹⁵Deqa
 ningi endegsib maroqniye, “Tamo Koba Qotei a na marimqa iga nambile
 sqom. Sosim iga kumbra kie yqa are qalsim yqom.” ¹⁶Ariya ningi olo
 nungo segi nam soqtoqnsib nungo segi wau qa diqoqnsib laqnuq. Nungo
 kumbra di uge. ¹⁷Ni geregere are qale. Ni kumbra bole qa qalieosim ariya
 ni dauryqasai di ni une yonum.

Tamo nangi ñoro koba koroieqnuq qaji nangi diño bati qa awai ugedamu oqab

5 ¹Ningi tamo ungasari ñoro koba ti unub qaji ningi quie. Bunuqna
 gulube kokba ningi qa bqas. Ningi deqa are qalsib akamkobaoqniye.
²Nunگو ñoro ti wala ti kalil ugeelenej. Sisimbiñ na nunگو gara kalil dego
 ugeugeiey. ³Nunگو gol ti silva ti di baisuwi na ugetej. Deqa mondon
 baisuwi dena nunگو une boleq atsim namyuo bulosim nunگو jejamu
 koitsim ugeugeiyqas. Ningi ñoro koba lanja koroieyeb unu deqa diño
 batiamqa ningi awai uge oqab. ⁴Ningi quie. Nunگو wau tamo nangi
 nunگو wau miligiq dena ingi meli gentosib nunگو banq di ateqnab ningi
 na kamba olo nangi gisanjnroqnsib awai oto nunگو segi qa getentoqnsib
 oto segi nangi enjreqnuq. Deqa nangi endegsib Qotei pailieqnuq, “O Tamo
 Koba Qotei, nangi iga kumbra uge degsib egeqnuq deqa ni na kamba
 nangi awai uge enjcrime.” Yeqnaqa Qotei singila koba ti unu qaji a nango

pail di queqnu. ⁵Ningi mandamq endia sosibqa gara bole bole jugoqnsib nungo segi jejamu qa areboleboleinqeqnaqa ingi koba uyeqnu. Deqa kaja du du nango jejamu diq diqeqnaq nango mandor nangi na ñumeqnu dego kere mondon Qotei na ningi dego lungwas. ⁶Nungo kumbra uge bei agiende. Tamo nangi kumbra bole bole yeqnab ningi na kamba nangi une ti qa minjroqnsib ñumeqnu. Yeqnab nangi na kamba olo ningi lawo kumbra engeqnu. Nangi na ningi kumbra uge bei engosaieqnu.

**Ningi nungo are miligi singilatosib gulube qoboioqnsib
Tamo Koba Yesus aqa bqajqa bati qa tariñoqnsib soqniye**

⁷Deqa was qu, ningi nungo are miligi singilatosib gulube qoboioqnsib Tamo Koba Yesus a olo bqajqa tariñoqniye. Ningi tariñqa asgingaiq. Ningi qalie, wau lanja nangi asginjrosaiqnu. Nangi ingi yagoqnsib awa qa tariñeqnu. Awa beqnaqa ingi melieqnaqa nangi ingi meli di oqnsib uyeqnu. ⁸Dego kere ningi dego nungo are miligi singilatosib gulube qoboioqniye. Tamo Koba Yesus a bqajqa bati jojomqo deqa ningi nungo are miligi singilatosib tariñoqnsib soqniye.

⁹O was qu, ningi Qotei aqa tamo ungasari nangi qa ñiriñoqnsib yomuoqnaib. Qotei na kamba nungo une deqa ningi olo pegiño uge. Ningi quie. Une pegiyo tamo agi bqa jojomqo. A siranmeq di tigelejunu. ¹⁰O was qu, ningi Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi qa are qaliye. Nangi Tamo Koba Qotei aqa ñam na anjam palontoqneb deqa jeu tamo nangi na nangi kumbra uge enjroqneb. Ariya nangi Qotei aqa anjam marqa ulaosaiqneb. Nangi nango are miligi singilatoqnsib gulube di qoboioqneb. ¹¹Ningi quie. Iga endegsi mareqnum, “Tamo nangi nango are miligi singilatoqnsib gulube qoboieqnu qaji nangi Qotei na taqatnjreqnu. Deqa nangi areboleboleinjreqnu.” Ningi Jop aqa kumbra qa nami queb. Jop a aqa are miligi singilatosiq gulube kobaquja qoboiesoqnej. Ningi qalie, bunuqna Tamo Koba Qotei na Jop olo boletej. Od, iga qalieonum, Tamo Koba Qotei a gaigai iga qa duloqnsiq iga qa are boleiyeqnu.

Ningi anjam bei marqa osibqa ingi bei na singilataib

¹²O was qu, e anjam kobaquja bei unu. Anjam agiende. Ningi anjam bei marqa osibqa ingi bei na singilataib. Ningi lan qure aqa ñam na anjam singilataib. Ningi mandam aqa ñam na anjam singilataib. Anjam bolemqa od qa mariye. Anjam bolesaiamqa said qa mariye. Ningi degyqab di Qotei na ningi awai uge bei engwasai.

Tamo nangi kumbra tintin yeqnu qaji nango pail singila koba

¹³Nungo ambleq di tamo qudei nangi gulube qoboieqnu kio? Degamqa ningi na minjribqa nangi nango gulube deqa Qotei pailyoqnebe.

Nunġo ambleq di tamo qudei nanġi arebole-boleinjreqnu kio? Degamqa ninġi na minjribqa nanġi Qotei qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnebe.

¹⁴Nunġo ambleq di tamo qudei nanġi mainjreqnu kio? Degamqa ninġi na minjribqa nanġi Kristen gate nanġi metnjrib bosib Tamo Koba Qotei aqa ñam na nanġo gateq di baŋ atetnjrsib goreŋ bilentosib nanġi qa pailyebe. ¹⁵Nanġi Tamo Koba Qotei qa nanġo areqalo singilatosib pailyqab di a na nanġo ma kobotosim nanġi olo tigeltnjrqas. Osim nanġi une ti soqnib a na nanġo une kalil dego kobotetnjrqas. ¹⁶Deqa was qu, ninġi nunġo segi segi une palontosib Kristen was qu nanġi minjroqniye. Osib ninġi segi segi qa pailyoqniye. Yim Qotei a na ninġi boletngwas. Tamo nanġi kumbra tiŋtiŋ yeqnub qaji nanġo pail singila koba. Deqa nanġi pailyeqnab Qotei a quoqnsiqa nanġi aqaryainjreqnu. ¹⁷Ninġi Elaija qa are qaliye. A iga bul mandam tamo. Ariya a singila na endegsi pailyej, “O Qotei, ni na laŋ getentimqa awa bqasai.” A degsi pailyonaqa Qotei na laŋ getentonaqa awa bosai. Degsi sonaq sonaq wausau qalub bei oto koboej. ¹⁸Ariya Elaija a olo pailyonaqa laŋ waqonaqa awa bej. Bosiq inġi inġi kalil melielenej.

**Tamo bei a gam bole uratqas di was bei na gilsim
aqaryaiyimqa a Qotei aqa areq olo bqas**

¹⁹⁻²⁰O ijo was qu, nunġo ambleq di was bei a Qotei aqa anjam bole dauryqa uratimqa tamo bei na olo Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas di tamo dena kumbra boledamu yqo. Ninġi ijo anjam deqa geregere are qaliye. Tamo bei a une ti soqnimqa was bei na gilsim aqaryaiyimqa a gam uge di uratosim olo Qotei aqa areq bqas di was dena aqa qunuŋ moio sawaq dena oqo. Deqa tamo di a moiqasai. Qotei na aqa une gargekoba kobotetqas.

1 PITA

1 ¹E Pita. Yesus Kristus na e qarinbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. E na anjam endi nengrenyosim ningi Qotei aqa segi tamo ungasari ningi qa qarinyonum. Ningi nungo qure utru segi segi uratosib jaraosib sawa sawa kalil keretosib unub. Ningi Pontus sawa ti Galesia sawa ti Kapadosia sawa ti Esia sawa ti Bitinia sawa ti dia unub. ²Tulan nami Qotei Abu a ningi qa qalieosiq deqa ningi aqa segi tamo ungasari sqa marsiqa ningi giltngej. Qotei aqa Mondor Bole a na ningi Qotei aqa segi kumbra boleq di atimqa ningi nungo jejamu Qotei yekritosib Yesus Kristus aqa anjam geregere dauryosib sqajqa deqa osiqa ningi aqaryaingej. Yim Yesus aqa leŋ na ningi yansngimqa ningi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqajqa deqa. Qotei a ningi qa are tulan boleiyimqa ningi geregere lawo na soqniye.

Qotei a ŋambile boledamu laŋ goge dia iga gereiyetgej unu

³Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ŋam soqtoqnqom. Qotei a iga qa tulan dulosiqa Yesus Kristus olo subq na tigeltej. Gam dena Qotei na iga ŋambile bunuj egej. ŋambile bunuj dena iga singilatgejunu deqa iga iŋgi bole bole Qotei na mondon egwas qaji deqa tariŋoqnsim unum. ⁴Qotei na iga laŋ goge qaji ŋambile tulan boledamu egwajqa deqa marsiq iga giltgej. ŋambile di ugeqa keresai. A Qotei aqa ŋamgalaq di tulan boledamu. A koboqa keresai dego. Qotei na ŋambile di laŋ goge dia gereiyetngej unu. Deqa mondon ningi Qotei ombla laŋ qureq di sosib ŋambile di oqab. ⁵Ningi Kristus qa nungo areqalo singilateqnu deqa Qotei aqa singila kobaquja na ningi taqatngejunu. Qotei a na ningi elenam ningi bole sqajqa deqa are qaleqnu. Deqa mondon diŋo batiamqa aqa kumbra di brantim ningi unqab.

⁶Qotei na ningi oqas aqa kumbra deqa ningi are qaloqnsib tulan areboleboleingeqnu. Ariya bini gulube utru segi segi na ningi jaqatin engeqnu. Di ungun. Sokiŋala gulube di olo koboqas. ⁷Ningi gulube eqnub dena Qotei a nungo areqalo uneqnu. Ningi Kristus qa nungo areqalo bole singilateqnu kio sai kio di Qotei a uneqnu. Iga qalie, gol a iŋgi tulan boledamu. Ariya tamo naŋgi ŋamyuo na gol koitoqnsib dena qalieeqnub,

gol di bole kio sai kio. Dego kere nungo areqalo Kristus qa singilateqnu b qaji di tulan bolequja. Areqalo dena gol tulan bunyejunu. Di kiyaqa? Gol a ugeosim koboqas. Deqa gulube bei bei ningi qa boqnsim dena ningi osornqwas, ningi Kristus qa nungo areqalo bole singila-teqnu. Ningi bole singilatqab di mondon diño batiamqa Yesus Kristus a boleq dosim bati deqa a ningi qa tulan areboleboleiyim ñam kobaquja ningi engwas. ⁸Ningi nami Kristus unosaioqneb. Ariya ningi a tulan qalaqalaiyeqnu. Ningi bini a unosaieqnu. Ariya ningi a qa nungo areqalo singilatoqnsib a qa tulan arebo-leboleingeqnu. Nungo arebolebole dena mandam qaji arebolebole kalil tulan bunyejunu. Nungo arebolebole di aqa utru iga na dauryosim ubtqa keresai. ⁹Ariya ningi Kristus qa nungo areqalo singilateqnu deqa Qotei na ningi oqas.

¹⁰Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi kumbra bole kalil Qotei na ningi bini engeqnu qaji deqa anjam maroqneb. Nango anjam di aqa utru nangi qalieqa osib deqa geregere ñamoqnsib wauoqneb. ¹¹Kristus aqa Mondor a nango are miligiq di sosisqa nango medabuq na anjam endegsi babtosiq maroqnej, “Bunuqna Kristus a jaqatin osim moiqas. Moisis olo subq na tigelosim lan qureq oqsim dia a ñam koba ti sqas.” O was qu, Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi endegsib nenemoqneb, “Kristus a bati gembu bqas? Kumbra kie namoqna brantim Kristus a bunuqna bqas?” ¹²Ariya Qotei a na nangi kamba endegsi minjrej, “Anjam ningi mareqnu b qaji di aqa damu nungo bati qa brantqasai. A bunuqna brantqas.” O was qu, Qotei na ningi oqajqa anjam di Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi maroqneb. Ariya bunuqna Qotei na aqa Mondor Bole qarinyonaqa lan goge dena aisiq Qotei aqa anjam maro tamo nangi singilatnjqroqnej. Yeqnaqa nangi Kristus aqa anjam bole palontoqnsib ningi merngoqneb. Qotei aqa lan angro nangi dego kumbra bole kalil Qotei na ningi engeqnu qaji deqa geregere qalieqa osib utru ñameqnu.

Qotei na iga aqa segi tamo sqa marsiya metgej. Iga aqa segi kumbra boleq di sosim walweloqnqajqa deqa metgej

¹³Deqa ningi gaigai ijo anjam di dauryqajqa are qaloqnsib nungo walwel geregere taqatosib soqniye. Sosib Yesus Kristus qa nungo areqalo singilatoqnsibqa mondon a olo lan qureq dena brantosim kumbra tulan boledamu ningi engwajqa deqa tarinoqnsib soqniye. ¹⁴Sosib ningi angro du du bulosib Qotei aqa anjam geregere qusib dauryoqniye. Nami ningi Qotei qaliesai deqa ningi areqalo uge uge dauryoqneb. Ariya bini ningi kumbra di olo dauryaib. Uratiye. ¹⁵Qotei a gaigai aqa segi kumbra boleq di sosisq dauryeqnu. Deqa ningi dego nungo jejamu osib Qotei yekritosib aqa kumbra boleq di sosib walweloqniye. Utru deqa Qotei na ningi aqa segi tamo sqa marsiya ningi metngej. ¹⁶Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Ningi nungo jejamu osib e ebiye. Osib ijo

kumbra boleq di sosib dauryoqniye. Di kiyaya? E nunjo Qotei. E dego ijo segi kumbra boleq di sosim dauryeqnum.”

Qotei a Kristus aqa leŋ aiej qaji dena iga awaigej

¹⁷Ningi Qotei metoqnsib minjeqnu, “O gago Abu.” Abu di a gago ñam qa are qalsiq iga pegigosaeqnu. A gago segi segi kumbra unoqnsiq dena iga pegigeqnu. Deqa bati ningi mandamq endi sosibqa ningi endegsib maroqniye, “Mandam endi gago qure utru sai.” Degsib maroqnsib Qotei qa ulaoqnsib aqa sorgomq di geregere soqniye. ¹⁸Ningi qalie, nami ningi nunjo moma nanjo kumbra uge uge dauryoqneb. Ariya Qotei a nunjo kumbra ugeq dena ningi olo awaingej. Mandam qa ñoro ti gol ti silva ti koboqas qaji dena ningi awaingosai. ¹⁹Kristus aqa leŋ aiej qaji dena ningi awaingej. Kristus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Kristus aqa jejamuq di une bei saiqoji. Agi kaja du du nami Qotei atraiyoneb qaji nanjo jejamuq di yu bei saiqoji dego kere. ²⁰Tulaŋ nami Qotei a mandam atosaisosiq a Kristus qa qalieosiq a giltej. Kristus na ningi awaingwajqa deqa marsiq a giltej. Ariya bini bati endeqa diŋo bati jojomqo deqa Qotei a ningi qa osiq a Kristus qarinyonaq bej. ²¹Kristus a na ningi aqaryaingej deqa ningi Qotei qa nunjo areqalo singilatosib unub. Kristus agi moinaqa Qotei na olo subq na tigeltosiq metonaq a laŋ qureq oqsq dia ñam kobaquja ej. Utru deqa ningi Qotei qa nunjo areqalo singilatoqnsib anjam a nami marej qaji di aqa damu brantqajqa deqa tariñoqnsib unub.

Iga na Qotei aqa tamo ungasari nanŋi tulaŋ qalaqalainjroqnm

²²Ningi nami Qotei aqa anjam bole dauryoqneb. Kumbra dena ningi Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole une saiqoji soqneb. Utru deqa bini ningi na Qotei aqa tamo ungasari nanŋi tulaŋ qalaqalainjreŋqnu. Ariya kumbra di ningi olo torei singilatosib nunjo Kristen was nanŋi singila na qalaqalainjroqniye. ²³Ningi ingi meli bunuj bulosib ñambile bunuj eb. Ingi meli ugeqas qaji dena ningi ñambile osai. Ingi meli gaigai sqas qaji dena ningi ñambile eb. Ingi meli bunuj di Qotei aqa anjam. Anjam di ñambile ti. A gaigai sqas. ²⁴Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo ungasari kalil nanŋi mandamq endia bati olekoba sqasai. Nanŋi ñiŋ bul urur koboqab. Deqa nanjo ñam balamtamo aqa so bulosim ulonqas. Agi ñiŋ a gaigai kangraŋeqnu. Balamtamo aqa so a sokiñalayoqnsiq uloneqnu. ²⁵Ariya Tamo Koba Qotei aqa anjam a bati gaigai sqas.” O was qu, Qotei aqa anjam bole di agi aqa anjam maro tamo nanŋi palontoqnsib ningi mernjoqneb.

Tamo Koba Yesus a tal aqa ai bul. Tal aqa ai di ñambile unu

2 ¹Ningi ñambile bunuj eb deqa ningi kumbra uge kalil uratiye. Gisaŋ anjam ti maqu kumbra ti are uge ti yomu anjam ti kalil di

ningi tore i uratekritiye. ²Iga qalie, angro mom nangi mungum qaq uyqajqa qarnjreanu. Dego kere ningi mungum qaq boledamu Qotei aqaq dena beqnu qaji di oqajqa are qaloqniye. Mungum qaq di agi Qotei aqa anjam. Mungum qaq di jiga bei saiqoji. Mungum qaq dena nungo qunuq aqaryaiymqa ningi tulan boleosis singilaqab. Yim Qotei na ningi oqas. ³Tamo Koba Yesus aqa kumbra a ningi qa yeqnu qaji di ningi uyo oneiyonub deqa ningi qalieonub, Tamo Koba Yesus a tamo tulan boledamu.

⁴Tamo Koba Yesus a tal aqa ai bul singila na tigelejunu. Tal aqa ai di nambile unu. Ningi tal aqa ai deq boiye. Tal aqa ai di tamo ungasari nangi na unsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Ariya Qotei na olo tal aqa ai di giltosiq marej, “Tal aqa ai di tulan boledamu.” ⁵Ningi dego tal aqa ai bul nambile unub. Qotei na ningi aqa segi tal sqa marsiq deqa aqa Mondor aqa singila na ningi gereingeqnu. Yim ningi aqa segi atra tamo boledamu sosib Yesus Kristus aqa nam na nungo segi jejamu Qotei atraiyoqni b a ningi qa tulan arearetoqnajqa deqa.

⁶Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Ningi quie. E na tal aqa ai qujai giltosim tal singilatqajqa deqa tumaq di tigeltam unu. Tal aqa ai di tulan bolequja. A singila koba. E na Saion manaq dia tigeltam unu. Deqa tamo nangi tal aqa ai di osib nango areqaloq di singilateqnu b qaji nangi jemainjqasai.” ⁷O was qu, ningi Kristus qa nungo areqalo singilateqnu b deqa ningi mareqnu b, “Tal aqa ai di tulan bolequja.” Ariya tamo nangi Kristus qa nango areqalo singilato-saieqnu b qaji nangi tal aqa ai di uge qa mareqnu b. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu,

“Tal gereiyo qaji tamo nangi na tal aqa ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa tal aqa ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.”

⁸Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo qudei nangi tal aqa ai di quraqyoqnsib mangaleqnu b.” O was qu, tamo nangi di Qotei aqa anjam gotranjeqnu b. Utru deqa nangi tal aqa ai di quraqyoqnsib mangaleqnu b. Nangi kumbra uge uge yeqnu b deqa Qotei na nangi padaltjnjqas. Qotei a nami nangi qa degsi marej.

⁹Ariya Qotei na ningi giltngrej deqa ningi aqa segi tamo ungasari tintin unub. Ningi aqa atra tamo dego sosib a ombla mandor kokba tigelejunub. Osib ningi aqa segi kumbra boleq di sosib walweleqnu b. Ningi aqa segi tamo sqa marsiq giltngrej deqa ningi aqa kumbra bole kalil deqa mare mare laqnu b. Nami ningi ambruq di soqneb deqa Qotei na ningi metngonaqa ningi ambru uratosib suwanjoq belejeb. Suwan di tulan bolequja. ¹⁰Nami ningi tamo ungasari lanaj soqneb. Ariya bini ningi Qotei aqa segi tamo ungasari unub. Nami Qotei a ningi qa are boleiyoasioqnej. Ariya bini a ningi qa are boleiyeqnu.

Iga Qotei aqa wau tamo sqom

¹¹O ijo kadoi bole, nungo qure bole agi lan goge di unu. Deqa ningi mandamq endia yaun tamo bulosib unub. Deqa e na ningi endegsi merngwai. Ningi nami nungo areqalo namij dauryqajqa are prugnqonej. Ariya areqalo namij di nungo qunun ti ombla qoteqnub. Deqa ningi nungo areqalo namij di uratosib qoreiyye. ¹²Bini ningi sawa bei bei qaji tamo nango ambleq di sosib deqa ningi nango nqamgalaq dia kumbra bole bole dauryoqniye. Yimqa mondon tamo ungasari peginrqa batiamqa nangi nungo kumbra bole di unsibqa nango yomu anjam ningi qa maroqneb qaji di uratosib Qotei aqa nam soqtoqnqab.

¹³Ningi Tamo Koba Qotei qa are qaloqnsib deqa ningi tamo kokba ti sawa taqato qaji tamo nangi ti mandor kokba ti nango anjam dauryoqniye. ¹⁴Osib gate kokba nango anjam dego ningi dauryoqniye. Gate kokba nangi agi mandor kokba nangi na wau enjreqnab giloqnsib tamo nangi kumbra uge uge yeqnub qaji nangi kamba awai uge enjreqnub. Osib tamo nangi kumbra bole bole yeqnub qaji nango nam olo soqtetnjreqnub. ¹⁵Qotei aqa areqalo agiende. Ningi kumbra bole segi yoqniqbqa nanari tamo ningi yomuinqeqnub qaji nangi nungo kumbra bole di unsibqa nango anjam uge di olo uratosib mequmesqab. ¹⁶Bole, mandam tamo bei na ningi taqatngosaieqnu. Kristus a segi na ningi taqatngeqnu. Ningi deqsib are qalsib walweloqniye. Ariya ningi endegsib are qalaib, "Mandam tamo bei na iga taqatngosaieqnu deqa ungum, iga kumbra uge yoqnqom." Ningi deqsib are qalaib. Ningi Qotei aqa wau tamo deqa ningi kumbra bole na walweloqniye. ¹⁷Osib ningi tamo kalil nangi kumbra bole enjroqniye. Osib Qotei aqa tamo ungasari nangi qalaqala-injroqniye. Ningi Qotei ulaiyoqnsib aqa sorgomq di soqniye. Sosib mandor kokba nango nam soqtoqniye.

Iga Kristus aqa kumbra dauryoqnsim jaqatin qoboioqnqom

¹⁸O kangal tamo, nungo wau qa gate nangi na ningi taqatngoaqniqbqa ningi nango sorgomq di sosibqa nango anjam geregere dauryoqniye. Wau qa gate agi ningi kumbra bole engeqnub qaji nango anjam segi dauryoqnaib. Wau qa gate qudei ningi ugeugeingeqnub qaji nango sorgomq di dego soqniye. ¹⁹Od, ningi Qotei qa ulaosib wauabqa nungo wau qa gate nangi lanja jaqatin engibqa di ungum. Ningi jaqatin di qoboioqniye. Yimqa Qotei a nungo kumbra deqa tulan areboleboleioqnqas. ²⁰Ariya ningi kumbra uge yibqa nungo wau qa gate nangi deqa ningi lungib ningi jaqatin qoboioqab di Qotei a ningi awai bole engwasai. Ariya ningi kumbra bole yibqa nungo wau qa gate nangi na olo ningi lungib ningi jaqatin qoboioqab di Qotei a nungo kumbra deqa tulan areboleboleioqas.

²¹Qotei a ningi kumbra degyqa osiqa ningi metngej. Di kiyaaq? Kristus a segi dego ningi aqaryaingwa osiqa jaqatin qoboiosiq moiej. Ningi kamba aqa kumbra di dauryosib jaqatin oqnsib sqajqa deqa are qalsiqa aqa kumbra di ningi osorngej. ²²Kristus a une bei yosaioqnej. Aqa medabu na gisan anjam bei dego marosaioqnej. ²³Agi jeu tamo nangi na Kristus misiliŋ-yoqnsib anjam uge uge minjoqneb. Ariya a deqa kamba anjam uge bei nangi minjrosaioqnej. Nangi na Kristus jaqatin koba yeqnab a deqa kamba nangi olo jaqatin enjrqajqa marosaioqnej. A aqa segi jejamu osiqa Qotei aqa banq di uratej. Qotei agi tamo kalil nangi kumbra bole tintin na peginjreqnu qaji. ²⁴Kristus a gago une kalil qoboiosiq aqa segi jejamuq di atsiqa a namburbasq di iga qa gainej. Iga gago une kalil torei uratosim nambile sosim kumbra tintin yoqnqajqa deqa osiqa namburbasq di iga qa gainej. Jeu tamo nangi na Yesus qalougetosib jaqatin koba yeb. Onaqa aqa jaqatin dena a na iga olo boletgej.

²⁵Nami ningi kaja du du bul sosibqa nungo segi areqalo na aleloqnsib laqneb. Ariya bini ningi olo Mandor Koba Yesus aqa areq bonub deqa a na nungo qunuŋ geregere taqatejunu.

**Ungasari ningi nungo tamo nango sorgomq di soqniye. Tamo
ningi na nungo ungasari nangi kumbra bole bole enjroqniye**

3 ¹Dego kere ningi ungasari ningi dego nungo tamo nango sorgomq di soqniye. Ariya ningi qudei nungo tamo nangi Qotei aqa anjam dauryosaiabqa di ungum ningi anjam bei minjraib. Ningi nango nŋamgalaq di kumbra bole bole yibqa nangi unsibqa dena nangi are bulyqab. ²Di kiyaaq? Ningi kumbra tintin na walwelosib nango sorgomq di geregere soqnib nangi di unsib marqab, ningi ungasari bole. ³Ningi nungo jejamu walatqa are prunŋgoqnaiq. Ningi nungo gate pranyoqnsib wala bole gateq di jugoqnaib. Osib kolilei na nungo jejamu walatoqnaib. Gara bole wala ti dego jugoqnaib. Ingi ingi di laŋa jejamu qa wala. ⁴Deqa ningi nungo are miligi walatqa are qaloqniye. Are miligi aqa wala agiende. Ningi are bole na sosibqa tamo ungasari kalil nangi lawo na gereinjroqniye. Are miligi aqa wala di Qotei aqa nŋamgalaq di tulaŋ boledamu. Wala di ugeqa keresai. ⁵Agi Qotei aqa ungasari nami soqneb qaji nangi nango are miligi degsib walatoqneb. Osib nango segi jejamu Qotei yekritosib a qa tariŋoqneb. Osib nango tamo nango sorgomq di soqneb. ⁶Ningi Sara uniye. A na aqa tamo Abraham aqa anjam dauryoqnsiqa minjoqnej, “Ni ijo tamo koba.” Deqa ungasari, ningi Sara aqa kumbra di dauryosib kumbra bole yoqniye. Ningi ulaaib. Ningi kumbra bole yoqnqab di ningi Sara aqa angro tintin sqab.

⁷O tamo, ningi areqalo bole dauryosib nungo ungasari nangi ti geregere soqniye. Nungo ungasari nangi tamo sai. Nangi uŋa. Nango

jejamu singila sai. Deqa ningi lawo na nangi kumbra bole bole enjroqniye. Ungasari nangi dego nambile gaigai sqab. Ningi degsib qalieosib deqa nungo ungasari nangi gereinjroqniye. Ningi kumbra degyqab di ingi bei na nungo pail getentqa keresai. Qotei a nungo pail quoqnqas.

Ningi gaigai kumbra bole bole tamo ungasari kalil nangi enjroqniye

⁸Ariya e na ijo anjam endi kobotqa osiy ningi endegsi merngwai. Ningi kalil koba na geregere are qujaitosib soqniye. Sosibqa tamo kalil nangi qa duloqnsib Qotei aqa tamo ungasari nangi dego qalaqalainjroqnsib nangi qa are boleingoqneme. Osib nungo segi nam aguq atoqniye. ⁹Ariya tamo qudei nangi na ningi kumbra uge engibqa ningi na kamba nangi kumbra uge enjraib. Nangi na ningi misilingoqnsib anjam uge merngibqa ningi na kamba anjam uge minjraib. Ningi kamba nangi qa oqnsib Qotei pailyoqniye. Qotei a ningi kumbra degyqa osiqa ningi metnjej. Deqa ningi kumbra bole degyibqa Qotei a na kamba ningi kumbra bole enjoqnqas.

¹⁰Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu,

“Tamo bei a mandamq endia so bole sqa marsimqa a anjam uge bei maroqnaiq.

A gisan anjam dego maroqnaiq.

¹¹A kumbra uge kalil torei qoreiyosim kumbra bole segi yoqneme.

Osim tamo ungasari kalil nangi koba na are qujaitosib kumbra bole yoqnqajqa singilaoqneme.

¹²Di kiyaqa? Tamo ungasari kumbra tintin yeqnub qaji nangi Tamo

Koba Qotei na geregere taqatnjrejunu.

Osiqa nango pail dego quetnjreqnu.

Ariya tamo ungasari kumbra uge uge yeqnub qaji nangi Tamo Koba Qotei na olo qoreinjreqnu.”

Iga kumbra bole bole yoqnimqa jeu tamo nangi na iga jaqatin egoqnqab

¹³O was qu, ningi kumbra bole bole yqajqa singilaoqnqab di tamo yai na ningi olo ugeugeingwas? ¹⁴Bole, ningi kumbra tintin yibqa tamo qudei nangi na nungo kumbra di unsib deqa jaqatin engwab di ungum. Ningi deqa areboleboleingem. Nangi na ningi nangi ulainjrqaqqa anjam bei merngibqa ningi nangi qa ulaaib. Osib are gulubeingaiq. ¹⁵Ningi nungo are miligiq di Kristus atsib sosibqa a segi qujai nungo Tamo Koba degsib are qaloqniye. Yimqa tamo qudei nangi nungo kumbra di unsib endegsib nenemngoqnqab, “Ningi ingi bole kie qa tarinoqnsib deqa ningi tulan areboleboleingeqnu?” Degsib nenemngoqnibqa ningi na kamba olo nangi anjam minjrqaqqa gam gereisib soqniye. O was qu, ningi bati gaigai degyoqniye. ¹⁶Ariya ningi anjam singila na minjraib. Ningi lawo kumbra

na ti kumbra bole na ti nangi anjam minjroqniye. Osib ningi gaigai Qotei aqa namgalaq di une saiqoji soqniye. Bole, ningi Kristus dauryoqni b jeu tamo nangi nungo kumbra bole di unsib deqa ningi anjam uge merngoqnsib misilingoqniqab. Ariya bunuqna nangi nungo anjam deqa olo jemainjrqas. ¹⁷Iga kumbra bole bole yoqnimqa Qotei na marim jeu tamo nangi na iga jaqatin egoqniqab di kere. Ariya iga kumbra uge uge yoqnimqa tamo qudei nangi deqa jaqatin egoqniqab di uge. Iga degyqasai.

Kristus a moisiq olo subq na tigelej. A na iga oqajqa deqa

¹⁸Ningi Kristus qa are qaloqniye. Kristus a tamo tiñtiño. Ariya a na tamo ungasari uge uge nungo sawa osiq nungo une qa osiq moiej. A na ningi joqsim Qotei aqaq oqwajqa deqa osiq ningi qa moiej. A bati qujai qa moiej deqa a olo moiqa keresai. A tamo bulyosiqa mandamq endi soqnej. Sonaqa jeu tamo nangi na a qalnab moiej. Ariya a olo subq na tigelosiq a mondor ti soqnej. ¹⁹A mondor ti sosiq a moio sawaq aisiq tamo nami moreñeb qaji nungo mondor Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ²⁰Noa aqa bati qa tamo nangi di Qotei aqa anjam gotranjoqne b. Bati deqa kumbra uge tulañ koba ej. Ariya Qotei a tamo nungo kumbra uge deqa nangi urur kambatnjrosai oqnej. A tarinjoq sokobaiyonaqa Noa a qobuñ kobaquja gereiyej. Gereiysiq koboonaqa tamo ungasari 8-pela segi qobuñ gogetosib sonabqa awa koba bosiq ya tulañ koba dej. Ariya tamo ungasari 8-pela nangi di Qotei na eleñej deqa nangi bole soqne b. ²¹Dego kere ningi ya na yanso eb deqa Qotei a ningi dego eleñej. A ya dena nungo jejamu qaji jiga di yansetngosai. Ningi yanso eb bati deqa ningi Qotei pailyonab a na nungo are miligi qaji jiga yansetngej. Qotei na Yesus Kristus olo subq na tigeltej gam dena a na ningi eleñej. ²²Onaqa Kristus a lañ qureq oqej deqa bini a Qotei aqa bañ woq di awejunu. Deqa lañ angro nangi ti lañ qaji mondor kokba ti lañ qaji singila ti kalil nangi Kristus aqa sorgomq di unub.

Iga gago areqalo namij uratqom

4 ¹Kristus a na aqa segi jejamu osiq jaqatin koba osiq moiej. Dego kere ningi dego Kristus aqa areqalo di singila na ojsib nungo segi jejamu osib jaqatin oqniye. Di kiyaga? Tamo bei na aqa segi jejamu osim jaqatin oqniqas di a une uratqas. ²Deqa a mandamq endia jejamu korbi sosimqa a aqa areqalo namij olo dauryqasai. A Qotei aqa areqalo segi dauryoqniqas. ³Ningi nami nungo areqalo namij na walweloqnsib kumbra uge uge sawa bei bei qaji tamo nangi yqajqa tulañ arearetnjre qni qaji di yoqne b. Sawa bei bei qaji tamo nungo kumbra uge agiende. Nangi sambala kumbra yeqnub. Osib kumbra uge uge yqajqa are prugnjqre qni. Qolo jigeeqnaqa nangi ya uge uyoqnsib alañkobai-yoqnsibqa nanarioqnsib laqnub. Osib Qotei aqa dal anjam gotranjoqnsib gisañ qotei nangi

biñinjreqnub. ⁴Ningi nami nangi daurnjroqnsib koba na kumbra uge uge deqaji yoqneb. Ariya bini ningi kumbra di uratonub deqa nangi na ningi nungoqnsib tulan prugugetoqnsib ningi misilingeqnub. ⁵Ariya mondonj tamo nangi di Qotei aqa ulatamuq dia tigelosib nango une di palontqab. Bati deqa Qotei na tamo ħambile so qaji ti tamo moreño qaji nangi ti nango kumbra qa peginjrsimqa nangi awai segi segi enjrqas. ⁶Utru deqa Kristus na aqa anjam bole palontosiq tamo ungasari nami moreñeb qaji nangi minjroqnej. Bole, nangi moreñeb. Agi tamo ungasari kalil une yeqnub qaji nangi moreñeqnub. Ariya a na aqa anjam bole palontosiq nangi minjrej deqa nangi olo ħambile osib Qotei bulosib mondor ti sqab.

**Qotei na ningi wau segi segi engej deqa ningi tamo
ungasari nangi qa wauoqnsib aqaryainjroqniye**

⁷Ingi ingi kalil koboqajqa bati agi jojomqo. Deqa ningi areqalo bole ti sosib nungo kumbra kalil geregere taqatoqniye. Ningi degyqab di ningi Qotei pailyqa oqnsib geregere pailyoqnqab. ⁸E anjam kobaquja bei dego ningi merngit quie. Ningi Qotei aqa tamo ungasari nangi tulan qalaqalainjroqniye. Di kiyaaq? Qalaqalaiyo kumbra na une gargekoba kabutoqnsiqa tulan bunye-junu. ⁹Qotei aqa tamo ungasari nangi nungo talq boqnibqa ningi nangi oqnsib geregereinjroqniye. Ningi nangi aqaryainjrqajqa are ugeingaiq. ¹⁰Qotei a ningi segi segi kalil qa are tulan boleyosiq wau segi segi engej. Deqa ningi segi segi Qotei aqa wau tamo boledamu sosibqa Qotei aqa tamo ungasari nangi qa wauoqnsib aqaryainjroqniye. ¹¹Nungo ambleq di tamo bei a anjam palontqa wau osimqa a Qotei aqa anjam geregere palontoqneme. Nungo ambleq di tamo bei a tamo nangi aqaryainjrqajqa wau osimqa Qotei na a singila yimqa a singila dena wauoqneme. Yimqa wau kalil ningi yeqnub qaji di tamo nangi unsibqa Yesus Kristus aqa ñam na Qotei aqa ñam tulan soqtoqnqab. Yesus Kristus a bati gaigai ñam koba ti singila ti sqas. Bole.

**Iga Kristus dauryosim a jaqatinj qoboiey dego kere iga dego
jaqatinj qoboioyqnqom. Iga deqa tulan areboleboleigwas**

¹²O ijo was bole, gulube kobaquja bei ħamyuo bulosiq ningi qa beqnu. Ariya ningi deqa tulan prugosib endegsib are qalaib, “Gulube deqaji nami gagoq di brantosaioqnej.” Ningi degsib are qalaib. Qotei a nungo areqalo tenemtqa osiq deqa gulube di qarinyqoqa ningi qa bqo. ¹³Ningi gulube di eqnub deqa ningi Kristus aqa kumbra dauryeqnub. Agi Kristus a nami jaqatinj qoboiey dego kere ningi dego jaqatinj qoboieyqnub. Deqa ningi areboleboleingim soqniye. Yimqa mondonj Kristus a ñam koba ti brantimqa bati deqa ningi olo tulan areboleboleingim sqab. ¹⁴Ningi Kristus aqa ñam ojejunub deqa jeu tamo nangi na ningi misilingwab di unġum. Ningi deqa areboleboleingem. Di kiyaaq? Ningi qalie, Qotei aqa

Mondor ñam koba ti singila ti unu qaji a na ningi beterngejunu deqa. ¹⁵Ningi geregere ñam atsib soqniye. Ningi tamo ñumibqa kio bajinjibqa kio kumbra uge yibqa kio tamo bei aqa wau ugetibqa kio tamo qudei nanngi na nungo kumbra di unsib deqa jaqatin engwab di uge. Ningi degyaib. ¹⁶Ariya tamo bei a Kristen tamo unu deqa a jaqatin oqas a deqa jemaiyaiq. A ñam Kristen ojejunu deqa a tulan areboleboleiyim Qotei aqa ñam soqtoqneme.

¹⁷Iga Qotei aqa segi anggro tintin unum. Ariya iga pegigwajqa bati agi jojomqo. Qotei a namoqna iga pegigwas. Deqa iga qalieonum, tamo nanngi Qotei aqa anjam bole gotranyeqñub qaji nanngo une qa Qotei na awai tulan ugedamu enjrqas. ¹⁸Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Qotei a na tamo nanngi kumbra tintin yeqñub qaji nanngi elenqajqa wau koba. Deqa iga qalieonum. Tamo nanngi Qotei qoreiyoqñsib une yeqñub qaji nanngi a na elenqajqa olo tulan wau koba.” ¹⁹Deqa was qu, Qotei na marimqa tamo qudei nanngi jaqatin oqab di ungum. Nanngi nanngo segi jejamu osib Qotei aqa banq di uratosib kumbra bole segi yoqnebe. Qotei a gago Abu. A segi na iga gereigej. Deqa a gaigai iga geregere taqatgoqnqas.

O Kristen gate, ningi na Qotei aqa tamo ungasari nanngi geregere taqatnjroqniye

5 ¹O Kristen gate, e ningi anjam endegsi merngwai. E dego Kristen gate deqa Kristus a ijo ñamgalaq dia jaqatin osiq moinaq e unem. Mondon Kristus a olo singila ti ñam koba ti brantimqa bati deqa Qotei na lan qure qa ingi bole bole e ti ningi ti egwas. Deqa Kristen gate, ningi wau endegyoqniye. ²Qotei aqa tamo ungasari nanngi kaja du du bul deqa a na nanngi jojsiq nungo banq di atej unub. Deqa ningi na nanngi geregere taqatnjroqniye. Qotei na ningi wau di engej deqa ningi are bole na wau di yoqniye. Tamo qudei nanngi singila na ningi waingibqa ningi deqa wau di yaib. Ningi silali qa osib wau di yaib. Ningi are bole na wau di yoqniye. ³Ningi na Qotei aqa tamo ungasari nanngi singila na taqatnjraib. Qotei na nanngi jojsiq nungo banq di atej unub deqa ningi kumbra bole na nanngi taqatnjriye. Yimqa nanngi nungo kumbra di unsib ningi daurngwab. ⁴Ningi kumbra degyibqa mondon kaja nanngo Mandor Koba Yesus a lan qureq na olo brantimqa bati deqa ningi awai tulan boledamu oqab. Awai di ugeqa keresai. Gaigai sqas.

Iga gago segi jejamu osim Qotei aqa banq di atqom

⁵O angro wala, ningi Kristen gate nanngo sorgomq di soqniye. Sosib ningi kalil nungo segi ñam aguq atoqñsib Qotei aqa tamo ungasari nanngo sorgomq di soqniye. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo nanngi nanngo segi ñam soqteqñub qaji nanngi Qotei na olo

jeutnjreqnu. Ariya tamo nan̄gi nan̄go segi ñam aguq ateqnub qaji nan̄gi qa Qotei a olo are boleiyeqnsiq gereinjreqnu.” ⁶Deqa nin̄gi nun̄go segi ñam aguq ateqnsib Qotei agi singila ti unu qaji aqa sorgomq di soqniye. Yimqa bati a nami giltej qaji di brantimqa a na nun̄go ñam olo soqtetngwas. ⁷Qotei a gaigai nin̄gi qa are qaleqnu. Deqa nin̄gi gulube ti sosibqa nun̄go gulube kalil di nin̄gi osi giloqnsib Qotei aqa banq di uratoqniye.

⁸Nin̄gi nun̄go segi walwel geregere taqatosib ñam atsib soqniye. Baun̄ juwan̄ nan̄gi tulan̄ leleñoqnsib tamo ñumoqnsib uyeqnu dego kere nun̄go jeu tamo Satan a na gaigai tamo un̄gasari nan̄gi padaltn̄rqajqa ñamosiq laqnu. ⁹Ariya nin̄gi Kristus qa nun̄go areqalo singilatoqnsib Satan gotran̄yoqniye. Nin̄gi qalie, nin̄gi jaqatin̄ eqnub dego kere Qotei aqa tamo un̄gasari sawa sawa kalilq di unub qaji nan̄gi dego jaqatin̄ eqnub. ¹⁰Qotei a bati gaigai iga qa are tulan̄ boleiyeqnu. A Kristus Yesus aqa ñam na nin̄gi metngej deqa mondon̄ nin̄gi Kristus omba aqa rian̄ ti so bole gaigai sqab. Deqa nin̄gi mandamq endia sokiñala jaqatin̄ oqnsib koboamqa Qotei a na nin̄gi olo boletngsim singilatngimqa nin̄gi gaigai singila na tigelesqab. ¹¹Qotei a bati gaigai singila koba ti sqas. Bole.

Anjam mutu qudei

¹²Anjam truquyala endi Sailas na e aqaryaibosiq nengren̄yosiq nin̄gi qa qarinyqo. E qalieonum, Sailas a gago Kristen was bole. O was qu, Qotei a nin̄gi qa are tulan̄ boleiyeqnu. E segi qalieo-num, Qotei a bati gaigai aqa kumbra di nin̄gi osor̄ngeqnu. E aqa kumbra deqa osim anjam endi nengren̄yonum. Deqa ijo anjam endena e na nun̄go are tigeltetngitqa nin̄gi singila na tigelesoqniye.

¹³Kristen was qu Babilon qureq dia Qotei qa loueqnub qaji nan̄gi na nin̄gi kaiyeingonub. Agi nan̄gi ti nin̄gi ti Qotei na gilt̄ngej. Ariya Mak a dego nin̄gi kaiyeingwo. Mak a ijo an̄gro bul. ¹⁴Nin̄gi na nun̄go Kristen was kalil nan̄gi segi segi kundoqn̄riye. Osib kumbra dena nin̄gi na nan̄gi tulan̄ qalaqalain̄roqniye.

Nin̄gi kalil Kristus beteryejunub deqa nin̄gi lawo na soqniye.

2 PITA

1 ¹E Saimon Pita. E Yesus Kristus aqa wau tamo. A na e qarinqbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Kristus a gago Qotei. A na iga padalo sawaq dena elenjej. Ningi ti iga ti gago areqalo qujai. Agi iga kalil Yesus qa gago areqalo singilateqnum. Yesus Kristus a kumbra tintinj yeqnu qaji tamo. Aqa kumbra dena ningi a qa nungo areqalo singilateqnub. Agi iga a qa gago areqalo singilateqnum dego kere. ²Ningi Qotei wo gago Tamo Koba Yesus wo nangi qa bole qalieonub. Deqa Qotei a ningi qa are tulan boleiyimqa ningi geregere lawo na soqniye.

Qotei a nami ningi giltngosiq metngej deqa ningi aqa segi tamo ungasari tintinj unub

³Yesus Kristus a segi Qotei. A singila koba ti unu. Aqa singila dena a na gago nambile singilatetgwajqa deqa marsiq ingi ingi tulan boledamu iga egej. Aqa kumbra dena a na iga aqaryaigej deqa iga Qotei aqa kumbra geregere dauryeqnum. Iga Kristus qa bole qalieonum deqa iga kumbra degyeqnum. Aqa segi nam koba na ti aqa singila na ti aqa kumbra bole na ti a na iga metgej. ⁴Osiqa lan goge qaji ingi bole bole kalil a nami iga egwa marej qaji di iga egej. Are prugwajqa kumbra mandamq endi tulan koba unu. Kumbra dena iga ugeugeigeqnu. Ariya Kristus a na lan goge qaji ingi bole bole di iga egej. Aqa kumbra dena a na ningi aqaryaingimqa ningi kumbra uge uge kalil di uratosib nambile osib Qotei aqa segi kumbra bole ti soqniye.

⁵Ningi deqa are qaloqnsib kumbra bole bole yqajqa singilaoqnsib dena nungo areqalo Kristus qa bole singilatoqniye. Osib dena ningi Qotei qa bole qalieosib soqniye. ⁶Osib dena ningi nungo jejamu aqa kumbra geregere taqatesoqniye. Osib dena ningi gulube qoboioqnsib singila na tigelesoqniye. Osib dena ningi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib walweloqniye. ⁷Osib dena ningi nungo Kristen was qu nangi kadoinjrsib geregereinjroqniye. Osib dena ningi qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniye.

⁸Ningi gago Tamo Koba Yesus Kristus qa bole qalieonub deqa kumbra kalil deqaji nungoq di sosim kobaqujaosim tulan singilaqas di nungo qalie di loumqa

keresai. A nungoq di tulan singilaesosim gei gargekoba atelenqas. ⁹Ariya kumbra bole deqaji tamo bei aqaq di sqasai di a tamo nam qandimo bul sqas. Deqa ingi bole bole isaq di unu qaji di a unqa keresai. Bole, Qotei a nami aqa une kobotetej. Ariya a deqa olo are walyeqnu. ¹⁰O was qu, Qotei a nami ningi giltngosiq metngej deqa ningi aqa segi tamo tintin sqajqa singilaoqniye. Ningi degyqab di ningi ulonqa keresai. ¹¹Qotei na gam waqtetngimqa ningi lan qureq oqibqa gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga elenjej qaji a nungo Mandor Koba sosim ningi taqtetngimqa ningi so bole gaigai sqab.

¹²Bole, ningi ijo anjam bole di qalieonub deqa agi ningi singila na ojejunub. Ariya ningi anjam deqa olo are walngaim deqa e bati gaigai ningi olo merngwajqa are qaleqnum. ¹³E mandamq endi sosiy nungo areqalo tigeltetngitqa ningi ijo anjam deqa olo are qalqajqa deqa e ningi merngonum. E are qalonum, ijo kumbra di bole. ¹⁴E qalieonum, sokiñala e ijo jejamu uratosiy moiqa. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a na e degsi merbej. ¹⁵Deqa e singila na anjam di ningi geregere merngoqnqai. Yim bunuqna e moitqna ningi ijo anjam deqa gaigai are qaloqnsib sqab.

Qotei a na Kristus ñam kobaquja yosiq aqa segi rian aqaq di atej

¹⁶Iga nami gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa singila qa ti aqa bqajqa bati qa ti ningi merngeqnam ningi quoqneb. Ariya iga Kristus aqa anjam di merngoqnsim bati deqa iga mandam tamo nango sa anjam dauryosaiognem. Iga gago segi namdamu na Yesus aqa rian ti aqa singila ti unsim deqa ningi merngoqnm. ¹⁷Abu Qotei a na Yesus ñam kobaquja yosiq aqa segi rian aqaq di atej. Qotei a segi lan qaji rianq di sosisa Yesus qa endegsi marej, “Endi ijo Angro e na tulan qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa tulan areboleboleibeqnu.” ¹⁸Iga Qotei aqa mana goge dia Yesus ombla sonamqa bati deqa Qotei a lan qureq di sosisa anjam di marnaq iga quem. ¹⁹Deqa iga bole qalieonum, Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi nami anjam maroqneb di nangi anjam bole maroqneb. Deqa ningi dego nango anjam di tore ojiye. Ningi ojgab di bolequja. Nango anjam di wanjal bul sawa ambruq di pulonjesosiq nebe qa burbas oqeqnu dego kere nungo are miligiq di suwanejunu.

²⁰Ariya anjam kobaquja bei endi e na merngit ningi qalieoiye. Iga gago segi areqalo dauryosim Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam nami nengrenq di so qaji di aqa utru lana palontqasai. ²¹Di kiyaga? Nango anjam maroqneb qaji di mandam tamo nango areqalo na marosaiognem. Mondor Bole a na nango areqalo tigeltetnjreqnaqa nangi Qotei aqa medabu oqnsib anjam maroqneb.

Gisan tamo qudei nangi bosib gisan anjam gargekoba ningi merngoqnib ningi qudei qusib Qotei aqa anjam bole uratosib ulonqab

2 ¹Bole, nami tamo qudei nangi Israel nango ambleq di tigelosib nango segi ñam soqtoqnsib nangi segi Qotei aqa medabu o qaji tamo

degsib maroqnsib wauoqneb. Ariya nangi Qotei aqa medabu o qaji tamo sai. Nangi gisanj tamo. Dego kere bunuqna tamo deqaji qudei nangi lumu na bosib nungo ambleq di dego tigelosib nangi segi Qotei aqa medabu o qaji tamo degsib maroqnsib gisanj anjam gargekoba nangi merngoqnqab. Yimqa nangi qudei qusib bole edegosib nangi daurnjrsib Qotei aqa anjam olo uratosib ulonqab. Tamo nangi di Tamo Koba Yesus na awainjrej. Ariya nangi na olo a qoreiyqab. Osib deqa mondonj nangi urur padalqab. ²Tamo deqaji gargekoba nangi bosib kumbra uge uge dauryoqnqab. Yimqa tamo qudei nangi na nangi unjrsib nangi daurnjrsib Qotei aqa gam bole misilinyqab. ³Tamo nangi di mamaul ani. Deqa nangi na bosib gisanj anjam gargekoba nangi merngoqnsib dena nungo silali ingi ingi yaingoqnqab. Ariya tulanj nami Qotei na tamo nangi di peginjrqba bati atsiqa nangi qa endegsi marej, “E na tamo nangi di padaltnjrougetqai.” Od, tamo nangi di bole padalqab. Qotei a nango padalqa bati qa tarijeqnu.

⁴Ningi qalie, nami lanj angro qudei nangi une ateb. Onaqa Qotei a na nangi uratnjrosai. A nangi osiqa tontnjrsiqa sub guma kobaq di breinjrej di unub. Sub di ambru koba. Sub dia namyuo unu. Ariya lanj angro uge nangi di subq dia tarijesoqnibqa mondonj Qotei a nango une qa peginjrsim awai uge enjrqas. ⁵Nami tamo ungasari Noa aqa bati qa soqneb qaji nangi Qotei qoreinjrej deqa Qotei na nangi dego uratnjrosai. A nangi dego padaltnjrej. Awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa dena Qotei na nangi padaltnjrej. Ariya Qotei a Noa padaltosai. Noa a Qotei aqa kumbra tintinj qa marsiq laqnej deqa Qotei na a ti tamo ungasari 7-pela nangi ti taqatnjrej. Deqa nangi bole soqneb. ⁶Sodom qure ti Gomora qure ti nangi dego Qotei na padaltnjrqa marsiqa namyuo qarinyonaqa aisiq nangi koitnjrnaq nangi torei padalekriteb. Deqa bunuqna tamo nangi Qotei qoreiyeqnu qaji nangi Sodom ti Gomora ti nangi qa are qaloqnsib ulaoqnqab. ⁷Ariya Lot a kumbra tintinj dauryo qaji tamo. Deqa a Sodom qureq di sosisqa tamo uge uge nangi kumbra ugeteqnabqa di unoqnsiqa are gulubekobaiyoqnej. Deqa Qotei na Lot olo osiqa sawa boleq di atnaqa a padalosai. ⁸Od, Lot a tamo tintinjo. Ariya a Sodom qureq di sosisqa a tamo ungasari nango kumbra uge uge unoqnsiq nango anjam uge uge bati gaigai quoqnej. Aqa are miligi tulanj boledamu deqa tamo ungasari nangi Qotei aqa dal anjam gotranjeqnabqa di unoqnsiq a prugugetoqnsiqa aqa are tulanj jaqatinj kobaiyoqnej. ⁹Ariya was qu, Tamo Koba Qotei a nami degsiqa tamo uge uge nango une qa maroqnsiq nangi padaltnjroqnej. Deqa iga qalieonum, tamo nangi Qotei dauryeqnu qaji nangi gulube iteqnabqa a na olo nangi elenqnu. Nangi elenqajqa gam di Qotei a bole qalie. Tamo uge uge nango kumbra di dego Qotei a qalie. Deqa mondonj a na nangi osim nango une qa peginjrsim awai uge enjrqas. ¹⁰Tamo qudei nangi awai tulanj ugedamu oqab. Tamo nangi di

sambala kumbra tulan jigat yqajqa are prugnjreqnu. Osib nangi endegsib are qaleqnub, “Tamo Koba Qotei aqa anjam di lanja sa anjam. Deqa iga dauryqasai.”

Tamo uge deqaji nangi nungo ambleq di tigelosib tulan diqoqnsib nango segi areqalo dauryeqnub. Deqa nangi lan angro kokba nangi misilinjrqajqa ulaosaieqnub. ¹¹Ariya lan angro qudei nangi tulan singila koba. Nangi na lan angro kokba nangi di tulan bunjrejunub. Ariya lan angro nangi dena Tamo Koba Qotei aqa ulatamuq dia lan angro kokba nangi di uge qa marosaieqnub.

¹²Tamo uge deqaji nangi wagme bul tulan nanariosib laqnub. Nangi nango segi jejamu aqa areqalo dauryeqnub. Nangi wagme juwan bul. Anjam nangi poinjrosai qaji di nangi olo misilinyeqnub. Iga na wagme juwan nangi ojelenoqnsim ñumeqnum dego kere mondonj Qotei na tamo uge nangi di ñumougetqas. ¹³Tamo nangi di kumbra uge uge yeqnub deqa bunuqna tamo qudei nangi na kamba nangi kumbra uge enjrqab. Nango kumbra agiende. Nangi qanam jige alanjkobaiyoqnsibqa ya uge uyoqnsib nanarioqnqajqa deqa tulan areboleboleinjreqnu. Nangi nungo ambleq di sosib ningi koba na ingi uyoqnsib nungo ñam uge-teqnub. Dena ningi tulan jigateqnub. Ariya nango gisan kumbra di nangi yqajqa tulan areboleboleinjreqnu. ¹⁴Nangi gaigai unja qa mamaulnjreqnu deqa nangi sambala kumbra yqajqa are qaleqnub. Nangi une yoqnqajqa tulan arearetnjreqnaqa olo uratosaeieqnub. Nangi na tamo qudei areqalo aiye aiyelteqnub qaji nangi walawalainjreqnabqa nangi daurnjroqnsib une yeqnub. Tamo nangi di tamo qudei nango ingi ingi qa mamaulnjreqnu. Kumbra di nangi qalie bole. Deqa Qotei na nangi torei padaltnjrqas.

¹⁵Nangi Qotei aqa gam bole uratosib nanariosib laqnub. Osib nangi Beor aqa angro Balam aqa gam dauryeqnub. Balam agi nami une atej. Osika aqa une di aqa awai oqajqa tulan areare-toqnej. ¹⁶Donki nangi anjam marqa keresai. Ariya donki bei a tamo bulosika medabu waqtosika anjam maroqnej. Osika Balam aqa kumbra uge deqa njirinte. Onaqa Balam a qusika aqa nanari kumbra di olo uratej. Balam agi gisanosika a segi Qotei aqa medabu o qaji tamo qa maroqnej.

¹⁷Tamo uge nangi di ya robu bul jejo qaji. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo nangi di baban na tamo bole ariya nangi kumbra bole babtosaieqnub. Deqa mondonj Qotei na nangi sawa ambruq breinjrqas. Sawa di Qotei na nami nangi gereiyetnjrej unu. ¹⁸Tamo nangi di nango segi medabu waqtoqnsib diqoqnsib anjam uge uge mareqnub. Nangi na tamo qudei nangi walawalainjreqnab nangi sambala kumbra yoqnsib nango segi jejamu aqa kumbra uge uge dauryeqnub. Tamo nangi di ya ya endi are bulyosib tamo uge nango kumbra urateb. Ariya tamo uge nangi na olo nangi titnjreqnab nangi kumbra uge uge dauryeqnub. ¹⁹Tamo uge nangi dena tamo ungasari nangi walawala anjam endegsib

minjreqnub, “Ningi iga daurgwab di une bei na ningi ojqa keresai. Deqa ningi nungo segi areqalo na kumbra bei yqa marsib yoqniye.” Di gisanj. Nanjo segi kumbra uge na nanngi singila na ojsiq nanngi taqatnjreqnu. Ningi qalie, tamo bei aqa kumbra uge na a taqatesqas di a kumbra di aqa wau tamo sqas. ²⁰Bole, tamo nanngi di nami gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga elenej qaji a qa bole qalieeb. Nanjo qalie dena nanngi mandam qa kumbra jigat kalil urateb. Ariya bunuqna nanngi olo puluosib kumbra uge di olo dauryeb deqa kumbra uge dena nanngi singila na ojesonaq nanjo so tulanj ugeej. Nanjo so uge namij dego sai. Nanjo so olo tulanj ugedamuej. ²¹Nanngi nami kumbra bole qa gam di qaliesai qamu di kere. Ariya nanngi gam di qalieosib Qotei aqa dal anjam osib olo bunuqna nanngi qoreiyeb. ²²Tamo nanngi di bauj ti bel ti bul. Agi anjam bole bei endegsi unu, “Bauj nanjo kumbra agiende. Nanngi njiloqnsib olo puluoqnsib nanjo njilo uyeqnub.” Anjam bei dego unu, “Bel nanjo kumbra agiende. Nanngi yaq di yaloqnsib olo boqnsib jagiq di brineqnub.”

Bole, Tamo Koba Kristus a olo bqas

3 ¹⁻²O ijo was bole, e nami anjam nengrenyosim ningi qa qarinyem agi bini olo anjam qarinyonum. E nungo are tigeltetngitqa ningi ingi bole bole mondonj brantqas qaji deqa olo are qalqajqa deqa osim nengrenyosim. Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo nanngi ingi deqa anjam palontoqnsib laqneb. Tamo Koba Yesus agi iga elenej qaji aqa dal anjam qa dego ningi are qalqajqa deqa e anjam endi nengrenyosim. Dal anjam di Yesus aqa wau tamo nanngi nami ningi qa bosib palontosib ningi merngeqnab quqneb.

³Ariya ijo anjam kobaquja bei unu. E na ningi merngit poingem. Mondonj dijo bati jojomonimqa meqe meqem tamo nanngi bosib nanjo segi areqalo uge uge dauryosib misilij anjam endegsib merngoqnab, ⁴“Qotei a nami marej, ‘Mondonj Kristus a olo bqas.’ Ariya a qabi unu? A bq keresai. Ningi uniye. Gago moma utru nanngi nami morenoqneb bosi bosiq agi bini iga degsi unum. Qotei a nami mandam atej agi bini mandam a degsi unu. Deqa Kristus a olo bq keresai.” ⁵O was qu, meqe meqem tamo nanngi are bole ti sosai deqa nanngi bosib anjam degsib merngoqnab. Nami Qotei a anjam marnaqa lanj brantej. A olo anjam marnaqa mandam a ya ambleq di brantej. ⁶Mandam a ya ambleq di brantonaga bunuqna Noa aqa bati qa Qotei a olo marnaqa ya koba dosiqa mandam ya maqosiqa ingi ingi kalil padaltej. ⁷Ariya bini lanj ti mandam ti tariñoqnsib unub. Mondonj Qotei a olo anjam marimqa lanj ti mandam ti namyuo na yusib koboqab. Bati deqa Qotei na tamo nanngi a qoreiyeqnub qaji nanjo une qa peginjrsim nanngi torei padaltnjrqas.

⁸O ijo was bole, ningi ijo anjam bei endi geregere qusib olo are walngaiq. Qotei aqa areqalo agiende. Bati qujai a wausau 1,000 dego

kere. Wausau 1,000 a bati qujai dego kere. Bati qujai ti wausau 1,000 ti nangi ombla kerekere. Qotei aqa areqalo agide. ⁹Tamo qudei nangi endegsib mareqnub, “Tamo Koba Qotei aqa anjam nami marej qaji di a olo dauryqajqa tariñoqnsiq laŋa sokobaiyeqnu.” Di sai. A na tamo nangi padaltŋjrqajqa arearetosaleqnu. A na tamo kalil nangi are bulyqajqa marsiq deqa a jiŋga na niŋgi qa tariñoqnsiq unu.

Mandam ti laŋ ti koboqab

¹⁰Ariya diŋo bati brantimqa Tamo Koba Yesus a baiŋ tamo bul urur boqujatqas. Bamqa bati deqa laŋ a poŋosim koboqas. Ingi ingi kalil dego ŋamyuo na tulaŋ kaŋkaŋam yusib koboqab. Deqa mandam ti aqa ingi ingi ti kalil olo bunu sqasai. ¹¹Ariya niŋgi are qaliye. Ingi ingi kalil degsi koboqas deqa niŋgi kumbra kie dauryqajqa merngwai? Niŋgi kumbra endegyie. Niŋgi nuŋgo segi jejamu Qotei yekritosib aqa segi kumbra boleq di sosib dauryoqniye. ¹²Osib nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa bati koba brantim unqajqa deqa tariñoqniye. Osib bati di urur brantqajqa deqa niŋgi siŋgila na wauoqniye. Bati di brantimqa laŋ a ŋamyuo na yusim koboqas. Mandam ti ingi ingi kalil Qotei na atej qaji de ti dego ŋamyuo na tulaŋ kaŋkaŋam yusib ya bulosib koboqab. ¹³Ariya Qotei a nami endegsi marej, “E na laŋ bunuj ti mandam bunuj ti olo gereiyqai.” A degsi marej deqa iga di unqajqa tariñoqnsim unum. Laŋ bunuj ti mandam bunuj ti dia kumbra bole tiŋtiŋ gaigai sqas.

Niŋgi ŋam atoqnsib Tamo Koba Yesus qa tariñoqnsib soqniye

¹⁴O ijo was bole, niŋgi ingi ingi di brantqajqa tariŋeqnub deqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa siŋgila na wauoqniye. Osib niŋgi Qotei ombla na areqalo qujaitosib soqniye. Soqnibqa mondoŋ Tamo Koba Kristus a olo bqajqa batiamqa Qotei a nuŋgo kumbra bole kalil di unekritqas. ¹⁵Tamo Koba Yesus a jiŋga na iga qa tariŋeqnu. Deqa niŋgi endegsi poŋgem. Yesus a na iga elenqajqa deqa iga qa tariŋeqnu. Qotei a na gago was bole Pol powo yonaqa a dego anjam deqaji nengrenyoqnsiq niŋgi qa qarinyoqnej. ¹⁶Pol a diŋo bati qa anjam di gaigai nengrenyoqnej. Bole, aqa anjam qudei aqa damu iga poigwajqa wau koba. Deqa nanari tamo nangi Kristus qa nango areqalo siŋgilaboletosai qaji nangi Pol aqa anjam di bulbulyoqnsibqa ugeugeiyeqnub. Osib Qotei aqa anjam kalil nengrenq di unu qaji di dego degsib ugeugeiyeqnub. Deqa mondoŋ tamo nangi di tulaŋ padalougetqab.

¹⁷O ijo was bole, niŋgi diŋo bati qa anjam di bole qalieonub deqa niŋgi geregere ŋam atoqniye. Niŋgi ŋam atqasai di dal anjam gotraŋyo qaji tamo nangi bosib niŋgi gisaŋgosib titŋgibqa niŋgi siŋgila na tigelesqa uratosib uloŋo uge. ¹⁸Gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a niŋgi qa are boleiyeqnu. Niŋgi a qa bole qalieonub. Ariya a niŋgi qa are

boleiyeqnu aqa kumbra dena ningi olo singilatngimqa ningi aqaq dena qalie koba oqniye. Kristus a ñam koba ti unu deqa iga bini bati endeqa aqa ñam soqtoqnqom. Osim bati gaigai aqa ñam soqtoqnsim sqom. Bole.

1 JON

Anjam nambile unu qaji a boleq dej

1 ¹Anjam nambile unu qaji a nami soqnej. Iga Anjam deqa mare mare laqnum. Anjam di iga quoqnem. Gago nãdamu na unoqnem. Gago ban na dego ojoqnem. ²Ñambile di boleq donaqa iga unem. Iga nambile deqa mare mare laqnum. Ñambile di gaigai sqas. Nami nambile di aqa Abu wo sosaqa boleq donaqa iga unem. Deqa iga a qa ningi merñgeqnum. ³Iga Anjam di gago nãdamu na unoqnem. Iga a quoqnem. Deqa iga a qa ningi dego merñgeqnum. Yim ningi qusibqa iga ti areqalo qujaitosim sqajqa deqa. O was qu, iga gago Abu Qotei wo aqa Ñiri Yesus Kristus wo nanji ti koba na areqalo qujaitosim unum. ⁴Iga ti ningi ti tulan areboleboleigwajqa deqa are qalsim anjam endi nenñrenyosim ningi qa qarinjonum.

Qotei a suwanjoq di unu dego kere iga dego suwanjoq di walweloqnqom

⁵Yesus Kristus a na anjam endegsi mergonaq iga quem, “Qotei a pulon bul. Ambru bei aqaq di sosai.” Anjam di iga qusimqa agi ningi olo merñgeqnum. ⁶Iga endegsi marqom, “E Qotei ombla areqalo qujaitosim unum.” Marsimqa ariya iga olo ambruq di walwelqom di gago anjam di gisan. Deqa iga kumbra bole dauryosaieqnum. ⁷Qotei a suwanjoq di unu dego kere iga dego suwanjoq di walwelqom di iga Qotei aqa tamo ungasari kalil nanji ti areqalo qujaitosim sqom. Soqnimqa Qotei aqa Ñiri Yesus aqa len aiej qaji dena gago une kalil kobotetgoqnimqa iga aqa ñamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.

⁸Iga endegsi marqom, “E une yosaieqnum.” Degsi marqom di iga gago segi jejamu gisanjonum. Deqa anjam bole gago are miligiq di sqa keresai. ⁹Ariya iga gago segi une babtosis marqom, “Od, e une ti.” Degsi marqom di Qotei a aqa segi anjam nami marej qaji di dauryosim kumbra tintin na gago une kobotetgwas. Osim gago kumbra uge kalil taqal waiyimqa iga aqa ñamgalaq di tamo bole sqom. ¹⁰Iga endegsi marqom, “E nami une yosaoqnem agi unum.” Degsi marqom di iga Qotei aqa ñam ugetosim a gisan tamo qa minjobulqom. Deqa aqa anjam gago are miligiq di sqa keresai.

Kristus a gago aqaryaigo tamo

2 ¹O ijo angro kiñilala, ningi une yaib deqa e na anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum. Ariya nungo ambleq di tamo bei a une yimqa aqaryainggo tamo Yesus Kristus a na tamo di aqaryaiyqas. Yesus a aqa Abu ombla sosiqa a gaigai kumbra tintin yeqnu. ²A gago une kobotosiqa Qotei aqa minjin taqal waiyej. A iga segi aqaryaigwa osiq wau di yosai. Tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangi dego aqaryainjrqa marsiq wau di yej.

Tamo a Qotei qa bole qalieqas di a Qotei aqa kumbra dauryoqnqas

³Iga Qotei aqa dal anjam dauryqom di iga endegsi qalieqom, “Bole, iga Qotei qa bole qalieonum.”

⁴Tamo bei a marqas, “E Qotei qa bole qalieonum.” Marsim ariya a Qotei aqa dal anjam dauryosaieqnu. Di a gisañ tamo. Aqa are miligiq di anjam bole sosai. ⁵Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam dauryqas di iga marqom, bole, a Qotei tulan qalaqalaiyo. O was qu, iga qalaqalaiyo kumbra di dauryqom dena iga poigwas, iga Qotei beteryejunum.

⁶Tamo bei a marqas, “E Qotei beteryejunum.” Degosim a kumbra kalil Yesus yoqnej qaji di dauryosim yoqnem. ⁷O ijo kadoi bole, dal anjam e nengrenyonum qaji endi dal anjam bunuj sai. Endi dal anjam namij ningi nami quoqneb qaji. ⁸Ariya dal anjam e nengrenyosim ningi qa qarinyonum qaji endi dal anjam bunuj dego. Dal anjam bunuj endi Kristus a segi dauryoqnej. Ningi dego dauryeqnub. Di kiyaga? Ambru a koboqa laqnaqa suwan a olo brantej unu.

⁹Tamo bei a marqas, “E suwanjoq di unum.” A degsi marsimqa ariya a olo Kristen was bei qa are ugeiyqo. Di a suwanjoq di sosai. A ambruc di unu. ¹⁰Tamo bei na aqa Kristen was nangi qalaqalainjrqa di iga unsim qalieqom, tamo di a suwanjoq di unu. A suwanjoq di unu deqa une bei na a ulontosaieqnu. ¹¹Ariya tamo bei a aqa was bei qa are ugeiyqas di iga unsim qalieqom, tamo di a ambruc di sosisq walweleqnu. Ambru na aqa ñamdamu getentetqo deqa a sawa qabiteqnu di a qalieqasai.

¹²O ijo angro kalil, ningi quie. Kristus aqa ñam na Qotei a nungo une kalil kobotetngej. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

¹³O abu ningi quie. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa ningi bole qalieonub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

O angro wala, ningi Satan gotranjoqnsib singila na tigelejunub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

¹⁴O ijo angro, ningi Abu Qotei qa bole qalieonub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

O abu ningi quie. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa ningi bole qalieonub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

O angro wala ningi quie. Qotei aqa anjam nungoq di unu deqa ningi singila ti sosib Satan gotranjoqnsib singila na tigelejunub. E deqa anjam endi nengrenjosim ningi qa qarinyonum.

Ningi mandam endeqa kumbra qa tulan arearetngaiq

¹⁵O was qu, ningi mandam endeqa kumbra qa tulan arearetngaiq. Tamo a mandam endeqa kumbra qa arearetqas di a olo Abu Qotei qa arearetqasai. ¹⁶Mandam tamo nango kumbra agiende. Nangi are prugnjqreanaqa ingi ingi qa mamaulnjreanaqa diqoqnsib laqnu. Kumbra di Qotei Abu aqaq na bosai. Di mandam endeqa kumbra. ¹⁷Mandam endi koboqas. Mandam endeqa kumbra ti are prugyoqa ti maulyoqa ti kalil koboqab. Ariya tamo a Qotei aqa anjam dauryqas di a gaigai sqas.

Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba nangi agi bosib unub

¹⁸O ijo angro, diño bati jojomqo. Ningi nami queb, Kristus aqa jeu tamo Satan a bqas. Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba nangi agi bosib unub. Deqa iga qalionum, diño bati jojomqo. ¹⁹Jeu tamo nangi di nami gago ambleq di soqneb. Sosib olo bunuqna iga uratgosib jaraieb. Di kiyaqa? Nangi Kristen tamo bolesai deqa. Nangi Kristen tamo bole qamu nangi iga ti unum qamu. Ariya nangi iga uratgosib jaraieb deqa iga qalionum, nangi Kristen tamo bolesai.

²⁰Ningi Qotei aqa Mondor Bole ejunub. Deqa ningi kalil powo ti unub. ²¹Ningi anjam bole qaliesai e deqa osim anjam endi nengrenjosai. Ningi anjam bole qalionub e deqa osim anjam endi nengrenyonum. Ningi qalie, iga anjam bole marqom dena iga gisañ anjam bei babtqa keresai. ²²Gisañ anjam maro tamo nangi di yai? Gisañ tamo nangi agi endegsib mareqnu, “Yesus a Kristus sai.” Nangi degsib maroqnsib deqa nangi Abu wo aqa Ijiri wo qoreiyeqnu. Osib nangi Kristus jeuteqnu. ²³Tamo a Qotei aqa Ijiri qoreiyqas di a Abu dego qoreiyqas. Ariya tamo a Qotei aqa Ijiri qa aqa areqalo singilatqas di a Abu qa dego aqa areqalo singilatqas.

Qotei aqa Mondor a segi na anjam kalil ningi merngeqnaqa ningi qusib poingeqnu

²⁴Anjam ningi nami quoqneb qaji di ningi olo singila na ojesoqniye. Ojesqab di Abu wo aqa Ijiri wo nangi ningi ti gaigai sqab. ²⁵Nami Kristus a na iga endegsi mergonaq quem, “E na ningi nambile engitqa ningi nambile gaigai sqab.”

²⁶O was qu, gisañ tamo nangi na ningi gisañwajqa laqnu. E deqa are qalsim anjam endi nengrenjosim ningi qa qarinyonum. ²⁷Ariya ningi Kristus aqa Mondor Bole eb agi nungoq di unu. Deqa ningi powo bei qa truquosaieqnu. Deqa e anjam bei totoryosiy ningi merngwasai. Qotei aqa Mondor a segi na anjam kalil ningi merngeqnaqa qusib poingeqnu.

Qotei aqa Mondor aqa anjam di gisaŋ sai. Di anjam bole. Deqa ningi Mondor aqa anjam di qusib poingim Kristus beteryosib soqniye.

Iga Qotei aqa segi angro tintin unum

²⁸Od, ijo angro, ningi Kristus beteryosib soqniye. Yim deqa mondon a olo brantimqa iga jemaigwasai. Iga are singilatosim aqa ulatamuq di tigelesqom. ²⁹Ningi qalie, Kristus aqa kumbra kalil tintino. Deqa ningi endegsib qalieoiye. Tamo kalil kumbra tintin yeqnub qaji nanngi Qotei aqa segi angro bole tintin unub.

3 ¹Bole, gago Abu Qotei a na iga tulan qalaqalaigeqnu! A na iga aqa segi angro tintin sqa marsiq iga giltgej. Deqa iga bole qalieonum, iga Qotei aqa angro bole. Tamo nanngi mandamq endi unub qaji nanngi Qotei qa qaliesai. Deqa nanngi iga qa dego qaliesai. ²O ijo kadoi bole, bini iga Qotei aqa segi angro tintin unum. Ariya mondon iga kiersi sqom di iga qalieosaiunum. Ariya iga qalie, Kristus a olo bamqa iga a unsimqa iga a bul sqom. ³Tamo kalil Kristus qa tariŋeqnub qaji nango kumbra dena nanngi nango segi une olo uratoqnsib Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji unub. Agi Kristus a segi jiga saiqoji unu dego kere.

⁴Tamo nanngi une ateqnub qaji nanngi Qotei aqa dal anjam gotraŋyeqnub. Une atqajqa kumbra ti dal anjam gotraŋyqajqa kumbra ti ombla kerekere. ⁵Ningi qalie, Kristus a gago une kobotqa bej. A segi une saiqoji. ⁶Deqa tamo a Kristus beteryesqas di a une atoqnqasai. Tamo a une atoqnqas di iga unsim qalieqom, a Kristus unosaieqnu. A Kristus qa qaliesai dego.

⁷O ijo angro kalil, ningi geregere ŋam atoqniye. Tamo bei na bosim ningi gisaŋgo uge. Tamo a kumbra tintin dauryqas di a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo tintino sqas. Kristus a tamo tintino unu dego kere. ⁸Satan a nami une atsiq boqnej agi bini degsi unu. Deqa tamo a une atoqnqas di a Satan aqa tamo sqas. Ariya Qotei aqa ŋiri a Satan aqa wau kobotqa bej. ⁹Qotei na tamo bei ŋambabtqas di a une atoqnqasai. Qotei aqa segi ŋambile aqaq di unu deqa a une atoqnqa keresai. Di kiyaga? A Qotei aqa segi angro tintin unu deqa. ¹⁰Iga kiersi qalieqom, tamo di a Qotei aqa angro? Tamo di a Satan aqa angro? Iga endegsi qalieqom. Tamo nanngi kumbra tintin yosaieqnub qaji nanngi Qotei aqa angro sai. Tamo nanngi Qotei aqa angro nanngi qalaqalainjrosaieqnub qaji nanngi dego Qotei aqa angro sai.

Yesus a na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej

¹¹Nami ningi dal anjam endegsib queb. Iga gago Kristen was nanngi qalaqalainjroqnqom. ¹²Iga Kein aqa kumbra dauryqasai. Kein a Satan aqa tamo. A na aqa aube Abel qalnaq moiej. Kiyaga a na aqa aube qalnaq moiej? Utru agiende. A kumbra uge yo qaji tamo deqa. Ariya Abel a kumbra tintin yoqnej deqa Kein na a qalnaq moiej.

¹³O was qu, tamo nan̄gi mandamq endi unub qaji nan̄gi na ningi jeutngqonibqa ningi deqa prugosib ulaaib. ¹⁴Iga na gago Kristen was nan̄gi qalaqalainjreqnum deqa iga endegsi qalieonum, iga padalqa gam uratosim agi ḡambile gaigai sqajqa gamq di unum. Ariya tamo nan̄gi nan̄go Kristen was nan̄gi qalaqalainjro-saieqṇub qaji nan̄gi padalqa gamq di unub. ¹⁵Tamo nan̄gi nan̄go Kristen was nan̄gi qa are ugeinjreqnu di nan̄go kumbra dena nan̄gi na nan̄go was nan̄gi ṇumobuleqṇub. Ningi qalie, tamo ṇumo qaji tamo nan̄gi ḡambile gaigai sqa keresai. ¹⁶Yesus a aqa segi ḡambile uratosiq iga qa moiej. Aqa kumbra dena a na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej. Deqa iga dego gago Kristen was nan̄gi qa are qalsim gago segi ḡambile uratosim nan̄gi qa moreṇqom. ¹⁷Tamo bei a mandam endeqa ṇṅi ṇṅi koba koroiyosimqa ariya aqa was bei ṇṅi saiqoji soqnim unsim a aqaryaiyosaiamqa iga endegsi qalieqom, Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra tamo di aqa are miligiq di sosai. ¹⁸O ijo angro kalil, ningi quie. Iga laṇa anjam maro na segi Kristen tamo nan̄gi qalaqalainjrqom di keresai. Iga nan̄gi bole qalaqalainjrsim kumbra bole bole enjroqṇom.

Iga Qotei aqa ulatamuq di singila na tigelesqom

¹⁹⁻²⁰Iga na tamo ungasari nan̄gi qalaqalainjroqṇom di iga endegsi qalieqom, iga anjam bole dauryeqnum. Deqa iga gago une bei qa are gulubeigimqa un̄gum iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo na sqom. Di kiyaaq? Qotei a ṇṅi ṇṅi kalil qa qalieqo. Aqa qalie dena gago are tulaṇ buṇyejunu. ²¹Deqa ijo kadoi bole, iga gago une bei qa are gulubeigwasai di iga Qotei aqa ulatamuq di singila na tigelesqom. ²²Osim iga ṇṅi bei qa Qotei pailymqa a gago pail qusim ṇṅi di egwas. Di kiyaaq? Iga aqa dal anjam dauryoqnsim kumbra a tulaṇ areareteqṇu qaji di yeqnum deqa. ²³Qotei aqa dal anjam agiende. Iga aqa Angro Yesus Kristus aqa ṇam qa gago areqalo singilatosim gago Kristen was nan̄gi qalaqalainjroqṇom. Qotei aqa dal anjam di a na nami iga mergnaq quem. ²⁴Tamo bei a Qotei aqa dal anjam dauryqas di a Qotei beteryesqas. Qotei a kamba dego tamo di beteryesqas. Qotei na aqa Mondor Bole iga egej deqa iga qalieonum, Qotei na iga betergejunu.

Ningi mati mondor kalil nan̄gi peginjrsib nan̄gi Qotei aqaq dena beb kio sai kio di ningi qalieqab

4 ¹O ijo kadoi bole, tamo gargekoba nan̄gi mandamq endia laqnsibqa gisaṇ anjam endegsib mareqṇub, “Qotei aqa Mondor na gago medabu singilatetgeqnaqa iga anjam mareqnum.” Tamo gargekoba nan̄gi anjam degsib mareqṇub di gisaṇ. Deqa ningi mati mondor kalil nan̄gi peginjrsib nan̄gi Qotei aqaq dena beb kio sai kio di ningi qalieqab. Qalieosib nan̄go anjam di qusib nūngo areqaloq di singilataib. ²Tamo

nangi Qotei aqa Mondor ejunub qaji nangi endegsib mareqnub, “Yesus Kristus a tamo bulyosiq mandamq aiej.” Tamo nangi di Qotei aqaq dena beb deqa nangi degsib mareqnub. Deqa ningi nango anjam di qusib qalieqab, nangi Qotei aqa Mondor ejunub. ³Ariya tamo bei a Yesus qa anjam degsi marosaieqnu. Tamo di a gisaŋ mondor ti unu. Gisaŋ mondor di a Qotei aqaq na bosai. A Kristus jeutsi laqnu. Ningi nami queb, gisaŋ mondor di a bqas. Ariya mondor di agi bosiq mandamq endi laqnu.

⁴O ijo angro kalil, ningi Qotei aqa tamo. Mondor Bole a nungoq di unu. Ariya gisaŋ mondor a mandam tamo nanngoq di unu. Mondor Bole a na gisaŋ mondor di tulaŋ bunyeqnu. Deqa ningi na dego gisaŋ tamo nangi di gotraŋnjreqnub. ⁵Gisaŋ tamo nangi di mandam qaji tamo. Deqa nangi mandam kumbra qa segi anjam mareqnub. Mareqnab mandam qaji tamo nangi nango anjam qusib dauryeqnub. ⁶Ariya iga Qotei aqa tamo. Deqa tamo nangi Qotei qa qalieonub qaji nangi gago anjam queqnub. Ariya tamo nangi Qotei qa qaliesai qaji nangi gago anjam quosaieqnu. Kumbra dena iga anjam bole qa Mondor ti gisaŋ mondor ti qalieonum.

Iga Qotei qalaqalaiyqom di iga Kristen tamo ungasari nangi dego qalaqalainjroqnqom

⁷O ijo kadoi bole, Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga gago Kristen was nangi qalaqalainjroqnqom. Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a Qotei aqa angro tintiŋ sqas. Osim a Qotei qa bole qalieqas. ⁸Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa tamo bei a qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di a Qotei qa dego qalieqa keresai. ⁹Qotei aqa Ŋiri qujai unu. Qotei na aqa Ŋiri di qarinyonaq mandamq aiej. Yim iga aqa ñam na ŋambile gaigai sqajqa deqa. Qotei aqa kumbra dena iga osorgej, a na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. ¹⁰Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga endegsi are qalqasai, iga namoqna Qotei qalaqalaiyem. Di sai. Qotei a namoqna iga qalaqalaigej. Osiqa aqa Ŋiri qarinyonaq mandamq aisiqa gago une kobotosiqa Qotei aqa minjin taqal waiyej.

¹¹O ijo kadoi bole, Qotei aqa kumbra dena iga osorgej, a na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa iga na kamba Kristen tamo ungasari nangi dego qalaqalainjroqnqom. ¹²Tamo bei a nami Qotei aqa ulatamu unosaiognej. Ariya iga na Kristen tamo ungasari nangi qalaqalainjroqom di Qotei a gagoq di beteresoqnimqa aqa qalaqalaiyo kumbra di gago are miligiq di tulaŋ kobaoqnsim singilaoqnqas.

¹³Iga kiersi qalieqom, Qotei a gagoq di beteresonaqa iga kamba dego a beteryejunum? E marqai. Qotei na aqa Mondor iga egej dena iga qalieonum. ¹⁴Abu Qotei a na tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangi elenqa osiq deqa aqa Ŋiri qarinyonaq mandamq aiej. Aqa kumbra di iga unsim deqa mare mare laqnum. ¹⁵Tamo bei a endegsi marqas, “Yesus a Qotei aqa Ŋiri.” Degsi marqas deqa Qotei na a

beteryesqas. Yimqa a na kamba dego Qotei beteryesqas. ¹⁶Kumbra dena iga bole qalieonum, Qotei na iga tulan qalaqalaigeqnu. Aqa qalaqalaiyo kumbra di gago are miligiq di unu. Deqa iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum.

Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a na Qotei beteryesqas. Yim Qotei na a kamba dego beteryesqas. ¹⁷Iga degsi sqom di qalaqalaiyo kumbra di gago are miligiq di tulan kobaosim singilaesqas. Deqa mondonj Qotei na tamo nango une qa peginjrqqa batiamqa iga ulaqasai. Bole, iga mandamq endi unum. Ariya iga Kristus bulosim aqa kumbra bole dauryeqnum deqa mondonj iga ulaqasai. ¹⁸Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a ulaqasai. Qalaqalaiyo kumbra aqa are miligiq di tulan kobaosiq singilaejunu deqa ulaqajqa kumbra aqaq di sosai. Ulaqajqa kumbra aqa utru endegsi unu. Tamo bei a qalie, mondonj Qotei na tamo ungasari nango une qa nangi peginjrsimqa nangi awai uge enjrqas. A di qalie deqa a ulaeqnu. A ulaeqnu deqa iga qalieonum, aqa are miligiq di qalaqalaiyo kumbra tulan singilaosaiunu.

¹⁹Iga na gago Kristen was nangi qalaqalainjreqnum. Di kiyaka? Qotei a namoqna iga qalaqalaigej deqa. ²⁰Tamo bei a marqas, “E Qotei tulan qalaqalaiyeqnum.” Degsi marsimqa ariya a olo aqa Kristen was nangi yala qalaqalainjrosaeqnu. Deqa tamo di a gisanj tamo. A na aqa Kristen was nangi namgala na unjreqnu. Ariya a na nangi qalaqalainjrosaeqnu. Deqa a na Qotei namgala na unosaieqnu qaji a dego qalaqalaiyqa keresai. ²¹Iga dal anjam di Kristus aqaq na em. Dal anjam agiende. Tamo a Qotei qalaqalaiyoqnqas di a na aqa Kristen was nangi dego qalaqalainjroqneme.

Kristen tamo ungasari nangi mandam endeqa singila gotranjoqnsib singila na tigeleqnum

5 ¹Yesus a segi Kristus. Tamo kalil degsib maroqnsib Yesus qa nango areqalo singilateqnum qaji nangi Qotei aqa angro tintin unub. Tamo kalil Abu Qotei qalaqalaiyeqnum qaji nangi na aqa angro nangi dego qalaqalainjreqnum. ²Iga Qotei qalaqalaiyoqnsim aqa dal anjam dauryoqnqom dena iga qalieonum, iga Qotei aqa angro nangi dego qalaqalainjreqnum. ³Iga Qotei qalaqalaiyqom di iga aqa dal anjam dego dauryqom. Iga Qotei aqa dal anjam dauryqajqa di gulube sai. Di oto. ⁴Tamo kalil Qotei aqa angro tintin unub qaji nangi mandam endeqa singila gotranjoqnsib singila na tigelejunub. Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum deqa iga qoto qa singilaoqnsim mandam endeqa singila gotranjeqnum.

Qotei na aqa Ijiri qa anjam palontej

⁵Tamo yai nangi mandam endeqa singila gotranjoqnsib singila na tigelejunub? E ningi merngwai. Tamo nangi Yesus a Qotei aqa Ijiri degsib

maroqnsib a qa nanjo areqalo singilateqnu qaji nanji segi mandam endeqa singila gotranjoqnsib singila na tigelejunub. ⁶Yesus Kristus a bosiq ya na yanso ej. Osiq namburbasq di moinaqa aqa leŋ aiej. A ya na yanso oqajqa deqa segi bosai. A moiimqa aqa leŋ aiqajqa deqa ti bej. Qotei aqa Mondor a anjam bole qa utru. A Yesus Kristus aqa kumbra qa anjam palonteqnu. ⁷Tamo qalub nanji Yesus aqa kumbra qa anjam palonteqnu. ⁸Tamo qalub agiende. Mondor na ya na leŋ na nanji qalub anjam qujaitosib Yesus aqa kumbra qa anjam palonteqnu.

⁹Tamo bei na iga anjam mergwas di iga qusim bole qa marqom. Ariya anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di aqa anjam tintiŋ. Anjam dena tamo nanjo anjam tulaŋ bunyejunu. Anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di aqa segi Ŋiri qa anjam. ¹⁰Tamo bei a Qotei aqa Ŋiri qa aqa areqalo singilatqas di aqa Ŋiri qa anjam dego aqa are miligiq di singilatim sqas. Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam aqa areqaloq di singilatqasai di a na Qotei aqa ñam ugetosim Qotei a gisaŋ tamo qa minjobulqas. Di kiyaaq? A Qotei aqa Ŋiri qa anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di aqa areqaloq di singilatosai deqa. ¹¹Kumbra dena Qotei na iga osorgej, aqa anjam bole. Qotei na iga nambile gaigai sqajqa marsiq iga nambile egej. Nambile di aqa utru Qotei aqa Ŋiri aqaq di unu. ¹²Tamo bei a Qotei aqa Ŋiri beteryesqas di a nambile oqas. Ariya tamo bei a Qotei aqa Ŋiri beteryesqasai di a nambile oqasai.

Iga nambile gaigai sqom. Di iga bole qalieonum

¹³E na anjam endi nengrenyosim ningi tamo ungasari Qotei aqa Ŋiri aqa ñam qa nunjo areqalo singilateqnu qaji ningi qa qarinyonum. Yim ningi qalieqajqa, ningi nambile gaigai sqab. ¹⁴Iga Qotei aqa areqalo dauryosim ingi bei qa pailyqom di a gago pail quqwas. Deqa iga Qotei ulaiyqasai. Iga aqa areq giloqnqom. ¹⁵Iga qalie, Qotei a gago pail gaigai queqnu. Deqa iga ingi bei qa Qotei pailyimqa a na egwas. Di iga qalieonum.

¹⁶Ariya ningi na Kristen was bei a une atim unsibqa ningi a qa Qotei pailyie. A moiqajqa une atosai deqa ningi a qa pailyibqa Qotei na aqa une kobotim a moiqasai. A nambile sqas. Ariya Kristen tamo bei a moiqajqa une atqas di Qotei na a qalim moiqas. Deqa ningi a qa Qotei pailyib. ¹⁷Kumbra uge kalil tamo nanji yeqnu qaji di une. Ariya tamo nanjo une qudei qa Qotei na nanji moiotnjrosaieqnu.

¹⁸Iga qalie, tamo kalil Qotei aqa angro tintiŋ unub qaji nanji une atosaeqnu. Tamo kalil Qotei aqa angro tintiŋ unub qaji nanji Qotei na geregere taqatnjreqnu deqa tamo uge Satan a na nanji ugeugeinjraq keresai. ¹⁹Iga qalie, iga Qotei aqa angro unum. Ariya tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nanji tamo uge Satan aqa sorgomq di unub deqa a na nanji singila na taqatnjreqnu.

²⁰Iga qalie, Qotei aqa Ŋiri a bosiq iga powo egej. Yim iga Qotei qa bole qalieqajqa deqa. Iga Qotei beteryejunum. Iga aqa Ŋiri Yesus Kristus dego beteryejunum. Yesus a segi Qotei bole. A segi ŋambile gaigai sqajqa utru.

²¹O ijo aŋgro kalil, niŋgi gisaŋ qotei kalil naŋgi torei qoreinjsib isaq giliye.

2 JON

¹E Kristen nanjo gate. Ni uña Qotei na giltmej qaji. E na anjam endi nengrenjosim ino angro nanji qa ti ni qa ti qarinyonum. E bole merngwai. E ningi tulan qalaqalaingeqnum. E segi na sai. Tamo ungasari kalil anjam bole qalieonub qaji nanji dego ningi tulan qalaqalaingeqnum. ²Anjam bole di gagoq di unu. Anjam di bati gaigai gagoq di sqas. Deqa iga ningi tulan qalaqalaingeqnum. ³Abu Qotei wo aqa Ijiri Yesus Kristus wo nanji aiyel anjam bole na ti qalaqalaiyo kumbra na ti iga qa are tulan boleinjrsim dulibqa iga lawo na sqom.

Ningi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye

⁴Ino angro qudei nanji anjam bole dauryeqnub e di qusim deqa e tulan areboleboleibqo. Agi Abu Qotei a nami iga aqa anjam dauryqa mergej. ⁵Ariya uña, e ni anjam bei mermitqa ni qusim daurye. Anjam agiende. Iga segi segi na gago Kristen was nanji qalaqalainjroqnqom. E dal anjam bunuj ni mermosai. Dal anjam di iga nami qusim ojem. ⁶Qalaqalaiyo kumbra agiende. Iga Qotei aqa dal anjam dauryoqnqom. Dal anjam di aqa damu agiende. Ningi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye. Dal anjam di agi ningi nami queb.

Ningi Kristus aqa anjam singila na ojesoqniye

⁷Ningi quie. Tamo gargekoba nanji iga gisanjwa maroqnsib mandam endia laqnub. Yesus Kristus a tamo bulyosiq mandamq aiej anjam di nanji olo saideqnub. Tamo deqaji nanji gisanj tamo. Nanji Kristus jeuteqnub. ⁸Deqa ningi geregere nam atoqniye. Gago wau iga nami nunjo ambleq di yoqnem qaji di ningi olo urato uge. Ningi singila na tigeloqniye. Osib di ningi awai bole oqab. ⁹Tamo bei a Kristus aqa anjam ojqa uratosim olo anjam bei totoryosim dauryqas di a Qotei ombla sqa keresai. Ariya tamo bei a Kristus aqa anjam singila na ojesqas di Abu Qotei wo aqa Ijiri wo nanji a koba na sqab. ¹⁰Tamo bei a ningi qa bosim ariya a Kristus aqa anjam ti bqasai di ningi a banj ojaib. Ningi a osib nunjo talq osi gilaib. ¹¹Ningi a banj ojgab di ningi a aqaryaiyosib a ombla wau uge ojgab.

Jon a nan̄gi qa bosim anjam kalil minjrekritqas

¹²E anjam gargekoba nen̄gren̄yosiy n̄n̄gi qa qar̄n̄yqa kere. Ariya e nen̄gren̄yqasai. E mati bosiy n̄n̄gi nungsiy anjam kalil di mer̄ngekritqai. Yim n̄n̄gi qusib areboleboleingwas.

¹³Ino jaja agi Qotei na giltej qaji aqa an̄gro nan̄gi na ni kaiyeimonub.

3 JON

¹E Kristen nanjo gate. O ijo was bole Gaius, e na anjam endi nengrenyosim ni qa qarinyonum. E ni bole mermqai. E ni tulan qalaqalaimeqnum.

²O ijo was bole, e ni qa Qotei pailyeqnum. Yim a na ni aqaryaimimqa ino wau kalil geregere brantqas. Osim ni segi dego bole sqam. E qalieonum, ino qunun bole unu. ³Nami Kristen was qudei nangi e nubqa bosib endegsib merbeb, “Gaius a anjam bole dauryeqnu.” Degsib merbonab e qusim tulan areboleboleibej. Od, e qalieonum, ni anjam bole dauryeqnum. ⁴Ijo angro nangi anjam bole dauryeqnub e di quoqnsim deqa e tulan areboleboleibeqnu. Ijo arebolebole dena arebolebole kalil tulan bunyejunu.

Gaius a na aqa Kristen was nanji geregereinjreqnu

⁵O ijo was bole, ni anjam bole dauryoqnsim Kristen was nanji geregereinjreqnum. Osim tamo qudei nango ulatamu ni qaliesai qaji nangi dego ni na geregereinjreqnum. Di ni kere yeqnum. ⁶Kristen was qudei nangi ino qalaqalaiyo kumbra deqa saeqnab Kristen tamo ungasari endia unub qaji nangi queqnu. Ariya Kristen was nanji di olo tigelosib walwelqa laqnibqa ni na ingi ingi qa nangi aqaryainjre. Ni degyqam di kumbra bolequja. Ni Qotei aqa areqalo dauryosim nangi aqaryainjrim nangi gilqab. ⁷Tamo nangi di Yesus aqa wau ojqaqqa maroqnsib deqa nangi aqa anjam osi walweleqnu. Ariya nangi walweloqnsib nangi sawa bei bei qaji tamo nanjoq dena ingi ingi osaieqnu. ⁸Deqa iga na tamo deqaji nangi aqaryainjroqnqom. Iga degyqom di iga nangi koba na wau qujai sosim Qotei aqa anjam bole singilatoqnqom.

Diotrefes a kumbra uge yeqnu

⁹Nami e anjam qudei nengrenyosim Kristen tamo ungasari nunjo qureq di unub qaji nangi qa qarinyem. Ariya Diotrefes a tulan diqoqnsiqa a na tamo kalil nangi bunjrsim aqa segi nam soqtqajqa singilaeqnu. Deqa a gago anjam di quetgosaieqnu. ¹⁰Deqa e ningi qa bosiy aqa kumbra deqa ningi olo saingwai. A iga qa anjam uge uge mareleneqnu. Di segi

sai. A na Kristen was nan̄gi aqa talq joqsi gilqa urateqnu. Yeqnaqa tamo qudei nan̄gi na Kristen was qudei nan̄gi nan̄go talq joqsi gilqa laq nab a na nan̄gi olo getentnjreqnu. Osiqa nan̄gi Qotei tal miligiq gilqa dego saidnjreqnu.

Demitrius a kumbra bole yeqnu

¹¹O ijo was bole Gaius, ni kumbra uge dauryaim. Ni kumbra bole segi daurye. Tamo a kumbra bole yqas di a Qotei aqa tamo sqas. Ariya tamo nan̄gi kumbra uge uge yeqnub qaji nan̄gi Qotei unqa keresai.

¹²Tamo kalil nan̄gi Demitrius a qa mareqnub, aqa kumbra bole. Qotei aqa anjam bole a dego tamo bulosiqa Demitrius aqa kumbra bole qa mareqnu. E dego a qa mareqnum, aqa kumbra bole. Ni qalie, ijo anjam di bole.

Jon a Gaius unqajqa bosim a ombla anjam marqab

¹³E anjam gargekoba nen̄gren̄yosiy ni qa qarinyqa kere. Ariya e nen̄gren̄yqasai. ¹⁴Sokiñala e ni qa bosiy ni numsiy aqo aiyel ombla anjam marqom.

¹⁵Ni are lawo na soqnime. Kristen was endia unub qaji nan̄gi ni qa kaiye anjam qarinyonub. E kamba dego Kristen was kalil ni koba na unub qaji nan̄gi qa kaiye anjam qarinyonum. Ijo kaiye anjam di ni na nan̄gi min̄jime.

JUT

¹E Jut. E Yesus Kristus aqa wau tamo. E Jems aqa was. E na anjam endi nengrenyosim ningi tamo ungasari Qotei na metngej qaji ningi qa qarinyonum. Gago Abu Qotei a na ningi tulan qalaqalaingeqnu. Yesus Kristus a segi na ningi taqatngeqnu. ²Qotei a ningi qa are tulan boleiyimqa ningi geregere lawo na sosibqa qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye.

Jeu tamo nangi uliosib nungo ambleq aieb

³O ijo was bole, Qotei na iga kalil padalo sawaq dena elenej wau di aqa utru e na nengrenyosiy ningi qa qarinyqajqa are koba unu. Ariya e anjam bei dego nengrenyosiy ningi qa qarinyqa are qaleqnum. Anjam agiende. Jeu tamo nangi bosib Kristus aqa anjam bole ugeugeiyqa laqnib nungo areqalo Kristus qa singilateqnub qaji di ningi olo singila na ojsibqa jeu tamo nangi di gotranjroqniye. Iga Qotei aqa tamo ungasari unum deqa Qotei na gago areqalo tigeltetgonaga iga Kristus aqa anjam bole gago areqaloq di singilatejunum. Deqa tamo bei na anjam di olo bulyqa keresai. ⁴Jeu tamo qudei nangi uliosib nungo ambleq aieb. Qotei a nami nangi qa marej, “Mondon e na nango une qa peginrsiy padaltnjrqi.” Es was qu, jeu tamo nangi di Qotei qoreiyeqnub. Qotei a iga qa are tulan boleiyeqnu aqa anjam di jeu tamo nangi dena olo bulbulyoqnsib mareqnub, “Qotei a iga qa lanja are boleiyeqnu. Deqa ungum, iga kumbra uge uge yoqnqom.” Degsib maroqnsib gago Gate Koba Yesus Kristus dego qoreiyeqnub.

⁵Ningi Tamo Koba Qotei qa qalie. Nami Israel tamo ungasari nangi Isip sawaq di sonabqa Qotei na nangi joqsiq gilej. Joqsiq gilsiq ariya tamo ungasari a qa nango areqalo singilatosai qaji nangi a na padaltnjrej. Ningi di nami qalieeb. Ariya ningi deqa olo are qalqajqa deqa e nungo areqalo tigeltetngonum. ⁶Ningi lan angro uge uge nangi qa are qaliye. Tulan nami lan angro qudei lan qureq dia Qotei aqa wau ojoqneb qaji nangi wau deqa areboleboleinjrosai deqa nangi lan qure uratosib jaraieb. Deqa Qotei a na nangi osiq sawa ambrud di breinjrsiq tontnjrej. Deqa nangi sawa dia tarijsokobaiyib mondon tamo peginjrqa batiamqa Qotei

na nan̄gi olo osimqa nan̄go une qa nan̄gi peginjrqas. ⁷Nami Sodom ti Gomora ti qure kalil jojomq di soqneb qaji nan̄gi ti lan̄ angro uge nan̄go kumbra di dauryoqnsib sambala kumbra tulan̄ ugedamu yoqneb. Nan̄go sambala kumbra di tulan̄ bei. Deqa mondon̄ Qotei na nan̄gi n̄amyuo kobaq di breinjrim nan̄gi bati gaigai dia sqab.

Deqa was qu, iga kumbra uge deqa are qaloqnsim ulaoqnqom. Osim kumbra uge di dauryqa uratqom. ⁸Ariya jeu tamo nan̄gi di kumbra endeqaji yeqnub. Nan̄gi n̄eiobilqeioqnsib dena nan̄go are tigeltetnjreqnaqa nan̄gi nan̄go segi jejamu qa arebolebole-injreqnaqa kumbra uge uge yeqnub. Osib Qotei a nan̄go Tamo Koba unu deqa are qalqajqa uratoqnsib olo diqoqnsib Qotei aqa lan̄ angro kokba nan̄gi misilinjreqnub. ⁹Ariya lan̄ angro gate Maikel a kumbra degyosaieqnu. Agi a Satan ombla n̄irijosib nan̄gi Moses aqa qusa oqajqa deqa anjam na qotoqnsib Maikel a diqosiq Satan misilinyosai. A misilinyqa uratosiq minjej, “Tamo Koba Qotei a segi na ni saidmim medabu getent.” ¹⁰Ariya tamo uge nan̄gi di tulan̄ diqoqnsib kumbra nan̄gi poinjrosai qaji di olo misilinyeqnub. Nan̄gi wagme juwan̄ bul tulan̄ nanariosib nan̄go segi jejamu qa areboleboleinjreqnaqa areqalo bole dauryqa urateqnub. Nan̄go kumbra deqa mondon̄ Qotei na nan̄gi tulan̄ n̄umougetqas. ¹¹Tamo nan̄gi di tulan̄ padalougetqab. Kein a nami kumbra uge yoqnej dego kere tamo nan̄gi di Kein dauryosib kumbra uge yeqnub. Nan̄gi silali koba oqajqa deqa maroqnsib gam grotosib Balam aqa kumbra uge dauryosib laqnub. Kora agi nami Qotei aqa anjam gotran̄yoqnej qaji aqa kumbra uge di dego nan̄gi dauryeqnub. Deqa nan̄gi padalougetqab.

¹²Bati gaigai n̄ingi n̄ungo ingi goioq di awooqnsib Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra dauryeqnab tamo uge nan̄gi di uli na boqnsib n̄ungo ambleq di kumbra tulan̄ jigat yeqnub. Nan̄gi kumbra di yqajqa jemainjrosaiieqnu. Nan̄gi nan̄go segi jejamu qa are qaleqnub. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo nan̄gi di kumbra bole bei babtosaieqnu. Qura geitqa batieqnaqa a geitosaiieqnu dego kere tamo uge nan̄gi di kumbra bole bei babtosaieqnu. Iga n̄amtan̄ moio otoroqnsim taqal breinjreqnum dego kere tamo nan̄gi di Qotei na osim sawa ugeq breinjrqas. Deqa mondon̄ nan̄gi moiougetosib torei padalqab. ¹³Jagwa na yuwal tigelteqnaqa yuwal korkorteqnaqa morman̄ aieqnu dego kere tamo nan̄gi di kumbra uge uge babtelen̄oqnsib nan̄gi nan̄go kumbra uge deqa jemainjrosaiieqnu. Nan̄gi bongar bul lan̄ goge dia nan̄go gam grotoqnsib lan̄a lan̄a laqnub dego kere. Deqa mondon̄ Qotei na tamo nan̄gi di breinjrim sawa ambruq aielen̄osib bati gaigai dia sqab. Sawa ambru di Qotei na nami nan̄gi gereiyetnjrej unu.

¹⁴Nami Enok a soqnej. A Adam aqa silei 7q dena n̄ambabebj. A Qotei aqa medabu osiqa tamo uge deqaji nan̄gi qa endegsi marej, “N̄ingi uniye. Mondon̄ Tamo Koba Qotei a na aqa segi lan̄ angro tulan̄ gargekoba nan̄gi

joqsim bqas. ¹⁵Bosim tamo kalil Qotei qoreiyeqñub qaji nango une qa peginjrsim ugeugeinjrqas. Osim nango kumbra uge di nangi osornjrimqa nangi deqa are qalsib gulube koba oqab. Tamo qudei une yeqñub qaji nangi Qotei tulañ qoreiyoqñsib a misilinyoqñsib kumbra tulañ uge uge yeqñub. Deqa Qotei na nangi dego nango kumbra uge di osornjrimqa nangi deqa are qalsib gulube koba oqab.” Enok a nami degsi marej. ¹⁶Tamo nangi di gaigai are ugeinjreqnaqa laña laña tamo nango jejamuq di anjam qameleneqñub. Osib nango segi areqalo uge uge dauryeqñub. Nangi nango medabu waqtoqñsib diqoqñsib nango segi ñam soqteqñub. Osib tamo ungasari nango ñam dego laña soqtetnjroqñsib nangi walawala-injreqñub. Yim nangi na nango areqalo dauryqajqa deqa.

**Nungo areqalo Qotei qa singilateqñub qaji di ningi singila
na ojesoqñibqa dena nungo are tulañ singilaqas**

¹⁷Ariya ijo was bole, ningi kumbra mondonj brantqas qaji deqa are qaloqñiye. Nami gago Tamo Koba Yesus Kristus a na aqa anjam maro tamo nangi qariñjreqnaqa ningi qa boqñsib anjam merngoqñeb. Nango anjam deqa ningi olo are qaloqñiye. ¹⁸Agi nangi anjam endegsib merngoqñeb, “Mondonj diño bati jojomamqa meqe meqem tamo nangi boqñsib Qotei qoreiyoqñsib nango segi areqalo uge uge dauryoqñqab.” ¹⁹Tamo nangi di Kristen tamo ungasari nangi potoiyeltnjreqñub. Osib mandam qa ingi ingi qa are koba qaleqñub. Qotei aqa Mondor nangoq di sosai deqa nangi kumbra uge degyeqñub.

²⁰Ariya ijo was bole, nungo areqalo Qotei qa singilateqñub qaji di ningi singila na ojesoqñibqa dena nungo are tulañ singilaqas. Osib ningi bati gaigai Mondor Bole aqa singila na pailyoqñiye. ²¹Qotei a na ningi tulañ qalaqalaingeqñu. Deqa ningi a beteryesoqñibqa a na gaigai ningi qalaqalaingeqñqas. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a iga qa tulañ duleqñu aqa kumbra di a na mondonj boleq atqas. Yim ningi ñambile gaigai sqab. Deqa ningi gaigai a qa tariñoqñsib soqñiye. ²²Kristen was qudei nangi areqalo aiye aiyelteqñub deqa ningi nangi qa dulosib geregereinjroqñiye. ²³Ariya tamo qudei nangi une ti unub deqa nangi ñamyuoq aiqa laqñub. Deqa ningi nangi urur minjribqa nangi nango une uratosib are bulyqab. Osib deqa nangi ñamyuoq aiqasai. Qotei na nangi oqas. Ariya tamo qudei nangi nango areqalo namij dauryeqñub deqa nangi gara sari bulosib tulañ jiga ti unub. Deqa ningi nangi qa olo duloqñiye. Osib nango une qa ulaosib kumbra jigat deqaji kalil uratosib isaq giliye.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqñqom

²⁴O was qu, Qotei a na ningi taqatñgoqneme. Yim ningi ulonqasai. Mondonj a na ningi joqsim lañ qureq osi oqimqa ningi aqa rianj unsib une saiqoji sosib tulañ areboleboleingim sqab. ²⁵Qotei a segi qujai Qotei bole.

A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na iga olo elernej. Deqa iga aqa ñam soqtoqnqom. A gago Mandor Koba singila koba ti unu qaji. A na ingi ingi kalil taqatejunu. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati gaigai degsi sqas. Bole.

ULI ANJAM KRISTUS NA BABTEJ QAJI

1 ¹Nami anjam endi uliesonaqa Yesus Kristus na olo babtej. Qotei na anjam endi Yesus osoryej. Yimqa kumbra mondon urur brantoqujatqas qaji di Yesus na kamba olo aqa wau tamo nangi osornjrqajqa deqa. Ariya Yesus a na aqa lan angro qarinyonaqa a e qa bosiq a anjam endi e ebej. Yim e na kamba olo aqa wau tamo qudei nangi minjrqajqa deqa. E Jon. E Yesus aqa wau tamo. ²E kumbra kalil endi unem deqa e Qotei aqa anjam ti Yesus Kristus aqa anjam ti boleq na marem. Osim marem, anjam endi bole.

³E Qotei aqa medabu osim deqa anjam endi nengrenyonum. Anjam endi Qotei aqaq na bej. Deqa tamo a anjam endi sisiyqas di a tulan areboleboleiyqas. Tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam e nengrenyonum qaji endi qusib dauryqab di nangi dego tulan areboleboleinjqas. Di kiyaaq? Kumbra kalil endi brantqajqa bati jojomqo.

**Jon a anjam endi nengrenyosiq tamo ungasari qure 7-pelaq dia
Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji nangi qa qarinyej**

⁴E Jon. E na anjam endi nengrenyosim ningi tamo ungasari qure 7-pelaq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji ningi qa qarinyonum. Ningi agi Esia sawaq di unub. Qotei bini unu, nami soqnej, bunuqna bqas qaji a ningi qa are tulan boleiyimqa ningi are lawo na soqniye. Mondor 7-pela Qotei aqa awo jaram koba namoq di unub qaji nangi dego ningi qa are tulan boleijnrimqa ningi are lawo na soqniye. ⁵Yesus Kristus a Qotei aqa anjam kalil geregere palontosiq mareqnu qaji tamo. A tamo kalil nangi qa namoosiq subq na tigelej. A mandor kokba kalil mandamq endi unub qaji nangi Tamo Koba. A dego ningi qa are tulan boleiyimqa ningi are lawo na soqniye.

Yesus a na iga tulan qalaqalaigeqnu. A moisiqa aqa leñ aiej dena a na gago une kalil kobotetgej. ⁶Iga aqa Abu Qotei aqa atra tamo sqajqa deqa a na iga giltgej. Iga Qotei ombla mandor kokba sqajqa deqa ti iga giltgej. Yesus Kristus a bati gaigai ñam koba ti singila koba ti sqas. Bole.

⁷Niŋgi uniye. Yesus a laŋbi ambleq na boqnimqa tamo kalil naŋgi a unqab. Tamo kalil nami a qaja na qameb qaji naŋgi dego a unqab. Tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi a qa are ugeinjrinqa tulan akamugetqab. Od, kumbra di brantqas. Bole.

⁸Tamo Koba Qotei siŋgila koba ti unu qaji a marej, “E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai.” Qotei a degsi marej. Agi a segi qujai nami soqnej. A bini unu. A olo bunuqna bqas.

Jon a Kristus unej

⁹E nuŋgo was Jon. E ti niŋgi ti Yesus aqa tamo unum deqa iga kalil gulube koba qoboioqnsim jaqatin eleŋeqnum. Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Deqa iga kalil koba na siŋgila na tigeloqnsimqa gulube qoboiejunum. E Qotei aqa anjam ti Yesus aqa anjam ti palontsim laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e taqal waibosib nui ñam Patmos endia e ateb unum. ¹⁰E Patmos nui endi sonamqa Tamo Koba aqa batiej. Onaqa Qotei aqa Mondor Bole na e siŋgilatbonaqa ijo qoreq di tamo bei leleŋonaqa e aqa kakoro quem. A tulaŋ koba leleŋej. Gul anjameqnu dego kere. ¹¹Leleŋosiq merbej, “Kumbra kalil ni unqam qaji di neŋgrenyosim qariŋyimqa tamo ungasari qure 7-pelaq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji nangoq gilqas. Tamo ungasari agi Efesus qureq dia, Smerna qureq dia, Pergamum qureq dia, Taiataira qureq dia, Sardis qureq dia, Filadelfia qureq dia, Laodisia qureq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji nangoq qariŋyim gilem.”

¹²Onaqa e tamo anjam merbej qaji di unqajqa bulosim ñam atem lam 7-pela gol na gereiyo qaji di sonab unjrem. ¹³Lam nango ambleq di tamo bei sonaq unem. Tamo di a Tamo Angro bul. A gara olekoba jugnaq aisiq siŋga kabutej. Aqa are targaq di alalag gol na gereiyo qaji dena kainyej. ¹⁴Aqa gate ti gate baŋga ti laŋbi bul tulaŋ qat soqnej. Aqa ñamdamu ñam puloŋ bul puloŋoqnej. ¹⁵Aqa siŋga minjaloqnej. Bras ñamyuo na koiteqna minjaleqnu dego kere. E aqa kakoro quem di ya kobaquja meli dosiq anjam ateqnu dego kere. ¹⁶Aqa baŋ wo na bongar 7-pela ojeleŋesoqnej. Aqa medabuq dena serie olekoba qala aiyel tulaŋ qala uge brantej. Aqa ulatamu seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej.

¹⁷E tamo di unsimqa tulaŋ ulaugetosim ñam ambruibonaqa e aqa siŋga jojomq di uloŋosim moiobulem. Onaqa a na aqa baŋ wo ijo gateq di atsiqa merbej, “Ni ulaaime. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. ¹⁸E ñambile gaigai sqajqa utru. Nami e moiem. Bini ni e nube. E olo ñambile unum. E bati gaigai ñambile sqai. E segi na moio ti moio qure ti taqatejunum. ¹⁹Deqa kumbra ni bini unonum qaji deqa neŋgrenye. Kumbra bini unu qaji ti kumbra bunuqna brantelenqas qaji deqa ti neŋgrenye. ²⁰Bongar 7-pela ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi ti lam 7-pela gol na gereiyo qaji naŋgi ti di ni unjronum. Di anjam ulito qaji.

Aqa utru agi mermqai. Ni que. Bongar 7-pela di agi tamo ungasari qure 7-pelaq dia e qa loueqnub qaji nango lan angro 7-pela nangi. Lam 7-pela di agi tamo ungasari qure 7-pelaq dia e qa loueqnub qaji nangi.”

Anjam Jon a Efesus qure nangi qa qarinyej qaji

2 ¹Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Efesus qureq dia tamo ungasari nangi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nango lan angro qa anjam endegsim nengrenyosim aqaq qarinye, ‘E Yesus. E ijo ban wo na bongar 7-pela ojejunum. E lam 7-pela gol na gereiyo qaji nango ambleq di walweleqnum. E na anjam endi ni qa qarinyonum. ²Ino kumbra ti ino wau ti di e qalieonum. E qalie, ni singila na tigeloqnsimqa tamo uge nangi qa tulan asgimeqnu. Tamo nangi di endegsib mermeqnu, “Iga dego Qotei aqa anjam marqajqa deqa qaringwo.” Di gisan. Qotei na nangi qarijnrosai. Ni nango anjam di tenemtosim ni qalieonum, nangi gisan tamo. Ni keretsim qalieonum. ³Ni ijo ñam ojejunum deqa tamo qudei nangi na ni numoqnsib ugeugei-meqnu. Ariya e qalieonum, ni singila na tigeloqnsimqa gulube di qoboieqnum. Ni asgimosaiqnu.

⁴“Ariya ino kumbra uge qujai e ubtsiy mermqai. Nami ni e qa ino areqalo singilatosim bati deqa ni na e tulan qalaqalaiboqnem. Ariya bini ni kumbra di uratonum. ⁵Nami ni kumbra bole yoqnem. Ariya bini ni kumbra di uratonum deqa ni ulonum. Deqa ni que. Kumbra ni nami yoqnem qaji deqa olo are qalsimqa are bulyosim kumbra di olo daurye. Ni dauryqasai di e ni qa bosiy ino lam olo taqal atetmqai. ⁶Ariya ino kumbra bole bei agi ubtsiy mermqai. Nikolas aqa wau tamo nangi kumbra uge uge yeqnub. Nango kumbra di ni tulan urateqnum. Keretsim urateqnum. E dego urateqnum.

⁷“Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nangi minjreqnu di geregere quem. Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di e na lan qure qa ñam gei osiy anaiyit a uysim dena ñambile gaigai sqas. Ñam di agi Qotei aqa lan qureq di unu.’ O Jon, ni anjam degsim nengrenyosim Efesus nango lan angro aqaq qarinye.”

Anjam Jon a Smerna qure nangi qa qarinyej qaji

⁸Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Smerna qureq dia tamo ungasari nangi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nango lan angro qa anjam endegsi nengrenyosim aqaq qarinye, ‘E Yesus. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. Nami e moiem. Bini e olo ñambile unum. E na anjam endi ni qa qarinyonum. ⁹Ni gulube ti jaqatinj ti ejunum di e qalie. Ni ingi tulan saiqoji unum di dego e qalie. Di ungun. Ni lan qure qa ingi ingi koba elenjejunum. E qalie, tamo qudei

nangi na ni misilinmoqnsib anjam uge uge mermeqnub. Nangi segi qa mareqnub, “Iga Juda tamo.” Di gisanj. Nangi Satan aqa angro. ¹⁰Bunuqna ni jaqatin koba oqam. Ni deqa ulaaim. Ni que. Satan a na ningi qudei ojelenosim tonto talq breingwas. Breingimqa ningi ijo ñam geregere ojcab kio ijo ñam uratosib ulonqab kio di Satan a nungo areqalo unsim qalieqajqa deqa ningi tonto talq breingwas. Ningi bati 10-pela gulube ti jaqatin ti sqab. Ariya ningi e qa nungo areqalo singilatosib soqniye. Sosib sosib gilsib jeu tamo nangi na ningi lingib morenqab. Amqa e na ningi ñambile engwai. Ñambile di nungo awai boledamu.

¹¹ “Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nangi minjreanu di geregere quem. Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di a moio bunu qaji turqasai. Moio dena a ugetqa keresai. Sai bole sai.’ O Jon, ni anjam degsim nenngrenyosim Smerna nango lan angro aqaaq qarinye.”

Anjam Jon a Pergamum qure nangi qa qarinyej qaji

¹² Yesus a na e degsi merbsiya olo endegsi merbej, “Pergamum qureq dia tamo ungasari nangi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nango lan angro qa anjam endegsi nenngrenyosim aqaaq qarinye, ‘E Yesus. E serie olekoba tulan qala uge qala aiyel ojejunum. E na anjam endi ni qa qarinyonum. ¹³Qure ni di unum qaji nango kumbra e geregere qalieonum. Qure di Satan a na taqatejunu. Aqa awo jaram koba qure dia unu. Ariya e qalie, ni ijo ñam singila na ojesosim e qa ino areqalo singilateqnum. Ino areqalo di ni na ulitosaieqnum. Nami ijo anjam palonto tamo Antipas a ningi koba na wauoqnej. Antipas a ijo anjam geregere dauryoqnej deqa jeu tamo nangi nungo qureq dia a qalnab moiej. Moinaqa ni di unsimqa deqa ni e qoreibosai. Qure dia agi Satan a unu.

¹⁴ “Ariya ino kumbra uge qudei e ubtsiy mermqai. Tamo qudei Pergamum qureq di unub qaji nangi Balam aqa kumbra uge singila na ojesonab ni na nangi saidnjrosaieqnum. Balam aqa kumbra agiende. Nami Balam na Balak gam osoryonaqa gilsiya Israel tamo ungasari nangi gisa gisanjnroqnsiya kumbra ugeq breijnroqnej. Breijnroqnsiya areqalo tigeltetnjreqnaqa nangi qotei gisanj atrainjro qaji ingi uyoqnsib sambala kumbra yoqnsib laqneb. ¹⁵Tamo qudei dego Pergamum qureq di unub qaji nangi Nikolas aqa wau tamo nango anjam dauryeqnub. ¹⁶Deqa ni are bulye. Ni are bulyqasai di e urur ni qa bosiy serie olekoba ijo medabuq di unu qaji dena tamo nangi di qoto itnjrqai.

¹⁷ “Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nangi minjreanu di geregere quem. Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di e na lan qure qa ingi uliejunu qaji di anaiyit uyqas. Meniñ qat dego

yqai. Osiy meniŋ quraq di ñam bunuj nenŋrenyqai. Ñam di tamo bei a qalieqasai. Tamo meniŋ oqas qaji a segi qalieqas.’ O Jon, ni anjam degsi nenŋrenyosim Pergamum nango laŋ anŋro aqaq qariŋye.”

Anjam Jon a Taiataira qure nanŋi qa qariŋyej qaji

¹⁸ Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Taiataira qureq dia tamo unŋasari nanŋi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nango laŋ anŋro qa anjam endegsi nenŋrenyosim aqaq qariŋye, ‘E Yesus. E Qotei aqa Ŋiri. Ijo ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloneqnu. Ijo siŋga minjaleqnu. Bras geregere ñomyeqnab minjaleqnu dego kere. E na anjam endi ni qa qariŋyonum. ¹⁹ Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni gaigai ijo tamo unŋasari nanŋi qalaqalainreqnum. Ni e qa ino areqalo siŋgilatoqnsimqa wau koba yoqnsimqa ijo tamo unŋasari nanŋi aqaryainreqnum. Gulube kalil ni qoboieyeqnum qaji di ni geregere qoboieyoqnsimqa siŋgila na tigelejunum. Kumbra ni nami yoqnem qaji di bolequja. Ariya kumbra ni bini yeqnum qaji di olo tulaŋ boledamu. Kumbra dena ino kumbra nami yoqnem qaji di tulaŋ bunyejunu. Di e qalie.

²⁰ “Ariya ino kumbra uge qujai agi ubtsiy mermqai. Uŋa Jesebel a ni ombla sosisq waueqnaqa ni na a wiyosaieqnum. A segi qa mareqnu, “E Qotei aqa medabu o qaji uŋa.” Di gisaŋ. A Qotei aqa medabu o qaji uŋa sai. A na ijo wau tamo nanŋi gisa gisaŋnjroqnsiqa gam osornjreqnaqa nanŋi na sambala kumbra yoqnsibqa qotei gisaŋ atrainjro qaji inŋi uyeqnu. ²¹ A are bulyqajqa bati yem di a are bulyosim aqa sambala kumbra uratqajqa saidej. ²² Deqa ni que. E na uŋa di jaqatiŋ koba yitqa a makobaiyqas. Tamo nanŋi a ombla na sambalaosib laqnu qaji nanŋi aqa kumbra uge uge uratosib are bulyqasai di e nanŋi dego jaqatiŋ ti gulube koba ti enjrqai. ²³ Aqa anŋro nanŋi dego ñumit moreŋqab. Amqa tamo unŋasari qure kalilq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nanŋi qalieqab, e tamo kalil nango are miligi ti areqalo ti geregere unsim peleiyeqnum. Deqa niŋgi quiye. E na nunŋo kumbra kalil geregere keretosiy nunŋo awai dego segi engwai.

²⁴ “Ariya niŋgi qudei Taiataira qureq di unub qaji nunŋo kumbra bole agi ubtsiy mernŋwai. Niŋgi uŋa Jesebel aqa anjam dauryosaieqnu. Satan aqa kumbra dego niŋgi qaliesai. Satan aqa kumbra di tamo nanŋi ulioqnsib yeqnu. Osib mareqnu, “Di Satan aqa uli anjam.” Ariya kumbra di niŋgi qaliesai. Deqa e niŋgi gulube bei engwasai. ²⁵ Kumbra kalil niŋgi ojejunub qaji di siŋgila na ojesoqniŋ e bqai.

²⁶ “Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaosim ijo kumbra dauryosim gilsim gilsim diŋo bati itqas di e na a siŋgila yitqa a na tamo unŋasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanŋi taqatnjroqnqas. ²⁷ A na nanŋi tulaŋ siŋgila na taqatnjroqnqas. Taqatnjresoqnimqa nanŋi na aqa anjam

gotranjoqnbqa nan̄gi ñumoqnim moreñoqnbqab. Tamo nan̄gi web paraparainjreqnub dego kere. Wau di e na tamo di yqai. Ijo Abu na e wau ebej dego kere a wau yqai. ²⁸Nebeqa laqnaqa burbas bunuj oqeqnu qaji di dego a yqai. ²⁹Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nan̄gi minjreqnu di geregere quem.’ O Jon, ni anjam degsi nengren̄yosim Taiataira nan̄go laŋ angro aqaq qarin̄ye.”

Anjam Jon a Sardis qure nan̄gi qa qarin̄yej qaji

3 ¹Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Sardis qureq dia tamo ungasari nan̄gi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nan̄go laŋ angro qa anjam endegsim nengren̄yosim aqaq qarin̄ye, ‘E Yesus. E Qotei aqa Mondor 7-pela ejunum. E bongar 7-pela dego ojejunum. E na anjam endi ni qa qarin̄yonum. Kumbra kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. Ino kumbra di bolesai. Nan̄gi ni qa mareqnub, “Ni ñambile ti.” Di sai. Ni moiem. ²Deqa ni ñam sirosim olo tigel. Ino kumbra qudei moiosaiunu qaji di ni na olo osim singilatime. Di kiyaaq? E ino kumbra unonum ijo Qotei aqa ñamgalaq di keresai. ³Anjam bole ni nami qusim dauryem qaji deqa olo are qale. Are qalsim anjam di geregere dauryosim are bulye. Ni ñam sirosim tigelqasai di e bajiŋ tamo bul ni qa boqujatqai. Bati gembu e inoq bqai di ni qalieqa keresai.

⁴“‘Ariya tamo ungasari qudei Sardis qureq di unub qaji nan̄go kumbra bolequja. Nan̄go gara jigatosai deqa nan̄gi gara qat jigsib e ombla walweloqnbqab.

⁵“‘Tamo a Satan ombla qotsim singilas di e na gara qat jigetqai. Aqa ñam Qotei a nami ñambile qa buk miligiq di nengren̄yej qaji di e na olo nuntqasai. E ijo Abu aqa laŋ angro nan̄gi ti nan̄go ulatamuq dia aqa ñam ubtqai. ⁶Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nan̄gi minjreqnu di geregere quem.’ O Jon, ni anjam degsi nengren̄yosim Sardis nan̄go laŋ angro aqaq qarin̄ye.”

Anjam Jon a Filadelfia qure nan̄gi qa qarin̄yej qaji

⁷Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Filadelfia qureq dia tamo ungasari nan̄gi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nan̄go laŋ angro qa anjam endegsim nengren̄yosim aqaq qarin̄ye, ‘E Yesus. E Qotei aqa tamo bole tiŋtiŋ. E kumbra bole qa utru. Devit a nami mandor koba soqnej dego kere e kamba aqa wau osim Qotei aqa tamo ungasari nan̄gi taqatnjreqnum. E siran̄ bei waqtqai di tamo bei na getentqa keresai. E getentqai di tamo bei na waqtqa keresai. E na anjam endi ni qa qarin̄yonum. ⁸Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. Deqa ni unime. Ino ulatamuq dia e siran̄ bei waqtetmonum. Di tamo

bei na getentqa keresai. E qalie, singila kiñala inoq di unu. Ni ijo anjam geregere ojsim dauryeqnum. Ni ijo ñam uratosai eqnum. ⁹Deqa ni que. E na maritqa Satan aqa wau tamo nanqi bosib ino singaq di singa pulutosib endegsib qalieqab, e ni tulan qalaqalaimeqnum. Ni qalie, Satan aqa wau tamo nanqi di mareqnum, “Iga Juda tamo.” Di gisan. Nanqi Juda tamo sai. ¹⁰Ni ijo anjam geregere dauryoqnsimqa gulube kalil qoboioqnsim singila na tigelejunum deqa e ni taqatmesoqnitqa Satan a bosim tamo ungasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji nanqi gulube enjrqa batiamqa gulube di ni qa bqasai. ¹¹E ni qa boqujatqai. Deqa anjam ni ojejunum qaji di singila na ojesoqne. Amqa tamo bei na ino awai bole yaimqasai.

¹²“Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di e na a osiy ijo Qotei aqa tal aqa tamo bul namoq di tigeltit sqas. Deqa a olo bunu Qotei aqa talq dena oqedqasai. Aqa jejamuq di e na ijo Qotei aqa ñam ti ijo Qotei aqa qure koba agi Jerusalem bunuj aqa ñam ti ijo segi ñam bunuj ti nenjrenyqai. Jerusalem bunuj agi lan qureq di unu. Qure di ijo Qotei aqaq dena mandamq aiqas. ¹³Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nanqi minjreqnu di geregere quem.’ O Jon, ni anjam degsim nenjrenyosim Filadelfia nango lan angro aqaq qarinje.”

Anjam Jon a Laodisia qure nanqi qa qarinje qaji

¹⁴Yesus a na e degsi merbsiya olo endegsi merbej, “Laodisia qureq dia tamo ungasari nanqi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nango lan angro qa anjam endegsim nenjrenyosim aqaq qarinje, ‘E Yesus. E Qotei aqa anjam maro qaji tamo. E endegsi mareqnum, “Qotei aqa anjam kalil bole.” Anjam kalil Qotei a nami marej qaji di e olo geregere palontoqnsim mareqnum. Ingi ingi kalil Qotei na gereiyej qaji di aqa utru agi e segi qujai. Deqa e na anjam endi ni qa qarinyonum. ¹⁵Kumbra kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni ulili sai. Ni kanjan sai. Ni ulili sqam di kere. Ni kanjan sqam di kere. ¹⁶Ni tulan kanjan sai. Ni tulan ulili sai. Ni kanjan kiñala segi. Deqa e ni ingi qusa bul ijo miligiq na oqsim ijo medabuq na beqmcai. ¹⁷Ni ino segi ñam soqtoqnsim mareqnum, “E silali koba ti. E ñoro koba ejunum. E ingi bei qa truquosai.” Ni degsi maraim. Di ni gisanonum. Ni lan qure qa ingi ingi tulan saiqoji. Ni tulan sougetejunum. Ni ñam qandimo unum. Ni yosi laqnum. Di ni segi poimosai. ¹⁸Deqa e ni endegsi mermcai. Ni ijoq dena gol ñamyuo na yusiq milalej qaji di awaiyosim dena ni lan qure qa ñoro koba ti sqam. Gara qat dego awaiyosim jugwam dena ino jejamu kabutim tamo bei na ino yosi unqasai. Amqa ni jemaimqasai. Gorej dego awaiyosim dena ino ñamdamu piyim ñam poimqas. ¹⁹Tamo nanqi e qalaqalainjreqnum qaji di e na olo ñirintjroqnsim gereinjreqnum. Deqa ni are singilatosim ino segi kumbra gereiyosim are bulye.

20 “Ni e nube. E siranmeq di tigelesosimqa kindokindoneqnum. Tamo bei a ijo kakoro qusimqa siran waqtetbqas e miligiq gilsiy aqo ombla ingi uyqom. 21 Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di e na minjitqa aqo ombla ijo awo jaram kobaq di awoqom. Nami e segi qoto singilaosimqa aqo ijo Abu wo aqa awo jaram kobaq di awoem dego kere. 22 Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nanqi minjreanu di geregere quem.’ O Jon, ni anjam degsim nenngrenyosim Laodisia nanjo lan angro aqaq qariñye.” Yesus a na e degsi merbej.

Lan qureq dia nanqi Qotei binjoqnsib loueqnub

4 1 Onaqa e olo ñam atsimqa lan goge dia siran bei waqesonaq unem. Unsim koqyeqnamqa tamo nami tulan koba leleñonaq aqa kakoro gul anjamobulonaq quem qaji a na olo merbej, “Ni goge endeq au. Ni bamqa kumbra kalil bunuqna branteleñqas qaji di osormqai.” 2 Onaqa bati qujai deqa Qotei aqa Mondor Bole na e singilatbonaqa e tarosimqa lan goge dia awo jaram kobaquja sonaq unem. Qotei a awo jaram kobaq di awesoqnej. 3 E unem di Qotei aqa jejamu tulan minjalej. Meniñ jaspas tulan minjaleqnu dego kere. Aqa jejamu meniñ konilian bul tulan lent. Tuembiñ na awo jaram di kalilyesoqnej. Tuembiñ aqa nengren di tulan minjalej. Meniñ emeral tulan minjaleqnu dego kere. Tuembiñ di ñam banqa gesgi bul. 4 Ariya e olo ñam atsimqa awo jaram kokba 24 unjrem. Awo jaram kokba 24 dena Qotei aqa awo jaram ambletesoqneb. Gate kokba 24 nanqi awo jaramq di awoelenesoqneb. Nanqi gara qat olekokba jigelenosib mandor kokba nanjo gate tatal wala ti gol na gereiyo qaji di atelenosib soqneb. 5 Qotei aqa awo jaramq dena minjal branteqnaq unem. Qatron ti kola anjam ti dego branteqnaq quem. Awo jaram namoq di ñam pulon 7-pela pumbloneleneb. Ñam pulon di agi Qotei aqa Mondor 7-pela nanqi. 6 Qotei aqa awo jaram namoq di ingi kobaquja bei sonaq unem. Ingi di yuwal banqa bul. A qunuñ bul dego. A tulan jeqilo.

Ariya e olo ñam atsimqa wagme ñambile so qaji qolqe di unjrem. Nanqi na Qotei aqa awo jaram agutosib tigelesoqneb. Nanjo jejamu bile ti qore ti dia ñamdamu gargekoba soqneb. 7 Wagme ñambile so qaji namba 1 a laion bul. Wagme ñambile so qaji namba 2 a bulmakau bul. Wagme ñambile so qaji namba 3 aqa ulatamu tamo ulatamu bul. Wagme ñambile so qaji namba 4 a baira kobaquja tiosi laqnu dego bul. 8 Wagme qolqe ñambile so qaji nanqi segi segi bari 6-pela ti. Bileqsi qoreqsi bariqsi ñamdamu gargekoba soqneb. Qanam ti qolo ti nanqi gaigai louoqnsib endegsib mareqnub, “Qotei a singila koba ti unu. Singila kalil aqaq di unu. A nami soqnej. A bini unu. A bunuqna bqas.” Nanqi degsib louoqnsib maroqnsib olo wainjoqnsib mareqnub, “Qotei a getento koba. Qotei a getento koba. Qotei a getento koba.” Wagme qolqe nanqi gaigai degsib louoqnsib mareqnub. Nanqi aqaratosaieqnub.

⁹Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji agi a segi qujai nambile gaigai sqajqa utru. Deqa wagme qolqe nambile so qaji nanği a qa tulan areboleboleinjreqnaqa aqa ñam soqtoqnsibqa binjiyeqñub. ¹⁰Nanği kumbra degyeqñabqa Qotei nambile gaigai unu qaji aqa awo jaram namoq dia gate kokba 24 nanği sinğa pulutoqnsibqa a qa louoqnsibqa nanço gate tatal wala ti gol na gereiyo qaji di awo jaram koba namoq di breiyoqnsibqa endegsib loueqñub,

¹¹“O Tamo Koba, ni gago Qotei.

Ni segi qujai lan goge di unum.

Deqa tamo kalil nanği ni qa tulan areboleboleinjreqnaqa ino ñam soqtoqnsibqa ino sinğila binjiyoqnsibqa ino sorgomq di geregere unub.

Nanği ni kumbra degmeqñub. Di kiyaga? Ni na qujai marnam ingi ingi kalil branteb unub.

Ni ino segi areqalo na ingi ingi kalil gereiyem.

Dena qujai ingi ingi kalil branteb unub.”

Jon a buk bei unej

5 ¹Onaqa e olo nām atsimqa Qotei a awo jaram kobaq di awesosiq aqa ban woq di buk bei ojesonaq unem. Buk di aqa banğa olekokba. Banğa di lubesonaq unem. Buk aqa miligiqsi qoreqsi nengren ti sonaq unem. Buk di tamo bei na plaltosim aqa miligi unaim deqa nanği na aqa banğa lubtosib kandel aqa namur na qandrato 7-pela-teb. ²Onaqa e olo nām atsimqa lan angro sinğila koba bei brantonaq unem. Lan angro dena tulan koba lelenosiq marej, “Tamo yai a tamo bole deqa a na kandel aqa namur di waqtosimqa buk di plaltqa kere?” ³Ariya tamo bei na buk di plaltosim aqa miligi unqa kere tamo dego bei sosai. Lan qureq dia, mandamq dia, mandam sorgomq dia tamo dego bei sosai. ⁴E degsi unsim deqa e tulan akamu-getem. ⁵Onaqa gate koba bei na merbej, “O Jon, ni akamaim. Ni que. Laion a Juda aqa lenq dena nambabej deqa a qoto sinğilaosiq aqa jeu tamo nanği ñumej. A Mandor Koba Devit aqa lenq dena nambabej deqa a na kandel aqa namur waqtosim buk di plaltqa kere.”

Jon a Kaja Du unej

⁶Onaqa e aqa anjam di qusimqa olo nām atsim Kaja Du tigelesonaq unem. A qalnab moiej olo nambile so bulonaq unem. A Qotei aqa awo jaram ti wagme nambile so qaji qolqe nanği ti gate kokba nanço awo jaram kokba nanği ti ambleq di tigelesonaq unem. A qala 7-pela ti nāmdamu 7-pela ti soqnej. Nāmdamu 7-pela di agi Qotei aqa Mondor 7-pela nanği. Qotei na nanği qarinqrjnaqa sawa sawa kalilq gileleneb. ⁷Ariya Kaja Du a bosiq aqa Abu Qotei agi awo jaram kobaq di awesoqnej qaji aqa ban woq dena buk di

yaiyej. ⁸Buk di yaiyonaqa wagme nambile so qaji qolqe nanngi ti gate kokba 24 nanngi ti bosib Kaja Du aqa areq di singa puluteb. Nanngi kalil segi segi gombin ti tabir gol na gereiyo qaji ti ojelenesoqneb. Tabirq dena qurem oqoqnsiq a Abu aqa ulatamuq di branteqnu. Qurem di quleq bole. Qurem di aqa utru agiende. Qotei aqa segi tamo ungasari nanngo pailyo qurem bul oqoqnsiq aqa ulatamuq di branteqnu. ⁹Wagme qolqe nanngi ti gate kokba nanngi ti bosib Kaja Du aqa areq di singa pulutosibqa lou bunuj na endegsib louoqneb,

“O Kaja Du, ni buk di osimqa kandel aqa namur buk qandratejunu qaji di waqtqa kere.

Di kiyaaq? Ni lum nab moisis ino len aiej dena ni na ino segi tamo ungasari nanngi awainjrsimqa Qotei aqa banq di atelejem unub.

Od, tamo ungasari len segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji, jejamu segi segi qaji, sawa segi segi qaji nanngi ni na awainjrsimqa Qotei aqa banq di atelejem unub.

¹⁰ Nanngi Qotei aqa segi atra tamo sqajqa ti mandor kokba sqajqa ti deqa ni na atelejem unub.

Deqa nanngi gago Qotei aqa atra tamo sosibqa a atraiyeqnu.

Nanngi mandor kokba dego sosibqa mandam qa tamo ungasari nanngi taqatnjroqneqab.”

Nanngi Kaja Du aqa ñam soqtoqneb

¹¹ Ariya e olo nam atsimqa lan angro tulan gargekoba tigelesonab unjrem. Nanngi di tamo bei na sisiyqa keresai. Nanngi handet milion dego kere soqneb. Nanngi tigelosibqa Qotei aqa awo jaram ti wagme nambile so qaji nanngi ti gate kokba 24 nanngi ti agutnjresosibqa nanngi tulan koba murqumyeqneqab e nanngo kakoro quem. ¹²Nanngi endegsib lelenoqnsib maroqneb,

“Kaja Du agi nami qalnab moiej qaji a ñam koba ti ñoro bole ti powo bole ti singila koba ti oqa kere.

Deqa tamo kalil nanngi aqa ñam soqtoqnsibqa a qa tulan areboleboleinjroqnmqa a binjyoqnsib sqab.”

¹³ Onaqa ingi ingi kalil Qotei na marnaq branteleqeb qaji nanngi na anjam mareqneqab e nanngo kakoro quem. Ingi ingi kalil lan qureq di unub qaji ti mandamq di unub qaji ti mandam sorgomq di unub qaji ti yuwal miligiq di unub qaji ti nanngi anjam mareqneqab e nanngo kakoro quem. Od, ingi ingi kalil sawa sawa kalilq di unub qaji nanngo kakoro quem. Nanngi endegsib mareqneqab quem,

“Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji nanngi Kaja Du wo bati gaigai ñam koba ti arebolebole ti singila ti oqnsib sqab.

Deqa iga bati gaigai nanngi aiyel binjroqnmqom.”

¹⁴ Onaqa wagme qolqe nambile so qaji nanngi na maroqneb, “Anjam di bole.” Degsib mareqneqabqa gate kokba nanngi na Qotei wo Kaja Du wo nanngo areq di singa pulutoqnsib binjroqneqab.

**Kaja Du na buk nan̄gi na lubtosib kandel aqa namur
na qandrato-7-pela-teb qaji di waqtelenej**

6 ¹Onaqa e olo ŋam atsimqa buk nan̄gi na lubtosib kandel aqa namur na qandrato 7-pela-teb qaji di Kaja Du na ojesosiq kandel aqa namur namba 1 waqtonaq unem. Waqtonaqa wagme ŋambile so qaji matu a namoosiq marej, “Ni au.” Aqa kakoro di kola anjam ato bulonaq quem. ²Degsi marnaqa e olo ŋam atem di hos qat bei brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji a aŋ ti awesonaq unem. Nan̄gi na gate tatal wala ti yonabqa aqa gateq di atsiqa qoto singilaqa marsiqa gilsiq qoto singilaoqnej.

³Onaqa Kaja Du na kandel aqa namur namba 2 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji namba 2 na marnaq quem, “Ni au.” ⁴Degsi marnaqa hos bei brantej. Hos di lent. Nan̄gi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji a singila yonabqa a na tamo ungasari mandamq di soqneb qaji nan̄gi areqalo niñaqyetn̄rnaqa nan̄gi lawo kumbra uratosib tamo nan̄gi ñumsib moiōtn̄roqneb. Nan̄gi na a serie kobaquja yonabqa gilsiq wau di yoqnej.

⁵Ariya Kaja Du na kandel aqa namur namba 3 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji namba 3 na marnaq quem, “Ni au.” Degsi marnaqa hos tulu brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa baŋq di skel ojesonaq unem. ⁶Unsimqa wagme qolqe ŋambile so qaji nan̄go ambleq dia tamo bei na anjam marnaq aqa kakoro quem. A na tamo hos quraq di awesoqnej qaji di endegsi min̄nej, “Ni na tamo ungasari mandamq di unub qaji nan̄gi mam koba en̄jre. Yimqa wit aqa awai tulaŋ goqe oqimqa tamo ungasari nan̄gi silali kobaquja waiyoqnsib wit kiñala oqnqab. Tabir qujai segi oqnqab. Bali dego kiñala oqnqab. Tabir qalub segi oqnqab. Deqa ni que. Ni oliv ŋamtaŋ ti wain sil ti ugeugeiyaim.” A degsi min̄jnaqa gilsiq wau degsi yej.

⁷Onaqa Kaja Du na kandel aqa namur namba 4 waqtonaqa e wagme ŋambile so qaji namba 4 aqa kakoro quem. A na marej, “Ni au.” ⁸Degsi marnaqa e olo ŋam atsimqa hos merient branto-naq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ñam Moio. Moio qure na a dauryisq laqnej. Onaqa nan̄gi aiyel singila osib tamo ungasari mandam taqal qujaiq di so qaji nan̄gi serie na ti mam na ti ma uge na ti wagme juwaŋ na ti ñumnab morenej. Mandam taqal qalubq di so qaji nan̄gi uratn̄jrnab soqneb. Nan̄gi ñumosai.

⁹Ariya Kaja Du na kandel aqa namur namba 5 waqtonaqa tamo ungasari nami morenej qaji nan̄go qunuŋ atra bijal sorgomq di sonab un̄jrem. Tamo ungasari nan̄gi di Qotei aqa anjam singila na ojesosib mare mare laqneb deqa jeu tamo nan̄gi na nan̄gi ñumnab morenej. ¹⁰Nango qunuŋ tulaŋ koba lelen̄osib Qotei endegsib min̄joqneb, “O Tamo Koba, ni ingi ingi kalil nango Mandor Koba. Ni gaigai kumbra bole tintiŋ yeqnum.

Ni getento koba. Ni kumbra bole segi yeqnum. Deqa ni na merge. Iga bati gembub tarijonamqa tamo ungasari mandamq di unub qaji nanqi na lignab gago lej aiej deqa ni kamba numqam?” ¹¹Onaqa Qotei a gara jugo qat olekokba elenosiqqa nanqi segi segi jigetnjrsiqqa minjrej, “Ninigi mati kiñala aqaratosib tariñoqnsib soqniye. Jeu tamo nanqi na ninigi lingeb dego nungo kadoi nanqi ti nungo was nanqi ti degsib olo numqab. Tamo gembub jeu tamo nanqi na numqab di e segi na maritqa nanqi kalil numekritib kereamqa bati deqa e kamba nanqi numqai. Nanqi na ninigi lingnab nungo lej aiej deqa e kamba nanqi numit nango lej aicas.”

¹²Ariya Kaja Du na kandel aqa namur namba 6 waqtonaqa e olo nam atsimqa mimin tulan kobaquja donaq unem. Unem di sej tulan ambruosiq gara tulu bulej. Bai tulan lentosiq lej bulej. ¹³Onaqa bongar nanqi lan goge dena ululonosis mandamq aieb. Jagwa koba bosiqqa qura qunjimyeqnaqa gei qoqi ululonosis mandamq aieqnub dego kere. ¹⁴Lan dego loumej. Qobun rer qalsib lubteqnub dego kere. Mana ti nui ti kalil nango soqneb qaji sawa uratosib jaraieb. ¹⁵Jaraionabqa mandor kokba ti tamo nam ti qaja tamo gate ti ñoro tamo ti tamo singila nanqi ti kangal tamo ti tamo lanaj ti kalil nanqi di unsibqa ulaugetosib jaraiosis menin kokba nango miligiq dia ulieleheb. Osib mana miligiq dego ulieb. ¹⁶Uliesosib nanqi tulan lelenkobaiyoqnsib mana ti menin kokba ti kalil endegsib minjroqneb, “Ninigi bosib iga kabutgibqa Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji a na iga nugwasai. Kaja Du aqa minjin dego gagoq bqasai. ¹⁷Di kiyaga? Qotei nanqi Kaja Du wo tamo ungasari nanqi qa minjin oqetnjrqa bati agi brantqo. Deqa tamo yai na nango singila gotranjyqa kere? Tamo dego bei sosai.”

Israel tamo 144,000 nanqi Qotei aqa toqor eb

7 ¹Onaqa e olo nam atsimqa lan angro qolqe nanqi lan utru qolqeq di tigelesonab unjrem. Jagwa qolqe nanqi na mandam ti yuwal ti nam banga ti puynjraib deqa lan angro qolqe nanqi na jagwa qolqe di getentnjresoqneb. ²Onaqa lan angro bei sej oqo sawaq dena brantonaq unem. A na Qotei nambile gaigai unu qaji aqa toqor ojesonaq unem. Ojesosiqqa tulan koba lelenosiqqa lan angro qolqe mandam ti yuwal ti niñaqnjraqajqa Qotei na singila enjrej qaji nanqi minjrej, ³“Ninigi mandam ti yuwal ti nam banga ti nami niñaqnjraib. Iga mati gago Qotei aqa wau tamo nango lanjaq di toqor atnam soqnimqa di ninigi na ingi ingi kalil di niñaqnjriye.” ⁴Onaqa tamo gembub nanqi toqor eleheb di marnab quem. Tamo 144,000 nango lanjaq di toqor atelejonab e unem. Tamo nanqi di Israel nango moma utru 12-pela nango lej deqaji. ⁵Juda aqa lenq dena tamo 12,000 nanqi toqor eleheb. Ruben aqa lenq dena tamo 12,000 nanqi toqor eleheb. Gat aqa lenq dena tamo 12,000 nanqi toqor eleheb. ⁶Aser aqa lenq dena tamo 12,000 nanqi toqor eleheb. Naptali aqa lenq dena tamo 12,000 nanqi toqor eleheb. Manase aqa lenq dena

tamo 12,000 nanği toqor eleñeb. ⁷Simeon aqa leñq dena tamo 12,000 nanği toqor eleñeb. Livai aqa leñq dena tamo 12,000 nanği toqor eleñeb. Isakar aqa leñq dena tamo 12,000 nanği toqor eleñeb. ⁸Sebulun aqa leñq dena tamo 12,000 nanği toqor eleñeb. Josep aqa leñq dena tamo 12,000 nanği toqor eleñeb. Benjamin aqa leñq dena tamo 12,000 nanği toqor eleñeb. Tamo kalil nanği di ağı Qotei aqa toqor eleñeb.

**Tamo unğasari tulañ gargekoba nanği koroesosibqa
Qotei qa louoqnsib biñiyeqneñ**

⁹Onaqa bunuqna e olo ñam atsimqa tamo unğasari tulañ gargekoba koroesonab unjrem. Tamo unğasari nanği di tamo bei na sisiyqa keresai. Nanği tulañ gargekoba. Nanği di kalil leñ segi segi qaji, sawa segi segi qaji, jejamu segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji. Nanği Qotei aqa awo jaram ti Kaja Du ti nanço areq di tigelosibqa gara jugo qat olekokba jigelenosib nango bañ na tuwom banga ojelenesoqneñ. ¹⁰Osib nanği singila na endegsib maroqneñ, “Iga padalqa laqnamqa gago Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji nanği Kaja Du wo na iga eleñosib boletgeñ.”

¹¹Onaqa lañ angro kalil nanği Qotei aqa awo jaram ti gate kokba nanği ti wagme qolqe ñambile so qaji nanği ti agutñjrosib tigelesoqneñ. Tigelesosibqa Qotei aqa awo jaram namoq di singa pulutoqnsib Qotei qa endegsib louoqneñ, ¹²“Bole. Iga gago Qotei qa tulañ areboleboleigoqnimqa aqa ñam soqtoqnqom. A powo bole ti unu. Deqa iga a biñiyeqnsim aqa ñam soqtoqnqom. A singila koba ti unu. Od, singila kalil aqaq di unu. A bati gaigai degesqas. Bole.”

Qotei a nango gulube kalil kobotetñjrqaş

¹³Onaqa gate koba bei na nenembej, “Tamo unğasari nanği gara qat olekokba jigeejunub qaji di yai nanği? Nanği qure qabe qaji?” ¹⁴Onaqa e na kamba minjem, “O tamo koba, ni segi qalie.” Onaqa merbej, “Tamo unğasari nanği di jeu tamo nanği na tulañ ugeugeinjsib gulube ti jaqatinñ ti enjreb. Enjreb deqa nanği na Kaja Du aqa leñ na nango gara yanselenonab tulañ qatej. ¹⁵Deqa nanği Qotei aqa awo jaram koba namoq di tigelesosibqa nanği bati gaigai qanam ti qolo ti Qotei aqa atra tal miligiq di sosibqa a waueteqnub. Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji a segi nanği koba na sosimqa taqatñjroqnqas. ¹⁶Deqa nanği olo bunu mamñjrqaşai. Nanği bunu ya qarnñjrqaşai. Señ na olo nanği kañkaññjrqaşai. Ingi bei na dego nanği kañkaññjrqaşai. ¹⁷Di kiyaya? Kaja Du awo jaram koba jojomq di unu qaji a nango Mandor Koba sqas deqa. A nanği joqsimqa ñambile gaigai sqajqa ya jumbumq giloqnqas. Qotei a na nango ñam ya kalil nuntetñjrimqa nanği olo bunu akamqaşai.”

Kaja Du na kandel aqa namur namba 7 waqtej

8 ¹Ariya Kaja Du na kandel aqa namur namba 7 waqtonaqa lañ qureq dia nanği kirikiriosib sonab sawa dabkoñosiq sokiñalayej.

²Sokiñalayonaq e olo ñam atsimqa lañ angro 7-pela Qotei aqa ulatamuq di tigelesoqneb qaji nanği unjrem. Unjrem di nanği gul 7-pela ojsib tigelesoqneb.

³Onaqa lañ angro bei bosiq a tra bijal jojomq di tigelesoqnej. A tabir gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. A ñam sum osim tabir miligiq di bilentosim koitimqa qurem quleq ti oqwajqa deqa marsiq tabir di osi bosiq a tra bijal jojomq di tigelesoqnej. Onaqa nanği na ñam sum koba yonabqa osiqa Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nango pailyo ti ñam sum de ti turtosiq a tra bijal gol na gereiyo qaji dia Qotei atraiyej. A tra bijal di agi Qotei aqa awo jaram namoq di unu. ⁴Atraiyonaqa Qotei aqa segi tamo ungasari nango pailyo ti qurem quleq de ti lañ angro aqa banq dena oqsqa Qotei aqa ulatamuq di brantej. ⁵Onaqa lañ angro dena tabir di osiqa a tra bijalq dena ñamyuo osiqa tabirq di jugonaq maqonaqa waiyonaq mandamq aiej. Aisiqa kola anjam ti qatronğ ti minjal ti mimiñ koba ti brantej.

Lañ angro qolqe nanği gul anjameb

⁶Ariya lañ angro 7-pela gul 7-pela ojesoqneb qaji nanği gul anjamqajqa tigelosib rarieb.

⁷Onaqa lañ angro namba 1 a namo aqa gul anjamej. Gul anjamonaqa ais awa bul ñamyuo ti leñ ti turtosib mandamq aieb. Aisib ñamtañ ti ñiñ ti mandam taqal qujaiq di so qaji di kalil yuekriteb. Mandam taqal aiyel uratonab soqnej.

⁸Ariya lañ angro namba 2 na aqa gul anjamonaqa iñgi bei mana kobaquja bul yusiq puloneqnaqa osib waiyonab yuwalq aiej. Ainaqa yuwal taqal qujai leñ bulyej. Yuwal taqal aiyel leñ bulyosai. ⁹Degonaqa wagme kalil yuwal taqal qujaiq di ñambile so qaji nanği moreñeb. Qobun kalil dego yuwal taqal qujaiq di so qaji nanği padalekriteb.

¹⁰Onaqa lañ angro namba 3 na aqa gul anjamonaqa bongar kobaquja tor bul yusiq puloñosiq lañ qure uratosiq ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq aiej. Mandam taqal aiyelq di sai. ¹¹Bongar di aqa ñam Isa Koba. Bongar di ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq ainaqa ya di isakobaeb. Deqa tamo gargekoba nanği ya di uysib isakoba-injrnaqa moreñeb.

¹²Onaqa lañ angro namba 4 na aqa gul anjamonaqa señ taqal qujai ugeej. Bai taqal qujai dego ugeej. Bongar kalil lañ taqal qujaiq di so qaji nanği dego ugeeleñeb. Lañ taqal aiyelq di sai. Deqa qanam señ taqal qujai ambruej. Qolo bai taqal qujai ambruej. Bongar kalil lañ taqal qujaiq di so qaji nanği dego ambrueleñeb.

¹³Onaqa e olo ñam atsimqa baira kobaquja lañ sorgomq dia tiosi laqnaq unem. A tulañ koba leleñosiq endegsi marnaq quem, “O aiyu! Lañ angro qalub nanği gul anjamosaiunub. Nanği gul anjamabqa tamo ungasari mandamq di unub qaji nanği gulube tulañ kokba osib padalouetqab.”

Lan angro namba 5 na aqa gul anjamej

9 ¹Onaqa lan angro namba 5 na aqa gul anjamonaqa bongar bei lan uratosiq mandamq aieqnaq unem. Unem di nanqi na bongar di singila yonabqa a gilsiq sub guma koba di waqtej. ²Waqtonaqa qurem koba subq dena oqej. Liki yusiq qurem koba oqeqnu dego kere. Subq dena qurem oqsqa ser ti lan ti ambrutej. ³Onaqa quremq dena sis tulan gargekoba nanqi brantosib mandamq aieb. Mandamq ainabqa Qotei na nanqi singila koba enjrej. Singila di belqalaqala nango singila ti kere. ⁴Singila enjrsiqa minjrej, “Ningi nin ti nam banga gesgi ti namtan ti ugeugeinjraib. Nanqi uratnjrib soqneb. Tamo ungasari nango lanjaq di Qotei aqa toqor saiqoji unub qaji nanqi di segi ugeugeinjriye. ⁵Ugeugeinjsib jaqatin koba enjroqnbq bai 5-pela nanqi jaqatin oqnsib sqab. Ariya ningi na nanqi moiotnjraib. Jaqatin segi enjroqniye.” Onaqa sis nanqi na tamo ungasari nanqi di jaqatin tulan uge enjroqneb. Belqalaqala na tamo ungasari nanqi unjinjreqnabqa jaqatin eqnub dego kere. ⁶Tamo ungasari nanqi di jaqatin koba oqnsibqa nanqi morenqa gam namoqnab. Namab namab ugeinjqas. Nanqi morenqa are oqimqa nanqi morenqa keresai.

⁷E sis nanqi unjrem di hos qoto qa gilqajqa walatnjreqnub dego kere. Sis nango gateq di gate tatal gol na gereiyo qaji atelejesoqneb. Nango ulatamu tamo ulatamu bul. ⁸Nango gate banga olekoba. Unan nango gate banga bul. Nango qalagei laion nango qalagei bul. ⁹Nango are targaq di gara jugo dumu bul singila koba atesoqneb. Nango bari aqa anjam ato hos gargekoba rongom ti qoto qa gurgur ti gileqnaq singa anjam ateqnub dego kere. ¹⁰Sis nango weru belqalaqala nango weru bul, qaja ti. Nango weru dena tamo nanqi unjinjroqnsib jaqatin koba enjreqnub. Sis nango singila weruqsi unu. Weru dena tamo ungasari nanqi jaqatin tulan koba enjroqnbq bai 5-pela nanqi jaqatin oqnsib sqab. ¹¹Sis nango mandor koba agi lan angro sub guma koba taqatejunu qaji agi a di. Aqa nam Hibru anjam na Abadon. Gago anjam na Tamo Padaltnjro Qaji Tamo.

¹²Ariya gulube kobaquja namba 1 agi koboqo. Ningi quie. Gulube kokba aiyel brantosaiunub. Sokiñalaysib brantqab.

Lan angro namba 6 na aqa gul anjamej

¹³Ariya lan angro namba 6 na aqa gul anjamonaqa atra bijal gol na gereiyo qaji aqa mutu qolqe nango ambleq dena tamo bei aqa kakoro brantonaq quem. Atra bijal di agi Qotei aqa ulatamuqsi unu. Mutu qolqe nanqi qala ti unub. ¹⁴Onaqa tamo dena lan angro namba 6 gul ojesoqnej qaji di minjej, “Lan angro qolqe Yufretis ya koba qalaq dia tontnjreb unub qaji nanqi di palontnjre.” ¹⁵Onaqa lan angro namba 6 a anjam di qusiq gilsiq lan angro qolqe nanqi di palontnjrej. Nanqi aisib tamo ungasari

kalil mandam taqal qujaiq di so qaji nanği ñumib moreñqajqa deqa osiq nanği palontnjrej. Tamo unğasari mandam taqal aiyelq di so qaji nanği ñumqasai. Nanği bole sqab. Bati Qotei na nami giltej qaji di brantimqa lañ angro qolqe nanği di tigelosib tamo unğasari nanği ñumib moreñqab. Deqa nanği tariñosib soqneb. Tariñosib sonab bati deqa tıñtın lañ angro namba 6 a gilsıqa nanği palontnjrej. ¹⁶Onaqa e olo ñam atsimqa qaja tamo tulañ gargekoba nanği hos quraq di awesonab unjrem. Qaja tamo gembub hos quraq di awesoqneb qaji di marnab quem. Nanği 200 milion dego. ¹⁷Onaqa e ñeibılqeiobulosimqa tamo hos quraq di awesoqneb qaji nanği unjrem di nanço are targaq di gara jugo dumu bul sıñgıla koba jıgeleñesoqneb. Gara jugo qudei di nanço wala lent. Qudei qenjent. Qudei merient. Ariya hos nanço gate laion nanço gate bul. Hos nanço medabuq na ñamyuo ti qurem ti meniñ yuo ti branteleñeb. ¹⁸Gulube qalub dena tamo unğasari kalil mandam taqal qujaiq di so qaji nanği ñumeleñeb. Mandam taqal aiyel urateb. ñamyuo ti qurem ti meniñ yuo ti hos nanço medabuq na branteleñeb qaji dena tamo unğasari nanği ñumeleñeb. ¹⁹Hos nanço sıñgıla nanço medabuqsi weruqsi unu. Nanço weru amal bul, gate ti. Nanço weru dena tamo unğasari nanği ugeugeıñjroqneb.

²⁰Nanği ugeugeıñjreñabqa tamo unğasari qudei gulube qalub dena ñumosai qaji nanği di unsibqa nanği deqa are bulyosai. Nanço bañ na sulum gereiyeleñeb qaji di dego nanği uratosai. Nanği na mondor uge uge ti qotei gisa gisañ nanği ti sulum kalil nanço bañ na gereiyeleñeb qaji nanği ti di bıñıñjroqneb. Nanço kumbra uge di nanği uratosai oqneb. Sulum di gol na silva na bras na meniñ na ñamtañ na ti gereiyeleñeb. Sulum di qunuñ sai qoji. Deqa nanği ñam atqa keresai. Nanği anjam quqwa keresai. Nanği walwelqa keresai. ²¹Ariya tamo nanği di nanço kumbra tulañ uge. Nanço kumbra uge agi ubtsiy marqai. Nanği na tamo ñumoqnsib moiotnjroqneb. Nanği gumanıñoqneb. Nanği quñam qaloqneb. Nanği laña laña sambalaoqneb. Nanği bajiñoqneb. Nanço kumbra uge uge kalil di nanği uratosai oqneb. Deqa nanği are bulyosai oqneb.

Lañ angro a buk kiñala Jon yonaqa a uyej

10 ¹Onaqa e olo ñam atsimqa lañ angro bei lañ goge dena aieqnaq unem. A lañ angro sıñgıla koba. A lañbi na kabuosıqa aqa gateq di tuembiñ atesoqnej. Aqa ulatamu señ bul suwañoqnej. Aqa sınga tal aqa ai yusiq ñangao bul. ²Lañ angro aqa bañq di buk kiñala bei waqesonaq ojesoqnej. Aqa sınga wo yuwalq di atej. Sınga qonañ mandamq di atej. ³A tulañ koba leleñej. Laion anjameqnu dego kere. Lelenonaqa kola 7-pela nanği anjam ateb. ⁴Kola 7-pela nanği anjam atnabqa e nanço anjam qusim nenğrenyqa laqnamqa lañ goge dia tamo bei anjam marnaqa e aqa kakoro quem. A na merbej, “Kola 7-pela nanço anjam di qusim tent. Nenğrenyaim.”

⁵Ariya lan angro yuwalqsi mandamqsi singa atsiq tigelesonaq unem qaji a na aqa ban wo soqtonaqa lanq oqej. ⁶Osiqa Qotei lan ti mandam ti yuwal ti ingi ingi kalil ti atelenej qaji aqa ñam na endegsi marej, “Niñgi quie. E bole marqai. Diño bati jojomqo. Deqa Qotei a tariñsokobaiyqasai. ⁷Lan angro namba 7 na aqa gul anjamamqa Qotei aqa uli anjam nami aqa medabu o tamo nangi minjroqnej qaji di a na babtekritqas.” Lan angro dena Qotei ñambile gaigai unu qaji aqa ñam na degsi marej.

⁸Onaqa tamo nami lan goge dia anjam merbonaqa aqa kakoro quem qaji a na olo merbej, “Ni gilsim lan angro aqa singa yuwalqsi mandamqsi atsiq tigelejunu qaji aqa banq di buk waqejunu di yayiosim am.” ⁹Onaqa e lan angro di aqa areq gilsim minjem, “Ni buk kiñala ino ban na ojejunum qaji di e ebe.” Onaqa merbej, “Ni am. Osim uye. Uyimqa ino medabuw di bisim qaq bul tulan qaqatinmqas. Aisim ino bi aniq di isakobaimqas.” ¹⁰A degsi merbonaqa e aqa banq dena buk kiñala di yayiosim uyem. E uynamqa ijo medabuw di bisim qaq bul tulan qaqatinbej. Aisq ijo bi aniq di isakobaibej.

¹¹Onaqa nangi na olo merbej, “Ni Qotei aqa medabu osimqa anjam palontoqnqam. Tamo ungasari leñ segi segi qaji, sawa segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji nango kumbra qa ni anjam palontoqnqam. Mandor kokba gargakoba nango kumbra qa dego ni anjam palontoqnqam.”

Tamo aiyel nangi Qotei aqa anjam palontoqnej

11 ¹Onaqa Qotei na walwelqa toqon bei ebsiqa merbej, “Ni toqon endi waiysim ijo atra tal aqa ole keret. Osim atra bijal aqa ole dego keret. Tamo ungasari ijo atra tal miligiq dia e qa loueqnub qaji nangi dego sisiy. ²Ariya koro sawa atra tal meq di unu qaji di keretaim. Di urat. E na koro sawa di sawa bei bei qaji tamo nangi enjritqa nangi na ijo qure koba Jerusalem niñaqyoqnibqa bai 42 gilqas. ³Bati deqa e na ijo anjam palonto tamo aiyel qarinnjritqa nangi are ugeo qaji gara jigsib ijo anjam palontoqnibqa bati 1,260 gilqas.”

⁴Tamo aiyel di kanar qeli bul. Nangi aiyel lam bul dego. Nangi Tamo Koba Qotei sawa sawa kalil taqatejunu qaji aqa ulatamuq dia tigelejunub. ⁵Tamo qudei nangi na nangi aiyel ugeugeinjrqa maroqnibqa nango aiyel medabuw na ñamyuo brantosim nango jeu tamo nangi di koitnjrim yuekrisib morenqab. Deqa tamo bei na nangi aiyel ugeugeinjrqa marimqa kumbra dena qujai a segi moiqa. ⁶Qotei na nangi aiyel singila enjrimqa nango anjam maro bati qa nangi lan getentibqa awa bqasai. Qotei na olo nangi aiyel singila enjrimqa nangi maribqa ya kalil leñ bulyqas. Kumbra uge uge deqaji nangi aiyel na tamo ungasari enjroqnibqa nangi niñaqoqnqab. Nangi aiyel nango segi areqalo na kumbra di yoqnqab.

⁷Nango aiyel anjam maro bati koboamqa wagme juwan sub guma kobaq di unu qaji a subq dena brantosim nangi aiyel qoto itnjrsim a qoto singilaosim nangi ñumim morenqab. ⁸Morenqabqa nango aiyel jejamu qure aqa gam koba ambleq di uratnjrib sqab. Qure di aqa ñam iga sasirosim mareqnum, “Sodom ti Isip ti.” Qure dia nami nango Tamo Koba ñamburbasq di qamnab moiej. ⁹Nango aiyel jejamu gam ambleq di soqnibqa tamo ungasari jejamu segi segi qaji, sawa segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji, leñ segi segi qaji kalil nangi beleñsib nango aiyel jejamu koqnjroqnibqa bati qalub bei oto gilqas. Nango aiyel jejamu subq atqa saidoqnqab. ¹⁰Nangi aiyel moreñonub deqa tamo ungasari kalil mandamq di unub qaji nangi tulan arebole-bolejnjoqnimqa ingi uyoqnsib lou tuoqnib nango was nangi koroqnib luejnjoqnqab. Nangi kumbra degyoqnqab. Di kiyaa? Qotei aqa medabu o qaji tamo aiyel dena tamo ungasari kalil mandamq di so qaji nangi jaqatin koba enjroqneb deqa.

¹¹Bati qalub bei oto di koboonaqa Qotei na jagwa qarinyonaqa nango aiyel miligiq aiej. Ainaqa nangi aiyel olo mondor osib ñambile sosib tigeleb. Tigelonabqa tamo ungasari nangi na nangi aiyel unjrsib tulan ulageteb. ¹²Onaqa lañ goge dena lañ angro bei a tulan koba leleñsiqua nangi aiyel metnjrej, “Ningi goge endeq boiye.” Onaqa nangi aiyel aqa kakoro qusibqa lañbi miligiq na lañ qureq oqeqnabqa nango jeu tamo nangi na nangi koqnjresoqneb. ¹³Onaqa bati qujai deqa mimin tulan kobaquja dosiq qure koba di reñginyonaqa qure taqal qujai bei padalej. Qure taqal 9-pela soqneb. Mimin dena tamo ungasari 7,000 padaltnjrej. Onaqa tamo ungasari mimin dena padaltnjrosai qaji nangi tulan ulagetosib Qotei lañ qureq di unu qaji aqa ñam soqteb.

¹⁴Ariya gulube kobaquja namba 2 agi koboqo. Ningi quiyee. Sokiñalaysimqa olo gulube kobaquja namba 3 brantqas.

Lañ angro namba 7 na aqa gul anjamej

¹⁵Ariya lañ angro namba 7 na aqa gul anjamonaqa tamo ungasari kalil lañ qureq di unub qaji nangi tulan koba leleñsib endegsib marnab quem, “Gago Tamo Koba Qotei nangi aqa ñiri Kristus wo Mandor Kokba sqajqa bati agi brantqo. Deqa nangi aiyel bati gaigai Mandor Kokba sosib sawa sawa kalil taqatnjroqnqab.” ¹⁶Onaqa gate kokba 24 Qotei aqa ñamgalaq dia nango awo jaramqsi awesoqneb qaji nangi singa pulutosib ñam quosib Qotei louetoqneb. ¹⁷Osib endegsib pailyoqneb,

“O Tamo Koba, ni segi qujai Qotei bole.

Ni singila koba. Singila kalil inoq di unu. Ni bini unum. Ni nami soqnem.

Ni na ino singila osim agi ni Mandor Kobaonum.

Deqa iga ni biñimeqnum.

¹⁸Sawa bei bei qaji tamo nangi tulan minjin oqetnjreqnu.

Ariya ni dego ino minjin oqwajqa bati brantqo.

Ni na tamo morejo qaji nango une qa nanji peginjsim

ñumelenqajqa bati agi brantqo.

Ino wau tamo kalil ni na awai bole enjrqajqa bati dego brantqo.

Ino wau tamo nanji di agi ino medabu o qaji tamo ti, ino segi tamo ungasari tintin nanji ti, tamo kalil ni qa ulaoqnsibqa ino sorgomq di geregere unub qaji nanji ti.

Ino wau tamo nanji di agi tamo ñam kokba ejunub qaji nanji ti tamo ñam saiyoji unub qaji nanji ti. Ni na nanji awai bole enjrqajqa bati agi brantqo.

Ariya tamo nanji mandamq endia tamo ungasari nanji ugeugeinjreqnub qaji nanji ni na kamba ugeugeinjrqqa bati agi brantqo.”

¹⁹Gate kokba 24 nanji degsib Qotei qa loueqnabqa lan angro nanji na Qotei aqa atra tal lan qureq di unu qaji aqa siran waqtosibqa Qotei aqa dal anjam so qaji ñam monqum tal miligiq di sonaq uneb. Onaqa minjal ti qatroñ ti kola anjam ti mimin ti ais onqol kokba awa bul ti aieleñeb.

Jon a uña bei ti amal uge ti unjrej

12 ¹Ariya lan goge dia Qotei aqa manwa bei brantonaq unem. E unem di uña bei tigelesoqnej. Uña di a sen na kabusioqa baiq di tigelesoqnej. Aqa gateq di bongar 12-pela atsiq soqnej. ²Uña di a guman ti. A angro oqajqa jejamu jaqatinyeqnaqa tulan koba pailoqnej. ³Onaqa lan goge dia manwa bei brantonaq unem. E unem di amal uge lent kobaquja soqnej. Amal di aqa gate 7-pela ti aqa qala 10-pela ti soqnej. Aqa gateq di dego gate tatal 7-pela soqneb. Gate tatal di mandor kokba nanji na ateqnub deqaji bul. ⁴Aqa weru na bongar kalil lan taqal qujaiq di so qaji nanji butuynjrnaqa ululoñosib mandamq aieleñeb. Lan taqal aiyelq di sai. Nanji bole soqneb.

Ariya uña di angrotimqa amal dena angro di qalsim uyqajqa deqa uña aqa areq di tigelesosiq koqyosiq tarinoqnej. ⁵Onaqa uña di angro mel ñambabtej. Angro di mondon Qotei na singila yimqa a bu toqon ojsim tamo ungasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji nanji singila na taqatnjqroqnas. Ariya angro mel ñambabtej qaji di Qotei na oqujatosiq lan qureq osi oqej. Oqsiqa aqa awo jaramq di awotej. ⁶Onaqa uña di a ulanoñsiqa wadau sawaq gilej. Dia aqa so sawa Qotei na nami gereiyetej qaji di soqnimqa Qotei na bati 1,260 a taqatesosim ingi anaiyoqnas.

⁷Ariya lan goge dia qoto koba brantej. Maikel aqa lan angro nanji ti tigelosib amal kobaquja qoto iteb. Onaqa amal kobaquja aqa lan angro nanji ti kamba tigelosib Maikel aqa lan angro nanji ti qoto itnjreb.

⁸Onaqa amal aqa lan angro nanji ti qoto singilajqa keresaiinjrej. Deqa nanji olo lan qureq di sqa keresai. ⁹Qotei aqa lan angro nanji na amal di

osib waiyonab mandamq aiej. Amal di nami soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Ungasari Kalil Nanjo Ñam Ugetetnjro Qaji Tamo.” A na tamo ungasari kalil mandamq di so qaji nanji gisa gisanjnroqnej. A ti aqa lan angro nanji ti kalil wainjrnab mandamq aieb.

¹⁰ Onaqa olo lan goge dia lan angro bei tulan koba leleronaqa e aqa kakoro quem. A endegsi marej, “Tamo ungasari nanji padalqa laqnaqqa gago Tamo Koba Qotei a na nanji elenqo. A kumbra di yqo deqa aqa singila boleq dekritqo. Deqa a gago Mandor Koba unu. Gago was nanjo ñam ugetetnjro qaji tamo Satan a na qolo ti qanam ti Qotei aqa ñamgalaq dia nanjo ñam ugetetnjreqnu. Satan agi waiyonub mandamq aiqu. Deqa bini Qotei aqa Ñiri Kristus a ñam koba ti singila ti ejunu. ¹¹ Gago was nanji nanjo segi jejamu qa ulaosaioqneb. Nanji mandamq endia bole sqajqa deqa are koba qalosioqneb. Kaja Du moisiq aqa leñ aiej kumbra dena nanji singila osib aqa anjam mare mare laqajqa singilaqneb. Nanji endegsib are qaloqneb, ‘Ungum, jeu tamo nanji na iga lugwa osib lugeb. Iga deqa ulaqasai.’ Nanjo kumbra dena nanji qoto singilaosib jeu tamo nanji di gotranjoqneb. ¹² Deqa lan qure ti tamo ungasari lan qureq di unub qaji ningi ti areboleboleingeme. Ariya mandam ti yuwal ti ningi ñam atiye. Gulube kobaquja nunjoq aiqu. Di kiyaqa? Satan a sokiñalayosim padalqas di qalieqo deqa minjin ani oqetqoqa ningi ugeugeingwa aiqu.”

¹³ Amal di waiyonab mandamq aiej di unsiq a na uña angro mel ñambabtej qaji di qalim moiqaqqa deqa dadauryoqnej. ¹⁴ Onaqa nanji na baira kobaquja aqa bari aiyel uña di yonabqa jigsiqu amal di uratosiqu pururusiqu sawa isaq gilsiqu wadau sawaq di brantej. Dia Qotei na uña di geregere taqatosimqa wausau qalub bai 6-pela ingi anaiyoqnaq. ¹⁵ Onaqa e olo ñam atsimqa amal aqa medabuw na ya beqynaqa ya meli do bulosiqu uña di dauryonaq unem. Ya dena uña di qalsim moiotqajqa deqa amal na ya di beqeyj. ¹⁶ Onaqa mandam na uña aqaryaiyosiqu meanonaqa ya amal na beqeyj qaji di kalil aqa miligiq aiej. ¹⁷ Deqa amal a uña qa minjin ani oqetonaqa uña aqa angro qudei nanji qoto itnjraqajqa gilej. Uña aqa angro nanji agi tamo ungasari Qotei aqa dal anjam dauryoqnsibqa Yesus aqa anjam mare mare laqnaq qaji nanji. ¹⁸ Ariya amal a olo gilsiqu alile di tigelesoqnej.

Wagme juwan aiyel nanji branteb

13 ¹ Onaqa e olo ñam atsimqa wagme juwan bei yuwalq dena brantonaq unem. Aqa gate 7-pela ti aqa qala 10-pela ti soqnej. Aqa qalaq di gate tatal 10-pela soqneb. Gate tatal di mandor kokba nanji na ateqnub deqaji bul. Aqa gateq di ñam qudei nengrenyonab soqnej. Ñam di Qotei misilinyo qaji ñam. ² Wagme juwan e unem qaji di pusi juwan bul kobaquja. Pusi di aqa ñam lepat. Aqa singa bea aqa singa

bul. Aqa medabu laion aqa medabu bul. Amal uge kobaquja a na aqa segi singila wagme juwan di yosiq minjej, “Ni e ombla mandor kokba sqom.” Osika a singila kobaquja yej. ³Wagme juwan di aqa gate bei nami qalnab moisiq yu ti so bulonaq unem. Yu di olo mosoonaq aqa pirigi unem. Onaqa tamo ungasari kalil wagme juwan di uneb qaji nangi tulan prugugetosib a dauryoqneb. ⁴Amal uge kobaquja a na aqa segi singila wagme juwan di yej deqa tamo ungasari nangi amal aqa ñam soqtoqneb. Osib wagme juwan dego aqa ñam soqtoqnsibqa maroqneb, “Tamo yai aqa singila wagme juwan aqa singila ti kere? Tamo yai na a qoto itqa kere? Tamo deqaji bei sosai.”

⁵Ariya Qotei na wagme juwan di odyonaqa tigelosika diqoqnsika Qotei misilinyoqnej. Qotei na a singila yonaqa bai 42 a kumbra di yoqnej.

⁶Yoqnsika aqa segi medabu waqtoqnsika Qotei misilinyoqnej. Qotei aqa ñam ti aqa qure koba ti aqa segi tamo ungasari lan qureq di unub qaji nangi ti wagme juwan dena misilinjroqnej. ⁷Onaqa Qotei na wagme juwan di olo odyonaqa tigelosika Qotei aqa segi tamo ungasari nangi qoto itnjroqnsika nangi ñumoqnsika a segi qoto singilaoqnej. Onaqa Qotei na a olo singila yonaqa a na tamo ungasari kalil len segi segi qaji, sawa segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji, jejamu segi segi qaji nangi taqatnjroqnej. ⁸Deqa tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nangi na wagme juwan di binjyoqnsib aqa ñam tulan koba soqtoqneb. Tamo ungasari nangi di Qotei a nami mandam atosaisosika nangi ñambile gaigai sqajqa saidosiq ñambile qa buk miligiq di nango ñam nenjrenyosai. Buk di agi Kaja Du nami qalnab moiej qaji aqa segi buk.

⁹Tamo a dabkala ti sosimqa a anjam endi gegerere qusim poiym.

¹⁰Qotei a tamo bei tonto talq di waiyqa marimqa tamo di osib tonto talq di waiyebe. Tamo bei na tamo bei sebru na qalqas di a kamba sebru na qalib moiqa. Kumbra di brantimqa Qotei aqa segi tamo ungasari nangi unsibqa singila na tigelosib nango areqalo Yesus qa singilatosib soqnebe.

¹¹Ariya e olo ñam atsimqa wagme juwan bei mandam miligiq na brantonaq unem. Wagme di aqa gateq di qala aiel soqneb. Qala di kaja du nango qala bul. Aqa anjam maro amal kobaquja aqa anjam maro bul.

¹²Wagme juwan dena wagme juwan e nami unem qaji aqa singila kalil yayiosika a na mandam ti tamo ungasari mandamq di unub qaji nangi ti nango areqalo tigel-tetnjreqnaqa nangi wagme juwan e nami unem qaji a qa louqneb. Wagme juwan e nami unem qaji di agi qalnab moisiqa aqa yu olo mosoonaq e aqa pirigi unem. ¹³Wagme juwan bunu brantej qaji di a manwa tulan kokba yeqnaq unem. Manwa bei endegsi yoqnej. A na tamo ungasari nango ñamgalaq dia lan goge tarosiq ñamyuo meteqnaqa lan goge dena ñamyuo brantoqnsika mandamq aioqnej. ¹⁴A na manwa di wagme juwan e nami unem qaji aqa ñamgalaq di yoqnsika kumbra dena tamo ungasari mandamq di unub qaji nangi gisa gisanjroqnej. Osika

nan̄gi endegsi minjroqnej, “Niṅgi na sulum gereiyiye. Gereiyqa osibqa wagme juwaṅ aqa ulatamu bul gereiyosib aqa ṅam soqtoqniye.” Wagme juwaṅ di agi nami serie na qalnab moisiq olo tigelosiqa ṅambile soqnej. ¹⁵Onaqa nan̄gi na sulum gereiyonabqa Qotei na wagme juwaṅ bunu brantej qaji di odyonaqa a na sulum di mondor yonaqa a ṅambile osiqa anjam maroqnej. Onaqa tamo uṅgasari nan̄gi sulum di biṅiyiqnsibqa a qa louoqneb. Ariya tamo uṅgasari sulum di biṅiyqa urateb qaji nan̄gi di a na ṅumeleṅeqnaq moreṅoqneb.

¹⁶Onaqa wagme juwaṅ bunu brantej qaji a na aqa wau tamo nan̄gi endegsi minjrej, “Niṅgi na tamo uṅgasari kalil nan̄go baṅ woqsi lanjaqsi ijo toqor atetnjriye.” Degsi minjrnaqa nan̄gi gilsib toqor atetnjreb. Tamo ṅam saiqoji nan̄gi ti tamo ṅam ti tamo ṅoro ti tamo iṅgi iṅgi saiqoji unub qaji nan̄gi ti tamo lan̄aj nan̄gi ti kan̄gal tamo nan̄gi ti kalil nan̄go baṅ woqsi lanjaqsi toqor ateleṅeb. ¹⁷Tamo bei aqaq di toqor atqa minjib saidqas di a olo bunuqna iṅgi awaiyqa marqas getentqab. A iṅgi bei qarinyosim silali oqa marqas dego getentqab. Toqor di agi wagme juwaṅ aqa segi ṅam. Iga aqa ṅam di sisiyqom di aqa utru brantqas. ¹⁸Tamo a areqalo bole ti sqas di a toqor di aqa utru geregere poiya kere. Tamo a powo ti sqas di a wagme juwaṅ aqa ṅam geregere sisiyem. Iga ṅam di sisiyqom di iga tamo nan̄go ṅam sisiyeqnum dego kere. Ariya iga ṅam di sisiyqom di agi 666 brantqas.

Kaja Du aqa tamo uṅgasari nan̄gi lou bunuj na louoqneb

14 ¹Onaqa e olo ṅam atsimqa Kaja Du a Saion manaq di tigelesonaq unem. Tamo 144,000 nan̄gi dego a koba na tigelesonab unjrem. Unjrem di nan̄go lan̄jaq di Kaja Du aqa segi ṅam ti aqa Abu aqa ṅam ti nen̄greṅyonab soqnej. ²Onaqa lan̄ goḡe dia tamo uṅgasari tulan̄ gargekoba nan̄gi anjam bei murqumyosib mareqnabqa e nan̄go kakoro quem. Nan̄go anjam di quem ya koba meli dosiq anjam ateqnu dego bul. Anjam di kola anjam ateqnu dego kere. E anjam di quem tamo na gombin anjameqnu dego bul. ³Tamo uṅgasari nan̄gi di Qotei aqa awo jaram koba namoq di tigelesosibqa wagme qolqe ṅambile so qaji nan̄gi ti gate kokba nan̄gi ti nan̄go ṅamgalaq dia lou bunuj na louoqneb. Tamo 144,000 Qotei na nami mandamq dena awaiyeleṅej qaji nan̄gi segi lou di qalieqa kere. Tamo qudei nan̄gi lou di qalieqa keresai. ⁴Tamo 144,000 nan̄gi di nami uṅa ti sambalaosaiqneb. Deqa nan̄go jejamu yala jigatosai. Nan̄gi une saiqoji. Kaja Du a walwelosiq sawa sawaq gileqnaqa nan̄gi a dauryosib laqnu. Tamo uṅgasari kalil mandamq di unub qaji nan̄go ambleq dena Qotei na tamo 144,000 nan̄gi di awaiyeleṅej. Tamo nan̄gi di Qotei na eleṅej deqa nan̄gi iṅgi meli bunuj bulosib Qotei wo Kaja Du wo nan̄go segi tamo unub. ⁵Nan̄gi nami gisaṅ anjam bei marosaioqneb. Nan̄go jejamuq di une bei saiqoji.

**Lan angro qalub nangi Qotei aqa anjam tamo
ungasari nangi minjroqnsib laqneb**

⁶Ariya e olo nam atsimqa lan angro bei lan sorgomq dia pururueqnaqa unem. Lan angro dena Qotei aqa anjam bole bati gaigai sqas qaji di osi giloqnsiqa tamo ungasari kalil mandamq di unub qaji nangi minjroqnsiq laqnej. Tamo ungasari lej segi segi qaji, sawa segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji, jejamu segi segi qaji nangi turtnjroqnsiq anjam bole di minjroqnsiq laqnej. ⁷A tulan koba lelejoqnsiqa endegsi minjroqnej, “Qotei a na tamo ungasari nango kumbra uge uge qa nangi peginjrsim numqajqa bati brantqo. Deqa ningi Qotei ulaiyoqnsib aqa nam soqtoqniye. Qotei a lan ti mandam ti yuwal ti ya jumbum ti kalil gereiyej. Deqa ningi a qa louoqniye.”

⁸Onaqa lan angro bei na lan angro di dauryosiq bej. Bosiq endegsi marej, “Qure koba Babilon a tulan padalougetqo! Od, a tulan padalougetqo! Babilon a na tamo ungasari kalil mandamq di so qaji nangi aqa sambala kumbra dauryoqnqajqa deqa are tigeltetnjroqnej. Aqa kumbra di a na wain singila koba nangi anainjreqlaq nanarioqneb dego bul.”

⁹Onaqa lan angro bei a lan angro aiyel nangi di daurnjrsiq bej. Bosiqa tulan koba lelejosiq marej, “Tamo bei a wagme juwan nangi aqa sulum wo qa louoqnsimqa aqa lanjaqsi banqsi toqor oqas di a wain singila koba uyobulqas. ¹⁰Wain di Qotei aqa minjin singila koba. Qotei a nami wain di ya ti bulyosai. Deqa tamo bei aqa lanjaqsi banqsi wagme juwan aqa toqor oqas di aqa une deqa Qotei na a pegiyosimqa aqa segi minjin gambanq di qamsim anaiyim uyqas. Uysimqa Qotei aqa lan angro nangi Kaja Du ombla na nango namgalaq dia namyuo na ti meni yuo na ti jaqatin koba oqnsim sqas. ¹¹Namyuo di aqa qurem bati gaigai oqoqnqas. Tamo nangi wagme juwan aqa nam ti aqa toqor ti osibqa aqa sulum wo binjroqnqab di nangi bati gaigai qanam ti qolo ti jaqatin koba oqnsib sqab. Nangi aqaratqa keresai.”

¹²Kumbra di brantimqa Qotei aqa segi tamo ungasari nangi unsibqa singila na tigelesoqnebe. Tamo ungasari nangi di agi Qotei aqa dal anjam geregere dauryoqnsibqa nango areqalo Yesus qa singilateqnub.

¹³Onaqa tamo bei a lan goge dia tulan koba lelejonaqa e aqa kakoro quem. A na merbej, “Ni anjam endegsi nengrenye, ‘Bini qa ti bunuq qa ti tamo ungasari kalil Tamo Koba Yesus qa nango areqalo singilateqnub qaji nangi di jeu tamo nangi na numoqnib morejoqnqab. Deqa nangi tulan areboleboleinjrim sqab.’ O Jon, ni anjam degsi nengrenye.” Onaqa Qotei aqa Mondor Bole a dego merbej, “Tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateqnub qaji nangi tulan areboleboleinjrim sqab. Di kiyaqa? Nangi qalieonub, nangi mandam qa wau kalil uratosib lan qureq oqsib dia

aqaratosib sqab. Kumbra bole bole kalil nangi mandamq dia yoqneb qaji di aqa awai bole nangi lanj qureq oqsib dia itqab.”

Mandam qa ingi meli gentqa batiqo

¹⁴Ariya e olo nam atsimqa lanjbi qat unem. Tamo bei lanjbiq di awesoqnej. Tamo di a Tamo Angro bul. Aqa gateq di gate tatal gol na gereiyo qaji di atsiq soqnej. Aqa banq di sarep olekoba tulan qala uge ojesoqnej. ¹⁵Onaqa olo lanj angro bei Qotei aqa atra talq dena brantosiq tulan koba lelenosiq tamo lanjbiq di awesoqnej qaji di minjej, “Ingi meli gentqa batiqo. Mandam qa ingi kalil meliekritonub. Deqa ni ino sarep osimqa ingi meli gingenye.” ¹⁶Onaqa tamo lanjbiq di awesoqnej qaji a na aqa sarep ganiyosiq mandamq di ingi melielenej di kalil gingenyej.

¹⁷Onaqa olo lanj angro bei Qotei aqa atra tal lanj qureq di unu qaji dena brantej. A dego sarep tulan qala uge ojesoqnej. ¹⁸A brantonaqa olo lanj angro bei na a dauryosiq Qotei aqa atra bijalq dena brantej. Lanj angro di Qotei na singila yonaqa a namyuo taqatosiq soqnej. A brantosiq tulan koba lelenosiq lanj angro sarep tulan qala uge ojesoqnej qaji di minjej, “Mandam qa wain sil aqa gei meliekritonub. Deqa ni ino sarep tulan qala uge di osimqa wain sil aqa gei gingenyosim sawa qujaiq di koroinjre.”

¹⁹Degsi minjnaqa lanj angro dena tigelosiq aqa sarep osiq ganiyonaqa mandamq di wain sil aqa gei melielenej qaji di kalil gingenyekritsiqa sawa qujaiq di koroinjrej. Osiqa wain gei parato qaji kulum kobaqujaq dia breinjrej. Kulum di Qotei aqa minjin. ²⁰Kulum di qure koba aqa polomq di ateb unu. Kulumq dia nangi na wain sil aqa gei paraparainjrnabqa kulumq dena lej koba aisiqa mandamq di tulan koba maqosiq oqsib hos nango medabu tinj di dinej. Osiqa sawa tulan kobaquja kabutej. 300 kilomita dego.

Lanj angro 7-pela nangi ingi uge 7-pela ojesoqneb

15 ¹Onaqa manwa kobaquja bei lanj goge di brantonaq unem. Unsimqa tulan koba prugugetem. Lanj angro 7-pela nangi ingi uge 7-pela ojesonab unelenem. Tamo ungasari nangi ugeugeinjrjaqqa deqa ingi uge di ojesoqneb. Ingi uge di koboamqa gulube bei brantqasai. Ingi uge 7-pela di koboamqa Qotei aqa minjin torej koboqas.

²Onaqa e olo nam atsimqa ingi kobaquja bei yuwal banga bul unem. Ingi di tulan jeqilosiq qunun bulej. Yuwal babanj gogeq di namyuo pulonoqnej. Tamo ungasari nami wagme juwan ti aqa sulum ti aqa nam aqa toqor ti qoto itnjrsib qoto singilaeb qaji nangi yuwal qalaq di tigelosib Qotei aqa gombij ojelenesoqneb. ³Osib Qotei aqa wau tamo Moses aqa lou ti Kaja Du aqa lou na ti endegsib louoqneb,

“O Tamo Koba Qotei, singila kalil inoq di unu.

Wau kalil ni yeqnum qaji di singila koba.

Iga ino wau di unoqnsim deqa tulan prugugeteqnum.

Tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nango Mandor Koba
agi ni segi.

Kumbra kalil ni yeqnum qaji di tulan boledamu.

⁴ O Tamo Koba, ni segi qujai kumbra tulan bolequja yeqnum.

Ino jejamuq di une bei saiqoji.

Deqa tamo ungasari kalil nangi bati gaigai ni binimoqnsibqa ino
ñam soqtoqnsib sqab.

Tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi ino areq
boqnsibqa ni qa louoqnqab.

Di kiyaaq? Ino kumbra bole kalil ni segi na boleq atekritonum.”

⁵ Onaqa e olo ñam atem di Qotei aqa atra tal lañ qureq di unu qaji
aqa siran waqesonaq unem. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babteqnu.

⁶ Onaqa lañ angro 7-pela ingi uge 7-pela di ojesoqneb qaji nangi Qotei
aqa atra talq dena brantosib oqedeb. Nangi gara jugo qat tulan boledamu
jigelenosib alalag gol na gereiyo qaji dena nango are targaq di kainysib
soqneb. ⁷ Onaqa wagme ñambile so qaji bei a brantosiq tabir 7-pela gol
na gereiyo qaji di eleñosiqa lañ angro 7-pela nangi di enjrej. Tabir 7-pela
di Qotei bati gaigai sqas qaji aqa minjin na maqonaqa enjrej. ⁸ Onaqa
Qotei aqa rian ti aqa singila ti dena qurem koba oqsiqu Qotei aqa atra
tal getentej. Deqa tamo bei a Qotei aqa atra tal miligiq gilqa keresai. Lañ
angro 7-pela nangi ingi uge 7-pela di bilentib koboamqa di tamo nangi
olo Qotei aqa atra tal miligiq gilqa kere.

Lañ angro nangi tabir 7-pela Qotei aqa minjin na maqeleñej qaji di bilentonab mandamq aiej

16 ¹ Onaqa tamo bei Qotei aqa atra tal miligiq di soqnej qaji a na
anjam bei marnaqa e aqa kakoro quem. A tulan koba leleñosiqa
lañ angro 7-pela nangi di endegsi minjrej, “Ningi tabir 7-pela Qotei aqa
minjin na maqeleñejunu qaji di bilentib mandamq aiem.”

² Onaqa lañ angro matu a gilsiqu aqa tabir namo bilentonaqa mandamq
aiej. Mandamq ainaqa tamo nangi wagme juwan aqa toqor osib aqa
sulum binioqneb qaji nango jejamuq di yu singila kokba tulan uge
bumbranyleñeb.

³ Onaqa lañ angro namba 2 a olo gilsiqu aqa tabir yuwalq di bilentej.
Bilentonaqa yuwal a tamo moio qaji nango leñ bulej. Onaqa ingi ingi kalil
yuwal miligiq di ñambile so qaji nangi moreñekriteb.

⁴ Onaqa lañ angro namba 3 a kamba gilsiqu aqa tabir bilentonaqa
ya jumbum ti ya ti deq aiej. Ainaqa ya kalil leñ na ugeej. ⁵ Onaqa lañ
angro bei olo brantej. Lañ angro di ya kalil taqato qaji lañ angro. A
na endegsi marnaq e quem, “O Qotei, ni bini unum. Ni nami soqnem.
Ino kumbra kalil tulan bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji. Utru

deqa ni na tamo nango kumbra uge qa peginjrsim gulube endi nangoq qarinyonum. O Qotei, ino kumbra di tulan boledamu tintiño. ⁶Tamo nanği dena ino medabu o qaji tamo nanği ti ino segi tamo ungasari nanği ti moiottjreqnab nango len aioqnej. Deqa ni na kamba len anainjronum nanği uynub. Keretsim anainjronum.” ⁷Onaqa atra bijal a endegsi marnaq e quem, “O Tamo Koba Qotei, singila kalil inoq di unu. Ni na tamo ungasari nango kumbra uge uge kalil qa peginjroqnsimqa nanği padaltjreqnum. Ino kumbra di tulan boledamu tintiño.”

⁸Onaqa lan angro namba 4 a gilsika aqa tabir senq di bilentonaqa Qotei na odonaqa sen tulan kanjanosika tamo nango jejamu koitetnjrej. ⁹Sen aqa namyuo di tulan kanjanosiq tamo nango jejamu koitetnjrej. Deqa nanği Qotei aqa ñam misilinyoqneb. Qotei a na gulube di qarinyej deqa nanği aqa ñam misilinyoqnsib aqa ñam soqtqa urateb. Uratosib nango are bulyosai.

¹⁰Onaqa lan angro namba 5 a gilsika aqa tabir bilentonaqa wagme juwan aqa awo jaram kobaq aiej. Ainaqa tamo nanği wagme juwan na taqatnjresoqnej qaji nanği ambrukobainjrnaq soqneb. Sosib jaqatin tulan koba osib qala bisiriqtoqneb. ¹¹Nango jaqatin qa ti yu uge kalil nango jejamuq di bumbran-yeleñeb qaji deqa ti nanği tulan minjin oqetnjrnaqa Qotei lan qureq di unu qaji a misilinyoqneb. Nango kumbra uge uge yoqneb qaji di nanği uratosai. Deqa nango are bulyosai dego.

¹²Onaqa lan angro namba 6 a gilsika aqa tabir bilentonaqa Yufretis ya kobaq aiej. Ainaqa ya jejosiq mandor kokba nanği sen oqo sawaq dena bqajqa gam brantej. ¹³Onaqa e olo nam atsimqa mondor uge qalub unjrem. Mondor uge qalub di balum du du bul. Nanği amal uge aqa medabuuq na, wagme juwan aqa medabuuq na ti, Satan aqa gisan anjam maro tamo aqa medabuuq na ti branteleñeb. ¹⁴Mondor uge qalub dena manwa uge uge singila kokba yoqnsibqa mandor kokba sawa sawa kalil taqate-junub qaji nangoq giloqnsib minjreqnub, “Ningi na nungo qaja tamo kalil koroinjsib minjribqa tamo ungasari nango une qa peginjrq batiamqa nanği qotelenqab.” Nanği degsib minjreqnub. Qotqajqa bati di agi Qotei singila koba ti unu qaji aqa bati koba.

¹⁵Onaqa Yesus a marej, “Ningi quiye. E bajin tamo bul ningi qa boqujatqai. Deqa tamo bei a nam sosim aqa gara tigsim sqas di a areboleboleiyqas. Di kiyaga? A yosi laqasai. Deqa tamo ungasari nanği aqa jemai unqasai.”

¹⁶Ariya mondor uge qalub dena mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nanği joqsibqa Armagedon sawaq dia koroinjreb. Ñam “Armagedon” di Hibru anjam. Aqa utru, “Megido mana.”

¹⁷Onaqa lan angro namba 7 a gilsika aqa tabir jagwaq di bilentej. Bilentonaqa atra tal miligiq dia tamo bei na anjam marnaqa e aqa kakoro quem. Tamo di a Qotei aqa awo jaram koba jojomq di tigelesoqnej. A

tulan koba lelenosiq marej, “Gulube kalil di koboounub.” ¹⁸ Onaqa minjal ti qatron ti kola anjam ti branteb. Mimin dego brantej. Mimin di tulan kobaquja. Mimin deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na Adam gereiej bati deqa mimin deqaji brantosa dena bosiq agi bini unum. ¹⁹ Ariya mimin di brantosa Babilon qure koba tulan ninaqyosiq potoqalubtej. Qure qure kalil dego mimin dena padalelelejeb. Babilon aqa kumbra tulan ugedamu. Aqa kumbra deqa Qotei a are qalsiq wain singila koba gambanq di qamsiq Babilon anaiyonaq uysiq nanariej. Wain di Qotei aqa minjin koba. ²⁰ Onaqa nui kalil nango so sawa uratosib jaraielelejeb. Mana kalil dego jaraosib koboeb. ²¹ Bati deqa ais ongol kokba awa bul aielelejeb. Ais ongol di tulan kokba. Ais ongol segi segi nango gulube 50 kilogram. Ais di lan goge dena tamo nango jejamuq aisiqa nangi tulan ugeugeinrej. Qotei na ais di qarinyej deqa tamo nangi minjin oqetnjrnaqa Qotei misilinyoqneb.

Qotei na sambala uja kobaquja a awai ugedamu yqas

17 ¹ Onaqa lan angro 7-pela tabir 7-pela ojesoqneb deqaji bei na bosiq merbej, “Ni endeq au. Bamqa Qotei na sambala uja kobaquja aqa une qa pegiyosim a awai uge yim ni osormit unqam. Sambala uja di agi ya kokbaq di awejunu. ² Mandor kokba kalil mandamq di unub qaji nangi a ombla na sambalaosib laqnub. Tamo kalil mandamq di unub qaji nangi dego a ti sambalaosib laqnub. Nango kumbra di nangi wain uyoqnsib nanarieqnub dego bul.”

³ Lan angro na e degsi merbonaqa Qotei aqa Mondor Bole a bosiq e singilatbosiq e wadau sawaq osi gilej. Onaqa e nam atsim uja bei sonaq unem. Uja di a wagme juwan lent aqa quraq di awesoqnej. Wagme juwan di aqa jejamuqsi nam gargekoba nengrenyonab soqneb. Nam di Qotei misilinyo qaji nam. Wagme juwan di aqa gate 7-pela. Aqa gateq di qala 10-pela soqneb. ⁴ Uja di gara lent utru aiyela dena kabuosiq soqnej. Gol ti menin naimyo ti kolilei boledamu dena ti walaosiq awesoqnej. Aqa banq di gamban gol na gereiyo qaji ojesoqnej. Aqa kumbra uge uge na ti aqa sambala kumbra jigat dena ti gamban miligiq di maqelenesoqnej. Aqa kumbra di Qotei aqa namgalaq di tulan ugedamu. ⁵ Uja di aqa nam aqa lanjaqsi nengrenyonab soqnej. Nam di sasir anjam. Aqa nam bole agiende, “Babilon qure kobaquja. A sambala uja kalil nango ai. Kumbra uge uge kalil mandamq di so qaji nango ai agi a segi.” Aqa nam bole agide. ⁶ Uja dena Qotei aqa segi tamo ungasari nangi ugeugeinjroqnsiq numelejeqnaq nangi morenoqneb. Tamo ungasari nangi di Yesus qa nango areqalo singilatosib aqa nam marsib laqneb qaji. Uja dena nangi numeqnaq nangi morenosib nango lej aieqnaqa a lej di wain bul uyoqnsiq nanarieqnaq e degsi unsimqa tulan koba prugugetosim are koba qaloqnem.

⁷Onaqa lan angro dena e merbej, “Ni kiyaqa are koba qaleqnum? Uŋa de wo wagme juwan wo nango kumbra di sasir anjam. Wagme juwan agi gate 7-pela ti qala 10-pela ti unu. A na uŋa di qolaiyejunu. Nanŋo aiyel sasir anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babbatqa ni que. ⁸Wagme juwan ni unonum qaji di a nami soqnej. Ariya a bini sosai. Bunuqna a olo sub guma kobaq dena brantosim torei padalqas. Amqa tamo ungasari kalil mandamq di unub qaji nanŋi na wagme juwan di unsibqa nanŋi prugugetqab. Wagme juwan di agi a nami soqnej. A bini sosai. A olo bunuqna brantqas. Tamo ungasari nanŋi di Qotei a nami mandam atosaisosiq nanŋi nambile gaigai sqajqa saidosiq nambile qa buk miligiq di nanŋo niam nengrenyosai.

⁹“Tamo a areqalo bole ti sqas di a anjam endi geregere poiyme. Wagme juwan aqa gate 7-pela nanŋi di mana 7-pela. Uŋa di a mana 7-pela goge quraq di awejunu. ¹⁰Gate 7-pela di nanŋi mandor kokba 7-pela. Mandor 5-pela nanŋi nami padaleb. Qujai unu. Qujai a mandor sosaiunu. A mandor sqajqa tariŋeqnu. A bunuqna mandor sosim sokiñalayosim padalqas. ¹¹Wagme juwan nami soqnej bini sosai qaji a dego mandor koba bei. A mandor kokba 7-pela nango ambleq di unu. A mandor koba namba 8. A dego torei padalqas.

¹²“Ariya qala 10-pela ni unjronum qaji di nango utru e na ubtit ni quqwam. Nanŋi mandor kokba 10-pela. Nanŋi dego mandor sosaiunub. Nanŋi bunuqna wagme juwan a ombla na singila osib mandor kokba sqab. Sokiñalayosib olo padalqab. ¹³Nanŋi mandor kokba sosibqa nanŋi areqalo qujaitosib nango segi singila ti niam ti kalil wagme juwan di yqab. ¹⁴Osib Kaja Du qa niriŋosib qoto itqab. Amqa Kaja Du a qoto singilaosimqa nanŋi niumqas. Kaja Du a tamo kokba kalil nango Tamo Koba. A mandor kokba kalil nango Mandor Koba. Tamo kalil a ombla unub qaji nanŋi a ti qoto singilaqab. Nanŋi di Kaja Du na metnjrsiq aqa segi tamo ungasari sqajqa giltnej qaji. Deqa nanŋi aqa anjam bole dauryeqnub.”

¹⁵Onaqa lan angro dena olo merbej, “Ya kokba sambala uŋa a di awesonaq ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Ya kokba di tamo ungasari tulan gargekoba len segi segi qaji, jejamu segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji nanŋi. ¹⁶Qala 10-pela ni unjronum qaji nanŋi ti wagme juwan a ti nanŋi na sambala uŋa di jeutosib a tulan ugeugeiyosib gara bumbranŋe-tosib aqa damu uyekritosib tanu niamyuo na koitqab. ¹⁷Qotei a segi na mandor kokba nanŋi di areqalo enjrimqa nanŋi na uŋa di degsib ugeugeiyqab. Qotei a segi nami marej, ‘E na areqalo enjritqa nanŋi kumbra di yqab.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa bati brantimqa Qotei na areqalo enjrimqa nanŋi areqalo qujaitosib nango segi singila ti niam ti kalil wagme juwan di yqab. Nanŋi kumbra degyibqa Qotei aqa anjam kalil nami marej qaji di aqa damu brantqas. ¹⁸Uŋa ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Uŋa di a qure kobaquja. A mandor

kokba kalil mandamq di unub qaji nanjo mandor koba sosiq nanji taqatnjreqnu.”

Babilon qure kobaquja a tulan padalougetej

18 ¹Onaqa e lan angro bei lan qure uratosiq mandamq aieqnaq unem. Lan angro di tulan singila koba. Aqa qasan na walaef dena mandam kalil suwanjekritej. ²Onaqa a tulan koba lelenosiq endegsi marej, “Babilon qure kobaquja a tulan padalougetqo! Od, a tulan padalougetqo! Babilon qure di mondor uge uge kalil nanjo so sawa. Mondor uge nanji ti qebari jigat nanji ti qebari uge kalil dego qure dia unub. ³Tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanji Babilon ombra na sambalaoqnsib laqneb. Nanjo kumbra uge di nanji wain singila koba uyoqnsib nanarioqneb dego bul. Mandor kokba mandamq di unub qaji nanji dego Babilon ombra na sambala-oqnsib laqneb. Silali qa wauo qaji tamo nanji silali qa wauoqnsib Babilon aqa kumbra uge uge dena silali koba oqneb. Babilon a kumbra tulan ugedamu yoqnej a deqa jemaioqnej.”

⁴Onaqa lan goge dia Qotei a tulan koba maonaqa e aqa kakoro quem. A endegsi marej, “O ijo segi tamo ungasari, ningi Babilon qure di uratosib boiye. Une kalil a yeqnu qaji di ningi a dauryosib yo uge. Aqa une deqa a awai uge oqas. Ningi a beteryosib awai uge di o uge. ⁵Babilon aqa une kalil di tumbolosiq oqsiq lan qure ojjoqa e unonum. Kumbra uge kalil a yoqnej qaji Qotei a deqa are walyosaieqnu. ⁶Kumbra uge kalil sambala uja a yeqnu qaji ningi deqa are qalsibqa a kamba qaliye. A kumbra uge yoqnsiq olo di bunyoqnsiq kumbra tulan ugedamu yeqnu. Dego kere ningi aqa kumbra uge kalil deqa olo keretosib a kamba qaliye. A wain singila koba gambanq di qamsiq bulyeqnu. Deqa ningi olo wain tulan singila koba bulyosib a kamba anaiyiye. ⁷A na aqa segi nam soqtoqnsiq sambalaosiq laqnsiq kumbra uge uge yeqnu. Ningi aqa kumbra deqa keretosib a jaqatin koba yibqa a akamugetqas. A segi mareqnu, ‘E mandor koba. E ijo segi awo jaram kobaq di awejunum. E uja qobul sai. Gulube bei ijoq bqa keresai. Deqa e akamqasai.’ ⁸A degsi mareqnu deqa bati qujai qa gulube tulan uge uge aqaq aielenqas. Osim a makobaiyosim akamugetqas. Osim mam koba osim aqa jejamu namyuo na yugwas. Babilon aqa kumbra tulan ugedamu deqa Qotei na aqa une kalil qa pegiyosim a tulan padaltougetqas. Qotei a segi Qotei koba. A singila koba ti unu. Singila dena a na Babilon qure tulan padaltougetqas.

⁹“Mandor kokba mandamq di unub qaji nanji Babilon ombra na sambalaosib laqnsibqa kumbra tulan ugedamu yelenoqneb. Deqa Babilon qure a namyuo na yusim qurem oqoqnimqa mandor kokba nanji di unsibqa akamaniyosib tulan are gulubeinjqas. ¹⁰Nanji Babilon aqa jaqatin koba di unsibqa tulan ulaugetqab. Osib isaq di tigelesosib

maroqnqab, ‘O Babilon, ni qure kobaquja! Ni nami qure singila koba soqnem! Ariya bini ni tulan padalougetonum! Bati qujai qa ino kumbra uge aqa awai agi ni itonum!’

¹¹ “Silali qa wauo tamo sawa sawa kalilq di unub qaji nanqi Babilon aqa jaqatin deqa are qalsibqa nanqi akamaniyoqnsibqa are tulan gulubeinjroqnqas. Di kiyaaqa? Tamo qudei nanqi olo nango ingi ingi awaiyoqnqasai. ¹² Nango ingi ingi agi gol, silva, meniñ boledamu, kolilei tulan boledamu, gara qat naimyo, gara lent utru segi segi, gara yauno pirqaqo. Nango ñoro qudei agi ñamtañ quleqt bole bole, ingi ingi elefan aqa qalagei na gereiyo qaji, ingi ingi ñamtañ boledamu na gereiyelero qaji, ingi ingi bras na gereiyo qaji, ingi ingi ain na gereiyo qaji, ingi ingi meniñ naimyo na gereiyo qaji. ¹³ Nango ingi ingi qudei agi meiwo, lei uyo qaji, sum koitib quleq oqwajqa, namur quleqt, goreñ quleqt, wain, goreñ goio qaji, bemsum, wit. Nango ñoro qudei agi bulmakau, kaja, hos rongom ti, kangal tamo nango jejamu ti nango qunun ti. Ingi ingi kalil deqaji tamo qudei nanqi olo bunu awaiyoqnqasai. ¹⁴ Deqa silali qa wauo qaji tamo nanqi na Babilon endegsib minjoqnqab, ‘Ingi ingi kalil ni na elenqajqa are prugmoqnej qaji agi ni uratmosib koboonub. Ñoro bole bole kalil silali kobaquja na gereiyeb qaji de ti ino segi wala bole bole ti agi koboonub. Deqa ingi ingi kalil deqaji ni olo bunu unqasai.’

¹⁵ “Silali qa wauo qaji tamo nanqi na ingi ingi deqaji gargekoba qarinyeqnabqa Babilon na awaiyoqnsiqa silali tulan koba enjroqnej. Aqa kumbra dena bunuqna a jaqatinkobaiyqas. Yimqa silali qa wauo qaji tamo nanqi di unsibqa nanqi tulan ulaugetosib isaq di tigelesosibqa akamaniyoqnsib are tulan gulubeinjroqnqas. ¹⁶ Osib endegsib Babilon minjoqnqab, ‘O qure koba Babilon, ni tulan padalougetonum! Nami ni gara qat tulan naimyo na kabuoqnsimqa gara lent utru segi segi jugoqnsimqa ino jejamu gol na ti meniñ boledamu na ti kolilei boledamu na ti walatoqnsim soqnem. ¹⁷ Deqa bati qujai qa ino silali ti wala ti kalil agi saiekritonub.’ Nangi degsib Babilon minjoqnqab.

“Qobun ojo tamo kalil nanqi ti tamo qobun na sawa sawaq di laqnuq qaji nanqi ti tamo qobunq di waueqnub qaji nanqi ti tamo yuwalq dena silali eqnub qaji nanqi dego Babilon qure koqyosibqa isaq di tigelesqab. ¹⁸ Tigelesosib ñamyuo na a yuim qurem oqoqnimqa di unsibqa tulan koba lelenoqnsib maroqnqab, ‘Qure endi tulan kobaquja. Qure bei qure ende ti keresai. Sai bolesai!’ ¹⁹ Nangi degsib maroqnsibqa wi sum oqnsib nango gateq di atoqnsibqa akamaniyoqnsibqa are tulan gulubeinjroqnqas. Osib tulan koba lelenoqnsib endegsib Babilon minjoqnqab, ‘O Babilon koba, ni tulan padalougetonum! Qobun taqato tamo yuwalq di laqnuq qaji nanqi inoq dena silali tulan koba oqneb. Deqa nanqi ino jaqatin di unsibqa nanqi are tulan gulube-injroqnqas. O aiyu! Bati qujai qa ni torei padalougetonum!’

20 “O lan qure ti Qotei aqa segi tamo ungasari ningi ti tamo kalil Yesus na aqa anjam mare mare laqajqa qaringej qaji ningi ti Qotei aqa medabu o qaji tamo ti ningi kalil Babilon qure tulan padalougetqo di unsibqa tulan areboleboleingeme. Babilon aqa kumbra uge uge kalil Qotei na unekritsiqa deqa keretsiq awai uge yqo. Kumbra uge kalil Babilon na ningi engoqnej qaji di Qotei na kamba kumbra uge yqo.”

21 Ariya anjam di koboonaqa lan angro singila koba bei a bosiqqa wit kuroyo qaji meniñ kobaquja osiq soqtosiq yuwalq di waiyej. Osiqa marej, “Qotei na degsim Babilon qure koba singila na waiyim koboqas. Yim tamo qudei nanngi na olo bunu a unqasai. 22 O Babilon qure, nami tamo nanngi inoq di gombiñ ti yumba ti gul ti anjamoqneb. Ariya bunuqna inoq di olo anjamqasai. Deqa tamo nanngi olo quoqnqasai. Manwa tamo nanngi dego olo bunu inoq di sqasai. Wit kuroyibqa inoq di olo anjam atim quqwasai. 23 Lam inoq di olo pulonqasai. Inoq di tamo bei na olo unja ban ojqasai. Unja na tamo ban ojqasai. Deqa nanngo aiyel anjam inoq di bunu quqwasai. Nami ino silali qa wauo qaji tamo nanngi tamo kokba soqneb. Ariya bini nanngi koboönub. O Babilon, ni na gumanin kumbra gargekoba yoqnem. Kumbra dena ni na tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanngi gisa gisanjroqnem.”

24 Babilon qure a na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanngi ti Qotei aqa segi tamo ungasari nanngi ti ñumeqnaq moreñoqneb. Aqa une di aqa jejamuq di sonaqa Qotei a unqo. Tamo kalil jeu tamo nanngi na mandamq endia ñumeqnaq moreñoqneb qaji nanngo len ainaq Qotei a di unsiqqa agi Babilon aqa jejamuq di atqo.

Babilon qure a tulan padalougetej deqa tamo ungasari nanngi Qotei aqa ñam soqtoqneb

19 1 Onaqa lan goge dia tamo ungasari tulan gargekoba nanngi murqumyeqnaq e nango kakoro quem. Nanngi murqumyoqnsib endegsib maroqneb, “Iga Qotei aqa ñam soq-toqnqom! Gago Qotei a segi na iga eleñej. A ñam koba ti singila ti unu. 2 A kumbra tñtñ na tamo ungasari nanngo kumbra qa nanngi peginjreqnu. Agi a na sambala unja kobaquja awai tulan ugedamu yqo. Unja dena aqa sambala kumbra na tamo ungasari kalil mandamq di unub qaji nanngi ugeugeinjroqnej. Osiqa Qotei aqa wau tamo nanngi dego ñumeqnaq moreñoqneb. Aqa une deqa Qotei na a pegiyosiq qalqo. Deqa iga aqa ñam soqtoqnqom!” Nanngi degsib murqumyoqnsib maroqneb.

3 Osib nanngi olo leleñosib endegsib maroqneb, “Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom! Namyuo na Babilon qure yusimqa aqa qurem bati gaigai oqoqnqas!” 4 Onaqa gate kokba 24 nanngi ti wagme qolqe ñambile so qaji nanngi ti singa pulutosibqa Qotei awo jaram kobaq di awesoqnej qaji a qa louoqnsibqa maroqneb, “Bole. Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom!”

⁵Onaqa Qotei aqa awo jaram koba jojomq dia tamo bei tigelosiq anjam bei marnaqa e aqa kakoro quem. A lelenosiq endegsi marej, “Qotei aqa wau tamo ningi ti tamo ungasari Qotei qa ulaoqnsibqa aqa sorgomq di geregere unub qaji ningi ti tamo lanaj ti tamo nam ti kalil ningi Qotei aqa nam soqtoqniye!”

Kaja Du aqa unja ban ojqa batiqo deqa aqa Abu Qotei na ingi koba goiqo

⁶Ariya lan goge dia tamo ungasari tulan gargekoba nangi koroosib murqumyoqnsib anjam mareqnabqa e nango kakoro quem. Nango anjam di ya kobaquja meli dosiq anjam ateqnu dego bul. Nango anjam di kola aisiq anjam atobulqo. Nangi tulan koba lelenoqnsibqa endegsib maroqneb, “Iga gago Tamo Koba Qotei aqa nam soqtoqnqom! Singila kalil aqaq di unu deqa a bini Mandor Koba unu! ⁷Bini iga Qotei qa tulan areboleboleigoqnimqa aqa nam soqtoqnqom. Di kiyaa? Kaja Du na aqa unja ban ojqa bati brantqoqa aqa unja a walaosiq aqa jejamu gereiyqo. ⁸Qotei na a gara qat tulan naimyo jigetqo. Gara di tulan milalosiq suwanjenu.” Gara qat naimyo di agi kumbra bole tintin kalil Qotei aqa segi tamo ungasari nangi yeqnub qaji.

⁹Onaqa lan angro dena olo merbej, “Ni anjam endegsim nengrenye, ‘Kaja Du aqa unja ban ojqa batiqo deqa aqa Abu Qotei na ingi koba goiqo. Goisq aqa segi tamo ungasari nangi metnjrqo-qa ingi uyqa bonub. Bonub qaji nangi tulan areboleboleinjrqas.’” Osqa merbej, “Anjam endi Qotei aqa anjam bole.” ¹⁰Lan angro na e degsi merbonaqa e aqa areq di singa pulutosim a binjyqa laqnampa a na merbej, “Ni e binjibaim! E ni bul. E ni ti tamo kalil Yesus aqa anjam qa nango areqalo singilateqnub qaji nangi ti iga koba na wau qujai. Iga kalil was. Deqa ni Qotei segi binj-yoqnime. Iga qalie, Qotei aqa Mondor a na qujai Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi qarinnjreqnaqa nangi Qotei aqa anjam marsib laqnub. Deqa nangi Yesus aqa nam dego marsib laqnub.”

Jon a tamo hos quraq di awesonaq unej

¹¹Onaqa e olo nam atsimqa lan waqonaqa hos qat bei brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa nam agiende, “Qotei aqa Wau Geregere Taqateqnu Qaji Tamo.” Aqa nam bei, “Kumbra Bole Yeqnu Qaji Tamo.” A kumbra tintin na tamo ungasari nango une qa peginjroqnsiq nangi qoto itnjreqnu. ¹²Aqa namdamu nam pulon bul pulonjoqnej. Aqa gateq di gate tatal gargekoba atesoqnej. Gate tatal di mandor kokba nangi na ateqnub deqaji bul. Aqa jejamuq di nam bei nengrenyonab soqnej. Nam di a segi qalie. Tamo bei nam di qaliesai. ¹³A gara olekoba dena kabuosiq gara di lenq di tuqtej. Aqa nam endegsib mareqnub, “Qotei aqa Anjam.” ¹⁴Onaqa e olo nam atem di qaja tamo tulan gargekoba lan qureq dena hos segi segi osibqa hos quraq di awoelenosib Kristus

dauryosib gileq nab unjrem. Hos nan̄gi di qat kalil. Qaja tamo nan̄gi di gara qat tulan̄ naimyo milalo jigelen̄esoqneb. ¹⁵Kristus aqa medabun̄q na serie olekoba tulan̄ qala uge brantej. A serie di osimqa tamo un̄gasari sawa sawa kalilq di unub qaji nan̄gi ñumelen̄qajq deqa aqa medabun̄q na brantej. A bu toqon̄ ain na gereiyo qaji di dego ojsimqa dena tamo un̄gasari sawa sawa kalilq di unub qaji nan̄gi singila na taqatn̄jroqnsimqa wain̄ gei parato qaji kulumq dia aqa singa waiysim wain̄ gei paraparain̄jqas. Kulum di agi Qotei singila koba ti unu qaji aqa min̄jin̄. ¹⁶Kristus aqa gara olekobaqsi aqa qaloqsi ñam endegsib nen̄gren̄yeb unu, “Mandor kokba kalil nan̄go Mandor Koba. Tamo kokba kalil nan̄go Tamo Koba.”

¹⁷Ariya e lan̄ angro bei sen̄q di tigelesonaq unem. A tulan̄ koba lelen̄osiqa qebari kalil lan̄ sorgomq di pururueqneb qaji nan̄gi metn̄jrej, “N̄ngi bosib koroabqa Qotei na ingi koba atsim metn̄gim n̄ngi uyiye. ¹⁸Mandor kokba ti qaja tamo nan̄go gate ti tamo singila nan̄gi ti tamo nan̄gi hos quraq di awejunub qaji nan̄gi ti nan̄go hos ti Kristus na ñumelen̄oqnm̄qa nan̄go qusa n̄ngi bosib uyiye. Kan̄gal tamo nan̄gi ti tamo nan̄gi nan̄go segi wau ojeqneb qaji nan̄gi ti tamo lan̄aj ti tamo ñam ti kalil nan̄go qusa n̄ngi bosib uyiye.”

¹⁹Onaqa e olo ñam atsimqa wagme juwan̄ a ti mandor kokba kalil mandamq di unub qaji nan̄gi ti nan̄go qaja tamo ti nan̄gi bosib koroesonab unjrem. Nan̄gi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa qaja tamo nan̄gi ti qoto itn̄jq marsibqa deqa koroesoqneb. ²⁰Ariya tamo hos quraq di awesoqnej qaji a na wagme juwan̄ wo Satan aqa gisan̄ anjam maro tamo wo nan̄gi aiyel ñambile sonab ojsiqa wain̄jrn̄aq ñamyuoq aieb. Ñamyuoq dia men̄in̄ kalil yusiq ñangaeqnu. Satan aqa gisan̄ anjam maro tamo di nami wagme juwan̄ aqa ñamgalaq dia man̄wa tulan̄ kokba yoqnej. Aqa kumbra dena a na tamo un̄gasari wagme juwan̄ aqa toqor osib aqa sulum bin̄iyuqneb qaji nan̄gi gisa gisan̄jroqnej. ²¹Onaqa tamo hos quraq di awesoqnej qaji a na serie olekoba aqa medabun̄q dena brantej qaji di osiqa mandor kokba nan̄go qaja tamo nan̄gi di ñumeqnaq moreñoqneb. Onaqa qebari kalil nan̄gi bosib qaja tamo nan̄go qusa uynab mene diqn̄jrej.

Satan a sub guma koba dia wausau 1,000 tontim sqas

20 ¹Ariya lan̄ angro bei lan̄ goge dena aieqnaq e unem. A sub guma koba di taqatqajq deqa Qotei na singila yonaqa a sil raunga ojsiq mandamq aiej. ²Ais̄iq amal kobaquja di ojsiq sil dena tontej. A wausau 1,000 tontim sqas. Amal di nami soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Kalil Nan̄go Ñam Ugetn̄jro Qaji Tamo.” ³Lan̄ angro dena Satan ojsiq tontos̄iqa sub guma kobaq di waiyej. Waiys̄iqa sub me kabutos̄iqa qandim̄tej. A dia wausau 1,000 tontim sqas. Deqa a na tamo

ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi olo gisa gisanjnroqnasai. A subq dia tarijosim soqnimqa wausau 1,000 di koboamqa a olo uratib oqedosimqa sokiñalayqas.

⁴Onaqa e olo nam atsimqa awo jaram kokba qudei unjrem. Awo jaram kokbaq dia tamo qudei nangi awoelengesoneb. Tamo nangi di Qotei na wau enjrnaqa nangi awo jaram kokbaq dia awoosib tamo ungasari nanggo kumbra qa nangi peginjroqneb. Onaqa e olo nam atsimqa tamo ungasari tulan gargekoba nami morejo qaji nanggo qunun unjrelejem. Tamo ungasari nangi di Yesus qa nanggo areqalo singilatoqneb qaji. Nangi nami Yesus aqa nam maroqnsibqa Qotei aqa anjam singila na ojesoneb deqa jeu tamo nangi na nanggo kakoro gingejnjrnaq nangi morejeb. Tamo ungasari nangi di wagme juwan wo aqa sulum wo binjnrosaiqneb. Nanggo lanjaqsi banqsi wagme juwan aqa toqor osai. Deqa nangi olo nambile osib wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab. ⁵Di subq na tigelo namo qaji. Ariya tamo ungasari Yesus qa nanggo areqalo singilatosai qaji nangi bati deqa nambile oqasai. Nangi mati tarijosib soqnibqa wausau 1,000 di koboamqa di nangi subq na tigelqab. ⁶Tamo ungasari namoosib subq na tigelqab qaji nangi di Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltjnrej qaji. Deqa nangi tulan arebolebole-injrqas. Nangi moio bunu qaji turqasai. Moio dena nangi taqatnjrq keresai. Nangi Qotei wo Kristus wo nanggo atra tamo sosib wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab.

Satan a bati gaigai namyuo kobaq dia jaqatinj oqnsim sqas

⁷Wausau 1,000 di koboamqa sub guma koba aqa me olo waqtibqa Satan a subq dena oqedqas. ⁸Oqedosimqa sawa sawa kalilq giloqnsimqa tamo ungasari nangi gisa gisanjnroqnasai. Tamo ungasari nangi di Gok sawa qaji ti Magok sawa qaji ti. Satan a na nangi koroinjrimqa qoto qa gilqab. Nangi tulan gargekoba. Nangi ulul bul sisiyqa keresai. ⁹Nangi sawa sawa kalilq dena olo belejosib Qotei aqa segi qure koba a na tulan qalaqalaiyeqnu qaji di agutesqab. Osib Qotei aqa segi tamo unga-sari nanggo so sawa dego agutesqab. Qaja tamo nangi di bosib Qotei aqa qure di agutesoqnibqa lanj goge dena namyuo aisim nangi koitnjrqas. ¹⁰Satan a na nangi walawalainjroqnej deqa Qotei na a waiyim namyuoq aiqas. Namyuoq dia meniñ kalil yusiq nangaeqnu. Wagme juwan wo Satan aqa gisanj anjam maro tamo wo nangi aiyel nami namyuoq di wainjreb unub. Deqa Satan a dego Qotei na waiyim namyuoq aisim nangi aiyel koba na bati gaigai qolo ti qanam ti namyuoq dia jaqatinj oqnsib sqab.

Tamo ungasari kalil nangi Qotei aqa awo jaram namoq dia tigelesqab

¹¹Ariya e olo nam atsimqa awo jaram kobaquja tulan qat unem. Qotei a awo jaram dia awesonaqa aqa ulatamuq dena mandam ti lanj ti

jaraosib lounnab unjrem. ¹²Onaqa e olo nam atem di tamo ungasari nami moreneb qaji nangi Qotei aqa awo jaram namoq di tigelesonab unjrem. Tamo nam ti tamo lanaj ti kalil unjrem. Unjreqnam lan angro qudei nangi na buk qudei osi bosib waqteleneb. Buk miligiq di kumbra kalil tamo ungasari nangi nami yoqneb qaji di Qotei na nengrenyonaq soqneb. Buk bei dego lan angro nangi osi bosib waqteb. Buk di nambile gai-gai sqajqa buk. Ariya Qotei a awo jaram kobaqujaq di aweso-siq anjam kalil buk qudei miligiq di nengrenyonaq soqnej qaji di sisiyosiq anjam dena tamo ungasari moreno qaji nango kumbra kalil qa nangi peginjrej. ¹³Onaqa tamo kalil nami yuwalq di moreneb qaji nangi yuwal na uratnjrnaq tigeleb. Moio ti moio qure ti nangi na tamo ungasari nami moreneb qaji nangi dego uratnjrnaq tigeleb. Onaqa Qotei a awo jaramq di awesosiq tamo ungasari nango segi segi kumbra nami yoqneb qaji di buk mili-giq di sisiyosiq dena nangi peginjrej. ¹⁴Osiqa moio ti moio qure ti osiq namyuo kobaq wainjrej. Namyuo koba di moio bunu qaji. ¹⁵Tamo ungasari kalil nango nam nambile qa buk miligiq di sosai qaji nangi di Qotei na breinjrnaq namyuoq aieleleb.

Lan bunuj ti mandam bunuj ti brantqas

21 ¹Onaqa e olo nam atsimqa lan bunuj ti mandam bunuj ti unjrem. Lan namij ti mandam namij ti koboeb. Yuwal dego koboej. ²Onaqa e Qotei aqa segi qure koba Jerusalem bunuj di dego unem. Qure di Qotei aqaq di sosisqa lan goge dena mandamq aieqnaq unem. Qure di aqa wala tulan boledamu. Dungenge tamo ban ojqa osim walaeqnu dego kere. ³Onaqa Qotei aqa awo jaram namoq dia tamo bei tigelosiq anjam marnaqa e aqa kakoro quem. A tulan koba lelenosiq marej, “Ningi quie. Bini Qotei aqa tal aisiq tamo ungasari nangoq di unu. Deqa Qotei a nango ambleq di sqas. Nangi aqa segi tamo ungasari sqab. Od, Qotei a nangi koba na sqab. A nango Qotei sqas. ⁴Sosimqa nango nam ya kalil nuntetnjrqas. Deqa nangi olo akamqasai. Nangi olo bunu morenqasai. Nangi olo are gulubeinjrqasai. Nangi olo jaqatin oqasai. Kumbra namij deqaji kalil koboqo.”

⁵Onaqa Qotei a awo jaram kobaq di awesosiq marej, “Ningi quie. E ingi ingi kalil bunuj atonum.” Osiqa merbej, “Ni anjam kalil endi nengrenye. Anjam endi bole kalil. Tamo nangi qusib marqab, ‘Bole.’” ⁶Osiqa olo merbej, “Anjam kalil e nami maroq-nem qaji di aqa damu bini brantqo. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E ingi ingi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum. Tamo a ya qaryimqa e na nambile qa ya jumbumq dena tigsiy anaiyit uyqas. Ya di awai saiqoji. E na lan anaiyqai. ⁷Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di e na ingi ingi kalil di lan yaqai. E aqa Qotei sqai. A ijo angro sqas.

⁸“Ariya tamo nangi ulakobaoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatosaieqnuq qaji nangi kalil namyuo kobaq aiqab. Tamo kumbra uge

yo qaji, len ojo qaji, sambala kumbra yo qaji, gumanino qaji, quñam qalo qaji, qotei gisan bininjro qaji, gisan anjam maro qaji nanqi kalil ñamyuoq aielenqab. Ñamyuoq dia menin kalil yusiq ñangaeqnu. Ñamyuo di moio bunu qaji.”

Jon a Jerusalem qure bunuj unej

⁹Ariya lan angro 7-pela tabir 7-pela ojesoqneb nanqi deqaji bei bosiq a ijo areq di tigelej. Tabir 7-pela miligiq di agi nami ingi uge 7-pela jigsib bilentonab mandamq aisiq tamo ungasari nanqi tulan ugeugeinjrej. Bati di Qotei aqa minjin koboej. Ariya lan angro dena merbej, “Ni endeq au. Bamqa Kaja Du aqa uña bunuj walaqo qaji di osormit unqam.” ¹⁰Onaqa Qotei aqa Mondor Bole na e singilatbonaqa lan angro dena e osiq mana tulan goge kobaq oqej. Qsqiq dia Qotei aqa segi qure koba Jerusalem bunuj osorbej. Qure di Qotei aqaq di sosiq lan goge dena mandamq aieqnaq unem. ¹¹Qure di Qotei aqa rian na tulan suwanvej. Aqa rian di tulan bolequja. A menin boledamu bul. A tulan suwanosiq menin jasp a bulej. Osiqa tulan jeqilosiq qunuñ bulej. ¹²Qure di dadanyeb di tulan goge koba. Dadan di aqa siranme 12-pela soqneb. Siranme jojomq dia lan angro 12-pela tigelesoqneb. Siranmeq dia Israel tamo ungasari nanqo moma utru 12-pela nanqo ñam nengrenyonab soqneb. ¹³Dadan guta qa di siranme qalub soqneb. Dadan taun qa di siranme qalub soqneb. Dadan beben qa di siranme qalub soqneb. Dadan guma qa di siranme qalub soqneb. ¹⁴Menin kokba 12-pela na dadan aqa utru singilateb. Menin quraq di tamo 12-pela Kaja Du na qarijnjrnaq aqa anjam marsib laqneb qaji nanqo ñam atnab soqneb.

¹⁵Lan angro e anjam merboqnej qaji a na toqon bei gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. Ojsiq qure ti qure aqa dadan ti dadan aqa siranme ti nanqo ole keretej. ¹⁶Qure aqa par ti ole ti kerekere. Lan angro dena toqon di osiq qure keretej di aqa par ti ole ti goge ti 2,200 kilomita. Qure di aqa par ti ole ti goge ti kerekere. ¹⁷Lan angro na qure aqa dadan keretej di aqa goge 144 meta. Toqon lan angro na ojesoqnej qaji di mandam qaji toqon. Mandam aqa kereto na lan angro na ingi ingi kalil keretoqnej. Kereto dena a na dadan keretej.

¹⁸Qure aqa dadan di Qotei na menin jasp a na gereiyej. Qure di gol na gereiyej. Qure di tulan rianosiq qunuñ bulej. ¹⁹Menin boledamu segi segi na dadan aqa utru walatej. Menin boledamu namba 1 aqa ñam jasp a. Menin namba 2 aqa ñam sapaia. A qenjent. Menin namba 3 aqa ñam aget. Menin namba 4 aqa ñam emeral. A ñam banqa gesgi bul. ²⁰Menin namba 5 aqa ñam sadonikis. A lentosiq qat dego. Menin namba 6 aqa ñam konilian. A lent. Menin namba 7 aqa ñam krisolait. A merient. Menin namba 8 aqa ñam beril. A ñam banqa gesgi bul. Menin namba 9 aqa ñam topas. A merient. Menin namba 10 aqa ñam krisopres. Menin

namba 11 aqa ñam haiasin. Meniŋ namba 12 aqa ñam ametis. A lent. ²¹Dadan aqa siran 12-pela di meniŋ qat kokba 12-pela. Meniŋ kokba di kolilei tanu bul. Siran segi segi di meniŋ qat qujai deqaji. Ariya qure aqa gam kalil gol na gereiyeb. Gam di tulan jeqilosiq qunuŋ bulej.

²²Qure dia e atra tal bei unosai. Tamo Koba Qotei singila kalil ti unu qaji nanŋi Kaja Du wo nanŋi segi aiyel qure di aqa atra tal. ²³Qure di seŋ ti bai ti na suwantosai. Qotei aqa segi rian na qure di suwantoqnqas. Kaja Du a segi qure di aqa pulonj. ²⁴Tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanŋi qure di aqa rian na walweloqnqab. Mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nanŋi na nanŋo ñoro bole bole oqnsib qure miligiq osi boqnqab. ²⁵Dadan aqa siranme kalil waquesqab. Olo kabutqasai. Bati gaigai waquesqab. Di kiyaaq? Qure dia qolooqnqasai. Gaigai suwaŋo sqas. ²⁶Tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanŋi na nanŋo wala ti nanŋo ñoro bole bole ti Qotei aqa qure koba di miligiq osi boqnqab. ²⁷Ariya inŋi jiga ti tamo nanŋi kumbra uge uge yeqnub qaji nanŋi ti tamo nanŋi gisan anjam mareqnub qaji nanŋi ti qure di miligiq gilqa keresai. Tamo ungasari nanŋo ñam ñambile qa buk miligiq di Qotei na nenŋrenyey qaji nanŋi segi qure di miligiq gilqa kere. Ñambile qa buk di agi Kaja Du aqa segi buk.

Jon a ñambile gaigai sqajqa ya ti ñambile gaigai sqajqa ñamtaŋ ti unej

22 ¹Ariya lan angro dena ya bei osorbej. Ya di ñambile qa ya. Ya di tulan rianosiŋ qunuŋ bulej. Ya di Qotei wo Kaja Du wo nanŋo awo jaram kobaq dena bosiq qure aqa gam koba dauryosiŋ sumoqnej. ²Ya qalaqsi ñambile qa ñamtaŋ bei tigelesoqnej. Ñam di bai segi segi qa gei utru segi segi yoqnqas. Bai bei gei utru bei yqas. Bai bei gei utru bei yqas. Degsim gilsim gei utru 12-pelatqas. Aqa banŋa na tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanŋo ma kobotetnjroqnqas. ³Inŋi inŋi kalil Qotei a uge qa marqo qaji nanŋi qure dia sqasai.

Qure dia Qotei wo Kaja Du wo nanŋo awo jaram kobaquja sqas. Qotei aqa wau tamo nanŋi a qa louoqnqab. ⁴Osib aqa ulatamu unoqnqab. A na aqa ñam nanŋo lanjaq dia nenŋrenyim sqas. ⁵Qure dia ambruoqnqasai. Deqa lam qatrentqasai. Seŋ suwaŋoqnqasai. Tamo Koba Qotei a segi na tamo ungasari nanŋi suwantnjroqnqas. Yim nanŋi bati gaigai mandor kokba sqab.

Yesus a boqujatqas

⁶Onaqa lan angro dena olo merbej, “Anjam endi bole kalil. Tamo kalil nanŋi qusib marqab, ‘Bole.’ Tamo Koba Qotei a na aqa medabu o qaji tamo nanŋi are tigeltetnjreqnaqa nanŋi aqa anjam marsib laqnub. Ariya bini Qotei na aqa lan angro qariny-qoqa bosiq aqa wau tamo kalil nanŋi kumbra urur brantqas qaji endi osornjrqo. ⁷Ninŋi quiye. Yesus a marqo, ‘E ninŋi qa boqujatqai.’”

Qotei aqa anjam e na buk endia nengrenyonum qaji di tamo ungasari nangi dauryqab nangi tulan areboleboleinjraqs.

⁸E Jon. E ijo dabkala na anjam kalil endi quem. E ijo nãmdamu na kumbra kalil endi unem. Unsimqa lan angro kumbra endi osorbej qaji aqa areq di singa pulutosim a binjiyqa laqnamqa a na merbej, ⁹“Ni e binjibaim! E ni bul. E ni ti ino was nangi ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi ti iga koba na wau qujai. Tamo kalil anjam ni buk endia nengrenyonum di dauryeqnub qaji nangi dego iga ti koba na wau qujai. Deqa ni Qotei segi binjiyoqnime.” ¹⁰Osiqa merbej, “Qotei aqa anjam ni buk endia nengrenyonum qaji di tentaim. Ni mare mare laqne. Di kiyaaq? Kumbra kalil endi brantqa bati jojomqo. ¹¹Bati jojomqo deqa unqum. Tamo ungasari kumbra uge uge yeqnub qaji nangi olo kumbra uge uge yoqnebe. Tamo ungasari kumbra jigat yeqnub qaji nangi olo kumbra jigat yoqnebe. Tamo ungasari kumbra bole bole yeqnub qaji nangi olo kumbra bole bole yoqnebe. Tamo ungasari Qotei na aqa segi kumbra boleq di sqajqa giltnejrej qaji nangi olo aqa kumbra bole di yoqnebe.”

¹²Yesus a marqo, “Ningi quie. E urur boqujatqai. Bosiy tamo nango kumbra segi segi pegiysiy awai enjraqai. ¹³E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E segi namo qaji. E segi bunuq di dego sqai. E ingi ingi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum.

¹⁴“Tamo ungasari nango gara yansonub qatqo qaji nangi tulan areboleboleinjrĩm sqab. Nangi nãmbile qa nãm gei osib uyqa kere. Nangi Qotei aqa qure koba dego miligiq gilqa kere. ¹⁵Tamo nangi kumbra uge uge yeqnub qaji nangi Qotei aqa qure koba di miligiq gilqasai. Nangi oqeq di sqab. Tamo gumanĩjo qaji, quĩam qalo qaji, sambala kumbra yo qaji, leĩ ojo qaji, gisaĩ qotei binjĩro qaji, gisaĩ kumbra dauryqajqa tulan arearetnjro qaji nangi Qotei aqa qure koba di miligiq gilqasai. Nangi oqeq di sqab. ¹⁶E Yesus. E na ijo lan angro qariĩyo-numqa ningi e qa loueqnub qaji ningi qa aisiq anjam endi palontosiq mernqwo. E Mandor Koba Devit aqa leĩq dena nãmbabem qaji. E Devit aqa Angro. Nebeqa laqnaqa burbas bunuj oqeqnu dego kere e minjaleqnum.”

¹⁷Qotei aqa Mondor Bole wo Kaja Du aqa uĩa bunuj wo nangi aiyel na maronub, “Yesus, ni aue.” Anjam e nengrenyo-num qaji endi ningi kalil qusib mariye, “Yesus, ni aue.” Tamo a ya qaryimqa bosim nãmbile qa ya di osim uyem. Ya di awai saiqoji. Qotei na laĩa anaiyqas.

Tamo ungasari anjam endi queqnub qaji nangi Jon na anjam singila bei minjrej

¹⁸Tamo kalil Qotei aqa anjam e buk endia nengrenyonum di queqnub qaji nangi e singila na endegsi minjrqi. Tamo bei a mandam qa anjam bei osim Qotei aqa anjam ende ti turtqas di gulube uge uge kalil buk endia nengrenyonum qaji di Qotei na kamba tamo di yqas. ¹⁹Ariya tamo

bei a Qotei aqa anjam e buk endia nengrenyonum qaji mutu bei osim taqal waiyqas di Qotei na kamba tamo di taqal waiyimqa a nambile qa nam gei osim uyqasai. A Qotei aqa qure koba dego miligiq gilqasai.

²⁰Tamo a kumbra endi kalil babtqo qaji a endegsi marqo, “Bole, e boqujatqai.”

Anjam endi bole. O Tamo Koba Yesus, ni aue.

²¹Tamo Koba Yesus a tamo ungasari kalil nanji qa are tulanj boleyeme.